

THE GREEK NEW TESTAMENT

According to Family 35

THE GREEK NEW TESTAMENT

According to Family 35

The only significant line of transmission, both ancient and independent, that has a demonstrable archetypal form in all 27 books; with a revised critical apparatus that gives a percentage of manuscript attestation to the variant readings, including six published editions.

Fourth Edition

Greek Text and Apparatus

Wilbur N. Pickering, ThM PhD

Typesetting and Accenting

Dwayne Green

Corrections and Modifications to Punctuation

Robert A. Boyd

Headings and formatting

Dr. William Penning

Copyright © 2024 Wilbur N. Pickering

Cover Photo: A rural scene in Goias, Brazil, courtesy of Dan Jore

Fourth Edition

ISBN: 979-8-9891013-2-0

First edition 2014

TABLE OF CONTENTS

PREFACE	iv
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.....	1
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.....	58
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.....	107
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.....	182
ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.....	233
ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.....	305
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄	327
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄	351
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ	366
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ	375
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ	383
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ.....	389
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄	396
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄	402
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄	406
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄	413
ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.....	418
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ.....	421
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ	423
ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.....	439
ΠΕΤΡΟΥ Α΄	447
ΠΕΤΡΟΥ Β΄	456
ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄	461
ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄	469
ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄	471
ΙΟΥΔΑ	473
ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	476
APPENDIX I.....	521
APPENDIX II.....	524

PREFACE

Once upon a time I was led to believe that Hermann von Soden's¹ work was basically reliable. This was important because his work underlies both the Hodges-Farstad and Robinson-Pierpont editions of the Majority (Byzantine) Text. However, the *Text und Textwert (TuT)*² collations demonstrate objectively that not infrequently Soden is seriously off the mark. Maurice Robinson's collations of the *Pericope Adulterae*³ demonstrate objectively that Soden is very seriously wrong there. With reference to Soden's treatment of codex 223 K.W. Clark stated, "Furthermore, our collation has revealed sixty-two errors in 229 readings treated by von Soden."⁴ 27% in error (62÷229) is altogether too much, and what is true of MS 223 may be true of other MSS as well. Hoskier was not entirely mistaken in his evaluation. For myself, I had to reconsider the evidence for the whole New Testament, and that exercise led me to the conclusion that the most important segment of the relevant evidence had been overlooked (more precisely, it had been despised, and therefore ignored).

Herewith a new Greek Text, and critical apparatus, for the entire New Testament, based on that important segment. I call that segment Family 35, because cursive 35 is the complete New Testament, faithful to the family archetype, with the smallest number. (Cursive 18, also a complete NT, defects from the family in Revelation.) For a thorough explanation of why I prefer Family 35,⁵ please see my book, *God Has Preserved His Text!* (6th edition).⁶ I there argue that God has preserved the precise original wording of the NT, and that we can, and do, know what it is, based on an empirical procedure. I claim to have demonstrated the superiority of Family 35 based on *size, independence, age, geographical distribution, profile, care, and range*. I challenge any and all to do the same for any other line of transmission.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or [].⁷ I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used a variety of sources, which vary from book to book (please see the final footnote for each book for that information)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of those sources. I have determined the reading of **f**³⁵ on the basis of well over thirty minuscule manuscripts (usually over forty, or even fifty) for each book, all of which I collated myself.⁸ Since the MSS come from all over the Mediterranean world (including most monasteries on the Mt. Athos peninsula), the chances that they do not represent the main line of transmission are, quite frankly, nil. So here you have the archetypal Text of **f**³⁵, beyond reasonable question.

¹ Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 4 vols., 1911-1913).

² *Text und Textwert der Griechischen Handschriften des Neuen Testaments* (Ed. Kurt Aland, Berlin: Walter de Gruyter). The series contains over a dozen volumes, covering the entire New Testament except for the second half of John.

³ So far as I know, this material has not yet been published; Robinson gave me the opportunity of working with a private copy of his collation pages.

⁴ *Eight American Praxapostoloi* (Kenneth W. Clark, Chicago: The University of Chicago Press, 1941, p. 12).

⁵ As explained elsewhere, I now use **f**³⁵ instead of **K**^r. I further insist that **f**³⁵ should be factored out of the broad Byzantine tradition and be presented separately, because I now believe that **f**³⁵ is earlier than **K**^x, etc., being the base from which the others departed.

⁶ The book is available from Clube de Autores, here in Brazil, and a prior edition from Amazon.com. A free PDF download is available at www.prunch.org.

⁷ So far as I know, mine is the first apparatus to offer this information.

⁸ I hold a copy of a perfect representative of the **f**³⁵ archetype for 22 of the 27 NT books, and my best copy is perfect for 17 of them. I hold a copy of a complete representative for another five; by 'complete' I mean that with corrections and alternates no wording has been lost. Quite apart from these, most of the scribes who copied **f**³⁵ exemplars did very careful work. The care with which **f**³⁵ exemplars were copied contrasts sharply with that afforded to exemplars of all other lines of transmission.

I have included six published editions in the apparatus—RP, HF, OC, TR, CP, NU.¹ So how do I justify this new text and apparatus? Well, just the critical apparatus justifies the edition, being by far the most informative with reference to the large Byzantine majority and to \mathfrak{f}^{35} , which is both ancient and independent of the rest of the tradition. Also, my Text is sufficiently distinct from the rest to justify its existence (over a thousand differences from either HF or RP). For those who believe in an inerrant Text, as I do, each word is important (and even the spelling may prove to be significant).²

Where all six printed editions are in agreement, I arbitrarily limit inclusion in the apparatus to variants with at least [10%] attestation. Also, I have arbitrarily included the movable-*nu* in the Text, as well as the full form of οὐτως, at all points.³

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other witnesses (continuous text MSS, although until all of them have been collated this is obviously inexact), and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.⁴

Quotation marks have been added throughout to facilitate a correct understanding of the text. Because standard English quotation marks too closely resemble rough and smooth breathing marks, double angle quotation marks « » are used. Nested quotations are indicated by single angle quotation marks < >, and nested quotations within nested quotations are indicated by double angle quotation marks « ». When a quotation continues with a new paragraph, it is indicated with right-pointing double angle quotation marks ».

It is the aim of the editors of this volume to produce a text which exactly represents Family 35 with an apparatus that faithfully reproduces the evidence for the variants from the manuscripts and published editions cited in the footnotes. If you come across any errors in the text or apparatus, please contact:

Wilbur Pickering

wilbur.pickering@gmail.com

¹ RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the text of the Orthodox Churches, TR = *Textus Receptus*, CP = Complutensian Polyglot, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, *not* in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

² I venture to affirm to the reader that all original wording of the NT is preserved in this edition, if not in the Text, at least in the apparatus. “Diminish not a word” Jeremiah 26:2 (see Deuteronomy 4:2 and Luke 4:4, “every word” [as in 99.6% of the MSS]).

³ Anyone who wishes to apply a numeric code to this Text should keep that in mind.

⁴ My apparatus does not include lectionaries, patristic citations or ancient versions. I hold that those types of evidence are only relevant for those who deny that the NT writings are Inspired and that the transmission of the Text was normal. They hold that the original wording was lost, to the extent that it cannot be recovered by objective means. Since the transmission was basically normal, the hundreds, when not thousands, of primary witnesses, the continuous-text Manuscripts, are more than sufficient evidence.

Editions of the Greek New Testament cited in the Apparatus

CP	Complutensian Polyglot
f ³⁵	Wilbur N. Pickering. <i>The New Testament According to Family 35</i> . 4 th ed. WNP, 2024.
HF	Zane C. Hodges and Arthur L. Farstad, eds. <i>The Greek New Testament According to the Majority Text</i> . 2 nd ed. Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1985.
NU	Nestle-Aland 26 th edition and United Bible Societies 3 rd edition
Nestle ²⁴	Nestle 24 th edition
Nestle ²⁵	Nestle 25 th edition
UBS ²	UBS 2 nd edition
OC	Orthodox Church
RP	<i>The New Testament in the Original Greek: Byzantine Textform 2005</i> . Compiled and arranged by Maurice A. Robinson and William G. Pierpont. Southborough, MA: Chilton Book Publishing, 2005.
TR	Textus Receptus

Signs and Abbreviations used in the Apparatus

Ϟ ¹	Capital letter Ϟ indicates a papyrus. The superscript number that follows indicates the number of the papyrus.
M ¹	Capital letter M followed by a superscript number indicates a particular line of transmission within the <i>Pericope Adulterae</i> (John 7:53–8:11).
M ^a	Capital letter M followed by a superscript letter indicates a particular line of transmission within the book of Revelation.
^{pt}	The superscript letters ^{pt} indicates part of the family of manuscripts or line of transmission. Often this directly follows the superscript letter, such as ^{apt} , which means part of the ^a line of transmission.
^½	A superscript fraction ^½ indicates a fraction of the family of manuscripts or line of transmission. Often this directly follows the superscript letter, such as ^{a½} , which means half of the ^a line of transmission.
()	Witnesses which show only minor differences are noted in parentheses along with the witnesses for the main variant.
[NU]	Brackets around NU indicate that the NU editors are not completely convinced of the authenticity of the text.
[?]	Brackets around a question mark indicate doubt as to the reading of variant.
[[NU]]	Double brackets around NU indicate that the NU editors do not consider the text to be original.

- [!?] Brackets around an exclamation point and a question mark indicate a questionable and surprising editorial decision.
- «OC» Double angle quotation marks around OC indicate that the OC editors do not consider the text to be original.
- | A broken bar separates the instances of variation from each other within a single verse or section of the apparatus.
- Three hyphens indicate that the variant omits the footnoted text.
- ... A horizontal ellipsis indicates that the variant form cited is in agreement with the text.
- ~ A tilde indicates that the words in the text are transposed by the witnesses cited. The word order of the variant(s) is indicated by the numerals that follow (see below).
- 2 3 1 4 Variants of word order are represented by numerals which correspond to the order of the words in the text (1 = the first word in the text, etc.) This convention is followed not just for variants of transposition indicated by a tilde, but also for alternative forms within a single variation unit.
- ^c The superscript letter ^c indicates a correction made by a later hand, but sometimes also by the first hand.
- ^v The superscript letter ^v indicates that the reading attested by a witness cannot be determined with absolute certainty (*ut videtur*).
- rell* The abbreviation *rell* indicates that the rest of the manuscript tradition and printed editions support the text or variant (*reliqui*).
- +
- A plus sign indicates additional text in witnesses that support the main variant.
-
- A minus sign indicates text missing from witnesses that support the main variant.
-
- An arrow sign indicates a probable correction made to the text.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

Abraham to Christ—1997 BC to 5 BC

1:1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ,¹ υἱοῦ Ἀβραάμ.²

2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρῆς καὶ τὸν Ζαρά ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ, Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ. 4 Ἀράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ,³ Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών. 5 Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοοζ⁴ ἐκ τῆς Ραχάβ, Βοοζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁵ ἐκ τῆς Ρούθ, Ὠβήδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, 6 Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν βασιλέα.

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς⁶ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 Σολομῶν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ, Ροβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά, Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά.⁸ 8 Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν. 9 Ὀζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ, Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ, Ἀχαζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν. 10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆν,⁹ Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών,¹⁰ Ἀμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν. 11 Ἰωσίας δὲ ἐγέννησεν¹¹ τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας¹² Βαβυλῶνος.

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν¹³ Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ, Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ. 13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακεῖμ,¹⁴ Ἐλιακεῖμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ. 14 Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ,¹⁵ Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ. 15 Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθάν¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ. 16 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως Δαυίδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυιδέως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Conception of Jesus—5 BC

1:18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις¹⁷ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης γὰρ¹⁸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῇ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου.

¹ Since most minuscules have the abbreviation δαδ, the choice between δαβιδ and δαυιδ becomes difficult, if not arbitrary. The LXX and most uncials have δαυιδ.

² ἄβρααμ f³⁵ [60%] † ἄβρααμ [40%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ ἀμιναδαβ *rell* † ἀμιναδαμ [30%] (In the minuscule manuscripts β is often written like an μ, only without the 'tail'—if the scribe was the least bit careless, they could easily be confused.)

⁴ βοοζ f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR † βοεζ Ϝ¹NB [0.5%] NU † βοος C [0.5%]

⁵ ωβηδ f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR † ωβηδ NB, C [2%] NU † two other spellings

⁶ ο βασιλευς f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR † --- Ϝ¹NB [2%] NU

⁷ σολομωνα f³⁵ Ϝ¹B, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU † σολομωντα W [9%] TR † σαλομων Ϝ [0.5%] † σολομων [0.5%]

⁸ ασα f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR † ασαφ Ϝ¹NB, C [2%] NU (twice)

⁹ μανασσην f³⁵ [25%] † μανασση NB, C, W [73%] RP, HF, OC, CP, TR, NU † μανασην [2%]

¹⁰ αμων f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR † αμμων [2%] † αμως NC [2%] NU † αμων B † one other spelling

¹¹ εγεννησεν *rell* † 1 τον ιωακειμ ιωακειμ δε 1 (11.6%)

¹² μετοικεσις *rell* † μετοικησις [10%] (also in verse 17, twice)

¹³ μετοικεσιαν *rell* † μετοικησιαν [10%]

¹⁴ ελιακειμ *rell* † ελιακιμ W [10%] NU

¹⁵ αχειμ Ϝ¹ *rell* † αχιμ [10%] NU † αχειν W † two other spellings

¹⁶ ματθαν *rell* † ματθατ [2%] † ματθαμ CP (twice) † μαθθαν Ϝ¹B

¹⁷ γεννησις f³⁵ [96.5%] RP, HF, OC, CP, TR † γενεσις Ϝ¹NB [3%] NU † γενεσεις C, W † two other spellings

¹⁸ γαρ f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR † --- Ϝ¹NB, C [2%] NU

19 Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,¹ ἐβουλήθη λάθρα ἀπολυῖσαι αὐτήν. **20** Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοῦ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· «Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ² τὴν γυναῖκά σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἁγίου. **21** Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.» **22** Τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν ἵνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ³ Κυρίου διατοῦ προφήτου λέγοντος· **23** «Ἰδοῦ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,» ὃ ἔστιν μεθερμηνευόμενον, «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.» **24** Διεγερθεὶς⁴ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον.⁵ Καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἸΗΣΟΥΝ.

Jesus is born—5 BC

The 'wise men'

2:1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοῦ, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα⁶ **2** λέγοντες· «Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁷ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἠλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.» **3** Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς⁸ ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. **4** Καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. **5** Οἱ δὲ εἶπον⁹ αὐτῷ· «Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· **6** «Καὶ σύ, Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα, ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαὸν μου τὸν Ἰσραήλ.» **7** Τότε Ἡρώδης, λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. **8** Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν, «Πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε¹⁰ περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὶ δὲ εὔρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ.»

The Star!

9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοῦ, ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς ἕως ἐλθῶν εἰς τὴν¹¹ ἐπάνω οὗ ἦν τὸ Παιδίον. **10** Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. **11** Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον¹² τὸ Παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα· χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. **12** Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

The flight to Egypt

13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων· «Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ Παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.» **14** Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. **15** Καὶ ἦν ἐκεῖ

¹ παραδειγματισαι f³⁵ NC, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | δειγματισαι Ϝ¹B [1%] NU

² μαριαμ f³⁵ NC, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | μαριαν B [1%] NU

³ του f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D, W [3%] NU

⁴ διεγερθεὶς f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εγερθεὶς NB, C [1%] NU

⁵ τον υιον αυτης τον πρωτοτοκον f³⁵ C, D, N, W (99.5%) RP, HF, OC, CP, TR | υιον NB (0.5%) NU (1454 vs 8 manuscripts)

⁶ ιεροσολυμα rell | ιερουσαλημ C, N, W [10%]

⁷ αυτου τον αστερα rell | ~ 231 [1%] CP

⁸ ηρωδης ο βασιλευς f³⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, D [2%] NU

⁹ ειπον rell | ειπαν NB, NU

¹⁰ ακριβως εξετασατε f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 N(B)C(D) [4%] NU

¹¹ εστη f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | εσταθη NB, C, D [2%] NU

¹² ειδον rell | ιδον NC, W [5%] | ευρον [5%] TR | ειδαν B

ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου, ἵνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ¹ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου.»

The massacre

16 Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὀρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. **17** Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ² Ἱερεμίου³ τοῦ προφήτου λέγοντος **18** «Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρήνος καὶ⁴ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος πολὺς· Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.»

The return to Natsareth

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοῦ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται⁵ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ **20** λέγων· «Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ Παιδίου.» **21** Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἦλθεν⁶ εἰς γῆν Ἰσραὴλ. **22** Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ⁷ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,⁸ ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. Χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, **23** καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

Ministry of John the Baptizer—26 AD

3:1 Ἐν δὲ⁹ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρῦσσω ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας **2** καὶ¹⁰ λέγων, «Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **3** Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ῥηθὲν ὑπὸ¹¹ Ἡσαίου¹² τοῦ προφήτου λέγοντος· «Φωνὴ βοῶντος, Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.» **4** Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν¹³ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. **5** Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ¹⁴ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος τοῦ Ἰορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ¹⁵ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

A bunch of snakes

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· «Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; **8** Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον¹⁶ τῆς μετανοίας, **9** καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, «Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,» λέγων γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **10** Ἦδη δὲ καὶ¹⁷ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται. Πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

¹ του f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D, W [3%] NU

² υπο f³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR | δια NB, C, D, W [2%] NU

³ ἱερεμιου f³⁵ OC, CP, TR | ἱερεμιου RP, HF, NU

⁴ θρηνος και f³⁵ C, D, W (99.2%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB (0.7%) NU

⁵ κατ οναρ φαίνεται f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, D [2%] NU

⁶ ηλθεν f³⁵ D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εισηλθεν NB, C [1%] NU

⁷ επι f³⁵ C, D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, N [5%] NU

⁸ ηρωδου του πατρος αυτου f³⁵ D, N [99.7%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2341 NB, C, W [0.3%] NU

⁹ δε rell | --- D, N [10%]

¹⁰ και f³⁵ C, D, N, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [0.2%] Nestle²⁴

¹¹ υπο f³⁵ N [98%] RP, HF, OC, CP, TR | δια NB, C, D, W [2%] NU

¹² ἡσαιου f³⁵ OC, CP, TR | ἡσαιου RP, HF, NU

¹³ αυτου ην f³⁵ N [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, C, D, W [1%] NU

¹⁴ η rell | --- [5%] CP

¹⁵ ιορδανη f³⁵ D [85%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ποταμω NB, C, W [15%] NU

¹⁶ καρπον αξιον rell | καρπους αξιους [5%] TR

¹⁷ και f³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, W [2%] NU

11 »Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς¹ ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.² **12** οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην.³ τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.»

Baptism of Jesus

3:13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ⁴ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ. **14** Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων, «Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με;» **15** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, «Ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.» Τότε ἀφήσιν αὐτόν. **16** Καὶ βαπτισθεὶς⁵ ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθύς⁶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἰδοῦ, ἀνεώχθησαν⁷ αὐτῷ⁸ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ⁹ Πνεῦμα τοῦ¹⁰ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ¹¹ ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν. **17** Καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.»

Jesus tested by Satan

4:1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. **2** Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα¹² καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,¹³ ὕστερον ἐπεινάσεν. **3** Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν,¹⁴ «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.» **4** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Γέγραπται· Ὁὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται¹⁵ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.» **5** Τότε παραλαμβάνει αὐτόν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἵστησιν¹⁶ αὐτόν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, **6** καὶ λέγει αὐτῷ, «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἐπιπέσει ἄγγελος αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόνῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.» **7** Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Πάλιν γέγραπται· Ὁὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.» **8** Πάλιν παραλαμβάνει αὐτόν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. **9** Καὶ λέγει¹⁷ αὐτῷ, «Ταῦτα πάντα σοὶ¹⁸ δώσω ἐὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι.» **10** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ὑπαγε ὀπίσω μου,¹⁹ Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.» **11** Τότε ἀφήσιν αὐτόν ὁ διάβολος καὶ ἰδοῦ, ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus chooses Capernaum as His base of operations—27 AD

4:12 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς²⁰ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη,²¹ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **13** Καὶ

¹ βαπτίζω υμας f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, W [2%] NU

² αγιω f³⁵ [80%] RP, HF, CP | 1 και πυρι NB, C, W [20%] OC, TR, NU

³ αυτου εις την αποθηκην f³⁵ NC (76.1%) RP, HF, OC, CP, TR, NU | ~ 2341 (13.9%) | 234 (7.4%) | 12341 B, W (2.6%)

⁴ επι rell | εις CP

⁵ και βαπτισθεις f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2 δε NB, C [1%] NU

⁶ ανεβη ευθυς f³⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, W [1.5%] NU

⁷ ανεωχθησαν f³⁵ NC, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ηνεωχθησαν B [1%] NU

⁸ αυτω f³⁵ C, W (99.5%) RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB (0.3%) | long omission (0.2%)

⁹ το f³⁵ C, W (99.9%) RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB (alone)

¹⁰ του f³⁵ C, W (99.6%) RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB (alone) | omit phrase (0.3%)

¹¹ και f³⁵ C, D, W [99.9%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB

¹² τεσσαρακοντα f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | τεσσερακοντα NB(C) [1%] NU | μ D

¹³ τεσσαρακοντα f³⁵ (D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | τεσσερακοντα (X)B, C [1%] NU

¹⁴ αυτω ο πειραζων ειπεν f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2341 NB, W [2%] NU | 123 και 41 D

¹⁵ ζησεται f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ο NB, C, D, W [10%] NU

¹⁶ ιστησιν f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εστησεν NB, C, D [1%] NU

¹⁷ λεγει f³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ειπεν NB, C, D [1.5%] NU

¹⁸ παντα σοι f³⁵ D [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, C, W [1.5%] NU

¹⁹ οπισω μου f³⁵ D (88.1%) RP, HF, OC, CP | --- NB, C, W (11.8%) TR, NU | two other variants (0.1%)

²⁰ ο ιησους f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D [1%] NU

²¹ παρεδοθη rell | παρεδωθη CP

καταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ,¹ ἔλθὼν κατέκησεν εἰς Καπερναοὺμ² τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλεὶμ.³ **14** ἵνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος **15** «Γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, **16** ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδεν φῶς⁴ μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.»

Peter, Andrew, James and John

17 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, «Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **18** Περιπατῶν δὲ⁵ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα (τὸν λεγόμενον Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. **19** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων.» **20** Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. **21** Καὶ προβάς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. **22** Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

A tour of Galilee

23 Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς,⁶ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. **24** Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας—ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ⁷ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς—καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. **25** Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

The Sermon on the Mount

5:1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καί, καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον⁸ αὐτῷ οἰμαθηταὶ αὐτοῦ.

The Beatitudes

2 Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτούς λέγων· **3** «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. **4** Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. **5** Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν. **6** Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁹ καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. **7** Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. **8** Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. **9** Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. **10** Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

For disciples

11 »Μακάριοί ἐστε ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα¹⁰

¹ ναζαρετ f³⁵ [89%] RP, HF, OC, CP, TR | ναζαρεθ ND, W [10%] | ναζαρα B [0.5%] NU | ναζαραθ C [0.5%] | one other spelling

² καπερναουμ f³⁵ C [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καφαρναουμ NB, D, W [1%] NU

³ νεφθαλειμ f³⁵ NB, C, D [89%] RP, HF, OC, CP, TR | νεφθαλιμ W [10%] NU | νεφθαλημ [1%]

⁴ ειδεν φως f³⁵ (D) [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, C, W [3%] NU

⁵ δε rell | 1 ο ιησους [5%] TR

⁶ ολην την γαλιλαιαν ο ιησους f³⁵ W (90.8%) RP, HF, OC, CP, TR | ~ 45123 D (7.6%) | 2345 (0.3%) | 123 (0.5%) | 45 (0.2%) | ~ 45 εν ολη τη γαλιλαια C (0.1%) | ~ 45 εν τη γαλιλαια N | εν ολη τη γαλιλαια B (alone) NU | καθ ολης της γαλιλαιας 45 (0.3%) | three other variants (0.2%)

⁷ και f³⁵ ND, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- B, C [2%]

⁸ προσηλθον rell | προσηλθαν NB, NU

⁹ πεινωντες rell | πινωντες CP

¹⁰ ρημα f³⁵ C, W (99.8%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB(D) NU

καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι,¹ ἕνεκεν ἐμοῦ. **12** Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. **13** Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ² καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. **14** Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. **15** Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. **16** Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Jesus interprets the Law

17 »Μὴ νομίσητε³ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς Προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. **18** Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. **19** Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ⁴ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιῆσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. **20** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν⁵ πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

About respecting others

21 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη⁶ τοῖς ἀρχαίοις, «Οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.» **22** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ⁷ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, «Ρακά,» ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. Ὃς δ' ἂν εἴπῃ, «Μωρέ,» ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν Γέενναν⁸ τοῦ πυρός. **23** Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ⁹ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, **24** ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε· πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. **25** Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ,¹⁰ μήποτε σε παραδῶ ὁ ἀντιδικὸς τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῶ¹¹ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. **26** Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν¹² ἀποδῶς τὸν ἔσχατον κοδράντην.

About sexual sin

27 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη,¹³ «Οὐ μοιχεύσεις.» **28** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν¹⁴ ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. **29** Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γὰρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῆ εἰς Γέενναν. **30** Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοπον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γὰρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ

¹ ψευδομενοι f³⁵ NB,C [99.9%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- D (D omits καθ' υμων ψευδομενοι)

² βληθῆναι ἔξω καὶ f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | βληθεν 2 NB, C [1%] NU

³ νομισητε rell | νομησητε [5%] CP

⁴ διδαξη rell | διδαξει CP

⁵ ἡ δικαιοσυνη υμων f³⁵ [70%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, W [30%] NU | one other variant (D omits verse 20; C is missing)

⁶ ερρεθη rell | ερρηθη B, D [15%] (Wherever the word occurs a number of MSS will have the variant, but never more than 15%.)

⁷ εικη f³⁵ D, W (96.2%) RP, HF, OC, CP, TR | --- P⁶⁴NB (1.9%) NU | a long omission [homoioteleuton] (1.9%)

⁸ γεενναν rell | γεεναν [5%] CP

⁹ καὶ ἐκεῖ f³⁵ D [80%] RP, HF, CP | κακει NB, W [20%] OC, TR, NU

¹⁰ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 45123 NB, D, W [3%] NU

¹¹ σε παραδω f³⁵ (D)W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- Ϝ^{64v}NB [3%] NU

¹² ἀν rell | οὐ W [3%] OC | --- [2%]

¹³ ερρεθη f³⁵ NB, D, W [90%] RP, HF, CP, NU | 1 τοις αρχαιοις [10%] OC, TR

¹⁴ αυτην f³⁵ B, D, W [90%] RP, HF, OC, CP, NU | αυτης [10%] TR | --- N

ὄλον τὸ σῶμά σου βληθῆ εἰς Γέενναν.¹ **31** Ἐρρέθη² ὅτι³ <ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.> **32** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ⁴ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι,⁵ καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχᾶται.

About swearing

33 »Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, <Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου.> **34** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ Θεοῦ· **35** μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου Βασιλέως· **36** μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι.⁶ **37** Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν <ναίναί,> <οὐ οὐ>· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστὶν.

About retaliation

38 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, <Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.> **39** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστηναί τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει⁷ ἐπὶ⁸ τὴν δεξιὰν σιαγόνα,⁹ στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. **40** Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. **41** Καὶ ὅστις σε ἀγαρεύσει μίλιον ἔν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. **42** Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου,¹⁰ καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι¹¹ μὴ ἀποστραφῆς.

How to treat enemies

43 »Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, <Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.> **44** Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς,¹² καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ¹³ διωκόντων ὑμᾶς, **45** ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς¹⁴ οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. **46** Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσῃτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; **47** Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους¹⁵ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁶ οὕτως¹⁷ ποιοῦσιν; **48** Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὥσπερ¹⁸ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς¹⁹ τέλειός ἐστιν.

¹ βληθη εις γεενναν f³⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23 απελθη NB [2%] NU (D omits verse 30)

² ερρεθη f³⁵ N [30%] | 1 δε B,D,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ οτι f³⁵ W [97%] RP,HF,CP,TR | --- NB,D [3%] OC,NU

⁴ ος αν απολυση f³⁵ D [90%] RP,HF,OC,CP,TR | πας ο απολυων NB,W [10%] NU

⁵ μοιχασθαι f³⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR | μοιχευθηναι NB,D,W [3%] NU

⁶ μιαν τριχα λευκην η μελαιναν ποιησαι f³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 123645 (N)B(W) [1%] NU | ~ 612345 [0.5%] | ~ 126345 [0.5%] | two other variants D

⁷ ραπισει f³⁵ D [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ραπιζει NB,W [2%] NU

⁸ επι f³⁵ D [96%] RP,HF,OC,CP,TR | εις NB,W [4%] NU

⁹ δεξιαν σιαγονα f³⁵ NW [65%] RP,OC | 1 σου 2 [35%] HF,CP,TR | 12 σου B[NU] | 2 σου D

¹⁰ διδου f³⁵ [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | δος NB,D,W [1.5%] NU

¹¹ δανεισασθαι f³⁵ [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR | δανισασθαι NB,D,W [1.5%] NU | δανησασθαι [1%] | one other variant

¹² ευλογειτε τους καταρωμενους υμας καλως ποιειτε τοις μισουσιν (τους μισουντας 1.1% TR) υμας f³⁵ W (91.2%) RP,HF,OC,CP(TR) | ten minor variations on this D (1.9%) | 1234 (4.2%) | 56789 (0.9%) | ~ 5-9,1-4 (0.6%) | five further partial variants (0.3%) | --- NB (0.8%) NU

¹³ επηρεαζοντων υμας και f³⁵ W (94.3%) RP,HF,OC,CP,TR | 12 (2.8%) | 13 (D) (1.8%) | --- NB (0.8%) NU | longer omission (0.3%)

¹⁴ τοις f³⁵ [80%] RP,HF,CP | --- NB,D,W [20%] OC,TR,NU

¹⁵ φιλους f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP | αδελφους NB,D [3.5%] TR,NU | two other variants [0.5%]

¹⁶ τελωναι f³⁵ W (91.4%) RP,HF,OC,CP,TR | εθνικοι NB,D (7.3%) NU | long omissions (1.3%)

¹⁷ ουτως f³⁵ (80.2%) RP,HF,OC,CP,TR | το αυτο NB,D,W (17%) NU | τουτο (1.5%) | long omissions (1.3%)

¹⁸ ωσπερ f³⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ως NB [3%] NU

¹⁹ εν τοις ουρανοις f³⁵ [85%] RP,HF,OC,CP,TR | ουρανιος NB,W [15%] NU | 13 D

Jesus warns against religious ostentation

6:1 »Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **2** Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **3** Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιά σου, **4** ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτὸς³ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁴ **5** Καὶ ὅταν προσεύχη,⁵ οὐκ ἔση⁶ ὥσπερ⁷ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἀν⁸ φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁹ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **6** Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν¹⁰ σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹¹

How to pray

7 »Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε¹² ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. **8** Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. **9** Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· **10** ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς¹³ γῆς. **11** Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· **12** καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν¹⁴ τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. **13** Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.»¹⁵ **14** Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. **15** Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,¹⁶ οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν¹⁷ ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

How to fast

16 »Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ¹⁸ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι¹⁹ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. **17** Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, **18** ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ.²⁰ καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ

¹ προσεχετε f³⁵ B,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 δε N [4%] [NU]

² ελεημοσυνην f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | δικαιοσυνην NB,D [1%] NU

³ αυτος f³⁵ D,W (75.2%) RP,HF,CP,TR | --- NB (24.1%) OC,NU | long omissions (0.7%)

⁴ εν τω φανερω f³⁵ W (93.7%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D (5.7%) NU | long omissions (0.7%)

⁵ προσευχη f³⁵ ND,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | προσευχησθε B [1.5%] NU

⁶ εση f³⁵ D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εσεσθε NB [1.5%] NU

⁷ ωσπερ f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ως NB,D [1%] NU

⁸ αν f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [10%] NU

⁹ οτι f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [3%] NU

¹⁰ ταμειον f³⁵ B [30%] NU [ταμιον ND,W] | ταμειον [70%] RP,HF,OC,CP,TR

¹¹ εν τω φανερω f³⁵ W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D (1.9%) NU | long omissions (0.9%)

¹² βαττολογησητε f³⁵ [99%] RP,HF,OC,CP,TR | βατταλογησητε NB,NU | βλαττολογησεται D | βατταλογειται W [0.5%] | two other spellings

¹³ της f³⁵ D [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [1%] NU

¹⁴ αφιεμεν f³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | αφηκαμεν NB [1%] NU | αφιομεν D,W [1%]

¹⁵ οτι σου εστιν η βασιλεια και η δυναμις και η δοξα εις τους αιωνας αμην f³⁵ W (97.6%—with variations) RP,HF,OC,TR | 1-11 (1.1%) | αμην (0.2%) | --- NB,D (1.1%) (CP)NU

¹⁶ τα παραπτωματα αυτων f³⁵ B,W (97.7%) RP,HF,OC,CP,TR | 12 υμων (0.5%) | --- ND (1.1%) NU | long omission (0.5%) | two other variants (0.2%)

¹⁷ υμων rell | 1 ο ουρανιος [5%] CP

¹⁸ ωσπερ f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ως NB,D [1.5%] NU

¹⁹ οτι f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [3%] NU

²⁰ κρυπτω f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | κρυφαιω NB(D) [1%] NU (twice)

βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.¹

The right attitude toward material supply

19 »Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν· **20** θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· **21** ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν² ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν.

About world-view

22 »Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. Ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ἦ,³ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. **23** Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ἦ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον.

“You cannot serve God and money”

24 »Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.⁴ **25** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε·⁵ μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσεσθε.⁶ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων⁷ ἐστὶν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; **26** Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; **27** Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πηχυν ἓνα; **28** Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει·⁸ οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει,⁹ **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ¹⁰ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **30** Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιένυσσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; **31** Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, <Τί φάγωμεν;> ἢ <Τί πίωμεν;> ἢ <Τί περιβαλώμεθα;> **32** Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ.¹¹ οἶδεν γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χηρίζετε τούτων ἀπάντων. **33** Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ¹² καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. **34** Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον, ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ¹³ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία αὐτῆς.

The right attitude toward others

7:1 »Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. **2** Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται¹⁴ ὑμῖν. **3** Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; **4** Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, <Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ¹⁵ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,> καὶ ἰδοῦ, ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; **5** Ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,¹⁶ καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

¹ σοι f³⁵ NB,D,W [90%] RP,HF,CP,NU | 1 εν τω φανερω [10%] OC,TR (OC in small print)

² υμων f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | σου NB [1%] NU (D missing) (twice)

³ ο οφθαλμος σου απλους η f³⁵ [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 51234 NB,W [1%] NU

⁴ μαμωνα *rell* | μαμμωνα [5%] TR

⁵ και τι πητε f³⁵ N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | η 23 B,W [2%] [NU] | --- N [1%]

⁶ ενδυσεσθε f³⁵ [20%] | ενδυσησθε NB,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [The future indicative was unexpected.]

⁷ πλειων f³⁵ [20%] | πλειον NB,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [‘Life’ and ‘food’ are feminine, not neuter.]

⁸ αυξανει f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | αυξανουσιν B [1%] NU | ου ξενουσιν N

⁹ ου κοπια ουδε νηθει f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 κοπιωσιν (κοπιουσιν B) 3 νηθουσιν (B) [1%] NU | 3 νηθουσιν 3 κοπιωσιν N

¹⁰ ουδε *rell* | 1 ο CP

¹¹ επιζητει f³⁵ N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | επιζητουσιν NB [3%] NU

¹² του θεου f³⁵ N,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | των ουρανων (0.4%) | αυτου (0.3%) | --- N(B) (0.2%)

¹³ τα f³⁵ N [80%] RP,HF,OC,CP,TR | --- N(B)W [20%] NU | long omission [0.5%] | three other variants

¹⁴ μετρηθησεται *rell* | αντιμετρηθησεται N [10%] TR

¹⁵ απο f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | εκ NB,N [3%] NU

¹⁶ την δοκον εκ του οφθαλμου σου f³⁵ N,W [99.7%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 345612 NB,C^v [0.3%] NU

Analyze your audience

6 »Μὴ δώτε¹ τὸ ἅγιον τοῖς κυσίῃ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν² αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίῃ αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

Be persistent, yet considerate

7 »Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.³ **8** Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. **9** Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν⁴ αἰτήσῃ⁵ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; **10** Καὶ⁶ ἐὰν⁷ ἰχθὺν αἰτήσῃ,⁸ μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; **11** Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; **12** Πάντα οὖν ὅσα ἂν⁹ θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος¹⁰ γάρ ἐστιν ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται.

Eternal destiny

13 »Εἰσεέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. **14** Τί¹¹ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

A tree is known by its fruit

15 »Προσέχετε δὲ¹² ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶν λύκοι ἄρπαγες. **16** Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν¹³ ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; **17** Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. **18** Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. **19** Πᾶν οὖν¹⁴ δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. **20** Ἄρα γε, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

We have to do the Father's will

21 »Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, «Κύριε, Κύριε,» εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν¹⁵ οὐρανοῖς. **22** Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, «Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητευσάμεν,¹⁶ καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;» **23** Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι «Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.»

All face adversity—foundation determines outcome

24 »Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτόν¹⁷ ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ¹⁸ ἐπὶ τὴν πέτραν. **25** Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἔλθον

¹ δωτε *rell* † δωτε [5%] CP

² καταπατησωσιν *f*³⁵ *κ* [97%] RP, HF, OC, CP, TR † καταπατησουσιν B, C, N, W [3%] NU

³ υμιν *rell* † ημιν OC

⁴ εαν *f*³⁵ N, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR † --- *κ*B, C [0.5%] NU † αν [2%]

⁵ αιτηση *f*³⁵ N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR † αιτησει *κ*B [1.5%] NU † αιτησεις C

⁶ και *f*³⁵ N, W [85%] RP, HF, OC, TR † η 1 *κ*B, C [15%] CP, NU

⁷ εαν *f*³⁵ N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR † --- *κ*B, C [3%] NU

⁸ αιτηση *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR † αιτησει *κ*B, C, N, W [3%] NU

⁹ αν *f*³⁵ B [98%] RP, HF, OC, CP, TR † εαν *κ*C, N, W [2%] NU

¹⁰ ουτος *rell* † ουτως [10%] CP

¹¹ τι *f*³⁵ C, N, W (99%) RP, HF, OC, CP, NU † οτι *κ*, TR † οτι δε B

¹² δε *f*³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR † --- *κ*B [1%] NU (N missing)

¹³ σταφυλην *f*³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR † σταφυλας *κ*B [1%] NU † σταφυληνας C

¹⁴ ουν *f*³⁵ C^c [25%] † --- *κ*B, C^v, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹⁵ εν *f*³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR † 1 τοις *κ*B, C [3%] NU

¹⁶ προεφητευσάμεν *f*³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR † επροφητευσάμεν *κ*B, C, W [2%] NU

¹⁷ ομοιωσω αυτον *f*³⁵ C, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR † ομοιωθησεται *κ*B [4%] NU

¹⁸ την οικιαν αυτου *f*³⁵ [98%] RP, HF, OC, CP, TR † ~ 312 *κ*B, C, W [2%] NU

οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον¹ τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνῃ· καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. **26** Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ² ἐπὶ τὴν ἄμμον. **27** Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνῃ, καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη.»

Editorial comment

28 Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, **29** ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.⁴

The Messiah demonstrates His power

Jesus heals a leper

8:1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ⁵ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. **2** Καὶ ἰδοῦ, λεπρὸς ἐλθὼν⁶ προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, «Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι.» **3** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς,⁷ λέγων, «Θέλω, καθαρίσθητι.» Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. **4** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ὅρα μηδενὶ εἶπης· ἀλλ’⁸ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκαι⁹ τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωσῆς,¹⁰ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.»

Jesus heals at a distance

5 Εἰσελθόντι¹¹ δὲ αὐτῷ¹² εἰς Καπερναοῦμ,¹³ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, **6** «Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος.» **7** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹⁴ «Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.» **8** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη· «Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ,¹⁵ καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. **9** Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, «Πορεύθητι,» καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, «Ἐρχου,» καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, «Ποίησον τοῦτο,» καὶ ποιεῖ.» **10** Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολου-θοῦσιν· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν¹⁶ εὔρον. **11** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁷ μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· **12** οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἐκεῖ ἔσται ὁ¹⁸ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.» **13** Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ

¹ προσεπεσον f³⁵ [93%] RP, HF, OC, CP, TR | προσεπεσαν B, C [6%] NU | προσεπεσεν X | προσεκρουσαν W | two other variants [1%]

² την οικιαν αυτου f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 XB, W [2%] NU

³ συνετελεσεν f³⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR | ετελεσεν XB, C, W [6%] NU

⁴ γραμματεις f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 αυτων XB, W [5%] NU

⁵ καταβαντι δε αυτω f³⁵ [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 12 αυτου X | καταβαντος 2 αυτου B, C, W [1%] NU | καταβαινοντος 2 αυτου [1%]

⁶ ελθων f³⁵ C, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR | προσελθων XB, N [24%] NU | --- [1%]

⁷ ο ιησους f³⁵ N, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- XB, C [4%] NU

⁸ αλλ f³⁵ [50%] TR | αλλα XB, C, N, W [50%] RP, HF, OC, CP, NU

⁹ προσενεγκαι f³⁵ [25%] | προσενεγκε XN, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR | προσενεγκον B, C [0.5%] NU [The imperative use of the infinitive is very normal Koine, being a continuation of classical usage.]

¹⁰ μωσης f³⁵ C [90%] RP, HF, OC, CP | μουσης XB, N, W [10%] TR, NU

¹¹ εισελθοντι f³⁵ N, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εισελθοντος XB, C [4%] NU

¹² αυτω f³⁵ N, W [91%] RP, HF, OC, CP | αυτου XB, C [4%] NU | τω ιησου [5%] TR

¹³ καπερναουμ f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καφαρναουμ XB [1%] NU

¹⁴ ο ιησους f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- (X)B [0.5%] NU

¹⁵ λογω rell | λογον [5%] TR

¹⁶ ουδε εν τω ισραηλ τοσαυτην πιστιν f³⁵ XC, N (95.1%) RP, HF, OC, CP, TR | οτι 1-6 (3.4%) | 1 παρ ουδενι 2-6 (0.2%) | παρ ουδενι 56 (0.3%) | ~ παρ ουδενι 56234 B, W (0.7%) NU | long omission (0.3%)

¹⁷ ανακλιθησονται rell | ανακληθησονται [10%] CP

¹⁸ ο rell | --- CP

εκατοντάρχω,¹ «Υπαγε, καὶ² ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι.» Καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ³ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Peter's mother-in-law

14 Καὶ ἐλθὼν⁴ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. **15** Καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.⁵ **16** Ὁσίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς. Καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν,**17** ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥῆθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος, «Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν⁶ καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.»

18 Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους⁷ περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. **19** Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, «Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.» **20** Λέγει⁸ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.»**21** Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν⁹ εἶπεν αὐτῷ, «Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.» **22** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹⁰ αὐτῷ, «Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.»

Jesus controls wind and wave

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **24** Καὶ ἰδοῦ, σεισμός μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. Αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. **25** Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ¹¹ ἤγειραν αὐτόν λέγοντες, «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,¹² ἀπολλύμεθα.» **26** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι;» Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. **27** Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, «Ποταπός ἐστιν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;»¹³

Jesus controls any number of demons

28 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ¹⁴ εἰς τὸ πέραν, εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,¹⁵ ὑπῆντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. **29** Καὶ ἰδοῦ, ἔκραζαν λέγοντες· «Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ,¹⁶ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἤλθες ὧδε¹⁷ πρὸ καιροῦ βασανίσει ἡμᾶς;» **30** Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. **31** Οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, «Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν¹⁸ εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.» **32** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, «Υπάγετε.» Οἱ δὲ ἐξεληθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.¹⁹ Καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων²⁰ κατὰ τοῦ

¹ εκατονταρχῶ f³⁵ [30%] OC,TR | εκατονταρχῆ NB,C,N,W [70%] RP,HF,CP,NU

² καὶ f³⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [1%] NU

³ αὐτοῦ f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [1%]

⁴ ἐλθων *rell* | εἰσελθων [5%] CP ἐλθων *rell* | εἰσελθων [5%] CP

⁵ αὐτῷ f³⁵ NB,C,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU | αὐτοῖς [10%] TR | αὐτῶν N

⁶ ἐλαβεν *rell* | ἀνελαβεν [5%] CP

⁷ πολλοὺς ὄχλους f³⁵ C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | πολὺν ὄχλον [2%] | 2 N [1%] | ὄχλον B,NU | ὄχλον πολὺν W | one other variant

⁸ λέγει f³⁵ [20%] | καὶ 1 NB,C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁹ μαθητῶν f³⁵ NB [20%] | 1 αὐτοῦ C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR[NU]

¹⁰ εἶπεν f³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | λέγει NB,C [2%] NU

¹¹ οἱ μαθηταὶ f³⁵ (80%) RP,HF,CP | 12 αὐτοῦ W (19%) OC,TR | αὐτῶ 12 αὐτοῦ C (0.5%) | --- NB (0.5%) NU

¹² ἡμᾶς f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [3%] NU

¹³ ὑπακούουσιν αὐτῷ f³⁵ C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,W [1.5%] NU

¹⁴ ἐλθοντι αὐτῷ f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐλθοντος αὐτοῦ B,C [4%] NU | ἐλθοντων αὐτῶν N

¹⁵ γεργεσηνῶν f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | γεργεσινῶν [2%] | γαδαρηνῶν B,C [2%] NU | γαζαρηνῶν N

¹⁶ ἰησοῦ f³⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [4%] NU

¹⁷ f³⁵ generally has ὧδε, presumably to distinguish it from ὧ δε.

¹⁸ ἐπιτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν f³⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀποστειλον ἡμᾶς NB [2%] NU

¹⁹ τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων f³⁵ N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | τοὺς χοίρους NB,C [3%] NU

²⁰ τῶν χοίρων f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB(C)N,W [5%] NU

κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. **33** Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. **34** Καὶ ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν¹ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῆ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

Jesus forgives sins

9:1 Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ² πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. **2** Καὶ ἰδοῦ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ, «Θάρσει, τέκνον· ἀφεώνται³ σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.»⁴ **3** Καὶ ἰδοῦ, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, «Οὗτος βλασφημεῖ.» **4** Καὶ εἰδὼς⁵ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν· «Ἰνατί ὑμεῖς⁶ ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **5** Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, «Ἀφεώνται⁷ σου⁸ αἱ ἁμαρτίαι,» ἢ εἰπεῖν, «Ἐγεραι⁹ καὶ περιπάτει; **6** Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας»—τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, «Ἐγερθεῖς, ἄρον σου τὴν κλίνην καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.» **7** Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. **8** Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν¹⁰ καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Matthew called

9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον¹¹ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, «Ἀκολουθεῖ μοι.» Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. **10** Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοῦ, πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **11** Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον¹² τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, «Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει¹³ ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;» **12** Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹⁴ ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς·¹⁵ «Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. **13** Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, «Ἐλεον¹⁶ θέλω καὶ οὐ θυσίαν.» Οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ¹⁷ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.»¹⁸

Fasting

14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, «Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά,¹⁹ οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;» **15** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον χρόνον²⁰ μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.

¹ συναντησιν f³⁵ C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | υπαντησιν NB [1.5%] NU

² το f³⁵ C,N,W [90%] RP,HF,CP,TR | --- NB [10%] OC,NU

³ αφεωνται f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αφεονται [1%] | αφιενται NB,NU | αφεοντε N | αφιοντε D

⁴ σοι αι αμαρτιαι σου f³⁵ [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 423 NB,C,W [2%] NU | ~ 4234 N [1%] | 123 D [0.5%]

⁵ ειδως f³⁵ B (33.2%) | ειδων (1%) | ιδων NC,D(N)W (65.7%) RP,HF,OC,CP,TR,NU ['knowing' is better than 'seeing']

⁶ υμεις f³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [2%] NU

⁷ αφεωνται f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αφεονται [1%] | αφιονται ND | αφιενται B,NU | αφεοντε N

⁸ σου f³⁵ NB,C,D,W [65%] RP,HF,OC,CP,NU | σοι N [35%] TR

⁹ εγειραι f³⁵ B [80%] RP,HF,CP,TR | εγειρε NC,D,N,W [20%] OC,NU

¹⁰ εθαυμασαν f³⁵ C,N (97.5%) RP,HF,OC,CP,TR | εθαυμαζον (0.3%) | εφοβηθησαν NB,D,W (2%) NU | two other variants (0.2%)

¹¹ ματθαιον f³⁵ C [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | μαθθαιον NB,D,NU | ματθειον N | μαθθειον W

¹² ειπον f³⁵ D,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ελεγον NB,C,W [3%] NU

¹³ και πινει f³⁵ [30%] | --- NB(C)(D)N,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁴ ιησους f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

¹⁵ αυτοις f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [1%] NU

¹⁶ ελεον f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ελεος NB,C,D,N [1.5%] NU

¹⁷ αλλα rell | αλλ [5%] TR

¹⁸ εις μετανοιαν f³⁵ C [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D,N,W [4%] NU

¹⁹ πολλα f³⁵ C,D,N,W (98.6%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB (1.4%)

²⁰ χρονον f³⁵ [20%] OC | --- NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,CP,TR,NU

Old wineskins

16 »Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. **17** Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.¹ Ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς² καινούς, καὶ ἀμφοτέροι³ συντηροῦνται.»

Jesus raises the dead

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοῦ, ἄρχων τις ἐλθὼν⁴ προσεκύνη αὐτῷ, λέγων ὅτι «Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ’ αὐτήν καὶ ζήσεται.» **19** Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **20** Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ αἰμορροοῦσα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. **21** Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, «Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ σωθήσομαι.» **22** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς⁵ καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, «Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.» Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. **23** Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς,⁶ **24** «Ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει.» Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. **25** Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. **26** Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Jesus restores sight and speech

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ⁷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες καὶ λέγοντες, «Ἐλέησον ἡμᾶς, Υἱὸς⁸ Δαυίδ.» **28** Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ· καὶ λέγει αὐτοῖς,⁹ «Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Ναί, Κύριε.» **29** Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, «Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.» **30** Καὶ ἀνεψέθησαν¹⁰ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ ἐνεβριμήσατο¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, «Ὅρατε μηδεὶς γινωσκέτω.» **31** Οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὄλητῇ γῆ ἐκείνῃ.

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοῦ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφόν, δαιμονιζόμενον. **33** Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες ὅτι,¹² «Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραὴλ.» **34** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, «Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.»

The harvest needs workers

35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρῦσσαν τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.¹³ **36** Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσकुλμένοι¹⁴

¹ ἀπολούνται f³⁵ C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀπολλονται f^{35pt} NB [20%] NU | ἀπολλυται D [The verb is the same and both are Indicative; the first is future middle and the second is present passive. In the immediately prior clauses, both εκχεται and ρηγνυνται are present passive and go together; so why the second reference to the wineskins? (Perhaps because the wineskin was more valuable; an old one could be used for water, etc.) In the parallel passages in Mark and Luke the verb is future middle without question. The first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

² βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκούς *rell* | ~ 23451 C [3%] OC

³ ἀμφοτεροι *rell* | ἀμφοτερα [5%] TR

⁴ τις ἐλθων f³⁵ [30%] | εἰς 2 [62%] RP,HF,CP,NU [C,D,N,W etc. have ΕΙΣΕΛΘΩΝ, which could be taken as one word, the verb] | 2 [5%] TR | προσελθων N | εἰς προσελθων B [2%] OC

⁵ ἐπιστραφεὶς f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | στραφεὶς NB(D)N [3%] NU

⁶ λέγει αὐτοῖς f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 N | ἐλεγεν NB,D [3%] NU | two other variants

⁷ αὐτῷ f³⁵ NC,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B,D [0.2%]

⁸ υἱος f³⁵ B,W [70%] HF,NU | υἱε NC,D,N [30%] RP,OC,CP,TR

⁹ αὐτοῖς f³⁵ [20%] | 1 ἰησοῦς N | 1 ο ἰησοῦς B,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ ἀνεψέθησαν f³⁵ NW [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἠνεωχθησαν B,D,N [0.5%] NU | ἠνοιχθησαν C

¹¹ ἐνεβριμήσατο f³⁵ C,D,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἐνεβριμηθη N(B) [1.5%] NU

¹² οτι f³⁵ [25%] OC | --- NB,C,D,N,W [75%] RP,HF,CP,TR,NU

¹³ ἐν τῷ λαῷ f³⁵ N [90%] RP,HF,OC,TR | --- B,C,D,N,W [10%] CP,NU

¹⁴ ἐσकुλμενοι f³⁵ NB,C,D,W [90%] RP,HF,CP,NU | εκκελυμενοι [10%] OC,TR | --- N

καὶ ἐρριμμένοι, ὡς¹ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. **37** Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. **38** Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.»

Jesus commissions and orients the twelve disciples—28 AD

10:1 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν² πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. **2** Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά εἰσιν³ ταῦτα· πρῶτος Σίμων (ὁ λεγόμενος Πέτρος) καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,⁴ Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, **3** Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος⁵ (ὁ τελώνης), Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ἀλφαιίου) καὶ Λεββαῖος (ὁ ἐπικληθεὶς⁶ Θαδδαῖος), **4** Σίμων (ὁ Κανανίτης)⁷ καὶ Ἰούδας⁸ Ἰσκαριώτης (ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν).

Orientation with immediate effect

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων· «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁹ μὴ εἰσέλθῃτε. **6** Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. **7** Πορευόμενοι δὲ κηρῦσσετε, λέγοντες ὅτι Ἰησοῦς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **8** Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπρούς καθαρίζετε,¹⁰ δαιμόνια ἐκβάλλετε. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. **9** Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, **10** μὴ πήραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ράβδους.¹¹ ἄξιός γάρ¹² ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστίν.¹³

11 »Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. **12** Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν.¹⁴ **13** καὶ εἰ μὴ ἡ οἰκία ἄξια, ἐλθέτω¹⁵ ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· εἰ δὲ μὴ ἡ ἄξια, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. **14** Καὶ ὅς ἐάν¹⁶ μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι¹⁷ τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. **15** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρων¹⁸ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Orientation with prophetic effect

16 »Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. **17** Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. **18** Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. **19** Ὅταν δὲ

¹ ὡς f³⁵ C,D,N [50%] OC † ὡσει NB,W [50%] RP,HF,CP,TR,NU

² ἐξουσίαν *rell* † 1 κατα [25%]

³ εἰσιν f³⁵ [30%] OC,CP † ἐστίν NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU

⁴ αὐτοῦ f³⁵ X,C,D,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR † 1 καὶ B [0.2%] NU

⁵ ματθαῖος f³⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR † μαθθαῖος B,D,NU † μαθθεος X † ματθεος N † one other spelling

⁶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς f³⁵ N,W (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR † 1 (C)(D) † --- NB (0.4%) NU

⁷ κανανίτης f³⁵ NW [98%] RP,HF,OC,CP,TR † καναναιος B,C,N [2%] NU † χαναναιος D

⁸ ιουδας f³⁵ (C)N,W [90%] RP,HF,CP,TR † 1 ο NB(D) [10%] OC,NU

⁹ σαμαρειτῶν f³⁵ B [95%] RP,HF,OC,CP,TR † σαμαριτῶν XC,N,W [5%] NU † σαμαριτανῶν D

¹⁰ λεπρούς καθαρίζετε f³⁵ [94%] RP,HF,CP † 12 νεκρούς ἐγειρετε [2%] OC,TR † νεκρούς ἐγειρετε 12 NB,C(D)N [3%] NU † ~ ἐκβαλλετε νεκρούς ἐγειρετε (W) [1%] (OC in small print)

¹¹ ραβδούς f³⁵ C,N,W [95%] RP,HF,CP † ραβδὸν NB,D [5%] OC,TR,NU

¹² γὰρ *rell* † 1 ἐστίν D [3%] OC

¹³ ἐστίν f³⁵ N,W [96%] RP,HF,CP,TR † --- NB,C [3%] OC,NU † ~ γὰρ 1 D [1%]

¹⁴ αὐτήν *rell* † 1 λεγοντες εἰρηνη τῷ οἴκῳ τουτω ND,W [10%] OC,CP

¹⁵ ἐλθέτω f³⁵ B [94%] RP,HF,OC,TR † ἐλθατω XC,N,W [2%] NU † εἰσελθέτω [4%] CP † ἐστε D

¹⁶ εἰάν f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR † εἰ NB,D,N,W [3%] NU

¹⁷ ἐξερχόμενοι f³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,CP,TR † 1 ἐξω NB,D [2%] OC,NU † 1 ἐκ [1%]

¹⁸ γομορρῶν *rell* † γομορρας C [10%] OC † γομορῶν W [1%] † γομορας D † γομορρας N [1%]

παραδιδῶσιν¹ ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσετε,² δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε·³ **20** οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.

Like master, like slave

21 »Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **22** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. **23** Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.⁴ Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελήσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **24** Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. **25** Ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος⁵ ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ⁶ ἀπεκάλεσαν,⁷ πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς⁸ αὐτοῦ; **26** Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

“Do not be afraid”

27 »Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὐκ ἀκούετε, κηρύττετε ἐπὶ τῶν δωματίων. **28** Καὶ μὴ φοβεῖσθε⁹ ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων¹⁰ τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. Φοβήθητε¹¹ δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ¹² ψυχὴν καὶ¹³ σῶμα ἀπολέσαι ἐν Γεέννῃ. **29** Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; Καὶ ἐν ἓξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν. **30** Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσα ἰηριθμημέναι εἰσίν. **31** Μὴ οὖν φοβηθῆτε·¹⁴ πολλῶ¹⁵ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Jesus demands total commitment

32 »Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν¹⁶ οὐρανοῖς. **33** Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐγὼ¹⁷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν¹⁸ οὐρανοῖς.

34 »Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. **35** Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· **36** καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁹ αὐτοῦ.

37 »Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· **38** καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω

¹ παραδιδῶσιν f³⁵ C [94%] RP, HF, CP, TR | παραδῶσιν NB [2%] NU | παραδῶσουσιν D, N, W [3%] OC | παραδῶσωσιν [1%]

² λαλήσετε f³⁵ [30%] OC, CP | λαλήσητε NB, C, D, N, W [70%] RP, HF, TR, NU | two other variants

³ λαλήσετε f³⁵ N [90%] RP, HF, OC, CP, TR | λαλήσητε NB, C, W [9%] NU | --- D | two other variants

⁴ ἄλλην f³⁵ C(D)N (97%) RP, HF, OC, CP, TR | ἑτεραν NB, W (2.9%) NU | one other variant

⁵ ὁ δοῦλος *rell* | τῷ δούλῳ [2%] OC

⁶ βεελζεβουλ *rell* | βεελζεβουβ CP [Latin] | βεεζεβουλ NB | βελζεβουλ D [0.5%]

⁷ ἀπεκάλεσαν f³⁵ [30%] CP | ἐπεκάλεσαν B, C, W [20%] HF, NU | ἐκαλεσαν [49%] RP, OC, TR | ἐπεκαλεσαντο NN [1%] | καλοῦσιν D | one other variant [‘to stigmatize’ is the appropriate verb here]

⁸ οἰκειακοὺς f³⁵ C, D, W [85%] RP, HF, CP | οικιακοὺς NN [15%] OC, TR, NU | οικιακοὺς B

⁹ φοβεῖσθε f³⁵ NC [95%] RP, HF, CP, NU | φοβήθητε B, D, N, W [5%] OC, TR | one other variant

¹⁰ ἀποκτενοντων f³⁵ N [95%] RP, HF, CP | ἀποκτενοντων NC, D, W [3%] OC, NU | ἀποκτείνοντων B [2%] TR

¹¹ φοβήθητε f³⁵ D, N [99%] RP, HF, OC, CP, TR | φοβεῖσθε NB, C, W [1%] NU

¹² καὶ f³⁵ NB, C, D, N [50%] OC, CP, TR, NU | 1 τὴν W [50%] RP, HF

¹³ καὶ f³⁵ B, C, D [50%] OC, CP, TR, NU | 1 τὸ NW [50%] RP, HF

¹⁴ φοβήθητε f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, CP, TR | φοβεῖσθε NB, D, W [3%] NU

¹⁵ πολλῶ f³⁵ [20%] CP | πολλῶν NB, C, D, W [80%] RP, HF, OC, TR, NU

¹⁶ ἐν f³⁵ P¹⁹ND, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 τοῖς B, C [5%] [NU]

¹⁷ αὐτὸν καγὼ f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 P¹⁹NB, D, W [5%] NU

¹⁸ ἐν f³⁵ P¹⁹NC, D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 τοῖς B [2%] [NU]

¹⁹ οἰκειακοὶ f³⁵ B [85%] RP, HF, CP | οικιακοὶ N [15%] OC, TR, NU

μου οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. **39** Ὁ εὐρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

40 »Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. **41** Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται,¹ καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. **42** Καὶ ὡς ἐὰν² ποτίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.»

The Pharisees reject Jesus as Messiah

11:1 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσωσιν τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

John needs reassuring

2 Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἀκούσας ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο³ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **3** εἶπεν αὐτῷ, «Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;» **4** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννη ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· **5** τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,⁴ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. **6** Καί, μακάριός ἐστιν ὡς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.»

Jesus eulogizes John the Baptizer

7 Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· «Τί ἐξήλθετε⁵ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; **8** Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις⁶ ἠμφιεσμένον; Ἴδού, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁷ εἰσίν. **9** Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε⁸ ἰδεῖν, προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσώτερον προφήτου. **10** Οὗτος γάρ⁹ ἐστὶν περὶ οὗ γέγραπται· «Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὡς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.» **11** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. **12** Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν. **13** Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν.¹⁰ **14** καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. **15** Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν¹¹ ἀκουέτω.

16 »Τίτι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; Ὅμοία ἐστὶν παιδίῳ¹² ἐν ἀγορᾷ καθημένοις,¹³ καὶ προσφωνοῦσιν¹⁴ τοῖς ἐταίροις¹⁵ αὐτῶν¹⁶ **17** καὶ¹⁷ λέγουσιν, «Ὑλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε.¹⁸ ἔθρηνήσαμεν ὑμῖν¹⁹ καὶ οὐκ ἐκόψασθε.» **18** Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μῆτε ἐσθίων μῆτε πίνων,

¹ ληψεται f³⁵ [99%] RP, HF, OC, CP, TR | λημψεται Ϝ¹⁹ NB, C(D)W [1%] NU (twice)

² εαν f³⁵ N, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | αν B, D [2%] NU

³ δυο f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | δια NB, C, D, W [3%] NU

⁴ ακουουσιν f³⁵ C, N (95.2%) RP, HF, OC, CP, TR | 1 και NB, D, W (4.1%) NU | long omissions (0.7%)

⁵ εξηλθετε f³⁵ [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εξηλθατε NB, C, D, N, W [3.5%] NU | εξεληλυθατε [0.5%] (also verse 8)

⁶ ιματιοις f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

⁷ βασιλειων f³⁵ N (63.1%) RP, HF, CP | βασιλεων (NB)C, D, W (36.5%) OC, TR, NU | long omission (0.3%)

⁸ εξηλθετε f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | εξηλθατε NB, C, D, N [2.5%] NU | εξεληλυθατε W [0.5%]

⁹ γαρ f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

¹⁰ προεφητευσαν f³⁵ N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | επροφητευσαν NB, C, D [2%] NU

¹¹ ακουειν f³⁵ N, C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B, D [0.5%] NU

¹² παιδιοις *rell* | παιδαριοις [5%] TR

¹³ εν αγορα καθημενοις f³⁵ [50%] CP | 1 αγοραις 3 [45%] RP, HF, TR | ~ 31 αγοραις C, N, W [4%] OC | ~ 31 ταις αγοραις NB [1%] NU | ~ 31 τη αγορα D

¹⁴ και προσφωνουσιν f³⁵ N, W [97%] RP, HF, CP, TR | α 2 C | α προσφωνουντα NB, D [3%] OC, NU

¹⁵ εταιροις f³⁵ [65%] RP, OC, CP, TR | ετεροις NB, C, D, N, W [35%] HF, NU

¹⁶ αυτων f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

¹⁷ και f³⁵ C, N, W [98%] RP, HF, CP, TR | --- NB, D [2%] OC, NU

¹⁸ ωρχησασθε *rell* | ορχησασθε [2%] CP

¹⁹ υμιν f³⁵ C, N, W (97.4%) RP, HF, OC, CP, TR | ημιν (0.5%) | --- NB, D (1.4%) NU | long omissions (0.7%)

καὶ λέγουσιν, «Δαιμόνιον ἔχει· **19** ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, «Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.» Καί, ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων¹ αὐτῆς.»

Jesus denounces three cities

20 Τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς² ὄνειδιζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. **21** «Οὐαὶ σοι, Χωραζὶν,³ οὐαὶ σοι, Βηθσαϊδά·⁴ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο⁵ αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ⁶ μετενόησαν. **22** Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. **23** Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,⁷ ἢ⁸ ἔως τοῦ⁹ οὐρανοῦ ὑψωθῆς,¹⁰ ἔως Ἄδου¹¹ καταβιβασθήσῃ·¹² ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο¹³ αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν¹⁴ ἂν μέχρι τῆς σήμερον. **24** Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῆ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί.»

“I praise you, Father”

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἐξομολογοῦμαι σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁵ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. **26** Ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹⁶ ἔμπροσθέν σου.

27 »Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι. **28** Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. **29** Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ’ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος¹⁷ εἰμι καὶ ταπεινός τῃ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. **30** ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἕλαφρόν ἐστιν.»

Jesus is Lord of the Sabbath

12:1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπεινάσαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχτας καὶ ἐσθίειν. **2** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον¹⁸ αὐτῷ, «Ἰδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.» **3** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ ὅτε ἐπεινάσεν, αὐτὸς¹⁹ καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ, **4** πῶς εἰσηλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,²⁰ οὐς²¹ οὐκ ἐξὸν ἦν

¹ τεκνων f³⁵ C,D,N (99.4%) RP, HF, OC, CP, TR | εργαων NB, W (0.5%) NU | long omission (0.1%)

² ο ιησους f³⁵ C, N, W [35%] | --- NB, D [65%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

³ χωραζιν f³⁵ [20%] CP | χοραζιν N [65%] RP, HF, OC, TR, NU | χοραζειν NB, C, W [5%] | χωραζειν [5%] | χοραζην [2%] | χοραζαν D | three other variants

⁴ βηθσαιδα f³⁵ C(D)N [85%] RP, HF, OC, CP, NU | βηθσαιδαν B, W [14%] TR | βηδσαιδαν N [1%] | two other spellings

⁵ εγενοντο *rell* | εγενηθησαν [2%] OC

⁶ σποδω *rell* | 1 καθημεναι [10%] OC | 1 καθημενοι NC [3%]

⁷ καπερναουμ f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καφαρναουμ NB, D [1%] NU

⁸ η̄ f³⁵ [35%] | η̄ N [64%] RP, HF, OC, CP, TR | μη NB, C, D, W [1%] NU

⁹ του f³⁵ C, N [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D, W [1%] NU

¹⁰ υψωθης f³⁵ [35%] | υψωθεισα N [63%] RP, HF, OC, CP, TR | υψωθηση NB, C, D, W [1%] NU | two other spellings

¹¹ αδου *rell* | αιδου HF (And so wherever the word occurs.)

¹² καταβιβασθηση f³⁵ N, C, N (98.5%) RP, HF, OC, CP, TR | καταβηση B, D, W (0.4%) NU | καταβληθηση (0.6%) | κατενεχθηση (0.3%) | long omissions (0.2%)

¹³ εγενοντο f³⁵ N, W [99%] RP, HF, CP, TR | εγενηθησαν NB, C, D [1%] OC, NU

¹⁴ εμειναν f³⁵ D [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εμεινεν NB, C [1%] NU | εμεινον W [1%] | εμενεν N | one other variant

¹⁵ απεκρυψας f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εκρυψας NB, D [0.5%] NU | εγρυψας \mathfrak{B}^{62}

¹⁶ εγενετο ευδοκια f³⁵ C, D, N [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 \mathfrak{B}^{62} NB, W [1.5%] NU

¹⁷ πραος f³⁵ N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | πραυς \mathfrak{B}^{62} NB, C, D [0.5%] NU πραος f³⁵ N, W [99.5%]

RP, HF, OC, CP, TR | πραυς \mathfrak{B}^{62} NB, C, D [0.5%] NU

¹⁸ ειπον f³⁵ D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ειπαν NB, C [0.5%] NU

¹⁹ αυτος f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D, N, W [10%] NU

²⁰ εφαγεν f³⁵ C, D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εφαγον NB [0.5%] NU

²¹ ους f³⁵ NC, N [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ο B, D, W [1%] NU

αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;¹ **5** Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; **6** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζον² ἐστὶν ὧδε. **7** Εἰ δὲ ἐγνώκατε τί ἐστίν, ᾠέλον³ θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναίτιους. **8** Κύριος γάρ ἐστιν⁴ τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.»⁵

Jesus heals on the Sabbath

9 Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. **10** Καὶ ἰδοῦ, ἄνθρωπος ἦν⁶ τὴν⁷ χεῖρα ἔχων ξηράν. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, «Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;»⁸— ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. **11** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Τίς ἐστὶ ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; **12** Πόσω οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.» **13** Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ,⁹ «Ἔκτεινον τὴν χεῖρα σου.»¹⁰ Καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη¹¹ ὑγιής ὡς ἡ ἄλλη. **14** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες,¹² ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.¹³

A tactical withdrawal

15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,¹⁴ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἀπάντας.¹⁵ **16** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν,¹⁶ **17** ὅπως¹⁷ πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· **18** «Ἰδοῦ, ὁ παῖς μου ὃν ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου. Θήσω τὸ Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. **19** Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλαταιαῖς τὴν φωνὴν αὐτοῦ. **20** Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῆκος τὴν κρίσιν. **21** Καὶ¹⁸ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιούσιν.»

The Pharisees blaspheme the Holy Spirit

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν^{19,20} λαλεῖν καὶ βλέπειν. **23** Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, «Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός,²¹ ὁ Υἱὸς Δαυίδ;» **24** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, «Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν²² Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.» **25** Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς²³ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς· «Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς²⁴ ἐρημοῦται, καὶ

¹ τοῖς ἱερευσιν μονοις *rell* | ~ 312 [1%] OC

² μείζον *rell* | μείζων N [10%] TR | μείζων C

³ ελεον *f*³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ελεος *NB, C, D, N* [1.5%] NU

⁴ ἐστιν *rell* | 1 καὶ [10%] TR

⁵ του σαββατου ο υιος του ανθρωπου *rell* | ~ 3456 καὶ 12 OC

⁶ ἦν *f*³⁵ [80%] RP, HF, CP, TR | --- *NB, C, W* [0.5%] NU | 1 ἐκεῖ D, N [20%] OC

⁷ τὴν *f*³⁵ D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ ἐχων 1 N [2%] | --- *NB, C, W* [1%] NU

⁸ θεραπευειν *f*³⁵ B, C, N [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | θεραπευσαι *ND, W* [0.5%] NU

⁹ ανθρωπω *rell* | 1 τῷ ἐξηραμμένην ἐχοντι τὴν χεῖρα [5%] CP

¹⁰ τὴν χεῖρα σου *f*³⁵ C, D, W [96%] RP, HF, CP, TR | ~ 312 *NB, N* [4%] OC, NU

¹¹ αποκατεσταθη *f*³⁵ D [78%] RP, HF, OC, TR | απεκατεσταθη *NB, C, N, W* [20%] CP, NU | απεκατεστη [1%] | one other variant

¹² οἱ δε φαρισαιοι συμβουλιον ελαβον κατ αυτου εξελθοντες *f*³⁵ N, W [95%] RP, HF, CP, TR | ~ 12384567 [3%] | ~ 82134567 (*NB, C*) [1.5%] OC, NU | ~ 8 καὶ 134567 D [0.5%]

¹³ απολεσωσιν *rell* | απολεσωσιν CP

¹⁴ οχλοι πολλοι *f*³⁵ C, D, W (97.3%) RP, HF, OC, CP, TR [NU] | ~ 21 (1.9%) | 1 N (0.5%) | 2 *NB* (0.3%)

¹⁵ απαντας *f*³⁵ [20%] | παντας *NB, C, N (D, W)* [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹⁶ αυτον ποιησωσιν *rell* | ~ 21 OC

¹⁷ οπως *f*³⁵ N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ινα *NB, C, D* [2%] NU

¹⁸ καὶ *rell* | 1 ἐν D [5%] TR | 1 ἐπι W

¹⁹ τον τυφλον και κωφον *f*³⁵ C, N [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 1432 W [3%] | 14 *NB, D* [1%] NU

²⁰ κωφον *f*³⁵ *NB, D, W* [25%] NU | 1 καὶ C, N [75%] RP, HF, OC, CP, TR

²¹ ο χριστος *f*³⁵ [20%] OC, CP | --- *NB, C, D, N, W* [80%] RP, HF, TR, NU

²² εν *f*³⁵ [25%] | 1 τῷ *NB, C, D, N, W* [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

²³ ο ιησους *f*³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB, D* [0.5%] NU

²⁴ εαυτης *rell* | εαυτην D [5%] OC (2x)

πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. **26** Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. Πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; **27** Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;¹ Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί.² **28** Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ³ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **29** Ἦπῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκευῆ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁴ ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν; Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁵

The unforgivable sin

30 »Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. **31** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.⁶ **32** Καὶ ὅς ἐάν⁷ εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν⁸ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.

Jesus denounces the Pharisees

33 »Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. **34** Γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσέυματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. **35** Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁹ ἐκβάλλει¹⁰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει¹¹ πονηρά. **36** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν ὃ ἐάν¹² λαλήσωσιν¹³ οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ¹⁴ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. **37** Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιοθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.»

The sign of the prophet Jonah

38 Τότε ἀπεκρίθησάν¹⁵ τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, «Διδάσκαλε, θέλομεν¹⁶ ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.» **39** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. **40** Ὡσπερ γὰρ ἦν¹⁷ Ἰωνᾶς¹⁸ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται¹⁹ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. **41** Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοῦ, πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. **42** Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,²⁰ καὶ ἰδοῦ, πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.

¹ εκβαλλουσιν *rell* | εκβαλουσιν N [3%] OC

² υμων εσονται κριται *f*³⁵ C,N [97%] RP,HF,CP,TR | ~ 321 *NB,D* [1%] OC,NU | ~ 312 [1%] | ~ 32 αυτοι 1 W | three other variants

³ εγω εν πνευματι θεου *f*³⁵ [28%] OC,TR | ~ 2341 *NB,C,D,W* [70%] RP,HF,CP,NU | 234 [2%] | ~ 2 δακτυλω 41 N

⁴ διαρπασαι *f*³⁵ *ND* [98%] RP,HF,CP,TR | αρπασαι B,C,N,W [2%] OC,NU

⁵ διαρπαση *f*³⁵ *ND,W* [40%] | διαρπασει B,C,N [60%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁶ τοις ανθρωποις *f*³⁵ C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* [2%] NU

⁷ εαν *rell* | αν *!*²¹D [10%] TR

⁸ τω νυν *f*³⁵ [90%] RP,HF,OC,CP | τουτω 1 *NB,C,D,N,W* [5%] TR,NU | ~ 1 αιωνι τουτω [5%]

⁹ θησαυρου *rell* | 1 της καρδιας [5%] TR

¹⁰ εκβαλλει *f*³⁵ B,D,W [85%] RP,HF,OC,CP,NU | 1 τα *NC,N* [14%] TR | 1 το [1%]

¹¹ εκβαλλει *rell* | 1 τα N [10%] CP

¹² εαν *f*³⁵ C,N,W (99.2%) RP,HF,OC,CP,TR | αν (0.4%) | --- *NB,D* (0.4%) NU

¹³ λαλησωσιν *f*³⁵ N,W (97.3%) RP,HF,OC,CP,TR | λαλησουσιν *NB,C* (2.2%) NU | seven other variants D (0.4%)

¹⁴ περι *rell* | υπερ CP

¹⁵ απεκριθησαν *f*³⁵ N,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 αυτω *NB,C,D* [5%] NU

¹⁶ θελομεν *rell* | θελωμεν [2%] CP

¹⁷ ην *rell* | εγενετο [2%] OC | --- D

¹⁸ ιωνας *rell* | 1 ο προφητης [1%] OC

¹⁹ εσται *f*³⁵ *NB,C* [65%] RP,HF,CP,TR,NU | 1 και D,W [35%] OC

²⁰ σολομωνος *rell* | σολομωντος C [10%] TR (both times; C only the first)

An empty 'house' is bad

43 »Όταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὐρίσκει. **44** Τότε λέγει, «Ἐπιστρέψω¹ εἰς τὸν οἶκόν μου² ὅθεν ἐξῆλθον.» Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,³ σεσαρωμένον, καὶ κεκοσμημένον. **45** Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.»⁴

New relationships

46 Ἔτι δὲ⁵ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.⁶ **47** Εἶπεν δὲ τις αὐτῷ, «Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν,⁷ ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.»^{8,9} **48** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι¹⁰ αὐτῷ, «Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;» **49** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν.¹¹ «Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. **50** Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ¹² τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.»

Parables of the Kingdom

13:1 Ἐν δὲ¹³ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ¹⁴ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. **2** Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς¹⁵ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστήκει.

Parable of the soils

3 Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς πολλὰ¹⁶ λέγων· «Ἰδοῦ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρου.¹⁷ **4** Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδὸν· καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ¹⁸ κατέφαγεν αὐτά. **5** Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. **6** Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. **7** Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν¹⁹ αὐτά. **8** Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπὸν· ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. **9** Ὁ ἔχων ὄρα ἀκούειν,²⁰ ἀκουέτω.»

The reason for parables

10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον²¹ αὐτῷ, «Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;» **11** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι «Ἦμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

¹ επιστρεψω *rell* | υποστρεψω [10%] CP

² επιστρεψω εἰς τον οικον μου *f*³⁵ C,W [99%] RP,HF,CP,TR | ~ 23451 *NB*,D [1%] OC,NU

³ σχολαζοντα *rell* | 1 και *NC* [4%] OC

⁴ ταυτη τη πονηρα *rell* | ~ 231 [2%] OC

⁵ δε *f*³⁵ C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* [1%] NU

⁶ αυτω λαλησαι *rell* | ~ 21 D [5%] OC

⁷ εξω εστηκασιν *rell* | ~ 21 OC

⁸ σοι λαλησαι *rell* | σε ιδειν OC

⁹ the whole verse *f*³⁵ C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- *NB* [1%]

¹⁰ ειποντι *f*³⁵ C [98.5%] RP,HF,CP,TR | λεγοντι *NB*,D [1.5%] OC,NU | --- W

¹¹ ειπεν *rell* | εφη [1%] OC

¹² ποιηση *rell* | ποιησει [5%] CP | ποιη C [0.5%] | ποιει D

¹³ δε *f*³⁵ C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* [1.5%] NU

¹⁴ απο *f*³⁵ C,W (97.7%) RP,HF,CP,TR | εκ *N* (0.5%) | --- B (1.5%) OC,NU | three other variants D (0.3%)

¹⁵ εις *f*³⁵ *NB*,C,W [30%] OC,NU | 1 το D [70%] RP,HF,CP,TR

¹⁶ εν παραβολαις πολλα *f*³⁵ C [25%] | ~ 312 *NB*,D,W [75%] RP,HF,OC,CP, TR,NU

¹⁷ σπειραι *f*³⁵ *ND*,W [60%] OC,CP | σπειρειν B,C [40%] RP,HF,TR,NU

¹⁸ ηλθεν τα πετεινα και *f*³⁵ *N*,C(D)W [98%] RP,HF,CP,TR | ελθοντα 23 B [2%] OC,NU

¹⁹ απεπνιξαν *f*³⁵ B,C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | επνιξαν *ND* [2%] NU | one other variant

²⁰ ακουειν *f*³⁵ C,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* [0.5%] NU

²¹ ειπον *rell* | ειπαν *NB* [0.5%] NU

ἐκεῖνοις δὲ οὐ δέδοται. **12** Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. **13** Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιοῦσιν. **14** Καὶ ἀναπληροῦται¹ αὐτοῖς² ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἢ λέγουσα· «Ἀκοῆ ἀκούσατε³ καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέπετε⁴ καὶ οὐ μὴ ἴδητε. **15** Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὤσιν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν·⁵ καὶ ἰάσωμαι⁶ αὐτούς.» **16** Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὄρα ὑμῶν ὅτι ἀκούει·⁷ **17** ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,⁸ καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Parable of the soils explained

18 »Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπειροντος·⁹ **19** Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει¹⁰ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ—οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. **20** Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς¹¹ μετὰ χαρᾶς¹² λαμβάνων αὐτόν· **21** οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν. Γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. **22** Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου¹³ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. **23** Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν¹⁴ σπαρεῖς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν,¹⁵ ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ· ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.»

Wheat and tares

24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· «Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι¹⁶ καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· **25** ἐν δὲ τῷ καθεῦδεν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρεν¹⁷ ζιζάνια ἀνά μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. **26** Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. **27** Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότης εἶπον αὐτῷ, «Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; Πόθεν οὖν ἔχει¹⁸ ζιζάνια;» **28** Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, «Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν.» Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ,¹⁹ «Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν²⁰ αὐτά;» **29** Ὁ δὲ ἔφη·²¹ «Οὐ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. **30** Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι²² τοῦ θερισμοῦ, καὶ

¹ ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιοῦσιν καὶ ἀναπληροῦται *rell* ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν καὶ ἀκούοντες μὴ ἀκούωσιν μηδὲ συνωσι μὴποτε ἐπιστρέψωσι καὶ τότε πληρωθήσεται OC

² αὐτοῖς *rell* ἵ ἐπ 1 D [5%] TR

³ ἀκούσατε f³⁵ NC [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU ἱ ἀκουσητε N, W [20%] ἱ ἀκουσατε B ἱ ἀκουσεται D

⁴ βλέπετε f³⁵ B, C [90%] RP, HF, OC, CP, TR, NU ἱ βλέψητε N [10%] ἱ βλέπεται D ἱ βλέψηται W

⁵ ἐπιστρέψωσιν *rell* ἱ ἐπιστρέψουσιν N, W [10%]

⁶ ἰάσωμαι f³⁵ [50%] TR ἱ ἰάσομαι NB, C, D, N, W [50%] RP, HF, OC, CP, NU

⁷ ἀκούει f³⁵ W [93%] RP, HF, CP, TR ἱ ἀκούουσιν NB, C, D, N [7%] OC, NU

⁸ εἶδον f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ ἰδον [0.5%] ἱ ἰδαν N [0.5%] ἱ εἶδαν B, NU ἱ ἠδυνήθησαν εἶδειν D

⁹ σπειροντος f³⁵ C, D, N [98%] RP, HF, CP, TR ἱ σπειραντος NB, W [2%] OC, NU

¹⁰ ἀρπάζει *rell* ἱ ἀρει [2%] OC

¹¹ εὐθὺς *rell* ἱ εὐθεως [4%] OC

¹² χαρᾶς *rell* ἱ 1 δεχομενος καὶ OC (small print)

¹³ τούτου f³⁵ C, N, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ --- NB, D, NU

¹⁴ γῆν τὴν καλὴν f³⁵ D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ ~ 31 NB, C, N [5%] NU ἱ two other variants

¹⁵ συνιῶν f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ συνιεις NB, D [1%] NU

¹⁶ σπείραντι f³⁵ NB, N, W [30%] OC, CP, NU ἱ σπείροντι C, D [70%] RP, HF, TR

¹⁷ ἐσπείρεν f³⁵ C, D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ ἐπεσπείρεν B, N [2%] NU ἱ ἐπεσπαρκεν N

¹⁸ ἔχει f³⁵ B, C, D, N, W [95%] RP, HF, OC, CP, NU ἱ 1 τα N [5%] TR

¹⁹ εἶπον αὐτῷ f³⁵ (N)W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ λεγουσιν 2 N(D) [1%] NU ἱ ~ 2 λεγουσιν B, C [0.5%]

²⁰ συλλέξομεν f³⁵ [80%] RP, HF, CP ἱ συλλεξωμεν NB, C, N [20%] OC, TR, NU ἱ συνλεξωμεν D, W

²¹ ἔφη f³⁵ N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ φησιν NB, C [1%] NU ἱ λεγει D [0.5%]

²² μέχρι f³⁵ C, N [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR ἱ ἀχρι N ἱ εως B, D [1%] NU ἱ μεχρις W

ἐν¹ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, «Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δῆσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.» »

Mustard seed

31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· **32** ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῆ μείζον πάντων² τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν³ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.»

Yeast

33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυσεν⁴ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.»

34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ⁵ ἐλάλει αὐτοῖς, **35** ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· «Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεῦξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.»⁶

“Wheat and tares” explained

36 Τότε ἀφεις τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς.⁷ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, «Φράσον⁸ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.» **37** Ὁδὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς.⁹ «Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **38** Ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. **39** Ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ¹⁰ αἰῶνος ἐστὶν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοι εἰσιν. **40** Ὡσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται,¹¹ οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.¹² **41** Ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· **42** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **43** Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν¹³ ἀκουέτω.

Treasure and pearl

»Πάλιν¹⁴ ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ,¹⁵ ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυσεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ¹⁶ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

»Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, **46** ὃς εὐρὼν¹⁷ ἓνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

¹ ἐν f³⁵ B,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | 1 τῷ K,C [5%] TR

² παντων f³⁵ [30%] OC,CP | --- NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU

³ ελθειν *rell* | κατελθειν CP

⁴ εκρυσεν f³⁵ N [85%] RP,HF | ενεκρυσεν NB,C,D,W [15%] OC,CP,TR,NU

⁵ ουκ f³⁵ D [95%] RP,HF,CP,TR | ουδεν NB,C,W [5%] OC,NU

⁶ κοσμου f³⁵ NC,D,W (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B (0.5%) | long omission (0.1%)

⁷ ο ιησους f³⁵ C,W [98%] RP,HF,CP,TR | αυτου [1%] OC | --- NB,D [1%] NU

⁸ φρασον f³⁵ C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | διασαφησον NB [1%] NU

⁹ αυτοις f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1.5%] NU

¹⁰ του f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D [1.5%] NU | K omits most of the verse

¹¹ καιεται f³⁵ C,W [90%] RP,HF,OC,CP | κατακαιεται NB [10%] TR[NU] | κατακαιονται D

¹² τουτου f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,TR | --- NB,D [1%] CP,NU

¹³ ακουειν f³⁵ C,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [0.5%] NU

¹⁴ παλιν f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

¹⁵ εν αγρω f³⁵ D,N [30%] | 1 τῷ 2 B,C,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | --- K

¹⁶ παντα οσα εχει πωλει f³⁵ C,N,W (91.3%) RP,HF,OC,CP,TR | ~ 4123 ND (4.1%) NU | ~ 423 B (1.1%) | 234 (2.3%) | six other variants (0.7%) | long omissions (0.6%)

¹⁷ ος ευρων f³⁵ C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε NB(D) [1.5%] NU

A fishing net

47 »Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη βληθείση εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούση, **48** ἦν ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιάσαντες¹ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν· καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλά εἰς ἀγγεῖα,² τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. **49** Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, **50** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγγμὸς τῶν ὀδόντων.»

51 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,³ «Συνήκατε ταῦτα πάντα;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Ναί, Κύριε.»⁴ **52** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν⁵ τῶν οὐρανῶν ὁμοίως ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.»

A visit to Natsareth

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρην ἐκεῖθεν. **54** Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι⁶ αὐτοὺς καὶ λέγειν· «Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; **55** Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; Οὐχὶ⁷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς⁸ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; **56** Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; Πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα;»⁹ **57** Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ¹⁰ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.» **58** Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

The death of John the Baptizer

14:1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹¹ τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, **2** καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, «Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.» **3** Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν¹² καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ¹³ διὰ Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. **4** Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης,¹⁴ «Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν.» **5** Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβεῖτο¹⁵ τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. **6** Γενεσίων¹⁶ δὲ ἀγομένων¹⁷ τοῦ Ἡρώδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρρεσεν τῷ Ἡρώδῃ. **7** Ὅθεν μεθ' ὄρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. **8** Ἡ δὲ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, «Δός μοι,» φησίν, «ᾧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.» **9** Καὶ ἐλυπήθη¹⁸ ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ¹⁹ τοὺς ὄρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσεν δοθῆναι. **10** Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν²⁰

¹ ἀναβιβάσαντες *rell* | 1 αὐτην (D) [10%] OC | 1 καὶ C [2%]

² ἀγγεῖα *f*³⁵ (D)W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ἀγγη *NB, C, N* [1.5%] NU

³ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς *f*³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB, D* [0.5%] NU

⁴ κυριε *f*³⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB, D* [2%] NU

⁵ εἰς τὴν βασιλείαν *f*³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | τὴ βασιλεία *NB, C, N, W* [9%] NU | ἐν τῇ βασιλεία D [1%]

⁶ ἐκπλήττεσθαι *f*³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR | ἐκπλήττεσθαι *NB, C, D, N, W* [10%] CP, NU | two other variants

⁷ οὐχι *f*³⁵ D [95%] RP, HF, OC, CP, TR | οὐχ *NB, C, N, W* [5%] NU

⁸ ἰωσῆς *f*³⁵ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | ἰωση [2%] | ἰωαννης *ND* [7%] | ἰωσηφ *B, C, N* [1%] NU

⁹ ταῦτα πάντα *rell* | ~ 21 D, N, W [10%]

¹⁰ πατρίδι αὐτοῦ *f*³⁵ N, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 B, D [0.5%] NU | ἰδία 1 *8* [2%] | ἰδία 12 C

¹¹ τετράρχης *f*³⁵ B, D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | τετραρχης *8C* [0.5%] NU

¹² αὐτον *f*³⁵ *8C, D, N, W* [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- B [0.5%]

¹³ ἐθετο ἐν φυλακῇ *f*³⁵ C, N, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 23 ἀπεθετο *8B* [1%] NU | 2 τῇ 3 D | ~ 2 τῇ 3 ἀπεθετο [0.5%] | 12 τῇ 3 [0.5%] | three other variants

¹⁴ αὐτῷ ὁ ἰωαννης *f*³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 (B) [0.5%] NU | 3 *8* | 13 D [0.5%]

¹⁵ ἐφοβεῖτο *f*³⁵ [20%] | ἐφοβηθη *8B, C, D, N, W* [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU [the imperfect is correct]

¹⁶ γενεσίων *f*³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | γενεσιους *8B, D* [1%] NU

¹⁷ ἀγομένων *f*³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ἀγομενοις [0.5%] | γενομένων C, N [2%] | γενομενοις *8B, D* [0.5%] NU

¹⁸ ἐλυπήθη *f*³⁵ *8C, W* (98.7%) RP, HF, OC, CP, TR | λυπηθεις *B, D* (1.2%) NU | two other variants (0.1%)

¹⁹ δε *f*³⁵ *8C, W* (98%) RP, HF, OC, CP, TR | και (0.2%) | --- B, D (1.7%) NU

²⁰ τον *f*³⁵ C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- *8B* [1%]

Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. **11** Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ¹ ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἦνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. **12** Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τὸ σῶμα² καὶ ἔθαψαν αὐτό,³ καὶ ἐλθόντες⁴ ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Food for 15,000

13 Καὶ ἀκούσας⁵ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ περὶ ἀπὸ τῶν πόλεων. **14** Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς⁶ εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγγίσθη ἐπ' αὐτοῖς⁷ καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.

15 Ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁸ λέγοντες· «Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν. Ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.» **16** Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁹ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν. Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.» **17** Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, «Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.» **18** Ὁ δὲ εἶπεν, «Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.»¹⁰ **19** Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹¹ ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹² λαβὼν¹³ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν· καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. **20** Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. **21** Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Peter walks on water

22 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹⁵ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσει τοὺς ὄχλους. **23** Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. Ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. **24** Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν,¹⁶ βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. **25** Τετάρτη δὲ φυλακῆ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν¹⁷ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,¹⁸ περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.¹⁹ **26** Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ²⁰ ἐπὶ τὴν θάλασσαν²¹ περιπατοῦντα ἐταράχθησαν, λέγοντες ὅτι «Φάντασμα ἐστίν.» Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραζαν. **27** Εὐθέως²² δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,²³ λέγων· «Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.» **28** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,²⁴ «Κύριε, εἰ σὺ εἶ,

¹ ηνεχθη η κεφαλη αυτου *rell* | ~ 2341 CP

² σωμα *f*³⁵ W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | πτωμα (N)B, C(D) [5%] NU

³ αυτο *f*³⁵ C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | αυτον NB [0.5%] [NU]

⁴ ελθοντες *rell* | εξελθοντες CP

⁵ και ακουσας *f*³⁵ C, W [95%] RP, HF, CP, TR | ~ 2 δε NB, D [5%] OC, NU

⁶ ο ιησους *f*³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [3%] NU

⁷ αυτοις *rell* | αυτους W [5%] TR | περι αυτων D

⁸ αυτου *f*³⁵ C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [0.5%] NU

⁹ ιησους *f*³⁵ B, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- ND [1%]

¹⁰ αυτους ωδε *f*³⁵ C, W (98.8%) RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB (0.2%) NU | 1 D (0.6%) | long omissions (0.4%)

¹¹ ανακλιθηναι *rell* | ανακληθηναι CP

¹² τους χορτους *f*³⁵ [96%] RP, HF, OC, CP, TR | του χορτου NB, C, W [3%] NU | τον χορτον D [1%]

¹³ λαβων *f*³⁵ B [96%] RP, HF, OC, CP, NU | και 1 NC, W [4%] TR | ελαβεν D

¹⁴ ο ιησους *f*³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D, W [5%] NU

¹⁵ αυτου *f*³⁵ B [30%] OC, TR | --- NC, D, W [70%] RP, HF, CP, NU

¹⁶ μεσον της θαλασσης ην *f*³⁵ NC, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | σταδιους πολλους απο της γης απειχεν B [2%] NU | ~ 4 εις 123 D | two other variants

¹⁷ απηλθεν *f*³⁵ C, D, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ηλθεν NB [4%] NU

¹⁸ ο ιησους *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D, W [3%] NU

¹⁹ της θαλασσης *f*³⁵ C, D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | την θαλασσαν NB, W [3%] NU

²⁰ και ιδοντες αυτον οι μαθηται *f*³⁵ C, W (94.4%) RP, HF, OC, CP, TR | 12345 αυτου (0.9%) | 123 (1.3%) | 2 δε 345 (1.3%) | ~ 4 δε 523 B, D (0.9%) NU | 2 δε 3 N (0.2%) | three other variants (0.3%)

²¹ την θαλασσαν *f*³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | της θαλασσης NB, C, D [3%] NU

²² ευθεως *f*³⁵ C, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ευθυς NB, D [2.5%] NU

²³ αυτοις ο ιησους *f*³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 B [0.5%] [NU] | 1 ND [0.5%]

²⁴ ο πετρος ειπεν *f*³⁵ [25%] | 123 αυτω B [1%] | αυτω 123 NC, W [73%] RP, HF, OC, CP, TR, NU | αυτω 23 D | one other variant

κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν¹ ἐπὶ τὰ ὕδατα.» **29** Ὁ δὲ εἶπεν, «Ἐλθέ.» Καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ² Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐλθεῖν³ πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **30** Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν⁴ ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραζεν, λέγων, «Κύριε, σῶσόν με.» **31** Καὶ εὐθέως⁵ ὁ Ἰησοῦς ἐκτεινας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· «Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;» **32** Καὶ ἐμβάντων⁶ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. **33** Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες⁷ προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ.»

At Genesaret

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς⁸ τὴν γῆν⁹ Γενησαρέτ.¹⁰ **35** Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας· **36** καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹¹ μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἦψαντο διεσώθησαν.

Jesus antagonizes the Pharisees—29 AD

15:1 Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ¹² ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι¹³ λέγοντες· **2** «Διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου παραβαίνουν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν¹⁴ ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.» **3** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; **4** Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων,¹⁵ «Τίμα τὸν πατέρα¹⁶ καὶ τὴν μητέρα,» καὶ «Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.» **5** Ὑμεῖς δὲ λέγετε· «Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, «Δῶρον, ὃ ἐάν ἐξ ἐμοῦ ὠφελήθῃς» **6** —καὶ¹⁷ οὐ μὴ τιμήσῃ¹⁸ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα.»¹⁹ Καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν²⁰ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. **7** Ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσεν²¹ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων **8** «Ἐγγίζει μοι²² ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ²³ τοῖς χεῖρσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ. **9** Μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίαν ἐντάλματα ἀνθρώπων.» »

That which defiles

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς· «Ἀκούετε καὶ συνίετε. **11** Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος—τοῦτο

¹ πρὸς σε ἐλθεῖν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, C, D, W [5%] NU

² ο f³⁵ C, W [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB, D

³ ἐλθεῖν f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καὶ ἦλθεν B, C [1%] NU | ἐλθὶν ἦλθεν οὐν N

⁴ ἰσχυρὸν f³⁵ C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [0.5%]

⁵ καὶ εὐθέως f³⁵ [20%] CP | ~ 2 δε (N) B, C, D, W [80%] RP, HF, OC, TR, NU

⁶ ἐμβάντων f³⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ἀναβάντων NB, D [2%] NU

⁷ ἐλθόντες f³⁵ C, D, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, N [2%] NU | προσελθόντες [2%]

⁸ εἰς f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐπὶ NB, C, D, N, W [5%] NU

⁹ γῆν f³⁵ C, N [98%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 εἰς NB, D, W [2%] NU

¹⁰ γενησαρέτ f³⁵ N [30%] | γεννησαρέτ NB, C, W [55%] RP, HF, OC, CP, TR, NU | γεννησαρέθ [14%] | γενησαρέθ [0.5%] | γεννησαρ D (According to the Targum, the name is spelled with one ‘n’, according to the LXX it is with two.)

¹¹ κἂν f³⁵ [35%] OC, CP | --- NB, C, D, N, W [65%] RP, HF, TR, NU

¹² οἱ f³⁵ C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [3%] NU

¹³ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι f³⁵ C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 321 NB, D [3%] NU

¹⁴ αὐτῶν f³⁵ C, D, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [2%]

¹⁵ ἐνετείλατο λεγὼν f³⁵ N, C, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εἶπεν B, D [1.5%] NU

¹⁶ πατέρα *rell* | 1 σου N, W [10%] TR

¹⁷ καὶ f³⁵ N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D [3%] NU

¹⁸ τιμήσῃ f³⁵ N [95%] RP, HF, OC, CP, TR | τιμῆσει B, C, D, N, W [5%] NU

¹⁹ ἡ τὴν μητέρα f³⁵ [25%] | 123 αὐτου C, N, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

²⁰ τὴν ἐντολὴν f³⁵ N, W (98.5%) RP, HF, OC, CP, TR | τὸν νομὸν NC (1.1%) | τὸν λόγον B, D (0.4%) NU

²¹ προεφήτευσεν f³⁵ N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐπροφήτευσεν NB, C, D [1%] NU

²² ἐγγίζει μοι f³⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [2%] NU

²³ τῷ στόματι αὐτῶν καὶ f³⁵ C, N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [2%] NU

κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον.» **12** Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹ εἶπον² αὐτῷ, «Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι³ ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;»⁴ **13** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευεν ὁ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται. **14** Ἄφετε αὐτούς. Ὁδηγοὶ εἰσιν τυφλοὶ⁵ τυφλῶν·⁶ τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῆ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.»⁷

15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, «Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην.»⁸ **16** Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁹ εἶπεν· «Ἄκμην καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοὶ ἐστε; **17** Οὐπῶ¹⁰ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; **18** Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται· κάκεῖνα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον. **19** Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. **20** Ταῦτά ἐστιν τὰ κοινούντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον.»

A crumb for a little dog

21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. **22** Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ¹¹ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκράυγασεν¹² αὐτῷ,¹³ λέγουσα· «Ἐλέησόν με, Κύριε, Υἱὲ¹⁴ Δαυίδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.» **23** Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες¹⁵ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων¹⁶ αὐτόν, λέγοντες, «Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν.» **24** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Οὐκ ἀπεστάλην εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ.» **25** Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν¹⁷ αὐτῷ λέγουσα, «Κύριε, βοήθει μοι.» **26** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.» **27** Ἡ δὲ εἶπεν, «Ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν.» **28** Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· «ἽΩ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις. Γενηθήτω σοι ὡς θέλεις.» Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Food for 4,000 men

29 Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβάς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. **30** Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς,¹⁸ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν αὐτούς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,¹⁹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς· **31** ὥστε τοὺς ὄχλους²⁰ θαυμάσαι—βλέποντας κωφοὺς²¹ λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς,²² χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας—καὶ ἐδόξαζον²³

¹ αὐτου f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

² ειπον f³⁵ (N)C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | λεγουσιν B,D [2%] NU

³ φαρισαιοι *rell* | 1 οι CP

⁴ ακουσαντες τον λογον εσκανδαλισθησαν *rell* | ~ 4123 OC

⁵ οδηγοι εισιν τυφλοι f³⁵ N,C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 321 B(D) [2%] NU

⁶ τυφλων f³⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB,D [0.5%]

⁷ εμπεσουνται f³⁵ (D)W [30%] CP | πεσουνται NB,C [70%] RP,HF,OC,TR,NU

⁸ ταυτην f³⁵ C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [1%]

⁹ ιησους f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1.5%] NU

¹⁰ ουπω f³⁵ N,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ου B,D [1%] NU

¹¹ γυνη *rell* | 1 τις CP

¹² εκραυγασεν f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | εκραζεν B,D [1%] NU | εκραξεν N [1%] | εκραυγαξεν [1%]

¹³ αυτω f³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [5%] NU | οπισω αυτου D

¹⁴ υιε f³⁵ N,C [99%] RP,HF,OC,CP,TR | υιος B,D,W [1%] NU

¹⁵ προσελθοντες *rell* | 1 αυτω CP

¹⁶ ηρωτων f³⁵ W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ηρωτων NB,C,D [0.5%] NU | ηρωτησαν [1%]

¹⁷ προσεκυνησεν f³⁵ C,W [90%] RP,HF,OC,CP | προσεκυνηει NB,D [10%] TR,NU

¹⁸ τυφλους κωφους κυλλους f³⁵ [94%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 213 C(W) [5%] | ~ 132 N [0.5%] NU | ~ 312 B | 13 D

¹⁹ του ιησου f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτου NB,D [3%] NU

²⁰ τους οχλους f³⁵ B,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | τον οχλον NC,D [5%] NU

²¹ κωφους *rell* | 1 ακουοντας αλαλους OC (small print)

²² υγιεις f³⁵ [92%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και NB,C,D,W [8%] NU

²³ εδοξαζον f³⁵ N [30%] CP | εδοξασαν B,C,D,N,W [70%] RP,HF,OC,TR,NU

τὸν Θεὸν¹ Ἰσραήλ.

32 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· «Σπλαγγίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἡδη ἡμέρας² τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήσις³ οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.» **33** Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁴ «Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;» **34** Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Πόσους ἄρτους ἔχετε;» Οἱ δὲ εἶπον,⁵ «Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.» **35** Καὶ ἐκέλευσεν⁶ τοῖς ὄχλοις⁷ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. **36** Καὶ λαβὼν⁸ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,⁹ εὐχαριστήσας ἐκλάσεν, καὶ ἔδωκεν¹⁰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹¹ οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ.¹² **37** Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹³ ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις. **38** Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. **39** Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη¹⁴ εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλά.¹⁵

The sign of the prophet Jonah

16:1 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδειξαι¹⁶ αὐτοῖς. **2** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· «Ὁψίας γενομένης λέγετε, «Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός;» **3** καὶ πρωῖ, «Σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός;» Ὑποκριταί,¹⁷ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε.¹⁸ **4** Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωῆ τοῦ προφήτου.»¹⁹ Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.

“Beware of the leaven of the Pharisees”

5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ²⁰ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. **6** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.» **7** Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι «Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.» **8** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς.²¹ «Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε;²² **9** Οὐπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; **10** Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε; **11** Πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περι-

¹ θεον *rell* | 1 του [2%] CP

² ημερας *f*³⁵ *ℵN* [30%] CP,TR | ημεραι B,C,D,W [70%] RP,HF,OC,NU

³ νησις *f*³⁵ *ℵN* [25%] | νησιεις B,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁴ αυτου *f*³⁵ C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *ℵB* [2%] NU

⁵ ειπον *rell* | ειπαν *ℵ* [2%] NU | 1 αυτω D [1%] CP

⁶ εκελευσεν *f*³⁵ C,N,W (97%) RP,HF,OC,CP,TR | κελευσας (1.7%) | παραγγελιας *ℵB,D* (1.3%) NU | one other variant

⁷ τοις οχλοις *f*³⁵ N,W (78.8%) RP,HF,OC,CP,TR | τους οχλους C (19.2%) | τω οχλω *ℵB,D* (1.4%) NU | τον οχλον (0.3%) | three other variants (0.2%)

⁸ και λαβων *f*³⁵ C,N,W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR | ελαβεν *ℵB,D* (2.8%) NU

⁹ ιχθυας *f*³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και *ℵB,D* [3%] NU

¹⁰ εδωκεν *f*³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | εδιδου *ℵB,D* [3%] NU

¹¹ αυτου *f*³⁵ C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *ℵB,D* [3%] NU

¹² τω οχλω *f*³⁵ C,D,N,W [96%] RP,HF,CP,TR | τοις οχλοις *ℵB* [4%] OC,NU

¹³ ηραν το περισσευον των κλασματων *f*³⁵ *ℵ,C,N,W* [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23451 B,D [1.5%] NU

¹⁴ ενεβη *f*³⁵ *ℵB* [30%] RP,OC,TR,NU | ανεβη C,N,W [70%] HF,CP | ενβαινει D

¹⁵ μαγδαλα *f*³⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR | μαγδαλαν C,N,W [2%] | μαγαδαν *ℵB(D)*NU

¹⁶ επιδειξαι *rell* | υποδειξαι CP

¹⁷ υποκριται *f*³⁵ [94%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- C,D,W [3%] | (omit verses 2b-3 *ℵB* [3%])

¹⁸ from οψιας, verse 2, to δυνασθε, end of verse 3 *f*³⁵ C,D,N,W [97%] RP,HF,CP,TR[NU] [OC adds γνωναι] | --- *ℵB* [3%]

¹⁹ του προφητου *f*³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *ℵB,D* [1%] NU

²⁰ αυτου *f*³⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *ℵB,C,D* [2%] NU

²¹ αυτοις *f*³⁵ C [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *ℵB,D,W* [10%] NU

²² ελαβετε *f*³⁵ C,W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR | ελαβομεν (0.6%) | εχετε *ℵB,D* (1.7%) NU | long omissions (0.2%)

ἄρτου¹ εἶπον ὑμῖν προσέχειν² ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;» **12** Τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου,³ ἀλλὰ⁴ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

Jesus openly declares His death and ministers on that basis

16:13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι,⁵ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου;» **14** Οἱ δὲ εἶπον,⁶ «Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν.» **15** Λέγει αὐτοῖς, «Ἑμεῖς δέ, τίνα με λέγετε εἶναι;» **16** Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» **17** Καὶ ἀποκριθεὶς⁷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· «Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ’ ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **18** Καὶ γὰρ ἐγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπιταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἰδοῦ οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. **19** Καὶ⁸ δώσω σοι τὰς κλεῖς⁹ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.»

20 Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ¹⁰ ἵνα μηδενὶ εἰπῶσιν ὅτι αὐτός ἐστιν¹¹ ὁ Χριστός. **21** Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα¹² καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. **22** Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων, «Ἰλεῶς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.» **23** Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ· «Ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ,¹³ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.»

How to save your life

24 Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω¹⁴ μοι. **25** Ὅς γὰρ ἂν¹⁵ θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὕρησει αὐτήν. **26** Τί γὰρ ὠφελεῖται¹⁶ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; **27** Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν

¹ ἄρτου f³⁵ D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR | ἄρτων NB,C [10%] NU | ἀρτους [0.5%]

² προσέχειν f³⁵ W [95.5%] RP,HF,OC,CP,TR | προσεχετε D [1%] | προσεχετε δε NB,C [1.5%] NU | ἀλλα προσεχετε [1%] | two other variants [1%]

³ τοῦ ἄρτου f³⁵ C,W [94.2%] RP,HF,OC,CP,TR | τῶν ἄρτων B [1.3%] NU | --- D [0.7%] | τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων N [0.4%] | three other variants [0.4%] | long omissions [3%]

⁴ ἀλλὰ f³⁵ NB,C,D,W [75%] RP,HF,CP,NU | ἀλλ [25%] OC,TR

⁵ με λεγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι f³⁵ [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 2345 B [0.5%] NU | ~ 21345 C,W [0.5%] | ~ 3452 N | ~ 13425 D | one other variant

⁶ εἶπον *rell* | εἶπαν B [0.5%] NU

⁷ καὶ ἀποκριθεὶς f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε NB,D [3%] NU

⁸ καὶ f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

⁹ κλεῖς f³⁵ C,D [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | κλειδας NB,W [0.5%] NU

¹⁰ αὐτοῦ f³⁵ W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [1%] NU

¹¹ ἐστιν f³⁵ NB [35%] NU | 1 ἰησοῦς C(D)W [65%] RP,HF,OC,CP,TR

¹² ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 NB,D [3%] NU

¹³ μου εἰ f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 C [0.5%] | ~ 2 ἐμοῦ NB [2%] NU | ~ 2 ἐμοὶ D [0.5%] | one other variant

¹⁴ ἀκολουθεῖτω *rell* | ἀκολουθητω CP

¹⁵ ἂν f³⁵ D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | εἰν NB,C [1%] NU

¹⁶ ὠφελεῖται f³⁵ C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ὠφελιθησεται NB [3%] NU

πρᾶξιν αὐτοῦ. **28** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,¹ εἰσὶν τινες² ὧδε ἐστῶτες³ οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται⁴ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.»

Jesus meets with Moses and Elijah

17:1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτούς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. **2** Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο⁵ λευκὰ ὡς τὸ φῶς. **3** Καὶ ἰδοῦ, ὠφθησαν⁶ αὐτοῖς Μωσῆς⁷ καὶ Ἡλίας⁸ μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.⁹ **4** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν¹⁰ ὧδε τρεῖς σκηνάς· σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ¹¹ μίαν καὶ μίαν Ἡλία.»¹² **5** Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. Αὐτοῦ ἀκούετε.»¹³ **6** Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον¹⁴ ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. **7** Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ¹⁵ εἶπεν, «Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.» **8** Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν¹⁶ μόνον.

Elijah and 'Elijah'

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ¹⁷ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, «Μηδενὶ εἶπτε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ.»¹⁸ **10** Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁹ λέγοντες, «Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;» **11** Ὁ δὲ Ἰησοῦς²⁰ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,²¹ «Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον,²² καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. **12** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ' ²³ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. Οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν.» **13** Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

A tough kind of demon

14 Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν²⁴ πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτόν,²⁵ καὶ λέγων· **15** «Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. **16** Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ

¹ ὑμιν f³⁵ C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 οτι NB [4%] NU

² τινες f³⁵ W [85%] RP,HF | 1 των NB,C,D [15%] OC,CP,TR,NU

³ εστωτες f³⁵ W [85%] RP,HF | εστηκοτων [10%] OC,CP,TR | εστωτων NB,C,D [5%] NU

⁴ γευσονται *rell* | γευσονται [5%] CP

⁵ εγενετο f³⁵ NB,C,D,W [40%] OC,CP,TR,NU | εγενοντο [60%] RP,HF | --- [0.5%]

⁶ ωφθησαν f³⁵ C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | ωφθη NB,D [4%] NU

⁷ μωσης f³⁵ C [90%] RP,HF,OC,CP,TR | μωυσης NB,D,W [10%] NU

⁸ ἡλιας *rell* | ἡλιας TR

⁹ μετ αυτου συλλαουντες f³⁵ C(D) [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 (NB,W) [1%] NU

¹⁰ ποιησωμεν f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ποιησω NB,C [0.5%] NU

¹¹ μωσει f³⁵ [50%] OC | μωση C [47%] RP,HF,CP,TR | μωυσει NB,D [2%] NU | μωυση [1%] | μωυσι W

¹² μιαν ηλια f³⁵ (B) [90%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 (N)(C)(D)(W) [10%] NU

¹³ αυτου ακουετε f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,D [1%] NU

¹⁴ επεσον *rell* | επεσαν NB,C,D,W [2%] NU

¹⁵ προσελθων ο ιησους ηψατο αυτων και f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 1236 αψαμενος 5 [1%] | προσηλθεν 236 αψαμενος 5 NB [0.5%] NU | ~ προσηλθεν 236 ηψατο 56 D

¹⁶ τον ιησουν f³⁵ C(D) [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτον 2 B [0.5%] NU | ~ 2 αυτον N [1%] | 2 W

¹⁷ εκ *rell* | απο [5%] OC,TR

¹⁸ αναστη f³⁵ NC(W) [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR | εγερθη B,D [0.2%] NU

¹⁹ αυτου f³⁵ B,C,D [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NW [1%] NU

²⁰ ιησους f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D,W [3%] NU

²¹ αυτοις f³⁵ NC [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D,W [1%] NU

²² πρωτον f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D,W [3%] NU

²³ αλλ f³⁵ NB [50%] OC,CP,TR | αλλα C,D,W [50%] RP,HF,NU

²⁴ αυτων f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

²⁵ αυτον *rell* | αυτω [5%] TR | εμπροσθεν αυτου D | αυτων [0.5%] | --- [0.5%]

ἡδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.» **17** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «ᾧ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν;¹ Ἔως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.» **18** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ἰάθη² ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

19 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, «Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἡδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;» **20** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν³ αὐτοῖς· «Διὰ τὴν ἀπιστίαν⁴ ὑμῶν. Ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, «Μετὰβηθι⁵ ἐντεῦθεν⁶ ἐκεῖ,» καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσεται ὑμῖν. **21** Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία.»⁷

22 Ἀναστρεφομένων⁸ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ,⁹ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, **23** καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται.» Καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

Money from a fish

24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ,¹⁰ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον,¹¹ «Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ¹² δίδραχμα;» **25** Λέγει, «Ναί.» Καὶ ὅτε εἰσηλθόν¹³ εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· «Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἰῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;» **26** Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος,¹⁴ «Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.» Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ἄρα γε ἐλεύθεροὶ εἰσιν οἱ υἱοί. **27** Ἴνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν¹⁵ θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάνα¹⁶ πρῶτον ἰχθὺν ἄρον. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.»

How to be 'big' in the Kingdom

18:1 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, «Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;» **2** Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς¹⁷ παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν· **3** «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **4** Ὅστις οὖν ταπεινώσει¹⁸ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

About offenses

5 »Καὶ ὅς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν¹⁹ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. **6** Ὁς δ' ἂν

¹ εσομαι μεθ υμων f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, C, D [3%] NU

² ιαθη f³⁵ [20%] | εθεραπευθη NB, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

³ ησους ειπεν f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | λεγει NB, D [3%] NU

⁴ απιστιαν f³⁵ C, D, W (98.3%) RP, HF, OC, CP, TR | ολιγοπιστιαν NB (1.5%) NU | --- (0.1%)

⁵ μεταβηθι f³⁵ C, D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | μεταβα NB [3%] NU

⁶ εντευθεν f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ενθεν NB, D [1%] NU

⁷ whole verse f³⁵ C, D, W (99.4%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB (0.6%) NU

⁸ αναστρεφομενων f³⁵ C(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | συστρεφομενων NB [1%] NU

⁹ εν τη γαλιλαια *rell* | εις την γαλιλαιαν OC

¹⁰ καπερναουμ f³⁵ C [99%] RP, HF, OC, CP, TR | καφαρναουμ NB, D, W [1%] NU

¹¹ ειπον *rell* | ειπαν B(D)NU

¹² τα f³⁵ B, C [99%] RP, HF, OC, CP, TR[NU] | --- ND | το W [0.5%]

¹³ οτε εισηλθον f³⁵ [25%] | 1 εισηλθεν (W) [72%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ηλθον C [1%] | ελθοντα B [1%] NU |

εισελθοντα N | εισελθοντων [1%] | εισελθοντι D | one other variant [the reference is to the group, including Jesus.]

¹⁴ λεγει αυτω ο πετρος f³⁵ (C)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ειποντες δε B [1%] NU | ο δε εφη απο των αλλοτριων ειποντες δε N | 12 D

¹⁵ την f³⁵ D [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, W [10%] NU

¹⁶ αναβαντα f³⁵ NB, D [40%] OC, TR, NU | αναβαινοντα W [60%] RP, HF, CP

¹⁷ ο ησους f³⁵ D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [3%] NU

¹⁸ ταπεινωσει *rell* | ταπεινωση [5%] TR

¹⁹ παιδιον τοιουτον εν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 D [1%] | ~ 31 τοιουτο B [2%] NU | ~ 132 [0.5%] | ~ 13 τοιουτο N | 1 τοιουτο 3 W | two other variants

σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὄνικος εἰς¹ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. **7** Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν² ἔλθειν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ³ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

8 »Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ⁴ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν,⁵ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. **9** Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός.

God loves children

10 »Ὅρατε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελιοαὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. **11** Ἦλθεν γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου σῶσαι⁶ τὸ ἀπολωλός.⁷ **12** Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν γένηται τι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῆ ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεις⁸ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη⁹ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; **13** Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. **14** Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται εἰς¹⁰ τῶν μικρῶν τούτων.

Handling a recalcitrant brother

15 »Ἐὰν δὲ ἀμάρτη¹¹ εἰς σέ¹² ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε,¹³ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. **16** Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῆ πᾶν ῥῆμα. **17** Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡςπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης.

Agreeing in prayer

18 »Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ,¹⁴ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.¹⁵ **19** Πάλιν ἀμὴν¹⁶ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹⁷ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. **20** Οὗ γὰρ εἰσὶν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.»

¹ εἰς f³⁵ W [95%] RP, HF, OC | ἐπι D, N [3%] CP, TR | περὶ NB [2%] NU | one other variant

² ἐστιν f³⁵ ND, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B, N [3%] NU

³ ἐκείνῳ f³⁵ B, N(W) [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- ND [1%] NU

⁴ αὐτὰ f³⁵ N, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | αὐτον NB, D [5%] NU | one other variant

⁵ χωλὸν ἢ κυλλόν f³⁵ D, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 321 NB [0.5%] NU

⁶ σῶσαι f³⁵ D, N, W (83.7%) RP, HF, OC, CP, TR | ζητῆσαι καὶ 1 (14.8%) | [NB (1.5%) NU omit the whole verse]

⁷ the whole verse f³⁵ D, N, W (98.5%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB (1.5%) NU

⁸ ἀφεις f³⁵ KN, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ἀφησει B [2%] NU | ἀφησι D

⁹ ὄρη f³⁵ KN, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 καὶ B, D [2%] NU

¹⁰ εἰς f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐν NB, D, N [2%] NU

¹¹ ἀμάρτη f³⁵ W [25%] CP | ἀμαρτηση NB, D, N [74%] RP, HF, OC, TR, NU | ἀμαρτεῖ [0.5%] | ἀμαρτησει [0.5%] [2nd or 1st aorist?]

¹² εἰς σε f³⁵ D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [1%]

¹³ ὕπαγε f³⁵ NB, D [30%] NU | 1 καὶ N, W [70%] RP, HF, OC, CP, TR

¹⁴ τῷ οὐρανῷ f³⁵ N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 2 B [0.5%] NU | τοῖς οὐρανοῖς ND [1%]

¹⁵ τῷ οὐρανῷ f³⁵ N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 2 NB [0.5%] NU | τοῖς οὐρανοῖς D [1%]

¹⁶ ἀμὴν f³⁵ B [95%] RP, HF, OC, CP [NU] | --- ND [4%] TR | δε N, W [1%]

¹⁷ ὑμῶν συμφωνήσωσιν f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐξ 12 [1.5%] | 1 συμφωνήσουσιν N [0.5%] | ~ 2 ἐξ 1 B [1%] NU | ~ συμφωνήσουσιν ἐξ 1 ND [0.5%] | two other variants

About forgiveness

21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν,¹ «Κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ· ἕως ἐπτάκις;» **22** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Οὐ, λέγω σοι, ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.²

23 »Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. **24** Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. **25** Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ³ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ⁴πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ⁵ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχεν,⁶ καὶ ἀποδοθῆναι. **26** Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων, «Κύριε,⁷ μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.»⁸ **27** Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφήκεν αὐτῷ.

28 »Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὄφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. Καὶ κρατήσας αὐτόν ἔπνιγεν, λέγων, «Ἀπόδος μοι⁹ εἰ¹⁰ τι ὀφείλεις.» **29** Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ¹¹ παρεκάλει αὐτόν, λέγων, «Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ¹² ἀποδώσω σοι.» **30** Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν ἕως οὗ¹³ ἀποδοῦναι τὸ ὀφειλόμενον. **31** Ἴδόντες δὲ¹⁴ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν¹⁵ πάντα τὰ γενόμενα. **32** Τότε προσκαλεσάμενος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· «Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφήκᾰ σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. **33** Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ¹⁶ σε ἠλέησα;» **34** Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτόν τοῖς βασανισταῖς ἕως οὗ ἀποδοῦναι πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.¹⁷

35 »Οὕτως καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹⁸ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφήτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.»¹⁹

Jesus ministers in Perea—29/30 AD

19:1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. **2** Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς ἐκεῖ.

Jesus denies divorce

3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ²⁰ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ,²¹ «Εἰ ἕξεστιν

¹ αὐτω ο πετρος ειπεν f³⁵ N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2341 B [1%] NU | 234 N | ~ 341 D

² ἀλλ rell | ἀλλα B,D [0.5%] NU

³ αὐτου rell | αὐτω CP

⁴ αὐτου f³⁵ N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

⁵ αὐτου f³⁵ D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [1%] NU

⁶ ειχεν f³⁵ ND,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | χει B [1%] NU

⁷ κυριε f³⁵ NW [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D [1%] NU

⁸ σοι αποδωσω f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB [3%] NU | 2 D

⁹ μοι f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D,W [3%] NU

¹⁰ ει rell | ο [5%] TR

¹¹ εις τους ποδας αὐτου f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [3%] NU (easy homoioteleuton)

¹² και rell | 1 παντα W [10%] TR

¹³ ου f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [0.5%] NU

¹⁴ δε f³⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ουν NB,D [0.5%] NU

¹⁵ εαυτων rell | αυτων D [10%] TR

¹⁶ και εγω f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | καγω P²⁵NB,D [1%] NU

¹⁷ αὐτω f³⁵ N,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,D [1%] NU

¹⁸ επουρανιος f³⁵ C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ουρανιος NB,D [5%] NU

¹⁹ τα παραπτωματα αυτων f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU (possible homoioteleuton)

²⁰ οι f³⁵ ND [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- P²⁵B,C,W [5%] NU

²¹ αὐτω f³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C(D) [5%] NU

ἀνθρώπων ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;» **4** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς·¹ «Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας² ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; **5** Καὶ εἶπεν, «Ἐνεκεν³ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ⁴ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται⁵ πρὸς τὴν γυναῖκα⁶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.» **6** Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.» **7** Λέγουσιν αὐτῷ, «Τί οὖν Μωσῆς⁷ ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;»⁸ **8** Λέγει αὐτοῖς ὅτι «Μωσῆς⁹ πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. **9** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹⁰ καὶ γαμήσι¹¹ ἄλλην μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.»¹² **10** Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹³ «Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμήσαι.» **11** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον,¹⁴ ἀλλ' οἷς δέδοται. **12** Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν¹⁵ οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρεῖτω.»

Jesus blesses children

13 Τότε προσηνέχθη¹⁶ αὐτῷ παῖδια, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς¹⁷ καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. **14** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, «Ἄφετε τὰ παῖδια, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» **15** Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας¹⁸ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

It is difficult for a rich person to enter the Kingdom

16 Καὶ ἰδοὺ, εἷς τις¹⁹ προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ,²⁰ «Διδάσκαλε ἀγαθέ,²¹ τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;»²² **17** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Τί με λέγεις ἀγαθόν;²³ Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός.²⁴ Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν,²⁵ τήρησον τὰς ἐντολάς.» **18** Λέγει αὐτῷ, «Ποίας;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· «Τὸ <Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις, **19** Τίμα

¹ αυτοις f³⁵ C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

² ποιησας f³⁵ N,C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | κτισσας B [1%] NU

³ ενεκεν f³⁵ C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ενεκα NB [0.5%] NU

⁴ αυτου f³⁵ C [50%] OC,CP | --- NB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

⁵ προσκολληθησεται f³⁵ NC [90%] RP,HF,CP,TR | κολληθησεται B,D,W [10%] OC,NU

⁶ προς την γυναικα f³⁵ [20%] | τη γυναικι NB,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁷ μωσης *rell* | μωσης B(D)N,W [5%] NU

⁸ αυτην f³⁵ B,C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- ND [1%]

⁹ μωσης *rell* | μωσης B(D)N,W [5%] NU

¹⁰ μη επι πορνεια f³⁵ N,C,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | ει 123 [3%] TR | παρεκτος λογου πορνειας B,D [2%]

¹¹ γαμηση *rell* | γαμησει [5%] CP

¹² και ο απολελυμενην γαμησας μοιχεται f³⁵ B [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- ND [0.5%] NU | 123 γαμων 5 C,N,W [4.5%] | ωσαντως 12 γαμων 35 P²⁵

¹³ αυτου f³⁵ !²⁵D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [0.5%]

¹⁴ τουτον f³⁵ N,C,D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- B [1%]

¹⁵ εγεννηθησαν *rell* | εγεννηθησαν [1%] CP

¹⁶ προσηνεχθη f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,TR | προσηνεχθησαν NB,C,D [3%] CP,NU

¹⁷ τας χειρας επιθη αυτοις *rell* | ~ 3412 [1%] OC

¹⁸ αυτοις τας χειρας f³⁵ C,W [96%] RP,HF,CP,TR | ~ 231 B,D [3%] OC,NU | ~ 23 επ αυτους N | 23 [1%]

¹⁹ τις f³⁵ [25%] | --- NB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

²⁰ ειπεν αυτω f³⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB [2%] NU | λεγει 2 D

²¹ αγαθε f³⁵ C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D (1%) NU

²² ποιησω ινα εχω ζωην αιωνιον f³⁵ (W) [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 12 σχω 45 B,C,D [0.5%] NU | ποιησας 45 κληρονομησω N [1%]

²³ λεγεις αγαθον f³⁵ C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR | ερωτας περι του αγαθου NB(D) (0.9%) NU | --- (0.2%)

²⁴ ουδεις αγαθος ει μη εις ο θεος f³⁵ C,W (99.1%) RP,HF,OC,CP,TR | εις (-ε. B) εστιν ο αγαθος N(B) (0.3%) NU | εις εστιν αγαθος D (0.6%)

²⁵ εισελθειν εις την ζωην f³⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2341 NB,C(D) [3%] NU

τὸν πατέ-ρα¹ καὶ τὴν μητέρα,² καὶ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.» **20** Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· «Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην³ ἐκ νεότητός μου.⁴ Τί ἔτι ὑστερῶ;» **21** Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός⁵ πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ·⁶ καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.» **22** Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· «Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος⁷ εἰσελεύ-σεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. **24** Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν⁸ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.»⁹ **25** Ἀκού-σαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁰ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, «Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;» **26** Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά.»¹¹

27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· «Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;» **28** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίση ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε¹² καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους,¹³ κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. **29** Καί, πᾶς ὃς¹⁴ ἀφήκεν οἰκίας ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς¹⁵ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται,¹⁶ καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. **30** Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ¹⁷ ἔσχατοι πρῶτοι.

The desperate landowner

20:1 Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότη ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρῶτῳ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **2** Καὶ συμφωνήσας¹⁸ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. **3** Καὶ ἐξελθὼν περι¹⁹ τρίτην

¹ πατερα *rell* | 1 σου W [35%] TR

² μητερα *rell* | 1 σου [5%] CP

³ εφυλαξαμην *F³⁵ C,W* [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εφυλαξα *NB,D* [1.5%] NU

⁴ εκ νεοτητος μου *F³⁵ C,W* (99%) RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB* (1%) NU | 12 D

⁵ δος *F³⁵ NC,W* [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τοις B,D [0.5%] [NU]

⁶ ουρανω *F³⁵ NW* [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ουρανοις B,C,D [0.5%] NU

⁷ δυσκολως πλουσιος *F³⁵ W* [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 *NB,C,D* [3%] NU

⁸ διελθειν *F³⁵ B,D* [90%] RP,HF,OC,CP,TR,NU | εισελθειν *NC(W)* [10%]

⁹ εις την βασιλειαν του θεου εισελθειν *F³⁵ C,W* [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 612345 B,D [0.5%] NU | 12345 *N* [0.5%] | 123 των ουρανων [0.5%]

¹⁰ αυτου *F³⁵ W* [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- *NB,C,D* [10%] NU

¹¹ παντα δυνατα *F³⁵ B,C,W* [70%] RP,HF,CP,NU | ~ 21 *N* [0.5%] | 12 εστιν D [30%] OC,TR

¹² καθισεσθε *F³⁵ C,D* [94%] RP,HF,OC,CP,TR | καθισεσθε *NB,W* [5%] NU | καθεσθησεσθε [1%] | two other readings

¹³ θρονους *rell* | θρονον CP

¹⁴ ος *F³⁵* [90%] RP,HF,OC,CP,TR | οστις *NB,C,D,W* [10%] NU

¹⁵ οικιας η αδελφους η αδελφας η πατερα η μητερα η γυναικα η τεκνα η αγρους *F³⁵ W* [66%] RP,HF,OC,TR | οικιαν 2-15 *F³⁵pt* [30%] CP | 1-9,12-15 B [0.5%] NU | 3-15 *N* [0.5%] | ~ 3-15,21 C [1%] | 1-5,8-9,12-15 D | ~ 3-6 γονεις 12-15,21 [1%] | at least three further variations [Plural or singular? As with the brothers, if you only have one, that is all you can leave; and if you have none, you leave none. In the parallel passages in Mark and Luke, the evidence is all but unanimous for the singular, so where did Matthew get the plural? Matthew heard Jesus say it, in Hebrew, whereas Mark and Luke did not. Since comparatively few people would have more than one house, presumably, the singular is expected. If the original of Matthew was singular, why would anyone change it to plural, since no one did it in Mark or Luke? But if the original was plural, there would be obvious pressure to change it to singular. The cruel fact is that the family representatives are evenly divided, but I consider that the better representatives are generally on the side of the plural. Putting it all together, I consider that the first form reproduces the archetype, even though there is reasonable doubt.]

¹⁶ ληψεται *rell* | λημνεται *NB,C,D,W* [1%] NU

¹⁷ και *rell* | 1 οι C [5%] CP

¹⁸ και συμφωνησας *F³⁵* [85%] RP,HF,OC,CP | ~ 2 δε *NB,C,D,W* [15%] TR,NU

¹⁹ περι *rell* | 1 την C [5%] TR

ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς. **4** Καὶ ἐκεῖνοις¹ εἶπεν, «Υπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ἦ δίκαιον δώσω ὑμῖν.» Οἱ δὲ ἀπῆλθον. **5** Πάλιν² ἐξεληθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην³ ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. **6** Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν⁴ ἐξεληθὼν εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,⁵ καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;» **7** Λέγουσιν αὐτῷ, «Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο.» Λέγει αὐτοῖς, «Υπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ἦ δίκαιον λήψεσθε.»⁶ **8** Ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, «Κάλεσον τοὺς ἑργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.» **9** Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. **10** Ἐλθόντες δὲ⁷ οἱ πρώτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα⁸ λήψονται.⁹ καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον.¹⁰ **11** Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότη, **12** λέγοντες ὅτι¹¹ «Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοῖς ἐποίησας τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.» **13** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν.¹² «Ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. Οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; **14** Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. Θέλω δὲ τοῦτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. **15** Ἡ¹³ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω¹⁴ ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ¹⁵ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστίν ὅτι ἐγὼ ἀγαθὸς εἰμι;» **16** Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρώτοι, καὶ οἱ πρώτοι ἔσχατοι. Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.»¹⁶

Jesus alerts the disciples, again

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητὰς¹⁷ κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ¹⁸ εἶπεν αὐτοῖς. **18** «Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ, **19** καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.»¹⁹

Selfish ambition rebuked

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ.²⁰ **21** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, «Τί θέλεις;» Λέγει αὐτῷ, «Εἰπέ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ μου εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ ἐωνύμων²¹ σου²² ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.» **22** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ²³ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;»²⁴ Λέγουσιν αὐτῷ, «Δυνάμεθα.»

¹ καὶ ἐκεῖνοις f³⁵ NB, W [90%] RP, HF, OC, CP, NU | κακεῖνοις C, D [10%] TR

² παλιν f³⁵ B, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 δε N, C, D [1%] [NU]

³ ἐνάτην f³⁵ NB, C, W [90%] RP, HF, OC, CP, NU | ἐννατην (D) [10%] TR

⁴ ὥραν f³⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

⁵ ἀργούς f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

⁶ καὶ ὁ ἐὰν ἡ δίκαιον λήψεσθε f³⁵ (C, N, W) [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

⁷ ἐλθόντες δε f³⁵ N, W [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ καὶ 1 B, C, D [2%] NU | 12 καὶ N [0.5%]

⁸ πλείονα f³⁵ N [97%] RP, HF, OC, CP, TR | πλείον B, C, N, W [3%] NU | πλείω D

⁹ λήψονται rell | λημψονται NB, C, D, W [1%] NU | λημψοντε N

¹⁰ καὶ αὐτοὶ ἀνα δηνάριον f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 3412 B | ~ το 3412 N [0.5%] [NU] | ~ 34 το 12 C | 12 το 34 N

¹¹ ὅτι f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

¹² εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 ND [0.5%] NU | ~ 321 B | one other variant

¹³ ἢ f³⁵ N, C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- B, D [0.5%]

¹⁴ ποιῆσαι ὃ θέλω f³⁵ C, N [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, D [3%] NU | 1 ὡς 3 W

¹⁵ εἰ f³⁵ [85%] RP, HF, OC, CP, TR | ἢ NB, C, D, N, W [15%] NU

¹⁶ πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοὶ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ f³⁵ C, D, N, W (98.5%) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB (1.5%) NU

¹⁷ μαθητὰς f³⁵ B, C, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- ND [1.5%]

¹⁸ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ f³⁵ C, D, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 4123 NB [3%] NU

¹⁹ ἀναστήσεται f³⁵ B, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐγερωθήσεται NC, N [1%] NU

²⁰ παρ' f³⁵ NC, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | απ B, D [0.5%] NU

²¹ ἐωνύμων rell | ευωνυμων CP

²² σου rell | --- D [5%] TR

²³ ἢ f³⁵ C, N, W [90%] RP, HF, OC, CP | καὶ [9%] TR | --- NB, D [1%] NU

²⁴ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι f³⁵ C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

23 Καὶ¹ λέγει αὐτοῖς· «Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε,² τὸ δὲ καθίσει ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐωνύμων μου³ οὐκ ἔστιν ἐμὸν⁴ δοῦναι, ἀλλ’ οἷς ἠτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου.»

24 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. **25** Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν· «Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· **26** οὐχ οὕτως δὲ⁵ ἔσται⁶ ὑμῖν. Ἀλλ’ ὅς ἐάν θέλη ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται⁷ ὑμῶν διάκονος, **27** καὶ ὅς ἐάν⁸ θέλη ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔσται⁹ ὑμῶν δοῦλος· **28** ὥσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου—οὐκ ἤλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.»

Two blind men

29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. **30** Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραζαν, λέγοντες, «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε,¹⁰ Υἱὸς Δαβὶδ.» **31** Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μείζον ἔκραζον,¹¹ λέγοντες, «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, Υἱὸς Δαβὶδ.» **32** Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, «Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;» **33** Λέγουσιν αὐτῷ, «Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν¹² ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί.»¹³ **34** Σπλαγχνισθεὶς¹⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,¹⁵ καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί,¹⁶ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

The last week

The triumphal entry—Sunday, 03/31/30 AD

21:1 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἤλθον εἰς Βηθσαφαγῆ,¹⁷ πρὸς¹⁸ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τότε ὁ¹⁹ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, **2** λέγων αὐτοῖς· «Πορεύθητε²⁰ εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι²¹ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον δεδεμένην,²² καὶ πῶλον μετ’ αὐτῆς. Λύσαντες ἀγάγετέ μοι. **3** Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρεῖαν ἔχει· εὐθέως²³ δὲ ἀποστέλλει²⁴ αὐτούς.» **4** Τοῦτο δὲ ὄλον²⁵ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· **5** «Εἶπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς καὶ ἐπιβεβηκῶς

¹ καὶ f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

² καὶ το βάπτισμα ο εγω βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

³ μου f³⁵ N,W [85%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D [15%] NU

⁴ εμον f³⁵ NB,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τουτο C,D,W [3%] [NU]

⁵ δε f³⁵ C [85%] RP,HF,CP,TR | --- NB,D,W [15%] OC,NU

⁶ εσται f³⁵ [20%] | 1 εν NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁷ εσται rell | εστω [10%] TR

⁸ εαν f³⁵ C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR | αν NB,D,W [0.5%] NU | --- [0.5%]

⁹ εσται f³⁵ B45C,N,W [35%] OC,CP,NU | εστω B [65%] RP,HF,TR | εστε ND

¹⁰ ελεησον ημας κυριε f³⁵ B45C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | ~ 312 B [0.5%] | 12 ησου N [1%] | 123 ησου N | 12 D [0.5%]

¹¹ εκραζον f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | εκραξαν NB,D [1%] NU | εκραυγασαν B⁴⁵ | εκραυγαζον [1%]

¹² ανοιχθωσιν f³⁵ C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ανοιγωσιν B [3%] NU | ανυγωσιν ND | ανεωχθωσιν W

¹³ ημων οι οφθαλμοι f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 231 (υμων N) (N)B,D [1%] NU

¹⁴ σπλαγχνισθεις rell | σπλαχνισθεις CP

¹⁵ των οφθαλμων αυτων f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 12 αυτου N | 1 ομματων 3 D [1%] NU | ~ 31 ομματων B

¹⁶ αυτων οι οφθαλμοι f³⁵ C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

¹⁷ βηθσαφαγη f³⁵ N,W [85%] RP,HF,OC,CP | βηθφαγη NB,C,D [15%] TR,NU | three other spellings

¹⁸ προς f³⁵ NC,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εις B [0.5%] NU

¹⁹ ο f³⁵ N(N)W [93%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B,C,D [7%] NU

²⁰ πορευθητε f³⁵ C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | πορευεσθε NB,D [4%] NU | one other variant

²¹ απεναντι f³⁵ N,W [95%] RP,HF,OC,TR | κατεναντι NB,C,D [5%] CP,NU

²² δεδεμενην rell | δεδεμενον CP

²³ ευθεως f³⁵ C(D)N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ευθυς NB [1%] NU

²⁴ αποστελλει f³⁵ C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP | αποστελει NB,D [4%] TR,NU | one other variant

²⁵ ολον f³⁵ B,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NC,D [1%] NU

ἐπὶ ὄνον, καὶ¹ πῶλον, υἷον ὑποζυγίου.» » **6** Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **7** ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω³ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν,⁴ καὶ ἐπεκάθισεν⁵ ἐπάνω αὐτῶν. **8** Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν αὐτῶν⁶ τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ. **9** Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες⁷ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· «Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυίδ.» «Εὐλόγη- μένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.» «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.» **10** Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, «Τίς ἐστὶν οὗτος;» **11** Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, «Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ προφήτης⁸ ὁ ἀπὸ Ναζαρετ⁹ τῆς Γαλιλαίας.»

The second cleansing of the temple

12 Καὶ εἰσῆλθεν ὁ¹⁰ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Θεοῦ¹¹ καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλοῦντων τὰς περιστεράς. **13** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται,» ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε¹² «σπήλαιον ληστῶν.» » **14** Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ¹³ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

15 Ἴδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας¹⁴ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, «Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυίδ,» ἠγανάκτησαν **16** καὶ εἶπον¹⁵ αὐτῷ, «Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· «Ναί. Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπιῶν καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;» **17** Καὶ καταλιπὼν αὐτούς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ἠύλισθη ἐκεῖ.

“If you have faith”—Monday, 04/01/30 AD

18 Πρωΐας¹⁶ δέ, ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπέινασεν. **19** Καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ’ αὐτήν καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον. Καὶ λέγει αὐτῇ, «Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.» Καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. **20** Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, «Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκὴ.» **21** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κὰν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἐρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,» γενήσεται. **22** Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν¹⁷ αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε.»¹⁸

About John’s baptism—Tuesday, 04/02/30 AD

23 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ¹⁹ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, «Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς;» καὶ «Τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;» **24** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ἐρωτήσω ὑμᾶς καγὼ λόγον ἓνα,

¹ καὶ f³⁵ C,D,W (98%) RP, HF, OC, CP, TR | 1 ἐπι NB, N (2%) NU

² προσέταξεν f³⁵ NN, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | συνετάξεν B, C, D [0.5%] NU

³ επανω f³⁵ C, N, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | επ NB, D [2%] NU | --- [1%]

⁴ αυτων f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

⁶ επεκαθισεν rell | επεκαθισαν [2%] some TRs | εκαθισεν N, W [4%] | εκαθισαν N | εκαθητο D | two further variants

⁶ αυτων f³⁵ D, W [30%] | εαυτων NB, C, N [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁷ προαγοντες f³⁵ N, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 αυτον NB, C, D [2%] NU

⁸ ησους ο προφητης f³⁵ C, N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, D [0.5%] NU | 23 [1%]

⁹ ναζαρετ f³⁵ N, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | ναζαρεθ NB, C, D [10%] NU

¹⁰ ο f³⁵ D, N [92%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, W [8%] NU

¹¹ του θεου f³⁵ C, D, N, W (96.6%) RP, HF, OC, CP, TR | 2 (0.2%) | --- NB (3.2%) NU

¹² εποιησατε f³⁵ C, D(N)W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ποιειτε NB [0.5%] NU

¹³ χωλοι και τυφλοι f³⁵ C, N, W [96%] RP, HF, OC, CP | ~ 321 NB, D [4%] TR, NU

¹⁴ παιδας f³⁵ C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 τους NB, D, N [1%] NU

¹⁵ ειπον f⁴⁵ rell | ειπαν NB, D [0.5%] NU

¹⁶ πρωιας f³⁵ C, N, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | πρωι NB, D [0.5%] NU

¹⁷ εαν f³⁵ C, W [70%] RP, HF, OC, CP | αν NB [30%] TR, NU | --- D

¹⁸ ληψεσθε rell | λημψεσθε NB, NU | λημψεσθαι D, W [0.5%] | ληψεσθαι [0.5%]

¹⁹ ελθοντι αυτω f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ελθοντος αυτου NB, C, D [3%] NU | εισελθοντι 2 [0.5%]

ὄν ἐὰν εἶπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ· **25** Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου—πόθεν ἦν· ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων;» Οἱ δὲ διελογίζοντο παρ² ἑαυτοῖς, λέγοντες· «Ἐὰν εἴπωμεν, «Ἐξ οὐρανοῦ,» ἐρεῖ ἡμῖν, «Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;» **26** Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, «Ἐξ ἀνθρώπων,» φοβούμεθα τὸν ὄχλον, πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην.»³ **27** Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον,⁴ «Οὐκ οἶδαμεν.» Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, «Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Two parables against the Pharisees

28 »Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπός τις⁵ εἶχεν τέκνα δύο· καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, «Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου.»⁶ **29** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Οὐ θέλω» (ἕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν). **30** Καὶ προσελθὼν⁷ τῷ ἐτέρῳ⁸ εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Ἐγὼ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. **31** Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός;» Λέγουσιν αὐτῷ,⁹ «Ὁ πρῶτος.» Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. **32** Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης¹⁰ ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ¹¹ μετεμελήθητε ἕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

33 »Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· Ἄνθρωπός τις¹² ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὠρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ὠκοδόμησεν πύργον. Καὶ ἐξέδοτο¹³ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. **34** Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρπούς αὐτοῦ. **35** Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ—ὄν μὲν ἔδηραν,¹⁴ ὄν δὲ ἀπέκτειναν, ὄν δὲ ἐλιθοβόλησαν. **36** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. **37** Ἔστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, «Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.» **38** Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· «Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν¹⁵ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.» **39** Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον¹⁶ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. **40** Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις;» **41** Λέγουσιν αὐτῷ· «Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται¹⁷ ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρπούς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.» **42** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;» **43** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρπούς αὐτῆς. **44** Καί, ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.»¹⁸

45 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περι

¹ βαπτισμα f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 το NB,C [0.5%] NU

² παρ f³⁵ NC,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εν B [0.5%] NU

³ εχουσιν τον ιωαννην ως προφητην f³⁵ D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 45123 NB,C [1.5%] NU

⁴ ειπον rell | ειπαν ND [0.5%] NU

⁵ τις f³⁵ C [50%] OC,CP | --- NB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

⁶ μου f³⁵ B,W [92%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NC,D [8%] NU

⁷ και προσελθων f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 2 δε NB,D [3%] NU

⁸ ετερω f³⁵ NC,D,W [70%] HF,NU | δευτερω B [30%] RP,OC,CP,TR

⁹ αυτω f³⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [2%] NU

¹⁰ προς υμας ιωαννης f³⁵ D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 NB,C [2%] NU

¹¹ ου f³⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ουδε B [3%] NU | --- D

¹² τις f³⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,D,W [10%] NU

¹³ εξεδото f³⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εξεδετο NC [0.5%] NU | εξεδετε B

¹⁴ εδηραν f³⁵ [25%] | εδειραν NB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁵ κατασχωμεν f³⁵ C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | σχωμεν NB,D [1.5%] NU

¹⁶ αυτον εξεβαλον rell | ~ 21 CP

¹⁷ εκδωσεται rell | εκδοσεται [10%] TR | εκδωσει C [0.5%]

¹⁸ the whole verse f³⁵ NB,C,W [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- D

αὐτῶν λέγει. **46** Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατήσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς¹ προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Parable of the wedding feast

22:1 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς,² λέγων· **2** «Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. **3** Καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. **4** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, «Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις· «Ἴδού, τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα·³ οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα. Δεῦτε εἰς τοὺς γάμους.»» **5** Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον—ὁ⁴ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ⁵ δὲ εἰς⁶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. **6** Οἱ δὲ λοιποὶ, κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. **7** Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος⁷ ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.

8 »Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· «Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. **9** Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν⁸ εὔρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.» **10** Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους⁹ εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. **11** Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου. **12** Καὶ λέγει αὐτῷ, «Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου;» Ὁ δὲ ἐφίμωθη. **13** Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς¹⁰ τοῖς διακόνοις, «Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας,¹¹ ἄρατε αὐτὸν καὶ¹² ἐκβάλετε¹³ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.» Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **14** Πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.»

Jesus bests the Herodians

15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδύσωσιν ἐν λόγῳ. **16** Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν, μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγοντες· «Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει¹⁴ σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. **17** Εἰπέ οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ· ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὐ;» **18** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν· «Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; **19** Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.» Οἱ δὲ προσήνεγκαν¹⁵ αὐτῷ δηνάριον. **20** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τίνος ἢ εἰκῶν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;» **21** Λέγουσιν αὐτῷ, «Καίσαρος.» Τότε λέγει αὐτοῖς, «Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.» **22** Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.¹⁶

¹ ἐπειδὴ ὡς f³⁵ C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐπει εἰς B [1%] NU | ἐπι εἰς X | ἐπι 2 D | one other variant

² αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 B, D [2%] NU | ~ 31 X | 23 [0.5%]

³ ἡτοίμασα f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ἡτοιμακα XB, C, D [4%] NU

⁴ ο f³⁵ XC [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ος B, W [5%] NU | οἱ D

⁵ ο f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ος XB, C, W [5%] NU | οἱ D

⁶ εἰς f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐπι XB, C, D [4%] NU

⁷ καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος f³⁵ C, W [95%] RP, HF, CP | ~ 5342 D | ~ 2 δε 345 [1%] OC | ~ 2 δε 34 TR | ~ 3 δε 42 [1%] | ~ 3 δε 4 XB [2%] NU | ~ 3 δε 425 [1%] | one other variant

⁸ ἀν f³⁵ D, W [60%] RP, HF, TR | εἰς XB, C [40%] OC, CP, NU | --- [0.5%]

⁹ ὅσους f³⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | οὗς XB, D [0.5%] NU

¹⁰ εἶπεν ὁ βασιλεὺς f³⁵ C, D, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 XB [2%] NU

¹¹ χεῖρας καὶ πόδας f³⁵ [60%] CP | ~ 321 XB, C, W [40%] RP, HF, OC, TR, NU | ποδῶν 2 χειρῶν D

¹² ἀρατε αὐτὸν καὶ f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- XB [3%] NU | 3 D

¹³ ἐκβάλετε f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 αὐτὸν XB(D) [3%] NU

¹⁴ μέλει *rell* | μέλλει [10%]

¹⁵ προσήνεγκαν *rell* | προνήνεγκαν CP

¹⁶ ἀπῆλθον *rell* | ἀπηλθαν B, D, W [0.5%] NU

Jesus bests the Sadducees

23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἱ¹ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, **24** λέγοντες· «Διδάσκαλε, Μωσῆς² εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. **25** Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. Καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας³ ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. **26** Ὁμοίως καὶ ὁ δεῦτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. **27** Ὑστερον δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ⁴ ἡ γυνή. **28** Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει⁵ τίνας τῶν ἑπτὰ ἔσται⁶ γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.» **29** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. **30** Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται,⁷ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ⁸ ἐν⁹ οὐρανῷ εἰσιν. **31** Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος, **32** «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς¹⁰ Θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.» **33** Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Jesus bests the Pharisees

34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. **35** Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν, νομικός,¹¹ πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων,¹² **36** «Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;» **37** Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹³ ἔφη¹⁴ αὐτῷ· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ¹⁵ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ¹⁶ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.» **38** Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη¹⁷ ἐντολή. **39** Δευτέρα δὲ ὁμοία αὕτη,¹⁸ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.» **40** Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται.¹⁹

David's Son and Lord

41 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, **42** λέγων, «Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ· τίνας υἱὸς ἐστίν;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Τοῦ Δαυίδ.» **43** Λέγει αὐτοῖς· «Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ,²⁰ λέγων, **44** «Εἶπεν ὁ²¹ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον²² τῶν ποδῶν σου»»; **45** Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ

¹ οἱ f³⁵ [65%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D, W [35%] NU

² μωσῆς f³⁵ & [95%] RP, HF, OC, CP, TR | μωυσης B, D, W [5%] NU

³ γαμησας f³⁵ D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | γημας NB [3%] NU

⁴ και f³⁵ D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, W [3%] NU

⁵ ουν αναστασει f³⁵ W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, D [5%] NU

⁶ εσται *rell* | 1 η [1%] OC

⁷ εκγαμίζονται f³⁵ [93%] RP, HF, OC, CP, TR | γαμίζονται NB, D [5%] NU | γαμισκονται W [1%] | three other variants [1%]

⁸ του θεου f³⁵ W [95%] RP, HF, CP, TR | 2 & [4%] OC | --- B, D [1%] NU

⁹ εν f³⁵ D, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 τω NB [5%] NU

¹⁰ ο θεος f³⁵ [97.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 B [2%] [NU] | --- ND, W [0.5%] (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)

¹¹ νομικος *rell* [NU] | --- [1%]

¹² και λεγων f³⁵ D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [0.5%] NU

¹³ ησους f³⁵ (D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [1%] NU

¹⁴ εφη *rell* | ειπεν W [5%] TR

¹⁵ τη f³⁵ D [40%] OC, TR, NU | --- NB, W [60%] RP, HF, CP

¹⁶ τη f³⁵ ND [60%] OC, TR, NU | --- B, W [40%] RP, HF, CP

¹⁷ πρωτη και μεγαλη f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 321 D | ~ η 321 NB [3.5%] NU | η 123 [1%] | η 12 η 3 W

¹⁸ αυτη f³⁵ [50%] | αυτη [50%] RP, HF, OC, CP, TR, NU | ταυτη D | --- B (some uncials can be ambiguous)

¹⁹ και οι προφηται κρεμανται f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ κρεμαται 123 NB, D [1%] NU

²⁰ κυριον αυτον καλει f³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 321 D [0.5%] NU [~ 3221 B] | ~ 312 & [0.5%] | two other variants

²¹ ο f³⁵ W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

²² υποποδιον f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | υποκατω NB, D [3%] NU

αὐτὸν «Κύριον», πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;» **46** Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο¹ ἀποκριθῆναι αὐτῷ² λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ’ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτησῆσαι³ αὐτὸν οὐκέτι.

Jesus excoriates the scribes and Pharisees

23:1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **2** λέγων· «Ἐπὶ τῆς Μωσέως⁴ καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· **3** πάντα οὖν ὅσα ἐὰν⁵ εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν,⁶ τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε·⁷ κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. **4** Δεσ-μεύουσιν γὰρ⁸ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα,⁹ καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ¹⁰ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.

5 »Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Πλατύνουσιν δὲ¹¹ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν.¹² **6** φιλοῦσιν τε¹³ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δειπνοῖς καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, **7** καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, «Ραββί, Ῥαββί.»¹⁴

We have only one Teacher and one Father

8 »Ἵμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε «Ραββί»· εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν¹⁵ ὁ διδάσκαλος,¹⁶ ὁ Χριστός,¹⁷ πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. **9** Καὶ «πατέρα» μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὑμῶν,¹⁸ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.¹⁹ **10** Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,²⁰ ὁ Χριστός. **11** Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔστω²¹ ὑμῶν διάκονος. **12** Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

A series of ‘Woes’

13 »Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρῖμα.²² **14** Οὐαὶ²³ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.²⁴ **15** Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν Γεέννης διπλότερον ὑμῶν.

¹ edunato *rell* | ηδυνατο [5%] CP

² αποκριθηναι αυτω *f*³⁵ *NB,D* [30%] *NU* | ~ 21 *W* [69%] *RP,HF,OC,CP,TR* | 1 [1%]

³ επερωτησαι *rell* | επερωταν CP

⁴ μωσεως *f*³⁵ [95%] *RP,HF,OC,CP,TR* | μωυσεως *NB(D)W* [5%] *NU*

⁵ εαν *f*³⁵ *NW* [90%] *RP,HF,OC,CP,NU* | αν *B,D* [9%] *TR* | --- [1%]

⁶ τηρειν *f*³⁵ *W* (97.4%) *RP,HF,OC,CP,TR* | ποιειν (1.2%) | --- *NB,D* (1.4%) *NU*

⁷ τηρειτε και ποιειτε *f*³⁵ *W* (96.3%) *RP,HF,OC,CP,TR* | ~ ποιησατε 21 *B* (0.4%) *NU* | ποιησατε *N* | ~ 321 *D* (0.7%) | 3 (0.7%) | 1 (1.2%) | 12 φυλασσετε (0.5%) | one other variant

⁸ γαρ *f*³⁵ *D,W* [90%] *RP,HF,OC,CP,TR* | δε *NB* [9%] *NU* | --- [1%]

⁹ και δυσβαστακτα *f*³⁵ *B(D)W* [99%] *RP,HF,OC,CP,TR[NU]* | --- *N* [1%]

¹⁰ τω δε *f*³⁵ *W* [99%] *RP,HF,OC,CP,TR* | ~ αυτοι 21 *NB,D* [1%] *NU*

¹¹ δε *f*³⁵ *W* [95%] *RP,HF,CP,TR* | γαρ *NB,D* [5%] *OC,NU*

¹² των ιματιων αυτων *f*³⁵ *W* [98.5%] *RP,HF,OC,CP,TR* | --- *NB,D* [1.5%] *NU*

¹³ τε *f*³⁵ *W* [90%] *RP,HF,CP,TR* | δε *NB,D* [10%] *OC,NU* | --- [0.5%] | two other variants

¹⁴ ραββι *f*³⁵ *D,W* [95%] *RP,HF,OC,CP,TR* | --- *NB* [5%] *NU*

¹⁵ εστιν υμων *rell* | ~ 21 [2%] *OC*

¹⁶ διδασκαλος *f*³⁵ *B* [30%] *OC,NU* | καθηγητης *ND(W)* [70%] *RP,HF,CP,TR*

¹⁷ ο χριστος *f*³⁵ [96%] *RP,HF,OC,CP,TR* | --- *NB,D,W* [4%] *NU*

¹⁸ ο πατηρ υμων *f*³⁵ *D,W* [99%] *RP,HF,OC,CP,TR* | ~ 312 *NB* [1%] *NU*

¹⁹ εν τοις ουρανοις *f*³⁵ [96%] *RP,HF,OC,CP,TR* | ουρανιος *NB* [2%] *NU* | 13 *D,W* [2%]

²⁰ εις γαρ εστιν υμων ο καθηγητης *f*³⁵ *N* [30%] | 12356 *W* [2%] | ~ 123564 [1%] | 12456 [0.5%] | ~ 124356 [65%] *RP,HF,OC,CP,TR* | ~ οτι 6431 *B* [0.5%] *NU* | ~ οτι 643 [0.5%] | ~ οτι 64 [0.5%] | ~ οτι 6413 *D*

²¹ εστω *f*³⁵ [25%] | εσται (*N*)*B,D,W* [75%] *RP,HF,OC,CP,TR,NU*

²² the whole verse *f*³⁵ *W* [98%] *RP,HF,OC,CP,TR* | --- *NB,D* [2%] *NU* (An easy case of homoiarcton.) [*NU* calls this verse ‘14’ (omitted) and prints our ‘14’ as ‘13’.] | reverse the order of verses 13 and 14 [1%] some *TRs*

²³ ουαι *f*³⁵ *NW* [97%] *RP,HF,OC,CP,TR* | 1 δε *B,D* [3%] *NU*

²⁴ Some *TRs* and [1%] invert the order of verses 13 and 14.

16 »Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ τυφλοῖ, οἱ λέγοντες, «Ὅς ἂν ὁμότης ἐν τῷ ναῷ, οὐδὲν ἐστίν· ὅς δ' ἂν ὁμότης ἐν τῷ χρυσοῦ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.» **17** Μωροὶ καὶ τυφλοὶ· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων¹ τὸν χρυσόν; **18** Καί, «Ὅς ἂν² ὁμότης ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδὲν ἐστίν· ὅς δ' ἂν ὁμότης ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.» **19** Μωροὶ καὶ³ τυφλοὶ· τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον; **20** Ὁ οὖν ὁμότης ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. **21** Καὶ ὁ ὁμότης ἐν τῷ ναῷ, ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι⁴ αὐτόν. **22** Καὶ ὁ ὁμότης ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου· τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον⁵ καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα⁶ ἔδει ποιῆσαι, κάκεῖνα μὴ ἀφιέναι. **24** Ὁδηγοὶ τυφλοῖ, οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες.

25 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας.⁷ **26** Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁸ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν⁹ καθαρὸν.

27 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκοιναμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὠραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. **28** Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε¹⁰ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

29 »Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων. **30** καὶ λέγετε,¹¹ «Εἰ ἤμεν¹² ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν κοινωνοὶ αὐτῶν¹³ ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.» **31** Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. **32** Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.

Snakes!

33 »Ὁφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς Γεέννης; **34** Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ· ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· καὶ¹⁴ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε· καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν **35** —ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον¹⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ¹⁶ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. **36** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι¹⁷ ἥξει πάντα ταῦτα¹⁸ ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

¹ ἀγιάζων f³⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ἀγιασας NB,D [0.5%] NU

² εαν f³⁵ W [90%] RP,HF,CP,TR | αν NB,C,D [10%] OC,NU

³ μωροι και f³⁵ B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- ND [1%] NU

⁴ κατοικησαντι f³⁵ C,D,W [90%] RP,HF,OC,CP | κατοικουντι NB [10%] TR,NU

⁵ τον ελεον f³⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | το ελεος NB,D [2%] NU | το 2 [1%]

⁶ ταυτα f³⁵ ND [95%] RP,HF,CP,TR | 1 δε B,C,W [5%] OC[NU]

⁷ ἀδικιας f³⁵ C [93%] RP,HF,OC,CP | ακρασιας NB,D [5%] TR,NU | ακαθαρσιας [1%] | ακρασιας αδικειας W | two other variants

⁸ και της παροψιδος f³⁵ NB,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- D [1%] NU

⁹ αυτων f³⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | αυτου B(D) [3%] NU

¹⁰ μεστοι εστε f³⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,C,D [2%] NU

¹¹ λεγετε *rell* | 1 οτι [1%] CP

¹² ημεν f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,TR | ημεθα NB,C,D [10%] CP,NU (twice)

¹³ κοινωνοι αυτων f³⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 B,D [3%] NU

¹⁴ και f³⁵ C,D [94%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,W [6%] NU

¹⁵ εκχυνομενον f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | εκχυννομενον NB,C(D)W [5%] NU

¹⁶ ἀβελ f³⁵ [90%] RP,OC,CP,TR | ἀβελ [10%] HF,NU

¹⁷ οτι f³⁵ C,W [96%] RP,HF,OC,CP | --- NB,D [4%] TR,NU

¹⁸ παντα ταυτα f³⁵ B,W [65%] RP,HF,CP | ~ 21 NC,D [35%] OC,TR,NU

Jesus laments over Jerusalem

37 »Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτενοῦσα¹ τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις² τὰ νοσσία ἐαυτῆς³ ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. **38** Ἴδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. **39** Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε⁴ ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, «Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.» »

The Olivet Discourse

24:1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ,⁵ καὶ προσῆλθον αὐτῷ⁶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάμενοι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. **2** Ὁ δὲ Ἰησοῦς⁷ εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα;⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφελθῆ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ⁹ καταλυθήσεται.»

“A beginning of birth pains”

3 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, «Εἰπέ ἡμῖν,¹⁰ πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς¹¹ συντελείας τοῦ αἰῶνος.» **4** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. **5** Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, «Ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός,» καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. **6** Μελησέτε¹² δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα¹³ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος. **7** Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασι-λειάν, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ¹⁴ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. **8** πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὀδίνων.

The increase of lawlessness

9 »Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. **10** Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. **11** Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς. **12** Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. **13** Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, ὁὗτος σωθήσεται. **14** Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἦξει τὸ τέλος.

The Great Tribulation

15 »Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημόσεως, τὸ ρηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστῶς¹⁵ ἐν τόπῳ ἁγίῳ» (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω), **16** «τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ¹⁶ τὰ

¹ αποκτενοῦσα f³⁵ (N) [87%] RP, HF, CP | αποκτεινοῦσα B, D, W [10%] TR, NU | αποκτενοῦσα C [2%] OC | αποκτεινασα [1%]

² επισυναγει ορνις f³⁵ C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, D [3%] NU

³ εαυτης f³⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | αυτης ND, W [1.5%] NU | --- B

⁴ ιδητε *rell* | ιδετε [1%] OC

⁵ επορευετο απο του ιερου f³⁵ C, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 2341 N [5%] NU | ~ εκ 341 B [0.5%]

⁶ αυτω f³⁵ [25%] | --- NB, C, D, W [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁷ ησους f³⁵ C, W [96.5%] RP, HF, OC, CP, TR | αποκριθεις NB, D [3%] NU | three other variants

⁸ παντα ταυτα f³⁵ D, W [75%] RP, HF, TR | ~ 21 B, C [25%] OC, CP, NU | 2 N^v

⁹ ου *rell* | 1 μη [10%] TR

¹⁰ ημιν *rell* | υμιν CP

¹¹ της f³⁵ D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [3%] NU

¹² μελησετε f³⁵ [25%] | μελλησετε NC [72%] RP, HF, OC, CP, TR, NU | μελλησεται B, W [1%] | μελλετε D [0.5%] | three other spellings [1%] [Is the verb μελλω or μελω? The latter is a good classical verb, and fits the context well.]

¹³ παντα f³⁵ C, W (94.2%) RP, HF, OC, CP, TR | ταυτα (2.2%) | 1 ταυτα (1.6%) | ταυτα 1 (0.7%) | --- NB, D (1%) NU | two other variants (0.2%)

¹⁴ και λοιμοι f³⁵ C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- (N)B, D [0.5%] NU (easy homoioteleuton)

¹⁵ εστως f³⁵ D [80%] RP, HF, OC | εστος NB, W [20%] CP, TR, NU

¹⁶ επι f³⁵ NW [95%] RP, HF, OC, CP, TR | εις B, D [5%] NU

ὄρη· **17** ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω¹ ἄραι τὰ² ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, **18** καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον³ αὐτοῦ. **19** Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. **20** Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ⁴ σαββάτω. **21** Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. **22** Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. **23** Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, «Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριστός,» ἢ «ἴδε,» μὴ πιστεύσητε. **24** Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. **25** Ἰδοὺ, προεῖρηκα ὑμῖν. **26** Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, «Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν,» μὴ ἐξέλθητε· «Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,» μὴ πιστεύσητε. **27** Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ⁵ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **28** ὅπου γὰρ⁶ ἐάν ᾗ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

The King's return to earth

29 »Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. **30** Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῷ⁷ οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. **31** Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος⁸ φωνῆς⁹ μεγάλης καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως¹⁰ ἄκρων αὐτῶν.

Learn from the fig tree

32 »Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκειται¹¹ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. **33** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα,¹² γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν, ἐπὶ θύραις. **34** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,¹³ οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. **35** Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,¹⁴ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

The Rapture

36 »Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ¹⁵ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,¹⁶ εἰ μὴ ὁ Πατήρ μου¹⁷ μόνος. **37** Ὡσπερ δὲ¹⁸ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ¹⁹ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **38** Ὡσπερ²⁰ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις²¹ ταῖς πρὸ τοῦ κατακλισμοῦ

¹ καταβαινετω f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | καταβατω NB, D [4%] NU

² τα rell | τι D [5%] TR | το N

³ το ιματιον f³⁵ NB, D [30%] CP, NU | τα ιματια W [70%] RP, HF, OC, TR

⁴ μηδε rell | ι εν [10%] TR

⁵ και f³⁵ W [50%] RP, OC, CP, TR | --- NB, D [50%] HF, NU

⁶ γαρ f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- (N) B, D [3%] NU

⁷ τω f³⁵ W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB(D) [0.5%] NU

⁸ σαλπιγγος rell | ι και D [5%] CP

⁹ φωνης f³⁵ B, D [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NW [3%] NU

¹⁰ εως f³⁵ ND, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ι των B [3%] [NU]

¹¹ γινωσκειται f³⁵ D, W [25%] | γινωσκετε NB [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹² ταυτα παντα f³⁵ ND, W [65%] RP, HF, OC, CP | ~ 21 B [35%] TR, NU

¹³ υμιν f³⁵ NW [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ι οτι B, D [5%] NU

¹⁴ παρελευσονται f³⁵ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | παρελευσεται B, D [10%] NU | N omits verse

¹⁵ και rell | ι της [5%] TR

¹⁶ ουρανων f³⁵ W (94.2%) RP, HF, OC, CP, TR | ι ουδε ο υιος NB, D (5.8%) NU

¹⁷ μου f³⁵ W [92%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [8%] NU

¹⁸ δε f³⁵ NW [99.7%] RP, HF, OC, CP, TR | γαρ B, D [0.3%] NU

¹⁹ και f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [1%] NU

²⁰ ωσπερ f³⁵ D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ως NB [0.5%] NU

²¹ ημεραις f³⁵ NW [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ι εκειναις B, D [0.5%] [NU]

τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες,¹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσηλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, **39** καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἧλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ² ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **40** Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ³ εἷς παραλαμβάνεται καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. **41** Δύο ἀλήθουςαι ἐν τῷ μυλῶνι·⁴ μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. **42** Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα⁵ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. **43** Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποία φυλακῆ ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἶασεν διορυγῆναι⁶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. **44** Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε⁷ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.

45 »Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ⁸ ἐπὶ τῆς θεραπείας⁹ αὐτοῦ τοῦ δίδοναι¹⁰ αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; **46** Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.¹¹ **47** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **48** Ἐὰν δὲ εἶπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, «Χρονίζει ὁ κύριός μου¹² ἐλθεῖν,»¹³ **49** καὶ ἄρξῃται τύπτειν τοὺς συνδούλους,¹⁴ ἐσθίειν¹⁵ τε¹⁶ καὶ πίνειν¹⁷ μετὰ τῶν μεθυόντων, **50** ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνου ἐν ἡμέρᾳ ἧ οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ἧ οὐ γινώσκει, **51** καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Parable of the ten virgins

25:1 »Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν¹⁸ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁹ τοῦ νυμφίου. **2** Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν²⁰ φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραὶ.²¹ **3** Αἵτινες²² μωραὶ, λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν,²³ οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· **4** αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν²⁴ μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.²⁵ **5** Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον· **6** μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· «Ἴδού, ὁ νυμφίος ἔρχεται,²⁶ ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.»²⁷ **7** Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.²⁸ **8** Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς

¹ ἐγκαμίζοντες f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐγαμίζοντες [2%] | γαμίζοντες ND [0.5%] NU | γαμισκοντες B | ἐκαμισκοντες W

² καὶ f³⁵ NW [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- B, D [0.5%]

³ ο f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [4%] NU (twice)

⁴ μυλωνι f³⁵ D [90%] RP, HF, OC, CP, TR | μυλω NB, W [10%] NU

⁵ ωρα f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ημερα NB, D, W [5%] NU

⁶ διορυγῆναι f³⁵ B, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | διορυχθῆναι ND [1.5%] NU

⁷ ωρα ου δοκεῖτε f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, D [1%] NU

⁸ αὐτου f³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1.5%] NU

⁹ θεραπείας f³⁵ D [94.5%] RP, HF, OC, CP, TR | οικετίας B, W [4%] NU | οικίας N [1.5%]

¹⁰ δίδοναι f³⁵ W [92%] RP, HF, OC, CP, TR | δουναι NB, C(D) [8%] NU

¹¹ ποιουντα ουτως f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 NB, C, D [4%] NU

¹² ο κυριος μου f³⁵ W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, C, D [3%] NU

¹³ ελθειν f³⁵ C, D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [0.5%] NU | ἐρχεσθαι [1%]

¹⁴ συνδουλους f³⁵ W [90%] RP, HF, CP, TR | 1 αὐτου (εαυτου N) (N)B, C, D [10%] OC, NU

¹⁵ εσθειν f³⁵ W [90%] RP, HF, CP, TR | εσθη NB, C, D [10%] OC, NU

¹⁶ τε f³⁵ C, W [30%] | δε NB, D [70%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹⁷ πινειν f³⁵ W [90%] RP, HF, CP, TR | πινη NB, C, D [10%] OC, NU

¹⁸ αὐτων f³⁵ NC, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εαυτων B, D [0.5%] NU

¹⁹ απαντησιν f³⁵ D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | υπαντησιν NB, C [1%] NU

²⁰ ησαν εξ αυτων f³⁵ W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, C, D [5%] NU

²¹ φρονιμοι και αι πεντε μωραι f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | 1245 W [8%] | ~ 5241 NB, C, D [2%] NU

²² αιτινες f³⁵ W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | αι γαρ NB, C [0.5%] NU | δε αι [1%] | οι ουν D | two other variants

²³ αυτων f³⁵ B, C, D, W [95%] RP, HF, CP, NU | εαυτων [5%] OC, TR | --- N [0.5%]

²⁴ αυτων f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [2%] NU

²⁵ αυτων f³⁵ D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εαυτων NB [0.5%] NU | --- C [1%]

²⁶ ερχεται f³⁵ W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C [1%] NU | εξερχεται D

²⁷ αὐτου f³⁵ A, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | αὐτω C | --- NB [0.5%]

²⁸ αυτων f³⁵ C, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | εαυτων NA, B [1%] NU

φρονίμοις εἶπον,¹ «Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται.»
9 Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, «Μήποτε οὐκ² ἀρκέση³ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ⁴
μαῖλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.» **10** Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι,
ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἔτοιμοι εἰσηλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους—καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα.
11 Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, «Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν.» **12** Ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.» **13** Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν
ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ἧ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἔρχεται.⁵

Parable of the talents

14 »Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. **15** Καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν
ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. **16** Πορευθεὶς δὲ⁶ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο⁷
ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν⁸ ἄλλα πέντε τάλαντα.⁹ **17** Ὡσαύτως καὶ¹⁰ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν καὶ αὐτὸς¹¹
ἄλλα δύο. **18** Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὠρυξεν ἐν τῇ γῆ¹² καὶ ἀπέκρυσεν¹³ τὸ ἀργύριον τοῦ
κυρίου αὐτοῦ.

19 »Μετὰ δὲ χρόνον πολύν,¹⁴ ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν
λόγον.¹⁵ **20** Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων,
«Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς.»¹⁶ **21** Ἔφη
δὲ¹⁷ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε
καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.» **22** Προσελθὼν δὲ¹⁸ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα
λαβὼν¹⁹ εἶπεν, «Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ'
αὐτοῖς.»²⁰ **23** Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ
πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.»

24 »Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφώς εἶπεν· «Κύριε, ἔγνω σε ὅτι σκληρὸς εἶ
ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας. **25** Καὶ φοβηθεὶς
ἀπελθὼν ἔκρυσεν τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῆ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.» **26** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ
εἶπεν αὐτῷ· «Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ἦδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ
διεσκόρπισα. **27** Ἔδει οὖν σε²¹ βαλεῖν τὸ ἀργύριόν²² μου τοῖς τραπεζῖταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. **28** Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ
δέκα τάλαντα. **29** Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ²³ μὴ ἔχοντος,

¹ ειπον *rell* | ειπαν B,C [0.5%] NU

² ουκ *f*³⁵ *NA* [85%] RP, HF, OC, CP, TR | ου μη B, C, D, W [15%] NU

³ αρκεση *rell* | αρκεσει D [5%] OC, CP

⁴ δε *f*³⁵ C, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NA, B, D* [10%] NU

⁵ εν η ο υιοσ του ανθρωπου ερχεται *f*³⁵ (89.3%) RP, HF, OC, CP, TR | --- *ϕ*³⁵ *NA, B, C, D, W* (10.7%) NU

⁶ δε *f*³⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB* [0.5%] NU

⁷ ειργασατο *f*³⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ηργασατο *NB, D, W* [1.5%] NU

⁸ εποιησεν *f*³⁵ *NA, W* [95%] RP, HF, OC, CP, TR | εκερδησεν B, C, D [5%] NU

⁹ ταλαντα *f*³⁵ *NA, C, D, W* [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- B [1%] NU

¹⁰ και *f*³⁵ B(D)W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | δε 1 A [1%] | --- *NC* [1%] NU

¹¹ και αυτος *f*³⁵ A(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB, C* [1%] NU

¹² εν τη γη *f*³⁵ A, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | την γην C | γην *NB* [0.5%] NU

¹³ απεκρυσεν *f*³⁵ W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εκρυσεν *NA, B, C, D* [1.5%] NU

¹⁴ χρονον πολυν *f*³⁵ A [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 *NB, C, D* [4%] NU | 1 τινα W

¹⁵ μετ αυτων λογον *f*³⁵ A, W [90%] RP, HF, OC, TR | ~ 312 *NB, C, D* [10%] CP, NU

¹⁶ επ αυτοις *f*³⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | εν 2 [2%] | --- *ϕ*³⁵ *NB(D)* [1%] NU

¹⁷ δε *f*³⁵ A, W [93%] RP, HF, CP, TR | --- *ϕ*³⁵ *NB, C, D* [7%] OC, NU

¹⁸ δε *f*³⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- *ϕ*³⁵ *NB* [0.5%]

¹⁹ λαβων *f*³⁵ *ND* [95%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *ϕ*³⁵ *A, B, C, W* [5%] NU | one other variant

²⁰ επ αυτοις *f*³⁵ A, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | εν 2 [1%] | --- *ϕ*³⁵ *NB, D* [1%] NU

²¹ ουν σε *f*³⁵ A, D, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 21 *NB, C* [1%] NU

²² το αργυριον *f*³⁵ A, C, D [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | τα αργυρια *NB, W* [0.5%] NU

²³ απο δε του *f*³⁵ A, C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 32 *NB, D* [1%] NU

καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν¹ ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ. **30** Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε² εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.» Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Judgment in preparation for the Millennium

31 »Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι³ ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ. **32** Καὶ συναχθήσονται⁴ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ⁵ αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. **33** Καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐωνύμων. **34** Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. **35** Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, **36** γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε⁶ πρὸς με.» **37** Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες· «Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα⁷ καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; **38** Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; **39** Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ⁸ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε;» **40** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.»

41 »Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐωνύμων· «Πορεύεσθε ἀπ’ ἐμοῦ, οἱ⁹ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. **42** Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, **43** ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενῆς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.» **44** Τότε ἀποκριθήσονται¹⁰ καὶ αὐτοί, λέγοντες, «Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι;» **45** Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.» **46** Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.»

26:1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς¹¹ τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, **2** «Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.»

The Sanhedrin conspires—04/03/30

3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς¹² καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, **4** καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατή-σωσιν¹³ καὶ ἀποκτείνωσιν. **5** Ἐλεγον δέ, «Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.»

Someone anoints Jesus’ head

6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, **7** προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ

¹ δοκεῖ εχειν f³⁵ [30%] CP | εχει NA,B,C,D,W [70%] RP,HF,TR,OC,NU

² εκβαλετε f³⁵ NA,B,W [88%] RP,HF,OC,CP,NU | εκβαλλετε [10%] TR | εκβαλεται C [1%] | βαλεται εξω D | four other variants

³ αγιοι f³⁵ A,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [4%] NU

⁴ συναχθησονται f³⁵ NB,D [25%] CP,NU | συναχθησεται f^{35pt} A,W [75%] RP,HF,OC,TR [Singular, or plural; mass noun, or not? The meaning is the same in either case. The better representatives are generally with the plural. The first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

⁵ αφοριει f³⁵ A,B,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR | αφορισει NW [2%] NU

⁶ ηλθετε f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | ηλθατε NA,B,D,W [5%] NU

⁷ πεινωντα *rell* | πινωντα CP

⁸ ασθενη f³⁵ NA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ασθενουντα B,D [0.5%] NU

⁹ οι f³⁵ A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] | --- NB [0.5%]

¹⁰ αποκριθησονται f³⁵ A,B,D,W [95%] RP,HF,CP,NU | 1 αυτω (N) [5%] OC,TR

¹¹ ιησους f³⁵ [25%] | 1 παντας NA,B,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹² και οι γραμματεις f³⁵ (W) [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NA,B,D [5%] NU

¹³ δολω κρατησωσιν *rell* | ~ 21 [5%] TR

ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα¹ βαρυτίμου καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν² αὐτοῦ ἀνακειμένου. **8** Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ³ ἠγανάκτησαν λέγοντες· «Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; **9** Ἡδύνατο⁴ γὰρ τοῦτο τὸ μύρον⁵ πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς⁶ πτωχοῖς.» **10** Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο⁷ εἰς ἐμέ. **11** Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς⁸ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **12** Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. **13** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.»

Judas offers to betray Jesus

14 Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, **15** «Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ⁹ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. **16** Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

The last night—begins Thursday evening, 04/04/30, and ends the next morning

26:17 Τῇ δὲ πρώτη τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ,¹⁰ «Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν¹¹ σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» **18** Ὁ δὲ εἶπεν, «Υπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἶπατε αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει, «Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.» » **19** Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.

The traitor identified

20 Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. **21** Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.» **22** Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν,¹² «Μῆτι ἐγὼ εἰμι, Κύριε;» **23** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα,¹³ οὗτός με παραδώσει. **24** Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.» **25** Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτόν, εἶπεν, «Μῆτι ἐγὼ εἰμι, Ῥαββί;» Λέγει αὐτῷ, «Σὺ εἶπας.»

Jesus institutes the Lord's Supper

26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν¹⁴ ἄρτον καὶ εὐλογήσας,¹⁵ ἔκλασεν καὶ ἐδίδου¹⁶ τοῖς μαθηταῖς καὶ¹⁷ εἶπεν, «Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.» **27** Καὶ λαβὼν τὸ¹⁸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· **28** τοῦτο γὰρ ἐστιν

¹ ἀλαβαστρον μυρου εχουσα f³⁵ A, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 NB, D [2%] NU

² την κεφαλην f³⁵ A, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | της κεφαλης NB, D [5%] NU

³ αυτου f³⁵ A, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- Ϝ^{45v} NB, D [1.5%] NU

⁴ ηδυνατο f³⁵ A, D [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εδυνατο Ϝ^{45v} NB, W [4%] NU

⁵ το μυρον f³⁵ [93%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NA, B, D, W [7%] NU

⁶ τοις f³⁵ A, D, W [40%] OC, CP | --- NB [60%] RP, HF, TR, NU (OC is in small print)

⁷ ειργασατο f³⁵ A [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ηργασατο NB, D, W [1.5%] NU

⁸ παντοτε γαρ τους πτωχους f³⁵ NA, B, D, W [40%] RP, CP, TR, NU | ~ 3421 [60%] HF, OC

⁹ και εγω f³⁵ ND, W [40%] OC, CP | καγω A, B [60%] RP, HF, TR, NU

¹⁰ αυτω f³⁵ A [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D(W) [10%] NU

¹¹ ετοιμασομεν f³⁵ D [85%] RP, HF | ετοιμασωμεν NA, B, W [15%] OC, CP, TR, NU

¹² εκαστος αυτων f³⁵ Ϝ^{37v} A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | εις 12 Ϝ^{45v} D [2%] | εις 1 NB, C [1%] NU | one other variant

¹³ μετ εμου εν τω τρυβλιω την χειρα f³⁵ C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 6712345 Ϝ^{37,45v} (D) [0.5%] | ~ 1267345 NA, B [1.5%] NU

¹⁴ τον f³⁵ A, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, D [3%] NU

¹⁵ ευλογησας f³⁵ Ϝ⁴⁵ NB, C, D [30%] CP, TR, NU | ευχαριστησας A, W [70%] RP, HF, OC

¹⁶ εδιδου f³⁵ NA, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | δους Ϝ³⁷ B, D [3%] NU

¹⁷ και f³⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- Ϝ³⁷ NB, D [3%] NU

¹⁸ το f³⁵ A, C, D [96%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, W [4%] NU

τὸ αἶμά μου, τὸ τῆς καινῆς¹ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον² εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **29** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι³ οὐ μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος⁴ τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου.» **30** Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν.

Jesus predicts Peter's denials

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται γάρ· «Πατάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται⁵ τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς.» **32** Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.» **33** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, «Εἰ καὶ⁶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ⁷ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.» **34** Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Ἄμην λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήση με.» **35** Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, «Κἂν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.»⁸ Ὁμοίως δὲ⁹ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Gethsemane—Jesus almost dies!

36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ,¹⁰ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, «Καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ¹¹ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.»¹² **37** Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. **38** Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·¹³ «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου, ἕως θανάτου. Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.» **39** Καὶ προελθὼν¹⁴ μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, «Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ¹⁶ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ.» **40** Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· «Οὕτως, οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; **41** Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.» **42** Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων, «Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον¹⁷ παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ¹⁸ ἐὰν μὴ αὐτὸ πῖω, γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου.» **43** Καὶ ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς πάλιν¹⁹ καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. **44** Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσ-

¹ το της καινης f³⁵ A,C,W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | 2 ϑ³⁷ NB [1%] NU | 23 D

² εκχυνομενον f³⁵ ϑ³⁷ W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | εκχυννομενον NA, B, C, D [10%] NU

³ οτι f³⁵ A, C, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [3%] NU

⁴ γενηματος f³⁵ NA, B, C, D [30%] OC, NU | γεννηματος f^{35pt} ϑ³⁷ W [70%] RP, HF, CP, TR [The difference of one letter changes the word. The first refers to plant produce; the second refers to animal offspring. In the context, the Lord Jesus is clearly referring to produce. So much so, that a reader seeing the longer form would give it the secondary meaning, and we have two ways of saying the same thing. The first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

⁵ διασκορπισθησεται f³⁵ ϑ³⁷ D, W [90%] RP, HF, CP, TR | διασκορπισθησονται ϑ⁵³ NA, B, C [10%] OC, NU | one other variant

⁶ ει και f³⁵ W [30%] CP, TR | 1 ϑ^{37,53} A, B, C, D [70%] RP, HF, OC, NU | --- N

⁷ εγω f³⁵ ϑ^{37,53} NA, B, C, D, W [40%] CP, TR, NU | 1 δε [60%] RP, HF, OC

⁸ απαρνησωμαι f³⁵ A [85%] RP, HF, CP | απαρνησομαι ϑ³⁷ NB, C, D, W [15%] OC, TR, NU

⁹ δε f³⁵ A, W [95%] RP, HF, OC, CP | --- NB, C, D [5%] TR, NU

¹⁰ γεθσημανη f³⁵ [85%] RP, HF, OC, CP, TR | γεθσημανει ϑ³⁷ A, B, C [5%] | γεθσημανι N [5%] NU | γεθσαμανει D | γεδσημανι W | at least eight further spellings [5%]

¹¹ ου f³⁵ B [94%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | αν D, W [5%] | 1 αν ϑ⁵³ A | --- NC [1%]

¹² προσευξομαι εκει f³⁵ A, C, W [86%] RP, HF, OC, CP, TR | προσευξομαι 2 [10%] | ~ 21 ϑ^{37,53v} NB(D) [4%] NU

¹³ ο ιησους f³⁵ [90%] RP, HF, OC | --- ϑ^{37,53} NA, B, C, D, W [10%] CP, TR, NU

¹⁴ προελθων f³⁵ ϑ³⁷ B [35%] OC, CP, TR, NU | προσελθων ϑ⁵³ NA, C, D, W [65%] RP, HF

¹⁵ παρελθετω f³⁵ ϑ⁵³ B, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | παρελθατω NA, C, D [2%] NU

¹⁶ ουχ *rell* | ουκ CP

¹⁷ το ποτηριον f³⁵ (D) [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- ϑ³⁷ NA, B, C, W [3%] NU

¹⁸ απ εμου f³⁵ A, C, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | --- ϑ^{37v} NB, D [2%] NU

¹⁹ ευρεν αυτους παλιν f³⁵ A, W [30%] | ευρισκει 23 [66%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 312 ϑ³⁷ NB, C, D [4%] NU

ηύξατο¹ ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.² **45** Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ³ καὶ λέγει αὐτοῖς· «Καθεύδετε τὸ⁴ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. Ἴδου, ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. **46** Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδού,⁵ ὁ παραδιδούς με.»

Jesus is betrayed

47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδού, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. **48** (Ὁ δὲ παραδιδούς⁶ αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, «Ὅν ἐὰν⁷ φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν.») **49** Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, «Χαῖρε, Ῥαββί,» καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **50** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, «Ἐταῖρε, ἐφ' ᾧ⁸ πάρει;» Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. **51** Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. **52** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν⁹ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ¹⁰ ἀποθανοῦνται.¹¹ **53** Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι¹² πλείους¹³ ἢ¹⁴ δώδεκα λεγεῶνας¹⁵ ἀγγέλων; **54** Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;» **55** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· «Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξήλθετε¹⁶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμενη ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων,¹⁷ καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. **56** Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ τῶν προφητῶν.» Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. **58** Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος.

Jesus tried by the Council

59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,¹⁸ καὶ τὸ συνέδριον ὅλον, ἐζήτησαν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν,¹⁹ **60** καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ²⁰ πολλῶν ψευδομαρτύρων

¹ απελθων παλιν προσηυξατο f³⁵ [94%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 213 NB, C, D [2%] NU | ~ 132 A, W [3%] | 13 P^{37v} [1%]

² ειπων f³⁵ A, C, D, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 παλιν P³⁷ NB [0.5%] NU

³ αυτου f³⁵ D, W [90%] RP, HF, OC, CP, TR | --- P^{37v} NA, B, C [10%] NU

⁴ το f³⁵ P³⁷ NA, D [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- B, C, W [1.5%]

⁵ ιδου f³⁵ [20%] | 1 ηγγικεν NA, B, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁶ παραδιδους *rell* | παραδους CP

⁷ εαν f³⁵ P³⁷ NA, W [40%] | αν B, C, D [60%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

⁸ ω f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP, TR | ο P³⁷ NA, B, C, D, W [10%] NU

⁹ σου την μαχαιραν f³⁵ A, C, W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 NB, D [2%] NU | 23 [3%]

¹⁰ μαχαιρα f³⁵ D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | μαχαιρη P³⁷ NA, B, C [1.5%] NU

¹¹ αποθανουνται f³⁵ W [90%] RP, HF, OC, CP | απολουνται P³⁷ NA, B, C, D [10%] TR, NU

¹² αρτι παρακαλεσαι τον πατερα μου και παραστησει μοι f³⁵ A, C, D, W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | 12345678 ωδε [1%] | ~ 23456781 B [0.5%] NU | ~ 2345678 ωδε 1 N | 2345678 [1%] | two other variants

¹³ πλειους f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | πλειω NB, D [0.5%] NU

¹⁴ η f³⁵ A, C, W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [0.5%] NU

¹⁵ λεγεωνας f³⁵ W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | λεγιωνας B, NU | λεγιωνων N | λεγεωνων C [3%] | λεγεωνων A | λεγειονης

¹⁶ εξηλθετε f³⁵ [96%] RP, HF, OC, CP, TR | εξηλθατε NA, B, C, W [4%] NU | ηλθατε D

¹⁷ προς υμας εκαθεζομην εν τω ιερω διδασκων f³⁵ C(D) [30%] | ~ 1237456 W [69%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 3127456 A | ~ 45637 NB [0.5%] NU | one other variant

¹⁸ και οι πρεσβυτεροι f³⁵ A, C, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, D [1%] NU

¹⁹ θανατωσωσιν αυτον f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP | θανατωσουσιν 2 A, W [5%] | ~ 21 NB [3%] TR, NU | ~ 2 θανατωσουσιν C, D, N [2%]

²⁰ και f³⁵ A(D)W [99%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB, C, N [1%] NU

προσελ-θόντων,¹ οὐχ εὔρον.² Ὑστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες³ **61** εἶπον,⁴ «Οὗτος ἔφη, «Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομηῆσαι αὐτόν.»⁵ **62** Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· «Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρ-τυροῦσιν;» **63** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς⁶ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, «Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ⁷ Θεοῦ.» **64** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.» **65** Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι⁸ «Ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.» **66** Τί ὑμῖν δοκεῖ;» Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, «Ἐνοχος θανάτου ἐστίν.» **67** Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν¹⁰ **68** λέγοντες· «Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ. Τίς ἐστίν ὁ παῖσας σε;»

Peter denies Jesus

69 Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο¹¹ ἐν τῇ αὐλῇ. Καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, «Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.» **70** Ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν¹² πάντων¹³ λέγων, «Οὐκ οἶδα τί λέγεις.» **71** Ἐξεληθόντα δὲ αὐτόν¹⁴ εἰς τὸν πλῶνα, εἶδεν αὐτόν ἄλλη καὶ λέγει αὐτοῖς¹⁵ ἐκεῖ, «Καὶ¹⁶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.» **72** Καὶ πάλιν ἠρνήσατο, μεθ' ¹⁷ ὄρκου, ὅτι «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» **73** Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, «Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ.» **74** Τότε ἤρξατο καταθεματίζεῖν¹⁸ καὶ ὀμνύειν ὅτι «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. **75** Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος¹⁹ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ²⁰ ὅτι «Πρὶν ἀλέκτορα²¹ φωνῆσαι, τρις ἀπαρνήσῃ με.» Καὶ ἐξεληθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30

27:1 Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι²² κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.²³ **2** Καὶ δήσαντες αὐτόν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτόν²⁴ Ποντίῳ²⁵ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

¹ ψευδομαρτυρων προσελθοντων f³⁵ C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NA,B [1%] NU | προσηλθον ψευδομαρτυρες D

² ουχ ευρον f³⁵ A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C,N [1%] NU

³ ψευδομαρτυρες f³⁵ (A)C,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [1%] NU | τινες 1 N,W [1%]

⁴ ειπον rell | ειπαν N [0.3%] NU (also in verse 66)

⁵ οικοδομησαι αυτον f³⁵ A,D,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NC [0.5%] | 1 B [1%] NU

⁶ αποκριθεις f³⁵ A,C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | --- B [3%] NU | 1 ουν D | one other variant | N has a long omission

⁷ του rell | --- CP

⁸ λεγων οτι f³⁵ A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 B,D [1%] NU | και λεγει ιδε N

⁹ αυτου f³⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

¹⁰ εραπισαν f³⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR | εραπισαν NA,B,C(D)(W) [5%] NU

¹¹ εξω εκαθητο f³⁵ A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 21 NB,D [2.5%] NU | ~ 2 εξωθεν [0.5%]

¹² αυτων f³⁵ A,C,W [90%] RP,HF,OC,CP | --- NB,D [10%] TR,NU

¹³ παντων rell | απαντων CP | --- [2%]

¹⁴ αυτον f³⁵ A,C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [1.5%] NU | αυτου D

¹⁵ αυτοις f³⁵ A,C [90%] RP,HF,OC,CP | τοις NB,D,W [10%] TR,NU

¹⁶ και f³⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

¹⁷ μεθ f³⁵ D [97%] RP,HF,OC,CP,TR | μετα NA,B,C,W [3%] NU

¹⁸ καταθεματιζειν rell | καταναθεματιζειν [5%] TR

¹⁹ ρηματος f³⁵ NA,B,C,D [35%] OC,CP,NU | 1 του W [65%] RP,HF,TR

²⁰ αυτω f³⁵ A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [1%] NU

²¹ αλεκτορα rell | αλεκτωρα [2%] CP | αλεκτωρ [0.5%] | αλεκτοροφωνιας [0.5%]

²² πρεσβυτεροι f³⁵ [20%] | 1 του λαου NA,B,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

²³ ωστε θανατωσαι αυτον rell | ~ οπως 3 θανατωσωσιν CP

²⁴ αυτον f³⁵ A,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,C [5%] NU

²⁵ ποντιω f³⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [0.5%] NU

The end of Judas—parenthetical

3 (Τότε ἰδὼν Ἰούδας, ὁ παραδιδὸς αὐτόν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψεν¹ τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς² πρεσβυτέρους **4** λέγων, «Ἡμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῶν.» Οἱ δὲ εἶπον·³ «Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει.»⁴ **5** Καὶ ρίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ⁵ ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. **6** Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, «Οὐκ ἔξοστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν.» **7** Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. **8** Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἕως τῆς σήμερον. **9** Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· «Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,⁶ ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, **10** καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος.»)

Jesus before Pilate

11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη⁷ ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτόν ὁ ἡγεμὼν λέγων, «Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ,⁸ «Σὺ λέγεις.» **12** Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτόν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ⁹ πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. **13** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, «Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;» **14** Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, πρὸς οὐδὲ ἐν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζουσιν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

“We want Barabbas!”

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ¹⁰ δέσμιον, ὃν ἤθελον. **16** Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον¹¹ Βαραββᾶν. **17** Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,¹² Βαραββᾶν¹³ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;» **18** Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.

19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, «Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ’ ὄναρ δι’ αὐτόν.»

20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. **21** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς, «Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν;» Οἱ δὲ εἶπον,¹⁴ «Βαραββᾶν.» **22** Λέγει¹⁵ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;» Λέγουσιν αὐτῷ¹⁶ πάντες, «Σταυρωθήτω.» **23** Ὁ δὲ ἡγεμὼν¹⁷ ἔφη, «Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;» Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες, «Σταυρωθήτω.» **24** Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου λέγων· «Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου.¹⁸ Ὑμεῖς ὄψεσθε.» **25** Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.» **26** Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν, φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

¹ ἀπεστρεψεν **F**³⁵ A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | εστρεψεν **NB** [0.5%] NU

² τοις **F**³⁵ A,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | --- **NB,C** [2%] NU

³ ειπον *rell* | ειπαν [0.5%] NU (also in verse 6 & 21)

⁴ οψει **F**³⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR | οψη **NA,B,C,W** [10%] NU

⁵ εν τω ναω **F**³⁵ A,C,W (98.3%) RP,HF,OC,CP,TR | εις τον ναον **NB** (1.3%) NU | --- (0.2%) | two other variants

⁶ τετιμημενου *rell* | τετιμημημενου OC

⁷ εστη **F**³⁵ A,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | εσταθη **NB,C** [1%] NU

⁸ αυτω **F**³⁵ A,B,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | --- **Σ** [1%] NU

⁹ και **F**³⁵ **NB** [30%] NU | 1 των A,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR

¹⁰ ενα τω οχλω *rell* | ~ 231 [5%] CP

¹¹ λεγομενον **F**³⁵ **NA,B,D,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 ηισουν [0.5%] [NU] [This one is really pitiful.]

¹² υμιν **F**³⁵ **NA,D,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τον B | 1 ηισουν τον [0.5%] [NU]

¹³ βαραββαν *rell* | βαραβαν CP

¹⁴ ειπον **F**³⁵ A,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 τον **NB** [2%] NU

¹⁵ λεγει *rell* | 1 ουν CP

¹⁶ αυτω **F**³⁵ [92%] RP,HF,OC,CP,TR | --- **NA,B,D,W** [8%] NU

¹⁷ ηγεμων **F**³⁵ A(D)W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- **NB** [0.5%] NU

¹⁸ του δικαιου τουτου **F**³⁵ **NW** [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 312 A [0.5%] | 3 B,D [0.5%] NU

Soldiers make fun of Jesus

27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ’ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. **28** Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην.¹ **29** Καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν² αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιάν³ αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον⁴ αὐτῷ λέγοντες, «Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς⁵ τῶν Ἰουδαίων.» **30** Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. **31** Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

The Crucifixion

32 Ἐξερχόμενοι δὲ εἶρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὄνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. **33** Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὃ⁶ ἐστὶν λεγόμενον Κρανίου Τόπος,⁷ **34** ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁸ μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλη⁹ πιεῖν. **35** Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες¹⁰ κλῆρον.¹¹ **36** Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. **37** Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην·

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. **39** Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινουῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν **40** καὶ λέγοντες· «Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,¹² καταβῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.» **41** Ὁμοίως δὲ καὶ¹³ οἱ ἄρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων,¹⁴ ἔλεγον· **42** «Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ¹⁵ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν¹⁶ ἐπ’ αὐτῷ.¹⁷ **43** Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ῥυσάσθω νῦν αὐτόν,¹⁸ εἰ θέλει αὐτόν· εἶπεν γὰρ ὅτι «Θεοῦ εἰμι Υἱός.» **44** Τὸ δ’ αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ¹⁹ ὠνείδιζον αὐτόν.²⁰

¹ περιεθηκαν αυτω χλαμυδα κοκκινην f³⁵ A,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 3412 NB(D) [1%] NU

² την κεφαλην f³⁵ A,D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | της κεφαλης NB [1%] NU | one other variant

³ επι την δεξιαν f³⁵ W [95%] RP,HF,OC,CP,TR | εν τη δεξια NA,B,D,N [5%] NU

⁴ ενεπαιζον f³⁵ A,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR | ενεπαιζαν NB,D [1%] NU

⁵ ο βασιλευς f³⁵ NA,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | βασιλευ B,D [3%] NU

⁶ ο f³⁵ NB,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU | ος A [5%] TR

⁷ λεγομενον κρανιου τοπος f³⁵ N,W [30%] | λεγομενος 23 A [67%] RP,HF,OC,CP,TR | ~ 23 λεγομενος NB [2%] NU | 23 D [1%]

⁸ οξος f³⁵ A,N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR | οινον NB,D [4%] NU

⁹ ηθελεν f³⁵ A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR | ηθελησεν NB,D [3%] NU

¹⁰ βαλοντες f³⁵ NA,D [25%] OC,CP | βαλλοντες f^{35pt} B,W [75%] RP,HF,TR,NU [Is it aorist, or present? The controlling clause goes like this: “Having crucified Him they distributed His clothes among themselves, . . .” Is it “casting lots”, or “having cast lots”? Either one makes good sense, but strictly speaking, the distributing happened after the casting. According to Greek grammar, a participle in the aorist tense means that it happened before the time of the main verb to which it is subordinated; a participle in the present tense means it is simultaneous to the main verb. For that reason, and because most of the better representatives have the aorist, I here chose the minority reading to represent the archetype. In either case, the basic meaning is not changed.]

¹¹ κληρον *rell* | 1 ινα πληρωθη το ρηθεν υπο του προφητου διμερισαντο τα ιματια μου εαυτοις και επι τον ιματισμον μου εβαλον κληρον [5%] TR

¹² θεου f³⁵ B,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | 1 και NA,D [0.5%] [NU]

¹³ δε και f³⁵ D [95%] RP,HF,OC,CP,TR | 2 B [3%] NU | --- NA,W [2%]

¹⁴ και φαρισαιων f³⁵ (D)(W) [90%] RP,HF,OC,CP | --- (N)A,B [10%] TR,NU

¹⁵ ει f³⁵ A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB,D [0.5%] NU

¹⁶ πιστευσομεν *rell* | πιστεωσωμεν NW [10%] OC | πιστευομεν A [0.5%]

¹⁷ επ αυτω f³⁵ W [90%] RP,HF,OC,CP | 2 A,D [8%] TR | 1 αυτον NB [1.5%] NU | εις αυτον [0.5%]

¹⁸ αυτον f³⁵ A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | --- NB [0.5%] NU

¹⁹ αυτω f³⁵ A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR | συν 1 NB,D [0.5%] NU

²⁰ αυτον *rell* | αυτω [5%] TR

Jesus takes the 'wages' for our sin

45 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹ **46** Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων, «Ἠλί, Ἠλί, λιμὰ² σαβαχθανί;» τοῦτ' ἔστιν, «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;» **47** Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων³ ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι «Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος.» **48** Καὶ εὐθέως δραμῶν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβῶν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους καὶ περιθεις καλάμω, ἐπότιζεν αὐτόν· **49** οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, «Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας σῶσον αὐτόν.»

The shout of victory

50 Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. **51** Καὶ ἰδοῦ, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω,⁴ καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, **52** καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν. (Καὶ πολλὰ σώματα, τῶν κεκοιμημένων ἁγίων, ἠγέρθη·⁵ **53** καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.) **54** Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος.»

55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ καὶ⁶ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· **56** ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μητέρα, καὶ ἡ μήτηρ⁷ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

The burial

57 Ὁψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητεύσεν⁸ τῷ Ἰησοῦ. **58** Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.⁹ **59** Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ¹⁰ σινδόνι καθαρᾷ **60** καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ. Καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπήλθεν. **61** Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία¹¹ ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

The tomb is guarded

62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἧτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον **63** λέγοντες· «Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ἔτι ζῶν, «Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.» **64** Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν αὐτόν¹² καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ ὅτι,¹³ «ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,» καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.» **65** Ἔφη δὲ¹⁴ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Ἔχετε κουστωδία· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.» **66** Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

¹ ἐνατης *rell* | ἐννατης [10%] TR (twice)

² λιμὰ *f*³⁵ A [90%] RP, HF [λιμά CP, λιμᾶ OC] | λειμα [8%] | λεμα *NB* [0.5%] NU | λαμα D [1.5%] TR | μα W

³ ἐστῶτων *f*³⁵ A, D [99%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐστηκοτων *NB, C(W)* [1%] NU

⁴ εἰς δύο ἀπο ἀνωθεν ἕως κατω *f*³⁵ A(D)W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | 12456 *N* [1%] | ~ απ 45612 B, C [1%] NU

⁵ ἠγερθη *f*³⁵ A, C, W [96%] RP, HF, OC, CP, TR | ἠγερθησαν *NB, D* [4%] NU

⁶ ἐκεῖ καὶ *f*³⁵ [35%] OC | κακεῖ *N* | 1 A, B, C, W [65%] RP, HF, CP, TR, NU | 2 D | two other variants

⁷ ἰωση μητηρ καὶ ἡ μητηρ *f*³⁵ A, B, C [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | ἰωσηφ 2345 D, W [0.5%] NU | ἡ μαρια ἡ ἰωσηφ καὶ ἡ μαρια ἡ *N*

⁸ ἐμαθητευσεν *f*³⁵ A, B, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ἐμαθητευθη *NC, D* [1.5%] NU | two other variants

⁹ τὸ σῶμα *f*³⁵ A, C, D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- *NB* [1.5%] NU

¹⁰ αὐτο *f*³⁵ *NA, C, W* [99%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ἐν B, D [1%] NU

¹¹ μαρια *f*³⁵ A, D, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | μαριαμ *NB, C* [1.5%] NU

¹² νυκτος κλεψωσιν αυτον *f*³⁵ [87%] RP, HF, OC, CP, TR | ~ 231 [3%] | 23 (*N*)A, B, C, D, W [10%] NU

¹³ οτι *f*³⁵ [25%] | --- *NA, B, C, D, W* [75%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

¹⁴ δε *f*³⁵ *NA, C, D, W* [65%] RP, HF, CP, TR | --- B [35%] OC, NU

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30

28:1 Ὅψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν Μαρία¹ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. **2** Καὶ ἰδοῦ, σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,² προσελθὼν ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,³ καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. **3** Ἦν δὲ ἡ ἰδέα⁴ αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ⁵ χιῶν. **4** Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο⁶ ὡσεὶ⁷ νεκροί.

The angel does his duty

5 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν· «Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. **6** Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος.⁸ **7** Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἰδοῦ, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε.» Ἰδοῦ, εἶπον ὑμῖν.» **8** Καὶ ἐξελθούσαι⁹ ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Jesus' second appearance

9 Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹⁰ καὶ ἰδοῦ,¹¹ Ἰησοῦς ἀπήντησεν¹² αὐταῖς λέγων, «Χαίρετε.» Αἱ δὲ προσελθούσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. **10** Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· «Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ¹³ με ὄψονται.»

Guards are bribed

11 Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. **12** Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες· **13** «Εἶπατε ὅτι Ὀμοῦ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.» **14** Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν¹⁴ καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους ποιήσομεν.» **15** Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίους μέχρι τῆς σήμερον.¹⁵

The Great Commission

28:16 Οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. **17** Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ,¹⁶ οἱ δὲ ἐδίστασαν. **18** Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ¹⁷ γῆς.

¹ μαρια f³⁵ A,B,D,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | μαριαμ NC [0.5%] NU

² ουρανοῦ f³⁵ A,D [98%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 και NB,C,W [2%] NU

³ απο της θυρας f³⁵ A,C,W [94%] RP, HF, OC, CP, TR | 123 του μνημείου [5%] | --- NB,D [0.5%] NU

⁴ ιδεα f³⁵ W [92%] RP, HF, OC, CP, TR | ειδεα A(B)C,D [8%] NU | --- (N)

⁵ ωσει f³⁵ A,C,W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | ως NB,D [3%] NU

⁶ εγενοντο f³⁵ A,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | εγενηθησαν NB,C,D [0.5%] NU

⁷ ωσει f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, CP, TR | ως NA,B,D,W [2%] NU

⁸ ο κυριος f³⁵ A,C,D,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB [0.5%] NU

⁹ εξελθουσαι f³⁵ A,D,W [98%] RP, HF, OC, CP, TR | απελθουσαι NB,C [2%] NU

¹⁰ ως δε επορευοντο απαγγειλαι τοις μαθηταις αυτου f³⁵ A,C (88%—with minor variations) RP, HF, OC, CP, TR | --- NB,D,W (11.8%) NU | two other variants (0.2%) (Here is as crass a case of homoioteleuton as anyone could wish—the last four words are identical!)

¹¹ ιδου rell | 1 ο D,W [10%] TR

¹² απηνητησεν f³⁵ A,D,W [95%] RP, HF, OC, CP, TR | υπηνητησεν NB,C [5%] NU

¹³ και εκει f³⁵ NA,C,W [90%] RP, HF, CP | κακει B,D [10%] OC, TR, NU | εκει [0.5%]

¹⁴ αυτον f³⁵ A,C,D,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR [NU] | --- NB [0.5%]

¹⁵ σημερον f³⁵ NA,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 ημερας B,D [0.5%] [NU]

¹⁶ αυτω f³⁵ A,W [97%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NB,D [0.5%] NU | αυτον [2.5%]

¹⁷ επι f³⁵ NA,W [99.5%] RP, HF, OC, CP, TR | 1 της B,D [0.5%] [NU]

19 Πορευθέντες¹ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· **20** διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.» Ἀμήν.^{2,3,4}

¹ πορευθεντες f³⁵ NA [95%] RP, HF, OC, CP | 1 συν B, W [5%] TR, NU | νον D

² αμην f³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR | --- NA, B, D, W [1.5%] NU

³ In the colophons, f³⁵ [50%] have, “published eight years after the ascension of Christ”, to which all but f³⁵ add, “in Jerusalem”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that f³⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Matthew was ‘published’ in 38/39 AD. The same sources have Mark published two years later (40/41) and Luke another five years later (45/46), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

⁴ The citation of f³⁵ is based on the following fifty-eight MSS—18, 35, 55, 128, 204, 246, 361, 363, 386, 402, 479, 510, 547, 553, 586, 685, 757, 769, 789, 824, 867, 897, 928, 955, 1040, 1046, 1062, 1072, 1075, 1111, 1117, 1145, 1189, 1339, 1435, 1461, 1496, 1503, 1551, 1560, 1572, 1637, 1652, 1667, 1694, 1713, 2122, 2175, 2253, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554, 2621, 2692, 2765 and I.2110—all of which I collated myself. I also took account of two collated by Scrivener (201, 480), but did not re-collate them. 1046 and 2554 are ‘perfect’ representatives of f³⁵ in Matthew, as they stand, while the exemplars of 1040, 1072, 1117, 1461, 1496, 1713 and I.2110 presumably were as well. Others come very close. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Bucharest, Moscow, Constantinople, Lesbos, Leukosia, Aegean, Meteora, Kalavrita, Tirana, Mt. Athos [ten different monasteries], Athens, Corinth², Bologna, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

I have included six published editions in the apparatus—RP, HF, OC, CP, TR, NU. RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the Greek Text of the Greek Orthodox Church (also used by other Orthodox Churches), CP = Complutensian Polyglot, TR = *Textus Receptus*, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, not in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (*Novum Testamentum Graece Secundum Textum Westcotto-Hortianum. Evangelium Secundum Matthaeum* [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1940]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±2%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±4%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%—since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of f³⁵.

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other primary witnesses, and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

1:1 Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.¹

John the Baptizer

1:2 Ὡς² γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις³—«Ἴδού, ἐγὼ⁴ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου.»⁵ **3** «Φωνὴ βοῶντος· ᾠδὴ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.»—**4** Ἐγένετο Ἰωάννης⁶ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **5** Καὶ ἐξεπορεύετο⁷ πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες⁸ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπὸ αὐτοῦ,⁹ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

6 Ἦν δὲ ὁ¹⁰ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. **7** Καὶ ἐκήρυσσεν λέγων· «Ἐρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύβας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. **8** Ἐγὼ μὲν¹¹ ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν¹² ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.»

Jesus is baptized

1:9 Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ὁ¹³ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρετ¹⁴ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.¹⁵ **10** Καὶ εὐθέως¹⁶ ἀναβαίνων ἀπὸ¹⁷ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡσεὶ¹⁸ περιστεράν, καταβαῖνον ἐπ'¹⁹ αὐτόν. **11** Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ²⁰ εὐδόκησα.»²¹

Jesus is tested

1:12 Καὶ εὐθέως²² τὸ Πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. **13** Καὶ ἦν ἐκεῖ²³ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα²⁴ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· καὶ οἱ ἄγγελοι

¹ υἱου του θεου f³⁵ A (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC | υἱου θεου B,D,W (0.4%) [NU] | --- κ (0.8%) | two other variants (0.4%)

² ως f³⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | καθως κB [3%] NU

³ τοις προφηταις f³⁵ A,W (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC | τω ησαια τω προφητη κB (1.3%) NU | ησαια τω προφητη D (1.8%) | one other variant (0.2%) [The first quote is from Malachi; only the second is from Isaiah.]

⁴ εγω f³⁵ κA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D [1%] NU

⁵ εμπροσθεν σου f³⁵ A (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC | --- κB,D,W (3.3%) NU

⁶ ιωαννης f³⁵ A(D)W (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC | ι ο κB (0.6%) [NU]

⁷ εξεπορευετο f³⁵ κA,B,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | εξεπορευοντο [30%]

⁸ και εβαπτιζοντο παντες f³⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 132 [2%] | ~ 312 B,D [1%] NU | ~ 32 κ | 12 [1%]

⁹ εν τω ιορδανη ποταμω υπ αυτου f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 561234 κB [1%] NU | 12356 W [1%] | 1356 D

¹⁰ ην δε ο f³⁵ [94%] HF,RP,CP,OC | 12 A,D,W [5%] TR | ~ και 13 κB [1%] NU | two other variants

¹¹ μεν f³⁵ A(D)W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κB [2%] NU

¹² εν f³⁵ A(D)W (95.5%) HF,RP,CP,TR,OC | --- κB (4%) NU | four other variants (0.5%)

¹³ ο f³⁵ D [45%] CP,OC | --- κA,B,W [55%] HF,RP,TR,NU

¹⁴ ναζαρετ f³⁵ κB [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | ναζαρεθ D,W [29%] | ναζαρατ A [1%]

¹⁵ υπο ιωαννου εις τον ιορδανην f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 34512 κ(B,D) [3%] NU

¹⁶ ευθεως f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς κB [1%] NU | --- D (In Hellenistic Greek ευθεως is the normal adverbial form for the adjective ευθυς. People with a bias toward classical Greek, both in ancient Alexandria and in more modern times, have preferred ευθυς as the adverbial form as well.)

¹⁷ απο f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | εκ κB,D,W [3%] NU

¹⁸ ωσει f³⁵ (W) [70%] HF,RP,CP,TR | ως κA,B,D [30%] OC,NU

¹⁹ επ f³⁵ κA,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | εις B,D [2%] NU

²⁰ ω f³⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,TR | σοι κB,D [10%] OC,NU

²¹ ευδοκησα *rell* | ηυδοκησα W [10%] OC

²² ευθεως f³⁵ A,D [40%] OC | ευθυς κB,W [60%] HF,RP,CP,TR,NU (Were one to follow the majority variant here, the idea would presumably be 'straight into the wilderness', which makes good sense.)

²³ εκει f³⁵ W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κA,B,D [2%] NU

²⁴ ημερας τεσσαρακοντα f³⁵ [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ι τεσσαρακοντα A [1%] | ~ 21 [0.5%] | ~ τεσσαρακοντα 1 B

διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus ministers in Galilee

1:14 Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν¹ Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ² Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας³ τοῦ Θεοῦ **15** καὶ⁴ λέγων ὅτι «Πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.»

Peter, Andrew, James, John

16 Περιπατῶν δὲ⁵ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τοῦ Σίμωνος,⁶ βάλλοντας ἀμφίβληστρον⁷ ἐν τῇ θαλάσῃ, ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς. **17** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων.» **18** Καὶ εὐθέως⁸ ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν⁹ ἠκολούθησαν αὐτῷ. **19** Καὶ προβάς ἐκεῖθεν¹⁰ ὀλίγον εἶδεν¹¹ Ἰάκωβον, τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.¹² **20** Καὶ εὐθέως¹³ ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

A demonized man

21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καπερναοῦμ.¹⁴ Καὶ εὐθέως¹⁵ τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν¹⁶ συναγωγὴν ἐδίδασκεν. **22** Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδασκῇ αὐτοῦ, ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

23 Καὶ¹⁷ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτω· καὶ ἀνέκραξεν **24** λέγων· «Ἐα,¹⁸ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ—ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ.» **25** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων· «Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.»¹⁹ **26** Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν²⁰ φωνῇ μεγάλη ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.

[0.5%] NU | 1 μ D | ~ μ 1 NW

¹ τον f³⁵ NB,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,NU | --- A [25%] OC

² ο f³⁵ NB,D [60%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | --- A,W [40%]

³ της βασιλειας f³⁵ A,D,W (97.9%) HF,RP,CP,TR,OC | --- NB (2.1%) NU

⁴ και f³⁵ B,W (79.4%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | --- (N)A,D (19.9%) | long omission (0.6%)

⁵ περιπατων δε f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | και παραγων NB,D [2%] NU | παραγων 2 [1%]

⁶ αυτου του σιμωνος f³⁵ [90%] HF,RP,CP,OC | 1 D,W [5%] TR | 23 A [4%] | 3 NB [1%] NU (Is the reading of the majority a conflation of D and A? It seems more likely that all the shorter readings are simplifications of the long one, especially if it seemed to be difficult, but why should Simon not be named after his father, in the event?)

⁷ βαλλοντας αμφιβληστρον f³⁵ (83.1%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 (3%) | βαλλοντος 2 (0.4%) | 1 αμφιβληστρα (0.4%) | ~ αμφιβληστρα 1 (1.2%) | αμφιβαλλοντας 2 (A)W (10.7%) | αμφιβαλλοντας τα δικτυα D (0.9%) | αμφιβαλλοντας NB (0.3%) NU (The reading of A,W could be a conflation. The reading of B was probably a stylistic retouching of that of f³⁵, that went on to contaminate A and D, etc.)

⁸ ευθεως f³⁵ A,B,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς N [1%] NU

⁹ τα δικτυα αυτων f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 NB,C,W [3%] NU | παντα D

¹⁰ εκειθεν f³⁵ (N)A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D,W [3%] NU

¹¹ ειδεν *rell* | ιδεν NA,C [10%] ειδεν *rell* | ιδεν NA,C [10%]

¹² δικτυα *rell* | 1 αυτων [15%]

¹³ ευθεως f³⁵ A,C,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς NB [1%] NU

¹⁴ καπερναουμ f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | καφαρναουμ NB,D,W [2%] NU

¹⁵ ευθεως f³⁵ A,B,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς N [2%] NU

¹⁶ την *rell* | --- [20%] some TRs

¹⁷ και f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 ευθυς NB [1%] NU

¹⁸ εα f³⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W [1%] NU

¹⁹ εξ αυτου f³⁵ NA,B,C (88.7%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | αη 2 (10.9%) | εκ του ανθρωπου πνευμα ακαθαρτον D,W | εκ του ανθρωπου το πνευμα το ακαθαρτον (0.2%)

²⁰ κραξαν f³⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | κραξας (D) | ανεκραγεν (W) | φωνησαν NB [1%] NU

27 Καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες,¹ ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς,² λέγοντας·³ «Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἢ καινὴ αὐτῆ; Ὅτι⁴ κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.» 28 Ἐξῆλθεν δὲ⁵ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς⁶ εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.

Peter's mother-in-law

29 Καὶ εὐθέως⁷ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξεληθόντες ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 30 Ἡ δὲ πενθερὰ τοῦ⁸ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως⁹ λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. 31 Καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς,¹⁰ καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως¹¹ καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Many healings

32 Ὁψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδου ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. 33 Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν¹² πρὸς τὴν θύραν, 34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν· καὶ οὐκ ἦφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτὸν Χριστὸν εἶναι.¹³

Alone to pray

35 Καὶ πρωτὶ ἔννυχον¹⁴ λίαν ἀναστάς, ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν¹⁵ εἰς ἔρημον τόπον, κάκεῖ προσηύχεται. 36 Καὶ κατεδιώξαν¹⁶ αὐτὸν ὁ¹⁷ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, 37 καὶ εὐρόντες¹⁸ αὐτὸν¹⁹ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι «Πάντες σε ζητοῦσιν.»²⁰ 38 Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ἄγωμεν²¹ εἰς τὰς ἐχομένας κομπολόεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ²² κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐλήλυθα.»²³

39 Καὶ ἦν²⁴ κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς²⁵ αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

¹ παντες f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | απαντες NB [1%] NU

² εαυτους f³⁵ A,C,D,W (95%) HF,RP,CP,OC,NU | αυτους (NB) (3%) TR | αλληλους (1.7%) | five other variants (0.3%)

³ λεγοντας f³⁵ NB,D (79.8%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | λεγοντες A,C,W (20%) | --- (0.2%)

⁴ τις η διδαχη η καινη αυτη οτι f³⁵ C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 123456 W | 123 εκεινη 456 η εξουσια 7 D | ~ 125637 A [1%] | 35 NB [0.5%] NU (A, D and W are closer to the majority reading than to B, and presumably derive from it; B looks like typical Alexandrian editing.)

⁵ εξηλθεν δε f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR | ~ και 1 NB,C,D,W [3%] OC,NU

⁶ ευθους f³⁵ A,D [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθους πανταχου B,C [1%] NU | πανταχου W | --- X [3%] (Observe the contrast with the next footnote. Here ευθους is more like an adjective; not an adverb of time as in the following case.)

⁷ ευθεως f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθους NB [3%] NU | --- D,W

⁸ του f³⁵ [30%] CP | --- NA,B,C(D,W) [70%] HF,RP,TR,OC,NU

⁹ ευθεως f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθους NB,D [2%] NU | --- W

¹⁰ αυτης f³⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB(D,W) [0.5%] NU

¹¹ ευθεως f³⁵ A(D) [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NBC,W [3%] NU

¹² η πολις ολη επισυνηγμενη ην f³⁵ A(W) [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 53124 B,C,D [2%] NU | ~ 12354 [1%] | ~ 51234 OC | --- X | four other variants

¹³ χριστον ειναι f³⁵ B,W (28%) OC | τον 12 (C) (11.6%) | ~ 2 τον 1 (1.2%) | --- NA(D) (58.9%) HF,RP,CP,TR,NU | five other variants (0.4%)

¹⁴ εννυχον f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR | εννυχα NB,C,D(W) [2%] OC,NU

¹⁵ απηλθεν f³⁵ NA,C,D (71.7%) HF,RP,TR,OC,NU | 1 ο ιησους (26.5%) CP | ο ιησους (0.3%) | --- B,W (1.3%) | three other variants (0.2%)

¹⁶ κατεδιωξαν f³⁵ A,C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | κατεδιωξεν NB [5%] NU

¹⁷ ο f³⁵ A,C [89%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 τε [10%] | το D | --- NB,W [1%] NU

¹⁸ ευροντες f³⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευρον NB(D) [1%] NU | --- (W)

¹⁹ αυτον f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 και NB [1%] NU | --- (W)

²⁰ σε ζητουσιν f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,OC | ~ 21 NB,C,D(W) [10%] TR,NU

²¹ αγωμεν f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 αλλαχου NB,C [1%] NU

²² και εκει f³⁵ A,B,C [85%] HF,RP,CP,OC,NU | κακει ND [14%] TR | 2 [1%] | --- W

²³ εληλυθα f³⁵ W [40%] | εξεληλυθα A,D [59%] HF,RP,CP,TR,OC | εξηλθον NB,C [1%] NU

²⁴ ην f³⁵ A,C,D,W (99.5%) HF,RP,CP,TR,OC | ηλθεν NB (0.5%) NU

²⁵ εν ταις συναγωγαις f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC | εις τας συναγωγας NA,B,C,D,W [10%] NU

The hinge—proof, evaluation, rejection, blasphemy

A leper—the proof

1:40 Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν αὐτὸν¹ καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι «Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι.» **41** Ὁ δὲ Ἰησοῦς² σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ³ καὶ λέγει αὐτῷ, «Θέλω· καθάρισθητι.» **42** Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ,⁴ εὐθέως⁵ ἀπήλθεν ἀπ’ αὐτοῦ ἡ λέπρα,⁶ καὶ ἐκαθαρίσθη. **43** Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως⁷ ἐξέβαλεν αὐτόν, **44** καὶ λέγει αὐτῷ· «Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς· ἀλλ’⁸ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκαι⁹ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξεν Μωσῆς,¹⁰ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.» **45** Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρῦσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ’ ἔξω ἐν¹¹ ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.¹²

A paralytic—the evaluation

2:1 Καὶ εἰσηλθὼν πάλιν¹³ εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ δι’ ἡμερῶν, καὶ¹⁵ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν¹⁶ ἐστίν. **2** Καὶ εὐθέως¹⁷ συνήχθησαν πολλοὶ ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. **3** Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες,¹⁸ αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. **4** Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹⁹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσιν τὸν κράββατον²⁰ ἐφ’ ᾧ²¹ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. **5** Ἴδὼν δὲ²² ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ, «Τέκνον, ἀφεωνταί²³ σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.»²⁴ **6** Ἦσαν δὲ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· **7** «Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;²⁵ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός;» **8** Καὶ εὐθέως²⁶ ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ²⁷ διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς εἶπεν²⁸ αὐτοῖς· «Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **9** Τί ἐστίν εὐκοπώτερον· εἰπεῖν τῷ

¹ καὶ γονυπετων αυτον f³⁵ A,C (86.2%) HF,RP,CP,TR,OC | 12 αυτω (3.7%) | 12 & (6%) [NU] | --- B,D,W (4.1%)
² ο δε Ιησους f³⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | και &B,D [0.5%] NU
³ ηψατο αυτου f³⁵ A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 &B [1%] NU | ~ 212 D
⁴ ειποντος αυτου f³⁵ A,C (96%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 αυτω (0.4%) | --- &B,D,W (2.3%) NU | long omission (1.2%)
⁵ ευθεως f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς &B [1%] NU
⁶ απ αυτου η λεπρα *rell* | ~ 3412 A(C) [10%]
⁷ ευθεως f³⁵ (A)C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς &B,D [2%] NU | W omits verse 43
⁸ αλλ f³⁵ [85%] HF,RP,TR,OC | αλλα &A,B,C,D,W [15%] CP,NU
⁹ προσενεγκαι f³⁵ C [25%] | προσενεγκε &A,B,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU
¹⁰ μωσης f³⁵ A,C [85%] HF,RP,CP,TR | μωυσης &B,D,W [15%] OC,NU
¹¹ εν f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | επ &B,W [1%] NU
¹² πανταχοθεν f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC | παντοθεν &A,B,C,D,W [10%] NU
¹³ εισηλθεν παλιν f³⁵ A,C [92%] HF,RP,CP,OC | εισηλθων 2 &B,D [2%] NU | ~ 21 [5%] TR | ~ 2 ερχεται W | 1 [1%]
¹⁴ καπερναουμ f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | καφαρναουμ &B,D,W [2%] NU
¹⁵ και f³⁵ A,C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- &B [5%] NU
¹⁶ εις οικον f³⁵ A,C (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC | εν οικω &B⁸⁸&B,D,W (1%) NU | one other variant (0.2%)
¹⁷ ευθεως f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- &B^{88v}&B,W [1%] NU
¹⁸ προς αυτον παραλυτικον φεροντες f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 1243 C,D(W) [3%] | ~ 4123 &B⁸⁸&B [1%] NU
¹⁹ προσεγγισαι f³⁵ A,C(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | προσενεγκαι &B [1%] NU | προσελθειν W
²⁰ κραββατον f³⁵ [65%] HF,RP,CP,TR | κραβαττον A,C,D,W [33%] OC,NU | κραβακτον & | κραβατον B [1%] | κραβατγον [1%] (A similar statement obtains in verses 9, 11, 12.)
²¹ εφ ω f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | εφ ου [1%] | εφ ο [1%] | οπου &B(D) [1%] NU | εις ον W
²² ιδων δε f³⁵ A,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | και ιδων &B^{88v}&B,C [2%] NU
²³ αφεωνται f³⁵ &B⁸⁸&A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | αφεονται [1%] | αφιενται B [1%] NU
²⁴ σοι αι αμαρτιαι σου f³⁵ (A) [92%] HF,RP,CP,TR,OC | 123 C [1%] | 4234 [4%] | ~ 423 &B^{88v}&B,D,W [3%] NU
²⁵ βλασφημιας f³⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | βλασφημει &B⁸⁸&B,D [0.5%] NU
²⁶ ευθεως f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς &B^{88v}&B [1%] NU | --- D,W [1%]
²⁷ αυτοι f³⁵ A,C [90%] HF,RP,CP,OC | --- &B^{88v}&B,D,W [10%] TR,NU
²⁸ ειπεν f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγει &B(W) [1%] NU

παρα-λυτικῶ, «Ἀφεώνται¹ σου² αἱ ἁμαρτίαι,» ἢ εἰπεῖν, «Ἐγειραι³ καὶ ἄρον τὸν κράββατόν σου⁴ καὶ περιπάτει;» **10** Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας⁵—λέγει τῷ παραλυτικῷ· **11** «Σοὶ λέγω, ἐγειραι⁶ καὶ⁷ ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.» **12** Καὶ ἠγέρθη εὐθέως καὶ⁸ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον⁹ πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν, λέγοντας ὅτι «Οὐδέποτε οὕτως¹⁰ εἶδομεν.»

Matthew called

13 Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. **14** Καὶ παράγων,¹¹ εἶδεν¹² Λευὶν¹³ τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ, «Ἀκολούθει μοι.» Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

15 Καὶ ἐγένετο,¹⁴ ἐν τῷ¹⁵ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶνας καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολούθησαν¹⁶ αὐτῷ. **16** Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,¹⁷ ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα¹⁸ μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν,¹⁹ ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, «Τί ὅτι²⁰ μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει;»²¹ **17** Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς.²² «Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.»²³

Fasting

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων²⁴ νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, «Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ²⁵ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;» **19** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,

¹ αφεωνται f³⁵ A,C(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | αφιενται NB [1%] NU | three other variants

² σου f³⁵ P⁸⁸NB,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU | σοι A,C(D) [10%] TR

³ εγειραι f³⁵ [65%] HF,RP,CP,TR | εγειρε NA,C(D)W [34%] OC,NU | εγειρου B [1%]

⁴ τον κραββατον σου f³⁵ P⁸⁸NA,B,C(D) [40%] CP,OC,NU | ~ 312 [59%] HF,RP,TR | --- W [1%]

⁵ επι της γης αφιεναι αμαρτιας f³⁵ P⁸⁸NC,D (47.7%) | ~ 41235 A (46.6%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 45123 B (3.2%) NU | 45 W (1.5%) | long omissions (0.9%) | one other variant

⁶ σοι λεγω εγειραι f³⁵ [45%] HF,RP,CP,TR | 12 εγειρε A,B,C,D [54%] OC,NU | ~ εγειρε 12 P^{88v}N | εγειρε W [1%] | two other variants

⁷ και f³⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- P⁸⁸NB,C,D [2%] NU

⁸ ευθεως και f³⁵ A(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 C [1%] | ~ 2 ευθυς P⁸⁸NB [1%] NU | 2 W [1%]

⁹ εναντιον f³⁵ A,C,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ενωπιον [1%] | εμπροσθεν P⁸⁸NB(W) [1%] NU

¹⁰ ουδεποτε ουτως f³⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 21 P⁸⁸NB,D,W [1%] NU

¹¹ παραγων *rell* | 1 ο ιησους [15%]

¹² ειδεν *rell* | ιδεν A,C [10%]

¹³ λευιν f³⁵ P⁸⁸C [70%] HF,CP,TR,OC,NU | λευι A [26.5%] RP | λευειν B,W [2%] | λευει N | six further variations based on Levi [0.6%] | ιακωβον D (0.9%) (*TuT* has garbled the evidence here.)

¹⁴ εγενετο f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | γινεται P⁸⁸N(B,W) [1%] NU

¹⁵ εν τω f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- P⁸⁸NB(D,W) [2%] NU

¹⁶ ηκολουθησαν f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ηκολουθουν NB [1%] NU

¹⁷ και οι φαρισαιοι f³⁵ A,C(D) (99%) HF,RP,CP,TR,OC | των φαρισαιων και P^{88v}N (0.5%) | των φαρισαιων B,W (0.2%) NU

¹⁸ αυτον εσθιοντα f³⁵ (A)C (97.7%) HF,RP,CP,TR,OC | οτι εσθιει B (0.3%) NU | οτι ησθιεν P⁸⁸N(D) (0.4%) | 1 (1.2%) | five other variants W (0.4%)

¹⁹ τελωνων και αμαρτωλων f³⁵ N(A)C (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 321 (P⁸⁸)B(D) (0.6%) NU | 1 (0.7%) | four other variants W (0.4%)

²⁰ τι οτι f³⁵ A (96%) HF,RP,CP,TR,OC | 2 B,C (1.8%) NU | δια 1 ND,W (0.4%) | 1 (0.2%) | long omission (1.4%) | three other variants (0.2%)

²¹ εσθιει και πινει f³⁵ P⁸⁸A (93.3%) HF,RP,CP,TR,OC | εσθιετε 2 πινετε (0.9%) | 123 ο διδασκολος υμων (C) (4.9%) | 1 B,D,W (0.7%) NU | 1 ο διδασκολος υμων N (0.2%)

²² αυτοις f³⁵ NA,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οτι B [1%] NU | --- D,W [1%] | οτι P⁸⁸

²³ εις μετανοιαν f³⁵ C [90%] HF,RP,CP,TR,OC | --- P⁸⁸NA,B,D,W [10%] NU

²⁴ των φαρισαιων f³⁵ (W) (93.4%) HF,RP,CP,TR,OC | φαρισαιοι P⁸⁸NA,B,C,D (6.4%) NU

²⁵ οι f³⁵ D [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 μαθηται P⁸⁸NB,C [1%] NU | --- A,W [0.5%]

ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν; Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον¹ οὐ δύνανται νηστεύειν. **20** Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.²

Cloth and wineskins

21 »Καὶ³ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιρράπτει⁴ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ,⁵ εἰ δὲ μή,⁶ αἶρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ⁷ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χειρὸν σχίσμα γίνεται. **22** Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ μή, ῥήσσει⁸ ὁ οἶνος ὁ νέος⁹ τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.¹⁰ ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.»¹¹

Jesus is Lord of the Sabbath

23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτόν, ἐν τοῖς σάββασι,¹² διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹³ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας. **24** Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, «Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν¹⁴ τοῖς σάββασι ὃ οὐκ ἔξεστιν;» **25** Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν¹⁵ αὐτοῖς· «Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπέινασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; **26** Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ (ἐπὶ Ἀβιάθαρ¹⁶ ἀρχιερέως) καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν,¹⁷ καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν;» **27** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· «Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο,¹⁸ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. **28** Ὡστε Κύριός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.»

A Sabbath healing—the rejection

3:1 Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. **2** Καὶ παρετήρουν αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. **3** Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα,¹⁹ «Ἐγειραι²⁰ εἰς τὸ μέσον.» **4** Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ἐξεστιν τοῖς σάββασι ἀγαθοποιῆσαι²¹ ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ

¹ μεθ εαυτων εχουσιν τον νυμφιον f³⁵ A (91.4%) HF,RP,CP,TR,OC | μετ αυτων 345 (1.7%) | ~ 31245 (1.2%) | ~ 3 μετ αυτων 45 (0.5%) | ~ 34512 P⁸⁸ (0.3%) | ~ 345 μετ αυτων NB,C (0.7%) NU | 12 εστιν 45 (0.2%) | μετ αυτων 45 (0.3%) | --- D,W (3.4%) | three further variants (0.3%)

² εκαιναις ταις ημεραις f³⁵ [85%] HF,RP,CP,TR,OC | εκεινη τη ημερα NA,B,C,D,W [15%] NU

³ Και f³⁵ [75%] HF,RP,CP,TR | --- NA,B,C,W [23%] OC,NU | δε D [2%]

⁴ επιρραπτει f³⁵ [80%] HF,RP,CP,TR,OC | επιραπτει NA,B,C [20%] NU | επισυρραπτει D(W)

⁵ ματιω παλαιω f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ματιον παλαιον P⁸⁸NB,C,D [1%] NU

⁶ μη *rell* | μηγε [5%] OC

⁷ το πληρωμα αυτου f³⁵ C [93%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 απ 3 [3%] NU | ~ απ 312 A,W [3%] | 12 D [1%] | 2 απ 3 N | 12 αφ αυτου B

⁸ ρησσει f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ρηξει P⁸⁸NB,C,D [2%] NU | διαρρησονται W

⁹ ο νεος f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- P⁸⁸NB,C,D(W) [4%] NU

¹⁰ εκχεεται και οι ασκοι απολουνται f³⁵ NA,C(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 2345 D | ~ απολλυται 234 P⁸⁸B [0.5%] NU

¹¹ βλητεον f³⁵ P⁸⁸A,C (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC | --- NB (0.3%) NU | βαλλουσιν W | long omission D (0.2%)

¹² παραπορευεσθαι αυτον εν τοις σαββασιν f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | 1245 [6%] | ~ 23451 (διαπορευεσθαι B,D πορευεσθαι W) P⁸⁸N(B,D,W) [3%] NU | ~ 45 διαπορευεσθαι 2 C [1%] | at least four further variations

¹³ ηρξαντο οι μαθηται αυτου f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2341 P⁸⁸NB,C(D)W [3%] NU

¹⁴ εν f³⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- N(A)B,C,D,W [5%] NU

¹⁵ αυτος ελεγεν f³⁵ A [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 λεγει [0.5%] | 2 P⁸⁸B [0.5%] | λεγει NC,W [2%] NU | αποκριθεις ειπεν D [0.5%]

¹⁶ αβιαθαρ f³⁵ P⁸⁸NB (83.7%) HF,RP,OC,NU | 1 του A,C (15.8%) CP,TR | --- D,W (0.4%)

¹⁷ τοις ιερευσιν f³⁵ A,C,(D,W) [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 μονοις [2%] | 1 αρχιερευσιν [0.5%] | τους ιερεις NB [0.5%] NU

¹⁸ εγενετο f³⁵ A (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 και NB,C (0.9%) NU | εκτισθη W (0.5%) | --- D

¹⁹ εξηραμμενην εχοντι την χειρα f³⁵ A (94.4%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 εχων 34 (3.1%) | 1 εχοντα 34 (0.5%) | ~ 2341 D (0.3%) | ~ 3421 (0.2%) | ~ 342 ξηραν B (0.4%) | ~ 3 ξηραν 42 NC (0.3%) NU | ξηραν 234 (0.3%) | two other variations W (0.2%) | long omission (0.2%)

²⁰ εγειραι f³⁵ [60%] HF,RP,CP,TR | εγειρε NA,B,C,D,W [40%] OC,NU

²¹ αγαθοποιησαι f³⁵ A,B,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | αγαθον ποιησαι N(D)W,NU

ἀποκτείναι;»¹ Οἱ δὲ ἐσιώπων. **5** Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρ-δίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, «Ἐκτεινον τὴν χεῖρά σου.»² Καὶ ἐξέτεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη³ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς ὡς ἡ ἄλλη.⁴ **6** Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως⁵ μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν⁶ κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

Healings by the Sea

7 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ⁷ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν⁸ αὐτῷ⁹—καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας **8** καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ¹⁰ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα. Πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες¹¹ ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. **9** Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. **10** Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μᾶστιγας. **11** Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα—ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει,¹² προσέπιπτεν¹³ αὐτῷ καὶ ἔκραζεν,¹⁴ λέγοντα¹⁵ ὅτι «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.» **12** Καὶ πολλὰ ἐπέτιμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτόν¹⁶ ποιήσωσιν.

The Twelve Chosen

13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. **14** Καὶ ἐποίησεν δώδεκα,¹⁷ ἵνα ὧσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρῦσαι **15**—καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ¹⁸ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. **16** Καὶ¹⁹ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα²⁰ Πέτρον, **17** καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα²¹ «Βοανεργές,»²² ὃ ἐστὶν «Υἱοὶ βροντῆς»)· **18** καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Ματθαῖον²³ καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην·²⁴ **19** καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,²⁵ ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

¹ ἀποκτείναι *rell* | ἀπολεσαι W [10%]

² σου **f**³⁵ *NA,C,D,W* [85%] *HF,RP,CP,TR,OC* | --- B [15%] NU

³ ἀποκατεσταθῆ **f**³⁵ D [65%] *HF,RP,CP,TR,OC* | ἀπεκατεσταθῆ *NA,B(C)W* [35%] NU

⁴ υγιῆς ὡς ἡ ἄλλη **f**³⁵ [95%] *HF,RP,CP,TR,OC* | --- *NA,B,C(D)W* [5%] NU

⁵ εὐθέως **f**³⁵ A [98%] *HF,RP,CP,TR,OC* | εὐθὺς *NB,C* [1%] NU | --- D,W [1%]

⁶ ἐποιουν **f**³⁵ A (92.7%) *HF,RP,CP,TR,OC* | ἐποίησαν *NC* (5.1%) | ποιοῦντες D (0.1%) | ἐποιουντο W (0.6%) | ἐδίδουν B (1.3%) NU | two other variants (0.2%)

⁷ ἀνεχώρησεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **f**³⁵ A,W [97%] *HF,RP,CP,TR,OC* | ~ 23451 *NB,C,D* [3%] NU

⁸ ἠκολούθησεν **f**³⁵ A,B (46.1%) *CP[NU]* | ἠκολούθησαν (*NC*) (52.5%) *HF,RP,TR,OC* | ἠκολούθηον (0.5%) | --- D,W (0.5%) | ἠκολούθη (0.2%) | long omission (0.2%)

⁹ αὐτῷ **f**³⁵ A (98.6%) *HF,RP,CP,TR,OC* | --- *NB,C(D,W)* (1%) NU | two other variants (0.2%) | long omission (0.2%)

¹⁰ οἱ **f**³⁵ A,D [99%] *HF,RP,CP,TR,OC* | --- (*κ*)*B,C,W* [1%] NU

¹¹ ἀκούσαντες **f**³⁵ A,C,D [97%] *HF,RP,CP,TR,OC* | ἀκουόντες *NB(W)* [3%] NU

¹² ἐθεώρει **f**³⁵ A [95%] *HF,RP,CP,TR* | ἐθεωροῦν *NB,C,D* [5%] *OC,NU* | ἰδὼν W

¹³ προσέπιπτεν **f**³⁵ [70%] *HF,RP,CP,TR* | προσεπιπτον *NA,C,D,W* [30%] *OC,NU* | προσεπιπταν B

¹⁴ ἔκραζεν **f**³⁵ [70%] *HF,RP,CP,TR* | ἔκραζον *NA,B,C,D,W* [29%] *OC,NU* | three other variants [1%]

¹⁵ λέγοντα **f**³⁵ A,B,C [99%] *HF,RP,CP,TR,OC* | λέγοντες *ND,W* [1%] NU

¹⁶ φανερόν αὐτόν **f**³⁵ A [96%] *HF,RP,CP,OC* | ~ 21 *NB,C,D,W* [4%] *TR,NU*

¹⁷ δώδεκα **f**³⁵ A(D) (98%) *HF,RP,CP,TR,OC* | 1 οὓς καὶ ἀποστολοὺς ὀνομασεν *NB(C)(W)* (1.8%) [NU] | long omissions (0.2%)

¹⁸ θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ **f**³⁵ A,D,W [99%] *HF,RP,CP,TR,OC* | --- *NB,C* [1%] NU

¹⁹ καὶ **f**³⁵ A,D (98.8%) *HF,RP,CP,TR,OC* | 1 ἐποίησεν τοὺς δώδεκα 1 *NB,C* (0.5%) [NU] | πρῶτον σίμωνα (0.5%) | W is wild

²⁰ τῷ σίμωνι ὄνομα **f**³⁵ A(D) [98.5%] *HF,RP,CP,TR* | ~ 312 *NB,C(W)* [1%] *OC,NU* | ὀνοματα τῷ σίμωνι [0.5%]

²¹ ὀνοματα **f**³⁵ *NA,C* [99.5%] *HF,RP,CP,TR,OC[NU]* | ὀνομα B,D [0.5%] | W is wild

²² βοανεργές **f**³⁵ [95%] *HF,RP,CP,TR,OC* | βοανηργές *NA,B,C* [5%] NU | βοανεργῆς D | βοανηργε W

²³ ματθαῖον **f**³⁵ *NA,C* [99.5%] *HF,RP,CP,TR,OC* | μαθθαῖον B,D,NU | μαθθεὸς W

²⁴ κανανίτην **f**³⁵ (A) [99%] *HF,RP,CP,TR,OC* | καναναιὸν *NB,C,D* [1%] NU | κανανεὸς W

²⁵ ἰσκαριώτην **f**³⁵ A(W) (98.8%) *HF,RP,CP,TR,OC* | ἰσκαριῶθ *NB,C* (0.9%) NU | σκαριῶθ D | --- (0.2%)

20 Καὶ ἔρχονται¹ εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν² ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ³ ἄρτον φαγεῖν. **21** Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξήλθον κρατῆσαι αὐτόν, ἔλεγον γὰρ ὅτι «Ἐξέστη.»

Scribes blaspheme the Holy Spirit

22 Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι «Βεελζεβούλ ἔχει,» καὶ ὅτι «Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.» **23** Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· «Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; **24** Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. **25** Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται⁴ σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη.⁵ **26** Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμερίσται,⁶ οὐ δύναται σταθῆναι,⁷ ἀλλὰ τέλος ἔχει. **27** Οὐδεὶς δύναται⁸ τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν⁹ αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῆσῃ—καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.¹⁰

28 »Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἀμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,¹¹ καὶ¹² βλασφημίαι ὅσας¹³ ἂν¹⁴ βλασφημήσωσιν· **29** ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ'¹⁵ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως»¹⁶ **30**—ὅτι ἔλεγον, «Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.»

Jesus goes on the offensive

New relationships

3:31 Ἔρχονται οὖν¹⁷ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ,¹⁸ καὶ ἔξω ἐστῶτες¹⁹ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες²⁰ αὐτόν. **32** Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν.²¹ εἶπον δὲ²² αὐτῷ, «Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ σου καὶ

¹ ἐρχονται f³⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐρχεται NB,W [0.5%] NU | εισέρχονται D

² πάλιν f³⁵ NC,W [92.4%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 ο A,B,D [7.5%] [NU]

³ μηδε f³⁵ A,B,W [30%] OC,NU | μητε NC,D [70%] HF,RP,CP,TR

⁴ δύναται f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | δυνασεται NB,C [1%] NU

⁵ σταθηναι η οικια εκεινη f³⁵ A [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC | στηναι 234 [2%] | 1 W | ~ 2341 NC,C [0.5%] NU | ~ 234 στηναι B [1%] | ~ 234 εσταναι D

⁶ και μεμερισται f³⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 2 D | 1 εμερισθη B [0.5%] NU | ~ εμερισθη 1 NC,C | εμερισθη W

⁷ σταθηναι f³⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 η βασιλεια αυτου D,W [0.5%] | στηναι NC,B,C [1%] NU

⁸ ουδεις δυναται f³⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,OC | αλλ 12 [2%] | ~ αλλ ου 21 NB,C [0.5%] NU | ~ ου 21 TR | two other variants

⁹ τα σκευη του ισχυρου εισελθων εις την οικιαν f³⁵ A,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 67834512 B,C [1%] NU | ~ 56783412 NC

¹⁰ διαρπαση f³⁵ A,W [60%] HF,RP,CP | διαρπασει NB,C [40%] TR,OC,NU | διαρπαζει D

¹¹ τα αμαρτηματα τοις υιοις των ανθρωπων f³⁵ (W) [96%] HF,RP,CP,TR | ~ 345612 NA,B,C,D [3%] OC,NU | three other variants [1%]

¹² και f³⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR | 1 αι NA,B,C,W [10%] OC,NU

¹³ οσας f³⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC | οσα NB,D [5%] NU | --- W

¹⁴ αν f³⁵ NA,D [97%] HF,RP,CP,TR | εαν B,C [3%] OC,NU | --- W

¹⁵ αλλ rell | αλλα NA,D,W [1%] NU

¹⁶ κρισεως f³⁵ A (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC | αμαρτηματος NB (0.7%) NU | αμαρτιας C^v,D,W (0.6%) | κολασεως (1%) | three other variants (0.4%)

¹⁷ ερχονται ουν f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ερχεται και ND,W [1.5%] NU | ~ και 1 B,C [1.5%] | two other variants

¹⁸ οι αδελφοι και η μητηρ αυτου f³⁵ (81.4%) HF,RP,CP,TR | 1263456 A (13.5%) | ~ 456312 (1.5%) | ~ 453126 (0.7%) | ~ 4563126 NB,C,D(W) (2.8%) OC,NU | three other variants (0.2%)

¹⁹ εστωτες f³⁵ A,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | στηκοντες B,C [0.5%] NU | εστηκοτες [1%] | σταντες NC

²⁰ φωνουντες f³⁵ D (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC | καλουντες NB,C,W (1.7%) NU | ζητουντες A | --- (1.4%)

²¹ οχλος περι αυτον f³⁵ [85%] HF,RP,CP,TR | ~ 231 A,B,C,W [15%] OC,NU | ~ προς 31 NC | προς τον οχλον D

²² ειπον δε f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ειποντων 2 [1%] | και λεγουσιν NB,C,D,W [2%] NU

οί ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου¹ ἔξω ζητοῦσίν σε.» **33** Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων,² «Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ³ οἱ ἀδελφοί μου;»⁴ **34** Καὶ περιβλεψάμενος κύκλω τοὺς περὶ αὐτὸν⁵ καθημένους λέγει· «Ἴδου⁶ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. **35** Ὅς γὰρ⁷ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου⁸ καὶ μήτηρ μου⁹ ἐστίν.»

Many parables

4:1 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη¹⁰ πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς,¹¹ ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον¹² καθῆσθαι, ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς γῆς, ἦν.¹³ **2** Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·

Parable of the soils

3 «Ἀκούετε· ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ¹⁴ σπείραι. **4** Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ σπείρειν, ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ¹⁵ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν¹⁶ τὰ πετεινὰ¹⁷ καὶ κατέφαγεν αὐτό. **5** Ἄλλο δὲ¹⁸ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως¹⁹ ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. **6** Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος²⁰ ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. **7** Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. **8** Καὶ ἄλλο²¹ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα²²—καὶ ἔφερον ἐν²³ τριάκοντα καὶ ἐν²⁴ ἐξήκοντα καὶ ἐν²⁵ ἑκατόν.» **9** Καὶ ἔλεγεν,²⁶ «Ὁ ἔχων²⁷ ὄτα ἀκούειν, ἀκουέτω.»

¹ καὶ αἱ ἀδελφαὶ σου f³⁵ A,D (70.9%) HF,RP,CP[NU] | --- NB,C,W (28.9%) TR,OC | long omissions (0.1%) (A not very difficult case of homoioteleuton.)

² ἀπεκρίθη αὐτοῖς λεγὼν f³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 καὶ λεγέι [2%] | ἀποκριθεὶς 2 λεγέι NB(C) [1%] NU | ἀποκριθεὶς καὶ εἶπεν 2 W

³ ἢ f³⁵ A(D) [60%] HF,RP,CP,TR,OC | καὶ NB,C(W) [40%] NU

⁴ μου f³⁵ NA,C,W [99.8%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B,D

⁵ κύκλω τοὺς περὶ αὐτὸν f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2134 [2%] | ~ 2341 NB,C [1%] NU | ~ 21 D | 1 αὐτοὺ 2 (W)

⁶ ἰδοὺ f³⁵ A,D [50%] | ἰδε B,C [50%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | εἶδε NW

⁷ ὅς γὰρ f³⁵ NA,C,D (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] | 1 B (0.3%) | ~ καὶ 1 W | four other variants (0.2%)

⁸ μου f³⁵ C [90%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NA,B,D,W [10%] NU

⁹ μου f³⁵ [35%] | --- NA,B,C,D,W [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁰ συνήχθη f³⁵ D,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | συναγεται NB,C [1.5%] NU | συνήχθησαν A [1%] | three other variants [0.5%]

¹¹ πολὺς f³⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | πλειστος NB,C,W [1%] NU

¹² ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2341 D,W [0.5%] | 124 [2.5%] | ~ 241 NB,C [1%] NU

¹³ ἦν f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR | ἦσαν NB,C [1%] OC,NU

¹⁴ τοῦ f³⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB(D)W [0.5%] NU

¹⁵ παρὰ *rell* | ἐπὶ [1%] OC

¹⁶ ἦλθεν *rell* | ἦλθον [3%] OC

¹⁷ πετεινὰ f³⁵ NA,B,C [95%] HF,RP,CP,OC,NU | 1 τοῦ οὐρανοῦ D [5%] TR

¹⁸ ἄλλο δε f³⁵ A [97.5%] HF,RP,CP,TR | ~ καὶ 1 NB,C [1%] OC,NU | καὶ ἀλλὰ D [0.5%] | ἀλλὰ 1 W [1%]

¹⁹ εὐθέως f³⁵ A,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | εὐθὺς NB,C,D [0.5%] NU

²⁰ ἡλίου δε ἀνατείλαντος f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | καὶ ὅτε ἀνετείλεν ὁ ἡλῖος NB,C,D [1%] NU

²¹ ἄλλο f³⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀλλὰ NB,C,W [1%] NU

²² αὐξάνοντα f³⁵ C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | αὐξανόμενα NB [0.5%] NU | αὐξανόμενον A,D,W [1%]

²³ ἐν f³⁵ [97%] RP,OC | ἐν [2%] HF,CP,TR,NU | εἰς NB,C^v [0.5%] | τὸ ἐν W (uncials without breathing are ambiguous)

²⁴ ἐν f³⁵ [97%] RP,OC | ἐν [2%] HF,CP,TR,NU | εἰς NC^v [0.5%] | τὸ ἐν W

²⁵ *Ibid.*

²⁶ ἔλεγεν f³⁵ NA,B,C,D,W [95%] HF,RP,CP,NU | 1 αὐτοῖς [5%] TR,OC

²⁷ ὁ ἔχων f³⁵ A,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ὁς ἐχει NB,C,D [0.5%] NU

The why of parables

10 Ὅτε δὲ¹ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν² αὐτὸν οἱ περὶ αὐτόν, σὺν τοῖς δώδεκα, τὴν παραβολήν.³ **11** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· «Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον⁴ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, **12** ἵνα· «Βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν· μήποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα.»⁵

‘The soils’ explained

13 Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνῶσεσθε; **14** Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. **15** Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος· καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως⁶ ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.⁷ **16** Καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως⁸ οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι· οἱ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως⁹ μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, **17** καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν—εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως¹⁰ σκανδαλίζονται. **18** Καὶ οὗτοι¹¹ εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι.¹² οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες,¹³ **19** καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου¹⁴ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλοῦτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. **20** Καὶ οὗτοι¹⁵ εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες· οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν—ἐν¹⁶ τριάκοντα καὶ ἐν¹⁷ ἑξήκοντα καὶ ἐν¹⁸ ἑκατόν.»

The candlestick

21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· «Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται¹⁹ ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῆ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῆ;²⁰ **22** Οὐ γάρ ἐστιν²¹ κρυπτὸν ὃ ἐάν²² μὴ²³ φανερωθῆ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ’ ἵνα εἰς φανερόν ἔλθῃ.²⁴ **23** Εἴ τις ἔχει ὄρα ἀκούειν, ἀκούετω.» **24** Καὶ

¹ οτε δε f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | και οτε NB,C,D,W [2%] NU

² ηρωτησαν f³⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ηρωτων A,B [1%] NU | ηρωτων NC [0.5%] | επηρωτων D [0.5%] | επηρωτησαν W [2%]

³ την παραβολην f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | τας παραβολας NB,C [1%] NU | τις η παραβολη αυτη D,W [2%]

⁴ δεδοται γνωνα το μυστηριον f³⁵ D [92%] HF,RP,CP,TR | 12 τα μυστηρια [3.5%] OC | ~ 341 NB,C^v [0.5%] NU | 134 A,W [4%]

⁵ τα αμαρτηματα f³⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,W [2%] NU

⁶ ευθεως f³⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR | ευθυς NB,C,W [1%] OC,NU | --- [1%]

⁷ εν ταις καρδιαις αυτων f³⁵ D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | εις αυτους B,W [2%] NU | 1 αυτοις NC [1%] | απο της καρδιας 4 A

⁸ εισιν ομοιως f³⁵ A,B (95.8%) HF,RP,CP,TR | ~ 21 NC (1.8%) OC | 1 D,W (2.1%) NU | one other variant (0.1%) | long omissions (0.2%)

⁹ ευθεως f³⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR | ευθυς NB,C [2%] OC,NU | --- D [2%]

¹⁰ ευθεως f³⁵ A,D [97%] HF,RP,TR | ευθυς NB,C(W) [2%] CP,OC,NU | --- [1%]

¹¹ ουτοι f³⁵ A [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC | αλλοι NB,C,D [0.5%] NU | --- W [2%]

¹² σπειρομενοι f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,OC | 1 ουτοι εισιν NB,C,D,W [10%] TR,NU

¹³ τον λογον ακουοντες f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 ακουσαντες B,C,D [3%] NU | ~ ακουσαντες 12 NC

¹⁴ αιωνος τουτου f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | αιωνος NB,C [2%] NU | βιου D,W [2%]

¹⁵ ουτοι f³⁵ A,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | εκεινοι NB,C [0.5%] NU | --- [0.5%]

¹⁶ εν f³⁵ [99%] RP,OC | ἐν [0.5%] HF,CP,TR,NU | το εν W (uncials without breathing are ambiguous)

¹⁷ εν f³⁵ [99%] RP,OC | ἐν [0.5%] HF,CP,TR,NU | το εν W | --- B,C^v

¹⁸ εν f³⁵ [99%] RP,OC | ἐν [0.5%] HF,CP,TR,NU | το εν W | --- B

¹⁹ ο λυχνος ερχεται f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 312 NB,C [2%] OC,NU | ο λυχνος καιεται W [1%] | απτεται ο λυχνος D

²⁰ επιτεθη f³⁵ A [80%] HF,RP,CP,TR,OC | τεθη NB,C,D,W [20%] NU

²¹ εστιν f³⁵ B,D,W [50%] OC,NU | 1 τι NA,C [50%] HF,RP,CP,TR

²² ο εαν f³⁵ [93%] HF,RP,CP,TR,OC | 2 NA,B,C [1%] NU | 1 ου [1%] | ει [2%] | αλλ D,W | --- [3%] | two other variants

²³ μη f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 ινα NB [3%] NU | ινα D,W

²⁴ εις φανερον ελθη f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR | ~ 312 NC,D [1%] OC,NU | φανερωθη B

ἔλεγεν αὐτοῖς· «Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται¹ ὑμῖν· καὶ προστεθήσεται ὑμῖν² τοῖς ἀκούουσιν.³ **25** Ὅς γὰρ ἂν ἔχη,⁴ δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.»

Spontaneous growth

26 Καὶ ἔλεγεν· «Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡς ἐὰν⁵ ἄνθρωπος βάλη τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς **27** καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγειρήται⁶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ⁷ καὶ μηκύνῃται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. **28** Αὐτομάτη γὰρ⁸ ἡ γῆ καρποφορεῖ· πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον⁹ ἐν τῷ στάχυϊ. **29** Ὅταν δὲ παραδῶ¹⁰ ὁ καρπός, εὐθέως¹¹ ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρῆσθηκεν ὁ θερισμός.»

The mustard seed

30 Καὶ ἔλεγεν· «Τίνι¹² ὁμοιώσομεν¹³ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ¹⁴ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν;¹⁵ **31** Ὡς κόκκον¹⁶ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος¹⁷ πάντων¹⁸ τῶν σπερμάτων ἐστὶν¹⁹ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, **32** καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων²⁰ καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.»

33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο²¹ ἀκούειν. **34** Χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς,²² κατ’ ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ²³ ἐπέλυεν πάντα.

A supernatural tempest

35 Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας γενομένης, «Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.» **36** Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτόν, ὡς ἦν ἐν τῷ πλοῖῳ (καὶ ἄλλα δε²⁴ πλοῖα²⁵ ἦν μετ’

¹ ἀντιμετρηθήσεται f³⁵ [30%] | μετρηθήσεται NA,B,C,D,W [69%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | --- [1%]

² καὶ προστεθήσεται ὑμῖν f³⁵ NA,B,C (91.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | 12 (0.8%) | --- D,W (7.1%) | long omissions (0.2%) (five variations on the verb garner 0.9%)

³ τοῖς ἀκούουσιν f³⁵ A (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D,W (1.2%) NU | αυτοῖς (0.3%) | long omissions (0.2%)

⁴ ἂν ἐχη f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | εἰ 2 [4%] | 1 ἐχει D [4%] | ἐχει NB,C,W [2%] NU

⁵ εἰ f³⁵ A [96.5%] HF,RP,CP,TR | ἂν C,OC | --- NB,D(W) [2%] NU | ὡσπερ [1%] | ὅταν [0.5%]

⁶ ἐγειρήται rell | ἐγειρεται NW [20%] | ἐγεροθη D

⁷ βλαστάνῃ f³⁵ NA [90%] HF,RP,CP,TR,OC | βλαστάνει [9%] | βλαστα B,C,D,W [1%] NU

⁸ γὰρ f³⁵ W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NA,B,C [1%] NU | ὅτι (D) [0.5%]

⁹ πλήρη σῖτον f³⁵ NA [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | πλήρης σῖτον [0.5%] [NU] | πληρες σῖτον C | 1 τον 2 [0.5%] | πλήρης ο σῖτος D,W | πληρες σῖτος B

¹⁰ παραδῶ f³⁵ A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | παραδοι NB,D [1%] NU

¹¹ εὐθέως f³⁵ A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | εὐθὺς NB,C [0.5%] NU | τότε [0.5%] | --- W

¹² τίνι f³⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR | πῶς NB,C,W [2%] OC,NU

¹³ ὁμοιωσομεν f³⁵ C [55%] HF | ὁμοιωσωμεν NA,B,D,W [43%] RP,CP,TR,OC,NU | ὁμοιωσω [2%]

¹⁴ ποῖα f³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR | τίνι NB,C,W [3%] OC,NU

¹⁵ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν f³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 31 θῶμεν NB,C [3%] NU | τὴν παραβολὴν δῶμεν W

¹⁶ κόκκον f³⁵ A,C,W [90%] HF,RP,CP,OC | κοκκῶ NB,D [10%] TR,NU

¹⁷ μικρότερος f³⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC | μικροτερον B,D,W [5%] NU | ὁ μικροτερον N

¹⁸ πάντων f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ὄν 1 NB [1%] NU | ὄν 1 W | ἐστὶν 1 D [1%]

¹⁹ ἐστὶν f³⁵ (A)C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,W [1%] NU | α εἰσιν D

²⁰ πάντων τῶν λαχάνων μείζων f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR | ~ 4123 D [5%] OC | ~ μείζον 123 NB,C,W [1%] NU | 123 μείζον A [4%]

²¹ ἐδύναντο f³⁵ A,D,W [80%] HF,RP,CP | ἠδύναντο NB,C [20%] TR,OC,NU

²² αυτοῖς rell | 1 τον λόγον [1%] OC

²³ μαθηταῖς αὐτοῦ f³⁵ A,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ ἰδιοῖς 1 NB,C [1%] NU | 1 [0.5%]

²⁴ δε f³⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C(W) [1%] NU | τα οντα [1%]

²⁵ πλοῖα f³⁵ [80%] HF,RP,CP,TR | πλοῖα NA,B,C [20%] OC,NU | πλοῖαι D | πολλοὶ W

αὐτοῦ). **37** Καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλης,¹ τὰ δε² κύματα ἐπέβαλεν³ εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἦδη γεμίζεσθαι.⁴ **38** Καὶ ἦν αὐτὸς⁵ ἐπὶ⁶ τῆ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν⁷ αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ, «Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα;» **39** Καὶ διεγερθεὶς, ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, «Σιώπα· πεφίμωσο.» Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. **40** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Τί δειλοί ἐστε οὕτως;⁸ Πῶς οὐκ⁹ ἔχετε πίστιν;» **41** Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, «Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;»¹⁰

The 'legion'

5:1 Καὶ ἦλθον¹¹ εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.¹² **2** Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ¹³ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως¹⁴ ἀπήντησεν¹⁵ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα-θάρτῳ **3**—ὃς τὴν οἰκισιν¹⁶ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν.¹⁷ Καὶ οὔτε¹⁸ ἀλύσειν¹⁹ οὐδεὶς ἠδύνατο²⁰ αὐτὸν δῆσαι, **4** διὰ τὸ αὐτὸν πολλακίς πέδαις καὶ ἀλύσειν δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύ-σεις, καὶ τὰς πέδας συντετριῖθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἰσχυσεν²¹ δαμάσαι. **5** Καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν,²² ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. **6** Ἴδων δὲ²³ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ,²⁴ **7** καὶ κράζας φωνῇ μεγάλη εἶπεν·²⁵ «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; Ὁρκίζω σε τὸν Θεόν, μὴ με βασάνισης.» **8** Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ, «Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.» **9** Καὶ ἐπρώτα αὐτόν, «Τί σοι ὄνομά;»²⁶ Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων,²⁷ «Λεγεῶν²⁸ ὄνομά

¹ ανεμου μεγαλη f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 Ϝ^{45v}B,D [3%] NU | 1 μεγαλου C [1%] | ~ μεγας 1 ⑈ | ~ μεγαλου 1 W

² τα δε f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ και 1 ⑈B,C,D,W [4%] NU

³ επεβαλεν f³⁵ ⑈ [70%] HF,CP | επεβαλλεν A,B,C [28%] RP,TR,OC,NU | εβαλεν D | εισεβαλλεν W | επεβαλλον [1%] | three other variants

⁴ αυτο ηδη γεμιζεσθαι f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 23 το πλοιον Ϝ^{45v}B,C,D [1%] NU | 12 βυθιζεσθαι [1%] | ~ 21 βυθιζεσθαι OC | --- ⑈ | four other variants [1%]

⁵ ην αυτος f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 ⑈B,C [1%] NU

⁶ επι f³⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC | εν ⑈A,B,C,D,W [4%] NU

⁷ διεγειρουσιν f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | γειρουσιν ⑈B,C [1%] NU | διεγειραντες D,W [1%] | γειραντες [1%]

⁸ ουτως f³⁵ (Ϝ^{45v})A,C,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC | --- ⑈B,D (1.3%) NU

⁹ πως ουκ f³⁵ A,C (97.4%) HF,RP,CP,TR,OC | 2 (0.5%) | 1 (0.1%) | ουπω Ϝ^{45v}⑈B,D (1.9%) NU | --- W

¹⁰ υπακουουσιν αυτω f³⁵ A,W (97.1%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 αυτου (1.3%) | 1 D | ~ 2 υπακουει ⑈C (1.3%) | υπακουει 2 B (0.3%) NU

¹¹ ηλθον *rell* | ηλθεν C [10%] | ηλθαν W

¹² γαδαρηνων f³⁵ A,C (95.5%) HF,RP,CP,TR | γεργεσηνων (4.1%) OC | γερασηνων ⑈B,D (0.3%) NU | γεργυστηνων W

¹³ εξελθοντι αυτω f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR | εξελθοντος αυτου ⑈B,C [4%] OC,NU | εξελθοντων αυτων D,W

¹⁴ ευθεως f³⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθως ⑈C [1%] NU | --- B,W

¹⁵ απηνητησεν f³⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | υπηνητησεν ⑈B,C,D [5%] NU

¹⁶ οικισιν f³⁵ [30%] | κατοικησιν ⑈A,B,C(D,W) [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁷ μνημασιν *rell* | μνημειοις D,W [5%] TR

¹⁸ ουτε f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ουδε ⑈B,C,D,W [2%] NU

¹⁹ αλυσειν f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 ουκετι ⑈D [2%] | αλυσει ουκετι B,C(W) [1%] NU

²⁰ ηδυνατο f³⁵ [40%] TR,OC | εδυνατο ⑈A,B,C(D) [60%] HF,RP,CP,NU | εδυναντο W (Attic or Koine?)

²¹ αυτον ισχυσεν f³⁵ [25%] | 1 ισχυεν [71%] HF,RP,CP,TR | ~ ισχυεν 1 A,B,C(W) [3%] OC,NU | ~ 21 ⑈ [1%] | 1 ισχυον D

²² μνημασιν και εν τοις ορεσιν f³⁵ ⑈A,B,C [40%] CP,OC,NU | ~ 52341 [57%] HF,RP,TR | ~ 5234 μνημειοις D,W [1%] | μνημειοις 2345 [2%]

²³ ιδων δε f³⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ και 1 ⑈B,C [3%] NU

²⁴ αυτω *rell* | ουτον A,B,C [2%] OC

²⁵ ειπεν f³⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR | λεγει ⑈A,B,C,W [10%] OC,NU

²⁶ σοι ονομα f³⁵ (D) [90%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 ⑈A,B,C,W [10%] OC,NU

²⁷ απεκριθη λεγων f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγει αυτω ⑈A,B,C,W [10%] NU | 1 D

²⁸ λεγεων f³⁵ A(C)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγιων ⑈B(D) [1%] NU

μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν.» **10** Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ¹ ἔξω τῆς χώρας. **11** Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη.² **12** Καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμο-νες,³ λέγοντες, «Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν.» **13** Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς⁴ καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὄρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν (ἦσαν δὲ⁵ ὡς δισχιλίαι), καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσει.

14 Οἱ δὲ⁶ βόσκοντες τοὺς χοίρους⁷ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν⁸ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον⁹ ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός. **15** Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ¹⁰ ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγεῶνα.¹¹ καὶ ἐφοβήθησαν. **16** Διηγῆσαντο δὲ¹² αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. **17** Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

18 Καὶ ἐμβάντος¹³ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα ἦ μετ' αὐτοῦ.¹⁴ **19** Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹⁵ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, «Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἀνάγγειλον¹⁶ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ Κύριος πεποίηκεν.¹⁷ καὶ ἠλέησέν σε.» **20** Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

21 Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ¹⁸ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.

A hemorrhage and a dead girl

22 Καὶ ἰδοῦ,¹⁹ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ **23** καὶ παρεκάλει²⁰ αὐτὸν πολλὰ, λέγων ὅτι «Τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῇ τὰς χεῖρας²¹ ὅπως²² σωθῆ, καὶ ζήσεται.»²³ **24** Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

¹ αὐτους ἀποστείλῃ f³⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 A [5%] OC | αὐτα 2 B,C [0.5%] NU | αὐτον 2 N [0.5%] | ~ 2 αὐτον W [4%] | one other variant
² πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη f³⁵ B,C [88%] HF,RP,CP,NU | ~ 456 βοσκομένων 123 A | 124567 N | 1 τα ὄρη 4567 [3%] TR | 1 το 34567 [2%] | ~ 4561237 W [1%] | 123457 D [1%] | 4567 [0.5%] | ~ 4567123 [3%] OC | at least three further variants
³ πάντες οἱ δαίμονες f³⁵ A [92%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C(W) [5%] NU | τα δαιμονία D | 23 [2%] | πάντα τα δαιμονία [0.5%]
⁴ εὐθέως ὁ ἰησοῦς f³⁵ A(D) [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,W [2%] NU | 23 [1%]
⁵ ἦσαν δὲ f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D,W [2%] NU
⁶ οἱ δὲ f³⁵ D [95%] HF,RP,CP,TR | καὶ οἱ NA,B,C,W [5%] OC,NU
⁷ τοὺς χοίρους f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | αὐτοὺς NB,C [3%] NU | αὐτοὺς D
⁸ ἀνήγγειλαν f³⁵ W [85%] HF,RP,CP,TR | ἀπηγγείλαν (N)A,B,C,D [15%] OC,NU
⁹ ἐξῆλθον f³⁵ NC,D,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC | ἦλθον A,B [10%] NU
¹⁰ καὶ f³⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D(W) [5%] NU
¹¹ λεγεῶνα f³⁵ A,B,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγιῶνα N [1%] NU | --- D
¹² διηγῆσαντο δὲ f³⁵ D [85%] HF,RP,CP | ~ καὶ 1 Ϝ^{45v}NA,B,C,W [15%] TR,OC,NU
¹³ ἐμβάντος f³⁵ [95%] HF,RP,CP,TR | ἐμβαινόντος NA,B,C(D,W) [5%] OC,NU
¹⁴ ἦ μετ' αὐτοῦ f³⁵ D [85%] HF,RP,CP,TR | ~ 231 NA,C,W [15%] OC,NU | ~ 23 ἦν B
¹⁵ ὁ δὲ ἰησοῦς f³⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR | καὶ NA,B,C,W [9%] OC,NU | ~ καὶ 13 [1%]
¹⁶ ἀναγγείλον f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀπαγγείλον NB,C [2%] NU | διαγγείλον Ϝ^{45v}D,W [2%]
¹⁷ σοὶ ὁ κύριος πεποίηκεν f³⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,OC | ~ 2314 B,C [0.5%] NU | ~ 2341 N | 123 ἐποίησεν [9%] TR | 12 θεὸς ἐποίησεν D
¹⁸ ἐν τῷ πλοίῳ f³⁵ NA,C,N(W) (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] | 13 B (0.7%) | --- D (2.2%) | εἰς τὸ πλοῖον (0.2%)
¹⁹ ἰδοῦ f³⁵ Ϝ^{45v}A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR | --- NB,D [1%] OC,NU
²⁰ παρεκάλει f³⁵ B,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | παρακαλεῖ NA,C [2%] NU | παρακαλῶν D
²¹ αὐτῇ τὰς χεῖρας f³⁵ N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 NB,C,W [1%] NU | αὐτῷ 23 Ϝ^{45v}A [2%] | ~ χεῖρα 1 [1%] | αὐτῆς ἐκ τῶν χερῶν σου D | at least three further variants
²² ὅπως f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ἵνα NB,C,D,W [3%] NU
²³ ζήσεται f³⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ζήσῃ NB,C,D [3%] NU

The hemorrhage

25 Καὶ γυνὴ τις¹ οὖσα—ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα,² **26** καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' αὐτῆς³ πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα—**27** ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. **28** (Ἐλεγεν γὰρ⁴ ὅτι «Κὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι,⁵ σωθήσομαι.») **29** Καὶ εὐθέως⁶ ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μᾶστιγος. **30** Καὶ εὐθέως⁷ ὁ Ἰησοῦς, ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν, «Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων;» **31** Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, «Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, <Τίς μου ἤψατο; >» **32** Καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. **33** Ἡ δὲ γυνή, φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὁ γέγονεν ἐπ'⁸ αὐτῆ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. **34** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· «Θύγατερ,⁹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Ὑπάγε εἰς εἰρήνην καὶ ἴσθι ὑγιῆς ἀπὸ τῆς μᾶστιγός σου.»

The dead girl

35 Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες ὅτι «Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν. Τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον;» **36** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας¹⁰ τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, «Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε.» **37** Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ¹¹ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ¹² Πέτρον καὶ Ἰακώβον καὶ Ἰωάννην, τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. **38** Καὶ ἔρχεται¹³ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου καὶ θεωρεῖ θόρυβον¹⁴—κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. **39** Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς· «Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.» **40** Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. Ὁ¹⁵ δὲ ἐκβαλὼν πάντας,¹⁶ παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακειμένον.¹⁷ **41** Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ, «Ταλιθά, κοῦμι,»¹⁸ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον, «Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἐγειραι.»¹⁹ **42** Καὶ εὐθέως²⁰ ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει (ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα). Καὶ ἐξέστησαν²¹ ἐκστάσει μεγάλη. **43** Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνῶ²² τοῦτο, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

¹ τις f³⁵ D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- KA,B,C,W [2%] NU

² ετη δωδεκα f³⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 KB,C,W [3%] NU

³ αυτης f³⁵ A,B [90%] HF,RP,CP,NU | εαυτης KC,D,N,W [10%] TR,OC

⁴ γαρ *rell* | 1 εν εαυτη (D) [10%] OC

⁵ καν των ιματιων αυτου αψωμαι (~ 54 W) f³⁵ A,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR | ~ εαν 51 (-κ. B) 23 (του ιματιου K) 4 (KB)C [1%] OC,NU | 1 του ιματιου εαυτου D

⁶ ευθεως f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς KB,C [1%] NU

⁷ *Ibid.*

⁸ επ f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- KB,C,D [1%] NU

⁹ θυγατερ f³⁵ KA,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | θυγατηρ B,D,W [1%] NU (C illegible)

¹⁰ ευθεως ακουσας f³⁵ A,C [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 N [1%] | 2 [2%] | παρακουσας (K)B,W [1%] NU | 2 τουτον D

¹¹ ουδενα αυτω f³⁵ A(D)N [98%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 W [1%] OC | 1 μετ αυτου KB,C [1%] NU | 1 αυτων [1%]

¹² μη f³⁵ A,D,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 τον KB,C [0.5%] NU | 1 μονον W

¹³ ερχεται f³⁵ N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ερχονται KA,B,C,D [2%] NU

¹⁴ θορυβον f³⁵ D [90%] HF,RP,CP,TR | 1 και KA,B,C,N,W [10%] OC,NU (OC is in small print)

¹⁵ ο f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | αυτος KB,C,D [2%] NU

¹⁶ παντας f³⁵ KA,B,C,N,W [95%] HF,RP,CP,OC,NU | απαντας [5%] TR | D is wild

¹⁷ ανακειμενον f³⁵ A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | κατακειμενον W [1%] | κατακεκλιμενον [1%] | --- KB,D [1%] NU | two other variants

¹⁸ κουμι f³⁵ (A)(D)N (82.4%) HF,RP,TR,OC | κουμ KB,C (17.4%) CP,NU | --- W | long omissions (0.1%)

¹⁹ εγειραι f³⁵ [70%] HF,RP,CP,TR | εγειρε KA,B,C,D,N,W [30%] OC,NU

²⁰ ευθεως f³⁵ A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς KB [1%] NU

²¹ εξεστησαν f³⁵ P⁴⁵ A,N,W (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 οι γονεις (1.2%) | 1 οι γονεις αυτης (1.3%) | 1 ευθυς KB,C (0.5%) [NU] | 1 παντες D (0.1%) | long omissions (0.5%)

²² γνω f³⁵ KC,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | γνοι P⁴⁵ A,B,D,W [1%] NU

A visit to Natsareth

6:1 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν¹ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,² καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **2** Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν.³ Καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· «Πόθεν τούτω ταῦτα;» καί, «Τίς ἢ σοφία ἢ δοθεῖσα αὐτῷ;»⁴ καί,⁵ «Δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται.⁶ **3** Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς⁷ Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ⁸ Ἰακώβου καὶ Ἰωσή⁹ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς;» Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. **4** Ἐλεγεν δὲ¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι «Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν¹¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.» **5** Καὶ οὐκ ἠδύνατο¹² ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι,¹³ εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν. **6** Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλω, διδάσκων.

The Twelve commissioned and sent

7 Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. **8** Καὶ παρήγγειλεν¹⁴ αὐτοῖς ἵνα μὴδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ράβδον μόνον—μὴ πῆραν, μὴ ἄρτον,¹⁵ μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν—**9** ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσηθε¹⁶ δύο χιτῶνας. **10** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· «Ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. **11** Καὶ ὅσοι¹⁷ ἐὰν¹⁸ μὴ¹⁹ δέξωνται²⁰ ὑμᾶς μὴδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.»²¹ **12** Καὶ ἐξελεθόντες ἐκήρυσσον²² ἵνα μετανοήσωσιν,²³ **13** καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξεβαλλον,²⁴ καὶ ἤλειπον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.

Herod had executed John the Baptizer

14 Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν²⁵ ὅτι

¹ ἦλθεν f³⁵ A(D)N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐρχεται NB,C [1%] NU | --- W [1%]

² αὐτου rell | εαυτου OC

³ ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν f³⁵ B^{45v}A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 4123 NB,C,D [1%] NU

⁴ αὐτῷ f³⁵ A,N,W [84%] HF,RP,CP,OC | 1 οτι [5%] TR | τουτω NB [1%] NU | τουτω ινα C | 1 ινα D [10%]

⁵ καὶ f³⁵ A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 αὶ NB,N [1%] NU | --- [1%]

⁶ γίνονται f³⁵ (A)(C)N(W) [96%] HF,RP,CP,TR,OC | γινομεναι N(B) [1%] NU | γινωνται (D) [3%]

⁷ υἱος f³⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR | 1 τῆς NB,C,W [2%] OC,NU

⁸ ἀδελφος δε f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ καὶ 1 B,C [1%] NU | ~ καὶ ο 1 ND [0.5%] | two other variants

⁹ ἰωση f³⁵ A,C,N,W (97.7%) HF,RP,CP,TR,OC | ἰωσηφ N (0.9%) | ἰωσητος B,D (1.2%) NU | three other variants (0.2%)

¹⁰ ἐλεγεν δε f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ καὶ 1 NB,C,D [2%] NU

¹¹ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν f³⁵ A,D,W [93%] HF,RP,CP,TR,OC | 123 συγγενευσιν [4%] | 1234 αὐτου C [1%] | 123 συγγενευσιν αὐτου B(N) [2%] NU | --- N

¹² ἠδύνατο f³⁵ ND,N [94%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐδύνατο A,B,C,W [6%] NU

¹³ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312 NB,C [2%] NU | ~ 132 D [1%] | ~ 32 W

¹⁴ παρήγγειλεν rell | παρηγγελεν [2%] CP | παρηγγελλεν W [10%]

¹⁵ πῆραν μὴ ἄρτον f³⁵ A(D)N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 321 NB,C [1%] NU

¹⁶ ἐνδύσηθε f³⁵ NC [91%] HF,RP,CP,TR,NU | ἐνδύσασθε B [0.5%] | ἐνδύσησθαι A,D,W [1%] | ἐνδύσασθαι [5%] some TRs | ἐνδεδύσθαι N [2%] OC

¹⁷ ὅσοι f³⁵ A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ος NB,C,W [4%] NU

¹⁸ ἐὰν f³⁵ A,D,N [50%] CP,OC | ἀν NB,C,W [50%] HF,RP,TR,NU

¹⁹ μὴ f³⁵ A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | τοπος 1 NB,W [2%] NU

²⁰ δέξωνται f³⁵ A,D,N [93%] HF,RP,CP,TR,OC | δεξονται [4%] | δεξεται NB,C,W [3%] NU

²¹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἀνεκτότερον ἔσται σοδομοῖς εἰς τὴν ἡμέραν κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D,W [2%] NU

²² ἐκήρυσσον f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐκηρυσαν (N)B,C,D [1%] NU

²³ μετανοήσωσιν f³⁵ NA,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | μετανοωσιν B,D,W [0.5%] NU | μετανοήσουσιν N

²⁴ ἐξεβαλλον rell | ἐξεβαλον C,D [10%] CP | ἐξεπεμπον W

²⁵ ἐλεγεν f³⁵ NA,C,N (99%) HF,RP,CP,TR,OC | ἐλεγον B,W (0.7%) NU | ἐλεγοσαν D (0.1%) | εἶπεν (0.1%)

«Ἰωάννης ὁ βαπτίζων¹ ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη,² καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ.»
15 Ἄλλοι³ ἔλεγον ὅτι «Ἠλίας ἐστίν.» Ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι «Προφήτης ἐστὶν ὡς⁴ εἷς τῶν προφη-
 τῶν.» **16** Ἀκούσας δὲ ὁ⁵ Ἡρώδης εἶπεν⁶ ὅτι⁷ «Ὁν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς⁸
 ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν.»⁹

17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,¹⁰
 διὰ Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν **18**—ἔλεγεν γὰρ
 ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι «Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.» **19** Ἡ δὲ
 Ἡρωδιάς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἠθέλεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο, **20** ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφο-
 βεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν. Καὶ ἀκούων¹¹
 αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει,¹² καὶ ἠδέως αὐτοῦ ἤκουεν.

21 Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίαις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει¹³ τοῖς
 μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας. **22** Καὶ εἰσελθούσης τῆς
 θυγατρὸς αὐτῆς τῆς¹⁴ Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης¹⁵ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανα-
 κειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, «Αἰτήσόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί.» **23** Καὶ ὤμοσεν
 αὐτῇ¹⁶ ὅτι «Ὁ¹⁷ ἐάν με¹⁸ αἰτήσης δώσω σοί, ἕως ἡμίσουσ τῆς βασιλείας μου.»

24 Ἡ δὲ¹⁹ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, «Τί αἰτήσομαι;»²⁰ Ἡ δὲ εἶπεν, «Τὴν κεφαλὴν
 Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.»²¹ **25** Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως²² μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἠτή-
 σατο, λέγουσα, «Θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς²³ ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.»
26 Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὄρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους,²⁴ οὐκ
 ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.²⁵ **27** Καὶ εὐθέως²⁶ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα²⁷ ἐπέταξεν

¹ βαπτίζων **F**³⁵ **NA**,B,C,N (91.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | βαπτιστης D,W (8.1%)

² εκ νεκρων ηγερθη **F**³⁵ N,W (91.5%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312 C (0.6%) | ~ 3 απο των 2 (1.3%) | 12 ανεστη A (5.7%) | ~ εγηγηραι 12 **NB**,D (0.7%) NU | three other variants (0.2%)

³ αλλοι **F**³⁵ [70%] HF,RP,CP,TR | 1 δε **NA**,B,C,D,N,W [29%] OC,NU | --- [1%]

⁴ εστιν ως **F**³⁵ A,N [94%] HF,RP,CP,OC | 2 **NB**,C,W [2%] NU | 1 η 2 [2%] TR | η 2 [2%] | --- D

⁵ ο **F**³⁵ **NA**,B,N,W [50%] TR,OC,NU | --- C,D [50%] HF,RP,CP

⁶ ειπεν **F**³⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ελεγεν **Φ**^{45ν} **NB**,C [2%] NU

⁷ οτι **F**³⁵ **Φ**⁴⁵ A,C,N,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **NB**,D [4%] NU

⁸ εστιν αυτος **F**³⁵ A,C,N (98%) HF,RP,CP,TR,OC | --- (**X**)B(D)W (1%) NU | 1 (0.4%) | three other variants (0.2%) | long omission (0.3%)

⁹ εκ νεκρων **F**³⁵ A(D) [96%] HF,RP,CP,TR,OC | απο των 2 C,N [3%] | --- **NB**,W [1%] NU

¹⁰ εν φυλακη **F**³⁵ **N**(A)B,C,N (93.3%) HF,RP,CP,OC,NU | εις φυλακην (0.5%) | 1 τη 2 W (5.1%) TR | και εβαλεν εις φυλακην D (0.9%) | two other variants (0.1%)

¹¹ ακουων **F**³⁵ [20%] | ακουσας **NA**,B,C,D,N,W [80%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹² εποιει **F**³⁵ A,C,D,N (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC | α 1 (1%) | ηπορει **NB** (0.4%) NU | ηπορειτο W | --- (0.2%)

¹³ εποιει **F**³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | εποιησεν **NB**,C,D,W [3%] NU

¹⁴ αυτης της **F**³⁵ A,C,N (96.5%) HF,RP,CP,TR,OC | 2 (1.3%) | αυτου 2 (0.9%) | αυτου **NB**,D (0.4%) NU | 1 W (0.7%) | two other variants (0.2%)

¹⁵ και αρεσασης **F**³⁵ **Φ**⁴⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ηρεσεν **NB**,C [1%] NU

¹⁶ αυτη **F**³⁵ **NA**,B,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 πολλα D [1%] [NU] | πολλα **Φ**⁴⁵ | long omission W [1%]

¹⁷ ο **F**³⁵ **NA**,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **Φ**⁴⁵B(D) [1%] NU | long omission W [1%]

¹⁸ με *rell* | --- **KN** [2%] CP | long omission W [1%]

¹⁹ η δε **F**³⁵ A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | και **NB** [0.5%] NU

²⁰ αιτησομαι **F**³⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC | αιτησωμαι **NA**,B,C,D,N,W [4%] NU

²¹ βαπτιστου **F**³⁵ A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | βαπτιζοντος **NB** [0.5%] NU

²² ευθεως **F**³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς **Φ**⁴⁵**NB**,C,N,W [2%] NU | --- D [1%]

²³ μοι δως εξ αυτης **F**³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 321 **NB**,C [1%] NU | ~ 213 N | ~ δος 1 D | 1 δωσης W | μη δος 3 [1%]

²⁴ συνανακειμενους **F**³⁵ **NA**,D,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ανακειμενους B,C,W [0.5%] NU

²⁵ αυτην αθετησαι **F**³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 **NB**,C,N [1%] NU

²⁶ ευθεως **F**³⁵ A(D)N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς **NB**,C [0.5%] NU

²⁷ σπεκουλατωρα **F**³⁵ [50%] CP,TR,OC | σπεκουλατορα **NA**,B,C(D)N,W [50%] HF,RP,NU

ενεχθῆναι¹ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ² ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ **28** καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. **29** Καὶ ἀκούσαντες, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν³ μνημείῳ.

The Twelve return

30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ⁴ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδασξαν. **31** Καὶ εἶπεν⁵ αὐτοῖς, «Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύεσθε⁶ ὀλίγον»· ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.⁷

Bread for 5,000 men

32 Καὶ ἀπῆλθον⁸ εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ⁹ κατ' ἰδίαν. **33** Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας¹⁰ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτοὺς¹¹ πολλοί, καὶ πεζῆ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτοὺς καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν.¹² **34** Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς¹³ πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγγχίσθη ἐπ' αὐτοῖς,¹⁴ ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.

35 Καὶ ἦδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν¹⁵ ὅτι «Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἦδη ὥρα πολλή. **36** Ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλω ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν.»¹⁶ **37** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.» Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, «Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίῳ¹⁷ ἄρτους καὶ δῶμεν¹⁸ αὐτοῖς φαγεῖν;» **38** Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· «Πόσους ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ¹⁹ ἴδετε.» Καὶ γνόντες λέγουσιν, «Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.»

39 Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι²⁰ πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. **40** Καὶ ἀνέπεσον²¹ πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ²² ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. **41** Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,²³ ἵνα παραθῶσιν²⁴ αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν.

¹ ενεχθῆναι f³⁵ A,D,N,W [98.7%] HF,RP,CP,TR,OC | ανεχθῆναι (0.5%) | εχθῆναι (0.1%) | ενεγκαι NB,C (0.4%) NU | long omission (0.2%)

² ο δε f³⁵ A,D,N (97.6%) HF,RP,CP,TR,OC | και B,C,W (1.1%) NU | --- N (1.3%) omit a whole line [homoioteleuton]

³ εν rell | 1 τω D [10%] TR

⁴ και f³⁵ A,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D,N [15%] NU

⁵ ειπεν f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγει NB,C [1%] NU

⁶ αναπαυεσθε f³⁵ ND,N,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | αναπαυσασθε A,B,C [5%] NU

⁷ ευκαιρουν f³⁵ NA,B,N [60%] HF,RP,CP,OC,NU | ηικαιρουν C,W [40%] TR | ευκαιρος ειχον D

⁸ απηλθον rell | απηλθεν [15%]

⁹ εις ερημον τοπον τω πλοιω f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR | ~ εν 4 (-τ. N) 5123 (N)B [1%] NU | ~ 1 το πλοιοι 123 D | 123 εν 45 N [1%] | 123 εν 5 [1%] OC (C vacant)

¹⁰ υπαγοντας rell | 1 οι οχλοι W [5%] TR

¹¹ αυτους f³⁵ NA,N [50%] OC | αυτον [48%] HF,RP,CP,TR | --- B,D,W [2%] NU

¹² και συνηλθον (ηλθον CP, συνεδραμον A) προς αυτον f³⁵ (A)N [96%] HF,RP(CP)TR,OC | --- NB(D)W [4%] NU

¹³ ειδεν ο ιησους f³⁵ (D) [80%] HF,RP,CP,TR | ~ 231 A,N [17%] OC | 1 (N)B,W [3%] NU

¹⁴ αυτοις f³⁵ A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | αυτους NB,D,W [1%] NU

¹⁵ λεγουσιν f³⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ελεγον NB [1%] NU | 1 αυτω [4%] | λεγοντες N

¹⁶ αρτους τι γαρ φαγωσιν ουκ εχουσιν f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 23456 [1%] | 24 P⁴⁵B,W [1%] NU | βρωματα 24 N | 2 φαγειν D

¹⁷ δηναριων διακοσιων rell | ~ 21 D,N [15%] TR

¹⁸ δωμεν f³⁵ W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | δωσωμεν P⁴⁵A,B [1%] NU | δωσωμεν KN,D [2%]

¹⁹ και f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W [3%] NU

²⁰ ανακλιναι f³⁵ A,D,N,W (89.2%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | ανακλιθῆναι NB (10.8%)

²¹ ανεπεσον f³⁵ A,D [85%] HF,RP,CP,TR,OC | ανεπεσαν N(B)N,W [15%] NU

²² ανα f³⁵ A,N(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | κατα NB,D [0.5%] NU (twice) (P⁴⁵ omits last five words of verse)

²³ αυτου f³⁵ P⁴⁵A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR[NU] | --- NB [1%] OC

²⁴ παραθωσιν f³⁵ P⁴⁵A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | παρατιθωσιν NB,W [3%] NU

42 Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. **43** Καὶ ἦσαν κλασμάτων¹ δώδεκα κοφίνους πλήρεις,² καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. **44** Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους³ πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

Jesus retires to pray

45 Καὶ εὐθὺς⁴ ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν, πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσει⁵ τὸν ὄχλον. **46** Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.

A walk on water

47 Καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης· καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. **48** Καὶ εἶδεν⁶ αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. Καὶ⁷ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἠθέλην παρελθεῖν αὐτούς· **49** οἱ δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,⁸ ἔδοξαν φάντασμα εἶναι,⁹ καὶ ἀνέκραξαν· **50** πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον¹⁰ καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθὺς¹¹ ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· «Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.» **51** Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον,¹² καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ¹³ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον.¹⁴ **52** Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις—ἦν γὰρ¹⁵ αὐτῶν ἡ καρδιά¹⁶ πεπωρωμένη.

In Genesaret

53 Καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον¹⁷ ἐπὶ τὴν γῆν¹⁸ Γενησαρέτ¹⁹ καὶ προσωμίσθησαν. **54** Καὶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθὺς²⁰ ἐπιγνόντες αὐτόν, **55** περιδραμόντες²¹ ὅλην τὴν περίχωρον²² ἐκείνην²³ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάτοις²⁴ τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ²⁵ ἔστιν. **56** Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο—εἰς κώμας ἢ²⁶ πόλεις ἢ²⁷ ἀγρούς—ἐν ταῖς

¹ κλασμάτων f³⁵ NA,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | κλασματα P⁴⁵B [0.5%] NU | --- [1%]

² κοφίνους πλήρεις f³⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | κοφινῶν πληρώματα P⁴⁵KB [2%] NU | 1 πληρώματα W [1%]

³ τοὺς ἄρτους f³⁵ A,B,N [92%] HF,RP,CP,OC[NU] | 12 ὠσεῖ [5%] TR | ὡς N [0.5%] | ὠσεῖ [1%] | --- P⁴⁵D,W (1.8%)

⁴ εὐθὺς f³⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | εὐθυς KB,W [1%] NU

⁵ ἀπολύσει f³⁵ [40%] CP | ἀπολυεῖ KB,D [1%] NU | ἀπολυση P⁴⁵A,N,W [59%] HF,RP,TR,OC

⁶ εἶδεν f³⁵ P⁴⁵A,N [99%] HF,RP,CP,TR | ἰδὼν KB,D,W [1%] OC,NU

⁷ καὶ f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- KB [1%] NU

⁸ περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2341 KB [1%] NU

⁹ φάντασμα εἶναι f³⁵ A,D,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ὅτι 1 ἐστὶν KB [1%] NU

¹⁰ εἶδον *rell* | εἶδαν KB,NU | --- D

¹¹ καὶ εὐθὺς f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ο δε εὐθυς KB [0.5%] NU | 1 D | ο δε [0.5%]

¹² πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον *rell* | ~ 34512 D [1%] OC

¹³ λίαν ἐκ περισσοῦ f³⁵ A,N (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] | 12 περι σου (1.7%) | 23 W (0.5%) | 1 KB (0.7%) | περισσῶς D (0.2%)

¹⁴ καὶ ἐθαύμαζον f³⁵ A,D,N,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC | --- KB (1.2%) NU | two other variants (0.1%)

¹⁵ ἦν γὰρ f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR | ~ ἀλλ 1 KB [1%] OC,NU

¹⁶ αὐτῶν ἡ καρδιά f³⁵ NA,B,N,W [85%] HF,RP,CP,OC,NU | ~ 231 D [15%] TR

¹⁷ ἦλθον *rell* | ἀπῆλθον [1%] OC

¹⁸ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν f³⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1234 εἰς (W) [0.5%] | ~ 2341 εἰς KB [0.5%] NU | 1 εἰς 34 [1%]

¹⁹ γενησαρέτ f³⁵ [30%] TR | γεννησαρέτ NA,W [53%] HF,RP,CP,OC,NU | γεννησαρεθ B [15%] | γενησαρεθ N [2%] | γεννησαρ D

²⁰ εὐθὺς f³⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | εὐθυς KB,W [2%] NU

²¹ περιδραμόντες f³⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR | περιεδραμον KB,W [3%] OC,NU

²² περίχωρον f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | χωραν KB [1%] NU

²³ ἐκείνην f³⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR | 1 καὶ KB,W [3%] OC,NU

²⁴ κραβάτοις f³⁵ [70%] HF,RP,CP,TR | κραβαττοις A,B,N(W) [29%] OC,NU | κραβακτοις K | γραβαττοις (D) | κρεβαντοις [1%] | two other variants

²⁵ ἐκεῖ f³⁵ A,C,N(W) (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC | --- KB (1.5%) NU | wild D (0.2%) | long omission (0.2%)

²⁶ ἢ f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 εἰς KB,D,N [1%] NU

²⁷ ἢ f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 εἰς KB,D [1%] NU

ἀγοραῖς ἐτίθουν¹ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο² αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Jesus rebuts scribes and Pharisees

7:1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων. **2** Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ³ κοιναῖς χερσίν—τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις—ἐσθίοντας⁴ ἄρτους,⁵ ἐμέμψαντο.⁶ **3** (Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῆ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. **4** Καὶ ἀπὸ⁷ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,⁸ οὐκ ἐσθίουσιν. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν—βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκείων⁹ καὶ κλινῶν.)¹⁰

5 Ἐπειτα¹¹ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, «Διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου οὐ περιπατοῦσιν¹² κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ¹³ ἀνίπτοις¹⁴ χερσίν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον;» **6** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς¹⁵ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι¹⁶ «Καλῶς προεφήτευσεν¹⁷ Ἡσαΐας¹⁸ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται·¹⁹ «Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. **7** Μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.» **8** Ἀφέντες γὰρ²⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων—βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.»²¹ **9** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· «Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.²² **10** Μωσῆς²³ γὰρ εἶπεν, «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου» καί, «Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω.» **11** Ὑμεῖς δὲ λέγετε ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, «Κορβᾶν» (ὃ ἐστὶν, δῶρον) ὅ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῆθῃς,» **12** καὶ²⁴ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ²⁵ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ,²⁶ **13** ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει²⁷ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε. Καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.»

¹ ἐτιθουν f³⁵ A(D)N,W [99%] HF,RP,CP,TR | ἐτιθεσαν NB [1%] OC,NU

² ἤπτοντο f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ἠψαντο NB,D,W [4%] NU

³ αὐτοῦ f³⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οτι NB [1%] NU | 1 τινας W

⁴ ἐσθιοντας f³⁵ A,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐσθιουσιν NB [0.5%] NU

⁵ ἄρτους f³⁵ A [94%] HF,RP,CP,TR,OC | τοὺς 1 B,D,N,W [4%] NU | ἄρτον N [2%]

⁶ ἐμέμψαντο f³⁵ N,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NA,B [15%] NU | κατεγνωσαν D

⁷ ἀπο f³⁵ N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀπ A,B,D,W [2%] NU

⁸ βαπτίσωνται f³⁵ A,D (78.7%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | βαπτισονται (15.9%) | ραντίσωνται NB (3.6%) | νίψονται (0.2%) | long omissions (1.5%)

⁹ χαλκείων f³⁵ A [30%] | χαλκιων NB,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU (N vacant)

¹⁰ καὶ κλινῶν f³⁵ A,D,W (99.3%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- NB (0.5%) | long omission (0.2%)

¹¹ ἐπειτα f³⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | καὶ NB,D [2%] NU

¹² οἱ μαθηταὶ σου οὐ περιπατοῦσιν f³⁵ P⁴⁵A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR | ~ 45123 NB [1%] OC,NU

¹³ ἀλλὰ rell | ἀλλ OC

¹⁴ ἀνίπτοις f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | κοιναῖς P⁴⁵N(B)(D,W) [4%] NU

¹⁵ ἀποκριθεὶς f³⁵ P⁴⁵A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB [1%] NU

¹⁶ οτι f³⁵ P⁴⁵A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB [1%] NU

¹⁷ προεφήτευσεν f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐπροφήτευσεν NB,D [3%] NU

¹⁸ ἠσαΐας f³⁵ TR,OC | ἠσαιας HF,RP,NU | ισαιας CP

¹⁹ γέγραπται f³⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οτι NB [0.5%] [NU] | εἶπεν D [1%]

²⁰ γὰρ f³⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- P⁴⁵NB,D,W [1%] NU

²¹ βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων καὶ ἀλλα παρομοια τοιαυτα πολλα ποιεῖτε f³⁵ (A,D) (98.3%) HF,RP,CP, TR,OC | --- P⁴⁵NB,W (1.7%) NU

²² τηρήσητε f³⁵ NA (98%) HF,RP,CP,TR,OC | τηρητε B (0.5%) | στηρητε D,W (0.7%) NU | ποιησητε (0.1%) | κρατηρητε (0.2%) | long omission (0.4%)

²³ μωσῆς f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR | μουσης NB,D,W [10%] OC,NU

²⁴ καὶ f³⁵ P⁴⁵A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D [4%] NU

²⁵ αὐτοῦ f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W [3%] NU

²⁶ αὐτοῦ f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W [3%] NU

²⁷ παραδόσει rell | παραδωσει [2%] CP

That which really defiles

14 Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα¹ τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς· «Ἀκούετε² μου πάντες, καὶ συνιετε·³ **15** Οὐδέν ἐστιν ἕξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι·⁴ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ’ αὐτοῦ, ἐκεῖνά⁵ ἐστιν τὰ κοινῶντα τὸν ἄνθρωπον. **16** Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν, ἀκουέτω.»⁶

17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς.⁷ **18** Καὶ λέγει αὐτοῖς· «Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; Οὐ⁸ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἕξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, **19** ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ’ εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον⁹ πάντα τὰ βρώματα;» **20** Ἔλεγεν δὲ ὅτι «Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. **21** Ἔσωθεν γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται—μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, **22** κλοπαί,¹⁰ πλεονεξίαι, πονηρία· δόλος, ἀσελγεία,¹¹ ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη—**23** πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.»

Unusual faith

24 Καὶ ἐκεῖθεν¹² ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹³ Τύρου καὶ Σιδῶνος. **14** Καὶ εἰσελθὼν εἰς¹⁵ οἰκίαν οὐδένα ἠθέλεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. **25** Ἀκούσασα γὰρ¹⁶ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς¹⁷ πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. **26** Ἦν δὲ ἡ γυνὴ¹⁸ Ἑλληνίς, Συρα-Φοινίκισσα¹⁹ τῷ γένει, καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ²⁰ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. **27** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν²¹ αὐτῇ, «Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλόν ἐστιν²² λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.»²³ **28** Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, «Ναί,²⁴ Κύριε, καὶ γὰρ²⁵ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει²⁶ ἀπὸ

¹ πάντα f³⁵ A, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | παλιν NB, D [0.5%] NU | --- [0.5%]

² ακουετε f³⁵ NA, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | ακουσατε B, D [1%] NU

³ συνιετε f³⁵ NA, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | συνετε B [1%] NU | συνιτε D

⁴ αυτον κοινωσαι f³⁵ P^{45v} A, D, W [99.5%] HF, RP, CP, TR, OC | ~ 21 N [0.5%] NU | ~ κοινουν 1 B

⁵ εκπορευομενα απ αυτου εκεινα f³⁵ A [99%] HF, RP, CP, TR | 1 OC | εκ του ανθρωπου 1 NB [0.5%] NU | εκ του ανθρωπου 14 D, W [0.5%]

⁶ ει τις εχει ωτα ακουειν ακουετω f³⁵ A, D, W (98.8%) HF, RP, CP, TR | --- NB (1.1%) OC, NU | two other variants (0.1%)

⁷ περι της παραβολης f³⁵ A, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | την παραβολην NB, D [1%] NU

⁸ ου rell | ουπω N [2%] OC

⁹ καθαριζον f³⁵ [90%] HF, RP, CP, TR, OC | καθαριζων NA, B, W [10%] NU | καθαριζει D

¹⁰ μοιχειαι πορνειαι φονοι κλοπαι f³⁵ A, N [98%] HF, RP, CP, TR, OC | ~ 2431 NB [1%] NU | ~ 1243 W [1%] | ~ 2 κλεμματα 13 (D)

¹¹ ασελγεια rell | ασελγεια [1%] CP | ασελγαι [2%] | ασελγια NA [1%]

¹² και εκειθεν f³⁵ A(D)N [99%] HF, RP, CP, TR, OC | 1 W | ~ 2 δε N(B) [1%] NU

¹³ μεθορια f³⁵ A, N [96%] HF, RP, CP, TR, OC | ορια NB, D, W [4%] NU

¹⁴ και σιδωνος f³⁵ NA, B, N [99%] HF, RP, CP, TR, OC | --- D, W [1%] NU

¹⁵ εις rell | 1 την D, W [10%] TR

¹⁶ ακουσασα γαρ f³⁵ A, N, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | αλλ ευθυς 1 (N)B [1%] NU | δε ευθεως ως 1 D

¹⁷ αυτης rell | --- P⁴⁵ ND, W [5%] CP

¹⁸ ην δε η γυνη f³⁵ A, N [96%] HF, RP, CP, TR | ~ 3241 P⁴⁵ NB, D, W [4%] OC, NU

¹⁹ συρα-φοινικισσα f³⁵ [50%] | συραφοινικισσα B, N [38%] HF, RP, CP | συραφοινισσα W [1%] | συροφοινικισσα P⁴⁵ NA [10%] OC, NU | συροφοινισσα TR | φουμισσα D | at least five further spellings

²⁰ εκβαλη f³⁵ P⁴⁵ NA, B, D, N, W [67%] HF, RP, CP, OC, NU | εκβαλει [2%] | εκβαλλη [30%] TR | εκβαλλει [1%]

²¹ ο δε ιησους ειπεν f³⁵ A, N, W [98.5%] HF, RP, CP, TR, OC | και ελεγεν NB [1%] NU | και λεγει D [0.5%]

²² καλον εστιν f³⁵ A, N, W [97%] HF, RP, CP, TR | ~ 21 NB, D [3%] OC, NU

²³ βαλειν τοις κυναριοις f³⁵ A, D, N, W [98%] HF, RP, CP, TR | ~ 231 P^{45v} NB [2%] OC, NU

²⁴ ναι f³⁵ NA, B, N [99%] HF, RP, CP, TR, OC | --- P⁴⁵ D, W [1%] NU

²⁵ γαρ f³⁵ A, N [98%] HF, RP, CP, TR | --- P⁴⁵ NB(D)W [2%] OC, NU

²⁶ υποκατω της τραπεζης εσθιει f³⁵ A, N [95%] HF, RP, CP, TR | 123 εσθιουσιν B, D, W [5%] OC, NU | ~ εσθιουσιν 123 N

τῶν ψυχίων τῶν παιδίων.» **29** Καὶ εἶπεν αὐτῇ, «Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε· ἐξεληλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου.»¹ **30** Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.²

Jesus heals a deaf mute

31 Καὶ πάλιν, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς³ ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν⁴ πρὸς⁵ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. **32** Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν⁶ μογγιλάλον⁷ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. **33** Καὶ ἀπολαβόμενος⁸ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὄτα αὐτοῦ· καὶ πτύσας ἦψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ. **34** Καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει αὐτῷ, «Ἐφραθά,» ὃ ἐστίν, «Διανοίχθητι.» **35** Καὶ εὐθέως⁹ διηνοιχθησαν¹⁰ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. **36** Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν.¹¹ ὅσον δὲ αὐτὸς¹² αὐτοῖς διετέλλετο,¹³ μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. **37** Καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· «Καλῶς πάντα πεποίηκεν. Καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ τοὺς¹⁴ ἀλάλους λαλεῖν.»

Food for 4,000 men

8:1 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπολλοῦ¹⁵ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς¹⁶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹⁷ λέγει αὐτοῖς· **2** «Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς¹⁸ προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν. **3** Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστις¹⁹ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ, τινὲς γὰρ²⁰ αὐτῶν²¹ μακρόθεν ἤκουσιν.»²² **4** Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,²³ «Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων

¹ το δαιμονιον εκ της θυγατρος σου f³⁵ Ϝ⁴⁵A,D,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 345612 κB [1%] NU | 12 απο 456 [2%]

² το δαιμονιον εξεληλυθος και την θυγατερα βεβλημενην επι της κλινης f³⁵ Ϝ⁴⁵A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 5 θυγατεραν 78 την κλινην 4123 D [1%] | ~ το παιδον βεβλημενον επι την κλινην 4123 κB [2%] OC,NU

³ ο ιησους f³⁵ [50%] | --- Ϝ⁴⁵κA,B,D,N,W [50%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁴ και σιδωνος ηλθεν f³⁵ Ϝ⁴⁵A,N,W (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 3 δια 2 κB,D (0.7%) NU | three other variants (0.2%) | long omission (0.2%)

⁵ προς f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | εις κB,D,W [3.5%] NU | παρα [0.5%]

⁶ κωφον f³⁵ Ϝ⁴⁵A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 και κB,D,W [1%] NU

⁷ μογγιλαλον f³⁵ N,W [70%] HF,RP,CP | μογιλαλον Ϝ⁴⁵κA,B,D [30%] TR,OC,NU (Since the following context indicates that there was indeed a problem with the tongue, the change to the single consonant was predictable; the reverse change seems highly unlikely.)

⁸ απολαβομενος *rell* | επιλαβομενος [5%] CP | προσλαβομενος W

⁹ ευθεως f³⁵ Ϝ⁴⁵A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- κB,D [1%]

¹⁰ διηνοιχθησαν f³⁵ A,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ηνοιγησαν B [1%] NU | ηνυγησαν κD | διηνυγησαν W | three other variants [1%]

¹¹ ειπωσιν f³⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγωσιν Ϝ⁴⁵κB,W [2%] NU

¹² αυτος f³⁵ Ϝ⁴⁵vN [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κA,B(D)W [5%] NU

¹³ διεστελλετο f³⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 αυτοι κB(D)N [2%] NU

¹⁴ τους f³⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- κB(W) [1%]

¹⁵ παμπολλου f³⁵ A [90.7%] HF,RP,CP,TR | παμπολου [5%] | παλιν πολλου κB,D,N,W (3.3%) OC,NU | πολλου (0.5%) | two other variants (0.3%) | long omissions (0.2%)

¹⁶ ο ιησους f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κA,B,D,N,W [10%] NU

¹⁷ αυτου f³⁵ A,B,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κD,N [2%] NU

¹⁸ ημερας τρεις f³⁵ [50%] CP,TR | ημεραι 2 κA(D)N,W [50%] HF,RP,OC,NU | ημεραις τρισιν B

¹⁹ νηστις f³⁵ κW [30%] CP | νηστεις A,B,D,N [70%] HF,RP,TR,OC,NU

²⁰ τινες γαρ f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ και 1 κB(D)W [3%] NU

²¹ αυτων f³⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR | 1 απο κB,D,W [5%] OC,NU

²² ηκουσιν f³⁵ [85%] HF,RP | ηκωσιν κA,D,N,W [15%] CP,TR,OC,NU | εισιν B [0.5%] (Since the present tense of ἦκω has the force of the perfect, the majority reading is correct.)

²³ αυτου f³⁵ A,D,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οτι B [0.5%] NU | 1 και ειπαν κ

ἐπ' ἐρημίας;» **5** Καὶ ἐπηρώτα¹ αὐτούς, «Πόσους ἔχετε ἄρτους;» Οἱ δὲ εἶπον,² «Ἐπτὰ.» **6** Καὶ παρηγγειλεν³ τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ⁴ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν,⁵ καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. **7** Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας⁶ εἶπεν παραθεῖναι καὶ αὐτά.⁷ **8** Ἐφαγον δὲ⁸ καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦσαν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σφυρίδας. **9** Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες⁹ ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. **10** Καὶ εὐθέως ἐμβὰς¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

Bad leaven

11 Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. **12** Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· «Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.» **13** Καὶ ἀφείδεν αὐτούς, ἐμβὰς πάλιν¹² εἰς πλοῖον¹³ ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.¹⁴

14 (Καὶ ἐπελάθοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁵ λαβεῖν ἄρτους· καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἐαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.) **15** Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων, «Ὁρᾶτε· βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου.» **16** Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες¹⁶ ὅτι «Ἄρτους οὐκ ἔχομεν.»¹⁷ **17** Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς¹⁸ λέγει αὐτοῖς· «Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; Ἔτι¹⁹ πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; **18** Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὅσα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε, καὶ οὐ μνημονεύετε; **19** Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,²⁰ πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων²¹ ἦρατε;» Λέγουσιν αὐτῷ, «Δώδεκα.» **20** «Ὅτε δὲ²² τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σφυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἦρατε;» Οἱ δὲ εἶπον,²³ «Ἐπτὰ.» **21** Καὶ λέγει²⁴ αὐτοῖς, «Πῶς οὐπω²⁵ συνίετε;»

¹ ἐπηρώτα f³⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ηρωτα xB [1%] NU | ηρωτησεν W | two other variants

² ειπον rell | ειπαν xB,N,W [1%] NU

³ παρηγγειλεν f³⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | παραγγελει xB,D [1%] NU | two other variants

⁴ και f³⁵ C,D [40%] | --- xA,B,N,W [60%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁵ παραθωσιν f³⁵ A,D,N,W [96%] HF,RP,CP,TR | παρατιθωσιν xB,C [4%] OC,NU

⁶ ευλογησας f³⁵ (80%) HF,RP,CP,TR | ταυτα 1 A (9.1%) | αυτα 1 N,W (7.8%) OC | 1 αυτα xB,C (2.2%) NU | ευχαριστησας D (0.5%) | long omissions (0.4%)

⁷ παραθειναι και αυτα f³⁵ [80%] HF,RP,CP,TR | παραθηναι 23 [15%] | παρατεθηναι 23 A | παρατιθηναι 23 OC | ~ 2 ταυτα παρατιθεναι B [0.5%] NU | ~ 2 ταυτα παραθετε C | παρεθηκεν x | παραθειναι W | 1 [1%] | 1 αυτοις N | at least seven further variants D [1%]

⁸ εφαγον δε f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ και 1 (x)B,C,D,W [3%] NU

⁹ οι φαγοντες f³⁵ A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR | --- (x)B [1%] OC,NU

¹⁰ ευθεως εμβας f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 A,N [7%] | ευθυς 2 xB,C [1%] NU | ~ 2 ευθυς W [2%] OC | 1 ενεβη [0.5%] | αυτος ανεβη D

¹¹ σημειον επιζητει f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 αιτει x⁴⁵ | ~ ζητει 1 xB,C,D [2%] NU

¹² εμβας παλιν f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 x⁴⁵xB,C,D,W [3%] NU | --- OC

¹³ εις πλοιον f³⁵ A (62.1%) HF,RP,CP | 1 το 2 x⁴⁵D,N,W (37.5%) TR,OC | --- xB,C (0.4%) NU

¹⁴ εις το περαν rell | παλιν OC

¹⁵ οι μαθηται αυτου f³⁵ x⁴⁵W [35%] | 12 D [1%] | --- xA,B,C,N [64%] HF,RP,CP,TR,OC, NU

¹⁶ λεγοντες f³⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- x⁴⁵xB,D,W [2%] NU

¹⁷ εχομεν f³⁵ xA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | εχουσιν x⁴⁵B,W [2%] NU | ειχαν D

¹⁸ ο ιησους f³⁵ xA,C,D,N,W (99.6%) HF,RP,CP,TR,OC | --- B (0.3%) NU | long omission (0.1%)

¹⁹ ετι f³⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- x⁴⁵xB,C,D,N,W [5%] NU

²⁰ πεντακισχιλιους rell | 1 και xC,D [5%] OC

²¹ πληρεις κλασματων f³⁵ x⁴⁵(A)N,W [90%] HF,RP,TR | ~ 21 xB,C(D) [9%] CP,OC,NU | 2 [1%]

²² οτε δε f³⁵ A,D,W (95.9%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 B (1.3%) NU | 12 και C,N (0.7%) | 1 και x (0.4%) | και 1 (0.4%) | long omissions (1.3%)

²³ οι δε ειπον f³⁵ x⁴⁵A,D,N,W (98.2%) HF,RP,CP,TR,OC | 123 αυτω (0.4%) | και λεγουσιν αυτω B,C (1.1%) [NU] | λεγουσιν x (0.2%) | --- (0.1%)

²⁴ λεγει f³⁵ x⁴⁵D,W [50%] | ελεγεν xA,B,C(N) [49%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | ειπεν [1%]

²⁵ πως ουπω f³⁵ A,D,N,W [40%] | 1 ου B [55%] HF,RP,CP,TR | 2 xC [4%] OC,NU | 1 ουν 2 [1%]

A blind man

22 Καὶ ἔρχεται¹ εἰς Βηθσαϊδάν·² καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. **23** Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν³ αὐτὸν ἔξω τῆς κόμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει.⁴ **24** Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, «Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι⁵ ὡς δένδρα ὄρω,⁶ περιπατοῦντας.» **25** Εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέσαι·⁷ καὶ ἀποκατεστάθη⁸ καὶ ἐνέβλεπεν⁹ τηλαυγῶς ἅπαντας.¹⁰ **26** Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν¹¹ οἶκον αὐτοῦ, λέγων, «Μηδὲ εἰς τὴν κόμην εἰσέλθῃς μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κόμῃ.»¹²

Jesus declares His death, and ministers on that basis*Peter is inspired*

8:27 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κόμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;» **28** Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,¹³ «Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι Ἥλιαν, ἄλλοι δὲ ἕνα¹⁴ τῶν προφητῶν.» **29** Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς,¹⁵ «Ἔμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;» Ἀποκριθεὶς δὲ¹⁶ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, «Σὺ εἶ ὁ Χριστός.» **30** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.

31 Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ¹⁷ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν¹⁸ ἀρχιερέων καὶ τῶν¹⁹ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. **32** Καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος²⁰ ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. **33** Ὁ δὲ, ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ²¹ Πέτρῳ, λέγων·²² «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.»

¹ ἐρχεται f³⁵ NA,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐρχονται B^{45v}B,C,D,W [3%] NU

² βηθσαιδαν f³⁵ B⁴⁵NA,B(W) (73.6%) HF,RP,TR,NU | βηθσαιδα C,N (26.1%) CP,OC | βηθανιαν D (0.3%) | one other variant

³ εξηγαγεν f³⁵ A,D,N,W (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC | εξηγεγεν B,C (1%) NU | three other variants (0.2%)

⁴ βλεπει f³⁵ NA,N(W) (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC | βλεπεις B,C,D (0.7%) NU | βλεπειν (0.2%) | two other variants (0.2%)

⁵ οτι f³⁵ NA,B,C,N [95%] HF,RP,TR,NU | --- D,W [5%] CP,OC

⁶ ορω f³⁵ NA,B,C,N [95%] HF,RP,TR,NU | --- D,W [5%] CP,OC

⁷ εποιησεν αυτον αναβλεψαι f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | διεβλεπεν B,C,W [2%] NU | ηρξατο 3 D

⁸ αποκατεσταθη f³⁵ D [75%] HF,RP,CP,TR,OC | απεκατεσταθη A,N,W [24%] | απεκατεστη B [1%] NU | αποκατεστη B

⁹ ενεβλεπεν f³⁵ A,C,N [53%] RP,TR,OC | ανεβλεπεν [45%] HF,CP | ενεβλεπεν B [1%] NU | εβλεπεν B [0.5%] | ανεβλεπεν W [0.5%] | αναβλεψαι D

¹⁰ απαντας f³⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | απαντα B,C [5%] NU | παντα D(W)

¹¹ τον f³⁵ W [70%] HF,RP,CP,TR,OC | --- (B)A,B,C,D,N [30%] NU

¹² μηδε ειπης τινι εν τη κομη f³⁵ A,C,N (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC | μηδενι 21456 (1.8%) | --- B,W (0.5%) NU | μηδενι 2 εις 56 D | four other variants (0.3%)

¹³ απεκριθησαν f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ειπαν αυτω λεγοντες οτι B[N]U | ειπαν αυτω λεγοντες οι μεν C [1.5%] | 1 αυτω λεγοντες D [0.5%] | 1 λεγοντες οι μεν W | four other variants

¹⁴ ενα f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | οτι εις B,C [0.5%] NU | ως 1 D

¹⁵ λεγει αυτοις f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | επηρωτα αυτους B,C,D [1%] NU

¹⁶ αποκριθεις δε f³⁵ B,C,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | και 1 A,N [1%] | 1 B [0.5%] NU

¹⁷ απο f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | υπο B,C,D,N,W [10%] NU

¹⁸ των f³⁵ B,C,D,W [70%] HF,RP,CP,OC,NU | --- A,N [30%] TR

¹⁹ των f³⁵ B,C,D,W [80%] HF,RP,CP,OC,NU | --- A,N [20%] TR

²⁰ αυτον ο πετρος f³⁵ NA,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 B [0.5%] NU | 23 D (N absent)

²¹ τω f³⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D [0.5%] NU

²² λεγων f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | και λεγει B,C [1%] NU

The cost of discipleship

34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· «Ὅστις¹ θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,² ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. **35** Ὅς γὰρ ἂν³ θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ⁴ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος⁶ σώσει αὐτήν. **36** Τί γὰρ ὠφελήσει⁷ ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον,⁸ καὶ ζημιωθῇ⁹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; **37** Ἡ τί δώσει¹⁰ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; **38** Ὅς γὰρ ἐὰν¹¹ ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.»

A miniature of the Kingdom

9:1 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων¹² οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται¹³ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.» **2** Καὶ μεθ'¹⁴ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν¹⁵ Ἰάκωβον καὶ τὸν¹⁶ Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν· **3** καὶ τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἐγένετο¹⁷ στίλβοντα, λευκὰ ὡς χιῶν,¹⁸ οἷα κναφεὺς¹⁹ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται²⁰ λευκᾶναι. **4** Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἥλιος, σὺν Μωϋσῆι,²¹ καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, «Ραββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνας τρεῖς·²² σοὶ μίαν καὶ Μωσεὶ²³ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν.» **6** (Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει,²⁴ ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.)²⁵ **7** Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἦλθεν²⁶ Φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης·²⁷ «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός. Αὐτοῦ ἀκούετε.»²⁸ **8** Καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ²⁹ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

¹ οστις f³⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ει τις NB,C(D,W) [5%] NU

² ακολουθειν f³⁵ P⁴⁵C,D,W [65%] HF,RP,CP,OC,NU | ελθειν NA,B [35%] TR

³ αν f³⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | εαν NB,C [5%] NU

⁴ απολεση f³⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | απολεσει NB,C [5%] NU | --- D

⁵ ψυχην αυτου f³⁵ #^{45v}NA,B,C [45%] TR,NU | ~ εαυτου 1 W [55%] HF,RP,CP,OC | --- D

⁶ ουτος f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR,OC | --- P⁴⁵NA,B,C,D,W [10%] NU

⁷ ωφελησει f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ωφελει W [0.5%] NU | ωφελι NB | one other variant

⁸ εαν κερδηση τον κοσμον ολον f³⁵ P^{45v}A,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 13452 C [0.5%] | κερδησαι 345 NB [0.5%] NU | three other variants

⁹ ζημιωθη f³⁵ A,C,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ζημιωθηται NB [0.5%] NU

¹⁰ η τι δωσει f³⁵ A,C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 2 γαρ 3 P⁴⁵W [1%] | 2 γαρ δοι NB,NU | 12 γαρ 3 D

¹¹ εαν f³⁵ P⁴⁵NB,C [58%] HF,RP,OC,NU | αν (D)W [40%] TR | --- A [2%] CP

¹² των ωδε εστηκοτων f³⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 213 B(D)NU | 12 εστωτων N [0.5%] | ~ 132 P^{45v} [0.5%]

¹³ γευσονται rell | γευσονται N [10%]

¹⁴ μεθ f³⁵ P⁴⁵A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | μετα NB,C,D [1%] NU

¹⁵ τον rell | --- [20%] (OC is in small print)

¹⁶ τον f³⁵ P⁴⁵NB,C,D,W [60%] TR,OC,NU | --- A,B,N [40%] HF,RP,CP (OC is in small print)

¹⁷ εγενετο f³⁵ P⁴⁵NB,C,W [55%] CP,TR,OC,NU | εγενοντο A(D)N [45%] HF,RP

¹⁸ ως χιων f³⁵ A(D)N (73.3%) HF,RP,CP,TR,OC | ωσει 2 (25.6%) | --- P^{45v}NB,C(W) (1%) NU | one other variant

¹⁹ κναφευς f³⁵ [25%] | γναφευς P⁴⁵NA,B,C,N,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | --- D

²⁰ δυναται f³⁵ (P⁴⁵)A(D)W [95%] HF,RP,CP,TR | 1 ουτως NB,C(N) [5%] OC,NU

²¹ μωυση f³⁵ NB,W [45%] | μωυσει D,N [5%] OC,NU | μωσει A [48%] CP,TR | μωση P⁴⁵C [2%] HF,RP

²² σκηνας τρεις f³⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 P⁴⁵NB,C [2%] NU

²³ μωσει f³⁵ A [65%] CP,TR | μωση C [2%] HF,RP | μωυσει NB,D,N [5%] OC,NU | μωση W [28%]

²⁴ λαλησει f³⁵ A,D,N [87%] HF,RP,CP | λαληση [10%] TR,OC | λαλει P⁴⁵W | αποκριθη B,C [3%] NU | απεκριθη N | two other variants

²⁵ ησαν γαρ εκφοβοι (εμφοβοι CP) f³⁵ P^{45v}A,N,W [98%] (CP)HF,RP,TR,OC | ~ 32 εγενοντο NB,C,D [2%] NU

²⁶ ηλθεν f³⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | εγενετο NB,C [2%] NU | --- W [1%]

²⁷ νεφελης f³⁵ (N)B,C,N [70%] HF,RP,CP,NU | 1 λεγουσα A,D,W [30%] TR,OC

²⁸ αυτου ακουετε f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 NB,C,D,W [4%] NU

²⁹ αλλα f³⁵ A,C,W (95.6%) HF,RP,TR,OC,NU | ει μη N(B)D,N (4.4%) CP

9 Καταβαινόντων δὲ¹ αὐτῶν ἀπὸ² τοῦ ὄρους, διεστειλάτο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγῶνται ἃ εἶδον,³ εἰ μὴ ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ. 10 Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. 11 Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες, «Ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;» 12 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν⁴ αὐτοῖς· «Ἥλιος μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστᾷ⁵ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῆ.⁶ 13 Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ ᾿Ηλίας ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν»⁷ (καθὼς γέγραπται ἐπ’ αὐτόν).

The nine couldn't do it

14 Καὶ ἐλθὼν⁸ πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν⁹ ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦν-τας αὐτοῖς.¹⁰ 15 Καὶ εὐθέως¹¹ πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν¹² αὐτόν ἐξεθαμβήθη,¹³ καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. 16 Καὶ ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς,¹⁴ «Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς;»¹⁵ 17 Καὶ ἀποκριθεὶς¹⁶ εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν.¹⁷ «Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. 18 Καὶ ὅπου ἂν¹⁸ αὐτόν καταλάβῃ ρήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ,¹⁹ καὶ ξηραίνεται. Καὶ εἶπον²⁰ τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.» 19 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ²¹ λέγει.²² «᾿Ω γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι, ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; Φέρετε αὐτόν πρὸς με.» 20 Καὶ ἤνεγκαν αὐτόν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὼν²³ αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν²⁴ αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο, ἀφρίζων. 21 Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, «Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ;» Ὁ δὲ εἶπεν.²⁵ «Παιδιόθεν. 22 Καὶ πολλάκις αὐτόν καὶ εἰς πῦρ²⁶ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα²⁷ ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. Ἀλλ’ εἴ τι δύνασαι,²⁸ βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ’ ἡμᾶς.» 23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ,

¹ καταβαινοντων δε f³⁵ A, W [98%] HF, RP, CP, TR, OC | ~ και 1 XB, C, D, N [2%] NU

² απο f³⁵ XA, C, N, W [99.5%] HF, RP, CP, TR, OC | εκ B, D [0.5%] NU

³ διηγησονται α ειδον f³⁵ A [92%] HF, RP, CP, TR, OC | διηγησονται 23 N [5%] | ~ 231 XB, C [2%] NU | ~ 23 εξηγησονται W [1%] | ~ 2 ειδωσαν 1 D

⁴ αποκριθεις ειπεν f³⁵ A, D, N, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | εφη XB, C [1%] NU

⁵ αποκαθιστα f³⁵ N [97%] HF, RP, CP, TR, OC | αποκαθιστανει A, W [2%] NU | αποκαθιστανει B | αποκαταστανει (X)D | αποκαταστησει C [0.5%]

⁶ εξουδενωθη f³⁵ A, C [97.5%] HF, RP, CP, TR, OC | εξουθενωθη X [0.5%] | εξουδενηθη B, D [0.5%] NU | εξουθενηθη N, W [1.5%]

⁷ ηθελησαν f³⁵ A, N, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | ηθελον XB, C, D [1%] NU

⁸ ελθων f³⁵ A, C, D, N [99%] HF, RP, CP, TR, OC | ελθοντες XB, W [1%] NU

⁹ ειδεν f³⁵ A, C, D, N [99%] HF, RP, CP, TR, OC | ειδον XW [1%] NU | ειδαν B

¹⁰ αυτοις f³⁵ A, D, N [98%] HF, RP, CP, TR, OC | προς αυτους B, C, W [2%] NU | προς εαυτους X

¹¹ ευθεως f³⁵ A, D, N [97%] HF, RP, CP, TR, OC | ευθυς XB, C, W [3%] NU

¹² ιδων f³⁵ A, N [96%] HF, RP, CP, TR | ιδοντες XB, C(D)W [4%] OC, NU

¹³ εξεθαμβηθη f³⁵ A, N [96%] HF, RP, CP, TR | εξεθαμβηθησαν XB, C, W [4%] OC, NU | εθαμβησαν D

¹⁴ τους γραμματεις f³⁵ A, C, N [97%] HF, RP, CP, TR, OC | αυτους XB, D, W [3%] NU

¹⁵ αυτους f³⁵ B, C, N [97%] HF, RP, TR, NU (some minuscules have aspiration) | εαυτους XA, W [2.5%] CP, OC | αλληλους [0.5%] | υμειν D | two other variants

¹⁶ αποκριθεις f³⁵ A, N [97%] HF, RP, CP, TR, OC | 1 αυτω C(W) [2%] | απεκριθη αυτω XB, D [1%] NU

¹⁷ ειπεν f³⁵ A, C, N(W) [99%] HF, RP, CP, TR, OC | --- XB, D [1%] NU

¹⁸ αν f³⁵ C, D, N, W [97%] HF, RP, CP, TR, OC | εαν A, B [2%] NU | --- X [1%]

¹⁹ αυτου f³⁵ A, N [95%] HF, RP, CP, TR, OC | --- XB, C, D, W [5%] NU

²⁰ ειπον *rell* | ειπα XB, W [3%] NU

²¹ αυτω f³⁵ (N) [95%] HF, RP, CP, TR, OC | αυτοις (P⁴⁵)XA, B, D(W) [4%] NU | --- C [1%]

²² λεγει *rell* | ειπεν P⁴⁵ [0.5%] CP

²³ ιδων f³⁵ [30%] | ιδων *rell* (It was the demon that saw Him, so the gender is neuter.)

²⁴ ευθεως το πνευμα εσπαραξεν f³⁵ P⁴⁵A, N, W [98%] HF, RP, CP, TR, OC | ~ 23 ευθυς συνεσπαραξεν XB, C [1%] NU | 23 εταραξεν D | three other variants

²⁵ ειπεν f³⁵ A [95%] HF, RP, CP, TR, OC | 1 εκ XB, C, D, N, W [5%] NU

²⁶ αυτον και εις πυρ f³⁵ N [47%] TR, OC | 123 το 4 A [50%] HF, RP, CP | ~ 2341 XB, C [1%] NU | 134 P⁴⁵W [1%] | ~ 1342 D | three other variants

²⁷ υδατα *rell* | το υδωρ CP

²⁸ δυνασαι f³⁵ A, C, N [97%] HF, RP, CP, TR, OC | δυναη P⁴⁵XB, D, W [3%] NU

«Τὸ εἰ δύνασαι¹ πιστεῦσαι·² πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.» **24** Καὶ εὐθέως³ κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρῶν,⁴ ἔλεγεν, «Πιστεύω, Κύριε·⁵ βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.»

25 Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὁ⁶ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, «Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν,⁷ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁸ ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν.» **26** Καὶ κράξαν⁹ καὶ πολλὰ σπαράξαν¹⁰ αὐτόν¹¹ ἐξῆλθεν. Καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός· ὥστε¹² πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. **27** Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός¹³ ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. **28** Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν¹⁴ εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν,¹⁵ «Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;» **29** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, «Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελεθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία.»¹⁶

Jesus predicts His death again

30 Καὶ ἐκεῖθεν¹⁷ ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ·¹⁸ **31** ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι, «Ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹⁹ ἀναστήσεται.» **32** Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

About humility

33 Καὶ ἦλθεν²⁰ εἰς Καπερναοῦμ·²¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς, «Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς²² διελογίζεσθε;» **34** Οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων. **35** Καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς, «Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται²³ πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.» **36** Καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς, **37** «Ὅς ἐὰν²⁴ ἐν τῶν τοιούτων παιδιῶν²⁵ δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὅς ἐὰν²⁶ ἐμὲ δέξηται,²⁷ οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.»

¹ δύνασαι f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | δυνῆ ρ⁴⁵ κB,D,N,W [3%] NU

² πιστεῦσαι f³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- ρ⁴⁵ κB,C,N,W [3%] NU

³ καὶ εὐθέως f³⁵ ρ^{45v} A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 κC | εὐθὺς B [0.5%] NU | εὐθὺς δε [0.5%]

⁴ μετὰ δακρῶν f³⁵ (D)N [98.9%] HF,RP,CP,TR,OC | --- (ρ⁴⁵) κA,B,C [1%] NU | W is wild | one other variant

⁵ κυριε f³⁵ N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κA,B,C,D,W [1%] NU

⁶ ο f³⁵ κA,W [60%] | --- B,C,D,N [40%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁷ το πνεῦμα το ἀλαλον καὶ κωφον f³⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 34562 ρ⁴⁵ κB,C,D,W [5%] NU

⁸ σοι ἐπιτάσσω f³⁵ A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 κB,C,W [1%] NU

⁹ κράξαν f³⁵ A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | κράξας κB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ σπαράξαν f³⁵ ρ^{45v} A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | σπαράξας κB,C,D,W [1.5%] NU

¹¹ αὐτον f³⁵ κA,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- ρ^{45v} B,C,D,W [1.5%] NU

¹² ὥστε f³⁵ C,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 τοὺς κA,B [1.5%] NU

¹³ αὐτον τῆς χειρός f³⁵ A,N [95%] HF,RP,TR,OC | ~ 23 αὐτου ρ^{45v} κB,D [5%] CP,NU | 123 αὐτου C | 23 W

¹⁴ εἰσελθόντα αὐτον f³⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | εἰσελθόντος αὐτου κB,C,D,W [5%] NU | εἰσελθόντι αὐτω ρ⁴⁵

¹⁵ ἐπηρώτων αὐτον κατ' ἰδίαν f³⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 3412 κ(B,C) [3%] NU | ~ 34 ἠρωτων 2 D [1%] | ~ 34 καὶ ἐπηρωτησαν 2 W [1%] | καὶ ἠρωτησαν 2 ρ⁴⁵

¹⁶ καὶ νηστεία f³⁵ A,C,D,N,W (1,651 mss) HF,RP,CP,TR,OC | --- κB (4 mss) NU

¹⁷ καὶ ἐκεῖθεν f³⁵ A,C,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | κακεῖθεν κB,D [1.5%] NU

¹⁸ γνῶ f³⁵ A,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | γνοι κB,C,D [1.5%] NU

¹⁹ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | μετὰ τρεῖς ἡμέρας κB,C,D [1%] NU

²⁰ ἦλθεν f³⁵ A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ἦλθον κB,W [2%] NU | εἰσηλθεν [1%] | ἦλθοσαν D

²¹ καπερναοῦμ f³⁵ A,C,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | καφαρναοῦμ κB,D,W [1%] NU

²² πρὸς ἑαυτοὺς f³⁵ A,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κB,C,D [1%] NU

²³ ἔσται f³⁵ κA,B,C,N (80.6%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | ἔστω (19.2%) | ἔστε W (0.2%) | --- D

²⁴ ἐὰν f³⁵ N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀν κA,B,C,D,W [5%] NU

²⁵ τοιούτων παιδιῶν *rell* | ~ 21 (κC) [1%] CP

²⁶ ἐὰν f³⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀν B,D,W [2%] NU | --- κ

²⁷ δέξηται f³⁵ A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | δεχηται B [0.5%] NU | δεχετε κ

Either for, or against

38 Ἀπεκρίθη δὲ¹ αὐτῷ ὁ² Ἰωάννης, λέγων,³ «Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα⁴ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.⁵ καὶ ἐκωλύσαμεν⁶ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ⁷ ἡμῖν.»⁸ **39** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· «Μὴ κωλύετε αὐτόν, οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογήσαί με. **40** Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν,⁹ ὑπὲρ ὑμῶν¹⁰ ἐστιν. **41** Ὅς γὰρ ἂν ποτίση ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν¹¹ ὀνόματί μου,¹² ὅτι Χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,¹³ οὐ μὴ ἀπολέση τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

About offenses

42 »Καὶ ὃς ἐὰν¹⁴ σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν¹⁵ τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,¹⁶ καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περὶκεῖται λίθος μυλικὸς¹⁷ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. **43** Καὶ ἐὰν σκανδαλίξῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλὸν σοὶ ἐστὶν¹⁸ κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν¹⁹ ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν Γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον **44**—ὅπου «ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.»²⁰ **45** Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίξῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλὸν ἐστὶν σοὶ²¹ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον **46**—ὅπου «ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.»²² **47** Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίξῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλὸν σοὶ²³ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἢ²⁴ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι²⁵ εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός²⁶ **48**—ὅπου «ὁ σκώληξ²⁷ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.»

49 »Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλὶ ἀλισθήσεται.²⁸ **50** Καλὸν τὸ ἄλας, ἐὰν δὲ

¹ απεκριθη δε f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR | εφη XB [1%] NU | και αποκριθεις W [1%] | 1 D [1%] OC | αποκριθεις 2 εφη C

² ο f³⁵ XB,C,W [45%] CP,TR,OC,NU | --- A,D,N [55%] HF,RP

³ λεγων f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ειπεν D,W [1%] | λεγει [1%] | --- XB,C [1%] NU

⁴ τινα f³⁵ A [89%] HF,RP,CP,TR | 1 εν XB,C,D,N,W [10%] OC,NU | 1 επι [1%]

⁵ ος ουκ ακολουθει ημιν f³⁵ A(D)N,W (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC | --- XB,C (1.5%) NU | long omission (0.1%)

⁶ εκωλυσαμεν f³⁵ A,C,N,W (90%) HF,RP,CP,TR,OC | εκωλυομεν XB,D (1.7%) NU | --- (8.3%) part of a larger omission

⁷ ακολουθει f³⁵ A,C,N (85.4%) HF,RP,CP,TR,OC | ηκολουθει XB,D (1.7%) NU | omit four words D,W (4.6%) | --- (8.3%) part of a larger omission

⁸ και εκωλυσαμεν αυτον οτι ουκ ακολουθει ημιν *rell* | --- (8.3%) [Obvious homoioteleuton]

⁹ υμων f³⁵ A,D,N [90%] HF,RP,CP,TR,OC | ημων XB,C,W [10%] NU,some TRs

¹⁰ υμων f³⁵ A,D,N [88%] HF,RP,CP,TR,OC | ημων XB,C,W [12%] NU,some TRs

¹¹ εν f³⁵ XA,B,C,N,W (81.8%) HF,RP,CP,NU | 1 τω D (18%) TR,OC | --- (0.2%)

¹² μου f³⁵ XD,W (95.1%) HF,RP,CP,TR,OC | --- A,B,C,N (4.9%) NU

¹³ υμιν f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οτι XB,C,D,W [2%] NU

¹⁴ εαν f³⁵ A,C [90%] HF,RP,CP | αν XB,D,N,W [10%] TR,OC,NU

¹⁵ μικρων f³⁵ [85%] HF,RP,TR | 1 τουτων XA,B,C,D,N [15%] CP,OC,NU | 1 μου W

¹⁶ εις εμε f³⁵ A,B,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- XC,D [0.5%]

¹⁷ λιθος μυλικος f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | μυλος ονικος XB,C,D [3%] NU | ~ μυλωνικος 1 [1%] | μυλον ονικον W

¹⁸ σοι εστιν f³⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2 σε XB,C [3%] NU | ~ 21 D

¹⁹ εις την ζωην εισελθειν f³⁵ N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 4123 XA,B,C,D [2%] NU

²⁰ verse 44 f³⁵ A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- XB,C,W [4%] NU

²¹ εστιν σοι f³⁵ N [70%] HF,RP,CP,TR | 1 σε XA,B,C [28%] NU | ~ 21 D,W [2%] OC

²² εις το πυρ το ασβεστον οπου ο σκωληξ αυτων ου τελευτα και το πυρ ου σβεννυται f³⁵ A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- XB,C,W [4%] NU

²³ σοι f³⁵ A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | σε XB [1%] NU | --- W [1%]

²⁴ η *rell* | 1 τους D [1%] OC

²⁵ βληθηναι *rell* | απελθειν D [1%] OC

²⁶ του πυρος f³⁵ A,C,N (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC | --- XB,D,W (1.5%) NU | εις το πυρ (0.5%) | long omissions (0.7%)

²⁷ σκωληξ f³⁵ [30%] | 1 αυτων XA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

²⁸ και πασα θυσια αλι αλισθησεται f³⁵ A,C(D)N (88.5%) HF,RP,CP,TR,OC | 1235 (4.4%) | --- (XB(W) (7%) NU | one other variant

τὸ ἄλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹ καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.»

Down with divorce!

10:1 Κάκειθεν² ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας, διὰ τοῦ³ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἴωθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. **2** Καὶ προσελθόντες⁴ Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν⁵ αὐτόν, «Εἰ ἔξστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι;» πειράζοντες αὐτόν. **3** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, «Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς;»⁶ **4** Οἱ δὲ εἶπον, «Μωσῆς ἐπέτρεπεν⁷ βιβλίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολῦσαι.» **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ⁸ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. **6** Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς ὁ Θεός.^{9,10} **7** Ἔνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,¹¹ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.» **8** Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία.¹² **9** Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.»

10 Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ¹³ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁴ περὶ τοῦ αὐτοῦ¹⁵ ἐπηρώτησαν¹⁶ αὐτόν. **11** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Ὅς ἐάν¹⁷ ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ’ αὐτήν· **12** καὶ ἐάν γυνὴ ἀπολύσῃ¹⁸ τὸν ἄνδρα αὐτῆς¹⁹ καὶ γαμηθῇ ἄλλω,²⁰ μοιχᾶται.»

Jesus blesses little children

13 Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἄψηται αὐτῶν.²¹ οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.²² **14** Ἴδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με.²³ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **15** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν²⁴ μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.» **16** Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτά, εὐλόγει αὐτά.²⁵

¹ αλας f³⁵ C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | αλα NA,B,D,W [2%] NU

² κακειθεν f³⁵ A,N [95%] HF,RP,TR | και εκειθεν NB,C,D,W [5%] CP,OC,NU

³ δια του f³⁵ A,N (84.7%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 το (1%) | και NB,C (0.7%) NU | εις το (0.5%) | --- D,W (12.8%) | three other variants (0.2%)

⁴ προσελθοντες f³⁵ A,B (56.4%) HF,RP,CP,NU | 1 οι NC,N(W) (43.5%) TR,OC | --- D (0.1%)

⁵ επηρωτησαν f³⁵ A,N,W [97%] HF,RP,TR | επηρωτων NB,D [3%] CP,OC,NU | επηρουν C | one other variant

⁶ μωσης f³⁵ A,C [80%] HF,RP,CP,TR | μουσης NB,D,N,W [20%] OC,NU (twice)

⁷ μωσης επετρεπεν f³⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 NB,C,D [1.5%] OC,NU

⁸ και αποκριθεις ο f³⁵ A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ο δε NB,C [1.5%] NU

⁹ ο θεος f³⁵ A,N(D,W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C [1%] NU

¹⁰ θεος *rell* | 1 και ειπεν D,N,W [5%] CP

¹¹ και προσκολληθησεται προς την γυναικα αυτου f³⁵ D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | 12 τη γυναικι 6 A,N [1.5%] | 12 γυγυναικι 6 C | --- NB [0.5%]

¹² σαρξ μια f³⁵ NA,C,W [35%] | ~ 21 B,D,N [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹³ εν τη οικια f³⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR | εις την οικιαν NB,D [1%] OC,NU

¹⁴ αυτου f³⁵ A,D,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR | --- NB,C [2%] OC,NU

¹⁵ του αυτου f³⁵ (D) [80%] HF,RP,CP,TR | τουτου A,B,C,N [18%] OC,NU | 2 [1%] | τουτων N | --- W [1%]

¹⁶ επηρωτησαν f³⁵ A,D,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR | επηρωτων NB [2%] OC,NU | επηρωτου C

¹⁷ εαν f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR | αν NB,C,D [2%] OC,NU

¹⁸ γυνη απολυση f³⁵ A,N(W) (96.3%) HF,RP,CP,TR | 1 απολυσασα (1.8%) OC | 1 εξελθη D (0.9%) | αυτη απολυσασα NB,C (0.6%) NU | two other variants (0.2%) | long omissions (0.2%)

¹⁹ αυτης *rell* | --- OC

²⁰ και γαμηθη αλλω f³⁵ A,N (95.9%) HF,RP,CP,TR | γαμηση αλλον NB(D) (0.4%) NU | 23 (1%) OC | 12 (0.3%) | 1 γαμηση 3 (0.5%) | 1 γαμηση αλλον (D)W (1.5%) | γαμηση 3 C (0.1%) | 1 κοιμηθη 3 (0.3%) | long omissions (0.2%)

²¹ απηται αυτων f³⁵ A,D,N,W (93.3%) HF,RP,CP,TR | ~ 21 NB,C (6.7%) OC,NU

²² επετιμων τοις προσφερουσιν f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | επετιμησαν αυτοις NB,C [1%] NU

²³ με f³⁵ B(N,W) [75%] HF,RP,CP,NU | 1 και NA,C,D [25%] TR,OC

²⁴ εαν f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | αν NB,C,D,W [4%] NU

²⁵ τιθεις τας χειρας επ αυτα ευλογει αυτα f³⁵ A(D,W) [88.5%] HF,RP | 12345 ηυλογει 7 (N) [10%] CP,TR | ~ κατευλογει 12345 NB,C [1.5%] NU | ~ κατηυλογει 12345 OC (each verb has at least five variants)

A rich young man

17 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν,¹ προσδραμών τις² καὶ γονυπετήσας αὐτὸν ἐπιηρώτα αὐτόν, «Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;» **18** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· «Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. **19** Τὰς ἐντολάς οἶδας· Μὴ μοιχεύσης, Μὴ φονεύσης,³ Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης, Μὴ ἀποστερήσης,⁴ Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.»⁵ **20** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν⁶ αὐτῷ, «Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.»⁷ **21** Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ·⁸ «Ἐν σοὶ⁹ ὑστερεῖ.¹⁰ ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δός¹¹ πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν.»¹² **22** Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, «Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται.» **24** Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· «Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν¹³ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. **25** Εὐκοπώτερόν γὰρ¹⁴ ἐστὶν κάμηλον διὰ¹⁵ τρυμαλιᾶς τῆς¹⁶ ραφίδος εἰσελθεῖν¹⁷ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.» **26** Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, «Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;» **27** Ἐμβλέψας δὲ¹⁸ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, «Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ¹⁹ Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν²⁰ παρὰ τῷ Θεῷ.»

It pays to serve Jesus

28 Ἦρξατο δὲ²¹ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ,²² «Ἴδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν²³ σοι.» **29** Ἀποκριθεὶς δὲ²⁴ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν·²⁵ «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς

¹ οδον *rell* | 1 ἴδου τις πλουσιος A, W [10%]

² τις *f*³⁵ [20%] CP | εἰς *κ*B, C, D, N [70%] HF, RP, TR, OC, NU | --- A, W [10%]

³ μοιχευσης μη φονευσης *f*³⁵ A, N, W (93.4%) HF, RP, CP, TR, OC | ~ 321 B, C (4%) NU | 1 (1.8%) | 3 *κ* (0.3%) | 12 πορνευσης D (0.4%) | 12 πορνευσης 23 (0.2%)

⁴ μη αποστερησης *f*³⁵ *κ*A, C, D, N (83.9%) HF, RP, CP, TR, OC, NU | --- B, W (16.1%)

⁵ μητερα *f*³⁵ A, B, D (87.9%) HF, RP, CP, TR, OC, NU | 1 σου *κ*C, N, W (12.1%)

⁶ αποκριθεις ειπεν *f*³⁵ A, D, N, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | 1 εφη C | εφη *κ*B [1%] NU

⁷ μου *rell* | 1 τι ετι υστερω N(W) [10%]

⁸ αυτω *rell* | 1 ει θελεις τελειος ειναι N, W [10%]

⁹ σοι *f*³⁵ A, D, N [98%] HF, RP, CP, TR | σε *κ*B, C, W [2%] OC, NU

¹⁰ υστερει *rell* | 1 ει θελεις τελειος ειναι [1%] OC

¹¹ δος *f*³⁵ A, B, N, W [80%] HF, RP, CP, OC | 1 τοις *κ*C, D [20%] TR[NU]

¹² αρας τον σταυρον *f*³⁵ A, N (96.1%) HF, RP, CP, TR | 123 σου (W) (2.5%) OC | --- *κ*B, C, D (1.4%) NU

¹³ τους πεποιθотας επι χρημασιν *f*³⁵ A, C, N (92.1%) HF, RP, CP, OC | 234 (1.5%) | 123 χρηματα (0.9%) | 123 τοις 4 D (4%) TR | τοις πεποιθотωσιν 3 τοις 4 (0.7%) | οι τα χρηματα εχοντες (0.4%) | πλουσιον W | --- *κ*B (5 mss) NU | long omission (0.1%) (Is the omission not obviously inferior?)

¹⁴ γαρ *f*³⁵ [20%] CP | δε A | --- *κ*B, C(D)N, W [80%] HF, RP, TR, OC, NU

¹⁵ δια *f*³⁵ *κ*A, C, D, N, W [45%] OC | 1 της B [55%] HF, RP, CP, TR[NU]

¹⁶ της *f*³⁵ B [80%] HF, RP, CP, TR[NU] | --- *κ*A, C, D, N, W [20%] OC

¹⁷ εισελθειν *f*³⁵ *κ*A, N, W [90%] HF, RP, CP, TR, OC | διελθειν B, C [10%] NU | διελευσεται D

¹⁸ δε *f*³⁵ A, D, N, W [99%] HF, RP, CP, TR | --- *κ*B, C [1%] OC, NU

¹⁹ παρα *f*³⁵ *κ*B, C, N [90%] HF, RP, CP, OC, NU | 1 τω A, D, W [10%] TR

²⁰ εστιν *f*³⁵ A, N [98%] HF, RP, CP, TR, OC | --- *κ*B, C(D)W [2%] NU

²¹ δε *f*³⁵ N [50%] CP | --- *κ*A, B, C, W [30%] HF, RP, OC, NU | ~ και D [20%] TR | ουν [0.5%]

²² ο πετρος λεγειν αυτω *f*³⁵ A(D)N [97.5%] HF, RP, CP, TR, OC | ~ 3124 *κ*B, C [1%] NU | ~ 4312 W [1%] | ~ 3412 [0.5%]

²³ ηκολουθησαμεν *f*³⁵ *κ*A, N [99.5%] HF, RP, CP, TR, OC | ηκολουθηκαμεν B, C, D, W [0.5%] NU

²⁴ αποκριθεις δε *f*³⁵ D [50%] HF, CP, TR, OC | 1 A, W [20%] RP | ~ και 1 C, N [29%] | --- *κ*B [1%] NU

²⁵ ο ιησους ειπεν *f*³⁵ A, C, N, W [99%] HF, RP, CP, TR, OC | ~ εφη 12 B [0.5%] NU | ~ εφη αυτω 12 *κ* | 12 D | one other variant

ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα¹ ἢ γυναῖκα² ἢ τέκνα ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν³ τοῦ εὐαγγελίου, **30** ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα, νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ—οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς καὶ πατέρα καὶ μητέρα⁴ καὶ τέκνα καὶ ἀγρούς (μετὰ διωγμῶν)—καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον. **31** Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ⁵ ἔσχατοι πρῶτοι.»

Jesus predicts His death a third time

32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς⁶ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἔθαμβοῦντο, καὶ⁷ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, **33** ὅτι «Ἰδοῦ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματεῦσιν·⁸ καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν· **34** καὶ ἐμπαίζουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ,⁹ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν.¹⁰ Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹¹ ἀναστήσεται.»

Selfish ambition rebuked

35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ¹² υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες,¹³ «Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὁ ἐὰν αἰτήσωμεν¹⁴ ποιήσῃς ἡμῖν.» **36** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Τί θέλετε ποιησαί με¹⁵ ὑμῖν;» **37** Οἱ δὲ εἶπον¹⁶ αὐτῷ, «Δὸς ἡμῖν ἵνα εἴς ἐκ δεξιῶν σου¹⁷ καὶ εἴς ἐξ εὐωνύμων σου¹⁸ καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου.» **38** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ¹⁹ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;» **39** Οἱ δὲ εἶπον²⁰ αὐτῷ, «Δυνάμεθα.» Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Τὸ μὲν²¹ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· **40** τὸ δὲ καθίσει ἐκ δεξιῶν μου καὶ²² ἐξ εὐωνύμων μου²³ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται.»

41 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. **42** Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς²⁴ λέγει αὐτοῖς· «Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατα-

¹ πατερα η μητερα f³⁵ NA,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 321 B,C,W [1%] NU | 3 D

² η γυναικα f³⁵ A,C,N (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W (1.8%) NU | two other variants (0.1%)

³ ενεκεν f³⁵ C,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU | --- NA,B [10%] TR | ενεκα D [0.5%]

⁴ πατερα και μητερα f³⁵ [40%] OC | πατερας 2 μητερας N [2%] | μητερας B [55%] HF,RP,CP,TR,NU | 3 A,C,D,W [3%] | long omission N

⁵ και f³⁵ NA,D,W [70%] HF,RP,CP,OC | 1 οι B,C,N [30%] TR[NU]

⁶ αυτους rel | αυτων CP | αυτοις [2%]

⁷ και f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | οι δε NB,C [2%] NU | --- D,W [2%]

⁸ και τοις γραμματευσιν f³⁵ A,B [40%] TR,NU | 13 C,D,N,W [60%] HF,RP,CP,OC | --- N [0.5%]

⁹ μαστιγώσουσιν αυτον και εμπτυσουσιν αυτω f³⁵ A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 45312 (N)B,C [2%] NU | 12 [1%] | 1345 N | ενπτύξουσιν 5 D [0.5%]

¹⁰ αυτον f³⁵ A,C,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB(D) [2%] NU

¹¹ τη τριτη ημερα f³⁵ A,N,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC | μετα τρεις ημερας NB,C,D (0.7%) NU | long omission (0.3%)

¹² οι f³⁵ ND,W (67.3%) HF,RP,CP,TR,NU | --- A,N (32.4%) OC | 1 δυο B,C (0.3%)

¹³ λεγοντες f³⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 αυτω NB,C(D) [1.5%] NU

¹⁴ αιτησωμεν f³⁵ [93%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 σε (A)B,C [1%] NU | σε 1 N [5%] | σε ερωτησωμεν D [0.5%] | σε αιτησωμεθα W | long omission N

¹⁵ ποιησαι με f³⁵ A,N (90.7%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 (0.9%) | 1 W (2.5%) | ποιησω C(D) (2.7%) | ποιησω 2 (0.1%) | ~ 2 ποιησω B (0.3%) [NU] | ινα ποιησω (2.1%) | long omissions N (0.6%)

¹⁶ ειπον rel | ειπαν B,C,D [0.5%] NU | long omission N

¹⁷ εκ δεξιων σου f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312 NB,C [1%] NU

¹⁸ εξ ευωνυμων σου f³⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 D,W [1%] | ~ 312 N | 1 αριστερων B [0.5%] NU

¹⁹ και f³⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC | η NB,C,D,N,W [5%] NU

²⁰ ειπον rel | ειπαν NB,D,W [1%] NU | λεγουσιν [0.5%]

²¹ μεν f³⁵ A,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C [0.5%] NU

²² και f³⁵ A,C,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | η NB,D,W [1.5%] NU

²³ μου f³⁵ [35%] TR | --- NA,B,C,D,N,W [65%] HF,RP,CP,OC,NU

²⁴ ο δε ιησους προσκαλεσαμενος αυτους f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ και 4513 (N)B,C,D [1.5%] NU | 1234 [0.5%] | 124 W

κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. **43** Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται¹ ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν² θέλῃ γενέσθαι μέγας³ ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος,⁴ **44** καὶ ὅς ἐάν⁵ θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι⁶ πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. **45** Καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.»

Blind Bartimaeus

46 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ.⁷ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ,⁸ υἱὸς Τιμαίου, Βαρτιμαῖος ὁ⁹ τυφλός, ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹⁰ **47** Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός ἐστιν,¹¹ ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, «Ὁ υἱὸς¹² Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν με.» **48** Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ, ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, «Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με.» **49** Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι.¹³ Καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ, «Θάρσει, ἔγειραι,¹⁴ φωνεῖ σε.» **50** Ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς¹⁵ ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **51** Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹⁶ «Τί θέλεις ποιήσω σοί;»¹⁷ Ὁ δὲ τυφλός εἶπεν αὐτῷ, «Ραββounί,¹⁸ ἵνα ἀναβλέψω.» **52** Ὁ δὲ¹⁹ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, «Ὑπάγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.» Καὶ εὐθέως²⁰ ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθησεν²¹ τῷ Ἰησοῦ²² ἐν τῇ ὁδῷ.

The last week

The 'triumphal' entry—Sunday, 03/31/30 AD

11:1 Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ,²³ εἰς Βηθσαφαγῆ²⁴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **2** καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως²⁵ εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν

¹ ἔσται f³⁵ A,N (97.5%) HF,RP,CP,TR,OC | ἐστιν NB,C(D,W) (1.6%) [NU] | ἐστε (0.8%) | two other variants

² εἰς f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐν NB,D(W) [3%] NU (N vacant)

³ γενέσθαι μέγας f³⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 NB,C(W) [5%] NU | ~ 2 εἶναι D

⁴ ὑμῶν διάκονος f³⁵ NA,B,C,D,W [98%] HF,RP,CP,OC,NU | ~ 21 [2%] TR

⁵ εἰς f³⁵ A,C [85%] HF,RP,CP,OC | ἐν NB,D,W [15%] TR,NU

⁶ ὑμῶν γενέσθαι f³⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐν ὑμῖν εἶναι NB,C [2%] NU | ~ 21 [2%] | 1 εἶναι D,W [1%]

⁷ Ἱεριχώ f³⁵ OC | Ἱεριχώ HF,RP,CP,TR,NU (twice)

⁸ ἱκανοῦ f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR | 1 ο NB,C,D,W [10%] OC,NU

⁹ ο f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR | --- NB,D,W [2%] OC,NU

¹⁰ ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν f³⁵ A,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC | 1234 C (0.2%) | ~ (+καὶ NB) προσαιτῆς 1234 (NB) (0.5%) NU | 1234 ἐπαιτῶν D (0.2%) | two other variants

¹¹ ὁ ναζωραῖος ἐστιν f³⁵ NA,C (98.5%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 ναζωρηγος 3 (0.4%) | 1 ναζαρηγος 3 (D)W (1.1%) NU | ~ 31 ναζαρηγος B | one other variant

¹² ὁ υἱὸς f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR | 2 D [1.5%] | υἱε NB,C [1.5%] OC,NU

¹³ αὐτὸν φωνηθῆναι f³⁵ A,D,W [96.5%] HF,RP,CP,TR | αὐτῷ 2 [1%] | ~ 21 [1%] | ~ φωνησατε 1 NB,C [1.5%] OC,NU

¹⁴ ἐγειραι f³⁵ [70%] HF,RP,CP,TR | ἐγειρε NA,B,C,D,W [28%] OC,NU | ἐγειρου [2%]

¹⁵ ἀναστὰς f³⁵ A,C,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀναπηδησας NB,D [1.5%] NU

¹⁶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς f³⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 234 εἶπεν NB,C,D [1.5%] NU | ~ 3412 [3%] | two other variants [0.5%]

¹⁷ θέλεις ποιήσω σοί f³⁵ A,D,W [96%] HF,RP,CP,TR | ~ 312 NB,C [4%] OC,NU

¹⁸ ραββounί f³⁵ [35%] CP | ραββounι NA,W [59%] HF,RP,OC,NU | ραββounι [5%] TR | ραββounει B,C [0.5%] | κυριε ραββει D | two other variants [0.5%]

¹⁹ ὁ δε f³⁵ NA,C,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR | ~ καὶ 1 B [1%] OC,NU

²⁰ εὐθέως f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | εὐθυς NB [1%] NU

²¹ ἠκολούθησεν f³⁵ [30%] CP | ἠκολουθει NA,B,C,D,W [69%] HF,RP,TR,OC,NU | ἠκολουθη [1%]

²² τῷ Ἰησοῦ f³⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC | αὐτῷ NA,B,C,D,W [5%] NU

²³ Ἱερουσαλήμ f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | Ἱεροσαλυμα NB,C,D,W [10%] NU

²⁴ βηθσαφαγῆ f³⁵ [70%] HF,RP,CP,OC | βηθφαγη NA,C,W [30%] TR,NU | βηδφαγη B | --- D

²⁵ εὐθέως f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | εὐθυς NB [1%] NU

οὐδεὶς ἀνθρώπων¹ κεκάθικεν. Λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.² **3** Καὶ εἰάν τις ὑμῖν εἴπῃ, «Τί ποιεῖτε τοῦτο;» εἶπατε ὅτι³ «Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει,» καὶ εὐθέως⁴ αὐτὸν ἀποστελλεῖ⁵ ὧδε.»

4 Ἀπῆλθον δὲ⁶ καὶ εὔρον τὸν⁷ πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν⁸ θύραν, ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδίου, καὶ λύουσιν αὐτόν. **5** Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων⁹ ἔλεγον αὐτοῖς, «Τί ποιεῖτε, λύοντες τὸν πῶλον;» **6** Οἱ δὲ εἶπον¹⁰ αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο¹¹ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. **7** Καὶ ἤγαγον¹² τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον¹³ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ.¹⁴ **8** Πολλοὶ δὲ¹⁵ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στοιβάδας¹⁶ ἔκοπτον¹⁷ ἐκ τῶν δένδρων¹⁸ καὶ ἐστρώννουν εἰς τὴν ὁδόν.¹⁹ **9** Καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες.²⁰ «Ὡσαννά.» «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.» **10** «Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι Κυρίου²¹ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ.» «Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις.»

11 Καὶ εἰσηλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ²² εἰς τὸ ἱερόν. Καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὁψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

A barren fig tree

12 Καὶ τῆ ἐπαύριον, ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπέειπεν. **13** Καὶ ἰδὼν συκῆν²³ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὐρήσει τι²⁴ ἐν αὐτῇ. Καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα, οὐ γὰρ ἦν καιρὸς²⁵ σύκων. **14** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς²⁶ εἶπεν αὐτῇ, «Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα²⁷ μηδεὶς καρπὸν φάγη.»²⁸ Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

¹ ἀνθρώπων f³⁵ D [95%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οὐπω NC [1%] | οὐπω 1 B(W) [3%] NU | ποποτε 1 A [0.5%]

² κεκαθικεν (-ηκεν 2%) λύσαντες αὐτον ἀγαγετε f³⁵ A(D)(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐκάθισεν λύσατε αὐτον καὶ φερετε NB,C [1%] NU

³ οτι f³⁵ NA,C,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B [0.5%] NU

⁴ ευθεως f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς NB,C,D [1%] NU

⁵ αὐτον ἀποστελλει f³⁵ A [83%] HF,RP,CP | ~ 21 [1%] | 1 ἀποστελει W [15%] TR | 12 παλιν ND [0.5%] OC,NU | ~ 2 παλιν 1 B | παλιν 12 C

⁶ ἀπῆλθον δε f³⁵ A,C,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 ουν [2%] | ~ καὶ 1 NB [0.5%] NU | ~ καὶ ἀπελθοντες D [0.5%]

⁷ τον f³⁵ NC [65%] TR,OC | --- A,B,D,W [35%] HF,RP,CP,NU

⁸ την f³⁵ NA,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,W [1%] NU

⁹ ἐστῶτων f³⁵ W [30%] CP | ἐστηκοτων NA,B,C,D [70%] HF,RP,TR,OC,NU

¹⁰ εἶπον rell | εἶπαν A [1%] NU

¹¹ ἐνετείλατο f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | εἶπεν NB,C,W [4%] NU | εἰρηκεὶ D

¹² ἠγάγον f³⁵ A,D [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀγοῦσιν NC,W [3%] | φερουσιν B [0.5%] NU

¹³ ἐπέβαλον f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐπιβαλλουσιν NB,C,D,W [4%] NU

¹⁴ αὐτῷ f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | αὐτον NB,C,D [2%] NU

¹⁵ πολλοὶ δε f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ καὶ 1 NB,C [1%] NU

¹⁶ στοιβάδας f³⁵ A,C [70%] HF,RP,CP,TR,OC | στιβάδας NB(D) [28%] NU | στυβάδας N [1%] | one other variant | long omission W

¹⁷ ἐκοπτον f³⁵ A,C,D,N (97.4%) HF,RP,CP,TR,OC | κοψαντες NB (0.5%) NU | long omissions W (2.1%)

¹⁸ δένδρων f³⁵ A,D,N (97.2%) HF,RP,CP,TR,OC | ἀγρων NB,C (0.6%) NU | long omissions W (2.2%)

¹⁹ καὶ ἐστρώννουν εἰς τὴν ὁδὸν f³⁵ A(D) (79.8%) HF,RP,CP,TR,OC | 12 ἐν τῇ 5 N (17.5%) | --- NB,C (0.6%) NU | long omissions W (2.1%)

²⁰ λεγοντες f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C [1%] NU

²¹ ἐν ὀνοματι κυριου f³⁵ A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D,W [5%] NU

²² ο ἰησους καὶ f³⁵ A,N [96%] HF,RP,TR,OC | 12 [2%] CP | --- NB,C,W [1%] NU | 3 D [1%]

²³ συκην f³⁵ [86%] HF,RP,CP,TR | 1 ἀπο A,B,C,N(D,W) [10%] OC,NU | 1 μιαν ἀπο N [2%] | 1 μιαν [2%]

²⁴ εὐρήσει τι f³⁵ [90%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 NA,B,C,N(W) [9%] OC,NU | εὐρησῶν 2 [0.5%] | D is wild

²⁵ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 124 N | ~ ο 24 οὐκ 3 NB,C [1%] NU | 123 ο 4 D,W [0.5%]

²⁶ ο ἰησους f³⁵ (W) [90%] HF,RP,CP,TR | --- NA,B,C,D,N [10%] OC,NU

²⁷ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 34512 NB,C(D)W [4%] NU

²⁸ φαγη f³⁵ D,W [35%] CP | φαγοὶ NA,B,C,N [65%] HF,RP,TR,OC,NU | φαγει [0.5%]

Jesus 'purifies' the temple (2nd time)—Monday, 04/01/30 AD

15 Καὶ ἔρχονται¹ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς² εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ³ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς κατέστρεψεν. **16** Καὶ οὐκ ἤφειεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. **17** Καὶ ἐδίδασκεν λέγων⁴ αὐτοῖς· «Οὐ γέγραπται ὅτι ᾠκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν⁵ σπήλαιον ληστῶν.»

18 Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,⁶ καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν.⁷ ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς⁸ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. **19** Καὶ ὅτε⁹ ὄψε ἐγένετο, ἐξεπορεύετο¹⁰ ἔξω τῆς πόλεως.

How to drown a mountain

20 Καὶ πρῶτῳ παραπορευόμενοι,¹¹ εἶδον τὴν συκὴν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. **21** Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· «Ραββί, ἴδε, ἡ συκὴ ἦν κατηράσω ἐξήρανται.» **22** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ¹² Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· «Ἐχετε πίστιν Θεοῦ. **23** Ἀμὴν γὰρ¹³ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ᾠρθῆτι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,» καὶ μὴ διακριθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύσῃ¹⁴ ὅτι ἂ λέγει¹⁵ γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.¹⁶ **24** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν¹⁷ προσευχόμενοι¹⁸ αἰτήσθε,¹⁹ πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε,²⁰ καὶ ἔσται ὑμῖν.

25 »Καὶ ὅταν στηκῆτε²¹ προσευχόμενοι, ἀφίετε, εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος, ἵνα καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῆ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. **26** Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς²² ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.»²³

Jesus' authority questioned—Tuesday, 04/02/30 AD

27 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι. **28** Καὶ λέγουσιν²⁴ αὐτῷ, «Ἐν ποία

¹ ερχονται *rell* | 1 παλιν N [1%] OC

² ο ιησους *f*³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- *XB,C(D)W* [4%] NU

³ και *f*³⁵ D [97%] HF,RP,CP,TR | 1 τους *XA,B,C,N* [3%] OC,NU | --- W

⁴ λεγων *f*³⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | και ελεγεν *XB,C* [2%] NU

⁵ εποιησατε αυτον *f*³⁵ *XC(D)N,W* [94%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 A [5%] OC | *πεποιηκατε* 2 B [1%] NU

⁶ γραμματεις και οι αρχιερεις *f*³⁵ N [94%] HF,RP,CP,TR | ~ 4231 *XA,B,C,D,W* [6%] NU | 123 *φαρισαιοι* 234 OC | one other variant [0.5%]

⁷ απολεσουσιν *f*³⁵ [35%] TR | *απολεσωσιν* *XA,B,C,D,N,W* [65%] HF,RP,CP,OC,NU

⁸ οτι πας *f*³⁵ A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2 γαρ *XB,C,W* [3%] NU

⁹ οτε *f*³⁵ A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | οταν *XB,C,W* [4%] NU

¹⁰ εξεπορευετο *f*³⁵ *XC,D,N* [97%] HF,RP,CP,TR,OC | *εξεπορευοντο* A,B(W) [3%] NU

¹¹ πρωι παραπορευομενοι *f*³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 B,C(D)W [3%] OC,NU | ~ *παρεπορευετο* 1 *X*

¹² ο *rell* | --- [5%] TR

¹³ γαρ *f*³⁵ A,C,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- *XB,D,N* [4%] NU

¹⁴ πιστευση *f*³⁵ A,C,D,N,W [93.4%] HF,RP,TR | *πιστευσει* [5%] OC | *πιστευη* *XB* (0.7%) NU | *πιστευει* (0.7%) CP | four other variants (0.2%)

¹⁵ α λεγει *f*³⁵ A,C,W (98%) HF,RP,CP,TR,OC | ο 2 (0.2%) | 1 λαλει (0.3%) | 1 ειπη (0.1%) | ο λαλει *XB,N* (1.1%) NU | --- D (0.3%)

¹⁶ ο εαν ειπη *f*³⁵ A(D)N (98%) HF,RP,CP,TR,OC | οσα 23 (0.6%) | οτι 23 (0.2%) | --- *XB,C,W* (1.2%) NU

¹⁷ αν *f*³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | εαν N [1.5%] | --- *XB,C,D,W* [1.5%] NU

¹⁸ προσευχομενοι *f*³⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | *προσευχεσθε και* *XB,C,D* [1.5%] NU

¹⁹ αιτησθε *f*³⁵ [50%] HF,RP,CP | *αιτεισθε* *XA,B,C,D,N,W* [48%] TR,OC,NU | *αιτησησθε* [0.5%] | *αιτησητε* [0.5%] | three other readings

²⁰ λαμβανετε *f*³⁵ A,N (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC | *ελαβετε* *XB,C,W* (0.7%) NU | *ληψεσθε* (0.5%) | *λημψεσθε* D (0.2%) | long omissions (0.5%)

²¹ στηκητε *f*³⁵ B,N,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC | *στηκετε* A,C,D [10%] NU | *στητε* *X*

²² ο εν τοις ουρανοις *rell* | --- [1%] OC

²³ whole verse 26 *f*³⁵ A(C)(D)(N) [96%] HF,RP,CP,TR,OC | --- *XB,W* [4%] NU (an easy case of homoioteleuton)

²⁴ λεγουσιν *f*³⁵ A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | *ελεγον* *XB⁴⁵,C,W* [2%] NU

ἐξουσία ταῦτα ποιεῖς;» καὶ¹ «Τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν² ἵνα ταῦτα ποιῆς;» **29** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς³ εἶπεν αὐτοῖς· «Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ⁴ ἓνα λόγον· καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. **30** Τὸ βάπτισμα⁵ Ἰωάννου· ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;»⁶ **31** Καὶ ἐλογίζοντο⁷ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες· «Ἐὰν εἴπωμεν, «Ἐξ οὐρανοῦ,» ἐρεῖ, «Διὰ τί οὖν⁸ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;» **32** Ἀλλ'⁹ εἴπωμεν, «Ἐξ ἀνθρώπων» —ἐφοβοῦντο τὸν λαόν,¹⁰ ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὅτι ὄντως¹¹ προφήτης ἦν. **33** Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ,¹² «Οὐκ οἶδαμεν.» Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς¹³ λέγει αὐτοῖς, «Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.»

Parable of wicked tenants

12:1 Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν.¹⁴ «Ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος¹⁵—καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὄρυξεν ὑπολήνιον καὶ ὠκοδόμησεν πύργον—καὶ ἐξέδοτο¹⁶ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπέδημησεν. **2** Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ¹⁷ τοῦ ἀμπελῶνος. **3** Οἱ δὲ¹⁸ λαβόντες αὐτόν, ἔδηραν¹⁹ καὶ ἀπέστειλαν κενόν. **4** Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτούς ἄλλον δοῦλον, κάκεῖνον λιθοβολήσαντες²⁰ ἐκεφαλαίωσαν,²¹ καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον.²² **5** Καὶ πάλιν²³ ἄλλον ἀπέστειλεν, κάκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς²⁴ μὲν δαίροντες,²⁵ τοὺς²⁶ δὲ ἀποκτείνοντες.²⁷ **6** Ἔτι οὖν²⁸ ἓνα υἱὸν ἔχων,²⁹ ἀγαπητὸν αὐτοῦ,³⁰ ἀπέστειλεν καὶ³¹ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον,³² λέγων ὅτι «Ἐντραπή-

¹ καὶ f³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR | η NB [1.5%] OC,NU | --- C(D) [0.5%]

² τὴν ἐξουσίαν ταυτην ἐδωκεν f³⁵ A,N [93%] HF,RP,CP,TR | 123 δεδωκεν P^{45v} [2%] | ~ 4123 NB,C [4%] OC,NU | ~ 4312 [1%] | ~ 3124 W | --- D

³ ἀποκριθεὶς f³⁵ A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C [1.5%] NU

⁴ υμας καὶ ἐγὼ f³⁵ [60%] HF,RP,CP | 1 καγὼ ND,N,W [38%] TR,OC | ~ καγὼ 1 A [1%] | 1 B,C [1%] NU

⁵ βάπτισμα f³⁵ N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 το NA,B,C,D [1%] NU

⁶ ἀνθρώπων f³⁵ [20%] | 1 ἀποκρίθητε μοι P^{45v} NA,B,C,D,N,W [80%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁷ ἐλογίζοντο f³⁵ A(N) [94%] HF,RP,CP,TR,OC | διελογίζοντο B,C,D,W [6%] NU | προσελογίζοντο N

⁸ οὖν f³⁵ NB,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- A,C,W [3%]

⁹ ἀλλ f³⁵ N [80%] HF,RP,CP | ἀλλὰ NA,B,C [1%] OC,NU | 1 εἰαν W [18%] TR | εἰαν D [1%] | one other variant

¹⁰ λαὸν f³⁵ A,D,W (95.1%) HF,RP,CP,TR,OC | οἰλοὺν NB,C,N (4.6%) NU | four other variants (0.2%)

¹¹ ὅτι ὄντως f³⁵ A,W (93.8%) HF,RP,CP,TR | 1 N (3.2%) OC | ~ 21 B,C (0.9%) NU | 2 (0.1%) | ὡς N (1%) | six combinations with ὡς (0.7%) | 1 ἀληθῶς D | --- (0.1%)

¹² λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ f³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 NB,C,N,W [3%] NU

¹³ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς f³⁵ W [94%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312 A,D [4%] | 12 NB,C,N [2%] NU

¹⁴ λέγειν f³⁵ A,C,D(N) [96%] HF,RP,CP,TR,OC | λαλεῖν NB,W [4%] NU | one other variant

¹⁵ ἐφύτευσεν ἄνθρωπος f³⁵ A,D [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 NB,C(N)(W) [4%] NU

¹⁶ ἐξέδοτο f³⁵ D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐξέδετο NA,B,C [1%] NU

¹⁷ τοῦ καρποῦ f³⁵ A,D,W [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC | τῶν καρπῶν NB,C,N [2%] NU | two other variants [0.5%]

¹⁸ οἱ δὲ f³⁵ A,C,N,W [98%] HF,RP,CP,TR | καὶ NB,D [2%] OC,NU

¹⁹ ἐδηραν f³⁵ [30%] | ἐδειραν NA,B,C,D(W) [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | ἐδιραν N

²⁰ λιθοβολήσαντες f³⁵ A,C,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | λιθοβολισαντες [1%] | --- NB,D,W [3%] NU

²¹ ἐκεφαλαίωσαν f³⁵ A,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐκεφαλιώσαν NB [0.5%] NU | κεφαλαίωσαντες (W) [1%]

²² ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον f³⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ἠτιμασαν NB,D [1%] NU | 1 ἠτιμασμενον W [1%]

²³ πάλιν f³⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D [1.5%] NU

²⁴ τοὺς f³⁵ A,C,N,W [97%] HF,RP,CP,TR | οὺς NB,D [3%] OC,NU

²⁵ δαίροντες f³⁵ [30%] CP | δερνοντες NA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU

²⁶ τοὺς f³⁵ A,C,N,W [97%] HF,RP,CP,TR | οὺς NB [3%] OC,NU | ἀλλοὺς D

²⁷ ἀποκτείνοντες f³⁵ N [80%] HF,RP,CP | ἀποκτενοντες NA,C,D [15%] OC,NU | ἀποκτεινοντες [4%] TR | ἀποκτεννυντες B | ἀποκτινοντες W | four other spellings

²⁸ ἐτι οὖν f³⁵ A,C,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 NB [1.5%] NU | ὑστερον δὲ W [1.5%]

²⁹ υἱὸν ἔχων f³⁵ N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 A,C,D [1%] | ~ εἶχεν 1 NB [1%] NU | 12 τὸν [1%] | αὐτὸν 2 τὸν W

³⁰ αὐτοῦ f³⁵ P^{45v} A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D [1.5%] NU

³¹ καὶ f³⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB(D)W [2%] NU

³² πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον f³⁵ A,N,W (89.3%) HF,RP,CP,TR | 12 (1.6%) | ~ 312 NB,C (8.5%) OC,NU | 1 αὐτὸν 3

σονται τὸν υἱὸν μου.» 7 Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς² ὅτι «Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.» 8 Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν,³ καὶ ἐξέβαλον⁴ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.

9 »Τί οὖν⁵ ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς,⁶ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. 10 Οὐδὲ τὴν Γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οικοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· 11 παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;» 12 Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον, ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Render to Caesar

13 Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν⁷ Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ. 14 Οἱ δὲ⁸ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· «Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ—καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις⁹—ἔξεστιν κῆνσον Καίσαρι δοῦναι,¹⁰ ἢ οὐ; 15 Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν;» Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς· «Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω.» 16 Οἱ δὲ ἤνεγκαν, καὶ λέγει αὐτοῖς, «Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;» Οἱ δὲ εἶπον¹¹ αὐτῷ,¹² «Καίσαρος.» 17 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ¹³ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος¹⁴ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.» Καὶ ἐθαύμασαν¹⁵ ἐπ' αὐτῷ.

A hypothetical situation

18 Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν—οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι—καὶ ἐπρωτήσαν¹⁶ αὐτόν, λέγοντες· 19 «Διδάσκαλε, Μωσῆς¹⁷ ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ τέκνα μὴ ἀφῆ,¹⁸ ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ¹⁹ καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 20 Ἐπτά²⁰ ἀδελφοὶ ἦσαν. Καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα. 21 Καὶ ὁ δευτερός ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν²¹ σπέρμα. Καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. 22 Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ,

(0.4%) | 3 D (0.2%) | one other variant

¹ γεωργοὶ *rell* | 1 θεασαμενοι αυτον ερχομενον [2%] OC

² ειπον προς εαυτους *f*³⁵ A,N [96%] HF,RP(CP)TR | ~ 231 [1%] OC | ~ 23 ειπαν *KB,C,W* [1%] NU | 1 [1%] | ειπαν 23 D

³ αυτον απεκτειναν *f*³⁵ A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 *KB,C* [1%] OC,NU | a different transposition [1%]

⁴ εξεβαλον *f*³⁵ *KW* [95%] HF,RP,CP,TR | 1 αυτων A,B,C,D,N [5%] OC,NU

⁵ ουν *f*³⁵ *KA,C,D,N,W* [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B [0.5%]

⁶ γεωργους *rell* | 1 τουτους [1%] OC

⁷ των *rell* | --- CP

⁸ οι δε *f*³⁵ A,N,W [98.8%] HF,RP,CP,TR,OC | και *KB,C(D)* (1.1%) NU | --- (0.1%)

⁹ διδασκεις *rell* | 1 ειπον ουν ημιν (C,D)N,W [3%] OC

¹⁰ κηνσον καισαρι δουναι *f*³⁵ A,N [91.3%] HF,RP,CP,TR | ~ 312 *KB,C* (4.8%) OC,NU | ~ 132 (1.6%) | ~ 213 (1.3%) | ~ 231 (0.2%) | ~ 3 επικεφαλαιον 2 D (0.3%) | omit one of the three W (0.4%)

¹¹ ειπον *ϕ*⁴⁵ *rell* | ειπαν *KB,C(D)W* [1%] NU | λεγουσιν A [0.5%]

¹² αυτω *rell* | --- *ϕ*^{45v}W [2%] OC

¹³ και αποκριθεις ο *f*³⁵ A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 3 δε *KB,C* [1%] NU | 2 δε 3 D [0.5%] | 12 W

¹⁴ αποδοτε τα καισαρος *f*³⁵ A(D)N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 *KB,C,W* [1.5%] NU

¹⁵ εθαυμασαν *f*³⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | εξεθαυμαζον *KB* [0.5%] NU | εθαυμαζον [0.5%] | εθαυμαζοντο D

¹⁶ επρωτησαν *f*³⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR | επρωτων *KB,D* [2%] OC,NU | επρωτουον C

¹⁷ μωσης *f*³⁵ A,C [90%] HF,RP,CP,TR | μουσης *KB,D,N,W* [10%] OC,NU

¹⁸ τεκνα μη αφη *f*³⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 *KB* [0.5%] | τεκνον 23 W [1%] | ~ 23 τεκνον B [0.5%] NU (N vacant)

¹⁹ αυτου *f*³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- *KB,C,W* [3%] NU

²⁰ επτα *rell* | 1 ουν (D) [5%] OC, some TRs

²¹ και ουδε αυτος αφηκεν *f*³⁵ A,W [94.1%] HF,RP,CP,TR | 123 ουκ 4 D,OC | 12 ουτος 4 (2.6%) | μη καταλιπον *KB,C* (0.8%) NU | 1 ουκ 4 (0.6%) | long omissions (1.9%) (OC has small print)

καί¹ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχάτη² πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.³ **23** Ἐν τῇ⁴ ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσιν,⁵ τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή;—οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.»

24 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·⁶ «Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; **25** Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται,⁷ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι⁸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **26** Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέος,⁹ ἐπὶ τοῦ¹⁰ βάτου, ὡς¹¹ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ¹² Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ¹³ Θεὸς Ἰακώβ; **27** Οὐκ ἔστιν ὁ¹⁴ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς¹⁵ ζώντων. Ὑμεῖς οὖν¹⁶ πολὺ¹⁷ πλανᾶσθε.»

The greatest commandment

28 Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς¹⁸ ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη,¹⁹ ἐπηρώτησεν αὐτόν, «Ποία ἐστὶν πρώτη πασῶν ἐντολῆ;»²⁰ **29** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ²¹ ὅτι «Πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν·²² Ἄκουε, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν,²³ Κύριος εἷς ἐστίν· **30** καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.» Αὕτη πρώτη ἐντολή.²⁴ **31** Καὶ²⁵ δευτέρα ὁμοία²⁶ αὕτη·²⁷ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.²⁸ Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν.»

32 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς· «Καλῶς, διδάσκαλε· ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστίν,²⁹ καὶ

¹ καὶ (—κ. D) ελαβον αυτην (+ωσαντως και A 1%) οἱ ἑπτα και f³⁵ (A)(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 145 NB,C [1%] NU | 456 W | 1456 [1%]

² εσχατη f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | εσχατον NB,C,W [10%] NU | --- D

³ απεθανεν και η γυνη f³⁵ A [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2341 NB,C,D(W) [5%] NU

⁴ τη f³⁵ NB,C (62.4%) HF,RP,CP,NU | 1 ουν A (33.6%) TR,OC | ~ ουν D,W (2.9%) | γουν (0.3%) | long omission (0.7%)

⁵ οταν αναστωσιν f³⁵ A (97.2%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- NB,C,D,W (2.1%) | long omission (0.7%)

⁶ και αποκριθεις ο ιησους ειπεν αυτοις f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 2 δε 3456 D,W [3%] | ~ εφη 634 NB,C [1%] NU

⁷ γαμισκονται f³⁵ W [94%] HF,RP,TR | εκγαμισκονται A [2%] CP | γαμιζονται NB,C [3%] OC,NU | γαμιζουσιν D | two other variants

⁸ αγγελοι f³⁵ NC,D [60%] NU | 1 οἱ NC A [35%] HF,RP,CP,TR,OC | οἱ 1 W (0.2%) | οἱ 1 οἱ B (1%) | 1 θεου (3.1%) | 1 θεου οἱ (0.6%) | two other variants (0.2%) (OC is in small print)

⁹ μωυσεος f³⁵ [20%] | μωυσεως NB,D,W [30%] OC,NU | μωυσεως A,C [50%] HF,RP,CP,TR

¹⁰ του f³⁵ NA,B,C [70%] HF,RP,CP,OC,NU | της D,W [30%] TR

¹¹ ως f³⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR | πως NB,C [2%] OC,NU | --- [1%]

¹² ο f³⁵ NA,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B,D,W [0.5%]

¹³ ο f³⁵ P⁴⁵ NA,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B,D,W [0.5%]

¹⁴ ο f³⁵ NA,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D,W [3%] NU

¹⁵ νεκρων αλλα θεος f³⁵ [75%] HF,RP,TR | 12 NA,B,C,D,W [25%] OC,NU | ~ 312 CP

¹⁶ υμεις ουν f³⁵ A,D (98%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 δε (1%) | 1 (0.2%) | --- NB,C,W (0.8%) NU

¹⁷ πολυ f³⁵ NA,B,C,D,W (89.6%) HF,RP,CP,TR,OC,NU | πολλοι (6.7%) | πολλα (0.8%) | --- (2.9%)

¹⁸ ειδως f³⁵ A,B [96%] HF,RP,CP,TR | ιδων NC,W [4%] OC,NU | και ειδων D

¹⁹ αυτοις απεκριθη f³⁵ A,D [95%] HF,RP,TR,OC | ~ 21 NB,C,W [4%] NU | 2 [1%] CP

²⁰ πρωτη πασων εντολη f³⁵ [25%] CP,TR | 1 παντων 3 A [70%] HF,RP,OC | ~ 31 παντων NB,C [2%] NU | 13 W [2%] | ~ 31 D [0.5%]

²¹ ο δε ιησους απεκριθη αυτω f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 123 ειπεν 5 [1%] | 12 ειπεν 5 W [1%] | ~ 413 NB [1%] NU | αποκριθεις 213 ειπεν 5 D

²² πασων των εντολων f³⁵ [25%] CP,TR | παντων 23 [50%] HF,RP | παντων 3 [2%] | παντων εντολη A [20%] OC | παντων (D,W) [1.5%] | εστιν NB [1%] NU | παντων εντολη εστιν αυτη C

²³ υμων f³⁵ [25%] | ημων NA,B,C,D,W [74%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | σου [1%]

²⁴ αυτη πρωτη εντολη f³⁵ A,D (85.3%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 εστιν 23 (0.4%) | 12 παντων 3 (12.3%) | 12 πασων 3 (0.4%) | 12 W (0.2%) | --- NB (1.1%) NU | long omissions (0.3%)

²⁵ και rell | δε D [1%] | --- NB [1%] NU

²⁶ ομοια f³⁵ A,D(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- (NB) [0.5%] NU

²⁷ αυτη f³⁵ RP,CP,TR,OC,NU | αυτη HF

²⁸ σεαυτον rell | εαυτον [25%] OC

²⁹ εστιν f³⁵ NA,B [95%] HF,RP,CP,OC,NU | 1 θεος (W) [2%] TR | 1 ο θεος D [3%]

οὐκ ἔστιν ἄλλος πλην αὐτοῦ. **33** Καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς¹ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖον² ἐστὶν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων καὶ³ θυσιῶν.» **34** Καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν αὐτὸν⁴ ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, «Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.» Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Is the Christ David's son?

35 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· «Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστὶν Δαυίδ;⁵ **36** Αὐτὸς γὰρ⁶ Δαυὶδ εἶπεν ἐν⁷ Πνεύματι⁸ Ἁγίῳ· «Λέγει⁹ ὁ¹⁰ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹¹ τῶν ποδῶν σου.»» **37** Αὐτὸς οὖν¹² Δαυὶδ λέγει αὐτὸν «Κύριον»· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;»¹³ Καὶ ὁ¹⁴ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.

Down with hypocrisy!

38 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.¹⁵ «Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελότων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, **39** καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹⁶ ἐν τοῖς δείπνοις· **40** οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Οὗτοι λήγονται¹⁷ περισσότερον κρῖμα.»

A widow's offering

41 Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς¹⁸ κατέναντι¹⁹ τοῦ γαζοφυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλον²⁰ πολλὰ. **42** Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης. **43** Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει²¹ αὐτοῖς· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχὴ²² πλεῖον πάντων βέβληκεν²³ τῶν βαλλόντων²⁴ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· **44** πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δέ, ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς, πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.»

The temple will be destroyed

13:1 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς²⁵ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· «Διδάσ-

¹ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς f³⁵ A(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,W [2%] NU

² πλεῖον f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | περισσότερον NB [1%] NU

³ καὶ f³⁵ A,B,D,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU | 1 τῶν N [10%] TR

⁴ αὐτὸν f³⁵ A,B [97%] HF,RP,CP,TR[NU] | --- ND,W [3%] OC

⁵ ἐστὶν δαυὶδ f³⁵ A,W [95%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 NB,D [5%] OC,NU

⁶ γὰρ f³⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,W [1%] NU | ~ καὶ (D)

⁷ ἐν f³⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,OC | 1 τῷ ND [10%] TR,NU | τῷ B

⁸ πνεύματι f³⁵ A,W [90%] HF,RP,CP,OC | 1 τῷ NB,D [10%] TR,NU

⁹ λέγει f³⁵ A,D [80%] HF,RP,CP,OC | εἶπεν NB,W [20%] TR,NU

¹⁰ ὁ f³⁵ NA,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D [0.5%] NU

¹¹ υποπόδιον f³⁵ NA [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | υποκατω B,D,W [0.5%] NU

¹² οὖν f³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W [2%] NU

¹³ υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶν f³⁵ NA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 B [0.5%] NU | ~ 312 D | two other variants

¹⁴ ὁ f³⁵ A,B [99%] HF,RP,TR,OC[NU] | --- ND,W [1%] CP

¹⁵ ἐλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 13456 W [1%] | ~ 345612 [0.5%] | ~ 34561 NB [1%] NU | διδασκων 12 (D) [0.5%]

¹⁶ πρωτοκλισίας *rell* | πρωτοκλησίας A [10%] CP

¹⁷ ληψονται *rell* | λημψονται NA,D,W [1%] NU ὁ ἰησοῦς f³⁵ A(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB [1%] NU

¹⁸ ὁ ἰησοῦς f³⁵ A(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB [1%] NU

¹⁹ κατέναντι *rell* | ἀπεναντι B (10.9%) | κατενωπιον (0.3%)

²⁰ ἔβαλον f³⁵ [35%] CP | ἐβαλλον A,B(D)W [65%] HF,RP,TR,OC,NU | ἐξεβαλλον N

²¹ λέγει f³⁵ W [85%] HF,RP,TR | εἶπεν NA,B,D [15%] CP,OC,NU

²² αὕτη ἢ πτωχὴ *rell* | ~ 231 D [1%] OC

²³ βέβληκεν f³⁵ (89.7%) HF,RP,CP,TR | ἐβαλεν A,B,D (10.3%) OC,NU | ἐβαλλεν N

²⁴ βαλλόντων f³⁵ NA,B,D [60%] HF,RP,CP,OC,NU | βαλοντων [39%] TR | --- W [1%]

²⁵ εἰς *rell* | 1 ἐκ A,D [5%] CP

καλε, ἴδε, ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί.» **2** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς¹ εἶπεν αὐτῷ· «Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; Οὐ μὴ ἀφεθῆ ὧδε² λίθος ἐπὶ λίθῳ,³ ὃς οὐ μὴ καταλυθῆ.»

The Olivet Discourse

The end of the age

3 Καὶ καθημένον αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων⁴ αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας· **4** «Εἰπέ⁵ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;»⁶ **5** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς⁷ αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν·⁸ «Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. **6** Πολλοὶ γὰρ⁹ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι,» καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. **7** Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ¹⁰ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω τὸ τέλος. **8** Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ¹¹ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ¹² ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ¹³ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί.¹⁴ Ἀρχαί¹⁵ ὀδίνων ταῦτα.

9 »Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς, παραδώσουσιν γὰρ¹⁶ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς¹⁷ δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε¹⁸ ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. **10** Καί, εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρώτον¹⁹ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. **11** Ὅταν δὲ²⁰ ἄγωσιν²¹ ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε²² τί λαλήσετε²³ μηδὲ μελετᾶτε.²⁴ Ἀλλ' ὁ ἐὰν δοθῆ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε, οὐ γὰρ ἔστε ὑμεῖς²⁵ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

12 »Παραδώσει δὲ²⁶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **13** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

The Great Tribulation

14 »Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου,²⁷

¹ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς **f**³⁵ A(D) [30%] CP | ~ 231 [68%] HF,RP,TR,OC | 23 **8B** [1%] NU | 1 W [0.5%]

² ὧδε **f**³⁵ **8B**,D,W (21.1%) OC,NU | --- A (78.9%) HF,RP,CP,TR

³ λιθῷ **f**³⁵ A,D [90%] HF,RP,CP,TR | λιθον **8B**,W [10%] OC,NU

⁴ ἐπηρώτων **f**³⁵ D [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐπερωτων A [2%] | ἐπηρωτα **8B**,W [2%] NU

⁵ εἶπε **f**³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | εἶπον **8B**,D,W [4%] NU

⁶ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι **f**³⁵ D [88%] HF,RP,TR,OC | ~ 213 A [10%] CP | ~ 231 **8B** [0.5%] NU | 23 W [1%]

⁷ ἀποκριθεὶς **f**³⁵ A(D,W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **8B** [1%] NU

⁸ αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν **f**³⁵ A(W) [95%] HF,RP,CP,TR | ~ 231 **8B** [2%] OC,NU | ~ 213 [1%] | 23 [1%] | ~ εἶπεν 1 D [1%]

⁹ γὰρ **f**³⁵ A,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **8B**,W [0.5%] NU

¹⁰ γὰρ **f**³⁵ A,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **8B**,W [0.5%] NU

¹¹ ἐπὶ **f**³⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐπ **8B** [5%] NU | two other variants

¹² καὶ **f**³⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **8B**,D,W [1%] NU

¹³ καὶ **f**³⁵ A(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B(W) [1%] NU | **8** omits five words [homoioteleuton]

¹⁴ λιμοὶ καὶ ταραχαί **f**³⁵ (96.8%) HF,RP,CP,TR,OC | λοιμοὶ 23 (1.5%) | 12 λοιμοὶ (0.4%) | 12 λοιμοὶ 23 (0.5%) | 12 W (0.1%) | ~ 321 (0.1%) | 1 καταραχαί A | 1 B(D) (0.5%) NU | three other variants (0.2%) | long omission **8**

¹⁵ ἀρχαί **f**³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | ἀρχη **8B**,D [10%] NU | --- W

¹⁶ γὰρ **f**³⁵ **8A** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B [0.5%] NU | καὶ W [0.5%] | εἶτα D [0.5%]

¹⁷ εἰς συναγωγὰς *rell* | ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν OC

¹⁸ ἀχθήσεσθε **f**³⁵ [30%] some TRs | σταθησεσθε **8A**,B,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁹ δεῖ πρώτον **f**³⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 B,D [1%] NU | ~ πρὸς τὸν λαὸν 1 **8** | ~ 2 δε 1 W [0.5%]

²⁰ ὅταν δε **f**³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ καὶ 1 **8B**,D [1%] NU

²¹ ἀγωσιν **f**³⁵ **8A**,B,D,W [35%] NU | ἀγαγωσιν [65%] HF,RP,CP,TR,OC

²² προμεριμνᾶτε **f**³⁵ **8A**,B,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | μεριμνᾶτε [29%] | three other variants [1%]

²³ λαλήσετε **f**³⁵ [35%] | λαλησητε **8A**,B,D,W [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

²⁴ μηδε μελετατε **f**³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **8B**,D,W [3%] NU

²⁵ ἔστε ὑμεῖς *rell* | ~ 21 [2%] OC

²⁶ παραδώσει δε **f**³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ καὶ 1 **8B**,D [0.5%] NU | 1 [0.5%]

²⁷ τὸ ῥηθὲν ὑπο δανιηλ του προφητου **f**³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 δια 456 [1%] | --- **8B**,D,W [1%] NU

ἐστὼς¹ ὅπου οὐ δεῖ—ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω—«τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. **15** Ὁ δὲ² ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν,³ μηδὲ εἰσελθέτω⁴ ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. **16** Καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὄν⁵ μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. **17** Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. **18** Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν⁶ χειμῶνος· **19** ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκείναι θλίψεις οἷα οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἕως⁷ ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. **20** Καὶ εἰ μὴ Κύριος ἐκολόβωσεν⁸ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας.

21 »Τότε⁹ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη, «Ἰδοὺ, ᾧδε ὁ Χριστός,»¹⁰ «Ἰδοὺ,¹¹ ἐκεῖ,» μὴ πιστεύητε.¹² **22** Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, καὶ¹³ τοὺς ἐκλεκτοὺς. **23** Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ,¹⁴ προεῖρηκα ὑμῖν πάντα.¹⁵

The return of Christ

24 »Ἄλλ'¹⁶ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, «ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· **25** καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,¹⁷ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.» **26** Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. **27** Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ¹⁸ καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ¹⁹ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου²⁰ γῆς ἕως ἄκρου²¹ οὐρανοῦ.

Parable of the fig tree

28 »Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς²² ἀπαλὸς γένηται²³ καὶ ἐκφύη τὰ φύλλα, γινώσκεται²⁴ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. **29** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε²⁵ γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν—ἐπὶ θύραις. **30** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ

¹ ἐστὼς f³⁵ [80%] HF,RP,OC | ἐστος A [17.5%] CP,TR | ἐστηκοτα xB [0.5%] NU | ἐστηκος D [0.5%] | στηκον W [1.5%]

² δε f³⁵ xA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B [0.5%] | ~ και D [0.5%]

³ εἰς τὴν οἰκίαν f³⁵ A,D,W (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC | ἐπι 23 (0.2%) | 13 (0.4%) | 123 αὐτου (0.6%) | --- xB (2.6%) NU

⁴ εἰσελθετω *rell* | εἰσελθατω xA,D [1.5%] NU

⁵ ὄν f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- xB,D [3%] NU

⁶ ἡ φυγὴ ὑμῶν f³⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- xB(D)W [0.5%] NU | ταυτη [0.5%]

⁷ ἕως f³⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ἤν xB,C [1%] NU | --- D [0.5%]

⁸ κύριος ἐκολόβωσεν f³⁵ A,C,D [98%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 xB [0.5%] OC,NU | 2 W [0.5%] | ο θεος 2 [1%]

⁹ τότε f³⁵ [30%] RP | και 1 xA,B,C,D,W [70%] HF,CP,TR,OC,NU

¹⁰ χριστος f³⁵ x(W) [40%] OC,NU | 1 ἡ A,C,D [60%] HF,RP,CP,TR | 1 και B

¹¹ ἰδοὺ f³⁵ A(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ἰδε (x)B(D) [1%] NU | --- C

¹² πιστευσητε f³⁵ [90%] TR | πιστευετε xA,B,C,D,W [10%] HF,RP,CP,OC,NU

¹³ και f³⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- xB,D [0.5%] NU

¹⁴ ἰδοὺ f³⁵ xA,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,W [0.5%] NU

¹⁵ παντα *rell* | απαντα A [5%] OC

¹⁶ αλλ *rell* | αλλα xB,C,D,W [1%] NU

¹⁷ του ουρανου εσονται εκπιπτοντες f³⁵ [97%] HF,RP,CP,TR | εκ 1234 [1%] | εκ 123 πειπτοντες D | ~ 3 εκ 124 A [0.5%] | ~ 3 εκ 12 πιπτοντες xB,C [1%] OC,NU | three other variations W [0.5%]

¹⁸ αὐτου f³⁵ xA,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D,W [0.5%] NU

¹⁹ αὐτου f³⁵ xA,B,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- D,W [2%]

²⁰ ακρου *rell* | 1 της W [5%] OC

²¹ ακρου *rell* | 1 του [5%] OC

²² ἤδη ο κλαδος αυτης f³⁵ xA,B,C,D (29%) (CP)NU | ~ 4123 (50.2%) HF,RP,TR | ~ 4231 (5%) OC | ~ 1423 (2.7%) | ~ 2341 (1.2%) | ~ 423 W (8.4%) | 234 (2.6%) | 123 (0.6%) | four other variants (0.2%)

²³ απαλος γενηται *rell* | ~ 21 [2%] OC

²⁴ γινωσκεται f³⁵ (D)W [25%] | γινωσκετε x(A,B)C [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

²⁵ ταυτα ιδητε f³⁵ (W) [95%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 xA,B(C)(D) [5%] OC,NU

ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ πάντα ταῦτα¹ γένηται. **31** Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,² οἱ δὲ λόγοι μου³ οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁴

Watch!

32 »Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ⁵ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ⁶ ἐν τῷ⁷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ. **33** Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, προσεύχεσθε.⁸ Οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν. **34** Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος, ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ⁹ ἐκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ· καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. **35** Γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται¹⁰—ὄψε ἢ μεσονυκτίου¹¹ ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωῖ—**36** μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὖρη ὑμᾶς καθεύδοντας. **37** Ἄ¹² δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσιν λέγω· Γρηγορεῖτε.»

The Sanhedrin make plans

14:1 Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. **2** Ἐλεγον δέ,¹³ «Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται¹⁴ τοῦ λαοῦ.»

An anointing in Simon's house

3 Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς. Καὶ¹⁵ συντρίψασα τὸ¹⁶ ἀλάβαστρον, κατέχευεν αὐτοῦ κατὰ¹⁷ τῆς κεφαλῆς. **4** Ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες·¹⁸ «Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; **5** Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο¹⁹ πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων²⁰ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς.» Καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. **6** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; Καλὸν ἔργον εἰργάσατο²¹ ἐν ἐμοί.²² **7** Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτούς²³ εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **8** Ὁ ἔσχεν²⁴ αὕτη²⁵ ἐποίησεν. Προέλαβεν μυρίσαι μου τὸ σῶμα²⁶ εἰς τὸν

¹ πάντα ταυτα f³⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 κB,C [5%] NU

² παρελευσεται f³⁵ A,C,W [60%] HF,RP | παρελευσονται κB,D [40%] CP,TR,OC,NU

³ λογοι μου *rell* | ~ εμοι 1 OC

⁴ παρελθωσιν f³⁵ A,C(D)W [99.5%] HF,RP,CP,TR | παρελευσονται κ(B) [0.5%] OC,NU

⁵ η f³⁵ A [75%] HF,RP,CP | 1 της B,C [15%] OC,NU | και της κD,W [8%] TR | και [2%]

⁶ οι αγγελοι οι f³⁵ A,C,W [95%] HF,RP,CP,TR | 12 κD [5%] OC,NU | αγγελος B

⁷ τω f³⁵ D [55%] CP | --- κA,B,C [40%] HF,RP,TR,OC,NU | των [5%]

⁸ προσευχεσθε f³⁵ [20%] | και 1 κ [77%] HF,RP,CP,TR,OC | και προσευχεσθαι A,C,W (2.3%) | προσευχεσθαι (0.2%) | --- B,D (0.6%) NU

⁹ και f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κB,C,D [1%] NU

¹⁰ ερχεται f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 η κB,C [1%] NU

¹¹ μεσονυκτιου f³⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC | μεσονυκτιον κC [1%] NU | μεσανυκτιον B,W | μεσονυκτιω [0.5%]

¹² α f³⁵ A,W [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ο κB,C [3%] NU | εγω D [0.5%]

¹³ δε f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | γαρ κB,C(D) [1%] NU

¹⁴ θορυβος εσται f³⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 κB,C,D [1%] NU | 1 γενηται [2%] | one other variant

¹⁵ και f³⁵ A,C(D)W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κB [0.5%] NU

¹⁶ το f³⁵ W [75%] HF,RP,CP,TR,OC | τον κA,D [24%] | την B,C [1%] NU

¹⁷ κατα f³⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- κB,C,W [1.5%] NU | επι D

¹⁸ και λεγοντες f³⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR | 2 [0.5%] OC | --- (κ)B,C [1%] NU | 1 ελεγον D

¹⁹ τουτο f³⁵ [93%] HF,RP,CP,TR | 1 το μυρον A,B,C [5%] OC,NU | το μυρον 1 (D) [1.5%] | το μυρον κ(W)

²⁰ τριακοσιων δηναριων f³⁵ A,B [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 κC,D,W [1%] NU

²¹ ειργασατο f³⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ηργασατο κB,D,W [1%] NU

²² εν εμοι *rell* | εις εμε [5%] TR

²³ αυτους f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | αυτοις B,C,D,W [4%] NU | --- κ

²⁴ εσχεν *rell* | ειχεν W [10%] TR

²⁵ αυτη f³⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | αιτη C | --- κB,W [3%] NU

²⁶ μου το σωμα f³⁵ A,C,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 κB,D [3%] NU

ένταφιασμόν. **9** Ἀμὴν¹ λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν² κηρυχθῆ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο³ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.»

Judas is hired

10 Καὶ⁴ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,⁵ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ἵνα παραδῶ αὐτὸν⁶ αὐτοῖς. **11** Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύρια⁷ δοῦναι. Καὶ ἐζήτηι πῶς εὐκαίρως αὐτὸν⁸ παραδῶ.⁹

The upper room is made ready

12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθουον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, «Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσομεν,¹⁰ ἵνα φάγης τὸ Πάσχα;» **13** Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ἔπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ. **14** Καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἶπατε τῷ οἰκοδεσπότη ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, «Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα¹¹ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;»» **15** Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹² μέγα ἐστρωμένον ἑτοιμον· ἐκεῖ¹³ ἐτοιμάσατε ἡμῖν.» **16** Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁴ καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.

**The last night—begins Thursday evening, 04/04/30 AD,
and ends the next morning**

14:17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

The traitor identified

18 Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς,¹⁵ «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὃ ἐσθίω μετ' ἐμοῦ.» **19** Οἱ δὲ¹⁶ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς,¹⁷ «Μήτι ἐγώ;» Καὶ ἄλλος, «Μήτι ἐγώ;»¹⁸ **20** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς¹⁹ εἶπεν αὐτοῖς· «Εἷς ἐκ²⁰ τῶν δώδεκα, ὃ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.²¹ **21** Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν²² αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.»

¹ αμην f³⁵ A,C,W [70%] RP,TR,OC | 1 δε NB,D [30%] HF,CP,NU | 1 γαρ [0.5%]

² εαν rell | αν D,W [10%] TR

³ τουτο f³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D,W [2%] NU

⁴ και f³⁵ NA,B,C,D [50%] OC,NU | 1 ο W [50%] HF,RP,CP,TR

⁵ ο ισκαριωτης f³⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ ισκαριωθ 1 B,C [0.5%] NU | 2 (D) [1%] | ισκαριωθ K | at least three further variants

⁶ παραδω αυτον f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 K [2%] | ~ 2 παραδοι B,C,NU | παραδοι 2 (D)W [0.5%]

⁷ αργυρια f³⁵ A [40%] OC | αργυριον NB,C,D,W [60%] HF,RP,CP,TR,NU

⁸ ευκαιρως αυτον f³⁵ D [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 NA,B,C,W [2%] NU

⁹ παραδω f³⁵ NA [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | παραδοι B,C,D,W [0.5%] NU

¹⁰ ετοιμασομεν f³⁵ [65%] HF,CP | ετοιμασωμεν NA,B,C,D,W [35%] RP,TR,OC,NU

¹¹ καταλυμα f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR | 1 μου NB,C,D,W [3%] OC,NU

¹² ανωγειον f³⁵ [30%] | ανωγειον [39%] HF,RP,TR | ανωγαιον [25%] CP,OC | αναγαιον NA,B,C(D) [5%] NU | αναγιον W | at least three other variants

¹³ εκει f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | και 1 B,C [1%] NU | κακει ND

¹⁴ αυτου f³⁵ A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB [2%] NU

¹⁵ ειπεν ο ιησους f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 231 NB,C [0.5%] NU | λεγει 23 D [0.5%]

¹⁶ οι δε f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB [0.5%] NU | και C

¹⁷ καθ εις f³⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | κατα 1 NB [1%] NU | εκαστος C

¹⁸ και αλλος μητι εγω f³⁵ D (88.1%) HF,RP,CP,TR,OC | ειμι 1234 (2%) | ειμι κυριε 1234 (A) (0.6%) | ειμι 1234 ειμι (0.4%) | 34 (0.3%) | --- NB,C,W (8.3%) NU | six other variants (0.4%)

¹⁹ αποκριθεις f³⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D [1%] NU

²⁰ εκ f³⁵ A,D [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,W [1.5%] NU

²¹ τρυβλιον f³⁵ A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 οτι NB [0.5%] NU | 1 και [0.5%]

²² ην f³⁵ NA,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,W [0.5%] NU

Jesus institutes the Lord's Supper

22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς¹ ἄρτον καὶ² εὐλογήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν, «Λάβετε, φάγετε·³ τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.» **23** Καὶ λαβὼν τὸ⁴ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. **24** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς⁵ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.⁶ **25** Ἀμὴν⁷ λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος⁸ τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πῖνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.» **26** Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν.

Peter will deny Him

27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι «Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,⁹ ὅτι ἐγγραπταὶ· «Πατάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα.»¹⁰ **28** Μετὰ δὲ¹¹ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς¹² εἰς τὴν Γαλιλαίαν.» **29** Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, «Καὶ εἰ¹³ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' ¹⁴ οὐκ ἐγώ.» **30** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ,¹⁵ σήμερον, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,¹⁶ πρὶν ἢ δις ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με.¹⁷ **31** Ὁ δὲ¹⁸ ἐκ περισσοῦ¹⁹ ἔλεγεν²⁰ μᾶλλον,²¹ «Ἐάν με δέῃ²² συναποθανεῖν σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.»²³ Ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

The agony in Gethsemane

32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,²⁴ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, «Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξομαι.»²⁵ **33** Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ²⁶ Ἰάκωβον καὶ²⁷ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ,²⁸ καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. **34** Καὶ λέγει²⁹ αὐτοῖς· «Περίλυ-

¹ ο ἰησοῦς f³⁵ NA,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- B,D,W [0.5%] NU

² καὶ f³⁵ [25%] CP | --- NA,B,C,D,W [75%] HF,RP,TR,OC,NU

³ φαγετε f³⁵ [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NA,B,C,D,W [5%] NU (OC is in small print)

⁴ το f³⁵ A,W [93%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D [7%] NU (OC is in small print)

⁵ το τῆς καινῆς f³⁵ A (85.5%) HF,RP,CP,TR,OC | 23 (13.7%) | 2 NB,C (0.4%) NU | 12 D,W (0.2%) | one other variant

⁶ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον f³⁵ [96%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 ἐκχυνόμενον A [1%] | ὑπερ 2 ἐκχυνόμενον (D)W [0.5%] | ὑπερ 23 [1%] | ~ ἐκχυνόμενον ὑπερ 2 NB,C [1%] NU

⁷ ἀμην *rell* | 1 δε [30%]

⁸ γενήματος f³⁵ NA,B,C,W [75%] HF,RP,CP,OC,NU | γεννηματος D,N^v [25%] TR

⁹ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ f³⁵ A,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC | 12 [0.5%] | 3456 [0.5%] | --- NB,C,D [29%] NU

¹⁰ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα f³⁵ [95%] HF,RP,CP,TR | διασκορπισθήσονται 23 A,N [3%] OC | ~ 23 διασκορπισθήσονται NB,C,D [1%] NU | ~ 231 (W) [1%]

¹¹ μετὰ δε f³⁵ [20%] | ~ ἀλλὰ 1 NA,B,D,N,W [79%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | ~ καὶ 1 C | ἀλλὰ καὶ 1 [1%]

¹² ὑμᾶς *rell* | ὑμῶν CP

¹³ καὶ εἰ f³⁵ A,N [94%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 NB,C,W [5%] NU | 2 εἰ D | καὶ [0.5%]

¹⁴ ἀλλ' *rell* | ἐν σοὶ 1 [3%] CP

¹⁵ σὺ f³⁵ A,B,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU | --- NC,D [10%] TR

¹⁶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 423 NB,C,D [1.5%] NU | 234 W [1.5%]

¹⁷ ἀπαρνήσῃ με f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 B,C,D [2%] NU | ~ 2 ἀπαρνήσει N | ~ 2 ἀρνήσῃ W | 1 [0.5%]

¹⁸ δε *rell* | 1 πετρος A,C,N(W) [5%] OC

¹⁹ ἐκ περισσοῦ f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐκπερισσως NB,C,D [1%] NU | περισσως W [1%]

²⁰ ἐλεγεν f³⁵ A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ἐλαλει NB,D [1%] NU

²¹ μᾶλλον f³⁵ A,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C,D [2%] NU

²² με δεῖ f³⁵ C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 η N | ~ 21 A,B,N [5%] NU

²³ ἀπαρνήσωμαι f³⁵ (N) [80%] HF,RP,CP | ἀπαρνήσομαι A,B,C,D,N,W [20%] TR,OC,NU

²⁴ γεθσημανῆ f³⁵ [88%] HF,RP,CP,TR,OC | γεθσημανει NA,C [5%] | γεσσημανει N [5%] | γεθσημανι [2%] NU | γετσημανει B | γησσημανει D | γεσσημανει W | at least six further spellings

²⁵ προσεύξομαι f³⁵ D [35%] CP | προσευξομαι NA,B,C,W [65%] HF,RP,TR,OC,NU | προσευχωμαι N

²⁶ καὶ f³⁵ NC,D,N [85%] HF,RP,CP,OC | 1 τον A,B,W [15%] TR[NU]

²⁷ καὶ f³⁵ NC,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 τον A,B,W [4%] [NU]

²⁸ μεθ' ἑαυτοῦ f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | μετ' αὐτοῦ NB,C,D,W [3%] NU

²⁹ λέγει *rell* | λεγειν [1%] OC

πός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου, ἕως θανάτου. Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.»¹ **35** Καὶ προελθὼν² μικρόν, ἔπεσεν³ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. **36** Καὶ ἔλεγεν· «Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκαι⁴ τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο·⁵ ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ⁶ τί σύ.» **37** Καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· «Σίμων, καθεύδεις; Οὐκ ἴσχυσας⁷ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; **38** Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε⁸ εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.» **39** Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. **40** Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν⁹ καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν¹⁰ καταβαρυνόμενοι·¹¹ καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν.¹² **41** Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς· «Καθεύδετε¹³ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. Ἀπέχει· ἤλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ, παραδίδοται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀμαρτωλῶν. **42** Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ὁ παραδίδους με ἤγγικεν.»

The betrayal and arrest

43 Καὶ εὐθέως,¹⁴ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας,¹⁵ εἷς ὧν¹⁶ τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς¹⁷ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,¹⁸ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν¹⁹ γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. **44** Δεδώκει δὲ ὁ παραδίδους αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, «Ὅν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε²⁰ ἀσφαλῶς.» **45** Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως²¹ προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, «Ραββί, ραββί»·²² καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **46** Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν²³ καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. **47** Εἷς δὲ τις²⁴ τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισεν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.²⁵ **48** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· «Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξήλθετε²⁶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. **49** Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς²⁷ ἐν τῷ ἱερῷ, διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Ἀλλ' ἵνα

¹ γρηγορεῖτε *rell* | 1 μετ ἐμου [2%] CP

² προελθων *f³⁵ AB,N,W* [50%] CP,TR,OC,NU | προσελθων A,C,D [50%] HF,RP

³ επεσεν *f³⁵ A,C,D,N,W* [99.5%] HF,RP,CP,TR | επιπτεν *AB* [0.5%] NU | 1 επι προσωπον OC

⁴ παρενεγκαι *f³⁵ KA,C* [30%] | παρενεγκε B,D,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | παρενεγκειν [0.5%]

⁵ το ποτηριον απ εμου τουτο *f³⁵* [92%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 12534 *KA,B,C,W* [5%] NU | ~ 34125 [2%] | ~ 51234 D,N [1%]

⁶ αλλα *rell* | αλλ ει C [2%] OC

⁷ ισχυσας *rell* | ισχυσατε D [2%] OC

⁸ εισελθητε *f³⁵ A,C,D,N,W* [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ελθητε *AB* [0.5%] NU

⁹ υποστρεψας ευρεν αυτους παλιν *f³⁵ A,C(N)W* (94.9%) HF,RP,CP,TR,OC | ~ 1423 (2%) | ~ 1243 (0.4%) | 123 (1.3%) | 1 ευρισκει 3 (0.6%) | ~ 4 ελθων 23 *AB* (0.5%) NU | ~ ελθων ευρισκει 3 (D) (0.2%) | one other variant

¹⁰ οι οφθαλμοι αυτων *f³⁵ A,D,N,W* [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312 *AB,C* [3%] NU

¹¹ καταβαρυνομενοι *f³⁵ A,B,N* [35%] OC,NU | καταβαρουμενοι D,W [0.5%] | βαρυνομενοι [0.5%] |

καταβεβαρημενοι *K* | βεβαρημενοι C [64%] HF,RP,CP,TR

¹² αυτω αποκριθωσιν *f³⁵ N,W* [96%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 *KA,B,C,D* [3%] OC,NU | 2 [1%]

¹³ καθευδετε *f³⁵ A,C,D,W* [75%] HF,RP,OC | 1 το *AB,N* [25%] CP,TR,NU

¹⁴ ευθεως *f³⁵ A,N* [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθως *AB,C* [1%] NU | --- D,W [2%]

¹⁵ ιουδας *rell* | 1 ο ισκαριωτης A(D) [5%] OC

¹⁶ ων *f³⁵* [90%] HF,RP,CP,TR | --- *KA,B,C,D,N,W* [10%] OC,NU | εκ [0.5%]

¹⁷ πολυς *f³⁵ A,C,D,N,W* [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- *AB* [1.5%] NU

¹⁸ ξυλων *rell* | 1 απεσταλμενοι [1%] OC

¹⁹ των *rell* | --- A,C,N,W [8%] OC

²⁰ απαγαγετε *f³⁵ A,C(N)* [98%] HF,RP,CP,TR,OC | αγαγετε W [1%] | απαγετε *AB(D)* [1%] NU

²¹ ευθεως *f³⁵ A,N,W* [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθως *AB,C* [1%] NU | --- D [0.5%]

²² αυτω ραββι ραββι *f³⁵* [84%] HF,RP | 12 (D)(N) [1%] | 23 A [10%] TR | 2 *AB,C* [1%] NU | χαιρε 23 [1%] CP | χαιρε 2 W [3%] OC | at least three further variants (*KA,B,C,D,W* and perhaps [20%] have ραββει for ραββι.)

²³ επ αυτον τας χειρας αυτων *f³⁵* [91%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 34512 A [2%] | 345 *KC,W* [0.5%] | 34 αυτω B,D [4%] NU | 1234 [2%] | αυτω 345 N | two other variants

²⁴ τις *f³⁵ B,C(D)N(W)* [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- *KA* [2%]

²⁵ ωτιον *f³⁵ A,C,N,W* [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ωταριον *AB,D* [1.5%] NU

²⁶ εξηλθετε *f³⁵* [95%] HF,RP,CP,TR,OC | εξηλθατε *KA,B,C,D,W* [5%] NU

²⁷ ημην προς υμας *rell* | ~ 231 OC

πληρωθῶσιν αἱ Γραφαί.» **50** Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.¹

A curious case

51 Καὶ εἷς τις νεανίσκος² ἠκολούθησεν³ αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ. Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι,⁴ **52** ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.⁵

At Caiaphas' house

53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ⁶ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. **54** Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.

A farcical trial

55 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρισκον.⁷ **56** Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. **57** Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες **58** ὅτι «Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι ᾿Εγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.» **59** Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

60 Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς⁸ μέσον ἐπηρώτησεν⁹ τὸν Ἰησοῦν, λέγων· «Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;» **61** Ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.¹⁰ Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν καὶ λέγει αὐτῷ, «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Εὐλόγητοῦ;» **62** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἐγὼ εἰμι, καὶ ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθημένον¹¹ τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ¹² τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.» **63** Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει· «Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; **64** Ἦκούσατε¹³ τῆς βλασφημίας. Τί ὑμῖν φαίνεται;» Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτόν εἶναι ἐνοχόν¹⁴ θανάτου. **65** Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ¹⁵ καὶ κολαφίζειν αὐτόν καὶ λέγειν αὐτῷ, «Προφήτευσον.»¹⁶ Καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτόν ἐβαλλον.¹⁷

Peter's denials

66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω,¹⁸ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως. **67** Καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει, «Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ

¹ παντες εφυγον f³⁵ A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 KB,C [2%] OC,NU | 2 N [1%]

² εις τις νεανισκος f³⁵ A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 32 KB,C(D) (0.6%) NU | four other variants (0.4%)

³ ηκολουθησεν f³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,OC | συνηκολουθει KB,C [1%] NU | ηκολουθει D,W [2%] TR | συνηκολουθησεν [0.5%]

⁴ οι νεανισκοι f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 1 δε 2 (W) [2%] | --- KB,C,D [1%] NU

⁵ απ αυτων f³⁵ A,D,N,W [98.9%] HF,RP,CP,TR,OC | επ 2 (0.4%) | --- KB,C (0.5%) NU | three other variants (0.2%)

⁶ αυτω f³⁵ A,B [97%] HF,RP,CP,TR,OC | αυτου [0.5%] | αυτων N | προς αυτον C | --- KD(W) [2%] NU

⁷ ευρισκον f³⁵ KA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ηυρισκον B,D,W [2%] NU

⁸ εις rell | 1 το D [10%] TR,OC

⁹ επρωτησεν rell | επρωτα [1%] OC

¹⁰ ουδεν απεκρινατο f³⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ ουκ 21 KB,C [1.5%] NU | 1 απεκριθη D

¹¹ εκ δεξιων καθημενον f³⁵ KB,C,D,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU | ~ 312 A [10%] TR

¹² μετα rell | επι [2%] OC

¹³ ηκουσατε rell | 1 παντως OC | 1 παντες N,W [2%]

¹⁴ ειναι ενοχον f³⁵ A,N,W [98.5%] HF,RP,TR,OC | ~ 21 KB,C [1.5%] CP,NU | 2 D

¹⁵ το προσωπον αυτου f³⁵ A(D)N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312 KB,C [2%] NU

¹⁶ προφητευσον rell | 1 ημιν τις εστιν ο παισας σε OC | 1 ημιν χριστε τις εστιν ο παισας σε N(W) [3%]

¹⁷ εβαλλον f³⁵ (54.8%) HF,RP,CP,TR | εβαλον (37.4%) OC | ελαβον KA,B,C,N (5.8%) NU | ελαμβανον D,W (1.7%) | six other variants (0.4%)

¹⁸ εν τη αυλη κατω f³⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR | ~ 4123 KB,C [2%] OC,NU | 123 D [1%]

Ἰησοῦ ἦσθα.»¹ **68** Ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων, «Οὐκ² οἶδα οὔτε³ ἐπίσταμαι τί σὺ⁴ λέγεις.» Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.⁵ **69** Καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν⁶ τοῖς παρεστηκόσιν⁷ ὅτι «Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν.» **70** Ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρόν, πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, «Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει.»⁸ **71** Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν⁹ ὅτι «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε.» **72** Καὶ¹⁰ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα¹¹ ὃ¹² εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι «Πρὶν ἀλέκτορα¹³ φωνῆσαι δις, ἀπαρνήσῃ με τρίς.»¹⁴ Καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30 AD

15:1 Καὶ εὐθέως¹⁵ ἐπὶ τὸ¹⁶ πρωῖ, συμβούλιον ποιήσαντες, οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δῆσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν τῷ¹⁷ Πιλάτῳ.

Jesus before Pilate

2 Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ,¹⁸ «Σὺ λέγεις.» **3** Καὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.¹⁹ **4** Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν,²⁰ λέγων· «Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.»²¹ **5** Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Barabbas

6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλευεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον, ὃνπερ ἠτοῦντο.²² **7** Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν²³ δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. **8** Καὶ ἀναβοήσας²⁴ ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἀεὶ²⁵ ἐποίει αὐτοῖς. **9** Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, «Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;» **10** (Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ

¹ ναζαρηνου ιησου ησθα f³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR | 12 ης W [0.5%] | 23 [0.5%] | ~ 13 του 2 B,C [1%] NU | ~ 23 του 1 K | 2 του 13 D [0.5%] OC (at least six spellings for 'Nazarene')

² ουκ f³⁵ A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ουτε KB,D,W [2%] NU

³ ουτε f³⁵ KB,C,D,W [50%] HF,CP,NU | ουδε A,N [50%] TR,OC,RP

⁴ τι συ f³⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 KB,C,N,W [4%] NU | 1 D

⁵ και αλεκτωρ εφωνησεν f³⁵ A,C,D,N (98.5%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] | 1 ευθεως 23 (0.9%) | --- KB,W (0.6%) (1,623 vs 9 mss.)

⁶ παλιν ηρξατο λεγειν f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 213 KC [1%] NU | 23 W [0.5%] | ειπεν B | D is wild

⁷ παρεστηκοςιν f³⁵ A(D)N,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC | παρεστωσιν KB,C [5%] NU

⁸ και η λαλια σου ομοιαζει f³⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- KB,C,D(W) [2.5%] NU | 1234 δηλοι N

⁹ ομνυει f³⁵ B [75%] HF,RP,CP,OC,NU | ομνυειν KA,C,N,W [25%] TR | λεγειν D

¹⁰ και f³⁵ A,N (96.6%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 ευθεως C,D,W (1.9%) | 1 ευθυς KB (0.8%) NU | --- (0.7%)

¹¹ το ρημα *rell* | του ρηματος W [10%]

¹² ο f³⁵ D,N [96%] HF,RP,CP,OC | ως KA,B,C [2%] NU | ου W [1%] TR | του ιησου [1%]

¹³ αλεκτορα *rell* | αλεκτωρα N [2%] CP

¹⁴ απαρνηση με τρις f³⁵ A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 321 KB,C,W [1%] NU | long omission D

¹⁵ ευθεως f³⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | ευθυς KB,C [1%] NU

¹⁶ επι το f³⁵ A,N,W (80%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 τω (17.3%) | 2 (0.7%) | 1 (0.3%) | τω (0.3%) | --- KB,C,D (1.1%) NU | three other variants (0.2%)

¹⁷ τω f³⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- KB,C,D [3%] NU

¹⁸ ειπεν αυτω f³⁵ A,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC | λεγει 2 [1%] | ~ 2 λεγει KB,C,D [1%] NU | 1 W

¹⁹ πολλα f³⁵ KA,B,C,D [90%] HF,RP,TR,NU | 1 αυτος δε ουδεν απεκρινατο N,W [10%] CP,OC

²⁰ παλιν επηρωτησεν αυτον f³⁵ KA [98%] HF,RP,CP,TR | ~ 231 C,D | 1 επηρωτα 3 B,W [1%] OC,NU | επηρωτα 3 [1%]

²¹ καταμαρτυρουσιν f³⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | κατηγορουσιν KB,C,D,W [2%] NU

²² ονπερ ητοουντο f³⁵ C,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ον 2 W [1%] | ον παρητουντο KA,B [0.5%] NU | ον αν 2 D [1%]

²³ συστασιαστων f³⁵ (A) [96%] HF,RP,CP,TR,OC | στασιαστων KB,C,D,N,W [4%] NU

²⁴ αναβοησας f³⁵ A,C,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | αναβας KB [0.5%] NU | αναβας ολος D

²⁵ αει f³⁵ A,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- KB,W [1%] NU | one other variant [0.5%]

φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἄρχιερεῖς.) **11** Οἱ δὲ ἄρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. **12** Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν¹ αὐτοῖς, «Τί οὖν θέλετε² ποιήσω ὃν λέγετε³ βασιλέα⁴ τῶν Ἰουδαίων;» **13** Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, «Σταύρωσον αὐτόν.» **14** Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, «Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;»⁵ Οἱ δὲ περισσοτέρως⁶ ἔκραξαν, «Σταύρωσον αὐτόν.» **15** Ὁ δὲ Πιλάτος, βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν, φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.

Soldiers have a little ‘fun’

16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶν Πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὄλην τὴν σπεῖραν. **17** Καὶ ἐνδύουσιν⁷ αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, **18** καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτὸν καὶ λέγειν,⁸ «Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς⁹ τῶν Ἰουδαίων.» **19** Καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυν αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. **20** Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια.¹⁰ Καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

The Crucifixion

21 Καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα, Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ’ ἀγροῦ (τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ρούφου), ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. **22** Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ¹¹ Γολγοθᾶ¹² τόπον, ὃ ἐστὶν μεθερμηγευόμενον, «Κρανίου Τόπος.» **23** Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν¹³ ἐσμυρνισμένον οἶνον, ὃ¹⁴ δὲ οὐκ ἔλαβεν. **24** Καὶ σταυρώσαντες¹⁵ αὐτόν,¹⁶ διαμερίζονται¹⁷ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ’ αὐτά, τίς τί ἄρῃ. **25** Ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. **26** Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη·

Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστὰς, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. **28** Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφή ἢ λέγουσα, «Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη.»¹⁸

29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλάσφημον αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, «Οὐά, ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,¹⁹ **30** σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβα²⁰ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.» **31** Ὁμοίως²¹ καὶ οἱ ἄρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν

¹ ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν **f**³⁵ A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 213 [0.5%] | ~ 21 ἔλεγεν **κ**B,C [1%] NU | 13 D,W [1.5%] | one other variant

² θέλετε **f**³⁵ A,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- **κ**B,C,W [1.5%]

³ ον (—ον B) λέγετε **f**³⁵ **κ**(B)C,N [98.3%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- A,D,W [1.5%] | long omissions (0.2%)

⁴ βασιλεα **f**³⁵ (D)N [95%] HF,RP,CP,TR | τον 1 **κ**A,B,C,W [5%] OC,NU

⁵ κακον εποιησεν **f**³⁵ **κ**A,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR | ~ 21 B,C [1.5%] OC,NU (W vacant)

⁶ περισσοτερως **f**³⁵ N [90%] HF,RP,CP,TR,OC | περισσως **κ**A,B,C,D [10%] NU

⁷ ενδυουσιν **f**³⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ενδιδυσκουσιν **κ**B,C(D) [4%] NU

⁸ και λεγειν **f**³⁵ **κ**N [30%] CP | λεγοντες [2%] | --- A,B,C,D [68%] HF,RP,TR,OC,NU

⁹ ο βασιλευς **f**³⁵ A,N [80%] HF,RP,CP,OC | βασιλευ **κ**B,D [20%] TR,NU

¹⁰ ιματια τα ιδια **f**³⁵ A,N [96.3%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 αυτου 23 [1.9%] | ~ 31 αυτου **κ** [0.3%] | 1 αυτου B,C [0.8%] NU | ~ 31 [0.4%] | 1 D [0.2%] | two other variants (0.1%)

¹¹ επι **f**³⁵ A,C(D) [95%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 τον **κ**B,N [5%] NU

¹² γολγοθα **f**³⁵ A,C,D [90%] HF,RP,TR,OC | γολγοθαν **κ**B,N [10%] CP,NU

¹³ πιειν **f**³⁵ A(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **κ**B,C [1%] NU

¹⁴ ο **f**³⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ος **κ**B [1%] NU | και D [1%]

¹⁵ σταυρωσαντες **f**³⁵ **κ**A,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | σταυρουσιν B [0.5%] NU

¹⁶ αυτον **f**³⁵ **κ**A,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 και B [0.5%] NU

¹⁷ διαμεριζονται **f**³⁵ **κ**A,B,C,D [95%] HF,RP,CP,OC,NU | διαμεριζοντο [3%] | διαμεριζον [2%] TR | three other variants

¹⁸ verse 28 entire **f**³⁵ (88.7%) HF,RP,CP,TR,OC | --- **κ**A,B,C,D [11.1%] NU | two other variants (0.1%) (OC is in small print)

¹⁹ εν τρισιν ημεραις οικοδομου **f**³⁵ **κ**C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 4123 B(D) [1%] NU | 234 A [2%]

²⁰ και καταβα **f**³⁵ A,C [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC | καταβας **κ**B [1.5%] NU | 1 καταβηθι [2%]

²¹ ομοιως **f**³⁵ **κ**A,B,C [90%] HF,RP,CP,NU | 1 δε [10%] TR,OC | --- D

γραμμα-τέων, ἔλεγον· «Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. **32** Ὁ Χριστός, ὁ βασιλεὺς τοῦ¹ Ἰσραήλ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.»² Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ³ ὠνείδιζον αὐτόν.

33 Γενομένης δὲ⁴ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁵ **34** Καὶ τῆ ὥρα τῆ ἐνάτη⁶ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων,⁷ «Ἐλωῖ, Ἐλωῖ, λιμᾶ⁸ σαβαχθανί;» ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον, «Ὁ Θεός,⁹ ὁ Θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;»¹⁰ **35** Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, «Ἰδοῦ,¹¹ Ἥλιαν φωνεῖ.» **36** Δραμῶν δὲ εἷς¹² καὶ¹³ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε¹⁴ καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν, λέγων, «Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος καθελεῖν αὐτόν.»

37 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀφείς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσεν· **38** καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ¹⁵ ἄνωθεν ἕως κάτω. **39** Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράξας¹⁶ ἐξέπνευσεν, εἶπεν, «Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος Υἱὸς ἦν Θεοῦ.»¹⁷

40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν¹⁸ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ¹⁹ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσή²⁰ μήτηρ καὶ Σαλώμη—**41** αἱ καὶ²¹ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ—καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

The burial

42 Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν,²² ὃ ἐστὶν προσάββατον,²³ **43** ἐλθὼν²⁴ Ἰωσήφ ὁ²⁵ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτῆς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,²⁶ τολμήσας εἰσηλθεὶν πρὸς²⁷ Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **44** Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτόν εἰ πάλαι ἀπέθανεν. **45** Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα²⁸ τῷ Ἰωσήφ. **46** Καὶ

¹ του f³⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D [5%] NU

² αὐτῷ f³⁵ D [80%] HF,RP,CP,OC | --- NA,B,C [20%] TR,NU

³ αὐτῷ f³⁵ A,C (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC | συν 1 NB (1.2%) NU | --- D (1.9%) | long omissions (0.2%)

⁴ γενομένης δε f³⁵ A,C [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ και 1 NB,D [4%] NU

⁵ ἐνάτης f³⁵ NA,B,C,D,N [80%] HF,RP,CP,OC,NU | ἐννάτης [20%] TR (Also in the next verse.)

⁶ ὡρα τη ἐνάτη f³⁵ A,C,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 31 NB,D [4%] NU

⁷ λεγων f³⁵ A,C,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,D [1.5%] NU

⁸ λιμα f³⁵ A [85%] HF,RP,CP,OC | λιμα [10%] | λιμα NC [1%] NU | λαμμα [2%] TR | λαμα B,D,N [1.5%]

⁹ ο θεος f³⁵ A [45%] | 12 μου NC,D,N [55%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | --- B

¹⁰ με εγκατελιπες f³⁵ (A)C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 21 (NB) [1.5%] NU | ~ ὠνιδισας 1 D

¹¹ ιδου f³⁵ A,N [90%] HF,RP,CP,TR | ιδε NB [4%] OC,NU | οτι C [0.5%] | οτι 1 [5%] | --- D [0.5%]

¹² εις f³⁵ A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | τις NB [1%] NU | --- [1%]

¹³ και f³⁵ NA,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B [1.5%]

¹⁴ τε f³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB(D)N [1.5%] NU | ~ και [1.5%]

¹⁵ απο f³⁵ NA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC | απ B,D,W [2%] NU

¹⁶ κραξας f³⁵ A,C,N,W (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC | κραξαντα D | --- NB (0.4%) NU | longer omissions (0.9%)

¹⁷ ο ανθρωπος ουτος υιος ην θεου f³⁵ A,C,N,W [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC | ~ 312465 NB [2%] NU | ~ 312645 D | two other variants

¹⁸ ην f³⁵ D,W [55%] CP | 1 και A,C,N [45%] HF,RP,TR,OC | και NB [0.5%] NU

¹⁹ του f³⁵ A [90%] HF,RP,CP,TR,OC | --- NB,C(D)N,W [10%] NU

²⁰ ιωση f³⁵ NA,C,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC | ιωσητος (B)D [2%] NU

²¹ αι και f³⁵ D (88.8%) HF,RP,CP,TR,OC | 2 A,C,N,W (7.4%) | 1 NB (3.7%) NU | 1 δε (0.1%)

²² παρασκευη ην f³⁵ [25%] | ~ 21 NA,B,C,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

²³ προσαββατον f³⁵ NB,C,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU | προσαββατον A [30%] | πρινσαββατον D

²⁴ ελθων f³⁵ NA,B,C,W [35%] OC,NU | ηλθεν D [65%] HF,RP,CP,TR

²⁵ ο f³⁵ NA,C,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] | --- B,D [1.5%]

²⁶ θεου rell | 1 και [2%] CP

²⁷ προς f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 τον NB,W [1%] NU

²⁸ σωμα f³⁵ A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC | πτωμα NB,D [1%] NU

ἀγοράσας¹ σινδόνα καὶ² καθελὼν αὐτόν, ἐνείλησεν³ τῇ σινδόνι καὶ κατέθηκεν⁴ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. **47** Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία⁵ Ἰωσή⁶ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.⁷

16:1 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία⁸ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν⁹ ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν.¹⁰

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30 AD

Women go to sepulcher

16:2 Καὶ λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς¹¹ σαββάτων, ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. **3** Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, «Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;» **4** Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος (ἦν γὰρ μέγας σφόδρα). **5** Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιῶις περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. **6** Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· «Μὴ ἐκθαμβεῖσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε, τὸν Ναζαρηνόν, τὸν ἐσταυρωμένον. Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. **7** Ἀλλ’¹² ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι «Προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.» » **8** Καὶ ἐξελθοῦσαι¹³ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ¹⁴ αὐτάς τρόμος καὶ ἔκστασις· καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.¹⁵

Jesus appears to the Magdalene, first

9 Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς¹⁶ πρωὶ πρώτη σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ’¹⁷ ἧς¹⁸ ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. **10** Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ’ αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν καὶ κλαίουσιν. **11** Κἀκεῖνοι, ἀκούσαντες ὅτι ζῆ καὶ ἐθεάθη ὑπ’ αὐτῆς, ἠπίστησαν.

Emmaus¹⁹

12 Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη, ἐν ἐτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. **13** Κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

Jesus appears to the ‘Eleven’, fifth

14 Ὑστερον²⁰ ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα ἐφανερώθη· καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν

¹ αγορασας *rell* | αγορασας CP

² καὶ **f**³⁵ A,C(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC | --- **κ**B(D) [1%] NU

³ ενειλησεν *rell* | ενειλισε [5%] CP

⁴ κατεθηκεν **f**³⁵ C (94.1%) HF,RP,CP,TR,OC | εθηκεν **κ**B,D,W (4.6%) NU | τεθηκεν (0.7%) | καθηκεν A (0.3%) | long omission (0.2%) | one other variant

⁵ μαρια **f**³⁵ D [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 η A,B,C,W [3%] NU | **κ** has a long omission [homoioteleuton]

⁶ ιωση **f**³⁵ C(W) [96%] HF,RP,CP,TR,OC | ιωσηφ A [0.5%] | ιωσητος B [3%] NU | ιακωβου D [0.5%] | --- **κ**

⁷ τιθεται **f**³⁵ W [97%] HF,RP,CP,TR,OC | τεθειται A,B,C,D [3%] NU | --- **κ**

⁸ μαρια **f**³⁵ [88%] HF,RP,CP | 1 η του A,B [2%] TR,OC[NU] | 1 η **κ**C,W [10%] | D has a long omission

⁹ ηγορασαν *rell* | ηγορασαν CP

¹⁰ τον ιησουν **f**³⁵ [30%] CP | αυτον **κ**A,B,C(D)W [70%] HF,RP,TR,OC,NU

¹¹ της μιας **f**³⁵ A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC | 2 D | 12 των [1%] | τη μια των **κ** [1.5%] NU | μια των B,W | μια [0.5%]

¹² αλλ *rell* | αλλα **κ**A,B,C,D,W [2%] NU

¹³ εξελθουσαι *rell* | 1 ταχυ [5%] TR

¹⁴ δε **f**³⁵ A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC | γαρ **κ**BD(W) [0.5%] NU

¹⁵ have verses 9-20 *rell* [[NU]] | --- **κ**B (For a full discussion of this variant, please see Appendix D in my, *The Identity of the New Testament Text V.*)

¹⁶ ο ιησους **f**³⁵ [30%] CP | --- A,C,D,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU (**κ**B omit verses 9-20 and NU puts them in double brackets.)

¹⁷ αφ **f**³⁵ A [98%] HF,RP,CP,TR,OC | παρ C,D,W [2%] NU

¹⁸ ης *rell* | 1 και CP

¹⁹ [This was either the third or the fourth appearance; the 2nd was to the women; Jesus also appeared to Peter, but the Text does not permit us to know for sure if it was before or after Emmaus.]

²⁰ υστερον **f**³⁵ C,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC | 1 δε A,D [2%] [NU]

αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγγεγερμένον¹ οὐκ ἐπίστευσαν. **15** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. **16** Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. **17** Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς·² **18** ὄφεις ἀροῦσιν·³ κἄν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·⁴ ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.»

The Ascension

16:19 Ὁ μὲν οὖν Κύριος,⁵ μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. **20** Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. Ἀμήν.^{6,7,8,9}

¹ ἐγγεγερμενον *rell* | 1 εκ νεκρων A,C (10.7%)

² καιναις **f**³⁵ A,W (97.8%) HF,RP,CP,TR,OC | και εν ταις χερσιν 1 C (2.2%) [NU]

³ οφεις αρουσιν **f**³⁵ A,W (97.4%) HF,RP,CP,TR,OC | και εν ταις χερσιν 12 C (2.2%) [NU] | --- (0.2%) | omit verses 9-20 **κ**^cB

⁴ βλαψη **f**³⁵ A,C,W [95%] HF,RP,CP,NU | βλαπει [5%] TR,OC

⁵ κυριος **f**³⁵ A (94.5%) HF,RP,CP,TR,OC | 1 ιησους C(W) (5.2%) NU | ιησους (0.2%) | one other variant

⁶ αμην **f**³⁵ C,W (97.9%) HF,RP,CP,TR,OC | --- A (2.1%) NU

⁷ have verses 9-20 *rell* [[NU]] | --- **κ**B (For a full discussion of this variant, please see Appendix D in my, *The Identity of the New Testament Text V*.)

⁸ In the colophons, **f**³⁵ [50%] have, “published ten years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f**³⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Mark was ‘published’ in 40/41 AD. The same sources have Matthew published two years earlier (38/39) and Luke five years later (45/46), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

⁹ The citation of **f**³⁵ is based on the following sixty-two MSS—18, 35, 55, 128, 141, 204, 361, 510, 547, 553, 586, 645, 689, 769, 789, 824, 867, 928, 960, 1023, 1040, 1046, 1072, 1075, 1111, 1117, 1133, 1145, 1147, 1199, 1251, 1339, 1384, 1435, 1461, 1496, 1503, 1572, 1628, 1637, 1652, 1667, 1705, 1713, 2122, 2221, 2253, 2261, 2265, 2273, 2323, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554, 2621, 2765, 2875, 2876, Iviron 2110 and Leukosia 65 [the last two do not yet have a GA number, so far as I know]—all of which I collated myself. None of them is a ‘perfect’ representative of **f**³⁵ in Mark, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel]. However, 867 has one correction and is thus a complete representative, no letter has been lost, and 586 is only off by one letter, and its exemplar, and that of 35 and 2382, probably were perfect. And several other exemplars come close—that of 1628 was off by one variant, those of 510 and 2253 were off by two variants, those of 824, 1435, 1503 and 1637 were off by three, several by four, and so on. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there! In fact, since I have collated perhaps 20% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Cyprus, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Tirana, Mt. Athos [nine different monasteries], Corinth[?], Athens, Grottaferrata, Vatican, Leukosia, Kalavryta, Meteora, Lesbos, Sparta, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (*Novum Testamentum Graece Secundum Westcotto-Hortianum. Evangelium Secundum Marcum* [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1935]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±2%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±4%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%—since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of **f**³⁵. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

Dedicatory

1:1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, **2** καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, **3** ἔδοξεν κάμοι, παρηκολουθηκότη Ἄνωθεν πᾶσιν, ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, **4** ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

The birth of John the baptizer foretold

1:5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου, τοῦ¹ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἑφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ² ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρῶν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. **6** Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφοτέρω³ τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιομασίαις τοῦ Κυρίου ἀμεμπτοί. **7** Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν⁴ στείρα· καὶ ἀμφοτέρω³ προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

The setting

8 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἑφημερίας αὐτοῦ ἔναντι⁵ τοῦ Θεοῦ, **9** κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχεν τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου. **10** καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν⁶ προσευχόμενον ἔξω τῆ ὥρα τοῦ θυμιάματος. **11** Ὦφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐστῶς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· **12** καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν.

Gabriel delivers

13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. **14** Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει⁷ αὐτοῦ χαρήσονται. **15** ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ⁸ Κυρίου· καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πῖν· καὶ Πνεύματος Ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. **16** Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν. **17** καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον Αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.»

Zacharias doubts

18 Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· «Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτερος, καὶ ἡ γυνὴ μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.» **19** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· «Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. **20** Καὶ ἰδοῦ, ἔση σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.»

Zacharias punished

21 Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ

¹ του f³⁵ A,C,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,W [1%] NU

² η γυνη αυτου f³⁵ A [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC | 2 αυτω NB,C,D,W [1.4%] NU

³ ενωπιον f³⁵ A,D,W [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC | εναντιον NB,C [0.6%] NU

⁴ η ελισαβητ ην f³⁵ A,C [92.9%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 312 ND [2.3%] NU | 23 [4.4%] | ~ 32 B,W [0.4%]

⁵ εναντι f³⁵ B,D,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | εναντιον NA,C [20%]

⁶ του λαου ην f³⁵ A,C,D [45%] CP,TR | ~ 312 NB,W [55%] HF,RP,OC,NU (The verb works with the participle in a periphrastic construction; the reading of A,C,D is the more natural, by far.)

⁷ γεννησει f³⁵ [70%] CP,HF,RP,TR,OC | γενεσει NA,B,C,D,W [30%] NU

⁸ του f³⁵ B,D,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- NA,C [20%]

ναῶ.¹ **22** Ἐξεληθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο² λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἐώρακεν ἐν τῷ ναῶ—καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. **23** Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

24 Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε· λέγουσα **25** ὅτι «Οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ³ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ⁴ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.»

The birth of Jesus foretold—5 BC

1:26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ⁵ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἣ ὄνομα Ναζαρέτ,⁶ **27** πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην⁷ ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου⁸ Δαυὶδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. **28** Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτήν⁹ εἶπεν, «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σου· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.»¹⁰ **29** Ἡ δὲ ἰδοῦσα¹¹ διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ¹² αὐτοῦ,¹³ καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.

Gabriel delivers

30 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. **31** Καὶ ἰδοῦ, συλλήψῃ¹⁴ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. **32** Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. **33** καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας· καί, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.»

Mary agrees

34 Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, «Πῶς ἔσται¹⁵ τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;» **35** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον Ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. **36** Καὶ ἰδοῦ, Ἐλισάβετ ἡ συγγενής¹⁶ σου, καὶ αὕτη¹⁷ συνειληφυῖα¹⁸ υἱὸν ἐν γήρει¹⁹ αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴ ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα. **37** ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ²⁰ πᾶν ῥῆμα.» **38** Εἶπεν δὲ Μαριάμ· «Ἰδοῦ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.» Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Mary visits Elizabeth

39 Ἀναστᾶσα δὲ²¹ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν, μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα, **40** καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. **41** Καὶ

¹ αυτον εν τω ναω f³⁵ NA,C,D [96.6%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 B,W [1%] NU | 1 [2.4%]

² ηδυνατο f³⁵ C,D,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC | εδυνατο NA,B [7%] NU (Attic or Koine?)

³ ο f³⁵ A,B [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NC,D,W [0.7%] NU

⁴ το f³⁵ A,C [98.8%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,D,W [1.2%] NU

⁵ υπο f³⁵ A,C,D [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC | απο NB,W [1.6%] NU

⁶ ναζαρετ f³⁵ NB,D,W [69%] CP,HF,RP,TR,OC | ναζαρεθ (C) [29.5%] NU | ναζαραθ A [1.5%]

⁷ μεμνηστευμενην f³⁵ C [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC | εμνηστευμενην NA,B,W [0.3%] NU | μεμνησμενην D [alone]

⁸ οικου f³⁵ A,B,D,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | 1 και πατριας NC [12%]

⁹ ο αγγελος προς αυτην f³⁵ A,C,D [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC | 34 B,W [1.2%] NU | ~ 3412 N [1%]

¹⁰ ευλογημενη συ εν γυναιξιν f³⁵ A,C,D [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,W [1.4%] NU

¹¹ ιδουσα f³⁵ A,C [97.6%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,D,W [2.4%] NU

¹² διεταραχθη επι τω λογω f³⁵ A [97%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 NB(D)W [3%] NU | 1 C [alone]

¹³ αυτου f³⁵ A [96.3%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,C,D,W [3.7%] NU

¹⁴ συλληψη f³⁵ [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC | συλλημψη NA,B,C(D,W) [0.6%] NU

¹⁵ εσται f³⁵ NA,B,C,D,W [78%] CP,HF,RP,TR,NU | 1 μοι [22%] OC

¹⁶ συγγενης f³⁵ C [90%] CP,HF,RP,TR,OC | συγγενις NA,B(D) [10%] NU | συγγενεις W [alone]

¹⁷ αυτη f³⁵ | αυτη CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹⁸ συνειληφια f³⁵ A,C,D [98.8%] CP,HF,RP,TR,OC | συνειληφεν NB,W [1.2%] NU

¹⁹ γηρει f³⁵ NA,B,C,D,W [90%] CP,HF,RP,OC,NU | γηρα [10%] TR

²⁰ τω θεω f³⁵ A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC | του θεου NB,D,W [1%] NU

²¹ αναστασα δε f³⁵ NB,C,D,W [90.6%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ~ και 1 A [9.4%]

ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας¹ ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ.

Elizabeth prophesies

42 Καὶ ἀνεφώνησεν² φωνῆ³ μεγάλη καὶ εἶπεν· «Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ Καρπὸς τῆς κοιλίας σου. **43** Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρὸς με;⁴ **44** Ἴδου γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὠτά μου ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει⁵ ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. **45** Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου.»

Mary worships

46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ· «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, **47** καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου· **48** ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί, **49** ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα⁶ ὁ Δυνατός, καὶ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. **50** Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν⁷ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. **51** Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· **52** καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν ταπεινούς· **53** πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξάπεστελεν κενούς. **54** Ἄντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, **55** καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.»⁸

56 Ἔμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ⁹ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

The birth of John

1:57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. **58** Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαρον αὐτῇ.

John is named

59 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ¹⁰ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν. **60** Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, «Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης.» **61** Καὶ εἶπον¹¹ πρὸς αὐτήν ὅτι «Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ¹² σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.» **62** Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν.¹³ **63** Καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων, «Ἰωάννης ἔσται¹⁴ τὸ¹⁵ ὄνομα αὐτοῦ.» Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. **64** Ἀνεώχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. **65** (Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. **66** Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ

¹ ἡ ελισαβετ τον ασπασμον της μαριας **F**³⁵ A, W [98.3%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 345612 **KB, C, D** [1.7%] NU

² ανεφωνησεν **F**³⁵ A, B, D, W [89%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ανεβοησεν **NC** [11%]

³ φωνη **F**³⁵ **KA, C, D** [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC | κραυγη B, W [0.8%] NU

⁴ με **F**³⁵ A, C, D, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | εμε **KB** [0.3%] NU

⁵ το βρεφος εν αγαλλιασει **F**³⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, OC | ~ 3412 **KB, C, D, W** [2.5%] TR, NU

⁶ Μεγαλεια **F**³⁵ A, C [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | μεγαλα **KB, D, W** [0.3%] NU

⁷ γενεας γενεων **F**³⁵ A [69%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και 2 [2.8%] | γενεαν 2 D [0.6%] | γενεαν και γενεαν **K** [25.3%] | 1 και 1 B, C, W [0.8%] NU | three other variants [1.5%]

⁸ εως αιωνος **F**³⁵ C [35%] CP | 1 αιωνας [1%] | εις τον αιωνα **KA, B, D, W** [64%] HF, RP, TR, OC, NU [Render "while there is an age"—I take the point to be that the things mentioned are pertinent to this world, not the next.]

⁹ ωσει **F**³⁵ A, C [97.8%] CP, HF, RP, TR, OC | ως **KB, W** [2%] NU | --- D [0.2%]

¹⁰ ογδοη ημερα **F**³⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 τη 1 **KB, C, D, W** [2.5%] NU

¹¹ ειπον **F**³⁵ A, B, C [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ειπαν **KB, D, W** [1%] NU

¹² εν τη συγγενεια **F**³⁵ D [88%] CP, HF, RP, TR, OC | εκ της συγγενειας **KA, B, C, W** [12%] NU

¹³ αυτον **F**³⁵ A, C, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτο **Φ**⁴**KB, D** [8%] NU

¹⁴ εσται **F**³⁵ C [26%] CP | εστιν **KA, B, D, W** [74%] HF, RP, TR, OC, NU

¹⁵ το **F**³⁵ **KA, C, D, W** [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **Φ**⁴**B** [0.6%] NU

αὐτῶν λέγοντες, «Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται;» Καὶ¹ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.)

Zacharias prophesies

67 Καὶ Ζαχαρίας, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου καὶ προεφήτευσεν² λέγων· **68** «Εὐλόγητος Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, **69** καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ³ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ⁴ παιδὸς αὐτοῦ—**70** καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν⁵ ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ—**71** σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· **72** ποιήσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, **73** ὅρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν· **74** τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως (ἐκ χειρὸς τῶν⁶ ἐχθρῶν ἡμῶν⁷ ῥυσθέντας) λατρεύειν αὐτῷ, **75** ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας⁸ τῆς ζωῆς⁹ ἡμῶν.

76 »Καὶ σύ,¹⁰ παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου¹¹ Κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, **77** τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,¹² **78** διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο¹³ ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους· **79** ἐπιφάνει τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους, τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.»

80 Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ.

The birth of Jesus—5 BC

2:1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. **2** Αὕτη ἡ¹⁴ ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηναίου. **3** Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν¹⁵ πόλιν.

At night, in Bethlehem, the Savior is born

4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹⁶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυὶδ, **5** ἀπογράψασθαι σὺν Μαρίας, τῇ μεμνηστευμένῃ¹⁷ αὐτῷ γυναικί,¹⁸ οὔσῃ ἐγκύῳ. **6** Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν· **7** καὶ ἔτεκεν τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ¹⁹ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

¹ καὶ f³⁵ A [98.6%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 γαρ ℱ⁴ NB, C, D, W [1.4%] NU

² προεφητευσεν f³⁵ (D) [94%] CP, HF, RP, TR, OC | επροφητευσεν ℱ⁴ NA, B, C, W [3.8%] NU | επροεφητευσεν [2.2%]

³ τῷ f³⁵ A [93%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, C, D, W [7%] NU

⁴ τοῦ f³⁵ A, C [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ℱ⁴ NB, D, W [0.7%] NU

⁵ τῶν f³⁵ A, C, D [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ℱ⁴ NB, W [2%] NU

⁶ τῶν f³⁵ A, C [98.4%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, D, W [1.6%] NU

⁷ ἡμῶν f³⁵ A, C, D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, W [1.5%] NU

⁸ πάσας τὰς ἡμέρας f³⁵ NA, C, D [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | πασαις ταις ἡμεραις ℱ⁴ B, W [0.5%] NU

⁹ τῆς ζωῆς f³⁵ [77%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ℱ⁴ NA, B, C, D, W [23%] NU

¹⁰ σύ f³⁵ A [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 δε ℱ⁴ NB, C, D, W [0.7%] NU

¹¹ πρὸ προσώπου f³⁵ A, C, D [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐνώπιον (ℱ⁴) NB, W [0.3%] NU

¹² αὐτῶν f³⁵ ℱ⁴ NB, D [85%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ἡμῶν A, C [13%] | αὐτου W [1%] | --- [1%]

¹³ ἐπεσκέψατο f³⁵ A, C, D [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC | επισκεψεται ℱ⁴ NB, W [0.4%] NU

¹⁴ ἡ f³⁵ NA, C, W [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC | --- B, D [0.6%] NU

¹⁵ ἰδιαν f³⁵ A, C [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC | εαυτου B, D, W [0.7%] NU | εαυτων NB

¹⁶ ναζαρετ f³⁵ B, W [73%] CP, HF, RP, TR, OC | ναζαρεθ ND [26.5%] NU | ναζαραθ A, C [0.5%]

¹⁷ μεμνηστευμενη f³⁵ [99%] CP, HF, RP, TR, OC | εμνηστευμενη NA, B, C, D [0.6%] NU | εμμνηστευμενη C | two other variants [0.4%]

¹⁸ γυναικι f³⁵ A [98.4%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, C, D, W [1.6%] NU

¹⁹ τη f³⁵ [95.3%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NA, B, D, W [4.7%] NU

Angels and shepherds

8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ, ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. **9** Καὶ ἰδοῦ,¹ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. **10** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοῦ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· **11** ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὅς ἐστιν Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. **12** Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε² Βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον³ ἐν⁴ φάτνῃ.» **13** Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνοῦντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων, **14** «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.»⁵

Shepherds go and report

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι,⁶ οἱ ποιμένες, εἶπον⁷ πρὸς ἀλλήλους, «Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ρῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.» **16** Καὶ ἦλθον⁸ καὶ ἀνεῦρον⁹ τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ Βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. **17** Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁰ περὶ τοῦ ρήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. **18** Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. **19** Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ρήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. **20** Καὶ ὑπέστρεψαν¹¹ οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Jesus is named

21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹² ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν,¹³ καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι¹⁴ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

Jesus is presented to God

22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν¹⁵ κατὰ τὸν νόμον Μωσέως,¹⁶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ Κυρίῳ **23** (καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου ὅτι «Πᾶν ἄρσεν διανοίγον¹⁷ μήτραν ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται»), **24** καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν¹⁸ νόμῳ Κυρίου, «ζευγὸς τρυγόνων ἢ δύο νεοσσούς¹⁹ περιστερῶν.»

Simeon

25 Καὶ ἰδοῦ, ἦν ἄνθρωπος²⁰ ἐν Ἱερουσαλὴμ²¹ ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος

¹ ἰδοῦ f³⁵ A,D [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κB, W [0.8%] NU

² εὐρήσετε f³⁵ B, D [87%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | εὐρησεται κA, W [13%]

³ κείμενον f³⁵ A [94%] CP, HF, RP, TR, OC | και 1 B, W [3.5%] NU | --- κD [2.5%]

⁴ ἐν f³⁵ κA, B, D, W [90%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 τη [10%] TR

⁵ εὐδοκία f³⁵ (99.4%) CP, HF, RP, TR, OC | εὐδοκίας κA, B, D, W (0.4%) NU | two other readings (0.2%) [1627 MSS X 6 MSS, according to *Text und Textwert*]

⁶ και οι ανθρωποι f³⁵ A, D (97.7%) CP, HF, RP, TR, OC | και (1.1%) | --- (κ)B, W (1.1%) NU | one other variant (1%)

⁷ ειπον f³⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ελαλουν κB, W [0.5%] NU | ειπαν [0.5%]

⁸ ηλθον f³⁵ κD, W [98.2%] CP, HF, RP, TR, OC | ηλθαν B [0.2%] NU | απηλθον [1.6%]

⁹ ανευρον f³⁵ κA [92.2%] CP, HF, RP, TR, OC | ανευραν B, NU | ευρον D, W [6%] | ηυραν [0.7%] | ευραν [0.1%]

¹⁰ διεγνωρισαν f³⁵ A [97.8%] CP, HF, RP, TR, OC | εγνωρισαν κB, D, W [2.2%] NU

¹¹ υπεστρεψαν f³⁵ κA, B, D, W [97.4%] CP, HF, RP, OC, NU | επεστρεψαν [2.6%] TR

¹² επλησθησαν f³⁵ κA, B, W [82%] CP, HF, RP, TR, NU | 1 αι D [18%] OC

¹³ αυτον f³⁵ κA, B, W [65%] CP, HF, RP, NU | το παιδον D [32%] TR, OC | αυτο [3%]

¹⁴ συλληφθησαι f³⁵ [99.1%] CP, HF, RP, TR, OC | συλλημφθησαι κA, B [0.8%] NU | συνλημφθησαι D, W

¹⁵ αυτων f³⁵ κA, B, W [90%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | αυτου D [10%]

¹⁶ μωσσεως f³⁵ A [62%] CP, HF, RP, TR | μουσσεως κB, D, W [35%] OC, NU | μουσσεος [3%]

¹⁷ διανοιγον f³⁵ A, B, D, W [88%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | διανοιγον κN [12%]

¹⁸ εν f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 τω κB, D, W [1%] NU

¹⁹ νεοσσους f³⁵ A, D, N [85%] CP, HF, RP, TR, OC | νοσσοους κB, W [15%] NU

²⁰ ην ανθρωπος f³⁵ A, D, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 κB, W [1%] NU

²¹ ιερουσαλημ *rell* | ιεροσολυμοις OC

δίκαιος καὶ εὐλαβῆς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ Πνεῦμα ἦν Ἅγιον¹ ἐπ' αὐτόν. **26** (Καὶ ἦν αὐτῷ κεκηρατισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ² ἰδῆ τὸν Χριστὸν Κυρίου.) **27** Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, **28** καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ³ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ⁴ καὶ εὐλόγησεν τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν· **29** «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ, **30** ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, **31** ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν· **32** φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ.» **33** Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ⁵ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.

34 Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· «Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον **35** (καὶ σοῦ δὲ⁶ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία), ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.»

Anna

36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ—αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἕτη μετὰ ἀνδρὸς ἐπτά⁷ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς **37** καὶ αὕτη χήρα ὡς⁸ ἑτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων—ἡ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ⁹ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας καὶ δεήσεων λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. **38** Καὶ αὕτη, αὐτῆ¹⁰ τῆ ὥρα ἐπιστᾶσα, ἀνωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ,¹¹ καὶ ἐλάλει περὶ Αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν¹² Ἱερουσαλήμ.

Back to Natsareth

39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα¹³ τὰ¹⁴ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ὑπέστρεψαν¹⁵ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν¹⁶ πόλιν ἑαυτῶν,¹⁷ Ναζαρέτ.¹⁸ **40** Τὸ δὲ παιδίον ἠύξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι,¹⁹ πληροῦ-μενον σοφίας,²⁰ καὶ, χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ.²¹

A twelve-year-old Boy

2:41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ τῆ ἑορτῆ τοῦ Πάσχα· **42** καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν²² εἰς Ἱεροσόλυμα²³ κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς. **43** Καὶ

¹ ἦν ἅγιον **f**³⁵ **NA,B,W** [83%] **CP,HF,RP,OC,NU** | ~ 21 **D,N** [17%] **TR**

² πρὶν ἢ **f**³⁵ **A,D,N** [91%] **CP,HF,RP,TR,OC** | 12 **av** [0.5%] [**NU**] | 1 **av B** [0.5%] | 1 **W** [8%] | **εως αν** **κ**

³ αὐτο **f**³⁵ **NA,B,D,N,W** [70%] **CP,HF,RP,TR,NU** | αὐτον [30%] **OC**

⁴ αὐτου **f**³⁵ **A,D,N** [96%] **CP,HF,RP,TR,OC** | --- **κB,W** [4%] **NU**

⁵ (ο **A,N** 2.2%) **ιωσηφ και η μητηρ αυτου** (—**α**. **N** 0.5%) **f**³⁵ (**A**)(**N**) (98.8%) **CP,HF,RP,TR,OC** | ο πατηρ 5 (—**α**. 0.3%) 234 (+αὐτου **κ** 0.4%) (**κ**)**B,D,W** (0.9%) **NU** | three other variants (0.3%)

⁶ δε **f**³⁵ **NA,D,N** [99.6%] **CP,HF,RP,TR,OC[NU]** | --- **B,W** [0.4%]

⁷ ετη μετα ανδρος επτα **f**³⁵ [88%] **CP,HF,RP,TR,OC** | ~ 2314 **κB,N,W** [5.2%] **NU** | ~ 1423 **A,D** [6.8%]

⁸ ως **f**³⁵ **W** [98.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **εως** **NA,B,N** [1.1%] **NU** | --- **D** [0.4%]

⁹ απο **f**³⁵ **A,N** [98.7%] **CP,HF,RP,TR,OC** | --- **B,D,W** [1.3%] **NU** | **εκ** **κ**

¹⁰ αὐτη αὐτη **f**³⁵ [93%] **CP,HF,RP,TR,OC** | 1 **A,B,W** [4.5%] | 2 **κD,N** [2.5%] **NU**

¹¹ κυριω **f**³⁵ **A** [99.3%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **θεω** **κB,D,N,W** [0.7%] **NU**

¹² εν **f**³⁵ **A,D,N** [94.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** | --- **κB,W** [5.5%] **NU**

¹³ απαντα **f**³⁵ **A,D** [95.8%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **παντα** **κB,N,W** [4.2%] **NU**

¹⁴ τα **f**³⁵ **A,B,W** [87%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** | --- **κD,N** [13%]

¹⁵ υπεστρεψαν **f**³⁵ **A,D,N** [99.6%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **επεστρεψαν** (**κ**)**B,W** [0.4%] **NU**

¹⁶ την **f**³⁵ **A,N** [98%] **CP,HF,RP,TR,OC** | --- **κB,D,W** [2%] **NU**

¹⁷ εαυτων **f**³⁵ **NA,B,D,N,W** [65%] **CP,HF,RP,OC,NU** | αὐτων [35%] **TR**

¹⁸ ναζαρετ **f**³⁵ **κN,W** [63%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **ναζαρεθ** **B^v(D)** [35.3%] **NU** | **ναζαρατ** **A** [0.3%] | **ναζαραθ** [1.4%]

¹⁹ πνευματι **f**³⁵ **A,N** [99.6%] **CP,HF,RP,TR,OC** | --- **κB,D,W** [0.4%] **NU**

²⁰ σοφιας **f**³⁵ **NA,D,N** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **σοφια** **B,W** [0.5%] **NU**

²¹ αὐτω **f**³⁵ (**D**) [41%] | αὐτο **NA,B,N,W** [58%] **CP,HF,RP,TR,OC,NU** | αὐτον [1%] [The dative is better—the grace was resting on Him all the time.]

²² αναβαντων αυτων **f**³⁵ **N** [90%] **CP,HF,RP,TR,OC** | **αναβαινοντων** 2 (**κ**)**A,B,W** [9.6%] **NU** | **ανεβησαν** (**D**) [0.4%]

²³ εις ιεροσολυμα **f**³⁵ **A,C^vD(N)** [99.5%] **CP,HF,RP,TR,OC** | --- **κB,W** [0.5%] **NU**

τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ Παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἔγνω¹ Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ² αὐτοῦ. **44** Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι,³ ἤλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν⁴ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς.⁵ **45** Καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν,⁶ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ζητοῦντες⁷ αὐτόν. **46** Καὶ ἐγένετο μεθ'⁸ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτόν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. **47** (Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ.)

48 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν.⁹ «Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἴδού, ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.» **49** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ἤδείτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρός μου δεῖ εἶναι με;» **50** Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.

51 Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἤλθεν εἰς Ναζαρέτ,¹⁰ καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ¹¹ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα¹² ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. **52** Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν¹³ σοφία καὶ ἡλικία, καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις.

Enter John the baptizer—26 AD

3:1 Ἐν ἔτει δὲ¹⁴ πεντεκαίδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας καὶ τετραρχοῦντος¹⁵ τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος¹⁶ τῆς Ἰουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος,¹⁷ **2** ἐπὶ ἀρχιερέως¹⁸ Ἄννα (καὶ Καϊάφα), ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν¹⁹ Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. **3** Καὶ ἤλθεν εἰς πᾶσαν τὴν²⁰ περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν. **4** ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος.²¹ «Φωνὴ βοῶντος· Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. **5** Πᾶσα φάραγξ²² πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας· **6** καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ.» »

“Brood of vipers!”

7 Ἐλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· «Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; **8** Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, «Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ

¹ ἔγνω f³⁵ A,C,N [96.4%] CP,HF,RP,TR,OC | ἐγνωσαν NB,D,W [3.6%] NU

² ἰωσηφ καὶ ἡ μητηρ f³⁵ A,C,N [97.1%] CP,HF,RP,TR,OC | οἱ γονεῖς NB,D,W [2.9%] NU

³ ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι f³⁵ A,C(N) [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 4123 NB,D,W [1%] NU

⁴ συγγενεσιν f³⁵ NA,C(D) [86%] CP,HF,RP,TR,OC | συγγενευσιν B,N,W [14%] NU

⁵ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς f³⁵ D [85%] CP,HF,RP,TR,OC | 134 A,B,C,N,W [14.9%] NU | --- N [0.1%]

⁶ αὐτόν f³⁵ A,N [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,C(D)W [1.5%] NU

⁷ ζητοῦντες f³⁵ NA,N [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ἀναζητοῦντες B,C,D,W [4.3%] NU | ἐπιζητοῦντες [0.7%]

⁸ μεθ' f³⁵ A,C,D,N [95.8%] CP,HF,RP,TR,OC | μετὰ NB,W [4.2%] NU

⁹ πρὸς αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν f³⁵ A,N [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 612345 NB,C,D,W [1.4%] NU

¹⁰ ναζαρετ f³⁵ NC,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC | ναζαρεθ B,D [38.5%] NU | ναζαρατ A,N [0.3%] | ναζαραθ [1.2%]

¹¹ καὶ ἡ f³⁵ NA,B,C,N,W [83.5%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ~ 2 δε D [16.5%]

¹² ταῦτα f³⁵ A,C,N [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,D,W [1.6%] NU

¹³ προέκοπτεν f³⁵ A,C,D,N [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ἐν τῇ N [0.1%] [NU] | 1 τῇ B,W [0.2%]

¹⁴ δε rell | --- [12%]

¹⁵ τετραρχοῦντος f³⁵ B,D,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | τετραρχουντος NA,C,NU

¹⁶ τετραρχοῦντος f³⁵ A,B,D,N,W [99.9%] CP,HF,RP,TR,OC | τετραρχουντος NC,NU

¹⁷ τετραρχοῦντος f³⁵ A,B,D,N,W [99.9%] CP,HF,RP,TR,OC | τετραρχουντος NC,NU

¹⁸ ἐπὶ ἀρχιερέως f³⁵ NA,B,C,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,NU | ἐπ 2 [0.4%] OC | 1 ἀρχιερεων [2.8%] | ἐπ ἀρχιερων [0.3%] TR

¹⁹ τὸν f³⁵ NA,B,C,D,N,W [82%] CP,HF,RP,OC,NU | 1 τοῦ [18%] TR

²⁰ τὴν f³⁵ NC,D [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- A,B,N,W [0.5%]

²¹ λεγοντος f³⁵ A,C,N [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,D,W [1.8%] NU

²² φαραγξ f³⁵ NB,C,D,N,W [75%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | φαραξ A [25%]

Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **9** Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.»

“What shall we do?”

10 Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, «Τί οὖν ποιήσομεν;»¹ **11** Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει² αὐτοῖς, «Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω.» **12** Ἦλθον δὲ καὶ τελῶνας βαπτισθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ³ καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, «Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν;»⁴ **13** Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, «Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε.» **14** Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες, «Καὶ ἡμεῖς, τί ποιήσομεν;»⁵ Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,⁶ «Μηδένα διασεισητε μηδὲ συκοφαντήσητε,⁷ καὶ ἀρκείσθε τοῖς ὕπωνίοις ὑμῶν.»

“A greater One is coming”

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, **16** ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασιν⁸ λέγων·⁹ «Εγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμι ἰκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί· **17** οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹⁰ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ καὶ συνάξει¹¹ τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω.»

John is imprisoned—historical aside

18 (Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τῷ λαῷ.¹² **19** Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹³—ἐλεγχόμενος ὑπ’ αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος, τῆς γυναικὸς¹⁴ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης—**20** προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν· καὶ¹⁵ κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ¹⁶ φυλακῇ.)

Jesus is baptized

21 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ, βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεωχθῆναι τὸν οὐρανὸν **22** καὶ καταβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σωματικῶ εἶδει

¹ ποιήσομεν f³⁵ [45%] CP,RP,TR,OC | ποιήσωμεν xA,B,C(D)N,W [55%] HF,NU (The indicative is correct; they are committing themselves to do what he says.)

² λέγει f³⁵ A,D [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC | ελεγεν ϕ⁴xB,C,N [2.2%] NU | ειπεν W

³ ὑπ’ αὐτοῦ f³⁵ C [40%] CP | --- ϕ⁴xA,B,D,N,W [60%] HF,RP,TR,OC,NU

⁴ ποιήσομεν f³⁵ [43%] CP,RP,TR,OC | ποιήσωμεν ϕ⁴xA,B,C(D)N,W [57%] HF,NU (The indicative continues to be correct.)

⁵ καὶ ἡμεῖς τι ποιήσομεν f³⁵ A [45%] CP,RP,TR,OC | 123 ποιήσωμεν N [53.4%] HF | ~ 3 ποιήσωμεν 12 ϕ^{4v}xB,C,W [1.6%] NU | ~ 3 ποιήσωμεν D (Still indicative.)

⁶ πρὸς αὐτούς f³⁵ xA,N,W [99.1%] CP,HF,RP,TR,OC | αὐτοῖς ϕ⁴B,C,D [0.9%] NU

⁷ διασεισητε μηδε συκοφαντησητε *rell* | ~ 321 OC

⁸ ἅπασιν f³⁵ A,C [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC | πασιν ϕ⁴xB,N,W [1.8%] NU | --- D

⁹ ὁ ἰωαννης ἅπασιν λεγων f³⁵ A,C,N [91.3%] CP,HF,RP,TR,OC | 234 [5.7%] | 34 [0.4%] | ~ 1243 [1.6%] | ~ 4312 ϕ⁴xB,W [0.3%] NU | ~ 3124 [0.6%] | ~ 3412 [0.1%] | --- D

¹⁰ καὶ διακαθαριεῖ f³⁵ A,C,D,N,W [97.9%] CP,HF,RP,TR,OC | διακαθαραι ϕ⁴xB,NU | 1 καθαριεῖ [1.8%] | one other reading

¹¹ συναξει f³⁵ A,C(D)N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | συναγαγειν ϕ⁴xB,NU

¹² τῷ λαῷ f³⁵ [15%] | τὸν λαὸν f^{35pt} *rell* [The verb εὐαγγελίζω normally takes the dative, although the accusative does occur—there seems to be no difference in meaning, a translation will be the same. Since the normal case for a direct object is the accusative, copyists who were not familiar with the peculiarity of that verb would predictably make the change (witness the [85%]). If the archetype had the accusative, who would change it to dative?]

¹³ τετραρχης f³⁵ A,B,D,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | τετραρχης xC,NU

¹⁴ γυναικος f³⁵ ϕ^{4,75v}xB,D,N [75%] CP,HF,RP,OC,NU | 1 φιλιππου A,C,W [25%] TR

¹⁵ καὶ f³⁵ ϕ^{4,75v}A,C,N,W [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- xB,D [1.8%]

¹⁶ τῇ f³⁵ A,C,N,W [86%] CP,HF,RP,TR,OC | --- ϕ⁴xB,D [14%] NU

ώσει¹ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγουσαν,² «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός· ἐν σοὶ εὐδόκησα.»³

Mary's genealogy

3:23 (Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ⁴ Ἰησοῦς, ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος,⁵ ὧν (ὡς ἐνομιζέτο) υἱὸς⁶ Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλεί,⁷ **24** τοῦ Ματθάν,⁸ τοῦ Λευῖ, τοῦ Μελχί,⁹ τοῦ Ἰαννα,¹⁰ τοῦ Ἰωσήφ, **25** τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμῶς, τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἐσλί,¹¹ τοῦ Ναγκαί, **26** τοῦ Μαάθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεῖ,¹² τοῦ Ἰωσήφ,¹³ τοῦ Ἰούδα,¹⁴ **27** τοῦ Ἰωαννάν,¹⁵ τοῦ Ῥησᾶ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ, τοῦ Νηρί,¹⁶ **28** τοῦ Μελχί¹⁷ τοῦ Ἀδδί,¹⁸ τοῦ Κωσάμ, τοῦ Ἐλμωδάμ,¹⁹ τοῦ Ἦρ, **29** τοῦ Ἰωσή,²⁰ τοῦ Ἐλιέξερ, τοῦ Ἰωρεῖμ,²¹ τοῦ Ματθάτ,²² τοῦ Λευῖ,²³ **30** τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωνάμ,²⁴ τοῦ Ἐλιακεῖμ,²⁵ **31** τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαϊνάν,²⁶ τοῦ Ματταθᾶ, τοῦ Νάθαν,²⁷ τοῦ Δαβίδ, **32** τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβηδ,²⁸ τοῦ Βοοζ,²⁹ τοῦ Σαλμών,³⁰ τοῦ Ναασσών, **33** τοῦ Ἀμιναδάβ,³¹ τοῦ Ἀράμ,³²

¹ ὡσει f³⁵ A,N [96.4%] CP, HF, RP, TR, OC | ὡς Ϝ⁴KB, D, W [3.6%] NU

² λεγουσαν f³⁵ A,N [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴KB, D, W [0.8%] NU

³ εὐδοκησα f³⁵ Ϝ⁴KB, N [72%] CP, HF, RP, OC, NU | ηυδοκησα A, W [28%] TR | --- D

⁴ ο f³⁵ A,N [97%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴KB, D, W [3%] NU

⁵ ὡσει ετων τριακοντα αρχομενος f³⁵ A(D)N [98.8%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 4123 Ϝ⁴KB, W [1.2%] NU

⁶ ὡς ἐνομιζέτο υἱος f³⁵ A(D)N [98.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 312 Ϝ⁴KB, W [1.3%] NU

⁷ ἡλει f³⁵ KA, B [60%] | ἡλι Ϝ⁴N [40%] CP, TR, NU (ἡλι HF, RP, OC) [Codex W omits the whole genealogy, while codex D replaces it with Matthew's.]

⁸ ματθαν f³⁵ N [45%] CP, OC | ματθατ A, B [52%] HF, RP, TR | μαθθαθ Ϝ⁴(K) [alone] | ματθα [1.9%] | ματταθ [0.9%] | three other spellings [0.2%] | μαθθατ [none!] NU (NU serves up a patchwork quilt.)

⁹ μελχι f³⁵ N [66%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | μελχει Ϝ⁴KA, B [33.4%] | μελχη [0.6%]

¹⁰ ιαννα f³⁵ A [87.9%] CP, HF, RP, TR | ιαννα Ϝ⁴KB [1.2%] NU | ιωαννα N [4.8%] OC | ιανναν [1.4%] | αννα [1.1%] | ιωαννε [0.9%] | nine other spellings [2.7%]

¹¹ εσλι f³⁵ [64%] CP, HF, RP, TR, NU | εσλει KA, B [28.1%] | εσλιμ N [3.5%] OC | εσλειμ [2.5%] | four other spellings Ϝ^{4v} [1.9%]

¹² σεμει f³⁵ [51%] CP, RP, TR | σεμει A, N [45.4%] HF | σαμει [2.2%] | σεμειν Ϝ⁴KB [0.5%] | σεμεη [0.7%] | σεμευ OC | two other spellings [0.2%] | σεμειν [none!] NU (NU serves up another patchwork quilt.)

¹³ ιωσηφ f³⁵ A, N [94.2%] CP, HF, RP, TR | ιωσηχ Ϝ⁴KB [5.7%] OC, NU | two other spellings [0.1%]

¹⁴ ιουδα f³⁵ A, N [94.7%] CP, HF, RP, TR | ιωδα Ϝ⁴KB [5%] OC, NU | four other spellings [0.3%]

¹⁵ ιωανναν f³⁵ [49%] CP, OC | ιωαννα [13%] TR | ιωαναν Ϝ⁴A, B [18%] HF, RP, NU | ιωαναν K [12%] | ιωνναν [2%] | ιαναν [3%] | ιανναν [1.6%] | four other spellings [1.4%] | --- N (If we take the letters one by one, we get: ι=100%, ω=a. 94%, α=a. 87%, ν=100%, ν=a. 69%, α=100%, ν=a. 72%; the plurality variant wins all around.)

¹⁶ νηρι f³⁵ N [65%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | νηρει Ϝ⁴KA, B [34%] | six other spellings [1%]

¹⁷ μελχι f³⁵ N [65%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | μελχει Ϝ⁴KA, B [35%]

¹⁸ αδδι f³⁵ N [67.5%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | αδδει Ϝ⁴KA, B [30%] | seven other spellings [2.5%]

¹⁹ ελμωδαμ f³⁵ A [82%] CP, HF, RP, TR, OC | ελμαδαμ KB, N [1%] NU | ελμωδαν [7%] | ελμωδαδ [5%] | ελμασαμ Ϝ⁴ | twelve other spellings [5%]

²⁰ ιωση f³⁵ A, N [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ιησου Ϝ⁴KB [1.5%] NU | six other spellings [3%]

²¹ ιωρειμ A, B [72%] CP, HF, RP, TR, OC | ιωριμ KB [12%] NU | ιωρημ [10%] | eight further spellings [6%]

²² ματθατ f³⁵ [76%] CP, HF, RP, TR, OC | μαθθατ Ϝ⁴B [0.5%] NU | ματταθ A [11%] | μαθθαθ K | ματθαν N [6%] | μαθατ [1.5%] | eleven further spellings [5%]

²³ λει f³⁵ N [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | λειυι Ϝ⁴KA, B [20%]

²⁴ ιωναμ f³⁵ KB [25%] NU | ιωναν [48%] CP, HF, RP, TR | ιωνα OC | ιωαναν A [7%] | ιωανναν [12%] | ιωανα N | seven further spellings [8%]

²⁵ ελιακειμ *rell* | ελιακιμ N [1%] NU | ελιακειμ [1%] | ελιακειμ [1%] | three other spellings

²⁶ μαιναν f³⁵ N [93.5%] CP, HF, RP, TR, OC | μεννα Ϝ^{4v}KB [1.5%] NU | eight other spellings [5%] | --- A

²⁷ ναθαν f³⁵ A, N [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ναθαμ Ϝ⁴KB, NU

²⁸ ωβηδ f³⁵ N [83%] CP, HF, RP, TR, OC | ωβηδ A [14%] NU | ωβηλ KB | ωβηλ D | ωβητ Ϝ⁴ | five other spellings [3%]

²⁹ βοοζ f³⁵ [91%] CP, HF, RP, TR, OC | βοος A, B, D [8%] NU | βαλλς K | four other spellings [1%] | --- N

³⁰ σαλμων f³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, TR, OC | σαλα Ϝ⁴KB, NU | σαλμαν [1%] | two other variants [0.5%]

³¹ αμιναδαβ f³⁵ A(D) [76%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | αμιναδαμ [15%] | αμνηδαβ [5%] | αδαμ K | five other readings [4%] | --- B

³² αραμ f³⁵ A, D [95%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 του αρνι N | αδμειν του αρνει B | αδμιν του αρνει K | αδμιν του αρνι

τοῦ Ἰωράμ,¹ τοῦ Ἑσρώμ, τοῦ Φαρέσ, τοῦ Ἰούδα, **34** τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρρα,² τοῦ Ναχώρ, **35** τοῦ Σερούχ,³ τοῦ Ραγάβ,⁴ τοῦ Φάλεκ,⁵ τοῦ Ἐβέρ,⁶ τοῦ Σαλαῖ, **36** τοῦ Καϊνάν,⁷ τοῦ Ἀρφαζάδ, τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, **37** τοῦ Μαθουσάλα, τοῦ Ἐνώχ,⁸ τοῦ Ἰάρεδ,⁹ τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ Καϊνάν,¹⁰ **38** τοῦ Ἐνώσ, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ.)

Jesus tested by Satan

4:1 Ἰησοῦς δέ, πλήρης Πνεύματος Ἁγίου,¹¹ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἦγετο ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,¹² **2** ἡμέρας τεσσαράκοντα¹³ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν ὕστερον¹⁴ ἐπέινασεν. **3** Καὶ εἶπεν¹⁵ αὐτῷ ὁ διάβολος, «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.» **4** Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων,¹⁶ «Γέγραπται ὅτι «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται¹⁷ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ.»¹⁸

5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλόν,¹⁹ ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου. **6** Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· «Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. **7** Σὺ οὖν, ἐὰν προσκυνήσῃς²⁰ ἐνώπιον ἐμοῦ,²¹ ἔσται σοι²² πᾶσα.»²³ **8** Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς·²⁴ «Ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ.²⁵ γέγραπται,²⁶ «Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου,²⁷ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.»

NU [There are at least four further variations. The available statements of evidence are confusing, but it appears that ἀδμιν has about 1%, and ἀδμειν may have up to 4%.]

¹ του ιωραμ f³⁵ [80%] HF,OC | --- ἸΑ,Β,Ν [20%] CP,RP,TR,NU (it^b gives us overt V century attestation for 'Joram', though I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that f³⁵ must hark back at least to the III.)

² θαρρα f³⁵ N [40%] CP,HF | θαρα ἸΑ,Β,Δ,Ν [60%] RP,TR,OC,NU

³ σερουχ f³⁵ ἸΑ,Β(Δ)Ν [98%] CP,HF,RP,OC,NU | σαρουχ [2%] TR

⁴ ραγαβ f³⁵ [25%] | ραγαν ἸΑ,Β,Δ,Ν [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | six other spellings [5%]

⁵ φαλεκ f³⁵ ἸΑ,Β,Δ,Ν [50%] CP,HF,TR,OC,NU | φαλεγ A [50%] RP

⁶ ἐβερ f³⁵ CP[?],RP,some TRs | ἐβερ HF,OC,some TRs,NU

⁷ καιναν f³⁵ A,N [97%] CP,HF,RP,TR,OC | καιναμ ἸΒ [0.5%] NU | three other spellings [2%] | --- D

⁸ ἐνωχ f³⁵ CP,RP,TR,OC | ἐνωχ HF,NU

⁹ ιαρεδ f³⁵ D,N [90%] CP,HF,RP,TR,OC | ιαρετ Ϝ^{75v} ἸΒ,Ν,Υ | ιαρεθ A [9.5%]

¹⁰ καιναν f³⁵ A,B,D,N [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | καιναμ Ἰ,Ν,Υ

¹¹ πληρης πνευματος αγιου f³⁵ Ϝ^{4,7,75v} ἸΒ,Δ,Ν,Υ [45%] CP,OC,NU | ~ 231 A [55%] HF,RP,TR

¹² εις την ερημον f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC | εν τη ερημω Ϝ^{4,7} ἸΒ,Δ,Υ [1%] NU

¹³ τεσσαρακοντα f³⁵ D [99%] CP,HF,RP,TR,OC | τεσσαρακοντα Ϝ⁷ A,Β,Ν [1%] NU | μ Ϝ⁷⁵ ἸΥ

¹⁴ υστερον f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- ἸΒ,Δ,Υ [1%] NU

¹⁵ και ειπεν f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2 δε ἸΒ,Δ,Υ [1%] NU

¹⁶ ιησους προς αυτον λεγων f³⁵ A [81%] CP,HF,RP,TR | ο 1234 [16%] OC | ~ 23 ο 1 ἸΒ,Υ [1.5%] NU | ~ αυτω ο 1 [1%] | ο 1 ειπεν D | two other variants

¹⁷ ζησεται f³⁵ [80%] CP,HF,RP,OC | 1 ο ἸΑ,Β,Δ,Υ [20%] TR,NU

¹⁸ αλλ επι παντι ρηματι (+του 0.4%) θεου f³⁵ A(D) (90.7%) CP,HF,RP,TR | 1 εν 345 D (1.5%) | 1234

εκπορευομενω δια στοματος 5 (7.3%) OC | --- ἸΒ,Υ (0.4%) NU | one other reading (0.1%)

¹⁹ ο διαβολος εις ορος υψηλον f³⁵ A [99%] CP,HF,RP,TR,OC | 345 (D) [0.5%] | 34 Υ | --- ἸΒ [0.2%] NU

²⁰ προσκυνησης *rell* | προσκυνησεις [15%]

²¹ εμου f³⁵ ἸΒ,Δ,Υ [65%] CP,HF,RP,NU | μου A [35%] TR,OC

²² σοι f³⁵ [25%] | σου ἸΑ,Β,Δ,Υ [75%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

²³ πασα f³⁵ ἸΑ,Β,Δ [98%] CP,HF,RP,OC,NU | παντα Υ [2%] TR [It will be observed that this is the third variant set within the space of four words, and within these sets the attestation varies considerably. In the main, the copyists tried to reproduce faithfully what was in front of them.]

²⁴ αυτω ειπεν ο ιησους f³⁵ [68%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 3421 ἸΥ [12%] NU | ~ 2134 A [13%] | ~ 1342 D [7%] | 124 Β | two other variants

²⁵ υπαγε οπισω μου σατανα f³⁵ A [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- ἸΒ,Δ,Υ [3.5%] NU

²⁶ γεγραπται f³⁵ ἸΑ,Β,Δ,Υ [80%] CP,HF,RP,NU | 1 γαρ [20%] TR,OC

²⁷ προσκυνησεις κυριον τον θεον σου f³⁵ A [80%] CP,HF,RP,TR | ~ 23451 ἸΒ,Δ,Υ [20%] OC,NU

9 Καὶ ἤγαγεν¹ αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ² καὶ ἔστησεν αὐτὸν³ ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Εἶ⁴ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν⁵ κάτω· 10 γέγραπται γὰρ ὅτι <Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε,» 11 καί,⁶ «Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.» 12 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι «Ἐῖρηται, <Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.»»

13 Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμόν, ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ’ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Jesus begins His public ministry, in Galilee⁷

4:14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ⁸ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ’ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ· 15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

His home town rejects Him

16 Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν⁹ Ναζαρέτ,¹⁰ οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. 17 Καὶ ἐπέδοθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου·¹¹ καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον εὔρεν τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον· 18 «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ εἶνεκεν¹² ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι¹³ πτωχοῖς. Ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν,¹⁴ κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεπιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, 19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.»

“Today this Scripture is fulfilled”

20 Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισεν.¹⁵ Καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν¹⁶ ἀτενίζοντες αὐτῷ. 21 Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι «Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσίν ὑμῶν.» 22 (Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ ἔλεγον, «Οὐχ¹⁷ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ;») 23 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· <Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτὸν>—ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ¹⁹ Καπερναοῦμ²⁰ ποίησον καὶ ὧδε²¹ ἐν τῇ

¹ και ηγαγεν f³⁵ A,D [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε NB, W [3%] NU

² ιερουσαλημ *rell* | ιεροσολυμα [3%] OC

³ αυτον f³⁵ A,D,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτω [1%] | --- NB [0.5%] NU

⁴ ει *rell* | | ο [1%] TR

⁵ εντευθεν *rell* | ανωθεν [13%] | ευθεν [1%] | --- [14%]

⁶ και f³⁵ D [75%] CP, HF, RP | | οτι NA, B, W [25%] TR, OC, NU

⁷ [A number of months elapsed between verses 13 and 14; John 1:15-4:42 records some of what transpired during that interval.]

⁸ ο f³⁵ NA, B, D, W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | --- [45%]

⁹ την f³⁵ A [90%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, D, W [10%] NU

¹⁰ ναζαρετ f³⁵ [60%] CP, HF, RP, TR, OC | ναζαρεθ W [40%] | ναζαρα NB [0.3%] NU | ναζαρατ A [0.2%]

¹¹ ησαιου του προφητου f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 NB, W [1.5%] NU | ο προφητης ησαιας D | one other variant

¹² εινεκεν f³⁵ NA, B, D, W [94%] CP, HF, RP, OC, NU | ενεκεν [6%] TR

¹³ ευαγγελισασθαι *rell* | ευαγγελιζεσθαι [1%] TR

¹⁴ ιασασθαι τους συντετριμμενους την καρδιαν f³⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, D, W [1.5%] NU

¹⁵ εκαθισεν *rell* | εκαθησεν [11%]

¹⁶ εν τη συναγωγη οι οφθαλμοι ησαν f³⁵ D, N [88%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 123645 A [6%] | ~ 451236 NB, W [6%] NU

¹⁷ ουχ f³⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ουχι NB, D, N, W [2.5%] NU

¹⁸ ουτος εστιν ο υιος ιωσηφ f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 4251 NB, W [0.5%] NU | ~ 4521 D | ~ 4125 N | two other variants

¹⁹ εν τη f³⁵ [80%] CP, HF, RP, TR, OC | | 1 A, N [19%] | εις την NB, W [0.3%] NU | εις D [1%]

²⁰ καπερναυμ f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC | | καφαρναυμ NB, D, W [0.8%] NU

²¹ ὧδε [60%] | ὧδε f³⁵ [40%] (I include this information for the record, and so as not to lose sight of it; since there is no contrast in meaning here, and I am not aware that the Autographs contained ‘breathing’ marks, I stay with the conventional spelling. However, it may be noted that the difference between ὧδε (‘so to whom’) and ὧδε (‘here’) would be indistinct in most MSS; the simple expedient reflected in f³⁵ resolves the ambiguity.)

πατρίδι σου.»

Jesus treads on their toes

24 Εἶπεν δέ· «Ἄμην λέγω ὑμῖν¹ ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. **25** Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν,² πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἑτὴ τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· **26** καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα³ τῆς Σιδῶνος,⁴ πρὸς γυναῖκα χήραν. **27** Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου⁵ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ·⁶ καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Νεεμάν⁷ ὁ Σύρος.»

Atypical mob action

28 Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα, **29** καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως⁸ ὄφρυος τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο,⁹ εἰς τὸ¹⁰ κατακρημνίσαι αὐτόν. **30** Αὐτὸς δέ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο.

Capernaum becomes His base of operations—27 AD

31 Καὶ κατήλθεν¹¹ εἰς Καπερναοῦμ,¹² πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. **32** Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

A demonized man

33 Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου· καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ **34** λέγων·¹³ «Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἔλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ.» **35** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων, «Φιμώθητι, καὶ ἐξελθε ἐξ¹⁴ αὐτοῦ.» Καὶ ῥῖψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς¹⁵ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. **36** Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· «Τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται.» **37** Καὶ ἐξεπορεύετο ἤχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.

Peter's mother-in-law

38 Ἀναστὰς δὲ ἐκ¹⁶ τῆς συναγωγῆς¹⁷ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. Πενθερὰ δὲ¹⁸ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. **39** Καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἄφηκεν αὐτήν. Παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

¹ λεγω υμιν f³⁵ 8B,D,N,W [72%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ~ 21 A [28%]

² υμιν rell | 1 οτι 8W [25%]

³ σαρεπτα rell | σαρεφθα N [11%] | σαραπτα W [3%] OC | seven other spellings [3%]

⁴ σιδωνος f³⁵ [95%] CP,HF,RP,TR | σιδωνιας 8A,C [3%] OC,NU | σειδωνιας B,W | σιδωνιας D [1%] | two other variants [0.5%]

⁵ ελισσαιου f³⁵ C [86%] CP,HF,RP,TR | ελισσαιου 8A(B)D [13%] OC,NU | ελεισεου W | three other readings

⁶ επι ελισσαιου του προφητου εν τω ισραηλ f³⁵ A [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 5671234 8B,C,D,W [5%] NU

⁷ νεεμαν f³⁵ [77%] CP,HF,RP,TR,OC | ναιμαν 8A,B,C(D)W [8%] NU | νεεμμαν [13%] | six other spellings [2%]

⁸ εως f³⁵ 8A,B,C [97.5%] CP,HF,RP,OC,NU | 1 της D [1.5%] TR | 1 του [1%]

⁹ αυτων ωκοδομητο f³⁵ A,C [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 8⁴8B(D)W [1.5%] NU

¹⁰ εις το f³⁵ A,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ωστε 8⁴8B,D,W [3%] NU | two other variants [2%]

¹¹ κατηλθεν rell | 1 ο ιησους [14%]

¹² καπερναουμ f³⁵ A,C [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC | καφαρναουμ 8⁴8B,D,W [0.6%] NU

¹³ λεγων f³⁵ A,C,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- 8B,W [1%] NU

¹⁴ εξ f³⁵ 8⁷⁵A,C,Q [86%] CP,HF,RP,TR,OC | απ 8B,D,W [14%] NU

¹⁵ εις f³⁵ D [80%] CP,HF,RP | 1 το 8⁷⁵8A,B,C,Q,W [20%] TR,OC,NU

¹⁶ εκ f³⁵ A [96%] CP,HF,RP,TR,OC | απο 8⁷⁵8B,C,D,N,Q,W [4%] NU

¹⁷ συναγωγης rell | 1 ο ιησους [12%]

¹⁸ πενθερα δε f³⁵ 8A,B,D,N,Q [83%] CP,HF,RP,OC,NU | ~ η 21 C [5%] | η 12 W [12%] TR

Healings at sunset

40 Δύνοντος¹ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες² ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθείς³ ἐθεράπευσεν⁴ αὐτούς. 41 Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κρᾶζοντα⁵ καὶ λέγοντα ὅτι «Σὺ εἶ ὁ Χριστός,⁶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.» Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

42 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξεληθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν⁷ αὐτὸν καὶ ἤλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. 43 Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς ὅτι «Καὶ ταῖς ἐτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἰς⁸ τοῦτο ἀπέσταλμαι.»⁹ 44 Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας.¹¹

By the sea

5:1 Ἐγένετο δέ, ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ¹² ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς περι¹³ τὴν λίμνην Γενησαρέτ,¹⁴ 2 καὶ εἶδεν¹⁵ δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην (οἱ δὲ ἀλειῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν,¹⁶ ἀπέπλυναν¹⁷ τὰ δίκτυα). 3 Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ¹⁸ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. Καὶ καθίσας¹⁹ ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου²⁰ τοὺς ὄχλους.

A miraculous catch

4 Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα, «Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν.» 5 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ,²¹ «Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς²² νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον.»²³ 6 Καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων²⁴ πολὺ, διερρήγνυτο²⁵ δὲ τὸ δίκτυον²⁶ αὐτῶν. 7 Καὶ

¹ δυνοντος *rell* | δυναντος [17%] | δυσαντος D

² παντες **f**³⁵ **NA,D,N,Q,W** [99%] CP, HF, RP, TR, OC | απαντες B, C [1%] NU

³ επιθειεις **f**³⁵ **NA,C,N** [94%] CP, HF, RP, TR | επιτιθειεις B, D, Q, W [6%] OC, NU

⁴ εθεραπευσεν **f**³⁵ **NA,C,N,Q** [96%] CP, HF, RP, TR, OC | εθεραπευεν B, D, W [4%] NU

⁵ κραζοντα **f**³⁵ B, C, N, Q [66%] CP, HF, RP, TR | κραυγαζοντα A, D, W [34%] OC[NU] | κραζοντων **κ**

⁶ ο χριστος **f**³⁵ A, N, Q [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵**κ**B, C, D, W [1.5%] NU

⁷ εζητουν **f**³⁵ [40%] CP, TR | επεζητουν **ϕ**^{75v}**NA,B,C,D,Q,W** [60%] HF, RP, OC, NU

⁸ εις **f**³⁵ A, C(D)Q [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | επι **ϕ**⁷⁵**κ**B, W [1.5%] NU

⁹ απεσταλμαι **f**³⁵ A, Q [95%] CP, HF, RP, TR, OC | απεσταλην **ϕ**⁷⁵**κ**B, C, D, W [5%] NU

¹⁰ εν ταις συναγωγαεις **f**³⁵ A, C (97.1%) CP, HF, RP, TR | 23 (0.7%) | 1 τη συναγωγη (0.2%) | εις τας συναγωγας **ϕ**⁷⁵**κ**B, D, Q, W (1.8%) OC, NU | long omissions (0.1%)

¹¹ της γαλιλαιας **f**³⁵ A, D (94.7%) CP, HF, RP, TR, OC | 1 ιουδαιας **ϕ**⁷⁵**κ**B, C, Q (4.1%) NU | των ιουδαιων W (0.2%) | αυτων (0.5%) | conflation (0.2%) | long omissions (0.1%) | two other variants (0.1%) [Comparing this variant set with the prior one, there are a variety of 'conflations'—εις τας συναγωγας της ιουδαιας is read by only 0.8%, which number includes **ϕ**⁷⁵**κ**B, Q.]

¹² του **f**³⁵ C, D, Q [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | και **ϕ**⁷⁵(**κ**)A, B, W [2.5%] NU

¹³ περι **f**³⁵ [18%] | παρα **ϕ**⁷⁵**NA,B,D,Q,W** [82%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹⁴ γενησαρετ **f**³⁵ [29%] | γεννησαρετ **ϕ**⁷⁵**NA,B,C,Q,W** [60%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | γεννησαρεθ [9%] | γεννησαρεδ D | two other spellings [2%]

¹⁵ ειδεν *rell* | ιδε A, C, D, Q [11%] | four other variants [4%]

¹⁶ αναβαντες απ αυτων **f**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 **ϕ**⁷⁵B, C, D, Q, W [1%] NU | ~ 31 **κ**

¹⁷ απεπλυναν **f**³⁵ A [90%] CP, HF, RP, TR, OC | επεπλυνον [7%] | επλυναν **κ**C, Q [2%] | επλυνον B, D, W [1%] NU

¹⁸ του **f**³⁵ A, C, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵**κ**B, D, W [1%] NU

¹⁹ και καθισας **f**³⁵ A, C, D [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε **ϕ**⁷⁵**κ**B, Q, W [0.5%] NU

²⁰ εδιδασκεν εκ του πλοιου **f**³⁵ A, C, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 **ϕ**⁷⁵B [1%] NU | ~ εν τω πλοιω 1 **κ**D

²¹ ο σιμων ειπεν αυτω **f**³⁵ A, C, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 23 **ϕ**⁷⁵B, NU | ~ 32 **κ** | four other variants D [1%]

²² της **f**³⁵ C, D [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵**κ**A, B, W [1%] NU

²³ το δικτυον **f**³⁵ A, C [98%] CP, HF, RP, TR, OC | τα δικτυα **ϕ**⁷⁵**κ**B, W [2%] NU | D is wild

²⁴ πληθος ιχθυων *rell* | ~ 21 D [2.5%] TR

²⁵ διερρηγνυτο **f**³⁵ (A) [99%] CP, HF, RP, TR, OC | διερρησσετο **ϕ**⁷⁵**κ**(B) [0.5%] NU | διερρητο C | διερρησοντο W | ρησσεσθαι D

²⁶ το δικτυον **f**³⁵ A, C [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | τα δικτυα **ϕ**^{4,75}**κ**B(D)W [1.5%] NU

κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς¹ ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντος συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ ἐπλησαν ἀμφοτέρα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. **8** Ἴδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν² Ἰησοῦ λέγων, «Ἐξελθε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, Κύριε.» **9** Θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρα τῶν ἰχθύων ἧ³ συνέλαβον· **10** ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἱ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα ὁ Ἰησοῦς, «Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωοῦν.» **11** Καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα⁴ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

The hinge: proof, evaluation, rejection

A leper—the proof

5:12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδού, ἀνὴρ πλήρης λέπρας· καὶ ἰδὼν⁵ τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων, «Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.» **13** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ εἰπών,⁶ «Θέλω· καθαρίσθητι.» Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ. **14** Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, «Ἀλλὰ⁷ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ καὶ προσένεγκαι⁸ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξεν Μωσῆς,⁹ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.»

15 Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ’ αὐτοῦ¹⁰ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν¹¹ αὐτῶν. **16** Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

An examining council—the evaluation

17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν¹² διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κόμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ—καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς.¹³

“Your sins are forgiven”

18 Καὶ ἰδού, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι¹⁴ ἐνώπιον αὐτοῦ. **19** Καὶ μὴ εὐρόντες πῶς¹⁵ εἰσενέγκωσιν αὐτόν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον, ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. **20** Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν αὐτῷ,¹⁶ «Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.»

A ‘discussion’ ensues

21 Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες· «Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς

¹ τοῖς f³⁵ A,C [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ NB, D, W [1%] NU

² γονασιν f³⁵ Ϝ^{4,75} NB(D)W [85%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 του A, C [15%] TR

³ η f³⁵ NA, C, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ων Ϝ⁷⁵ B, D [0.5%] NU

⁴ απαντα f³⁵ A, C, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC | παντα NB(D) [4%] NU

⁵ και ιδων f³⁵ A, C, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε NB [1%] NU

⁶ ειπων f³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, TR, OC | λεγων NB, C, D, W [2%] NU

⁷ αλλα rell | αλλ [17%]

⁸ προσενεγκαι f³⁵ N [30%] | προσενεγκε A, B, C, D, N, W [70%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

⁹ μωσης f³⁵ A [74%] CP, HF, RP, TR | μωυσης NB, C(D)N, W [26%] OC, NU

¹⁰ υπ (απ A) αυτου f³⁵ (A)N [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, C, D, W [2.5%] NU

¹¹ ασθενειων rell | ασθενιων N, W [14%]

¹² ην rell | 1 ο ησους [11%]

¹³ αυτους f³⁵ A, C, D, N (98.4%) CP, HF, RP, TR, OC | αυτον NB, W (0.9%) NU | eight other variants (0.7%) (Why would the editors of NU choose such an inferior reading?)

¹⁴ θειναι f³⁵ NA, C, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 αυτον B [1%] [NU]

¹⁵ πως f³⁵ [35%] | ποιας NA, B, C, D, N, W [57%] CP, HF, RP, OC, NU | ποθεν [4%] | δια ποιας [2%] TR | ποιας οδου [2%]

¹⁶ αυτω f³⁵ A, N, W [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC | τω παραλυτικω C, D [3%] | τω ανθρωπω [0.5%] | --- NB [1%] NU

λαλεῖ βλασφημίας; Τίς δύναται ἀφιέναι ἀμαρτίας¹ εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός;» **22** Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· «Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **23** Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι σου,» ἢ εἰπεῖν, Ἐγειραι² καὶ περιπάτει; **24** Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου³ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας»—εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ·⁴ «Σοὶ λέγω, ἔγειραι,⁵ καὶ ἄρας τὸ κλινίδιον σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.»

God is glorified

25 Καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ᾧ⁶ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν Θεόν. **26** Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν· καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες ὅτι «Εἶδομεν παράδοξα σήμερον.»

Enter Levi (Matthew)

27 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευὴν⁷ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ἀκολουθεῖ μοι.» **28** Καὶ καταλιπὼν⁸ ἅπαντα⁹ ἀναστὰς ἠκολούθησεν¹⁰ αὐτῷ. **29** Καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγάλην¹¹ Λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολλὸς¹² καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.

The Pharisees have a problem

30 Καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ Φαρισαῖοι,¹³ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες, «Διὰ τί μετὰ τῶν¹⁴ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;» **31** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· «Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' ¹⁵ οἱ κακῶς ἔχοντες. **32** Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλούς, εἰς μετάνοιαν.»

33 Οἱ δὲ εἶπον¹⁶ πρὸς αὐτόν, «Διὰ τί¹⁷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν;» **34** Ὁ δὲ¹⁸ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστὶν ποιῆσαι νηστεύειν;¹⁹ **35** Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι²⁰ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος· τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.»

New wine X old wineskins

36 Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι «Οὐδεὶς ἐπίβλημα²¹ ἱματίου καινοῦ²²

¹ αφιεναι αμαρτίας f³⁵ ⲬA,C,N(W) [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 [0.8%] | ~ 2 αφειναι B, D [0.2%] NU

² εγειραι f³⁵ [55%] CP, HF, RP, TR | εγειρε ⲬA, B, C, D, N, W [45%] OC, NU

³ εξουσιαν εχει ο υιος του ανθρωπου f³⁵ ⲬA, C, D, N [91%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 345612 B, W [9%] NU

⁴ παραλελυμενω *rell* | παραλυτικο ⲬC, D, N, W [11%]

⁵ εγειραι f³⁵ [55%] CP, HF, RP, TR | εγειρε ⲬA, B, C, D, N, W [45%] OC, NU

⁶ ω f³⁵ [58%] CP, TR | ο ⲬA, B, C, N, W [42%] HF, RP, OC, NU | D is wild

⁷ λειν *rell* | λειν [10%] | λειν ⲬA, B, C, N, W [4%] | λειν (D) [1%]

⁸ καταλιπων *rell* | καταλειπων A [12%]

⁹ απαντα f³⁵ A [93%] CP, HF, RP, TR, OC | απαντας Ⲭ | παντας C | παντα B, D, N, W [2%] NU | --- [5%]

¹⁰ ηκολουθησεν f³⁵ ⲬA, C, N [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC | ηκολουθει B, D, W [0.7%] NU

¹¹ μεγαλην *rell* | 1 ο [1.5%] TR

¹² τελωνων πολλος f³⁵ A [95%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 ⲬB, C, D, N, W [5%] NU

¹³ γραμματεις αυτων και οι φαρισαιοι f³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 53412 (B)C, W [1%] NU | 1345 [1%] | ~ 5341 Ⲭ(D) (Render, "the scribes and Pharisees complained about them to His disciples.")

¹⁴ των f³⁵ ⲬA, B, C, D, N, W [70%] CP, HF, RP, OC, NU | --- [30%] TR

¹⁵ αλλ *rell* | αλλα A, B, W [0.4%] NU

¹⁶ ειπον *rell* | ειπαν Ⲡ⁴B, C, D, N, W [0.7%] NU

¹⁷ δια τι f³⁵ ⲬA, C, D, N [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ⲡ⁴B, W [1%] NU

¹⁸ δε f³⁵ A [91%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 ησους Ⲡ⁴ⲬB, C, D, W [9%] NU

¹⁹ νηστευειν f³⁵ ⲬA, C, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | νηστευσαι B [1%] NU

²⁰ ημεραι f³⁵ ⲬC [25%] | 1 και Ⲡ⁴A, B, D, W [75%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

²¹ επιβλημα f³⁵ A, C [97%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 απο Ⲡ⁴ⲬB, D, W [3%] NU

²² καινου f³⁵ A, C [98%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 σχισας Ⲡ⁴ⲬB, D, W [2%] NU

ἐπιβάλλει ἐπὶ ἰμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει¹ καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ² τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. **37** Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκούς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος³ τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. **38** Ἀλλὰ⁴ οἶνον νέον εἰς ἀσκούς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται.⁵ **39** Καὶ⁶ οὐδεὶς πινὼν παλαιὸν εὐθέως⁷ θέλει νέον, λέγει γάρ, «Ὁ παλαιὸς χρηστότερός⁸ ἐστίν.» »

Jesus is Lord of the Sabbath

6:1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρωτῶ⁹ διαπορευέσθαι αὐτὸν διὰ τῶν¹⁰ σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυν καὶ ἥσθιον,¹¹ ψάχοντες ταῖς χερσίν. **2** Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς,¹² «Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν¹³ ἐν¹⁴ τοῖς σάββασι;» **3** Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.¹⁵ «Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ ὀπότε¹⁶ ἐπεινάσεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες.¹⁷ **4** ὡς¹⁸ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβεν καὶ¹⁹ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ²⁰ τοῖς μετ' αὐτοῦ—οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;» **5** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι²¹ «Κύριός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.»²²

He heals on the Sabbath

6 Ἐγένετο δὲ καὶ²³ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος,²⁴ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. **7** Παρετήρουν²⁵ δὲ²⁶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ²⁷ τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει,²⁸ ἵνα εὐρωσιν κατηγορίαν²⁹ αὐτοῦ.³⁰ **8** Αὐτὸς δὲ ἤδει

¹ σχίζει f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR | σχισει NB, C, D, W [2%] OC, NU | σχίζεται [1%]

² συμφωνεῖ f³⁵ [79%] CP, HF, RP | 1 επιβλημα (D) [1%] TR | 1 το επιβλημα [18%] OC | συμφωνήσει το επιβλημα Ϝ⁴NB, C, W [2%] NU | συμφωνήσει A

³ ο νεος οινος f³⁵ A [84%] CP, HF, RP, TR | ~ 1312 Ϝ⁴B, C, D, W [15%] OC, NU | 13 N [1%]

⁴ αλλα rell | αλλ B, C [40%]

⁵ και αμφοτεροι συντηρουνται f³⁵ A, C(D) (98.6%—of which 1.7% have minor variations) CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴(N)B(W) (1.2%) NU | long omissions (0.2%)

⁶ και f³⁵ NA, C, W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- Ϝ⁴B [0.4%] | D omits verse 39

⁷ ευθεως f³⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ευθως [2%] | --- Ϝ⁴NB, C, W [1.5%] NU

⁸ χρηστοτερος f³⁵ A, C [99%] CP, HF, RP, TR, OC | χρηστος Ϝ⁴NB, W [1%] NU

⁹ δευτεροπρωτω f³⁵ A, C, D (92.1%) CP, HF, RP, TR, OC | δευτερω πρωτω (6%) | --- Ϝ⁴NB, W (1.6%) NU | four other variants (0.2%)

¹⁰ των f³⁵ C, D [88%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴NA, B, W [12%] NU

¹¹ τους σταχυν και ησθιον f³⁵ A(D)W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 3412 Ϝ^{4,75v}B, C [2%] NU | 234 N

¹² αυτοις f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτω D [1%] | --- Ϝ⁴NB, C, W [1.5%] NU | two other variants

¹³ ποιειν f³⁵ NA, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴B [0.5%] NU | D is wild | three other variants

¹⁴ εν f³⁵ A, C [95%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴NB, W [5%] NU

¹⁵ προς αυτους ειπεν ο ιησους f³⁵ Ϝ^{75v}C [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ~ 45312 A [12%] | ~ 45123 NW [4%] | ~ 31245 [1%] | 1235 Ϝ⁴B | ~ 453 αυτους [0.5%] | ~ 45 ελεγεν 12 D | ~ 453 [2%]

¹⁶ οποτε f³⁵ A [89%] CP, HF, RP, TR, OC | οτε Ϝ⁴NB, C, D, W [11%] NU

¹⁷ οντες f³⁵ A, C [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | παντες [1%] | --- Ϝ⁴NB, D, W [2.5%]

¹⁸ ως f³⁵ NA, C [93%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | πως [7%] | --- Ϝ⁴B, D

¹⁹ ελαβεν και f³⁵ A [85%] CP, HF, RP, TR, OC | λαβων B, C [0.5%] NU | --- ND, W [14.5%]

²⁰ και f³⁵ NA, D [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴B, W [2.5%] NU

²¹ οτι f³⁵ A(D) [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴NB, W [2%] NU

²² ο υιος του ανθρωπου και του σαββατου f³⁵ A(D) [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 671234 NB, W [0.3%] NU

²³ και f³⁵ A [86%] HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴NB, W [14%] CP, NU | D is wild

²⁴ εκει ανθρωπος f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 Ϝ⁴NB, W [3%] NU | 2 D

²⁵ παρετηρουν f³⁵ N [89%] CP, HF, RP, TR, OC | παρετηρουντο Ϝ⁴A, B, D [11%] NU

²⁶ δε f³⁵ A [93%] CP, HF, RP, OC | 1 αυτον Ϝ⁴NB, D, W [7%] TR, NU

²⁷ ει f³⁵ D [25%] | 1 εν Ϝ⁴NA, B, D, W [75%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

²⁸ θεραπευσει f³⁵ Ϝ⁴B [97%] CP, HF, RP, TR, OC | θεραπευει NA, D, W [3%] NU

²⁹ κατηγοριαν f³⁵ A, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC | κατηγορειν Ϝ⁴NB [7%] NU | κατηγορησαι D

³⁰ αυτου rell | κατ 1 W [15%]

τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ εἶπεν¹ τῷ ἀνθρώπῳ² τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, «Ἐγειραι³ καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον.» Ὁ δὲ⁴ ἀναστὰς ἔστη. **9** Εἶπεν οὖν⁵ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς· «Ἐπερωτήσω⁶ ὑμᾶς τι·⁷ Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν⁸ ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;»^{9,10} **10** Καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοῦ¹¹ εἶπεν αὐτῷ,¹² «Ἐκτεῖνον τὴν χεῖρά σου.» Ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτως¹³ καὶ ἀποκατεστάθη¹⁴ ἡ χεὶρ αὐτοῦ, ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.¹⁵

The rejection

11 Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διεάλουν¹⁶ πρὸς ἀλλήλους τί ἂν ποιήσειαν¹⁷ τῷ Ἰησοῦ.

Choosing the Twelve

12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν¹⁸ εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. **13** Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν.¹⁹ **14** Σίμωνα (ὄν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,²⁰ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,²¹ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,²² **15** Ματθαῖον²³ καὶ Θωμᾶν,²⁴ Ἰάκωβον (τὸν τοῦ²⁵ Ἀλφαίου) καὶ Σίμωνα (τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν),²⁶ **16** Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην²⁷ (ὃς καὶ²⁸ ἐγένετο προδότης).

A sermon on a level place

17 Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου²⁹ πεδινοῦ, καὶ ὄχλος³⁰ μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν. **18** καὶ οἱ ὄχλουμένοι³¹

¹ και ειπεν f³⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε Ϝ⁴κΒ, W [3%] NU | 2 [0.5%] | λεγει D

² ανθρωπω f³⁵ A, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ανδρι Ϝ⁴κΒ [3%] NU | --- D

³ εγειραι f³⁵ [55%] CP, HF, RP, TR | εγειρε Ϝ⁴κΑ, B, W [45%] OC, NU | εγειρου D

⁴ ο δε f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC | και Ϝ⁴κΒ, D, W [4%] NU

⁵ ουν f³⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | δε Ϝ⁴κΒ, D, W [2.5%] NU

⁶ επερωτησω f³⁵ A, D [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC | επερωτω Ϝ⁴κΒ, W [0.4%] NU | ερωτησω [0.4%]

⁷ τι f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ει Ϝ⁴κΒ, D, W [1%] NU

⁸ τοις σαββασιν f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | τω σαββατω Ϝ⁴κΒ, D, W [1%] NU

⁹ αποκτειναι f³⁵ A [90%] CP, HF, RP, OC | απολεσαι Ϝ⁴κΒ, D, W [10%] TR, NU

¹⁰ αποκτειναι *rell* | 1 οι δε εσιωπων D [15%]

¹¹ αυτους *rell* | 1 εν οργη D [10%] | 1 μετ οργης [1%]

¹² αυτω f³⁵ Ϝ⁴Α, B [90%] CP, HF, RP, OC, NU | τω ανθρωπω κD, W [10%] TR

¹³ εποιησεν ουτως f³⁵ [42%] CP, TR | 1 Ϝ⁴Α, B [54.5%] HF, RP, OC, NU | εξετεινεν κD, W [3.5%]

¹⁴ αποκατεσταθη f³⁵ Ϝ⁴B [55%] CP, HF, RP, TR, OC | απεκατεσταθη A, D, W [44%] NU | απεκατεστη κ [1%]

¹⁵ υγιης ως η αλλη f³⁵ [80%] CP, HF, RP, TR | 234 A, D, Q [18%] OC | 12 και 34 D [1.5%] | 1 W | --- Ϝ^{4,75v}κΒ [0.5%] NU

¹⁶ διεαλουν *rell* | ελαλουν Ϝ⁴ [15%] | διαλογιζοντο D | one other variant

¹⁷ ποιησειαν f³⁵ Ϝ⁴ [91%] CP, HF, RP, TR, OC | ποιησαιεν Ϝ⁷⁵B [6%] NU | ποιησειεν A, W [0.5%] | ποιησιεν κ | five other variants D [2%]

¹⁸ εξηλθεν f³⁵ Q [97%] CP, HF, RP, TR, OC | εξελθειν αυτον Ϝ^{4,75}κΑ, B, D, W [3%] NU

¹⁹ ονομασεν *rell* | ονομασε [15%] | εκαλεσε D

²⁰ αυτου f³⁵ A, Q [92%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και Ϝ^{4,75}κΒ, D, W [8%] NU

²¹ ιωαννην f³⁵ A, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και Ϝ⁴κΒ, D, W [1%] NU

²² βαρθολομαιον f³⁵ A, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και Ϝ⁴κΒ, D, W [1%] NU

²³ ματθαιον f³⁵ A, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC | μαθθαιον Ϝ⁴κΒ, D [0.5%] NU | μαθθειον W | two other variants

²⁴ θωμαν f³⁵ A, B, Q, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και Ϝ⁴κ(D) [2%] NU

²⁵ τον του f³⁵ A, D, Q [95%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴κΒ, W [2%] NU | 2 [3%]

²⁶ ζηλωτην f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και Ϝ^{4,75v}κΒ, D, Q, W [4%] NU

²⁷ ισκαριωτην f³⁵ A, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ισκαριωθ Ϝ^{4,75}κΒ [0.5%] NU | σκαριωθ D | four other variants

²⁸ και f³⁵ A, D, Q [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κΒ, W [0.5%] NU

²⁹ τοπου *rell* | του [15%] | του 1 [1%]

³⁰ οχλος f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 πολυς Ϝ⁷⁵κΒ, W [1%] NU

³¹ οχλουμενοι f³⁵ D, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ενοχλουμενοι Ϝ⁷⁵κΑ, B, T [1%] NU

ὑπὸ¹ πνευμάτων ἀκαθάρτων—καί² ἐθεραπεύοντο. **19** Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει³ ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας.

Blessings

20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν· «Μακάριοι οἱ πτωχοί,⁴ ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **21** Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. **22** Μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν, ἕνεκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **23** Χάρητε⁵ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα⁶ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Woes

24 »Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. **25** Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι,⁷ ὅτι πεινάσετε. Οὐαὶ ὑμῖν⁸ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. **26** Οὐαὶ⁹ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς¹⁰ πάντες οἱ ἄνθρωποι,¹¹ κατὰ ταῦτα¹² γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Instructions

27 »Ἀλλά,¹³ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν· Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· **28** εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς,¹⁴ προσεύχεσθε ὑπὲρ¹⁵ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. **29** Τῷ τύποντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης. **30** Παντὶ δὲ τῷ¹⁶ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ. **31** Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς¹⁷ ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. **32** Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. **33** Καὶ¹⁸ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιούντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ¹⁹ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. **34** Καὶ ἐὰν δανείζητε²⁰ παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,²¹ ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν;²² Καὶ γὰρ²³ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς²⁴ δανείζουσιν, ἵνα

¹ ὑπο f³⁵ [60%] CP, HF, RP, TR | ἀπο Ϝ⁷⁵ ⳑA, B, D, Q, T, W [40%] OC, NU

² καὶ f³⁵ [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ ⳑA, B, D, Q, T, W [1.5%] NU

³ ἐζητεῖ f³⁵ A, D, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐζητοῦν Ϝ⁷⁵ ⳑB, T, W [1%] NU

⁴ πτωχοὶ *rell* | 1 τῷ πνεύματι Q [10%]

⁵ χαρήτε f³⁵ ⳑA, B, D [95%] CP, HF, RP, OC, NU | χαίρετε [5%] TR

⁶ ταῦτα f³⁵ ⳑA [98.5%] CP, HF, RP, TR | τα αὐτὰ Ϝ⁷⁵ B, D, Q, W [1.5%] OC, NU

⁷ ἐμπεπλησμένοι f³⁵ A(D) [85%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 νῦν Ϝ⁷⁵ ⳑB, Q, T(W) [15%] NU

⁸ ὑμῖν f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, D, Q [97%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ⳑB, W [3%] NU

⁹ οὐαὶ f³⁵ Ϝ⁷⁵ ⳑA, B, Q, T [96%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 ὑμῖν (D)W [4%] TR

¹⁰ καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς f³⁵ ⳑA (22%) CP | ~ 132 D, Q, T, W (76.1%) HF, RP, TR, OC | ~ 312 Ϝ⁷⁵ B (0.2%) NU | 12 (1.2%) | long omissions (0.4%) | two other variants (0.1%)

¹¹ πάντες οἱ ἄνθρωποι f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, B, Q, T (38.3%) TR, OC, NU | ~ 231 ⳑ (0.2%) | 23 D (60.5%) CP, HF, RP | 13 W (0.6%) | long omission (0.4%)

¹² ταῦτα f³⁵ ⳑA, T [94%] CP, HF, RP, TR | τα αὐτὰ Ϝ⁷⁵ B, D, W [6%] OC, NU

¹³ ἀλλὰ f³⁵ ⳑA, B, D, W [73%] CP, OC | ἀλλ [27%] HF, RP, TR, NU

¹⁴ ὑμᾶς f³⁵ ⳑA, B, D [45%] NU | ὑμῖν Ϝ⁷⁵ [46%] CP, HF, RP, OC | 1 καὶ W [1%] | ὑμῖν καὶ [8%] TR

¹⁵ ὑπὲρ f³⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, TR, OC | περὶ Ϝ⁷⁵ ⳑB, W [1%] NU

¹⁶ δε τῷ f³⁵ A, D [93%] CP, HF, RP, TR, OC | 2 [6.5%] | --- ⳑB, W [0.5%] NU

¹⁷ καὶ ὑμεῖς f³⁵ ⳑA, D, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | 2 [1.5%] | --- B [0.5%] NU

¹⁸ καὶ f³⁵ A, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 γὰρ Ϝ⁷⁵ ⳑB, NU | long omission [0.7%]

¹⁹ γὰρ f³⁵ A, D [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ⳑB, W [2%] NU

²⁰ δανείζητε f³⁵ [64%] CP, HF, RP, TR, OC | δανείζετε [26%] | δανίζετε A, D [9%] | δανισθε B [0.2%] NU | δανισθεῖται ⳑW | four further variants

²¹ ἀπολαβεῖν f³⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, TR, OC | λαβεῖν Ϝ⁷⁵ ⳑB, W [1%] NU

²² ἐστὶν f³⁵ ⳑA, D(W) [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | NU | --- Ϝ^{45v, 75} B [0.3%]

²³ γὰρ f³⁵ A, D [73%] CP, HF, RP, OC | 1 οἱ [25%] TR | 1 καὶ [1.5%] | --- Ϝ⁷⁵ ⳑB, W [0.5%] NU

²⁴ ἁμαρτωλοῖς *rell* | ἁμαρτωλοὺς [12%]

ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.

Be compassionate

35 »Πλὴν ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε,¹ μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ² Ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς. **36** Γίνεσθε οὖν³ οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ⁴ ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρων ἐστίν.

We get what we give

37 »Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε.⁵ Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. Ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. **38** Δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλόν—πεπεισμένον καὶ⁶ σεσαλευμένον καὶ⁷ ὑπερεκχυνόμενον⁸—δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ⁹ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.»

39 Εἶπεν δὲ¹⁰ παραβολὴν αὐτοῖς· «Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖν; Οὐχὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται;¹¹ **40** Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ,¹² κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. **41** Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ¹³ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; **42** Ἦ πῶς¹⁴ δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, «Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου,» αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; Ὑποκριτά, ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.¹⁵

A tree is known by its fruit

43 »Οὐ γὰρ ἐστὶν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ¹⁶ δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν **44**—ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκειται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσιν σταφυλὴν.¹⁷ **45** Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ¹⁸ προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος¹⁹ ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ²⁰ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ²¹ περισσεύματος τῆς²² καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

¹ δανειζετε f³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC | δανιζετε A, B, D, W [9%] NU | δανιζεται κ [1%]

² υιοι f³⁵ κA, B, D, W [94%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 του [6%] TR

³ ουν f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} κB, D, W [4%] NU

⁴ και f³⁵ A, D [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- κB, W [3.5%]

⁵ κριθητε f³⁵ A, C, D [93%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και Ϝ⁷⁵ κB, W [7%] NU

⁶ και f³⁵ A, C [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κB, D, W [1%] NU

⁷ και f³⁵ A, C [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁴⁵ κB, D, W [1.5%] NU

⁸ υπερεκχυνομενον f³⁵ Ϝ⁷⁵ [96%] CP, HF, RP, TR, OC | υπερεκχυννομενον κA, B, C, D, W [4%] NU

⁹ τω γαρ αυτω μετρω ω f³⁵ A, C (91.4%) CP, HF, RP, TR, OC | 1245 (5.9%) | 1345 Ϝ⁴⁵ (0.7%) | 1235 (0.4%) | 1234 (0.3%) | ~ 524 κB, D, W (1.1%) NU | four other variants (0.2%)

¹⁰ δε f³⁵ Ϝ^{45v} A [95%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 και κB, C, D, W [5%] NU

¹¹ πεσουνται f³⁵ κA, C [95%] CP, HF, RP, TR, OC | εμπεσουνται B(D, W) [5%] NU

¹² αυτου f³⁵ A, C [95%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ κB, D, W [5%] NU

¹³ το rell | τω [23%]

¹⁴ η πως f³⁵ A, C, D, W [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC | 2 Ϝ⁷⁵ B, NU | 2 δε κ [0.2%] | και 2 [0.4%]

¹⁵ εκβαλειν το καρφος το εν τω οφθαλμω του αδελφου σου f³⁵ κA, C(D) [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2-10, 1 Ϝ⁷⁵ B, W [2%] NU

¹⁶ ουδε f³⁵ A, C, D [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 παλιν Ϝ⁷⁵ κB, W [2.5%] NU

¹⁷ τρυγωσιν σταφυλην f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵ κB, C, D, W [2.5%] NU | ~ σταφυλας 1 [1%] | 2 [0.5%]

¹⁸ αυτου f³⁵ A, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ κB, D [1%] NU

¹⁹ ανθρωπος f³⁵ A, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ κB, D [1%] NU

²⁰ θησαυρου της καρδιας αυτου f³⁵ A, C [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{75v} κB, D, W [1%] NU

²¹ του f³⁵ C [65%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κA, B, D, W [35%] NU

²² της f³⁵ C [86%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κA, B, D, W [14%] NU

Two foundations

46 »Τί δέ με καλεῖτε, <Κύριε, Κύριε,> καὶ οὐ ποιεῖτε ἄ λέγω; **47** Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτοῦς—ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος· **48** ὅμοιός ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς¹ ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. Πλημμύρας² δὲ γενομένης, προσέρρηξεν³ ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλευθῆσαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁴ **49** Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι τὴν⁵ οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἧ⁶ προσέρρηξεν⁶ ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως⁷ ἔπεσεν·⁸ καὶ ἐγένετο τὸ⁹ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.»

The faith of a centurion

7:1 Ἐπεὶ δὲ¹⁰ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσηλθεν¹¹ εἰς Καπερναοῦμ.¹² **2** Ἐκατοντάρχου δὲ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἔμελλεν¹³ τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. **3** Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθῶν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. **4** Οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες¹⁴ ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει¹⁵ τοῦτο, **5** «Ἀγαπᾶ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν.» **6** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.

Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν¹⁶ ὁ ἑκατόνταρχος φίλους¹⁷ λέγων αὐτῷ· «Κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γάρ εἰμι ἰκανός¹⁸ ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁹ εἰσέλθῃς. **7** Διὸ οὐδὲ ἔμαυτὸν ἠξίωσα πρὸς σε ἐλθεῖν. Ἀλλ’²⁰ εἰπέ λόγῳ καὶ ἰαθήσεται²¹ ὁ παῖς μου. **8** καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ’ ἑμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, «Πορεύθητι,» καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, «Ἐρχου,» καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, «Ποίησον τοῦτο,» καὶ ποιεῖ.»

9 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν, «Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ²² ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρόν.» **10** Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον²³ εὑρόν τὸν ἀσθενοῦντα²⁴ δοῦλον ὑγιαίνοντα.

¹ ος *rell* | 1 και [0.5%] OC

² πλημμυρας **f**³⁵ A,C [98%] CP,HF,RP,TR,OC | πλημμυρας D [1.5%] | πλημμυρης **ϕ**⁷⁵W | πλημμυρης **κ**B [0.5%] NU

³ προσερρηξεν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC | προσερρηξεν **κ**B,D,W [1%] NU

⁴ τεθεμελιωτο γαρ επι την πετραν **f**³⁵ A,C,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | δια το καλως οικοδομησθαι αυτην **κ**B,W [1.5%] NU

⁵ την **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ [30%] | --- **κ**A,B,C,D,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁶ προσερρηξεν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵**κ**A,C(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC | προσερρηξεν B [1%] NU | συνερηξεν D

⁷ ευθεως **f**³⁵ A,W [91%] CP,HF,RP,TR | ευθους **ϕ**^{45,75}**κ**B,C [9%] OC,NU | --- D

⁸ επεσεν **f**³⁵ A,C,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | συνεπεσεν **ϕ**^{45,75}**κ**B,D [4%] NU

⁹ το *rell* | --- [16%]

¹⁰ επει δε **f**³⁵ **κ** [94%] CP,HF,RP,TR,OC | επειδη A,B,C,W [3%] NU | επειδη 2 [2.5%] | οτε 2 [0.5%] | D is wild

¹¹ εισηλθεν *rell* | 1 ο ησους [12%]

¹² καπερναουμ **f**³⁵ A [99%] CP,HF,RP,TR,OC | καφαρναουμ **ϕ**⁷⁵**κ**B,C,D,W [1%] NU

¹³ εμελλεν **f**³⁵ [60%] CP,HF,RP | ημελλεν **ϕ**⁷⁵**κ**A,B,C,D,W [39.5%] TR,OC,NU | two other variants [0.5%]

¹⁴ λεγοντες *rell* | 1 αυτω [16%]

¹⁵ παρεξει **f**³⁵ [90%] CP,HF,RP,TR,OC | παρεξη **κ**A,B,C,D,W [5%] NU | παρεξεις [5%]

¹⁶ προς (επ Α) αυτον **f**³⁵ (A)C,D(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵**κ**B [1%] NU

¹⁷ ο εκατονταρχος φιλους **f**³⁵ **ϕ**^{45v}A,D [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 312 **κ**C [2%] | ~ 31 εκατονταρχης **ϕ**^{75v}B,W [0.5%] NU | three other variants [1%]

¹⁸ ειμι ικανος **f**³⁵ A,C,D [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 (μὶ **κ**) **ϕ**^{75v}(**κ**)B,W [0.3%] NU

¹⁹ μου υπο την στεγην **f**³⁵ **κ**C,D,W [55%] CP,HF | ~ 2341 **ϕ**^{75v}A,B [45%] RP,TR,OC,NU

²⁰ αλλ **f**³⁵ **κ**D [90%] CP,HF,RP,OC | αλλα **ϕ**⁷⁵A,B(C)W [10%] TR,NU

²¹ ιαθησεται **f**³⁵ **κ**A,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | ιαθητω **ϕ**^{75v}B [0.3%] NU

²² ουδε **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵**κ**A,B,C,W [55%] TR,OC,NU | ουτε [45%] CP,HF,RP | ουδεποτε D

²³ οι πεμφθεντες εις τον οικον **f**³⁵ A,C [87%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 34512 **ϕ**⁷⁵**κ**B,W [10%] NU | ~ 3512 D | two other variants [3%]

²⁴ ασθενουντα **f**³⁵ A,C(D) [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵**κ**B,W [1.5%] NU

A widow's son raised

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ¹ ἐξῆς, ἐπορεύετο^{2,3} εἰς πόλιν καλουμένην Ναῖν,⁴ καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ⁵ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί,⁶ καὶ ὄχλος πολὺς. **12** Ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πόλει τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο τεθνηκώς, υἱὸς μονογενῆς⁷ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ⁸ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς⁹ σὺν αὐτῇ. **13** Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ¹⁰ καὶ εἶπεν αὐτῇ, «Μὴ κλαῖε.» **14** Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, «Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι.» **15** Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

16 Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας¹¹ καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες ὅτι «Προφήτης μέγας ἐγγίγεται¹² ἐν ἡμῖν,» καὶ ὅτι «Ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.»¹³ **17** Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν¹⁴ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

Messengers from John

18 Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. **19** Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν¹⁵ λέγων, «Σὺ εἶ ὁ Ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον¹⁶ προσδοκῶμεν;» **20** Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον.¹⁷ «Ἰωάννης ὁ Βαπτισ-τῆς ἀπέσταλκεν¹⁸ ἡμᾶς πρὸς σε λέγων, «Σὺ εἶ ὁ Ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον¹⁹ προσδοκῶμεν;» » **21** Ἐν αὐτῇ δὲ²⁰ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ²¹ βλέπειν. **22** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς²² εἶπεν αὐτοῖς· «Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννη ἃ εἶδετε²³ καὶ ἠκούσατε· ὅτι²⁴ τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,²⁵ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται,²⁶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. **23** Καί, μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.»

Jesus praises John

24 Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων²⁷ Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις²⁸ περὶ Ἰωάννου· «Τί

¹ τη f³⁵ NC,D,W [50%] CP,TR | τω Ϝ⁷⁵ A,B [50%] HF,RP,OC,NU

² επορευετο f³⁵ A,C,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC | επορευθη Ϝ⁷⁵ KB,W [1.5%] NU | two other variants

³ επορευετο rell | 1 ο ιησους [10%]

⁴ ναιν rell | ναειν [20%] | five further spellings [2%]

⁵ αυτω f³⁵ Ϝ⁷⁵ KB,C,D,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | --- A [15%]

⁶ αυτου ικανοι f³⁵ A,C [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 Ϝ⁷⁵ KB,D,W (1%) NU | 2 (0.5%)

⁷ υιος μονογενης f³⁵ A,C,D [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵ KB,W [0.7%] NU

⁸ αυτη f³⁵ A,W [89%] CP,HF,RP,TR | 1 ην Ϝ⁷⁵ KB,C [11%] OC,NU | ουση D

⁹ ικανος f³⁵ A,C [94%] CP,HF,RP,TR | 1 ην Ϝ⁷⁵ KB,W [6%] some TRs,OC,NU | D is wild

¹⁰ αυτη rell | αυτην K [20%]

¹¹ παντας f³⁵ Ϝ⁷⁵ B,D [86%] CP,HF,RP,OC,NU | απαντας KA,C,W [14%] TR

¹² εγγιγεται f³⁵ W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | ηγεθη Ϝ⁷⁵ KA,B,C [2%] NU | εξηγεθη D

¹³ αυτου rell | 1 εις αγαθον [17%]

¹⁴ εν f³⁵ A,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵ KB,W [2%] NU

¹⁵ ιησουν f³⁵ KA,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | κυριον B [1%] NU | D is wild

¹⁶ αλλον rell | ετερον KB,W [8.5%] OC

¹⁷ ειπον rell | ειπαν KB,D [0.5%] NU

¹⁸ απεσταλκεν f³⁵ A,D [92%] CP,HF,RP,TR,OC | απεστειλεν Ϝ⁷⁵ KB,W [8%] NU

¹⁹ αλλον rell | ετερον KD,W [3%] OC

²⁰ αυτη δε f³⁵ A,D [94%] CP,HF,RP,TR,OC | 2 [2%] | εκεινη Ϝ⁷⁵ KB,W [4%] NU

²¹ το f³⁵ W [55%] CP,HF,RP,TR,OC | του [3%] | --- Ϝ⁷⁵ KA,B [42%] NU | D is wild

²² ο ιησους f³⁵ A [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- KB,D,W [1%] NU

²³ ειδετε rell | ιδετε [28%]

²⁴ οτι f³⁵ A(D) [95%] CP,HF,RP,TR | --- Ϝ⁷⁵ KB,W [5%] OC,NU

²⁵ αναβλεπουσιν rell | 1 και Ϝ⁷⁵ W [8%] OC

²⁶ καθαριζονται f³⁵ A [84%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 και Ϝ⁷⁵ KB,D,W [16%] NU

²⁷ αγγελων rell | μαθητων [10%] OC

²⁸ τοις οχλοις f³⁵ K(D) [78%] CP,HF,RP | προς τους οχλους A,B,W [22%] TR,OC,NU | προς του οχλου Ϝ⁷⁵

ἐξεληλύθατε¹ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; **25** Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε² ἰδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον; Ἴδού, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. **26** Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε³ ἰδεῖν, προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. **27** Οὗτός⁴ ἐστὶν περὶ οὗ γέγραπται· «Ἴδού, ἐγὼ⁵ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.» **28** Λέγω γὰρ⁶ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης⁷ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ⁸ οὐδεὶς ἐστίν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστίν.»

29 (Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ τελῶναι, ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. **30** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.)

Inconsistency of the Pharisees

31 «Τίνι⁹ οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; **32** Ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ λέγουσιν,¹⁰ «Ἡυλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνησαμεν ὑμῖν,¹¹ καὶ οὐκ ἐκλαύσατε.» **33** Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς μήτε¹² ἄρτον ἐσθίων¹³ μήτε οἶνον πίνων,¹⁴ καὶ λέγετε, «Δαιμόνιον ἔχει.» **34** Ἐλήλυθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, «Ἴδού, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν¹⁵ καὶ ἀμαρτωλῶν.» **35** Καὶ ἐδικαίωθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.»¹⁶

A lesson in forgiveness

36 Ἡρώτα δὲ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν¹⁷ τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹⁸ **37** Καὶ ἰδού, γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἥτις ἦν¹⁹ ἀμαρτωλός, καὶ²⁰ ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται²¹ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, **38** καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν²² καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσεν· καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειπεν τῷ μύρῳ.

39 Ἴδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτόν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, «Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἢ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ—ὅτι ἀμαρτωλός ἐστιν.» **40** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, «Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν.» Ὁ δὲ φησὶν, «Διδάσκαλε, εἰπέ.»²³

¹ ἐξεληλύθατε **f**³⁵ [88%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐξηλθατε **ϕ**⁷⁵ A, B, D, W [2.5%] NU | ἐξηλθετε [9.5%] | ἐξηλθαται **κ**

² ἐξεληλύθατε **f**³⁵ [85%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐξηλθατε **ϕ**⁷⁵ A, B, D, W [4%] NU | ἐξηλθετε [11%] | ἐξηλθαται **κ**

³ ἐξεληλύθατε **f**³⁵ A, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐξηλθατε **ϕ**⁷⁵ B, D [3%] NU | ἐξηλθετε [5%] | ἐξηλθαται **κ**

⁴ ουτος *rell* | 1 γαρ [20%]

⁵ εγω **f**³⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **κ** B, D, W [1.5%] NU

⁶ λεγω γαρ **f**³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 **ϕ**⁷⁵ B [2%] NU | αμην 1 **κ** [1%] | 1 δε D, W [1%]

⁷ προφητης **f**³⁵ A(D) [86%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ** B, W [14%] NU

⁸ του βαπτιστου **f**³⁵ A(D) [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ** B, W [1.5%] NU

⁹ τι *rell* | ειπεν δε ο κυριος 1 [0.5%] TR

¹⁰ και λεγουσιν **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC | α λεγει **κ** B [0.5%] NU | λεγοντες D [1%] | λεγοντα W

¹¹ υμιν **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **κ** B, D, W [2%] NU

¹² μητε **f**³⁵ A, D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | μη **κ** B, W [0.5%] NU | μηποτε [1%]

¹³ αρτον εσθιων **f**³⁵ A [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 **κ** W [1%] NU | ~ εσθων 1 B | 2 [2%] | εσθων D

¹⁴ οινον πινων **f**³⁵ (A) [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 **κ**(B) W [1%] NU | 2 (D) [2%]

¹⁵ φιλος τελωνων **f**³⁵ **κ** A, B, D, W [93%] CP, HF, RP, OC, NU | ~ 21 [7%] TR

¹⁶ των τεκνων αυτης παντων **f**³⁵ A [87%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 4123 B, W [1.5%] NU | ~ 41 εργαων 3 **κ** | 123 D [11%]

¹⁷ την οικιαν **f**³⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | τον οικον **κ** B, D, W [3.5%] NU

¹⁸ ανεκλιθη **f**³⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | κατεκλιθη B, D [2%] NU | κατεκειτο **κ**

¹⁹ εν τη πολει ητις ην **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 45123 **κ**(B) [1%] NU | 123 D | ~ τις 5123 W [1%]

²⁰ και **f**³⁵ **κ** A, B, W [55%] OC, NU | --- (D) [45%] CP, HF, RP, TR

²¹ ανακειται **f**³⁵ [95%] CP, HF, RP, TR, OC | κατακειται **κ** A, B(D) W [5%] NU

²² ηρξατο βρεχειν τους ποδας αυτου τοις δακρυσιν **f**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 6712345 **κ** B, W [1%] NU | three other variants D

²³ φησιν διδασκαλε ειπε **f**³⁵ [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 **κ** B [1%] NU | εφη 23 A(D) | ~ 213 W

41 «Δύο χρεωφειλέται¹ ἦσαν δανειστῆ² τινι. Ὁ εἷς ὄφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πενήκοντα. **42** Μὴ ἐχόντων δὲ³ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ,⁴ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;»⁵ **43** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ⁶ Σίμων εἶπεν, «Υπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.» Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, «Ὁρθῶς ἔκρινας.»

44 Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη· «Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; Εἰσηλθὼν σου εἰς τὴν οἰκίαν· ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου⁷ οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς⁸ αὐτῆς ἐξέμαξεν. **45** Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσηλθὼν⁹ οὐ διέλιπεν¹⁰ καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. **46** Ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρω ἤλειψέν μου τοὺς πόδας.¹¹ **47** Οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλάι, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.»

48 Εἶπεν δὲ αὐτῇ, «Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι.» **49** Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, «Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν;» **50** Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, «Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.»

Jesus takes the offensive

Women provide for Jesus

8:1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ· **2** καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ¹² πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν· Μαρία (ἡ καλουμένη Μαγδαληνή)¹³ ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξελήλυθει· **3** καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρώδου· καὶ Σωσάννα,¹⁴ καὶ ἕτεραι πολλάι—αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ¹⁵ ἀπὸ¹⁶ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Parable of the soils

4 Συνιόντος δὲ ὄγλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς· **5** «Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπόρον αὐτοῦ.¹⁷ καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. **6** Καὶ ἕτερον ἔπεσεν¹⁸ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. **7** Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. **8** Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς¹⁹ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.» Ταῦτα λέγων ἐφώνει, «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.»

¹ χρεωφειλεται f³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC | χρεωφειλεται [6%] NU | χρεωφειλεται KA, B, W [4%] | χρεωφιλετε D

² δανειστη f³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC | δανιστη KA, B, D, W [10%] NU

³ δε f³⁵ KA, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | --- B, D [3%] NU

⁴ ειπε f³⁵ [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NBD, W [2.5%] NU | επι A

⁵ πλειον αυτον αγαπησει f³⁵ A [92%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 132 P^{75v} NB(W) [1.5%] NU | ~ 213 (D) | 13 [6.5%]

⁶ δε ο f³⁵ A [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 (W) [1%] | 1 K [3%] | 2 D | --- B [0.5%] NU

⁷ επι τους ποδας μου f³⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 4123 K [0.3%] | ~ μοι 123 [0.5%] | ~ μοι 13 B, NU | 13 μοι D | υπο 3 μοι W

⁸ της κεφαλης f³⁵ [78%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KA, B, D, W [22%] NU

⁹ εισηλθον rell | εισηλθεν [7%] OC

¹⁰ διελιπεν f³⁵ B, D [66%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | διελειπεν KA, W [34%]

¹¹ μου τους ποδας f³⁵ K [60%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 A, B [40%] NU | --- D, W

¹² απο rell | 1 νοσων και μαστιγων και [3%] OC

¹³ μαγδαληνη rell | μαγδαλινη [18%] | four further spellings

¹⁴ σωσαννα f³⁵ [35%] CP, HF | σουσαννα KA, B, D, W [65%] RP, TR, OC, NU | three other spellings

¹⁵ αυτω f³⁵ KA [50%] CP, TR, OC | αυτοις B, D, W [50%] HF, RP, NU

¹⁶ απο f³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC | εκ KA, B, D, W [10%] NU

¹⁷ αυτου f³⁵ NB, D, W [76%] HF, RP, TR, OC, NU | εαυτου A [24%] CP

¹⁸ επεσεν f³⁵ KA, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | κατεπεσεν P^{75v} B [0.5%] NU

¹⁹ εις f³⁵ P^{75v} KA, B [90%] CP, HF, RP, OC, NU | επι D, W [10%] TR

The purpose of parables

9 Ἐπιρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες,¹ «Τίς εἶη ἡ παραβολὴ αὕτη;»² 10 Ὁ δὲ εἶπεν· «Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.»

The parable of the soils explained

11 »Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. 12 Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσιν οἱ ἀκούοντες.³ εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. 13 Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. 14 Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν.⁴ οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες,⁵ καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. 15 Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῆ· οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.»

All will be exposed

16 Ταῦτα λέγων ἐφώνει· «Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν, ἀκουέτω.⁶ Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας⁷ ἐπιτίθησιν,⁸ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς. 17 Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ γνωσθήσεται⁹ καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ. 18 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· Ὅς γὰρ ἐάν¹⁰ ἔχη,¹¹ δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὅς ἐάν¹² μὴ ἔχη,¹³ καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.»

Relationships redefined

19 Παρεγένοντο¹⁴ δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύναντο¹⁵ συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. 20 Καὶ ἀπηγγέλη¹⁶ αὐτῷ λεγόντων,¹⁷ «Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες.»¹⁸ 21 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, «Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.»¹⁹

Jesus stills a storm

22 Καὶ ἐγένετο²⁰ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη²¹ εἰς²² πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·

¹ λεγοντες f³⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϳ⁷⁵ NB, W [1.5%] NU | το D

² ειη η παραβολη αυτη f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 4123 ϳ⁷⁵ NW [0.5%] NU | ~ 413 B | ει 234 [0.5%] | ~ 1423 [1%]

³ ακουοντες f³⁵ A, W [97.5%] CP, HF, RP, TR | ακουσαντες ϳ⁷⁵ NB [2.5%] OC, NU | ακολουθουντες D

⁴ πεσον rell | πεσων [22%] | εμπεσον [4.5%] | εμπεσον [1.5%]

⁵ ακουσαντες rell | ακουοντες [20%]

⁶ ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετω f³⁵ [55%] CP | --- ϳ⁷⁵ NA, B, D, W [45%] HF, RP, TR, OC, NU

⁷ λυχνιας rell | την λυχνιαν ND [14%] | λυχνιαν [5%]

⁸ επιτιθησιν f³⁵ A, W [86%] CP, HF, RP, TR, OC | τιθησιν ϳ⁷⁵ NB [14%] NU | τιθι D

⁹ γνωσθησεται f³⁵ A, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | μη γνωσθη ϳ⁷⁵ NB(D) [1.5%] NU

¹⁰ ος γαρ εαν f³⁵ A [66%] CP, HF, RP, OC | 12 αν D [34%] TR | ~ 1 αν 2 NB [0.5%] NU | 12 W | οσον 2 ϳ⁷⁵

¹¹ εχη rell | εχει [24%]

¹² εαν f³⁵ W [80%] CP, HF, RP, OC | αν ϳ⁷⁵ NA, B, D [20%] TR, NU

¹³ εχη rell | εχει [21%]

¹⁴ παρεγενοντο f³⁵ NA, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | παρεγενετο ϳ⁷⁵ B, D [1%] NU

¹⁵ εδυναντο f³⁵ [48%] CP | ηδυναντο ϳ⁷⁵ NA, B, D, W [51%] HF, RP, TR, OC, NU | four other variants [1%]

¹⁶ και απηγγελη f³⁵ A [74%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 απηγγελλη [9%] | 1 απηγγελλει [4%] | 1 απηγγελει [9%] | 1 απηγγεληθι W | ~ 2 δε NB, D [2.5%] NU | απηγγελλη δε ϳ⁷⁵ [0.5%] | five other variants [1%]

¹⁷ λεγοντων f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϳ⁷⁵ B, W [0.5%] NU | οτι ND [2.5%] | 1 οτι [1%]

¹⁸ σε θελοντες f³⁵ NA, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 ϳ⁷⁵ B, NU | ζητουντες 1 D

¹⁹ αυτον f³⁵ [78%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϳ⁷⁵ NA, B, D, W [22%] NU

²⁰ και εγενετο f³⁵ [80%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε ϳ⁷⁵ NA, B, D, W [20%] NU

²¹ ενεβη rell | ανεβη ϳ⁷⁵ [21%] | αναβηθαι D

²² εις rell | 1 το W [11%]

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, «Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης.» Καὶ ἀνήχθησαν. **23** Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν. Καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνεον. **24** Καὶ προσελθόντες¹ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες, «Ἐπιστάτα, Ἐπιστάτα,² ἀπολλύμεθα.» Ὁ δὲ ἐγερθεὶς³ ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος—καὶ ἐπαύσαντο,⁴ καὶ ἐγένετο γαλήνη.⁵ **25** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, «Ποῦ ἐστὶν⁶ ἡ πίστις ὑμῶν;» Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· «Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.»

Jesus handles demon infestation

26 Καὶ κατέπλευσαν⁷ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,⁸ ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν⁹ τῆς Γαλιλαίας. **27** Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ¹⁰ ἀνὴρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν¹¹ δαιμόνια ἐκ χρόνων ἰκανῶν—καὶ¹² ἰμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,¹³ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. **28** Ἴδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ¹⁴ ἀνακράξας, προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλη εἶπεν· «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου; Δέομαί σου, μὴ με βασανίσῃς.» **29** Παρηγγεῖλεν¹⁵ γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελεθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου (πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο¹⁶ ἀλύσειν καὶ πέδαις φυλασσόμενος· καὶ διαρρησῶν¹⁷ τὰ δεσμὰ ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος¹⁸ εἰς τὰς ἐρήμους). **30** Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς λέγων,¹⁹ «Τί σοὶ ἐστὶν ὄνομα;»²⁰ Ὁ δὲ εἶπεν, «Λεγεῶν»²¹ (ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσηλθον²² εἰς αὐτόν). **31** Καὶ παρεκάλει²³ αὐτόν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν Ἄβυσσον ἀπελθεῖν.

32 Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἰκανῶν βοσκομένων²⁴ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν²⁵ αὐτόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. **33** Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσηλθον²⁶ εἰς τοὺς χοίρους—καὶ ὤρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπεπνίγη.

¹ καὶ προσελθόντες f³⁵ [32%] CP | ~ 2 δε Ϝ^{75v}κA,B,D,W [68%] HF,RP,TR,OC,NU

² επιστατα *rell* | --- W [10%] | κυριε D

³ εγερθεις f³⁵ A,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | διεγερθεις Ϝ⁷⁵κB [3%] NU

⁴ επαυσαντο *rell* | επαυσατο κW [25%]

⁵ γαληνη *rell* | 1 μεγαλη [23%]

⁶ εστιν f³⁵ D [93%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κA,B,W [7%] NU

⁷ κατεπλευσαν *rell* | κατεπλευσεν W [1%] OC | καταπλευσαντες [1%] | κατεπαυσαν κ | two other variants

⁸ γαδαρηνων f³⁵ A,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC | γερασηνων Ϝ⁷⁵B,D [0.3%] NU | γεργεσηνων κ [2%] | γαδαρινων [7%]

⁹ αντιπεραν f³⁵ [33%] CP,HF,RP,TR | αντιπερα Ϝ⁷⁵κA,B,D,W [60%] OC,NU | περαν [7%]

¹⁰ αυτω f³⁵ A,D [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB,W [3%] NU

¹¹ ος ειχεν f³⁵ A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | εχων Ϝ⁷⁵κB [1%] NU

¹² εκ χρονων ικανων και f³⁵ A,W (98.6%) CP,HF,RP,TR,OC | 12 πολλων 4 (0.4%) | ~ 4 χρονω ικανω Ϝ⁷⁵κB (0.7%) NU | ~ 4 χρονω πολλω (0.2%) | απο 23 ος D

¹³ ιματιον ουκ ενεδιδυσκετο f³⁵ A(D)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2 ενεδυσατο 1 Ϝ⁷⁵κB [1%] NU

¹⁴ και f³⁵ A [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB(D)W [2%] NU

¹⁵ παρηγγειλεν f³⁵ Ϝ⁷⁵B [77%] HF,RP,TR,OC,NU | παρηγγελλε κA,C,W [20%] CP | παρηγγελεν [2.5%] | ελεγεν D | two other variants

¹⁶ εδεσμειτο f³⁵ A,C(D)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | εδεσμευετο Ϝ^{75v}κB [1%] NU

¹⁷ διαρρησων *rell* | διαρησων Ϝ⁷⁵B,C [12%]

¹⁸ δαιμονος f³⁵ A,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | δαιμονιου Ϝ⁷⁵κB,C,D [1%] NU | δαιμονων [3%]

¹⁹ λεγων f³⁵ A,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB [1.5%] NU

²⁰ σοι εστιν ονομα f³⁵ A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 132 Ϝ^{75v}κB,D [2%] NU | ~ 31 C | two other variants

²¹ λεγεων f³⁵ Ϝ⁷⁵A,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | λεγιων κD [0.3%] NU | λεγειων B

²² δαιμονια πολλα εισηλθεν f³⁵ A,W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 312 Ϝ⁷⁵κB [1%] NU | ~ 213 [5%] | 12 εισηλθον C [2.5%] | 2 γαρ ησαν 1 D

²³ παρεκαλει f³⁵ A [86%] CP,HF,RP,TR,OC | παρεκαλουν Ϝ⁷⁵κB,C(D) [14%] NU | --- W

²⁴ βοσκομενων f³⁵ A,C,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC | βοσκομενη Ϝ⁷⁵κB,D [18%] NU

²⁵ παρεκαλουν f³⁵ κA(D)W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC | παρεκαλεσαν Ϝ⁷⁵B,C [1.5%] NU | παρεκαλει [7%]

²⁶ εισηλθον f³⁵ Ϝ⁷⁵κA,B,C [82%] CP,HF,RP,OC,NU | εισηλθεν W [18%] TR | ωρμησαν D

34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον¹ ἔφυγον καὶ² ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. **35** Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ εὔρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει,³ ἰματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. **36** Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ⁴ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς. **37** Καὶ ἠρώτησαν⁵ αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν⁶ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ⁷ πλοῖον ὑπέστρεψεν.

38 Ἐδέετο⁸ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς⁹ λέγων, **39** «Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ Θεός.»¹⁰ Καὶ ἀπῆλθεν καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

A desperate father

40 Ἐγένετο δὲ ἐν¹¹ τῷ ὑποστρέψαι¹² τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. **41** Καὶ ἰδοῦ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος,¹³ καὶ αὐτὸς¹⁴ ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ¹⁵ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, **42** ὅτι θυγάτηρ μονογενῆς ἦν αὐτῷ, ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη¹⁶ ἀπέθνησκειν.

A desperate woman

Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν, οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. **43** Καὶ γυνή—οὔσα ἐν ρύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον,¹⁷ οὐκ ἴσχυσε ὑπ'¹⁸ οὐδενὸς θεραπευθῆναι—**44** προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ρύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. **45** Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, «Τίς ὁ ἀψάμενός μου;» Ἀρνούμενων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ.¹⁹ «Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσίν σε καὶ ἀποθλίβουσιν, καὶ λέγεις, <Τίς ὁ ἀψάμενός μου; >»²⁰ **46** Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, «Ἦψατό μου τις, ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύνάμιν ἐξελθοῦσαν²¹ ἀπ' ἐμοῦ.» **47** Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνή ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἤψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ²² ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. **48** Ὁ δὲ²³ εἶπεν αὕτη· «Θάρσει²⁴ θύγατερ,²⁵ ἡ πίστις σου σέσωκέν

¹ γεγενημενον f³⁵ [82%] HF,RP,TR,OC | γενομενον [3%] CP | γεγονός Ϝ⁷⁵κA,B,C,D [12%] NU | γεγονως W [3%]

² και f³⁵ Ϝ⁷⁵κA,B,C,W [99%] HF,RP,OC,NU | 1 απελθοντες [1%] CP,TR

³ εξεληλυθει f³⁵ A,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εξηλθεν Ϝ⁷⁵κB [0.5%] NU | D is wild

⁴ και f³⁵ A,W [94%] CP,HF,RP,TR | --- Ϝ⁷⁵κB,C,D [6%] OC,NU

⁵ ηρωτησαν f³⁵ (D)W [76%] CP,HF,RP,TR,OC | ηρωτησεν κA,B,C [23%] NU | three other variants [1%]

⁶ γαδαρηνων f³⁵ A,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | γερασηνων Ϝ⁷⁵B,C,D,NU | γεργεσηνων κ [3.5%]

⁷ το f³⁵ A,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC | --- κB,C(D) [8%] NU

⁸ εδεετο f³⁵ κC [98%] CP,HF,RP,TR,OC | εδειτο B [1%] NU | εδειτο A [1%] | εδετο Ϝ^{75v} | --- (W) | ηρωτα D

⁹ ο ιησους f³⁵ A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- κB,D [1.5%] NU

¹⁰ εποιησεν σοι ο θεος f³⁵ A [97%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2134 Ϝ⁷⁵κB,W [3%] NU | ~ 2341 D | 23 κυριος πεποιηκεν C

¹¹ εγενετο δε εν f³⁵ κA,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 32 Ϝ⁷⁵B [1.5%] NU

¹² υποστρεψαι f³⁵ A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | υποστρεφειν Ϝ⁷⁵κB [1%] NU | three other variants

¹³ ιαιειρος f³⁵ Ϝ^{75v}κA,B,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC | ιαιρος [2%] NU | ιαιρος [4%] | seven further spellings [1%] | --- C(D)

¹⁴ αυτος f³⁵ κA,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ουτος Ϝ⁷⁵B,D [5%] NU

¹⁵ του f³⁵ A,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- κB [1.5%]

¹⁶ αυτη f³⁵ CP,HF,RP,TR,OC | αυτη NU | --- (D)

¹⁷ ιατροις (εις εατρους TR) προσαναλωσασα ολον τον βιον f³⁵ (κ)A(C)W [99.7%] CP,HF,RP(TR)OC[NU] | --- Ϝ⁷⁵B(D)

¹⁸ υπ f³⁵ κ(C)W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | απ Ϝ⁷⁵A,B [0.3%] NU | --- (D)

¹⁹ και οι μετ αυτου f³⁵ [86%] CP,HF,RP,TR | 12 συν αυτω κA,C,D,W [9%] OC | --- Ϝ⁷⁵B [5%] NU

²⁰ και λεγεις τις (τι C) ο αψαμενος μου f³⁵ A,(C)W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB [1.5%] NU | 1236 ηψατο D [0.5%]

²¹ εξελθουσαν f³⁵ A,C,D,W [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC | εξεληλυθειαν Ϝ⁷⁵κB [0.7%] NU

²² αυτω f³⁵ C [93%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κA,B,D,W [7%] NU

²³ δε rell | 1 ιησους C [20%]

²⁴ θαρσει f³⁵ A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κ(B)D [1.5%] NU

²⁵ θυγατερ f³⁵ κA,C,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | θυγατηρ B,W [1.5%] NU

σε. Πορεύου εις ειρήνην.»

Jesus raises a dead girl

49 Ἐπι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ¹ ὅτι «Γέθηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μὴ² σκύλλε τὸν διδάσκαλον.» **50** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων,³ «Μὴ φοβοῦ· μόνον πιστεue⁴ καὶ σωθήσεται.» **51** Ἐλθὼν⁵ δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα⁶ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον,⁷ καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. **52** Ἐκλαίον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν· ὁ δὲ εἶπεν, «Μὴ κλαίετε· οὐκ⁸ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.» **53** Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. **54** Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ⁹ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, «Ἡ παῖς, ἐγείρου.»¹⁰ **55** Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παρακρῆμα· καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. **56** Καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδεὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Jesus sends out the Twelve

9:1 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα¹¹ ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν· **2** καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας.¹² **3** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν—μήτε ράβδους¹³ μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνά¹⁴ δύο χιτῶνας ἔχειν. **4** Καὶ εἰς ἡν¹⁵ οἰκίαν εἰσελθῆτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. **5** Καὶ ὅσοι ἐάν¹⁶ μὴ δέξωνται¹⁷ ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ¹⁸ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε¹⁹ εἰς μαρτύριον ἐπ’ αὐτούς.» **6** Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

Herod is troubled

7 Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης²⁰ τὰ γινόμενα²¹ ὑπ’ αὐτοῦ²² πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερατ²³ ἐκ²⁴ νεκρῶν, **8** ὑπὸ τινῶν δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων

¹ αὐτῷ **f**³⁵ A,C,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**^{75v} **κβ** [3%] NU

² μὴ **f**³⁵ A,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | μηκετι **ϕ**⁷⁵ **κβ**,D [0.5%] NU

³ λεγων **f**³⁵ A,C,D,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κβ** [9%] NU

⁴ πιστεue **f**³⁵ **κ**A,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | πιστευσον B [0.3%] NU

⁵ ελθων **f**³⁵ **κ**A,B,C,W [98%] HF,RP,OC,NU | εισελθων D [2%] CP,TR

⁶ ουκ αφηκεν εισελθειν ουδενα **f**³⁵ A,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1234 συν αυτω [2%] | 123 τινα συν αυτω B,C [1%] NU | 123 συν αυτω τινα D [0.5%] | ~ 42 συνεισελθειν αυτω **κ** | six other variants [2%]

⁷ ιωαννην και ιακωβον **f**³⁵ (**ϕ**⁷⁵)(B)C(D,W) [82%] CP,HF,RP,OC,NU | ~ 321 **κ**A [18%] TR

⁸ ουκ **f**³⁵ A (88.6%) CP,HF,RP,TR,OC | ου γαρ **κ**B,C,D,W (11.3%) NU | ουδε γαρ (0.1%)

⁹ εκβαλων εξω παντας και **f**³⁵ [78%] CP,HF,RP,TR,OC | 134 C [1%] | ~ 1324 A,W [19%] | --- **ϕ**⁷⁵ **κβ**,D [1.5%] NU | one other reading

¹⁰ εγειρου **f**³⁵ A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εγειρε **κ**B,C,D [1.5%] NU | εγειραι [1%]

¹¹ δωδεκα **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A,B,D,W [74%] HF,RP,NU | 1 μαθητας αυτου [15%] CP,TR,OC | 1 αποστολους **κ**C [11%]

¹² τους ασθενουντας **f**³⁵ C,W (97.6%) CP,HF,RP,TR,OC | 1 ασθενεις **κ**A,D (1.3%) [NU] | παντας 12 (0.7%) | four other readings (0.2%) | --- B (0.1%)

¹³ ραβδους **f**³⁵ A [85%] CP,HF,RP,TR,OC | ραβδον **κ**B,C,D,W [15%] NU

¹⁴ ανα **f**³⁵ A,D,W (98.9%) CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- **κ**B,C (1%) | long omission (0.1%)

¹⁵ ην **f**³⁵ [15%] | 1 αν **κ**A,B,C,D,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹⁶ εαν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ C [70%] CP,HF,RP,OC | αν **κ**A,B,D,W [30%] TR,NU

¹⁷ δεξωνται **f**³⁵ D [66%] CP,HF,RP,TR,OC | δεξονται [20%] | δεχονται **κ**A,B,C,W [15%] NU | δεχονται [1%]

¹⁸ και **f**³⁵ A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κβ**,C,D,W [2.5%] NU

¹⁹ αποτιναξατε **f**³⁵ A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | αποτινασσετε B [1%] NU | αποτινασεται **κ** [0.5%] | εκτειναζατε (D)

²⁰ ο τετραρχης **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A,B,D,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 τετρααρχης C,NU | --- **κ**

²¹ γινομενα *rell* | γενομενα A [14%]

²² υπ αυτου **f**³⁵ A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κβ**,C(D) [1.5%] NU

²³ εγηγερατ **f**³⁵ A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | ηγερθη **ϕ**⁷⁵ **κβ**,C [4%] NU | ανεστη (D)

²⁴ εκ **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**A,B,C(D)N,W [95.5%] HF,RP,TR,NU | 1 των [2.5%] OC | απο των [2%] CP

δὲ ὅτι προφήτης εἶς¹ τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. **9** Καὶ εἶπεν² Ἡρώδης,³ «Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δὲ ἐστὶν οὗτος περὶ οὗ ἐγὼ⁴ ἀκούω τοιαῦτα;» Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Jesus feeds about 5,000 men

10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ὑπεχώρησεν κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης⁵ Βηθσαϊδά.⁶ **11** Οἱ δὲ ὄχλοι, γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ δεξάμενος⁷ αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς⁸ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας ἰατοῦ.⁹

12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἦρξαστο κλίνειν, προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον¹⁰ αὐτῷ, «Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες¹¹ εἰς τὰς κύκλῳ κόμας καὶ τοὺς¹² ἀγρούς, καταλύσωσιν καὶ εὔρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.» **13** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς, «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.» Οἱ δὲ εἶπον,¹³ «Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι¹⁴ καὶ ἰχθύες δύο¹⁵—εἰ μῆτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσομεν¹⁶ εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα» **14** (ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντα-κισχίλιοι). Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, «Κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας¹⁷ ἀνὰ πενήκοντα.» **15** Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹⁸ ἅπαντας. **16** Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι¹⁹ τῷ ὄχλῳ. **17** Καὶ ἔφαγον καὶ ἔχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινος δώδεκα.

Jesus ministers on the basis of His impending death

“You are the Christ”

9:18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί,²⁰ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων, «Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;» **19** Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον,²¹ «Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.» **20** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, «Ἦμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε εἶναι;» Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος²² εἶπεν, «Τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ.» **21** Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν²³ τοῦτο, **22** εἰπὼν ὅτι «Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων

¹ εἰς f³⁵ A,N,W [92%] CP,HF,RP,TR | τις κB,C [7%] OC,NU | --- D [1%]

² καὶ εἶπεν f³⁵ A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2 δε Ϝ⁷⁵κB,C,D [4%] NU

³ ηρωδης f³⁵ Ϝ⁷⁵κA,C,D,W [95%] CP,HF,RP,NU | ο 1 B,N [5%] TR,OC

⁴ εγω f³⁵ A,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB,C [5%] NU

⁵ τοπον ερημον πολεως καλουμενης f³⁵ C,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2134 A [4%] | 134 [0.5%] | 12 κ [0.5%] | πολιν καλουμενην Ϝ⁷⁵B [0.5%] NU | κωμην λεγομενην D | three other variants

⁶ βηθσαιδα f³⁵ B,C [46%] CP,TR,OC,NU | βηθσαιδαν A,W [52%] HF,RP | βηδσαιδα Ϝ⁷⁵D,N [0.5%] | five further spellings [1%] | --- κ

⁷ δεξαμενος f³⁵ A,C,N(W) [93%] CP,HF,RP,TR,OC | αποδεξαμενος Ϝ⁷⁵κB,D [7%] NU

⁸ αυτοις rell | 1 τα N [19%]

⁹ ιατο rell | ιασατο C [6%] OC

¹⁰ ειπον rell | ειπαν NU

¹¹ απελθοντες f³⁵ N,W [95%] CP,HF,RP,TR | πορευθεντες Ϝ⁷⁵κA,B,C,D [5%] OC,NU

¹² τους f³⁵ A,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB [5%] NU

¹³ ειπον rell | ειπαν κB,C,D [1%] NU

¹⁴ πεντε αρτοι f³⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 κB [0.3%] NU | επτα 2 C | 1 αρτων W

¹⁵ ιχθυες δυο f³⁵ κA,B,C,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU | ~ 21 D,N [6%] TR

¹⁶ αγορασομεν f³⁵ [30%] CP,OC | αγορασωμεν κA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,TR,NU

¹⁷ κλισιας f³⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ωσει κB,C,D [1.5%] [NU]

¹⁸ ανεκλιναν f³⁵ (A)C,N(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | κατεκλιναν κ(B) [2.5%] NU | --- D

¹⁹ παρατιθεναι f³⁵ A,D,W [94%] CP,HF,RP,TR | παραθειναι Ϝ⁷⁵κB,C,N [3%] OC,NU | παραθηναι [3%]

²⁰ μαθηται rell | 1 αυτου N,W [13%]

²¹ ειπον rell | ειπαν Ϝ⁷⁵κB,D [0.3%] NU

²² αποκριθεις δε πετρος f³⁵ W [71%] CP | 12 ο 3 A,D [27%] HF,RP,TR,OC | ~ 321 Ϝ⁷⁵κB,C [1%] NU | 12 σιμων 3 N | six further variants [1%]

²³ ειπειν f³⁵ [77%] CP,HF,RP,TR | λεγειν (Ϝ⁷⁵)κA,B,C,D,W [23%] OC,NU

καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.»¹

To gain is to lose, to lose is to gain

23 Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,² ἀπαρνησάσθω³ ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,⁴ καὶ ἀκολουθείτω μοι. 24 Ὅς γὰρ ἐάν⁵ θέλῃ⁶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ⁷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. 25 Τί γὰρ ὠφελείται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθεῖς; 26 Ὅς γὰρ ἂν⁸ ἐπαισχυθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπαισχυθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. 27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς·⁹ εἰσὶν τινες τῶν ὧδε¹⁰ ἐστώτων¹¹ οἳ¹² οὐ μὴ γεύσονται¹³ θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.»

Peter, John and James see the "Kingdom"

28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει ἡμέραι ὀκτώ, καὶ¹⁴ παραλαβῶν¹⁵ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτόν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἕξαστράπτων. 30 Καὶ ἰδοῦ, ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς¹⁶ καὶ Ἡλίας· 31 οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλεν¹⁷ πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ.

32 Ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. 33 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ¹⁸ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· «Ἐπιστάτα, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι» καὶ «Ποιήσωμεν σκηναὶς τρεῖς· μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσεῖ,¹⁹ καὶ μίαν Ἡλίας»—μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. 34 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν²⁰ αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν²¹ εἰς τὴν νεφέλην. 35 Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου, ὁ ἀγαπητός.²² Αὐτοῦ ἀκούετε.» 36 Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, εὐρέθη ὁ²³ Ἰησοῦς μόνος. (Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν

¹ ἐγερθῆναι f³⁵ ℘⁷⁵ ⋈B, W [85%] CP, HF, TR, OC, NU | ἀναστῆναι A, C, D [15%] RP

² ἐλθεῖν f³⁵ [89%] CP, HF, RP, TR | ἐρχεσθαι ℘⁷⁵ ⋈A, B, C, W [11%] OC, NU | ἐρχεσθε D

³ ἀπαρνησάσθω f³⁵ ℘⁷⁵ B, C, W [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀρνησάσθω ⋈A, D [4.5%] NU

⁴ αὐτοῦ f³⁵ C(D) [87%] CP, HF, RP | 1 καθ ἡμέραν ℘⁷⁵ ⋈A, B, W [13%] TR, OC, NU

⁵ εἰάν f³⁵ ⋈C [75%] CP, HF, RP | ἂν A, B, D, W [25%] TR, OC, NU

⁶ θελή rell | θελεῖ [19%]

⁷ ἀπολεσῇ rell | ἀπολεσει W [18%]

⁸ ἂν rell | εἰάν C [12%] OC

⁹ ἀληθῶς rell | 1 οἱ ℘⁴⁵ [19%]

¹⁰ ὧδε f³⁵ A, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αὐτοῦ ℘⁷⁵ ⋈B [0.5%] NU

¹¹ ἐστώτων f³⁵ A, C, D, W [80%] CP, HF, RP | ἐστηκοτῶν f^{35pt} ⋈B [20%] TR, OC, NU [These appear to be alternate forms of the perfect active participle of the same verb, so they are two ways of saying the same thing.]

¹² οἱ rell | οἵτινες A [13%]

¹³ γεύσονται f³⁵ ℘⁴⁵ ⋈A, B, C, D, W [60%] HF, RP, OC, NU | γεύσονται [40%] CP, TR

¹⁴ καὶ f³⁵ A, C, D, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- ℘^{45,75} ⋈B [3%]

¹⁵ παραλαβῶν f³⁵ ℘^{45,75} ⋈A, B, C, D, N, W [95%] CP, HF, RP, NU | 1 τον [5%] TR, OC

¹⁶ μωσῆς f³⁵ ℘⁴⁵ A [75%] CP, HF, RP, TR | μουσῆς ⋈B, C, D, N, W [25%] OC, NU

¹⁷ ἐμελλεν f³⁵ B [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ἡμελλεν ℘⁷⁵ ⋈A, C, N, W [2%] NU | ἐμελλον ℘⁴⁵ | μελλεῖ D | two other variants

¹⁸ ὁ f³⁵ ℘^{45,75} ⋈B, C, D, N [40%] CP, TR, OC, NU | --- A, W [60%] HF, RP

¹⁹ μίαν μωσει f³⁵ A, C [66%] CP, HF | 1 μωσῆ ℘⁴⁵ [21%] RP | 1 μωσει B, D, N, W [6%] OC, NU | 1 μωσῆ [4%] | ~ 21 ⋈ [2%] TR | ~ μωσῆ 1 [1%] | one other variant

²⁰ ἐπεσκίασεν f³⁵ ℘⁴⁵ A, C, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐπεσκίαζεν ℘⁷⁵ ⋈B [1%] NU

²¹ ἐκείνους εἰσελθεῖν f³⁵ ℘⁴⁵ A, D, N, W [95%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 [4%] OC | αὐτοῦς 2 C [0.3%] | ~ 2 αὐτοῦς ⋈B [0.3%] NU | 2 ℘⁷⁵ | two other variants

²² ἀγαπητός f³⁵ A, C, N, W [89%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐκλελεγμένος ℘^{45,75} ⋈B [0.5%] NU | ἐκλεκτός [1%] | 1 ἐν ὧ εὐδοκησα (D) [9.5%]

²³ ὁ f³⁵ W [50%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ℘^{45,75} ⋈A, B, C, D [50%] NU

έωράκασιν.)¹

A violent demon

37 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ,² κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. **38** Καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησεν³ λέγων· «Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον⁴ ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς ἐστίν μοι.⁵ **39** Καὶ ἰδοῦ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον αὐτόν. **40** Καὶ ἐδεήθη τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν⁶ αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.» **41** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ⁷ ἀνέξομαι ὑμῶν; Προσάγαγε τὸν υἱόν σου ὧδε.»⁸ **42** Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν. Ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ ἴασατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. **43** Ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ Θεοῦ.

Jesus foretells His death, again

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν⁹ ὁ Ἰησοῦς,¹⁰ εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, **44** «Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὅτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.» **45** Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο· καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

He who is least will be great

46 Εἰσηλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. **47** Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἰδὼν¹¹ τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου¹² ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, **48** καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Ὅς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν¹³ ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῶν¹⁴ ὑπάρχων, οὗτός ἐσται¹⁵ μέγας.»

49 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ¹⁶ Ἰωάννης εἶπεν, «Ἐπιστάτα, εἶδομέν¹⁷ τινα ἐπὶ¹⁸ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα¹⁹ δαιμόνια, καὶ ἐκώλυσαμεν²⁰ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν.» **50** Καὶ εἶπεν²¹ πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, «Μὴ κωλύετε,²² ὃς γὰρ οὐκ ἐστὶν καθ' ἡμῶν²³ ὑπὲρ ἡμῶν²⁴ ἐστίν.»

¹ εωρακασιν f³⁵ NA [92%] CP, HF, RP, TR, OC | εωρακαν B [3%] NU | εωρακεν P⁴⁵ | εωρακασιν C, W [4%] | εθεασαν D | two other variants

² εν τη εξης ημερα f³⁵ A, C [97%] CP, HF, RP, TR, OC | 234 NB, W [2.5%] NU | της ημερας P⁴⁵ | δια της ηερας D

³ ανεβοησεν f³⁵ A, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | εβοησεν P^{45, 75v} NB, C, D [2.5%] NU

⁴ επιβλεψον f³⁵ ND, W [55%] TR, OC | επιβλεψαι P⁴⁵ A, B, C [45%] CP, HF, RP, NU

⁵ εστιν μοι f³⁵ W [85%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 P^{45v} NA, B, C, D [15%] OC, NU

⁶ εκβαλωσιν f³⁵ NA, B, C, W [96%] CP, HF, RP, OC, NU | εκβαλλωσιν [4%] TR | απαλλαξωσιν D

⁷ και rell | εως ποτε [18%]

⁸ τον υιον σου ωδε f³⁵ A, C, W [97%] CP, HF, RP, OC | ~ 4123 P⁷⁵ NB [3%] TR, NU | 123 D

⁹ εποιησεν f³⁵ W [89%] CP, HF, RP, TR, OC | εποιει P⁷⁵ (N) A, B, C, D [11%] NU

¹⁰ ο ιησους f³⁵ A, C, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P⁷⁵ (N) B, D [3%] NU

¹¹ ιδων f³⁵ A, C, D, W [84%] CP, HF, RP, TR, OC | ειδως P^{75v} NB [15%] NU | γνους [1%]

¹² παιδιου f³⁵ NA, W [97.5%] HF, RP, TR, OC | παιδιον P⁷⁵ B, C, D [2.5%] CP, NU

¹³ εαν f³⁵ A, C, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC | αν P⁴⁵ B [3.5%] NU | --- N(D) | δ αν P⁷⁵

¹⁴ υμων f³⁵ [20%] | υμιν P⁷⁵ NA, B, C [79%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ημιν [1%]

¹⁵ εσται f³⁵ A, W [95%] CP, HF, RP, TR | εστιν P⁷⁵ NB, C [4.5%] OC, NU | εστε D | εστιν ο P⁴⁵

¹⁶ ο f³⁵ NA [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45, 75} B(C) D, W [5.5%] NU

¹⁷ ειδομεν rell | ιδομεν [12%] | ειδωμεν [4%] | ιδωμεν [3%] | two other variants

¹⁸ επι f³⁵ A, C, D, W [92.5%] CP, HF, RP, TR, OC | εν P^{45, 75} NB [7.5%] NU

¹⁹ εκβαλλοντα rell | 1 τα [2%] TR

²⁰ εκωλυσαμεν f³⁵ A, C, D, W [99.3%] CP, HF, RP, TR, OC | εκωλυομεν P⁷⁵ NB [0.7%] NU

²¹ και ειπεν f³⁵ A, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε P^{45, 75} NB, C, D [3.5%] NU

²² κωλυετε rell | 1 ου γαρ εστιν καθ υμων [2.5%] OC

²³ ημων f³⁵ [80%] CP, HF, RP, TR | υμων P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ NA, B, C, D, W [20%] OC, NU

²⁴ ημων f³⁵ NA [81%] CP, HF, RP, TR | υμων P^{45, 75} B, C, D, W [19%] OC, NU

A Samaritan village

51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως¹ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ² ἐστήριξεν^{3,4} τοῦ πορευέσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, **52** καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου ἑαυτοῦ.⁵ Καὶ πορευθέντες εἰσηλθόντες εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὥστε⁶ εἰσιτάσθαι αὐτῷ. **53** Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. **54** Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον, «Κύριε, θέλεις εἰπώμεν⁸ πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ⁹ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν;»¹⁰ **55** Στραφεῖς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· «Οὐκ οἶδατε οἴου πνεύματος ἐστε ὑμεῖς.¹¹ **56** Ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.»¹² Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

The cost of discipleship

57 Ἐγένετο δὲ¹³ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, «Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν¹⁴ ἀπέρχῃ, Κύριε.»¹⁵ **58** Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.»¹⁶

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, «Ἀκολουθεῖ μοι.» Ὁ δὲ εἶπεν, «Κύριε,¹⁷ ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου.» **60** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹⁸ «Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε¹⁹ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.»

61 Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, «Ἀκολουθήσω σοι, Κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου.» **62** Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν,²⁰ «Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,²¹ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω,²² εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν²³ τοῦ Θεοῦ.»

Jesus sends out the Seventy

10:1 Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ²⁴ ἑτέρους ἑβδομήκοντα,²⁵ καὶ ἀπέστειλεν

¹ ἀναλήψεως f³⁵ [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀναλημψεως ϙ⁴⁵κ(A)B, C, D, W [1%] NU

² αὐτου f³⁵ κA, C, D, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ^{45,75}B [2%] NU

³ ἐστηριξεν f³⁵ κA, D, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐστηρισεν ϙ^{45,75}B, C [1.5%] NU

⁴ το προσωπον αουτου ἐστηριξεν *rell* | ~ 4123 [3%] OC

⁵ εαυτου f³⁵ A [40%] | αουτου ϙ⁷⁵κB, C, D, W [60%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | --- ϙ⁴⁵

⁶ ωστε f³⁵ A, C, D, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ως ϙ^{45,75}κB, NU

⁷ αουτου f³⁵ A, C, D, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ^{45,75}κB [2%] NU

⁸ ειπωμεν *rell* | ειπομεν [17%]

⁹ του *rell* | --- [1.5%] OC

¹⁰ ως και ηλιας εποιησεν f³⁵ A, C, D, W (97.3%) CP, HF, RP, TR, OC | 134 (1.8%) | --- ϙ^{45,75}κB (1%) NU

¹¹ και ειπεν (λεγων 3.7%) ουκ οιδατε οιου (ποιου D 14.2% OC) πνευματος εστε υμεις (-υ. D 13.3%) f³⁵ (D) (73.2%) CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ^{45,75}κA, B, C, W (26.8%) NU

¹² ο γαρ (-γ. 18.6% OC) υιος του ανθρωπου ουκ ηλθεν ψυχας ανθρωπων απολεσαι (αποκτειναι 9%) αλλα σωσαι f³⁵ (72.8%) CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ^{45,75}κA, B, C, D, W (27.2%) NU

¹³ εγενετο δε f³⁵ A, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ και 1 D [1%] | και ϙ^{45,75}κB, C [2%] NU

¹⁴ αν f³⁵ ϙ⁷⁵κD, W [57%] CP, HF, RP, TR | εαν ϙ⁴⁵A, B, C [43%] OC, NU

¹⁵ κυριε f³⁵ A, C, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ⁽⁴⁵⁾⁷⁵κB(D) [1.5%] NU

¹⁶ κλινη *rell* | κλινει [32%]

¹⁷ κυριε f³⁵ ϙ^{45,75}κA, C, N, W, 0181 [99%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- B, D [1%]

¹⁸ ο ιησους f³⁵ A, C, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ^{45,75}κB, D, 0181 [1%] NU

¹⁹ διαγγελλε f³⁵ ϙ⁴⁵κA, B, C, D, N, W [85%] HF, RP, TR, OC, NU | διαγγελε ϙ⁷⁵ [15%] CP

²⁰ ο ιησους προς αυτον f³⁵ A, C, N, W [95%] CP, HF, RP, OC | ~ 3412 κ [3.5%] TR [NU] | 34 [1%] | 12 αυτω (D) | 12 ϙ^{45,75}B, 0181 [0.3%]

²¹ αροτρον *rell* | αρωτρον CP

²² επιβαλων (επιβαλλων A, W) την χειρα αουτου επ αροτρον και βλεπων εις τα οπισω f³⁵ κ(A)C, N(W) [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 (επιβαλλων ϙ⁷⁵0181) 23,5-11 ϙ⁷⁵B, 0181 [1%] NU | ~ 9-11,87 επιβαλων 2-6 ϙ⁴⁵D

²³ εις την βασιλειαν f³⁵ A, C, D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | τη βασιλεια κB, 0181 [1%] NU | εν τη βασιλεια ϙ⁷⁵ [0.3%]

²⁴ και f³⁵ κA, C, D, W [99.4%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ϙ⁷⁵B, 0181 [0.6%] NU

²⁵ εβδομηκοντα f³⁵ κA, C, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 δυο ϙ⁷⁵B, D, 0181 [1%] [NU]

αὐτοὺς ἀνὰ δύο¹ πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν² αὐτὸς ἔρχεσθαι. **2** Ἐλεγεν οὖν³ πρὸς αὐτούς· «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁴ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

3 »Υπάγετε· ἰδοὺ, ἐγὼ⁵ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. **4** Μὴ βαστάζετε βαλάντιον,⁶ μὴ πήραν, μὴ⁷ ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. **5** Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε,⁸ πρῶτον λέγετε, «Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.» **6** Καὶ ἐὰν μὲν⁹ ἦ ἐκεῖ¹⁰ υἱὸς¹¹ εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται¹² ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή γε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹³ **7** Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν, ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν.¹⁴ Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.

8 »Καὶ εἰς ἣν δ' ἂν¹⁵ πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχονται¹⁶ ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. **9** Καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς, «Ἠγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.» **10** Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε,¹⁷ καὶ μὴ δέχονται¹⁸ ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἶπατε· **11** «Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν¹⁹ κολληθέντα ἡμῖν ἐκ²⁰ τῆς πόλεως ὑμῶν²¹ ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. Πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς²² ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.» **12** Λέγω²³ ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Jesus gives the example

13 »Οὐαὶ σοι, Χωραζίν,²⁴ οὐαὶ σοι, Βηθσαιδᾶ.²⁵ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο²⁶ αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ καθήμεναι²⁷ μετενόησαν. **14** Πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. **15** Καὶ σύ, Καπερναοὺμ,²⁸ ἡ²⁹ ἕως τοῦ³⁰

¹ δυο f³⁵ NA,C,D,N,W,0181 [88%] CP,HF,RP,TR,OC | 11 B [12%] [NU]

² εμελλεν f³⁵ D [55%] CP,HF,RP,TR | ημελλεν NA,B,C,N,W,0181 [45%] OC,NU

³ ουν f³⁵ A,N,W,0181 [95%] CP,HF,RP,TR,OC | δε NB,C,D [5%] NU

⁴ εκβαλη εργατας f³⁵ NA,C,N,W [84%] CP,HF,RP,OC | εκβαλλη 2 [14.6%] TR | εκβαλει 2 [1%] | ~ 21 (P⁷⁵)B,D,0181 [0.4%] [NU]

⁵ εγω f³⁵ C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- P⁷⁵NA,B,0181 [1%] NU

⁶ βαλαντιον f³⁵ [70%] HF,RP,TR | βαλλαντιον P⁷⁵NA,B,C,D,N,W,0181 [30%] CP,OC,NU

⁷ μη f³⁵ P⁷⁵NB,D,0181 [26%] NU | μηδε A,C,W [74%] CP,HF,RP,TR,OC

⁸ οικιαν εισερχησθε f³⁵ A,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 εισερχεσθε [2.5%] | ~ εισελθητε 1 P⁷⁵(N)B(D)0181 [0.5%] NU | 1 εισελθητε C [1.5%] | two other variants [1%]

⁹ μεν f³⁵ 0181 [25%] TR | --- P⁷⁵NA,B,C,D,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU

¹⁰ η εκει f³⁵ NA,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 P⁷⁵B [0.3%] NU

¹¹ υιος f³⁵ P⁷⁵A,B,C,D,W [97%] CP,HF,RP,OC,NU | ο 1 N [3%] TR

¹² επαναπαυσεται f³⁵ A,C(W) [98%] CP,HF,RP,TR,OC | επαναπαυσετε D [1%] | επαναπαησεται P⁷⁵NB,0181,NU | three other variants

¹³ ανακαμψει *rell* | επανακαμψει OC

¹⁴ εστιν f³⁵ A,C,D,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- P⁷⁵NB [2.5%] NU

¹⁵ δαν f³⁵ A [50%] CP,TR | αν P⁷⁵NB,D,W [50%] HF,RP,OC,NU

¹⁶ δεχονται f³⁵ NA,B,C,D [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | δεχονται W [45%]

¹⁷ εισερχησθε f³⁵ A,W,0181 [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εισερχεσθε [5%] | εισελθητε P^{45v,75}NB,C,D [2.5%] NU

¹⁸ δεχονται f³⁵ P⁷⁵NA,B,C,D,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | δεχονται [40%]

¹⁹ τον *rell* | --- CP

²⁰ εκ *rell* | απο [1%] OC

²¹ μων f³⁵ [79%] CP,HF,RP,TR | 1 εις τους ποδας P⁽⁴⁵⁾⁷⁵NB,D [1%] NU | 1 εις τους ποδας ημων A,C(W) [20%] OC

²² εφ υμας f³⁵ A,C,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- P^{45,75}NB,D,0181 [2%] NU

²³ λεγω f³⁵ P^{45,75}A,B,C,W [80%] CP,HF,RP,NU | 1 δε ND [20%] TR,OC

²⁴ χωραζιν f³⁵ N [35%] CP | χωραζειν [15%] | χοραζιν [29%] HF,RP,TR,OC,NU | χοραζειν P^{45,75}NA,B,C [20%] | χοραζαιν D | χορεζειν W | four other variants

²⁵ βηθσαιδα f³⁵ C(N) [81%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | βηθσαιδαν P⁴⁵NW [15%] | βηθσαιδα [1.5%] | βηδσαιδα P⁷⁵A,B [0.3%] | βεδσαιδα D | nine other variants [2%]

²⁶ εγενοντο f³⁵ A,C,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εγεννηθησαν P⁴⁵NB,D [2%] NU | εγεννηθησαν P⁷⁵

²⁷ καθιμεναι f³⁵ P⁴⁵D [94%] CP,HF,RP,TR | καθιμενοι P⁷⁵NA,B,C,N,W [6%] OC,NU

²⁸ καπερναουμ f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | καφαρναουμ P^{45,75}NB,C,D [1%] NU

²⁹ η f³⁵ A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | μη P^{45,75}NB,D [1%] NU

³⁰ του f³⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- P^{45,75}NB,C,D [1.5%] NU

οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹ ἕως² Ἰδοῦ³ καταβιβασθήση.⁴ **16** »Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.»

The Seventy return and report

17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς⁵ λέγοντες, «Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.» **18** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς· «Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. **19** Ἰδοῦ, δίδωμι⁶ ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήση.⁷ **20** Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ⁸ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη⁹ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.»

Jesus worships His Father

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς¹⁰ καὶ εἶπεν· «Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. Naί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹¹ ἔμπροσθέν σου.»

22 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν·¹² «Πάντα μοι παρεδόθη¹³ ὑπὸ τοῦ Πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει¹⁴ τίς ἐστὶν ὁ Υἱὸς εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ Πατήρ εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψει.» **23** Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν· «Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. **24** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφητῶν καὶ βασιλεῶν ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,¹⁵ καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.»

How to inherit eternal life

25 Καὶ ἰδοῦ, νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ¹⁶ λέγων, «Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;» **26** Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις;» **27** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς¹⁷ καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς¹⁸ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος¹⁹ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας²⁰ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.»²¹ **28** Εἶπεν δὲ αὐτῷ, «Ὅρθως ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ καὶ ζῆση.» **29** Ὁ δὲ, θέλων δικαιοῦν²² ἑαυτόν, εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, «Καὶ τίς ἐστὶν μου πλησίον;»

¹ ὑψωθείσα **f**³⁵ A,C,N,W [93.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ὑψώθησα [5%] | ὑψώθηση **ℱ**^{45,75} **κ**B,D [1.5%] NU

² ἕως **f**³⁵ **ℱ**⁴⁵ A,C,D,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 του **ℱ**⁷⁵ B [1.5%] NU | 1 ο **κ**

³ ἰδοῦ *rell* | αἰδοῦ HF

⁴ καταβιβασθήση **f**³⁵ **ℱ**⁴⁵ **κ**A,C,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | καταβήση **ℱ**⁷⁵ B,D [0.5%] NU

⁵ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς **f**³⁵ **κ**C,N,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 3412 A [2%] | 12 δυο 34 **ℱ**^{45,75} B,D [1%] [NU]

⁶ δίδωμι **f**³⁵ **ℱ**⁴⁵ A,D,N [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | δεδῶκα **ℱ**⁷⁵ **κ**B,C,W [2.5%] NU

⁷ ἀδικήση *rell* | ἀδικήσει **κ**A,D,W [20%]

⁸ δε *rell* | 1 μαλλον [3%] TR

⁹ ἐγραφή **f**³⁵ **ℱ**^{45v} A,C,D,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐγγεγραπται **ℱ**⁷⁵ **κ**B [1%] NU | three other variants

¹⁰ τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς **f**³⁵ A,W (92.7%) CP, HF, RP, TR, OC | ἐν 1234 (0.2%) | ~ 34 ἐν 12 (N) (2.4%) | 12 (0.6%) | 34 (0.5%) | ἐν 12 **ℱ**^{45v} (0.1%) | 121 αγιω 34 C (2.8%) | 121 αγιω **ℱ**⁷⁵ B | ἐν 121 αγιω **κ**D (0.2%) [NU] | three other readings (0.3%)

¹¹ ἐγενετο εὐδοκία **f**³⁵ **κ**A,D,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 **ℱ**^{45v,75} B,C [1%] NU

¹² καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν **f**³⁵ A,C,N,W (77.7%) CP, HF, RP, TR, OC | 12345 αὐτου 6 (11.7%) | --- **ℱ**^{45,75} **κ**B,D (9.4%) NU | longer omissions (1.2%) (The TR underlying the AV and NKJV omits the clause.)

¹³ μοι παρεδόθη **f**³⁵ **ℱ**⁷⁵ **κ**A,B,C,D,N,W [95%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ~ 21 [1%] TR | 1 παρεδωθη [3%] | 1 παραδεδοται [1%]

¹⁴ γινώσκει *rell* | ἐπιγινώσκει C [8%] OC

¹⁵ εἶδον *rell* | εἶδαν B [0.2%] NU | ἰδαν **ℱ**⁷⁵ **κ**C,N [0.5%] | ἰδον [6%]

¹⁶ καὶ **f**³⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ℱ**⁷⁵ **κ**B [0.5%] NU

¹⁷ τῆς **f**³⁵ **κ**A,C,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- **ℱ**⁷⁵ B [1.5%] | τη (D)

¹⁸ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς **f**³⁵ A,C,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐν ὅλη τη ψυχη **ℱ**^{45v,75} **κ**B,D [1%] NU

¹⁹ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος **f**³⁵ A,C,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐν ὅλη τη ἰσχυι **ℱ**⁷⁵ **κ**B,D [1%] NU

²⁰ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας **f**³⁵ A,C,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐν ὅλη τη διανοια **ℱ**⁷⁵ **κ**B [1%] NU | --- D

²¹ σεαυτον *rell* | εαυτον A,N [20%] OC

²² δικαιοῦν **f**³⁵ A,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | δικαιῶσαι **ℱ**^{45v,75} **κ**B,C(D) [1.5%] NU

The good Samaritan

30 Ὑπολαβὸν δὲ¹ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχά, καὶ λησταῖς περιέπεσαν, οἱ καὶ ἐκδύσαντες² αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα.³ **31** Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. **32** Ὁμοίως δὲ καὶ Λευῖτης, γενόμενος⁴ κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν⁵ ἀντιπαρῆλθεν. **33** Σαμαρείτης⁶ δὲ τις, ὁδεύων, ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν⁷ ἐσπλαγχνίσθη· **34** καὶ προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν⁸ εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. **35** Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν,⁹ ἐκβαλὼν δύο δηνάρια, ἔδωκεν¹⁰ τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,¹¹ «Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι.» **36** Τίς οὖν¹² τούτων τῶν τριῶν πλησίον, δοκεῖ σοι,¹³ γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές;» **37** Ὁ δὲ εἶπεν, «Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ.» Εἶπεν οὖν¹⁴ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.»

Martha and Mary

38 Ἐγένετο δὲ ἐν¹⁵ τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ¹⁶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. Γυνὴ δὲ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.¹⁷ **39** Καὶ τῆδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία,¹⁸ ἣ¹⁹ καὶ παρακαθίσασα²⁰ παρὰ²¹ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ²² ἤκουεν τῶν λόγων²³ αὐτοῦ. **40** Ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν· «Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνην με κατέλιπεν²⁴ διακονεῖν; Εἰπέ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται.» **41** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ·²⁵ «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ²⁶ περὶ πολλά, **42** ἐνὸς δὲ ἐστὶν χρεία. Μαρία²⁷ δὲ²⁸ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' ²⁹ αὐτῆς.»

¹ δε f³⁵ A,D,N,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ κB,C, NU

² εκδυσαντες rell | εξεδυσαν [30%]

³ τυχανοντα f³⁵ A(C)N,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} κB,D [2.5%] NU

⁴ γενομενος f³⁵ Ϝ⁴⁵ A,C,D,N,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- Ϝ⁷⁵ B [2.5%] (Aleph omits the whole verse.)

⁵ ιδων rell | 1 αυτον A,D [15%]

⁶ σαμαρειτης rell | σαμαριτης κC,D,W [3.5%] | σαμαρειτις [13%] | two other variants N [0.5%]

⁷ αυτον f³⁵ A,C,D,N,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} κB [2%] NU

⁸ αυτον rell | --- [6%] CP

⁹ εξελθων f³⁵ A(C)W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} κB,D [3.5%] NU

¹⁰ δυο δηναρια εδωκεν f³⁵ κA,C [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 312 Ϝ^{45,75} B, NU | ~ 213 D

¹¹ αυτω f³⁵ κA,C,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} B,D [3%] NU

¹² ουν f³⁵ A,C(D)W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} κB [1.5%] NU

¹³ πλησιον δοκει σοι f³⁵ Ϝ⁷⁵ κA,B,C,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ~ 231 Ϝ⁴⁵ D [6%] TR

¹⁴ ουν f³⁵ A,W [91%] CP, HF, RP, TR, OC | δε Ϝ^{45,75} κB,C,D [9%] NU

¹⁵ εγενετο δε εν f³⁵ A,C,D,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 32 Ϝ^{45,75} κB [1.5%] NU

¹⁶ και f³⁵ A,C,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁽⁴⁵⁾⁷⁵ κB(D) [1%] NU

¹⁷ εις τον οικον αυτης f³⁵ A,D,W [99.2%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 την οικιαν κC (0.4%) | --- Ϝ^{45,75} B, NU | three other variants (0.2%)

¹⁸ μαρια f³⁵ Ϝ⁴⁵ A,B,D [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | μαριαμ Ϝ⁷⁵ κC,W [1.5%] NU

¹⁹ η f³⁵ A,B,C,D,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- Ϝ^{45,75} κ [0.5%]

²⁰ παρακαθισασα f³⁵ Ϝ⁴⁵ D(W) [73%] CP, HF, RP, TR, OC | παρακαθησασα [26.5%] | παρακαθεσθησασα Ϝ⁷⁵ (κ)A,B,C [0.5%] NU

²¹ παρα f³⁵ Ϝ⁴⁵ A,D,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | προς Ϝ⁷⁵ κB,C [0.5%] NU

²² ιησου f³⁵ Ϝ^{45,75} A,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | κυριου κB,C,D [1%] NU

²³ των λογων f³⁵ [37%] CP | τον λογον Ϝ^{45,75} κA,B,C(D)W [63%] HF, RP, TR, OC, NU

²⁴ κατελιπεν f³⁵ Ϝ^{45,75} κ(D) [70%] CP, TR, OC, NU | κατελειπεν A,B,C [30%] HF, RP | ενκατελιπεν W

²⁵ ο ιησους ειπεν αυτη f³⁵ D [40%] CP | ~ 3412 AC,W [59%] HF, RP, TR, OC | ~ 341 κυριος Ϝ⁷⁵ κB [1%] NU | 1 κυριος 34 Ϝ⁴⁵

²⁶ τυρβαζη f³⁵ A [89%] CP, HF, RP, TR, OC | τυρβαζει [10%] | θορρυβαζη Ϝ^{45,75} κB,C(D)W [1%] NU

²⁷ μαρια f³⁵ κA,C,D,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | μαριαμ Ϝ⁷⁵ B [0.5%] NU

²⁸ δε f³⁵ A,C,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | γαρ Ϝ⁷⁵ κB [6%] NU | --- D

²⁹ απ f³⁵ Ϝ⁷⁵ A,C,W [99.6%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κB,D [0.4%] NU

A model prayer

11:1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, «Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.» **2** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς· «Ὅταν προσεύχησθε¹ λέγετε· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,² ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ³ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.⁴ **3** Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· **4** καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν⁵ παντὶ⁶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καί, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.»⁷

A request at midnight

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπη⁸ αὐτῷ, «Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, **6** ἐπειδὴ φίλος⁹ παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· **7** κάκεινος ἔσθωθεν ἀποκριθεὶς εἶπη, «Μὴ μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι; **8** Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον,¹⁰ διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον¹¹ χρῆζει.

9 »Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται¹² ὑμῖν. **10** Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.¹³ **11** Τίνα δὲ¹⁴ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹⁵ αὐτῷ;¹⁶ Ἡ καὶ¹⁷ ἰχθύν, μὴ¹⁸ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;¹⁹ **12** Ἡ καὶ ἐὰν²⁰ αἰτήσῃ²¹ ὄφιν, μὴ²² ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; **13** Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὑπάρχοντες,^{23,24} οἴδατε δόματα ἀγαθὰ²⁵ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ²⁶ δώσει πνεῦμα ἅγιον²⁷ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.»

¹ προσευχησθε *rell* | προσευχεσθε $\mathfrak{P}^{75}A$ [10%] | προσευχεσθαι C,W [5%]

² ἡμων ο εν τοις ουρανοις $f^{35} A,C,D,W$ [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75} \kappa B$ [1%] NU

³ γενηθητω το θελημα σου ως εν ουνανω $f^{35} \kappa A,C,D,W$ [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75} B$ [1%] NU

⁴ και επι της γης f^{35} [92%] CP,HF,RP,TR,OC | 124 (κ)A,C,D,W [7%] | --- $\mathfrak{P}^{75} B$ [1%] NU

⁵ αφιεμεν $f^{35} \kappa$ [74%] CP,HF,RP,TR,OC | αφιομεν $\mathfrak{P}^{75} A,C$ [21%] NU | αφειομεν B,D,W [0.5%] | αφιωμεν [4%] | four other variants

⁶ παντι *rell* | 1 τω [8%] OC

⁷ αλλα ρυσαι ημας απο του πονηρου $f^{35} A,C,D,W$ [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75} \kappa B$ [1%] NU

⁸ ειπη *rell* | ερει A,D,W [22%] OC

⁹ φιλος $f^{35} C$ [70%] CP,HF,RP | 1 μου $\mathfrak{P}^{75} \kappa A,B,W$ [30%] TR,OC,NU | μοι D

¹⁰ αυτου φιλον f^{35} [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 $\mathfrak{P}^{45,75} \kappa B,C$ [2.5%] NU | 1 φιλος W [1%] | αυτον 2 A,D [4%]

¹¹ οσον $f^{35} (D)$ [87%] CP,HF,RP | οσων $\mathfrak{P}^{45,75} \kappa A,B,C,W$ [13%] TR,OC,NU

¹² ανοιγησεται $f^{35} \mathfrak{P}^{75} \kappa A,B,C$ [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ανοιχθησεται D,W [40%]

¹³ ανοιγησεται $f^{35} C$ [50%] CP,HF,RP,TR[NU] | ανυγησεται (κ) \mathfrak{P}^{45} | ανοιχθησεται A(W) [50%] OC | ανοιγεται $\mathfrak{P}^{75} B,D$

¹⁴ δε f^{35} [78%] CP,HF,RP,TR | 1 εξ $\mathfrak{P}^{(45)75} \kappa A,B,C,D,W$ [22%] OC,NU

¹⁵ επιδωσει *rell* | δωσει CP

¹⁶ αρτον μη λιθον επιδωσει αυτω $f^{35} \kappa A,C(D)W$ [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{45,75} B$ [0.2%] NU

¹⁷ η και $f^{35} A(C)D,W$ [88%] CP,HF,RP,OC | ει 2 [10%] TR | 1 κ [2%] | --- $\mathfrak{P}^{45,75} B$ [0.2%] NU

¹⁸ μη $f^{35} \kappa A,C,D,W$ [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | και $\mathfrak{P}^{45,75} B,NU$

¹⁹ επιδωσει αυτω $f^{35} \mathfrak{P}^{45} \kappa A,C,W$ [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 $\mathfrak{P}^{75} B,D$ [0.5%] NU

²⁰ εαν $f^{35} \mathfrak{P}^{45} (C)(D)$ [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC | αν A,W [6%] | --- $\mathfrak{P}^{75} \kappa B$ [1.5%] NU

²¹ αιτηση $f^{35} (\mathfrak{P}^{45})W$ [90%] CP,HF,RP,TR,OC | αιτησει $\mathfrak{P}^{75} \kappa A,B(C)(D)$ [10%] NU

²² μη $f^{35} \kappa A(C)(D)W$ [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{45,75} B$ [1%] NU

²³ υπαρχοντες *rell* | οντες κD [15%]

²⁴ πονηροι υπαρχοντες *rell* | ~ 21 OC

²⁵ δοματα αγαθα $f^{35} \mathfrak{P}^{45} \kappa A,B,C,D,W$ [97%] HF,RP,OC,NU | ~ 21 \mathfrak{P}^{45} [3%] CP,TR

²⁶ ο εξ ουρανου $f^{35} A,B(C)D,W$ [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | 23 $\mathfrak{P}^{75} \kappa$ [2%] | 1 ουρανιος \mathfrak{P}^{45}

²⁷ αγιον *rell* | αγαθον \mathfrak{P}^{45} [1.5%] OC [Instead of “a holy spirit”, all versions that I have seen have ‘the Holy Spirit’, but the Text does not have the definite article. Do you know anyone who received the third Person of the Trinity just because he asked? That difficulty may have given rise to the variant. I suppose that ‘a holy spirit’ expresses itself as a desire to be holy, something that the Father will be happy to give. In Luke 9:54-55 James and John

A divided house

14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν¹ κωφόν. Ἐγένετο δέ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν² οἱ ὄχλοι. **15** Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, «Ἐν Βεελζεβούλ,³ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων, ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.»⁴ **16** Ἄλλοι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.⁵

17 Αὐτὸς δέ, εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα,⁶ εἶπεν αὐτοῖς· «Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁷ ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ⁸ οἶκον πίπτει. **18** Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,⁹ πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;—ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλειν με¹⁰ τὰ δαιμόνια. **19** Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;¹¹ Διὰ τοῦτο κριταὶ αὐτοῖ ὑμῶν ἔσονται.¹² **20** Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ¹³ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

21 »Ὅταν ὁ ἰσχυρός, καθωπλισμένος, φυλάσῃ¹⁴ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρ-χοντα αὐτοῦ. **22** Ἐπὶ δὲ ὁ¹⁵ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν, νικήσῃ¹⁶ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.

23 »Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.

An empty house

24 »Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὕρισκον¹⁷ λέγει, «Ἔποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον.» **25** Καὶ ἐλθὼν¹⁸ εὕρισκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. **26** Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ,¹⁹ καὶ ἐλθόντα²⁰ κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρώτων.»

manifested a spirit of punishment; they wanted to punish the Samaritans. In Matthew 5:3 to be 'poor in spirit' is to have an attitude of humility. In 2 Timothy 1:7 Paul refers to spirits of fear, power, love and self-control. A spirit of self-control wants to practice self-control; a spirit of love wants to show love; a spirit of power wants to manifest power; the fear comes from the enemy. In the immediate context, as well as the larger context of the Bible, my translation seems to me to be the more probable. In John 1:33 the Father affirms that it is the Son who baptizes with the Holy Spirit. Jesus does that when you believe into Him.]

¹ καὶ οὗτο ἦν **f**³⁵ C,W (93.9%) CP, HF, RP, TR, OC[NU] | 1 αὐτῶ 3 (3.9%) | 1 αὐτῶν 3 (0.2%) | --- **ϕ**^{45,75} **κ**A,B (1.6%) | six other variants D (0.4%)

² ἐθαύμασαν *rell* | ἐθαυμάζον [1%] OC

³ βεελζεβούλ **f**³⁵ D,N [82%] CP, HF, RP, TR | 1 τῶ **ϕ**^{45,75} **κ**B,C,W [18%] OC, NU | 1 τῶν A

⁴ δαιμονία *rell* | 1 ο δε (καὶ 9%) ἀποκριθεὶς εἶπεν (−1234 3%) πῶς δύναται σατανας σαταναν ἐκβαλλεῖν (ἐκβαλεῖν D 1%) A(D) [22%]

⁵ παρ αὐτοῦ ἐζήτουν (ἐπεζήτουν 4%) ἐξ οὐρανοῦ **f**³⁵ N,W [96%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 45312 **ϕ**^{45,75} **κ**A,B,C,D [2.5%] NU | at least eight further variants [1.5%]

⁶ αὐτῶν τὰ διανοήματα **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C,D,N,W [92%] HF, RP, TR, OC, NU | ~ 231 **ϕ**⁴⁵ A [8%] CP

⁷ διαμερισθεῖσα **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ (**κ**A)B(D) [80%] HF, RP, TR, OC, NU | μερισθεῖσα (**ϕ**⁴⁵)C,N,W [20%] CP

⁸ ἐπὶ *rell* | ἐπ C,D [17%]

⁹ διεμερίσθη **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A,B,D,N [81%] HF, RP, TR, OC, NU | ἐμερίσθη **ϕ**⁴⁵ **κ**C,W [19%] CP

¹⁰ ἐκβαλλεῖν με *rell* | ~ 21 OC

¹¹ ἐκβαλλουσιν *rell* | ἐκβαλουσιν N,W [17%] OC | ἐκβαλλωσιν [3.5%]

¹² κριταὶ αὐτοῖ ὑμῶν ἔσονται **f**³⁵ [18%] | ~ 2134 A,C,W [30%] OC | ~ 1324 [52%] CP, HF, RP, TR | ~ 2314 **ϕ**⁷⁵ B,D, NU | ~ 2143 **κ** | ~ 2341 N | ~ 2431 **ϕ**⁴⁵

¹³ θεοῦ **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ **κ**A,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 ἐγὼ **ϕ**⁷⁵ B,C(D,N) [6%] [NU]

¹⁴ φυλάσῃ *rell* | φυλάσσει D [20%]

¹⁵ ο **f**³⁵ A,C,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**^{45,75} **κ**B,D [1.5%] NU

¹⁶ νικήσῃ *rell* | νικήσει W [18%]

¹⁷ εὕρισκον **f**³⁵ **κ**A,C,D(W) [70%] HF, RP, TR, OC | εὕρισκων **ϕ**⁴⁵ [27%] CP | 1 τότε **ϕ**⁷⁵ B [3%] [NU]

¹⁸ ἐλθὼν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**A,B,W [62%] HF, RP, TR, OC, NU | ἐλθων **ϕ**⁴⁵ C,D [38%] CP

¹⁹ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ **f**³⁵ A,C(D)W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 23451 **ϕ**⁷⁵ **κ**B [1.5%] NU

²⁰ ἐλθόντα **f**³⁵ [70%] HF, RP | εἰσελθόντα **ϕ**⁷⁵ **κ**A,B,C,D,W [30%] CP, TR, OC, NU

True blessedness

27 Ἐγένετο δέ,¹ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνήν² ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, «Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας.» 28 Αὐτὸς δὲ εἶπεν, «Μενοῦν γε,³ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.»⁴

Jonah is a sign

29 Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων, ἤρξατο λέγειν· «Ἡ γενεὰ αὕτη⁵ πονηρὰ ἐστίν. Σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁶ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.⁷ 30 Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις,⁸ οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.⁹ 31 Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,¹⁰ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹¹ ᾧδε. 32 Ἄνδρες Νινευῖ¹² ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινουῖσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ᾧδε.

Light inside the body

33 »Οὐδεὶς δὲ¹³ λύχνον ἄψας, εἰς κρυπτήν¹⁴ τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,¹⁵ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος¹⁶ βλέπωσιν. 34 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστίν ὁ ὀφθαλμὸς.¹⁷ Ὅταν οὖν¹⁸ ὁ ὀφθαλμὸς σου ἀπλοῦς ᾖ,¹⁹ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν²⁰ ἐστίν.²¹ Ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.²² 35 Σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. 36 Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος²³ σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.»

Jesus derides scribes and Pharisees

37 Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι,²⁴ ἠρώτα²⁵ αὐτὸν Φαρισαῖος τις²⁶ ὅπως ἀριστήση παρ' αὐτῷ. Εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. 38 Ὁ δὲ Φαρισαῖος, ἰδὼν, ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.

¹ εγενετο δε *rell* | ~ και 1 CP

² γυνη φωνην **F**³⁵ A,C(D)W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 **Ⲣ**⁷⁵ⲖB [0.3%] NU

³ γε **F**³⁵ C,D [95%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **Ⲣ**⁷⁵ⲕA,B,W [5%] NU

⁴ αυτον **F**³⁵ [82%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **Ⲣ**⁷⁵A,B,C,D,W [18%] NU | τον λογον του θεου **ⲗ**

⁵ αυτη **F**³⁵ C,W [93.5%] CP,HF,RP,TR | 1 γενεα **Ⲣ**⁷⁵ⲕA,B,D [6.5%] OC,NU

⁶ επιζητει **F**³⁵ C,D,W [95%] CP,HF,RP,TR | ζητει **Ⲣ**^{45,75}ⲕA,B [5%] OC,NU

⁷ του προφητου **F**³⁵ A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **Ⲣ**^{45,75}ⲖB,D [1%] NU

⁸ σημειον τοις νινευιταις **F**³⁵ (**Ⲣ**^{45v})A(D)(W) [86%] CP,HF,RP,TR,OC | 12 νηνευιταις [12%] | ~ 231 C [1.5%] NU | ~ 2 νινευιταις 1 **Ⲣ**⁷⁵ⲖB

⁹ ταυτη *rell* | 1 σημειον [1.5%] OC

¹⁰ σολομωνος **F**³⁵ **Ⲣ**^{45,75}ⲕA,B,D [72%] CP,HF,RP,NU | σολομονος [8%] | σολομωντος C,W [19%] TR,OC | five other spellings [1%]

¹¹ σολομωνος **F**³⁵ **Ⲣ**^{45,75}ⲕA,B,D,W [70%] CP,HF,RP,NU | σολομονος [10%] | σολομωντος C [20%] TR,OC | three other spellings [0.5%]

¹² νινευι **F**³⁵ [32%] CP,RP,TR,OC | νινευη [16%] HF | νηνευι [2%] | νινευιται A,C [35%] NU | νηνευιται [6%] | νινευηται [3.5%] | νινευειται **Ⲣ**^{45,75}ⲖB,W | seven other spellings [5%] (D omits verse)

¹³ δε **F**³⁵ A,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **Ⲣ**^{45,75}ⲖB,C,D [12%] NU

¹⁴ κρυπτην **F**³⁵ **Ⲣ**⁷⁵ⲕA,B,C,D,W [85%] CP,HF,RP,OC,NU | κρυπτον **Ⲣ**⁴⁵ [15%] TR

¹⁵ ουδε υπο τον μοδιον **F**³⁵ ⲕA,B,C,D,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- **Ⲣ**^{45,75} [2.5%]

¹⁶ φεγγος **F**³⁵ **Ⲣ**⁴⁵A,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC | φως **Ⲣ**⁷⁵ⲖB,C,D [10%] NU

¹⁷ οφθαλμος **F**³⁵ [98%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 σου **Ⲣ**^{45,75}ⲕA,B,C,D,W [2%] NU

¹⁸ ουν **F**³⁵ A,C [94%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **Ⲣ**^{45,75}ⲖB,D,W [6%] NU

¹⁹ η **F**³⁵ C,D [35%] CP | 1 και **Ⲣ**^{45,75}ⲕA,B,W [65%] HF,RP,TR,OC,NU

²⁰ φωτεινον *rell* | φωτινον **Ⲣ**⁷⁵ⲕA,C,D,W [18%]

²¹ εστιν *rell* | εσται **Ⲣ**⁴⁵ [15%]

²² σκοτεινον *rell* | 1 εστιν D [4.5%] | 1 εσται **Ⲣ**⁴⁵ [24%]

²³ τι μέρος **F**³⁵ ⲕ [81%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 **Ⲣ**⁷⁵A,B,W [17%] NU | 2 C [1.5%] | ~ μελος 1 **Ⲣ**⁴⁵ (D omits verse)

²⁴ λαλησαι *rell* | 1 αυτον ταυτα [6.5%] OC | 1 αυτον A [1%]

²⁵ ηρωτα **F**³⁵ **Ⲣ**⁴⁵C [93%] CP,HF,RP,TR,OC | ερωτα **Ⲣ**⁷⁵ⲕA,B,W [7%] NU | --- D

²⁶ τις **F**³⁵ A,C(D)W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **Ⲣ**^{45,75}ⲖB [2%] NU

39 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· «Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας. **40** Ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν; **41** Πλήν, τὰ ἐνόητα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ, πάντα¹ καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.²

42 »Ἄλλ³ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πηγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα⁴ ἔδει ποιῆσαι, κάκεινα μὴ ἀφιέναι.⁵ **43** Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπάτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. **44** Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁶ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι⁷ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν.»

Jesus derides lawyers

45 Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ, «Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.» **46** Ὁ δὲ εἶπεν· «Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσπαύετε τοῖς φορτίοις. **47** Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. **48** Ἄρα μαρτυρεῖτε⁸ καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.⁹ **49** Διὰ τοῦτο καὶ «ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ» εἶπεν· «Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν,¹⁰ **50** ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον¹¹ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, **51** ἀπὸ τοῦ¹² αἵματος Ἄβελ¹³ ἕως τοῦ¹⁴ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. **52** Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε,¹⁵ καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.»

53 Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς,¹⁶ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς συνέχειν¹⁷ καὶ ἀποστοματίζειν¹⁸ αὐτὸν περὶ πλειόνων, **54** ἐνεδρεύοντες αὐτόν, ζητοῦντες¹⁹ θηρεῦσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.²⁰

Beware of hypocrisy

12:1 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε²¹ καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο

¹ πάντα *rell* | ἀπαντα \mathfrak{P}^{75} [3%] OC

² ἐστίν *rell* | ἐσται \mathfrak{P}^{45} [7.5%] OC

³ ἀλλ \mathfrak{f}^{35} A,C [65%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀλλα $\mathfrak{P}^{45,75}$ \mathfrak{NB}, D, W [35%] NU

⁴ ταῦτα \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{NA}(D)W$ [85%] CP, HF, RP, TR | 1 δε $\mathfrak{P}^{45,75}$ \mathfrak{B}, C [15%] OC, NU

⁵ ἀφιέναι \mathfrak{f}^{35} C, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀφείναι \mathfrak{P}^{45} \mathfrak{N} [1.5%] | παρῆναι \mathfrak{P}^{75} \mathfrak{B} [1%] NU | παραφιέναι A | --- (D)

⁶ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί \mathfrak{f}^{35} A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- $\mathfrak{P}^{45,75}$ \mathfrak{NB}, C [1%] NU | 123 D

⁷ ἀνθρωποὶ \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{P}^{75} $\mathfrak{A}(D)W$ [95%] CP, HF, RP, OC | 1 οἱ \mathfrak{NB}, C [5%] TR [NU]

⁸ μαρτυρεῖτε \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{P}^{75} A, C, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | μαρτυρεῖτε ἐστε \mathfrak{NB} [0.5%] NU

⁹ αὐτῶν τὰ μνημεῖα \mathfrak{f}^{35} A, C, W (96.4%) CP, HF, RP, TR, OC | 12 μνημεῖα (0.3%) | ~ 231 (1%) | ~ 213 (0.3%) | ~ τοὺς ταφούς 1 (1.1%) | --- \mathfrak{P}^{75} \mathfrak{NB}, D (0.6%) NU | two other variants (0.2%)

¹⁰ ἐκδιώξουσιν \mathfrak{f}^{35} A, D, W [87%] CP, HF, RP, TR, OC | διώξουσιν \mathfrak{P}^{75} \mathfrak{NB}, C [13%] NU

¹¹ ἐκχυνόμενον \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{P}^{75} [94%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐκχυννομενον \mathfrak{NA}, C, D, W [5%] | ἐκκεχυνόμενον \mathfrak{P}^{45v} \mathfrak{B} [1%] NU

¹² τοῦ \mathfrak{f}^{35} A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- $\mathfrak{P}^{45,75}$ \mathfrak{NB}, C, D [1%] NU

¹³ ἀβελ *rell* | 1 τοῦ δικαίου [22%]

¹⁴ τοῦ \mathfrak{f}^{35} A, C, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- \mathfrak{P}^{75} \mathfrak{NB}, D [2.5%] NU

¹⁵ εἰσήλθετε \mathfrak{f}^{35} [92%] CP, HF, RP, TR, OC | εἰσηλθατε $\mathfrak{P}^{45,75}$ $\mathfrak{NA}, B, C, D, W$ [8%] NU

¹⁶ λέγοντος δε αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{A}(D)W$ [98%] CP, HF, RP, TR | ~ 123564 [1%] OC | κακειθεν ἐξεληθοντες (\mathfrak{P}^{75}) αὐτοῦ $\mathfrak{P}^{45v(75)}$ \mathfrak{NB}, C [1%] NU

¹⁷ συνέχειν \mathfrak{f}^{35} [26%] CP | ἐνεχειν \mathfrak{P}^{75} \mathfrak{NA}, B, W [70%] HF, RP, TR, OC, NU | εχειν \mathfrak{P}^{45} \mathfrak{D} [2.5%] | ἐπεχειν C | --- [1%]

¹⁸ ἀποστοματίζειν *rell* | ἀποστομιζειν [15%]

¹⁹ αὐτὸν ζητοῦντες \mathfrak{f}^{35} A, C, W [90%] CP, HF, RP, OC | αὐτῷ 2 [3%] | 1 καὶ 2 [6%] TR | 1 $\mathfrak{P}^{45,75}$ \mathfrak{B} [1%] NU | 2 (D) | -- - \mathfrak{N}

²⁰ ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ \mathfrak{f}^{35} C [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 κατηγορησουσιν 3 A, W [2%] | 1 ευρωσιν κατηγορησαι 3 D | --- $\mathfrak{P}^{45,75}$ \mathfrak{NB} [1.5%] NU

²¹ ὥστε *rell* | ὡς [1%] OC

λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον· «Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἣτις ἐστὶν ὑπόκρισις.¹ **2** Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται. **3** Ἄνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶπατε ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις² κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.

Don't fear assassins

4 »Λέγω δὲ ὑμῖν, τοῖς φίλοις μου· μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων³ τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσώτερόν⁴ τι ποιῆσαι. **5** Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε—φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα⁵ ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Γέενναν· ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. **6** Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται⁶ ἄσσαρίων δύο; Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **7** Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. Μὴ οὖν⁷ φοβεῖσθε· πολλῶ⁸ στρουθίων διαφέρετε.⁹

You confess Christ, He'll confess you!

8 »Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ ἐν αὐτῷ¹⁰ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. **9** Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. **10** Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. **11** Ὅταν δὲ προσφέρωσιν¹¹ ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε¹² πῶς ἢ τί ἀπολογήσεσθε,¹³ ἢ τί εἶπητε. **12** Τὸ γὰρ Ἅγιον Πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.»

Beware of materialism

13 Εἶπεν δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου,¹⁴ «Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.»¹⁵ **14** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, «Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν δικαστὴν ἢ μεριστὴν¹⁶ ἐφ' ὑμᾶς;» **15** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, «Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς¹⁷ πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἢ ζωῇ αὐτοῦ¹⁸ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ.»¹⁹

Parable of a rich fool

16 Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς λέγων· «Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. **17** Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων, «Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου;»

¹ των φαρισαιων ητις εστιν υποκρισις f³⁵ P⁴⁵ NA,C,D,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 34512 P⁷⁵B [0.3%] NU
² ταμειοις *rell* | ταμειοις [14%] CP | ταμιοις NA, W [5%]
³ αποκτενοντων f³⁵ D, W [68%] CP, HF, RP | αποκτενοντων NA [23%] OC | αποκτενοντων P^{45,75}B [9%] TR, NU
⁴ περισσοτερον *rell* | περισσον A, D [10%]
⁵ εξουσιαν εχοντα f³⁵ P⁴⁵ [83%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 P⁷⁵NA, B, D, W [17%] OC, NU
⁶ πωλειται f³⁵ P⁴⁵D, W [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC | πωλειτε A [4%] | πωλουνται P⁷⁵KB [1.5%] NU
⁷ ουν f³⁵ NA, D, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45,75}B [1%] NU
⁸ πολλω f³⁵ [15%] CP | πολλων P^{45,75}NA, B(D)Q, W [85%] HF, RP, TR, OC, NU
⁹ διαφερετε f³⁵ P^{45,75}NA, B, Q, W [84%] HF, RP, TR, OC, NU | 1 υμεις D [16%] CP
¹⁰ αυτω *rell* | εαυτω CP
¹¹ προσφερωσιν f³⁵ A, Q, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC | εισφερωσιν P⁴⁵⁽⁷⁵⁾KB [3.5%] NU | προσφερουσιν [4.5%] | φερωσιν D
¹² μεριμνατε f³⁵ A, W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | μεριμνησητε KB, Q [6%] NU | προσμεριμνατε D | μεριμνη μη μεριμνησητε P⁷⁵
¹³ απολογησεσθε f³⁵ [35%] CP | απολογησησθε P^{45v,75}NA, B, D, N, Q [63%] HF, RP, TR, OC, NU | απολογησασθε [1.5%] | απολογησεσθαι W
¹⁴ αυτω εκ του οχλου f³⁵ A, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 P⁷⁵KB, Q [1%] NU
¹⁵ μετ εμου την κληρονομιαν *rell* | ~ 3412 [2%] OC
¹⁶ δικαστην η μεριστην f³⁵ A, N, Q, W (93.7%) CP, HF, RP, TR, OC | ~ 321 (1.5%) | κριτην 23 P⁷⁵KB (2.1%) NU | αρχοντα και 3 (1%) | αρχοντα και 1 (0.2%) | αρχοντα και 123 (0.7%) | 1 (0.7%) | κριτην D | four other variants (0.2%)
¹⁷ της f³⁵ [78%] CP, HF, RP, TR | πασης P⁷⁵NA, B, D, N, Q, W [22%] OC, NU
¹⁸ αυτου f³⁵ P⁷⁵NA, B, Q [60%] CP, TR, OC, NU | αυτω [40%] HF, RP | αυτων W | --- D, N
¹⁹ αυτου f³⁵ NA, N [88%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτω P⁷⁵B, D, Q [12%] NU | αυτων W

18 Καὶ εἶπεν· <Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά¹ μου² καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. **19** Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου.> **20** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· <Ἄφρον,³ ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας, τίνοι ἔσται;> **21** Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν.>⁴

The mentality of the Kingdom

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ·⁵ «Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,⁶ μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν,⁷ τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι,⁸ τί ἐνδύσεσθε.⁹ **23** Ἡ¹⁰ ψυχὴ πλειῶν¹¹ ἐστὶν τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. **24** Κατανοήσατε τοὺς κόρακας· ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον¹² οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς. Πόσω μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; **25** Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ¹³ πῆχυν ἓνα;¹⁴ **26** Εἰ οὖν οὔτε¹⁵ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;

27 »Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω¹⁶ ὑμῖν,¹⁷ οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **28** Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα¹⁸ καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,¹⁹ πόσω μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; **29** Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ²⁰ τί πῖντε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. **30** Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ,²¹ ὑμῶν δὲ ὁ Πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων. **31** Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,²² καὶ ταῦτα πάντα²³ προστεθήσεται ὑμῖν.

32 »Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποιμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. **33** Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια²⁴ μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. **34** Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

Watchfulness enjoined

35 »Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες²⁵ περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καϊόμενοι, **36** καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι

¹ τα γενήματα f³⁵ KA,D,N,Q,W [91%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 γεννηματα [7%] some TRs | τον σιτον P⁷⁵(B) [2%] NU

² μου f³⁵ P⁷⁵KA,D,N,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- B [1%] NU

³ αφρον f³⁵ [70%] CP, HF, RP, OC | αφρων P⁷⁵KA,B,D,N,Q,W [30%] TR, NU

⁴ πλουτων *rell* | 1 ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετω [35%]

⁵ αυτου f³⁵ KA,D,Q,W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- P⁷⁵B [0.2%]

⁶ λεγω υμιν f³⁵ P⁷⁵KB,D [28%] OC, NU | ~ 21 A,Q,W [72%] CP, HF, RP, TR

⁷ υμων f³⁵ P⁴⁵(B) [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P⁷⁵KA,Q,W [3.5%] NU | ημων [2%]

⁸ σωματι *rell* | 1 υμων [8.5%] OC

⁹ ενδυσεσθε f³⁵ [25%] | ενδυσησθε P^{45,75}KA,B,D,Q [74%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ενδυσησθαι W [1%]

¹⁰ η f³⁵ P⁴⁵A,W [76%] CP, HF, RP, TR | 1 γαρ P⁷⁵KB,D,Q [17%] NU | ουχι 1 [7%] OC

¹¹ πλειων f³⁵ [23%] | πλειον P^{45,75}KA,B,Q,W [77%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | πλεον D

¹² ταμειον *rell* | ταμειον [25%]

¹³ προσθειναι (προσθηναι 38%) επι την ηλικιαν αυτου f³⁵ P⁴⁵KA,D,Q,W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 23451 P⁷⁵B [0.2%] NU

¹⁴ ενα f³⁵ A,Q,W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45,75}KB,D,NU

¹⁵ ουτε f³⁵ A,W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ουδε P^{45,75}KB,Q [3.5%] NU | --- (D)

¹⁶ λεγω f³⁵ P⁴⁵ [20%] | 1 δε P⁷⁵KA,B,Q,W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹⁷ υμιν *rell* | 1 οτι KA,D [19%]

¹⁸ τον χορτον εν τω αγρω σημερον οντα f³⁵ [68%] CP, HF, RP, TR | ~ 126347 [11%] | ~ 126357 A,W [8%] | ~ 123576 [2%] | ~ 351276 P⁷⁵KB [0.5%] NU | ~ 356127 P⁴⁵ | 12 του αγρου 67 D [10%] OC | several other variants

¹⁹ αμφιεννυσιν f³⁵ KA,Q,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αμφιεζει P^{45,75}D [0.5%] NU | αμφιαζει B

²⁰ η f³⁵ P⁷⁵A,D,W [95%] CP, HF, RP, TR | και P⁴⁵KB,Q [5%] OC, NU

²¹ επιζητει f³⁵ P⁴⁵A,N,Q [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | επιζητουσιν P⁷⁵KB(W) [1.5%] NU | ζητει D

²² του θεου f³⁵ P⁴⁵A,N,Q,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτου KB,D [0.5%] NU | --- P⁷⁵

²³ παντα f³⁵ A,D,N [72%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45,75}KB,Q(W) [28%] NU

²⁴ βαλαντια f³⁵ [72%] CP, HF, RP, TR | βαλλαντια P^{45,75}KA,B,D,N,Q,W [28%] OC, NU

²⁵ υμων αι οσφυες *rell* | ~ 231 A,N,Q [16%] | 1 η 3 D

ἀνθρώποις προσδεχομένοι τὸν κύριον ἑαυτῶν,¹ πότε ἀναλύσει² ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. **37** Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. **38** Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ³ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτως, μακάριοι εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.⁴ **39** Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει⁵ ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ⁶ οὐκ ἂν⁷ ἀφήκεν διορυγῆναι⁸ τὸν οἶκον αὐτοῦ. **40** Καὶ ὑμεῖς οὖν⁹ γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἢ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.»

41 Εἶπεν δὲ αὐτῷ¹⁰ ὁ Πέτρος, «Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;» **42** Εἶπεν δὲ¹¹ ὁ Κύριος· «Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ¹² φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ¹³ σιτομέτριον; **43** Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.¹⁴ **44** Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. **45** Ἐὰν δὲ εἶπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, «Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,»¹⁵ καὶ ἄρξῃται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, **46** ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.

47 »Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ,¹⁶ καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ¹⁷ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλὰς. **48** Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

Christ causes division

49 »Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς¹⁸ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθῃ; **50** Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ¹⁹ τελεσθῆ. **51** Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμόν. **52** Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνί²⁰ διαμερισμένοι· τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. **53** Διαμερισθήσεται²¹ πατὴρ ἐπὶ²² υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ²³ καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ,²⁴ πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς.»²⁵

¹ εαυτων *rell* | αυτων D, W [10%]

² αναλυσει *f*³⁵ [87%] CP, HF, TR, OC | αναλυση *ϕ*⁷⁵ *κ*A, B, D, N, Q, W [13%] RP, NU

³ και εαν ελθη εν τη δευτερα φυλακη και *f*³⁵ A, N, Q [97%] CP, HF, RP, TR, OC | 1235 εσπερινη 78 D | καν 456 καν *ϕ*⁷⁵ *κ*B [1%] NU | 12 W | at least seven other variants

⁴ οι δουλοι εκεινοι *f*³⁵ A, N, Q, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 3 *ϕ*⁷⁵ B, D [0.3%] NU | --- *κ*

⁵ ηδει *rell* | ηδη N [16%] | two other variants

⁶ εγρηγορησεν αν και *f*³⁵ A, B, N, Q, W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC | --- [0.2%] *ϕ*⁷⁵ *κ*(D) NU

⁷ αν *rell* | --- B, W [19%] CP

⁸ διορυγηναι *f*³⁵ A, N, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | διορυχθηναι *ϕ*⁷⁵ *κ*B [1%] NU | --- (D)

⁹ ουν *f*³⁵ A, N, W [97.9%] CP, HF, RP, TR, OC | --- *ϕ*⁷⁵ *κ*B, Q [1.6%] NU | omit vs 40 (0.4%) | δε D

¹⁰ αυτω *f*³⁵ *κ*A, N, Q, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | --- *ϕ*⁷⁵ B(D) [2%] NU

¹¹ ειπεν δε *f*³⁵ A, N, Q, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ και 1 *ϕ*⁷⁵ *κ*B, D [2.5%] NU

¹² και *f*³⁵ *κ*A [74%] CP, HF, RP, TR, OC | ο *ϕ*⁷⁵ B, D, N, Q, W [22%] NU | --- [4%]

¹³ το *f*³⁵ *κ*A, N, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- *ϕ*⁷⁵ B, D [1%]

¹⁴ ποιουντα ουτως *rell* | ~ 21 *ϕ*^{45,75} *κ* [2.5%] OC

¹⁵ ερχεσθαι *rell* | ελθειν [16%]

¹⁶ αυτου *f*³⁵ *ϕ*^{45,75} *κ*B, D, W [47%] CP, NU | εαυτου A, N [53%] HF, RP, TR, OC

¹⁷ μηδε *f*³⁵ A, N [95%] CP, HF, RP, TR, OC | η *ϕ*⁷⁵ *κ*B [2.5%] NU | --- (*ϕ*⁴⁵ D)(W) [2.5%]

¹⁸ εις *f*³⁵ *ϕ*⁴⁵ D [75%] CP, HF, RP, TR | επι *ϕ*⁷⁵ *κ*A, B, N, W [25%] OC, NU

¹⁹ ου *f*³⁵ [79%] CP, HF, RP, TR, OC | οτου *ϕ*^{45,75} *κ*A, B, D, N [21%] NU | --- W

²⁰ οικω ενι *f*³⁵ *ϕ*⁴⁵ A, N, W [98.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 *ϕ*⁷⁵ B, D [1.3%] NU | --- (*κ*)

²¹ διαμερισθησεται *f*³⁵ A, N, W [97%] CP, HF, RP, TR | διαμερισθησονται *ϕ*^{45,75} *κ*B, D [3%] OC, NU

²² επι *rell* | εφ A, D [20%] TR

²³ θυγατρι *f*³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | την θυγατερα *ϕ*^{45,75} [1.5%] NU | θυγατερα *κ*B, D [0.5%]

²⁴ μητρι *f*³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, TR, OC | την μητερα *ϕ*^{45,75} B, D [1.5%] NU | μητερα *κ* [0.5%] | --- (W)

²⁵ αυτης *f*³⁵ A, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- *ϕ*^{45,75} *κ*B, D [1%] NU

Discern the time

54 Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· «Ὅταν ἴδητε τὴν¹ νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ² δυσμῶν, εὐθὺς λέγετε,³ «Ὁμβρος ἔρχεται,» καὶ γίνεται οὕτως. **55** Καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι «Καύσων ἔσται,» καὶ γίνεται. **56** Ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς⁴ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν⁵ τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;⁶ **57** Τί δέ, καὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;

Pay your debts on time!

58 »Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρη σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῶ⁷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ βάλῃ⁸ σε⁹ εἰς φυλακὴν. **59** Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ¹⁰ καὶ τὸ¹¹ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῶς.»

Repent or perish

13:1 Παρήσαν δὲ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. **2** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς¹² εἶπεν αὐτοῖς· «Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα¹³ πεπόνθασιν; **3** Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε¹⁴ πάντες ὡσαύτως¹⁵ ἀπολεισθε. **4** Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ¹⁶ ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δοκεῖτε ὅτι οὗτοι¹⁷ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας¹⁸ ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν¹⁹ Ἱερουσαλήμ; **5** Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε²⁰ πάντες ὁμοίως²¹ ἀπολεισθε.»

Parable of a barren fig tree

6 Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· «Συκὴν εἶχεν τις²² ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην,²³ καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν²⁴ ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὔρεν. **7** Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν·

¹ τὴν **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ D, W [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**A, B, N [4.5%]

² ἀπο **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐπι **ϕ**⁷⁵ **κ**B [0.5%] NU

³ λέγετε **f**³⁵ D [82%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 οτι **ϕ**^{45,75} B [12%] NU | λέγεται W [5%] | λέγεται οτι **κ**A, N [1%]

⁴ του ουρανου και της γης **f**³⁵ **ϕ**^{45,75} D, N [40%] CP, OC | ~ 45312 **κ**A, B, W [60%] HF, RP, TR, NU

⁵ τον δε καιρον **f**³⁵ **κ**A, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 132 **ϕ**⁷⁵ B [0.2%] NU | πλην 13 **ϕ**⁴⁵ D [0.2%] | one other variant

⁶ ου δοκιμαζετε **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ A(D) (94.7%) CP, HF, RP, TR, OC | 1 δοκιμαζεται N, W (3.9%) | 2 (0.4%) | ουκ οιδετε δοκιμαζειν **ϕ**⁷⁵ **κ**B (0.8%) NU | three other readings (0.2%)

⁷ παραδω **f**³⁵ N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | παραδωσει (**ϕ**⁴⁵) **κ**A, B(D) [1.5%] NU | παραδοσει **ϕ**⁷⁵

⁸ βαλη **f**³⁵ A, N, W [80%] CP, HF, RP | βαλλη [5%] TR | βαλει **ϕ**⁷⁵ **κ**B, D [10%] OC, NU | βαλλει [5%]

⁹ βαλη σε **f**³⁵ D [24%] CP | ~ 21 **ϕ**⁷⁵ **κ**A, B, N, W [76%] HF, RP, TR, OC, NU

¹⁰ ου **f**³⁵ D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | του A | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B [1%] NU

¹¹ το **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**B, N, W [60%] TR, OC, NU | τον A(D) [40%] CP, HF, RP

¹² ο ιησους **f**³⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B [0.5%] NU

¹³ τοιαυτα **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A, N, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ταυτα **κ**B, D [2.5%] NU

¹⁴ μετανοητε **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**B, N, W [63%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | μετανοησητε A, D [13%] | μετανοειτε [22%] | μετανοησετε [2%]

¹⁵ οσαυτως **f**³⁵ A, N, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC | ομοιως **ϕ**⁷⁵ **κ**B, D [5%] NU

¹⁶ και **f**³⁵ A, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B, D [1.5%] NU

¹⁷ ουτοι **f**³⁵ N [81.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτοι **ϕ**⁷⁵ **κ**A, B, W [18%] NU | --- D [0.2%] | one other variant

¹⁸ παντας **f**³⁵ (N) W [90%] CP, HF, RP, TR | 1 τους **ϕ**⁷⁵ **κ**A, B, D [10%] OC, NU

¹⁹ εν **f**³⁵ **κ**A, N, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ B, D [8%] NU

²⁰ μετανοητε **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ B, N, W [62%] CP, HF, RP, TR, NU | μετανοειτε W [16%] | μετανοησητε **κ**A, D [21%] OC | μετανοησετε [1%] | μετανοηται [0.5%]

²¹ ομοιως **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A, D, N, W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | οσαυτως **κ**B [6%] NU

²² ειχεν τις *rell* | ~ 21 D [13%]

²³ εν τω αμπελωνι αυτου πεφυτευμενην **f**³⁵ A, N [94%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 51234 **ϕ**⁷⁵ B, D, W [6%] NU | ~ 5134 **κ**

²⁴ ζητων καρπον *rell* | ~ 21 [0.5%] TR

Ἰδοῦ, τρία ἔτη¹ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὐρίσκω. Ἐκκοψον² αὐτήν· ἵνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;³ **8** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει⁴ αὐτῷ, «Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάσω περὶ αὐτήν καὶ βάλω κόπρια,⁵ **9** κἂν μὲν ποιήσῃ⁶ καρπὸν—εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον⁷ ἐκκόψεις⁸ αὐτήν.» »

Jesus heals a woman bound by Satan

10 Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν. **11** Καὶ ἰδοῦ, γυνὴ ἦν⁹ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας¹⁰ ἔτη δέκα καὶ¹¹ ὀκτώ—καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακῦσαι εἰς τὸ παντελές. **12** Ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ, «Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου.» **13** Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη,¹² καὶ ἐδόξαζεν τὸν Θεόν.

14 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ¹³ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ,¹⁴ «Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις¹⁵ οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.» **15** Ἀπεκρίθη οὖν¹⁶ αὐτῷ ὁ Κύριος καὶ εἶπεν· «ὑποκριταί,¹⁷ ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βούν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; **16** Ταύτην δέ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἦν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοῦ δέκα καὶ ὀκτώ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;» **17** Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ’ αὐτοῦ.

Two parables

18 Ἔλεγεν δέ·¹⁸ «Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; **19** Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,¹⁹ καὶ ἠῤῥξῃσεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα,²⁰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.»

20 Πάλιν²¹ εἶπεν· «Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; **21** Ὅμοία ἐστὶν ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυσεν²² εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐξυμώθη ὅλον.»

The narrow gate

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ.²³ **23** Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, «Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι;» Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς·

¹ ετη f³⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 αφ ου ϑ⁷⁵κΒ,D [2%] NU

² εκκοπον f³⁵ κΒ,D,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ουν ϑ⁷⁵A [8%] [NU]

³ καταργει rell | καταργη [25%]

⁴ λεγει rell | ειπεν [3%] OC

⁵ κοπρια f³⁵ ϑ⁷⁵κΑ,B,N,W [87%] CP,HF,RP,OC,NU | κοπριαν [12%] TR | κοπρον [1%] | κοφινον κοπριων D

⁶ ποιηση f³⁵ ϑ^{45,75}κΑ,B,D,N,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ποιησει [20%]

⁷ ει δε μηγε εις το μελλον f³⁵ ϑ^{45v}A,D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 456123 ϑ⁷⁵κΒ [2.5%] NU

⁸ εκκοψεις rell | εκκοψης [14%]

⁹ ην f³⁵ A(D)(W) [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- ϑ^{45,75}κΒ,N [2%] NU

¹⁰ ασθeneias rell | ασθeneias CP | ασθeneia (D)

¹¹ και f³⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- κΒ,D,W [2%] NU | τη ϑ^{45,75}

¹² ανωρθωθη f³⁵ κΝ,W [59%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ανορθωθη ϑ⁷⁵A,B,D [40%] | ιαθη [1%]

¹³ τω rell | το [15%]

¹⁴ οχλω f³⁵ ϑ⁴⁵A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 οτι ϑ⁷⁵κΒ [1%] NU

¹⁵ ταυταις f³⁵ D [93%] CP,HF,RP,TR,OC | αυταις ϑ^{45,75}κΑ,B,N,W [7%] NU

¹⁶ ουν f³⁵ A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | δε ϑ^{45,75}κΒ,D [2.5%] NU | --- [1.5%]

¹⁷ υποκριται f³⁵ ϑ⁷⁵κΑ,B,N [75%] CP,HF,RP,NU | υποκριτα ϑ⁴⁵D,W [25%] TR,OC

¹⁸ δε f³⁵ A,D(N)W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ουν ϑ^{45,75}κΒ [1.5%] NU

¹⁹ εαυτου rell | αυτου ϑ⁴⁵κD [15%]

²⁰ μεγα f³⁵ ϑ⁴⁵A,N,W (97.1%) CP,HF,RP,TR,OC | μεγαν (2.1%) | --- ϑ⁷⁵κΒ(D) (0.8%) NU

²¹ παλιν f³⁵ A,N,W [95%] CP,HF,RP,OC | και 1 ϑ^{45,75}κΒ [5%] TR,NU | D is wild

²² εκρυσεν f³⁵ ϑ⁴⁵B,N [60%] CP,OC | ενεκρυσεν ϑ⁷⁵κΑ,D,W [40%] HF,RP,TR[NU]

²³ ιερουσαλημ f³⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ιεροσολυμα ϑ⁷⁵κ [0.5%] NU | εροσολυμα B

24 «Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης,¹ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. **25** Ἄφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες, «Κύριε, Κύριε,² ἄνοιξον ἡμῖν»· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· πόθεν ἐστέ;» **26** τότε ἄρξεσθε³ λέγειν, «Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας.» **27** Καὶ ἐρεῖ· «Λέγω⁴ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς⁵ πόθεν ἐστέ. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ⁶ ἐργάται τῆς⁷ ἀδικίας.»

28 »Ἐκεῖ ἐστὶ ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε⁸ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. **29** Καὶ ἤξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ⁹ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. **30** Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.»

A word for Herod

31 Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ¹¹ προσῆλθόν¹² τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ, «Ἐξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει¹³ σε ἀποκτεῖναι.» **32** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· «Ἴδού, ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελοῦ¹⁴ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.» **33** Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένη πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ.

Jesus laments over Jerusalem

34 »Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτενοῦσα¹⁵ τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις¹⁶ τὴν ἑαυτῆς νοσσιαν¹⁷ ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. **35** Ἴδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.¹⁸ Λέγω δὲ¹⁹ ὑμῖν ὅτι²⁰ οὐ μὴ με ἴδητε²¹ ἕως ἂν ἤξει ὅτε²² εἴπητε, «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.» »

Jesus heals a man with dropsy

14:1 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν²³ Φαρισαίων

¹ πύλης f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC † θυρας ρ⁽⁴⁵⁾⁷⁵κΒ,D [1%] NU

² κυριε f³⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC † --- ρ⁷⁵κΒ [0.5%] NU

³ ἀρξεσθε f³⁵ ρ⁷⁵Β [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU † ἀρξησθε κA,D,N,W [30%]

⁴ λεγω f³⁵ ρ⁷⁵A,D,N,W (94.7%) CP,HF,RP,TR,OC † λεγων Β (1.3%) NU † --- κ (1.3%) † omit 26-27a (2.7%)

⁵ υμας f³⁵ κA(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] † --- ρ⁷⁵Β [1%]

⁶ οι f³⁵ A [75%] CP,HF,RP,TR,OC † --- ρ⁷⁵κΒ,D,N,W [25%] NU

⁷ της f³⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC † --- ρ⁷⁵κΒ(D) [0.5%] NU

⁸ οψεσθε f³⁵ B,D [27%] CP,UBS † οψησθε ρ⁷⁵A,N,W [73%] HF,RP,TR,OC,N-A † ιδητε κ

⁹ και f³⁵ κA,D,N,W [98%] CP,HF,RP † 1 απο Β [2%] TR,OC,NU † απο ρ⁷⁵

¹⁰ ανακλιθησονται *rell* † ανακληθησονται N [30%]

¹¹ ημερα f³⁵ N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC † ωρα ρ⁷⁵κA,B,D [3%] NU

¹² προσηλθον *rell* † προσηλθαν ρ⁷⁵Β,D,NU

¹³ θελει *rell* † θελη [15%]

¹⁴ επιτελω f³⁵ A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC † αποτελω ρ⁷⁵κΒ [2%] NU † αποτελουμαι D † ποιουμαι και ρ⁴⁵ † two other variants

¹⁵ αποκτενοσα f³⁵ (A) [48%] HF,RP † αποκτενοσα CP,OC † αποκτεινοσα ρ^{45,75}κΒ,D [49%] TR,NU † αποκτεινασα [3%] † αποκτινοσα N,W

¹⁶ ορνις *rell* † 1 επισυναγει CP

¹⁷ την εαυτης νοσσιαν *rell* † τα 2 νοσσια A(D) [12%]

¹⁸ ερημος f³⁵ D,N [55%] CP,HF,RP,TR,OC † --- ρ^{45,75}κA,B,W [45%] NU

¹⁹ λεγω δε f³⁵ ρ⁷⁵A,B,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,OC[NU] † ~ 21 [2%] † ~ αμην 21 [1%] TR † 1 ρ⁴⁵κ [0.4%]

²⁰ οτι f³⁵ A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC † --- ρ^{45,75}κΒ,D [3%] NU

²¹ με ιδητε f³⁵ ρ^{45,75}D,N [85%] CP,HF,RP,TR,OC † ~ 21 κA,B,W [15%] NU

²² αν ηξει οτε f³⁵ A,N,W [45%] RP † 1 ηζη 3 [47%] CP,HF,TR,OC † 23 D [0.2%] [NU] † 1 ρ⁴⁵κ [6%] † 3 [1.5%] † --- ρ⁷⁵Β [0.3%]

²³ των f³⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] † --- ρ^{45,75}κΒ [1%]

σαββάτω φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. **2** Καὶ ἰδοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός ἔμπροσθεν αὐτοῦ. **3** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων, «Εἰ¹ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν;»² **4** Οἱ δὲ ἠσύχασαν. Καὶ ἐπιλαβόμενος ἴασατο αὐτόν καὶ ἀπέλυσεν. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς³ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν,⁴ «Τίνος ὑμῶν, υἱὸς⁵ ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται,⁶ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτόν ἐν τῇ⁷ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;» **6** Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ⁸ πρὸς ταῦτα.

A lesson about humility

7 Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς· **8** «Ὅταν κληθῆς ὑπὸ τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς⁹ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, **9** καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτόν καλέσας ἐρεῖ, «Σὺ,¹⁰ δὸς τούτῳ τόπον»· καὶ τότε ἄρξῃ, μετ'¹¹ αἰσχύνῃς, τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. **10** Ἄλλ' ὅταν κληθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσε¹² εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκός σε, εἴπῃ¹³ σοι, «Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον.» Τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον¹⁴ τῶν συνανακειμένων σοι. **11** Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἐαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἐαυτὸν ὑψωθήσεται.»

12 Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν· «Ὅταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,¹⁵ καὶ γένηται¹⁶ σοι ἀνταπόδομα. **17** **13** Ἄλλ' ὅταν ποιῆς δοχὴν,¹⁸ κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους,¹⁹ χωλοὺς, τυφλοὺς· **14** καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι—ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.»

An unusual banquet

15 Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, «Μακάριος ὃς²⁰ φάγεται ἄριστον²¹ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.» **16** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν²² δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· **17** καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, «Ἐρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστιν πάντα.»²³ **18** Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες.²⁴ Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· «Ἄγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ²⁵ ἰδεῖν αὐτόν.

¹ εἰ f³⁵ P⁴⁵ A,N,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P⁷⁵ B,D [3%] NU

² θεραπεύειν f³⁵ A,N,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | θεραπεύσαι P⁴⁵ | ἡ οὐ [1%] | θεραπεύσαι η οὐ P⁷⁵ B,D [1.5%] NU

³ ἀποκριθεὶς f³⁵ (X)A,N(W) [80%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45,75} B,D [20%] NU

⁴ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν *rell* | ~ 312 A,D,W [13%]

⁵ υἱὸς f³⁵ P^{45,75} B,N,W [72.5%] HF, RP, OC, NU | ο ἰ A [1.5%] | ονος X [26%] CP, TR | προβατον D

⁶ ἐμπεσεῖται f³⁵ (D,N) [90%] CP, HF, RP, TR, OC | πεσεῖται P^{45,75} XA,B,W [10%] NU

⁷ τῇ f³⁵ A(D)N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45,75} B [1%] NU

⁸ αὐτῷ f³⁵ A,N,W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P^{45,75} B,D [1%] NU | two other variants

⁹ κατακλιθῆς *rell* | κατακλιθῆς [15%] | κατακλιθεὶς [3%] | κατακλιθεὶς [5.5%] | κατακλινου P⁴⁵ | one other variant

¹⁰ σοι f³⁵ [20%] | σοι P^{45,75} XA,B,D,N,W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹¹ μετ' f³⁵ P⁴⁵ [70%] CP, HF, RP, TR, OC | μετὰ P⁷⁵ XA,B,D,N,W [30%] NU

¹² ἀναπεσε f³⁵ P^{45v,75} XA,B,N,W [80%] CP, HF, RP, OC, NU | ἀνεπεσε [1%] | ἀναπεσον [4%] TR | ἀναπεσαι [15%] | ἀναπειπτε D

¹³ εἴπῃ f³⁵ A,D,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ερει P⁷⁵ XB,N [1%] NU

¹⁴ ἐνώπιον f³⁵ D,W [95%] CP, HF, RP, TR, OC | ἰ παντῶν P⁷⁵ XA,B,N [5%] NU

¹⁵ σε ἀντικαλέσωσιν f³⁵ A,W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 P⁷⁵ XB,D [2%] NU | ἀντικαλέσουσεν N

¹⁶ γένηται *rell* | γενησεται [16%] OC | one other variant

¹⁷ σοι ἀνταποδομα f³⁵ A,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 P⁷⁵ XB,D [1%] NU

¹⁸ ποιῆς δοχὴν f³⁵ A,D,N,W [84%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 B, NU | ~ 2 ποιησῆς P⁷⁵ X | ποιῆς 2 [16%]

¹⁹ ἀναπήρους f³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀναπειρους P⁷⁵ A,B,D,W [10%] NU | ἀναπῆρους XN

²⁰ ὃς f³⁵ A,D,N,W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | οστις P⁷⁵ B [3.5%] NU | omit whole line X

²¹ ἄριστον f³⁵ A,W [80%] CP, HF, RP, OC | ἄρτον P⁷⁵ B,D,N [20%] TR, NU

²² ἐποίησεν f³⁵ A,D,N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐποιεῖ P⁷⁵ XB [0.5%] NU

²³ πάντα f³⁵ A(D)N,W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P⁴⁵⁽⁷⁵⁾ (X)B [0.5%] NU

²⁴ παραιτεῖσθαι πάντες f³⁵ A,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 P⁷⁵ XB,D [1%] NU

²⁵ ἐξελθεῖν καὶ f³⁵ A,N,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐξελθῶν P⁷⁵ XB,D [0.5%] NU | three other variants

Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.» **19** Καὶ ἕτερος εἶπεν· «Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά. Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.» **20** Καὶ ἕτερος εἶπεν, «Γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἔλθειν.» **21** Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος¹ ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, «Ἐξέλθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους² καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς³ εἰσάγαγε ὧδε.» **22** Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, «Κύριε, γέγονεν ὡς⁴ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.» **23** Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· «Ἐξέλθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκος μου.⁵ **24** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων τῶν κεκλημένων γεύσεταιί μου τοῦ δείπνου.»⁶

Jesus ministers (mainly) in Perea

Jesus defines discipleship

14:25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς· **26** «Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ⁷ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ⁸ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν,⁹ οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής.¹⁰ **27** Καὶ ὅστις¹¹ οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,¹² καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναι μου¹³ μαθητής.

28 »Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων¹⁴ πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπά-νην, εἰ ἔχει τὰ¹⁵ πρὸς¹⁶ ἀπαρτισμόν; **29** Ἴνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχυόντος¹⁷ ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται¹⁸ ἐμπαίξιν αὐτῷ,¹⁹ **30** λέγοντες ὅτι «Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.»

31 »Ἡ τίς βασιλεύς, πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ²⁰ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον²¹ βουλευεται²² εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι²³ τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; **32** Εἰ δὲ μή γε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ²⁴ ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.

33 »Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται

¹ ἐκεῖνος f³⁵ N [89%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} κA, B, D, W [11%] NU

² ἀναπήρους f³⁵ N [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀναπειρους Ϝ⁷⁵ κA, B, D, W [3%] NU

³ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς f³⁵ Ϝ^{45,75} κB, D, W [42%] CP, NU | ~ 321 N [57%] HF, RP, TR, OC | 1 A [1%]

⁴ ὡς f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ο Ϝ^{45,75} κB, D [1%] NU | two other variants [1%]

⁵ ο οἶκος μου f³⁵ Ϝ⁴⁵ W [95%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 312 Ϝ⁷⁵ κA, B, D, N [5%] NU

⁶ δείπνου f³⁵ Ϝ^{45,75} κA, B, D, N, W [55%] CP, HF, TR, OC, NU | 1 πολλοὶ γὰρ εἰσιν κλητοὶ ὀλιγοὶ δὲ ἐκλεκτοὶ [45%] RP

⁷ αὐτοῦ f³⁵ Ϝ⁴⁵ κA, D, N, W [96%] CP, HF, RP | εαυτοῦ Ϝ⁷⁵ B [4%] TR, OC, NU

⁸ δὲ f³⁵ Ϝ⁴⁵ κA, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | τε B [1%] NU | --- Ϝ⁷⁵

⁹ εαυτοῦ ψυχὴν f³⁵ Ϝ⁴⁵ A, D, N, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵ κB, NU

¹⁰ μου εἶναι μαθητής f³⁵ Ϝ^{45,75} N [36%] CP | ~ 132 A, D, W [60%] HF, RP, TR, OC | ~ 213 κB [4%] NU | one other variant

¹¹ καὶ ὅστις f³⁵ A(D)N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | 2 Ϝ^{45,75} κ [0.5%] NU | 2 οὖν B | two other variants

¹² αὐτοῦ f³⁵ Ϝ^{45,75} κD [92%] CP, HF, RP, TR | εαυτοῦ A, B, N, W [8%] OC, NU

¹³ εἶναι μου f³⁵ Ϝ⁷⁵ κB, N, W [75%] CP, HF, RP, OC, NU | ~ 21 Ϝ⁴⁵ A(D) [25%] TR

¹⁴ ο θελών f³⁵ Ϝ⁴⁵ W [70%] CP, HF, RP | 2 κA, B, D, N [30%] TR, OC, NU | θελεῖ Ϝ⁷⁵

¹⁵ τὰ f³⁵ κA, N [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ^{45,75} B, D, W [1.5%] NU

¹⁶ πρὸς f³⁵ [45%] CP, TR, OC | εἰς Ϝ^{45,75} κA, B, D, N, W [55%] HF, RP, NU

¹⁷ ἰσχυόντος *rell* | ἰσχυσαντος [8%] OC | three other spellings

¹⁸ ἀρξωνται *rell* | ἀρξονται N [18%]

¹⁹ ἐμπαίξιν αὐτῷ f³⁵ Ϝ⁴⁵ [86%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 Ϝ⁷⁵ κA, B, N, W [13%] OC, NU | --- (D) | two other variants [1%]

²⁰ συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ f³⁵ W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 Ϝ⁷⁵ (κ)A, B, D, N [2%] NU | two other variants

²¹ καθίσας πρῶτον *rell* | ~ 21 [1%] OC

²² βουλευεται f³⁵ A, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | βουλευσεται Ϝ⁷⁵ κB [1%] NU

²³ ἀπαντῆσαι f³⁵ N, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ὑπαντῆσαι Ϝ^{45,75} κA, B(D) [3%] NU

²⁴ πόρρω αὐτοῦ f³⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵ κB, D, N, W [5%] TR, NU

μου εἶναι¹ μαθητής. **34** Καλὸν² τὸ ἄλας· ἐὰν δὲ³ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; **35** Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω.»

Parable of a lost sheep

15:1 Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ⁴ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. **2** Καὶ διεγόγγυζον οἱ⁵ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι «Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.» **3** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων· **4** «Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν, ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν,⁶ οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως⁷ εὔρη αὐτό; **5** Καὶ εὐρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὄμους αὐτοῦ⁸ χαίρων. **6** Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ⁹ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, «Συγχαρήτέ μοι, ὅτι εὔρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλὸς.» **7** Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ¹⁰ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρεΐαν ἔχουσιν μετανοίας.

Parable of a lost coin

8 »Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως ὅτου¹¹ εὔρη; **9** Καὶ εὐροῦσα, συγκαλεῖται¹² τὰς φίλας καὶ τὰς¹³ γείτονας λέγουσα, «Συγχαρήτέ μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπόλεσα.» **10** Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται¹⁴ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.»

Parable of a lost son

11 Εἶπεν δέ· «Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς. **12** Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, «Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας.» Καὶ¹⁵ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. **13** Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας, συναγαγὼν ἅπαντα,¹⁶ ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν· καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. **14** Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς¹⁷ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἠρξάτο¹⁸ ὑστερεῖσθαι. **15** Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. **16** καὶ ἐπεθύμει γεμίσει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ¹⁹ τῶν κερατιῶν ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. **17** Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν.²⁰ «Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρὸς μου περισσεύουσιν²¹ ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ²² ἀπόλλυμαι. **18** ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ.»

¹ μου ειναι f³⁵ A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR | ~ 21 ρ⁷⁵KB [1%] OC,NU

² καλον f³⁵ A,D,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ουν ρ⁷⁵KB [2%] NU

³ δε f³⁵ ρ⁷⁵A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR | 1 και KB,D,N [1.5%] OC,NU

⁴ εγγιζοντες αυτω f³⁵ D,N [82%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 ρ⁷⁵KA,B,W [18%] NU

⁵ οι f³⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 τε ρ⁷⁵KB,D [0.5%] NU

⁶ εν εξ αυτων f³⁵ A,N [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 ρ⁷⁵KB(D)W [1.5%] NU

⁷ εως f³⁵ ρ⁷⁵B,D,W [70%] CP,HF,RP,TR,NU | 1 ου KA,N [30%] OC

⁸ αυτου f³⁵ ρ⁷⁵KB,D,N [45%] OC,NU | εαυτου A,W [55%] CP,HF,RP,TR

⁹ συγκαλει rell | συγκαλειται D [16%] | συγκαλειτε N | one other variant

¹⁰ εσται εν τω ουρανω f³⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 ρ⁷⁵KB [1%] NU

¹¹ οτου f³⁵ A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ου ρ⁷⁵KB [3%] NU | --- D [1%] | three other variants

¹² συγκαλειται f³⁵ (A)(D)W [86%] CP,HF,RP,TR | συγκαλει ρ⁷⁵(K)B,N [14%] OC,NU

¹³ τας f³⁵ A(D)N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC | τους [3%] | --- ρ⁷⁵KB [0.5%] NU

¹⁴ χαρα γινεται f³⁵ (A)N(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ γινεται 1 ρ⁷⁵KB [1%] NU | 1 εσται D

¹⁵ και f³⁵ KD,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ο δε A,B [1%] NU | --- ρ⁷⁵

¹⁶ απαντα f³⁵ KA,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | παντα ρ⁷⁵B,D [3%] NU

¹⁷ ισχυρος f³⁵ N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ισχυρα ρ⁷⁵KA,B,D [1%] NU

¹⁸ ηρξατο rell | 1 του A [20%]

¹⁹ γεμισαι την κοιλιαν αυτου απο f³⁵ A,N,Q (96.4%) CP,HF,RP,TR,OC | 1234 εκ (0.9%) | χορτασθηναι εκ ρ⁷⁵KB,D (2.2%) NU | χορτασθηναι 5 (0.5%) | 123 και χορτασθηναι 5 W

²⁰ ειπεν f³⁵ A,D,N,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εφη ρ⁷⁵KB [1.5%] NU

²¹ περισσεουσιν f³⁵ KD,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | περισσεουονται ρ⁷⁵A,B [2%] NU

²² λιμω f³⁵ (A)Q,W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ωδε (ρ⁷⁵KB) [2.5%] NU | ωδε 1 (D)N [6%]

Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, **19** καὶ¹ οὐκέτι εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου. Ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου.»

20 »Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.² Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη· καὶ δραμῶν ἐπέπεσεν³ ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **21** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός,⁴ «Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ⁵ οὐκέτι εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου.»⁶ **22** Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ.⁷ «Ἐξενέγκατε τὴν⁸ στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας.⁹ **23** Καὶ ἐνέγκαντες¹⁰ τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν· **24** ὅτι οὗτος ὁ υἱὸς μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, καὶ¹¹ ἀπολωλὼς ἦν¹² καὶ εὐρέθη.»¹³ Καὶ ἠρξάντο εὐφραίνεσθαι.

25 »Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν· **26** καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παιδῶν,¹⁴ ἐπυνθάνετο τί¹⁵ εἶη ταῦτα. **27** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι «Ὁ ἀδελφός σου ἦκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν.» **28** Ὁργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν¹⁶ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. **29** Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί·¹⁷ «Ἰδοὺ, τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. **30** Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν.»¹⁸ **31** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν. **32** Εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν,¹⁹ καὶ²⁰ ἀπολωλὼς²¹ ἦν²² καὶ εὐρέθη.»²³

¹ καὶ f³⁵ N [58%] CP, HF, RP, TR | --- Ϝ⁷⁵ ⲚA, B, D, Q, W [42%] OC, NU

² εαυτου f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, B, W [42%] TR, NU | αυτου ⲔD, N, Q [58%] CP, HF, RP, OC

³ επεπεσεν *rell* | επεσεν W [20%] | ενεπεσεν D

⁴ αυτω ο υιος f³⁵ ⲚA, N, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 Ϝ⁷⁵ B(D) [1%] NU

⁵ καὶ f³⁵ N, Q, W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ ⲚA, B, D [6%] NU

⁶ σου f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, N, Q, W (87.3%) CP, HF, RP, TR, OC, NU | 1 ποιησον με ως ενα των μισθιων 1 ⲚB, D (12.5%) | long omissions (0.2%)

⁷ αυτου f³⁵ A, N, Q, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 ταχυ (Ϝ⁷⁵ Ⲛ)B [1%] NU | 1 ταχεως D [2%] | one other variant

⁸ την f³⁵ Ϝ⁷⁵ [95%] CP, HF, RP, TR, OC | --- ⲚA, B, D, N, Q, W [5%] NU

⁹ ποδας *rell* | 1 αυτου D [12%]

¹⁰ ενεγκαντες f³⁵ A, Q, W [85%] CP, HF, RP, TR, OC | ενεγκοντες N [13%] | εξενεγκαντες [1%] | ενεγκατε D [0.5%] | φερετε Ϝ⁷⁵ ⲚB [0.5%] NU

¹¹ καὶ f³⁵ N [84%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ ⲚA, B, D, Q(W) [16%] NU

¹² απολωλως ην f³⁵ N [45.5%] CP, HF, RP, TR, OC | απολωλος 2 f^{35pt} [50%] | ~ 21 A, B, NU | ~ 2 απολωλος Ⲛ | ~ 2 απολωλος Ϝ⁷⁵ | 1 D, Q [1%] | απολωλος [3%] [The difference of one letter changes the case/gender from nominative masculine to accusative neuter. As an aid to discussion, I will start with a translation: “this son of mine was dead and came to life; he was lost and is found”. The referent, “son”, is nominative masculine, clearly so, so where did the variant come from? Well, ‘dead’, νεκρος, is an adjective, and is nominative masculine, but ‘lost’ is a perfect active participle, and the ending is different. I suppose that copyists treated the participle like an adjective and repeated the ending. Also, both forms were pronounced the same, and in cursive handwriting the two forms can be similar. The correct form is clearly the nominative masculine.]

¹³ ευρεθη *rell* | ηυρεθη A, N [25%]

¹⁴ παιδων *rell* | 1 αυτου [2%] TR

¹⁵ τι f³⁵ ⲚA(D)W [84%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 αν Ϝ⁷⁵ B, N, Q [8%] NU | τινα [8%]

¹⁶ ουν f³⁵ N, Q, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | δε Ϝ⁷⁵ ⲚA, B, D [2%] NU

¹⁷ πατρι f³⁵ ⲚW [91%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 αυτου Ϝ⁷⁵ A, B, D, N, Q [9%] NU

¹⁸ μοσχον τον σιτευτον f³⁵ A, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 31 Ϝ⁷⁵ Ⲛ(B)(D)Q [0.5%] NU

¹⁹ ανεζησεν f³⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | εζησεν Ϝ⁷⁵ ⲚB [0.5%] NU

²⁰ καὶ *rell* | --- ⲔD [13%]

²¹ απολωλως f³⁵ Ϝ⁷⁵ ⲚA, B, D, N, W [60%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | απολωλος [40%]

²² ην f³⁵ ⲚN [95%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵ A, B, D(W) [5%] NU

²³ ευρεθη *rell* | ηυρεθη A, N [15%]

Parable of a stupid steward

16:1 Ἐλεγεν δὲ καὶ¹ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ·² «Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. **2** Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ· «Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ δυνήσῃ ἐτι³ οἰκονομεῖν.» **3** Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· «Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ’ ἐμοῦ; Σκάπτειν οὐκ ἰσχύω· ἐπαίτειν αἰσχύνομαι—**4** ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ⁴ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν.»⁵ **5** Καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν⁶ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ,⁷ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, «Πόσον ὀφείλεις⁸ τῷ κυρίῳ μου;» **6** Ὁ δὲ εἶπεν, «Ἐκατὸν βάτους ἐλαίου.» Καὶ⁹ εἶπεν αὐτῷ, «Δέξαι σου τὸ γράμμα¹⁰ καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα.» **7** Ἔπειτα ἐτέρῳ εἶπεν, «Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις;» Ὁ δὲ εἶπεν, «Ἐκατὸν κόρους σίτου.» Καὶ λέγει¹¹ αὐτῷ, «Δέξαι σου τὸ γράμμα¹² καὶ γράψον ὀγδοήκοντα.» **8** Καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. Ὅτι οἱ¹³ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν.

A bit of irony

9 »Καγὼ¹⁴ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς¹⁵ φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλείπητε,¹⁶ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. **10** Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. **11** Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾶ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; **12** Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; **13** Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσι κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.»

The Law will not fail

14 Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ¹⁷ οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. **15** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.¹⁸ **16** Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως¹⁹ Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. **17** Εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου

¹ καὶ *rell* | --- [14%]

² αὐτοῦ *f*³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- *ϕ*⁷⁵*κ*B,D [1%] NU

³ δυνήσῃ ἐτι *f*³⁵ A,N [92%] CP,HF,RP,TR | δυνῆ 2 *ϕ*⁷⁵B,D,W [8%] OC,NU | ~ 2 δυνῆ *κ*

⁴ μετασταθῶ *f*³⁵ A,W [88.5%] HF,RP,TR | μεταστῶ [3.5%] CP | 1 ἐκ *ϕ*⁷⁵*κ*B,D,N [6%] OC,NU | 1 ἀπο [1%] | five other variants [1%]

⁵ αὐτῶν *rell* | εαυτῶν *κ*B,N [2%] OC

⁶ χρεωφειλετῶν *f*³⁵ [75%] CP,HF,RP,TR,OC | χρεοφειλετῶν *ϕ*⁷⁵B [5%] NU | χρεοφιλετῶν *κ*A,D,N [20%] | χρεωστῶν W

⁷ εαυτοῦ *f*³⁵ *ϕ*⁷⁵A,B,N,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | αὐτοῦ *κ*D [30%]

⁸ ὀφείλεις *rell* | 1 συ [2%] OC

⁹ καὶ *f*³⁵ N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ο δε *ϕ*⁷⁵*κ*A,B [3.5%] NU | δε (D)

¹⁰ το γράμμα *f*³⁵ A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | τα γραμματα *ϕ*⁷⁵*κ*B,D,N [1%] NU

¹¹ καὶ λεγῆι *f*³⁵ A,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC | 2 *ϕ*⁷⁵B [6%] NU | ~ 2 δε *κ* [1%] | ο δε 2 D

¹² το γράμμα *f*³⁵ A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | τα γραμματα *ϕ*⁷⁵*κ*B,D,N [1%] NU

¹³ οἱ *rell* | --- [13%]

¹⁴ καγὼ *f*³⁵ A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | καὶ ἐγὼ *ϕ*⁷⁵*κ*B [1.5%] NU

¹⁵ ποιήσατε ἑαυτοῖς *f*³⁵ A,D,N,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 εαυτοῦς [11.5%] | ~ 21 *ϕ*⁷⁵*κ*B [0.5%] NU

¹⁶ ἐκλείπητε *f*³⁵ [65%] CP,HF | ἐκλιπητε [30%] RP,TR,OC | ἐκλιπη *ϕ*⁷⁵*κ*B,D,N [2.5%] NU | ἐκλειπη A [2%] | ἐκλειπηται W | one other variant

¹⁷ ταυτα παντα καὶ *f*³⁵ A,N,W (82.8%) CP,HF,RP,TR,OC | ~ 213 (3%) | 12 *ϕ*⁷⁵(*κ*)B (3.2%) NU | 13 (6.2%) | 23 (1.7%) | ~ 21 (0.4%) | 1 D (0.5%) | 2 (0.2%) | 1 παντες 3 (0.4%) | παντες 3 (0.5%) | παντες (1.3%)

¹⁸ του θεου *f*³⁵ *ϕ*⁷⁵*κ*A,D,N,W [62%] HF,RP,OC,NU | 12 ἐστιν [38%] TR | 12 ἦν CP | κυριου B

¹⁹ ἕως *f*³⁵ A,D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | μεχρι *ϕ*⁷⁵*κ*B [2.5%] NU

μίαν κεραϊάν πεσεῖν.

18 »Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει,¹ καὶ πᾶς ὁ² ἀπο-
λελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

A rich man and beggar Lazarus

19 »Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραϊνόμενος
καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. **20** Πτωχὸς δέ τις ἦν³ ὀνόματι Λάζαρος, ὃς⁴ ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα
αὐτοῦ, ἠλκωμένος,⁵ **21** καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων⁶ ἀπὸ τῆς
τραπέζης τοῦ πλουσίου—ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον⁷ τὰ ἔλκη αὐτοῦ. **22** Ἐγένετο δὲ
ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ⁸ Ἀβραάμ.

»Ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. **23** Καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
υἰάρχων ἐν βασάνοις, ὄρᾳ τὸν⁹ Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.
24 Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, «Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ
ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ
ταύτῃ.» **25** Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ· «Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου¹⁰ ἐν τῇ ζωῇ σου,
καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὄδε¹¹ παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. **26** Καὶ ἐπὶ¹² πᾶσι
τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν¹³ πρὸς
ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ¹⁴ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.» **27** Εἶπεν δέ, «Ἐρωτῶ οὖν σε,¹⁵
πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, **28** ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως
διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.» **29** Λέγει¹⁶
αὐτῷ¹⁷ Ἀβραάμ, «Ἐχουσι Μωσῆα¹⁸ καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.» **30** Ὁ δὲ εἶπεν,
«Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ—ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ¹⁹ νεκρῶν πορευθῆ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν.»²⁰
31 Εἶπεν δὲ αὐτῷ, «Εἰ Μωσῆως²¹ καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ²² ἐάν τις ἐκ νεκρῶν
ἀναστῆ πεισθήσονται.» »

¹ μοιχευει *rell* | μοιχαται [16%]

² πας ο **f**³⁵ **κA,N,W** [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ο B, D [3%] NU | --- **ϕ**⁷⁵

³ ἦν **f**³⁵ **A,N,W** (95.3%) CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κB,D** (4.7%) NU

⁴ ος **f**³⁵ **A,N,W** (98.6%) CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κB,D** (1.4%) NU [Note that in the space of four words in the Text the same four early uncials are 'followed' by a rather different array of other attestation; we have independent lines of transmission.]

⁵ ἠλκωμενος **f**³⁵ [84%] CP, HF, RP, TR, OC | ειλκωμενος **ϕ**⁷⁵ **κA,B,D,N,W** [16%] NU

⁶ των ψιχιων των πιπτοντων **f**³⁵ **A(D)N,W** (98.7%) CP, HF, RP, TR, OC | ~ 342 (0.4%) | 34 **ϕ**⁷⁵ **κB** (0.3%) NU | 12 (0.1%) | --- (0.4%) | three other variants (0.2%)

⁷ απειλειχον **f**³⁵ **N(W)** [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | επειλειχον **κA,B** [1%] NU | ελειχον **D** [0.5%]

⁸ του **f**³⁵ **W** [26%] CP, TR | --- **ϕ**⁷⁵ **κA,B(D)N** [74%] HF, RP, OC, NU

⁹ τον **f**³⁵ **A,N,W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κB,D** [0.5%] NU

¹⁰ συ τα αγαθα σου **f**³⁵ **W** [87%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 **A** | 234 **ϕ**⁷⁵ **κB,D,N** [13%] NU

¹¹ οδε **f**³⁵ [30%] CP, TR | ωδε **ϕ**⁷⁵ **κA,B,D,N,W** [70%] HF, RP, OC, NU [the emphatic pronoun is better—'he' VS 'here'—Abraham is contrasting the situation of the two men]

¹² επι **f**³⁵ **A,D,N,W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | εν **ϕ**⁷⁵ **κB** [0.5%] NU

¹³ ενθεν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κA,B,N** [89%] CP, HF, RP, OC, NU | εντευθεν [11%] TR | --- **D,W**

¹⁴ οι **f**³⁵ **A,N,W** [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κB,D,NU**

¹⁵ ουν σε **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κN** [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 **A,B,D** [2%] NU | 2 **W**

¹⁶ λεγει **f**³⁵ [67%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 δε **ϕ**⁷⁵ **κA,B,N,W** [33%] NU | ειπεν δε **D**

¹⁷ αυτω **f**³⁵ **A,D,N,W** [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κB** [0.5%] NU

¹⁸ μωσσα **f**³⁵ **κA,B** [91%] CP, HF, RP, TR | μωυσσα **ϕ**⁷⁵ **B,D,N** [9%] OC, NU | one other variant

¹⁹ απο *rell* | 1 των [14%] | εκ **D** [3%]

²⁰ μετανοησουσιν *rell* | μετανοησωσιν [23%]

²¹ μωσσεως **f**³⁵ **κA,B** [91%] CP, HF, RP, TR | μωυσσεως **ϕ**⁷⁵ **D,N,W** [8%] OC, NU | three other variants [1%]

²² ουδε *rell* | ουδ **NU**

Don't offend, forgive

17:1 Εἶπεν δὲ¹ πρὸς τοὺς μαθητάς·² «Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα,³ οὐαὶ δὲ⁴ δι' οὗ ἔρχεται. **2** Λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικός⁵ περὶ τοὺς τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων.⁶ **3** Προσέχετε ἑαυτοῖς· ἐὰν δὲ⁷ ἀμάρτη εἰς σέ⁸ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ,⁹ ἄφες αὐτῷ. **4** Καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμάρτη¹⁰ εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας¹¹ ἐπιστρέψῃ,¹² λέγων, «Μετανοῶ,» ἀφήσεις αὐτῷ.»

Faith like a mustard seed has

5 Καὶ εἶπον¹³ οἱ ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ, «Πρόσθετε ἡμῖν πίστιν.» **6** Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος· «Εἰ εἴχετε¹⁴ πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ,¹⁵ Ἐκκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσῃ,» καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

The thanks that a slave gets

7 »Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν, δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἐρεῖ¹⁶ εὐθέως, «Παρελθὼν ἀνάπεσε;»¹⁷ **8** Ἄλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, «Ἐτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσά-μενος διακόνει μοι ἕως¹⁸ φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;» **9** Μὴ χάριν ἔχει¹⁹ τῷ δούλῳ ἐκεῖνῳ²⁰ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; Οὐ δοκῶ.²¹ **10** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι «Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι²² ὁ ὠφειλομεν²³ ποιῆσαι πεποιθήκαμεν.» »

Jesus cleanses ten lepers

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν²⁴ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου²⁵ Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. **12** Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ²⁶ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν. **13** Καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνὴν λέγοντες, «Ἰησοῦ, Ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς.» **14** Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, «Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν.» Καὶ

¹ ειπεν δε *rell* | ελεγεν 2 και OC

² μαθητας **f**³⁵ N,W [84%] CP,HF,RP,TR | 1 αυτου **ϕ**⁷⁵NA,B,D [16%] OC,NU

³ μη ελθειν τα σκανδαλα **f**³⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 3412 **ϕ**⁷⁵NB [0.5%] NU

⁴ ουαι δε **f**³⁵ A,N(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ πλην 1 **ϕ**⁷⁵NB,D [2.5%] NU

⁵ μυλος ονικος **f**³⁵ A,N [94%] CP,HF,RP,TR | λιθος μυλικος **ϕ**⁷⁵NB,D [6%] OC,NU | λιθος 2 W

⁶ ενα των μικρων τουτων **f**³⁵ A(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 **κ**(B) [0.5%] NU

⁷ δε **f**³⁵ A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **κ**B,D,N [3%] NU

⁸ εις σε **f**³⁵ D,N [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **κ**A,B,W [4.5%] NU

⁹ μετανοηση *rell* | μετανοησει [11%]

¹⁰ αμαρτη **f**³⁵ **κ** [96%] CP,HF,RP,TR,OC | αμαρτηση A,B,D,N,W [4%] NU

¹¹ της ημερας **f**³⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **κ**B,D [2%] NU

¹² επιστρεψη **f**³⁵ N,W [92%] CP,HF,RP | 1 επι σε [3%] TR | 1 προς σε **κ**A,B,D [4%] OC,NU | 1 εις σε [1%] | one other variant (15% have επιστρεφει scattered among the variants)

¹³ ειπον *rell* | ειπαν **κ**B,D [1%] NU

¹⁴ ειχετε **f**³⁵ D [50%] CP,TR | εχετε **ϕ**⁷⁵NA,B [50%] HF,RP,OC,NU | εχεται N,W

¹⁵ ταυτη **f**³⁵ A,B,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- **ϕ**⁷⁵κ(D) [0.5%]

¹⁶ ερει **f**³⁵ A,W [93.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 αυτω **ϕ**⁷⁵NB,D,N [6.5%] NU

¹⁷ αναπεσε **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵NB,D,W [80%] CP,HF,RP,OC,NU | αναπεσαι A,N [18%] TR | αναπεσον [2%] | three other variants

¹⁸ εως *rell* | 1 αν A,N [19%]

¹⁹ χαριν εχει **f**³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 **ϕ**⁷⁵NB,D [1%] NU

²⁰ του δουλω εκεινω **f**³⁵ N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | 12 **ϕ**⁷⁵A,B,D [1%] NU | --- **κ**

²¹ ου δοκω **f**³⁵ A,N,W (93.8%) CP,HF,RP,OC | αυτω 12 D (2.8%) TR | αυτω (0.2%) | παντα ... αυτω 12 (0.6%) | παντα ... 12 (0.3%) | two other readings (0.1%) | --- **ϕ**⁷⁵B (1.5%) NU | long omissions **κ** (0.6%)

²² οτι **f**³⁵ N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵NA,B,D [5%] NU

²³ οφειλομεν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵A,B,D [55%] HF,TR,OC,NU | οφειλαμεν **κ** [0.5%] | οφειλομεν W [45%] CP,RP | οφιλομεν N

²⁴ αυτον **f**³⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵NB [1%] NU

²⁵ μεσου **f**³⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | μεσον **ϕ**⁷⁵NB(D) [0.5%] NU | ανα μεσον [1.5%]

²⁶ αυτω **f**³⁵ **κ**A,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- **ϕ**⁷⁵B(D) [0.3%]

ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. **15** Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν. **16** καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ—καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρεΐτης.¹ **17** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἑννέα² ποῦ; **18** Οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ εἰ μὴ ὁ ἄλλογενὴς οὗτος.» **19** Καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.»

The coming of the Kingdom

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν· «Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· **21** οὐδὲ ἐροῦσιν, ᾿Ιδοὺ ὧδε,» ἢ, ³ ᾿Ιδοὺ⁴ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν.»

22 Εἶπεν δὲ⁵ πρὸς τοὺς μαθητάς· «Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁶ μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. **23** Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ᾿Ιδοὺ ὧδε,» ἢ, ᾿Ιδοὺ ἐκεῖ.⁷ Μὴ ἀπέλθῃτε μηδὲ διώξητε. **24** Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἢ⁸ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ⁹ οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ⁹ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται¹⁰ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. **25** Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. **26** Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις¹² Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **27** Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο,¹³ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσηλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.¹⁴ **28** Ὁμοίως καὶ ὡς¹⁵ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λῶτ· ἦσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ἠκοδόμουν—**29** ἢ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λῶτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξεν πῦρ καὶ θεῖον ἀπ⁹ οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας.¹⁶ **30** Κατὰ ταῦτα¹⁷ ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.

31 »Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ¹⁸ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. **32** Μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λῶτ. **33** Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι¹⁹ ἀπολέσει²⁰ αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν²¹ ἀπολέσῃ²² αὐτήν²³ ζωογονήσῃ αὐτήν. **34** Λέγω ὑμῖν· ταύτη τῇ νυκτὶ δύο ἔσονται²⁴ ἐπὶ κλίνης

¹ σαμαρειτης *rell* | σαμαριτης \aleph D,N,W [3.5%] NU | σαμαρειτις [4%] | one other variant

² εννεα *rell* | εννε CP

³ η *rell* | --- [13%] CP | και W

⁴ ιδου \mathfrak{F}^{35} A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B [1%] NU

⁵ δε *rell* | 1 και CP | 1 ουν D

⁶ επιθυμησετε *rell* | επιθυμησητε N [10%] | επιθυμησεται \aleph A,W [10%] | επιθυμησηται B

⁷ ωδε η ιδου εκει \mathfrak{F}^{35} A [52%] HF,RP,TR | 134 D,W [15%] CP,OC | 1 και 34 [5%] | 1234 ο χριστος N [15%] | 134 ο Χριστος [9%] | 124 [4%] | ~ 4231 $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ [NU] | ~ 4 και 31 \aleph

⁸ η \mathfrak{F}^{35} A,D [88%] CP,HF,RP,TR | --- $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B,N,W [12%] OC,NU

⁹ υπ \mathfrak{F}^{35} N [92%] CP,HF,RP,TR,OC | υπο τον $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ A,B,D,W [7%] NU (at least 1% have των ουρανων)

¹⁰ εσται \mathfrak{F}^{35} $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ A,B,W [92.5%] CP,HF,RP,NU | 1 και D,N [7.5%] TR,OC

¹¹ εν τη ημερα αυτου \mathfrak{F}^{35} \aleph A,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B,D

¹² ημεραις *rell* | 1 του [3%] TR

¹³ εξεγαμιζοντο \mathfrak{F}^{35} A,N,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC | εγαμιζοντο $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B,D [18%] NU

¹⁴ απαντας \mathfrak{F}^{35} \aleph A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | παντας $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B,D [2%] NU

¹⁵ και ως \mathfrak{F}^{35} A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | καθως $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B [1.5%] NU

¹⁶ απαντας \mathfrak{F}^{35} \aleph A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | παντας B,D [2.5%] NU

¹⁷ ταυτα \mathfrak{F}^{35} \aleph A,W [94%] CP,HF,RP,TR | τα αυτα B,D,N [6%] OC,NU

¹⁸ τω \mathfrak{F}^{35} A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B [1.5%] NU

¹⁹ σωσαι \mathfrak{F}^{35} \aleph A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | περιποιησασθαι $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B [0.3%] NU | ζωογονησαι (D)

²⁰ απολεσει *rell* | απολεση W [14%] | one other variant

²¹ και ος εαν \mathfrak{F}^{35} A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 2 δαν $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B [1%] NU | 12 αν D [1%] | three other variants

²² απολεση *rell* | απολεσει A,N [16%]

²³ αυτην \mathfrak{F}^{35} A,N,W [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B,D [1.5%] NU | 1 ενεκεν εμου [5%] | την ψυχην αυτου [1%]

²⁴ δυο εσονται \mathfrak{F}^{35} A,N,W [48%] OC | ~ 21 $\mathfrak{P}^{75}\aleph$ B(D) [52%] CP,HF,RP,TR,NU

μιας·¹ εἷς παραληφθήσετα² καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. **35** Δύο ἔσοντα³ ἀλήθουςαι ἐπὶ τὸ αὐτό·⁴ μία παραληφθήσεται⁵ καὶ ἡ⁶ ἕτέρα ἀφεθήσεται.»⁷

37 Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, «Ποῦ, Κύριε;» Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Ὅπου τὸ σῶμα,⁸ ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.»⁹

Parable of a persistent widow

18:1 Ἔλεγεν δὲ καὶ¹⁰ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι¹¹ καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹² **2** λέγων· «Κριτὴς τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρέπόμενος. **3** Χήρα δὲ¹³ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, «Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.» **4** Καὶ οὐκ ἠθέλεν¹⁴ ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, «Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ¹⁵ ἐντρέπομαι, **5** διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον¹⁶ τὴν χήραν¹⁷ ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ¹⁸ με.» »

6 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος· «Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. **7** Ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ¹⁹ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοῶντων πρὸς αὐτόν²⁰ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν²¹ ἐπ’ αὐτοῖς; **8** Λέγω²² ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. Πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρώπου ἐλθὼν, ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;»

Parable of a Pharisee and a publican

9 Εἶπεν δὲ²³ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιοῦντας ἐφ’ ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην· **10** «Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. **11** Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτόν ταῦτα προσήχητο· «Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων—ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί—ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. **12** Νηστεύω δις τοῦ σαββάτου· ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι.» **13** Καὶ ὁ²⁴ τελώνης, μακρόθεν ἐστῶς, οὐκ ἠθέλεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι,²⁵ ἀλλ’

¹ μιας f³⁵ A,D,N,W [97%] CP,HF,RP,OC | 1 ο Ϝ⁷⁵ NB [3%] TR,NU

² παραληφθησεται rell | παραλημφθησεται Ϝ⁷⁵ NA,B,N,W [1.5%] NU | παραλειφθησεται [4%] | παραλαμβανεται [7%] | παραλαμβανετε D

³ δυο εσονται f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵ B,D,Q [1%] NU | two other variants (N omits verse)

⁴ αυτο f³⁵ A,N,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 η Ϝ⁷⁵ B,D,Q [11%] NU

⁵ παραληφθησεται rell | παραλημφθησεται Ϝ⁷⁵ NA,B,N,Q,W [1%] NU | παραλειφθησεται [3.5%] | παραλαμβανεται [1.5%]

⁶ και η f³⁵ A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 1 δε Ϝ⁷⁵ B,Q [1.5%] NU

⁷ αφεθησεται f³⁵ Ϝ⁷⁵ NA,B,N,Q,W [80%] HF,RP,TR,NU | αφεθησεται 36 δυο εσονται (-ε. OC) εν τω αγρω ο (-ο OC) εις παραληφθησεται και ο ετερος αφεθησεται (with variations) (D) [20%] CP, some TRs(OC)

⁸ σωμα rell | πτωμα [16%]

⁹ συναχθησονται και οι αετοι f³⁵ [29%] | 134 A,D,N,W [68%] CP,HF,RP,TR | ~ 234 επισυναχθησονται NB [0.5%] NU | ~ 341 [1%] | επισυναχθησονται 34 Q [1%] | επισυναχθησονται 234 OC

¹⁰ και f³⁵ A,D,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,Q [3%] NU

¹¹ προσευχεσθαι f³⁵ D [57%] CP,HF,RP,TR | 1 αυτους NA,B,N,Q,W [43%] OC,NU

¹² εκκακειν f³⁵ W [88%] CP,HF,RP,TR,OC | εγκακειν (NA,B,D,Q)N [12%] NU

¹³ δε rell | 1 τις N [16%]

¹⁴ ηθελεν f³⁵ NA,B,D,N,Q,W [47%] NU | ηθελησεν [53%] CP,HF,RP,TR,OC

¹⁵ και ανθρωπον ουκ f³⁵ A,D,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ ουδε 2 NB [1%] NU

¹⁶ κοπον rell | κοπους N [13%]

¹⁷ χηραν rell | χηρα [17%]

¹⁸ υποπιαζη f³⁵ NA,B,D,Q [45%] TR,NU | υποπιαζη (N) [42%] CP,HF,RP,OC | υποπιεζη [6.5%] | υποπιαζει [6%] | υποπιαζη W | one other variant

¹⁹ ποιηση f³⁵ Ϝ⁷⁵ NB,D,N,Q [63%] CP,HF,RP,OC,NU | ποιησει A,W [37%] TR

²⁰ προς αυτον f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | αυτω Ϝ⁷⁵ NB,Q [1%] NU | αυτων D

²¹ μακροθυμων f³⁵ N,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC | μακροθυμει NA,B(D)Q [5.5%] NU

²² λεγω rell | ναι 1 N [12%] CP

²³ δε f³⁵ A,W [86%] CP,HF,RP | 1 και Ϝ⁷⁵ NB,D,N,Q [14%] TR,OC,NU

²⁴ και ο f³⁵ A,D,N,Q,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2 δε Ϝ⁷⁵ NB,T [5%] NU

²⁵ εις τον ουρανον επαι f³⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 4123 NB,Q,T [1%] NU

ἔτυπεν εἰς¹ τὸ στήθος αὐτοῦ λέγων, «Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.» **14** Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος·² ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.»

You enter the Kingdom like a child does

15 Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἄπτηται· ἰδόντες δὲ³ οἱ μαθηταί,⁴ ἐπετίμησαν⁵ αὐτοῖς. **16** Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν·⁶ «Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **17** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν⁷ μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.»

An upright, rich ruler

18 Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων, «Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;» **19** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. **20** Τὰς ἐντολάς οἶδας· «Μὴ μοιχεύσης, Μὴ φονεύσης, Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης, Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.»⁸ **21** Ὁ δὲ εἶπεν, «Ταῦτα πάντα⁹ ἐφυλαξάμην¹⁰ ἐκ νεότητός μου.»¹¹ **22** Ἀκούσας δὲ ταῦτα¹² ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, «Ἔτι ἔν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος¹³ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ·¹⁴ καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι.» **23** Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγένετο,¹⁵ ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

Riches tend to keep people out of the Kingdom

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον¹⁶ εἶπεν· «Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.¹⁷ **25** Εὐκοπώτερον γὰρ ἐστὶν κάμηλον διὰ τρυμαλιαῖς ραφίδος¹⁸ εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.» **26** Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, «Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;» **27** Ὁ δὲ εἶπεν, «Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ Θεῷ.»¹⁹

28 Εἶπεν δὲ²⁰ Πέτρος, «Ἰδοῦ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ²¹ ἠκολουθήσαμεν σοι.» **29** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γονεῖς ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα²²

¹ εἰς f³⁵ A,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,D,Q,T [5%] NU

² ἢ γὰρ ἐκεῖνος f³⁵ A,N,Q [98%] CP,HF,RP,OC | 13 W [1%] TR | παρ ἐκεῖνον NB,T [1%] NU | D is wild

³ ἰδόντες δε *rell* | ~ και 1 [1.5%] OC

⁴ μαθηται *rell* | 1 αυτου [13%]

⁵ ἐπετίμησαν f³⁵ (A)N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | ἐπετιμων NB(D)T [4%] NU

⁶ προσκαλεσαμενος αυτα ειπεν f³⁵ A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | προσεκαλεσατο 2 λεγων NB [0.5%] NU | προσεκαλειτο 2 λεγων D [2%] | προσεκαλεσατο λεγων B

⁷ εαν f³⁵ A,N [97%] CP,HF,RP,TR,OC | αν NB,D,W [3%] NU

⁸ σου f³⁵ NB [80%] CP,HF,RP,TR,OC | --- A,B,D,W [20%] NU

⁹ ταυτα παντα *rell* | ~ 21 A,N [11%]

¹⁰ εφυλαξαμην f³⁵ D,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | εφυλαξα NA,B [2%] NU

¹¹ μου f³⁵ NA,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | --- B,D,NU

¹² ταυτα f³⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- NB,D [1.5%] NU

¹³ διαδος *rell* | δος NA,D,N [11%]

¹⁴ ουρανω f³⁵ N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ουρανοις NA [1%] | τοις ουρανοις B,D[NU] | two other variants

¹⁵ εγενετο f³⁵ A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | εγενηθη NB [0.3%] NU

¹⁶ περιλυπον γενομενον f³⁵ A(D)N,W [98.9%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | 1 (0.2%) | --- NB (0.9%)

¹⁷ εισελευσονται εις την βασιλειαν του θεου f³⁵ A,N,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 234561 ND [1%] | ~ 23456 εισπορευονται B [0.2%] NU | 1234 των ουρανων [11%]

¹⁸ τρυμαλιας ραφιδος f³⁵ A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 βελονης [1%] | τρηματος βελονης NB,D,NU | τρυπηματος βελονης [1%]

¹⁹ εστιν παρα τω θεω f³⁵ A,N [92%] CP,HF,RP,TR | ~ 2341 NB [6%] OC,NU | 124 [2%] | ~ 241 D,W

²⁰ δε f³⁵ A,W [85%] CP,HF,RP | 1 ο NB,D,N [15%] TR,OC,NU

²¹ αφηκαμεν παντα και f³⁵ NA,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | αφεντες τα ιδια B [0.2%] NU | τα ιδια αφεντες D | αφεντες 2 τα ιδια [1%] | 2 τα ιδια αφεντες [0.5%]

²² γονεις η αδελφους η γυναικα f³⁵ A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 52341 NB [0.5%] NU | 123 η αδελφας 45 D [2%] | several other variants

ἢ τέκνα, ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, **30** ὃς οὐ¹ μὴ ἀπολάβῃ² πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.»

Jesus declares His coming death and resurrection—third time

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Ἴδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα,³ καὶ τελεσθήσεται⁴ πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ Υἱῷ τοῦ Ἄνθρώπου· **32** Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὕβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθήσεται, **33** καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ⁵ ἀναστήσεται.» **34** Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ’ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

A blind man near Jericho

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχῶ, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁶ **36** Ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο τί⁷ εἶη τοῦτο.⁸ **37** Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. **38** Καὶ ἐβόησεν λέγων, «Ἰησοῦ, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με.» **39** Καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ.⁹ αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν, «Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με.» **40** Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. Ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων,¹⁰ **41** «Τί σοι θέλεις ποιήσω;» Ὁ δὲ εἶπεν, «Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.» **42** Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· «Ἀνάβλεπον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.» **43** Καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεπεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ.

Zacchaeus

19:1 Καὶ εἰσελθὼν¹¹ διήρχετο τὴν Ἱεριχῶ. **2** Καὶ ἰδού, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος—καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν¹² πλούσιος. **3** Καὶ ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστίν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. **4** Καὶ προδραμῶν¹³ ἔμπροσθεν¹⁴ ἀνέβη ἐπὶ συκομοραίαν,¹⁵ ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι¹⁶ ἐκείνης ἡμελλεν¹⁷ διέρχεσθαι. **5** Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ¹⁸ εἶπεν πρὸς αὐτόν, «Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.» **6** Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτόν χαίρων. **7** Καὶ ἰδόντες, πάντες¹⁹ διεγόγγυζον, λέγοντες ὅτι «Παρὰ ἀμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσηλθεν καταλῦσαι.»

8 Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν Κύριον,²⁰ «Ἴδού, τὰ ἡμίση²¹ τῶν ὑπαρχόντων μου,²²

¹ ος ου f³⁵ A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ουχι κB [1%] NU | και 2 Q [1.5%] | 1 [2%] | εαν D

² απολαβη f³⁵ κA,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | λαβη B,D [8%]

³ ιεροσολυμα f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ιερουσαλημ κB,D [1%] NU

⁴ τελεσθησεται rell | τελειωθησεται [3%] OC

⁵ ημερα τη τριτη rell | ~ 32 [20%]

⁶ προσαιτων f³⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | επαιτων κB(D)Q,T [0.5%] NU

⁷ τι f³⁵ κA,B,T,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | 1 αν D,Q [30%]

⁸ τουτο rell | ταυτα [1%] OC

⁹ σιωπηση f³⁵ κA,Q [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC | σιωπησει [2%] | σιγηση (B,D,W)T [2.5%] NU

¹⁰ λεγων f³⁵ A,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- κB,D,T [1.5%] NU

¹¹ εισελθων rell | 1 ο ιησους [13%] | two other variants

¹² ουτος ην f³⁵ A(W)Q [92%] CP,HF,RP,TR,OC | αυτος 2 [1%] | αυτος B,T [6%] NU | 2 κ [1%] | --- D

¹³ προδραμων f³⁵ κA,B,Q [67%] HF,RP,TR,OC,NU | προσδραμων T,W [20%] CP | δραμων [13%] | προλαβων D

¹⁴ εμπροσθεν f³⁵ A,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | εις το 1 κB,T [1%] NU

¹⁵ συκομοραιαν f³⁵ [58%] | συκομοραιαν T,W [33%] HF,RP,TR | συκομορεαν D,Q [7%] CP | συκομορεαν κB [2%] OC,NU | συκομοραιαν A

¹⁶ οτι f³⁵ κA,B(D)Q,T,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU | 1 δι [25%] TR

¹⁷ ημελλεν f³⁵ κA,B,D,Q,T,W [60%] TR,OC,NU | εμελλεν [40%] CP,HF,RP

¹⁸ ειδεν αυτον και f³⁵ A(D)Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- κB,T [1%] NU

¹⁹ παντες f³⁵ κA,B,D,Q,T,W [90%] CP,HF,RP,OC,NU | απαντες [10%] TR

²⁰ κυριον rell | ιησουν [21%]

²¹ ημιση f³⁵ Q [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ημισια κB [2%] NU | ημισια [0.5%] | ημισυ A(W) [1%] | ημισοι D

²² των υπαρχοντων μου f³⁵ A,Q,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 312 κB [1%] NU | 12 μοι D [10%]

Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς,¹ καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.» **9** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· **10** ἦλθεν γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ζητῆσαι² καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.»

Parable of the despised king

11 Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεῖς εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ³ καὶ δοκεῖν αὐτοῦς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. **12** Εἶπεν οὖν· «Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. **13** Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, «Πραγματεύσασθε⁴ ἕως⁵ ἔρχομαι.» **14** Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες, «Οὐ θέλομεν⁶ τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.» **15** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτόν, λαβόντα τὴν βασιλείαν,⁷ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἷς ἔδωκεν⁸ τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῶ⁹ τίς τί διεπραγματεύσατο.¹⁰ **16** Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος λέγων, «Κύριε, ἡ μνᾶ¹¹ σου προσεργάσατο δέκα¹² μνᾶς.» **17** Καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Εὖ,¹³ ἀγαθὲ δούλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.» **18** Καὶ ἦλθεν ὁ δευτέρος λέγων, «Κύριε, ἡ μνᾶ¹⁴ σου¹⁵ ἐποίησεν πέντε μνᾶς.» **19** Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, «Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹⁶ πέντε πόλεων.» **20** Καὶ ἕτερος¹⁷ ἦλθεν λέγων· «Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ¹⁸ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ—**21** ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος ἀστυχεὶς εἶ· αἶρεις ὁ οὐκ ἔθηκας καὶ θερίζεις ὁ οὐκ ἔσπειρας.»¹⁹ **22** Λέγει δὲ²⁰ αὐτῷ· «Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δούλε. Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος ἀστυχεὶς εἰμι, αἶρων²¹ ὁ οὐκ ἔθηκα καὶ θερίζων ὁ οὐκ ἔσπειρα.²² **23** Καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου²³ ἐπὶ τὴν τράπεζαν,²⁴ καὶ ἐγὼ²⁵ ἐλθὼν²⁶ σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό;»²⁷ **24** Καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, «Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι.»

¹ δίδωμι τοῖς πτωχοῖς f³⁵ A,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 231 N, D, Q [1%] NU | 13 [2%] | ~ 31 B

² ζητῆσαι *rell* | ζητῆσαι CP

³ αὐτον ειναι ιερουσαλημ f³⁵ A(D)W [96%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 213 Q [3%] | ~ 231 NB [0.5%] NU | three other variants

⁴ πραγματευσασθε *rell* | πραγματευσασθαι NA [1%] | πραγματευεσθε [11%] | πραγματευεσθαι D, W [1.5%]

⁵ εως f³⁵ [91%] CP, HF, RP, TR | εν ω NA, B, D, W [9%] OC, NU

⁶ θελομεν *rell* | θελωμεν [18%]

⁷ βασιλειαν f³⁵ [37%] CP | 1 και NA, B, D, W [63%] HF, RP, TR, OC, NU

⁸ εδωκεν f³⁵ A, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC | δεδωκει NB, D [3%] NU | εδωθη [1%] | δεδωκε [1.5%] | εδεδωκει [1.5%]

⁹ γνω f³⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, TR | γνοι NB, D [0.5%] NU | επιγνω [1.5%] OC

¹⁰ τις τι διεπραγματευσατο f³⁵ A (93.3%) CP, HF, RP, TR, OC | 12 επραγματευσατο W (5.3%) | 2 διεπραγματευσαντο NB, D (0.7%) NU | 12 διεπραξατο (0.7%) (There are a number of small variations, but all told only 0.8% omit τις and 0.7% omit τι, while there are at least eight further variations of the verb.)

¹¹ μνα f³⁵ NA, B, D, W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | μνας [45%]

¹² προσεργασατο δεκα f³⁵ W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | προσηργασατο 2 A [2%] | ειργασατο 2 [1.5%] | εποησε 2 [1.5%] | ~ 2 προσηργασατο (N)B(D) [1%] NU

¹³ ευ f³⁵ NA, W [99.8%] CP, HF, RP, TR, OC | ευγε B, D [0.2%] NU

¹⁴ μνα f³⁵ NA, B, D, W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | μνας N [45%]

¹⁵ κυριε η μνα σου f³⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 NB [0.3%] NU | ~ 2 μνας 41 [0.2%]

¹⁶ γινου επανω f³⁵ (A)(D)N(W) [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 (NB) [1%] NU

¹⁷ ετερος f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | ο 1 B, D [2%] NU | στερος N

¹⁸ μνα f³⁵ NA, B, D, W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | μνας N [45%]

¹⁹ εσπειρας *rell* | 1 και συναγεις οθεν ου διεσκορπισας N [13%] OC

²⁰ δε f³⁵ A, W [73%] CP, HF, RP, TR | --- NB, N [27%] OC, NU | ο 1 ειπεν D

²¹ εγω ανθρωπος αστυχεις εμι *rell* | ~ 2341 OC

²² εσπειρα *rell* | 1 και συναγων οθεν ου διεσκορπισα N [5%] OC (with variations [3%])

²³ το αργυριον μου f³⁵ D, N [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 312 NA, B, W [1.5%] NU

²⁴ την τραπεζαν f³⁵ [23%] TR, OC | 2 NA, B, D, N, W [77%] HF, RP, NU | της τραπεζιταις CP

²⁵ και εγω f³⁵ A, N, W [99%] (CP)HF, RP, TR, OC | καγω NB, D [1%] NU

²⁶ εγω ελθων *rell* | ~ 21 [3%] CP

²⁷ επραξα αυτο f³⁵ D, N, W [89.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 NB [0.5%] NU | ~ 2 ανεπραξα A | 1 αυτω [10%]

25 (Καὶ εἶπον¹ αὐτῷ, «Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.») **26** «Λέγω γὰρ² ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.³ **27** Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐκείνους,⁴ τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάζατε⁵ ἔμπροσθέν μου.» »

The last week

The 'Triumphal Entry'

19:28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. **29** Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσαφαῖ⁶ καὶ Βηθανίαν,⁷ πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ⁸ **30** εἰπὼν.⁹ «Υπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι εὕρησετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν.¹⁰ Λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. **31** Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, «Διὰ τί λύετε;» οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ¹¹ ὅτι «Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρειᾶν ἔχει.» »

A steed for the King

32 Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.¹² **33** Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἶπον¹³ οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, «Τί λύετε τὸν πῶλον;» **34** Οἱ δὲ εἶπον,¹⁴ «Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρειᾶν ἔχει.» **35** Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες¹⁵ ἑαυτῶν¹⁶ τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. **36** Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν τὰ ἱμάτια αὐτῶν¹⁷ ἐν τῇ ὁδῷ.

Rejoicing and praising

37 Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἤρξαντο¹⁸ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν Θεὸν φωνῇ μεγάλη περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, **38** λέγοντες· «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος¹⁹ Βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ²⁰ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.» »

A sour note

39 Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄγλου εἶπον²¹ πρὸς αὐτόν, «Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς

¹ ειπον *rell* | ειπαν *NB* [0.5%] *NU* | --- (D,W)

² γαρ *f³⁵* A,D,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | --- (*8*)B [4%] *NU*

³ απ αυτου *f³⁵* A,D,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | --- *NB* [0.2%] *NU*

⁴ εκεινους *f³⁵* A(D)N,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC | τουτους *NB* [8%] *NU* | --- [1%]

⁵ κατασφαζατε *f³⁵* A,D,W [96%] CP,HF,RP,TR | 1 αυτους (*8*)B,N [4%] OC,NU

⁶ βηθσαφαη *f³⁵* B [53%] CP,HF,RP,OC | βηθφαγη *NA,D,N,W* [43%] TR,NU | βηθσαφαην [3%] | βηθφαγην [1%]
[Three consonants in a row are decidedly more difficult to pronounce than two—it is hard to imagine why anyone would add the *sigma*.]

⁷ βηθανιαν *f³⁵* A,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | βιθανιαν [5.5%] | βηθανια *NB,D* [0.5%]

⁸ αυτου *f³⁵* A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | --- *NB* [0.3%] *NU*

⁹ ειπων *f³⁵* A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | λεγων *NB,D* [1.5%] *NU*

¹⁰ εκαθισεν *f³⁵* *NA,N,W* [99%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 και B [1%] *NU* | long omission D

¹¹ αυτω *f³⁵* A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | αυτον [1%] | --- *NB,D* [1.5%] *NU*

¹² αυτοις *rell* | 1 εστωτα τον πωλον [4%] OC

¹³ ειπον *rell* | ειπαν *NB* [0.5%] *NU* | one other variant (also in verse 34)

¹⁴ ειπον *f³⁵* [72%] CP,HF,RP,TR | 1 οτι *NA,B,D,N,W* [28%] OC,NU

¹⁵ επιρριψαντες *f³⁵* [90%] CP,HF,RP,TR,OC | επιριψαντες *NA,B,N,W* [10%] *NU* | επεριψαν D

¹⁶ εαυτων *f³⁵* A,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC | αυτων *NB(D)* [8%] *NU*

¹⁷ αυτων *rell* | εαυτων A,B,N,W [12%]

¹⁸ ηρξαντο *f³⁵* *NA,B,N* [70%] CP,HF,RP,TR,NU | ηρξατο D,W [30%] OC

¹⁹ ερχομενος *f³⁵* A,N(W) [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ο (*8*)B(D) [0.5%] *NU*

²⁰ ειρηνη εν ουρανω *f³⁵* D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 B [0.5%] *NU* | 12 ουρανοις A | 232 ιρηνη *N*

²¹ ειπον *rell* | ειπαν *NA,B,D* [0.5%] *NU*

μαθηταῖς σου.» **40** Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,¹ «Λέγω ὑμῖν ὅτι² ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,³ οἱ λίθοι κεκράζονται.»⁴

Jesus weeps over Jerusalem

41 Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ’ αὐτῆς,⁵ **42** λέγων ὅτι «Εἰ ἔγνωσ καὶ σύ, καὶ γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ,⁶ τὰ πρὸς εἰρήνην σου·⁷ νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. **43** Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ περιβαλοῦσιν⁸ οἱ ἐχθροὶ σου χάρακά σοι· καὶ περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν. **44** Καὶ ἔδαφιοῦσίν σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί—καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ⁹—ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔγνωσ τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.»

Jesus cleanses the temple

45 Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας,¹⁰ **46** λέγων αὐτοῖς, «Γέγραπται·¹¹ Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστίν,»¹² ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον ληστῶν.»

47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ’ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, **48** καὶ οὐχ εὔρισκον τὸ τί ποιήσουσιν,¹³ ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

Jesus’ authority questioned

20:1 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων,¹⁴ διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἱερεῖς¹⁵ καὶ οἱ¹⁶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις **2** καὶ εἶπον¹⁷ πρὸς αὐτὸν λέγοντες,¹⁸ «Εἰπὲ ἡμῖν¹⁹ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς· ἢ τίς ἐστὶν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην;» **3** Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἓνα λόγον,²⁰ καὶ εἰπατέ μοι. **4** Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου—ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων;» **5** Οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι «Ἐὰν εἴπωμεν, ᾿Εξ οὐρανοῦ,» ἔρεῖ, ᾿Διὰ τί²¹ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;» **6** Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ᾿Εξ ἀνθρώπων,» πᾶς ὁ λαὸς²² καταλιθάσει ἡμᾶς, πεπεισμένος γὰρ ἐστὶν Ἰωάννην προφήτην εἶναι.» **7** Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. **8** Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, «Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.»

¹ αυτοῖς f³⁵ A(D)(N)W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB [0.5%] NU

² οτι f³⁵ NA, D, N [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- B, W [4.5%] NU

³ σιωπησωσιν f³⁵ [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | σιωπησουσιν NA, B, N, W [2.5%] NU | σειγησουσιν D

⁴ κεκραζονται f³⁵ A, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | κραζουσιν NB [0.2%] NU | κραζονται D | one other variant

⁵ αυτη f³⁵ N [78%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτην NA, B, D, W [22%] NU

⁶ και συ (σοι 1.1%) και γε εν τη ημερα σου ταυτη f³⁵ N, W (88.1%) CP, HF, RP, TR, OC | 1234567-9 A (9.3%) | ~ 567912 NB (1%) NU | 125679 D (0.2%) | 12345 ταις ημεραις ταυταις (1.1%) | three other readings (0.2%)

⁷ σου f³⁵ (A)N, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC | σοι D [7%] | --- NB [0.3%] NU

⁸ περιβαλουσιν f³⁵ A, B, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC | περιβαλλουσιν [4%] | παρεμβαλουσιν NC [1%] NU |

παραβαλουσιν N | βαλουσιν (D) | one other variant

⁹ εν σοι λιθον επι λιθω f³⁵ A, C, N, W [90%] CP, HF, RP, TR, OC | 12343 [8%] | ~ 34312 NB [0.5%] NU | ~ 3431 ολη 2 D [0.5%] | eight other variants [1%]

¹⁰ εν αυτω και αγοραζοντας f³⁵ A, D, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | 34 N [2%] | 3 τους 4 C | --- NB [1%] NU

¹¹ γεγραπται f³⁵ N [82%] CP, HF, RP, TR | 1 οτι A, C, D, N, W [15%] OC | 1 και εσται B [2%] NU | --- [1%]

¹² εστιν f³⁵ A, C, D, N, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC | κληθησεται [5%] | --- NB [2%] NU

¹³ ποιησουσιν f³⁵ W [44%] CP, OC | ποιησωσιν NA, B, C, D, N, Q [56%] HF, RP, TR, NU

¹⁴ εκεινων f³⁵ A, C, N, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, D, Q [3.5%] NU

¹⁵ ιερεις f³⁵ A, W [84%] HF, RP, OC | αρχιερεις NB, C, D, N, Q [16%] CP, TR, NU

¹⁶ οι rell | --- A [15%]

¹⁷ ειπον rell | ειπαν NB [1%] NU

¹⁸ προς αυτον λεγοντες f³⁵ A, N, Q, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 12 C, D [1.5%] | ~ 312 NB [1%] NU

¹⁹ ειπε ημιν f³⁵ A, D, N, Q, W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ειπον 2 B [1%] NU | --- NC [1.5%]

²⁰ ενα λογον f³⁵ C, D, N, Q [82%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 A [16%] | 2 NB, W [2%] NU

²¹ τι f³⁵ NB, W [83%] CP, HF, RP, NU | 1 ουν A, C, D, N, Q [17%] TR, OC

²² πας ο λαος f³⁵ A, C, N, Q, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 23 απας NB(D) [1.5%] NU

Parable of some perverse tenants

9 Ἦρξάτο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· «Ἄνθρωπος¹ ἐφότευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο² αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἰκανοὺς. **10** Καὶ ἐν³ καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν⁴ αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ δῆραντες⁵ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν⁶ κενόν. **11** Καὶ προσέθετο⁷ πέμψαι ἕτερον⁸ δοῦλον· οἱ δὲ κάκεῖνον δῆραντες⁹ καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν. **12** Καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον.¹⁰ οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον. **13** Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος· «Τί ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες¹¹ ἐντραπήσονται.» **14** Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοί, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς¹² λέγοντες· «Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε,¹³ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.» **15** Καὶ ἐκβαλόντες¹⁴ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; **16** Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.» Ἀκούσαντες δὲ εἶπον,¹⁵ «Μὴ γένοιτο.»

17 Ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν· «Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; **18** Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ’ ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ—λικμήσει αὐτόν.»

19 Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς¹⁶ ἐπιβαλεῖν ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· καὶ ἐφοβήθησαν¹⁷—ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν.¹⁸

To Caesar, Caesar’s; to God, God’s

20 Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται¹⁹ αὐτοῦ λόγου,²⁰ εἰς τὸ²¹ παραδοῦναι αὐτόν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. **21** Καὶ ἐπρώτησαν αὐτόν λέγοντες· «Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον ἀλλ’ ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις.

¹ ἄνθρωπος f³⁵ NB(C,D)N,Q [87%] CP, HF, RP | 1 τις A, W [13%] TR, OC [NU]

² ἐξέδοτο f³⁵ D, N, Q, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC, UBS | ἐξεδετο NA, B, C [0.5%] N-A (One of the rare places where UBS and N-A are not the same.)

³ ἐν f³⁵ A, W [93%] CP, HF, RP, TR | 1 τῷ C, N, Q [6%] OC | τῷ [0.5%] | --- NB(D) [0.5%] NU

⁴ δῶσιν f³⁵ C, D, N, W [93%] CP, HF, RP, TR | δώσουσιν NA, B, Q [4%] OC, NU | --- [3%] | one other variant

⁵ δῆραντες f³⁵ [20%] | δειραντες NA, B, C(D)N, Q, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU (Is the verb δαιρω or δερω? By far the more common, the literal meaning of δερω is to skin or flay a dead animal, to beat or whip being a derived meaning. Some have doubted the independent existence of δαιρω, but it occurs in Hermas, *sim.* 6.2.6 [2nd cent.]. The meaning is presumably ‘to beat severely’. That many copyists might change an unfamiliar form to a closely related familiar one is not hard to imagine, but who would change a familiar one to an unfamiliar one?)

⁶ δῆραντες αὐτον ἐξαπεστειλαν f³⁵ A, C(D)N, Q [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 321 NB [0.3%] NU | 12 απεστειλαν [2.5%] | 1232 W [0.5%]

⁷ προσεθετο *rell* | 1 αυτοις Q [2%] OC

⁸ πεμψαι ἕτερον f³⁵ N, Q, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 NA, B [4%] NU | επεμψεν 2 D | 1 αυτοις 2 C

⁹ δῆραντες f³⁵ [20%] | δειραντες NA, B, C, D, N, Q, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹⁰ πεμψαι τρίτον f³⁵ A, C, N, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 NB [1%] NU | ~ 2 επεμψεν D

¹¹ ἰδόντες f³⁵ A, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- NB, C, D, Q [1.5%] NU

¹² εαυτους f³⁵ A, C, N, Q, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | αλληλους NB, D [1.5%] NU | two other variants [0.5%]

¹³ δευτε f³⁵ NC, D [90%] CP, HF, RP, TR, OC | --- A, B, N, Q, W [10%] NU

¹⁴ εκβαλοντες f³⁵ [24%] | 1 αυτον NA, B, D, N, Q, W [76%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | λαβοντες αυτον εξεβαλον C (some 7% have εκβαλλοντες)

¹⁵ ειπον *rell* | ειπαν NB, D, Q [1.5%] NU

¹⁶ αρχιερεις και οι γραμματεις f³⁵ ND, N [88%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 4231 A, B, W [12%] NU | ~ 423 φαρισαιοι C | three other variants

¹⁷ εφοβηθησαν f³⁵ [65%] CP, HF, RP | 1 τον λαον NA, B, C(D) [35%] TR, OC, NU | 1 τον οχλον N, W

¹⁸ την παραβολην ταυτην ειπεν f³⁵ A, C, N, W [93%] CP, HF, RP, TR | ~ 4123 NB [3%] NU | ~ ειρηκεν 123 D | 124 [3%] | τας παραβολας ελεγεν [1%] OC | two other variants

¹⁹ επιλαβονται *rell* | επιλαβονται [21%]

²⁰ λογου *rell* | λογον C, N [18%] | λογων D

²¹ εις το f³⁵ A, N, W [99%] (CP) HF, RP, TR, OC | ωστε NB, C, D [1%] NU

22 Ἐξεστὶν ἡμῖν¹ Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὐ;»

23 Κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Τί με πειράζετε;² 24 Ἐπιδείξατέ³ μοι δηνάριον⁴—τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν;» Ἀποκριθέντες⁵ δὲ εἶπον,⁶ «Καίσαρος.» 25 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,⁷ «Ἀπόδοτε τοῖνυν⁸ τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.» 26 Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.

Sadducees deny resurrection

27 Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες⁹ ἀνάστασιν μὴ εἶναι,¹⁰ ἐπηρώτησαν αὐτὸν 28 λέγοντες· «Διδάσκαλε, Μωσῆς¹¹ ἔγραψεν ἡμῖν, εἴαν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ,¹² ἵνα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ λάβῃ¹³ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ¹⁴ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 29 Ἐπτά οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος· 30 καὶ ἔλαβεν¹⁵ ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος·¹⁶ 31 καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν·¹⁷ ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ¹⁸—οὐ κατέλιπον¹⁹ τέκνα, καὶ ἀπέθανον. 32 Ὑστερον δὲ πάντων,²⁰ ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.²¹ 33 Ἐν τῇ οὖν²² ἀναστάσει,²³ τίνας αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.»

34 Καὶ ἀποκριθεὶς²⁴ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐγκαμίσκονται.²⁵ 35 οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγκαμίζονται.²⁶ 36 Οὔτε²⁷ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσάγγελοι γὰρ εἰσιν—καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ²⁸ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. 37 Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωϋσῆς²⁹ ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βράτου, ὡς λέγει· «Κύριον τὸν Θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν³⁰ Θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν³¹ Θεὸν Ἰακώβ.» 38 Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων—πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.»

¹ ἡμῖν f³⁵ C(D)W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ἡμας KA, B [2.5%] NU | --- N | one other variant

² τι με πειράζετε f³⁵ A(C)D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KB [1.5%] NU

³ επιδείξατε f³⁵ C, N [85%] CP, HF, RP, TR | δείξατε KA, B, D, W [15%] OC, NU

⁴ δηνάριον *rell* | 1 οι δε εδειξαν και ειπε (K)C, N [20%] (plus several minor variations)

⁵ αποκριθεντες f³⁵ A, C(D, W) [97%] CP, HF, RP, TR, OC | οι KB, N [3%] NU

⁶ ειπον *rell* | ειπαν KB, C [0.5%] NU

⁷ αυτοις f³⁵ A, C, D, N, W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | προς αυτους KB [3%] NU

⁸ αποδοτε τοινυν f³⁵ A, C, N, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 21 KB [2%] NU | 1 D | 1 ουν [6%]

⁹ αντιλεγοντες f³⁵ A, W (94.3%) CP, HF, RP, TR [NU] | λεγοντες KB, C, D, N (5.4%) OC | three other variants (0.3%)

¹⁰ αναστασιν μη ειναι *rell* | ~ 231 N [2.5%] OC

¹¹ μωσης f³⁵ KA [60%] HF, RP, TR | μουσης B, D, N, W [40%] CP, OC, NU

¹² αποθανη f³⁵ A, N, W [96%] CP, HF, RP, TR, OC | η B [4%] NU | D is wild | three other variants | K omits whole line

¹³ ο αδελφος αυτου λαβη f³⁵ [20%] | ~ 4123 A, B, D, N, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC, NU

¹⁴ εξαναστηση f³⁵ KB, D, N [67%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | εξαναστησει A, W [33%]

¹⁵ ελαβεν f³⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KB, D [0.5%] NU

¹⁶ την γυναικα και ουτος απεθανεν ατεκνος f³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KB, D [1%] NU

¹⁷ αυτην f³⁵ KB(D)W [55%] CP, HF, TR, OC, NU | 1 οσαυτως A [45%] RP

¹⁸ επτα f³⁵ KA, B, D [73%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | 1 και W [27%] some TRs

¹⁹ κατελιπον *rell* | κατελειπον A [18%] | αφηκαν D | two other variants

²⁰ δε παντων f³⁵ A, W [60%] CP, HF, RP, TR, OC | 2 [30%] | 1 [9.5%] | --- KB, D [0.5%] NU

²¹ απεθανεν και η γυνη f³⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, TR | ~ 2341 KB, D [2%] OC, NU

²² εν τη ουν f³⁵ A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 12 K | ~ η γυνη 312 B [0.5%] NU

²³ ουν αναστασει *rell* | ~ 21 [0.5%] OC

²⁴ αποκριθεις f³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KB, D [1%] NU

²⁵ εγκαμισκονται f³⁵ Q [74%] CP, HF, RP, TR | εγκαμίζονται A, W [23%] OC | γαμισκονται KB [2%] NU | γαμίζονται [1%] | γαμουνται D | two other variants

²⁶ εγκαμίζονται f³⁵ A, W [84%] CP, HF, RP | εγκαμισκονται [9%] TR | γαμίζονται KB, D, Q [4%] OC, NU | γαμισκονται B [3%]

²⁷ ουτε f³⁵ KQ, W [94.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ουδε A, B, D [5.5%] NU

²⁸ του f³⁵ Q, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | τω D | --- KA, B [0.3%] NU

²⁹ μωσης f³⁵ B, D, Q, W [55%] CP, OC, NU | μουσης KA [45%] HF, RP, TR

³⁰ τον f³⁵ A, Q, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KB, D [1%] NU

³¹ τον f³⁵ A, Q [99%] CP, HF, RP, TR, OC | --- KB, D [1%] NU | W omits phrase

39 Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον,¹ «Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας.» **40** Οὐκέτι δὲ² ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Is the Christ David's Son?

41 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· «Πῶς λέγουσιν³ τὸν Χριστὸν Υἱὸν Δαυὶδ εἶναι;⁴ **42** Καὶ αὐτὸς⁵ Δαυὶδ λέγει ἐν Βίβλῳ⁶ Ψαλμῶν, «Εἶπεν ὁ⁷ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου **43** ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.» **44** Δαυὶδ οὖν Κύριον αὐτὸν⁸ καλεῖ, καὶ πῶς Υἱὸς αὐτοῦ⁹ ἐστίν;»

Jesus denounces the scribes

45 Ἀκούοντας δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.¹⁰ **46** «Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελώντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων ἀσπασμούς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· **47** οἱ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται¹¹ περισσότερον κρῖμα.»

A lesson in giving

21:1 Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον¹² πλουσίους. **2** Εἶδεν δὲ τινα καὶ¹³ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά.¹⁴ **3** Καὶ εἶπεν· «Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη¹⁵ πλεῖον πάντων ἔβαλεν· **4** ἅπαντες¹⁶ γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ,¹⁷ αὕτη δέ, ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς, ἅπαντα¹⁸ τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.»¹⁹

Jerusalem will be destroyed

5 Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται, εἶπεν, **6** «Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε—ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον²⁰ ὃς οὐ καταλυθήσεται.»

The Olivet Discourse

21:7 Ἐπρωτότησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες· «Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται;» καὶ «Τί τὸ σημεῖον

¹ ειπον *rell* | ειπαν *KB,D* [0.5%] *NU*

² δε *f³⁵* *A,D,Q,W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | γαρ *KB* [1%] *NU*

³ λεγουσιν *rell* | 1 τινες *A* [17%]

⁴ υιον δαυιδ ειναι *f³⁵* *A,Q,W* [97.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 321 *KB* [0.3%] *NU* | ~ 312 [1%] | 12 *D* | υιος 2 εστιν [1%]

⁵ και αυτος *f³⁵* *A,D,W* [98%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 2 γαρ *KB* [2%] *NU* | 12 γαρ *Q*

⁶ βιβλω *rell* | 1 των *D,W* [8.5%] *OC*

⁷ ο *f³⁵* *KA,Q,W* [99.8%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- *B(D)NU*

⁸ κυριον αυτον *rell* | ~ 21 *A,B,Q* [17%] *OC*

⁹ υιος αυτου *f³⁵* *KB,D,Q,W* [92%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 21 *A,B* [8%] *NU*

¹⁰ αυτου *f³⁵* *KA,W* [98%] *CP,HF,RP,TR,OC* [NU] | αυτους (*Q*) | εαυτου [1.5%] | --- *B,D* [0.3%]

¹¹ ληψονται *rell* | λημψονται *KA,B,D,W* [1%] *NU*

¹² τα δωρα αυτων εις το γαζοφυλακιον *f³⁵* *A,Q,W* [96.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 456123 *KB,D* [3%] *NU* | four other variants

¹³ τινα και *f³⁵* (*A*)*Q,W* [84%] *CP,HF,RP* | ~ 21 *D* [11%] *TR* | 1 *KB* [5%] *OC,NU*

¹⁴ δυο λεπτα *f³⁵* *A(D)W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 21 *KB,Q* [1%] *NU*

¹⁵ η πτωχη αυτη *f³⁵* *A,Q,W* [95%] *HF,RP,TR,OC* | ~ 312 *KB(D)* [5%] *CP,NU*

¹⁶ απαντες *f³⁵* *A,Q,W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | παντες *KB(D)* [1%] *NU*

¹⁷ του θεου *f³⁵* *A,D,Q,W* [98.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- *KB* [1.5%] *NU*

¹⁸ απαντα *f³⁵* *A,W* [98.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | παντα *KB,D,Q* [1.5%] *NU*

¹⁹ εβαλεν *rell* | 1 ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετω [20%] (there are a few minor variations)

²⁰ λιθος επι λιθον *f³⁵* *W* (32.2%) *CP* | 12 λιθω *A,Q* (65.1%) *HF,RP,TR,OC,NU* | 12 λιθων (0.3%) | 12 λιθω ωδε *KB(D)* (0.5%) | 123 ωδε (0.4%) | ωδε 12 λιθω (0.5%) | ωδε 32 λιθω (0.5%) | ωδε 123 (0.2%) | two other variants (0.2%)

ὅταν μέλλῃ¹ ταῦτα γίνεσθαι;» **8** Ὁ δὲ εἶπεν· «Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε, πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες ὅτι² Ἐγὼ εἰμι καὶ Ὁ καιρὸς ἤγγικεν.» Μὴ οὖν³ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. **9** Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.»

Things are going to get bad, really bad

10 Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· «Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ⁴ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. **11** Σεισμοὶ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ⁵ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται.⁶ **12** Πρὸ δὲ τούτων ἀπάντων,⁷ ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς⁸ συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους⁹ ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. **13** Αποβήσεται δὲ¹⁰ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. **14** Θέσθε¹¹ οὖν εἰς τὰς καρδίας¹² ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι. **15** ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν ἣ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν ἢ ἀντιστῆναι¹³ πάντες¹⁴ οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. **16** Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν,¹⁵ καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. **17** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.¹⁶ **18** (Καὶ θριξὲς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόλθῃ— **19** ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.)

Jerusalem will be destroyed

20 Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλομένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν¹⁷ Ἱερουσαλήμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. **21** Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. **22** Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὐταὶ εἰσιν, τοῦ πληρωθῆναι¹⁸ πάντα τὰ γεγραμμένα. **23** Οὐαὶ δὲ¹⁹ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ²⁰ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν²¹ τῷ λαῷ τούτῳ. **24** Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας,²² καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη.²³ Καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι²⁴ πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν.

¹ μελλῃ *rell* | μελλει *W* [12%]

² οτι *f³⁵ A,D,W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- *XB* [1%] *NU*

³ ουν *f³⁵ A,W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- (*8*)*B,D* [1%] *NU*

⁴ ἐπι *f³⁵ B,W* [91%] *CP,HF,RP,TR,OC* | *επ* *XA,D* [9%] *NU*

⁵ κατα τοπους καὶ *f³⁵ A,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 312 *XB* [0.5%] *NU*

⁶ καὶ (−κ. 0.6%) σημεια (−σ. 0.4%) ἀπ ουρανοῦ (−α. ο. 0.3%) μεγάλα (−μ. *A* 0.3%) ἐσται (−ε. 0.2%) *f³⁵ (A)W* (85.9%) *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 125346 *X* (5.8%) | ~ 512346 (1.6%) | ~ 123465 (0.4%) | ~ 125634 (0.2%) | ~ 341256 *D* (0.2%) | ~ 134256 *B,NU* | 12345 *εσωνται* (4.3%) | ~ 12534 *εσωνται* (1%) | five further variants (0.5%)

⁷ ἀπαντων *f³⁵* [34%] *CP,TR* | *παντων* *XA,B,D,W* [66%] *HF,RP,OC,NU*

⁸ εἰς *f³⁵ A,W* [99.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | 1 *τας* *XB,D* [0.5%] *NU*

⁹ ἀγομενους *f³⁵ A,W* [98.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | *ἀπαγομενους* *XB,D* [1.5%] *NU*

¹⁰ δε *f³⁵ A,W* [99.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- *XB,D* [0.5%] *NU*

¹¹ θεσθε *f³⁵* [97%] *CP,HF,RP,TR,OC* | *θετε* *XA,B,D,W* [3%] *NU*

¹² εἰς τας καρδιας *f³⁵ W* [97%] *CP,HF,RP,TR,OC* | *εν ταις καρδιας* *XA,B,D* [3%] *NU*

¹³ ἀντειπειν ἢ ἀντιστηναι *f³⁵ A* [30%] | ~ 321 *XB* [1.5%] *NU* | 1 *ουδε* 3 *W* [68%] *CP,HF,RP,TR,OC* | 3 *D* | two other variants

¹⁴ παντες *f³⁵ XA,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | *απαντες* *B* [0.5%] *NU*

¹⁵ συγγενων καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν *f³⁵* [75%] *CP,HF,RP,OC* | ~ 54123 *XB(D)* [23%] *TR,NU* | 54 *συγγενεων* 23 *A,W* | at least eight further variants [2%]

¹⁶ ὑπο παντων δια το ονομα μου *rell* | ~ 345612 [20%]

¹⁷ τὴν *f³⁵ A* [99.5%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- *XB(D)W* [0.5%] *NU*

¹⁸ πληρωθῆναι *f³⁵ C* [56%] *CP,TR,OC* | *πλησθηναί* *XA,B,D,N,W* [44%] *HF,RP,NU*

¹⁹ δε *f³⁵ XA,C,N,W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | --- *B,D* [1%] *NU*

²⁰ γαρ *rell* | 1 *τοτε* [2.5%] *OC*

²¹ ἐν *f³⁵ W* [87%] *CP,HF,RP,TR* | --- *XA,B,C,D,N* [13%] *OC,NU*

²² μαχαίρας *f³⁵ XA,C,N* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | *μαχαίρης* *B* [0.5%] *NU* | *μαχαίραις* *W* | *ρομφαιας* *D* [0.5%]

²³ παντα τα εθνη *f³⁵ A,C,D,N,W* [99%] *CP,HF,RP,TR,OC* | ~ 231 *XB* [1%] *NU*

²⁴ ἀχρι *f³⁵ A,W* [93%] *CP,HF,RP,TR,OC* | 1 *ου* *XB,N* [1.5%] *NU* | *αχρισ ου* *C,D* [4%] | 1 *ουν* [1%] | two other variants

Christ will return to the earth

25 »Καὶ ἔσται¹ σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἔθνων, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης² θαλάσσης καὶ σάλου· **26** ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῆ³ οἰκουμένη—αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. **27** Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. **28** Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.»

Parable of the fig tree

29 Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς· «Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα. **30** Ὅταν προβάλλωσιν⁴ ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἐαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη⁵ ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. **31** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **32** Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ἂν πάντα γένηται. **33** Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,⁶ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁷

Watch and pray

34 »Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν⁸ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος⁹ ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ¹⁰ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. **35** Ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται¹¹ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. **36** Ἀγρυπνεῖτε οὖν¹² ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι ἵνα καταξιωθῆτε¹³ ἐκφυγεῖν πάντα¹⁴ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου.»

His daily routine

37 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ἠυλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν. **38** Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὄρθριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Judas joins the plot against Jesus

22:1 Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἄζύμων, ἡ λεγομένη Πάσχα. **2** Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. **3** Εἰσηλθεν δὲ ὁ¹⁵ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν (τὸν ἐπικαλούμενον¹⁶ Ἰσκαριώτην), ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. **4** Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ¹⁷ στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς.¹⁸ **5** Καὶ ἐχάρησαν,

¹ ἔσται **f**³⁵ A,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | ἔσονται **xB**,D,NU

² ηχούσης **f**³⁵ D,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC | ηχους **xA**,B,C,N [7%] NU

³ τη *rell* | εν 1 CP

⁴ προβαλλωσιν **f**³⁵ [28%] | προβαλωσιν **xA**,B,C,W [66%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | προσβαλωσιν [5%] | προβαλουσιν N | προβασωσιν D | three other variants

⁵ ἤδη *rell* | --- N [15%]

⁶ παρελεύσεται **f**³⁵ C,W [32%] | παρελευσονται **xA**,B,D,N [68%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁷ παρελθωσιν **f**³⁵ A,C,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC | παρελευσονται **xB**,D,T,W [1%] NU

⁸ βαρηθωσιν **f**³⁵ **xA**,B,C,T,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU | βαρυνθωσιν D [20%] TR | βαρυθωσιν N [5%]

⁹ αιφνιδιος *rell* | αιφνιδιος [18%] | εφνιδιος **x** | εφνειδιον N | ενιφνιος D | one other variant

¹⁰ αιφνιδιος εφ υμας επιστη **f**³⁵ C,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 4231 (**x**)B(D)T [1%] NU | ~ 1423 A,N [3%] | four other variants [1%]

¹¹ γαρ επελευσεται **f**³⁵ A,C,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ελευσεται [3%] | ~ επεισελευσεται 1 (**xB**,D)NU

¹² ουν **f**³⁵ A,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | δε **xB**,D,NU

¹³ καταξιωθητε **f**³⁵ A,C,D,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC | κατισχυσητε **xT**(W) [1.5%] NU | κατισχυσηται B [0.2%]

¹⁴ παντα **f**³⁵ **x** [85%] CP,HF,RP,OC | ταυτα 1 B,D [11%] TR,NU | 1 ταυτα A,C,N,W [4%] | two other variants

¹⁵ ο **f**³⁵ [47%] TR,OC | --- **xA**,B,C,D,N,W [53%] CP,HF,RP,NU

¹⁶ επικαλουμενον **f**³⁵ A,C,N [92%] CP,HF,RP,TR,OC | καλουμενον **xB**,D,W [3.5%] NU | λεγομενον [4%] | two other variants

¹⁷ και **f**³⁵ **xA**,B(D) [75%] HF,RP,NU | 1 τοις C,W [21%] CP,TR | 1 γραμματευσιν 1 N [4%] OC

¹⁸ αυτον παραδω αυτοις **f**³⁵ A,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 321 **x**³⁵**xB**,C [7%] NU | ~ 21 (D) | one other variant

καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύρια¹ δοῦναι. **6** Καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.²

The last night

Preparation for the last Passover

22:7 Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν³ ἧ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. **8** Καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπὼν, «Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν.» **9** Οἱ δὲ εἶπον⁴ αὐτῷ, «Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν;»⁵ **10** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Ἴδού, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ⁶ εἰσπορεύεται. **11** Καὶ ἐρεῖτε τῷ οικοδοεσπότῃ τῆς οἰκίας, «Λέγει σοι ὁ Διδάσκαλος· Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;» **12** Κακεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον⁷ μέγα, ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.» **13** Ἀπελθόντες δὲ εὔρον καθὼς εἶρηκεν⁸ αὐτοῖς, καὶ ἠτοίμασαν τὸ Πάσχα.

They eat the Passover

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν, καὶ οἱ δώδεκα⁹ ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. **15** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. **16** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι¹⁰ οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ¹¹ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.» **17** Καὶ δεξιόμενος¹² ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν· «Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς.¹³ **18** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι¹⁴ οὐ μὴ πῖω¹⁵ ἀπὸ τοῦ γενήματος¹⁶ τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου¹⁷ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ.»

Jesus institutes the Lord's Supper

19 Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, «Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.» **20** Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον,¹⁸ μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων· «Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.¹⁹

¹ ἀργυρια f³⁵ A,C [49%] OC | ἀργυριον Ϝ⁷⁵κB,D,N,W [51%] CP,HF,RP,TR,NU

² αυτοις ατερ οχλου f³⁵ N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 Ϝ⁷⁵κA,B,C [1%] NU | 23 D | 1 [3%]

³ εν f³⁵ κA,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- B,C,D [1%]

⁴ ειπον rell | ειπαν Ϝ⁷⁵κB,C,D [1.5%] NU | ειπων [1%]

⁵ ετοιμασομεν f³⁵ [60%] CP,HF,RP | ετοιμασωμεν Ϝ⁷⁵κA(B)C(D)N,W [40%] TR,OC,NU

⁶ ου f³⁵ D,W [86%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 εαν A,N [12%] | εις ην κB,C [1.5%] NU | three other variants [0.5%]

⁷ αναγαιον f³⁵ A,B(D)N [45%] NU | ανωγαιον [27%] CP,OC | ανωγειον [17%] HF,RP,TR | ανωγειων [5%] |

ανογαιον [4%] | αναγειον C,W [1%] | ανωγαιαν κ | three other variants [1%]

⁸ ειρηκεν f³⁵ A,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC | ειρηκει Ϝ⁷⁵κB,C,D [1%] NU | ειπεν [5%]

⁹ δωδεκα f³⁵ A,C,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κB,D [0.5%] NU

¹⁰ ουκετι f³⁵ (D)N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ^{75v}κA,C,B [3%] NU | one other variant

¹¹ εξ αυτου f³⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | απ 2 D [1%] | αυτο κB,C [1%] NU | one other variant

¹² δεξιμενος rell | 1 το A,D,W [12%] OC | 1 και [3%]

¹³ εαυτοις f³⁵ A,D,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC | εις εαυτους B,C [6%] NU | εις αυτους [1%] | αλληλοις κ | two other variants

¹⁴ οτι f³⁵ κA,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- B,C,D [2%]

¹⁵ ου μη πιω f³⁵ A,C,N [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 123 απο του νυν Ϝ^{75v}κB [6%] NU | ~ απο του νυν 123 D [1.5%] | 123 νυν W

¹⁶ γενηματος f³⁵ Ϝ⁷⁵κA,B,C,D,N,W [85%] CP,HF,RP,OC,NU | γεννηματος [15%] TR

¹⁷ οτου f³⁵ A,D,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC | ου κB,C [2%] NU | του W

¹⁸ ωσαυτως και το ποτηριον f³⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 Ϝ^{75v}κB [0.5%] NU | D has long omission

¹⁹ εκχυνομενον f³⁵ N(W) [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εκχυννομενον κA,B,T [3.5%] NU

The betrayer is present

21 »Πλὴν ἰδοῦ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. **22** Καὶ¹ ὁ μὲν Υἱὸς² τοῦ Ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὄρισμένον,³ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.» **23** (Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἶη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.)

Wanting to be 'the greatest' is not a valid option

24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. **25** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· «Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν⁴ αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. **26** Ὑμεῖς δὲ οὐχ⁵ οὕτως—ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω⁶ ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. **27** Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχ⁷ ὁ ἀνακείμενος; Ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν⁸ ὡς ὁ διακονῶν. **28** Ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. **29** Καγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ Πατήρ μου, βασιλείαν, **30** ἵνα ἐσθίητε⁹ καὶ πίνετε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.¹⁰ καὶ καθίσεσθε¹¹ ἐπὶ θρόνων κρινόντες τὰς δώδεκα φυλάς¹² τοῦ Ἰσραήλ.»

Peter will deny Him

31 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος.¹³ «Σίμων, Σίμων, ἰδοῦ ὁ Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι¹⁴ ὡς τὸν σῖτον. **32** Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ¹⁵ ἡ πίστις σου· καὶ σύ, ποτὲ ἐπιστρέψας, στηριζόν¹⁶ τοὺς ἀδελφούς σου.» **33** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, «Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.» **34** Ὁ δὲ εἶπεν, «Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ¹⁷ φωνήσῃ¹⁸ σήμερον ἀλέκτωρ πρὶν ἢ¹⁹ τρίς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναί με.»²⁰

“Buy a sword”

35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, «Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου²¹ καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τινος ὑστερήσατε;»²² Οἱ δὲ εἶπον,²³ «Οὐδενός.»²⁴ **36** Εἶπεν οὖν²⁵ αὐτοῖς· «Ἀλλὰ νῦν, ὁ ἔχων

¹ καὶ f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | οτι ϕ⁷⁵κΒ,D,T [1%] NU

² μεν υιος f³⁵ A(D)N,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC | 2 κ | ~ 21 ϕ^{75v}B,T [0.3%] NU

³ πορευεται κατα το ωρισμενον f³⁵ A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 ϕ^{75v}κΒ,D,T [3%] NU

⁴ κυριευουσιν *rell* | κυριευσουσιν [3.5%] | κατακυρευουσιν N [13%]

⁵ ουχ *rell* | ουκ CP

⁶ γενεσθω f³⁵ A,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR | γινεσθω (κΒ,D)T [3.5%] OC,NU

⁷ ουχ f³⁵ (D) [33%] | ουχι ϕ⁷⁵κΑ,T [67%] CP,HF,RP,TR,OC,NU | ουχει B,N,W

⁸ ειμι εν μεσω υμων f³⁵ (A)N,Q^v,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 κΒ,T [0.5%] NU | D is wild

⁹ εσθητε f³⁵ A [99%] CP,HF,RP,TR,OC | εσθητε ϕ⁷⁵B,D,T,NU | εσθηται κQ | εσθειται W | εσθειεται N

¹⁰ εν τη βασιλεια μου f³⁵ ϕ⁷⁵κΑ,B,N,Q,T,W [60%] CP,HF,TR,OC,NU | 123 D | --- [40%] RP [homoioteleuton]

¹¹ καθισεσθε f³⁵ [64%] CP,HF,RP,OC | καθησεσθε κN [23%] NU | καθισησθε [12%] TR | καθησθε B,T [0.5%] | καθησεσθαι A,Q,W | καθεξησθε D | two other variants

¹² κρινοντες τας δωδεκα φυλας f³⁵ κΑ,N,Q,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 2341 ϕ⁷⁵(B)T [0.3%] NU | 134 D

¹³ ειπεν δε ο κυριος f³⁵ κΑ,D,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- ϕ⁷⁵B,T [0.5%] NU

¹⁴ σινιασαι *rell* | συνιασαι OC | σενιασαι ϕ^{75v}Α,B,D,N,Q,T,W | ζινιασαι κ

¹⁵ εκλιπη f³⁵ κΒ,D,N,T [52%] HF,RP,OC,NU | εκλειπη A,Q,W [48%] CP,TR

¹⁶ στηριζον f³⁵ D,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC | στηρισον κΑ,B,Q,T [4.5%] NU | three other variants

¹⁷ μη f³⁵ A,D,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR | --- ϕ^{75v}κΒ,T [4.5%] OC,NU

¹⁸ φωνηση f³⁵ N,W [64%] CP,HF,RP | φωνησει κΑ,B,D,T [36%] TR,OC,NU

¹⁹ πριν η f³⁵ A,N,W [90.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 Q [2%] | εως κΒ,T [1.5%] NU | εως ου [6%] | εως του D

²⁰ απαρνηση μη ειδεναι με f³⁵ A(D)N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 4123 [1%] | 123 [1%] | 134 [1.5%] | ~ 413 κΒ,T [0.5%] NU | ~ 143 Q [1%] | απαρνησει 234 [3%]

²¹ βαλαντιου f³⁵ [63%] HF,RP,TR | βαλλαντιου ϕ^{75v}κΑ,B,D,N,Q,T,W [37%] CP,OC,NU

²² υστερησατε *rell* | υστερηθητε [2%] OC | υστερησαται κN | three other variants

²³ ειπον *rell* | ειπαν B,D,T [0.5%] NU | ειπεν A

²⁴ ουδενος f³⁵ κD [52%] CP,TR | ουθενος ϕ⁷⁵Α,B,N,Q,T,W [48%] HF,RP,OC,NU

²⁵ ειπεν ουν f³⁵ A,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 δε ϕ⁷⁵B,T [1.5%] NU | ο δε 1 κD [0.2%] | --- [0.5%]

βαλάντιον¹ ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλήσει² τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγοράσει³ μάχαιραν. **37** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι⁴ τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί· τὸ «Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη»· καὶ γὰρ τὰ⁵ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.» **38** Οἱ δὲ εἶπον,⁶ «Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὄδε δύο.» Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Ἰκανόν ἐστιν.»

Gethsemane

39 Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.⁷ **40** Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, «Προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.» **41** Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάρσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θείς τὰ γόνατα προσηύχετο **42** λέγων, «Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν⁸ τὸ ποτήριον τοῦτο⁹ ἀπ' ἐμοῦ—πλὴν, μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σόν, γενέσθω.»¹⁰ **43** Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. **44** Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο· ἐγένετο δὲ¹¹ ὁ ἰδρῶς¹² αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος, καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.¹³ **45** Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς¹⁴ εὔρεν αὐτοὺς κοιμωμένους¹⁵ ἀπὸ τῆς λύπης. **46** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Τί καθυδύετε; Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.»

Betrayal and arrest

47 Ἔτι δὲ¹⁶ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος· καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο¹⁷ αὐτοῦς,¹⁸ καὶ ἠγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν (τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδῶκε αὐτοῖς, «Ὅν ἂν φιλήσω, αὐτὸς ἐστίν»)¹⁹. **48** Ὁ δὲ Ἰησοῦς²⁰ εἶπεν αὐτῷ, «Ἰούδα, φιλήματι τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδως;»

49 Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν τὸ ἐσόμενον εἶπον²¹ αὐτῷ,²² «Κύριε, εἰ πατάξομεν²³ ἐν μαχαίρα;»²⁴ **50** Καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως²⁵ καὶ ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ οὐς²⁶ τὸ δεξιόν. **51** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, «Ἐὰτε ἕως τούτου»· καὶ ἀγάμενος τοῦ ὠτίου

¹ βαλαντιον f³⁵ [60%] HF,RP,TR | βαλλαντιον xA,B,D,N,Q,T,W [40%] CP,OC,NU

² πωλησει f³⁵ N [64%] CP,HF,RP,OC | πωλησατω Ϝ^{75v}xA,B,Q,T,W [28%] TR,NU | πωλησει [4%] | πωληση [4.5%] | πωλησαι D

³ αγορασει f³⁵ D [77%] CP,HF,RP,OC | αγορασατω Ϝ^{75v}xA,B,Q,T,W [21%] TR,NU | αγοραση N [2%]

⁴ ετι f³⁵ N [94%] CP,HF,RP,TR,OC | --- xA,B,D,Q,T,W [6%] NU

⁵ τα f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC | το xB,D,Q(T)W [1%] NU

⁶ ειπον *rell* | ειπαν Ϝ⁷⁵xB,D,Q,T [1%] NU | ειπων [1%]

⁷ αυτου f³⁵ N [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵xA,B,D,Q,T,W [3%] NU

⁸ παρενεγκειν f³⁵ A,N,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC | παρενεγκε Ϝ⁷⁵B(D)Q,T [13%] NU | παρενεγκαι x [7%]

⁹ το ποτηριον τουτο f³⁵ A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR | ~ 312 Ϝ⁷⁵B(D)Q,T [1%] OC,NU | ~ 3123 x

¹⁰ γενεσθω f³⁵ Ϝ⁶⁹(D)N [77%] CP,HF,RP,TR | γινεσθω (Ϝ⁷⁵xA,B)Q,T,W [23%] OC,NU

¹¹ εγενετο δε f³⁵ D,Q [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ κα 1 x [3.5%] NU | omit verses 43-44 Ϝ^{69,75}A,B,N,T,W (1.3%) (NU puts them in [[]])

¹² ιδρωσ *rell* | υδρωσ CP

¹³ have verses 43-44 f³⁵ (x)D,Q(0171) (98.7%) CP,HF,RP,TR,OC[[NU]] | omit verses 43-44 Ϝ⁷⁵A,B,N,T,W (0.9%) | place them after Mt. 26:39 (C) (0.4%)

¹⁴ μαθητας *rell* | 1 αυτου [3%] TR

¹⁵ αυτους κοιμωμενους f³⁵ A,N,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵xB,D,T,0171 [1.5%] NU

¹⁶ δε f³⁵ D,0171 [83%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵xA,B,N,T,W [17%] NU

¹⁷ προηρχετο *rell* | προηγεν D [8%] OC | προσηρχετο Ϝ⁷⁵ [2%]

¹⁸ αυτους f³⁵ Ϝ^{69,75}xA,B,D,N,T [85%] CP,HF,RP,OC,NU | αυτων [15%] TR | αυτου W

¹⁹ τουτο γαρ σημειον δεδωκει αυτοις ον αν φιλησω αυτος εστιν f³⁵ D [45%] (with minor variations) CP,OC | --- Ϝ⁷⁵xA,B,N,T,W [55%] HF,RP,TR,NU

²⁰ ο δε ιησους f³⁵ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 32 Ϝ⁷⁵xB,T [1%] NU

²¹ ειπον *rell* | ειπαν Ϝ⁷⁵xB,D,T [1%] NU

²² αυτω f³⁵ A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵xB,T [1%] NU | τω κυριω D

²³ παταξομεν *rell* | παταξωμεν [22%]

²⁴ μαχαιρα f³⁵ A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | μαχαιρη Ϝ⁷⁵xB,D,T [1%] NU

²⁵ τον δουλων του αρχιερεως f³⁵ Ϝ⁷⁵A,D,W,0171¹ [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 3412 xB,T [1.5%] NU

²⁶ αυτου το ους f³⁵ A,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 Ϝ⁷⁵xB,T,0171 [2%] NU | 12 ωτιον D [2%]

αὐτοῦ¹ ἰάσατο αὐτόν.

52 Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς² πρὸς τοὺς παραγενομένους πρὸς³ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους· «Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξεληλύθατε⁴ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; **53** Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἀλλὰ⁵ αὕτη ὑμῶν ἐστίν⁶ ἡ ὥρα· καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.»

Peter denies Jesus

54 Συλλαβόντες δὲ αὐτόν, ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον⁷ εἰς τὸν οἶκον⁸ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. **55** Ἀψάντων⁹ δὲ πῦρ¹⁰ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν,¹¹ ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ¹² αὐτῶν. **56** Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν, «Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.» **57** Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτόν¹³ λέγων, «Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν.»¹⁴

58 Καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν ἔφη, «Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ.» Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,¹⁵ «Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.» **59** Καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῆσχυρίζετο λέγων, «Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν.» **60** Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, «Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις.» Καὶ παραχρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ,¹⁶ ἐφώνησεν¹⁷ ἀλέκτωρ.

61 Καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου¹⁸ τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι «Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι,¹⁹ ἀπαρνήσῃ με τρίς.» **62** Καὶ ἐξελθὼν ἔξω²⁰ ἔκλαυσεν πικρῶς.

Guards mistreat Jesus

63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν²¹ ἐνέπαιζον αὐτῷ, δαίροντες.²² **64** Καὶ περικαλύψαντες αὐτόν, ἔτυπον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ἐπηρώτων αὐτόν²³ λέγοντες· «Προφήτευσον. Τίς ἐστὶν ὁ παίσις σε;» **65** Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Crucifixion day

Jesus judged by the Council

22:66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε²⁴ καὶ γραμματεῖς,

¹ αὐτου f³⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵κΒ, T, W [2.5%] NU | D is wild

² ο ιησους f³⁵ W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | 2 Ϝ⁷⁵κΑ, B, T [0.5%] NU | --- D [1%]

³ προς f³⁵ κ [33%] CP | επ Ϝ⁷⁵Α, B, D, T, W, 0171 [67%] HF, RP, TR, OC, NU

⁴ εξεληλυθατε f³⁵ A, W [80%] CP, HF, RP, TR, OC | εξηλθατε Ϝ⁷⁵κΒ, D, T [4%] NU | εξηλθετε 0171 [16%]

⁵ αλλα f³⁵ D, T [46%] | αλλ Ϝ⁷⁵κΑ, B [54%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | αλλ η W

⁶ υμων εστιν f³⁵ A [80%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 Ϝ⁷⁵Β, D, T, W [20%] OC, NU | 2 κ

⁷ εισηγαγον f³⁵ Ϝ⁷⁵κΑ, B, T [37%] CP, NU | 1 αυτον [55%] HF, RP, TR, OC | συναγαγον αυτον W | --- (D) [8%]

⁸ τον οικον f³⁵ A, D, W [93%] CP, HF, RP, TR, OC | την οικιαν Ϝ⁷⁵κΒ, T [7%] NU

⁹ απαντων f³⁵ A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | περιαπαντων Ϝ⁷⁵κΒ, T [0.5%] NU

¹⁰ πυρ *rell* | πυραν [2.5%] OC

¹¹ αυτων f³⁵ A, W [95%] CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵κΒ(D)T [5%] NU

¹² εν μεσω f³⁵ κ(A)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | μεσος Ϝ⁷⁵Β, T, 0171^v [1%] NU | μετ D

¹³ αυτον f³⁵ A, D, N, W [68%] CP, HF, RP, TR | --- Ϝ⁷⁵κΒ, T [32%] OC, NU

¹⁴ γυναι ουκ οίδα αυτον f³⁵ A, N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 Ϝ⁷⁵κΒ, T [1%] NU | 234 D [0.5%]

¹⁵ ειπεν f³⁵ Ϝ⁶⁹Α, D, N, W [90%] CP, HF, RP, TR, OC | εφη Ϝ⁷⁵κΒ, T [10%] NU

¹⁶ αυτου *rell* | του πετρου [15%]

¹⁷ εφωνησεν *rell* | 1 ο [3%] TR

¹⁸ λογου f³⁵ A, D, N, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ρηματος Ϝ^{69,75}κΒ, T [3.5%] NU

¹⁹ φωνησαι f³⁵ A, D, N, W [87%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 σημερον Ϝ⁷⁵κΒ, T [12%] NU | σημερον 1 [1%]

²⁰ εξω f³⁵ Ϝ⁷⁵κΒ, D, T [47%] NU | 1 ο πετρος A, N, W [53%] CP, HF, RP, TR, OC

²¹ τον ιησουν f³⁵ A, N, W [96.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτον Ϝ⁷⁵κΒ, D, T, 0171^v [3.5%] NU

²² δαιροντες f³⁵ [35%] | δεροντες Ϝ⁷⁵κΑ, B, N, T, W [65%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | --- D, 0171

²³ αυτον ετυπον αυτου το προσωπον και επηρωτων αυτον f³⁵ A, N, W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2134578 [4%]

| ~ 345216 D | ~ 87 Ϝ⁷⁵Β, T [2%] NU | 78 κ

²⁴ τε f³⁵ Ϝ⁷⁵κΑ, B, N, T, W [50%] CP, TR, NU | --- (D) [50%] HF, RP, OC

καὶ ἀπήγαγον¹ αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,² λέγοντες, **67** «Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ³ ἡμῖν.» Εἶπεν δὲ αὐτοῖς· «Ἐὰν ὑμῖν εἶπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. **68** Ἐὰν δὲ καὶ⁴ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε.⁵ **69** Ἀπὸ τοῦ νῦν⁶ ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.» **70** Εἶπον⁷ δὲ πάντες, «Σὺ οὖν εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;» Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, «Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ΕΓΩ ΕΙΜΙ.» **71** Οἱ δὲ εἶπον·⁸ «Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτυρίας;⁹ Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.»

Jesus taken to Pontius Pilate

23:1 Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον¹⁰ αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. **2** Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες, «Τοῦτον εὖρομεν¹¹ διαστρέφοντα τὸ ἔθνος,¹² καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους¹³ διδόναι,¹⁴ λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι.» **3** Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν¹⁵ αὐτὸν λέγων, «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, «Σὺ λέγεις.» **4** Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους,¹⁶ «Οὐδὲν εὕρισκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ.» **5** Οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες ὅτι «Ἀνασειεὶ τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας,¹⁷ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε.»

Jesus taken to Herod

6 Πιλάτος δὲ ἀκούσας «Γαλιλαῖαν,»¹⁸ ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν. **7** Καὶ ἐπιγνούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρόδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. **8** Ὁ δὲ Ἡρόδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν, ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ¹⁹ ἰδεῖν αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν²⁰ πολλὰ²¹ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἠλπίζεν τι²² σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. **9** Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. **10** Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς,²³ εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. **11** Ἐξουθενήσας δὲ αὐτόν²⁴ ὁ Ἡρόδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτόν²⁵ ἐσθῆτα λαμπράν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. **12** (Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὃ τε Πιλάτος καὶ ὁ

¹ ἀπηγαγον f³⁵ Ϝ⁷⁵κΒ,D,T [24%] CP,NU | ἀνηγαγον A,W [75%] HF,RP,TR,OC | ηγαγον N [1%]

² αὐτων f³⁵ Ϝ⁷⁵κΒ,D,T [74%] CP,HF,RP,NU | εαυτων A,N,W [23%] TR,OC | αυτον [2%] | three other variants [1%]

³ ειπε f³⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ειπον Ϝ⁷⁵κΒ,T [0.5%] NU | --- D

⁴ και f³⁵ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κΒ(D)T [1.5%] NU

⁵ μοι η απολυσητε f³⁵ A,D,N,W [94.3%] CP,HF,RP,TR,OC | 12 (three variations of the verb) (0.5%) | ~ 23 με (0.3%) | 23 (2.4%) | 1 (1.6%) | --- Ϝ⁷⁵κΒ,T (0.4%) NU | four other variants (0.4%)

⁶ νυν f³⁵ N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 δε Ϝ⁷⁵κΑ,B,D,T [1.5%] NU

⁷ ειπον *rell* | ειπαν Ϝ⁷⁵κΒ,T [1%] NU | one other reading

⁸ ειπον *rell* | ειπαν Ϝ⁷⁵κΒ,D,T [1%] NU

⁹ χρειαν εχομεν μαρτυριας f³⁵ κΑ,D,N,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 Ϝ⁷⁵Β,T [0.5%] NU | 1 εχομεν 3 [12%] | 12 μαρτυρων D [2.5%]

¹⁰ ηγαγον *rell* | ηγαγεν [1%] CP,TR

¹¹ ευρομεν *rell* | ευραμεν B,T [1%] NU | ευρον D | ευρωμεν [1%] | two other variants

¹² εθνος f³⁵ A,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 ημων Ϝ⁷⁵κΒ,D,N,T [30%] NU

¹³ καισαρι φορους f³⁵ (N)W [91%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 Ϝ⁷⁵κΒ(D)T [1%] NU | 1 φορον A [8%]

¹⁴ διδοναι f³⁵ A(D)N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 και Ϝ⁷⁵κΒ,T [4%] NU

¹⁵ επηρωτησεν f³⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ηρωτησεν Ϝ⁷⁵κΒ,T [0.5%] NU

¹⁶ οχλους *rell* | 1 οτι [1%] OC

¹⁷ ιουδαιας f³⁵ Ϝ⁷⁵Α(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 και κΒ,T [0.5%] NU

¹⁸ γαλιλαιαν f³⁵ A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κΒ,T [0.5%] NU | γαλιλαιας N | four other spellings

¹⁹ θελων εξ ικανου f³⁵ A [72%] CP,HF,RP,TR | ~ 231 [4%] OC | 123 χρονου N,W [20%] | 12 ικανων χρονων D | ~ 23 χρονου 1 [3.5%] | ~ 2 ικανων χρονων 1 Ϝ⁷⁵κΒ,T [0.5%] NU | several other variants

²⁰ ακουειν *rell* | 1 αυτου [3%] OC

²¹ πολλα f³⁵ A,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC | --- Ϝ⁷⁵κΒ,D,T [5%] NU

²² τι *rell* | ετι CP

²³ αρχιερεις και οι γραμματεις *rell* | ~ 4231 OC

²⁴ αυτον f³⁵ A,B,D(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 και Ϝ⁷⁵Ν,T [2.5%] [NU] | και κ

²⁵ αυτον f³⁵ A(D)N,T,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC | αυτω [6%] | --- Ϝ⁷⁵κΒ [5%] NU | one other variant

Ἡρώδης¹ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων—προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτοῦς.)²

Pilate sentences Jesus

13 Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, **14** εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα³ τὸν λαόν, καὶ ἰδοῦ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν⁴ εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. **15** Ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης (ἀνεπέμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν).⁵ καὶ ἰδοῦ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. **16** Παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.» **17** (Ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα.)⁶

18 Ἀνεκράξαν⁷ δὲ παμπληθεῖ⁸ λέγοντες· «Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν⁹ Βαραββᾶν»—**19** ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακὴν.¹⁰ **20** Πάλιν οὖν¹¹ ὁ Πιλάτος προσεφώνησεν,¹² θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. **21** Οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες· «Σταύρωσον, σταύρωσον¹³ αὐτόν.» **22** Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον¹⁴ θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.» **23** Οἱ δὲ ἐπέ-κειντο φωναῖς μεγάλας, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι· καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχιερέων.¹⁵ **24** Ὁ δὲ¹⁶ Πιλάτος ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. **25** Ἀπέλυσεν δὲ¹⁷ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν¹⁸ φυλακὴν, ὃν ἠτοῦντο· τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Jesus is crucified

26 Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος Κυρηναίου (ἐρχομένου¹⁹ ἀπ' ἀγροῦ), ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὀπισθεν²⁰ τοῦ Ἰησοῦ. **27** Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ²¹ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνον αὐτόν. **28** Στραφεῖς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς²² εἶπεν· «Θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ· πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. **29** Ὅτι ἰδοῦ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, «Μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ²³ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.»²⁴ **30** Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν,

¹ πιλατος και ο ηρωδης f³⁵ A(D)N [74%] CP, HF, RP, TR | ~ 4231 Ϝ⁷⁵κβ, T [1.5%] OC, NU | 124 W [24.5%]

² εαυτους f³⁵ A, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτους Ϝ⁷⁵κβ, T [0.5%] NU | D has long omission

³ αποστρεφοντα *rell* | διαστρεφοντα [14%]

⁴ ουδεν f³⁵ A, D, N, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ουθεν Ϝ⁷⁵κβ, T [1%] NU

⁵ ανεπεμψα γαρ υμας προς αυτον f³⁵ A, D, N, W [82%] CP, HF, RP, TR, OC | ανεπεμψεν 2345 [2%] | ~ 12543 [2%] | ~ ανεπεμψεν 2543 [2%] | ~ ανεπεμψεν 254 ημας Ϝ⁷⁵κβ, T [12%] NU

⁶ have verse 17 (with a variety of minor variations) f³⁵ (κ)(D)(N)W (97.9%) CP, HF, RP, TR, OC | omit verse 17 Ϝ⁷⁵ A, B, T (1.9%) NU | longer omissions (0.2%)

⁷ ανεκραξαν f³⁵ A, D, N(W) [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ανεκραγον Ϝ⁷⁵κβ, T [1.5%] NU

⁸ παμπληθει *rell* | παμπληθη CP

⁹ ημιν f³⁵ A, D, W [88%] HF, RP, OC | 1 τον Ϝ⁷⁵κβ, N, T [12%] CP, TR, NU

¹⁰ βεβλημενος εις φυλακην f³⁵ A, D, N [93.5%] CP, HF, RP, TR | 12 την 3 W [6%] OC | βληθεις εν τη φυλακη Ϝ⁷⁵ B, T [0.5%] NU | εν τη φυλακη κ

¹¹ ουν f³⁵ N, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | δε Ϝ⁷⁵κβ, A, B, D, T [1.5%] NU | one other variant

¹² προσεφωνησεν f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 αυτοις Ϝ⁷⁵κβ, T [2%] NU | 1 αυτους D

¹³ σταυρωσον σταυρωσον f³⁵ A, N [95%] CP, HF, RP, TR, OC | σταυρου σταυρου Ϝ⁷⁵κβ, D [0.3%] NU | 1 W [5%]

¹⁴ αιτιον *rell* | αξιον [2%] OC

¹⁵ και των αρχιερων f³⁵ A(D)N, W (99%) CP, HF, RP, TR, OC | --- Ϝ⁷⁵κβ (0.5%) NU | six other readings (0.4%)

¹⁶ ο δε f³⁵ A(D)N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | και Ϝ⁷⁵κβ [0.5%] NU

¹⁷ δε f³⁵ Ϝ⁷⁵κβ, A, B, D, N, W [70%] CP, HF, RP, NU | 1 αυτοις [20%] TR | 1 αυτοις τον βαραββαν [10%] OC

¹⁸ την f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, C, N [90%] CP, HF, RP, TR, OC | --- κβ, D [10%] NU | τη W

¹⁹ σιμωνος τινος κυρηναιου ερχομενου f³⁵ (A)N, W [96%] CP, HF, RP, OC | 123 του 4 [2%] TR | σιμωνα τινα κυρηναιον ερχομενον Ϝ⁷⁵κβ [2%] NU | τινα σιμωνα κυρηναιον ερχομενον C, D

²⁰ οπισθεν *rell* | οπισω [3%] OC

²¹ αι και f³⁵ W [95%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 Ϝ⁷⁵ A, B, C(D)N [5%] NU | --- κ

²² προς αυτας ο ιησους f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC [NU] | ~ 3412 C(D) [1%] | 124 Ϝ⁷⁵κβ [0.3%] | three other variants

²³ και f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, D, W [90%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 αι κβ, C, N [10%] NU

²⁴ εθηλασαν f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, TR, OC | εθρεψαν Ϝ⁷⁵κβ, C [1%] NU | εξεθρεψαν D [1%]

«Πέσετε ἐφ’ ἡμᾶς,» καὶ τοῖς βουνοῖς, «Καλύψατε ἡμᾶς.» **31** Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ζύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;»¹

32 Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο, κακοῦργοι,² σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. **33** Καὶ ὅτε ἀπῆλθον³ ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν· καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.

34 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.»⁴ διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐβαλον⁵ κλῆρον.⁶ **35** Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς⁷ λέγοντες, «Ἄλλους ἔσωσεν· σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός.»⁸ **36** Ἐνεπαιζον⁹ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ¹⁰ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, **37** καὶ λέγοντες, «Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν.»

38 Ἦν δὲ καὶ¹¹ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ’ αὐτῷ,¹² γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς.¹³

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ¹⁴

39 Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν λέγων, «Εἰ¹⁵ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτόν καὶ ἡμᾶς.» **40** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα¹⁶ αὐτῷ λέγων.¹⁷ «Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; **41** Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἐπράξεν.» **42** Καὶ ἔλεγεν τῷ¹⁸ Ἰησοῦ, «Μνήσθητί μου, Κύριε,¹⁹ ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ²⁰ σου.» **43** Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,²¹ «Ἀμὴν λέγω σοι,²² σήμερον μετ’ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ.»

Jesus dismisses His spirit

44 Ἦν δὲ²³ ὥσει ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ’ ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.²⁴ **45** Καὶ

¹ γενηται *rell* | γινεται [9%] | γενησεται [10%]

² δυο κακουργοι **f**³⁵ A,C,D,N,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 **ϕ**⁷⁵κΒ,NU

³ απηλθον **f**³⁵ A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ηλθον **ϕ**⁷⁵κΒ,C(D)Q [2.5%] NU | three other variants

⁴ ο δε ιησους ελεγεν πατερ αφες αυτοις ου γαρ οιδασιν τι ποιουσιν **f**³⁵ κ(A)C,N(Q) (99.2%—with a variety of minor variations) CP,HF,RP,TR,OC[[NU]] | --- **ϕ**⁷⁵Β,D,W (0.8%)

⁵ εβαλον *rell* | εβαλλον N [9%] OC

⁶ κληρον **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵κΒ,C,D,Q,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | κληρους A,N [3%] NU

⁷ συν αυτοις **f**³⁵ A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵κΒ,C,Q [3%] NU | D is wild

⁸ ο του θεου εκλεκτος **f**³⁵ A,N,Q [95%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 1423 C [0.5%] | ~ 2314 B,W [1%] NU | ~ 12314 κ | 1 υιος 2314 **ϕ**⁷⁵ [3%] | D is wild

⁹ ενεπαιζον **f**³⁵ A,N,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ενεπαιζαν **ϕ**⁷⁵κΒ [0.5%] NU | ενεπαιζον C,D,W

¹⁰ και **f**³⁵ N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵κΑ,B,C [1%] NU | τε D

¹¹ και **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵κΑ,B,N,Q,W [75%] HF,RP,TR,OC,NU | 1 η C,D [22.5%] CP | η [1.5%] | --- [1%]

¹² γεγραμμενη επ αυτω **f**³⁵ N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 C [1.5%] | 23 **ϕ**⁷⁵κΒ [0.5%] NU | επιγεγραμμενη 23 A,D,Q

¹³ γραμμασιν ελληνικοις και ρωμαικοις και εβραικοις **f**³⁵ A,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC | 1246 κD [1%] | --- **ϕ**⁷⁵Β,C [0.5%] NU | several minor variations

¹⁴ ουτος εστιν ο βασιλευς των ιουδαιων **f**³⁵ A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | 12 ιησους 3456 N,Q [2%] | ~ 345612 D | ~ 34561 **ϕ**⁷⁵κΒ [0.5%] NU | 3456 C

¹⁵ ει **f**³⁵ A,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ουχι **ϕ**⁷⁵κΒ,C [0.5%] NU | D has long omission

¹⁶ επετιμα **f**³⁵ A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | επετιμων **ϕ**⁷⁵κΒ,C [1%] NU | one other variant

¹⁷ λεγων **f**³⁵ A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | εφη **ϕ**⁷⁵κΒ,C [1%] NU

¹⁸ τω **f**³⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵κΒ,C [0.3%] NU | αυτω (D)

¹⁹ κυριε **f**³⁵ A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵κΒ,C [3%] NU | D is wild

²⁰ εν τη βασιλεια **f**³⁵ κΑ,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | εις την βασιλειαν **ϕ**⁷⁵Β [0.3%] NU | D is wild

²¹ ο ιησους **f**³⁵ A,C(D)W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵κΒ [0.3%] NU

²² λεγω σοι **f**³⁵ κΑ,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 **ϕ**⁷⁵Β,C [0.5%] NU | D is wild

²³ ην δε **f**³⁵ A,D,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ και 1 κ | ~ και 1 ηδη **ϕ**⁷⁵Β,C [0.5%] NU

²⁴ ενατης **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵κΑ,B,C,D,Q,W [70%] CP,HF,RP,OC,NU | εννατης **f**^{35pt} [30%] TR [I do not consider an alternate spelling of a number to be a proper variant, since there is absolutely no difference in meaning.]

ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος¹ καὶ ἐσχίσθη² τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. **46** Καὶ φωνήσας φωνῆ μεγάλη, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, «Πάτερ, εἰς χειράς σου παραθήσομαι³ τὸ πνεῦμά μου.» Καὶ ταῦτα⁴ εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

Various reactions

47 Ἴδὼν δὲ ὁ ἐκατόνταρχος⁵ τὸ γενόμενον, ἐδόξασεν⁶ τὸν Θεὸν λέγων, «Ὦντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.» **48** Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα,⁷ τύπτοντες ἑαυτῶν⁸ τὰ στήθη ὑπέστρεφον. **49** Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ⁹ μακρόθεν,¹⁰ καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι¹¹ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὀρῶσαι ταῦτα.

Jesus' body is buried

50 Καὶ ἰδοῦ, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς ὑπάρχων,¹² ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος **51** (οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν), ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹³ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προσεδέχετο καὶ αὐτὸς¹⁴ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. **52** οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **53** Καὶ καθελὼν αὐτὸ¹⁵ ἐνετύλιξεν αὐτὸ¹⁶ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ¹⁷ ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς¹⁸ κείμενος. **54** Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευὴ.¹⁹ σάββατον²⁰ ἐπέφωσκεν. **55** Κατακολουθήσασαι δὲ²¹ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας,²² ἐθέασαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. **56** Ὑποστρέψασαι δὲ ἠτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἠσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.

Resurrection Day

“He is not here, but is risen!”

24:1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέος,²³ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα²⁴ φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν

¹ καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος f³⁵ A,Q,W (96.8%) CP, HF, RP, TR | ~ 2 δε 34 D | του ηλιου εκλειποντος B (0.4%) OC | του ηλιου εκλιποντος P⁷⁵NC (0.4%) NU | του ηλιου ἐσκοτισθεντος (0.7%) | conflation (1.2%) | two other variants (0.2%) | --- (0.4%)

² καὶ ἐσχίσθη f³⁵ A(D)W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε P⁷⁵NB,C [1%] NU

³ παραθησομαι f³⁵ [77%] CP, HF, RP, TR | παρατιθεμαι P⁷⁵NA,B,C,Q,W [11%] OC, NU | παρατιθημι (D) [12%]

⁴ καὶ ταυτα f³⁵ A [83%] CP, HF, RP, TR, OC | τουτο δε P⁷⁵NB,C(D)W [1.5%] NU | 1 τουτο Q [15.5%]

⁵ εκατονταρχος f³⁵ A,C,D,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | εκατονταρχης P⁷⁵NB [1%] NU

⁶ εδοξασεν f³⁵ A,C,Q,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | εδοξαζεν P⁷⁵NB,D [1%] NU

⁷ θεωρουντες τα γενομενα f³⁵ Q,W [93%] CP, HF, RP, TR, OC | 12 γινομενα [5%] | θεωρησαντες 23 P⁷⁵NB,C,D [1.5%] NU | --- A [0.5%]

⁸ εαυτων f³⁵ Q [90%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτων W [8.5%] | --- P⁷⁵NA,B,C,D [1.5%] NU

⁹ αυτου f³⁵ NC,D,W [97%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτω P⁷⁵AB [3%] NU

¹⁰ μακροθεν f³⁵ A,C,W [95.5%] CP, HF, RP, TR | απο 1 P⁷⁵NB,D [4.5%] OC, NU

¹¹ συνακολουθησασαι f³⁵ A,D,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | συνακολουθουσαι P⁷⁵NB,C [1%] NU | one other variant

¹² υπαρχων f³⁵ A,B(D)W [98%] CP, HF, RP, TR | 1 και P⁷⁵NC [2%] OC[NU]

¹³ αριμαθαιας f³⁵ CP, HF, RP, TR, OC | αριμαθαιας NU

¹⁴ ος προσδεχετο και αυτος f³⁵ [32%] CP, OC | 1 και 234 A,W [52%] HF, RP, TR | ~ 1 και 42 [13%] | 12 P⁷⁵NB,C,D [1%] NU | 1 και 2 [2%]

¹⁵ αυτο f³⁵ A,W [95.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- P⁷⁵NB,C,D [3%] NU | αυτον [1.5%]

¹⁶ αυτο rell | --- W [3.5%] OC

¹⁷ αυτο f³⁵ P⁷⁵A,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | αυτον NB,C,D [1%] NU | αυτω [2%] | --- [3%]

¹⁸ ουδεπω ουδεις f³⁵ [74%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 NC,W [20%] OC | ~ 2 ουπω P⁷⁵AB [1%] NU | ουπω 2 D | ουδεποτε 2 [5%]

¹⁹ παρασκευη f³⁵ A,W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | παρασκευης P⁷⁵NB,C [1%] NU | προσσαββατου D

²⁰ σαββατον f³⁵ A,W [90%] CP, HF, RP, OC | και 1 P⁷⁵NB,C [10%] TR, NU | --- D

²¹ δε f³⁵ NA,C,W [90%] CP, HF, RP | 1 και [2%] TR | 1 αι P⁷⁵B [7%] OC, NU | 1 δυο D | --- [1%]

²² αυτω εκ της γαλιλαιας f³⁵ A,W [94%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 P⁷⁵N(B) [0.5%] NU | 234 C | απο 34 (D) [5%]

²³ βαθεος f³⁵ W [50%] RP, TR, OC | βαθεως P⁷⁵NA,B,C,D [50%] CP, HF, NU

²⁴ ηλθον επι το μνημα f³⁵ A,W [97.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2341 (B) [0.3%] NU | 123 μνημιων C [2%] | ~ 23

άρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς.¹ **2** Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· **3** καὶ εἰσελθοῦσαι² οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. **4** Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαπορεῖσθαι³ αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοῦ, ἄνδρες δύο⁴ ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις.⁵ **5** Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον⁶ εἰς τὴν γῆν, εἶπον⁷ πρὸς αὐτάς· «Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; **6** Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ’⁸ ἠγέρθη· μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, **7** λέγων ὅτι «Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου⁹ παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.» **8** Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ.

The women report

9 Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα¹⁰ τοῖς ἑνδεκα, καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. **10** Ἦσαν δὲ¹¹ ἡ Μαγδαληνῆ¹² Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ¹³ Ἰακώβου, καὶ αἰ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ¹⁴ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. **11** Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν,¹⁵ καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. **12** (Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα.¹⁶ καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.)

The ‘Emmaus’ incident

13 Καὶ ἰδοῦ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ¹⁷ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἧ ὄνομα Ἐμμαούς. **14** Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. **15** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ¹⁸ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. **16** Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. **17** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, «Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὐς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε¹⁹ σκυθρωποί;»

18 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ²⁰ εἶς ὃ ὄνομα²¹ Κλεόπας,²² εἶπεν πρὸς αὐτόν, «Σὺ μόνος παροικεῖς²³ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσ τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;» **19** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς,

μνημειον 1 **ƒ**⁷⁵(**κ**) | ηρχοντο 234 D
¹ καὶ τινες συν αυταις **ƒ**³⁵ A(D)W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ƒ**⁷⁵**κ**B, C [0.5%] NU
² καὶ εἰσελθοῦσαι **ƒ**³⁵ A, W [98.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 2 δε **ƒ**⁷⁵**κ**B, C, D [1.5%] NU
³ διαπορεῖσθαι **ƒ**³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀπορεῖσθαι **ƒ**⁷⁵**κ**B, C, D [0.5%] NU | διαπορεῖν [0.5%]
⁴ ἀνδρες δυο **ƒ**³⁵ **ƒ**⁷⁵**κ**A, B, C, W [98%] CP, HF, RP, OC, NU | ~ 21 D [2%] TR
⁵ ἐσθησεσιν ἀστραπτουσας **ƒ**³⁵ A, C, W [99.7%] CP, HF, RP, TR, OC | ἐσθητι ἀστραπτουση **ƒ**⁷⁵**κ**B, D, NU
⁶ το προσωπον **ƒ**³⁵ A, W [92%] CP, HF, RP, TR, OC | τα προσωπα **ƒ**⁷⁵**κ**B, C, D [8%] NU
⁷ ειπον *rell* | ειπαν **ƒ**⁷⁵**κ**B, C, D [0.5%] NU | ειπεν [6%] | one other reading
⁸ ἀλλ’ **ƒ**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ἀλλα **ƒ**⁷⁵**κ**B(W) [0.6%] NU | --- C(D)
⁹ οτι δεῖ τον υιον του ανθρωπου **ƒ**³⁵ A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 345612 **ƒ**⁷⁵**κ**B, C^v [0.5%] NU
¹⁰ ταυτα παντα **ƒ**³⁵ **ƒ**⁷⁵A, B, W [55%] CP, HF, RP, TR, OC, NU | ~ 21 **κ**D [45%]
¹¹ ησαν δε *rell* | --- A, D, W [22%]
¹² μαγδαληνη *rell* | μαγδαλινη [13%] | five further spellings
¹³ η **ƒ**³⁵ **ƒ**⁷⁵**κ**A, B, D, W [50%] NU | --- **ƒ**³⁵pt [50%] CP, HF, RP, TR, OC [Is it, “and the Mary of James”, or “and Mary of James”? Since there is another ‘Mary’ four words earlier, and a number of other ‘Maries’ in the Gospels, the use of the article is appropriate; but it could also be deemed to be unnecessary. Most versions, including mine, have ‘the mother of’, although the word ‘mother’ is not in the Text (the alternative would be ‘wife’). Might that be the purpose of the article?]
¹⁴ αι **ƒ**³⁵ [65%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ƒ**⁷⁵**κ**A, B, D, W [35%] NU
¹⁵ αυτων **ƒ**³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ταυτα **ƒ**⁷⁵**κ**B, D [1%] NU
¹⁶ κειμενα μονα **ƒ**³⁵ [95%] CP, HF, RP, TR, OC | 1 A [4.5%] | 2 **ƒ**⁷⁵B, W [0.3%] NU | --- **κ**(D) | one other variant
¹⁷ ησαν πορευομενοι εν αυτη τη ημερα (ωρα A) **ƒ**³⁵ (A)(D)W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | ~ 345612 **ƒ**⁷⁵B, NU | ~ 35461 δε 2 **κ**
¹⁸ ο **ƒ**³⁵ D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ƒ**⁷⁵**κ**A, B [0.5%] NU
¹⁹ εστε **ƒ**³⁵ N [97%] CP, HF, RP, TR, OC | εσταθησαν **ƒ**⁷⁵**κ**A, B [0.5%] NU | εσαι W [2%] | --- D | two other variants
²⁰ ο **ƒ**³⁵ A, W [88%] CP, HF, RP, TR, OC | --- **ƒ**⁷⁵**κ**B, D, N [12%] NU
²¹ ω ονομα **ƒ**³⁵ A, D, W [99%] CP, HF, RP, TR, OC | ονοματι **ƒ**⁷⁵**κ**B, N [1%] NU
²² κλεοπας *rell* | κλεωπας [14%]
²³ παροικεις **ƒ**³⁵ **ƒ**⁷⁵**κ**A, B, D, N, W [80%] CP, HF, RP, NU | 1 εν [18.5%] TR, OC | 1 εις [1.5%]

«Ποῖα;» Οἱ δὲ εἶπον¹ αὐτῶ· «Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,² ὡς³ ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, **20** ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρῖμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. **21** Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν⁴ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραὴλ. Ἀλλὰ γε⁵ σὺν πᾶσιν, τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον⁶ ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. **22** Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς—γενόμενα ὄρθρια⁷ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, **23** καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἤλθον λέγουσαι καὶ ὄπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναί, οἱ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. **24** Καὶ ἀπῆλθον τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.»

25 Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Ὡ ἀνόητοι, καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεῦν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· **26** οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;» **27** Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως,⁸ καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διημήνευεν⁹ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς Γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.¹⁰

28 Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹¹ πορρωτέρω¹² πορεύεσθαι. **29** Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες, «Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν¹³ ἡ ἡμέρα.» Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. **30** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας ἐπέδιδου αὐτοῖς. **31** Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. **32** Καὶ εἶπον¹⁴ πρὸς ἀλλήλους, «Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν¹⁵ ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ¹⁶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς Γραφάς;»

The two report

33 Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὔρον συνηθροισμένους¹⁷ τοὺς ἑνδεκα· καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, **34** λέγοντας ὅτι «Ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως,¹⁸ καὶ ὤφθη Σίμωνι.» **35** Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

Jesus appears to the disciples

36 Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, καὶ¹⁹ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς²⁰ ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, «Εἰρήνη ὑμῖν.» **37** Πτοηθέντες δέ, καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. **38** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Τί τεταραγμένοι ἐστέ;» καὶ «Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουνσιν ἐν ταῖς καρδίαις²¹ ὑμῶν; **39** Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι.²² ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι

¹ ειπον *rell* | ειπαν $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB}$ [0.4%] NU | ειπεν [1%] | --- D

² ναζωραίου \mathfrak{f}^{35} A,D,N,W [99.1%] CP,HF,RP,TR,OC | ναζαρινου $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB}$ (0.5%) NU | ναζαριου (0.4%)

³ ως \mathfrak{f}^{35} [32%] | ος $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NA},B,D,N,W$ [68%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁴ ηλπίζομεν *rell* | ελπίζομεν [14%] | ελπίζομεν [1%] | ηλπισαμεν B | ηλπικαμεν \mathfrak{P}^{75}

⁵ γε \mathfrak{f}^{35} A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | ι και $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB},D$ [1%] NU

⁶ σημερον \mathfrak{f}^{35} A(D)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB}$ [0.5%] NU

⁷ ορθρια \mathfrak{f}^{35} [97%] CP,HF,RP,TR,OC | ορθρινα $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NA},B,D,W$ [3%] NU

⁸ μωσεως \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{NA},D [92%] CP,HF,RP,TR | μωυσεως $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{B},T,W$ [8%] OC,NU

⁹ διημήνευεν \mathfrak{f}^{35} [82%] CP,HF,RP,TR,OC | διερμήνευεν A,T [17%] | διερμήνευειν \mathfrak{NB} | διερμήνευσεν $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{B}$ [0.2%] NU | ερμήνευειν D | two other variants

¹⁰ εαυτου *rell* | αυτου D,W [11%]

¹¹ προσεποιετο \mathfrak{f}^{35} W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | προσεποιησατο $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NA},B,D$ [1.5%] NU

¹² πορρωτερω \mathfrak{f}^{35} D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC [πορρωτερωτερω \mathfrak{K}] | πορρωτερον $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{A},B$ [0.3%] NU

¹³ κελικεν \mathfrak{f}^{35} A(D)(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ι ηδη $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB},T^v$ [2.5%] NU

¹⁴ ειπον *rell* | ειπαν $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB}$ [0.4%] NU

¹⁵ εν ημιν \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{NA},W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{B},D$ [1%]

¹⁶ και \mathfrak{f}^{35} A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB},D$ [0.5%] NU

¹⁷ συνηθροισμενους \mathfrak{f}^{35} A,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC | ηθροισμενους $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB},D$ [0.4%] NU

¹⁸ ηγερθη ο κυριος οντως \mathfrak{f}^{35} A [97%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 4123 $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB},D$ [2%] NU | ~ 1423 [1%] | 123 W

¹⁹ και \mathfrak{f}^{35} [32%] CP | --- $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NA},B,D,W$ [68%] HF,RP,TR,OC,NU [The και is emphatic.]

²⁰ ο ιησους \mathfrak{f}^{35} A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB},D$ [0.5%] NU

²¹ ταις καρδιαις \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{NB} [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC | τη καρδια $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{A},B,D,NU$

²² αυτος εγω ειμι \mathfrak{f}^{35} A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 $\mathfrak{P}^{75}\mathfrak{NB}$ [0.4%] NU | ~ 213 D

πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.» **40** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν¹ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. **41** Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν, ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, «Ἐχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε;» **42** Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσείου² κηρίου.³ **43** Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

44 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς,⁴ «Οὗτοι οἱ λόγοι⁵ οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ Νόμῳ Μωσέως⁶ καὶ⁷ Προφήταις καὶ Ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.» **45** Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς. **46** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι «Οὕτως γέγραπται. Καὶ οὕτως ἔδει⁸ παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, **47** καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ⁹ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον¹⁰ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. **48** Ὑμεῖς δέ¹¹ ἐστε μάρτυρες¹² τούτων. **49** Καὶ ἰδοῦ,¹³ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ¹⁴ ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὑψους.»¹⁵

Jesus ascends to Heaven

24:50 Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἕξω¹⁶ ἕως εἰς¹⁷ Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. **51** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. **52** Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης· **53** καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ¹⁸ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. Ἀμήν.^{19,20,21}

¹ ἐπεδειξεν **f**³⁵ A,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC | ἐδειξεν **ϕ**⁷⁵ **κ**B [15%] NU | ἐδιξεν N | one other variant | D omits verse

² μελισσείου **f**³⁵ [30%] CP | μελισσιου *rell* [see next note]

³ και απο μελισσείου κηριου **f**³⁵ N (94%) CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**A,B,D,W (0.7%) NU | 123 κηριον (4.8%) | 123 κυριου (0.4%)

⁴ αυτοις **f**³⁵ A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC | προς αυτοις **ϕ**⁷⁵ **κ**B [1%] NU

⁵ λογοι **f**³⁵ **κ**W [97%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 μου **ϕ**⁷⁵ A,B,D,N [3%] NU

⁶ μωσεως **f**³⁵ **κ**A [88%] CP,HF,RP,TR | μωυσεως **ϕ**⁷⁵ B,D,N,W [12%] OC,NU

⁷ και **f**³⁵ A,D,N,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC | 1 τοις **ϕ**⁷⁵ B [0.3%] NU | εν τοις **κ**

⁸ και ουτως εδει **f**³⁵ A,N [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | 23 W | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C,D [0.5%] NU

⁹ και **f**³⁵ A,C,D,N,W (99.4%) CP,HF,RP,TR,OC | εις **ϕ**⁷⁵ **κ**B (0.5%) NU | two other variants (0.1%)

¹⁰ αρξαμενον **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A,W (94.8%) CP,HF,RP,TR,OC | αρξαμενοι **κ**B,C,N (1.1%) NU | αρξαμενος (3.5%) | αρξαμενων D (0.4%) | two other variants (0.2%)

¹¹ δε **f**³⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C [0.5%] NU

¹² εστε μαρτυρες **f**³⁵ **κ** [98%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 21 C | εσται 2 A,N,W [2%] | 2 **ϕ**⁷⁵ B,D,NU

¹³ ιδου **f**³⁵ A,B,C,N(W) [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- **ϕ**⁷⁵ (**κ**)D [0.5%]

¹⁴ ιερουσαλημ **f**³⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C,D [0.5%] NU

¹⁵ δυναμιν εξ υψους **f**³⁵ A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC | ~ 231 **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C [0.5%] NU

¹⁶ εξω **f**³⁵ A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C [1%]

¹⁷ εις **f**³⁵ A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC | προς **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C,D [1%] NU | --- W [1.5%]

¹⁸ αιουντες και **f**³⁵ A(D)W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C [0.4%] NU

¹⁹ αμην **f**³⁵ A,B [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**C,D,W [1.5%] NU

²⁰ In the colophons, **f**³⁵ [50%] have, “published fifteen years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f**³⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Luke was ‘published’ in 45/46 AD. The same sources have Matthew published seven years earlier (38/39) and Mark five years earlier (40/41), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

²¹ The citation of **f**³⁵ is based on the following fifty-five MSS—18, 35, 128, 201, 204, 246, 361, 402, 479, 510, 547, 553, 586, 691, 757, 769, 781, 789, 824, 867, 897, 928, 1046, 1072, 1111, 1117, 1147, 1328, 1339, 1384, 1409, 1427, 1435, 1461, 1493, 1496, 1503, 1548, 1551, 1621, 1637, 1652, 1667, 1694, 1713, 2122, 2253, 2352, 2367, 2382, 2466, 2503, 2554, 2765 and I.2110, all of which I collated myself. I also took account of 83, 480, 1247, 2322 and 2399 that were collated for the IGNTP Luke, without checking the collation (they also collated 66, a marginal family member, and 2096, out on the fringe). None of them is a ‘perfect’ representative of **f**³⁵ in Luke, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel]. But several

come very close; the exemplar of 789 probably was. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there. In fact, since I have only collated perhaps 20% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Lesbos, Bucharest, Aegean, Andros, Athens, Tirana, Meteora, Mt. Athos [eight different monasteries], Corinth[?], Grottaferrata, Moscow, Modena, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from TuT, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on the IGNTP Luke (The Gospel according to St. Luke, ed. the American and British Committees of the International Greek New Testament Project. 2 vols. Oxford: Clarendon Press, 1984 and 1987). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than ECM for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of f35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

Prologue

1:1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. **2** Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. **3** Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. **4** Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. **5** Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

John—a witness to the Light

6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. **7** Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. **8** Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. **9** Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. **10** Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. **11** Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. **12** Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. **13** οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.

Jesus—the Only-begotten

14 Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς, παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. **15** Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν λέγων, «Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, «Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν.»» **16** Καὶ¹ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. **17** Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως² ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. **18** Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱός,³ ὃς ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

John the baptizer performs his office

1:19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν⁴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευίτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, «Σὺ τίς εἶ;» **20** Καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι «Οὐκ εἰμὶ ἐγώ⁵ ὁ Χριστός.» **21** Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, «Τί οὖν, Ἠλίας εἶ σύ;»⁶ Καὶ λέγει, «Οὐκ εἰμί.» «Ὁ Προφήτης εἶ σύ;» Καὶ ἀπεκρίθη, «Οὐ.» **22** Εἶπον⁷ οὖν αὐτῷ, «Τίς εἶ;— ἵνα ἀποκρισὶν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;» **23** Ἔφη, «Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος· Ἐν τῇ ἐρήμῳ εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου,» καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας⁸ ὁ προφήτης.»

24 Καὶ οἱ⁹ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. **25** Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν καὶ εἶπον¹⁰ αὐτῷ, «Τί οὖν βαπτίζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστός οὔτε¹¹ Ἠλίας οὔτε ὁ Προφήτης;» **26** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, «Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ¹² ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. **27** Αὐτός

¹ καὶ f³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | οτι P^{66,75} NB, C, D [1%] NU

² μωσσεως f³⁵ A [95%] CP, HF, RP, TR | μουσσεως P^{66,75} NB, C, W [5%] OC, NU

³ ο μονογενης υιος f³⁵ A(W) (99%) HF, RP, OC, TR | 1 μονογεννης 3 (0.6%) CP | 12 θεος P⁷⁵ (0.1%) | 2 θεος P⁶⁶ NB, C (0.3%) NU

⁴ απεστειλαν f³⁵ P^{66,75} NW [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 προς αυτον (A)B, C [2%] [NU] (A [1.5%] place it after λευιτας.)

⁵ ουκ ειμι εγω f³⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 312 P^{66,75} NA, B, C, W [1%] NU

⁶ τι ουν ηλιας ει συ f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 12534 (P⁷⁵)C [0.3%] NU | ~ 52134 B | 1234 K [0.2%] | ~ τις 2534 P⁶⁶ | ~ παλιν 12543 W | three further variants

⁷ ειπον f³⁵ NA, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν P^{66,75} B, C, W [0.5%] NU (A similar statement obtains in 1.25, 38; 2.18, 20; 3.26; 9.20; 11.46; 12.19.)

⁸ ησαιας f³⁵ CP, OC, TR? | ησαιας rell (A similar statement will obtain wherever the name occurs.)

⁹ οι f³⁵ N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75} NA, B, C [1%] NU

¹⁰ ειπον rell | ειπαν P^{66,75} B, C, NU

¹¹ ουτε f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ουδε P^{(5)66,75} NA, B, C, N, W [2%] NU (Both times.)

¹² δε f³⁵ P¹¹⁹ A, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75,120} NB, C [1%] NU

ἐστὶν ὁ¹ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,² οὗ ἔγώ οὐκ εἰμι ἄξιος³ ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.»⁴ **28** Ταῦτα ἐν Βιθαβαρᾷ ἐγένετο,⁵ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν⁶ Ἰωάννης βαπτίζων.

Behold the Lamb of God!

29 Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης⁷ τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· «Ἴδε, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. **30** Οὗτός ἐστιν περὶ⁸ οὗ ἔγώ εἶπον, «Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν.» **31** Καγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ⁹ ὕδατι βαπτίζων.»

32 Καὶ ἐμαρτύρησεν¹⁰ Ἰωάννης λέγων ὅτι «Τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς¹¹ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. **33** Καγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, «Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν—οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.» **34** Καγὼ ἐώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.»

Jesus begins His public ministry

1:35 Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. **36** Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι λέγει, «Ἴδε, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ.» **37** Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταί¹² λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. **38** Στραφεῖς δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, «Τί ζητεῖτε;» Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, «Ραββί» (ὃ λέγεται ἐρμηνευόμενον¹³ Διδάσκαλε), «ποῦ μένεις;» **39** Λέγει αὐτοῖς, «Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε.»¹⁴ ἦλθον¹⁵ καὶ εἶδον¹⁶ ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην—ὥρα¹⁷ ἦν ὡς δεκάτη. **40** Ἦν Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. **41** Εὐρίσκει οὗτος πρῶτος¹⁸ τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμονα καὶ λέγει αὐτῷ, «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν»¹⁹ (ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον²⁰ Χριστός). **42** Καὶ²¹ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

¹ αὐτος ἐστὶν ὁ **f**³⁵ A (96.2%) CP, HF, RP, OC, TR | οὗτος 23 (1.2%) | 12 (0.1%) | 3 **φ**^{66,75,119v,120} C, N, W (2.1%) NU | --- **κ**B (0.4%)

² ὃς ἐμπροσθεν μου γέγονεν **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **φ**^{5,66,75,119v,120} **κ**B, C, N, W [2%] NU

³ ἐγὼ οὐκ εἰμι ἄξιος **f**³⁵ A (86.4%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2314 **φ**¹¹⁹ B, T, W (3%) [NU] | ~ 2341 (0.2%) | 234 **φ**^{120v} **κ**C, N (6.9%) | 23 ἱκανός **φ**^{66,75} (2.5%) | 123 ἱκανός (0.8%) | ~ 231 ἱκανός (0.1%)

⁴ υποδήματος *rell* | 1 ἐκεῖνος ὑμας βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ (N) (8.9%)

⁵ ἐν βιθαβαρᾷ ἐγένετο **f**³⁵ [25%] | 1 βηθαβαρᾷ 3 (**κ**^C)^v T^v [10%] TR | 1 βηθανία 3 **φ**⁷⁵ A, B, C, W [65%] CP, HF, RP, OC, NU | ~ 31 βηθανία **φ**⁶⁶ **κ** | 1 βηθανία ἐγένοντο N

⁶ ἦν **f**³⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ο **φ**^{66,75} **κ**B, C, W [0.5%] NU

⁷ ὁ ἰωάννης **f**³⁵ [50%] CP, OC, TR | --- **φ**^{5,66,75} **κ**A, B, C, N, W [50%] HF, RP, NU (OC has small print.)

⁸ περὶ **f**³⁵ A, N (98.9%) CP, HF, RP, OC, TR | ὑπερ **φ**^{5,66,75,106} **κ**B, C, T, W (0.6%) NU | --- (0.1%) | long omission (0.4%)

⁹ τῷ **f**³⁵ A, N [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **φ**^{66,75} **κ**B, C, W [5%] NU

¹⁰ ἐμαρτύρησεν *rell* | 1 ο [20%]

¹¹ ὡς **f**³⁵ **φ**^{75,106} (**κ**) A, B, C, N, W [60%] OC, NU | ὡσει **φ**⁶⁶ [40%] CP, HF, RP, TR

¹² αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταί **f**³⁵ A, N (93.6%) CP, HF, RP, OC, TR | αὐτῷ 234 (0.7%) | αὐτον 234 (0.2%) | ~ 2341 **κ**B (1.6%) NU | ~ 2314 **φ**^{66,75} C, W (1.1%) | 12341 (1.1%) | 124 (0.5%) | 134 (0.2%) | 234 (0.4%) | five other variants (0.4%)

¹³ λέγεται ἐρμηνευόμενον **f**³⁵ **κ** (94.5%) CP, HF, RP, OC, TR | 1 μεθερμηνευόμενον **φ**^{66,75} A, B, C, N, W (3.1%) NU | ἐρμηνευεται (0.5%) | ἐστὶν (1.3%) | ἐστὶν μεθερμηνευόμενον (0.2%) | --- (0.4%) | two other variants (0.1%)

¹⁴ ἴδετε **f**³⁵ **κ**A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ἰδεταί N | ὀψεσθε **φ**^{3,66,75} B, C [2%] NU | ὀψεσθαί W

¹⁵ ἦλθον **f**³⁵ [98%] CP, HF, RP, TR | 1 οὐν **κ**A, N [1.5%] OC | ἦλθαν οὐν **φ**^{5v,66,75} B, C, W [0.5%] NU

¹⁶ εἶδον **f**³⁵ **κ**A [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | εἶδαν **φ**^{66,75} B, C, W [0.5%] NU | ἰδον N

¹⁷ ὥρα **f**³⁵ **φ**^{66,75} **κ**A, B, C, W [95%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 δε [5%] TR

¹⁸ πρῶτος **f**³⁵ **κ**W [95%] CP, HF, RP, OC, TR | πρῶτον **φ**^{66,75} A, B [5%] NU

¹⁹ μεσίαν **f**³⁵ [95%] CP, HF, RP | μεσσιαν **φ**^{66,75} **κ**A, B, W [5%] OC, TR, NU

²⁰ μεθερμηνευόμενον *rell* | 1 ο [5%] TR

²¹ καὶ **f**³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **φ**^{66,75,119v} **κ**B [0.5%] NU | οὗτος [0.5%]

Ἐμβλέψας¹ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, «Σὺ εἶ Σίμων, ὁ υἱὸς Ἰωαῆ·² σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς» (ὁ ἔρμηνεύεται, Πέτρος).

Nathanael

43 Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν³ ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὕρισκε Φίλιππον καὶ λέγει αὐτῷ,⁴ «Ἀκολουθεῖ μοι.» **44** (Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαιδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου.) **45** Εὕρισκε Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ, «Ὅν ἔγραψεν Μωσῆς⁵ ἐν τῷ Νόμῳ—καὶ οἱ Προφῆται—εὐρήκαμεν· Ἰησοῦν τὸν⁶ υἱὸν⁷ Ἰωσήφ, τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.»⁸ **46** Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναὴλ, «Ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;» Λέγει αὐτῷ⁹ Φίλιππος, «Ἔρχου καὶ ἴδε.»

47 Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, «Ἴδε, ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν.» **48** Λέγει αὐτῷ Ναθαναὴλ, «Πόθεν με γινώσκεις;» Ἀπεκρίθη¹⁰ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἰδόν σε.» **49** Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ·¹¹ «Ραββί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς¹² τοῦ Ἰσραὴλ.» **50** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ὅτι εἶπόν σοι,¹³ Ἐἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; Μείζω τούτων ὄψει.»¹⁴ **51** Καὶ λέγει αὐτῷ, «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε¹⁵ τὸν οὐρανὸν ἀνεωρότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου.»

Water into wine

2:1 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. **2** Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. **3** Καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, «Οἶνον οὐκ ἔχουσιν.» **4** Λέγει¹⁶ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὐπω ἦκει ἡ ὥρα μου.» **5** Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, «Ὅ τι ἂν λέγη¹⁷ ὑμῖν, ποιήσατε.»

6 (Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαὶ λίθιναι ἐξ κείμεναι, κατὰ τὸν καθαρισμόν τῶν Ἰουδαίων,¹⁸ χωροῦσαι ἀνά μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς.) **7** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος.» Καὶ ἐγένμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. **8** Καὶ λέγει αὐτοῖς, «Ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.» Καὶ¹⁹ ἤνεγκαν. **9** Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλίνος τὸ ὕδωρ—οἶνον γεγεννημένον, καὶ οὐκ ἤδει πόθεν ἐστίν (οἱ δὲ διάκονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ)—φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρικλίνος **10** καὶ

¹ εμβλέψας **f**³⁵ **ϕ**^{66,106} **κ**A,B [80%] HF,RP,OC,NU | 1 δε **ϕ**⁷⁵ [20%] CP,TR | και 1 W

² ιωνα **f**³⁵ A [99.2%] CP,HF,RP,OC,TR | ιωαννου **ϕ**^{66,75,106} **κ**(B)W [0.5%] NU | ιωανα (0.4%)

³ ηθελησεν **f**³⁵ **ϕ**^{66,75,120} **κ**A,B,W [80%] CP,HF,RP,NU | 1 ο ησους [20%] OC,TR

⁴ αυτω **f**³⁵ [50%] OC,TR | 1 ο ησους **ϕ**^{66,75} (**κ**)A,B,W [50%] CP,HF,RP,NU

⁵ μωσης **f**³⁵ **κ**A [95%] CP,HF,RP,TR | μουσης **ϕ**^{66,75} B,W [5%] OC,NU

⁶ τον **f**³⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75,106} **κ**B [0.5%] NU

⁷ υιον **f**³⁵ A [40%] CP | 1 του **ϕ**^{66,75} **κ**B [60%] HF,RP,OC,TR,NU | τω W

⁸ ναζαρετ **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**A,B [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU | ναζαρεθ **ϕ**^{75,106} W [20%] (Both times.)

⁹ αυτω **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 ο **ϕ**⁷⁵ B [0.5%] [NU]

¹⁰ απεκριθη *rell* | 1 ο **κ** [10%] TR

¹¹ ναθαναηλ και λεγει αυτω **f**³⁵ A [93.6%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 41 **ϕ**^{66,75} B,W [1%] NU | 12 ειπεν 4 (**κ**) [5%] | ~ 412 ειπεν (0.2%) | two other variants (0.1%)

¹² ει ο βασιλευς **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ** [98%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 31 **ϕ**⁷⁵ A(B)W [2%] NU

¹³ σοι **f**³⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 οτι **ϕ**^{66,75} **κ**A,B [2%] NU | οτι W

¹⁴ οψει **f**³⁵ [70%] CP,HF,RP,OC,TR | οψη **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,W [30%] NU

¹⁵ απ αρτι οψεσθε **f**³⁵ A [96%] CP,HF,RP,OC,TR | 12 οψεσθαι (3%) | 3 **ϕ**^{66,75} B [0.7%] NU | οψεσθαι **κ**W [0.3%]

¹⁶ λεγει **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ** [98%] CP,HF,RP,OC,TR | και 1 **ϕ**⁶⁶ A,B(W) [2%] [NU]

¹⁷ λεγη **f**³⁵ **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,W [70%] HF,RP,OC,TR,NU | λεγει [30%] CP

¹⁸ υδριαι λιθιναι εξ κειμεναι κατα τον καθαρισμον των ιουδαιων **f**³⁵ A,N^v [95.4%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 λιθινοι 3456789 (0.5%) | 13456789 (0.2%) | 12456789 (0.2%) | 12356789 (0.4%) | ~ 213567894 (-4 **κ**) **ϕ**⁶⁶⁽⁷⁵⁾ (**κ**)B [0.9%] NU | ~ 123567894 W (0.2%) | ~ 213456789 (1%) | ~ 132456789 (0.2%) | ~ 124356789 (0.6%) | five other variants (0.3%)

¹⁹ και **f**³⁵ A [95%] CP,HF,RP,OC,TR | οι δε **ϕ**^{66,75} **κ**B,N,W [5%] NU

λέγει αὐτῷ· «Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, τότε¹ τὸν ἐλάσσω. Σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.»

11 Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν² τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφάνε-
ρῶσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοῦμ³—αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁴—καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

The first cleansing of the Temple—Passover, 27 AD

13 Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. **14** Καὶ εὗρεν
ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστεράς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους.

15 Καὶ ποιήσας φραγέλιον⁵ ἐκ σχοινίων,⁶ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς
βόας· καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν.⁷ **16** Καὶ τοῖς τὰς
περιστεράς πωλοῦσιν εἶπεν· «Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου οἶκον
ἐμπορίου.» **17** Ἐμνήσθησαν δὲ⁸ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, «Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου
σου καταφάγεται⁹ με.»

18 Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, «Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
ποιεῖς;» **19** Ἀπεκρίθη¹⁰ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
ἐγερῶ αὐτόν.» **20** Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, «Τεσσαράκοντα¹¹ καὶ ἕξ ἔτεσιν ὠκοδομήθη¹² ὁ ναὸς
οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;» **21** Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος
αὐτοῦ. **22** Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ¹³ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν.¹⁴ καὶ
ἐπίστευσαν τῇ Γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ¹⁵ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

23 Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς¹⁶ Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα, ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ
ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. **24** Αὐτὸς δὲ ὁ¹⁷ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν
ἐαυτὸν¹⁸ αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, **25** καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ
περὶ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Jesus and Nicodemus

3:1 Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων.
2 Οὗτος ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς¹⁹ καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ραββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας

¹ τότε f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ϝ^{66,75}κΒ, W [1%] NU

² εποιησεν την αρχην f³⁵ κW [95%] CP,HF,RP,OC,TR | 13 Ϝ⁷⁵A,B,N [5%] NU | ~ πρωτην 31 Ϝ⁶⁶

³ καπερναουμ f³⁵ A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | καφαρναουμ Ϝ^{66,75}κΒ [0.5%] NU | --- W (omits phrase) (A similar statement obtains wherever the name occurs.)

⁴ και η μητηρ αυτου και οι αδελφοι αυτου και οι μαθηται αυτου f³⁵ A,N (91%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] | 1-7,9-12 Ϝ^{66,75}B,0162 (0.5%) | 1-7,9-11 (0.2%) | ~ 1-4,9-12,5-7 (3.2%) | ~ 9-12,1-3,5-8 W (0.4%) | 1-8 κ (2%) | 1-4,9-12 (1.8%) | ~ 9-12,5-8 (0.2%) | 1-4 (0.4%) | four further variants (0.3%)

⁵ φραγγελιον f³⁵ κA,B,N (82.6%) CP,HF,RP,OC,TR,NU | φραγγελιον (14.4%) | ως 1 Ϝ^{66,75}W,0162 (3%)

⁶ σχοινων rell | σχοιניου [1%] CP | σχυινων N

⁷ ανεστρεψεν f³⁵ Ϝ⁷⁵A,N,0162 (85.8%) CP,HF,RP,OC,TR | ανετρεψεν Ϝ⁶⁶B,W (9.2%) NU | κατεστρεψεν κ (5%) | two other variants (0.1%)

⁸ δε f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ϝ^{66,75}κΒ [1%] NU | ~ και W

⁹ καταφαγεται rell | κατεφαγε [5%] TR | καταφαγετε Ϝ⁶⁶W [1%]

¹⁰ απεκριθη rell | 1 ο κN [10%] TR

¹¹ τεσσαρακοντα f³⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR | τεσσερακοντα Ϝ⁶⁶κA,B [5%] NU | μ Ϝ⁷⁵W | τεσσερεκοντα N

¹² ωκοδομηθη f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | οικοδομηθη Ϝ^{66,75}κΒ(W) [1%] NU

¹³ εκ rell | 1 των [5%] CP

¹⁴ ελεγεν f³⁵ Ϝ^{66,75}κA,B,N,W [90%] HF,RP,OC,NU | 1 αυτοις [10%] CP,TR

¹⁵ ω f³⁵ A,N,W (98.2%) CP,HF,RP,OC,TR | ον Ϝ^{66,75}κΒ (1%) NU | αυτου (-ειπεν ο ιησους) (0.7%) | two other variants (0.1%)

¹⁶ τοις rell | --- [5%] TR

¹⁷ ο f³⁵ κA,N,W (99.2%) CP,HF,RP,OC,TR | --- Ϝ^{66,75}B (0.5%) NU | omit phrase (0.2%)

¹⁸ εαυτον f³⁵ Ϝ⁶⁶N(W) [99%] CP,HF,RP,OC,TR | αυτον κA,B [1%] NU | --- Ϝ⁷⁵

¹⁹ προς τον ιησουν νυκτος f³⁵ N [60%] CP,TR | 1 αυτον 4 Ϝ^{66,75}A,B,W [40%] HF,RP,OC,NU | ~ 41 αυτον κ

διδάσκαλος, οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται¹ ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς ἐὰν μὴ ἦ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ.» **3** Ἀπεκρίθη² Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ἄμην, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ Ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» **4** Λέγει πρὸς αὐτὸν³ Νικόδημος· «Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι, γέροντων; Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δευτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι;» **5** Ἀπεκρίθη⁴ Ἰησοῦς· «Ἄμην, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. **6** Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστίν. **7** Μὴ θαυμάσης ὅτι εἶπόν σοι, «Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι Ἄνωθεν.» **8** Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.»

9 Ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι;» **10** Ἀπεκρίθη⁵ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; **11** Ἄμην, ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. **12** Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἶπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε;» **13** Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς—ὁ Υἱὸς τοῦ Ἄνθρωπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.⁷ **14** Καί, καθὼς Μωσῆς⁸ ὕψωσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρωπου, **15** ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν⁹ μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη¹⁰ ζωὴν αἰώνιον. **16** Οὕτως¹² γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ¹³ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη¹⁴ ζωὴν αἰώνιον. **17** Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ¹⁵ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. **18** Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ ἐπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

19 »Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν¹⁶ τὰ ἔργα. **20** Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ τὰ ἔργα αὐτοῦ.¹⁷ **21** Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς ἵνα φανερωθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.»

John the baptizer testifies again

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβεν μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. **23** Ἦν δὲ καὶ¹⁸ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν, ἐγγυὸς τοῦ

¹ ταυτα τα σημεια δυναται f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 4123 P^{66,75} NA, B, N [2%] NU | ~ 4231 W | two other variants

² απεκριθη f³⁵ P^{66,75} B, W [50%] OC, NU | 1 ο NA, N [50%] CP, HF, RP, TR

³ αυτον f³⁵ P^{66,75} B, N, W [40%] | 1 ο NA [60%] CP, HF, RP, OC, TR [NU]

⁴ απεκριθη f³⁵ P^{66,75} NA, W (86.9%) CP, HF, RP, OC, NU | 1 ο B, N (13.1%) TR

⁵ απεκριθη *rell* | 1 ο KN [20%] TR

⁶ πιστευσετε f³⁵ P⁶⁶ NA, B [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | πιστευσητε W [29%] | πιστευετε P⁷⁵ [1%] | πιστευεται N

⁷ ο ων εν τω ουρανω f³⁵ (A)N (98.4%) CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{63,66,75} NB, W (1%) NU | 12 εκ του ουρανου (0.4%) | two other variants (0.1%)

⁸ μωσης f³⁵ A [80%] CP, HF, RP, TR | μωουσης P^{63,66,75} NB, N, W [20%] OC, NU

⁹ εις αυτον f³⁵ NT (96.8%) CP, HF, RP, OC, TR | εν αυτω P⁷⁵ B, W (0.4%) NU | επ αυτω P⁶⁶ (0.4%) | επ 2 A (0.1%) | two other variants (0.1%) | long omissions (2.2%) [homoioteleuton]

¹⁰ μη αποληται αλλ f³⁵ P⁶³ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{36,66,75} NB, W [1%] NU

¹¹ εχη *rell* | εχει [40%]

¹² ουτως f³⁵ P^{63,66,75} NA, B, W [60%] (I include this for the record, to show that the dropping of -ς before a consonant was not automatic.)

¹³ αυτου f³⁵ P⁶³ A, T (97.5%) CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75} NB, W (0.4%) NU | long omissions (2.1%) [homoioteleuton]

¹⁴ εχη *rell* | εχει [30%]

¹⁵ αυτου f³⁵ P⁶³ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75} NB, W [1%] NU

¹⁶ πονηρα αυτων f³⁵ [80%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 P^{66,75} NA, B, W [20%] NU

¹⁷ τα εργα αυτου f³⁵ NB (82.3%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | ~ 312 P⁷⁵ A, W (9.6%) | 123 οτι πονηρα εστιν P⁶⁶ (7.1%) | ~ 312 οτι πονηρα εστιν (0.3%) | long omissions (0.8%) [homoioteleuton]

¹⁸ και f³⁵ P⁷⁵ N [70%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ο P⁶⁶ A, B, N, W [30%] NU

Σαλήμ,¹ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. Καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο· **24** οὐπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.

25 Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου² περὶ καθαρισμοῦ. **26** Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, «Ραββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας—ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν.» **27** Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν· «Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν³ ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. **28** Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι⁴ μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον,⁵ «Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός,» ἀλλ' ὅτι ἄπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.» **29** Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾶ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. Αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. **30** Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.

31 »Ὁ Ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. Ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν.⁶ **32** Καὶ⁷ ὁ ἔώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. **33** Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστίν. **34** Ὁν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεός⁸ τὸ Πνεῦμα. **35** Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. **36** Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν⁹ ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ¹⁰ ἐπ' αὐτόν.»

Jesus and the Samaritans

4:1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς¹¹ ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης **2** (καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ), **3** ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν¹² εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

The setting

4 Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας. **5** Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς¹³ Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου οὗ¹⁴ ἔδωκεν Ἰακώβ¹⁵ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. **6** Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς, κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας, ἐκαθεζέτο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. Ὡρα ἦν ὥσει¹⁶ ἕκτη.

The woman

7 Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλήσαι ὕδωρ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, «Δός μοι πιεῖν.»¹⁷ **8** (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν.) **9** Λέγει οὖν¹⁸

¹ σαλήμ f³⁵ [60%] CP, HF, RP | σαλειμ Ϝ^{66,75} κB, N [39%] OC, TR, NU | σαλλειμ A | σαλιμ W [1%]

² ιουδαίου f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, B, N(W) (85.5%) HF, RP, OC, NU | ιουδαιων Ϝ⁶⁶ κ (13.5%) CP, TR | lengthy omissions (1%)

³ λαμβανειν ουδεν f³⁵ A, N, W (89.3%) CP, HF, RP, OC, TR | 1 ουδε εν Ϝ^{66,75} B (0.2%) NU | λαβειν 2 κ (0.6%) | 1 αφ εαυτου 2 (4.5%) | αφ εαυτου 12 (3.3%) | 12 αφ εαυτου (1%) | αφ εαυτου λαβειν 2 (1%) | three other variants (0.2%)

⁴ μοι f³⁵ Ϝ⁶⁶ A, B, D, N, W [70%] CP, OC, TR, NU | --- Ϝ⁷⁵ κ [30%] HF, RP

⁵ ειπον f³⁵ κA, D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 οτι Ϝ^{66,75} [0.2%] [NU] | 1 εγω B | 1 υμιν [1%]

⁶ επανω παντων εστιν f³⁵ Ϝ⁶⁶ A, B, W (97.1%) CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- Ϝ⁷⁵ κD (0.8%) | long omissions (2.2%) [homoioteleuton]

⁷ και f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{66,75} κB, D, W [2%] NU

⁸ ο θεος f³⁵ A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{66,75} κ(B)C, W [2%] NU

⁹ την f³⁵ [50%] CP, HF | --- Ϝ^{66,75} (κ)A, B, C, D, W [50%] RP, OC, TR, NU

¹⁰ μενεῖ f³⁵ [50%] (CP) | μένει [50%] HF, RP, OC, TR, NU

¹¹ ο ιησους f³⁵ Ϝ⁶⁶ κD (21.7%) CP, NU | ο κυριος Ϝ⁷⁵ A, B, C, W (76.9%) HF, RP, OC, TR | --- (1.4%)

¹² απηλθεν f³⁵ A, B (91.1%) CP, HF, RP, OC | 1 παλιν Ϝ^{66,75} κC, D, W (8.6%) TR, NU | long omissions (0.3%) [homoioteleuton]

¹³ της rell | --- CP

¹⁴ ου f³⁵ Ϝ⁶⁶ C, D, N, W [40%] CP | ο Ϝ⁷⁵ κA, B [60%] HF, RP, OC, TR, NU

¹⁵ ιακωβ f³⁵ A, C, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 τω Ϝ^{66,75} κB [0.5%] [NU]

¹⁶ ωσει f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ως Ϝ^{66,75} κA, B, C, D, N, W [2%] NU

¹⁷ πιειν f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | πειν Ϝ^{66,75} B, C, D [1%] NU | πιιν κ | ποιειν [1%]

¹⁸ ουν f³⁵ Ϝ^{66,75} A, B, C, D, N, W (86.7%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | --- κ (13.3%)

αὐτῷ ἢ γυνὴ ἢ Σαμαρεῖτις, «Πῶς σὺ, Ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς,¹ οὔσης γυναικὸς Σαμαρεῖτιδος;»² (οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρεῖταις).³ **10** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· «Εἰ ἤδεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, «Δός μοι πιεῖν,»⁴ σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.» **11** Λέγει αὐτῷ ἢ γυνή·⁵ «Κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶν βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; **12** Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ;» **13** Ἀπεκρίθη⁶ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· «Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν, **14** ὃς δ' ἂν πῖν ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ οὐ μὴ διψήσῃ⁷ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.» **15** Λέγει πρὸς αὐτὸν ἢ γυνή, «Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ ἔρχωμαι⁸ ἐνθάδε ἀντλεῖν.»

16 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,⁹ «Ὑπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου καὶ ἔλθ' ἐνθάδε.» **17** Ἀπεκρίθη ἢ γυνή καὶ εἶπεν,¹⁰ «Οὐκ ἔχω ἄνδρα.» Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· «Καλῶς εἶπας ὅτι «Ἄνδρα οὐκ ἔχω»· **18** πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἐστὶν σου ἀνὴρ· τοῦτο ἀληθὲς εἶρηκας.» **19** Λέγει αὐτῷ ἢ γυνή· «Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σὺ. **20** Οἱ πατέρες ἡμῶν¹¹ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ¹² προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.»¹³ **21** Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· «Γύναι, πιστευσόν μοι¹⁴ ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ. **22** Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν. **23** Ἀλλ'¹⁵ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. **24** Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.»

25 Λέγει αὐτῷ ἢ γυνή· «Οἶδα ὅτι Μεσίας¹⁶ ἔρχεται» (ὁ λεγόμενος Χριστός). «Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.»¹⁷ **26** Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, «Εγὼ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.»

The disciples

27 Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον¹⁸ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν¹⁹ ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν, «Τί ζητεῖς;» ἢ «Τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς;» **28** Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὕδριαν αὐτῆς ἢ γυνή καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις· **29** «Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μῆτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;» **30** Ἐξῆλθον²⁰ ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο

¹ πιεῖν αἰτεῖς f³⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | πειν 2 Ϝ⁷⁵ B, C, D [0.5%] NU | πιν αιτις κ | πιν 2 A [0.5%] | ~ ετεις πειν Ϝ⁶⁶ | πιν ειτις W

² ουσης γυναικος σαμαρειτιδος f³⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 231 A, B, C [0.3%] | ~ 213 Ϝ⁷⁵ | ~ 2 σαμαριτιδος 1 Ϝ⁶³ N, W [0.3%] NU | 2 σαμαριτιδος D | ~ σαμαριτιδος 1 Ϝ⁶⁶ κ [The early uncials do manage to spread themselves around!]

³ σαμαρειταις f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, B, C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | σαμαριταις Ϝ⁶⁶ W [0.5%] NU | --- κD omit clause

⁴ πειν f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | πειν Ϝ^{66,75} B, C [0.5%] NU | πιν κW | two other readings

⁵ η γυνη f³⁵ (Ϝ⁶⁶) A, C, D, N, W (99.8%) CP, HF, RP, OC, TR [NU] | εκεινη κ | --- Ϝ⁷⁵ B

⁶ απεκριθη *rell* | 1 ο N [5%] TR

⁷ διψηση f³⁵ Ϝ⁶⁶ W [90%] HF, RP, OC, TR | διψησει Ϝ⁷⁵ κA, B, (D) N [10%] CP, NU | --- C has long omission

⁸ ερχωμαι f³⁵ A, C, D, W [55%] OC, TR | ερχομαι N [45%] CP, HF, RP | διερχωμαι Ϝ⁶⁶ κ [alone] NU | διερχομαι Ϝ⁷⁵ B

⁹ ο ιησους f³⁵ D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 2 (κ) A [1%] | --- Ϝ^{66,75} B, C [0.5%] NU

¹⁰ ειπεν f³⁵ (κ) A, D, W [90%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 αυτω Ϝ⁶⁶ B, C, N [10%] NU | λεγει αυτω Ϝ⁷⁵

¹¹ ημων *rell* | υμων OC

¹² τω ορει τουτω *rell* | ~ 312 [10%] TR

¹³ δει προσκυνειν f³⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 Ϝ^{66,75} κA, B, C, D, N, W [1%] NU

¹⁴ γυναι πιστευσον μοι f³⁵ N [96%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 πιστευον 3 A [1.5%] | 1 πιστευε 3 D [2%] | ~ πιστευε 31 Ϝ^{66,75} κB, C, W [0.5%] NU

¹⁵ αλλ f³⁵ C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | αλλα Ϝ^{66,75} κA, B, D, W [0.5%] NU

¹⁶ μεσσιας f³⁵ [95%] CP, HF, RP | μεσσιαις Ϝ⁶⁶ κA, B, C, N, W [5%] OC, TR, NU | μεσσειαις Ϝ⁷⁵ D

¹⁷ παντα f³⁵ A, D, N [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | απαντα Ϝ^{66,75} κB, C, W [1.5%] NU

¹⁸ ηλθον *rell* | ηλθαν B [alone] NU | επηλθαν κ

¹⁹ εθαυμασαν f³⁵ [80%] CP, HF, RP, OC, TR | εθαυμαζον Ϝ^{66,75} κA, B, C, D, N, W [20%] NU

²⁰ εξηλθον f³⁵ Ϝ⁷⁵ A, B [60%] HF, RP, NU | 1 ουν Ϝ⁶⁶ κN, W [40%] CP, OC, TR | και 1 C, D | two other readings

πρὸς αὐτόν.

31 Ἐν δὲ¹ τῷ μεταξύ ἡρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ² λέγοντες, «Ραββί,³ φάγε.» **32** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἢν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε.» **33** Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ⁴ πρὸς ἀλλήλους, «Μὴ τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;» **34** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ⁵ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. **35** Οὐχ⁶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι⁷ «Τετράμηνός⁸ ἐστὶν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσιν πρὸς θερισμὸν ἤδη. **36** Καὶ⁹ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ¹⁰ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρη¹¹ καὶ ὁ θερίζων. **37** Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός¹² ὅτι «Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων». **38** ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.»

The Samaritans

39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν¹³ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικός, μαρτυρούσης ὅτι «Εἶπέν μοι πάντα ὅσα¹⁴ ἐποίησα.» **40** Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,¹⁵ ἡρώτων αὐτὸν μείναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. **41** Καὶ πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν¹⁶ διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, **42** τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι «Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός.»¹⁷

Jesus in Galilee

4:43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπῆλθεν¹⁸ εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **44** (Αὐτὸς γὰρ ὁ¹⁹ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.) **45** Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἐωρακότες ἃ²⁰ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.

Jesus heals at a distance

46 Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς²¹ εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικὸς οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναούμ. **47** Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἦκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν καὶ ἡρώτα αὐτὸν²² ἵνα καταβῆ καὶ ἰάσηται

¹ δε f³⁵ P⁷⁵A,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P⁶⁶KB, C, D [0.5%] NU | ~ και W

² αυτου f³⁵ N, W [50%] CP | --- P^{66,75}KA, B, C, D [50%] HF, RP, OC, TR, NU

³ ραββι f³⁵ A, N [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | ραββει P^{66,75}KB, C, D, W [30%]

⁴ μαθηται rel | 1 αυτου [2%] CP

⁵ ποιω f³⁵ KA [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ποιησω P^{66,75}B, C, D, N, W [5%] NU

⁶ ουχ rel | ουκ CP

⁷ οτι f³⁵ P⁷⁵ [35%] CP | 1 επι P⁶⁶KA, B, C, N, W [65%] HF, RP, OC, TR, NU

⁸ τετραμηνος rel | τετραμηνον W [5%] TR

⁹ και f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75}KB, C, D, W [1%] NU

¹⁰ και f³⁵ KA, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75}B, C, N, W [2%] NU

¹¹ χαيره f³⁵ P⁶⁶KA, B, C(D)N, W [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | χαιρει [30%] | χαιρων P⁷⁵

¹² ο αληθινος f³⁵ P⁶⁶KA, D (78.9%) CP, HF, RP, OC, TR | 2 B, C, N, W (16.5%) NU | αληθης (1.3%) | two other variants (0.2%) | long omissions P⁷⁵ (3.2%) [homoioteleuton]

¹³ σαμαρειτων rel | σαμαριτων P⁶⁶ND, W [1%] NU

¹⁴ οσα f³⁵ P⁶⁶A, D, N, W (99.6%) CP, HF, RP, OC, TR | α P⁷⁵KB, C (0.4%) NU

¹⁵ σαμαρειται rel | σαμαριται P⁶⁶KA, D, W [0.5%] NU

¹⁶ επιστευσαν rel | 1 εις αυτον N [2%] CP

¹⁷ ο χριστος f³⁵ A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75}KB, C, W [0.5%] NU

¹⁸ εκειθεν και απηλθεν f³⁵ A, N (92.6%) CP, HF, RP, OC, TR | 12 ηλθεν (2.4%) | 23 (2.3%) | 1 P^{66,75}KB, C, D, W (2.2%) NU | seven other variants (0.5%)

¹⁹ ο f³⁵ N [80%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75}KA, B, C, D, W [20%] NU

²⁰ α f³⁵ ND [95%] CP, HF, RP, OC, TR | οσα P^{66,75}A, B, C(N)W [5%] NU

²¹ παλιν ο ιησους f³⁵ A(N) [84%] CP, HF, RP, OC | 1 P^{66,75}KB, C, D, W [1%] NU | ~ 231 [15%] TR

²² αυτον f³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75}KB, C, D, W [2%] NU

αὐτοῦ¹ τὸν υἱόν, ἡμελλεν² γὰρ ἀποθνήσκειν. **48** Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, «Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε.» **49** Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός, «Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.» **50** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῆ.» Καὶ³ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ⁴ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁵ καὶ ἐπορεύετο. **51** Ἦδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν⁶ αὐτῷ καὶ ἀπήγγειλαν⁷ λέγοντες, ὅτι «Ὁ παῖς σου⁸ ζῆ.» **52** Ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν⁹ ἐν ἣ κομψότερον ἔσχεν. Καὶ εἶπον¹⁰ αὐτῷ ὅτι «Χθὲς¹¹ ὥραν ἐβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.» **53** Ἔγνω οὖν ὁ πατήρ¹² ὅτι ἐν¹³ ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ἣ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι¹⁴ «Ὁ υἱός σου ζῆ.» Καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. **54** Τοῦτο¹⁵ πάλιν δευτέρον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Jesus returns to Jerusalem—Passover, 28 AD

5:1 Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ¹⁶ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ¹⁷ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

The pool of Bethesda

2 Ἔστιν¹⁸ δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐπὶ τῇ Προβατικῇ, κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά,¹⁹ πέντε στοὰς ἔχουσα. **3** Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ²⁰ τῶν ἀσθενούντων—τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν—ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.²¹ **4** ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινε ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε²² τὸ ὕδωρ—ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν παραχρῆν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγένετο ᾧ²³ δῆποτε κατείχετο νοσήματι.

The man selected for healing

5 Ἦν δὲ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτῶ ἔτη²⁴ ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.²⁵ **6** Τοῦτον ἰδὼν ὁ

¹ αὐτου *rell* | αὐτον [1%] CP

² ημελλεν **f**³⁵ **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,C,D,N,W [50%] CP,OC,TR,NU | εμελλεν [50%] HF,RP

³ και **f**³⁵ A,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B,D,W [0.5%] NU

⁴ ω **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ον **ϕ**⁷⁵ A,B [0.5%] NU | --- **κ**C [0.5%] | ο [1%] | ων [0.5%]

⁵ ο ησους *rell* | 2 [5%] TR | ~ του ησου **κ**

⁶ απηνητησαν **f**³⁵ (A) [90%] CP,HF,RP,OC,TR | υπηνητησαν **ϕ**^{66,75} (**κ**)B,C(D)N(W) [10%] NU

⁷ και απηγγειλαν **f**³⁵ **ϕ**³⁹⁽⁶⁶⁾ A,C(W) (88.9%) CP,HF,RP,OC,TR | 1 ανηγγειλαν (9%) | 1 ηγγειλαν (**κ**)(D) (0.3%) | --- **ϕ**⁷⁵ B,N (1.9%) NU

⁸ ο παις σου **f**³⁵ (77.8%) CP,HF,RP,OC,TR | 1 υιος 3 D,N (20.1%) | 12 αυτου **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,W (0.9%) NU | 2 αυτου C (alone) | 1 υιος αυτου (1%) | conflation (0.2%)

⁹ παρ αυτων την ωραν **f**³⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 3412 **ϕ**⁶⁶ **κ**A,C,D,N,W [5%] NU | ~ 34 εκεινην **ϕ**⁷⁵ B

¹⁰ και ειπον (ειπαν D) **f**³⁵ **κ**A(D) [98%] CP,HF,RP,OC,TR | 2 **ϕ**⁶⁶ | ~ 2 ουν **ϕ**⁷⁵ B,C,N,W [2%] | ειπαν ουν [none!] NU

¹¹ χθες **f**³⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR | εχθες **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,C,D,N,W [2%] NU

¹² πατηρ **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**A,B,D,W (90.4%) CP,HF,RP,OC,TR,NU | 1 αυτου **ϕ**⁶⁶ C,N,T (8.8%) | 1 του παιδος (0.5%) | long omissions (0.2%)

¹³ εν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B,C [1%]

¹⁴ οτι **f**³⁵ D,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,C [2%] NU

¹⁵ τουτο **f**³⁵ **κ**A,D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 δε **ϕ**^{66,75} B,C,W [1%] NU

¹⁶ η **f**³⁵ **κ**C [50%] CP,HF,RP,OC | --- **ϕ**^{66,75} A,B,D,N,T,W [50%] TR,NU

¹⁷ ο **f**³⁵ **κ**C(N)W [98%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} A,B,D [2%] NU

¹⁸ εστιν *rell* | εστη CP [Note the present tense; John was writing before A.D. 70—see the next to the last footnote in John.]

¹⁹ βηθεσδα **f**³⁵ A,C(N) (98%) CP,HF,RP,OC,TR | βηθεσθα (1.2%) | βηθσαιδα **ϕ**⁷⁵ B,T,W (0.4%) | βηδσαιδαν **ϕ**⁶⁶ | βηθζαθα **κ** (0.3%) NU | βελζεθα D (Is the choice of NU not curious?)

²⁰ πολυ **f**³⁵ A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B,C,D,W [1%] NU

²¹ εκδεχομενων (απεκδεχομενων 1.6%) την του υδατος κινησιν **f**³⁵ (D)W (99.3%) CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,C,T (0.7%) NU

²² εταρασσεν *rell* | εταρασσετο [30%] CP,OC

²³ The whole verse **f**³⁵ (A) (99.2%) CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B,C,D,T,W (0.8%) NU

²⁴ τριακοντα οκτω ετη **f**³⁵ B [50%] CP,RP,TR | 1 και 23 **κ**A,C,D [50%] HF,OC[NU] | ετη λη **ϕ**⁶⁶ | λη **ϕ**⁷⁵ | μ και η 3 W

²⁵ ασθενεια **f**³⁵ A [97%] CP,HF,RP,TR | 1 αυτου **ϕ**^{66,75} **κ**B,C,D,W [3%] OC,NU

Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, «Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι;» **7** Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, «Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν παραχθῆ τὸ ὕδωρ, βάλη¹ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.» **8** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Ἐγειραι,² ἄρον τὸν κράββατόν³ σου καὶ περιπάτει.» **9** Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιῆς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἦρεν τὸν κράββατον αὐτοῦ καὶ περιεπάτει. **10** Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· «Σάββατόν ἐστιν.⁴ οὐκ ἔξεστίν σοι ἄραι τὸν κράββατον.»⁵ **11** Ἀπεκρίθη⁶ αὐτοῖς, «Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ—ἐκεῖνός μοι εἶπεν, «Ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει.»» **12** Ἠρώτησαν οὖν⁷ αὐτόν, «Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπὼν σοι, «Ἄρον τὸν κράββατόν σου⁸ καὶ περιπάτει;»» **13** Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν, ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν, ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.

14 Μετὰ ταῦτα εὕρισκε αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ἴδε, ὑγιῆς γέγονας. Μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι⁹ γένηται.» **15** Ἀπήλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτόν ὑγιῆ.

The Jews want to kill Jesus

16 Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι¹⁰ καὶ ἐζήτουν αὐτόν ἀποκτεῖναι,¹¹ ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. **17** Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹² ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι.» **18** Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυνεν τὸ σάββατον ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ.

Jesus addresses the Jews

He affirms His equality with the Father

19 Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς·¹³ «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ¹⁴ τὸν Πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ,¹⁵ ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. **20** Ὁ γὰρ Πατήρ φιλεῖ τὸν Υἱὸν καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. **21** Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. **22** Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατήρ κρίνει οὐδένα ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ Υἱῷ, **23** ἵνα πάντες τιμῶσιν τὸν Υἱὸν καθὼς τιμῶσιν τὸν Πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.

The Son is the Just Judge

24 »Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

¹ βαλη *rell* | βαλλη [5%] TR | βαλλει [2%] | βαλει [2%] | εμβαλη C

² εγειραι **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ [70%] CP, HF, RP, TR | εγειρε **ϕ**⁷⁵ **κ**B, C, W [29%] OC, NU | εγειρε και A, D [1%]

³ κραββατον **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ [70%] CP, HF, RP, TR | κραβαττον **ϕ**⁶⁶ A, B, C, D, W [29%] OC, NU | κραβακτον **κ** | four other spellings (A similar statement obtains wherever the word occurs.)

⁴ εστιν **f**³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 και **ϕ**^{66,75} **κ**A, B, C, D, N, W [5%] NU

⁵ κραββατον **f**³⁵ A, B [95%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 σου **ϕ**^{66,75} **κ**C, D, N, W [5%] NU

⁶ απεκριθη **f**³⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ο δε 1 **ϕ**⁶⁶ **κ**C, N, W [4.5%] NU | ος δε 1 **ϕ**⁷⁵ A, B [0.5%]

⁷ ουν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**⁶⁶ **κ**B, D [0.4%] NU | omit verse A, W [homoioteleuton]

⁸ τον κραββατον σου **f**³⁵ [70%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 κραβαττον 3 D [29.5%] | 1 κραβατον 3 N | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B, C [0.4%] NU | omit verse A, W

⁹ τι σοι **f**³⁵ **κ**D, W [60%] CP, HF, RP, TR | ~ 21 **ϕ**^{66,75} A, B, C, N [40%] OC, NU

¹⁰ τον ιησουν οι ιουδαιοι **f**³⁵ A, N (95.2%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 3412 **ϕ**^{66,75} **κ**B, C, D, W (2%) NU | 124 (1.1%) | αυτον 34 (1.4%) | three other variants (0.4%)

¹¹ και εξητουν αυτον αποκτειναι **f**³⁵ A (N) (97.2%) CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B, C, D, W (2.8%) NU

¹² ιησους **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B, W [0.5%]

¹³ απεκρινατο ουν ο ιησους και ειπεν αυτοις **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 12345 ελεγεν 7 **ϕ**⁶⁶ [0.3%] NU | 12345 λεγει 7 [1%] | απεκριθη 234567 D, N, W [0.5%] | 125 ελεγεν 7 **ϕ**⁷⁵ B | ~ ελεγεν 2734 **κ**

¹⁴ βλεπη *rell* | βλεπει [30%]

¹⁵ ποιη *rell* | ποιει A [30%]

25 »Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται¹ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.² **26** Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ Υἱῷ³ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· **27** καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ⁴ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. **28** Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται⁵ τῆς φωνῆς αὐτοῦ **29** καὶ ἐκπορεύσονται—οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. **30** Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐδέν. Καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός.⁶

Four witnesses to Jesus

31 »Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἑμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἐστίν ἀληθής. **32** Ἄλλος ἐστίν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστίν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. **33** Ὑμεῖς ἀπεστάλακατε πρὸς Ἰωάννην καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. **34** Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. **35** Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος, ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν⁷ ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. **36** Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μεῖζω τοῦ Ἰωάννου, τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν⁸ μοι ὁ Πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτὰ—αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ⁹ ποιῶ—μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ Πατὴρ με ἀπέσταλκεν.

37 »Καὶ ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς¹⁰ μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε¹¹ οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἐωράκατε.¹² **38** Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν,¹³ ὅτι ὄν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. **39** Ἐρευνᾶτε¹⁴ τὰς Γραφὰς ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. **40** Καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με ἵνα ζωὴν ἔχητε.

The Jews are accused by Moses

41 »Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. **42** Ἄλλ'¹⁵ ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. **43** Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε.¹⁶ **44** Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων¹⁷ λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;

45 »Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν Πατέρα· ἐστίν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς,¹⁸ εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. **46** Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσεῖ,¹⁹ ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ ἐμοῦ γὰρ²⁰ ἐκεῖνος ἔγραψεν. **47** Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν

¹ ἀκούσονται f³⁵ A,D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀκουσουσιν Ϝ⁷⁵B [0.5%] NU | ἀκουσωσιν Ϝ⁶⁶κW [1%]

² ζήσονται f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ζησουσιν Ϝ^{66,75}κB,D,W [2%] NU | one other reading

³ ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ f³⁵ A,D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2341 Ϝ^{66,75}B [0.4%] NU | --- κ | ~ 234 ζωὴν 1 W

⁴ καὶ f³⁵ D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{66,75}(κ)A,B,N,W [1%] NU

⁵ ἀκούσονται f³⁵ A,D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀκουσουσιν Ϝ⁷⁵B [0.5%] NU | ἀκουσωσιν Ϝ⁶⁶κN,W [1%]

⁶ πατρός f³⁵ [80%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{66,75}κA,B,D,N,W [20%] NU

⁷ ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν f³⁵ Ϝ⁶⁶κB,D,N [89.5%] HF, RP, OC, NU | ~ 231 A,W [0.5%] CP | ἀγαλλιασθῆναι 23 [10%] TR

⁸ ἔδωκεν f³⁵ A,D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | δέδωκεν Ϝ⁶⁶κB,N,W [5%] NU

⁹ ἐγὼ f³⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶κA,B,D,N,W [4%] NU

¹⁰ αὐτός f³⁵ Ϝ⁶⁶A,N (98.1%) CP, HF, RP, OC, TR | ἐκεῖνος Ϝ^{75,95}κB,W (0.8%) NU | ἐκεῖνος 1 D (0.1%) | --- (0.1%) | long omissions (0.8%)

¹¹ ἀκηκόατε πώποτε f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 Ϝ^{(66)75ν}κA,B,D,N,W [5%] NU

¹² ἐωράκατε *rell* | εορακατε Ϝ⁷⁵N [10%] | εωρακαται Ϝ⁶⁶

¹³ μένοντα ἐν ὑμῖν f³⁵ A,D [96%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 231 Ϝ^{66,75}κB,N,W [3%] NU | ~ 23 οντα [1%]

¹⁴ ἐρευνάτε f³⁵ A,D,W [99.6%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐραυνάτε Ϝ⁶⁶κB [0.4%] NU | ἐραυνάται N

¹⁵ ἀλλ' f³⁵ Ϝ⁶⁶κA,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀλλα Ϝ⁷⁵B,D,W [0.5%] NU

¹⁶ ληψεσθε f³⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ληψεσθαι [2.2%] | λημψεσθαι κA,D,W [0.5%] | λημψεσθε Ϝ^{66,75}B,N [0.3%] NU

¹⁷ ἀνθρώπων f³⁵ (22.6%) | ἀλλήλων Ϝ^{66,75}κA,B,D,N,W (77.2%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | long omissions (0.2%)

¹⁸ μωσῆς f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, TR | μουσῆς Ϝ^{66,75}κB,D,N,W [3%] OC, NU | μωσεῖς [1%]

¹⁹ μωσεῖ f³⁵ κA [50%] CP, HF, TR | μωση [47%] RP | μωση [2%] | μωσει Ϝ^{66,75}B,D,N,W [1%] OC, NU

²⁰ ἐμου γὰρ f³⁵ D [25%] | ~ 21 Ϝ^{66,75}κA,B,N,W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

πιστεύσετε;»

Jesus is back in Galilee

6:1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος. **2** Καὶ ἠκολούθει¹ αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων² αὐτοῦ³ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. **3** Ἀνῆλθεν δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ⁴ Ἰησοῦς καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. **4** (Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.)

Food for 15,000

5 Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς,⁵ καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν⁶ Φίλιππον, «Πόθεν ἀγοράσομεν⁷ ἄρτους ἵνα φάγωσιν οὗτοι;» **6** Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἤμελλεν⁸ ποιεῖν. **7** Ἀπεκρίθη αὐτῷ⁹ Φίλιππος, «Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν¹⁰ βραχὺ τι¹¹ λάβῃ.» **8** Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας, ὁ¹² ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, **9** «Ἔστιν παιδάριον ἐν¹³ ᾧδε¹⁴ ὁ¹⁵ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσοῦτους;»

10 Εἶπεν δὲ¹⁶ ὁ Ἰησοῦς, «Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν.» Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ· ἀνέπεσον¹⁷ οὖν¹⁸ οἱ ἄνδρες,¹⁹ τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ²⁰ πεντακισχίλιοι. **11** Ἐλαβεν δὲ²¹ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκεν²² τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ²³ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων, ὅσον ἤθελον. **12** Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, «Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα τῶν κλασμάτων,²⁴ ἵνα μὴ τι ἀπόληται.» **13** Συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων ἃ ἐπερίσσευσεν²⁵ τοῖς βεβρωκόσιν.

¹ καὶ ἠκολούθει **f**³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2 δε **ϕ**^{66,75v} **κ**B, D, N, W [3%] NU

² εωρων **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ** (94%) CP, HF, RP, OC, TR | εωρουν (1.5%) | εθεωρουν B, D, N (2.6%) NU | εθεωρων **ϕ**⁷⁵ A (0.5%) | εωρακεν (1.1%) | θεωρουντες W (0.1%) | three other variants (0.2%)

³ αυτου **f**³⁵ N [80%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**⁶⁶ **κ**A, B, D, W [20%] NU

⁴ ο **f**³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**⁶⁶ **κ**B, D, W [1%] NU

⁵ ο ιησους τους οφθαλμους **f**³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 3412 **ϕ**⁶⁶ A, B, D, N, W [9%] NU | ~ 342 **κ** | 34 [1%]

⁶ τον **f**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**⁶⁶ **κ**B, D, N, W [1%] NU

⁷ αγορασομεν **f**³⁵ [60%] CP, HF, RP, TR | αγορασωμεν **ϕ**⁶⁶ **κ**A, B, D, N, W [40%] OC, NU

⁸ ημελλεν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ D [50%] CP | εμελλεν **ϕ**⁷⁵ **κ**A, B, N, W [50%] HF, RP, OC, TR, NU

⁹ αυτω **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A, B, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ο **ϕ**⁶⁶ **κ**N, W [0.5%] [NU]

¹⁰ αυτων **f**³⁵ D [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**A, B, N, W [3%] NU

¹¹ τι **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**A, N, W [99.7%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **ϕ**⁷⁵ B, D [0.3%]

¹² ο *rell* | --- [1%] CP

¹³ εν **f**³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B, D, N, W [3%] NU

¹⁴ ᾧδε *rell* | ᾧδε **f**³⁵ (I include this information for the record and so as not to lose sight of it, but since there is apparently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing. However, in most manuscripts the difference between ᾧδε and ᾧ δε is not clear, and the expedient adopted by **f**³⁵ removes the ambiguity. A similar statement obtains wherever the word occurs.)

¹⁵ ο **f**³⁵ **κ**N [97%] CP, HF, RP, TR | ος **ϕ**⁶⁶ A, B, D, W [3%] OC, NU | two other readings

¹⁶ δε **f**³⁵ A, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ουν **ϕ**⁶⁶ D [0.5%] | --- **ϕ**^{75v} **κ**B [0.5%] NU

¹⁷ ανεπεσον **f**³⁵ [70%] CP, HF, RP, OC, TR | ανεπεσαν **ϕ**⁶⁶ **κ**A, B, D, N, W [30%] NU

¹⁸ ουν *rell* | --- [30%]

¹⁹ οι ανδρες **f**³⁵ **κ**B (83.5%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | 2 **ϕ**^{66,75} D, W (8.1%) | 1 ανθρωποι 2 A (8.1%) | 1 ανθρωποι (0.3%) | ~ τον αριθμον 2 N

²⁰ οσει **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ως **ϕ**⁷⁵ **κ**B, D, N, W [1%] NU

²¹ δε **f**³⁵ **κ**N [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ουν **ϕ**^{28,66} A, B, D, W [1%] NU | ~ και [2%]

²² διεδωκεν **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A, B, W (83.4%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | δεδωκεν (7.2%) | εδωκεν **ϕ**^{28,66} (**κ**D) N (8.9%) | διαδεδωκε (0.3%) | three other variants (0.2%)

²³ τοις μαθηταις οι δε μαθηται **f**³⁵ D [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75v} **κ**A, B, N, W [3%] NU [an easy case of homoioarcton]

²⁴ των κλασματων **f**³⁵ N [25%] | κλασματα **ϕ**⁷⁵ **κ**A, B [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

²⁵ επερισσευσεν **f**³⁵ **κ**A [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | επερισσευσαν **ϕ**⁷⁵ B, D, W [0.5%] NU | επερισευσεν N

14 Οἱ οὖν ἄνθρωποι, ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς,¹ ἔλεγον ὅτι «Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον.» **15** Ἰησοῦς οὖν, γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν² βασιλέα, ἀνεχώρησεν πάλιν³ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.

Jesus walks on water

16 Ὡς δὲ ὄψια ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, **17** καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ⁴ πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναοῦμ.⁵ Καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ⁶ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. **18** Ἡ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο.⁷ **19** Ἐλληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. **20** Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, «Εγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.» **21** Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο⁸ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν⁹ ὅτι πλοῖαριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν, ἐκείνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁰ καὶ ὅτι οὐ συνεισηλθεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοῖαριον¹¹ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον—**23** ἄλλα δὲ¹² ἦλθεν¹³ πλοῖαρια¹⁴ ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου—**24** ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν¹⁵ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα¹⁶ καὶ ἦλθον εἰς Καπερναοῦμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. **25** Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, «Ραββί, πότε ὧδε γέγονας;»

The Bread of Life

26 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδετε¹⁷ σημεῖα, ἀλλ’ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. **27** Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ Πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός.» **28** Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, «Τί ποιῶμεν¹⁸ ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ;» **29** Ἀπεκρίθη¹⁹ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, «Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον

¹ ο ἐποίησεν σημειον ο ιησους f³⁵ A(N) (89.4%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 13245 (1.6%) | ~ 12453 (1%) | ~ 31245 (0.8%) | ~ το 31245 (5.7%) | 1245 (0.3%) | α 2 σημεια 45 (0.3%) | 123 κD, W (0.5%) NU | α 2 σημεια Ϝ⁷⁵B (0.3%) | two other variants (0.1%)

² αυτον f³⁵ D(N) [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁷⁵κA, B, W [3%] NU

³ παλιν f³⁵ Ϝ⁷⁵κA, B, D, N [50%] OC, TR, NU | --- W [50%] HF, RP | ~ παλιν ανεχωρησεν CP

⁴ το f³⁵ A, D, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁷⁵κB [1%] NU

⁵ καπερναουμ f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | καφαρναουμ Ϝ⁷⁵κB, D, N, W [1%] NU

⁶ ουκ f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ουπω Ϝ⁷⁵κB, D, N, W [3%] NU

⁷ διηγειρετο f³⁵ κA, D, N, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | διεγειρετο Ϝ²⁸B [2%] NU

⁸ το πλοιον εγενετο f³⁵ κ(D) [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 312 Ϝ⁷⁵A, B, N, W [5%] NU

⁹ ιδων f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ειδον Ϝ⁷⁵A, B [1%] NU | ειδεν Ϝ²⁸κD [0.5%] | ιδον N, W [0.5%]

¹⁰ εκεινο εἰς ο ενεβησαν οι μαθηται αυτου f³⁵ (77.2%) CP, HF, RP, OC, TR | 234567 D (1.9%) | 134567 (0.7%) | 12 ον 4567 (2%) | 123 ανεβησαν 567 (12.9%) | 123456 του ιησου κ (0.9%) | --- Ϝ⁷⁵A, B, N, W (4.2%) NU | long omissions (0.2%) [homoioteleuton]

¹¹ πλοιαριον f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | πλοιον Ϝ⁷⁵A, B, D, N, W [5%] NU | πλοιαν κ

¹² δε f³⁵ A(N)W (98.9%) CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁷⁵B(D) (0.7%) NU | ον κ (alone) | two other readings (0.4%)

¹³ ηλθεν f³⁵ Ϝ⁷⁵A, B, W (84.7%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | ηλθον N (13.8%) | ην (0.4%) | --- (0.5%) | ελθοντων D (alone) | απελθοντων κ (alone) | four other variants (0.5%)

¹⁴ πλοιαρια f³⁵ A, N (98.5%) CP, HF, RP, OC, TR [NU] | πλοια Ϝ⁷⁵B, W (1.4%) | πλοια κ (alone) | πλοιαρειων D (alone)

¹⁵ ενεβησαν f³⁵ A, B, N, W (79.5%) CP, HF, RP, OC, NU | 1 και (4.9%) TR | ανεβησαν Ϝ⁷⁵κ (13.1%) | ανεβησαν και (1.8%) | ελαβον D (0.6%) (κ 4.3% omit αυτοι)

¹⁶ τα πλοια f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 πλοιαρια Ϝ⁷⁵B(D)N, W [2%] NU | το πλοιον κ

¹⁷ ειδατε *rell* | ιδετε A, N [25%] | ειδατε D

¹⁸ ποιωμεν *rell* | ποιουμεν [3%] some TRs | ποιησωμεν W [1%] | two other readings

¹⁹ απεκριθη f³⁵ Ϝ⁷⁵κW [70%] CP, HF, RP, OC | 1 ο A, B, D, N [30%] TR [NU]

τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεῦσητε¹ εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος.» **30** Εἶπον οὖν αὐτῷ· «Τί οὖν ποιεῖς σὺ² σημεῖον ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεῦσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ; **31** Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστὶν γεγραμμένον· «Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.» »

32 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς³ δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. **33** Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.» **34** Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, «Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.» **35** Εἶπεν δὲ⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὁ ἐρχόμενος πρὸς με⁵ οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ⁶ πώποτε. **36** Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἐωράκατέ με,⁷ καὶ οὐ πιστεύετε. **37** Πᾶν ὃ δίδωσιν μοι ὁ Πατήρ πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με⁸ οὐ μὴ ἐκβάλω⁹ ἔξω. **38** Ὅτι καταβέβηκα ἐκ¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. **39** Τοῦτο δὲ ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός,¹¹ ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ¹² ἀναστήσω αὐτὸ¹³ ἐν¹⁴ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **40** Τοῦτο δὲ¹⁵ ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,¹⁶ ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχη ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ¹⁷ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.»

41 Ἐγογγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶπεν, «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.» **42** Καὶ ἔλεγον· «Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν¹⁸ λέγει οὗτος¹⁹ ὅτι «Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;» »

43 Ἀπεκρίθη οὖν²⁰ ὁ²¹ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. **44** Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με ἐὰν μὴ ὁ Πατήρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν, καὶ ἐγὼ²² ἀναστήσω αὐτὸν ἐν²³ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **45** Ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς Προφήταις, «Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ²⁴ Θεοῦ.» Πᾶς οὖν²⁵ ὁ ἀκούων²⁶ παρὰ τοῦ Πατρός καὶ μαθὼν ἔρχεται πρὸς με.²⁷ **46** (Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἐώρακεν,²⁸ εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ—οὗτος ἐώρακεν τὸν Πατέρα.) **47** Ἀμὴν, ἀμὴν

¹ πιστευσθε **f**³⁵ [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | πιστευθε **ϕ**⁷⁵ A, B, N [1%] NU | πιστευσηται D, W | πιστευηται **κ**

² συ *rell* | --- W [10%] | σοι D

³ μωσῆς **f**³⁵ A [50%] CP, RP, TR | μωυσης **ϕ**⁷⁵ **κ**B, W [50%] HF, OC, NU

⁴ δε **f**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- B, W [0.5%] NU | ουν **κ**D [0.5%]

⁵ με **f**³⁵ A, D, W [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR | εμε **ϕ**⁷⁵ **κ**B [0.2%] NU

⁶ διψηση **f**³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | διψησει **ϕ**⁶⁶ **κ**A, B, W [5%] NU | διψασει D

⁷ με **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ B, D, W [99.9%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **κ**A [alone]

⁸ με **f**³⁵ A, B, D, W [97%] CP, HF, RP, OC, TR | εμε **ϕ**^{66,75} **κ** [3%] NU

⁹ εκβαλω *rell* | εκβαλλω [2%] CP

¹⁰ εκ **f**³⁵ **κ**D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | απο **ϕ**⁶⁶ A, B, W [2%] NU

¹¹ πατρος **f**³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75} (**κ**)A, B(C)D, W [2%] NU

¹² αλλα *rell* | αλλ D [10%] CP

¹³ αυτο **f**³⁵ **ϕ**^{66,75} **κ**A, B, C, D [50%] CP, RP, OC, TR, NU | αυτον N, W [50%] HF

¹⁴ εν **f**³⁵ **κ**A, D, N [60%] CP, OC, TR [NU] | --- **ϕ**^{66,75} B, C, W [40%] HF, RP

¹⁵ δε **f**³⁵ [85%] CP, HF, RP, OC, TR | γαρ **κ**A, B, C, D, N, W [13%] NU | --- **ϕ**⁽⁶⁶⁾⁷⁵ [2%]

¹⁶ πεμψαντος με **f**³⁵ A [90%] CP, HF, RP, OC, TR | πατρος μου **ϕ**^{66,75} **κ**B, C, D, N, W [6%] NU | --- [2%] | 12 πατρος [2%]

¹⁷ εγω **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ B, C, W [80%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 εν **κ**N [18%] [NU] | εν **ϕ**⁶⁶ A, D [1%] | --- [1%]

¹⁸ ουν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**A, D, N (98.9%) CP, HF, RP, OC, TR | νυν **ϕ**⁷⁵ B, C, T, W (0.6%) NU | --- (0.3%) | three other variants (0.2%)

¹⁹ λεγει ουτος **f**³⁵ A(W) (93.1%) CP, HF, RP, OC, TR | 1 ουτως (0.9%) | 1 αυτος (0.8%) | ~ 21 **κ**N (0.4%) | 1 **ϕ**^{66,75} B, C, T (4.8%) NU | 1 εαυτον D (alone)

²⁰ ουν **f**³⁵ **κ**A, D, N, W [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75} B, C [3%] NU

²¹ ο **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, C, D, N, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B [2%] NU

²² και εγω **f**³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | καγω **ϕ**^{66,75} **κ**B, C, D, N(W) [3%] NU

²³ εν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, B, C, D, N, W [90%] HF, RP, NU | --- **ϕ**⁷⁵ **κ** [10%] CP, OC, TR

²⁴ διδακτοι *rell* | 1 του [10%] TR

²⁵ ουν **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B, C, D, N, W [2%] OC, NU

²⁶ ακουων **f**³⁵ D [85%] CP, HF, RP, OC | ακουσας **ϕ**^{66,75} **κ**A, B, C, N, W [15%] TR, NU

²⁷ με **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, C, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | εμε **ϕ**⁷⁵ **κ**B [0.5%] NU

²⁸ τις εωρακεν **f**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 **ϕ**⁶⁶ **κ**(B)C, D(N)(W) [1%] NU

λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ¹ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

48 »Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. **49** Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ,² καὶ ἀπέθανον. **50** Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ ἀποθάνῃ. **51** Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται³ εἰς τὸν αἰῶνα. Καί, ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.»⁴

Chew flesh, drink blood

52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι⁵ λέγοντες, «Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα⁶ φαγεῖν;» **53** Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. **54** Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ⁷ ἀναστήσω αὐτὸν⁸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **55** Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς⁹ ἐστίν βρωσίς, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς¹⁰ ἐστίν πόσις. **56** Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κάγῳ ἐν αὐτῷ. **57** Καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν Πατὴρ κάγῳ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κάκεινος ζήσεται¹¹ δι' ἐμέ. **58** Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ¹² οὐρανοῦ καταβάς—οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν¹³ τὸ μάννα¹⁴ καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων μου¹⁵ τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσεται¹⁶ εἰς τὸν αἰῶνα.» **59** Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδασκῶν ἐν Καπερναοῦμ.¹⁷

Jesus loses many followers

60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον·¹⁸ «Σκληρὸς ἐστίν οὗτος ὁ λόγος·¹⁹ τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;» **61** Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύουσιν περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· «Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; **62** Ἐὰν οὖν θεωρῆτε²⁰ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; **63** Τὸ Πνεῦμά ἐστίν τὸ ζωοποιῶν· ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ²¹ ὑμῖν πνευμά ἐστίν, καὶ ζωὴ ἐστίν. **64** Ἄλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν.» (Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστίν ὁ παραδώσων αὐτόν.) **65** Καὶ ἔλεγεν, «Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με ἐὰν μὴ ἦ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ Πατρὸς μου.»²²

¹ εἰς ἐμε f³⁵ A,C,D,N (99.5%) CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶κB,T,W (0.5%) NU

² το μαννα εν τη ερημω f³⁵ Ϝ⁶⁶κA [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 34512 B,C,D,W [0.5%] NU

³ ζησεται f³⁵ Ϝ⁶⁶B,C [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ζησει κD,W [1%] NU

⁴ η σαρξ μου εστιν ην εγω δωσω υπερ της του κοσμου ζωης f³⁵ [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 4,8 12 Ϝ^{66,75}vB,C,D,W [1%] NU | ~ 8-12, 1-4 κ

⁵ προς αλληλους οι ιουδαιοι rell | ~ 3412 C,D [3%] CP

⁶ σαρκα f³⁵ κC,D,W [99.7%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 αυτου Ϝ⁶⁶B [0.3%] [NU]

⁷ και εγω f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | καγω Ϝ^{66,75}κA,B,C,D,W [5%] NU

⁸ αυτον f³⁵ Ϝ^{66,75}κA,B,D,W [75%] CP, HF, RP, TR, NU | 1 εν C [25%] OC

⁹ αληθως f³⁵ Ϝ⁶⁶(κ)(D) (74.3%) CP, HF, RP, OC, TR | αληθης Ϝ⁷⁵B,C,T,W (24.5%) NU | long omissions (1.2%) [homoioteleuton]

¹⁰ αληθως f³⁵ Ϝ⁶⁶ (74.7%) CP, HF, RP, OC, TR | αληθης Ϝ⁷⁵B,C,T,W (22.9%) NU | --- (κ)(D) (1.2%) | long omissions (1.2%) [homoioteleuton]

¹¹ ζησεται f³⁵ Ϝ⁶⁶ W [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ζησει Ϝ⁷⁵κB,N [10%] NU | ζη C,D

¹² εκ του f³⁵ Ϝ⁶⁶κD,N,W (99.6%) CP, HF, RP, OC, TR | εξ Ϝ⁷⁵B,C,T (0.4%) NU

¹³ υμων f³⁵ κD,N (94%) CP, HF, RP, OC, TR | ημων (5.4%) | --- Ϝ^{66,75}B,C,T,W (0.6%) NU

¹⁴ το μαννα f³⁵ N (92.3%) CP, HF, RP, OC, TR | 12 εν τη ερημω (6.7%) | --- Ϝ^{66,75}κB,C,D,T,W (1%) NU

¹⁵ μου f³⁵ [30%] CP | --- Ϝ^{66,75}κA,B,C,D,N,W [70%] HF, RP, OC, TR, NU

¹⁶ ζησεται f³⁵ Ϝ⁶⁶ D [85%] CP, HF, RP, OC, TR | ζησει Ϝ⁷⁵κB,C,N [15%] NU | ζηση (W)

¹⁷ καπερναουμ f³⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | καφαρναουμ Ϝ^{66,75}κA,B,C(D)W [1%] NU

¹⁸ ειπον rell | ειπαν (D) NU

¹⁹ ουτος ο λογος f³⁵ Ϝ⁷⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 231 Ϝ⁶⁶κB,C,D,N,W [5%] NU

²⁰ θεωρητε rell | θεωρειτε [30%] | θεωρησηται Ϝ⁶⁶ | ειδηται W | θεωρηται N

²¹ λαλω f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | λελαληκα κB,C,D,N,W [10%] NU

²² μου f³⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶κB,C,D,W [1%] NU

66 Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ¹ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. **67** Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, «Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;» **68** Ἀπεκρίθη οὖν² αὐτῷ Σίμων Πέτρος· «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. **69** Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς³ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.»⁴ **70** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς·⁵ «Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην; Καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν.» **71** Ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην,⁶ οὗτος γὰρ ἐμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι,⁷ εἷς ὢν⁸ ἐκ τῶν δώδεκα.

Passover, 29 AD

7:1 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα⁹ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἠθέλεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.

Jesus and His brothers

2 Ἦν δὲ ἐγγύς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ Σκηνοπηγία. **3** Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· «Μετάβηθι ἐντεῦθεν καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταὶ σου θεωρήσωσιν¹⁰ τὰ ἔργα ἃ¹¹ ποιεῖς· **4** οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι¹² ποιεῖ καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.» **5** Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.

6 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὕπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἔτοιμος. **7** Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. **8** Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην.¹³ Ἐγὼ οὕπω¹⁴ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς¹⁵ οὕπω πεπλήρωται.» **9** Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς¹⁶ ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

Jesus leaves Galilee—the last six months of His public ministry

7:10 Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν,¹⁷ οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς¹⁸ ἐν κρυπτῷ. **11** Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον, «Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;»

¹ ἀπῆλθον των μαθητων αυτου f³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR | 1 εκ 234 OC [4%] | ~ 2341 C, D, N, W [5%] | ~ 231 κ | ~ εκ 2341 Ϝ⁶⁶ B, T [1%] [NU] (According to *TuT* 4.6% have εκ, 95.4% do not, but the order of the surrounding words is not given.)

² ουν f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶ κ B, C, N, W [10%] NU | δε D

³ ο χριστος ο υιος f³⁵ N (99.5%) CP, HF, RP, OC, TR | 123 αγιος Ϝ⁶⁶ | 3 αγιος Ϝ⁷⁵ κ B, C, D, W (0.5%) NU

⁴ του θεου του ζωντος f³⁵ N (97.7%) CP, HF, RP, OC, TR | 12 Ϝ^{66,75} κ B, C, D, W (1.8%) NU | 34 (0.5%)

⁵ αυτοις f³⁵ [70%] CP, HF | 1 ο ιησους Ϝ⁷⁵ B, C, N [30%] RP, OC, TR, NU | 1 ιησους Ϝ⁶⁶ | ιησους και ειπεν 1 κ | ο ιησους λεγων D

⁶ ισκαριωτην f³⁵ N (96.3%) CP, HF, RP, OC, TR | ισκαριωτου Ϝ^{66,75} B, C, W (2.8%) NU | απο καρυωτου κ (0.6%) | ισκαριωτ (0.2%) | σκαριωθ D

⁷ εμελλεν αυτον παραδιδοναι f³⁵ (κ) (80.2%) CP, HF, RP, OC | ημελλεν 23 Ϝ⁶⁶ (14.8%) TR | ~ 132 Ϝ⁷⁵ B, C, N, W (3%) NU | ~ 213 (0.7%) | ~ ημελλεν 32 D (0.7%) | ~ 2 ημελλεν 3 (0.4%) | two other variants (0.2%)

⁸ ων f³⁵ Ϝ⁶⁶ κ N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- B, C, D [0.5%] NU

⁹ περιεπατει ο ιησους μετα ταυτα f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 45123 Ϝ^{66,75} κ A, C, D, W [10%] NU | ~ 4513 B | ~ 1 μετ αυτων 23 N

¹⁰ θεωρησωσιν f³⁵ Ϝ⁶⁶ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | θεωρησουσιν Ϝ⁷⁵ B, D, N, W [4%] NU | θεωρουσιν κ

¹¹ τα εργα α f³⁵ κ D [30%] | 12 σου 3 N, W [67.5%] CP, HF, RP, OC, TR | σου 123 Ϝ^{66,75} B [0.5%] NU | 123 συ [2%]

¹² εν κρυπτω τι f³⁵ Ϝ⁶⁶ D, W [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 312 Ϝ⁷⁵ κ B, N [5%] NU

¹³ ταυτην f³⁵ κ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{66,75} B, D, N, W [5%] NU

¹⁴ ουπω f³⁵ Ϝ^{66,75} B, N, T, W [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ουκ κ D [3%] NU | --- [0.5%]

¹⁵ ο καιρος ο εμος f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 342 Ϝ^{66,75} B, D, N, W [4.5%] NU | ~ 42 κ [0.5%]

¹⁶ αυτοις f³⁵ Ϝ⁷⁵ B, T (87.5%) CP, HF, RP, OC, TR | αυτος Ϝ⁶⁶ κ D, N, W (8.3%) NU | αυτου (0.5%) | --- (3.4%) | two other variants (0.2%)

¹⁷ τοτε και αυτος ανεβη εις την εορτην f³⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 5671234 Ϝ^{66,75} κ B, N, W [5%] NU

¹⁸ αλλ ως f³⁵ N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | αλλα 2 Ϝ^{66,75} B [0.5%] [NU] | 1 κ D [0.5%]

12 Καὶ γογγυσμὸς πολλὸς περὶ αὐτοῦ ἦν¹ ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι «Ἀγαθὸς ἐστίν,» ἄλλοι² ἔλεγον, «Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.» **13** Οὐδεὶς μὲντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

Jesus teaches in the Temple

14 Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσοῦσης, ἀνέβη ὁ³ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδίδασκεν. **15** Καὶ ἐθαύμαζον⁴ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, «Πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν, μὴ μεμαθηκώς;» **16** Ἀπεκρίθη οὖν⁵ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· «Ἡ ἐμὴ διδασχὴ οὐκ ἔστιν ἐμῆ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. **17** Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδασχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. **18** Ὁ ἀπ' ἐαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ, ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθὴς ἐστίν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

Moses vs the Jews

19 »Οὐ Μωσῆς⁷ δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; Καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;» **20** Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν,⁸ «Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;»

21 Ἀπεκρίθη⁹ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. **22** Διὰ τοῦτο· Μωσῆς¹⁰ δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως¹¹ ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων), καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. **23** Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως,¹² ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; **24** Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.»¹³

Public opinion divided

25 Ἐλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; **26** Καὶ ἴδε, παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. Μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁴ ὁ Χριστός; **27** Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.»

28 Ἐκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων· «Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. **29** Ἐγὼ¹⁵ οἶδα αὐτόν ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν.» **30** Ἐζήτουν οὖν αὐτόν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν τὴν χεῖρα ὅτι οὐπω ἐλήλυθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

31 Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν¹⁶ εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι¹⁷ «Ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ,

¹ πολλὸς περὶ αὐτοῦ ἦν **f**³⁵ (89.3%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 1423 **κ**N (6.5%) | ~ 2341 **β**⁷⁵B, T, W (1.5%) NU | ~ 4123 (0.5%) | ~ 2314 (0.4%) | ~ 4231 (0.1%) | 123 (0.4%) | 124 (0.8%) | ~ 423 **β**⁶⁶D (alone) | 14 (0.3%) | two other readings (0.1%)

² ἄλλοι **f**³⁵ **β**⁶⁶κD [95%] CP, HF, RP, OC | 1 δε **β**⁷⁵B, N, W [5%] TR[NU]

³ ο **f**³⁵ D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **β**^{66,75}κB [0.5%] NU

⁴ καὶ ἐθαύμαζον **f**³⁵ N [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2 συν **β**^{66,75}κB, D, W [2%] NU

⁵ οὖν *rell* | --- D [20%] TR

⁶ ο **f**³⁵ **β**⁶⁶D(N)W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR[NU] | --- κB [0.5%]

⁷ μωσῆς **f**³⁵ [90%] CP, HF, RP, TR | μωσῆς **β**⁶⁶κB, D, N, W [10%] OC, NU

⁸ καὶ εἶπεν **f**³⁵ D, N [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **β**^{66,75}κB, W [1%] NU | 1 εἶπον αὐτῷ [4%]

⁹ ἀπεκρίθη *rell* | 1 ο D, N, W [20%] TR

¹⁰ μωσῆς **f**³⁵ [85%] CP, HF, RP, TR | μωσῆς **β**^{66,75}(κ)B(D)N, W [15%] OC, NU

¹¹ μωσέως **f**³⁵ κN [95%] CP, HF, RP, TR | μωσέως **β**⁶⁶B, D, W [5%] OC, NU

¹² μωσέως **f**³⁵ [85%] CP, HF, RP, TR | μωσέως **β**^{66,75}κB(D)N, W [15%] OC, NU

¹³ κρίνατε **f**³⁵ κ [99%] CP, HF, RP, OC, TR | κρίνετε **β**^{66,75}B, N [1%] NU | κρίνετε D | κρίνεται W

¹⁴ ἀληθῶς **f**³⁵ [90%] HF, RP, OC, TR | --- **β**^{66,75}κB, D, N, W [10%] CP, NU

¹⁵ ἐγὼ **f**³⁵ **β**⁷⁵B, W [75%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 δε **β**⁶⁶κD, N [25%] TR

¹⁶ πολλοὶ δε ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν **f**³⁵ [93%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 345216 **β**⁷⁵B [0.5%] NU | ~ 126345 **β**⁶⁶κD [0.5%] | ~ 345 συν 6 [5%] | ~ 34516 [1%] | ~ 34 συν 516 W | ~ 345 ου 16 N

¹⁷ ὅτι **f**³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **β**^{66,75}κB, D, N, W [5%] NU

μήτι¹ πλείονα σημεῖα² ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν;» **32** Ἦκουσαν³ οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς⁴ ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.

33 Εἶπεν οὖν⁵ ὁ Ἰησοῦς· «Ἐτι μικρὸν χρόνον⁶ μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. **34** Ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὐρήσετε.⁷ καί, ὅπου εἰμι ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.» **35** Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἐαυτούς· «Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὐρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς Ἑλληνας; **36** Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος⁸ ὃν εἶπεν, «Ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὐρήσετε.⁹ καί, ὅπου εἰμι ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;»

The last day of the feast

37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξεν, λέγων· «Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. **38** Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.» **39** (Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ Πνεύματος, ὃ¹⁰ ἤμελλον¹¹ λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες¹² εἰς αὐτόν, οὐπω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἅγιον¹³ ὅτι¹⁴ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη.)

40 Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου¹⁵ ἀκούσαντες τὸν λόγον¹⁶ ἔλεγον, «Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης.» **41** Ἄλλοι ἔλεγον, «Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.» Ἄλλοι ἔλεγον.¹⁷ «Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; **42** Οὐχὶ¹⁸ ἡ Γραφή εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεέμ, τῆς κώμης ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται;»¹⁹ **43** Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο²⁰ δι' αὐτόν. **44** Τινὲς δὲ ἠθέλον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας.

The operatives are empty-handed

45 Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, «Διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;» **46** Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται, «Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος²¹ ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος.»²² **47** Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· «Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλά-

¹ μήτι **f**³⁵ **N** [95%] **CP, HF, RP, OC, TR** | μη **ϕ**^{66,75} **κ****B, D, W** [5%] **NU**

² σημεῖα **f**³⁵ **ϕ**^{66,75} **κ****B, D, N, W** [40%] **CP, NU** | 1 τουτων [55%] **HF, RP, OC, TR** | τουτων 1 [5%]

³ ηκουσαν **rell** | 1 ουν **N** [15%] | 1 δε **ϕ**⁶⁶ **κ****D** | ~ και 1 [1%]

⁴ υπηρετας οι φαρισαιοι και οι αρχιερεεις **f**³⁵ [80%] **CP, HF, RP, OC** | ~ 234561 [10%] **TR** | ~ 564231 **ϕ**⁷⁵ **(B) N, W** [10%] **NU** | ~ 126453 **ϕ**⁶⁶ **D** | ~ τους 126453 **κ**

⁵ ουν **rell** | 1 αυτοις [5%] **TR**

⁶ μικρον χρονον **f**³⁵ **(D) N** [98%] **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 21 **ϕ**^{66,75} **κ****(B) W** [2%] **NU**

⁷ ευρησετε **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ****D, W** [99.5%] **CP, HF, RP, OC, TR** | 1 με **ϕ**⁷⁵ **B, N** [0.5%] [**NU**]

⁸ ουτος ο λογος **f**³⁵ **κ** [90%] **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 231 **ϕ**^{66,75} **ν****B, D, N, W** [10%] **NU**

⁹ ευρησετε **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ****D, N, W** [99.5%] **CP, HF, RP, OC, TR** | 1 με **ϕ**⁷⁵ **B** [0.5%] [**NU**]

¹⁰ ο **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **B** [30%] **NU** | ου **ϕ**⁶⁶ **κ****D, N, W** [70%] **CP, HF, RP, OC, TR**

¹¹ ημελλον **f**³⁵ **κ** [50%] | εμελλον **ϕ**^{66,75} **B, D, N** [50%] **CP, HF, RP, OC, TR, NU** | --- **W**

¹² πιστευοντες **f**³⁵ **κ****D, N** [99.5%] **CP, HF, RP, OC, TR** | πιστευσαντες **ϕ**⁶⁶ **B, W** [0.5%] **NU**

¹³ αγιον **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **N, W** (97.1%) **CP, HF, RP, OC, TR** | --- **ϕ**⁷⁵ **κ****T** (1.9%) **NU** | 1 δεδομενον **B** (0.7%) | 1 επ αυτοις **D** (alone) | four other variants (0.3%)

¹⁴ οτι **rell** | 1 ο [15%] **TR**

¹⁵ πολλοι ουν εκ του οχλου **f**³⁵ **N** [97.5%] **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 3452 **ϕ**⁷⁵ **κ****B, D, W** [2%] **NU** | 1345 οι **ϕ**⁶⁶ | four other variants

¹⁶ τον λογον **f**³⁵ (53.2%) **CP, HF, RP, OC, TR** | των λογων (18.5%) | 12 αυτου (8.7%) | 12 τουτον (7.8%) | των λογων αυτου **W** (5.7%) | των λογων τουτων **ϕ**⁷⁵ **B, N, T** (5.1%) **NU** | αυτου των λογων τουτων **ϕ**⁶⁶ **κ****D** | --- (0.5%) | five further variants (0.4%)

¹⁷ αλλοι ελεγον **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ****(D)** [85%] **CP, HF, RP, OC** | 1 δε 2 [10%] **TR** | οι δε 2 **ϕ**⁷⁵ **B, N, W** [2%] **NU** | --- [3%]

¹⁸ ουχι **f**³⁵ **κ****(D, W)** [99.5%] **CP, HF, RP, OC, TR** | ουχ **ϕ**^{66,75} [0.5%] **NU** | ουκ **B, N**

¹⁹ ο χριστος ερχεται **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ****(D)** (97.1%) **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 312 **ϕ**⁷⁵ **B, T, W** (0.8%) **NU** | 12 ερχετε **N** | 3 (0.5%) | long omissions (1.6%)

²⁰ εν τω οχλω εγενετο **f**³⁵ [99%] **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 4123 **ϕ**^{66,75} **κ****B, N, W** [1%] **NU** | ~ 4 εις τον οχλον **D**

²¹ ουτως ελαλησεν ανθρωπος **f**³⁵ [98%] **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 132 **ϕ**⁶⁶ **κ****D** | ~ 213 **ϕ**⁷⁵ **B, N, W** [1%] **NU** | two other readings

²² ως ουτος ο ανθρωπος **f**³⁵ (97.9%) **CP, HF, RP, OC, TR** | ~ 1342 (0.4%) | 1234 λαλει (0.4%) | 12 λαλει 34 **ϕ**⁶⁶ **κ**

νησθε; **48** Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; **49** Ἄλλ' ¹ ὁ ὄχλος οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοι² εἰσιν.»

50 Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτοῦς (ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν,^{3,4} εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν), **51** «Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον⁵ καὶ γνῶ τί ποιεῖ;» **52** Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁶ αὐτῶ· «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ἐρεῦνησον⁷ καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας⁸ οὐκ ἐγήγερται.»^{9,10} **53** Καὶ ἀπῆλθεν¹¹ ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

The Light of the world at work

8:1 Ἰησοῦς δὲ¹² ἐπορεύθη εἰς τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν. **2** Ὁρθρου δὲ πάλιν¹³ παρεγένετο¹⁴ εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν.¹⁵ καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.

A dirty deal

3 Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτόν¹⁶ γυναῖκα ἐπὶ¹⁷ μοιχεία κατελιμμένην.¹⁸ καὶ στήσαντες αὐτήν ἐν¹⁹ μέσῳ **4** λέγουσιν²⁰ αὐτῶ· ²¹ «Διδάσκαλε, ταύτην εὐρομεν²² ἐπ' αὐτοφώρῳ²³ μοιχευομένην.²⁴ **5** Ἐν δὲ²⁵ τῷ νόμῳ ἡμῶν Μωσῆς²⁶ ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας

- (0.2%) | 12 λαλει D (0.2%) | --- \mathfrak{P}^{75} B,T,W (1%) NU
- ¹ ἀλλ \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{N} ,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ἀλλα \mathfrak{P}^{66} B,D [0.5%] NU
- ² επικαταρατοι \mathfrak{f}^{35} D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | επαρατοι \mathfrak{P}^{66} \mathfrak{N} B,W [1%] NU | απαρατοι \mathfrak{P}^{75}
- ³ νυκτος προς αυτον \mathfrak{f}^{35} (89.1%) CP,HF,RP,OC,TR | ~ 231 D,N (8.2%) | 23 $\mathfrak{P}^{66,75}$ B,T,W (0.7%) NU | 12 τον ησουν (1.2%) | long omissions \mathfrak{N} (0.8%)
- ⁴ αυτον \mathfrak{f}^{35} N (95.8%) CP,HF,RP,OC,TR | 1 το προτερον \mathfrak{P}^{66} (W) (2.7%) [NU] | 1 προτερον \mathfrak{P}^{75} B,T (0.7%) | 1 το πρωτον D (0.3%) | omit clause \mathfrak{N} (0.5%)
- ⁵ παρ αυτου προτερον \mathfrak{f}^{35} [85%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ πρωτον 12 $\mathfrak{P}^{66,75}$ B,D,N,W [10%] NU | πρωτον \mathfrak{N} | 12 πρωτον [5%]
- ⁶ ειπον \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{N} [97%] CP,HF,RP,OC,TR | ειπαν $\mathfrak{P}^{66,75}$ B,D,N,W [3%] NU
- ⁷ ερευνησον \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{P}^{66} D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | εραυνησον \mathfrak{P}^{75} \mathfrak{N} B,W [0.5%] NU
- ⁸ προφητης εκ της γαλιλαιας \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{N} D,W (97.5%) CP,HF,RP,OC,TR | ~ 2341 \mathfrak{P}^{75} (B)N,T (2.2%) NU | ~ 234 ο 1 \mathfrak{P}^{66} | two other readings (0.2%)
- ⁹ εγηγερται \mathfrak{f}^{35} [70%] CP,HF,RP,OC,TR | εγειρεται $\mathfrak{P}^{66,75}$ \mathfrak{N} B,D,W [10%] NU | εγειρεται [20%] | εγειρετε N
- ¹⁰ Verses 7:53-8:11 are omitted in about 15% of the extant MSS, including all the early uncials except Codex D (Codex C has a large lacuna from 7:3–8:34, while Codex A has a larger one, 6:50–8:52). For these verses I will cite the groups posited by von Soden as used in the H-F apparatus, rather than give percentages (\mathfrak{M}^7 becomes \mathfrak{f}^{35}); however, Robinson's collations have demonstrated that Soden 'regularized' the data rather drastically, so the H-F apparatus may in fact be rather misleading. For all that, until Robinson's collations are fully analyzed, and the result made public, it's the best we can do, except that I personally checked all the \mathfrak{f}^{35} MSS (in Robinson's collations) and guarantee that the citation of \mathfrak{f}^{35} is correct—it represents 245 MSS in these verses. The two other large groups, $\mathfrak{M}^{5&6}$, do exist, although rather 'fuzzier' than Soden let on; if the lesser groups, $\mathfrak{M}^{1,2,3,4}$, can actually be extracted from the morass of variation, they will presumably qualify as secondary developments, based on the three main groups. NU places the whole pericope within [[]], which means that it is regarded as a later addition.
- ¹¹ απηλθεν \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{4pt,6}$ HF,OC | απηλθον \mathfrak{M}^{4pt} | επορευθη $\mathfrak{M}^{3,5}$ CP,RP,TR | επορευθησαν $\mathfrak{M}^{1,2}$ D,NU
- ¹² ησους δε \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,3,5}$ D,CP,RP,OC,TR,NU | ~ και 1 \mathfrak{M}^4 | ~ και ο 1 \mathfrak{M}^6 HF
- ¹³ παλιν \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,3,4,5}$ D,CP,RP,OC,TR,NU | 1 βαθεως \mathfrak{M}^6 HF
- ¹⁴ παρεγενετο \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,3,5}$ (D)CP,RP,OC,TR,NU | ηλθεν ο ησους \mathfrak{M}^6 HF | ηλθεν \mathfrak{M}^4
- ¹⁵ προς αυτον *rell* | --- \mathfrak{M}^5 RP
- ¹⁶ προς αυτον \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1pt,3pt,5,6pt}$ CP,HF,RP,TR | --- $\mathfrak{M}^{1pt,2,3pt,4,6pt}$ D,OC,NU
- ¹⁷ επι \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,3,4,6}$ (D)CP,HF,OC,NU | εν \mathfrak{M}^5 RP,TR
- ¹⁸ κατελιμμενην *rell* | καταληφθησαν \mathfrak{M}^5 RP
- ¹⁹ εν \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,5}$ D,CP,RP,OC,TR,NU | 1 τω $\mathfrak{M}^{3,4,6}$ HF
- ²⁰ λεγουσιν \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,5}$ D,CP,RP,OC,TR,NU | ειπον $\mathfrak{M}^{3,4,6}$ HF
- ²¹ αυτω \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{1,2,3,4,6}$ CP,HF,OC,TR,NU | 1 πειραζοντες \mathfrak{M}^5 (D)RP
- ²² ταυτην ευρομεν \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{M}^6 CP,HF | αυτη η γυνη κατεληφθη \mathfrak{M}^5 RP,TR | αυτη η γυνη ειληπται $\mathfrak{M}^{2,3,4}$ | αυτη η γυνη κατεληπται \mathfrak{M}^1 D,OC,NU
- ²³ αυτοφωρω \mathfrak{f}^{35} D [40%] HF,OC,TR,NU | αυτοφορω [60%] CP,RP (This split cuts across party lines—33% of \mathfrak{f}^{35} reads -φορω—and so it is not diagnostic.)
- ²⁴ μοιχευομενην \mathfrak{f}^{35} \mathfrak{M}^6 CP,HF | μοιχευομενη $\mathfrak{M}^{1,2,3,4,5}$ D,RP,OC,TR,NU
- ²⁵ εν δε *rell* | ~ και 1 OC
- ²⁶ ημων μωσης \mathfrak{f}^{35} $\mathfrak{M}^{2,3pt,6}$ CP,HF | 1 μωσης OC | ~ 2 ημιν $\mathfrak{M}^{1pt,5}$ RP,TR | ημιν 2 $\mathfrak{M}^{3pt,4}$ NU | 1 (D)

λιθοβολεῖσθαι.¹ Σὺ οὖν τί λέγεις;»² **6** Τοῦτο δὲ ἔλεγον³ πειράζοντες⁴ αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν⁵ κατηγορίαν κατ' ⁶ αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν⁷ εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.⁸ **7** Ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες⁹ αὐτόν, ἀνακύψας¹⁰ εἶπεν πρὸς αὐτούς,¹¹ «Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος¹² τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω.»¹³ **8** Καὶ πάλιν κάτω κύψας¹⁴ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. **9** Οἱ δὲ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι,¹⁵ ἐξήρχοντο εἰς καθ' εἷς,¹⁶ ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων.¹⁷ Καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς,¹⁸ καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὔσα.¹⁹

10 Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς²⁰ εἶπεν αὐτῇ.²¹ «Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου;²² Οὐδεὶς σε κατέκρινεν;» **11** Ἡ δὲ εἶπεν, «Οὐδεὶς, Κύριε.» Εἶπεν δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,²³ «Οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω.²⁴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν²⁵ μηκέτι ἀμάρτανε.»²⁶

Jesus dialogs with the Pharisees

12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν²⁷ λέγων· «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ²⁸ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.» **13** Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, «Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.» **14** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Κὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθῆς ἐστίν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι ἢ²⁹ ποῦ ὑπάγω. **15** Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. **16** Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής³⁰ ἐστίν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ. **17** Καὶ ἐν τῷ

¹ λιθοβολεῖσθαι **f**³⁵ **M**^{1pt,5} CP,RP,TR | λιθαζειν **M**^{1pt,2,3,4,6} D,HF,OC,NU

² λεγεις **f**³⁵ **M**^{1pt,5,6pt} CP,RP,OC,TR,NU | 1 περι αυτης **M**^{1pt,2,3,4,6pt} D,HF

³ ελεγον *rell* | ειπον OC

⁴ πειραζοντες *rell* | εκπειραζοντες OC

⁵ εχωσιν *rell* | σχωσιν OC

⁶ κατηγοριαν κατ **f**³⁵ **M**^{2,3,4,6} CP,HF,OC | κατηγορειν **M**^{1,5} RP,TR,NU | --- D

⁷ εγραφεν *rell* | κατεγραφεν **M**^{2pt} D,NU

⁸ μη προσποιουμενος **f**³⁵ **M**^{1pt,5,6pt} CP,RP | --- **M**^{1pt,2,3,4,6pt} D,HF,OC,TR,NU

⁹ ερωτωντες **f**³⁵ **M**^{1,2pt,3,4,5} D,CP,RP,OC,TR,NU | επερωτωντες **M**^{2pt,6} HF

¹⁰ ανακυψας **f**³⁵ **M**^{1pt,5} CP,RP,TR | ανεκυψεν και **M**^{2,3,4} D,OC,NU | αναβλεψας **M**⁶ HF

¹¹ προς αυτους **f**³⁵ **M**⁵ CP,RP,TR | αυτοις **M**^{1,2,3,4,6} D,HF,OC,NU

¹² πρωτος *rell* | πρωτον **M**^{5pt} RP

¹³ τον λιθον επ αυτη βαλετω **f**³⁵ CP,TR | ~ 3 αυτην 125 **M**⁵ RP | ~ 253 αυτην **M**⁶ HF | ~ 3 αυτην 52 **M**^{1pt,2pt,4} D,NU | ~ 34512 **M**^{2pt,3} | ~ 34125 **M**^{1pt} | ~ 523 αυτην OC (The reading of OC is found in 90 MSS and 270 lectionaries, as collated by Robinson—it dominates the lectionaries.)

¹⁴ κατω κυψας *rell* | κατακυψας D,NU

¹⁵ και υπο της συνειδησεως ελεγχομενοι **f**³⁵ **M**^{5,6pt} CP,RP,TR | --- **M**^{1,2,3,6pt} (D)HF,OC,NU | 1 (**M**⁴)

¹⁶ καθ' εις *rell* | καθεις **f**³⁵ CP (I include this information for the record and so as not to lose sight of it, but since the *theta* indicates the presence of aspiration (rough breathing) there is no ambiguity. I stay with the conventional pointing.)

¹⁷ εως των εσχατων **f**³⁵ **M**^{1pt,2,3,4,6} CP,HF,TR | --- **M**^{1pt,5} RP,OC,NU | D is wild

¹⁸ μονος ο ιησους **f**³⁵ **M**^{2,5,6pt} CP,HF,RP,TR | ~ 231 **M**^{1pt,6pt} | 23 **M**^{3,4} OC | 1 D,NU

¹⁹ ουσα *rell* | εσωσα **M**^{1pt} TR

²⁰ και μηδενα θεασαμενος πλιν της γυναικος **f**³⁵ **M**⁵ CP,RP,TR | ειδεν αυτην και **M**^{3,4,6} HF | --- **M**^{1,2} D,OC,NU

²¹ αυτη **f**³⁵ **M**⁵ CP,RP | γυναι **M**^{3pt,6} HF | 1 γυναι **M**^{1pt,2,3pt,4} OC,NU | 1 η γυνη TR | D is wild

²² εκεινοι οι κατηγοροι σου **f**³⁵ **M**^{5,6pt} CP,RP,TR | 234 **M**^{1,2pt,3,4,6pt} HF | --- **M**^{2pt} D,OC,NU

²³ ειπεν δε αυτη ο ιησους **f**³⁵ **M**^{1pt,6} CP,HF,TR | 1245 **M**^{2,5} RP,OC,NU | ~ 42513 **M**^{3,4} | ~ 421 D

²⁴ κατακρινω *rell* | κρινω **M**⁵ RP

²⁵ και απο του νυν **f**³⁵ **M**^{1,2,3,6} CP,HF,OC[NU] | 1 **M**^{4pt,5} RP,TR | --- **M**^{4pt} | 234 D

²⁶ 7:53-8:11 **f**³⁵ D (85%) CP,HF,RP,OC»TR[[NU]] | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B,N,T,W (15%)

²⁷ αυτοις ο ιησους ελαλησεν **f**³⁵ [87%] CP,HF,RP,OC | ~ 2314 [5%] TR | ~ 1423 **ϕ**⁶⁶ **κ**(W) [5%] NU | ~ 143 **ϕ**⁷⁵ **v**B | ~ 4123 D [2%] | ~ 2341 [1%] | 12341 N

²⁸ περιπατηση *rell* | περιπατησει D [30%] TR

²⁹ η **f**³⁵ **ϕ**^{39,66,75} **v**B,D(N)T [40%] CP,OC,NU | και **ϕ**⁷⁵ **κ**W [50%] HF,RP,TR | omit whole clause [10%]

³⁰ αληθης **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**N (97.6%) CP,HF,RP,OC,TR | αληθινη **ϕ**⁷⁵ **v**B,D,T,W (1%) NU | αληθεια (0.2%) | δικαια (1%) | various omissions (0.3%) [homoioteleuton]

νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθῆς ἐστίν· **18** Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἑμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πατήρ.» **19** Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, «Ποῦ ἐστὶν ὁ Πατήρ σου;» Ἀπεκρίθη¹ Ἰησοῦς· «Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν Πατέρα μου. Εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἤδειτε ἄν.»² **20** Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς³ ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίσασεν αὐτόν, ὅτι οὐπὼ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

“You will die in your sins”

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·⁴ «Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἀμαρτία ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.» **22** Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, «Μὴτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;» **23** Καὶ εἶπεν⁵ αὐτοῖς· «Ἦμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ· ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. Ἦμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου⁶ ἐστέ· ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. **24** Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν.» **25** Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, «Σὺ τίς εἶ;» Καὶ εἶπεν⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. **26** Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ’ ὁ πέμψας με ἀληθῆς ἐστίν, καὶ γὰρ ἡ ἠκουσα παρ’ αὐτοῦ—ταῦτα λέγω⁸ εἰς τὸν κόσμον.» **27** Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. **28** Εἶπεν οὖν αὐτοῖς⁹ ὁ Ἰησοῦς· «Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ ἀπ’ ἑμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ Πατήρ μου,¹⁰ ταῦτα λαλῶ. **29** Καὶ ὁ πέμψας με μετ’ ἐμοῦ ἐστίν. Οὐκ ἀφῆκέν με μόνον ὁ Πατήρ,¹¹ ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.»

“The Truth will make you free”

30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. **31** Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους· «Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἐστέ· **32** καὶ γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν, καὶ ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.» **33** Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον¹² αὐτῷ·¹³ «Σπέρμα Ἀβραάμ¹⁴ ἐσμεν καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. Πῶς σὺ λέγεις ὅτι Ἐλεύθεροι γενήσεσθε;» **34** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δοῦλός ἐστιν τῆς ἀμαρτίας. **35** Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. **36** Ἐὰν οὖν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. **37** Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστέ, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. **38** Ἐγὼ ὁ¹⁵ ἐώρακα παρὰ τῷ Πατρί μου,¹⁶ λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὁ¹⁷ ἐώρακατε¹⁸ παρὰ τῷ

¹ απεκριθη f³⁵ ρ^{66,75}B,D [85%] HF,RP,OC,NU | 1 ο ρN,W [15%] CP,TR

² ηδειτε αν f³⁵ (κ) [98%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 ρ^{39v,66,75}B(N)W [2%] NU | 1 D

³ ο ιησους f³⁵ (N) [97%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ρ^{66,75}κB,D,W [3%] NU

⁴ ο ιησους f³⁵ N (98%) CP,HF,RP,OC,TR | --- ρ^{39,66,75}κB,D,T,W (1.7%) NU | omit clause (0.3%)

⁵ και ειπεν f³⁵ [97%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 ελεγεν ρ⁷⁵B,D,N,W [3%] NU | ελεγεν ουν ρ⁶⁶κ

⁶ του κοσμου τουτου f³⁵ κD,N (95.8%) CP,HF,RP,OC,TR | ~ 312 ρ^{66,75}B,T,W (0.7%) NU | 12 (2%) | various long omissions (1.5%) [homoioteleuton]

⁷ και ειπεν f³⁵ N [90%] CP,HF,RP,OC,TR | 2 ρ^{66,75}B,W [9.5%] NU | ~ 2 ουν κD [0.5%]

⁸ λεγω f³⁵ [80%] CP,HF,RP,OC,TR | λαλω ρ^{66,75}κB,D,N,W [20%] NU

⁹ αυτοις f³⁵ ρ⁷⁵N (97%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- ρ⁶⁶B,T,W (0.8%) | 1 παλιν (κ)D (0.9%) | παλιν 1 (1%) | long omissions (0.2%)

¹⁰ μου f³⁵ B [98%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ρ^{66,75}κD,N,W [2%] NU

¹¹ ο πατηρ f³⁵ N [96%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ρ^{66,75}κB,D,W [4%] NU

¹² και ειπον f³⁵ [30%] | --- ρ^{66,75}κB,D,N,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹³ αυτω f³⁵ [99%] CP,HF,RP,OC,TR | προς αυτον ρ^{66,75}κB(D)W [1%] NU | 1 οι ιουδαιοι N

¹⁴ αβρααμ f³⁵ [50%] | αβρααμ *rell*

¹⁵ εγω ο f³⁵ (92.7%) CP,HF,RP,OC,TR | ~ α 1 ρ^{66,75}κB,C,W (0.6%) NU | 1 α D,N (4.8%) | 1 (1.4%) | 1 οσα (0.1%) | various omissions (0.4%) [homoioteleuton]

¹⁶ μου f³⁵ κ(D)N (97.8%) CP,HF,RP,OC,TR | --- ρ^{66,75}B,C(W) (1.1%) NU | three other variants (0.2%) | various long omissions (0.9%) [homoioteleuton]

¹⁷ ο f³⁵ [90%] CP,HF,RP,OC,TR | α ρ^{66,75}κB,C,D,N,W [10%] NU

¹⁸ εωρακατε f³⁵ ρ⁶⁶κD,N (86.8%) CP,HF,RP,OC,TR | ηκουσατε ρ⁷⁵B,C,W (10%) NU | εωρακατε (2.4%) | three other variants (0.2%) | long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

πατρι¹ ὑμῶν² ποιεῖτε.»

“Your father is the devil”

39 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον³ αὐτῷ, «Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν.» Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε,⁴ τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε.⁵ **40** νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἢν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. **41** Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν.» Εἶπον οὖν⁶ αὐτῷ, «Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἓνα Πατέρα ἔχομεν—τὸν Θεόν.» **42** Εἶπεν οὖν⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Εἰ ὁ Θεὸς Πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἄν ἐμέ, ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ’ ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. **43** Διὰ τί τὴν λαλίαν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε;—ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμὸν. **44** Ὑμεῖς ἐκ τοῦ⁸ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ⁹ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλή¹⁰ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. **45** Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. **46** Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ¹¹ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; **47** Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστέ.»

48 Ἀπεκρίθησαν οὖν¹² οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, «Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης¹³ εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις;» **49** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· «Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω· ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε με. **50** Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. **51** Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν¹⁴ τηρήσῃ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ, εἰς τὸν αἰῶνα.»

“Before Abraham was, I AM”

52 Εἶπον οὖν¹⁵ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· «Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραάμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, «Ἐὰν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ οὐ μὴ γεύσῃται θανάτου¹⁶ εἰς τὸν αἰῶνα.» **53** Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. Τίνα σεαυτὸν σὺ¹⁷ ποιεῖς;» **54** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· «Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω¹⁸ ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. Ἔστιν ὁ Πατὴρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι «Θεὸς ἡμῶν¹⁹ ἐστίν.» **55** Καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. Καὶ ἐὰν²⁰ εἶπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος

¹ τω πατρι f³⁵ D,N (89.5%) CP, HF, RP, OC, TR | του πατρος ϑ^{66,75} KB, C, W (9.8%) NU | long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

² υμων f³⁵ KC(D)N (98.2%) CP, HF, RP, OC, TR | ημων (0.4%) | μου (0.2%) | --- ϑ^{66,75} B, W (0.6%) NU | long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

³ ειπον f³⁵ W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν ϑ^{66,75} KB, C, D, N [1%] NU

⁴ ητε f³⁵ C, N, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | εστε ϑ^{66,75} KB, D [1%] NU

⁵ εποιειτε f³⁵ ϑ⁷⁵ ND, W [50%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 αν C, N [50%] TR | ποιειτε ϑ⁶⁶ B [0.5%]

⁶ ουν f³⁵ ϑ^{66,75} C, D, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- KB, W [1%]

⁷ ουν f³⁵ ND [70%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϑ^{66,75} B, C, N, W [30%] NU

⁸ του rell | --- [20%] TR

⁹ ουχ f³⁵ ϑ⁷⁵ C [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ουκ ϑ⁶⁶ KB(D)N, W [10%] NU [In consequence, NU has the Imperfect of the verb, rather than the Perfect, and this choice is reflected in many translations.]

¹⁰ λαλη rell | λαλει N [20%]

¹¹ δε f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϑ^{66,75} KB, C, N, W [5%] NU | D omits verse 46

¹² ουν f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϑ^{66,75} KB, C, D, N, W [5%] NU

¹³ σαμαρειτης f³⁵ ϑ⁷⁵ B, C, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | σαμαριτης ϑ⁶⁶ KN, W [1%] NU

¹⁴ τον λογον τον εμον f³⁵ ϑ⁶⁶ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 142 ϑ⁷⁵ KB, C, D, W [1%] NU

¹⁵ ουν f³⁵ ϑ⁷⁵ D, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- ϑ⁶⁶ KB, C, W [1%]

¹⁶ ου μη γευσηται (γευσητε [5%]) θανατου f³⁵ ϑ^{66,75} A, C, D, N, W [85%] CP, HF, RP, OC, NU | 12 γευσεται 4 [15%] TR | 123 K | ~ θανατον 12 θεωρηση B

¹⁷ συ f³⁵ [75%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϑ^{66,75} KA, B, C, D, N, W [25%] NU

¹⁸ δοξαζω f³⁵ ϑ⁶⁶ A, N [95%] CP, HF, RP, OC, TR | δοξασω ϑ⁷⁵ KB, C, D, W [5%] NU

¹⁹ ημων f³⁵ ϑ^{66,75} A, C, N, W [70%] HF, RP, NU | υμων KB, D [30%] CP, OC, TR

²⁰ και εαν f³⁵ ϑ⁶⁶ A, C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | καν ϑ⁷⁵ KB, D, W [0.5%] NU

ὕμων,¹ ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. **56** Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καί, εἶδεν καὶ ἐχάρη.»

57 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, «Πεντήκοντα ἔτη οὐπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας;» **58** Εἶπεν² αὐτοῖς ὁ³ Ἰησοῦς, «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι.» **59** Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρήγεν οὕτως.⁴

The man born blind

9:1 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.⁵ **2** Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, «Ραββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ;» **3** Ἀπεκρίθη⁶ Ἰησοῦς· «Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. **4** Ἐμὲ⁷ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρας ἐστίν· ἔρχεται νῦν ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. **5** Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.»

The man is healed

6 Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν χαμαὶ καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισεν⁸ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ.⁹ **7** Καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ὑπάγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλῳάμ» (ὁ ἐρμηνεύεται, Ἀπεσταλμένος). Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθεν βλέπων.

8 Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς¹⁰ ἦν ἔλεγον, «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;» **9** Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι «Οὗτός ἐστιν»· ἄλλοι δὲ ὅτι¹¹ «Ὅμοιος¹² αὐτῷ ἐστιν.» Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι «Ἐγὼ εἰμι.»

10 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, «Πῶς¹³ ἀνεώχθησάν¹⁴ σου¹⁵ οἱ ὀφθαλμοί;» **11** Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· «Ἄνθρωπος¹⁶ λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησεν καὶ ἐπέχρισέν μου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέν μοι,¹⁷ Ὑπάγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ¹⁸ Σιλῳάμ καὶ νίψαι.» Ἀπελθὼν δὲ¹⁹ καὶ νιψάμενος, ἀνέβλεψα.» **12** Εἶπον οὖν²⁰ αὐτῷ, «Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;» Λέγει, «Οὐκ οἶδα.»

The man is excommunicated

13 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν. **14** (Ἦν δὲ σάββατον ὅτε²¹ τὸν

¹ ομοιος υμων f³⁵ NC,N (93.3%) CP, HF, RP, OC, TR | ομοιος 2 (1.5%) | ~ 21 P⁶⁶ (0.8%) | 1 υμιν P⁷⁵ A, B, (D) W (3.5%) NU | three other variants (0.2%) | long omissions (0.6%) [homoioteleuton]

² ειπεν rell | 1 ουν D, N [20%]

³ ο f³⁵ P⁶⁶ KA, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P⁷⁵ B, C [0.5%] NU

⁴ (+και N 3%) διελθων (-δ. 1%) δια μεσου αυτων (+επορευετο C, N 2.4%) και (-κ. 1.3%) παρηγεν ουτως (-ο. 1%) f³⁵ A(C)(N) (99%) CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75} KB, D, W (1%) NU

⁵ γενετης rell | γενετης [5%] | γεννητης [15%] | γενητης N [5%] | γεννητοις [10%]

⁶ απεκριθη rell | 1 ο D, N [15%] TR

⁷ εμε f³⁵ A, C, N (99.3%) CP, HF, RP, OC, TR | ημας P^{66,75} KB(D)(W) (0.5%) NU | long omission (0.2%) [homoioteleuton]

⁸ επεχρισεν f³⁵ W [97%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 αυτου P⁶⁶⁽⁷⁵⁾ KA(D)N [2%] NU | επεθηκεν C [1%] | επεθηκεν αυτου B

⁹ του τυφλου f³⁵ A, C, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66,75} KB [2%] NU | αυτου D, N

¹⁰ τυφλος f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | προσαιτης P^{66,75} KA, B, C, D, N, W [10%] NU

¹¹ δε οτι f³⁵ A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 K [1%] | --- P^{66,75} B, C, W [1%] NU | 2 N

¹² ομοιος f³⁵ A, D, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ελεγον ουχι αλλα 1 P⁶⁶ KC, W [0.5%] NU | ελεγον ουχι αλλ 1 P⁷⁵ B [0.5%] | ουχι αλλ 1 [1%]

¹³ πως f³⁵ P⁷⁵ A, B, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ουν P⁶⁶ KC, D, N [1%] [NU]

¹⁴ ανεωχθησαν f³⁵ A [75%] CP, HF, RP, OC, TR | ηνεωχθησαν P^{66,75} KB, C, D, N, W [25%] NU

¹⁵ σου rell | σοι [15%] some TRs | --- P⁶⁶

¹⁶ και ειπεν ανθρωπος f³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ο 3 ο P⁶⁶ KB [1.5%] NU | 3 ο P⁷⁵ C [0.5%] | 3 D, W

¹⁷ μοι f³⁵ P⁷⁵ A, D, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 οτι P⁶⁶ KB [0.5%] NU

¹⁸ την κολυμβηθραν του f³⁵ A, N (97.6%) CP, HF, RP, OC, TR | τον P^{66,75} KB, D, W (2.1%) NU | --- (0.4%)

¹⁹ δε f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ουν P^{66,75} KB, D, N, W [3%] NU

²⁰ ειπον ουν f³⁵ N [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν 2 P⁶⁶ D | 1 A | ~ και 1 P⁷⁵ [2%] | ~ και ειπαν KB, W [alone] NU

²¹ οτε f³⁵ A, D, N (99.1%) CP, HF, RP, OC, TR | εν η ημερα P^{66,75} KB, W (0.9%) NU

πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς.) **15** Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεπεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Πηλὸν ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς,¹ καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω.» **16** Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, «Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ Θεοῦ,² ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.» Ἄλλοι³ ἔλεγον, «Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν;» Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. **17** Λέγουσιν οὖν⁴ τῷ τυφλῷ πάλιν, «Σὺ τί⁵ λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνοιξέν⁶ σου τοὺς ὀφθαλμούς;» Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι «Προφήτης ἐστίν.»

18 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν⁷ καὶ ἀνέβλεπεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. **19** Καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες· «Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι βλέπει;»⁸ **20** Ἀπεκρίθησαν δὲ⁹ αὐτοῖς¹⁰ οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον· «Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη. **21** Πῶς δὲ νῦν βλέπει οὐκ οἶδαμεν, ἢ τίς ἠνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν. Αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.¹¹ Αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ¹² λαλήσει.» **22** Ταῦτα εἶπον¹³ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους, ἦδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. **23** Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον¹⁴ ὅτι «Ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.»¹⁵

24 Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον¹⁶ ὃς ἦν τυφλὸς καὶ εἶπον¹⁷ αὐτῷ· «Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος¹⁸ ἀμαρτωλὸς ἐστίν.» **25** Ἀπεκρίθη οὖν¹⁹ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν·²⁰ «Εἰ ἀμαρτωλὸς ἐστίν, οὐκ οἶδα. Ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω.» **26** Εἶπον δὲ²¹ αὐτῷ πάλιν·²² «Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἀνέωξέν²³ σου τοὺς ὀφθαλμούς;» **27** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· «Εἶπον ὑμῖν ἦδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταί²⁴ γενέσθαι;» **28** Ἐλοιδόρησαν²⁵ αὐτὸν καὶ εἶπον· «Σὺ εἰ μαθητῆς ἐκεῖνου,²⁶ ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως²⁷ ἐσμὲν μαθηταί. **29** Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσεὶ²⁸ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δέ—οὐκ

¹ ἐπεθηκέν μου (μοι N CP) ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς f³⁵ Ϝ^{66,75} κB(N) [95%] (CP)HF,RP,OC,NU | ~ 13452 D [5%] TR | ~ 21345 A

² οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἐστίν παρὰ τοῦ (—τ. A) θεοῦ f³⁵ (A) [95%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 4516823 Ϝ^{66,75} κB,D,N,W [5%] NU

³ ἄλλοι f³⁵ Ϝ^{66,75} A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 δε κB,D,W [3%] [NU]

⁴ οὖν f³⁵ Ϝ^{66,75} κA,B(D)N,W [30%] CP,NU | --- [70%] HF,RP,OC,TR

⁵ συ τι f³⁵ Ϝ⁷⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 κB [0.5%] NU | --- Ϝ⁶⁶

⁶ ἠνοιξέν f³⁵ Ϝ⁶⁶ κA [88%] CP,HF,RP,OC,TR | ἠνεώξεν Ϝ⁷⁵ B,W [2%] NU | ἀνεώξεν [10%] | ἠνουξεν D | ἀνεώξεν N

⁷ τυφλὸς ἦν f³⁵ A [99%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 Ϝ^{66,75} κB,N,W [1%] NU | --- D

⁸ ἄρτι βλέπει f³⁵ Ϝ⁶⁶ A(N) (98.6%) CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 Ϝ⁷⁵ κB,D,W (1%) NU | five other variants (0.4%)

⁹ δε f³⁵ A,N [85%] CP,HF,RP,OC | οὖν Ϝ^{66,75} κB [5%] NU | --- D,W [10%] TR

¹⁰ αὐτοῖς f³⁵ A,D,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ϝ^{66,75} κB,W [5%] NU

¹¹ αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει αὐτὸν ἐρωτήσατε f³⁵ A(N) [98%] CP,HF,RP,OC,TR | 123 Ϝ⁷⁵ κ | ~ 4523 Ϝ⁶⁶ B(D) [2%] NU | 23 W

¹² ἐαυτοῦ *rell* | αὐτοῦ D [20%] TR

¹³ εἶπον *rell* | εἶπαν κ [alone] NU

¹⁴ εἶπον f³⁵ Ϝ⁶⁶ A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | εἶπαν Ϝ⁷⁵ κB,D [0.5%] NU | --- [1%]

¹⁵ ἐρωτήσατε f³⁵ A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ἐπερωτήσατε Ϝ^{66,75} κB,W [0.5%] NU | ἐρωτατε D | ἐρωτήσαται N

¹⁶ ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 3412 Ϝ^{66,75} κB,W [1%] NU | ~ αὐτὸν 12 D

¹⁷ εἶπον f³⁵ A [99%] CP,HF,RP,OC,TR | εἶπαν Ϝ^{66,75} κB,D,N,W [1%] NU

¹⁸ ὁ ἄνθρωπος οὗτος f³⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 312 Ϝ^{66,75} (κ)B,W [0.5%] NU

¹⁹ οὖν *rell* | --- [15%]

²⁰ καὶ εἶπεν f³⁵ N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ϝ^{66,75} κA,B,D,W [2%] NU

²¹ δε f³⁵ A [95%] CP,HF,RP,OC,TR | οὖν Ϝ^{66,75} B,D,N,W [5%] NU | --- κ

²² πάλιν f³⁵ Ϝ⁶⁶ A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ϝ⁷⁵ κB,D,W [0.5%] NU

²³ ἀνεώξεν f³⁵ [30%] CP | ἠνεώξεν Ϝ^{66,75} N,W [2%] | ἠνοιξέν A,B [63%] HF,RP,OC,TR,NU | ἠνουξεν κD [5%]

²⁴ αὐτοῦ μαθηταί *rell* | ~ 21 Ϝ⁶⁶ κD [30%]

²⁵ ἐλοιδόρησαν f³⁵ Ϝ⁶⁶ A [92%] CP,HF,RP,OC | καὶ 1 Ϝ⁷⁵ κB,W [0.5%] NU | 1 οὖν [5%] TR | οἱ δε 1 D,N [2.5%]

²⁶ εἰ μαθητῆς ἐκεῖνου f³⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 213 Ϝ⁷⁵ κA,B(N)W [1.5%] NU | ~ 231 Ϝ⁶⁶ D [0.5%]

²⁷ μωσέως f³⁵ A,B,N [98%] CP,HF,RP,TR | μωυσεως Ϝ⁷⁵ κD,W [2%] OC,NU

²⁸ μωσει f³⁵ A,N [50%] CP,HF | μωση [48%] RP,TR | μωυσει Ϝ^{66,75} κB,D,W [1%] OC,NU | μωση [1%]

οἶδαμεν πόθεν ἐστίν.» **30** Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Ἐν γὰρ τούτῳ¹ θαυμαστόν ἐστιν—ὄτι ὑμεῖς οὐκ οἶδατε πόθεν ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν² μου τοὺς ὀφθαλμούς. **31** Οἶδαμεν δὲ³ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῆς ἦ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ⁴, τούτου ἀκούει. **32** Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοιξέν⁵ τις ὀφθαλμούς τυφλοῦ γεγεννημένου. **33** Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν.» **34** Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, «Ἐν ἁμαρτίας σου ἐγεννήθης ὅλως,⁷ καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς;» Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

35 Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω·⁸ καὶ εὐρών αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ,⁹ «Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;»¹⁰ **36** Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, «Καὶ τίς ἐστίν, Κύριε,¹¹ ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;» **37** Εἶπεν δὲ¹² αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Καὶ ἐώρακας¹³ αὐτόν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν.» **38** Ὁ δὲ ἔφη, «Πιστεύω, Κύριε.» Καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. **39** Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, «Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.»

40 Καὶ¹⁴ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ¹⁵ καὶ εἶπον αὐτῷ, «Μὴ καὶ ἡμεῖς¹⁶ τυφλοὶ ἐσμεν;» **41** Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Εἰ τυφλοὶ ἦτε οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι «Βλέπομεν,» ἢ οὐν¹⁷ ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Jesus the Shepherd

A true shepherd

10:1 »Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλήν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστίν καὶ ληστής. **2** Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμὴν ἐστίν τῶν προβάτων. **3** Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει· καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ¹⁸ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά. **4** Καὶ¹⁹ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλλῃ,²⁰ ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. **5** Ἄλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν,²¹ ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν ἄλλοτρίων τὴν φωνήν.» **6** Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

¹ γαρ τουτω f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 το ϖ⁽⁶⁶⁾⁷⁵ ϖB, N, W [1%] NU | 1 τουτο [2%] | ~ 2 ουν D

² ανεωξεν f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ηνοιξεν ϖ^{66,75} ϖB, D [0.5%] NU | ηνεωξεν N, W [0.5%]

³ δε f³⁵ A, N, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϖ^{66,75} ϖB, D [2%] NU

⁴ ποιη *rell* | ποιει [15%]

⁵ ηνοιξεν f³⁵ ϖ⁶⁶ ϖA [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ηνεωξεν B, N, W [0.5%] NU | ανεωξεν ϖ⁷⁵ [1.5%] | ηνουξε D

⁶ ειπον f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν ϖ^{66,75} ϖB(D)W [1%] NU

⁷ ολως f³⁵ [25%] | ολος ϖ⁷⁵ ϖA, B, D, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | ο λογος ϖ⁶⁶

⁸ ηκουσεν ο ιησους οτι εξεβαλον αυτον εξω f³⁵ ϖ⁶⁶ A, D, W (88.3%) CP, HF, RP, OC, TR | 134567 ϖ⁷⁵ ϖB (0.4%) NU | two other variations (0.2%) | --- (11%) [The omission is an obvious case of homoioteleuton—the last three words are identical.]

⁹ αυτω f³⁵ ϖ⁶⁶ A (99.4%) CP, HF, RP, OC, TR | --- ϖ⁷⁵ ϖB, D, W (0.6%) NU

¹⁰ θεου f³⁵ A (99.6%) CP, HF, RP, OC, TR | ανθρωπου ϖ^{66,75} ϖB, D, W (0.4%) NU

¹¹ απεκριθη εκεινος και ειπεν και τις εστιν κυριε f³⁵ [97.5%] CP, HF, RP, OC, NU | 1234678 [2%] TR | 567 εφη 8 ϖ⁷⁵ B, W | 12678 A | ~ 1234867 ϖ | 12567 εφη 8 ϖ⁶⁶

¹² δε f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϖ^{66,75} (ϖ)B(D)W [1%] NU

¹³ εωρακας f³⁵ ϖA, D [80%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | εορακας ϖ^{66,75} B, W [20%] | two other spellings

¹⁴ και f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ϖ^{66,75} ϖB, W [1%] NU | ~ δε D | ~ ουν [1%]

¹⁵ οντες μετ αυτου f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 231 ϖ^{66,75} ϖB, D, W [3%] NU

¹⁶ ημεις *rell* | υμεις CP

¹⁷ η ουν f³⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ϖB [3%] NU | και 1 ϖ⁷⁵ | 1 αι ϖ⁶⁶ | αι D, W [1%] | 121 [1%]

¹⁸ καλει f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | φωνει ϖ^{66,75} ϖA, B, D, W [2%] NU

¹⁹ και f³⁵ A, D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ δε [3%] | --- ϖ^{66,75} ϖB, W [2%] NU

²⁰ προβατα εκβαλλη f³⁵ [50%] | 1 εκβαλη A [45%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 εκβαλει [3%] | παντα εκβαλη ϖ⁷⁵ B, W [2%] NU | εκβαλη παντα ϖ⁶⁶ | εκβαλη ϖ [All the verbs in verses 3 and 4 are in the present tense.]

²¹ ακολουθησωσιν f³⁵ ϖ^{66,66,75} ϖ, W [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ακολουθησουσιν A, B, D [3%] NU

The Door

7 Ἐἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·¹ «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι² ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. 8 Πάντες ὅσοι ἤλθον πρὸ ἐμοῦ³ κλέπται εἰσὶν καὶ λησταί, ἀλλ’ οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. 9 Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα. Δι’ ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει. 10 Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ, καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. Ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.

The Good Shepherd

11 »Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. 12 Ὁ μισθωτὸς δέ,⁴ καὶ οὐκ⁵ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ εἰσὶν⁶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφήσιν τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα.⁷ 13 Ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει⁸ ὅτι μισθωτὸς ἐστὶν καὶ οὐ μέλει⁹ αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.

14 »Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.¹⁰ 15 Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. 16 Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κάκεινά με δεῖ¹¹ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν.¹² καὶ γενήσεται¹³ μία ποίμνη, εἷς ποιμὴν.

17 »Διὰ τοῦτο ὁ Πατήρ με¹⁴ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. 18 Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ’ ἐμοῦ, ἀλλ’ ἐγὼ τίθημι αὐτήν ἀπ’ ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι¹⁵ αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ Πατρός μου.»

19 Σχίσμα οὖν¹⁶ πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. 20 Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· «Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται. Τί αὐτοῦ ἀκούετε;» 21 Ἄλλοι ἔλεγον· «Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἐστὶν δαιμονιζομένου. Μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;»¹⁷

“My sheep hear my voice”

22 Ἐγένετο δὲ¹⁸ τὰ Ἐγκαίνια ἐν¹⁹ Ἱερουσόλοιμοις, καὶ χειμῶν²⁰ ἦν. 23 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν τῇ Στοᾷ²¹ Σολομῶνος.²² 24 Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον αὐτῷ· «Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἶρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ ἡμῖν παρρησίᾳ.» 25 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός

¹ πάλιν αυτοῖς ο ἰησοῦς f³⁵ D (84.4%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2134 KA (9.2%) | ~ 2341 (1.6%) | 234 P^{45,66}W (3%) | 134 P⁷⁵ (0.5%) NU | 12 (0.5%) | 14 B (alone) | --- (0.2%) | long omissions (0.4%) [homoioteleuton]

² οτι f³⁵ P⁶⁶KA, D, W (73.2%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | --- P⁷⁵B (26.8%)

³ ἦλθον προ εμου f³⁵ P⁶⁶A, B, D, W [45%] OC[NU] | ~ 231 [5%] TR | 1 P⁷⁵K [50%] CP, HF, RP

⁴ μισθωτος δε f³⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 P⁶⁶KD [3%] | 1 P^{45,75}B, W [2%] NU

⁵ ουκ *rell* | ουχ CP

⁶ εἰσιν f³⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐστιν P^{45,66,75}KA, B, W [5%] NU

⁷ τα προβατα f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{45,66,75}KB, D, W [3%] NU

⁸ ο δε μισθωτος φευγει f³⁵ (A) [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{45,66,75}KB, D, W [3%] NU

⁹ μελει *rell* | μελλει [30%]

¹⁰ γινωσκομαι υπο των εμων f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | γινωσκουσιν με τα εμα P⁽⁴⁵⁾⁶⁶⁽⁷⁵⁾(KB)W [1%] NU | γεινωσιν εμε τα εμα D

¹¹ με δεῖ f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 P^{45,66,75}KB, D, W [3%] NU

¹² ακουσουσιν f³⁵ P^{66,75}B, D (60.9%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | ακουσωσιν KA, W (38.1%) | ακουουσιν (0.5%) | ακουσονται (0.2%) | four other variants (0.3%)

¹³ γενησεται f³⁵ P⁶⁶KA (97.9%) CP, HF, RP, OC, TR | γενησονται P⁴⁵B, D, W (1.9%) NU | two other variants (0.2%)

¹⁴ ο πατηρ με f³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 312 P^{66,75}KB, D [1%] NU

¹⁵ θειναι *rell* | θηναι [10%]

¹⁶ ουν f³⁵ P⁶⁶A(D) (98.7%) CP, HF, RP, OC, TR | --- P⁷⁵KB, W (1.3%) NU

¹⁷ ανοιγειν f³⁵ A(D) [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ανοιξαι P⁶⁶KB, W [3%] NU

¹⁸ δε f³⁵ P⁶⁶KA(D) [98%] CP, HF, RP, OC, TR | τοτε P⁷⁵B, W [1%] NU | --- [1%]

¹⁹ εν f³⁵ P⁴⁵KD [90%] CP, HF, RP | 1 τοις P⁶⁶A, B, W [10%] OC, TR, NU

²⁰ και χειμων f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | 2 P^{66,75}KB, D, W [3%] NU | 2 δε P⁴⁵

²¹ στοα f³⁵ KA, D [85%] CP, HF, RP | 1 του P^{66,75}B, W [15%] OC, TR, NU

²² σολομωνος f³⁵ P^{45,66}KB, D [80%] CP, HF, RP, OC, NU | σολομωντος A, W [20%] TR

μου—ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. **26** Ἀλλ' ¹ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, οὐ γάρ ² ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. ³ **27** Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, ⁴ κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκο-λουθοῦσίν μοι. **28** Κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, ⁵ καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. **29** Ὁ Πατὴρ μου, ὃς ⁶ δέδωκεν μοι, μείζων πάντων ⁷ ἐστίν· καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου. ⁸ **30** Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν.»

31 Ἐβάστασαν οὖν ⁹ πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. **32** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ¹⁰ ἐκ τοῦ Πατρὸς μου. ¹¹ Διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετε με;» ¹² **33** Ἀπεκρίθησαν αὐτῶ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, ¹³ «Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας· καὶ ὅτι σύ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν.» **34** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ¹⁴ «Οὐκ ἐστὶν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ¹⁵ ᾠδὲν εἶπα, ¹⁶ θεοὶ ἐστε;» **35** Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο—καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή— **36** ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι «Βλασφημεῖς,» ὅτι εἶπον, «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι;» **37** Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι. **38** Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, ¹⁷ τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ¹⁸ ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ¹⁹ ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.» ²⁰

39 Ἐξήλθον οὖν ²¹ πάλιν πιάσαι αὐτόν, ²² καὶ ἐξήλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

The last three months

10:40 Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν ²³ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. **41** Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν καὶ ἔλεγον ὅτι «Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν ²⁴ οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν.» **42** Καὶ

¹ ἀλλ **f**³⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀλλα **ϕ**^{66,75} **κ**A, B, W [5%] NU

² ου γαρ **f**³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | οτι ουκ **ϕ**^{66,75} **κ**B, D, W [3%] NU

³ καθως ειπον υμιν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, D (95.4%) CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**⁷⁵ **κ**B, W (4.6%) NU

⁴ ακουει **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ A, D [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ακουουσιν **ϕ**⁶⁶ **κ**B, W [3%] NU

⁵ ζωνη αιωνιον διδωμι αυτοις **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, D (98.4%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 3412 **ϕ**⁷⁵ **κ**B, W (1.6%) NU

⁶ ος **f**³⁵ **ϕ**^{66,75} A (97.6%) CP, HF, RP, OC, TR | ο **κ**B, D, W (0.7%) NU | ους (1.1%) | ως (0.3%) | long omissions (0.4%) (**ϕ**^{66,75} 4.8% have εδωκεν.)

⁷ μειζων παντων **f**³⁵ (**ϕ**⁶⁶) (98%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 **κ**D, W (0.8%) | μειζον 2 A (0.5%) | ~ 2 μειζον B (0.4%) NU | long omissions (0.3%) (**ϕ**⁷⁵ joins ~ 21, but the crucial vowel is missing.)

⁸ μου **f**³⁵ A, D, W (99.1%) CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B (0.9%) NU

⁹ ουν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A(D) (98.7%) CP, HF, RP, OC, TR | --- (**ϕ**⁴⁵) **κ**B, W (1.3%) NU

¹⁰ καλα εργα εδειξα υμιν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ D (87.7%) CP, HF, RP, OC, TR | 234 W (0.8%) | 134 (1.3%) | ~ 2134 **ϕ**^{45v} **κ**A (9.7%) NU | ~ 2341 B (0.2%) | ~ 1342 (0.2%) | ~ 3421 **ϕ**^{75v} (alone)

¹¹ μου **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A, W (99.4%) CP, HF, RP, OC, TR | --- **κ**B, D (0.4%) NU | long omissions (0.2%) (Both **ϕ**⁴⁵ & ⁷⁵ have lacunae, but there is enough space for the pronoun.)

¹² λιθαζετε με **f**³⁵ (**ϕ**⁶⁶ A, W) D (98.9%) CP, HF, RP, OC, TR | ~ εμε 1 **ϕ**⁴⁵ **κ**B (1.1%) NU

¹³ λεγοντες **f**³⁵ D [90%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**^{45,66} **κ**A, B, W [10%] NU

¹⁴ αυτοις ο ησους **f**³⁵ **ϕ**⁷⁵ **κ**A [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | 13 **ϕ**⁴⁵ B, W | ~ 3 και ειπεν 1 **ϕ**⁶⁶ | 123 και ειπεν D

¹⁵ υμων **f**³⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 οτι **ϕ**^{66,75} B, W [1%] NU | οτι **ϕ**⁴⁵ (**κ**) D [0.5%]

¹⁶ ειπα **f**³⁵ **ϕ**^{45,66,75} **κ**B, W [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | ειπον A, D [30%]

¹⁷ πιστευητε **f**³⁵ **ϕ**^{45,75} B [89%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | πιστευετε A [10%] | πιστευεται **κ**W [0.5%] | πιστευηται **ϕ**⁶⁶ | θελετε πιστευειν D

¹⁸ πιστευσατε **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ A [95%] CP, HF, RP, OC, TR | πιστευσαται **ϕ**⁶⁶ | πιστευετε **ϕ**⁷⁵ B [5%] NU | πιστευεται **κ**D, W

¹⁹ πιστευσητε **f**³⁵ A (94.7%) CP, HF, RP, OC, TR | πιστευητε **κ** (1.3%) | γινωσκητε **ϕ**⁴⁵⁽⁶⁶⁾⁷⁵ B (1.4%) NU | γινωσκετε (W) (0.4%) | --- D (0.4%) | long omissions (1.6%) [homoioteleuton]

²⁰ αυτω **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | τω πατρι **ϕ**⁷⁵ **κ**B, D, W [1%] NU | 1 πατρι **ϕ**⁶⁶

²¹ ουν **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**A, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | δε **ϕ**⁴⁵ | --- **ϕ**^{75v} B [25%] | ~ και D

²² ουν παλιν πιασαι αυτον **f**³⁵ (18.9%) OC | ~ 1243 **ϕ**⁶⁶ (32.8%) CP, HF, RP, TR | ~ 1423 A, W (12%) NU | ~ 1432 (0.2%) | ~ 2143 (0.2%) | ~ 243 B (30.3%) | ~ 423 (3.4%) | ~ 143 (**ϕ**⁴⁵) **κ** (1.2%) | ~ 43 D (0.6%) | six further variants (0.4%)

²³ παλιν **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ **κ**A, B, D, W (89.5%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | --- **ϕ**⁶⁶ (10.5%)

²⁴ σημειον εποιησεν **f**³⁵ **ϕ**^{45,66,75} **κ**A, B, D (88.4%) CP, HF, RP, OC, TR, NU | ~ 21 W (10.8%) | seven other variants

ἐπίστευσαν πολλοὶ¹ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.²

Lazarus of Bethany

11:1 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κόμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. **2** (Ἦν δὲ Μαρία³ ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρω καὶ ἐκμάζασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν αὐτῆς,⁴ ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.) **3** Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, «Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.»

Jesus lets Lazarus die on purpose

4 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, «Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς.» **5** (Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.) **6** Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. **7** Ἐπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς,⁵ «Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.»

8 Λέγουσιν αὐτῶ οἱ μαθηταί, «Ραββί,⁶ νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;» **9** Ἀπεκρίθη⁷ Ἰησοῦς· «Οὐχὶ δώδεκά ὥραι εἰσιν⁸ τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ οὐ προσκώπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. **10** Ἐὰν δὲ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ προσκώπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.»

11 Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, «Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁹ αὐτόν.» **12** Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁰ «Κύριε, εἰ κεκοίμηται σωθήσεται.» **13** Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. **14** Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ· «Λάζαρος ἀπέθανεν. **15** Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἦμην ἐκεῖ. Ἀλλὰ¹¹ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.» **16** Εἶπεν οὖν Θωμᾶς (ὁ λεγόμενος Δίδυμος) τοῖς συμμαθηταῖς,¹² «Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.»

17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς, εὔρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη¹³ ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. **18** (Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. **19** καὶ πολλοὶ¹⁴ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ¹⁵ Μάρθαν καὶ Μαρίαν,¹⁶ ἵνα παραμυθῆσονται¹⁷ αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.¹⁸) **20** Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν ὅτι¹⁹ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία²⁰ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.

(0.8%)

¹ ἐπίστευσαν πολλοὶ f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 ρ^{45,66,75} NB, D(W) [3%] NU

² ἐκεῖ εἰς αὐτόν f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 231 ρ^{66,75} NA, B, D, W [10%] NU | 23 ρ⁴⁵

³ μαρία f³⁵ ρ⁶⁶ NA, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ B [0.5%] NU

⁴ εαυτῆς f³⁵ [40%] | αυτῆς ρ^{45,66,75} NA, B, D, W [60%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

⁵ μαθηταῖς *rell* | 1 αὐτοῦ A, D [20%] CP

⁶ ραββί f³⁵ ρ^{75v} [90%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | ραββει ρ^{45,66} NA, B, C, D, W [10%]

⁷ ἀπεκρίθη f³⁵ ρ^{66,75} NA, B, C, D, W [85%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 ο ρ⁴⁵ [15%] TR

⁸ ὡραι εἰσιν f³⁵ ρ⁶⁶ NA, B, C, W [60%] CP, NU | ~ 21 [40%] HF, RP, OC, TR | ὡρας εχει D

⁹ ἐξυπνίσω *rell* | ἐξυπνησω [15%] | ἐξυπνισαί D

¹⁰ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 αὐτῶ ρ^{66,75} B, C [8%] NU | ~ αὐτῶ 12 ND, W [2%] | αὐτῶ A

¹¹ ἀλλὰ *rell* | ἀλλ B [20%] OC, TR

¹² συμμαθηταῖς f³⁵ ρ⁷⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | συνμαθηταῖς ρ⁶⁶ NA, B, C, D, W [5%] | μαθηταῖς [5%]

¹³ τέσσαρας ἡμέρας ἤδη f³⁵ [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 132 ρ⁷⁵ B, C [1%] NU | ~ 312 ρ⁶⁶ | 12 A, D | τέσσαρες 23 X | two other variants

¹⁴ καὶ πολλοὶ f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2 δε ρ^{66,75} NB, C, D, W [1%] NU | ~ 2 οὐν [1%]

¹⁵ τὰς περὶ f³⁵ A [99%] HF, RP, OC, TR | τὴν ρ^{66,75v} NB, C, W [1%] CP, NU | --- D | one other variant

¹⁶ μαριαν f³⁵ ρ⁶⁶ NA, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ ρ⁷⁵ B, C, D [1%] NU

¹⁷ παραμυθῆσονται *rell* | παραμυθησονται [15%]

¹⁸ αὐτῶν f³⁵ A, C [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ρ^{45,66,75} NB, D, W [1%] NU

¹⁹ ὅτι f³⁵ ρ^{45,66,75} NA, B, C, D, W [90%] CP, HF, RP, NU | 1 ο [10%] OC, TR

²⁰ μαρία *rell* | μαριαμ [1%] NU

Martha

21 Εἶπεν οὖν¹ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· «Κύριε, εἰ ἦς ὧδε ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.²
22 Ἀλλὰ³ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι ὁ Θεός.» **23** Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,
 «Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.» **24** Λέγει αὐτῇ⁴ Μάρθα, «Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει
 ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.» **25** Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Ὁ πιστεύων εἰς
 ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· **26** καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
 Πιστεύεις τοῦτο;» **27** Λέγει αὐτῇ, «Ναί, Κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ⁵ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.»

Mary

28 Καὶ ταῦτα⁶ εἰποῦσα, ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν Μαρίαν⁷ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, λάθρα εἰποῦσα,
 «Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν καὶ φωνεῖ σε.» **29** Ἐκεῖνη⁸ ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται⁹ ταχὺ καὶ ἔρχεται¹⁰
 πρὸς αὐτόν. **30** (Οὐπὼ δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν¹¹ τῷ τόπῳ ὅπου ὑπῆντησεν
 αὐτῇ ἡ Μάρθα. **31** Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν,
 ἰδόντες τὴν Μαρίαν¹² ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες¹³ ὅτι «Υπάγει
 εἰς τὸ μνημεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ.») **32** Ἡ οὖν Μαρία,¹⁴ ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ¹⁵ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα
 αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας,¹⁶ λέγουσα αὐτῷ, «Κύριε, εἰ ἦς ὧδε οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου¹⁷ ὁ
 ἀδελφός.»

Jesus is troubled

33 Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας,
 ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν. **34** Καὶ εἶπεν, «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;» Λέγουσιν
 αὐτῷ, «Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.» **35** Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. **36** Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, «Ἴδε πῶς
 ἐφίλει αὐτόν.» **37** Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον,¹⁸ «Οὐκ ἠδύνατο¹⁹ οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς
 τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;» **38** Ἰησοῦς οὖν, πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ,
 ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.

Jesus raises Lazarus from the dead

Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. **39** Λέγει ὁ Ἰησοῦς, «Ἄρατε τὸν λίθον.» Λέγει
 αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος,²⁰ Μάρθα, «Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστιν.» **40** Λέγει

¹ οὖν f³⁵ A [60%] CP, HF, RP | 1 η Ϝ^{66,75} NB, C, D, W [40%] OC, TR, NU

² ο ἀδελφός μου ουκ αν ετεθνηκει f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 45 απεθανεν 123 Ϝ⁷⁵ NB, C, W [0.5%] NU | 12345 απεθανεν Ϝ^{45,66} [2%] | ~ 451236 A | ~ 45123 απεθανεν D | ~ 45 απεθανεν 312 [1%] | two other variants [1%]

³ αλλα f³⁵ Ϝ^{45,66} A, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- Ϝ⁷⁵ NB, C [1%]

⁴ αυτω f³⁵ Ϝ^{45,75} NA, W [85%] HF, RP, OC, TR | 1 η Ϝ⁶⁶ B, C, D [15%] CP, NU

⁵ ει rell | --- OC

⁶ ταυτα f³⁵ Ϝ⁶⁶ A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | τουτο Ϝ^{75v} NB, C, W [0.5%] NU

⁷ μαριαν f³⁵ Ϝ^{45,66} NW [95%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ Ϝ^{75v} A, B, C(D) [5%] NU

⁸ εκεινη f³⁵ Ϝ⁶⁶ A, D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 δε Ϝ⁷⁵ NB, C, W [2%] NU

⁹ εγειρεται f³⁵ Ϝ^{45,66} A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ηγερθη Ϝ⁷⁵ NB, C, D, W [1.5%] NU

¹⁰ ερχεται f³⁵ Ϝ^{45,66} A, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ηρχετο Ϝ⁷⁵ NB, C, W [1%] NU

¹¹ ην εν f³⁵ A, D [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 επι 2 Ϝ⁷⁵ NB, C, W [2%] NU | 1 επι επι Ϝ⁶⁶ [1%] | 1 επι Ϝ⁴⁵ [0.5%]

¹² μαριαν f³⁵ Ϝ⁶⁶ NA, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ Ϝ⁷⁵ B, C, D [1%] NU

¹³ λεγοντες f³⁵ Ϝ⁶⁶ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | δοξαντες NB, C, D, W [2%] NU | δοξαζοντες Ϝ^{75v}

¹⁴ μαρια f³⁵ Ϝ^{45,66} NA, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ Ϝ⁷⁵ B, C [1%] NU

¹⁵ ο f³⁵ Ϝ⁴⁵ W [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶ NA, B, C, D [5%] NU

¹⁶ αυτου εις τους ποδας f³⁵ Ϝ⁶⁶ A [78%] CP, HF, RP, OC | ~ 2341 [20%] TR | 1 προς 34 NB, C, W [2%] NU | ~ προς 341 D

¹⁷ απεθανεν μου f³⁵ Ϝ^{45v} A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 Ϝ^{66,75} NB, C(D)W [1%] NU

¹⁸ ειπον f³⁵ Ϝ^{(66)75v} B, C(D)W [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν N [alone] NU | ελεγον A [5%]

¹⁹ ηδυνατο f³⁵ NA [99%] CP, HF, RP, OC, TR | εδυνατο Ϝ⁶⁶ B, C, D, W [1%] NU

²⁰ τεθνηκοτος f³⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR | τετελευτηκοτος NA, B, C(D)W [1%] NU | τετελευκοτος Ϝ⁶⁶ | τελευτηκοτος [2%]

αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, «Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσης ὅψει¹ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;» **41** Ἦραν οὖν τὸν λίθον οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος.² Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν· «Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. **42** Ἐγὼ δὲ ἤδην ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σὺ με ἀπέστειλας.» **43** Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν, «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω.» **44** Καὶ³ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε⁴ ὑπάγειν.»

The reaction

45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν,⁵ καὶ θεασάμενοι ἃ⁶ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,⁷ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. **46** Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ὅσα⁸ ἐποίησεν ὁ⁹ Ἰησοῦς. **47** Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον· «Τί ποιοῦμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.¹⁰ **48** Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως,¹¹ πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.»

49 Εἷς δὲ τις ἐξ αὐτῶν, Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, «Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδὲν, **50** οὐδὲ διαλογίζεσθε¹² ὅτι συμφέρει ἡμῖν¹³ ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.» **51** (Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου προεφήτευσεν¹⁴ ὅτι ἔμελλεν ὁ¹⁵ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· **52** καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα¹⁶ συναγάγῃ¹⁷ εἰς ἓν.) **53** Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο¹⁸ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

A tactical withdrawal

54 Ἰησοῦς οὖν¹⁹ οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραῖμ λεγομένην πόλιν. Κάκεῖ διέτριβεν²⁰ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.²¹

The Passover is near

55 Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἵνα ἀγνίσωσιν ἑαυτούς. **56** Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ'²² ἀλλήλων

¹ οψει f³⁵ [70%] CP, HF, RP, OC, TR | οψη Ϝ⁶⁶ ⲠA, B, C, D, W [30%] NU

² ου ην ο τεθνηκως κειμενος f³⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 A [2%] | --- Ϝ^{66,75} ⲠB, C, D, W [2%] NU

³ και f³⁵ Ϝ^{45v} ⲠA, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{66,75} B, C [0.5%] NU | 1 ευθυσ D

⁴ αφετε f³⁵ (Ⲡ)A, D(W) [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 αυτον Ϝ⁴⁵⁽⁶⁶⁾⁷⁵ B, C [1%] NU

⁵ μαριαν f³⁵ Ϝ^{45,66} ⲠA, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ Ϝ⁶ B, C, D [0.5%] NU

⁶ α rell | οσα CP | ο Ϝ⁶⁶ B, C, D [1%]

⁷ ο ιησους f³⁵ D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 2 Ⲡ | --- Ϝ^{6,45,66} A, B, C, W [2%] NU

⁸ οσα f³⁵ A [29%] | α Ϝ⁶⁶ ⲠB [70%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | ο C, D [1%]

⁹ ο f³⁵ ⲠA, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ^{6,66} B, C, D [0.5%] NU

¹⁰ σημεια ποιει f³⁵ D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 Ϝ^{45v,66} ⲠA, B, W [2%] NU

¹¹ ουτως f³⁵ Ϝ^{45,66} ⲠA, B, D, W [50%] CP, RP, NU (Just for the record, *sigma* before consonant.)

¹² διαλογιζεσθε f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | λογιζεσθε Ϝ⁶⁶ ⲠA, B, D, W [2%] NU

¹³ ημιν f³⁵ A, W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | υμιν Ϝ^{45,66} B, D [2%] NU | --- Ⲡ

¹⁴ προεφητευσεν f³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | επροφητευσεν Ϝ^{45,66} ⲠB, D [1%] NU

¹⁵ ο f³⁵ [35%] CP, OC, TR | --- Ϝ^{45,66} ⲠA, B(D, W) [65%] HF, RP, NU

¹⁶ διεσκορπισμενα rell | διασκορπισμενα CP | εσκορπισμενα Ϝ^{45,66} D

¹⁷ συναγαγη rell | συναγαγει [1%] CP

¹⁸ συνεβουλευσαντο f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | εβουλευσαντο Ϝ^{45,66,75} ⲠB, D, W [2%] NU

¹⁹ ιησους ουν f³⁵ A, D [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ ο 21 Ϝ^{75v} ⲠB, W [3%] NU | ο δε 1 Ϝ⁶⁶

²⁰ διετριβεν f³⁵ (Ϝ⁴⁵)A, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | εμεινεν Ϝ^{66,75} ⲠB, W [1%] NU

²¹ αυτου f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶ ⲠB, D, W [2%] NU

²² μετ rell | μετα [1%] CP

ἐν τῷ ἱερῷ ἐστηκότες, «Τί ὑμῖν δοκεῖ¹—ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;» **57** Δεδώκεισαν δὲ καὶ² οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν,³ ἵνα ἐάν τις γινῶ ποῦ ἐστίν, μὴνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

The last week

Mary anoints Jesus' feet

12:1 Ὁ οὖν Ἰησοῦς, πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος (ὁ τεθνηκώς,⁴ ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν).⁵ **2** Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ—καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν⁶ τῶν ἀνακειμένων συν⁷ αὐτῷ. **3** Ἡ οὖν Μαρία,⁸ λαβοῦσα λίτρον μύρου νάρδου, πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειπεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξίν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.

Judas has a problem

4 Λέγει οὖν⁹ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης¹⁰ (ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδοῖναι), **5** «Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;» **6** (Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν¹¹ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν, καὶ¹² τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.) **7** Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· «Ἄφες αὐτήν.¹³ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν¹⁴ αὐτό. **8** Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.»

Lazarus is a problem

9 Ἔγνω οὖν¹⁵ ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· καὶ ἦλθον, οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. **10** Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, **11** ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

¹ ὑμῖν δοκεῖ f³⁵ [20%] | ~ 21 ρ^{45v,66,75v} κA,B,W [80%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | δοκεῖτε D | two other variants

² καὶ f³⁵ D [90%] CP, HF, RP, OC, TR | --- ρ^{66,75} κA,B,W [10%] NU

³ ἐντολήν f³⁵ ρ⁶⁶ A,D [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐντολας κB,W [3%] NU

⁴ ὁ τεθνηκώς f³⁵ ρ⁶⁶ A,D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- κB,W [0.5%] NU

⁵ ἐκ νεκρῶν f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 ἰησοῦς ρ⁶⁶ B [alone] NU | 12 ὁ ἰησοῦς A,D,W [5%] | ἰησοῦς 12 κ

⁶ ἦν f³⁵ A,D,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ἐκ κB [0.5%] NU | ἐκ ρ⁶⁶

⁷ ἀνακειμένων συν *rell* | συνανακειμένων W [10%] TR

⁸ μαρία f³⁵ ρ⁶⁶ κA,D,W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ B [1%] NU

⁹ οὖν f³⁵ A,D,Q [99%] CP, HF, RP, OC, TR | δε ρ⁶⁶ κB,W [0.5%] NU | --- [0.5%]

¹⁰ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἰουδας σιμωνος ἰσκαριωτης f³⁵ A [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1234567 ὁ 8 [1%] | ~ 6 ὁ 812345 κ [0.5%] [NU] | ~ 6 ὁ 81345 ρ^{66,75v} B,W [1%] | 1345678 Q | three other variants

¹¹ ἐμελεν f³⁵ ρ^{66,75} κA,B,D,Q,W [40%] HF, RP, OC, TR, NU | ἐμελλεν f^{35pt} [60%] CP | one other variant [As is typical of variation within the family, the difference is of one letter. However, in this case that one letter changes the verb! Is the verb μελω or μελλω? μελει as an impersonal form is most common; however, the verb is also used in a personal/active sense. μελλω ('to be about to') simply does not make sense here. μελλω is about ten times as frequent in the NT and some copyists may have put the more customary spelling without thinking. They had just written μελλων two lines above and may have repeated the form by attraction. However, since both forms have the same pronunciation, someone hearing the Text read aloud would understand it correctly, being guided by the context. Someone reading to himself would do the same. Precisely for this reason, it may be that the semantic area of the longer form came to be regarded as including that of the shorter form; in which case we would have alternate spellings of the same verb. It is not my custom to appeal to the early uncials, but all of them—P^{66,75}, κ A,B,D,Q,W—have the shorter form here, which would go along with my hypothesis above. In spite of the lopsided attestation (roughly two to one for the longer form), since the central meaning of the longer form cannot be correct, being nonsense, I conclude that the first form reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.]

¹² εἶχεν καὶ f³⁵ ρ⁶⁶ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐχων ρ⁷⁵ κB,D,Q,W [1%] NU | ἐχων 2 [0.5%]

¹³ αὐτήν f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ἵνα ρ^{66,75} κB,D,Q,W [2%] NU | 1 ὅτι [1%]

¹⁴ τετήρηκεν f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | τηρηση ρ^{66,75} κB(D)Q,W [2%] NU

¹⁵ οὖν f³⁵ ρ^{66,75} A,Q [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ὁ κB,W [0.5%] [NU] | δε (D)

The 'Triumphal' Entry

12 Τῆ ἐπαύριον¹ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ² Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, **13** ἔλαβον τὰ βαῖα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν³ αὐτῷ. Καὶ ἔκραζον·⁴ «Ὡσαννά.» «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.»⁵ «Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.» **14** Εὐρῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν⁶ ἐπ' αὐτῷ·⁷ καθὼς ἐστὶν γεγραμμένον· **15** «Μὴ φοβοῦ, θύγατερ⁸ Σιών· ἰδοὺ, ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.» **16** (Ταῦτα δὲ⁹ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁰ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ¹¹ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.)

17 Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **18** Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ¹² ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσεν¹³ τοῦτο αὐτὸν πεποικέναι τὸ σημεῖον. **19** Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς· «Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε, ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.»

Some Greeks

20 Ἦσαν δὲ τινες Ἕλληνες¹⁴ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. **21** Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φίλιππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, «Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.» **22** Ἐρχεται¹⁵ Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, καὶ πάλιν¹⁶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος¹⁷ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. **23** Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο¹⁸ αὐτοῖς λέγων· «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **24** Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου, πεσὼν εἰς τὴν γῆν, ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολλὸν καρπὸν φέρει. **25** Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει¹⁹ αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. **26** Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις,²⁰ ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω· καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Καί,²¹ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ Πατήρ.

A Voice out of Heaven

27 »Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, καὶ τί εἶπω—«Πάτερ, σῶσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην—**28** «Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα.»» Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, «Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.» **29** Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν γεγονέναι. Ἄλλοι ἔλεγον, «Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν.» **30** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν·²²

¹ επαυριον f³⁵ NA,D,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | επαυριον ο φ⁶⁶B [0.5%] NU

² ο f³⁵ φ^{66,75}B [40%] CP,TR,NU | --- N(A)D,Q,W [60%] HF,RP,OC

³ απαντησιν f³⁵ A [38%] | υπαντησιν φ^{66,75}NB,Q,W [60%] CP,HF,RP,OC,TR,NU | συναντησιν D [2%] [Moulton & Milligan (p. 53) opine that απαντησις “seems to have been a kind of *t.t.* for the official welcome of a newly arrived dignitary—a usage which accords excellently with its NT usage”.]

⁴ εκραζον f³⁵ A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | εκραυγαζον φ⁷⁵ND,W [1%] NU | εκραυγασαν φ⁶⁶B,Q [0.5%]

⁵ κυριου f³⁵ A [95%] CP,HF,RP,OC | 1 ο φ⁶⁶D [4%] TR | 1 και ο φ⁷⁵NB,Q,W [1%] [NU]

⁶ εκαθισεν *rell* | εκαθησεν [10%] CP

⁷ αυτω f³⁵ [30%] CP | αυτο φ^{66,75}NA,B,D,Q,W [70%] HF,RP,OC,TR,NU [The dative fits better with verse 15 than does the accusative.]

⁸ θυγατερ f³⁵ N [97%] CP,HF,RP,OC,TR | θυγατηρ φ⁶⁶A,B,D,Q,W [3%] NU

⁹ δε f³⁵ A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- φ⁶⁶NB,Q,W [0.5%] NU

¹⁰ οι μαθηται αυτου f³⁵ φ⁶⁶A,D,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 312 φ⁷⁵NB [0.5%] NU | 12 [2%]

¹¹ ο f³⁵ D,W [80%] CP,HF,OC,TR | --- φ^{66,75}NA,B,Q [20%] RP,NU

¹² και υπηνητησεν αυτω f³⁵ NA(D)Q,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | 23 φ^{66,75} [1%] | ~ 231 B

¹³ ηκουσεν f³⁵ [90%] CP,HF,RP,TR | ηκουσαν φ^{66,75}NA,B,D,Q,W [10%] OC,NU

¹⁴ τινες ελληνες f³⁵ A [97%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 φ^{66,75}NB,Q,W [3%] NU | ~ και 21 D

¹⁵ ερχεται f³⁵ NA,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 ο φ^{66,75}B [1%] NU

¹⁶ και παλιν f³⁵ φ⁶⁶W [99%] CP,HF,RP,OC,TR | ερχεται φ⁷⁵A,B [0.5%] NU | 12 ερχεται N [0.5%] | 2 D

¹⁷ φιλιππος f³⁵ φ⁶⁶D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 και φ⁷⁵NA,B [1%] NU

¹⁸ απεκρινατο f³⁵ A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR | αποκρινεται φ^{66,75}N(B)W [1%] NU | απεκριθη [1%]

¹⁹ απολεσει f³⁵ A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | απολλυει φ^{66,75}NB,W [1%] NU | two other variants [0.5%]

²⁰ διακονη τις f³⁵ [90%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 φ^{66,75}NA,B(D)W [9%] NU | διακονει 2 [1%]

²¹ και f³⁵ A [95%] CP,HF,RP,OC,TR | --- φ^{66,75}NB,D,W [5%] NU

²² ιησους και ειπεν f³⁵ φ⁶⁶D,W [50%] CP,RP,NU | ο 123 A [50%] HF,OC,TR | ~ 231 φ⁷⁵B | 1 N

«Οὐ δι' ἐμὲ αὐτὴ ἢ φωνὴ¹ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. **31** Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου·² νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβλήθησεται ἔξω. **32** Καγὼ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν.» **33** (Τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν³ ἀποθνήσκειν.) **34** Ἀπεκρίθη⁴ αὐτῷ ὁ ὄχλος· «Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,⁵ «Δεῖ⁶ ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου»; Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου;»

35 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· «Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν⁷ ἐστίν. Περιπατεῖτε ἕως⁸ τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. **36** Ἔως⁹ τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.» Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ¹⁰ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.

An editorial comment

37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεία πεποικηκότες ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· **38** ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν· «Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνοι ἀπεκαλύφθη;» **39** Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας· **40** «Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν¹¹ αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσιν,¹² καὶ ἰάσωμαι¹³ αὐτούς.» **41** Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε¹⁴ εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ.

42 Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐκ ὠμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. **43** ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

The last public word

44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ ἀλλ' ¹⁵ εἰς τὸν πέμψαντά με. **45** Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. **46** Ἐγὼ, φῶς, εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. **47** Καί, ἐὰν τίς μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ,¹⁶ ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. **48** Ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν— ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **49** ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν,¹⁷ τί εἶπω καὶ τί λαλήσω. **50** Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν. Ἄ οὖν λαλῶ ἐγὼ,¹⁸ καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ Πατήρ, οὕτως λαλῶ.»

¹ αὐτὴ ἢ φωνὴ **f**³⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 231 **Ɔ**^{66,75} **κ**A, B, D, W [3%] NU

² τούτου *rell* | --- **Ɔ**⁶⁶ D, W, CP

³ ἠμελλεν **f**³⁵ **Ɔ**^{66,75} A, B, D, W [60%] CP, OC, TR, NU | εμελλεν **κ** [40%] HF, RP

⁴ απεκριθη **f**³⁵ A, D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ουν **Ɔ**^{66,75v} **κ**B, W [1%] NU

⁵ συ λεγεις **f**³⁵ **Ɔ**⁶⁶ **κ**A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 **Ɔ**⁷⁵ B, W [0.5%] NU

⁶ δει **f**³⁵ **Ɔ**⁷⁵ [70%] CP, HF, RP, OC | οτι 1 **Ɔ**⁶⁶ **κ**A, B, D, W [30%] TR, NU

⁷ μεθ υμων **f**³⁵ A [90%] CP, HF, RP, OC, TR | εν υμιν **Ɔ**^{66,75} **κ**B, D, W [10%] NU

⁸ εως **f**³⁵ **Ɔ**⁶⁶ **κ** [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ως **Ɔ**⁷⁵ A, B, W [3%] NU | ουν ως D

⁹ εως **f**³⁵ **Ɔ**⁶⁶ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ως **Ɔ**⁷⁵ **κ**A, B, D, W [2%] NU

¹⁰ ο **f**³⁵ **Ɔ**⁷⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **Ɔ**⁶⁶ **κ**B, D [0.5%] NU

¹¹ πεπωρωκεν **f**³⁵ [95.5%] CP, HF, RP, OC, TR | επωρωσεν A, B [2%] NU | επηρωσεν **Ɔ**^{66,75} **κ**W [2%] | --- D | four other variants

¹² επιστραφωσιν **f**³⁵ A [95.5%] CP, HF, RP, OC, TR | στραφωσιν **Ɔ**^{66,75v} (**κ**)B, D [0.5%] NU | επιστρεψωσιν W [2%] | at least four further variants [2%]

¹³ ιασωμαι **f**³⁵ [80%] CP, HF, RP, TR | ιασωμαι **Ɔ**^{66,75} **κ**A, B, D, W [20%] OC, NU

¹⁴ οτε **f**³⁵ D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | οτι **Ɔ**^{66,75} **κ**A, B [2%] NU | επει W

¹⁵ αλλ **f**³⁵ **Ɔ**⁶⁶ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | αλλα **Ɔ**⁷⁵ **κ**B, D, W [1%] NU

¹⁶ πιστευση **f**³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | φυλαξη **Ɔ**⁽⁶⁶⁾⁷⁵ **κ**A, B, D, W [10%] NU

¹⁷ εδωκεν **f**³⁵ D [95%] CP, HF, RP, OC, TR | δεδωκεν **Ɔ**⁶⁶ **κ**A, B, W [5%] NU

¹⁸ λαλω εγω **f**³⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 **Ɔ**^{66,75v} **κ**A, B, W [4%] NU | 1 D

The last night

13:1 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν¹ αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς.

Jesus washes the disciples' feet

2 Καὶ δεῖπνου γενομένου² (τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου ἵνα αὐτὸν παραδῶ),³ **3** εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς⁴ ὅτι πάντα δέδωκεν⁵ αὐτῷ ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, **4** ἐγείρεται ἐκ τοῦ δεῖπνου καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν. **5** Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάρσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.

Simon Peter

6 Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ⁶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,⁷ «Κύριε, σὺ μου νίπτεις τοὺς πόδας;» **7** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ὁ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώση δὲ μετὰ ταῦτα.» **8** Λέγει αὐτῷ⁸ Πέτρος, «Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου⁹ εἰς τὸν αἰῶνα.» Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹⁰ «Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ¹¹ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ.» **9** Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, «Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν.» **10** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Ὁ λελουμένος οὐ χρεῖαν ἔχει¹² ἢ τοὺς πόδας¹³ νίψασθαι, ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες.» **11** (Ἦδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν,¹⁴ «Οὐχὶ πάντες καθαροὶ ἐστε.»)

Jesus explains His action

12 Ὅτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν¹⁵ καὶ¹⁶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν¹⁷ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς· «Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; **13** Ὑμεῖς φωνεῖτέ με «Ὁ Διδάσκαλος,» καὶ «Ὁ Κύριος,» καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. **14** Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. **15** Ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα¹⁸ ὑμῖν, ἵνα καθὼς¹⁹ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.²⁰

16 »Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. **17** Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

¹ ἐλήλυθεν f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ἦλθεν δA, B, W [10%] NU | ἦκει Ϝ⁶⁶ | παρην D

² γενομένου f³⁵ (Ϝ⁶⁶)A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | γινομένου B [0.3%] NU | γεινομένου δW

³ ιουδα σιμωνος ισκαριωτου ινα αυτον παραδω f³⁵ A [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 23456 [1%] | ~ 4 παραδοι 5 ιουδας 2 ισκαριωτης δB | ~ 465 ιουδας 23 [2%] | ~ 4 παραδοι 5 ιουδας 23 [none!] NU | ~ 465 ιουδας σιμωννος ισκαριωτης Ϝ⁶⁶ | ~ 465 ιδας 2 ισκαριωτη W | two further variants D [NU serves up a lovely patchwork quilt.]

⁴ ο ιησους f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶δB, D, W [1%] NU | δε 12 [1%]

⁵ δεδωκεν f³⁵ Ϝ⁶⁶A, D [97%] CP, HF, RP, OC, TR | εδωκεν δB, W [3%] NU

⁶ και f³⁵ δA, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶δB, D [0.5%] NU

⁷ εκεινος f³⁵ A, D, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶(δ)B [0.5%] NU

⁸ αυτω rell | 1 ο [15%]

⁹ νιψης τους ποδος μου f³⁵ δA [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 1423 Ϝ⁶⁶δB, C, W [1%] NU | ~ 4123 D [2%]

¹⁰ αυτω ο ιησους f³⁵ δ [94%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 31 A, B, C [0.5%] NU | 13 Ϝ⁶⁶W [5%] | 3 D [0.5%]

¹¹ ουκ rell | ουχ CP

¹² ου χρειαν εχει f³⁵ D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ ουκ 32 Ϝ⁶⁶δA, B, C, W [1%] NU

¹³ η τους ποδας f³⁵ A [96%] CP, HF, RP, OC, TR | ει μη 23 B, C, W [3%] NU | ει μη 23 μονον Ϝ⁶⁶(D) | 23 [0.5%] | --- δ

¹⁴ ειπεν f³⁵ δA [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 οτι Ϝ⁶⁶δB, C, W [1%] NU | --- D

¹⁵ αυτων rell | των μαθητων [15%]

¹⁶ και f³⁵ B, C, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- Ϝ⁶⁶δA [1%]

¹⁷ αναπεσων f³⁵ D [99%] CP, HF, RP, OC, TR | και ανεπεσεν δB, C, W [0.5%] NU | και 1 Ϝ⁶⁶ [0.5%] | --- A

¹⁸ δεδωκα f³⁵ Ϝ⁶⁶δA [35%] CP, OC | εδωκα B, C, D, W [65%] HF, RP, TR, NU

¹⁹ καθως f³⁵ [25%] | 1 εγω Ϝ⁶⁶δA, B, C, D, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR, NU

²⁰ ποιητε rell | ποιειτε D [30%]

18 «Ὁὐ περι πάντων ὑμῶν λέγω—ἐγὼ¹ οἶδα οὐς² ἐξελεξάμην. Ἀλλ' ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ· «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ³ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.» **19** Ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε⁴ ὅτι ἐγὼ εἰμι. **20** Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν⁵ τινα πέμψω ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.»

The traitor is identified

21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ⁶ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.» **22** Ἔβλεπον δὲ⁷ πρὸς⁸ ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. **23** Ἦν δὲ⁹ ἀνακείμενος εἷς¹⁰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. **24** Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. **25** Ἐπιπεσὼν¹¹ δὲ¹² ἐκεῖνος¹³ ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, «Κύριε, τίς ἐστιν;» **26** Ἀποκρίνεται ὁ¹⁴ Ἰησοῦς, «Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάρσας¹⁵ τὸ ψωμίον ἐπιδώσω.»¹⁶ Καὶ ἐμβάρσας¹⁷ τὸ ψωμίον¹⁸ δίδωσιν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτη.¹⁹ **27** Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, «Ὁ ποιεῖς, ποιήσον τάχιον.» **28** (Τοῦτο δὲ²⁰ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. **29** Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ²¹ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ²² Ἰησοῦς, «Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν,» ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ.) **30** Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν.²³ Ἦν δὲ νύξ.

A new commandment

31 Ὅτε²⁴ ἐξῆλθεν, λέγει ὁ²⁵ Ἰησοῦς· «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. **32** Εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ,²⁶ καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ,²⁷ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

33 »Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι «Ὅπου ὑπάγω ἐγώ,²⁸ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν,» καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.

34 »Ἐντολήν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς—ἵνα καὶ

¹ εγω *rell* | 1 γαρ *NA* [15%]

² ους *f³⁵ P⁶⁶A,D,W* [98%] *CP,HF,RP,OC,TR* | τινας *KB,C* [2%] *NU*

³ μετ' εμου *f³⁵ P⁶⁶KA,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,OC,TR* | μου *B,C* [0.5%] *NU*

⁴ οταν γενηται πιστευσητε *f³⁵ A* [98%] *CP,HF,RP,OC,TR* | 12 πιστευσηται *D,W* [1%] | 12 πιστευητε *C* | ~ 312 [0.5%] *NU* | ~ πιστευσηται 12 *P⁶⁶K* | ~ πιστευητε 12 *B*

⁵ εαν *f³⁵ D* [97%] *CP,HF,RP,OC,TR* | αν *P⁶⁶KB,C,W* [3%] *NU* | α *A*

⁶ ο *f³⁵ A,C,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,OC,TR,NU* | --- *P⁶⁶KB* [0.5%]

⁷ δε *f³⁵* [20%] | ουν *P⁶⁶(K)A,D,W* [79.5%] *CP,HF,RP,OC,TR* | --- *B,C* [0.5%] *NU*

⁸ προς *f³⁵* [25%] | εις *P⁶⁶KA,B,C,D,W* [75%] *CP,HF,RP,OC,TR,NU*

⁹ δε *f³⁵ P⁶⁶KA,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,OC,TR* | --- *B,C* [0.5%] *NU*

¹⁰ εις *f³⁵* [90%] *CP,HF,RP,TR* | 1 εκ *P⁶⁶KA,B,C,D,W* [10%] *OC,NU*

¹¹ επιπεσων *f³⁵ KA,D,W* [95%] *CP,HF,RP,OC,TR* | αναπεσων *P⁶⁶B,C* [5%] *NU*

¹² δε *f³⁵ A* [96%] *CP,HF,RP,OC,TR* | ουν *P⁶⁶K,D,W* [4%] *NU* | --- *B,C*

¹³ εκεινος *f³⁵ KA,D,W* [50%] *CP,OC,TR* | 1 ουτως *P⁶⁶B,C* [45%] *HF,RP,NU* | 1 ουτος [5%]

¹⁴ ο *f³⁵ KA,C,D* [97%] *CP,HF,RP,OC,TR,NU* | --- *P⁶⁶B,W* [3%]

¹⁵ βαρσας *f³⁵ P⁶⁶K* [95%] *CP,HF,RP,OC,TR* | βαρσω *B,C* [1%] *NU* | εμβαρσας *A(D,W)* [4%]

¹⁶ επιδωσω *f³⁵ P⁶⁶KA,D* [98%] *CP,HF,RP,OC,TR* | και δωσω αυτω *B,C* [0.5%] *NU* | δωσω (*W*) | two other variants

¹⁷ και εμβαρσας *f³⁵ A(W)* [99%] *CP,HF,RP,OC,TR* | ~ βαρσας ουν *KB,C* [0.5%] *NU* | 1 βαρσας *D* [0.5%] | 1 ρσας *P⁶⁶*

¹⁸ ψωμιον *f³⁵ P⁶⁶KA,D,W* [98%] *CP,HF,RP,OC,TR* | 1 λαμβανει και *B,C* [2%] [*NU*]

¹⁹ ισκαριωτη *f³⁵ P⁶⁶A,W* [98%] *CP,HF,RP,OC,TR* | ισκαριωτου *KB,C* [2%] *NU* | απο καρωτου *D*

²⁰ δε *f³⁵ P⁶⁶KA,C,D* [99.5%] *CP,HF,RP,OC,TR,NU* | --- *B,W* [0.5%]

²¹ ο *f³⁵ P⁶⁶C,D* [95%] *CP,HF,RP,OC,TR* | --- *KA,B,W* [5%] *NU*

²² ο *f³⁵ P⁶⁶A,C,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,OC,TR,NU* | --- *KB* [0.5%]

²³ ευθεως εξηλθεν *f³⁵ A* [97%] *CP,HF,RP,OC,TR* | ~ 2 ευθως *P⁶⁶KB,C,D,W* [1%] *NU* | ~ 2 ευθεως [2%]

²⁴ οτε *f³⁵ A* [75%] *CP,HF,RP,TR* | 1 ουν *P⁶⁶KB,C,D,W* [25%] *OC,NU*

²⁵ ο *f³⁵ A,C,D,W* [95%] *CP,HF,RP,OC,TR* | --- *P⁶⁶KB* [5%] *NU*

²⁶ ει ο θεος εδοξασθη εν αυτω *f³⁵ A* [98%] *CP,HF,RP,OC,TR,NU* | --- *P⁶⁶KB,C,D,W* [2%]

²⁷ εαυτω *f³⁵ A,C,D,W* [99.5%] *CP,HF,RP,OC,TR* | αυτω *P⁶⁶KB* [0.5%] *NU*

²⁸ υπαγω εγω *f³⁵* [80%] *CP,HF,RP,OC,TR* | ~ 21 *KA,B,C,D* [19.5%] *NU* | 1 *P⁶⁶W* [0.5%]

ὕμεις ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. **35** Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.»

Jesus warns Peter

36 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, «Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;» Ἀπεκρίθη αὐτῷ¹ ὁ² Ἰησοῦς, «Ὅπου ἐγὼ³ ὑπάγω οὐ δύνασαι μοι⁴ νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι.»⁵ **37** Λέγει αὐτῷ⁶ Πέτρος· «Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.» **38** Ἀπεκρίθη⁷ αὐτῷ⁸ ὁ⁹ Ἰησοῦς· «Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμήν, ἀμήν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήση¹⁰ ἕως οὗ ἀπαρνήση¹¹ με τρίς.

The Way, the Truth, the Life

14:1 »Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά· πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. **2** Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν (εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν).¹² Πορευόμενοι ἐτοιμάσατε τόπον ὑμῖν. **3** Καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἐτοιμάσω¹³ ὑμῖν τόπον,¹⁴ πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτὸν, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε. **4** Καὶ ὅπου ἐγὼ¹⁵ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.»¹⁶

Thomas' question

5 Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς, «Κύριε, οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ¹⁷ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;» **6** Λέγει αὐτῷ ὁ¹⁸ Ἰησοῦς· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. **7** Εἰ ἐγνώκειτέ¹⁹ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν.²⁰ καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἐωράκατε αὐτόν.»

Philip's question

8 Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, «Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα καὶ ἄρκεϊ ἡμῖν.» **9** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Τοσοῦτον χρόνον²¹ μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ οὐκ ἐγνώκας με, Φίλιππε; Ὁ ἐωρακὼς ἐμὲ ἐώρακεν τὸν Πατέρα· καὶ²² πῶς σὺ λέγεις, «Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα»; **10** Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν; Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ²³ ὑμῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ²⁴ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.²⁵ **11** Πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ

¹ αὐτῷ **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ **κ**A,D,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- B,C [0.5%]

² ο **f**³⁵ **κ**,D,W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ℱ**⁶⁶ A,B,C [1%] NU

³ ἐγὼ **f**³⁵ **κ**,D [45%] CP, OC | --- **ℱ**⁶⁶ A,B,C,W [55%] HF, RP, TR, NU

⁴ μοι *rell* | με [1%] CP

⁵ ὕστερον δε ἀκολουθήσεις μοι **f**³⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 1243 D | 123 A [1%] | ~ 321 **ℱ**⁶⁶ **κ**B,C,W [2%] NU

⁶ αὐτῷ **f**³⁵ **κ**A,C,D [80%] CP, HF, RP | 1 ο **ℱ**⁶⁶ B,W [20%] OC, TR, NU

⁷ ἀπεκρίθη **f**³⁵ (D) [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀποκρίνεται **ℱ**⁶⁶ **κ**A(B)C,W [3%] NU

⁸ αὐτῷ **f**³⁵ (D) [90%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ℱ**⁶⁶ **κ**A,B,C,W [10%] NU

⁹ ο **f**³⁵ W [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ℱ**⁶⁶ **κ**A,B,C,D [2%] NU

¹⁰ φωνήση **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ **κ**A,B,W [70%] CP, HF, RP, NU | φωνήσει C,D [30%] OC, TR

¹¹ ἀπαρνήση **f**³⁵ **κ**A,C(W) [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀρνήση **ℱ**⁶⁶ B,D [1%] NU

¹² ὑμῖν **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ (N) [96%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 οτι **κ**A,B,C,D,W [4%] NU

¹³ καὶ ἐτοιμάσω **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ **κ**B,C,N [65%] CP, HF, OC, TR, NU | 2 A,W [15%] RP | ἐτοιμάσατε D [20%]

¹⁴ ὑμῖν τοπον **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ A,C,W [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 **κ**B,D,N [10%] NU

¹⁵ ἐγὼ **f**³⁵ **κ**A,B,C,N,Q [97%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **ℱ**⁶⁶ D,W [3%]

¹⁶ καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ A,D,N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 23 **κ**B,C,Q,W [1%] NU

¹⁷ καὶ **f**³⁵ **κ**A,D,N,Q [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ℱ**⁶⁶ B,C,W [0.5%] NU

¹⁸ ο **f**³⁵ A,B,C,D,N,Q,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **ℱ**⁶⁶ **κ** [0.5%]

¹⁹ ἐγνώκειτε **f**³⁵ A,B,C,N,Q [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐγνώκατε **κ**D [0.5%] NU | ἐγνώκαται **ℱ**⁶⁶ | ἐγνώκεται W

²⁰ ἐγνώκειτε αν **f**³⁵ A,N,Q [98%] CP, HF, RP, OC, TR | αν ἠδείτε B,C [1.5%] | γνώσεσθε **ℱ**⁶⁶ [alone] NU | γνώσεσθαι **κ**D,W [Poor NU!]

²¹ τοσοῦτον χρόνον **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ A,B,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | τοσοῦτω χρόνω **κ**D,Q,W [0.5%] NU

²² καὶ **f**³⁵ A,D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ℱ**⁶⁶ **κ**B,Q,W [0.5%] NU

²³ λαλῶ **f**³⁵ **ℱ**⁶⁶ **κ**A,Q,W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | λέγω **ℱ**⁷⁵ N [0.5%] NU | --- B | λελαληκα D

²⁴ ο **f**³⁵ **κ**A,D,N,Q,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ℱ**^{66,75} B [0.5%] NU

²⁵ αὐτος ποιεῖ τα ἔργα **f**³⁵ A,Q [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2341 **ℱ**⁷⁵ W [0.5%] | ~ 234 αὐτου **ℱ**⁶⁶ **κ**B,D [0.5%] NU

Πατήρ ἐν ἐμοί.¹ εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι.²

Greater works than these

12 »Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κάκεινος ποιήσει· καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα μου³ πορεύομαι. **13** Καί, ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ. **14** Ἐάν τι αἰτήσητε⁴ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. **15** Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.⁵ **16** Καί, ἐγὼ⁶ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα⁷ **17**— τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό.⁸ ὑμεῖς δὲ⁹ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.

18 »Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. **19** Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με. Ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.¹⁰ **20** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ¹¹ ἐν ὑμῖν. **21** Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. Ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ ἐγὼ¹² ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμμαντόν.»

Judas' question

22 Λέγει αὐτῷ Ἰούδας (οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης), «Κύριε, καὶ¹³ τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζεῖν σεαυτὸν καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;» **23** Ἀπεκρίθη¹⁴ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει. Καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.¹⁵ **24** Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καί, ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρός.

The Teacher, the peace; the Father, the enemy

25 »Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. **26** Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν.¹⁶

27 »Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά, μηδὲ δειλιάτω.

28 »Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, «Υπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.» Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον,¹⁷ «Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα,» ὅτι ὁ Πατήρ μου¹⁸ μείζων μου ἐστιν. **29** Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν, πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε.

30 »Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν, ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου¹⁹ ἄρχων· καί, ἐν ἐμοί οὐκ

¹ ἐμοί *rell* | 1 ἐστιν CP,some TRs

² μοι **f**³⁵ A,B,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**D,W [1%] NU

³ μου **f**³⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,D,Q,W [5%] NU

⁴ αιτησητε **f**³⁵ A,D,Q [80%] CP,HF,OC,TR | 1 με **ϕ**⁶⁶ **κ**B,W [19%] RP,NU | omit whole verse [1%]

⁵ τηρησατε **f**³⁵ A,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR | τηρησατε B [0.5%] NU | τηρησητε **κ** | τηρησηται **ϕ**⁶⁶

⁶ και εγω **f**³⁵ A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR | καγω **ϕ**⁶⁶ **κ**B,D,Q [2%] NU

⁷ μενη μεθ υμων εις τον αιωνα **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR | η 23456 Q [0.5%] | μενει 23456 [1%] | ~ 145623 D | ~ 23456 η **ϕ**⁷⁵ B,NU | ~ 23 η 456 **κ**

⁸ αυτο **f**³⁵ A,Q [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B,W [0.5%] NU | αυτον D

⁹ δε **f**³⁵ A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **ϕ**^{66,75} **κ**B,Q,W [1%] NU

¹⁰ ζησεσθε **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ D,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR | ζησατε **ϕ**⁷⁵ B,NU | ζησεσθαι **κ**A,W [0.5%]

¹¹ καγω **f**³⁵ **ϕ**^{66,75} **κ**A,B,D,Q,W [80%] CP,HF,OC,TR,NU | και εγω [20%] RP

¹² και εγω **f**³⁵ A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR | καγω **ϕ**^{66,75} **κ**B,D,Q [2%] NU

¹³ και **f**³⁵ **κ**Q,W [95%] CP,HF,RP,OC[NU] | --- **ϕ**^{66,75} A,B,D [5%] TR

¹⁴ απεκριθη *rell* | 1 ο [15%] TR

¹⁵ ποιησομεν **f**³⁵ A [91.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ποιησομεθα **ϕ**^{66,75} **κ**B,W [3%] NU | ποιησωμεν [5%] | ποιησωμεθα [0.5%] | ποιησομαι D

¹⁶ υμιν **f**³⁵ **κ**A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 εγω B [0.5%] [NU]

¹⁷ ειπον **f**³⁵ [90%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **κ**A,B,D [9%] NU | εγω [1%]

¹⁸ μου **f**³⁵ **κ** [98%] CP,HF,RP,OC,TR | --- A,B,D [2%] NU

¹⁹ κοσμου *rell* | 1 τουτου [10%] TR

ἔχει οὐδέν. **31** Ἀλλ' ἵνα γινῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατήρ, οὕτως ποιῶ.

»Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

The true vine

15:1 »Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν. **2** Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν¹ φέρῃ. **3** Ἦδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. **4** Μείνατε ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνη² ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως³ οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.⁴

5 »Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. **6** Ἐὰν μὴ τις μείνη⁵ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω, ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη· καὶ συναγούσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ⁶ πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται. **7** Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε,⁷ καὶ γενήσεται ὑμῖν. **8** Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου· ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε⁸ ἐμοὶ μαθηταί.

We love

9 »Καθὼς ἠγάπησέν με ὁ Πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς,⁹ μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. **10** Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μείνει ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρός μου τηρήσακα καὶ μένω¹⁰ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. **11** Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμῇ ἐν ὑμῖν μείνη,¹¹ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. **12** Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμῇ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. **13** Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. **14** Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε ἐὰν ποιῆτε ὅσα¹² ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.

15 »Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω¹³ δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. **16** Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη.¹⁴ ἵνα ὃ τι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώῃ¹⁵ ὑμῖν. **17** Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

The world hates

18 »Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. **19** Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. **20** Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, «Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ.» Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. **21** Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν¹⁶ διὰ τὸ ὄνομά

¹ πλείονα καρπὸν **f**³⁵ A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 B [2%] NU | ~ 2 πλειῶν **κ**

² μείνη **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | μενη **κ**B [0.5%] NU

³ οὕτως *rell* | οὗτος CP

⁴ μείνητε **f**³⁵ D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | μενητε **κ**A,B [0.5%] NU | μενων **ϕ**⁶⁶

⁵ μείνη **f**³⁵ [99%] CP,HF,RP,OC,TR | μενη **ϕ**⁶⁶**κ**A,B,D [1%] NU

⁶ το *rell* | --- D [20%] TR

⁷ αιτησεσθε **f**³⁵ **κ** [85%] CP,HF,RP,TR | αιτησασθε B [10%] OC,NU | αιτησασθαι A,D [0.5%] | αιτησεσθαι [4.5%]

⁸ γενησεσθε **f**³⁵ [96%] CP,HF,RP,OC,TR | γενησθε B [3%] NU | γενησεσθαι **κ**A [0.5%] | γενησθαι **ϕ**⁶⁶D [0.5%]

⁹ ηγαπησα υμας **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶**κ**A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 B,D [1.5%] NU

¹⁰ μένω *rell* | μενω [25%]

¹¹ μείνη **f**³⁵ **κ** [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | η A,B,D [1.5%] NU

¹² ὅσα **f**³⁵ A [97%] CP,HF,RP,OC,TR | α **ϕ**⁶⁶**κ**D [3%] NU | ο B

¹³ υμας λεγω **f**³⁵ D [99%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 **ϕ**⁶⁶**κ**A,B [1%] NU

¹⁴ μενη *rell* | μείνη [10%] | μείνει N [10%]

¹⁵ δω **f**³⁵ N [47%] HF | δω A,B,D [50%] CP,RP,OC,TR,NU | δωσει **κ** [0.5%] | δωση [0.5%] | δωει [1%] | one other variant [1%]

¹⁶ υμιν **f**³⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | εις υμας **ϕ**⁶⁶B,D [2%] NU | --- **κ**

μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. **22** Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον,¹ νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν. **23** Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. **24** Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν,² ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον.³ νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου. **25** Ἄλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν⁴ ὅτι «Ἐμίσησάν με δωρεάν.»

26 »Ὅταν δε⁵ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. **27** Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

16:1 »Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε **2**—ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. **3** Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν⁶ ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν Πατέρα οὐδὲ ἐμέ. **4** Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα,⁷ μνημονεύετε αὐτῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὅτι μεθ' ὑμῶν ἦμην.

What the Enabler will do

5 »Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, «Ποῦ ὑπάγεις;» **6** Ἄλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. **7** Ἄλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ⁸ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.

8 »Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἀμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως· **9** περὶ ἀμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· **10** περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου⁹ ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· **11** περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.

12 »Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν,¹⁰ ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. **13** Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.¹¹ οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν¹² ἀκουσῇ¹³ λαλήσει· καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. **14** Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται¹⁴ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. **15** Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστιν· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει¹⁵ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Sorrow to joy

16 »Μικρὸν καὶ οὐ¹⁶ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα.»¹⁷ **17** Εἶπον¹⁸ οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· «Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν,

¹ εἶχον f³⁵ A [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | εἶχουσαν P⁶⁶ B, N [0.5%] NU | εἶχαν D

² πεποιθηκεν f³⁵ [95%] CP, HF, RP, OC, TR | εποιησεν P⁶⁶ A, B, D [5%] NU

³ εἶχον f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | εἶχουσαν P⁶⁶ B [1%] NU | εἶχαν D

⁴ γεγραμμενος εν τω νομω αυτων f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 23451 B, D [2%] NU | ~ 2341 P^{66v} | ~ 23 κοσμῳ 51 K

⁵ δε f³⁵ A, D [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P²² B [0.5%] NU

⁶ ποιησουσιν f³⁵ A, B [85%] CP, HF, RP, OC, NU | 1 υμιν K D [15%] TR

⁷ ωρα f³⁵ K D [90%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 αυτων A, B [10%] NU

⁸ εγω f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC | --- K B, D [2%] TR, NU

⁹ μου f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | --- K B, D, W [1%] NU

¹⁰ λεγειν υμιν f³⁵ A, D, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 K B [1%] NU

¹¹ εις πασαν την αληθειαν f³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 1342 A, B | εν τη αληθεια παση (—π. K) (K) D, W [2%] NU

¹² αν f³⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR | εαν A [1%] | --- K B, D, W [2%] NU

¹³ ακουσει f³⁵ A [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ακουσει B, D, W [2.5%] NU | ακουει K [0.5%]

¹⁴ ληψεται f³⁵ [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | λημψεται K A, B, D, W [0.5%] NU

¹⁵ λαμβανει f³⁵ B, D, N, W [80%] CP, HF, RP, NU | ληψεται (A) [20%] OC, TR | --- P⁶⁶ K omit whole verse

¹⁶ ου f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ουκετι P^{66v} K B, D, N, W [2%] NU

¹⁷ οτι υπαγω προς τον πατερα f³⁵ A, N [79.5%] CP, HF, RP | 1 εγω 2345 [20%] OC, TR | --- P⁶⁶ K B, D, W [0.5%] NU

¹⁸ ειπον f³⁵ K A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν P⁶⁶ B, W [0.5%] NU

«Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με,» καὶ ὅτι «Ἐγὼ¹ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα;» **18** Ἔλεγον οὖν· «Τοῦτο τί ἐστίν² ὃ λέγει,³ «τὸ μικρόν»; Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ.»

19 Ἔγνω οὖν⁴ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἠθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων ὅτι εἶπον, «Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με;» **20** Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ⁶ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. **21** Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτη⁷ λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. **22** Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν⁸ ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδιά, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν. **23** Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.

»Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν⁹ αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. **24** Ἔως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. Αἰτεῖτε καὶ λήψεσθε,¹⁰ ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπληρωμένη.

Figures of speech

25 »Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν, ἀλλ'¹¹ ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησία περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελῶ¹² ὑμῖν. **26** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν· **27** αὐτὸς γὰρ ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ¹³ Θεοῦ ἐξῆλθον. **28** Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. Πάλιν ἀφήμι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα.»

29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·¹⁴ «Ἴδε, νῦν¹⁵ παρρησία λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. **30** Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρεῖαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες.»

“Take heart!”

31 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ¹⁶ Ἰησοῦς· «Ἄρτι πιστεύετε; **32** Ἰδοῦ, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν¹⁷ ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ¹⁸ μόνον ἀφήτε. Καὶ οὐκ εἰμι μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν. **33** Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίβιν ἔχετε.¹⁹ ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.»

¹ εγω f³⁵ D,W [90%] CP,HF,RP,OC,TR | --- κA,B,N [10%] NU

² τουτο τι εστιν f³⁵ A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 231 ϕ⁶⁶κB,D,W [3%] NU

³ ο λεγει f³⁵ B,N [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | το 2 A | --- ϕ⁶⁶κD,W [2.5%]

⁴ ουν f³⁵ A,N [96%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ϕ⁵κB,D,W [1%] NU | δε [3%]

⁵ ο f³⁵ κAD,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- ϕ⁵B,W [0.5%]

⁶ δε f³⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ϕ⁵κB,D [0.5%] NU

⁷ τικτητi rell | τικτει [10%] | τικτι N

⁸ ουν λυπην μεν νυν f³⁵ A(N) [96%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 1432 ϕ^{5v,22v,66}B,C,D,W [3%] NU | ~ 4312 κ | four other variants

⁹ οτι οσα αν f³⁵ [96%] CP,HF,RP,OC,TR | 12 εαν [1%] | 13 A,W | 1 ο 3 κ | 1 ο εαν [2%] | ο εαν N | 3 τι ϕ⁵B,C [0.5%] NU | εαν τι (ϕ²²)D

¹⁰ ληψεσθε f³⁵ C [99%] CP,HF,RP,OC,TR | λημψεσθε ϕ⁵κA,B,D [0.5%] NU | λημψεσθαι N,W [0.5%]

¹¹ αλλ f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- κB,C,D,W [1%] NU

¹² αναγγελω f³⁵ N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | απαγγελω ϕ^{5v,66}A,B,C,D,W [2%] NU | απαγγελω κ

¹³ του f³⁵ B,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- ϕ⁵κA,N [0.5%]

¹⁴ αυτω οι μαθηται αυτου f³⁵ A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | 234 B,C,N [1%] NU | ~ 231 κ | 123 W

¹⁵ νυν f³⁵ A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 εν κB,C,D,W [0.5%] NU

¹⁶ ο f³⁵ κA,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ϕ^{22,66}B,C,W [0.5%] NU

¹⁷ νυν f³⁵ N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ϕ⁶⁶κA,B,C,D,W [1%] NU

¹⁸ και εμε f³⁵ A,D,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR | καμε ϕ^{22,66}κB,C,N [2%] NU

¹⁹ εχετε f³⁵ κA,B,C [90%] CP,HF,RP,NU | εξετε D [8.5%] OC,TR | εξεται [1%] | εχεται N | omit whole clause ϕ⁶⁶ [0.5%]

Jesus prays

17:1 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ¹ Ἰησοῦς καὶ ἐπῆρεν² τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ³ εἶπεν·

For Himself

«Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ⁴ ὁ Υἱός σου⁵ δοξάσῃ σε, **2** καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσει⁶ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. **3** Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ· ἵνα γινώσκωσίν σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας—Ἰησοῦν Χριστόν. **4** Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ ἔργον ἐτελείωσα⁷ ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. **5** Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί.

For the Apostles

6 »Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς⁸ μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ⁹ αὐτοὺς δέδωκας,¹⁰ καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασιν.¹¹ **7** Νῦν ἔγνωκαν¹² ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστίν.¹³ **8** ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς¹⁴ μοι δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. **9** Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. Οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ εἰσιν. **10** Καί, τὰ ἐμὰ πάντα σὰ ἐστίν, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. **11** Καὶ οὐκέτι εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι¹⁵ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν, καὶ ἐγὼ¹⁶ πρὸς σὲ ἔρχομαι.

»Πάτερ Ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ¹⁷ δέδωκάς μοι, ἵνα ᾧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς. **12** Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ,¹⁸ ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. Οὓς¹⁹ δέδωκάς μοι²⁰ ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπόλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ. **13** Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.²¹

14 »Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου· καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτοὺς ὅτι οὐκ εἰσιν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου. **15** Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. **16** Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί.²² **17** Ἁγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.²³ ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστίν. **18** Καθὼς ἐμέ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. **19** Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ

¹ ο f³⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ⲛB [0.5%] NU

² επηρεν f³⁵ A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR | επαρας Ⲣ⁶⁶ⲛB,C,D,W [3%] NU

³ και f³⁵ A,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ⲛB,C,D,W [5%] NU

⁴ και f³⁵ N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ⲛA,B,C,D,W [2%] NU

⁵ σου f³⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- ⲛB,C,W [0.5%]

⁶ δωσει f³⁵ B,N [90%] CP,HF,RP,OC | δωση A,C [10%] TR,NU | δωσω ⲛ | δως Ⲣ¹⁰⁷W | εχη D

⁷ ετελειωσα f³⁵ D [98%] CP,HF,RP,OC,TR | τελειωσας Ⲣ⁶⁶ⲛA,B,C,N,W [2%] NU

⁸ δεδωκας f³⁵ C [98%] CP,HF,RP,OC,TR | εδωκας ⲛA,B,D,N,W [2%] NU

⁹ και εμοι f³⁵ ⲛA,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR | καμοι B [1%] NU

¹⁰ δεδωκας f³⁵ C,N [96%] CP,HF,RP,OC,TR | εδωκας Ⲣ⁶⁶ⲛA,B,D,W [4%] NU

¹¹ τετηρηκασιν f³⁵ A,C [99%] CP,HF,RP,OC,TR | τετηρηκαν B,D,W [0.5%] NU | ετηρησαν ⲛN [0.5%]

¹² εγνωκαν *rell* | εγνωσαν [15%] | εγνωκα W [0.5%] | εγνων ⲛ

¹³ εστιν f³⁵ A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR | εισιν ⲛB,C(N)W [1%] NU

¹⁴ δεδωκας f³⁵ ⲛN [99%] CP,HF,RP,OC,TR | εδωκας A,C,D,W [0.5%] NU | εδωκες B | --- [0.5%]

¹⁵ ουτοι f³⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | αυτοι ⲛB [0.5%] NU

¹⁶ και εγω f³⁵ Ⲣ⁶⁶ⲛA,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | καγω ⲛB,C,D [1.5%] NU

¹⁷ ω *rell* | ους (N) [20%] TR | ο D [1%]

¹⁸ εν τω κοσμω f³⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ⲣ⁶⁶ⲛB,C,D,W [1%] NU

¹⁹ ους f³⁵ A,D(N) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ω B,C,W [0.5%] NU | --- (Ⲣ⁶⁶ⲛ)

²⁰ μοι f³⁵ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ι και B,C,W [0.5%] NU | και Ⲣ⁶⁶ⲛ

²¹ αυτοις f³⁵ Ⲣ⁶⁶ⲛD [99%] CP,HF,RP,OC,TR | εαυτοις A,B,N,W [1%] NU | ταις καρδιας εαυτων C

²² εκ του κοσμου ουκ ειμι f³⁵ Ⲣ⁶⁶ⲛ [99%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 45123 ⲛA,B,C,D,W [1%] NU

²³ σου f³⁵ N [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- Ⲣ⁶⁶ⲛA,B,C,D,W [1%] NU | ⲛ omits six words [homoioteleuton]

ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ᾧσιν¹ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

For all believers

20 »Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων² διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· **21** ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοὶ· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν³ ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ⁴ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. **22** Καὶ ἐγὼ⁵ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν·⁶ **23** ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ᾧσιν τετελειωμένοι εἰς ἐν· καὶ ἵνα⁷ γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἡγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας.

24 »Πάτερ, οὐς⁸ δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ κάκεῖνοι ᾧσιν μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς⁹ μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. **25** Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δὲ σε ἔγνω· καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. **26** Καί, ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἡγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἦ, καὶ ἐν αὐτοῖς.»

Betrayal and arrest

18:1 Ταῦτα εἰπὼν ὁ¹⁰ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κεδρών,¹¹ ὅπου ἦν κῆπος εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. **2** Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδὸς αὐτόν, τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις συνήχθη¹² ὁ¹³ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. **3** Ὁ οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ¹⁴ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὄπλων.

Jesus knocks the soldiers down with His word

4 Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα¹⁵ ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν¹⁶ αὐτοῖς, «Τίνα ζητεῖτε;» **5** Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, «Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.» Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Εγὼ εἰμι.»¹⁷ (Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδὸς αὐτόν, μετ' αὐτῶν.) **6** Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι¹⁸ «Εγὼ εἰμι,» ἀπήλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσον¹⁹ χαμαί. **7** Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν,²⁰ «Τίνα ζητεῖτε;» Οἱ δὲ εἶπον,²¹ «Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.» **8** Ἀπεκρίθη²² Ἰησοῦς· «Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι. Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν» **9** (ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι «Οὐς δέδωκάς μοι οὐκ ἀπόλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα»).

10 Σίμων οὖν Πέτρος, ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσε αὐτὴν καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον

¹ καὶ αὐτοὶ ᾧσιν f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 312 xA, B, C, D, N, W [10%] NU | ~ 32 P^{66v}

² πιστευόντων *rell* | πιστευουσόντων [5%] TR

³ ἐν f³⁵ xA, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66v} B, C, D, W [0.5%] NU

⁴ πιστεύσῃ f³⁵ A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | πιστεύῃ P^{66v} B, C, W [0.5%] NU

⁵ καὶ ἐγὼ f³⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR | καγὼ P^{66v} B, C, D, W [3%] NU

⁶ ἐν ἐσμεν f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 P^{66v} B, C, D, W [1%] NU | --- x

⁷ καὶ ἵνα f³⁵ A, N [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 2 B, C, D [1%] NU | 1 P^{66v} xW [0.5%]

⁸ οὐς f³⁵ A, C, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ο xB, D, W [0.5%] NU

⁹ δέδωκάς f³⁵ xA, C, D, W [60%] CP, OC, NU | εδωκάς P^{108v} B, N [40%] HF, RP, TR

¹⁰ ο f³⁵ A, C, D, N, W [99.7%] CP, HF, RP, OC, TR | --- xB [0.3%] NU

¹¹ τῶν κεδρῶν f³⁵ B, C, N [94%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 κενδρῶν [4%] | του 2 A [1.5%] NU | του κεδρου xD, W

¹² συνήχθη f³⁵ xA, B, C, D, N, W [65%] CP, RP, TR, NU | 1 καὶ [35%] HF, OC

¹³ ο f³⁵ A, C(D), N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- xB [0.5%] NU

¹⁴ καὶ f³⁵ P^{108v} A, C, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ἐκ τῶν xD [0.5%] NU | 1 τῶν B

¹⁵ ἐρχόμενα *rell* | ἐπερχόμενα [11%]

¹⁶ ἐξελθὼν εἶπεν f³⁵ xA, N, W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐξηλθεν καὶ λέγει B, C, D [1.5%] NU

¹⁷ ο ἰησοῦς ἐγὼ εἰμι f³⁵ A, C(N), W [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 234 x | ~ 342 B | 34 [2.5%] D, NU

¹⁸ ὅτι f³⁵ C [95%] CP, HF, RP, OC, TR | --- xA, B, D, N, W [5%] NU

¹⁹ ἐπεσον f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ἐπεσαν xB, C, D, W [1%] NU

²⁰ αὐτοὺς ἐπηρώτησεν f³⁵ xD, N, W [75%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 A, B, C [6%] NU | αὐτοῖς 2 [18%] | 2 [1%]

²¹ εἶπον f³⁵ xA, B, C, N, W [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR | εἶπαν P^{66v} D, NU

²² ἀπεκρίθη *rell* | 1 ο (D), N [14%] TR

καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον¹ τὸ δεξιόν. (Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.) **11** Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· «Βάλε τὴν μάχαιραν² εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πίομαι αὐτό;»

To Annas first

12 Ἡ οὖν σπειρα καὶ ὁ χιλιάρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτόν. **13** Καὶ ἀπήγαγον αὐτόν³ πρὸς Ἄνναν⁴ πρῶτον, ἣν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. **14** (Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι⁵ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.)

Peter denies Jesus

15 Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ⁶ ἄλλος μαθητῆς. Ὁ δὲ μαθητῆς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισηλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀρχιερέως. **16** Ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῆ θύρα⁷ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητῆς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν⁸ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ,⁹ καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον. **17** Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη, ἡ θυρωρός, τῷ Πέτρῳ,¹⁰ «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;» Λέγει ἐκεῖνος, «Οὐκ εἰμί.» **18** Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δούλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος¹¹ ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος.

Caiaphas interrogates Jesus

19 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. **20** Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.¹² «Ἐγὼ παρρησία ἐλάλησα¹³ τῷ κόσμῳ. Ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν¹⁴ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε¹⁵ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. **21** Τί με ἐπερωτᾷς;¹⁶ Ἐπερώτησον¹⁷ τοὺς ἀκηκόοντας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. Ἴδε, οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.» **22** Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκῶς¹⁸ ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπὼν, «Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ;» **23** Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹⁹ «Εἰ κακῶς ἐλάλη-σα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δαίρεις;»²⁰ **24** (Ἀπέστειλεν²¹ αὐτόν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.)

Peter again

25 Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν

¹ ωτιον f³⁵ A,D,N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ωταριον κB,C,W [0.5%] NU

² μαχαιραν f³⁵ Ϝ⁶⁶ κA,B,C,D,N,W [52%] CP, OC, NU | 1 σου [48%] HF, RP, TR

³ απηγαγον αυτον f³⁵ A [89.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 C,N [9%] | ηγαγον Ϝ⁶⁶ κB,D,W [0.5%] NU | ηγαγον 2 [1%]

⁴ ανναν f³⁵ CP, OC, TR | ανναν HF, RP, NU

⁵ απολεσθαι f³⁵ A,N [94%] CP, HF, RP, OC, TR | αποθανειν Ϝ⁶⁶ κB,C,W [6%] NU

⁶ ο f³⁵ C,N [97.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- Ϝ⁶⁶ κA,B,W [2.5%] NU

⁷ τη θυρα *rell* | την 2 [13%] | την θυραν [12%]

⁸ ος ην f³⁵ Ϝ^{66v} κA,C(N)W [99.9%] CP, HF, RP, OC, TR | ο B [0.1%] NU

⁹ τω αρχιερει f³⁵ κA,N,W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | του αρχιερεως Ϝ^{66v} B,C [0.5%] NU

¹⁰ παιδισκη η θυρωρος τω πετρω f³⁵ Ϝ⁶⁶ κA,N(W) [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 561234 B,C [1%] NU

¹¹ μετ αυτων ο πετρος f³⁵ A,N [96%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ και 3412 Ϝ^{66v} κB,C(W) [2%] NU | 12 και 34 [1%] | 124 [1%]

¹² αυτω ο ιησους f³⁵ A,N,W [95%] CP, HF, RP, OC, TR | δε 123 [1%] | 13 Ϝ⁶⁶ B [2%] NU | ~ 31 κ | 23 C [2%]

¹³ ελαλησα f³⁵ Ϝ⁶⁶ W [96%] CP, HF, RP, OC, TR | λελαληκα κA,B,C,N [4%] NU

¹⁴ εν f³⁵ κA,B,C,N,W [88%] HF, RP, OC, NU | 1 τη [12%] CP, TR

¹⁵ παντοτε f³⁵ [87%] CP, HF, RP, OC, TR | παντες κA,B,C,N,W [13%] NU

¹⁶ επερωτας f³⁵ N [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ερωτας κA,B,C,W [3%] NU

¹⁷ επερωτησον f³⁵ A,N [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ερωτησον Ϝ^{66v} κB,C [5%] NU

¹⁸ των υπηρετων παρεστηκως f³⁵ A,N [96.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 312 κB,W [0.5%] NU | ~ 1 παρεστωτων 2 C [0.5%] | 1 παρεστηκωτων 2 [1.5%] | various other variants [1%]

¹⁹ απεκριθη αυτω ο ιησους f³⁵ A,N [97%] CP, HF, RP, OC, TR | 124 B,C [1%] NU | ~ 3 δε 4 ειπεν 2 κW [1%] | various others [1%]

²⁰ δαιρεις f³⁵ [36%] | δερεις Ϝ⁶⁶ κA,B,C,W [64%] CP, HF, RP, OC, TR, NU | δερις N

²¹ απεστειλεν f³⁵ A [85%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ουν B,C(N)W [8%] NU, some TRs | 1 δε κ [7%]

μαθη-τῶν αὐτοῦ εἶ;» Ἠρνήσατο οὖν¹ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, «Οὐκ εἰμί.» **26** Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς ὧν οὗ ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ὠτίον, «Οὐκ ἐγὼ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;» **27** Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ² Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

Crucifixion day

Jesus taken to Pilate

18:28 Ἄγουσιν οὖν³ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον, ἣν δὲ πρωῖ.⁴ Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα⁵ φάγωσιν τὸ Πάσχα. **29** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς⁶ καὶ εἶπεν,⁷ «Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ⁸ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;» **30** Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁹ αὐτῷ, «Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,¹⁰ οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν.» **31** Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν.» Εἶπον οὖν¹¹ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, «Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα» **32** (ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἐμελλεν¹² ἀποθνήσκειν).

Pilate and Jesus

33 Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν¹³ ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» **34** Ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁴ ὁ¹⁵ Ἰησοῦς, «Ἀφ' ἐαυτοῦ¹⁶ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον¹⁷ περὶ ἐμοῦ;» **35** Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· «Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ σόν, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, παρέδωκάν σε ἐμοί. Τί ἐποίησας;» **36** Ἀπεκρίθη¹⁸ Ἰησοῦς· «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἄν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,¹⁹ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.» **37** Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, «Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;» Ἀπεκρίθη²⁰ Ἰησοῦς· «Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ.²¹ ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι. Καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ Ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς Ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.» **38** Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, «Τί ἐστὶν ἀλήθεια;»²²

Barabbas

Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς· «Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν

¹ οὖν f³⁵ [71%] CP, HF, RP, OC | --- NA, B, C, N, W [29%] TR, NU

² ο f³⁵ NA [75%] CP, HF, RP, OC, TR | --- A, B, C, W [25%] NU

³ οὖν *rell* | --- [35%]

⁴ πρωι f³⁵ NA, B, C, W [60%] CP, HF, RP, OC, NU | πρωια N [38%] TR | --- [2%]

⁵ ἀλλ ἵνα f³⁵ [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ἀλλα NA, B, C, N, W [3%] NU

⁶ ο πιλατος προς αυτους f³⁵ (A) [85%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 εξω 34 (B, C) [11%] NU | ~ 3412 εξω NA(W) | 1234 εξω N [3%] | various others [1%]

⁷ ειπεν f³⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR | φησιν P⁶⁶ NA, B, C, W [3%] NU

⁸ κατα f³⁵ P⁶⁶ A, C, N, W [99.7%] CP, HF, RP, OC, TR | NU | --- NB [0.3%]

⁹ ειπον f³⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν NA, B, C, N [0.5%] NU

¹⁰ κακοποιος f³⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | κακοποιων C [0.3%] | κακον ποιων B, W [0.2%] NU | κακον ποιησας NA

¹¹ οὖν f³⁵ NW [87%] CP, HF, RP, OC, TR | δε A, N [12%] | --- B, C [1%] NU

¹² ἐμελλεν f³⁵ [62%] CP | ημελλεν NA, B, C, N, W [38%] HF, RP, OC, TR, NU

¹³ εἰς το πραιτωριον παλιν f³⁵ NA(N) [90%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 4123 P^{66v} B, C, W [7%] NU | 123 [2%] | several others [1%]

¹⁴ αυτω f³⁵ NA [90%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P⁶⁶ A, B, C, N, W [10%] NU

¹⁵ ο f³⁵ NA, C, N, W [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P^{66v} B [3%] NU

¹⁶ αφ εαυτου f³⁵ A, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | απο σεαυτου P⁶⁶ NA, B, C, N [1%] NU

¹⁷ σοι ειπον f³⁵ NA(N) [92.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 B, C, W [0.5%] NU | 1 ειπεν [7%] | ~ ειπεν 1 P⁶⁶

¹⁸ απεκριθη *rell* | 1 ο N [10%] TR

¹⁹ αν οι εμοι ηγωνιζοντο f³⁵ A, N [95%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 2341 NW [3%] [NU] | 234 B [0.5%] | 134 [1.5%]

²⁰ απεκριθη f³⁵ W [58%] HF, RP, OC | 1 ο NA, B, N [42%] CP, TR, NU

²¹ εγω f³⁵ A, N, W^v [96%] CP, HF, RP, OC, TR | --- NB [4%] NU

²² Comparing John with Luke 23:4-12, it appears that it was at this point that Jesus was sent to Herod.

εὐρίσκω ἐν αὐτῷ.¹ **39** Ἔστιν δὲ συνήθεια ἡμῶν² ἵνα ἓνα ὑμῖν ἀπολύσω³ ἐν τῷ Πάσχα. Βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω⁴ τὸν Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;» **40** Ἐκραύγασαν οὖν⁵ πάντες,⁶ λέγοντες, «Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν.» Ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς ληστής.

Soldiers mock Jesus

19:1 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσεν. **2** Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ· καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν⁷ **3** καὶ ἔλεγον, «Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.» Καὶ ἐδίδουν⁸ αὐτῷ ῥαπίσματα.

“Behold the Man!”

4 Ἐξῆλθεν οὖν⁹ πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος καὶ λέγει αὐτοῖς, «Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω.»¹⁰ **5** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον· καὶ λέγει αὐτοῖς, «Ἴδε,¹¹ ὁ ἄνθρωπος.» **6** Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες, «Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν.»¹² Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε, ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.» **7** Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, «Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν¹³ ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ¹⁴ ἐποίησεν.»

Pilate and Jesus again

8 Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, **9** καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραι-τόριον πάλιν καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, «Πόθεν εἶ σύ;» Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. **10** Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος· «Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι¹⁵ σε;» **11** Ἀπεκρίθη¹⁶ Ἰησοῦς.¹⁷ «Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ’ ἐμοῦ¹⁸ εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον¹⁹ Ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς²⁰ μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.»

The Jews best Pilate

12 Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος²¹ ἀπολύσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον²² λέγοντες· «Ἐὰν

¹ αιτιαν ευρισκω εν αυτω f³⁵ NA,N,W [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 2341 B [1.5%] NU | ~ 2134 P⁶⁶ | several others

² ημιν f³⁵ [20%] | υμιν NA,B,W [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU | υμων N [Really now, would Rome release a prisoner based on a Jewish demand? This was evidently a bit of ‘pub. rel.’ that Rome had decided to do.]

³ υμιν απολυσω f³⁵ A(N) [85%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 NB [2%] NU | ημιν 2 [13%] | ~ απολυω 1 W

⁴ υμιν απολυσω f³⁵ [79%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 P⁶⁶NA,B,N,W [10%] NU | 2 [4%] | ~ ινα 21 [6%] | ~ ινα 12 [1%]

⁵ ουν f³⁵ N [30%] CP | 1 παλιν NA,B,W [70%] HF,RP,OC,TR,NU

⁶ παντες f³⁵ A,N [88%] CP,HF,RP,OC,TR | --- NB,W [12%] NU

⁷ αυτον f³⁵ A [80%] CP,HF,RP,OC,TR | αυτω [10%] | 1 και ηρχοντο προς 1 P^{66,90}NB,N,W [10%] NU

⁸ εδιδουν f³⁵ A [98%] CP,HF,RP,OC,TR | εδιδουσαν P⁶⁶NB,N,W [2%] NU

⁹ εξηλθεν ουν f³⁵ N,W [96%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ και 1 A,B [2%] NU | 1 N [2%]

¹⁰ εν αυτω ουδεμιαν αιτιαν ευρισκω f³⁵ N [96.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 34512 B [1%] NU | ~ 31245 A | ~ 412 ουχ 5 P^{66v}W | 4 ουχ 5 N | at least five further variants [2%]

¹¹ ιδε f³⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | ιδου NB,W [2%] NU | --- (P⁶⁶)

¹² αυτον f³⁵ NA,N [90%] CP,HF,RP,OC | --- (P⁶⁶)B,W [10%] TR,NU

¹³ ημων f³⁵ A [99%] CP,HF,RP,OC,TR | --- P⁶⁶NB(N)W [1%] NU

¹⁴ εαυτον υιον θεου f³⁵ A,N [72%] CP,RP | ~ 132 [20%] HF,OC | ~ 231 P⁶⁶NB [3%] NU | 12 του 3 [5%] TR | ~ 2 του 31 W

¹⁵ σταυρωσαι σε και εξουσιαν εχω απολυσαι f³⁵ W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 623451 NA,B(N) [0.5%] NU

¹⁶ απεκριθη f³⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 αυτω NB,W [2%] [NU]

¹⁷ ησους f³⁵ B [90%] CP,HF,RP,OC,NU | ο 1 NA,N,W [10%] TR

¹⁸ ουδεμιαν κατ εμου f³⁵ A,N [96%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 231 P^{66v}NB,W [4%] NU

¹⁹ σοι δεδομενον f³⁵ A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 P⁶⁶NB,W [0.5%] NU

²⁰ παραδιδους f³⁵ A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | παραδους NB [0.5%] NU

²¹ εζητει ο πιλατος f³⁵ (A)N [98%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 231 P^{66v}N(B,W) [2%] NU

²² εκραζον f³⁵ [89%] CP,HF,RP,OC,TR | εκραυγαζον A,N,W [10%] | εκραυγασαν P^{66v}B [1%] NU | ελεγον (N)

τουτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα εαυτὸν¹ ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι.» **13** Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τουτον τὸν λόγον² ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ³ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστί δὲ Γαβαθᾶ⁴ **14** (ἦν δὲ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα· ὥρα ἦν⁵ ὡσεὶ⁶ ἕκτη), καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, «Ἴδε, ὁ Βασιλεὺς ὑμῶν.» **15** Οἱ δὲ ἐκραύγασαν,⁷ «Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.» Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, «Τὸν Βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;» Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, «Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.» **16** Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῆ.

Jesus is crucified

Παρέλαβον δὲ⁸ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον.⁹ **17** Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ¹⁰ ἐξῆλθεν εἰς τὸν¹¹ λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς¹² λέγεται Ἑβραϊστί, Γολγοθᾶ, **18** ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. **19** Ἐγραμμεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἦν δὲ γεγραμμένον·

ΙΗΣΟΥΣ Ὁ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

20 Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως¹³ ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστί.¹⁴ **21** Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, «Μὴ γράφει, Ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων,» ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν, «Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων.» **22** Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, «Ὁ γέγραφα, γέγραφα.»

Psalm 22:18 is fulfilled

23 Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. Ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄρραφος,¹⁵ ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. **24** Εἶπον¹⁶ οὖν πρὸς ἀλλήλους, «Μὴ σχίσωμεν αὐτὸν ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνας ἔσται,» ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῆ ἢ λέγουσα.¹⁷ «Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον.» Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.

Jesus provides for His mother

25 Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ. **26** Ἰησοῦς οὖν, ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν

¹ εαυτον *rell* | αυτον [5%] TR

² τουτον τον λογον **F**³⁵ N [50%] CP, HF, RP, OC, TR | τουτων των λογων [47%] | των λογων τουτων **KA, B, W** [2%] NU | ~ 231 [1%]

³ του **F**³⁵ W [97%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **Φ**⁶⁶ **KA, B, N** [3%] NU

⁴ γαβαθα **F**³⁵ [50%] CP | γαββαθα A, B, N, W [49%] HF, RP, OC, TR, NU | γολγοθα **K** | καπφαθα [1%]

⁵ ην **F**³⁵ **KA, B, N, W** [40%] NU | δε [60%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **Φ**⁶⁶

⁶ ωσει **F**³⁵ N [60%] CP, HF, RP, OC, TR | ως **KA, B, W** [40%] NU | --- **Φ**⁶⁶

⁷ οι δε εκραυγασαν **F**³⁵ [98%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 εκραυγασον A | 12 εκραυγαζον [1%] | 12 εκραυγαζον λεγοντες N | 12 ελεγον **Φ**⁶⁶ **KW** [0.5%] | 3 ουν εκεινοι B [0.5%] NU

⁸ παρελαβον δε **F**³⁵ A [96%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 ουν B [0.5%] NU | ~ οι 2 λαβοντες **K** | ~ οι 2 παραλαβοντες N, W [3%] | two other variants

⁹ και ηγαγον **F**³⁵ [91.5%] CP, HF, RP, OC | 1 απηγαγον A [5%] TR | --- B [0.5%] NU | απηγαγον (**K**)N, W [2%] | 1 επεθηκαν [1%]

¹⁰ τον σταυρον αυτου **F**³⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 εαυτου A, N [1.5%] | ~ αυτω 12 B [0.5%] | ~ εαυτω 12 **KW** [1%] NU | one other variant [1%] | --- **Φ**⁶⁶ has a long omission

¹¹ τον **F**³⁵ **KA, B, N, W** [50%] CP, OC, TR, NU | τοπον **Φ**⁶⁶ [50%] HF, RP

¹² ος **F**³⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ο **Φ**⁶⁶ **KA, B, W** [1%] NU

¹³ ο τοπος της πολεως **F**³⁵ **Φ**⁶⁶ A, B, N [90%] CP, HF, RP, NU | ~ 3412 W [10%] OC, TR | **K** omits verses 20-21

¹⁴ ελληνιστι ρωμαιστι **F**³⁵ A [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 B, N [0.5%] NU | ~ 2 εβραιιστι W | omit whole clause [1%]

¹⁵ αρραφος **F**³⁵ B [40%] CP, OC, TR, NU | αραφος **KA, N, W** [60%] HF, RP

¹⁶ ειπον **F**³⁵ A, B, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ειπαν **KW** [0.5%] NU | ειπεν [0.5%]

¹⁷ η λεγουσα **F**³⁵ A, N, W [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **KB**

μαθητὴν παρεστῶτα ὄν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ,¹ «Γύναι, ἴδε² ὁ υἱός σου.» **27** Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, «Ἴδου³ ἡ μήτηρ σου.» Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν⁴ εἰς τὰ ἴδια.

The shout of victory

28 Μετὰ τοῦτο, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς⁵ ὅτι ἤδη πάντα⁶ τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει, «Διψῶ.» **29** Σκευὸς οὖν⁷ ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δέ, πλησαντες σπόγγον ὄξους, καὶ⁸ ὑσσώπω περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. **30** Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς,⁹ εἶπεν, «Τετέλεσται.» Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

A soldier spears His side

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν¹⁰ (ἦν γὰρ μεγάλη ἡ¹¹ ἡμέρα ἐκείνου¹² τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. **32** Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. **33** Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη¹³ τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. **34** Ἄλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγγη αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἐνυξεν, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν¹⁴ αἷμα καὶ ὕδωρ. **35** Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ,¹⁵ (κακεῖνος¹⁶ οἶδεν ὅτι ἀληθὴ λέγει), ἵνα¹⁷ ὑμεῖς πιστεύσητε.¹⁸ **36** Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ, «Ὅστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' ¹⁹ αὐτοῦ.» **37** Καὶ πάλιν ἑτέρα Γραφή λέγει· «Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.»

Jesus' body is buried

38 Μετὰ²⁰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον²¹ Ἰωσήφ, ὁ²² ἀπὸ Ἀριμαθαίας (ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων), ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψε ἐπὶ τὸν Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἤρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.²³ **39** Ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν²⁴ νυκτὸς τὸ πρῶτον), φέρων μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης, ὡς²⁵ λίτρας ἑκατόν. **40** Ἐλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν²⁶ ὄθονίσις, μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς

¹ αὐτοῦ f³⁵ A,N [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- κB, W [1.5%] NU

² ἴδε f³⁵ B, N [60%] CP, HF, OC, NU | ἴδου κA, W [40%] RP, TR

³ ἴδου f³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | ἴδε κB, N, W [2%] NU

⁴ ὁ μαθητὴς αὐτὴν f³⁵ P⁶⁶ A, B, N [90%] HF, RP, OC, NU | ~ 312 κW [8%] TR | ~ 312 ἐκεῖνος [2%] CP

⁵ εἰδὼς ὁ ἰησοῦς f³⁵ κA, W [70%] CP, OC, TR, NU | ἴδως 23 N | ἴδων 23 [30%] HF, RP | ~ 31 B

⁶ ἠδη παντα f³⁵ P⁶⁶ A, B [30%] NU | ~ 21 κN [60%] CP, HF, RP, OC, TR | 2 W [10%]

⁷ οὖν f³⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | δε κ | --- A, B, W [1%] NU

⁸ οἱ δε πλησαντες σπογγον οξους και f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 4 οὖν μεστον του (-τ. κ) 5 P⁶⁶(κ)B, W [1%] NU

⁹ ὁ ἰησοῦς f³⁵ A, N [99.8%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | 2 B, W | --- κ

¹⁰ ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν f³⁵ A, N [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 12-14, 1-11 P⁶⁶κB, W [3%] NU

¹¹ ἡ *rell* | --- κA, W [20%]

¹² ἐκείνου *rell* | ἐκείνη B [20%] CP, some TRs

¹³ αὐτὸν ἠδη f³⁵ κA, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 P⁶⁶B, W [0.5%] NU

¹⁴ εὐθεως ἐξῆλθεν f³⁵ [90%] CP, HF, RP, OC | εὐθὺς 2 A [9%] TR | ~ 2 εὐθὺς P⁶⁶κB, N, W [1%] NU

¹⁵ ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ f³⁵ [30%] CP | ~ 1423 P⁶⁶vN [65%] HF, RP | ~ 4123 κA, B, W [5%] OC, TR, NU

¹⁶ κακεῖνος f³⁵ κA(N) [99%] CP, HF, RP, OC, TR | καὶ ἐκεῖνος B, W [1%] NU

¹⁷ ἵνα f³⁵ [80%] CP, HF, RP, TR | 1 καὶ P⁶⁶κA, B, N, W [20%] OC, NU (OC has small print.)

¹⁸ πιστεύσητε f³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | πιστεύητε κB [0.5%] | πιστεύηται W [0.5%]

¹⁹ ἀπ f³⁵ κ [60%] CP, RP | --- A, B, N, W [40%] HF, OC, TR, NU [The force of the preposition would be partitive.]

²⁰ μετὰ f³⁵ [90%] CP, HF, RP | 1 δε κA, B, N, W [10%] OC, TR, NU

²¹ πιλατον f³⁵ κB, N, W [70%] CP, RP, OC, NU | 1 ο A [30%] HF, TR

²² ὁ f³⁵ κN, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- P⁶⁶A, B [1%]

²³ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ f³⁵ N [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 12 αὐτοῦ P⁶⁶B [0.5%] NU | αὐτὸν κW | --- A [0.5%] omit a whole line [homoioteleuton]

²⁴ τὸν ἰησοῦν f³⁵ κN, W [99%] CP, HF, RP, OC, TR | αὐτὸν P⁶⁶vA, B [1%] NU

²⁵ ὡς f³⁵ κB [80%] CP, HF, RP, OC, NU | ὡσει P⁶⁶A, N, W [20%] TR

²⁶ ἐν f³⁵ A [90%] CP, HF, RP, OC | --- P⁶⁶κB, N, W [10%] TR, NU

ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. **41** Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.¹ **42** Ἐκεῖ οὖν, διὰ τὴν Παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

Resurrection Day

The empty tomb

20:1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. **2** Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, «Ἦραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.» **3** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἦρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. **4** Ἐτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. **5** Καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. **6** Ἐρχεται οὖν² Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, **7** καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον.

John sees and believes

8 Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν. **9** (Οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν Γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.) **10** Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς³ οἱ μαθηταί.

Jesus appears first to Magdalene

11 Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ⁴ κλαίουσα ἕξω.⁵ Ὡς οὖν ἔκλαιεν, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον. **12** Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **13** Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, «Γύναι, τί κλαίεις;» Λέγει αὐτοῖς, «Ὅτι ἦραν τὸν Κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.» **14** Καὶ⁶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι⁷ Ἰησοῦς ἐστίν. **15** Λέγει αὐτῇ ὁ⁸ Ἰησοῦς· «Γύναι, τί κλαίεις; Τίνα ζητεῖς;» Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστίν, λέγει αὐτῷ, «Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν,⁹ κἀγὼ αὐτὸν ἄρῶ.» **16** Λέγει αὐτῇ ὁ¹⁰ Ἰησοῦς, «Μαρία.»¹¹ Στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ,¹² «Ραβουνί»¹³ (ὃ λέγεται, Διδάσκαλε). **17** Λέγει αὐτῇ ὁ¹⁴ Ἰησοῦς· «Μὴ μου ἅπτου· οὐπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου.¹⁵ πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν.» **18** Ἐρχεται Μαρία¹⁶ ἡ Μαγδαληνὴ

¹ ετεθη f³⁵ A(N) [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ἦν τεθειμενος NB [0.5%] NU

² ουν f³⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 και P⁶⁶B(W) [0.5%] NU | N omits a whole verse

³ εαυτους f³⁵ A, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | αυτους NB [0.5%] NU | N omits verse 10

⁴ τω μνημειω f³⁵ P^{66v} NA, B, N, W [50%] OC, NU | το μνημειον [50%] CP, HF, RP, TR [The dative is correct; she was 'at' the tomb.]

⁵ κλαιουσα εξω f³⁵ [75%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 B, N, W [25%] NU | 1 NA

⁶ και f³⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | --- NA, B, D, N, W [4%] NU

⁷ οτι rell | 1 ο [5%] TR

⁸ ο f³⁵ A, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- P⁶⁶ NB, W [0.5%] NU

⁹ εθηκας αυτον rell | ~ 21 N [20%] TR

¹⁰ ο f³⁵ NA, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- B, D [0.5%] NU

¹¹ μαρια f³⁵ A, D [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ NB, N, W [1.5%] NU

¹² αυτω f³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | 1 εβραιστι NB, D, N, W [1%] NU

¹³ ραβουνι f³⁵ [50%] CP | ραββουνι NA, B, D(N)W [50%] HF, RP, OC, TR, NU

¹⁴ ο f³⁵ NA, N, W [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- B, D [0.5%] NU

¹⁵ μου f³⁵ P⁶⁶ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- NB, D, W [0.5%] NU

¹⁶ μαρια f³⁵ A, D, N, W [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | μαριαμ P⁶⁶ NB [1.5%] NU

ἀπαγγέλλουσα¹ τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν² τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Disciples commissioned

19 Οὐσῆς οὖν ὀψίας, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν³ σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι,⁴ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, «Εἰρήνῃ ὑμῖν.» **20** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ.⁵ Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον. **21** Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς⁶ πάλιν· «Εἰρήνῃ ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς.» **22** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν καὶ λέγει αὐτοῖς· «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον. **23** Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται⁷ αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.»

Thomas

24 Θωμᾶς δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα (ὁ λεγόμενος Δίδυμος), οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ⁸ Ἰησοῦς. **25** Ἐλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, «Ἐωράκαμεν τὸν Κύριον.» Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου⁹ εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.»

26 Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν, «Εἰρήνῃ ὑμῖν.» **27** Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· «Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευρὰν μου. Καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός.» **28** Καὶ¹⁰ ἀπεκρίθη¹¹ Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.» **29** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ὅτι ἐώρακάς με,¹² πεπίστευκας. Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.»

Why this book

30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,¹³ ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· **31** ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε¹⁴ ὅτι¹⁵ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Epilogue

Breakfast on the beach

21:1 Μετὰ ταῦτα ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν¹⁶ ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹⁷ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν,¹⁸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφάνερωσεν δὲ οὕτως· **2** Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ

¹ ἀπαγγέλλουσα **f**³⁵ D,N [82%] CP,HF,RP,OC,TR | ἀπαγγελοῦσα [1%] | ἀναγγελοῦσα W [15%] | ἀναγγελοῦσα [1.5%] | ἀγγελοῦσα **ϕ**⁶⁶ **κ**A,B [0.3%] N-A | ἀγγελοῦσα UBS [corrected in the 4th edition]

² εωρακεν **f**³⁵ A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | εωρακα (**ϕ**⁶⁶) **κ**B,N,W [0.5%] NU

³ των **f**³⁵ D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **κ**A,B,W [0.5%] NU

⁴ συνηγμενοι **f**³⁵ N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **κ**A,B,D,W [0.5%] NU

⁵ αυτοις τας χειρας και την πλευραν αυτου **f**³⁵ [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 234561 **κ**D,W,NU | ~ 4234561 A,B | 123456 [1%] | 123 και τους ποδας 4567 [1%] | ~ 1237456 N

⁶ ο ιησους **f**³⁵ A,B,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- **κ**D(W) [0.5%]

⁷ αφιενται **f**³⁵ W [95%] CP,HF,RP,OC,TR | αφεονται (B) [0.5%] | αφεωνται A,D [3%] NU | αφεθησεται **κ** | two other variants

⁸ ο **f**³⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **κ**B,D [0.5%] NU

⁹ την χειρα μου **f**³⁵ (A)N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 312 **κ**(B,W) [0.5%] NU | 12 [1%] | ~ 3 τον δακτυλον D

¹⁰ και **f**³⁵ A [97%] CP,HF,RP,OC,TR | --- **κ**B,C,D,W [3%] NU

¹¹ απεκριθη **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ A,B,C,D,W [95%] CP,HF,RP,OC,NU | 1 ο **κ** [5%] TR

¹² με *rell* | 1 θωμα [5%] TR

¹³ αυτου **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ **κ**C,D,N,W [90%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- A,B [10%]

¹⁴ πιστευσητε **f**³⁵ A,C,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | πιστευητε **κ**B | πιστευσηται N,W | πιστευηται **ϕ**^{66v}

¹⁵ οτι *rell* | 1 ο [5%] TR

¹⁶ εαυτον **f**³⁵ [20%] | 1 παλιν A,B,C,N(W) [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU | παλιν 1 **κ**(D)

¹⁷ αυτου **f**³⁵ D [40%] | --- **κ**A,B,C,N,W [60%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹⁸ εγερθεις εκ νεκρων **f**³⁵ [25%] | --- **κ**A,B,C,D,N,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

Θωμᾶς (ὁ λεγόμενος Δίδυμος), καὶ Ναθαναήλ (ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας), καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. **3** Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, «Υπάγω ἀλιεύειν.» Λέγουσιν αὐτῷ, «Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί.» Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν¹ εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς,² καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.

4 Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης,³ ἔστη ὁ⁴ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. **5** Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ⁵ Ἰησοῦς, «Παιδιά, μήτι προσφάγιον ἔχετε;» Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, «Οὐ.» **6** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, «Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὐρήσετε.» Ἐβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἐλκύσαι ἴσχυσαν⁶ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. **7** Λέγει οὖν ὁ μαθητῆς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, «Ὁ Κύριός ἐστιν.» Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἦν γὰρ γυμνός) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. **8** Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ'⁷ ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων), σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.

9 Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. **10** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπίασατε νῦν.» **11** Ἀνέβη⁸ Σίμων Πέτρος καὶ εἴλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς,⁹ μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν· καὶ τοσοῦτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

12 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, «Δεῦτε ἀριστήσατε.» Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, «Σὺ τίς εἶ;»—εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν. **13** Ἐρχεται οὖν¹⁰ ὁ¹¹ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.

14 Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανέρωθη ὁ¹² Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹³ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

Jesus reinstates Peter

15 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, «Σίμων Ἰωνᾶ,¹⁴ ἀγαπᾶς με πλεῖον¹⁵ τούτων;» Λέγει αὐτῷ, «Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε.» Λέγει αὐτῷ, «Βόσκει τὰ ἄρνια μου.» **16** Λέγει αὐτῷ πάλιν, δεύτερον, «Σίμων Ἰωνᾶ,¹⁶ ἀγαπᾶς με;» Λέγει αὐτῷ, «Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε.» Λέγει αὐτῷ, «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.» **17** Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, «Σίμων Ἰωνᾶ,¹⁷ φιλεῖς με;» Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, «Φιλεῖς με;» Καὶ εἶπεν¹⁸ αὐτῷ· «Κύριε, σὺ πάντα¹⁹ οἶδας. Σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε.» Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·²⁰ «Βόσκει τὰ πρόβατά μου. **18** Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος ἐζώννυες σεαυτὸν²¹ καὶ περιεπάτεις ὅπου ἠθελες· ὅταν δὲ γηράσης ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ οἶσει ὅπου οὐ θέλεις.» **19** (Τοῦτο δὲ εἶπεν σημαίνων ποῖφ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν.) Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, «Ἀκολούθει μοι.»

¹ ενεβησαν *rell* | ανεβησαν [10%] TR

² ευθυς **f**³⁵ A [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **xB, C, D, N, W** [2%] NU

³ γενομενης *rell* | γινομενης C [10%] | γεινομενης A, B

⁴ ο **f**³⁵ N [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **xA, B, C, D, W** [2%] NU

⁵ ο **f**³⁵ C, D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | --- **xB** | A omits three words, and W two

⁶ ισχυσαν **f**³⁵ A(W) [97%] CP, HF, RP, OC, TR | ισχυον **xB, C, D, N** [3%] NU

⁷ αλλ **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **xA, B, C, W** [0.5%] NU

⁸ αλλ **f**³⁵ **ϕ**⁶⁶ D, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **xA, B, C, W** [0.5%] NU

⁹ επι της γης **f**³⁵ [96%] CP, HF, RP, OC, TR | εις την γην **ϕ**¹²² **xA, B, C, N, W** [2%] NU | 1 την γην (D) [2%]

¹⁰ ουν **f**³⁵ A, N [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**¹²² **xB, C, D, W** [2%] NU

¹¹ ο **f**³⁵ **xA, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **ϕ**¹²² **B, C, D, W** [0.5%] NU

¹² ο **f**³⁵ **xA, N** [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **B, C, D(W)** [0.5%] NU

¹³ αυτου **f**³⁵ D [98%] CP, HF, RP, OC, TR | --- **xA, B, C, N, W** [2%] NU

¹⁴ ιωνα **f**³⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ιωαννου C, W, NU | ιωανου B, D | --- **x**

¹⁵ πλειον **f**³⁵ A(W) [98.5%] CP, HF, RP, OC, TR | πλεον **xB, C, D** [1%] NU | πλιον N | one other variant

¹⁶ ιωνα **f**³⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ιωαννου **xC, W, NU** | ιωανου B, D

¹⁷ ιωνα **f**³⁵ A, N [99.5%] CP, HF, RP, OC, TR | ιωαννου **xC(W)NU** | ιωανου B, D

¹⁸ ειπεν **f**³⁵ B, C [98%] CP, HF, RP, OC, TR | λεγει **xA, D, N, W** [2%] NU

¹⁹ συ παντα **f**³⁵ A [99%] CP, HF, RP, OC, TR | ~ 21 **xB, C, D(N)W** [1%] NU

²⁰ ο ιησους **f**³⁵ A, N [99%] CP, HF, RP, OC, TR [NU] | 2 B, C | --- **xD, W** [1%]

²¹ σεαυτον *rell* | εαυτον [20%]

About the author

20 Ἐπιστραφεῖς δὲ¹ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα (ὅς και ἀνέπεσεν ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ και εἶπεν, «Κύριε, τίς ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε;»). **21** Τοῦτον² ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, «Κύριε, οὗτος δὲ τίς;» **22** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; Σὺ ἀκολουθεῖ μοι.»³ **23** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος⁴ εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ οὐκ εἶπεν⁵ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ', «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;»⁶

24 Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, και⁷ γράψας ταῦτα· και οἶδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.⁸ **25** Ἔστιν δὲ και ἄλλα πολλὰ ὅσα⁹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν,¹⁰ οὐδὲ¹¹ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν.^{12,13,14}

¹ δε f³⁵ κD,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- A,B,C,W [0.5%] NU

² τουτον f³⁵ A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 ουν κB,C,D [0.5%] NU

³ ακολουθει μοι f³⁵ [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 21 ϑ¹²²κA,B,C,D,W [1.5%] NU

⁴ ο λογος ουτος f³⁵ A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 312 κB,C,D,W [1.5%] NU

⁵ και ουκ ειπεν f³⁵ A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 23 δε ϑ¹²²κB,C,W [0.5%] NU

⁶ τι προς σε f³⁵ ϑ¹⁰⁹A,B,C,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] | --- κ [0.5%] | 23 D

⁷ και f³⁵ κA,C,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | 1 ο B,W,NU | ο 1 [0.5%]

⁸ εστιν η μαρτυρια αυτου f³⁵ κA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ~ 4231 B,C,W,NU | ~ 1423 D

⁹ οσα f³⁵ A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR | α B,C [0.5%] NU | κ omits whole verse

¹⁰ καθ' ἓν *rell* | καθεν f³⁵ [30%] [for the record]

¹¹ ουδε f³⁵ A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | ουδ B,D [1.5%] NU

¹² αμην f³⁵ [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR | --- A,B,C,D,W [1.5%] NU

¹³ In the colophons, f³⁵ [50%] have “published thirty-two years after the ascension of Christ”, or 61/62 AD. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that f³⁵ goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then John was ‘published’ in 61/62 AD. The same sources have Matthew published eight years after the ascension, or 38/39 AD, Mark published two years later (40/41) and Luke another five years later (45/46). Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

¹⁴ The citation of f³⁵ is based on the following sixty-two MSS—18, 35, 83, 128, 141, 201, 204, 361, 363, 402, 479, 480, 510, 547, 553, 586, 685, 696, 757, 769, 789, 824, 867, 897, 928, 955, 1046, 1072, 1075, 1111, 1117, 1145, 1147, 1334, 1339, 1384, 1435, 1461, 1493, 1496, 1503, 1559, 1560, 1572, 1617, 1637, 1652, 1667, 1686, 1694, 1700, 1713, 2122, 2253, 2322, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554, 2765 and Iviron 2110. I collated all of them myself, except for 201 and 480 that I took from Scrivener. None of them is a ‘perfect’ representative of f³⁵ in John, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel], but several come very close; cursive 2382 has only one variant, corrected, so its exemplar was presumably perfect, and it is a complete copy: no letter has been lost. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there. In fact, since I have only collated around 20% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Aegean, Andros, Lesbos, Prinkipos, Bucharest, Athens, Modena, Meteora, Tirana, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Corinth[?], Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *Text und Textwert*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I referred to Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±2%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±4%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%—since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of f³⁵. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Opening considerations

A link to Luke

1:1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην περὶ πάντων, ὃ Θεόφιλε, ὃν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν **2** ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος Ἁγίου οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη. **3** οἷς καὶ παρέστησεν ἐαυτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ παθεῖν αὐτόν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα² ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. **4** Καὶ συναλιζόμενος³ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, «ἦν ἠκούσατέ μου. **5** ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι⁴ Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας.»

Jesus returns to Heaven

6 Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων⁵ αὐτὸν λέγοντες, «Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;» **7** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· «Οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. **8** Ἀλλὰ λήψεσθε⁶ δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθέ μοι⁷ μάρτυρες—ἐν τε Ἱερουσαλήμ, καὶ⁸ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.»

9 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλέπόντων αὐτῶν, ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. **10** Καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανόν, πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ,⁹ **11** οἱ καὶ εἶπον·¹⁰ «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν; Οὗτος¹² Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς¹³ ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.»

12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ (σαββάτου ἔχον¹⁴ ὁδόν).

A replacement for Judas Iscariot

13 Καὶ ὅτε εἰσηλθὼν ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῶν¹⁵ οὗ ἦσαν καταμένοντες· ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, Ἰωάννης¹⁶ καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος,¹⁷ Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτής, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. **14** Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες

¹ ανεληφθη *rell* | ανελημφθη *NA,B,C* [1%] *NU* | *D* is wild

² τεσσαρακοντα *f³⁵* [98%] *HF,RP,OC,TR,CP* | τεσσερακοντα *NA,B,C(D)* [2%] *NU*

³ συναλιζομενος *rell* | συναλιζομενος [15%] | συναλισκομενος *D*

⁴ βαπτισθησεσθε (βαπτισθησεσθαι *A,C* 5.6%) ἐν πνευματι *f³⁵* (*A,C*) (98.8%) *HF,RP,OC,TR,CP* | ~ 231 *B* (0.5%) *NU* | ~ 23 βαπτισθησεσθαι *N(D)* (0.7%)

⁵ επηρωτων *f³⁵* *D* [99%] *HF,RP,OC,TR,CP* | ηρωτων *NA,B* [1%] *NU* | ηρωτων *C*

⁶ ληψεσθε *f³⁵* [93%] *HF,RP,OC,TR,CP* | ληψεσθαι [5%] | λημψεσθαι *NC,D* | λημψεσθε *A,B,NU*

⁷ μοι *f³⁵* [98%] *HF,RP,OC,TR,CP* | μου *NA,B,C,D* [2%] *NU*

⁸ και *f³⁵* *A,C,D* [25%] | 1 ἐν *NB* [75%] *HF,RP,OC,TR,CP[NU]*

⁹ εσθητι λευκη *f³⁵* *D* [97%] *HF,RP,OC,TR,CP* | εσθησεσι λευκαις *N(A)(B)C* [3%] *NU*

¹⁰ ειπον *f³⁵* [98%] *HF,RP,OC,TR,CP* | ειπαν *NA,B,C,D* [2%] *NU*

¹¹ εμβλεποντες *f³⁵* *A,C,D* [75%] *HF,RP,OC,TR,CP[NU]* | βλεποντες *NB* [25%]

¹² ουτος *f³⁵* [30%] | 1 ο *NA,B,C,D* [70%] *HF,RP,OC,TR,CP,NU* (A demonstrative pronoun defines, even more than a definite article, so the article is redundant here.)

¹³ αναληφθεις *f³⁵* [94%] *HF,RP,OC,TR,CP* | αναληφθης [4%] | αναλημφθεις *NA,B,C,D* [2%] *NU*

¹⁴ εχον *rell* | εχων *B* [15%]

¹⁵ ανεβησαν εις το υπερων *f³⁵* (*D*) [98%] *HF,RP,OC,TR,CP* | 234 *N* | ~ 2341 *A,B,C* [1.5%] *NU*

¹⁶ ιακωβος ιωαννης *f³⁵* [25%] | 1 και 2 [73%] *HF,RP,OC,TR,CP* | ~ 2 και 1 *NA,C* [2%] *NU* | ~ ιωαννης και 1 *B* | ~ ιωαννης ιακωβος *D*

¹⁷ ματθαιος *f³⁵* *A,C* [99%] *HF,RP,OC,TR,CP* | μαθθαιος *NB,D* [1%] *NU*

όμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει,¹ σὺν γυναιξίν, καὶ Μαρίᾳ² τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν³ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

15 Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν⁴ εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς⁵ ἑκατὸν εἴκοσιν).⁶ **16** «Ἄνδρες ἀδελφοί· ἔδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην,⁷ ἣν προεῖπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα, τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν τὸν⁸ Ἰησοῦν, **17** ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν⁹ ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης.» **18** (Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ¹⁰ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνῆς¹¹ γενόμενος ἐλάκισεν¹² μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγγνα αὐτοῦ. **19** Καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν «Ἀκελδαμᾶ»,¹³ τοῦτ' ἔστιν, «Χωρίον Αἵματος.») **20** «Γέγραπται γὰρ ἐν Βίβλῳ Ψαλμῶν· «Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ» καί, «Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι¹⁴ ἕτερος.» **21** Δεῖ οὖν, τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ἐν¹⁵ ᾧ εἰσηλθεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, **22** ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη¹⁶ ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν¹⁷ ἓνα τούτων.»

23 Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν,¹⁸ ὃς ἐπεκλήθη Ἰουστος, καὶ Ματθίαν.¹⁹ **24** Καὶ προσευξάμενοι εἶπον· «Σὺ Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἓνα²⁰ **25** λαβεῖν τὸν κλῆρον²¹ τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ²² ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον.» **26** Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν,²³ καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν,²⁴ καὶ συγκατεψηφίσθη²⁵ μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων.

Pentecost

2:1 Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες^{26,27} ὁμοθυμαδὸν²⁸ ἐπὶ τὸ αὐτό. **2** Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι. **3** Καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ

¹ καὶ τῇ δεήσει f³⁵ (96.1%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C,D (3.9%) NU

² μαρια f³⁵ xA,C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | μαριαμ B [4%] NU

³ σὺν f³⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,C,D [6%] NU

⁴ μαθητων f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | αδελφων xA,B,C [3%] NU

⁵ ὡς f³⁵ B,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ὡσει xA,C [5%] NU

⁶ εικοσιν f³⁵ [50%] HF,OC,TR | εικοσι xA,B,C [50%] RP,CP,NU

⁷ ταυτην f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [5%] NU

⁸ τον f³⁵ D [99%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [1%] NU

⁹ σὺν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | εν xA,B,C,D [3%] NU

¹⁰ εκ r^{ell} | 1 του [5%] TR

¹¹ πρηνης r^{ell} | πρηνης A,C [20%]

¹² ελακισεν f³⁵ [40%] | ελακησεν xA,B,C,D [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ ακελδαμα f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ακελδαμαχ B(D) [1%] NU | αχελδαμαχ xA [1%]

¹⁴ λαβοι f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | λαβετω xA,B,C,D [2%] NU | λαβη [5%]

¹⁵ εν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C(D) [3%] NU

¹⁶ ανεληφθη r^{ell} | ανελημφθη xA,B,D [1.5%] NU

¹⁷ γενεσθαι σὺν ἡμιν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 xA,B,C(D) [5%] NU

¹⁸ βαρσαβαν f³⁵ C,D [70%] HF,RP,TR,CP | βαρσαββαν xA,B [30%] OC,NU

¹⁹ ματθιαν f³⁵ x(A)C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | μαθθιαν B,D [1%] NU

²⁰ ον ἐξελεξω εκ τουτων των δυο ενα f³⁵ xA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU | ~ 3456712 [5%] TR

²¹ κληρον f³⁵ x [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τοπον A,B,C(D) [2%] NU

²² εξ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | αφ xA,B,C,D [3%] NU

²³ αυτων f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτοις xA,B,C [3%] NU

²⁴ ματθιαν f³⁵ xA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | μαθθιαν B,D [1%] NU

²⁵ συγκατεψηφισθη r^{ell} | συγκατεψηφισθη CP

²⁶ απαντες f³⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP | παντες A,B,C [20%] NU | --- x | παντων D

²⁷ απαντες/παντες r^{ell} | 1 οι αποστολοι [20%]

²⁸ ομοθυμαδον f³⁵ (94.3%) HF,RP,OC,TR,CP | ομοθυμαδων (2.9%) | ομου xA,B,C (2.3%) NU | two other readings D (0.5%)

πυρός, ἐκάθισέν τε¹ ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν. **4** Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες² Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθεγγεσθαι.³

People from all over

5 Ἦσαν δὲ ἐν⁴ Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν.⁵ **6** Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθεν τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. **7** Ἐξίσταντο δὲ⁶ καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους.⁷ «Οὐκ,⁸ ἰδοὺ, πάντες⁹ οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; **8** Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν;¹⁰ **9** Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται· καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καπαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, **10** Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης¹¹ τῆς κατὰ Κυρήνην· καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι—Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι—**11** Κρήτες καὶ Ἄραβες· ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.» **12** Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, «Τί ἂν¹² θέλοι¹³ τοῦτο εἶναι;» **13** Ἄτεροι δὲ διαχλευάζοντες,¹⁴ ἔλεγον ὅτι «Γλεύκουσ μεμεστωμένοι¹⁵ εἰσίν.»

Peter's proclamation

14 Σταθεὶς δὲ¹⁶ Πέτρος, σὺν τοῖς ἔνδεκα, ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἐπεφθέγγετο¹⁷ αὐτοῖς· «Ἄνδρες—Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ ἅπαντες¹⁸—τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω· καί, ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. **15** Οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν (ἔστιν γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας), **16** ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ·

17 «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός· Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες¹⁹ ὑμῶν· καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀράσεις ὄψονται· καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια²⁰ ἐνυπνιασθήσονται. **18** Καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσιν. **19** Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω· αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. **20** Ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα πρὶν ἢ²¹ ἔλθειν τὴν²² ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. **21** Καὶ ἔσται· πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται²³ τὸ

¹ ἐκαθισεν τε f³⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 δε C | ~ και 1 B [1%] NU | και εκαθισαν x | και εκαθισαν 2 D

² απαντες f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | παντες xA,B,D [2%] NU

³ αυτοις αποφθεγγεσθαι f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 xA,B,C,D [3%] NU

⁴ εν f³⁵ B,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP | εις xA [1%] NU

⁵ τον ουρανον *rell* | των ουρανων [13%]

⁶ δε f³⁵ B,D [65%] HF,CP,NU | 1 παντες (x)A,C [35%] RP,OC,TR (*TuT* is completely off here.)

⁷ προς αλληλους f³⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C (2.7%) NU

⁸ ουκ f³⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ουχ xD [2%] NU | ουχι B

⁹ παντες f³⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP | απαντες xA,C,D [2%] NU

¹⁰ εγεννηθημεν f³⁵ xB,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,NU | εγεννηθημεν A [25%] CP

¹¹ λιβυης *rell* | λυβιης [15%] | λιβυας CP | λιβουης D

¹² αν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C,D [3%] NU

¹³ θελοι f³⁵ x [93%] HF,RP,OC,TR,CP | θελει (A)B,C,D [7%] NU

¹⁴ διαχλευαζοντες f³⁵ xA,B,C [25%] NU | χλευαζοντες [75%] HF,RP,OC,TR,CP | διεχλευαζον D

¹⁵ μεμεστωμενοι *rell* | μεμεστομενοι [7%] | μεμεσταμενοι [5%]

¹⁶ δε f³⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο xA,B,D [12%] NU

¹⁷ επεφθεγγετο f³⁵ [25%] | απεφθεγγετο xA,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ειπεν D [Is the verb επιφθεγγομαι or αποφθεγγομαι? They are similar in meaning.]

¹⁸ απαντες f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | παντες xA,B,C [5%] NU | --- D

¹⁹ θυγατερες *rell* | θυγατεραις C [20%]

²⁰ ενυπνια f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR | ενυπνιοις xA,B,C [15%] CP,NU | --- D

²¹ η f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,C,D [5%] NU

²² την f³⁵ A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xB,D [1%] NU

²³ επικαλεσηται *rell* | επικαλεσεται [15%] | επικαλεσειται [3%] | επικαλεσητε A

ὄνομα Κυρίου σωθήσεται.»

22 »Ἄνδρες Ἰσραηλίται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον¹ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσιν καὶ τέρασιν καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησεν δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ² αὐτοὶ οἶδατε, **23** τοῦτον—τῇ ὠρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον—λαβόντες³ διὰ χειρῶν⁴ ἀνόμων, προσπήξαντες, ἀνείλετε·⁵ **24** ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησεν, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ.

25 Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν·

«Προωρώμην⁶ τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σαλευθῶ. **26** Διὰ τοῦτο εὐφράνθη⁷ ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. Ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, **27** ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδου,⁸ οὐδὲ δώσεις τὸν Ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. **28** Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.»

29 »Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνημα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. **30** Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν⁹ καθίσει ἐπὶ τοῦ Θρόνου¹⁰ αὐτοῦ, **31** προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «Οὐ¹¹ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ¹² εἰς Ἄδου,¹³ οὐδὲ¹⁴ ἡ σάρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν.»

32 »Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. **33** Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς, τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁵ λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐξέχεεν τοῦτο ὃ νῦν¹⁶ ὑμεῖς¹⁷ βλέπετε καὶ ἀκούετε. **34** Οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός· «Εἶπεν ὁ¹⁸ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου **35** ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.»» **36** Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ¹⁹ Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν²⁰ ὁ Θεὸς ἐποίησεν,²¹ τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.»

The reaction

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ,²² εἰπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, «Τί ποιήσομεν,²³ ἄνδρες ἀδελφοί;» **38** Εἶπεν δὲ Πέτρος πρὸς αὐτούς· «Μετανοή-

¹ ἀπο του θεου αποδεδειγμενον f³⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 4123 (x)B(C) [6%] NU | 123 δεδοκιμασμενον D

² και f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C,D [5%] NU

³ λαβοντες f³⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C (2.7%) NU

⁴ χειρων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | χειρος xA,B,C,D [5%] NU

⁵ ανειλετε f³⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP | ανειλατε xA,B,C,D [25%] NU | four other spellings [5%]

⁶ προωρωμην f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | προορωμην xA,B,C,D [4%] NU

⁷ ευφρανθη f³⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP | ηυφρανθη xA,B,C,D [30%] NU

⁸ αδου f³⁵ [85%] RP,OC,TR,CP | αδην xA,B,C,D [15%] NU | αιδου HF

⁹ το κατα σαρκα αναστησειν τον χριστον f³⁵ (D) (96.1%) HF,RP,OC,TR,CP | 456 (1.6%) | --- xA,B,C (2.3%) NU (There are a number of variations scattered about: αναστησει 2.3%, αναστησαι 5%, +τε 6.1%, +και 5.6%.)

¹⁰ του θρονου f³⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP | τον θρονον xA,B,C,D [10%] NU | 2 [20%]

¹¹ ου f³⁵ [71%] HF,RP,OC,TR | ουκ [27%] CP | ουτε xA,B,C,D [2%] NU (The choice ου/ουκ is governed by the following letter.)

¹² κατελειφθη η ψυχη αυτου f³⁵ (68.7%) HF,RP,OC,TR | κατεληφθη 234 (1.8%) | εγκατελειφθη 234 (23.1%) CP | εγκατεληφθη 234 (4.1%) | εγκατελειφθη (x)A(B,C,D) (1.8%) NU | two other variants (0.5%)

¹³ αδου f³⁵ A,C,D [90%] RP,OC,TR,CP | αδην xB [10%] NU | αιδου HF

¹⁴ ουδε f³⁵ B [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ουτε xA,C,D [8%] NU

¹⁵ αγιου πνευματος f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 του 1 xA,B,C [5%] NU

¹⁶ νυν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [4%] NU

¹⁷ υμεις f³⁵ xA(C) [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και B(D)[NU]

¹⁸ ο f³⁵ A,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- xB(D) [5%]

¹⁹ και rell | --- [2%] some TRs

²⁰ και χριστον αυτον f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 xA,B,C [4%] NU | 12 D [2%]

²¹ ο θεος εποησεν f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 xB [1%] NU

²² τη καρδια f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | την καρδιαν xA,B,C [2%] NU

²³ ποιησομεν f³⁵ D [60%] RP,OC,TR | ποιησωμεν xA,B,C [40%] HF,CP,NU

σατε¹ και βαπτισθήτω, ἕκαστος ὑμῶν, ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,² και λήψεσθε³ τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. **39** Ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία, και τοῖς τέκνοις ὑμῶν, και πᾶσιν τοῖς εἰς μακράν—ὄσους ἂν προσκαλέσῃται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.» **40** Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσιν διεμαρτύρατο⁴ και παρεκάλει⁵ λέγων, «Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης.»

The beginning of the Church

2:41 Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως⁶ ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, και προσετέθησαν⁷ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλια. **42** Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκίᾳ τῶν ἀποστόλων και τῇ κοινωνίᾳ, και⁸ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου και ταῖς προσευχαῖς. **43** Ἐγένετο⁹ δὲ πάση ψυχῇ φόβος—πολλὰ τε τέρατα και σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο.¹⁰

All things in common

44 Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες¹¹ ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ και εἶχον ἅπαντα κοινά· **45** και τὰ κτήματα και τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον και διεμέριζον αὐτὰ πᾶσιν καθότι ἂν τις χρείαν εἶχεν. **46** Καθ' ἡμέραν¹² τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε καθ' οἶκον ἄρτον· μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει και ἀφελότητι καρδίας, **47** αἰνοῦντες τὸν Θεὸν και ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει¹³ τοὺς σφωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.¹⁴

A man lame from birth

3:1 Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος¹⁵ και Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς (τὴν ἐνάτην).¹⁶ **2** Καὶ τις ἀνὴρ, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο (ὄν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ, τὴν λεγομένην Ὠραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερὸν), **3** ὅς, ἰδὼν Πέτρον και Ἰωάννην μέλλοντας εἰσεῖναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην.¹⁷

Peter heals him

4 Ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτόν, σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπεν, «Βλέπον εἰς ἡμᾶς.» **5** Ὁ δὲ ἐπέιχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. **6** Εἶπεν δὲ Πέτρος· «Ἀργύριον και χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἐγείραι και¹⁸

¹ ειπεν δε πετρος προς αυτους μετανοησατε f³⁵ [20%] | ~ 32 εφη 456 [72%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 32456 φησιν XA,C [2%] [NU] | ~ 32456 B | ~ 3245 φησιν 6 D | five further variants [5%]

² αμαρτιων f³⁵ D (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 υμων (1.4%) | των 1 υμων XA,B(C) (1.8%) NU | των 1 (1.6%)

³ ληψεσθε f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | λημψεσθε A,B,NU | λημψεσθαι X,C,D [1%] | ληψεσθαι [3%]

⁴ διεμαρτυρατο f³⁵ XA,B(C)D [45%] NU | διεμαρτυρετο [55%] HF,RP,OC,TR,CP (Aorist or Imperfect? The immediately following verb presumably exerted pressure.)

⁵ παρεκαλει f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αυτους XA,B,C,D [4%] NU | 1 αυτοις [1%]

⁶ ασμενωσ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,C,D [3%] NU

⁷ προσετεθησαν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εν XA,B,C,D [5%] NU

⁸ και f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,C,D [2%] NU

⁹ εγενετο f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | εγινετο XA(B,C,D) [2%] NU

¹⁰ εγινετο f³⁵ B,D (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP,NU (εγενετο [15%], εγινετο B,C,D) | 1 εν (εις 1.8%) ιερουσαλημ φοβος τε ην μεγας επι παντας (+αυτους 3.2%) XA,C (7.2%) | 1234567 (1.8%) | 123 (2.3%) | two other readings (0.7%)

¹¹ πιστευοντες f³⁵ A,C,D [88%] HF,RP,OC,TR,NU | πιστευσαντες XB [12%] CP

¹² f³⁵ [40%] accent καθημεραν as one word, but since the meaning evidently remains the same I stay with the conventional spelling. This statement obtains throughout. Since the *theta* signals aspiration, there is no ambiguity; the scribes were just saving ink.

¹³ προσετιθει *rell* | προσετιθη [20%]

¹⁴ τη εκκλησια f³⁵ (D) (97.1%) HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,C (2.9%) NU

¹⁵ δε πετρος f³⁵ (D) (89.2%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 XA,B,C (7.6%) NU | 2 (3.1%)

¹⁶ ενατην f³⁵ XA,B,C(D) [70%] HF,RP,OC,NU | εννατην [30%] TR,CP

¹⁷ ελεημοσυνην f³⁵ (D) [94%] HF,RP,OC,CP | 1 λαβειν XA,B,C [6%] TR,NU

¹⁸ εγειραι και f³⁵ C [70%] RP,TR,CP | εγειρε 2 A [30%] HF,OC[NU] | --- XB,D

περιπάτει.» **7** Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν·¹ παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις² καὶ τὰ σφυρά.³ **8** Καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερόν, περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. **9** Καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς⁴ περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν· **10** ἐπεγίνωσκόν τε⁵ αὐτὸν—ὅτι οὗτος⁶ ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ Ὠραία Πύλῃ τοῦ ἱεροῦ—καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.

Peter preaches

11 Κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ⁷ τὸν Πέτρον καὶ⁸ Ἰωάννην, συνέδραμεν πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς⁹ ἐπὶ τῇ στοᾷ, τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος,¹⁰ ἔκθαμβοι. **12** Ἰδὼν δὲ¹¹ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν· «Ἄνδρες Ἰσραηλίται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ,¹² ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδία δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποηκόσιν τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; **13** Ὁ Θεὸς Ἀβραάμ¹³ καὶ¹⁴ Ἰσαὰκ καὶ¹⁵ Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασεν τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν¹⁶ παρεδώκατε· καὶ ἠρνήσασθε αὐτόν¹⁷ κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. **14** Ὑμεῖς δὲ τὸν Ἅγιον καὶ Δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ἠτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, **15** τὸν δὲ Ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. **16** Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὀλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν.

17 »Καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. **18** Ὁ δὲ Θεὸς ἃ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν Χριστόν,¹⁸ ἐπλήρωσεν οὕτως. **19** Μετανοήσατε οὖν, καὶ ἐπιστρέψατε, εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι¹⁹ ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ²⁰ Κυρίου **20** καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον²¹ ὑμῖν Χριστόν, Ἰησοῦν,²² **21** ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὃν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν²³ ἁγίων αὐτοῦ

¹ ἠγειρεν f³⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αυτον xA,B,C [3%] NU

² αυτου αι βασεις f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 (x)A,B,C [3%] NU

³ σφυρα f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | σφυδρα xA,B,C [1%] NU | σφυρια [4%]

⁴ αυτον πας ο λαος f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2341 xA,B,C,D [3%] NU

⁵ τε f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | δε xA,B,C [2%] NU | ται D

⁶ ουτος f³⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτος xA,C [2%] NU

⁷ του ιαθεντος χωλου f³⁵ (88.8%) HF,RP,OC,TR,CP | αυτου x(A)B,C,057 (10.8%) NU | two other readings D (0.4%)

⁸ και f³⁵ C(D) (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 τον xA,B,057 (8.7%) NU

⁹ προς αυτους (αυτον 2%) πας ο λαος f³⁵ (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 34512 xA,B,C (7.4%) NU | three other readings D (0.7%)

¹⁰ σολομωντος (A) *rell* | σολομωνος D [5%] CP

¹¹ δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο xA,B,C,D,057^v [4%] NU

¹² τουτω *rell* | τουτο [25%]

¹³ αβρααμ f³⁵ [50%] | αβρααμ [50%] RP,HF,OC,CP,TR,NU (This name is aspirated throughout the book, and the statement of evidence also obtains throughout the book.) [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

¹⁴ και f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο θεος xC [5%] [NU] | 1 θεος A,D

¹⁵ και f³⁵ B [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο θεος xC [3%] [NU] | 1 θεος A,D

¹⁶ μεν f³⁵ xA,B,C [85%] HF,RP,OC,NU | --- D [15%] CP,TR

¹⁷ αυτον f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [3%] NU

¹⁸ αυτου παθειν τον χριστον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2341 (x)B(C)D [4%] NU | 234 [1%] | 1 A

¹⁹ εξαλειφθηναι *rell* | εξαληφθηναι [12%] | εξαλιφθηναι xB,C [2%]

²⁰ του *rell* | --- [10%]

²¹ προκεχειρισμενον *rell* | προκεκηρυγμενον TR | five further spellings A,C [5%]

²² χριστον ιησουν f³⁵ xB,D [75%] HF,RP,OC,NU | ~ 21 A,C [25%] CP,TR

²³ παντων των f³⁵ [85%] HF,RP,CP | 2 xA,B,C,D [10%] NU | 1 [5%] OC,TR

προφητῶν ἀπ' αἰῶνος.¹

22 »Μωϋσῆς² μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν³ ὅτι «Προφήτην ὑμῶν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν⁴ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ. Αὐτοῦ ἀκούσεσθε,⁵ κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ⁶ πρὸς ὑμᾶς. **23** Ἔσται δέ, πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν⁷ μὴ ἀκούσῃ τοῦ Προφήτου ἐκείνου ἐξολοθρευθήσεται⁸ ἐκ τοῦ λαοῦ.»

24 »Καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται, ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ προκατήγγειλαν⁹ τὰς ἡμέρας ταύτας. **25** Ὑμεῖς ἐστε¹⁰ υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης ἧς διέθετο ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹¹ λέγων πρὸς Ἀβραάμ, «Καὶ ἐν¹² τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται¹³ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς.» **26** Ὑμῶν πρῶτον ὁ Θεός, ἀναστήσας¹⁴ τὸν Παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν,¹⁵ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς, ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.»

Peter and John arrested

4:1 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, **2** διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαόν καὶ καταγγέλλειν¹⁶ ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν¹⁷ νεκρῶν. **3** Καὶ ἐπέβαλον¹⁸ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο¹⁹ εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον, ἣν γὰρ ἐσπέρα ἦδη. **4** (Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ²⁰ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ²¹ χιλιάδες πέντε.) **5** Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ²² πρεσβυτέρους καὶ²³ γραμματεῖς, ἐν²⁴ Ἱερουσαλὴμ, **6** καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν καὶ Ἰωάννην καὶ Ἀλέξανδρον,²⁵ καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. **7** Καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν²⁶ μέσῳ ἐπυνθάνοντο· «Ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς;»

Peter's defense

8 Τότε Πέτρος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου, εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ

¹ αὐτου προφητων απ αιωνος f³⁵ (80.8%) HF,RP,OC,TR,CP | 12 των 34 (3.8%) | ~ 2134 (3.2%) | ~ 3412 KA,B,C (5.4%) NU | ~ των 3412 (2.5%) | ~ 1 των 342 (2.7%) | four other variants D (1.6%)

² μουσης f³⁵ A,B,C,D [70%] OC,NU | μουσης K [30%] HF,RP,TR,CP

³ γαρ προς τους πατερας ειπεν f³⁵ (80.8%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 5234 (5.9%) | 1234 ημων 5 (4.3%) | 1234 υμων 5 (2%) | ~ 5234 ημων D (2.7%) | 1234 (0.2%) | 5 KA,B,C (4.1%) NU

⁴ ημων f³⁵ KC [60%] HF,RP | υμων A,D [40%] OC,TR,CP,NU | --- B

⁵ ακουσεσθε *rell* | ακουσεσθαι C,D [10%]

⁶ λαληση *rell* | λαλησει C [10%]

⁷ αν f³⁵ B,D [35%] TR | εαν KA,C [65%] HF,RP,OC,CP,NU

⁸ εξολοθρευθησεται f³⁵ K [99%] HF,RP,OC,TR,CP | εξολοθρευθησεται A,B,C,D [1%] NU

⁹ προκατηγγειλαν f³⁵ [25%] TR | καταγγειλαν (K)A,B,C(D) [75%] HF,RP,OC,CP,NU

¹⁰ εστε f³⁵ D [75%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 οι KA,B,C,0165 [25%] NU

¹¹ ημων f³⁵ KC,D,0165 [88%] HF,RP,OC,TR,CP | υμων A,B [12%] NU

¹² εν *rell* | --- 0165 [5%] TR

¹³ ενευλογηθησονται f³⁵ KD,0165 [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | επευλογηθησονται C | ευλογηθησονται A,B [2%]

¹⁴ ο θεος αναστησας f³⁵ A,D [87%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 KB,C,0165 [3%] NU | 3 [10%]

¹⁵ ησουν f³⁵ A [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KB,C,D,0165 [4%] NU

¹⁶ καταγγειλιν *rell* | καταγγειλιν CP

¹⁷ των f³⁵ D,0165 [90%] HF,RP,OC,CP | την εκ KA,B,C [10%] TR,NU

¹⁸ επεβαλον *rell* | επεβαλλον [12%] | επειβαλοντες D

¹⁹ εθεντο *rell* | 1 αυτους A,C [10%]

²⁰ ο f³⁵ A [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- KB(D)0165 [1%]

²¹ ωσει f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ως B,D,0165 [2%] [NU] | --- KA [2%]

²² και f³⁵ [85%] HF,RP,TR,CP | 1 τους KA,B,0165 [15%] OC,NU | 1 οι D

²³ και f³⁵ D,0165 [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τους KA,B [4%] NU

²⁴ εν f³⁵ A,B,D [30%] NU | εις K0165 [70%] HF,RP,OC,TR,CP

²⁵ ανναν τον αρχιερα και καιαφαν και ιωαννην και αλεξανδρον f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | αννας ο αρχιερευς και καιαφας και ιωαννης και αλεξανδρος KA,B(D)(0165) [3%] NU

²⁶ εν f³⁵ D,0165 [90%] HF,RP,CP | 1 τω KA,B [10%] OC,TR,NU

πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ.¹ **9** Εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσία ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται,² **10** γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. **11** Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν, τῶν οἰκοδομούντων,³ ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας.⁴ **12** Καί, οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ⁴ οὐδενὶ ἢ σωτηρία, οὐδὲ⁵ γὰρ ὄνομα ἕτερον ἔστιν⁶ ὑπὸ τὸν οὐρανόν,⁷ τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.»

Rulers impressed

13 Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον· ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν. **14** Τὸν δὲ⁸ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἐστῶτα⁹ τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. **15** Κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν συνέβαλλον¹⁰ πρὸς ἀλλήλους **16** λέγοντες· «Τί ποιήσομεν¹¹ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; Ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι' αὐτῶν, πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι.¹² **17** Ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ¹³ ἀπειλησώμεθα¹⁴ αὐτοῖς¹⁵ μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπῳ.»¹⁶

They are forbidden to use the name 'Jesus'

18 Καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγγειλαν αὐτοῖς¹⁷ τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. **19** Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον.¹⁸ «Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε. **20** Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς, ἃ εἶδομεν¹⁹ καὶ ἃ²⁰ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν.» **21** Οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὐρίσκοντες τὸ πῶς κολάσονται²¹ αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. **22** ἑτῶν γὰρ ἦν πλείονων τεσσαράκοντα²² ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγεγόνει²³ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

The reaction of the believers

23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀνηγγειλαν²⁴ ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς

¹ του ισραηλ f³⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 λαου (0.5%) | 1 λαου 2 (0.5%) | --- KA,B,0165 (1.8%) NU

² σεσωσται f³⁵ B,D,0165 [98%] HF,RP,OC,TR,CP | σεσωται KA [1%] NU | σεσωστε [1%]

³ οικοδομουντων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | οικοδομων KA,B,D,0165 [5%] NU

⁴ αλλω rell | 1 εν [10%] CP

⁵ ουδε f³⁵ KA,B,0165 [30%] OC,NU | ουτε [70%] HF,RP,TR | ουδεν CP | ου D

⁶ ονομα ετερον εστιν f³⁵ A,0165 [20%] CP | ~ 132 B [80%] HF,RP,OC,TR,NU | ~ 213 K | ~ 321 D

⁷ υπο τον ουρανον f³⁵ KA,B,D,0165 [40%] HF,OC,TR,CP,NU | --- [60%] RP

⁸ δε f³⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP | τε KA,B [25%] NU | --- D

⁹ εστωτα f³⁵ [20%] | 1 τον KA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU [Verse 14 begins with the article, so it is superfluous here.]

¹⁰ συνεβαλλον f³⁵ KA,B [95%] HF,RP,OC,NU | συνεβαλον D [5%] CP,TR

¹¹ ποιησομεν f³⁵ D [70%] RP,OC,TR,CP | ποιησωμεν KA,B [30%] HF,NU

¹² αρνησασθαι f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | αρνεισθαι (KA)B(D) [3%] NU

¹³ απειλη f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,D [3%] NU

¹⁴ απειλησωμεθα f³⁵ KA,B [60%] HF,OC,TR,CP,NU | απειλησομεθα (D) [40%] RP

¹⁵ αυτοις rell | αυτοις [12%] | ουτοις D

¹⁶ ανθρωπω f³⁵ [35%] CP | ανθρωπων KA,B [65%] HF,RP,OC,TR,NU

¹⁷ αυτοις f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,D,0165^v [5%] NU

¹⁸ προς αυτοις ειπον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 KA,D [4%] NU | ~ ειπαν 12 B [1%] | ~ ειπεν 12 0165

¹⁹ ειδομεν rell | ειδαμεν KA,B(D) [2%] NU | ειδωμεν [10%]

²⁰ α f³⁵ [20%] | --- KA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU [What they saw and what they heard were not the same things.]

²¹ κολασονται f³⁵ [98%] HF,RP,OC,CP | κολασωνται KA,D [2%] TR,NU | κολασωσιν B

²² τεσσαρακοντα f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσερακοντα KA,B [2%] NU

²³ εγεγονει f³⁵ KA [99%] HF,RP,OC,TR,CP | γεγονει B,D [1%] NU

²⁴ ανηγγειλαν f³⁵ (K) [25%] | απηγγειλαν A,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον.¹ **24** Οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦσαν φωνὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἶπον.² «Δέσποτα, σὺ ὁ Θεός,³ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· **25** ὁ⁴ διὰ⁵ στόματος Δαυιδ⁶ παιδός σου εἰπών· «Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; **26** Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.» **27** Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας⁷ ἐπὶ τὸν ἅγιον Παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ, **28** ποιῆσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ βουλή σου⁸ προώρισεν γενέσθαι. **29** Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, **30** ἐν τῷ τῆν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε⁹ εἰς ἴασιν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Παιδός σου Ἰησοῦ.» **31** Καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου¹⁰ καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας.

The young Church consolidates

4:32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ¹¹ καρδιά καὶ ἡ¹² ψυχὴ μία· καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ¹³ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. **33** (Καὶ δυνάμει μεγάλῃ¹⁴ ἀπεδίδουν οἱ ἀπόστολοι τὸ μαρτύριον¹⁵ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.)¹⁶ Χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς, **34** οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ἦν¹⁷ ἐν αὐτοῖς—ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων **35** καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο¹⁸ δὲ ἐκάστῳ καθότι ἄν¹⁹ τις χρεῖαν εἶχεν.

36 Ἰωση²⁰ δέ, ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ²¹ τῶν ἀποστόλων (ὃ ἐστίν, μεθερμηνευόμενον, «Υἱὸς παρακλήσεως»), Λευΐτης, Κύπριος τῷ γένει, **37** ὑπάρχοντος αὐτῷ²² ἀγροῦ, πωλήσας ἦνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν παρὰ²³ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

Ananias and Sapphira

5:1 Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι, σὺν Σαπφείρα²⁴ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ἐπώλησεν κτῆμα **2** καὶ

¹ ειπον *rell* | ειπαν **KB,D** [2%] **NU**

² ειπον *rell* | ειπαν **KA,B,D** [10%] **NU**

³ ο θεος **f³⁵ D** [98%] **HF,RP,TR,CP** | --- **KA,B** [2%] **OC,NU**

⁴ ο **f³⁵ (D)** (91.9%) **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 του πατρος ημων **KA,B** (8.1%) **NU**

⁵ δια **f³⁵** (91.3%) **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 πνευματος αγιου **KA,B(D)** (8.3%) **NU** | two other readings (0.4%)

⁶ δαυιδ **f³⁵ KA,B,D** (74.7%) **HF,RP,OC,NU** | 1 του (25.1%) **CP(TR)** | one other reading (0.2%)

⁷ αληθειας **f³⁵** [90%] **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 εν τη πολει (+σου A) ταυτη (**K**)(A)**B,D** [10%] **NU**

⁸ σου **f³⁵ KD** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP[NU]** | --- **A,B** [2%]

⁹ την χειρα σου εκτεινειν σε **f³⁵ (K)** [85%] **HF,RP,OC,TR[NU]** | 1234 **D** [13%] **CP** | 1245 **B** | ~ 1254 **A** [1%]

| ~ 4123 σου **Φ⁴⁵**

¹⁰ πνευματος αγιου **f³⁵** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** | ~ του 21 **Φ⁸KA,B,D** [3%] **NU** | του 1 του 2 **Φ⁴⁵**

¹¹ η **f³⁵** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** | --- **Φ⁸KA,B,D** [2%] **NU**

¹² η **f³⁵** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** | --- **Φ⁸KA,B,D** [2%] **NU**

¹³ αυτω **f³⁵ KA,B** [64%] **HF,OC,TR,CP,NU** | αυτων [35%] **RP** | αυτου **Φ⁸D** [1%]

¹⁴ δυναμει μεγαλη **f³⁵ Φ⁸(K)A,B,D** [20%] **NU** | ~ 21 **Φ⁴⁵** [80%] **HF,RP,OC,TR,CP**

¹⁵ οι αποστολοι το μαρτυριον **f³⁵ A** [30%] | ~ 3412 **Φ^{8,45}KB,D** [70%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

¹⁶ του κυριου ιησου **f³⁵ Φ⁸(B)** (79.9%) **HF,RP,OC,TR,NU** | 123 **χριστου D** (16.1%) **CP** | ~ 3 **χριστου 12 KA** (0.9%)

| ~ 3 **χριστου 12 ηων** (1.8%) | 1 **χριστου** (0.7%) | three other variants (0.7%)

¹⁷ ην **f³⁵ KA(B)** (24.5%) **NU** | υπηρχεν **Φ⁸D** (74.8%) **HF,RP,OC,TR,CP** | two other readings (0.7%)

¹⁸ διεδιδото **f³⁵** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** | διεδιδετο **Φ⁸KA,B,D** [3%] **NU**

¹⁹ καθοτι αν **f³⁵ Φ⁸KA,B,D** [45%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU** | καθο [40%] | καθο αν [10%] | two other variants [5%]

²⁰ ιωσης **f³⁵** [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** | ιωσηφ **Φ⁸KA,B,D** [5%] **NU**

²¹ απο **f³⁵ Φ⁸KA,B** [75%] **HF,RP,OC,NU** | υπο **D** [25%] **CP,TR**

²² αυτω *rell* | αυτου [20%] **CP**

²³ παρα **f³⁵ Φ^{8,57}A,B,D** [98%] **HF,RP,OC,TR,CP** | προς **K** [2%] **NU**

²⁴ σαπφειρα **f³⁵ B** [40%] | σαπφειρη **A** [56%] **HF,RP,OC,TR,CP** | σαπφιρη **NU** | σαμφιρη **K** | σαφφουρα **D** | five further spellings [3%] (One minuscule saves **NU** from being a patchwork quilt.)

ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς,¹ συνειδυίας² καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ.³ καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. **3** Εἶπεν δέ⁴ Πέτρος· «Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι σε⁵ ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; **4** Οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενον, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῆ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν; Τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Οὐκ ἐπεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ Θεῷ.» **5** Ἀκούων δὲ ὁ⁶ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξεν. (Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.)⁷ **6** Ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. **7** Ἐγένετο δὲ ὡς ὥρων τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθεν. **8** Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῆ⁸ ὁ⁹ Πέτρος, «Εἶπέ μοι εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε.» Ἡ δὲ εἶπεν, «Ναί, τοσούτου.» **9** Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν¹⁰ πρὸς αὐτήν· «Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου; Ἰδοὺ, οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσίν σε.» **10** Ἐπεσεν δὲ παρακρήμα παρὰ¹¹ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν· εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. **11** Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

The Apostles distinguish themselves

12 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο¹² σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά.¹³ καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ Στοᾷ Σολομῶνος.¹⁴ **13** Τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. **14** Μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ, πλήθη¹⁵ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, **15** ὥστε κατὰ¹⁶ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν¹⁷ καὶ κραββάτων,¹⁸ ἵνα ἐρχομένου τοῦ¹⁹ Πέτρου κἄν ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ²⁰ τινὶ αὐτῶν. **16** Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περὶ πόλεων εἰς²¹ Ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὄχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ²² ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.

Sadducees vs Apostles

17 Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ (ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων).²³ ἐπλήσθησαν ζήλου **18** καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν²⁴ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς

¹ τιμῆς *rell* | 1 του κτηματος [12%]

² συνειδυίας **f**³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | συνειδυιης NU | συνιδυιης A,B [1%] | συνιδυιης **x** | four further spellings [3%]

³ ατου **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **x**A,B(D) [3%] NU

⁴ δε **f**³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο **x**⁸A,B [4%] NU

⁵ σε **f**³⁵ D [85%] HF,RP | --- **x**⁸A,B [15%] OC,TR,CP,NU

⁶ ο *rell* | --- D [25%] TR

⁷ ταυτα **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **x**⁸A,B,D [3%] NU

⁸ αυτη **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | προς αυτην **x**⁸A,B,D [4%] NU | two other variants [1%]

⁹ ο **f**³⁵ **x**⁸D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **x**A,B [3%] NU

¹⁰ ειπεν **f**³⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **x**⁸B,D [3%] NU

¹¹ παρα **f**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | προς **x**A,B,D [2%] NU

¹² εγενετο **f**³⁵ [44%] TR | εγινετο **x** [55%] HF,RP,OC,CP,NU | εγεινετο A,B,D [1%]

¹³ εν τω λαω πολλα **f**³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 4123 **x**⁴⁵A,B,D [5%] NU | ~ μεγαλα 123 [10%]

¹⁴ σολομωνος **f**³⁵ B,D [75%] CP | σολομωντος **x**⁴⁵A [25%] HF,RP,OC,TR,NU | σαλομωντος **x**

¹⁵ πληθη *rell* | πληθος [12%]

¹⁶ κατα **f**³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | και εις **x**A,B [4%] NU

¹⁷ κλινων **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | κλιναριων **x**A,B,D [3%]

¹⁸ κραββατων **f**³⁵ [80%] HF,RP,TR,CP | κραβαττων **x**A,B,D [5%] OC,NU | κραβατων [15%]

¹⁹ του **f**³⁵ [30%] | --- **x**⁴⁵A,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²⁰ επισκιαση *rell* | επισκιασει B [15%]

²¹ εις **f**³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **x**A,B [2%] NU | εν [3%]

²² και **f**³⁵ D [20%] | οιτινες **x**A,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²³ σαδδουκαιων *rell* | σαδδουκαιον CP

²⁴ αυτων **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **x**⁴⁵A,B,D [3%] NU

ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. **19** Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς¹ νυκτὸς ἤνοιξεν² τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγὼν τε αὐτοὺς εἶπεν, **20** «Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.» **21** Ἀκούσαντες δὲ εἰσηλθὼν ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐδίδασκον.

Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον, καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. **22** Οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρεταί³ οὐχ εὖρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, **23** λέγοντες ὅτι «Τὸ μὲν⁴ δεσμοτήριον εὖρομεν κεκλεισμένον ἐν⁵ πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας⁶ ἐστῶτας πρὸ⁷ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὖρομεν.»⁸ **24** Ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὃ τε ἱερεὺς καὶ ὁ⁹ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,¹⁰ διηπόρουν περὶ αὐτῶν τί ἂν γένοιτο τοῦτο.

25 Παραγενόμενος δὲ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς¹¹ ὅτι «Ἰδοὺ, οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἐστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν.» **26** Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρεταῖς ἤγαγεν¹² αὐτούς, οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα¹³ μὴ λιθασθῶσιν. **27** Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς ὁ ἀρχιερεὺς **28** λέγων· «Οὐ¹⁴ παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτου; Καὶ ἰδοὺ, πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου.»

Apostles infuriate Sadducees

29 Ἀποκριθεὶς δὲ¹⁵ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον·¹⁶ «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. **30** Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἠγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε¹⁷ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. **31** Τοῦτον ὁ Θεὸς Ἀρχηγὸν καὶ Σωτῆρα ὑψωσεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ,¹⁸ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. **32** Καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ¹⁹ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ²⁰ τὸ Ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.»

Gamaliel counsels Sadducees

33 Οἱ δὲ ἀκούοντες²¹ διεπρίοντο καὶ ἐβουλεύοντο²² ἀνελεῖν αὐτούς. **34** Ἀναστὰς δὲ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ (Φαρισαῖος ὀνόματι Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ), ἐκέλευσεν ἔξω

¹ τῆς f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B(D) [3%] NU

² ἠνοιξεν f³⁵ B [99%] HF,RP,OC,TR,CP | ανοίξας xA [1%] NU | ανεωξαν D

³ παραγενομενοι υπηρεται f³⁵ xA,B [20%] NU | ~ 21 D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁴ μεν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,D [5%] NU

⁵ εν rell | επι CP

⁶ φυλακας rell | 1 εξω TR

⁷ προ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | επι xA,B,D [3%] NU

⁸ προ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | επι xA,B,D [3%] NU

⁹ ιερους και ο f³⁵ (85.7%) HF,RP,OC,TR | αρχιερευς 23 (4.2%) CP | --- xA,B,D (9.3%) NU | two other variants (0.9%)

¹⁰ αρχιερεις rell | αρχιερευς CP

¹¹ αυτοις rell | 1 λεγων [5%] TR,CP

¹² ηγαγεν f³⁵ A,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP | ηγεν xB [1%] NU

¹³ ινα f³⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xB,D [3%] NU

¹⁴ ου f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- xA,B [2%]

¹⁵ δε rell | 1 ο (D) [10%] TR

¹⁶ ειπον rell | ειπαν xA,B [2%] NU | ειπεν D

¹⁷ διεχειρισασθε rell | διεχειρησασθε [13%] CP | six other variants xA,D [3%]

¹⁸ αυτου f³⁵ A [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 του xB[NU]

¹⁹ εσμεν αυτου f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | εν αυτω B | 1 x(A)D [7%] NU | four other variants [2%]

²⁰ δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϕ⁴⁵xA,B,D [4%] NU

²¹ ακουοντες f³⁵ ϕ⁴⁵ [32%] RP | ακουσαντες xA,B,D [68%] HF,OC,TR,CP,NU

²² εβουλευοντο f³⁵ xD [80%] HF,RP,OC,TR,CP | εβουλοντο A,B [16%] NU | two other variants [4%]

βραχύ τι¹ τοὺς ἀποστόλους^{2,3} ποιῆσαι. **35** Εἶπέν τε πρὸς αὐτούς· «Ἄνδρες Ἰσραηλίται, προσέ-χετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. **36** Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θεοδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν·⁴ ᾧ προσεκλίθη⁵ ἀριθμὸς ἀνδρῶν⁶ ὡς⁷ τετρακοσίων· ὃς ἀνηρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. **37** Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησεν λαὸν ἰκανὸν⁸ ὀπίσω αὐτοῦ. Κάκεινος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. **38** Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόσθητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἐάσατε⁹ αὐτούς· ὅτι ἐὰν ἦ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλή¹⁰ ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. **39** εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε¹¹ καταλῦσαι αὐτό¹²— μήποτε καὶ θεομάχοι εὔρεθῆτε.»

Sadducees beat and threaten Apostles

40 Ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δῆραντες¹³ παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.¹⁴ **41** Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ¹⁵ ἀτιμασθῆναι. **42** Πᾶσαν τε ἡμέραν, ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον, οὐκ ἐπαύοντο¹⁶ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.¹⁷

Enter deacons

6:1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις, πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. **2** Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπον·¹⁸ «Οὐκ ἄρεστόν ἐστίν ἡμᾶς, καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. **3** Ἐπισκέψασθε οὖν,¹⁹ ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἐπτά, πλήρεις²⁰ Πνεύματος Ἁγίου²¹ καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν²² ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. **4** Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.»²³
5 Καὶ ἤρresεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα

¹ τι f³⁵ [60%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,D [40%] NU
² αποστολους f³⁵ (D) [98.7%] HF,RP,OC,TR,CP | ανθρωπους (P⁴⁵)KA,B [1.1%] NU | conflation (0.2%)
³ βραχυ τι τους αποστολους *rell* | ~ 3412 [35%]
⁴ εαυτον *rell* | 1 μεγαν (D) [3%] CP
⁵ προσεκλιθη f³⁵ KA,B [30%] OC,NU | προσεκληθη D [54%] HF,RP,CP | προσεκληθησαν C [1%] | προσεκολληθη [15%] TR
⁶ αριθμος ανδρων f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 KA,B,C [5%] NU
⁷ ως f³⁵ A,B,C,D [20%] NU | ωσει K [80%] HF,RP,OC,TR,CP
⁸ λαον ικανον f³⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 KA,B [9%] NU | 1 πολυν (C)D | ~ 21 [3%] | two other variants [1%]
⁹ εασατε f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | αφετε KA,B,C [3%] NU
¹⁰ βουλη f³⁵ [85%] HF,RP | 1 αυτη KA,B,C,D [15%] OC,TR,CP,NU
¹¹ δυνησεσθε f³⁵ B [30%] NU | δυνησεσθαι KC,D [2%] | δυνασθε A [58%] HF,RP,OC,TR,CP | δυνασθαι [10%]
¹² αυτο f³⁵ C [92%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτους KA,B(D) [5%] NU | αυτω [3%]
¹³ δηραντες f³⁵ [40%] CP | δειραντες KA,B,C,D [60%] HF,RP,OC,TR,NU
¹⁴ αυτους f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C [2%] NU
¹⁵ κατηξιωθησαν υπερ του ονοματος του χριστου f³⁵ [20%] | ~ 234561 [15%] | 12345 ησου [3%] CP | ~ 2345 ησου 1 [8%] HF,RP | ~ 234 αυτου 1 [15%] OC,TR | 1234 αυτου [5%] | 1234 KA,B,C [3%] NU | ~ 2345 κυριου ησου 1 [10%] | ~ 2341 D [18%] | ~ 234 ησου 1 [3%]
¹⁶ επαυοντο *rell* | επαυσαντο CP
¹⁷ τον χριστον ησουν f³⁵ KA,B [25%] NU | ~ 312 [67%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 κυριον 3 C [2%] | 1 κυριον 32 D | ~ 32 [6%]
¹⁸ ειπον *rell* | ειπαν A,B,C [2%] NU
¹⁹ ουν f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | δε KB [1%] NU | δη A | --- D
²⁰ πληρεις *rell* | πληρης [15%]
²¹ αγιου f³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁸(K)B,D [3%] NU
²² καταστησομεν f³⁵ P⁸KA,B,C,D [60%] OC,TR,CP,NU | καταστησωμεν [40%] HF,RP
²³ προσκαρτερησομεν *rell* | προσκαρτερησωμεν [50%] | προσκαρτερουντες D

πλήρη¹ πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον² καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα³ καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον, προσήλυτον Ἀντιοχέα, **6** οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

7 Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἠϋξάνεν, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλήμ σφόδρα, πολὺς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον⁴ τῇ πίστει. **8** Στέφανος δέ, πλήρης πίστεως⁵ καὶ δυνάμεως, ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.

Stephen in a kangaroo court

9 Ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς Συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων (καὶ Κυρηναίων⁶ καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας), συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ. **10** Καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ Πνεύματι ᾧ ἐλάλει.

11 Τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι «Ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν⁷ καὶ τὸν Θεόν.» **12** Συνεκίνησάν τε τὸν λαόν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς· καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον· **13** ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγοντας· «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν⁸ κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου⁹ καὶ τοῦ νόμου· **14** ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωσῆς.»¹⁰ **15** Καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες¹¹ οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

Stephen's discourse

7:1 Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, «Εἰ ἄρα¹² ταῦτα οὕτως ἔχει;» **2** Ὁ δὲ ἔφη· «Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε· Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ᾧφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ¹³ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν,¹⁴ **3** καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, «Ἐξέλθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ¹⁵ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς¹⁶ γῆν ἣν ἄν σοι δεῖξω.» **4** Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατόκησεν ἐν¹⁷ Χαρράν.¹⁸ Κάκειθεν,¹⁹ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετώκισεν²⁰ αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ἡμεῖς νῦν κατοικεῖτε· **5** καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. Καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτὴν εἰς κατάσχεσιν αὐτῷ,²¹ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. **6** Ἐλάλησεν δὲ οὕτως²² ὁ Θεός· ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ

¹ πλήρη f³⁵ B [40%] OC,TR,CP | πλήρης NA,C,D [45%] HF,RP,NU | πληρῖς [12%] | πληρεῖς [3%] (The accusative is correct.)

² προχορον rell | προχωρον [12%]

³ τιμωνα rell | τιμονα [35%] | τειμωνα B,D

⁴ υπηκουον rell | υπηκουεν A [14%] | two other variants

⁵ πιστεως f³⁵ (78.8%) HF,RP,OC,TR,CP | χαριτος B^{8,45v}NA,B,D,0175 (19.7%) NU | πνευματος (0.4%) | four confluations (1.1%)

⁶ κυρηναιων rell | κυρνιαων [13%] | κυρυναιων A | κυρηνεων D | one other variant

⁷ μωσην f³⁵ [55%] HF,RP,TR | μωσην B⁸NA,B,C,D [45%] OC,CP,NU

⁸ ρηματα βλασφημα λαλων f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 31 B^{8v,45v}NA,B,C,0175 [3%] NU | 13 A,D | ~ 312 [3%]

⁹ αγιου f³⁵ NA,D,0175 [90%] HF,RP,OC,CP | 1 τουτου (B⁸)B,C [10%] TR[NU]

¹⁰ μωσης f³⁵ A [60%] HF,RP,TR,CP | μωσης NB,C,D,0175 [40%] OC,NU

¹¹ απαντες f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | παντες NA,B,C,D,0175 [5%] NU

¹² αρα f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [3%] NU

¹³ αβρααμ f³⁵ [50%] | αβρααμ NA,B,C [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁴ χαρραν rell | χαραν D [20%] | two other variants [1%]

¹⁵ εκ f³⁵ NA,C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,D

¹⁶ εις f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 την NA,B,C,D [3%] NU

¹⁷ εν rell | εις [35%] | επι [1%]

¹⁸ χαρραν rell | χαραν [18%] | two other variants [1%]

¹⁹ κακειθεν f³⁵ NA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | και εκειθεν [40%] CP | κακει ην D

²⁰ μετωκισεν rell | μετωκησεν D [45%] CP | five other variants [5%]

²¹ δουναι αυτην εις κατασχεσιν αυτω f³⁵ NA [25%] | ~ 15342 B,C,D [65%] HF,RP,OC,CP,NU | ~ 512345 [5%] | ~ 51342 [5%] TR

²² ουτως rell | αυτω N [10%] | ουτος [1%]

πάροικον ἐν γῆ ἀλλοτρία—καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν—ἐτη τετρακόσια. **7** «Καὶ τὸ ἔθνος ᾧ¹ ἐὰν δουλεύσωσιν² κρινῶ ἐγώ,» εἶπεν ὁ Θεός,³ «καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσίν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.» **8** Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως⁴ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ⁵ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ⁶ Ἰακώβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας.

Down to Egypt

9 »Καὶ οἱ πατριάρχαι, ζηλώσαντες, τὸν Ἰωσήφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ **10** καὶ ἐξείλετο⁷ αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραῶ, βασιλέως Αἰγύπτου· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον καὶ⁸ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. **11** Ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν Αἰγύπτου⁹ καὶ Χαναάν, καὶ θλίψις μεγάλη, καὶ οὐχ¹⁰ εὑρισκόν¹¹ χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. **12** Ἀκούσας δὲ Ἰακώβ ὄντα σῖτα¹² ἐν Αἰγύπτῳ,¹³ ἐξαπέστειλεν τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον. **13** Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσήφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ¹⁴ Φαραῶ τὸ γένος τοῦ¹⁵ Ἰωσήφ. **14** Ἀποστείλας δὲ Ἰωσήφ μετεκαλέσατο Ἰακώβ τὸν πατέρα αὐτοῦ¹⁶ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ,¹⁷ ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς.¹⁸ **15** Κατέβη δὲ¹⁹ Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἐτελεύτησεν, αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. **16** καὶ μετετέθησαν εἰς Συχέμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ὃ²⁰ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμώρ²¹ τοῦ²² Συχέμ.

Enter Moses

17 »Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὤμοσεν²³ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ἠύξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, **18** ἀχρις²⁴ οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος²⁵ ὃς οὐκ ᾔδει²⁶ τὸν Ἰωσήφ. **19** Οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας ἡμῶν,²⁷ τοῦ ποιεῖν

¹ ω *rell* | ο [10%]

² δουλευσωσιν **f**³⁵ **NB** [95%] HF,OC,TR,CP | δουλευσουσιν A,C,D [5%] RP,NU

³ ειπεν ο θεος **f**³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 **KA,B,C** [2%] NU

⁴ ουτως *rell* | ουτος [18%]

⁵ ο **f**³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **KA,B,C** [4%] NU

⁶ ο **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **KA,B,C,D** [4%] NU

⁷ εξειλετο **f**³⁵ [60%] HF,RP,OC,TR,CP | εξειλατο (**κ**)A,B(C,D) [40%] NU

⁸ και **f**³⁵ B,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εφ **KA,C** [4%] [NU]

⁹ την γην αιγυπτου **f**³⁵ (91%) HF,RP,OC,TR,CP | 23 (4.6%) | 1 αιγυπτον **ϕ**⁴⁵ **KA,B,C** (3.9%) NU | two other readings D (0.4%)

¹⁰ ουχ *rell* | ουκ CP

¹¹ ευρισκον **f**³⁵ **KA,C,D** [87%] HF,RP,OC,TR,CP | ηυρισκον B [13%] NU

¹² σιτα **f**³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | σιτια **KA(B)C(D)** [4%] NU | σιτον [6%]

¹³ εν αιγυπτω **f**³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | εις αιγυπτον **KA,B,C** [2%] NU

¹⁴ τω *rell* | --- **κ** [2%] CP | το [1%]

¹⁵ του **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- (**κ**)A,B,C [2%]

¹⁶ ιακωβ τον πατερα αυτου **f**³⁵ **KA,B,C,D** [20%] NU | ~ 2341 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁷ αυτου **f**³⁵ D [30%] OC,TR,CP | --- **KA,B,C** [70%] HF,RP,NU

¹⁸ εβδομηκοντα πεντε ψυχαις **f**³⁵ [30%] CP | ~ 312 **KA,B,C** [63%] HF,RP,OC,TR,NU | ~ 31 και 2 [5%] | 1 και 23 D [2%]

¹⁹ κατεβη δε **f**³⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ και 1 **KA,C** [5%] NU | 1 D [1%]

²⁰ ο **f**³⁵ [87%] HF,RP,TR | ω **KA,B,C,D** [13%] OC,CP,NU

²¹ εμμωρ **f**³⁵ **KA,B,C,D** [33%] NU | εμμορ [60%] HF,RP,OC,TR,CP | εμορ [7%]

²² του **f**³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εν **KB,C** [4%] NU | 1 εν A [1%]

²³ ωμοσεν **f**³⁵ (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP | ωμολογησεν (**κ**)A,B,C (2.6%) NU | επιγγελιατο **ϕ**⁴⁵ D (0.9%) (A small number of MSS misspell the main variant as ωμωσεν or ομωσεν.)

²⁴ αχρις **f**³⁵ **KA** [98%] HF,OC,TR,CP | αχρι B,C,D [2%] RP,NU

²⁵ ετερος **f**³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 επ αιγυπτον (**κ**)A,B,C [5%] [NU]

²⁶ ηδει *rell* | ηδη [1%] CP | ειδη [12%]

²⁷ ημων **f**³⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- **KB,D** [2%]

ἐκθετα τὰ βρέφη¹ αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. **20** Ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς,² καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ Θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός.³ **21** Ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν⁴ ἀνείλετο⁵ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἷον. **22** Καὶ ἐπαιδευθὴ Μωϋσῆς⁶ πάσῃ⁷ σοφίᾳ Αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις⁸ καὶ ἔργοις.¹⁰ **23** Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακον-ταετῆς¹¹ χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ¹² τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. **24** Καὶ ἰδὼν τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν¹³ ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. **25** Ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ¹⁴ ὅτι ὁ Θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν,¹⁵ οἱ δὲ οὐ συνήκαν. **26** Τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὄφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ συνήλασεν¹⁶ αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπὼν, «Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς.¹⁷ ἵνα τί ἀδικεῖτε¹⁸ ἀλλήλους;» **27** Ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπόσατο τοῦτον¹⁹ εἰπὼν· «Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς;²⁰» **28** Μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὄν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;»²¹ **29** Ἐφυγεν δὲ Μωϋσῆς²² ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῆ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο.

Moses commissioned

30 »Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα,²³ ὄφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ὄρους Σινᾶ ἄγγελος Κυρίου,²⁴ ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. **31** Ὁ δὲ Μωϋσῆς²⁵ ἰδὼν ἐθαύμασεν²⁶ τὸ ὄραμα, προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν.²⁷ **32** «Ἐγὼ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου—ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς²⁸ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς²⁹ Ἰακώβ.» Ἐντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς,³⁰ οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. **33** Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος· «Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, ὁ γὰρ τόπος ἐν³¹ ᾧ ἔστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. **34** Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα· καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτούς. Καὶ νῦν δεῦρο,

¹ εκθετα τα βρεφη f³⁵ P⁴⁵D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 NA,B,C [3%] NU

² μουσης f³⁵ P⁴⁵ NB,C,D [75%] OC,NU | μουσης A [25%] HF,RP,TR,CP

³ πατρος f³⁵ A,B,C [92%] HF,RP,NU | 1 αυτου D [8%] OC,TR,CP | 1 μου N

⁴ εκτεθεντα δε αυτον f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | εκτεθεντος 2 αυτου NA,B,C(D) [4%] NU

⁵ ανειλετο f³⁵ [25%] HF,RP | 1 αυτον [60%] OC,TR,CP | ανειλατο αυτον NA,B,C,D [15%] NU

⁶ μουσης f³⁵ NB,C,D [90%] OC,CP,NU | μουσης A [10%] HF,RP,TR

⁷ παση f³⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | εν 1 NA,C [2%] [NU]

⁸ λογοις *rell* | λογω [10%]

⁹ και f³⁵ NA,B,C,D [65%] HF,RP,CP,NU | 1 εν [35%] OC,TR (OC is in small print)

¹⁰ εργοις f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR | 1 αυτου NA,B,C^v [5%] CP,NU

¹¹ τεσσαρακονταετης f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσαρακονταετης NA,B,C [3%] NU

¹² επι *rell* | εις [2%] OC

¹³ εποιησεν *rell* | εποιησατο OC

¹⁴ αυτου f³⁵ A,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- NB,C [2%]

¹⁵ αυτοις σωτηριαν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,C,D [3%] NU

¹⁶ συνηλασεν f³⁵ A [92%] HF,RP,OC,TR,CP | συνηλασεν NB,C,D [3%] NU | συνηλλασεν [5%]

¹⁷ υμεις f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C,D [8%] NU

¹⁸ αδικειτε (N) *rell* | αδικητε [20%] | αδικειται C(D) [2%]

¹⁹ τουτον f³⁵ [20%] | αυτον NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU (The demonstrative is more emphatic, this being the crucial point of comparison Stephen will make later. It is repeated four times in verses 35-37.)

²⁰ ημας f³⁵ D [60%] HF,RP,TR,CP | ημων NA,B,C [40%] OC,NU

²¹ χθες τον αιγυπτιον f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 A [2%] | εχθες 23 NB,C [2%] NU | αιχθες 23 D

²² μουσης f³⁵ A [45%] HF,RP,TR,CP | μουσης NB,C(D) [55%] OC,NU

²³ τεσσαρακοντα f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσαρακοντα NA,B,C [2%] NU

²⁴ κυριου f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [2%] NU

²⁵ μουσης f³⁵ A [38%] HF,RP,TR | μουσης NB,C,D [62%] OC,CP,NU

²⁶ εθαυμασεν f³⁵ A,B,C [25%] TR | εθαυμαζεν ND [75%] HF,RP,OC,CP,NU

²⁷ προς αυτον f³⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,D [4%] NU

²⁸ ο θεος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [5%] NU | 2 D

²⁹ ο θεος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [5%] NU | 2 D

³⁰ μουσης f³⁵ NB,C,D [80%] OC,CP,NU | μουσης A [20%] HF,RP,TR

³¹ εν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | εφ P⁴⁵ NA,B,C [3%] NU | ου D [for εν ω]

ἀποστελῶ¹ σε εἰς Αἴγυπτον.›

35 »Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν² ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, «Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν;»³—τοῦτον ὁ Θεὸς⁴ ἀρχηγὸν⁵ καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν⁶ ἐν⁷ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάρῃ. **36** Οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῆ Αἰγύπτῳ⁸ καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσει, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα.⁹

Israel's rebellion

37 »Οὗτός ἐστιν¹⁰ Μωϋσῆς¹¹ ὁ εἰπὼν¹² τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος¹³ ὁ Θεὸς ἡμῶν¹⁴ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ.»¹⁵ **38** Οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ Ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια¹⁶ ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. **39** ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν.¹⁷ ἀλλ'¹⁸ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ¹⁹ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, **40** εἰπόντες τῷ Ἀαρών, «Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἱ προπορεύονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς²⁰ οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου—οὐκ οἶδαμεν τί γέγονεν²¹ αὐτῷ.» **41** Καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο²² ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. **42** Ἔστρεψεν δὲ ὁ Θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτούς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν Βίβλῳ τῶν Προφητῶν· «Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνεγκατέ²³ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα,²⁴ οἶκος Ἰσραὴλ; **43** Καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν,²⁵ Ῥεφφάν,²⁶ τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος.»

A dwelling for God

44 »Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν²⁷ τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῆ²⁸ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἐώρακει.²⁹ **45** ἦν καὶ εἰσήγαγον, διαδεξάμενοι οἱ

¹ ἀποστελῶ f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ἀποστειλῶ A,B,C,D [9%] NU | ἀποστίλω κ [1%]

² μωυσην f³⁵ κB,C,D [85%] OC,TR,CP,NU | μωσην A [15%] HF,RP

³ δικαστην f³⁵ ϕ⁴⁵ A,B [87%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | 1 εφ ημας [10%] | 1 εφ ημων κC,D [3%]

⁴ θεος f³⁵ ϕ⁴⁵ κA,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και B,D [4%] [NU]

⁵ αρχηγον f³⁵ A [23%] | αρχοντα ϕ⁴⁵ κB,C,D [77%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ απεστειλεν f³⁵ (C) [90%] HF,RP,OC,TR,CP | απεσταλκεν κA,B,D [10%] NU

⁷ εν f³⁵ κ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | συν A,B,C,D [4%] NU

⁸ αιγυπτω rell | αιγυπτου D [10%] TR

⁹ τεσσαρακοντα f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσερακοντα κA,B,C [3%] NU | μ ϕ⁴⁵D [1%]

¹⁰ εστιν f³⁵ D [65%] | 1 ο κA,B,C [35%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹¹ μωυσης f³⁵ κB,C,D [80%] OC,TR,CP,NU | μωσης A [20%] HF,RP

¹² ειπων f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ειπας κA,B,C,D [2%] NU

¹³ κυριος f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,D [2%] NU

¹⁴ ημων f³⁵ [40%] HF,RP,CP | υμων [55%] OC,TR | --- κA,B,C,D [5%] NU

¹⁵ εμε f³⁵ κA,B [85%] HF,RP,CP,NU | 1 αυτου ακουσεσθε C(D) [15%] OC,TR (OC is in small print)

¹⁶ λογια f³⁵ ϕ⁴⁵ κA,B,C [80%] HF,OC,TR,CP,NU | λογον [20%] RP

¹⁷ ημων rell | υμων [12%]

¹⁸ αλλ f³⁵ [70%] HF,RP,OC,TR,CP | αλλα κA,B,C,D [30%] NU

¹⁹ τη καρδια f³⁵ [95%] HF,RP,OC | ταις καρδιαις D [3%] CP,TR | εν ταις καρδιαις ϕ⁴⁵(κ)A,B,C [2%] NU

²⁰ μωυσης f³⁵ κB,C,D [80%] OC,CP,NU | μωσης A [20%] HF,RP,TR

²¹ γεγονεν f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | εγενετο κA,B,C [3%] NU

²² ευφραινοντο rell | ηυφραινοντο D [20%]

²³ προσηνεγκατε rell | προσενεγκατε [2%] CP

²⁴ εν τη ερημω ετη τεσσαρακοντα f³⁵ (A) [20%] | ~ 45 (τεσσερακοντα κC,NU) 123 (κC)D [80%]

HF,RP,OC,TR,CP (NU) | 4 τεσσερακοντα B

²⁵ υμων f³⁵ κA,C [90%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,D | ημων [9%]

²⁶ ρεφφαν f³⁵ [50%] | ρεφαν C [8%] CP | ρεμφαν (D) [25%] HF,RP,OC,TR | ραιφαν A [7%] NU | ρομφα B [3%] | ρομφαν κ | ρεφραν [5%] | several further spellings

²⁷ ην f³⁵ κA,B,C [95%] HF,RP,OC,NU | 1 εν D [5%] CP,TR

²⁸ μωυση f³⁵ κB,C(D) [85%] OC,CP,NU | μωση A [15%] HF,RP,TR

²⁹ εωρακει f³⁵ κA,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | εωρακεν D [20%]

πατέρες ἡμῶν, μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔξωσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυίδ.¹ **46** ὃς εὗρεν χάριν ἐνώπιον² τοῦ Θεοῦ καὶ ἠτήσατο εὐρεῖν σκῆνωμα τῷ Θεῷ³ Ἰακώβ· **47** Σολομῶν δὲ ὠκοδόμησεν⁴ αὐτῷ⁵ οἶκον. **48** Ἀλλ' οὐχ ὁ Ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς⁶ κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· **49** Ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. Ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετε μοι, λέγει Κύριος, κἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; **50** Οὐχὶ ἡ χεὶρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα;⁷

Stephen attacks

51 »Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ⁸ καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἀντιπίπτετε· ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. **52** Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; Καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγεῖλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε.⁹ **53** οἴτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.»

Stephen is martyred

54 Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. **55** Ὑπάρχων δὲ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶδεν δόξαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, **56** καὶ εἶπεν, «Ἴδού, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους¹⁰ καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἄνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ Θεοῦ.»¹¹ **57** Κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὄτα αὐτῶν καὶ ὤρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν, **58** καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν. (Καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια¹² παρὰ τοὺς πόδας νεανίου¹³ καλουμένου Σαύλου.) **59** Καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, «Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.» **60** Θεὸς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.»¹⁴ Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη. (Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.)

Under persecution the Church moves out

8:1 Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· πάντες δὲ¹⁵ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλην τῶν ἀποστόλων. **2** (Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαντο¹⁶ κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ.)¹⁷ **3** Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν· κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παρεδίδου εἰς φυλακὴν. **4** Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον.

Philip's ministry

5 Φίλιππος δέ, κατελθὼν εἰς¹⁸ πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν· **6** προσ-

¹ Since most minuscules use a shortened form for 'David' (δαδ), the choice δαυιδ *rell* | δαβιδ TR must be made on a different basis.

² ἐνώπιον *rell* | ἐνωπιων CP

³ θεῷ **f**³⁵ A,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP | οἰκῷ **XB**,D [5%] NU

⁴ ὠκοδομησεν **f**³⁵ **XA**,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | οἰκοδομησεν B,D [1%] NU

⁵ αὐτῷ *rell* | εαυτῷ C [15%]

⁶ ναοῖς **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **XA**,B,C(D) [5%] NU

⁷ ταῦτα πάντα **f**³⁵ **XB** [87%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ~ 21 A,C,D [13%]

⁸ τῇ καρδίᾳ **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | καρδίαις A,C,D [1%] NU | καρδίας B | ταις καρδίαις **X** [3%]

⁹ γεγένησθε **f**³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | ἐγενεσθε **Ϟ**⁴⁵ A,B [5%] NU | ἐγενεσθαι **XC**,D [2%] | γεγενεσθαι [5%]

¹⁰ ἀνεωγμένους **f**³⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP | διηνοιγμένους **XA**(B)C [3%] NU

¹¹ ἐστῶτα τοῦ θεοῦ *rell* | ~ 231 OC

¹² ἱμάτια **f**³⁵ [75%] HF,RP | 1 αὐτῶν **XA**,C,D [24%] OC,TR,CP,NU | 1 εαυτῶν B

¹³ νεανίου *rell* | 1 τοῦ [10%] CP | τινος D

¹⁴ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην **f**³⁵ **X** [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 A,B,C,D [2%] NU

¹⁵ δὲ **f**³⁵ B,C [88%] HF,RP,OC,CP,NU | τε A [5%] TR | γὰρ [5%] | καὶ [2%] | --- **X**

¹⁶ ἐποίησαντο **f**³⁵ [85%] HF,RP,TR,CP | ἐποίησαν **XA**,B,C,D [15%] OC,NU

¹⁷ αὐτῷ *rell* | αὐτὸν [30%]

¹⁸ εἰς **f**³⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τὴν **XA**,B [2%] [NU]

εἶχον δὲ¹ οἱ ὄγλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδόν, ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. **7** Πολλῶν² γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ³ ἐξήρχετο,⁴ πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. **8** Καὶ ἐγένετο⁵ χαρὰ μεγάλῃ⁶ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Simon the sorcerer

9 Ἄνῆρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προὔπῆρχεν ἐν τῇ πόλει, μαγεύων καὶ ἐξιστῶν⁷ τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναι τινα ἑαυτὸν μέγαν, **10** ᾧ προσεῖχον,⁸ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, «Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ⁹ μεγάλη.» **11** Προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἰκανῶ χρόνῳ ταῖς μαγείαις¹⁰ ἐξεστακέσαι¹¹ αὐτούς. **12** Ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ¹² περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος, ¹³ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. **13** Ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ· θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα¹⁴ γινόμενα,¹⁵ ἐξίστατο.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν¹⁶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, **15** οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσιν Πνεῦμα Ἅγιον, **16** οὐπω¹⁷ γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπωκός· μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,¹⁸ Ἰησοῦ. **17** Τότε ἐπετίθουν¹⁹ τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον.

18 Θεασάμενος²⁰ δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,²¹ προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, **19** λέγων, «Δότε κάμοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἂν²² ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ²³ Πνεῦμα Ἅγιον.» **20** Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν· «Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας²⁴ διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. **21** Οὐκ ἔστιν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐναντίον²⁵ τοῦ Θεοῦ. **22** Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ,²⁶ εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. **23** εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὀρῶ σε ὄντα.» **24** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, «Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ

¹ δε f³⁵ KA,B,C [30%] OC,NU | τε [70%] HF,RP,TR,CP

² πολλων f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | πολλοι KA,B,C [3%] NU | πολλοις D

³ φωνη μεγαλη f³⁵ KA,B,C,D [95%] HF,RP,OC,CP,NU | ~ 21 [5%] TR

⁴ εξηρχετο f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | εξηρχοντο KA,B,C,D [15%] NU

⁵ και εγενετο f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 δε KA,B,C [4%] NU | τε 2 (D)

⁶ χαρα μεγαλη f³⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP | πολλη χαρα KA,B,C [2%] NU

⁷ εξιστων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εξιστανων KA,B(C) [5%] NU

⁸ προσειχον f³⁵ [93%] HF,RP | 1 παντες KA,B,C,D [7%] OC,TR,CP,NU

⁹ η f³⁵ (90.4%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 καλουμενη KA,B,C,D (6.6%) NU | 1 λεγομενη (1.9%) | three other readings (1.1%)

¹⁰ μαγειαις *rell* | μαγαις KA,C,D [20%]

¹¹ εξεστακεναι *rell* | εξιστακεναι (A) [20%] | εξεστηκεναι [3%] | εξειστακεναι C

¹² τα f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C,D [4%] NU

¹³ ονοματος f³⁵ KA,B,C,D [95%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 του [5%] TR

¹⁴ δυναμεις και σημεια f³⁵ [93%] HF,RP,OC | 123 μεγαλα [2%] CP | ~ 321 μεγαλας (K)A,B(C,D) [5%] TR,NU

¹⁵ γινομενα f³⁵ [95%] HF,RP,OC,CP | γινομενας (KA,B,D) [5%] TR,NU | --- C

¹⁶ τον f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C,D [7%] NU

¹⁷ ουπω f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ουδεπω KA,B,C,D [6%] NU

¹⁸ χριστου f³⁵ [70%] HF,RP | κυριου KA,B,C [30%] OC,TR,CP,NU | κυριου ιησου χριστου D

¹⁹ επιτιθουν f³⁵ B⁴⁵D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | επιτιθεσαν KA [3%] NU | επιτιθεισαν C | επιτιθουσαν B

²⁰ θεασαμενος f³⁵ [85%] HF,RP,TR,CP | ιδων KA,B,C,D [15%] OC,NU

²¹ το αγιον f³⁵ B⁴⁵A,C,D (99.6%) HF,RP,OC,TR,CP | --- KB (alone) NU

²² αν f³⁵ D [59%] TR | εαν KA,B,C [40%] HF,RP,OC,CP,NU | --- [1%]

²³ λαμβανη *rell* | λαμβανει [20%]

²⁴ ενομισας *rell* | ενομησας [15%] | two other variants

²⁵ εναντιον f³⁵ C [20%] | ενωπιον [78%] HF,RP,OC,TR,CP | εναντι KA,B,D [2%] NU

²⁶ θεου f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κυριου KA,B,C,D [5%] NU

πρὸς τὸν Κύριον,¹ ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε.»

25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι² καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὑπέστρεψαν³ εἰς Ἱερουσαλήμ·⁴ πολλὰς τε κόμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο.⁵

The Ethiopian treasurer

26 Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον, λέγων, «Ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημ-βρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Γάζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος.»

27 Καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς⁶ βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει⁷ προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ **28**—ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκεν⁸ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. **29** Εἶπεν δὲ τὸ Πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ, «Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ.» **30** Προσδραμῶν⁹ δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν,¹⁰ καὶ εἶπεν, «Ἄρα γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις;» **31** Ὁ δὲ εἶπεν, «Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μὴ τις¹¹ ὀδηγήσῃ¹² με;» Παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσει σὺν αὐτῷ.

32 Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς Γραφῆς ἦν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη· καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τοῦ κείροντος¹³ αὐτὸν ἄφρονος, οὕτως¹⁴ οὐκ ἀνοίγει¹⁵ τὸ στόμα αὐτοῦ. **33** Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ¹⁶ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη, τὴν δὲ¹⁷ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγῆσεται; Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.» **34** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν, «Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός;» **35** Ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσασατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν.

36 Ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν ἤλθον ἐπὶ τι ὕδωρ, καὶ φησιν ὁ εὐνοῦχος· «Ἰδοὺ, ὕδωρ· τί κωλύει με βαπτισθῆναι;»¹⁸ **38** Καὶ ἐκέλευσεν στήναι τὸ ἄρμα, καὶ κατέβησαν ἀμφοτέροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὃ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. **39** Ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, Πνεῦμα Κυρίου ἤρπασεν τὸν Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων.

40 Φίλιππος δὲ εὐρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

¹ κυριον *rell* | θεον D [12%] OC

² διαμαρτυραμενοι **F**³⁵ A,B,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,NU | διαμαρτυρομενοι **K** [25%] CP

³ υπεστρεψαν **F**³⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | υπεστρεφον **K**A,B,D [4%] NU

⁴ ιερουσαλημ **F**³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ιεροσολυμα **K**A,B,C(D) [8%] NU

⁵ ευηγγελισαντο **F**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ευηγγελιζοντο **K**(A)B,C,D [5%] NU

⁶ της **F**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **K**A,B,C,D [3%] NU

⁷ εληλυθει (C) *rell* | εληλυθη [50%]

⁸ και ανεγινωσκεν **F**³⁵ (B,C) [40%] HF,RP,OC,TR,NU | 2 **K** [60%] CP | ~ 2 τε A | αναγεινωσκων D

⁹ προσδραμων *rell* | προδραμων CP

¹⁰ τον προφητην ησαιαν **F**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 **K**A,B,C [4%] NU

¹¹ τις *rell* | της CP

¹² οδηγηση **F**³⁵ A [85%] HF,RP,OC,TR,CP | οδηγησει **K**(C) [15%] NU | οδαγησει B

¹³ κειροντος **F**³⁵ B [66%] RP,OC,TR,CP | κειραντος A,C [25%] HF,NU | κηραντος [8%] | κιραντος **K** [1%]

¹⁴ ουτως **F**³⁵ **K**A,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ουτος [35%]

¹⁵ ανοιγει *rell* | ανοιγη [2%] CP | ανυγει **K** [1%]

¹⁶ αυτου **F**³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- **K**A,B [2%]

¹⁷ δε **F**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **K**A,B,C [2%] NU

¹⁸ βαπτισθηναι **F**³⁵ **K**⁴⁵ **K**A,B,C (88%) HF,RP,CP,NU | βαπτισθηναι 37 ειπεν δε αυτω ει πιστευεις εξ ολης της καρδιας σου εξεστιν αποκριθεις δε ειπεν πιστευω τον υιον του θεου ειναι ιησουν χριστον (8.4%) | βαπτισθηναι 37 ειπεν δε ο φιλιππος ει πιστευεις εξ ολης της καρδιας εξεστιν αποκριθεις δε ειπεν πιστευω τον υιον του θεου ειναι τον ιησουν χριστον (0.6%) OC,TR [actually, only cursive 1883 of the 16th century is identical to OC,TR—OC is in small print] | four variations include ευνουχος and a 2nd αυτω before πιστευω (1.1%) | four further variations (1.9%) (The addition appears in eighteen slightly different forms [the name 'Philip' appears in eleven MSS, or 2.3%]. Since Philip's house in Caesarea seems to have been something of a way-station for travelling Christians, he probably repeated the story hundreds of times; the information given in verse 37 is likely historically correct, but the Holy Spirit didn't have Luke include it in the inspired account.)

Saul of Tarsus

9:1 Ὁ δὲ Σαῦλος, ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, **2** ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς Ὁδοῦ ὄντας, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ.

Jesus chooses Saul

3 Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης¹ περιήστραψεν αὐτὸν φῶς² ἀπὸ³ τοῦ οὐρανοῦ· **4** καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, «Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις;» **5** Εἶπεν δέ, «Τίς εἶ, Κύριε;» Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν,⁴ «Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις.⁵ **6** ἀλλὰ⁶ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεται σοι⁷ τί σε δεῖ ποιεῖν.» **7** Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐνεοί,⁸ ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. **8** Ἠγέρθη δὲ ὁ⁹ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεωγμένων τε¹⁰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα¹¹ ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. **9** Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν.

Ananias sent to Saul

10 Ἦν δὲ τις μαθητῆς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας,¹² καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἐν ὀράματι,¹³ «Ἀνανία.» Ὁ δὲ εἶπεν, «Ἴδου ἐγώ, Κύριε.» **11** Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν· «Ἀναστάς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην Εὐθεΐαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι, Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, **12** καὶ εἶδεν ἐν ὀράματι ἄνδρα¹⁴ Ἀνανίαν ὀνόματι¹⁵ εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα,¹⁶ ὅπως ἀναβλέψῃ.» **13** Ἀπεκρίθη δὲ¹⁷ Ἀνανίας· «Κύριε, ἀκήκοα¹⁸ ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησεν τοῖς ἀγίοις σου¹⁹ ἐν Ἱερουσαλήμ. **14** Καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.» **15** Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ Κύριος· «Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν²⁰ οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν²¹ καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ· **16** ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.» **17** Ἀπῆλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσηλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθείς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπεν, «Σαούλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἀπέσταλκέν με,²² ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἦρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς²³ Πνεύματος Ἁγίου.» **18** Καὶ εὐθέως

¹ καὶ ἐξαίφνης **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 τε (**8**)A(B,C) [4%] NU

² περιήστραψεν αὐτὸν φῶς **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 213 **8**B,C [4%] NU | ~ 231 A

³ ἀπὸ **f**³⁵ **8**⁴⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ἐκ **8**A,B,C [8%] NU

⁴ κυριος εἶπεν **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 2 **8** [2%] | --- **8**⁴⁵A,B,C [3%] NU | 2 πρὸς αὐτὸν [2%]

⁵ διώκεις **f**³⁵ **8**⁴⁵**8**A,B,C [99.9%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 σκλήρον σοι πρὸς κεντρα λακτιζειν τρεμων τε καὶ θαμβων εἶπε κυριε τι με θελεις ποιησαι καὶ ο κυριος πρὸς αὐτὸν TR

⁶ ἀλλὰ *rell* | ἀλλ [8%] | --- TR

⁷ σοι **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο **8**A,B,C [4%] NU

⁸ ἐνεοι **f**³⁵ **8**A,B,C [60%] HF,RP,OC,NU | ἐννεοι **f**³⁵^{pi} [40%] TR,CP [A mere alternate spelling is not a proper variant, since neither the identity nor the meaning of the word is affected.]

⁹ ο **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **8**A,B,C [3%] NU

¹⁰ τε **f**³⁵ [88%] HF,RP,OC | δε **8**A,B,C [12%] TR,CP,NU

¹¹ οὐδενα **f**³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | οὐδεν **8**A,B [2%] NU

¹² ἀνανιας **f**³⁵ [95%] RP,OC,TR,CP | ἀνανιας [5%] HF,NU (This statement obtains for all occurrences of the name.)

¹³ ο κυριος ἐν ὀραματι **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 **8**A,B,C [4%] NU

¹⁴ ἐν ὀραματι ἀνδρα **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 B,C [1%] [NU] | 3 **8**A [2%] | 12 [1%]

¹⁵ ἀνανιαν ὀνοματι **f**³⁵ **8**A,B,C [20%] NU | ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁶ χεῖρα **f**³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | χεῖρας (**8**)A,C [3%] | τας χεῖρας B [1%] [NU] | χεῖραν [5%]

¹⁷ δε **f**³⁵ **8**A,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 ο [5%] TR

¹⁸ ἀκηκοα **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ἠκουσα **8**A,B,C [3%] NU

¹⁹ ἐποίησεν τοῖς ἀγίοις σου **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2341 **8**(A)B,C [4%] NU

²⁰ μοι ἐστιν **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 **8**A,B,C [5%] NU

²¹ ἐθνων **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τε **8**A,B,C [5%] NU

²² με **f**³⁵ [90%] HF,RP | 1 ἰησοῦς **8**⁴⁵**8**A,B,C [10%] OC,TR,CP,NU

²³ πλησθης *rell* | πλησθεις [20%]

ἀπέπεσον¹ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ² ὡσεὶ³ λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε παραχρῆμα·⁴ καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, **19** καὶ λαβὼν τροφήν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος⁵ μετὰ τῶν⁶ ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς.

Saul starts preaching

20 Καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσεν τὸν Ἰησοῦν,⁷ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. **21** Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας, ἐν⁸ Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; Καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν,⁹ ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ¹⁰ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς.» **22** Σαῦλος¹¹ δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνεν¹² τοὺς¹³ Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.

Saul escapes death

23 Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. **24** ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαῦλ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. Παρετήρουν¹⁴ τε¹⁵ τὰς πύλας ἡμέρας τε¹⁶ καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν. **25** λαβόντες δὲ αὐτόν οἱ μαθηταὶ¹⁷ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους,¹⁸ χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.

Barnabas vouches for Saul

26 Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος¹⁹ ἐν²⁰ Ἱερουσαλήμ, ἐπειράτο²¹ κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶν μαθητῆς. **27** Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτόν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν²² τὸν Κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου²³ Ἰησοῦ. **28** Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος²⁴ ἐν²⁵ Ἱερουσαλήμ, καὶ²⁶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.²⁷ **29** Ἐλάλει²⁸ τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν

¹ ἀπεπεσον f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | ἀπεπεσαν xA,B,C [6%] NU | ἀπεπεσων [3%]

² ἀπο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ f³⁵ xC [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 4123 Ϝ^{45v} A,B [2%] NU

³ ὡσει f³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ὡς Ϝ⁴⁵ xA,B [3%] NU

⁴ παραχρῆμα f³⁵ [30%] TR,CP | --- Ϝ⁴⁵ xA,B,C [70%] HF,RP,OC,NU

⁵ ὁ σαυλος f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [6%] NU | 2 [7%]

⁶ τῶν f³⁵ xA,B,C [35%] HF,RP,TR,CP,NU | 1 ὄντων [65%] OC

⁷ ἦσεν f³⁵ Ϝ⁴⁵ xA,B,C [20%] OC,NU | χριστον [80%] HF,RP,TR,CP [To teach that the Messiah was the Son of God would be 'old hat', no problem—but Saul was showing that Jesus was God's Son. Notice the end of verse 22, "this is the Christ"—what is the antecedent of "this"? To say that the Christ is the Christ would be stupid, which neither of the authors is.]

⁸ ἐν f³⁵ B,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | εἰς xA [1%] NU

⁹ ἐληλυθεν f³⁵ [96%] HF,RP,OC | ἐληλυθει xA,B,C [4%] TR,CP,NU

¹⁰ ἀγάγη *rell* | ἀναγάγη Ϝ⁴⁵ [12%] | ἀπαγάγη [1%] | ἀγαγεῖ [7%]

¹¹ σαυλος *rell* | παυλος [6%] CP

¹² συνέχυνεν f³⁵ Ϝ⁴⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR | συνέχυνεν xB,C [1%] NU | συνέχεε [2%] CP

¹³ τοὺς f³⁵ A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- xB [1%]

¹⁴ παρετήρουν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | παρετηρουντο xA,B,C [5%] NU

¹⁵ τε f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | δε καὶ xA,B,C [4%] NU | δε [2%]

¹⁶ τε *rell* | --- (A) [24%]

¹⁷ αὐτον οἱ μαθηται f³⁵ (87.1%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 (3%) | 123 δια της (1.9%) | ~ 23 αὐτου xA,B,C (1.9%) NU | 23 (4.7%) | 123 αὐτου (0.8%) | one other reading (0.6%)

¹⁸ καθῆκαν δια του τειχους f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2341 αὐτον (x)A,B,C [5%] NU

¹⁹ ὁ σαυλος f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 παυλος [5%] | --- xA,B,C [3%] NU

²⁰ ἐν f³⁵ [86%] HF,RP,CP | εἰς Ϝ⁴⁵ xA,B,C [14%] OC,TR,NU

²¹ ἐπειρατο f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ἐπειραζεν xA,B,C [2%] NU

²² εἶδεν *rell* | ἰδεν A [12%]

²³ κυριου f³⁵ (A) [45%] | --- xB,C [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²⁴ καὶ ἐκπορευομενος f³⁵ xA,B,C [20%] OC,TR,NU | --- [80%] HF,RP,CP (An easy case of homoioteleuton.)

²⁵ ἐν f³⁵ [30%] OC,TR | εἰς xA,B,C [70%] HF,RP,CP,NU

²⁶ καὶ f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [4%] NU

²⁷ ἠησου f³⁵ (C) [24%] | κυριου 1 [67%] HF,RP,OC,TR,CP | κυριου xA,B [8%] NU | --- [1%]

²⁸ ἐλαλει *rell* | ἐλαλη [25%]

ἀνελεῖν αὐτόν.¹ **30** Ἐπιγνόντες² δὲ οἱ ἀδελφοί, κατήγαγον αὐτόν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν³ εἰς Ταρσόν.

A brief respite

31 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι⁴ καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας, καὶ Σαμαρείας, εἶχον⁵ εἰρήνην οἰκοδομοῦμεναι· καὶ πορευόμεναι⁶ τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο.⁷

Peter's ministry

32 Ἐγένετο δέ, Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν.⁸

Peter heals Aeneas

33 Εὗρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι⁹ ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κρᾶββάτῳ,¹⁰ ὃς ἦν παραλελυμένος. **34** Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος· «Αἰνέα, ἰάταί σε Ἰησοῦς ὁ¹¹ Χριστός. Ἀνάσ-τηθι καὶ στρῶσον σεαυτῷ.» Καὶ εὐθέως ἀνέστη. **35** Καὶ εἶδον¹² αὐτόν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν¹³ καὶ τὸν¹⁴ Ἀσσάρωνα,¹⁵ οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν Κύριον.

Peter raises Dorcas

36 Ἐν Ἰόππῃ δὲ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβηθά,¹⁶ ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων¹⁷ καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. **37** Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν¹⁸ ἐν τῷ¹⁹ ὑπερώῳ. **38** Ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης²⁰ τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταί, ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν²¹ πρὸς αὐτόν παρακαλοῦντες μὴ ὀκνησαί²² διελθεῖν ἕως αὐτῶν.²³ **39** Ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῶον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὔσα ἡ Δορκάς. **40** Ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας, ὁ Πέτρος²⁴ θεῖς τὰ γόνατα προσηύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν,

¹ ανελειν αυτον f³⁵ N(A)B(C) [20%] NU | ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

² επιγνοντες *rell* | επιγνωντες [35%]

³ εξαπεστειλαν f³⁵ A [20%] | 1 αυτον NB,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ αι μεν ουν εκκλησiai f³⁵ (91.7%) HF,RP,OC,TR,CP | η 23 εκκλησια NA,B,C (8.3%) NU (This set and the next three go together, singular vs plural.)

⁵ ειχον f³⁵ (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP | ειχεν NA,B,C (8.1%) NU

⁶ οικοδομουμναι και πορευομναι f³⁵ (91.1%) HF,RP,OC,TR,CP | οικοδομουμνοι 2 πορευομνοι (0.8%) | οικοδομουμνη 2 πορευομνη NA,B,C (8.1%) NU

⁷ επληθυνοντο f³⁵ (90.7%) HF,RP,OC,TR,CP | επληθυνετο NA,B,C (9.3%) NU

⁸ λυδδαν f³⁵ C [75%] HF,RP,OC,TR | λυδδα (N)A,B [2%] NU | λυδαν [23%] CP

⁹ αιναεν ονοματι f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B(C) [4%] NU | 1 [1%]

¹⁰ κρᾶββατῳ f³⁵ [43%] HF,RP,TR,CP | κρᾶβατῳ [16%] | κρᾶβατῳ [22%] OC | κρᾶβαττου NA,B,C [2%] NU | κρᾶββατου [5%] | three further spellings [2%]

¹¹ ο f³⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NB,C [2%] NU

¹² ειδον *rell* | ειδαν A,B,C [1%] NU | ιδον [9%]

¹³ λυδδαν f³⁵ P⁵³C [80%] HF,RP,OC,TR | λυδδα NA,B [5%] NU | λυδαν [15%] CP

¹⁴ τον *rell* | την CP | --- P⁵³N

¹⁵ ασσαρωνα f³⁵ [65%] HF,RP | σαρωνα P⁵³B,C [17%] OC,NU | σαρωνα NA | σαρωναν P⁴⁵ [5%] TR,CP | ασαρωνα [12%]

¹⁶ ταβηθα f³⁵ [54%] RP | ταβιθα NA [45%] HF,OC,TR,CP,NU | ταβειθα P^{45,53}B,C [1%]

¹⁷ αγαθων εργαων f³⁵ P⁵³NA [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 P⁴⁵B,C [2%] NU | 1 [5%]

¹⁸ αυτην εθηκαν f³⁵ P^{45,53}C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA [3%] [NU] | 2 B

¹⁹ τῳ f³⁵ P⁵³A,C [20%] | --- P⁴⁵NB [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU ('the' upper room, of her house.)

²⁰ λυδδης f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR | λυδδας P⁵³NB,C [2%] NU | λυδδα A | λυνδα P^{45v} | λυδης [5%] CP | λυδδη [5%]

²¹ απεστειλαν f³⁵ [92%] HF,RP | 1 δυο ανδρας P⁴⁵NA,B,C [8%] OC,TR,CP,NU (OC is in small print.)

²² οκνησαι f³⁵ P⁴⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | οκνησης NA,B,C [3%] NU

²³ αυτων f³⁵ P^{45v} [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ημων NA,B,C [3%] NU

²⁴ πετρος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και P⁴⁵NA,B,C [5%] NU

«Ταβηθά,¹ ἀνάστηθι.» Ἡ δὲ ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνεκάθισεν.² **41** Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν, φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτήν ζῶσαν. **42** Γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν³ ἐπὶ τὸν Κύριον. **43** Ἐγένετο δὲ αὐτὸν ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι⁴ ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι, βυρσεῖ.

The case of Cornelius

10:1 Ἀνὴρ δέ τις ἦν⁵ ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρας⁶ τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, **2** εὐσεβῆς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε⁷ ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ διὰ παντός. **3** Εἶδεν ἐν ὄραματι φανερῶς, ὡσεὶ⁸ ὥραν ἐνάτην⁹ τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ Θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ, «Κορνήλιε.» **4** Ὁ δέ, ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπεν, «Τί ἐστίν, Κύριε;» Εἶπεν δὲ αὐτῷ· «Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον¹⁰ τοῦ Θεοῦ. **5** Καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρα¹¹ καὶ μετάπεμψαι Σίμονα,¹² ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος.¹³ **6** οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι, βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρά θάλασσαν.»¹⁴ **7** Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ¹⁵ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ,¹⁶ φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ¹⁷ καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσ-καρτερούντων αὐτῷ, **8** καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα¹⁸ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν¹⁹ Ἰόππην.

God prepares Peter

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ ὥραν ἕκτην. **10** Ἐγένετο δὲ πρόσπειρος καὶ ἤθελεν γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων,²⁰ ἐπέπεσεν²¹ ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, **11** καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν²² σκευῶς τι ὡς ὀθόνην μεγάλην—τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον²³ ἐπὶ τῆς γῆς— **12** ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς (καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἐρπετά) καὶ τὰ πετεινά²⁴ τοῦ οὐρανοῦ. **13** Καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν, «Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον

¹ ταβηθα f³⁵ [50%] RP | ταβιθα xA,C [50%] HF,OC,TR,CP,NU | ταβειθα B

² ανεκαθισεν *rell* | ανεκαθησεν [15%] | ανεκαθεισεν A | ανεκαθισαι [5%]

³ πολλοι επιστευσαν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 p⁵³xA,B,C [4%] NU

⁴ αυτον ημερας ικανας μειναι f³⁵ A [20%] | ~ 2341 [79%] HF,RP,OC,TR,CP | 234 p⁵³xB [1%] NU | ~ 2 τινας 41 C

⁵ ην f³⁵ [65%] HF,RP,TR,CP | --- xA,B,C [35%] OC,NU

⁶ σπειρας f³⁵ B [45%] | σπειρης xA,C [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ τε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [4%] NU

⁸ ωσει f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR | 1 περι A,B,C [5%] NU | ως [6%] CP | ως περι x [3%] | περι [1%]

⁹ ενατην f³⁵ xA,B,C [65%] HF,RP,OC,NU | εννατην [35%] CP,TR

¹⁰ ενωπιον f³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | εμπροσθεν xA,B [3%] NU

¹¹ εις ιοππην ανδρας f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 xA,B,C [5%] NU

¹² σιμονα f³⁵ x [97%] HF,RP,OC,TR | 1 τινα A,B,C [3%] CP,NU

¹³ ος επικαλειται πετρος f³⁵ x(A)B,C [20%] CP,TR,NU | τον επικαλουμενον πετρον [80%] HF,RP,OC

¹⁴ θαλασσαν *rell* | 1 ουτος λαλησει σοι τι σε δει ποιειν TR

¹⁵ ο *rell* | --- [30%]

¹⁶ τω κορνηλιω f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτω xA,B,C [5%] NU

¹⁷ αυτου f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [3%] NU

¹⁸ αυτοις απαντα f³⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 xA,B [4%] NU

¹⁹ την *rell* | --- [8%] CP

²⁰ εκεινων f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτων p⁴⁵xA,B,C [7%] NU

²¹ επεπεσεν f³⁵ (78.4%) HF,RP,OC,TR,CP | επεσεν (10.4%) | εγενετο xA,B,C (11%) NU | ηλθεν p⁴⁵

²² καταβαινον επ αυτον f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 xA,B,C [7%] NU | --- p⁴⁵ [1%]

²³ δεδεμενον και καθιεμενον f³⁵ (p⁴⁵)(C) (92.5%) HF,RP,OC,TR,CP | 3 xA(B) (4.1%) NU | 1 (1.1%) | δεδεμενην 2 καθιεμενην (1.3%) | conflations (0.9%) | one other variant (0.2%)

²⁴ τετραποδα της γης και τα θηρια και τα ερπετα και τα πετεινα f³⁵ (80.9%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 1,4-9,2-3, 10-12 C (7.5%) | ~ 1,7-9,2-3,10-12 (4.3%) | ~ 1,7,9,2-3,10,12 p⁴⁵xA,B (1.5%) NU | 1,2-5,9-12 (0.6%) | six variations place the five nouns—quadrupeds, earth, beasts, reptiles, birds—in different sequences (3%) | two conflations (0.9%) | two other variants (1.3%)

καὶ φάγε.» **14** Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν· «Μηδαμῶς, Κύριε· ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον.» **15** Καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, «Ἄ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοῖνου.» **16** Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς,² καὶ πάλιν³ ἀνελήφθη⁴ τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.

The messengers arrive

17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὄραμα ὃ εἶδεν, καὶ⁵ ἰδοῦ, οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ⁶ τοῦ Κορνηλίου, διερωτήσαντες⁷ τὴν οἰκίαν⁸ Σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα, **18** καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων, ὃ⁹ ἐπικαλούμενος¹⁰ Πέτρος, ἐνθάδε ξενίζεται. **19** Τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου¹¹ περὶ τοῦ ὁράματος εἶπεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα.¹² «Ἰδοῦ, ἄνδρες¹³ ζητοῦσιν¹⁴ σε· **20** ἀλλὰ¹⁵ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, διότι¹⁶ ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.» **21** Καταβὰς δὲ¹⁷ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας,¹⁸ εἶπεν.¹⁹ «Ἰδοῦ, ἐγὼ εἰμι ὃν ζητεῖτε. Τίς ἢ αἰτία δι' ἣν πάρεστε;» **22** Οἱ δὲ εἶπον.²⁰ «Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὄλου²¹ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου²² μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.» **23** Εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτούς ἐξένισεν.

On to Caesarea

Τῇ δὲ ἐπαύριον²³ ὁ Πέτρος²⁴ ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς, καὶ τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ²⁵ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ· **24** καὶ τῇ²⁶ ἐπαύριον εἰσηλθόν²⁷ εἰς τὴν Καισάρειαν. Ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκάιους φίλους. **25** Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ²⁸ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον,²⁹ συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν. **26** Ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτόν,³⁰ λέγων· «Ἀνάστηθι· κἀγὼ αὐτὸς³¹ ἄνθρωπός

¹ η f³⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP | και P⁴⁵NA,B [5%] NU

² τρις rell | τρεις NA [25%]

³ παλιν f³⁵ (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ευθυς NA,B,C [4%] NU | --- P⁴⁵ [1%]

⁴ ανεληφθη f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ανελημφθη P⁴⁵NA,B(D) [3%] NU

⁵ και f³⁵ C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁵NA,B [4%] NU

⁶ υπο f³⁵ NB [30%] NU | απο A,C,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP

⁷ διερωτησαντες f³⁵ P⁴⁵NA,B,C,D [95%] HF,RP,OC,TR,NU | 1 και μαθοντες [5%] CP

⁸ οικιαν f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 του P⁴⁵NA,B,C,D [8%] NU

⁹ ο rell | --- CP

¹⁰ επικαλουμενος rell | καλουμενος [12%]

¹¹ διενθυμουμενου rell | ενθυμουμενου [5%] TR | διενθυμενου N

¹² αυτω το πνευμα f³⁵ P⁴⁵D,0244 (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] | ~ 231 NA(C) (4%) | 23 B

¹³ ανδρες f³⁵ D [95%] HF,RP | 1 τρεις (N)A(C) [5%] OC,TR,CP,NU | 1 δυο B (OC is in small print)

¹⁴ ζητουσιν f³⁵ P⁴⁵A,C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ζητουντες NB [2%] NU

¹⁵ αλλα rell | αλλ [13%]

¹⁶ διοτι f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | οτι NA,B,C,D [10%] NU

¹⁷ δε rell | 1 ο (D) [10%]

¹⁸ τους ανδρας f³⁵ P⁴⁵NA,B [65%] HF,RP,OC,NU | αυτους C | 12 τους απεσταλμενους απο (+του [5%] TR) κορνηλιου προς αυτον (αυτους [15%]) (-π.α. CP) [35%] (CP)(TR)

¹⁹ ειπεν rell | 1 προς αυτους CP

²⁰ ειπον rell | ειπαν NA,B,C [2%] NU

²¹ ολου rell | οχλου CP

²² αγγελου f³⁵ [20%] | 1 αγιου NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²³ επαυριον f³⁵ [80%] HF,RP,TR,CP | 1 αναστας P⁴⁵NA,B,C,D [20%] OC,NU

²⁴ ο πετρος f³⁵ C [92%] HF,RP,TR,CP | --- NA,B,D [8%] OC,NU

²⁵ απο f³⁵ NA,B,C,D [95%] HF,RP,CP,NU | 1 της [5%] OC,TR (OC is in small print)

²⁶ και τη f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 δε NA,B,C,D [4%] NU

²⁷ εισηλθον f³⁵ A [89%] HF,RP,OC,TR,CP | εισηλθεν B,D [10%] NU | εισηλθαν NC [1%]

²⁸ του f³⁵ NA,B,C (87.6%) HF,RP,OC,NU | --- (12.2%) TR,CP | a long addition D

²⁹ εισελθειν τον πετρον f³⁵ (N)A,B,C (81.9%) HF,RP,OC,TR,NU | 13 (1.7%) | ελθειν 23 (15%) CP | ελθειν 3 (1.3%) | a long addition D

³⁰ ηγειρεν αυτον f³⁵ NA,B,C,D [25%] HF,CP,NU | ~ 21 [75%] RP,OC,TR

³¹ καγω αυτος f³⁵ A [93%] HF,RP,OC,TR,CP | και εγω 2 NB [1%] NU | και 2 εγω C | 1 D | και γαρ εγω 2 [4%] | και

είμι.» **27** Καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσηλθεν, καὶ εὕρισκει συνελθυθότας πολλούς. **28** Ἔφη τε πρὸς αὐτούς· «Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθεμίτον¹ ἐστὶν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοί² ὁ Θεὸς ἔδειξεν μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον. **29** Διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθεῖς. Πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ³ με;»

30 Καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη· «Ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων· καὶ τὴν⁴ ἐνάτην⁵ ὥραν⁶ προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἕστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ **31** καὶ φησιν· «Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **32** Πέμπσον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος. Οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος, βυρσεῶς, παρὰ θάλασσαν· ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.»⁷ **33** Ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρὸς σε, σὺ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. Νῦν οὖν, πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.»⁸

Peter preaches

34 Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα⁹ εἶπεν· «Ἐπ’ ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἐστὶν προσωπολήπτης¹⁰ ὁ Θεός, **35** ἀλλ’ ἐν παντὶ ἔθνει¹¹ ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστὶν. **36** Τὸν λόγον οὖν¹² ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ—οὗτός ἐστιν πάντων Κύριος—**37** ὑμεῖς οἴδατε, τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ’ ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενον¹³ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης· **38** Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ,¹⁴ ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν μετ’ αὐτοῦ **39**—καὶ ἡμεῖς ἐσμεν¹⁵ μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν, ἐν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν¹⁶ Ἱερουσαλήμ—ὃν καὶ¹⁷ ἀνεῖλον,¹⁸ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. **40** Τοῦτον ὁ Θεὸς ἠγειρεν¹⁹ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, **41** οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεβάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστήναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **42** Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι αὐτός²⁰ ἐστὶν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. **43** Τούτῳ πάντες οἱ προφήται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.»

The Holy Spirit falls

44 Ἐτι²¹ λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ πάντας

γαρ εγω [1%]

¹ αθεμιτον *rell* | αθεμητον [12%] | αθεμιστον D

² και εμοι **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | καμοι **NA**,B,C,D [4%] NU

³ μετεπεμψασθε *rell* | μετεπεμψασθαι **NA**,D [15%]

⁴ νηστευων και την **f**³⁵ **ϕ**⁵⁰ (95.2%) HF,RP,OC,TR,CP | 13 D (0.4%) | 1 (1.1%) | 3 **NA**,B,C (3.4%) NU

⁵ ενατην *rell* | εννατην [35%] CP,TR

⁶ ωραν **f**³⁵ (94.7%) HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁵⁰**NA**,B,C (4%) NU | και (1.1%) | τε D

⁷ ος παραγενομενος λαλησει σοι **f**³⁵ C,D (94.1%) HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁵**NA**,B (4.6%) NU | three other variants (1.3%)

⁸ θεου **f**³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κυριου **ϕ**⁴⁵**NA**,B,C [5%] NU

⁹ στομα *rell* | 1 αυτου A,C [5%] OC (in small print)

¹⁰ προσωποληπτης *rell* | προσωπολημπτης **ϕ**⁴⁵**NA**,B,C,D [3%] NU | three further spellings

¹¹ εθνει *rell* | εθνη [25%] | εθνη **ND**

¹² ον **f**³⁵ **NC**,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- A,B [2%]

¹³ αρξαμενον **f**³⁵ **ϕ**⁴⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | αρξαμενος **NA**(A)B,C(D) [7%] NU

¹⁴ ναζαρετ **f**³⁵ A [80%] HF,RP,OC,TR,CP | ναζαρεθ **ϕ**⁴⁵**NA**,B,C,D [20%] NU

¹⁵ εσμεν **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA**,B,C,D [4%] NU

¹⁶ εν **f**³⁵ **NA**,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,D [5%]

¹⁷ και **f**³⁵ **NA**,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU | --- [5%] TR

¹⁸ ανειλον *rell* | ανειλαν (**NA**)A,B,C,D [4%] NU

¹⁹ ηγειρεν **f**³⁵ A,B [99%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εν **NC** [1%] [NU] | 1 μετα (D)

²⁰ αυτος **f**³⁵ **NA** [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ουτος B,C,D [10%] NU

²¹ ετι *rell* | 1 δε [15%]

τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. **45** Καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνήλθον¹ τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκκέχυται· **46** ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν. Τότε ἀπεκρίθη ὁ² Πέτρος· **47** «Μήτι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναται τις³ τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους οἵτινες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔλαβον ὡς⁴ καὶ ἡμεῖς;» **48** Προσέταξέν τε⁵ αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.⁶ Τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

Peter has to explain

11:1 Ἦκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. **2** Καὶ ὅτε⁷ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα,⁸ διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, **3** λέγοντες ὅτι «Εἰσήλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες⁹ αὐτοῖς.»

4 Ἀρξάμενος δὲ ὁ¹⁰ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων· **5** «Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὄραμα· καταβαῖνον σκευῶς τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις¹¹ ἐμοῦ· **6** εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς¹²—καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετά—καὶ τὰ πετεινά¹³ τοῦ οὐρανοῦ. **7** Ἦκουσα δὲ¹⁴ φωνῆς λεγούσης μοι, «Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε.» **8** Εἶπον δέ· «Μηδαμῶς, Κύριε· ὅτι πᾶν¹⁵ κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσήλθεν εἰς τὸ στόμα μου.» **9** Ἀπεκρίθη δέ μοι¹⁶ ἐκ δευτέρου φωνή¹⁷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, «Ἄ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοίνου.» **10** Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη¹⁸ ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. **11** Καὶ ἰδοῦ, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ἤμην,¹⁹ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρὸς με. **12** Εἶπεν δέ μοι τὸ Πνεῦμα²⁰ συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον.²¹ Ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἐξ ἀδελφοῦ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. **13** Ἀπήγγειλὲν δὲ²² ἡμῖν πῶς εἶδεν τὸν²³ ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ,²⁴ «Ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην²⁵ καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα, τὸν

¹ συνήλθον *rell* | συνήλθαν *KB, NU*

² ο *f³⁵ D* [97%] *HF, RP, OC, TR, CP* | --- *KA, B* [3%] *NU*

³ κωλύσαι δυναται τις *f³⁵* (88.1%) *HF, RP, OC, TR, CP* | ~ 231 (7.4%) | ~ 213 *KA, B* (3.2%) *NU* | ~ 132 (D) (0.6%) | two other readings (0.6%)

⁴ ὡς *f³⁵ KA, B* [25%] *NU* | καθως [75%] *HF, RP, OC, TR, CP* | ὡσπερ *D*

⁵ τε *f³⁵ A* [95%] *HF, RP, OC, TR, CP* | δε *KB* [5%] *NU* | τότε (D)

⁶ βαπτισθηναι εν τω ονοματι του κυριου ιησου *f³⁵* [35%] *CP* | 123456 [57%] *HF, RP, OC, TR* | 12347 χριστου [5%] | ~ 2347 χριστου 1 *KA, B* [2%] *NU* | 1234567 χριστου *D* [1%]

⁷ και οτε *f³⁵* (90.7%) *HF, RP, OC, TR, CP* | 1 οτι (1.1%) | ~ 2 δε *KA, B* (7.6%) *NU* | conflation (0.4%) | a long addition *D*

⁸ ιεροσολυμα *f³⁵ D* [98%] *HF, RP, OC, TR, CP* | ιερουσαλημ *ϕ⁴⁵ KA, B* [2%] *NU*

⁹ εισηλθες προς ανδρας ακροβυστιαν εχοντες και συνεφαγες *f³⁵ KA, D* [20%] *NU* | ~ 2345167 [71%] *HF, RP, OC, TR, CP* | ~ 234516 συνεφαγεν [8%] | εισηλθεν 23456 συνεφαγεν *ϕ⁴⁵ vB* [1%]

¹⁰ ο *f³⁵* [95%] *HF, RP, OC, TR, CP* | --- *ϕ⁴⁵ KA, B, D* [5%] *NU*

¹¹ ο *f³⁵* [95%] *HF, RP, OC, TR, CP* | --- *ϕ⁴⁵ KA, B, D* [5%] *NU*

¹² της γης *rell* | --- [20%]

¹³ πετεινα *rell* | πετηνα [20%] | πετινα *κ* [1%]

¹⁴ δε *f³⁵ D* [95%] *HF, RP, OC, TR, CP* | 1 και *KA, B* [5%] *NU*

¹⁵ παν *f³⁵* [94%] *HF, RP, OC, TR, CP* | --- *ϕ⁴⁵ KA, B, D* [5%] *NU* | τι [1%]

¹⁶ μοι *f³⁵* [97%] *HF, RP, OC, TR, CP* | --- *ϕ⁴⁵ KA, B, D* [3%] *NU*

¹⁷ εκ δευτερου φωνη *f³⁵ B* [20%] | ~ 312 *ϕ⁴⁵ KA* [80%] *HF, RP, OC, TR, CP, NU* | 3 *D*

¹⁸ παλιν ανεσπασθη *f³⁵* [97%] *HF, RP, OC, TR, CP* | ~ 21 *KA, B, D* [3%] *NU*

¹⁹ ημην *f³⁵ ϕ⁴⁵* [90%] *HF, RP, OC, TR, CP* | ημεν *KA, B, D* [5%] *NU* | ημιν [5%]

²⁰ μοι το πνευμα *f³⁵* [97%] *HF, RP, OC, TR, CP* | ~ 231 *ϕ⁴⁵ KA, B, D* [3%] *NU*

²¹ διακρινομενον *f³⁵* [90%] *HF, RP, OC, TR, CP* | διακριναντα *A(B)* [3%] *NU* | διακρινοντα *κ* [2%] | διακρινομενος [5%] | --- *D*

²² δε *f³⁵ KA, B, D* [30%] *NU* | τε [70%] *HF, RP, OC, TR, CP*

²³ τον *f³⁵ KA, B* [99%] *HF, RP, OC, TR, CP, NU* | --- *ϕ⁴⁵ D* [1%]

²⁴ αυτω *f³⁵ D* [98%] *HF, RP, OC, TR, CP* | --- *KA, B* [2%] *NU*

²⁵ ιοππην *f³⁵ KA, B, D* [20%] *NU* | 1 ανδρας [80%] *HF, RP, OC, TR, CP*

ἐπικαλούμενον Πέτρον, **14** ὃς λαλήσει ῥήματα πρὸς σε ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. > **15** Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ’ αὐτούς, ὥσπερ καὶ ἐφ’ ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. **16** Ἐμνήσθην¹ δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ² Κυρίου, ὡς ἔλεγεν ὅτι³ ᾿Ιωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε⁴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. > **17** Εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασι ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν,⁵ ἐγὼ⁶ τίς ἤμην δυνατὸς κωλύσαι τὸν Θεόν; > **18** Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἠσύχασαν καὶ ἐδόξαζον⁷ τὸν Θεόν, λέγοντες, «Ἄραγε⁸ καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωὴν.»⁹

Enter Barnabas

19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διήλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. **20** Ἦσαν δὲ τινες ἐξ αὐτῶν, ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες¹⁰ εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν¹¹ πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν. **21** Καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ’ αὐτῶν,¹² πολὺς τε ἀριθμὸς¹³ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον. **22** Ἦκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὅσα τῆς ἐκκλησίας τῆς¹⁴ ἐν Ἱεροσολύμοις¹⁵ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν¹⁶ ἕως Ἀντιο-χείας.¹⁷ **23** ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν¹⁸ τοῦ Θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ Κυρίῳ **24** (ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου καὶ πίστεως). Καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ Κυρίῳ.

25 Ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας¹⁹ ἀναζητῆσαι Σαῦλον, **26** καὶ εὐρῶν²⁰ ἤγαγεν²¹ εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐγένετο δὲ αὐτούς²² ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι²³ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν. Χρηματίσαι τε πρῶτον²⁴ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς.

Enter Agabus

27 Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις, κατήλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. **28** Ἀναστὰς δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμανεν διὰ τοῦ Πνεύματος λιμὸν μέγαν²⁵ μέλλειν

¹ ἐμνησθην *rell* | ἐμνησθη [13%] | ἐμνησθημεν A

² του *f*³⁵ *KA,B,D* [40%] NU | --- [60%] HF,RP,OC,TR,CP

³ οτι *f*³⁵ [25%] | --- *KA,B,D* [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ βαπτισθησεσθε *rell* | βαπτισθησεσθαι *KA,D* [10%]

⁵ ησουν *f*³⁵ [25%] | 1 χριστον *KA,B,D* [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ εγω *f*³⁵ *KA,B* [20%] NU | 1 δε [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁷ εδοξαζον *f*³⁵ A [70%] HF,RP,OC,TR,CP | εδοξασαν *KB* [30%] NU | εδοξαν D

⁸ αραγε *f*³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | αρα *KA,B,D* [4%] NU

⁹ εδωκεν εἰς ζωνην *f*³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 *KA,B,D* [4%] NU

¹⁰ εἰσελθοντες *f*³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ελθοντες *KA,B,D* [10%] NU

¹¹ ελαλουν *f*³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και *KA,B* [3%] NU

¹² αυτων *rell* | 1 του ιασθαι αυτους [5%] CP

¹³ αριθμος *f*³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ο *KA,B* [2%] NU

¹⁴ της *f*³⁵ A,D [85%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ουσης *KB* [15%] NU

¹⁵ ιεροσολυμοις *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ιερουσαλημ *ϕ*⁴⁵ *KA,B,D* [5%] NU

¹⁶ διελθειν *f*³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- *KA,B* [3%]

¹⁷ εως αντιοχειας *rell* | εἰς αντιοχειαν CP

¹⁸ χαριν *f*³⁵ D [99%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 την *KA,B* [1%] [NU]

¹⁹ ο βαρναβας *f*³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁵ *KA,B(D)* [4%] NU

²⁰ ευρων *f*³⁵ *KA,B,D* [25%] HF,RP,NU | 1 αυτον [75%] OC,TR,CP

²¹ ηγαγεν *f*³⁵ *ϕ*⁴⁵ *KA,B,D* [40%] NU | 1 αυτον [60%] HF,RP,OC,TR,CP (OC is in small print)

²² αυτους *f*³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτοις *ϕ*⁴⁵ [4%] | αυτοις και *KA,B* [4%] NU | οιτινες D

²³ συναχθηναι *f*³⁵ (D) [80%] HF,RP | 1 εν *f*^{35pt} *ϕ*⁴⁵ *KA,B* [20%] OC,TR,CP,NU (OC is in small print) [Since Greek nouns and adjectives have case endings, that signal grammatical function, a preposition is often implicit in the case ending, as in this case. Making the preposition explicit affects neither the meaning nor a translation, so we have two ways of saying the same thing. If the longer form were original, why would anyone delete the preposition? Adding the preposition to the shorter form would be a ‘natural’.]

²⁴ πρωτον *f*³⁵ A(D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP | πρωτος *ϕ*⁴⁵ *KB* [2%] NU

²⁵ μεγαν *f*³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | μεγαλην *ϕ*⁴⁵ *KA,B* [4%] NU

ἔσεσθαι ἐφ' ὄλην τὴν οἰκουμένην (ὅστις¹ καὶ² ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος).³ **29** Τῶν δὲ μαθητῶν, καθὼς εὐπορεῖτό⁴ τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· **30** ὁ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

Enter Herod

12:1 Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαι τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. **2** Ἀνεῖλεν δὲ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου, μαχαίρα.⁵ **3** Καὶ ἰδὼν⁶ ὅτι ἀρεστόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον (ἦσαν δὲ αἱ⁷ ἡμέραι τῶν ἀζύμων) **4**—ὄν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ.

Enter angel

5 Ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ, προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενῆς⁸ γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ⁹ αὐτοῦ. **6** Ὅτε δὲ ἐμελλεν¹⁰ προάγειν αὐτὸν¹¹ ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἀλύσειν δυσίν, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακὴν. **7** Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκίματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, «Ἀνάστα ἐν τάχει,» καὶ ἐξέπεσον¹² αὐτοῦ αἱ ἀλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. **8** Εἶπεν τε¹³ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν, «Περιζῶσαι¹⁴ καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου.» Ἐποίησεν δὲ οὕτως. Καὶ λέγει αὐτῷ, «Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι.» **9** Καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει¹⁵ αὐτῷ,¹⁶ καὶ οὐκ ἤδει¹⁷ ὅτι ἀληθές ἐστιν τὸ γινόμενον¹⁸ διὰ¹⁹ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὄραμα βλέπειν. **10** Διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον²⁰ ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρὰν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἣτις αὐτομάτη²¹ ἠνοίχθη²² αὐτοῖς· καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.

Enter Rhoda

11 Καὶ ὁ Πέτρος, γενόμενος ἐν ἑαυτῷ,²³ εἶπεν, «Νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν²⁴ Κύριος

¹ οστις f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ητις KA,B,D [5%] NU

² και f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,D [5%] NU

³ καισαρος f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁵KA,B,D [3%] NU

⁴ ευπορειτο f³⁵ A,B [71%] HF,RP,CP,NU | ηυπορειτο [25%] OC,TR | ευπορουντο D | ευποριτο K | four other variants [3%]

⁵ μαχαιρα f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | μαχαιρη KA,B [2%] NU

⁶ και ιδων f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 δε Ϝ⁴⁵KA,B [5%] NU

⁷ αι f³⁵ A,D [50%] HF,RP,OC[NU] | --- Ϝ^{45v}KB [50%] TR,CP

⁸ εκτενης f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | εκτενωσ KA,B [2%] NU | εν εκτενεια D

⁹ υπερ f³⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR | περι KB,D [5%] CP,NU

¹⁰ εμελλεν f³⁵ A,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP | ημελλεν KB [35%] NU

¹¹ προαγειν αυτον f³⁵ D [25%] | ~ 21 [58%] HF,RP,OC,TR | προαγαγειν 2 A [2%] CP,NU | προσαγειν 2 K [8%] | προσαγαγειν 2 B [1%] | ~ 2 προαγαγειν [5%] | two other variants [1%]

¹² εξεπεσον *rell* | εξεπεσαν KA,B,D [5%] NU | εξεπεσων [3%]

¹³ τε f³⁵ KA [85%] HF,RP,OC,TR,CP | δε B,D [15%] NU

¹⁴ περιζωσαι f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ζωσαι KA,B,D [5%] NU

¹⁵ ηκολουθει *rell* | ηκολουθη [15%] | ηκολουθι K [1%]

¹⁶ αυτω f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,D [3%] NU

¹⁷ ηδει *rell* | ηδη [12%] | ηδι K | two other variants

¹⁸ γινομενον *rell* | γενομενον [5%] CP | γεινομενον B,D

¹⁹ δια *rell* | υπο A [20%]

²⁰ ηλθον *rell* | ηλθαν KA,B [1%] NU

²¹ αυτοματη *rell* | αυτοματι [15%]

²² ηνοιχθη f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ηνοιγη A [5%] NU | ηνυγη KB,D | ηνυχη [4%]

²³ γενομενος εν εαυτω f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 KA,D [5%] NU | ~ 2 αυτω I B

²⁴ εξαπεστειλεν f³⁵ KA [96%] HF,RP,OC,TR,CP | I ο B [4%] [NU]

τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλετό¹ με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς² προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.» **12** Συνιδὼν τε³ ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν⁴ Μαρίας, τῆς μητρὸς Ἰωάννου (τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου), οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι⁵ καὶ προσευχόμενοι. **13** Κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου⁶ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσῆλθεν παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη. **14** Καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἠνοιξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἐστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. **15** Οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον,⁷ «Μαίνη.» Ἡ δὲ δυσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Οἱ δὲ⁸ ἔλεγον, «Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν.»⁹ **16** Ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενεν κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδον¹⁰ αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. **17** Κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῆ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς¹¹ πῶς ὁ Κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν¹² ἐκ τῆς φυλακῆς. Εἶπεν δέ,¹³ «Ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα.» Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον.

Poor guards

18 Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. **19** Ἡρώδης δέ,¹⁴ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὐρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι. Καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν¹⁵ Καισάρειαν διέτριβεν.

Herod gets his 'comeuppance'

20 Ἦν δὲ ὁ Ἡρώδης¹⁶ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν τε¹⁷ παρήσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες Βλάστον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἤτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφουσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. **21** Τακτῆ δὲ ἡμέρα ὁ Ἡρώδης, ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν καὶ¹⁸ καθίσας¹⁹ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. **22** Ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει,²⁰ «Θεοῦ φωνή²¹ καὶ οὐκ ἀνθρώπου.» **23** Παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκεν²² δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ γενόμενος σκοληκόβρωτος,²³ ἐξέψυξεν.

24 Ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ ἠύξανεν καὶ ἐπληθύνετο.

The Gentile Church

12:25 Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἀντιόχειαν,²⁴ πληρώσαντες τὴν διακονίαν,

¹ ἐξειλετο *rell* | ἐξειλατο *NA,B,D* [13%] *NU* | ἐξηλατο [7%] | ἐξιλατο [1%] | ἐρρυσατο [5%]

² τῆς *rell* | --- *CP*

³ τε *rell* | δε *A* [15%] | καὶ *D* | 1 ο πετρος [13%]

⁴ οικίαν *f³⁵* [98%] *HF,RP,OC,TR,CP* | 1 τῆς *NA,B,D* [2%] *NU*

⁵ συνηθροισμενοι *rell* | 1 ἀδελφοι [5%] *CP*

⁶ του πετρου *f³⁵* [90%] *HF,RP,TR,CP* | αυτου *NA,B,D* [10%] *OC,NU*

⁷ ειπον *rell* | ειπαν *NA,B* [2%] *NU* | ελεγον *D^v* | two other variants [1%]

⁸ δε *rell* | δ *TR*

⁹ αυτου εστιν *f³⁵* *D* [99%] *HF,RP,OC,TR,CP* | ~ 21 *NA,B* [1%] *NU*

¹⁰ ειδον *rell* | ειδαν *A,B* [1%] *NU* | ιδον [8%] | καὶ ιδοντες *D*

¹¹ αυτοις *f³⁵* *B,D* [97%] *HF,RP,OC,TR,CP[NU]* | --- *NA* [3%]

¹² αυτον εξηγαγεν (*A*) *rell* | ~ 21 [13%] *OC*

¹³ δε *f³⁵* *D* [97%] *HF,RP,OC,TR,CP* | τε *ϕ⁴⁵* *NA,B* [3%] *NU*

¹⁴ δε *rell* | τε *A* [5%] *CP*

¹⁵ την *f³⁵* [90%] *HF,RP,OC,TR,CP* | --- *ϕ⁴⁵* *NA,B,D* [10%] *NU*

¹⁶ ο ηρωδης *f³⁵* [85%] *HF,RP,TR,CP* | 2 [11%] *OC* | --- *NA,B(D)* [4%] *NU*

¹⁷ τε *f³⁵* [20%] *OC,CP* | δε *NA,B(D)* [70%] *HF,RP,TR,NU* | --- [10%]

¹⁸ και *f³⁵* *A,D* [95%] *HF,RP,OC,TR,CP[NU]* | --- *NB* [5%]

¹⁹ καθισας *rell* | καθησας [20%]

²⁰ επεφωνει *rell* | επεφωνη [18%]

²¹ θεου φωνη *f³⁵* *NA,B(D)* [20%] *OC,TR,NU* | ~ 21 [78%] *HF,RP,CP* | ~ 2 κυριου [2%]

²² εδωκεν *f³⁵* *D* [96%] *HF,RP,CP* | 1 την *NA,B* [4%] *OC,TR,NU*

²³ σκοληκοβρωτος *rell* | σκοληκωβρωτος *CP* | σκολικοβρωτος [9%] | σκολικοβρωτος [5%] | four further spellings *D* [4%]

²⁴ 1) εις αντιοχειαν (*f³⁵*=27.8%) (5.1%)

2) απο ιερουσαλημ (*f³⁵*=8.9%) *D* (10.9%)

3) απο ιερουσαλημ εις αντιοχειαν (*f³⁵*=12.7%) (7.3%)

4) εξ ιερουσαλημ (*f³⁵*=1.3%) *NA* (3.6%) *OC,TR*

συμπαλαβόντες καὶ¹ Ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

Missionary journey I—Barnabas and Saul→Paul

13:1 Ἦσαν δέ τινες² ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφήται καὶ διδάσκαλοι· ὁ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν (ὁ καλούμενος³ Νίγερ) καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος,⁴ Μαναὴν τε (Ἡρώδου τοῦ τετράρχου⁵ σύντροφος) καὶ Σαῦλος. **2** Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, «Ἀφορίσατε⁶ δὴ μοι τὸν⁷ Βαρνάβαν καὶ τὸν⁸ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς.» **3** Τότε, νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς,⁹ ἀπέλυσαν.

- 5) εἰς ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν (F³⁵=11.4%) (12.2%) CP
 6) εἰς ἱερουσαλημ (F³⁵=36.7%) B (60%) RP, HF, NU [15 out of 29 F³⁵ MSS are at M. Lavras!]
 7) εἰς ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν (F³⁵=1.3%) (0.6%)
 (one other reading) (0.2%)

This is the only place in the whole NT that Family 35 splinters (everywhere else there are only two main variants). Besides the 61 MSS plus two fragments that were fully collated, I spot-checked a further 27. Those 90 MSS represent the total of family representatives that are presently available (with the exception of GA 1400 whose microfilm is very hard to read). Here is the evidence from those 90 MSS (those within braces were spot-checked).

εἰς αντιοχειαν	141,204,328,394,801,928,986,1140,1247,1249,1482,1723,1725,1732,1749,1761,1855,1856,1876,1897,2080,2255, 2261,2378,2431,2441
απο ἱερουσαλημ	18,386,1100,2554 {634,1101,1733,2303}
απο ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν	444,1058,1548,2587 {664,1400,1752,1763,2221,2704}
εἰς ἱερουσαλημ	1865
εἰς ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν	604,1865 ^c {432,1767,1768}
εἰς ἱερουσαλημ	35 ^c ,149,201,757,824,1040,1072,1075,1248,1503,1508,1617,1619,1628,1636,1637,1656,1723 ^c ,1740,1746,1864,1892,2352,2431 ^c ,2466,2723 {1618,1737,1748,2653,2691}
εἰς ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν	35 (not a conflation, because it is nonsense; the copyist knew both readings and recorded them both)
Lacking:	1652,2218 {206 ^{s,fr} ,1745 ^{fr} ,1754 ^{s,fr} ,1766 ^{fr} ,1858 ^{fr} ,2175 ^{fr} ,2289 ^{fr} ,2626 ^{fr} ,2777 ^{fr} ,2778 ^{fr} , 2926 ^{s,fr} }

Totals: εἰς αντιοχειαν = 26
 απο ἱερουσαλημ = 8
 απο ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν = 10
 εἰς ἱερουσαλημ = 1
 εἰς ἱερουσαλημ εἰς αντιοχειαν = 4
 εἰς ἱερουσαλημ = 28
 Lacking = 13

Comment: The first five readings are votes against the sixth, so the vote is 49:28. However, 15 of the 28 are from the M. Lavras monastery (Mt. Athos), which probably indicates a common influence. The vote for the sixth reading should probably be reduced, making the advantage of the first reading all the stronger (if the 15 represent 5 exemplars, the vote would be 49:18). The reading of the archetype is the first, εἰς αντιοχειαν. Within the context, 'to Jerusalem' is nonsense. For a complete discussion, please see my article, "Where to Place a 'Comma'—Acts 12:25".

¹ καὶ F³⁵ [98%] HF, RP, OC, TR, CP | --- XA, B [2%] NU | τον D

² τινες F³⁵ [96%] HF, RP, OC, TR, CP | --- XA, B, D [4%] NU

³ καλούμενος *rell* | επικαλούμενος D [1%] OC

⁴ κυρηναῖος *rell* | κυριναῖος [20%]

⁵ τετράρχου F³⁵ A, C, D [99%] HF, RP, OC, TR, CP | τετρααρχου X, NU | τραρχου B

⁶ αφορίσατε *rell* | αφορησατε [13%] | two other spellings C [1%]

⁷ τον *rell* | 1 τε [5%] TR

⁸ τον F³⁵ X [93%] HF, RP, OC, TR, CP | --- A, B, C, D [7%] NU

⁹ τας χεῖρας αυτοῖς (XC) *rell* | ~ 312 [20%] OC

1st stop—Cyprus

4 Οὗτοι¹ μὲν,² ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου,³ κατήλθον εἰς τὴν⁴ Σελεύκειαν.⁵ ἐκεῖθεν⁶ τε⁷ ἀπέπλευσαν εἰς τὴν⁸ Κύπρον. 5 Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι,⁹ κατήγγελλον¹⁰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων (εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην). 6 Διελθόντες δὲ¹¹ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗρόν¹² τινα μάγον, ψευδοπροφήτην, Ἰουδαῖον ᾧ ὄνομα Βαρῆσου, ¹³ 7 ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ, Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. Οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπέζητησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. 8 Ἀντίστατο δὲ αὐτοῖς Ἑλύμας ὁ μάγος (οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ), ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως.

9 Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου καὶ¹⁴ ἀτενίσας εἰς¹⁵ αὐτὸν 10 εἶπεν· «ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύση¹⁶ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς¹⁷ Κυρίου τὰς εὐθείας; 11 Καὶ νῦν ἰδοῦ, χεὶρ¹⁸ Κυρίου ἐπὶ σὲ καὶ ἔση τυφλός, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ.» Παραχρῆμα δὲ¹⁹ ἐπέπεσεν²⁰ ἐπ’ αὐτὸν ἀγλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. 12 Τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονός ἐπίστευσεν, ἐκκληττόμενος²¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου.

On to Pisidian Antioch

13 Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν²² Παῦλον ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας (Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ’ αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα).²³ 14 Αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας.²⁴ καὶ εἰσελθόντες²⁵ εἰς τὴν συναγωγὴν τῆ ἡμέρα τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. 15 Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχισυναγωγοί,²⁶ λέγοντες, «Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ²⁷ ἔστιν λόγος ἐν ὑμῖν²⁸ παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε.»

Paul expounds the Gospel

16 Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν· «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβού-

¹ οἱ τοῖς f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | αὐτοὶ 8A,C,B [4%] NU | οἱ D

² μὲν f³⁵ [20%] | 1 σὺν 8A,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ πνεύματος τοῦ ἁγίου f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 31 8A,B,C [5%] NU | 13 D

⁴ τὴν f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B,C,D [13%] NU

⁵ σελευκειαν *rell* | σελευκιαν 8A,C,D [25%]

⁶ ἐκεῖθεν *rell* | κακεῖθεν [30%]

⁷ τε f³⁵ 8A,B,C [27%] OC,TR,CP,NU | δε [72%] HF,RP | --- D [1%]

⁸ τὴν f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B,C,D [7%] NU

⁹ σαλαμῖνι *rell* | σαλαμῖνη 8A [15%] | σαλαμῖνι B,D | four further spellings [3%]

¹⁰ κατήγγελλον *rell* | κατήγγελον [7%] | κατηγγείλαν D [9%]

¹¹ δε f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ὁλην 8A,B,C,D [10%] NU

¹² εὗρον f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ἀνδρα 8A,B,C,D [7%] NU

¹³ βαρησου f³⁵ A [79%] HF | βαρησους B,C [20%] RP,OC,TR,CP | βαρησου 8 [1%] NU | βαρησουσα D

¹⁴ καὶ f³⁵ 8⁴⁵ D [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B,C [10%] NU

¹⁵ εἰς *rell* | πρὸς OC

¹⁶ παύση *rell* | παυη [10%] | παυσει [2%] | παυει [2%]

¹⁷ ὁδοὺς f³⁵ A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τοῦ 8B[NU]

¹⁸ χεὶρ f³⁵ 8⁴⁵ 8A,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 τοῦ [5%] TR

¹⁹ δε f³⁵ A,B [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τε 8⁴⁵ 8C [2%] NU | --- D [1%]

²⁰ ἐπέπεσεν f³⁵ C [96%] HF,RP,TR,CP | ἐπεσεν 8^{45v} 8(A)B [4%] OC,NU

²¹ ἐκκληττομενος f³⁵ B [35%] | ἐκκλητσομενος 8^{45v} 8(A)C,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²² τὸν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- (8^{45v}) 8A,B,C,D [5%] NU

²³ ἱεροσόλυμα *rell* | ἱερουσαλημ CP

²⁴ τῆς πισιδίας f³⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τὴν πισιδίαν (8⁴⁵) 8A,B,C [2%] NU

²⁵ εἰσελθοντες f³⁵ A,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | ἐλθοντες 8B,C [2%]

²⁶ πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχισυναγωγοί f³⁵ [20%] | ~ 3412 8A,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²⁷ εἰ f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τις 8A,B,C,D [5%] NU

²⁸ λόγος ἐν ὑμῖν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 8A,B,C [10%] NU | λόγου σοφίας ἐν ὑμῖν D

μενοι τὸν Θεόν, ἀκούσατε. **17** Ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου¹ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὑψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ² ἐν γῆ Αἰγύπτῳ,³ καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. **18** Καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ⁴ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. **19** Καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῆ Χαναάν, κατεκληρονόμησεν⁵ αὐτοῖς⁶ τὴν γῆν αὐτῶν. **20** Καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα⁷ ἔδωκεν κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ⁸ προφήτου. **21** Κά-κειθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαούλ, υἱὸν Κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμίν,⁹ ἔτη τεσσαράκοντα.¹⁰ **22** Καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἠγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαυιδ¹¹ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, «Εὗρον Δαυιδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου.» **23** Τούτου ὁ Θεός, ἀπὸ τοῦ σπέρματος, κατ' ἐπαγγελίαν, ἤγαγεν¹² τῷ Ἰσραὴλ σωτηρίαν,¹³ **24** προ-κηρύξαντος Ἰωάννου, πρὸ προσώπου τῆς εισόδου αὐτοῦ, βάπτισμα μετανοίας τῷ¹⁴ Ἰσραὴλ. **25** Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ¹⁵ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν· «Τίνα με¹⁶ ὑπονοεῖτε εἶναι;¹⁷ Οὐκ εἰμι ἐγώ—ἀλλ' ἰδοῦ, ἔρχεται μετ' ἐμέ, οὗ οὐκ εἰμι ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.»

26 »Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν· ὑμῖν¹⁸ ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη.¹⁹ **27** Οἱ γὰρ κατοικοῦντες²⁰ Ἱερουσαλήμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν. **28** Καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες, ἠτήσαντο Πιλάτον ἀναιρε-θῆναι αὐτόν. **29** Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα²¹ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. **30** Ὁ δὲ Θεὸς ἠγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **31** ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οἵτινές²² εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν.

32 »Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα· τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, **33** ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν,²³ ἀναστήσας Ἰησοῦν· ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται.²⁴ «Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά²⁵ σε.» **34** Ὅτι δὲ ἀνέστησεν

¹ τουτου f³⁵ [95%] HF,RP | 1 ισραηλ NA,C,D [4%] OC,TR,CP,NU | του ισραηλ B [1%]

² εν τη παροικια *rell* | --- CP

³ αιγυπτω f³⁵ C,D [85%] HF,RP,OC,TR,CP | αιγυπτου NA,B [15%] NU

⁴ τεσσαρακονταετη f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσαρακονταετη NA,B [2%] NU | τεσσαρακονταετην C | ετη μ D

⁵ κατεκληρονομησεν f³⁵ NA,B,C [95%] HF,RP,OC,NU | κατεκληροδοτησεν [5%] TR,CP

⁶ αυτοις f³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NB,D [3%] NU

⁷ και μετα ταυτα ως ετεσιν τετρακοσιοις και πεντηκοντα f³⁵ (91.6%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 5 τριακοσιοις 7-8 (1.1%) | ~ 45678123 NA,B,C (5.5%) NU | ~ 4-8,1 (0.6%) | ~ 5-8,1 (0.6%) | 1 εως 5 υ' 7 ν' D | two other variants (0.6%)

⁸ του f³⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- NA,B [2%]

⁹ βενιαμιν *rell* | βενιαμειν NA,B,C [3%] | βενιαμιν [13%]

¹⁰ τεσσαρακοντα f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσαρακοντα NA,B,C [2%] NU | μ D [1%]

¹¹ αυτοις τον δαυιδ f³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 NA,B [2%] NU | ~ 31 D (TR, not CP, has Δαβιδ throughout.)

¹² ηγαγεν f³⁵ NA,B [75%] HF,RP,OC,NU | ηγειρεν C,D [25%] TR,CP

¹³ σωτηριαν f³⁵ [80%] HF,RP,OC | σωτηρα ιησουν NA,B,C(D) [15%] TR,CP,NU | σωτηρα [5%]

¹⁴ τω f³⁵ [80%] HF,RP | παντι 1 A [1%] | παντι 1 λαω NB,C,D [19%] OC,TR,NU | παντι 1 λαω του CP

¹⁵ ο f³⁵ [65%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C,D [35%] NU

¹⁶ τινα με f³⁵ B⁴⁵C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τι εμε NA,B [2%] NU

¹⁷ ειναι *rell* | --- [14%]

¹⁸ υμιν f³⁵ B⁴⁵C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ημιν NA,B(D) [4%] NU

¹⁹ εξαπεσταλη f³⁵ NA,B,C [30%] NU | απεσταλη B⁴⁵D [70%] HF,RP,OC,TR,CP

²⁰ κατοικουντες f³⁵ C [30%] HF,CP | 1 εν NA,B,D [70%] RP,OC,TR,NU

²¹ παντα f³⁵ NA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU | απαντα [5%] TR

²² οιτινες f³⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 νυν B⁴⁵(N)A,C [5%] [NU] | 1 αχρι νυν D [1%]

²³ αυτων ημιν f³⁵ (96%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] | 1 υμιν (1.1%) | 1 (1.3%) | ημων NA,B,C,D (1.5%) | one other variant

²⁴ τω δευτερω γεγραπται f³⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 B⁴⁵NA,B,C [4%] NU | 23 (D) [10%]

²⁵ γεγεννηκα *rell* | γεγενηκα [18%]

αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν¹ εἰς διαφθοράν, οὕτως εἶρηκεν ὅτι «Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά.» **35** Διὸ² καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει, «Οὐ δώσεις τὸν Ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.» **36** Δαυὶδ μὲν γάρ, ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδεν διαφθοράν· **37** ὃν δὲ³ ὁ Θεὸς ἤγειρεν οὐκ εἶδεν διαφθοράν. **38** Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται· **39** καὶ⁴ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν⁵ νόμῳ Μωϋσέως⁶ δικαιοθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται. **40** Βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ⁷ ἐφ' ὑμᾶς⁸ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις· **41** ᾗ ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε⁹ καὶ ἀφανίσθητε· ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι¹⁰ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν¹¹ ᾧ¹² οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν.» »

The reaction

42 Ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων,¹³ παρεκάλουν τὰ ἔθνη¹⁴ εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα.¹⁵ **43** Λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, οἵτινες

¹ υποστρεφειν *rell* | 1 αυτον CP

² διο *f*³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | διοτι *NA,B* [2%] NU | --- D

³ ον δε *rell* | ο 2 D | --- [20%]

⁴ και *f*³⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- *NA,C* [2%]

⁵ εν *f*³⁵ *NA,B,C,D* [20%] NU | 1 τω [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁶ μουσεως *f*³⁵ [25%] | μουσεως *NB,C* [35%] HF,RP,OC,CP,NU | μωσεως A,D [40%] TR

⁷ επελθη *rell* | επελθοι [2%] CP | απελθη *κ*

⁸ εφ υμας *f*³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- *NB,D* [3%] NU

⁹ θαυμασατε *f*³⁵ A,B,D [91%] HF,RP,OC,TR,NU | θαυμασατε *κ* [1%] | θαυμασαται C [1%] | 1 και επιβλεψατε [3%] CP | επιβλεψατε και 1 [4%]

¹⁰ εγω εργαζομαι *f*³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 A,B,D [3%] NU | ο 121 *κ*

¹¹ υμων *f*³⁵ D [95%] HF,RP,CP | 1 εργον *NA,B,C* [5%] OC,TR,NU

¹² ω *f*³⁵ [25%] OC,TR | ο *NA,B,C,D* [70%] HF,RP,CP,NU | ος [5%]

¹³ 1) δε εκ της συναγωγης των ιουδαιων *f*³⁵ (60.2%) HF,RP,TR

2) δε αυτων *NA,B,C,D* (16.2%) NU

3) δε αυτων εκ της συναγωγης των ιουδαιων (20.8%) OC,CP

4) δε αυτων εκ της συναγωγης (2.3%)

(two other readings) (0.4%)

I believe this variant set must be considered along with the presence of τα εθνη after παρεκαλουν, but *TuT* does not include the second set. However, from UBS³ it appears that virtually the same roster of witnesses, including the three ancient versions (!), read variant 2) and omit “the Gentiles”. Where then is the Subject of the main verb παρεκαλουν? Presumably for those witnesses it would be the Jews and proselytes who had just heard Paul and wanted to hear it all over again the next Sabbath. So why are they (Jews and proselytes) mentioned overtly again in verse 43? And on what basis would the whole city show up the next week (v. 44)? But to go back to verse 42, why would the first hearers want to hear the same thing (τα ρηματα ταυτα) again anyway? The really interested ones stuck with Paul and Barnabas to learn more (v. 43), just as we would expect. The witnesses to variants 1) and 3) join in support of “the Gentiles”, giving us a strong majority (over 80%). So the Subject of παρεκαλουν is τα εθνη—**they** want a chance to hear the Gospel too, and the whole city turns out. It fits the context perfectly. So, variant 3) appears to be a conflation and the basic reading is variant 1).

The witnesses to variant 3), because they have “the Gentiles”, are really on the side of variant 1), not 2), so presumably 1) may be viewed as having 80% attestation. For the witnesses to variant 1) the antecedent or referent of εξιοντων must be Paul’s group, since the Gentiles would presumably address their request to the teacher.

In variant 2) αυτων presumably serves as Subject of both the participle and the main verb, but in that event the main verb should take precedence and the pronoun should be nominative, not genitive. However one might explain the motivation for such a change—from 1) to 2) and deleting “the Gentiles”—variant 2) is evidently wrong, even though attested by the three ancient versions. Perhaps someone faced with variant 1) took “of the Jews” to be the referent of the participle instead of modifying “synagogue” (like NKJV), and thought it should be Subject of the main verb as well—then, of course, “the Gentiles” were in the way and were deleted. Then 1) might have been shortened to 2) for ‘clarity’.

¹⁴ τα εθνη *f*³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | --- *NA,B,C,D* [15%] NU

¹⁵ τα ρηματα ταυτα *f*³⁵ *NA,B,C* [50%] HF,OC,TR,NU | 12 [50%] RP | ~ 1 αυτα 2 CP | 23 D

προσλαλοῦντες¹ ἔπειθον ἐπιμένειν αὐτοῦς² τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. **44** Τῷ τε³ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.⁴ **45** Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ⁵ Παύλου λεγομένοις,⁶ ἀντιλέγοντες καὶ⁷ βλασφημοῦντες.

46 Παρρησιασάμενοι δὲ⁸ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον·⁹ «Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ¹⁰ ἀπωθεισθε¹¹ αὐτόν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. **47** Οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος· «Τέθεικά¹² σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.» **48** Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον,¹³ καὶ ἐδόξαζον¹⁴ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου·¹⁵ καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

49 Διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. **50** Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ¹⁶ τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν¹⁷ Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν. **51** Οἱ δὲ ἐκτιναζάμενοι¹⁸ τὸν κονιορτὸν¹⁹ τῶν ποδῶν αὐτῶν²⁰ ἐπ' αὐτοῦς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. **52** Οἱ δὲ²¹ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ Πνεύματος Ἁγίου.

Iconium

14:1 Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. **2** Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες²² Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. **3** Ἰκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι²³ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ,²⁴ διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. **4** Ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. **5** Ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων, σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι²⁵ αὐτούς, **6** συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας—Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον—**7** κακεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι.²⁶

¹ προσλαλοῦντες f³⁵ [95%] HF,RP | 1 αυτοῖς NA,B,C,D [5%] OC,TR,CP,NU

² επιμενειν αυτους f³⁵ [20%] | ~ 21 [64%] HF,RP,TR,CP | ~ 2 προσμενειν (K)(A),B,C,D [15%] OC,NU | προσμενειν 2 [1%]

³ τε f³⁵ B [90%] HF,RP,OC,CP | δε NA,D [10%] TR,NU

⁴ θεου f³⁵ B,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | κυριου NA,D [4%] NU

⁵ του f³⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B [3%] NU

⁶ λεγομενοις f³⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | λαλουμενοις NA,B [3%] NU

⁷ αντιλεγοντες και f³⁵ D (80%) HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C (19.6%) NU | one other variant (0.4%)

⁸ δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | τε NA,B,C,D [4%] NU

⁹ ειπον rell | ειπαν NA,B(D) [3%] NU

¹⁰ δε f³⁵ P⁴⁵A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KB,D [1%] NU

¹¹ απωθεισθε rell | αποθεισθε [20%] | απωθεισθαι (K)A,C,D [5%]

¹² τεθεικα rell | τεθηκα [20%] | τεθικα K

¹³ εχαιρον f³⁵ NA,B,C,D [49%] OC,TR,NU | εχαιρεν [50%] HF,RP,CP | two other variants [1%]

¹⁴ εδοξαζον rell | εδοξαζεν [30%] | εδεξαντο D,OC

¹⁵ κυριου rell | θεου B,D [15%] | θεον [6%]

¹⁶ και f³⁵ K [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- A,B,C,D [5%] NU

¹⁷ τον f³⁵ [78%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁵NA,B,C,D [22%] NU

¹⁸ εκτιναζαμενοι rell | εκτειναζαμενοι [15%]

¹⁹ κονιορτον rell | 1 απο [22%]

²⁰ αυτων f³⁵ D [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [10%] NU

²¹ δε f³⁵ KC,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τε A,B [3%] NU | γε P⁴⁵

²² απειθουντες f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | απειθησαντες (K)A,B(C) [5%] NU | D is wild

²³ μαρτυρουντι rell | 1 επι KA[NU]

²⁴ αυτου f³⁵ NA,B,D [90%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 και C [10%] TR

²⁵ λιθοβολησαι rell | λιθοβολισαι [14%]

²⁶ ησαν ευαγγελιζομενοι f³⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,D [5%] NU

Lystra

8 Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος¹ τοῖς ποσὶν ἐκάθητο (χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων,² ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει).³ **9** Οὗτος ἤκουεν⁴ τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει⁵ τοῦ σωθῆναι, **10** εἶπεν μεγάλη τῆ⁶ φωνῆ,⁷ «Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός.»⁸ Καὶ ἤλλατο⁹ καὶ περιεπάτει. **11** Οἱ δὲ¹⁰ ὄχλοι, ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ¹¹ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν¹² Λυκαονιστὶ λέγοντες, «Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς.» **12** Ἐκάλουν τε¹³ τὸν μὲν¹⁴ Βαρνάβαν, Δία,¹⁵ τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. **13** Ὁ δὲ¹⁶ ἱερεὺς τοῦ Διός, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν,¹⁷ ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν¹⁸ θύειν.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι, Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν¹⁹ εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες **15** καὶ λέγοντες· «Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; Καὶ²⁰ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμεν²¹ ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν²² Θεὸν τὸν²³ ζῶντα, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· **16** ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἶασεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. **17** Καίτοιγε²⁴ οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν²⁵ ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν,²⁶ οὐρανόθεν ὑμῖν²⁷ ὑετοῦς διδοῦς καὶ καιροῦς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.»²⁸ **18** Καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.²⁹

¹ ἐν λυστροις αδυνατος f³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 NB [1%] NU | εκαθητο 3 D | three other variants [2%]

² υπαρχων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C,D [5%] NU

³ περιπεπατηκει f³⁵ [76%] HF,RP,OC,TR,CP | περιπατησεν NA,B,C [5%] NU | περιπατηκει [12%] | περιπεπατηκει [6%] some TRs | περιπεπατικει D | two further variants

⁴ ηκουεν f³⁵ B,C [75%] TR,CP | ηκουσεν NA,D [25%] HF,RP,OC,NU

⁵ πιστιν εχει f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,C,D [5%] NU

⁶ τη f³⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NB,C,D [2%] NU

⁷ φωνη f³⁵ NA,B [95%] HF,RP,OC,TR,NU | 1 σοι λεγω εν τω ονοματι του κυριου ιησου χριστου C,D [5%] CP

⁸ ορθος f³⁵ NB,C,D [45%] HF,OC,TR,CP,NU | ορθως [50%] RP | ορθος A [5%]

⁹ ηλλατο f³⁵ [30%] | ηλλετο [35%] HF,RP,TR,CP | ηλετο [19%] | ηλατο NA,B,C [15%] OC,NU | ανηλατο D | three other variants [1%] (Presumably an unusual form of the 1st aorist that some ‘corrected’ by making it imperfect, while others deleted the ‘extra’ λ.)

¹⁰ δε f³⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τε NA,B [2%] NU

¹¹ ο f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C,D [5%] NU

¹² την φωνην αυτων *rell* | ~ 312 [30%]

¹³ τε *rell* | δε D [11%]

¹⁴ μεν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C,D [4%] NU

¹⁵ δια *rell* | διαν [20%]

¹⁶ ο δε f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ο τε NA,B [4%] NU | τοτε C [1%] | οι 2 D

¹⁷ αυτων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [5%] NU | αυτοις (D)

¹⁸ ηθελεν *rell* | ηθελον D [35%]

¹⁹ εισεπηδησαν f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | εξεπηδησαν NA,B,C,D [6%] NU

²⁰ και *rell* | --- P⁴⁵D [15%]

²¹ υμιν εσμεν f³⁵ C [20%] | ~ 21 P^{45v}NA,B(D) [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | 2 [20%]

²² τον f³⁵ P⁴⁵D [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [6%] NU

²³ τον f³⁵ P⁴⁵NA [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- A,B,C,D [6%] NU

²⁴ καιτοιγε f³⁵ NA [95%] HF,RP,OC,TR,CP | καιτοι A,B,C [3%] NU | και γε P⁴⁵D [1%] | two other variants

²⁵ εαυτον f³⁵ C(D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτον P⁴⁵NA,B [2%] NU

²⁶ αγαθοποιων f³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | αγαθουργων NA,B,C [4%] NU

²⁷ υμιν f³⁵ P⁴⁵NB,C(D) [83%] HF,RP,OC,NU | ημιν f^{35pt} [15%] TR,CP | --- A [2%] [Is it ‘giving you rain from heaven’, or ‘giving us rain from heaven’? Within the context, the extemporaneous ‘sermon’ in Lystra, it makes no difference.]

²⁸ ημων f³⁵ A [75%] HF,RP,TR,CP | υμων NB,C,D [20%] OC,NU | --- [5%]

²⁹ αυτοις f³⁵ P⁴⁵NA,B [90%] HF,RP,OC,TR,NU | 1 διατριβωντων δε αυτων και διδασκωντων C,D [10%] CP

Paul stoned

19 Ἐπιήλθον¹ δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν² ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες³ αὐτὸν τεθνάναι.⁴ **20** Κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτόν,⁵ ἀναστὰς εἰσηήλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξήλθεν σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην.

The return to Antioch

21 Εὐαγγελισάμενοί⁶ τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς, ὑπέστρεψαν εἰς⁷ Λύστραν καὶ⁸ Ἰκόνιον καὶ⁹ Ἀντιόχειαν, **22** ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.» **23** Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν,¹⁰ προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν.¹¹ **24** Καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς¹² Παμφυλίαν. **25** Καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν.¹³ **26** Κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. **27** Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν¹⁴ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. **28** Διέτριβον δὲ ἐκεῖ¹⁵ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

The Jerusalem Council

The conflict

15:1 Καὶ τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι «Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε¹⁶ τῷ ἔθει¹⁷ Μωϋσέως,¹⁸ οὐ δύνασθε σωθῆναι.» **2** Γενομένης οὖν¹⁹ στάσεως καὶ ζητήσεως²⁰ οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ τινὰς ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. **3** Οἱ μὲν οὖν, προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν²¹ Φοινίκην καὶ²² Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν· καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. **4** Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν²³ ὑπὸ²⁴ τῆς ἐκκλησίας

¹ ἐπιήλθον *rell* | ἐπιήλθαν **NA,B** [1%] **NU** | ἀνηλθον **ℱ**⁴⁵ [12%]

² ἔσυραν **f**³⁵ **D** [43%] **OC,CP** | ἔσυρον **NA,B,C** [57%] **HF,RP,TR,NU**

³ νομίσαντες **f**³⁵ **C** [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** | νομιζόντες **ℱ**⁴⁵ **NA,B,D** [4%] **NU**

⁴ τεθνάναι **f**³⁵ (**D**) [94%] **HF,RP,OC,TR,CP** | τεθνηκεναι **NA,B,C** [6%] **NU**

⁵ τῶν μαθητῶν αὐτόν **f**³⁵ **NA,B,C** [22%] **NU** | ~ 312 [55%] **HF,RP,OC,TR** | ~ αὐτῶν 12 [20%] **CP** | 12 αὐτοῦ **D** | 12 αὐτοῦ 3 **ℱ**⁴⁵ | three other variants [2%]

⁶ εὐαγγελισάμενοι *rell* | εὐαγγελιζόμενοι **A,D** [20%]

⁷ εἰς **f**³⁵ **D** [20%] | 1 τὴν **NA,B,C** [80%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

⁸ καὶ **f**³⁵ **ℱ**⁴⁵ **D** [90%] **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 εἰς **NA,B,C** [5%] **NU** | 1 το [5%]

⁹ καὶ **f**³⁵ **B,D** [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 εἰς **NA,C** [5%] **NU**

¹⁰ πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν **f**³⁵ [94%] **HF,RP,TR,CP** | ~ 231 **NA,B,C(D)** [6%] **NU** | 123 καὶ **OC** (in small print)

¹¹ πεπιστευκεισαν *rell* | ἐπεπιστευκεισαν [14%] | πεπιστευκισαν **NC** | πεπιστευκασιν **D** [2%] **OC** | πεπιστευκησαν [1%] | πεπειστευκεισαν **A**

¹² εἰς **f**³⁵ **A,D** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 τὴν **NB,C** [3%] **NU**

¹³ ἀττάλειαν *rell* | ἀταλειαν [15%] | ἀταλιαν [10%] | ἀτταλιαν **NA,B,C,D** [8%] | two other spellings

¹⁴ ἀνήγγειλαν **f**³⁵ [92%] **HF,RP,OC,TR,CP** | ἀνηγγέλλον **NA,B,C** [3%] **NU** | ἀνηγγειλον **D** | ἀπηγγειλαν [5%]

¹⁵ ἐκεῖ **f**³⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** | --- **NA,B,C,D** [4%] **NU**

¹⁶ περιτεμνησθε **f**³⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** | περιτμηθητε **NA,C(D)** [4%] **NU** | περιθμητε **B**

¹⁷ ἔθει **f**³⁵ **D** [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 τῷ **NA,B,C** [2%] **NU** | 1 τοῦ [3%]

¹⁸ μωυσεος **f**³⁵ [28%] **CP** | μωυσεως **NB,C** [55%] **HF,RP,OC,TR,NU** | μωυσεως **A,D** [17%]

¹⁹ οὖν **f**³⁵ **A** [93%] **HF,RP,OC,TR,CP** | δε **ℱ**⁴⁵ **NB,C,D** [7%] **NU**

²⁰ ζητησεως **f**³⁵ **NA,B,C** [95%] **HF,RP,OC,CP,NU** | συζητησεως [5%] **TR**

²¹ τὴν **f**³⁵ **A** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** | 1 τε **ℱ**⁴⁵ **NB,C** [3%] **NU**

²² καὶ *rell* | 1 τὴν **D** [20%]

²³ ἀπεδέχθησαν **f**³⁵ **C** [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** | παρεδέχθησαν **ℱ**⁴⁵ **NA,B** [3%] **NU** | παρεδοθησαν **D** | two other variants [1%]

²⁴ ὑπο **f**³⁵ **NA** [99%] **HF,RP,OC,TR,CP** | ἀπο **B,C** [1%] **NU**

καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησεν μετ' αὐτῶν.¹
5 Ἐξανέσ-τησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες,² λέγοντες ὅτι «Δεῖ
 περι-τέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν³ τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως.»⁴

The Council

6 Συνήχθησαν δὲ⁵ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. **7** Πολλῆς
 δὲ συζητήσεως⁶ γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς· «Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπί-
 στασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο,⁷ διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ
 ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. **8** Καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς
 δοῦς αὐτοῖς⁸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν. **9** καὶ οὐδὲν⁹ διέκρινεν μεταξύ ἡμῶν τε καὶ
 αὐτῶν, τῇ πίστει καθάρισας τὰς καρδίας αὐτῶν. **10** Νῦν οὖν, τί πειράζετε τὸν Θεόν, ἐπιθεῖναι¹⁰
 ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι;
11 Ἀλλὰ, διὰ τῆς χάριτος τοῦ¹¹ Κυρίου Ἰησοῦ¹² πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.»

12 Ἐσίγησεν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος¹³ καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίη-
 σεν ὁ Θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι' αὐτῶν. **13** Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, ἀπεκρίθη
 Ἰάκωβος λέγων· **14** «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς
 ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἔθνῶν λαὸν ἐπὶ¹⁴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. **15** Καὶ τούτῳ¹⁵ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι
 τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται· **16** «Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν
 Δαυὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν· καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν·
17 ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη—ἐφ' οὓς
 ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς—λέγει Κύριος ὁ¹⁶ ποιῶν ταῦτα πάντα.»¹⁷ **18** Γνωστὰ ἀπ'
 αἰῶνός ἐστιν τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.¹⁸ **19** Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν
 ἔθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν, **20** ἀλλ' ¹⁹ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ²⁰ τῶν
 ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων²¹ καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. **21** Μωσῆς²² γὰρ
 ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν
 σάββατον ἀναγινωσκόμενος.»

The edict

22 Τότε ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους

¹ υπο f³⁵ KA [99%] HF,RP,OC,TR,CP | απο B,C [1%] NU

² πεπιστευκότες *rell* | πεπιστευκοτων [15%]

³ παραγγέλλειν *rell* | παραγγελεῖν [15%] | four further spellings K [5%]

⁴ μωσεως f³⁵ A,D [35%] CP | μουσεως P⁴⁵ NB,C [60%] HF,RP,OC,TR,NU | μουσεος [5%]

⁵ δε f³⁵ KA,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τε B,C [3%] NU

⁶ συζητησεως f³⁵ (C,D) [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ζητησεως P⁴⁵ KA,B [5%] NU

⁷ ο θεος εν υμιν εξελεξατο f³⁵ [30%] | 123 ημιν 5 [55%] HF,RP,OC,TR,CP | 12 ημιν 5 [5%] | 125 (1.5%) | ~ 34512
 KA,B,C [5%] NU | ~ 3 ημιν 512 [1%] | ~ 3 ημιν 125 [1%] | ~ ημιν 125 (D) [1%]

⁸ αυτοις f³⁵ C(D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B [3%] NU

⁹ ουδεν f³⁵ KA,C,D [40%] HF,RP,OC,TR,CP | ουθεν B [60%] NU

¹⁰ επιθειναι *rell* | επιθηναι [22%]

¹¹ του *rell* | --- [5%] TR

¹² ιησου f³⁵ KA,B [95%] HF,RP,OC,NU | 1 χριστου C,D [5%] TR,CP

¹³ παν το πληθος *rell* | ~ 23 απαν CP | απαν 23 [2%] | 23 [1%]

¹⁴ επι f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C,D [13%] NU

¹⁵ τουτω *rell* | τουτο [25%] | ουτως D

¹⁶ ο f³⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KB,D [2%] NU

¹⁷ ταυτα παντα f³⁵ [48%] HF,RP,OC,TR | ~ 21 [45%] CP | 1 KA,B,C,D [7%] NU

¹⁸ εστιν (εισιν 6%; —ε. A 1%) τω θεω (κυριω A,D 2.5%) παντα (—π. A,D 2.5%) τα εργα (το εργον A,D 1%) αυτου
 f³⁵ (A,D) [90%] HF,RP,OC,TR | --- KB,C [5%] NU | CP gives the whole verse as: α εστι γνωστα απ αιωνος αυτω
 (5%)

¹⁹ αλλ f³⁵ P⁴⁵ B,C [55%] | αλλα KA [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²⁰ απο f³⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁵ NB,D [2%] NU

²¹ ειδωλων *rell* | ειδολων [20%]

²² μωσης f³⁵ P⁴⁵ A [35%] TR | μουσης KB,C,D [65%] HF,RP,OC,CP,NU

ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν¹ Παύλῳ καὶ Βαρνάβῳ· Ἰούδαν (τὸν ἐπικαλούμενον² Βαρσαβᾶν)³ καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς· **23** γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε·⁴ «Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ⁵ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ⁶ Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν· Χαίρειν. **24** Ἐπειδὴ⁷ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν⁸ ἐξεληθόντες⁹ ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγους, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον¹⁰—οἷς οὐ διεστείλαμεθα—**25** ἔδοξεν ἡμῖν, γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένοις¹¹ ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβῳ καὶ Παύλῳ,¹² **26** ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **27** Ἀπεστάλακαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. **28** Ἔδοξεν γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι,¹³ καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων·¹⁴ **29** ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ¹⁵ καὶ πορνείας·¹⁶ ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε.¹⁷ Ἔρρωσθε.»

Good results

30 Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἦλθον¹⁸ εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν¹⁹ τὴν ἐπιστολὴν. **31** Ἀναγνόντες²⁰ δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. **32** Ἰούδας τε²¹ καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφητῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν. **33** Ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.^{22,23} **35** Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι, μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν, τὸν λόγον τοῦ Κυρίου.

¹ σὺν f³⁵ D [93%] HF,RP,CP | 1 τῷ κA,B,C [7%] OC,TR,NU
² επικαλουμενον f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | καλουμενον Ϝ⁴⁵κA,B,C,D [13%] NU
³ βαρσαβαν f³⁵ [50%] TR | βαρσαββαν κA,B,C(D) [50%] HF,RP,OC,CP,NU
⁴ ταδε f³⁵ (C,D) (97.7%) HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁵κA,B (1.3%) NU | ταυτα (0.8%) | one other variant
⁵ και οι f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C,D [3%] NU
⁶ κατα f³⁵ [20%] | 1 την κA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU
⁷ επειδη *rell* | επιδη D [14%] | επι δε κ [1%]
⁸ εξ ημων f³⁵ A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU | --- [4%] CP | 1 υμων κ [1%]
⁹ εξελθοντες f³⁵ A(C)D (95%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] | ελθοντες (3.3%) | --- κB (1.7%)
¹⁰ λεγοντες περιτεμνεσθαι και τηρειν τον νομον f³⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ^{45v}κA,B [4%] NU
¹¹ εκλεξαμενοις f³⁵ Ϝ^{45v}A,B [35%] CP,NU | εκλεξαμενους κC,D [65%] HF,RP,OC,TR
¹² παυλω *rell* | παυλου [5%] CP
¹³ αγιω πνευματι f³⁵ C,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 τῷ 1 κA,B [5%] NU
¹⁴ των επαναγκες τουτων f³⁵ [63%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 B,C [30%] NU | 12 (A) [5%] | ~ 32 (κ)D [2%]
¹⁵ πνικτου f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | πνικτων κA,B,C [3%] NU | --- D
¹⁶ πορνειας *rell* | 1 και οσα μη θελετε εαυτοις γινεσθαι ετεροις μη ποιειν (ποιειτε CP) D [5%] (CP)
¹⁷ πραξετε *rell* | πραξατε (D) [8%] CP | four other variants C [2%]
¹⁸ ηλθον f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | κατηλθον κA,B,C(D) [6%] NU | απηλθον [4%]
¹⁹ επεδωκαν *rell* | εδωκαν [25%] | one other variant
²⁰ αναγνοντες *rell* | αναγωντες [15%]
²¹ τε *rell* | δε D [5%] [some TRs]
²² αποστολους f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | αποστειλαντας αυτους A,B,C,D [5%] NU | αποστειλαντας εαυτους κ
²³ 1) (omit verse 34) f³⁵ κA,B (70.8%) HF,RP,NU
 2) εδοξεν δε τῷ σιλα επιμειναι αυτου (20.3%) OC,TR (OC is in small print)
 3) εδοξεν δε τῷ σιλα επιμειναι αυτοθι (7.5%) CP
 4) εδοξεν δε τῷ σιλα επιμειναι αυτους C(D) (1%)
 (two other readings) (0.4%)

(RP, HF, NU agree that variant 1) is correct, and indeed verse 33 seems to require that Silas returned to Jerusalem; “they were sent back ... to the apostles”, and “they” refers to Judas and Silas. The ‘problem’ is that in verse 40 Paul chooses Silas to accompany him, so he had to be in Antioch, not Jerusalem. Accordingly, the longer reading was created to solve the ‘problem’. The “some days” of verse 36 could well have been a month or two. From Antioch to Jerusalem would be a trip of some 400 miles. Silas had time to go to Jerusalem and get back to Antioch.)

Missionary journey II—Paul and Silas

Paul and Barnabas separate

36 Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας εἶπεν Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν,¹ «Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν² κατὰ πᾶσαν πόλιν³ ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πῶς ἔχουσιν.» **37** Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο⁴ συμπαραλαβεῖν καὶ⁵ Ἰωάννην (τὸν καλούμενον⁶ Μᾶρ-κον). **38** Παῦλος δὲ ἠξίου, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον μὴ συμπαραλαβεῖν⁷ τοῦτον. **39** Ἐγένετο οὖν⁸ παροξυσμὸς ὥστε χωρισθῆναι⁹ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Τὸν τε¹⁰ Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μᾶρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον· **40** Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθεν, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ¹¹ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. **41** Διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν,¹² ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

Paul finds Timothy

16:1 Κατήνησεν δὲ¹³ εἰς Δέρβην καὶ¹⁴ Λύστραν. Καὶ ἰδοὺ, μαθητὴς τις ἦν ἐκεῖ¹⁵ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς τινος¹⁶ Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἑλλήνος· **2** ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. **3** Τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἥδεσαν¹⁷ γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἑλλήν¹⁸ ὑπῆρχεν. **4** Ὡς δὲ διεπορεύοντο¹⁹ τὰς πόλεις παρεδίδουν²⁰ αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα—τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν²¹ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερουσα-λήμ.²² **5** Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

The 'Macedonian call'

6 Διελθόντες²³ δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν²⁴ Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαλήσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, **7** ἐλθόντες²⁵ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπέειραζον κατὰ²⁶ τὴν

¹ παυλος προς βαρναβαν f³⁵ (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 KA,B,C [2%] NU | ~ 23 o 1 [2%]

² ημων f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C [10%] NU

³ πασαν πολιν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 KA,B,C [3%] NU

⁴ εβουλευσατο f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | εβουλετο KA,B,C [5%] NU | εβουλευετο D | two other variants [2%]

⁵ και f³⁵ A,C [39%] | 1 τον KB [3%] NU | τον [50%] HF,RP,OC,TR,CP | --- D [8%]

⁶ καλουμενον *rell* | επικαλουμενον C,D [20%] OC

⁷ συμπαραλαβειν f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | συμπαραλαμβανειν P^{45v}(KA,B,C) [8%] NU | D is wild

⁸ ουν f³⁵ C [90%] HF,RP,OC,TR,CP | δε P⁴⁵KA,B,D [10%] NU

⁹ χωρισθηναι f³⁵ [20%] | αποχωρισθηναι KA,B,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | four other variants [5%]

¹⁰ τε *rell* | δε [20%] | τοτε D

¹¹ θεου f³⁵ P⁴⁵C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | κυριου KA,B(D) [3%] NU

¹² κιλικιαν f³⁵ KA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | την 1 B,D [2%] [NU] | της κιλικιας P⁴⁵

¹³ δε f³⁵ KC [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και P⁴⁵A,B [5%] [NU] | --- D

¹⁴ και f³⁵ C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εις KA,B [4%] NU

¹⁵ εκει *rell* | --- CP

¹⁶ τινος f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C,D [10%] NU (OC is in small print)

¹⁷ ηδεσαν f³⁵ [22%] | ηδεισαν KA,B,C,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ηδησαν [10%] | two other variants [3%] (Imperfect or Pluperfect? The Imperfect fits the context better.)

¹⁸ τον πατερα αυτου οτι ελλην f³⁵ P^{45v}D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 45 ο πατηρ 3 KA,B,C [5%] NU

¹⁹ διεπορευοντο *rell* | επορευοντο [10%] CP | διερχομενοι D

²⁰ παρεδιδουν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | παρεδιδουσαν P^{45v}KA,B,D [4%] NU | παρεδιδουσαν C | παρεδιδωσαν [1%]

²¹ των f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C,D [10%] NU

²² ιεροσολημ f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ιεροσολυμοις KA,B,C [4%] NU

²³ διελθοντες f³⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP | δηλθον KA,B,C,D [20%] NU

²⁴ την f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C,D [5%] NU

²⁵ ελθοντες f³⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 δε KA,B,C,D [20%] NU

²⁶ κατα f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | εις KA,B,C,D [10%] NU

Βιθυνίαν πορεύεσθαι,¹ καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα.² **8** Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρωάδα.

9 Καὶ ὄραμα διὰ τῆς³ νυκτὸς ὄφθη τῷ Παύλῳ·⁴ ἀνὴρ τις ἦν Μακεδῶν⁵ ἐστῶς,⁶ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, «Διαβὰς εἰς τὴν⁷ Μακεδονίαν,⁸ βοήθησον ἡμῖν.» **10** Ὡς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως ἐξήτησαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν⁹ Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος¹⁰ εὐαγγελίσασθαι αὐτούς.

Philippi

11 Ἀναχθέντες οὖν¹¹ ἀπὸ τῆς¹² Τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς τὴν¹³ Σαμοθράκην, τῇ τε¹⁴ ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν.¹⁵ **12** ἐκεῖθεν τε¹⁶ εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν πρώτη τῆς¹⁷ μερίδος τῆς¹⁸ Μακεδονίας πόλις, κολωνεῖα.¹⁹ Ἡμεν δὲ ἐν αὐτῇ²⁰ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. **13** Τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως²¹ παρὰ ποταμόν, οὗ ἐνομιζέτο²² προσευχῆ²³ εἶναι, καὶ καθίσαντες²⁴ ἐλάλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναῖξιν. **14** Καὶ τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυ-ρόπωλις²⁵ πόλεως Θυατείρων,²⁶ σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν,²⁷ ἥς ὁ Κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. **15** Ὡς δὲ ἐβαπτίσθη αὐτῇ,²⁸ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα, «Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι,²⁹ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μείνατε.»³⁰ Καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

Prison

16 Ἐγένετο δέ, πορευομένων ἡμῶν εἰς³¹ προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα Πύθω-

- ¹ πορευεσθαι f³⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | πορευθηναί NA,B [3%] NU
² πνευμα f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ησου NA,B,D [6%] NU | 1 κυριου C
³ της f³⁵ NC [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- A,B,D [2%]
⁴ ωφθη τω παυλω f³⁵ A,C,D [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 NB [4%] NU | εφανα 23 [2%]
⁵ τις ην μακεδων f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3 12 (NA)B(C) [4%] NU | 13 [5%] | ~ 31 D [1%] | two other variants [1%]
⁶ εστως f³⁵ (D) [90%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και NA,B,C [10%] NU
⁷ την f³⁵ [20%] | --- NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU
⁸ μακεδονιαν *rell* | μακεδωνιαν [6%] CP | μακαιδιονιαν A [1%] (CP has the same vowel shift in verses 10 and 12.)
⁹ την f³⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [25%] NU | D is wild
¹⁰ κυριος f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | θεος NA,B,C [5%] NU
¹¹ ουν f³⁵ B,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP | δε NA [4%] NU | --- D [1%]
¹² της f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C,D [7%] NU
¹³ την f³⁵ [20%] | --- NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU
¹⁴ τε f³⁵ [90%] HF,RP,TR,CP | δε NA,C [10%] OC,NU | δ B | και D
¹⁵ νεαπολιν f³⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | νεαν πολιν NA,B [3%] NU
¹⁶ εκειθεν τε f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | κακειθεν NA,B(C)D [5%] NU | 1 δε [5%]
¹⁷ πρωτη της f³⁵ NA,C [84%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 B [16%] | κεφαλη D | πρωτης [none!] [NU] (NU has a conjecture)
¹⁸ μεριδος της *rell* | 1 NA,C [10%] | --- D [10%] (homoioteleuton)
¹⁹ κολωνεια f³⁵ [82%] HF,RP,CP | κολωνια NB,C,D [12%] OC,TR,NU | κωλωνεια [5%] | κωλωνια A | three other variants [1%]
²⁰ αυτη f³⁵ [93%] HF,RP,OC,CP | ταυτη NA,B,C,D [6%] TR,NU | one other variant
²¹ πολεως f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | πυλης NA,B,C,D [5%] NU
²² ενομιζετο f³⁵ A [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ενομιζομεν B [2%] NU | ενομιζαμεν C | ενομιζεν N [1%] | εδοκει D
²³ προσευχη f³⁵ A,B,D [84%] HF,RP,OC,TR,CP | προσευχην NC [2%] NU | ευχη [14%]
²⁴ καθισαντες *rell* | καθησαντες [10%] | καθεισαντες A
²⁵ πορφυροπωλις *rell* | πορφυροπολις [30%] | πορφυροπωλεις A | πορφυροπολις [3%] | one other variant
²⁶ θυατειρων *rell* | θυατηρων [25%] | three other variants [1%]
²⁷ ηκουεν *rell* | ηκουσεν D [30%]
²⁸ αυτη f³⁵ [20%] | --- NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU
²⁹ τω κυριω ειναι *rell* | ~ 312 [5%] CP | 3 [5%]
³⁰ μεινατε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | μενετε P⁴⁵ NA,B,D [3%] NU | μινατε C | μενεται [1%]
³¹ εις f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 την P⁴⁵ NA,B,C [5%] NU

νοσ¹ ἀπαντήσα² ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. **17** Αὕτη κατακολουθήσασα³ τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ⁴ ἔκραζεν⁵ λέγουσα, «Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν⁶ ἡμῖν⁷ ὁδὸν σωτηρίας.» **18** Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Διαπονηθεὶς δὲ ὁ⁸ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν, «Παραγ-γέλω⁹ σοι ἐν τῷ¹⁰ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξέλθειν ἀπ' αὐτῆς.» Καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.

19 Ἴδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν¹¹ Σίλαν εἴλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, **20** καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπον,¹² «Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, **21** καὶ καταγγέλλουσιν¹³ ἔθῃ ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαῖοι οὖσιν.» **22** Καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρρήξαντες¹⁴ αὐτῶν τὰ ἱμάτια¹⁵ ἐκέλευον ραβδίσειν. **23** Πολλὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. **24** ὅς, παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφώς,¹⁶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν¹⁷ φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἡσφαλίσατο¹⁸ εἰς τὸ ξύλον.

The Jailor Converts

25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουσαν τὸν Θεόν· ἐπικροῶντο¹⁹ δὲ αὐτῶν οἱ δέσμοι. **26** Ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου.²⁰ ἀνεώχθησάν²¹ δὲ²² παρακρήμα αἱ θύραι πᾶσαι καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. **27** Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεφωγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος²³ μάχαιραν, ἔμελλεν²⁴ ἐαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.

28 Ἐφώνησεν δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος²⁵ λέγων, «Μηδὲν πράξης²⁶ σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε.» **29** Αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησεν²⁷ καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ²⁸ Σίλᾳ. **30** Καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη, «Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;» **31** Οἱ δὲ εἶπον,²⁹ «Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν³⁰ καὶ σωθήσῃ, σὺ καὶ ὁ οἶκός σου.»

¹ πυθωνος f³⁵ P⁴⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | πυθωνα NA,B,C,D [3%] NU

² απαντησαι f³⁵ A,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | υπαντησαι P⁴⁵ NB,C [4%] NU

³ κατακολουθησασα f³⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | κατακολουθουσα NB,D [2%] NU | κατακολουθουσαν P⁴⁵

⁴ τω σιλα f³⁵ [40%] OC | ημιν P⁴⁵ NA,B,C(D) [60%] HF,RP,TR,CP,NU (Who was put in prison?)

⁵ εκραζεν rell | εκραξε [17%] CP | εκραζον D

⁶ καταγγελλουσιν rell | καταγγελοουσιν [30%] | ευαγγελιζοντες D

⁷ ημιν f³⁵ A,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP | υμιν NB(D) [20%] NU

⁸ ο f³⁵ C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁵ NA,B [2%] NU

⁹ παραγγελλω rell | παραγγελω C [18%]

¹⁰ τω f³⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [7%] NU

¹¹ τον rell | --- C,D [5%] CP

¹² ειπον rell | ειπαν NA,B [2%] NU

¹³ καταγγελλουσιν rell | καταγγελοουσιν [25%] | one other variant

¹⁴ περιρρηξαντες f³⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP | περιρηξαντες NA,B,C,D [18%] NU

¹⁵ αυτων τα ιματια rell | ~ 231 [1%] CP

¹⁶ ειληφως f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | λαβων NA,B,C,D [5%] NU

¹⁷ εσωτεραν rell | εσοτεραν [12%] CP

¹⁸ αυτων ησφαλισατο f³⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,C [3%] NU

¹⁹ επικροωντο rell | επικρωοντο [40%]

²⁰ δεσμωτηριου rell | δεσμοτηριου [14%]

²¹ ανεωχθησαν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ηνεωχθησαν B,C,D [3%] NU | ηνοιχθησαν NA [2%]

²² δε f³⁵ NA,B,D [30%] NU | τε C [70%] HF,RP,OC,TR,CP

²³ σπασαμενος f³⁵ NA [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 την B,C,D [2%] [NU]

²⁴ εμελλεν f³⁵ D [85%] HF,RP,OC,TR,CP | ημελλεν NA,B,C [15%] NU

²⁵ φωνη μεγαλη ο παυλος f³⁵ D (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2134 A (0.8%) [NU] | ~ 3412 (3.5%) | ~ 214 [1%] | 124 NC (3.1%) | ~ 421 B | three other variants (1%)

²⁶ πραξης rell | πραξεις [13%] | one other variant

²⁷ εισεπηδησεν rell | εισεπιδησεν [5%] CP

²⁸ τω f³⁵ NA [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,C,D [2%]

²⁹ ειπον rell | ειπαν NA,B,D [3%] NU

³⁰ χριστον f³⁵ C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B [3%] NU

32 Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ πᾶσιν¹ τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. **33** Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες² παραχρῆμα. **34** Ἀναγαγὼν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ³ παρέθηκεν τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιᾶτο,⁴ πανοικί⁵ πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ.

Magistrates Rebuked

35 Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες, «Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους.» **36** Ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους⁶ πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι «Ἀπεστάλκασιν⁷ οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.» **37** Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς· «Δήραντες⁸ ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον⁹ εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; Οὐ γάρ· ἀλλὰ¹⁰ ἐλθόντες αὐτοὶ¹¹ ἐξαγαγέτωσαν.» **38** Ἀνήγγειλαν¹² δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδούχοι τὰ ῥήματα ταῦτα· ἐφοβήθησαν δὲ¹³ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν. **39** καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἡρώτων ἐξελθεῖν¹⁴ τῆς¹⁵ πόλεως. **40** Ἐξελθόντες δὲ ἀπὸ¹⁶ τῆς φυλακῆς εἰσήλθον πρὸς¹⁷ τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς παρεκάλεσαν αὐτούς¹⁸ καὶ ἐξήλθον.

Thessalonica

17:1 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ¹⁹ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ²⁰ συναγωγή τῶν Ἰουδαίων. **2** Κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ, εἰσήλθεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο²¹ αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, **3** διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι «οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς²² ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.» **4** Καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπίσθησαν καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ,²³ γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγα.

5 Προσλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦντες²⁴ τῶν ἀγοραίων ἀνδρας τινὰς²⁵ πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε²⁶ τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος,²⁷ ἐζήτουν αὐτοὺς

¹ και πασιν f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | συν 2 A,C,D [6%] NU | συμπασιν P⁴⁵ K [2%] | συ πασιν B
² αυτου παντες f³⁵ (A)C,D (89.6%) HF,RP,OC,TR,NU | 1 απαντες KB (4.1%) | 1 ολος P⁴⁵ | 1 (3.9%) CP | αυτω 2 (1.9%) | one other variant
³ αυτου f³⁵ KA(D) [80%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁵B,C [20%] NU
⁴ ηγαλλιατο f³⁵ C,D [70%] HF,RP,OC | ηγαλλιασατο KA,B [30%] TR,CP,NU
⁵ πανοικι f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | πανοικει P⁴⁵ KA,B,C [4%] NU | D is wild
⁶ τουτους f³⁵ KA [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,C,D [1%]
⁷ απεσταλκασιν f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | απεσταλκαν P⁴⁵ KA,B [2%] NU | απεστειλαν C [1%]
⁸ δηραντες f³⁵ [32%] CP | δειραντες A,B,D [67%] HF,RP,OC,TR,NU | δειραντες K [1%]
⁹ εβαλον rell | εβαλαν B,D,NU
¹⁰ αλλα rell | αλλ [23%]
¹¹ αυτοι f³⁵ [75%] HF,RP | 1 ημας P⁴⁵ KA,B,D [25%] OC,TR,CP,NU
¹² ανηγγειλαν f³⁵ [65%] HF,RP,OC,TR,CP | απηγγειλαν P⁴⁵ (K)A,B,D [35%] NU
¹³ εφοβηθησαν δε f³⁵ P⁴⁵ KA,B [20%] NU | ~ και 1 [80%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 (D)
¹⁴ εξελθειν f³⁵ P^{45v}(D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP | απελθειν (K)A,B [4%] NU
¹⁵ της f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | απο 1 KA,B [5%] NU | εκ 1 D [2%]
¹⁶ απο f³⁵ KB [20%] NU | εκ A,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP
¹⁷ προς rell | εις [5%] TR
¹⁸ τους αδελφους παρεκαλεσαν αυτους f³⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 KA,B [2%] NU
¹⁹ και f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 την KA,B [4%] NU
²⁰ η f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,D [4%] NU
²¹ διελεγετο f³⁵ [92%] OC,TR,CP | διελεξατο KA,B [5%] HF,RP,NU | διελεχθη D [3%]
²² ιησους ο χριστος f³⁵ [20%] | ~ 231 [75%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2321 B[NU] | 13 K [3%] | ~ 31 A,D [2%]
²³ πληθος πολυ f³⁵ KA,B,D [20%] NU | ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP
²⁴ προσλαβόμενοι δε οι ιουδαιοι απειθουντες f³⁵ [75%] HF,RP,CP | ~ ζηλωσαντες 23456 και 1 [12%]
 | ~ ζηλωσαντες 234 και 1 KA,B [5%] NU | ~ ζηλωσαντες 2564 και 1 [3%] TR | ~ ζηλωσαντες 234 και 156 [3%]
 | ~ 12364 [2%] | ~ 3264 συστρεψαντες D | ~ 12364 OC
²⁵ ανδρας τινας f³⁵ A,B [20%] NU | ~ 21 K(D) [75%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 [5%]
²⁶ επισταντες τε f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ και 1 KA,B(D) [5%] NU | 1 [5%]
²⁷ ιασονος rell | ιασωνος A,D [30%]

ἀγα-γεῖν¹ εἰς τὸν δῆμον. **6** Μὴ εὐρόντες δὲ αὐτοῦς, ἔσυρον² τὸν³ Ἰάσονα⁴ καὶ τινὰς ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι «Οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, **7** οὗς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν,⁵ βασιλέα ἕτερον λέγοντες⁶ εἶναι⁷—Ἰησοῦν.» **8** Ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. **9** Καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος⁸ καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.

Berea

10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως, διὰ τῆς νυκτός,⁹ ἐξέπεμψαν τὸν τε¹⁰ Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροϊαν·¹¹ οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν Ἰουδαίων.¹² **11** Οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν¹³ ἐν Θεσσαλονίκῃ,¹⁴ οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας,¹⁵ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφὰς εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. **12** Πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων, γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν, οὐκ ὀλίγοι. **13** Ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ¹⁶ Βερροίᾳ¹⁷ κατηγγέλη¹⁸ ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦλθον κάκεῖ, σαλεύοντες¹⁹ τοὺς ὄχλους. **14** Εὐθέως δέ, τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοί, πορεύεσθαι ὡς²⁰ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὑπέμενον²¹ δὲ²² ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. **15** Οἱ δὲ καθιστῶντες²³ τὸν Παῦλον ἤγαγον αὐτὸν²⁴ ἕως Ἀθηνῶν· καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ²⁵ Τιμόθεον ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσιν πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν.

Athens

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο²⁶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι²⁷ κατείδωλον οὔσαν τὴν πόλιν. **17** Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας.

¹ ἀγαγεῖν f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | προαγαγεῖν xA,B [6%] NU | αναγαγεῖν [3%] | προσαγαγεῖν [2%] | εξαγαγεῖν D

² εσυρον *rell* | εσυραν D [13%] | ευρον x | one other variant

³ τον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,D [5%] NU

⁴ ιασονα *rell* | ιασωνα [30%] | ισωναν D

⁵ πρασσουσιν f³⁵ xA,B,D [91%] HF,RP,OC,NU | πραττουσιν [7%] TR,CP | ταρασσουσιν [2%]

⁶ ετερον λεγοντες f³⁵ xA,B [30%] OC,NU | ~ 21 D [70%] HF,RP,TR,CP

⁷ ειναι *rell* | --- CP

⁸ ιασονος *rell* | ιασωνος D [30%]

⁹ δια της νυκτος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 13 ϑ⁴⁵xB,D [4%] NU | --- A [1%]

¹⁰ τε *rell* | --- D [2%] CP | two other variants [2%]

¹¹ βερροϊαν f³⁵ [30%] | βερροϊαν ϑ⁴⁵xA,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹² απηεσαν των ιουδαιων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,CP | ~ 231 xA,B,D [5%] TR,NU | 23 ϑ⁴⁵

¹³ των *rell* | 1 αλλων CP

¹⁴ θεσσαλονικη *rell* | θεσσαλονικη [22%] | θεσσαλονεικη ϑ⁴⁵B | two other spellings

¹⁵ προθυμιας f³⁵ ϑ⁴⁵xA(D) [25%] NU | 1 το B [75%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁶ τη *rell* | --- [5%] CP

¹⁷ βερροια f³⁵ [30%] | βερροια xA,B(D) [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ κατηγγελη *rell* | κατηγγελλη [15%] | κατηγγελει [12%] | three other variants [2%]

¹⁹ σαλευοντες f³⁵ ϑ⁴⁵ (67.6%) HF,RP,OC,TR,CP | σαλευσοντες [10%] | 1 και ταρασσοντες xA,B(D) (22.2%) NU | one other variant

²⁰ ως f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | εως xA,B [4%] NU | --- D [7%]

²¹ υπεμενον f³⁵ [76%] HF,RP,OC,TR,CP | υπεμεμεν [10%] | υπεμειναν ϑ⁴⁵(x)B [8%] NU | υπεμειμεν A,D [3%] | επεμειναν [2%] | two other variants [1%]

²² δε f³⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP | τε ϑ⁴⁵xA,B [7%] NU

²³ καθιστωντες f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | καθιστανοντες A,B [1%] NU | καθισπαντες x | καταστανοντες ϑ⁴⁵D

²⁴ αυτον f³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁵xA,B,D [12%] NU

²⁵ και f³⁵ A,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τον ϑ⁴⁵xB [3%] NU

²⁶ παρωξυνετο *rell* | παροξυνετο [14%]

²⁷ θεωρουντι f³⁵ D [87%] HF,RP,OC,TR,CP | θεωρουντος xA,B [5%] NU | θεωροουντος [7%] | θεωρουντες [1%]

18 Τινὲς δὲ καὶ¹ τῶν Ἐπικουρείων² καὶ τῶν³ Στωϊκῶν⁴ φιλοσόφων συνέβαλον⁵ αὐτῷ. Καί τινες ἔλεγον, «Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν;» Οἱ δέ, «Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι»—ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο.⁶ **19** Ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ⁷ ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγαγον λέγοντες· «Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἢ καινὴ αὕτη ἢ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχὴ; **20** Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι⁸ ταῦτα εἶναι.» **21** (Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν⁹ ἢ λέγειν τι καὶ¹⁰ ἀκούειν¹¹ καινότερον.)

The Areopagus

22 Σταθεὶς δὲ ὁ¹² Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεῖσιν δαιμονοστέρους ὑμᾶς θεωρῶ· **23** διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὔρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπετέγραπτο· <Ἄγνωστω Θεῷ.> Ὅν¹³ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον¹⁴ ἐγὼ καταγγέλλω¹⁵ ὑμῖν· **24** Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος, οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων,¹⁶ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, **25** οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων¹⁷ θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδούς¹⁸ πᾶσιν ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ¹⁹ πάντα. **26** Ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς αἵματος²⁰ πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον²¹ τῆς γῆς, ὀρίσας προστεταγμένους²² καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, **27** ζητεῖν τὸν Κύριον,²³ εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὔροιεν, καὶ γε²⁴ οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· **28** ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς²⁵ ποιητῶν εἰρήκασιν, <Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.> **29** Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ λίθου—χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου—τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. **30** Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν²⁶ πανταχοῦ μετανοεῖν, **31** διότι²⁷ ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧ ἡμέλῃ κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισεν· πίστιν παρασχῶν²⁸ πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.»

32 Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐγλεῦαζον, οἱ δὲ εἶπον,²⁹ «Ἀκουσόμεθά σου

¹ καὶ f³⁵ NA,B,D [85%] HF,RP,CP,NU | --- [15%] OC,TR

² επικουρειων *rell* | επικουριων NA,B,D [22%]

³ των f³⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B [7%] NU

⁴ στωικων f³⁵ B [60%] TR,CP | στωικων NA,D [40%] HF,RP,OC,NU

⁵ συνεβαλον f³⁵ [50%] | συνεβαλλον NA,B [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | συνελαβον D

⁶ ευηγγελιζετο f³⁵ NB [75%] HF,RP,CP,NU | 1 αυτοις A [20%] OC | αυτοις 1 [5%] TR | --- D

⁷ αυτου *rell* | αυτον (D) [8%] | του παυλου [5%] | αυτους [3%]

⁸ τι αν θελοι f³⁵ D [89%] HF,RP,OC,TR,CP | τινα θελει NA,B [4%] NU | τινα 2 [2%] | 12 θελει [5%]

⁹ ευκαιρουν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ηυκαιρουν (N)A,B,D [10%] NU

¹⁰ και f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | η NA,B,D [2%] NU

¹¹ ακουειν f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τι NA,B [2%] NU

¹² ο f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- NA,B [5%]

¹³ ον f³⁵ (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP | ο NA,B,D (2.3%) NU

¹⁴ τουτον f³⁵ (98.3%) HF,RP,OC,TR,CP | τουτο NA,B,D (1.7%) NU

¹⁵ καταγγελλω *rell* | καταγγελω [25%] | κατεγγελλω A

¹⁶ κυριος υπαρχων f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B [5%] NU

¹⁷ ανθρωπων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ανθρωπινων (N)A,B,D [5%] NU

¹⁸ αυτος διδους *rell* | δους [18%]

¹⁹ κατα f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR | και τα A,B,D [8%] CP,NU | και N [1%] | --- [1%]

²⁰ αιματος f³⁵ D (95.2%) HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B (4.4%) NU | two other variants (0.4%)

²¹ παν το προσωπον f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | παντος προσωπου NA,B,D [3%] NU

²² προστεταγμενους *rell* | προτεταγμενους D [5%] TR | τεταγμενους [2%]

²³ κυριον f³⁵ [55%] HF,RP,OC,TR,CP | θεον NA,B [45%] NU | θειον D

²⁴ και γε f³⁵ B [94%] HF,RP,OC,NU | καιτοιγε N [5%] TR,CP | καιτοι A [1%] | και τε D

²⁵ υμας *rell* | ημας B [5%] CP

²⁶ πασιν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | παντας NA,B [3%] NU | παντες D

²⁷ διοτι f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | καθοτι NA,B,D [10%] NU

²⁸ παρασχων *rell* | παρασχειν CP | παρεσχειν D | one other variant

²⁹ ειπον *rell* | ειπαν NB [2%] NU

πάλιν περι τούτου.» **33** Καί¹ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. **34** Τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Consolidation of the Gentile Church

Corinth

18:1 Μετὰ δὲ² ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος³ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. **2** Καὶ εὐρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσ-κιλλαν γυναικα αὐτοῦ (διὰ τὸ διατεταχῆναι⁴ Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ⁵ τῆς Ῥώμης), προσῆλθεν αὐτοῖς. **3** καὶ διὰ τὸ ὁμοτέχνον εἶναι, ἔμενεν⁶ παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο⁷ (ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην).⁸

4 Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθ ἐν τε Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. **5** Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὁ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ Πνεύματι⁹ ὁ Παῦλος, διαμαρτυρούμενος τοῖς Ἰουδαίοις.¹⁰ τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. **6** Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούμενων, ἐκτιναζάμενος¹¹ τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς αὐτούς. «Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς¹² ὑμῶν· καθαρὸς ἐγώ. Ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι.»

The house of Justus becomes the base

7 Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ἦλθεν¹³ εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι¹⁴ Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. **8** Κρίσπος δέ, ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἐπίστευσεν τῷ Κυρίῳ σὺν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων, ἀκούοντες,¹⁵ ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. **9** Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος δι' ὄραματος ἐν νυκτι¹⁶ τῷ Παύλῳ. «Μὴ φοβοῦ· ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσης, **10** διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαὸς ἐστίν μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.» **11** Ἐκάθισεν τε¹⁷ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Gallio

12 Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος¹⁸ τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι¹⁹ τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, **13** λέγοντες ὅτι «Παρὰ τὸν νόμον ἀναπέθει οὗτος²⁰ τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν Θεόν.» **14** Μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ

¹ παλιν περι τουτου και f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2341 KA,B [4%] NU | ~ 231 D [1%]

² δε f³⁵ (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B [8%] NU

³ ο παυλος f³⁵ A (98.3%) HF,RP,OC,TR,CP | --- KB(D) (1.7%) NU

⁴ διατεταχεναι f³⁵ A,B [67%] OC,TR,CP,NU | τεταχεναι D [20%] HF,RP | διατεταχθεναι [3%] | προστεταχεναι [10%] | τεχεναι K

⁵ εκ f³⁵ [90%] HF,RP,TR,CP | απο KA,B,D [10%] OC,NU

⁶ εμενεν *rell* | εμεινεν [55%] OC | εμινεν [1%]

⁷ ειργαζετο f³⁵ (91.6%) HF,RP,OC,TR,CP | ηργαζετο A,D (7.8%) NU | ηργαζοντο KB (alone) | one other variant

⁸ την τεχνην f³⁵ [83%] HF,RP,TR,CP | τη τεχνη KA,B [17%] OC,NU | --- D

⁹ πνευματι f³⁵ (93.9%) HF,RP,OC,TR,CP | λογω KA,B,D (6.1%) NU

¹⁰ ιουδαιοις f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ειναι K(A)B,D [6%] NU

¹¹ εκτιναζαμενος *rell* | εκτειναζαμενος [17%] | one other variant

¹² τας κεφαλας f³⁵ [20%] | την κεφαλην KA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ ηλθεν f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εισηλθεν KA,D [5%] NU

¹⁴ ονοματι f³⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τιτιου B [1%] NU | 1 τιτου K [4%]

¹⁵ ακουοντες f³⁵ KA,B [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ακουσαντες [50%]

¹⁶ δι οραματος εν νυκτι f³⁵ (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 KB [3%] NU | εν οραματι 34 [5%] | εν οραματι A

¹⁷ τε f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | δε KA,B [5%] NU | ται [1%] | και (D)

¹⁸ ανθυπατευοντος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ανθυπατου οντος KA,B,D [3%] NU | two other variants [2%]

¹⁹ ομοθυμαδον οι ιουδαιοι *rell* | ~ 231 B [14%]

²⁰ αναπειθει ουτος f³⁵ K(A)B [25%] NU | ~ 21 D [65%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 1 πειθει [10%]

Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Εἰ μὲν οὖν¹ ἦν ἀδίκημά τι² ἢ ῥαδιούργημα πονηρόν, ὃ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμεν³ ὑμῶν· **15** εἰ δὲ ζήτημά⁴ ἐστὶν περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ⁵ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.» **16** Καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. **17** Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες⁶ Σωσθένην, τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἐμπροσθεν τοῦ βήματος. Καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελλεν.⁷

To Ephesus and Antioch

18 Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας (κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχραῖς,⁸ εἶχεν γὰρ εὐχὴν). **19** Κατήντησεν⁹ δὲ εἰς Ἔφεσον κάκεινους¹⁰ κατέλιπεν¹¹ αὐτοῦ (αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέχθη¹² τοῖς Ἰουδαίοις). **20** Ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν¹³ ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς,¹⁴ οὐκ ἐπένευσεν· **21** ἀλλ' ¹⁵ ἀπετάξατο αὐτοῖς¹⁶ εἰπὼν, «Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα·¹⁷ πάλιν δὲ¹⁸ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ Θεοῦ θέλοντος.» Καὶ ἀνήχθη¹⁹ ἀπὸ τῆς Ἐφέσου.

22 Καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. **23** Καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.²⁰

Apollos

24 Ἰουδαῖος δὲ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι,²¹ Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς Γραφαῖς. **25** Οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ζέων τῷ Πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ,²² ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. **26** Οὗτος τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας

¹ οὖν f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,D [15%] NU

² ἦν ἀδικημα τι *rell* | ~ 231 [3%] CP | 23 [3%]

³ ἠνεσχομην f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ανεσχομην xA,B [3%] NU

⁴ ζητημα f³⁵ D [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ζητηματα xA,B [6%] NU

⁵ γαρ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,D [3%] NU

⁶ οἱ ελληνες f³⁵ D (96.4%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 ιουδαιοι (1.9%) | --- xA,B (1.7%) NU

⁷ εμελλεν f³⁵ x [85%] HF,RP,CP | εμελεν f^{35pt} A,B [14%] OC,TR,NU | ημελλεν [1%] | --- D [Here we have different verbs, although the difference is of only one letter. Is the verb μελλω or μελω? If the former, the meaning is not common and could easily give rise to the latter; the reverse change would be unlikely. Render: 'None of this was a delay to Gallio'; Gallio is in the dative case. His name should be in the nominative case, if he is taken to be the subject of the verb. Gallio presumably considered himself to be a busy man and did not appreciate the interruption; he was not about to allow himself to be further delayed. In Acts 22:16 the same verb has the sense of 'delay'.]

⁸ την κεφαλην εν κεγχραις (κεχραις 20%) f³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR(CP) | ~ 3412 (x)(A,B) [4%] NU

⁹ κατηντησεν f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | κατηντησαν xA,B [2%] NU | καταντησας D

¹⁰ κακεινους f³⁵ xA,B [29%] OC,TR,CP,NU | και εκεινους [70%] HF,RP | κακει [1%] | εκεινους D

¹¹ κατελιπεν *rell* | κατελειπεν A [25%]

¹² διελεχθη f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | διελεξατο xA,B [3%] NU | διελεγχθη [2%] | διελεγετο D [1%]

¹³ αυτων *rell* | αυτον [15%] | three other variants

¹⁴ παρ αυτοις f³⁵ D (91.5%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B (8.5%) NU

¹⁵ αλλ *rell* | αλλα xA,B,D [40%] OC,CP

¹⁶ απεταξατο αυτοις f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | αποταξαμενος και xA,B,D [2%] NU | αποταξαμενος 2 και [2%]

¹⁷ δει με παντως την εορτην την ερχομενην ποιησαι εις ιεροσολυμα f³⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [3%] NU

¹⁸ δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B(D) [4%] NU

¹⁹ και ανηχθη f³⁵ [96%] HF,OC,TR,CP | 2 A,B,D [3%] RP,NU | ~ 2 δε x (0.4%) (*TuT* is way off here)

²⁰ παντας τους μαθητας *rell* | ~ 231 CP | 23 [2%]

²¹ ονοματι *rell* | ονομα CP

²² ιησου f³⁵ xA,B(D) [35%] NU | κυριου [65%] HF,RP,OC,TR,CP

καὶ Πρίσκιλλα,¹ προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο² τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν.³

27 Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· **28** εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπίδεικνυς διὰ τῶν Γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

Back to Ephesus

19:1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον, διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν⁴ εἰς Ἔφεσον.

Disciples of John

Καὶ εὐρών⁵ τινὰς μαθητὰς⁶ **2** εἶπεν⁷ πρὸς αὐτούς, «Εἰ Πνεῦμα Ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες;» Οἱ δὲ εἶπον⁸ πρὸς αὐτόν, «Ἄλλ' οὐδὲ⁹ εἰ Πνεῦμα Ἅγιόν ἐστιν ἠκούσαμεν.» **3** Εἶπέν τε,¹⁰ «Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;» Οἱ δὲ εἶπον,¹¹ «Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα.» **4** Εἶπεν δὲ¹² Παῦλος, «Ἰωάννης μὲν¹³ ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτόν ἵνα πιστεύσωσιν, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὸν Χριστόν,¹⁴ Ἰησοῦν.»¹⁵ **5** Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. **6** Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς¹⁶ χεῖρας ἦλθεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευον.¹⁷ **7** Ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο.¹⁸

The school of Tyrannus becomes the base

8 Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο, ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ¹⁹ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. **9** Ὡς δὲ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπειθουν, κακολογοῦντες τὴν Ὀδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστάς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός.²⁰ **10** Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντα τοὺς κατοι-

¹ ακυλας και πρισκιλλα f³⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 321 (8)A,B [2%] NU

² εξεθεντο *rell* | εξεθετο [12%] | εξεθοντο D

³ του θεου οδον f³⁵ [86%] HF,RP,TR | ~ 312 8A,B [5%] OC,CP[NU] | 1 κυριου 3 [5%] | ~ 31 κυριου [2%] | ~ λογον 1 κυριου [2%] | 3 D

⁴ ελθειν f³⁵ B [92%] HF,RP,OC,TR,CP | κατελθειν (8)A [4%] [NU] | ερχεται D | two other variants [4%]

⁵ ευρων f³⁵ D [85.5%] HF,RP,OC,TR,CP | ευρον [9%] | ευρειν A,B (5.5%) NU | ευριν 8

⁶ τινας μαθητας *rell* | ~ 21 OC

⁷ ειπεν f³⁵ D (94.7%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 τε 8A,B (3.6%) NU | 1 δε (1.7%)

⁸ ειπον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B,D [5%] NU

⁹ ουδε f³⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ουδ 8A,B [2%] NU

¹⁰ 1) ειπεν τε f³⁵ B (18.3%) NU | ειπεν δε D (4.5%) | ειπεν ουν (1.7%)

2) ειπεν τε προς αυτους (61.6%) HF,RP,OC,TR,CP | ειπεν δε προς αυτους (5.1%) | ειπεν προς αυτους (1.1%)

3) ο δε ειπεν 8A (3.6%) | ο δε ειπεν αυτοις (4%) | ο δε παυλος προς αυτους 8³⁸

At issue is a minor question of taste or style. The second set of three gives the complete formula, the first gives a shortened form. We observe that in verse 2 there is a complete exchange between Paul and the group of disciples, and the full introductory formula is used for both. In verse 3 there is a second complete exchange, wherein the second introductory formula is short—should not the first introductory formula also be short, to match it? That would seem to make for better style. But the attestation for the long form is fairly strong, 67.8% vs 24.5%. Presumably the contenders are the first variants in 1) and 2), so τε wins over δε. I consider that the first variant in 1) really is the better reading, as well as being attested by f³⁵.

¹¹ ειπον *rell* | ειπαν 8A,B [2%] NU

¹² δε *rell* | τε [45%]

¹³ μεν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B,D [4%] NU

¹⁴ χριστον f³⁵ (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B [4%] NU

¹⁵ χριστον ιησουν *rell* | ~ 21 OC

¹⁶ τας f³⁵ [55%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- 8A,B(D) [45%]

¹⁷ προεφητευον f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | επροφητευον 8A,B,D [7%] NU

¹⁸ δεκαδυο f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | δωδεκα 8A,B,D [6%] NU

¹⁹ τα f³⁵ 8A [96%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,D [4%]

²⁰ τινος f³⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- 8A,B [3%] NU

κοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,¹ Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας.

11 Δυνάμεις δὲ² οὐ τὰς τυχοῦσας ἐποίει ὁ Θεὸς³ διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, **12** ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι⁴ ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι⁵ ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους τὰ τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν.⁶

Some fake exorcists

13 Ἐπεχείρησαν⁷ δὲ τινες ἀπὸ⁸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες, «Ὁρκίζομεν⁹ ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν ὁ¹⁰ Παῦλος κηρύσσει.» **14** Ἦσαν δὲ τινες¹¹ υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ¹² οἱ¹³ τοῦτο ποιοῦντες. **15** Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν,¹⁴ «Τὸν¹⁵ Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ;» **16** Καὶ ἐφαλλόμενος¹⁶ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος¹⁷ ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν καὶ¹⁸ κατακυριεύσαν¹⁹ αὐτῶν.²⁰ ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. **17** Τοῦτο δὲ ἐγένετο πᾶσιν γνωστόν,²¹ Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσιν, τοῖς κατοικοῦσιν τὴν Ἔφεσον· καὶ ἐπέπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. **18** Πολλοὶ τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο, ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες²² τὰς πράξεις αὐτῶν. **19** Ἰκανοὶ δὲ τῶν τὰ περιέργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων (καὶ συνεψηφίσαντο²³ τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὔρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε). **20** Οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου²⁴ ἠῤῥξανεν καὶ ἴσχυεν.

21 Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν²⁵ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ,²⁶ εἰπὼν ὅτι «Μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.» **22** Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχεν χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν.

¹ ἰησου f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B(D) [13%] NU

² δε f³⁵ D [22%] | τε κA,B [78%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ εποιει ο θεος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 κA,B,D [5%] NU

⁴ επιφερεσθαι f³⁵ D [90%] HF,RP,OC,TR,CP | αποφερεσθαι κA,B [5%] NU | two other variants [5%]

⁵ απαλασσεσθαι *rell* | απαλασσεσθαι B [15%] | at least six further spellings

⁶ εξερχεσθαι απ αυτων f³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | εκπορευεσθαι κA,B,D [7%] NU | 1 [5%]

⁷ επεχειρησαν *rell* | επεχειρισαν [3%] CP | επεχιρησαν κ

⁸ απο f³⁵ [55%] HF,RP,OC,TR,CP | και κA,B [5%] NU | και 1 [40%] | εκ D

⁹ ορκιζομεν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ορκιζω κA,B,D [3%] NU | ορκιζωμεν [1%] | εξορκιζομεν [5%] | --- [1%]

¹⁰ ο f³⁵ [35%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,D [65%] NU

¹¹ τινες f³⁵ κA (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP | τινος {ϕ³⁸}B[D] (4%) NU | --- ϕ³⁸ and D have a long addition | one other variant

¹² υιοι σκευα ιουδαιου αρχιερευωσ επτα f³⁵ (91%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 23451 κ(A)B (8.5%) NU | --- ϕ³⁸ and D are wild

¹³ οι f³⁵ (95%) HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B (4.7%) NU | --- ϕ³⁸ and D are wild

¹⁴ ειπεν f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αυτοις κA,B,D [7%] NU

¹⁵ τον f³⁵ κA,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 μεν B [3%] [NU]

¹⁶ εφαλλομενοσ f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | εφαλομενοσ κA,B [5%] NU | εναλλομενοσ D | two other variants [1%]

¹⁷ επ αυτουσ ο ανθρωποσ f³⁵ (D) [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 κA,B [5%] NU | 34 [2%]

¹⁸ και f³⁵ κ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- A,B(D) [5%] NU

¹⁹ κατακυριευσαν f³⁵ A [80%] HF,RP,CP | κατακυριευσασ κB [18%] OC,TR,NU | κυριευσασ D [1%] | κατακυριευσεν [1%]

²⁰ αυτων f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | αμφοτερον κA,B,D [5%] NU | two other variants [5%]

²¹ εγενετο πασιν γνωστον f³⁵ [20%] | ~ 132 κA,B,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ~ 312 [5%]

²² αναγγελλοντεσ *rell* | αναγγελλοντεσ [18%] | one other variant

²³ συνεψηφισαντο f³⁵ [20%] | συνεψηφισαν κA,B(D) [67%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | συνεψηφησαν [12%] | two other variants [1%]

²⁴ ο λογοσ του κυριου f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 κA,B [1%] NU | 123 θεου [2%] | 3 θεου D

²⁵ διελθων *rell* | διελθειν A,D [20%] | one other variant

²⁶ ιερουσαλημ f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ιεροσολυμα κA,B(D) [8%] NU

Demetrius

23 Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς Ὁδοῦ. **24** Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην.¹ **25** οὓς συναθροίσας, καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν· «Ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν² ἐστίν. **26** Καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι.³ **27** Οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν⁴ εἰς οὐδὲν⁵ λογισθῆναι, μέλλειν δὲ⁶ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα⁷ αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.»

28 Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις⁸ θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες, «Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφε-σίων.» **29** Καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη⁹ τῆς¹⁰ συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον (συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον, Μακεδόνας, συνεκδήμους¹¹ Παύλου). **30** Τοῦ δὲ Παύλου¹² βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί. **31** Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. **32** Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον, ἣν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκεν¹³ συνεληλύθεισαν. **33** Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν¹⁴ Ἀλέξανδρον, προβαλλόντων¹⁵ αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. **34** Ἐπιγνόντες¹⁶ δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, «Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων.»

35 Καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησὶν· «Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γὰρ ἐστὶν ἄνθρωπος¹⁷ ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεοκόρον¹⁸ οὔσαν τῆς μεγάλης θεᾶς¹⁹ Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς; **36** Ἄναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, δεόν ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετεῖς πράσσειν.²⁰ **37** Ἡγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν²¹ ὑμῶν.²² **38** Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσιν πρὸς τίνα λόγον,²³ ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν²⁴ ἀλλήλοις. **39** Εἰ δέ τι

¹ εργασιαν ουκ ολιγην f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 (X)A,B,D [4%] NU

² ημων f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ημιν XA,B(D) [7%] NU

³ γινομενοι *rell* | γενομενοι D [15%] | γεινομενοι B | three other variants

⁴ αρτεμιδος ιερων f³⁵ XA,B [25%] OC,TR,NU | ~ 21 D [75%] HF,RP,CP

⁵ ουδεν f³⁵ D [40%] TR | ουθεν XA,B [60%] HF,RP,OC,CP,NU

⁶ δε f³⁵ [88%] HF,RP,TR,CP | τε XA,B [10%] OC,NU | --- D [2%]

⁷ την μεγαλειοτητα f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | της μεγαλειοτητος (X)A,B [5%] NU | --- D

⁸ πληρεις *rell* | πληρης A [20%] | πληρις X [1%]

⁹ ολη f³⁵ (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B [8%] NU

¹⁰ της f³⁵ XA,B [95%] HF,RP,OC,NU | --- (D) [5%] TR,CP

¹¹ συνεκδημους *rell* | 1 του [5%] TR

¹² του δε παυλου f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 32 XA,B [3%] NU | ~ 132 [1%] | ~ 213 (D)

¹³ ενεκεν f³⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ενεκα XA,B [3%] NU

¹⁴ προεβιβασαν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | συνεβιβασαν XA,B [4%] NU | κατεβιβασαν D

¹⁵ προβαλλοντων f³⁵ D [65%] OC,CP | προβαλοντων XA,B [35%] HF,RP,TR,NU

¹⁶ επιγνοντες f³⁵ XA,B [70%] HF,RP,OC,CP,NU | επιγνοντων [5%] TR | επιγνωντες [25%]

¹⁷ ανθρωπος f³⁵ D [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ανθρωπων XA,B [8%] NU

¹⁸ νεωκορον *rell* | νεοκορον [25%] | ναοκορον D

¹⁹ θεας f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,D [6%] NU

²⁰ πρασσειν *rell* | πραττειν [10%] TR | πρασσιν X | two other variants

²¹ θεον *rell* | θεαν D [15%] OC,TR

²² υμων f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ημων XA,B,D [10%] NU

²³ εχουσιν προς τινα λογον f³⁵ XA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU | ~ 2341 [5%] TR

²⁴ εγκαλειτωσαν *rell* | εγκαλιτωσαν [20%] | εγκαλιτωσαν D [1%]

περι ἐτέρων¹ ἐπιζητεῖτε,² ἐν τῇ ἐνόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. **40** Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως, περι τῆς σήμερον, μηδεὸς αἰτίου ὑπάρχοντος περι οὗ οὐ³ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι⁴ λόγον⁵ τῆς συστροφῆς ταύτης.» **41** Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

Paul makes his own plans

Greece

20:1 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος⁶ ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ⁷ ἀπα-σάμενος, ἐξῆλθεν πορευθῆναι⁸ εἰς τὴν⁹ Μακεδονίαν. **2** Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ παρακα-λέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. **3** Ποίησας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης ἐπιβου-λῆς αὐτῷ¹⁰ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμη¹¹ τοῦ ὑποστρέ-φειν διὰ Μακεδονίας. **4** Συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας¹² Σώπατρος¹³ Βερροιαῖος,¹⁴ Θεσσαλονι-κέων¹⁵ δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκουῆδος, καὶ Γάιος Δερβαῖος, καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος. **5** οὗτοι¹⁶ προελθόντες¹⁷ ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι. **6** Ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἦλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις¹⁸ ἡμερῶν πέντε, οὗ¹⁹ διετρίψαμεν ἡμέρας ἐπτά.

Troas

7 Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν²⁰ κλάσαι²¹ ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέ-γετο αὐτοῖς, μέλλων²² ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον παρέτεινέν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. **8** Ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ οὗ ἦμεν²³ συνηγμένοι. **9** Καθήμενος²⁴ δὲ τις νεανίας ὀνόματι Εὐτυχὸς ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὑπνω βαθεῖ, διαλεγόμενου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλειον-κατενεχθεὶς ἀπὸ²⁵ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἦρθη νεκρός. **10** Καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν²⁶ εἶπεν, «Μὴ θορυβεῖσθε,²⁷ ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ

¹ περι ετερων f³⁵ NA,D (92.7%) HF,RP,OC,TR,CP | περαιτερω B (4.7%) NU | περετερω (1.1%) | περετερον (0.6%) | three other variants (0.9%)

² επιζητετε *rell* | επιζητειται K [13%] | ζητετε [2%] | one other variant

³ ου f³⁵ NA,B [90%] HF,RP,CP[NU] | --- D [10%] OC,TR

⁴ αποδουσαι f³⁵ NA,B,D [20%] OC,TR,NU | δουσαι [80%] HF,RP,CP | two other variants

⁵ λογον f³⁵ D [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 περι NA,B [7%] NU

⁶ προσκαλεσαμενος f³⁵ A,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | μεταπεμψαμενος KB [3%] NU | μεταστελαμενος [2%]

⁷ και f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 παρακαλεσας A,B(D) [6%] NU | 1 παρακαλεσας 1 K [1%] | one other variant

⁸ πορευθηναι f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | πορευεσθαι KA,B [3%] NU | --- D [2%]

⁹ την f³⁵ A [80%] HF,RP,TR,CP | --- KB,D [20%] OC,NU

¹⁰ επιβουλης αυτω f³⁵ NA,B [20%] NU | ~ 21 D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹¹ γνωμη f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | γνωμης KA,B [7%] NU | D is wild

¹² αχρι της ασιας f³⁵ A (97%) HF,RP,OC,TR,CP | --- KB (1.1%) NU | μεχρι 23 D (0.6%) | 12 μακεδονιας (1.3%)

¹³ σωπατρος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR | 1 πυρρου KA,B,D [5%] CP,NU

¹⁴ βερροιαιος f³⁵ [25%] | βερροιαιος A,B [35%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | βηροιαιος [30%] | βερναιος (D) [9%] | βεροιος K | two other spellings

¹⁵ θεσσαλονικεων *rell* | θεσσαλονικαιων K [10%] | θεσσαλονικαιων [10%] | three other variants

¹⁶ ουτοι f³⁵ D [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 δε KA,B [6%] NU

¹⁷ προελθοντες f³⁵ D [45%] OC,TR,NU | προσελθοντες KA'B [55%] HF,RP,CP

¹⁸ αχρις f³⁵ [58%] HF,OC,TR | αχρι A,B [40%] RP,CP,NU | απο K [1%] | two other variants | D is wild

¹⁹ ου f³⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP | οπου KA [2%] NU | εν η D

²⁰ των μαθητων f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ημων KA,B,D [7%] NU

²¹ κλασαι f³⁵ KA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU | του 1 D [5%] TR

²² μελλων *rell* | μελλον [12%]

²³ ημεν f³⁵ KA,B,D [85%] HF,RP,OC,CP,NU | ησαν [15%] TR

²⁴ καθήμενος f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | καθεζομενος KA,B,D [4%] NU

²⁵ απο *rell* | υπο D [30%]

²⁶ συμπεριλαβων *rell* | συνπεριλαβων KA,B,D [15%] | συμπαραλαβων [5%]

²⁷ θορυβεισθε *rell* | θορυβησθε [5%] CP | θορυβεισθαι B,C [4%] | θορυβισθαι D [1%]

ἐστιν.» **11** Αναβὰς δὲ καὶ κλάσας¹ ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις² αὐγῆς— οὕτως ἐξῆλθεν. **12** (Ἦγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.)

13 Ἡμεῖς δὲ προσελθόντες³ ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν εἰς⁴ τὴν Ἄσσον,⁵ ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον—οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος,⁶ μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. **14** Ὡς δὲ συνέβαλεν⁷ ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον ἀναλαμβάνοντες αὐτὸν ἦλθομεν εἰς Μιτυλήνην.⁸ **15** Κάκειθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρῦ⁹ Χίου, τῇ δὲ ἑτέρα παρεβάλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίῳ.^{10,11} τῇ ἐχομένῃ¹² ἦλθομεν εἰς Μίλητον. **16** (Ἐκρινεν¹³ γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἐφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἔσπευδεν γάρ, εἰ δυνατόν ἦν¹⁴ αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.)

Miletus

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἐφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. **18** Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς· «Ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας¹⁵ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, **19** δουλεύων τῷ Κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν¹⁶ δακρῶν καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων¹⁷ μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων. **20** ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, **21** διαμαρτυρόμενος¹⁸ Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσιν τὴν εἰς¹⁹ Θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν τὴν²⁰ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν.²¹ **22** Καὶ νῦν ἰδοῦ, ἐγὼ δεδεμένος²² τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά²³ μοι μὴ εἰδώς, **23** πλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται,²⁴ λέγον²⁵ ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις²⁶ μένουσιν. **24** Ἄλλ' οὐδενὸς λόγον²⁷ ποιῶμαι, οὐδὲ ἔχω²⁸ τὴν ψυχὴν μου²⁹ τιμίαν

¹ κλάσας f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τον NA,B,C,D [3%] NU

² αχρις f³⁵ (C)D [97%] HF,OC,TR,CP | αχρι NA,B [3%] RP,NU | one other variant

³ προσελθοντες f³⁵ A,B [85%] HF,RP | προελθοντες NC [15%] OC,TR,CP,NU | κατελθοντες D

⁴ εις f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | επι NA,B,C [5%] NU

⁵ ασσον rell | ασον [10%] | θασον [15%] | θασσον [5%] | two other spellings

⁶ ην διατεταγμενος f³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA(B) [4%] NU | ~ εντεταλμενος 1 C

⁷ συνεβαλεν f³⁵ C,D [90%] HF,RP,OC,TR,CP | συνεβαλλεν A,B [10%] NU | συνεβαλλον N

⁸ μιτυληνην rell | μιτυλινην A [11%] CP | at least six further spellings

⁹ αντικρυ f³⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP | αντικρυς NA,B,C,D [18%] NU

¹⁰ τρωγυλιω f³⁵ [20%] OC | τρωγυλλιω [30%] HF,RP,TR | τρογυλιω [13%] | τρογυλλιω [18%] | τρογγυλιω [13%] CP | --- NA,B,C (6.1%) NU | seven other spellings D [2%]

¹¹ και μειναντες εν τρωγυλιω f³⁵ D (93.8%) HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C (6.2%) NU

¹² τη εχομενη f³⁵ (85.4%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 δε 2 NA,B,C (4%) NU | 1 ερχομενη D (9.1%) | 1 δε ερχομενη (1.3%) | two other variants

¹³ εκρινεν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κεκρικει NA,C [4%] NU | κεκριει B | καικκρι D

¹⁴ ην f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ειη NA,B,C [4%] NU | εις D | --- [1%]

¹⁵ ημερας f³⁵ [20%] | 1 αφ NA,B,C(D) [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁶ πολλων f³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,D [3%] NU

¹⁷ συμβαντων (D) rell | συμβαινοντων C [15%] | συμβεβηκατων [1%]

¹⁸ διαμαρτυρομενος rell | διαμαρτυραμενος [30%] | διαμαρτυρουμενος D [1%]

¹⁹ εις f³⁵ NB,C [45%] NU | 1 τον A,D [55%] HF,RP,OC,TR,CP (OC is in small print)

²⁰ την f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR | --- NA,B,C(D) [4%] CP,NU

²¹ ιησουν f³⁵ B [75%] HF,RP,NU | 1 χριστον NA,C(D) [25%] OC,TR,CP (OC is in small print)

²² εγω δεδεμενος f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,C [5%] NU

²³ συναντησοντα rell | συναντησαντα A,D [30%] | συμβησομενα C [2%]

²⁴ διαμαρτυρεται f³⁵ [79%] HF,RP,OC,TR | 1 μοι NA,B,C,D [15%] CP,NU | διαμεμαρτυρηται [2%] | διεμαρτυρατο μοι A [2%] | three other variants [2%]

²⁵ λεγον rell | λεγων D [30%]

²⁶ με και θλιψεις f³⁵ [83%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 (N)A(B)C(D) [17%] NU

²⁷ λογον f³⁵ A,D (89.9%) HF,RP,OC,TR,CP | λογου NB,C (2.9%) NU | τουτων 1 (6.9%) | one other variant

²⁸ ποιουμαι ουδε εχω f³⁵ (95.6%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 321 A(D) (2.3%) | 1 NB,C (1.5%) NU

²⁹ μου f³⁵ D (87%) HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C (13%) NU

ἐμαυτῷ, ὡς¹ τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς,² καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

25 »Καὶ νῦν ἰδοῦ, ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διήλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.³ **26** Διό⁴ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὅτι καθαρὸς ἐγὼ⁵ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· **27** οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ.⁶ **28** Προσέχετε⁷ οὐ⁸ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ⁹ ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.¹⁰ **29** Ἐγὼ γὰρ¹¹ οἶδα τοῦτο,¹² ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. **30** Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. **31** Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην, μετὰ δακρύων, νουθετῶν ἕνα ἕκαστον.

32 »Καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί,¹³ τῷ Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομησῆσαι¹⁴ καὶ δοῦναι ὑμῖν¹⁵ κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. **33** Ἀργυρίου ἢ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. **34** Αὐτοὶ¹⁶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρεῖαις μου, καὶ τοῖς οὐσιν μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί. **35** Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεῦειν τε τοῦ λόγου¹⁷ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὅτι αὐτὸς εἶπεν, «Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι¹⁸ ἢ λαμβάνειν.»

36 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θείσ τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. **37** Ἰκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο¹⁹ πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουσαν αὐτόν, **38** ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. Προέπεμπον δὲ αὐτόν εἰς τὸ πλοῖον.²⁰

Paul is warned—again

21:1 Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ,²¹ τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κάκειθεν εἰς Πάταρα. **2** Καὶ εὐρόντες πλοῖον διαπερῶν²² εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. **3** Ἀναφανέντες²³ δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες²⁴ αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήχθημεν²⁵ εἰς Τύρον, ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον²⁶ ἀποφορτι-

¹ ὡς *rell* | ὥστε [20%] | ὡς το C | του D

² μετὰ χαρᾶς **f**³⁵ C [97.1%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,D** (2.9%) NU [Observe how the attestation in () fluctuates among these four variant sets, all in one verse.]

³ του θεου **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [3%] NU | 1 ησου D

⁴ διο **f**³⁵ C [80%] HF,OC,TR | διοτι **NA,B** [20%] RP,NU | 1 και CP | αχρι συν D

⁵ εγω **f**³⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ειμι **NB,C,D** [5%] NU | 1 ειμι [1%]

⁶ υμιν πασαν την βουλην του θεου **f**³⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 234561 **NB,C(D)** [3%] NU

⁷ προσεχετε *rell* | προσεχεται D [15%]

⁸ ουν **f**³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,D** [3%] NU

⁹ κυριου και θεου **f**³⁵ [89%] HF,RP,OC,CP | 3 **NB** [7%] TR,NU | 1 A,C,D [4%]

¹⁰ ιδιου αιματος **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 του 1 **NA,B,C,D** [5%] NU

¹¹ εγω γαρ **f**³⁵ (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 **NA,C,D** (4%) NU | ~ οτι 1 B

¹² τουτο **f**³⁵ (92.3%) HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,C,D** (7.7%) NU

¹³ αδελφοι **f**³⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,D** [4%] NU

¹⁴ εποικοδομησαι **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | οικοδομησαι **NA,B,C(D)** [4%] NU

¹⁵ υμιν **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | την **NA,B** [2%] NU | 1 την C [1%] | --- D [1%]

¹⁶ αυτοι **f**³⁵ **NA,B,C** [85%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 δε [5%] TR | 1 γαρ [10%]

¹⁷ του λογου **f**³⁵ [22%] | των λογων **NA,B,C,D** [23%] HF,RP,TR,NU | τον λογον [55%] OC,CP

¹⁸ μαλλον διδοναι *rell* | ~ 21 [8%] TR

¹⁹ κλαυθμος εγενετο **f**³⁵ **NA,B,C,D** [20%] NU | ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

²⁰ CP omits the last sentence.

²¹ κω **f**³⁵ **NA,B,C,D** [50%] OC,CP,NU | κων [50%] HF,RP,TR

²² διαπερων *rell* | διαπερον [10%] CP | two other variants

²³ αναφανεντες **f**³⁵ A,C [92%] HF,RP,OC,CP | αναφαναντες **NB** [8%] TR,NU

²⁴ καταλιποντες *rell* | καταλειποντες A [15%]

²⁵ κατηχθημεν **f**³⁵ C [87%] HF,RP,OC,TR,CP | κατηλθομεν **NA,B** [3%] NU | --- [10%]

²⁶ ην το πλοιον **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 **NA,B,C** [5%] NU

ζόμενον τὸν γόμον. **4** Καὶ ἀνευρόντες¹ μαθητάς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτὰ· οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἀναβαίνειν² εἰς Ἱερουσαλήμ.³ **5** Ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξεληθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων, σὺν γυναιξίν καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα.⁴ **6** Καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους,⁵ ἐπέβημεν⁶ εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

7 Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαῖδα· καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. **8** Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξεληθόντες, ἦλθομεν⁷ εἰς Καισάρειαν· καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ⁸ (ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ), ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. **9** (Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες⁹ προφητεύουσαι.)

Agabus

10 Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν¹⁰ ἡμέρας πλείους, κατῆλθὲν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος. **11** Καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δῆσας τε αὐτοῦ¹¹ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας¹² εἶπεν, «Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· <Τὸν ἄνδρα οὗ ἔστιν ἡ ζώνη αὕτη οὕτως δῆσουσιν ἐν¹³ Ἱερουσαλήμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν.>» **12** Ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. **13** Ἀπεκρίθη τε¹⁴ ὁ Παῦλος· «Τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; Ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐτοιμῶς ἔχω¹⁵ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.» **14** Μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἠσυχάσαμεν εἰπόντες, «Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου¹⁶ γενέσθω.»¹⁷

Jerusalem

15 Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι¹⁸ ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ.¹⁹ **16** Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες²⁰ παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. **17** Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως

¹ και ανευροντες f³⁵ [90%] HF,RP,CP | 12 τους [1%] OC,TR | ~ 2 δε τους xA,B,C [4%] NU | 1 ευροντες [5%] (OC is in small print)

² αναβαινειν f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | επιβαινειν (x)A,B,C [2%] NU

³ ιερουσαλημ f³⁵ [95%] HF,RP,TR,CP | ιεροσολυμα xA,B,C [5%] OC,NU

⁴ προσηυξαμεθα f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | προσευξαμενοι xA,B,C [5%] NU

⁵ και ασπασαμενοι αλληλους f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ απησπασαμεθα 31 x(A)B(C) [4%] NU

⁶ επεβημεν f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ανεβημεν xA,C [4%] NU | ενεβημεν B [3%] | one other variant

⁷ ηλθομεν f³⁵ xA(B)C (38.8%) OC,CP,NU | οι περι τον παυλον ηλθον (46.4%) HF,RP,TR | οι περι τον παυλον ηλθομεν (13.3%) | οι αποστολοι (απο τυρου) ηλθον (1.1%) | one other reading (0.4%)

The third variant would appear to be a not very felicitous conflation. The first variant best fits the context—since the beginning of the chapter, and before, the main participants have been presented in the first person plural. The closest finite verb on each side of the variant in question is εμείναμεν, 1st plural. The information in the second variant is unnecessary but not objectionable; if it were original there would be no need to change it. Of course, if the first variant were original there would be no need to change it either, unless some felt it was time to remind the reader who “we” was referring to. More likely it was the influence of the Lectionaries, since they have precisely the second variant (while all three ancient versions have the first one).

⁸ ευαγγελιστου *rell* | 1 του [5%] TR

⁹ θυγατερες παρθενοι τεσσαρες f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 132 xA,B [5%] NU | ~ 213 C | one other variant

¹⁰ ημων f³⁵ (84.6%) HF,RP,OC,TR,CP | --- A,B,C (14.4%) NU | αυτων x (0.4%) | two other variants (0.6%)

¹¹ τε αυτου f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | εαυτου xA,B,C,D [10%] NU | 2 [1%]

¹² τους ποδας και τας χειρας f³⁵ xB,C,D [85%] HF,RP,OC,CP,NU | ~ 45312 A [15%] TR

¹³ εν *rell* | εις D [1%] OC

¹⁴ απεκριθη τε f³⁵ [92%] HF,RP,OC,CP | 1 δε [5%] TR | ~ τοτε 1 xA,B [2%] NU | ~ τοτε 1 δε C [1%] | D is wild

¹⁵ εις ιερουσαλημ ετοιμωσ εχω *rell* | ~ 3412 A [5%] CP

¹⁶ το θελημα του κυριου f³⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 xA,B,C [4%] NU

¹⁷ γενεσθω f³⁵ [73%] HF,RP,TR,CP | γινεσθω C [25%] OC,NU | γεινεσθω xA,B,D [2%]

¹⁸ επισκευασαμενοι f³⁵ A,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU | επισκευασαμενον x | αποσκευασαμενοι [5%] TR | παρασκευασαμενοι C [2%] | αποταξαμενοι D | two other variants

¹⁹ ιερουσαλημ f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ιεροσολυμα xA,B,C [7%] NU

²⁰ αγοντες *rell* | αγαγοντες CP

ἐδέξαντο¹ ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. **18** Τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῆει ὁ Παῦλος, σὺν ἡμῖν, πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. **19** Καὶ ἀσπασάμενος αὐτούς, ἐξηγεῖτο καθ' ἐν ἑκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

Paul submits to a false agenda

20 Οἱ δὲ ἀκούσαντες² ἐδόξαζον τὸν Κύριον,³ εἰπόντες⁴ αὐτῷ· «Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων⁵ τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν· **21** κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως⁶ τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσιν⁷ περιπατεῖν. **22** Τί οὖν ἐστίν; Πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν·⁸ ἀκούσονται γὰρ⁹ ὅτι ἐλήλυθας. **23** Τοῦτο οὖν ποιήσον ὃ σοι λέγομεν· Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. **24** Τούτους παραλαβὼν ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον¹⁰ ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρῆσονται¹¹ τὴν κεφαλὴν, καὶ γνῶσιν¹² πάντες ὅτι ὧν κατήχηται περὶ σοῦ οὐδὲν ἐστίν· ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσω. ¹³ **25** Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἔθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ¹⁴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ¹⁵ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.»

Paul arrested

26 Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν¹⁶ τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἀγνισθεὶς εἰσῆει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων¹⁷ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἢ προσφορά. **27** Ὡς δὲ ἡμελλον¹⁸ αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας,¹⁹ **28** κρᾶζοντες· «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ²⁰ διδάσκων. Ἔτι τε καὶ Ἑλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκεν²¹ τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον.» **29** (Ἦσαν γὰρ ἐωρακοῦτες²² Τρόφιμον²³ τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.)

30 Ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἴλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. **31** Ζητούντων δὲ²⁴ αὐτὸν ἀποκ-

¹ ἐδεξαντο f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | απεδεξαντο xA,B,C [5%] NU

² ακουσαντες *rell* | ακουοντες [23%]

³ κυριον f³⁵ D [70%] HF,RP,OC,TR | θεον xA,B,C [30%] CP,NU

⁴ ειποντες f³⁵ C,D [60%] HF,RP | ειπον τε A,B [37%] OC,TR,CP,NU | ειπαν τε x [2%] | two other variants

⁵ ιουδαιων f³⁵ (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP | εν τοις ιουδαιοις A,B,C (6.9%) NU | --- x (2.1%) | των ι (1.9%) | ιουδαιοι (0.8%) | εν τη ιουδαια D

⁶ μουσεως f³⁵ [25%] | μουσεως xB,C [45%] HF,RP,OC,NU | μωσεως A,D [30%] TR,CP

⁷ εθεσιν *rell* | εθνεσιν D [15%]

⁸ δει πληθος συνελθειν f³⁵ D [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 132 xA [4%] | --- B,C [2%] NU

⁹ γαρ f³⁵ A,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- (x)B,C [4%] NU

¹⁰ δαπανησον *rell* | δαπανισον [14%]

¹¹ ξυρησονται f³⁵ A,C [62%] HF,RP,OC,TR,CP | ξυρησονται xB [18%] NU | ξυρισονται [18%] | ξυρισονται [2%] | ξυρωνται D

¹² γνωσιν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | γνωσονται xA,B,C,D [5%] NU

¹³ τον νομον φυλασσων f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 xA,B,C,D [10%] NU

¹⁴ μηδεν τοιουτον (τοιουτο C 5.5% RP,HF) τηρειν αυτους ει μη (αλλα 4.6%) f³⁵ (C)D (97.9%) (HF,RP)OC,TR,CP | --- xA,B (2.1%) NU

¹⁵ το f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C,D [4%] NU

¹⁶ ο παυλος παραλαβων *rell* | ~ 312 [32%] | 23 D [5%]

¹⁷ διαγγελων *rell* | διαγγελων [25%] CP

¹⁸ ημελλον f³⁵ [33%] | εμελλον xA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | εμελων [7%] | D is wild

¹⁹ επ αυτον τας χειρας f³⁵ xA,B,C,D [75%] NU | ~ 3412 [25%] HF,RP,OC,TR,CP

²⁰ πανταχου f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | πανταχη xA,B,C,D [10%] NU | one other variant

²¹ κεκοινωκεν *rell* | κεκοινωκηκεν (x) [20%] | εκοινωκησεν D

²² εωρακοτες f³⁵ [85%] HF,RP,OC,CP | προεωρακοτες xA,B,C,D [10%] TR,NU | εορακατες [5%]

²³ τροφιμον *rell* | τροφημον [18%]

²⁴ δε f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τε xA,B [3%] NU | και D

τεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρας¹ ὅτι ὅλη συγκέχυται² Ἱερουσαλήμ· **32** ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὸν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους,³ κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δέ, ἰδόντες τὸν χιλιάρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. **33** Ἐγγίσας δὲ⁴ ὁ χιλιάρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσεν δεθῆναι ἀλύσεσιν δυσίν, καὶ ἐπνυθάνετο τίς ἂν⁵ εἴη καὶ τί ἐστὶν πεποιηκώς. **34** Ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων⁶ ἐν τῷ ὄχλῳ· μὴ δυνάμενος δὲ⁷ γνῶναι τὸ ἀσφαλές, διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. **35** Ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. **36** Ἦκολούθει⁸ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζον,⁹ «Αἶρε αὐτόν.»

37 Μέλλων δὲ¹⁰ εἰς τὴν παρεμβολήν εισάγεσθαι,¹¹ ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ, «Εἰ ἔξεστὶν μοι εἰπεῖν¹² πρὸς σε;» Ὁ δὲ ἔφη· «Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; **38** Οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν Σικαρίων;» **39** Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος, «Ἐγὼ ἄνθρωπος μὲν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεὺς τῆς Κιλικίας, οὐκ ἀσήμου¹³ πόλεως πολίτης· δέομαι δέ¹⁴ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.» **40** Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἐστῶς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισεν τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει¹⁵ τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ λέγων·

Paul addresses the mob

22:1 «Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ¹⁶ ἀπολογίας.» **2** Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ προσεφώνει¹⁷ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. Καί φησιν· **3** «Ἐγὼ μὲν¹⁸ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος¹⁹ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ²⁰ ἀκριβείαν τοῦ πατρῷου νόμου, ζηλωτῆς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον· **4** ὃς ταύτην τὴν Ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδούς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, **5** ὡς καὶ²¹ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι²² καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον·²³ παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφούς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. **6** Ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι²⁴ τῇ Δαμασκῷ, περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἰκανὸν περὶ ἐμέ. **7** Ἐπεσόν²⁵ τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, «Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις;»

¹ σπείρας f³⁵ [30%] | σπειρης (X)A,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

² συγκεχυται f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | συγχυνεται (X)A)B(D) [2%] NU | two other variants

³ εκατονταρχους f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | εκατονταρχας XA,B,D [3%] NU | εκατονταρχην [1%]

⁴ εγγισας δε f³⁵ [92%] HF,RP,OC,CP | ~ tote 1 XA,B,D [8%] TR,NU

⁵ αν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,D [4%] NU

⁶ εβωων f³⁵ [77%] HF,RP,OC,TR,CP | εβουον [15%] | επεφωνουν XA,B,D [6%] NU | επιβωων [2%]

⁷ δυναμενος δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | δυναμενου 2 αυτου XA,B(D) [4%] NU

⁸ ηκολουθει *rell* | ηκολουθη [30%] | ηκολουθι XD [1%]

⁹ κραζον f³⁵ D [78%] HF,RP,OC,TR,CP | κραζοντες XA,B [5%] NU | κραζων [17%]

¹⁰ δε f³⁵ [40%] | τε XA,B,D [58%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | --- [2%]

¹¹ εις την παρεμβολην εισαγεσθαι f³⁵ [20%] | ~ 4123 XA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹² ειπειν f³⁵ [80%] HF,RP,CP | 1 τι XA,B [20%] OC,TR,NU | λαλησαι D

¹³ ασημου *rell* | ασιμου [35%] | --- D

¹⁴ δε *rell* | --- [20%]

¹⁵ προσεφωνει f³⁵ [40%] RP | προσεφωνησεν XA,B,D [60%] HF,OC,TR,CP,NU

¹⁶ νυνι f³⁵ XA,B(D) [95%] HF,RP,OC,CP,NU | νυν [5%] TR

¹⁷ προσεφωνει *rell* | προσφωνει D [40%] | προσεφωνησεν [3%] | προσφωνησεν [3%]

¹⁸ μεν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,D [4%] NU

¹⁹ γεγεννημενος (D) *rell* | γεγεννημενος [25%]

²⁰ κατα *rell* | δε 1 [40%]

²¹ και *rell* | --- CP

²² μαρτυρει μοι *rell* | ~ 21 CP

²³ πρεσβυτεριον *rell* | πρεσβυτεριον B [25%]

²⁴ εγγιζοντι *rell* | εγγυζοντι CP

²⁵ επεσον f³⁵ (D) [45%] OC,TR,CP | επεσα XA,B [50%] HF,RP,NU | three other variants [5%]

8 Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην, «Τίς εἶ, Κύριε;» Εἶπέν τε πρὸς με, «Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις.» **9** Οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο.¹ τὴν δὲ φωνὴν² οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. **10** Εἶπον δέ, «Τί ποιήσω, Κύριε;» Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν πρὸς με, «Ἀναστάς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κάκει σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακται³ σοι ποιῆσαι.» **11** Ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. **12** Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβῆς⁴ κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἐν Δαμασκῷ⁵ Ἰουδαίων, **13** ἐλθὼν πρὸς με καὶ ἐπιστάς εἶπέν μοι, «Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον.» Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. **14** Ὁ δὲ εἶπεν· «Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό⁶ σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν Δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. **15** Ὅτι ἔση μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. **16** Καὶ νῦν τί μέλλεις; Ἀναστάς, βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.»⁷

17 »Ἐγένετο δὲ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει **18** καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, «Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονται σοι τὴν⁸ μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ.» **19** Κἀγὼ εἶπον· «Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δαίρων⁹ κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας εἰς¹⁰ σέ.» **20** καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο¹¹ τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός¹² σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστῶς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ,¹³ καὶ¹⁴ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν.» **21** Καὶ εἶπεν πρὸς με, «Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.» »

A Roman citizen

22 Ἦκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες, «Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκεν¹⁵ αὐτὸν ζῆν.» **23** Κραυγαζόντων¹⁶ δὲ¹⁷ αὐτῶν καὶ ριπτούντων¹⁸ τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἄερα, **24** ἐκέλευσεν ὁ χιλιάρχος ἄγεσθαι αὐτόν¹⁹ εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν²⁰ μαστίξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. **25** Ὡς δὲ προέτειναν²¹ αὐτὸν τοῖς ἱμαῖσιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἐστῶτα ἐκατόνταρχον ὁ Παῦλος, «Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίξειν;» **26** Ἀκούσας δὲ ὁ

¹ καὶ ἐμφοβοὶ ἐγένοντο f³⁵ D (88.2%) HF,RP,OC,TR,CP | 12 γενομενοὶ (1.5%) | --- (κ)A,B (10.3%) NU

² δε φωνὴν *rell* | ~ 21 CP

³ περὶ παντων ὧν τετακται (B) *rell* | τι σε δεῖ [16%] | τι σε εδει [5%] | τις σε δεῖ [5%] | σοι δεῖ [5%]

⁴ εὐσεβῆς f³⁵ [44%] RP,OC,TR | εὐσεβεῖς [5%] | εὐλαβῆς κB [50%] HF,CP,NU | --- A [1%]

⁵ ἐν δαμασκῷ f³⁵ [75%] HF,OC,CP | --- κA,B [25%] RP,TR,NU (OC is in small print)

⁶ προεχειρισατο *rell* | προεχειρησατο A [12%] | two other variants

⁷ τοῦ κυρίου f³⁵ [79%] HF,RP,OC,TR,CP | αὐτοῦ κA,B [6%] NU | 2 [15%]

⁸ τὴν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B [4%] NU

⁹ δαιρων f³⁵ [25%] CP | δερων κA,B [75%] HF,RP,OC,TR,NU

¹⁰ εἰς f³⁵ [20%] | ἐπὶ κA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹¹ ἐξεχεῖτο f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ἐξεχυννέτο κA,B [1%] NU | ἐξεχυνέτο [2%] | at least five further spellings [5%]

¹² μαρτυρος *rell* | πρωτομαρτυρος [10%] CP

¹³ τὴ ἀναιρέσει αὐτοῦ f³⁵ (97.7%) HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B (2.3%) NU

¹⁴ καὶ f³⁵ κA,B,D [25%] OC,TR,NU | --- [75%] HF,RP,CP

¹⁵ καθῆκεν *rell* | καθῆκον [20%] TR | καθῆκει [2%]

¹⁶ κραυγαζόντων f³⁵ κA,B,D [82%] OC,TR,NU | κραζόντων C [16%] HF,RP,CP | three other variants [2%]

¹⁷ δε f³⁵ κD [99%] HF,RP,OC,TR,CP | τε A,B,C [1%] NU

¹⁸ ριπτούντων (B) *rell* | ριπτούντων (D) [30%] OC | two other variants

¹⁹ ὁ χιλιάρχος ἀγεσθαι αὐτόν f³⁵ [20%] | ~ 4123 [74%] HF,RP,OC,TR,CP | 12 εἰσαγεσθαι 4 κA(B)C(D) [6%] NU

²⁰ εἶπων f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εἶπας κA,B,C,D [4%] NU | εἶπε δε [1%]

²¹ προέτειναν f³⁵ (κ)B [30%] OC,CP,NU | προέτεινεν [30%] HF,RP,TR | προσέτεινεν [27%] | προσέτειναν C(D) [3%] | προέτεινον A [5%] | three other variants [5%]

εκατόνταρχος,¹ προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπηγγειλεν² λέγων, «Ὅρα³ τί μέλλεις ποιεῖν, ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν.» **27** Προσελθὼν δὲ ὁ χιλιάρχος εἶπεν αὐτῷ, «Λέγε μοι, εἴ⁴ σὺ Ῥωμαῖός εἶ;» Ὁ δὲ ἔφη, «Ναί.» **28** Ἀπεκρίθη τε⁵ ὁ χιλιάρχος, «Εγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην.» Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη, «Εγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι.»⁶ **29** Εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν· καὶ ὁ χιλιάρχος δὲ⁷ ἐφοβήθη, ἐπιγνούς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν⁸ δεδεκώς.

The Sanhedrin

30 Τῇ δὲ ἐπαύριον, βουλόμενος γινῶναι τὸ ἀσφαλές τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ⁹ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν¹⁰ καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν¹¹ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν¹² τὸ συνέδριον αὐτῶν,¹³ καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.

23:1 Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ¹⁴ εἶπεν, «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας.» **2** Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. **3** Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπεν· «Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ κᾶθη κρίνων¹⁵ με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι.» **4** Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον,¹⁶ «Τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς;» **5** Ἔφη τε ὁ Παῦλος· «Οὐκ ἤδεις, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς· γέγραπται γάρ,¹⁷ Ἐρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.»

6 Γινούς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἐν μέρος ἐστὶν Φαρισαίων, τὸ δὲ ἕτερον Σαδδουκαίων,¹⁸ ἔκραξεν¹⁹ ἐν τῷ συνεδρίῳ, «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου·²⁰ περὶ ἐλπίδος καὶ ἀνασ-τάσεως νεκρῶν ἐγὼ²¹ κρίνομαι.» **7** Τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος,²² ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων,²³ καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. **8** (Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε²⁴ ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφότερα.) **9** Ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες²⁵ οἱ γραμματεῖς²⁶ τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες, «Οὐδὲν κακὸν εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ²⁷ πνεῦμα ἐλάλησεν

¹ εκατονταρχος f³⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP | εκατονταρχης NA,C,D [2%] NU

² τω χιλιάρχῳ ἀπηγγειλεν f³⁵ (N)A(B)C(D) [20%] NU | ~ 312 [73%] HF,RP,OC,TR,CP | 12 ἀνηγγειλεν [2%] | ~ ἀνηγγειλεν 12 [5%]

³ ορα f³⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [5%] NU

⁴ ει f³⁵ [65%] HF,RP,OC,TR | --- NA,B,C,D [35%] CP,NU

⁵ τε f³⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP | δε NB,C [13%] NU | --- A [7%] | και (D)

⁶ γεγεννημαι *rell* | γεγενημαι A [18%] | γεγεννημε C [2%]

⁷ δε *rell* | --- N [2%] CP

⁸ ην αυτον f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,C [4%] NU

⁹ υπο f³⁵ NA,B,C [30%] NU | παρα [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ απο των δεσμων f³⁵ (90.1%) HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C (9.9%) NU

¹¹ ελθειν f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | συνελθειν NA,B,C [5%] NU | συνεισελθειν [2%]

¹² παν f³⁵ NA,B,C [20%] NU | ολον [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹³ αυτων f³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [12%] NU

¹⁴ ο παυλος τω συνεδριω f³⁵ (85.9%) HF,RP,OC,TR,NU | 234 B (9%) CP | ~ 3412 NA,C (5%)

¹⁵ κρινων *rell* | κρινον [20%]

¹⁶ ειπον *rell* | ειπαν NB [5%] NU

¹⁷ γαρ f³⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 οτι NA,B [5%] NU

¹⁸ φαρισαιων το δε ετερον σαδδουκαίων f³⁵ [20%] | ~ 52341 NA,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁹ εκραξεν f³⁵ A [90%] HF,RP,OC,TR,CP | εκραξεν NB,C [10%] NU

²⁰ φαρισαιου f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | φαρισαιων NA(B)C [3%] NU

²¹ εγω f³⁵ NA [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,C [1%]

²² λαλησαντος f³⁵ C [86%] HF,RP,OC,TR,CP | λαλουντος B [10%] | ειποντος (N)A [4%] NU

²³ φαρισαιων και των σαδδουκαίων f³⁵ [48%] HF,OC,TR | 1 [25%] RP | ~ 4231 [7%] | 124 A(B)C [15%] NU | ~ 421 N [5%] CP

²⁴ μητε f³⁵ NA,B,C [25%] OC,NU | μηδε [75%] HF,RP,TR,CP

²⁵ ανασταντες f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τινες NA,B(C) [7%] NU

²⁶ οι γραμματεις f³⁵ [49%] HF,RP,OC,TR,CP | 2 [45%] | των γραμματεων NB(C) [4%] NU | --- A [2%]

²⁷ δε *rell* | 1 και CP

αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν.»¹ **10** Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως,² εὐλαβηθεὶς³ ὁ χιλιάρχος μὴ διασπασθῆ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ⁴ ἀρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.

A plot exposed

11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπεν, «Θάρσει Παῦλε,⁵ ὥς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ⁶ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι.» **12** Γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν,⁷ ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς⁸ μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν⁹ τὸν Παῦλον. **13** Ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα¹⁰ οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν¹¹ πεποηκότες.¹² **14** οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς¹³ πρεσβυτέροις εἶπον.¹⁴ «Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. **15** Νῦν οὖν, ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ, σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον¹⁵ καταγάγη αὐτὸν¹⁶ πρὸς¹⁷ ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δέ, πρὸ τοῦ ἐγγίσει αὐτόν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.»

16 Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἐνεδρον,¹⁸ παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολήν, ἀπήγγειλεν τῷ Παύλῳ. **17** Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἓνα τῶν ἑκατοντάρχων ἔφη, «Τὸν νεανίαν¹⁹ τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλιάρχον, ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι²⁰ αὐτῷ.» **18** Ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλιάρχον καὶ φησιν, «Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίαν²¹ ἀγαγεῖν πρὸς σε, ἔχοντά τι λαλήσαι σοι.» **19** Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ὁ χιλιάρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν ἐπυνθάνετο, «Τί ἐστὶν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι;» **20** Εἶπεν δὲ ὅτι «Οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαι σε ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν Παῦλον,²² ὡς μέλλοντές²³ τι ἀκρι-

¹ μη θεομαχῶμεν f³⁵ (95.6%) HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C (4.4%) NU

² γενομένης στασεως f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 A,C | γινομένης 2 (κ)B [5%] NU

³ ευλαβηθεὶς f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | φοβηθεὶς (κ)A,B,C [7%] NU

⁴ καταβῆναι καὶ f³⁵ [95%] HF,RP,OC,CP | καταβαν κA,B,C [5%] TR,NU

⁵ παυλε f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C [5%] NU

⁶ σε δεῖ *rell* | ~ 21 CP

⁷ τινες τῶν ἰουδαίων συστροφην f³⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 4123 (ϕ⁴⁸) [4%] | ~ 4 οἱ ἰουδαῖοι κA,B,C [10%] NU

⁸ εαυτους f³⁵ C [25%] | 1 λεγοντες ϕ⁴⁸κA,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁹ ανελωσιν f³⁵ (A) [20%] | αποκτεινωσιν (κ)B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | απεκτεινας ϕ⁴⁸

¹⁰ τεσσαρακοντα f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσερακοντα κA,B,C [3%] NU

¹¹ συνωμοσιαν *rell* | συνωμοσιαν [35%] | two other variants | --- ϕ⁴⁸ is wild

¹² πεποηκοτες f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | ποιησαμενοι κA,B,C [5%] NU | ποιησαντες [9%] | three other variants ϕ⁴⁸ [1%]

¹³ τοις *rell* | --- CP

¹⁴ ειπον *rell* | ειπαν ϕ⁴⁸κA,B,C [15%] NU

¹⁵ αυριον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C [5%] NU

¹⁶ καταγαγη αυτον f³⁵ ϕ⁴⁸κA,B,C [35%] CP,NU | ~ 21 [65%] HF,RP,OC,TR

¹⁷ προς f³⁵ C [93%] HF,RP,OC,TR,CP | εις ϕ⁴⁸κA,B [7%] NU

¹⁸ το ενεδρον f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | πην ενεδραν κA,B,C [8%] NU

¹⁹ νεανιαν *rell* | νεανισκον [2%] CP | νεανια [19%] | one other variant

²⁰ τι απαγγειλαι f³⁵ (κ)C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 A,B [3%] NU

²¹ νεανιαν f³⁵ B [85%] HF,RP,OC,TR,CP | νεανισκον κA [15%] NU

²² εις το συνεδριον καταγαγῃς τον παυλον f³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 564123 κA,B [7%] NU | ~ 456123 [5%]

²³ 1) μελλοντες f³⁵ (33.1%) TR,CP

2) μελλοντα (27.2%) HF,RP

3) μελλοντων (17.4%) OC

4) μελλον A,B (9.2%)

5) μελλον κ (7.5%) NU

6) μελλοντας (5.4%)

(one other) (0.2%)

Rather a dismaying picture—what to do? To begin, the variants are all participial forms of the same verb. The key seems to be the perceived referent or antecedent of the participle. Is it “the Jews”, “the Sanhedrin” or “the

βέστερον πυνθάνεσθαι περι αὐτοῦ. **21** Σὺ οὖν μὴ πεισθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους¹ τεσσαράκοντα,² οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μῆτε φαγεῖν μῆτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν· καὶ νῦν ἔτοιμοὶ εἰσιν³ προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν.» **22** Ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος ἀπέλυσεν⁴ τὸν νεανίαν⁵ παραγγείλας, «Μηδενὶ ἐκλαλήσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρὸς με.»

Paul sent to Felix

23 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς⁶ τῶν ἑκατοντάρχων εἶπεν· «Ἐτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· **24** κτήνη τε παραστήσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες⁷ τὸν Παῦλον διασώσωσιν πρὸς Φήλικα⁸ τὸν ἡγεμόνα.» **25** Γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν⁹ τὸν τύπον τοῦτον·

26 «Κλαύδιος Λυσίας, τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι·¹⁰ Χαίρειν. **27** Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα¹¹ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ’ αὐτῶν· ἐπιστάς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην¹² αὐτόν,¹³ μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν. **28** Βουλόμενος δὲ¹⁴ γνῶναι¹⁵ τὴν αἰτίαν δι’ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτόν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν·¹⁶ **29** ὃν εὔρον

commander”? The best answer from the point of view of the grammar is evidently “the Jews”, which would require a masc., nom., plural form—the only candidate is variant 1). However, there were those who took the referent to be “the Sanhedrin”—the Alexandrian MSS have συνέδριον next to the participle, separated only by ὡς. The grammar requires a neuter, acc., sg. form—variant 5). But, the Sanhedrin was made up of men, so perhaps some decided it would be more appropriate to make it plural—variant 2); and maybe even masc. besides—variant 6) [might this be assimilation to verse 15?]. Variant 3), being genitive, is really strange, unless somehow someone thought that the commander intended to inquire of the Sanhedrin, viewed as plural. Variant 4) presumably takes “the commander” as the referent, but puts the form in the nom., sort of *ad sensum* since σε is acc. But variant 2) could also be referring to the commander, precisely masc., acc., singular.

What are the requirements of the context? “The commander” as referent does not fit. Not only was it not his idea, he sent Paul away that very night to forestall the possibility. (That the Jews should attempt to tell the commander what was in **his** mind is scarcely credible.) “The Sanhedrin” as referent really doesn’t fit either. το συνέδριον appears in the text as the object of a preposition, not as an initiating agent. It is “the Jews” that is the Subject of the main verb, and therefore of the two infinitives, and our participle is working with the second infinitive, “as ones intending to inquire”.

Conclusion: variant 1) is the only one that really fits the context; it is also the best attested. Although it only musters 33.1% of the vote (including f³⁵), it is also attested by the three ancient versions—always weighty testimony. I conclude that the Autograph read μελλοντες.

¹ πλείους *rell* | --- [15%]

² τεσσαράκοντα f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τεσσερακοντα *NA,B* [2%] NU

³ ετοιμοι εισιν f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 *NA,B* [8%] NU

⁴ απελυσεν *rell* | επελυσεν CP | απελυσαι [3%]

⁵ νεανιαν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | νεανισκον *NA,B* [4%] NU

⁶ δυο τινας f³⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | ~ 21 *NA,B* [2%] | 2 [1%]

⁷ επιβιβασαντες *rell* | επιβηβασαντες [20%]

⁸ φηλικα f³⁵ *NA* [35%] HF,RP,OC,TR,NU | φιληκα f^{35pt} [25%] CP | φιλικα A [40%] [We are dealing with alternate spellings of a proper name, a name that occurs nine times with division in chapters 23-25. This discussion will serve for all nine. The first reading is attested by codices B and Aleph, and P⁴⁸, which indicates that the spelling is not a late invention. But in any case, a mere alternate spelling is not a proper variant, since neither the identity nor the meaning of the word is affected. That said, however, we must choose one to print in the Text. Almost all Greek texts and translations have ‘Felix’, so that is the accepted spelling. Most of the better family representatives attest the first spelling.]

⁹ περιεχουσαν f³⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP | εχουσαν *NA* [6%] NU | --- *NA*⁴⁸ is wild

¹⁰ φηλικι f³⁵ *NA*⁴⁸ *NA* [40%] HF,RP,OC,TR,NU | φιληκι [30%] CP | φιλικι A [17%] | φιλικη [4%] | --- [9%]

¹¹ συλληφθεντα *rell* | συλλημφθεντα *NA*⁴⁸ *NA,B* [2%] NU

¹² εξειλομην *rell* | εξειλαμην *NA(A)B* [4%] NU | ερυσαμην *NA*⁴⁸

¹³ αυτον f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτων [3%] | --- *NA,B* [10%] NU | κραζον *NA*⁴⁸

¹⁴ αυτον f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτων [3%] | --- *NA,B* [10%] NU | κραζον *NA*⁴⁸

¹⁵ γνωναι f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | επιγνωαι *NA,B* [5%] NU

¹⁶ κατηγαγον αυτον εις το συνεδριον αυτων f³⁵ *NA*^{48v} [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 13456 *NA* [4%] NU | --- B [1%]

ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν¹ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα.² **30** Μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν³ ἔσσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων,⁴ ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρὸς σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγοροῖς λέγειν τὰ⁵ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. Ἔρρωσο.»⁶

31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται, κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς⁷ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. **32** Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἰπτεῖς πορευέσθαι⁸ σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. **33** Οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. **34** Ἀναγνούς δὲ ὁ ἡγεμῶν⁹ καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας¹⁰ ἐστίν καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, **35** «Διακούσομαί σου,» ἔφη, «ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται.»¹¹ Ἐκέλευσέν τε¹² αὐτὸν¹³ ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ¹⁴ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι.¹⁵

Caesarea

Felix

24:1 Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων¹⁶ καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν¹⁷ τῷ ἡγεμόνι¹⁸ κατὰ τοῦ Παύλου. **2** Κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων· «Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων¹⁹ γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, **3** πάντη²⁰ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ,²¹ μετὰ πάσης εὐχαριστίας.²² **4** Ἴνα δὲ μὴ ἐπὶ πλέον²³ σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. **5** Εὐρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα στάσιν²⁴ πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἰρέσεως, **6** ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπέειπεν βεβηλῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν.²⁵ **8** παρ' οὗ

¹ μηδεν f³⁵ [75%] HF,RP | 1 δε xA,B [25%] OC,TR,CP,NU

² εγκλημα εχοντα f³⁵ [50%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 xA,B [50%] NU

³ μελλειν f³⁵ (89.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B (10.6%) NU

⁴ υπο των ιουδαιων f³⁵ (89.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B (10.6%) NU

⁵ τα f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- (xA)B [2%]

⁶ ερρωσο f³⁵ x [68%] HF,RP,OC,TR,CP | ερρωσθε [25%] | four further spellings [5%] | --- A,B [2%] NU

⁷ της f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [10%] NU

⁸ πορευεσθαι f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | απερχεσθαι (x)A,B [15%] NU

⁹ ο ηγεμων f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [9%] NU

¹⁰ επαρχιας rell | επαρχιας xA,B [2%] NU

¹¹ παραγενονται rell | παραγονται [20%] | παραγοντε [3%]

¹² εκελευσεν τε f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | κελουσας A,B [10%] NU | κελουσαντος x | εκελευσαι δε [3%]

¹³ αυτον f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [10%] NU

¹⁴ του f³⁵ xA [20%] OC,TR,NU | τω B [1%] | --- [79%] HF,RP,CP

¹⁵ φυλασσεσθαι f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αυτον xA,B [10%] NU

¹⁶ των πρεσβυτερων f³⁵ (83.4%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 2 τινων xA,B (14.9%) NU | 2 (1.7%)

¹⁷ ενεφανισαν rell | ενεφανησαν [20%] | επεφανησαν [5%]

¹⁸ ηγεμονι rell | ηγεμωνι [10%] | ηγεμονη [3%]

¹⁹ κατορθωματος f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | διορθωματος xA,B [10%] NU

²⁰ παντη rell | παντι [35%] | one other variant

²¹ φηλιξ f³⁵ xA,B [40%] HF,RP,OC,TR,NU | φιληξ [35%] CP | φιλιξ [25%]

²² ευχαριστιας rell | ευχαριστειας A [14%]

²³ πλεον f³⁵ [20%] | πλειον xA,B [79%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | πλιον A [1%]

²⁴ στασιν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | στασεις (x)A,B [4%] NU

²⁵ 1) (without the long addition) f³⁵ xA,B (58.9%) HF,RP,NU

2) - 36): ⁷ και κατα τον ημετερον νομον ηθελησαμεν κριναι παρελθων δε λυσιας ο χιλιαρχος μετα πολλης βιας εκ των χειρων ημων απηγαγεν κελουσας τους κατηγορους αυτου ερχεσθαι επι σε.

The five principle variations hinge on the three underlined words; they are:

2) κριναί ... επι σε	(9.7%)	[6 variants]
8) κριναί ... επι σου	(10.5%)	[14 variants]
22) κριναί ... προς σε	(5.3%)	[8 variants]
30) κρινειν ... επι σου	(4.4%)	[4 variants]

δυνήση, αὐτὸς ἀνακρίνας, περὶ πάντων τούτων ἐπιγῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.»
9 Συνεπέθεντο¹ δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

10 Ἀπεκρίθη δὲ² ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος, λέγειν· «Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν δίκαιον³ τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον⁴ τὰ περὶ ἑμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, **11** δυναμένου σου γῶναι⁵ ὅτι οὐ πλείους εἰσὶν μοι ἡμέραι⁶ δεκαδύο,⁷ ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσεων ἐν⁸ Ἱερουσαλήμ. **12** Καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὐρόν με πρὸς τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπισύστασιν⁹ ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ τὴν πόλιν. **13** Οὔτε¹⁰ παραστήσαι¹¹ δύνανται¹² περὶ ὧν νῦν¹³ κατηγοροῦσίν μου. **14** Ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἦν λέγουσιν αἶρε-σιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῷ Θεῷ, πιστεύων πᾶσιν τοῖς κατὰ τὸν Νόμον καὶ τοῖς¹⁴ Προφήταις γεγραμμένοις, **15** ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεόν, ἦν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν,¹⁵ δικαίων τε καὶ ἀδίκων. **16** Ἐν τούτῳ δὲ¹⁶ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχων¹⁷ πρὸς τε¹⁸ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός. **19** **17** Δι' ἐτῶν

34) κρινειν ... επι σε (1.7%) OC,TR [3 variants] (OC is in small print)

37) replaces απηγαγεν with five words, plus two other changes:

κρῖναι ... επι σου (3.2%) [2 variants]

39) completely rewrites the material:

κρῖναι ... προς σε (3.4%) CP [6 variants]

(eight further variants) (2.9%) [8 variants].

Variant 2) presumably has the best claim to be the standard form of the addition: κρῖναι clearly bests κρινειν, επι clearly bests προς, σε barely bests σου. [Although variant 8) appears to be slightly stronger than 2) numerically, the 14 internal variants, compared to 6, effectively diminish its credibility. The main variant in 2) is far stronger than that of 8).] It is also attested by syr and lat^P. However, although some form of the addition commands 41.1% of the MSS, there are no less than 51 variants!

What about the context? The addition makes good sense, and it fits nicely. But, it is not really necessary; that information Felix already knew. The text reads quite well without the addition also. I conclude that the short form was judged to be abrupt or incomplete, giving rise to the addition; presumably the Autograph did not contain it. Since Tertullus was an orator he may well have actually said what is in the addition, plus a good deal more besides, but did Luke write it? (The incidents recorded in Acts were well known by many contemporaries, and there were many written accounts in circulation [Luke 1:1], so it was entirely predictable that a variety of historically correct material would be added, here and there, to Luke's account.)

The external evidence, though divided, is adequate to resolve this case: 58.9% against a severely fragmented 41.1%. The ancient versions, being divided, do not help us much this time. Although 59% is not a strong majority, by any means, still, the severe fragmentation of the 41% sort of leaves variant 1) without a worthy opponent. Variant 1) wins in "Antiquity", "Number", "Variety" and "Continuity", so I have no doubt that it is original. [The reading of the TR, variant 34), really has little to commend it.]

¹ συνεπεθεντο *rell* | συνεθεντο [5%] TR

² δε **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR | τε **NA**,B [5%] CP,NU

³ δικαιον **f**³⁵ [25%] | --- **NA**,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ευθυμοτερον **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ευθυμως **NA**,B [7%] NU

⁵ γωναι **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | επιγωναι **NA**,B [7%] NU

⁶ ημεραι **f**³⁵ **NA**,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 η [5%] TR | one other variant

⁷ δεκαδυο **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | δωδεκα **NA**,B [7%] NU

⁸ εν **f**³⁵ [75%] HF,RP,TR,CP | εις **NA**,B [25%] OC,NU

⁹ επισυστασιν **f**³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | επιστασιν **NA**,B [10%] NU | two other variants [1%]

¹⁰ ουτε **f**³⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ουδε **NB** [2%] NU

¹¹ παραστησαι **f**³⁵ **NA**,B [40%] OC,NU | 1 με HF,RP,TR,CP | 1 με νυν [60%]

¹² δυνανται **f**³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 σοι (σου A) **(A)B** [7%] NU | 1 μοι [5%]

¹³ νυν **f**³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | νυνι **NA**(B) [7%] NU | --- [5%]

¹⁴ τοις **f**³⁵ A (79.1%) HF,RP,TR,CP | 1 εν 1 **NB** (20.4%) OC,NU | τους [5%] (OC is in small print)

¹⁵ νεκρων **f**³⁵ (93.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA**,B,C (6.6%) NU

¹⁶ δε **f**³⁵ [76%] HF,RP,TR,CP | και **NA**,B,C [10%] NU | 1 και [12%] OC | τε και [2%]

¹⁷ εχων **f**³⁵ [95%] HF,RP,CP | εχειν **NA**,B,C [5%] OC,TR,NU

¹⁸ τε **f**³⁵ [60%] | --- **NA**,B,C [40%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁹ δια παντος *rell* | --- CP

δὲ πλειόνων παρεγενό-μην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου¹ καὶ προσφοράς, **18** ἐν οἷς² εὐρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινές³ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι· **19** οὗς ἔδει⁴ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς με.⁵ **20** Ἦ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν⁶ τί εὐρον ἐν ἐμοὶ⁷ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, **21** ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἧς ἔκραξα,⁸ ἐστὼς ἐν αὐτοῖς,⁹ ὅτι «Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ¹⁰ ὑμῶν.» »

22 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτούς,¹¹ ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς Ὀδοῦ, εἰπὼν,¹² «Ὅταν Λυσίας ὁ χιλιάρχος καταβῆ διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς»· **23** διαταξάμενός τε¹³ τῷ ἑκατοντάρχη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον,¹⁴ ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν ἢ προσέρχεσθαι¹⁵ αὐτῷ.

24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινάς, παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ¹⁶ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικί,¹⁷ οὔσῃ Ἰουδαία, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν¹⁸ πίστεως. **25** Διαλεγόμενου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι,¹⁹ ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, «Τὸ νῦν ἔχον²⁰ πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαβὼν²¹ μετακαλέσομαι σε.» **26** Ἄμα²² καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύση αὐτόν·²³ διὸ καὶ πυκνότερον²⁴ μεταπεμπόμενος ὠμίλει²⁵ αὐτῷ. **27** Διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον· θέλων δὲ²⁶ χάριτας²⁷ καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν²⁸ τὸν Παῦλον δεδεμένον.

Festus

25:1 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ,²⁹ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισα-

¹ δια παντος *rell* | --- CP

² οἱς **f**³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | αἰς **NA,B,C** [10%] NU | one other variant

³ τινες **f**³⁵ [92%] HF,RP,OC | 1 δε **NA,B** [2%] TR,CP,NU | 1 των [2%] | 1 δε των C [4%] | one other variant

⁴ εδει **f**³⁵ **NA,B,C** [30%] OC,NU | δει [70%] HF,RP,TR,CP

⁵ με **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | εμε **NA,B,C** [3%] NU

⁶ ειπατωσαν **f**³⁵ **NA,B,C** [95%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 ει [5%] TR

⁷ εν εμοι **f**³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B** [3%] NU

⁸ εκραξα **f**³⁵ [80%] HF,RP,OC,TR,CP | εκεκραξα **NA,B,C** [20%] NU

⁹ εστως εν αυτοις **f**³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 **NA,B,C** [8%] NU

¹⁰ υφ **f**³⁵ **NA** [97%] HF,RP,OC,TR,CP | εφ A,B,C [3%] NU

¹¹ ακουσας δε ταυτα ο φηλιξ ανεβαλετο (ανεβαλλετο 7.4% CP) αυτους **f**³⁵ (92.4%) HF,RP,OC,TR(CP) | ~ 62745 **NA,B,C** (4.9%) NU | ~ 62457 (2.7%) (For the statement of evidence on φηλιξ see the note five down.)

¹² ειπων **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ειπας **NA,B,C** [3%] NU | --- [2%]

¹³ τε **f**³⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP | δε [3%] | --- **NA,B,C** [22%] NU

¹⁴ τον παυλον **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτον **NA,B,C** [7%] NU

¹⁵ η προσερχεσθαι **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [5%] NU

¹⁶ φηλιξ **f**³⁵ **NA** [46%] HF,RP,OC,TR,NU | φηλιξ [37%] CP | φηλιξ B [17%] (The percentages remain the same in verses 25, 27a and 27b. In the note five up, the three variants have [46%], [32%] and [22%] respectively.)

¹⁷ γυναικι **f**³⁵ C [88%] HF,RP | 1 αυτου **NA** [8%] OC,TR | ιδια 1 B [3%] CP,NU | ιδια 1 αυτου A [1%]

¹⁸ ησουν **f**³⁵ **NA(B)** [55%] CP,NU | --- A [45%] HF,RP,OC,TR

¹⁹ εσεσθαι **f**³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [8%] NU

²⁰ εχον *rell* | εχων [14%] | one other variant

²¹ μεταλαβων *rell* | λαβων [10%] CP | παραλαβων A | two other variants

²² αμα **f**³⁵ **NA,B,C** [95%] HF,RP,CP,NU | 1 δε [5%] OC,TR

²³ οπως λυση αυτον **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [5%] NU | two other variants [2%]

²⁴ πυκνότερον **f**³⁵ [20%] | 1 αυτον **NA,B** [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | 1 αυτων [5%]

²⁵ ωμιλει (B) *rell* | ομιλει [14%] | διελεγετο C | one other variant

²⁶ δε **f**³⁵ [55%] OC,CP | τε **NA,B,C** [45%] HF,RP,TR,NU

²⁷ χαριτας **f**³⁵ [81%] HF,RP,TR,CP | χαριτα **NA,B,C** [3%] NU | χαριν [16%] OC

²⁸ κατελιπεν *rell* | κατελειπεν A [16%]

²⁹ επαρχια *rell* | επαρχεια B [1%] NU | επαρχιω **NA** [1%] | επαρχιω A | two other variants

ρείας. **2** Ἐνεφάνισαν¹ δὲ² αὐτῶ οἱ ἀρχιερεῖς³ καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, **3** αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ ὅπως μεταπέμνηται αὐτόν εἰς Ἱερουσαλήμ— ἐνέδραν ποιῶντες ἀνελεῖν αὐτόν κατὰ τὴν ὁδόν. **4** Ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ,⁴ ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. **5** «Οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν,» φησίν,⁵ «συγκαταβάλλοντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ,⁶ κατηγορεῖτωσαν αὐτοῦ.» **6** Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας⁷ πλείους ἢ δέκα,⁸ καταβάς εἰς Καισάρειαν· τῇ ἐπαύριον καθίσας⁹ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. **7** Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν¹⁰ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα¹¹ φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου¹² ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδείξαι, **8** ἀπολογουμένου αὐτοῦ¹³ ὅτι «Οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερόν οὔτε εἰς Καίσαρά τι¹⁴ ἥμαρτον.» **9** Ὁ Φῆστος δέ, τοῖς Ἰουδαίοις θέλων¹⁵ χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπεν, «Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα¹⁶ ἀναβάς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι¹⁷ ὑπ'¹⁸ ἐμοῦ;» **10** Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος· «Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἐστῶς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. **11** Εἰ μὲν γὰρ¹⁹ ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ²⁰ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδὲν ἐστὶν ὧν οὔτοι κατηγοροῦσίν μου, οὐδεὶς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι.» **12** Τότε ὁ Φῆστος, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη· «Καίσαρα ἐπικέκλησαι. Ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ.»

Agrippa

13 Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι²¹ τὸν Φῆστον. **14** Ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον²² ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων· «Ἀνὴρ τίς ἐστιν καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος²³ δέσμιος, **15** περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην·²⁴ **16** πρὸς οὓς ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν²⁵ πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγοροῦς, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. **17** Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε,²⁶ ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἐξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα

¹ ενεφανισαν *rell* | ανεφανισαν CP | ενεφανησαν [6%] | two other variants

² δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | τε KA,B,C [4%] NU

³ οι αρχιερεις f³⁵ KA,B,C [40%] NU | ο αρχιερευς [55%] HF,RP,OC,TR | ο τε αρχιερευς [5%] CP

⁴ εν καισαρεια f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | εις καισαρειαν (KA)B,C [4%] NU

⁵ δυνατοι εν υμιν φησιν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 23 (ημιν K) 41 (K)A,B,C [5%] NU

⁶ τουτω f³⁵ (74.2%) HF,RP,OC,TR,CP | αποπον KA,B,C (9.4%) NU | 1 αποπον (13.3%) | ~ αποπον 1 (3.1%)

⁷ ημερας f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ου (K)A,B,C [5%] NU

⁸ η δεκα f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR | 1 οκτω CP | οκτω 12 KA,B,C [8%] NU

⁹ καθισας *rell* | καθησας (A) [15%]

¹⁰ περιεστησαν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αυτον KA,B,C [9%] NU | 1 αυτω [1%]

¹¹ αιτιαματα f³⁵ [70%] TR | αιτωματα KA,B,C [30%] HF,RP,OC,CP,NU | two other variants

¹² φεροντες κατα του παυλου f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | καταφεροντες KA,B,C [3%] NU | καταφεροντες 34 [1%] | two other variants [1%]

¹³ απολογουμενου αυτου f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ του παυλου 1 KA,B,C [10%] NU

¹⁴ τι *rell* | --- [2%] CP

¹⁵ τοις ιουδαιοις θελων f³⁵ [90%] HF,RP,TR,CP | ~ 312 KA,B,C [10%] OC,NU

¹⁶ ιεροσολυμα *rell* | ιερουσαλημ OC

¹⁷ κρινεσθαι f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κριθηναι KA,B,C [5%] NU

¹⁸ υπ f³⁵ [35%] | επ KA,B,C [63%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | επι [2%]

¹⁹ γαρ f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ουν KA,B,C [10%] NU

²⁰ το f³⁵ KA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | του [35%]

²¹ ασπασομενοι f³⁵ [40%] OC,TR | ασπασαμενοι KA,B [60%] HF,RP,CP,NU

²² διετριβον f³⁵ KA(B)C [55%] OC,TR,NU | διετριβεν [45%] HF,RP,CP

²³ φηλικος f³⁵ KA,B,C [52%] HF,RP,OC,TR,NU | φιλικος [37%] CP | φιλικος [11%]

²⁴ δικην f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | καταδικην KA,B,C [5%] NU

²⁵ εις απωλειαν f³⁵ (92.5%) HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C (7.5%) NU

²⁶ αυτων ενθαδε f³⁵ KA (88.8%) HF,RP,OC,TR[NU] | 2 B (7.5%) CP | ~ 21 C (3.7%)

ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· **18** περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον¹ ὧν ὑπενόουν ἐγώ,² **19** ζητήματα δὲ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισδαμονίας³ εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περὶ τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. **20** Ἀπορούμενος δὲ ἐγώ⁴ περὶ τῆν⁵ τούτων⁶ ζήτησιν, ἔλεγον εἰ βούλοιο πορευέσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ⁷ κάκει κρίνεσθαι περὶ τούτων. **21** Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ πέμψω⁸ αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.»

22 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη,⁹ «Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι.» Ὁ δέ,¹⁰ «Ἀῦριον,» φησίν, «ἀκούσῃ αὐτοῦ.» **23** Τῆ οὖν ἐπαύριον, ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον,¹¹ σὺν τε τοῖς¹² χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσιν¹³ τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φῆστου, ἦχθη ὁ Παῦλος. **24** Καὶ φησιν ὁ Φῆστος· «Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες· θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν¹⁴ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες¹⁵ μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν¹⁶ μηκέτι. **25** Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος¹⁷ μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν¹⁸ πεπραχέναι, καὶ¹⁹ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν.²⁰ **26** Περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. Διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης²¹ σχῶ τι γράψαι.²² **27** Ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημάναι.»

Paul's defense

26:1 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, «Ἐπιτρέπεται σοι ὑπὲρ²³ σεαυτοῦ λέγειν.» Τότε ὁ Παῦλος ἀπελογεῖτο, ἐκτείνας τὴν χεῖρα.²⁴ **2** «Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἡγῆμαι ἑμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον,²⁵ **3** μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἔθων²⁶ τε καὶ ζητημάτων.²⁷ διὸ δέομαί σου²⁸

¹ επεφερον f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | εφερον xA,B,C [10%] NU | υπεφερον [5%]

² υπενουουν εγω f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | 12 πονηραν [5%] | ~ 21 πονηρων B [1%] NU | ~ 21 πονηραν (x)A,C [3%]

³ δεισδαμονιας *rell* | δυσειδαμονιας CP | δισειδαμονιας xA,B [2%] | three other variants

⁴ εγω f³⁵ xA,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 εις C [10%] TR

⁵ περι την f³⁵ [22%] | 2 [2%] | ~ 21 xA,B,C [76%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ τουτων f³⁵ xA,B,C [35%] NU | τουτου [65%] HF,RP,OC,TR,CP

⁷ ιερουσαλημ f³⁵ [80%] HF,RP,TR,CP | ιεροσολυμα xA,B,C [20%] OC,NU

⁸ πεμψω f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | αναπεμψω xA,B,C [8%] NU | πεμψας [5%]

⁹ εφη f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [2%] NU

¹⁰ ο δε f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [2%] NU

¹¹ ακροατηριον *rell* | ακροτηριον (x) [17%] | πραιτωριον [5%]

¹² τοις f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [7%] NU

¹³ τοις f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [7%] NU

¹⁴ παν f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | απαν xA,B,C [10%] NU | --- [1%]

¹⁵ επιβοωντες f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | βοωντες xA,B [2%] NU

¹⁶ ζην αυτον f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 xA,C [15%] NU | 2 B

¹⁷ καταλαβομενος f³⁵ x [95%] HF,RP,OC,TR,CP | καταλαβομην A,B,C [5%] NU

¹⁸ θανατου αυτον f³⁵ x [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 A,B,C [3%] NU

¹⁹ και f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [5%] NU

²⁰ αυτον f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B,C [4%] NU

²¹ γενομενης *rell* | γινομενης [24%] | one other variant

²² γραψαι f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | γραψω xA,B,C [7%] NU

²³ υπερ f³⁵ B [84%] HF,RP,OC,TR,CP | περι xA,C [16%] NU

²⁴ απελογειτο εκτεινας την χειρα f³⁵ [95%] HF,RP,TR,CP | ~ 2341 (x)A,B,C [5%] OC,NU

²⁵ επι σου μελλων απολογεισθαι σημερον f³⁵ [85%] HF,RP,OC,CP | ~ 12354 (x)(A)B,C [15%] NU | ~ 34125 TR | one other variant

²⁶ εθων f³⁵ xB [62%] OC,TR,NU | ηθων [37%] HF,RP,CP | εθνων A,C [1%]

²⁷ ζητηματων *rell* | 1 επισταμενος C,D [20%]

²⁸ σου f³⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP | --- x(A)B [12%] NU

μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. **4** Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν¹ ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει² μου ἐν³ Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ⁴ Ἰουδαῖοι, **5** προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσιν μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἴρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος. **6** Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς⁵ τοὺς πατέρας⁶ ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔστηκα κρινόμενος, **7** εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν, ἐν ἐκτενίᾳ⁷ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον,⁸ ἐλπίζει καταντῆσαι. Περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ Ἰουδαίων.⁹ **8** Τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;

How he persecuted Christians

9 »Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξιαι. **10** ὁ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς¹⁰ τῶν ἀγίων ἐγὼ¹¹ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών· ἀναιρουμένων τε¹² αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον. **11** Καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοῦς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν· περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις.

How Jesus chose him

12 »Ἐν οἷς καὶ¹³ πορευόμενος εἰς¹⁴ Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ¹⁵ τῶν ἀρχιερέων, **13** ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον,¹⁶ βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. **14** Πάντων δὲ¹⁷ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρὸς με καὶ λέγουσαν¹⁸ τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ· «Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζεις.» **15** Ἐγὼ δὲ εἶπον,¹⁹ «Τίς εἶ, Κύριε;» Ὁ δὲ²⁰ εἶπεν· «Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. **16** Ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαι σε ὑπηρετήν καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες²¹ ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, **17** ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ²² τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ²³ σε ἀποστέλλω.²⁴ **18** ἀνοιξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι²⁵ ἀπὸ σκοτόυς εἰς φῶς καὶ²⁶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κληρὸν ἐν τοῖς

¹ τὴν f³⁵ NA [82%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,C [18%]

² εθνει *rell* | εθνη [14%] | εθνη N [1%]

³ ἐν f³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τε NA,B [3%] NU

⁴ οἱ f³⁵ NA [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B,C [25%]

⁵ πρὸς f³⁵ C [90%] HF,RP,OC,TR,CP | εἰς NA,B [10%] NU

⁶ πατερας f³⁵ [78%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ἡμων NA,B,C [22%] NU

⁷ εκτενια f³⁵ A,C [69%] | εκτενεια NB [31%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ λατρευον *rell* | λατρευων [16%]

⁹ βασιλευ αγριππα υπο ιουδαιων f³⁵ [87%] HF,RP(CP) | ~ 3412 [9%] | 123 των 4 OC,TR | ~ 341 NB,C [3%] NU | 34 A [1%] | one other variant (OC is in small print)

¹⁰ πολλους f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | πολους τε NA,C [5%] NU

¹¹ εγω f³⁵ [85%] HF,RP,TR,CP | 1 εν NA,B,C [15%] OC,NU

¹² τε *rell* | δε [25%] | one other variant

¹³ και f³⁵ [83%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [17%] NU (OC is in small print)

¹⁴ εις f³⁵ A [32%] | 1 τὴν NB,C [68%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁵ παρα f³⁵ C [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B [5%] NU

¹⁶ ειδον *rell* | ιδον A [16%] | ιδου C | one other variant

¹⁷ δε f³⁵ C [90%] HF,RP,OC,TR,CP | τε NA,B [10%] NU

¹⁸ λαλουσαν προς με και λεγουσαν f³⁵ (74.6%) HF,RP,OC,TR,CP | λαλουσης 234 λεγουσης (1.4%) | 123 (7.4%) | ~ 523 NA,B,C (8.6%) NU | ~ λεγουσης 23 (4.7%) | 5 μοι (2.5%) | three other variants (0.8%)

¹⁹ ειπον f³⁵ N [65%] HF,RP,OC,TR,CP | ειπα A,B,C [35%] NU

²⁰ δε f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 κυριος NA,B,C [15%] NU

²¹ ειδες f³⁵ N [87%] HF,RP,OC,TR | 1 με B(C) [4%] [NU] | οιδες CP | ιδες A,C [9%]

²² και f³⁵ C [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εκ NA,B [6%] NU

²³ εγω *rell* | νυν [5%] TR

²⁴ σε αποστελλω f³⁵ [50%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αποστελω [35%] | ~ αποστελω 1 [9%] | ~ 21 NA,B [2%] NU | ~ εξαποστελλω 1 C [2%] | ~ εξαποστελω 1 [2%]

²⁵ επιστρεψαι f³⁵ NB,C [30%] OC,TR,CP,NU | υποστρεψαι [35%] HF,RP | αποστρεψαι A [35%]

²⁶ και *rell* | 1 απο C [20%]

ἡγιασμένοι, πίστει τῆ εἰς ἐμέ.» **19** Ὅθεν, Βασιλεῦ¹ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθῆς τῆ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ **20**—ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον² καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς³ πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν, ἀπαγγέλλω⁴ «μετανοεῖν⁵ καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας.» **21** Ἐνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι⁶ ἐν⁷ τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. **22** Ἐπικουρίας οὖν τυχῶν τῆς παρὰ⁸ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔστηκα μαρτυρόμενος⁹ μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφήται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι¹⁰ καὶ Μωϋσῆς¹¹ **23**—εἰ παθητὸς ὁ Χριστός· εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει¹² καταγγέλλειν τῷ τε¹³ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.»

Festus interrupts

24 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ Φῆστος μεγάλη τῆ φωνῆ ἔφη.¹⁴ «Μαίνη, Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει.» **25** Ὁ δέ.¹⁵ «Οὐ μαίνομαι,» φησίν, «κράτιστε Φῆστε· ἀλλὰ¹⁶ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. **26** Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι¹⁷ τούτων οὐ¹⁸ πείθομαι οὐδέν,¹⁹ οὐ²⁰ γὰρ²¹ ἐν γωνία πεπραγμένον τοῦτο.²² **27** Πιστεύεις, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; Οἶδα ὅτι πιστεύεις.» **28** Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη,²³ «Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι.»²⁴ **29** Ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν,²⁵ «Εὐξαίμην²⁶ ἂν τῷ Θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ,²⁷ οὐ μόνον σέ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιοῦτους ὅποῖος καγώ²⁸ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.»

30 Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη²⁹ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν ἦ τε Βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς· **31** καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι «Οὐδὲν

¹ βασιλεῦ *rell* | βασιλευς [2%] CP

² πρωτον **f**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τε **NA**,B [2%] NU

³ εις **f**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA**,B [2%] NU

⁴ απαγγελω **f**³⁵ [61%] OC | απαγγελων [20%] HF,RP,TR | απηγγελων **NA**,B [9%] CP,NU | απηγγελων [8%] | three other variants [2%]

⁵ μετανοειν *rell* | μετανοιαν CP

⁶ με οι ιουδαιοι συλλαβομενοι **f**³⁵ [84%] HF,OC,TR,CP | ~ 2314 [5%] RP | 134 B [5%] NU | ~ 314 [4%] | ~ 2341 A [1%] | 13 συλλαβουμενοι **NA** | two other variants [1%]

⁷ εν **f**³⁵ **A**,B [94%] HF,RP,OC,TR,CP | οντα 1 **NA** [6%] [NU]

⁸ παρα **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | απο **NA**,B [5%] NU | υπο [2%]

⁹ μαρτυρομενος **f**³⁵ **NA**,B [75%] HF,RP,OC,CP,NU | μαρτυρουμενος [12%] TR | μαρτυρωμενος [13%]

¹⁰ γινεσθαι *rell* | γενεσθαι [1%] OC

¹¹ μουσης *rell* | μωσης **A**,B [13%] TR

¹² μελλει *rell* | μελλειν [18%] | μελλιν **NA** | one other variant

¹³ τε **f**³⁵ **NA**,B [60%] NU | --- [40%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ εφη **f**³⁵ [83%] HF,RP,OC,TR,CP | φησιν **NA**,B [15%] NU | ειπεν [2%]

¹⁵ δε **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 παυλος **NA**,B [5%] NU

¹⁶ αλλα *rell* | αλλ **B** [12%] TR

¹⁷ τι **f**³⁵ **NA** [96%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- **B** [4%]

¹⁸ ου *rell* | --- [12%] | ουδεν [2%]

¹⁹ ουδεν **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **A** [4%] | ουθεν **NA** [2%] NU

²⁰ ου *rell* | --- CP | ουδε [15%]

²¹ γαρ **f**³⁵ [75%] HF,RP,CP | 1 εστιν **NA**,B [25%] OC,TR,NU

²² τουτο *rell* | 1 εστι CP

²³ εφη **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA**,B [6%] NU

²⁴ γενεσθαι **f**³⁵ (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP | ποιησαι **NA**,B (3.5%) NU

²⁵ ειπεν **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA**,B [6%] NU

²⁶ ευξαιμην **f**³⁵ **A**,B [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ευξαιμην **f**^{35pt} **NA** [40%]

²⁷ πολλω **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | μεγαλω **NA**,B [6%] NU

²⁸ καγω **f**³⁵ **NA** [96%] HF,RP,OC,TR,CP | και εγω **B** [4%] NU

²⁹ και ταυτα ειποντος αυτου ανεστη **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 5 τε **NA**,B [3%] NU | 5 δε [2%] | three other variants [2%]

θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν¹ πράσσει² ὁ ἄνθρωπος οὗτος.» **32** Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη, «Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο³ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο⁴ Καίσαρα.»

Paul sent to Rome

27:1 Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καὶ τινὰς ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχη ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρας⁵ Σεβαστῆς. **2** Ἐπιβάντες δὲ πλοῖον Ἀτραμυτινῶ,⁶ μέλλοντες⁷ πλεῖν⁸ τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν· ὄντος σὺν ἡμῖν Ἄριστάρχου, Μακεδόνας Θεσσαλονικέως. **3** Τῇ τε⁹ ἑτέρα κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα· φιλανθρωπῶς¹⁰ τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τοὺς¹¹ φίλους πορευθέντα¹² ἐπιμελείας τυχεῖν. **4** Κάκειθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. **5** Τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήχθημεν¹³ εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. **6** Κάκει εὐρὼν ὁ ἑκατόνταρχος¹⁴ πλοῖον Ἀλεξανδρινόν¹⁵ πλέον εἰς¹⁶ Ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν¹⁷ ἡμᾶς εἰς αὐτό. **7** Ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην· **8** μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς Λιμένας, ὃ ἔγγυς ἦν πόλις¹⁸ Λασαία.

A difference of opinion

9 Ἰκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπισημαλοῦς τοῦ πλοός, διὰ τὸ καὶ τὴν Νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι· παρήνει ὁ Παῦλος **10** λέγων αὐτοῖς, «Ἄνδρες, θεωρῶ¹⁹ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου²⁰ καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, μέλλειν ἔσσεσθαι τὸν πλοῦν.» **11** Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος²¹ τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπέειθετο μᾶλλον²² ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ²³ Παύλου λεγομένοις. **12** Ανευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείους²⁴ ἔθεντο βουλήν ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν,²⁵ εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

The storm

13 Ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον

¹ θανατου αξιον η δεσμων f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 1342 NB [5%] NU | ~ 2134 A [6%]

² πρασσει f³⁵ B [93%] HF,RP,OC,TR,CP | τι 1 KA [7%] [NU]

³ εδυνατο rell | ηδυνατο [20%] CP | two other variants

⁴ επεκεκλητο rell | επικεκλητο [20%] CP | three other variants

⁵ σπειρας f³⁵ [35%] | σπειρης KA,B [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ ατραμυτινω f³⁵ [21%] | αδραμυτινω [13%] | ατραμυτινω [6%] | αδραμυτινω [4%] | αδραμυτινω [5%] | ατραμυτινω [12%] | αδραμυτινω [9%] CP | αδραμυτινω K [25%] HF,RP,OC,TR,NU | αραμυτινω [4%] | αδραμυτινω A,B

⁷ μελλοντες f³⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP | μελλοντι KA,B [16%] NU | μελλοντα [4%] | μελλοντων [5%]

⁸ πλειν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εις KA,B [8%] NU | επι [2%]

⁹ τε rell | --- [3%] CP | δε [5%]

¹⁰ φιλανθρωπως rell | φιλανθρωπος [1%] CP | φιλανθρωπος [5%]

¹¹ τους rell | --- [5%] TR (OC is in small print)

¹² πορευθεντα f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | πορευθεντι KA,B [4%] NU | πορευθεντας [5%] | απελθοντα [4%]

¹³ κατηχθημεν f³⁵ [23%] CP | κατηλθομεν B [71%] HF,RP,OC,TR,NU | κατηλθαμεν KA [1%] | ηλθομεν [5%] | one other variant

¹⁴ εκατονταρχος f³⁵ [97%] HF,RP,TR,CP | εκατονταρχης KA,B [3%] OC,NU

¹⁵ αλεξανδρινον rell | αλεξανδρηνον [22%]

¹⁶ εις f³⁵ [30%] | 1 την KA,B [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁷ ενεβιβασεν rell | ανεβιβασεν [25%] | ενεβηβασεν [15%] | επεβιβασεν [1%] | one other variant

¹⁸ ην πολις f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 KA [5%] NU

¹⁹ θεωρω rell | θεωρω K [13%]

²⁰ φορτου f³⁵ [30%] OC,TR | φορτιου KA,B [70%] HF,RP,CP,NU

²¹ εκατονταρχος f³⁵ [50%] TR | εκατονταρχης KA,B [50%] HF,RP,OC,CP,NU

²² επειθετο μαλλον f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 (KA)B [15%] NU

²³ του f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B [8%] NU

²⁴ πλειους f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | πλειονες KA,B [4%] NU | πλειων [5%]

²⁵ εκειθεν f³⁵ KA,B [80%] NU | κακειθεν [20%] HF,RP,OC,TR,CP

παρελέ-γοντο τὴν Κρήτην. **14** Μετ' οὐ πολὺ δέ, ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός (ὁ καλούμενος Εὐροκλύδων).¹ **15** Συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀνοτφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες² ἐφερόμεθα. **16** Νησίον δὲ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαύδην,³ μόλις ἰσχύσαμεν⁴ περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης· **17** ἦν ἄραντες, βοηθείαις⁵ ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον· φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν⁶ ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. **18** Σφο-δρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, **19** καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν.⁷ **20** Μῆτε δὲ ἡλίου μῆτε ἄστρον ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιηρεῖτο πᾶσα ἐλπίς⁸ τοῦ σῶζεσθαι ἡμᾶς.

21 Πολλῆς δὲ⁹ αἰτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· «Ἐδει μὲν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδήσαι τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. **22** Καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν, ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. **23** Παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ¹⁰ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ οὗ εἰμι, ὃ καὶ λατρεύω,¹¹ **24** λέγων· «Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστήναι. Καὶ ἰδοῦ, κεχάρισταί σοι ὁ Θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ.» **25** Διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληται μοι. **26** Εἰς νῆσον δὲ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.»

27 Ὡς δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ νυξ ἐγένετο, διαφορομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρία, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. **28** Καὶ βολίσαντες εὗρον ὄργυιās¹² εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὄργυιās δεκαπέντε· **29** φοβούμενοί τε μὴ πῶς¹³ εἰς¹⁴ τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν,¹⁵ ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ἤρχοντο¹⁶ ἡμέραν γενέσθαι. **30** Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκά-φην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πύργου¹⁷ μελλόντων ἀγκύρας¹⁸ ἐκτείνειν· **31** εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχη καὶ τοῖς στρατιώταις, «Ἐὰν μὴ οὗτοι ἐν τῷ πλοίῳ μείνωσιν,¹⁹ ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.» **32** Τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν²⁰ τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἶασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν.

33 Ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα²¹ γίνεσθαι,²² παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων· «Τεσσαρεσκαίδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες—ἄσιτοι διατελεῖτε,²³ μηδὲν²⁴

¹ ευροκλυδων f³⁵ (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP | ευροκλυδων (1.4%) | ευρωκλυδων (0.8%) | ευρακυλων KA,B (0.8%) NU | seven other variants (1.7%)

² επιδοντες *rell* | επιδιδοντες [2%] CP | one other variant

³ κλαυδην f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κλαυδα KA' [4%] | καυδα B [1%] NU

⁴ μολις ισχυσαμεν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 KA,B [5%] NU

⁵ βοηθειαις *rell* | βοηθειαις C [15%] | βοηθαν K | one other variant

⁶ συρτιν f³⁵ KA,B,C [45%] OC,TR,NU | συρτιν [55%] HF,RP,CP

⁷ ερριψαμεν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ερριψαν (K)A(B)C [10%] NU

⁸ πασα ελπις f³⁵ KC [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 A,B [5%] NU

⁹ δε f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | τε KA,B,C [10%] NU

¹⁰ ταυτη τη νυκτι f³⁵ A,B,C [95%] HF,RP,CP,NU | ~ 231 [5%] OC,TR | τηδε 23 K

¹¹ αγγελος του θεου ου ειμι ω και λατρευω f³⁵ [84%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 23456781 B,C [4%] | ~ 2345 εγω 6781 KA [1%] [NU] | 12345 εγω 678 [10%] | three other variants [1%]

¹² οργυιας *rell* | οργυας [5%] CP (twice in this verse) | several further spellings

¹³ μη πως f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | μηπω A | μη που B,C [5%] NU | μη K

¹⁴ εις f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κατα KA,B,C [5%] NU

¹⁵ εκπεσωμεν f³⁵ A,B,C [76%] HF,RP,OC,CP,NU | εμπεσωμεν K [1%] | εκπεσωσιν [18%] TR | εκπεσομεν [5%]

¹⁶ ηρχοντο *rell* | ευχοντο B,C [20%]

¹⁷ πυργου f³⁵ B,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | πρωρης A [1%] NU | πλωρης K [1%] | three other variants [2%]

¹⁸ μελλοντων αγκυρας f³⁵ K [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 A,B,C [5%] NU

¹⁹ εν τω πλοιω μεινωσιν f³⁵ K [20%] | ~ 4123 A,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | 123 [5%]

²⁰ οι στρατιωται απεκοψαν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 321 KA,B,C [10%] NU

²¹ εμελλεν ημερα f³⁵ [76%] OC,TR,CP | ημελλεν 2 [21%] HF,RP | ~ 2 ημελλεν B,C [2%] NU | ~ 21 KA

²² γινεσθαι *rell* | γενεσθαι [10%] | γεινεσθαι KA,B

²³ διατελειτε *rell* | διατελειται K [13%] | one other variant

²⁴ μηδεν f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | μηθεν KA,B [2%] NU

προσλαβόμενοι. **34** Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν¹ τροφῆς, τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ἡμετέρας² σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θριξὶ ἐκ³ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται.»⁴ **35** Εἰπὼν⁵ δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησεν⁶ τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων· καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. **36** Εὐθυμοὶ δὲ γενόμενοι πάντες⁷ καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. **37** (Ἦμεν⁸ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαί,⁹ διακόσται ἐβδομήκοντα ἕξ.) **38** Κορεσθέντες δὲ¹⁰ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.

39 Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δὲ τινα κατενόουν¹¹ ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο,¹² εἰ δυνατόν,¹³ ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. **40** Καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἶων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα¹⁴ τῇ πνεύσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. **41** Περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον ἐπώκειλαν¹⁵ τὴν ναῦν·¹⁶ καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα ἔμεινεν¹⁷ ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο¹⁸ ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.¹⁹

42 Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλή ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ.²⁰ **43** Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος,²¹ βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος²² ἐκέλευσέν τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορρίψαντας²³ πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, **44** καὶ τοὺς λοιπούς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπὶ τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Malta

28:1 Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν²⁴ ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. **2** Οἱ δὲ²⁵ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἀνάπαντες²⁶ γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ²⁷ τὸ ψῦχος. **3** Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων²⁸

¹ μεταλαβεῖν f³⁵ NA,B,C [30%] OC,NU | προσλαβεῖν [70%] HF,RP,TR,CP

² ημετερας f³⁵ A [50%] | υμετερας NB,C [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ εκ f³⁵ N [92%] HF,RP,OC,TR,CP | απο A,B,C [6%] NU | --- [2%]

⁴ πεσειται f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | απολειται NA,B,C [5%] NU

⁵ ειπων f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ειπας NA,B,C [2%] NU

⁶ ευχαριστησεν rell | ηυχαιστησεν [20%] | ευχαριστησας N

⁷ παντες rell | --- CP | απαντες N

⁸ ημεν f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ημεθα NA,B [2%] NU

⁹ εν τω πλοιω αι πασαι ψυχαι f³⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 456123 NB,C [4%] NU | ~ 56123 A [5%] | 12356 [5%]

¹⁰ δε f³⁵ NA,B,C [30%] OC,TR,CP,NU | ι της [70%] HF,RP

¹¹ κατενοουν rell | υπενοουν [10%]

¹² εβουλευσαντο f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | εβουλευοντο NB,C [4%] NU | εβουλοντο A [5%]

¹³ δυνατον f³⁵ C [90%] HF,RP,CP | δυναιντο NA,B [10%] OC,TR,NU

¹⁴ αρτεμονα f³⁵ [60%] HF,RP,TR | αρτεμωνα NA,B,C [40%] OC,CP,NU

¹⁵ επωκειλαν f³⁵ [64%] HF,RP,OC,TR,CP | επεκειλαν NB,C [3%] NU | επωκιλαν [15%] | εποκιλαν [10%] | επεκιλαν [7%] | three other variants A [1%]

¹⁶ ναυν rell | ναυ [23%]

¹⁷ εμεινεν f³⁵ A [25%] | εμεινεν NB,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ ελυετο rell | διελυετο [12%] | ελυτο N

¹⁹ των κυματων f³⁵ C (98.8%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- NA,B (1.2%)

²⁰ διαφυγη f³⁵ NA,B,C [92%] HF,RP,CP,NU | διαφυγοι [5%] OC,TR | διαφυγει [3%]

²¹ εκατονταρχος f³⁵ [95%] HF,RP,TR,CP | εκατονταρχης NA,B,C [5%] OC,NU

²² βουληματος rell | βουλευματος [1%] CP

²³ απορριψαντας f³⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR,CP | απορηψαντας N(B)C [2%] NU | απορρηψαντος [3%]

²⁴ επεγνωσαν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | επεγνωμεν NA,B,C [4%] NU | two other variants

²⁵ δε f³⁵ N [92%] HF,RP,OC,TR,CP | τε A,B,C [8%] NU

²⁶ αναπαντες f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | απαντες NA,B,C [6%] NU

²⁷ δια rell | --- N [15%]

²⁸ φρυγανων f³⁵ N [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ι τι A,B,C [5%] NU

πλήθος και επιθέντος ἐπὶ τὴν πυράν, ἔχιδνα ἐκ¹ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα² καθήψατο³ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. **4** Ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον⁴ τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους,⁵ «Πάντως φονεὺς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ Δίκη ζῆν οὐκ εἶασεν.» **5** Ὁ μὲν οὖν, ἀποτιναξάμενος⁶ τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. **6** Οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκόντων και θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι⁷ ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.⁸

7 Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίω, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. **8** Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς και δυσεντερίᾳ⁹ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν και προσευξάμενος,¹⁰ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. **9** Τούτου οὖν¹¹ γενομένου, και οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ¹² προσήρχοντο και ἐθεραπεύοντο. **10** οἱ και πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, και ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν.¹³

Rome

11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν¹⁴ ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότη ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνω,¹⁵ παρασήμῳ Διοσκοῦροις. **12** Καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς· **13** ὅθεν περιελθόντες¹⁶ κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. Καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἦλθομεν εἰς Ποτιόλους, **14** οὓς εὐρόντες ἀδελφούς, παρεκλήθημεν ἐπ’¹⁷ αὐτοῖς ἐπιμεῖναι¹⁸ ἡμέρας ἐπτά—και οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἦλθομεν.¹⁹ **15** Κάκειθεν οἱ ἀδελφοί, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον²⁰ εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν²¹ ἄχρις²² Ἀππίου Φόρου και Τριῶν Ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔλαβεν θάρσος.

16 Ὅτε δὲ ἦλθομεν²³ εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκεν τοὺς δεσμίους²⁴ τῷ στρατοπεδάρχη²⁵ τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη²⁶ μένειν καθ’ ἑαυτόν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτόν²⁷ στρατιώτῃ.

¹ ἐκ f³⁵ [70%] HF,RP,TR,CP | ἀπο NA,B,C [30%] OC,NU

² ἐξελθοῦσα f³⁵ NA,B,C [35%] TR,NU | διεξελθοῦσα [65%] HF,RP,OC,CP

³ καθήψατο f³⁵ C [25%] | καθήψεν NA,B [72%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | καθεῖκε [3%]

⁴ κρεμαμενον *rell* | κρεμμαμενον [15%]

⁵ ἐλεγον προς ἀλλήλους f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 NA,B,C [8%] NU

⁶ ἀποτιναξάμενος f³⁵ A [55%] | ἀποτιναξας NB [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ μεταβαλλόμενοι f³⁵ N [87%] HF,RP,OC,TR,CP | μεταβαλομενοι A,B [13%] NU

⁸ θεον αυτον ειναι f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 213 [2%] | ~ 231 NB [2%] NU | ~ 321 A

⁹ δυσεντερια f³⁵ [50%] HF,RP,TR,CP | δυσεντεριω NA,B [50%] OC,NU

¹⁰ προσευξάμενος *rell* | 1 και [2%] OC προσευξαμενος *rell* | 1 και [2%] OC

¹¹ ουν f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | δε NA,B [8%] NU

¹² εχοντες ασθενειας εν τη νησω f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 34512 NA,B [5%] NU

¹³ την χρεϊαν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | τας χρεϊας NA,B [10%] NU

¹⁴ ανηχθημεν f³⁵ NA,B [70%] HF,OC,TR,NU | ηχθημεν [30%] RP,CP

¹⁵ αλεξανδρινω *rell* | αλεξανδρηνω [12%] CP

¹⁶ περιελθοντες f³⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR,CP | περιελοντες NB [5%] NU

¹⁷ επ f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | παρ NA,B [5%] NU

¹⁸ επιμειναι *rell* | επιμειναντες [15%]

¹⁹ ηλθομεν *rell* | ηλθωμεν [9%] | ηλθαμεν N(A)B [1%] NU | εισηλθομεν [3%]

²⁰ εξηλθον f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ηλθαν NB,NU | ηλθον A [3%]

²¹ ημιν *rell* | ημων [30%] | υμιν N

²² αχρις f³⁵ [97%] HF,OC,TR,CP | αχρι NA,B [3%] RP,NU | αχριμ N

²³ ηλθομεν f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | εισηλθομεν N(A)B [5%] NU | ηλθον [5%]

²⁴ ο εκατονταρχος (εκατονταρχης OC) παρεδωκεν τους δεσμιους f³⁵ (95.3%) HF,RP(OC)TR,CP | --- NA,B (4.7%) NU

²⁵ τω στρατοπεδαρχη f³⁵ (72.2%) RP,OC,TR,CP | 1 στρατοπεδαρχω (22.9%) HF | --- NA,B (4.9%) NU

²⁶ τω δε παυλω επετραπη f³⁵ (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 413 NA,B (4.7%) NU

²⁷ αυτον *rell* | αυτω [15%]

Paul and the Jews

17 Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον¹ τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγεν πρὸς αὐτούς· «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ² οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθνεσιν τοῖς πατρώοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, 18 οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο³ ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. 19 Ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα· οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορησάμενος.⁴ 20 Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν⁵ καὶ προσλαλῆσαι· ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἄλυσιν ταύτην περικείμεαι.» 21 Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον·⁶ «Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγε- νόμένος τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέν τι πονηρὸν περὶ σοῦ.⁷ 22 Ἀξιούμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι⁸ ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἰρέσεως ταύτης, γνωστὸν ἐστίν ἡμῖν⁹ ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.»

23 Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον¹⁰ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πείθων¹¹ τε αὐτούς τὰ¹² περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τε τοῦ Νόμου Μωϋσέως¹³ καὶ τῶν Προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. 24 Καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν.

25 Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἓν, ὅτι «Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹⁴ 26 λέγον·¹⁵ «Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἶπον,¹⁶ «Ἀκοῆ ἀκούσατε,¹⁷ καὶ οὐ μὴ συνῆτε.¹⁸ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε.» 27 ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὡσὶν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·¹⁹ μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσωμαι²⁰ αὐτούς.» 28 Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη²¹ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.» 29 Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.^{22,23}

Two tranquil years

30 Ἐμεινεν²⁴ δὲ ὁ Παῦλος²⁵ διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, 31 κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ

¹ τον παυλον f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτον xA,B [7%] NU

² ανδρες αδελφοι εγω f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 A,B [5%] NU | λεγων 12 x

³ εβουλοντο rell | ηβουλοντο [15%]

⁴ κατηγορησαι f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | κατηγορειν xA,B [5%] NU

⁵ υμας ιδειν rell | ~ 21 CP

⁶ ειπον rell | ειπαν xA,B [15%] NU

⁷ πονηρον περι σου f³⁵ [20%] | ~ 231 xA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ παρα σου ακουσαι rell | ~ 312 x [13%]

⁹ εστιν ημιν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 xA,B [5%] NU

¹⁰ ηκον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ηλθον x(A)B [5%] NU

¹¹ πειθων rell | πειθον [15%] | πιθων x

¹² τα f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [10%] NU

¹³ μωυσεος f³⁵ [25%] | μωυσεως A [35%] HF,RP,OC,TR,CP | μωυσεως xB [40%] NU

¹⁴ ημων f³⁵ [78%] HF,RP,OC,TR,CP | υμων x(A)B [22%] NU

¹⁵ λεγον f³⁵ A [55%] HF,RP,OC,TR,CP | λεγων xB [45%] NU

¹⁶ ειπον rell | ειπε [5%] TR

¹⁷ ακουσατε rell | ακουσητε A [20%] | ακουσαται [6%]

¹⁸ συνητε rell | συνειτε [20%]

¹⁹ εκαμμυσαν rell | εκαμυσαν [5%] CP

²⁰ ιασωμαι f³⁵ [40%] TR,CP | ιασομαι xA,B [60%] HF,RP,OC,NU

²¹ απεσταλη f³⁵ [95%] HF,RP,TR,CP | 1 τουτο xA,B [5%] OC,NU (OC is in small print)

²² whole verse f³⁵ (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B (4.7%) NU

²³ συζητησιν rell | ζητησιν [1%] CP

²⁴ εμεινεν f³⁵ A [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ενεμεινεν B [4%] NU | ενεμειναν x

²⁵ ο παυλος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- xA,B [5%] NU

Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ μετὰ πάσης παρρησίας, ἀκωλύτως.²

¹ χριστου *rell* | --- **Ⲛ** [12%]

² The citation of **ƒ**³⁵ is based on a complete collation of the following sixty-one representative MSS (not counting the fragments)—18, 35, 141, 149*, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604*, 757, 801, 824, 928, 986, 1040*, 1058*, 1072, 1075, 1100, 1140, 1247*, 1248*, 1249, 1482, 1503, 1508*, 1548, 1617, 1619*, 1628, 1636*, 1637, 1652, 1656*, 1723, 1732, 1740, 1746*, 1749*, 1761, 1855, 1856, 1858^{frag}, 1864, 1865, 1876, 1892*, 1897, 2080, 2218, 2255*, 2261, 2303^{frag}, 2352, 2378, 2431*, 2441, 2466, 2554, 2587 and 2723. The MSS marked with an asterisk (*) were collated by Dr. Eduardo Flores; the rest I collated myself. None of them is a ‘perfect’ representative of **ƒ**³⁵ in Acts, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size]. For all that, several come quite close! Of the MSS I have collated [there may be better ones yet to be done], 1864 deviates from the presumed family profile five times, 18 seven times and 2723 eight times. Turning to their exemplars, that of 35 was off by two, that of 18 and 1864 by three, that of 2723 by four, that of 1865 by five, and that of 824, 1503 and 1897 by six. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, Kalavryta, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Acts* [Ed. Reuben Swanson, Pasadena, CA: William Carey International University Press, 1998]). For Acts Swanson collated 60 MSS, thirteen being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 45 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since Swanson collated considerably fewer MSS for Acts than he did for Paul’s epistles, and since I find *TuT* to be less trustworthy here than in other books, my guesses as to percentages are more tentative than usual, except that I guarantee the witness of **ƒ**³⁵. For further information please see the final footnote for Matthew.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Salutation

1:1 Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφορισμένος² εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, **2** ὁ προεπηγγείλατο³ διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς Ἁγίαις· **3** περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, **4** τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει (κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης) ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν—Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν—**5** δι’ οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ **6** (ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ)· **7** πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις· Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

To Gentiles

Paul has been hindered from visiting Rome

1:8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ⁴ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. **9** Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνεῖαν ὑμῶν ποιοῦμαι, πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου **10** δεόμενος εἰ πὼς ἤδη, ποτέ, εὐδοθήσομαι⁵ ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. **11** Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς **12**—τοῦτο δέ ἐστίν, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

13 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν,⁶ ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς (καὶ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ δεῦρο), ἵνα τινὰ καρπὸν⁷ σχῶ καὶ⁸ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. **14** Ἑλλησίν τε καὶ βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί. **15** Οὕτως, τὸ κατ’ ἐμέ, πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι.

Faith

16 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,⁹ δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι (Ἰουδαίῳ τε πρῶτον, καὶ Ἑλληνι)· **17** δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται, ἐκ πίστεως εἰς πίστιν· καθὼς γέγραπται· «Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.»

Unrighteousness

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ’ οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, **19** διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, ὁ γὰρ Θεὸς¹⁰ αὐτοῖς ἐφάνερωσεν. **20** Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασιν νοούμενα, καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογίτους· **21** διότι γνόντες¹¹ τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν·¹² ἀλλ’ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά. **22** Φάσκοντες εἶναι σοφοί,

¹ ἰησου χριστου f³⁵ NA [99.5%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 B¹⁰ [0.5%] NU

² ἀφορισμενος rell | ἀφορισμενος [10%]

³ προεπηγγειλατο rell | προεπαγγειλατο CP | προεπηγγιλατο B

⁴ ὑπερ f³⁵ [84%] OC,RP,HF,TR,CP | περι NA,B,C [16%] NU

⁵ εὐδοθησομαι rell | εὐδοθησομαι [18%]

⁶ ἀγνοεῖν rell | ἀγνοεῖν [15%]

⁷ τινὰ καρπὸν f³⁵ NA,B,C [92%] OC,RP,HF,CP,NU | ~ 21 [8%] TR

⁸ καὶ rell | --- [10%] CP

⁹ τοῦ χριστοῦ f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- NA,B,C [3%] NU

¹⁰ γὰρ θεὸς f³⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 NA,B,C [5%] NU

¹¹ γνόντες rell | γνωντες [25%]

¹² εὐχαρίστησαν f³⁵ B [80%] OC,RP,HF,TR,CP | ηυχारीστησαν NA,C [20%] NU

έμωράνθησαν, **23** και ἠλλάξαντο¹ τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθαρτοῦ ἀνθρώπου—καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἔρπετῶν.

24 Διὸ καὶ² παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεός, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς³ **25**—οἵτινες μετέλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Depravity

26 Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεός εἰς πάθη ἀτιμίας· αἶ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετέλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· **27** ὁμοίως⁴ καὶ οἱ ἄρρηνες,⁵ ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν⁶ τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσενιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

28 Καὶ καθὼς οὐκ ἔδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεός εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα· **29** πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ,⁷ πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας· **30** ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὕβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, **31** ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους,⁸ ἀνελεήμονας· **32** οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

Judgment

2:1 Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων, ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις, ὁ κρίνων. **2** Οἶδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ ἐστὶν κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. **3** Λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ⁹ τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ; **4** Ἡ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; **5** Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ¹⁰ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, **6** ὅς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· **7** τοῖς μὲν, καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν¹¹—ζωὴν αἰώνιον· **8** τοῖς δὲ, ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσιν μὲν¹² τῇ ἀληθείᾳ (πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ)—θυμὸς καὶ ὀργή,¹³ **9** θλίψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε (πρῶτον) καὶ Ἑλλήνου· **10** δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε (πρῶτον) καὶ Ἑλληνι.

11 Οὐ γὰρ ἐστὶν προσωποληψία¹⁴ παρὰ τῷ Θεῷ. **12** Ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἤμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἤμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. **13** Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ¹⁵

¹ ἠλλάξαντο **f**³⁵ [26%] CP | ἠλλαξαν **NA,B,C** [74%] OC,RP,HF,TR,NU

² καὶ **f**³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **NA,B,C** [2%] NU

³ εαυτοῖς **f**³⁵ [92%] RP,HF,TR,CP | αυτοῖς **ϕ**^{40v} **NA,B,C** [5%] OC,NU | εαυτων [3%]

⁴ ὁμοίως **f**³⁵ C [23%] CP | 1 τε **NB** [70%] RP,HF,TR,NU | 1 δε A [7%] OC

⁵ ἀρρηνες **f**³⁵ **NA,C** [95.5%] RP,HF,TR,CP | ἀρηνες [3%] | ἀρσενες B [1.5%] OC,NU

⁶ ἐξεκαύθησαν **f**³⁵ [20%] CP | 1 εν **NA,B,C** [80%] OC,RP,HF,TR,NU

⁷ πορνεία **f**³⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP | --- (**NA**)B(C) [5%] NU (An easy case of homoioteleuton, or -arcton.)

⁸ ἀσπονδούς **f**³⁵ C [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **NA,B** [2%] NU (An easy case of homoioteleuton, or -arcton.)

⁹ εκφευξη *rell* | εκφευξει [15%]

¹⁰ καὶ **f**³⁵ [93.5%] OC,RP,HF,CP | --- **NA,B** [1.5%] TR,NU | της [5%] [OC is in small print]

¹¹ ζητοῦσιν *rell* | επιζητουσι [2%] CP

¹² μὲν **f**³⁵ A [99%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **NB** [1%] NU

¹³ θυμὸς καὶ ὀργή **f**³⁵ [97.5%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 321 **NA**B [2.5%] NU

¹⁴ προσωποληψία *rell* | προσωποληψια **NA,B** [1%] NU | three other spellings

¹⁵ του **f**³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **NA,B** [3%] NU

νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ¹ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ² νόμου δικαιωθήσονται **14** (ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ,³ οὗτοι, νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος· **15** οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυροῦσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων) **16** ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴

To Jews

Law

2:17 Ἴδε,⁵ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ⁶ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι⁷ ἐν Θεῷ, **18** καὶ γινώσκεις τὸ Θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου· **19** πέποιθάς τε σεαυτὸν ὀδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, **20** παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. **21** Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; Ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; **22** Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; Ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα, ἱεροσυλεῖς; **23** Ὁς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις; **24** «Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν,» καθὼς γέγραπται.

Circumcision

25 Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσης,⁸ ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖ, ἡ περιτομὴ σου ἀκροβυστία γέγονεν. **26** Ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσει,⁹ οὐχί¹⁰ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; **27** Καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; **28** Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερωῦ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερωῦ ἐν σαρκὶ περιτομῆ· **29** ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας—ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι—οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ¹¹ Θεοῦ.

Advantage

3:1 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; **2** Πολὺ κατὰ πάντα τρόπον· πρῶτον μὲν γὰρ¹² ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. **3** Τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες; Μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσῃ;¹³ **4** Μὴ γένοιτο· γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης· καθὼς γέγραπται· «Ὅπως ἂν δικαιωθῆς¹⁴ ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς¹⁵ ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.»

A conundrum

5 Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; Μὴ ἄδικος ὁ Θεὸς ὁ¹⁶

¹ τῷ **f**³⁵ **NA** [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B [2%]

² του **f**³⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **NA,B** [5%] NU

³ ποιη **f**³⁵ [68.5%] OC,RP,HF,TR,CP | ποιει [25%] | ποιωσιν **NA,B** [1.5%] NU | ποιουσιν [5%]

⁴ η̄σου χριστου **f**³⁵ A [99%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 **NB** [1%] NU

⁵ ἰδε **f**³⁵ [85%] OC,RP,HF,TR | ει δε **NA,B** [12%] CP,NU | η δε [3%]

⁶ τῷ **f**³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **NA,B** [2%] NU

⁷ καυχασαι *rell* | καυχαση CP | καυχασε [7%]

⁸ πρασσης *rell* | πρασσει [10%] | four other spellings

⁹ φυλασσει *rell* | φυλασσει [10%] | two other spellings

¹⁰ ουχι **f**³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ουχ **NB** [2%] NU | --- A | two other spellings and two long omissions [1%]

¹¹ του *rell* | --- [2%] CP

¹² γαρ **f**³⁵ **NA** [95%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B [5%]

¹³ καταργησει *rell* | καταργηση [20%] | one other spelling

¹⁴ δικαιωθης *rell* | δικαιωθεις [22%] | δικαιοθης [2%]

¹⁵ νικησης **f**³⁵ B [88%] RP,HF,TR,CP | νικησει **NA** [12%] OC,NU

¹⁶ ο *rell* | --- [12%]

επιφέρων τὴν ὀργήν; (Κατὰ ἄνθρωπον λέγω.) **6** Μὴ γένοιτο· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον; **7** Εἰ γὰρ¹ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ πνεύματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; **8** Καὶ μὴ (καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθὼς φασίν τινες) ἡμᾶς λέγειν ὅτι «Ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ»—ὧν τὸ κρῖμα ἐνδικόν ἐστιν.

All are under sin

9 Τί οὖν; Προεχόμεθα; Οὐ πάντως· προητιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι. **10** Καθὼς γέγραπται·² «Οὐκ ἔστιν δίκαιος, οὐδὲ εἷς· **11** οὐκ ἔστιν ὁ συνιδῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν. **12** Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν·³ οὐκ ἔστιν⁴ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν⁵ ἕως ἐνός.» **13** «Τάφος ἀνεφγμένος ὁ λάρυγξ⁶ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν.» «Ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν»· **14** «ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει.» **15** «Ὁξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα· **16** σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, **17** καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.» **18** «Οὐκ ἔστιν φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.»

19 Οἶδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῆ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. **20** Διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιοθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ,⁷ διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.

Righteousness by faith

21 Νυνὶ δέ, χωρὶς νόμου, δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, **22** δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας⁸ τοὺς πιστεύοντας. Οὐ γὰρ ἔστιν διαστολή· **23** πάντες γὰρ ἠμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, **24** δικαιοῦμενοι δωρεὰν τῆ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· **25** ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἰλαστήριον διὰ τῆς πίστεως⁹ ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ· **26** πρὸς¹⁰ ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.¹¹

27 Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; Ἐξεκλείσθη. Διὰ ποίου νόμου, τῶν ἔργων; Οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. **28** Λογιζόμεθα οὖν¹² πιστεῖ δικαιοῦσθαι¹³ ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. **29** Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον;¹⁴ Οὐχὶ δὲ¹⁵ καὶ ἐθνῶν; Naί, καὶ ἐθνῶν, **30** ἐπεὶπερ¹⁶ εἷς ὁ Θεός, ὃς δικαιοῦσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. **31** Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν.¹⁷

Abraham

4:1 Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραάμ¹⁸ τὸν πατέρα ἡμῶν εὐρηκέναι,¹⁹ κατὰ σάρκα; **2** Εἰ γὰρ Ἀβραάμ

¹ γαρ f³⁵ B [98%] OC,RP,HF,TR,CP | δε NA [2%] NU

² γεγραπται f³⁵ [45%] CP | 1 οτι NA,B [55%] OC,RP,HF,TR,NU

³ ηχρεωθησαν f³⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP | ηχρωθησαν NA,B [1%] NU | ηχρωθησαν [5%]

⁴ εστιν f³⁵ A,B [99%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 ο N [1%] NU

⁵ ουκ εστιν f³⁵ NA (99.1%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B (0.9%)

⁶ λαρυγξ *rell* | λαρυξ A [20%]

⁷ αυτου *rell* | του θεου [10%]

⁸ και επι παντας f³⁵ (93.4%) OC,RP,HF,TR,CP | --- P⁴⁰NA,B,C (6.6%) NU [easy homoioteleuton]

⁹ δια της πιστεως f³⁵ B [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | 13 NC [4%] | --- A

¹⁰ προς f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 την NA,B,C [2%] NU

¹¹ ησου *rell* | ησουν [35%] CP | --- [1%]

¹² ουν f³⁵ B,C [93%] OC,RP,HF,TR,CP | γαρ NA [7%] NU

¹³ πιστει δικαιουσθαι f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 NA,B,C [2%] NU

¹⁴ μονον *rell* | μονων B [15%]

¹⁵ δε f³⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP | --- NA,B,C [6%] NU

¹⁶ επειπερ f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | ειπερ N(A)B,C [2%] NU

¹⁷ ιστωμεν f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ιστανομεν NA,B,C [1.5%] NU | six other variants [2.5%]

¹⁸ αβρααμ f³⁵ [50%] | αβρααμ [50%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (This statement will obtain wherever the name occurs.)

¹⁹ αβρααμ τον πατερα ημων ευρηκεναι f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 512 προπατορα 4 NA,C [3.5%] NU | 12

ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα—ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν¹ Θεόν. **3** Τί γὰρ ἡ Γραφή λέγει; «Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.» **4** Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ² ὀφείλημα. **5** Τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.

6 Καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· **7** «Μακάριοι ὧν ἀφείθησαν³ αἱ ἀνομίαί, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν⁴ αἱ ἁμαρτίαι. **8** Μακάριος ἀνὴρ ᾧ⁵ οὐ⁶ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν.»

Before Circumcision

9 Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομήν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; Λέγομεν γὰρ ὅτι⁷ ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην, **10** πῶς οὖν ἐλογίσθη; Ἐν περιτομῇ ὄντι ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; Οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ· **11** καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς, σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ⁸ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ⁹ αὐτοῖς τὴν¹⁰ δικαιοσύνην, **12** καὶ πατέρα περιτομῆς—τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἴχνεσιν τῆς πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ¹¹ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

The promise

13 Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ¹² κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. **14** Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήρηται ἡ ἐπαγγελία· **15** ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται, οὗ γὰρ¹³ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις. **16** Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως ἴνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι—οὐ τῷ ἐκ¹⁴ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἔστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν· **17** καθὼς γέγραπται ὅτι «Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά¹⁵ σε»—κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν· Θεοῦ, τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. **18** Ὅς παρ' ἐλπίδα, ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον· «Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου.» **19** Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ¹⁶ κατένευσε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἥδη¹⁷ νεκρωμένον (ἐκατονταέτης που ὑπάρχων), καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς¹⁸ μήτρας Σάρρας. **20** Εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ· ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, **21** καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατός ἔστιν καὶ ποιῆσαι **22**—διὸ καὶ¹⁹ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

23 Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, **24** ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, **25** ὃς

προπατορα 4 B [0.5%]

¹ τον f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- xA,B,C [2%] NU

² κατα f³⁵ xA,B,C [97%] OC,RP,HF,CP,NU | 1 το [3%] TR

³ αφειθησαν *rell* | αφειθησαν [5%] CP | αφηθησαν [3%]

⁴ επεκαλυφθησαν *rell* | απεκαλυφθησαν [10%]

⁵ ω f³⁵ A,C [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ου xB [3%] NU

⁶ ου *rell* | --- [1%] CP

⁷ οτι f³⁵ A,C [98.5%] OC,RP,HF,TR,CP | --- xB [1.5%] NU

⁸ τη *rell* | --- [15%]

⁹ και f³⁵ C [95%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- xA,B [5%]

¹⁰ την f³⁵ B,C [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- x [2%] | εις A [2%]

¹¹ πιστεως της εν ακροβυστια f³⁵ [54%] | 123 τη 4 [40%] RP,HF,CP | ~ 23 τη 41 [3%] OC,TR | ~ 2341 A,B(C) [3%] NU | 234 x

¹² του f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- xA,B,C [3%] NU

¹³ γαρ f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | δε xA,B,C [3%] NU

¹⁴ εκ f³⁵ [20%] | 1 του xA,B,C [80%] OC,RP,HF,TR,CP,NU [OC is in small print]

¹⁵ τεθεικα *rell* | τεθηκα [20%] | τεθικα x

¹⁶ ου f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- xA,B,C [3%] NU

¹⁷ ηδη f³⁵ A,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B [1%]

¹⁸ της *rell* | --- OC

¹⁹ και f³⁵ xA,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B [1%]

παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν¹ ἡμῶν.

To believers

Peace with God

5:1 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν² πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **2** δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν, τῇ πίστει,³ εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ἣ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. **3** Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις⁴ ὑπομονὴν κατεργάζεται. **4** ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμὴ· ἡ δὲ δοκιμή, ἐλπίδα· **5** ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει,⁵ ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Reconciliation

6 Ἔτι γὰρ Χριστός, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν,⁶ κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. **7** Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται (ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν), **8** συνίστησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὅτι ἔτι ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν. **9** Πολλῶ οὖν μᾶλλον, δικαιοθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. **10** Εἰ γὰρ, ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον, καταλλαγέντες, σωθησόμεθα⁷ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.

11 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα⁸ ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν.

Death vs Life

12 Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθεν, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον **13**—ἄχρι γὰρ νόμου ἀμαρτία ἦν ἐν⁹ κόσμῳ, ἀμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου. **14** Ἄλλ' ¹⁰ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωϋσέως,¹¹ καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ (ὅς ἐστὶν τύπος τοῦ μέλλοντος).

15 Ἄλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ¹² τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῶ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. **16** Καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἀμαρτήσαντος, τὸ δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἐνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. **17** Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἐνός, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν¹³ διὰ τοῦ ἐνός, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

18 Ἄρα οὖν, ὡς δι' ἐνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἐνός δικαίωματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. **19** Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνός δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. **20** Νόμος δὲ παρεῖσηλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, **21** ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ,

¹ δικαίωσιν *rell* | δικαιοσύνην [12%] | δικεωσιν *ℵ*

² εχομεν *F*³⁵ *ℵA,B,C* (43%) | εχομεν (57%) *OC,RP,HF,TR,CP,NU*

³ τη πιστει *F*³⁵ (*ℵ*)*C* (95.9%) *OC,RP,HF,TR,CP[NU]* | εν 12 A (2.7%) | --- B,0220 (0.8%) | one other variant (0.5%)

⁴ η *rell* | --- *CP*

⁵ κατασχυνει *rell* | κατασχυνη [15%]

⁶ ασθενων *F*³⁵ [97%] *OC,RP,HF,TR,CP* | 1 ετι *ℵA,B,C* [3%] *NU*

⁷ σωθησομεθα *rell* | σωθησωμεθα [14%]

⁸ καυχωμεθα *F*³⁵ [38%] *CP* | καυχομεθα [1%] | καυχωμενοι *ℵB,C* [52%] *OC,RP,HF,TR,NU* | καυχομενοι [9%]

⁹ εν *rell* | 1 τω [10%] *CP*

¹⁰ αλλ *rell* | αλλα B [0.5%] *NU*

¹¹ μουσεως *F*³⁵ [30%] *CP* | μουσεως *ℵ* [50%] *OC,RP,NU* | μουσεως A,B,C [20%] *HF,TR*

¹² τω *rell* | το [15%] | --- [5%]

¹³ βασιλευσουσιν *rell* | βασιλευουσιν [17%]

οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ¹ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Newness of life

6:1 Τί οὖν ἐροῦμεν; Ἐπιμενοῦμεν² τῇ ἀμαρτίᾳ ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; **2** Μὴ γένοιτο. Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἀμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν³ ἐν αὐτῇ; **3** Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; **4** Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν.

5 Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· **6** τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν⁴ ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἀμαρτίᾳ—**7** ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

8 Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν⁵ αὐτῷ, **9** εἰδότες ὅτι Χριστὸς, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει **10**—ὁ γὰρ ἀπέθανεν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὁ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ. **11** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, λογίζεσθε⁶ ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι⁷ τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.⁸

Down with sin!

12 Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ⁹ **13**—μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα ἀδικίας τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς¹⁰ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὄπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ. **14** Ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει, οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ¹¹ ὑπὸ χάριν.

Grace, not license

15 Τί οὖν; Ἀμαρτήσομεν¹² ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλ' ¹³ ὑπὸ χάριν; Μὴ γένοιτο. **16** Οὐκ οἶδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε—ἤτοι ἀμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; **17** Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ὅτι ἦτε δούλοι τῆς ἀμαρτίας, ὑπηκούσατε¹⁴ δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδασχῆς. **18** Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ.

19 Ἄνθρωπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὡσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἀγιασμόν. **20** Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἀμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. **21** Τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; Τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. **22** Νυνὶ δέ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἀγιασμόν—τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. **23** Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος,

¹ βασιλευσῃ f³⁵ NA,B,C [68%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | βασιλευσει [32%]

² επιμενουμεν f³⁵ [60%] OC,TR,CP | επιμενομεν x [19%] RP,HF | επιμενωμεν A,B,C [10%] NU | επιμεινωμεν [10%] | επιμεινομεν [1%]

³ ζησομεν rell | ζησωμεν [15%]

⁴ ημων rell | υμων CP

⁵ συζησομεν rell | συζησωμεν C [18%] | συζησομεν NA,B [10%]

⁶ λογιζεσθε rell | λογιζεσθαι A,B [13%]

⁷ νεκρους μεν ειναι f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 312 xB,C [2%] [NU] | 12 A [2%]

⁸ τω κυριω ημων f³⁵ xC [96.5%] OC,RP,HF,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶A,B (3.5%) NU

⁹ αυτη εν ταις επιθυμιας αυτου f³⁵ (81.7%) OC,RP,HF,TR,CP | 52345 (2.2%) | 1234 αυτης (6.2%) | 1234 αυτων (0.5%) | 1234 (0.5%) | 345 xA,B,C (7.9%) NU | 1 Ϝ⁴⁶ (1%)

¹⁰ ως f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ωσει xA,B,C [3%] NU

¹¹ αλλ rell | αλλα xB,C [1%] NU

¹² αμαρτησομεν f³⁵ [61%] OC,RP,HF,TR,CP | αμαρτησωμεν xA,B,C [30%] NU | αμαρτισωμεν [4%] | long omission [5%]

¹³ αλλ rell | αλλα xB,C [1%] NU

¹⁴ υπηκουσατε rell | υπακουσετε CP

τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

More about law

7:1 Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί (γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ), ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ’ ὅσον χρόνον ζῆ; **2** Ἡ γὰρ ὑπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήρηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. **3** Ἄρα οὖν, ζῶντος τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίζει¹ ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἐτέρῳ.

4 Ὡστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς² ἐτέρῳ—τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγεργθέντι—ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. **5** Ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορήσαι τῷ θανάτῳ. **6** Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,³ ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι Πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

Law and sin

7 Τί οὖν ἐροῦμεν;⁴ Ὁ νόμος ἀμαρτία; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου· τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδεν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, «Οὐκ ἐπιθυμήσεις.» **8** Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, κατειργάσατο⁵ ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν.

Χωρὶς γὰρ νόμου ἀμαρτία νεκρά. **9** Ἐγὼ δὲ ἔζων, χωρὶς νόμου, ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἀμαρτία ἀνέζησεν,⁶ ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. **10** Καί, εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ⁷ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. **11** Ἡ γὰρ ἀμαρτία, ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέν με, καὶ δι⁸ αὐτῆς ἀπέκτεινεν. **12** Ὡστε, ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή.

Indwelling sin

13 Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονεν⁹ θάνατος; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ¹⁰ ἡ ἀμαρτία, ἵνα φανῇ ἀμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ’ ὑπερβολὴν ἀμαρτωλὸς ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. **14** Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν, ἐγὼ δὲ σαρκικός¹¹ εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν **15** —ὁ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω,¹² ἀλλ’ ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ.¹³ **16** Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. **17** Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό,¹⁴ ἀλλ’¹⁵ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία. **18** Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ’ ἐστίν, ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλει παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὑρίσκω.¹⁶ **19** Οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν· ἀλλ’¹⁷ ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω. **20** Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ¹⁸ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ’¹⁹ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία. **21** Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον, τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν

¹ χρηματίζει *rell* | χρηματίζει [15%] | χρηματησεῖ [8%] | three further spellings

² υμας **f**³⁵ **NA,B,C** [86%] **OC,RP,HF,TR,NU** | 1 ἀνδρὶ [14%] **CP**

³ κατειχομεθα *rell* | κατηχομεθα [15%]

⁴ ερουμεν **f**³⁵ **NA,B,C** [91%] **OC,RP,HF,TR,NU** | 1 οτι [9%] **CP**

⁵ κατειργασατο *rell* | κατηργασατο **B** [20%]

⁶ ανεζησεν *rell* | εζησεν **CP**

⁷ η *rell* | --- [25%]

⁸ δι *rell* | δια **OC**

⁹ γεγονεν **f**³⁵ [97%] **OC,RP,HF,TR,CP** | εγενετο **NA,B,C** [3%] **NU**

¹⁰ αλλα *rell* | αλλ **f**^{35pt} **C** [30%]

¹¹ σαρκικός **f**³⁵ [85%] **OC,RP,HF,TR,CP** | σαρκινος **NA,B,C** [15%] **NU** [In the context, ‘fleshly’ (not ‘physical’) is correct.]

¹² πρασσω *rell* | ποιω [13%]

¹³ ποιω *rell* | πρασσω [13%]

¹⁴ αυτο *rell* | αυτω [15%]

¹⁵ αλλ *rell* | αλλα **B** [1%] **NU**

¹⁶ ουχ ευρισκω **f**³⁵ (93.6%) **OC,RP,HF,TR,CP** | ου γινωσκω (2.5%) | ου **NA,B,C** (2.3%) **NU** | long omissions (1.5%)

¹⁷ αλλ *rell* | αλλα **NB** [1%] **NU**

¹⁸ εγω **f**³⁵ **NA** [91%] **OC,RP,HF,TR,CP[NU]** | --- **B,C** [9%]

¹⁹ αλλ *rell* | αλλα **NB** [1%] **NU**

παράκειται. **22** Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, **23** βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με¹ τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου.

24 Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; **25** Εὐχαριστῶ² τῷ Θεῷ—διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ἄρα οὖν, αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῷ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκί, νόμῳ ἁμαρτίας.

Deliverance

8:1 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα,³ **2** ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με⁴ ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. **3** Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας· κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, **4** ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα.

Spirit vs flesh

5 Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ Πνεῦμα τὰ τοῦ Πνεύματος. **6** Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ Πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη· **7** διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. **8** Οἱ δὲ ἐν σαρκί ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. **9** Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί ἀλλ' ⁵ ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ⁶ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. **10** Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ⁷ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. **11** Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος⁸ Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν⁹ ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα¹⁰ ἐν ὑμῖν.

Sonship

12 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμέν οὐ τῇ σαρκί, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· **13** εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. **14** Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ¹¹ **15** —οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ¹² ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας ἐν ᾧ κράζομεν, «Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ.» **16** Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ **17** —εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ (εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν).

Redemption of the body

18 Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. **19** Ἡ γὰρ ἀποκαρδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ

¹ με f³⁵ (A)C [72%] RP,TR | 1 εν NB [28%] OC,HF,CP,NU [OC is in small print]

² ευχαριστω f³⁵ NA [97%] OC,RP,HF,TR,CP | χαρις δε [2%] NU | χαρις B | η χαρις [1%]

³ μη κατα σαρκα περιπατουσιν αλλα κατα πνευμα f³⁵ (94%) OC,RP,HF,TR,CP | variations on the long form (0.8%) | 1234 A (2.5%) | --- NB (2.3%) NU | two other readings (0.3%)

⁴ με f³⁵ A,C [98%] OC,RP,HF,TR,CP | σε NB [1%] NU | three other variants [1%]

⁵ αλλ rell | αλλα NB [1%] NU

⁶ χριστου rell | θεου [18%]

⁷ δι f³⁵ N [81%] OC,TR | δια A,B,C [17%] RP,HF,CP,NU | δια την [2%]

⁸ εγειραντος f³⁵ C [95%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 τον NA,B [5%] NU

⁹ τον χριστον f³⁵ (86.2%) OC,RP,HF,TR,CP | 1 κυριον (3.4%) | 2 B (2.2%) NU | 2 ιησουν (NA) (2.5%) | ιησουν 2 (C) (1.7%) | αυτον (0.8%) | four other variants (0.7%) | long omissions (2.5%)

¹⁰ το ενοικουν ... πνευμα f³⁵ B (81.7%) OC,RP,HF,TR(CP) | του ενοικουντος ... πνευματος NA,C (17.6%) NU | two other variants (0.7%)

¹¹ εισιν υιοι θεου f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 231 NA,C [1.5%] NU | ~ 213 B [0.5%]

¹² αλλ rell | αλλα NA,B,C [1%] NU

Θεοῦ ἀπεκδέχεται· **20** τῆ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ¹ ἐλπίδι **21** ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. **22** Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. **23** Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ² τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ³ ἐν ἑαυτοῖς στεναζόμεν, ⁴ υἰοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. **24** Τῆ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν, ἐλπίς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς—ὁ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ⁵ ἐλπίζει; **25** Εἰ δὲ ὁ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

26 Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ⁶ ἡμῶν, τὸ γὰρ τί προσευζόμεθα ⁷ καθὸ δεῖ οὐκ οἶδαμεν. Ἀλλ' ⁸ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν ⁹ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, **27** ὁ δὲ ἐρευνῶν ¹⁰ τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.

Glory

28 Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ¹¹ ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. **29** Ὅτι οὖς προέγνω καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· **30** οὖς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὖς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὖς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

Summary to this point

31 Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; **32** Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ¹² ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; **33** Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαίων. **34** Τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς ¹³ ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ¹⁴ ἐγερθεὶς, ὅς καὶ ¹⁵ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.

35 Τίς ἡμᾶς χωρίζει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; **36** (Καθὼς γέγραπται ὅτι «Ἐνεκά ¹⁶ σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.») **37** Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγα-πήσαντος ἡμᾶς. **38** Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, ¹⁷ **39** οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Israel

9:1 Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ—οὐ ψεύδομαι· συμμαρτυροῦσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν

¹ ἐπ' ^f35 ^ϕ27A,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP | ἐφ' ^ϕ46^κB [1%] NU

² αυτοὶ *rell* | *I* οὐ [10%]

³ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ^f35 (90%) OC,RP,HF,TR,CP | ~ 213 ^ϕ46^κA,C (3%) NU | ~ 132 (1.3%) | 13 B (2.3%) | 12 (2.5%) | 23 (0.3%) | 3 (0.5%)

⁴ στεναζόμεν *rell* | συστεναζόμεν [1%] CP

⁵ τί καὶ ^f35 A,C [97%] OC,RP,HF,TR,CP | 2 (κ) [0.5%] | --- ^ϕ46^β,NU | 1 [2%]

⁶ αἰς ἀσθενείαις ^f35 (93.5%) OC,RP,HF,TR,CP | τῆ ἀσθενεία ^κA,B,C (5.2%) NU | τῆς 2 (0.8%) | two other variants (0.5%)

⁷ προσευζόμεθα ^f35 [97%] OC,RP,HF,CP | προσευζόμεθα ^κA,B,C [3%] TR,NU

⁸ ἀλλ' *rell* | ἀλλὰ ^κ [25%] NU

⁹ ὑπερ ἡμῶν ^f35 C [98%] OC,RP,HF,TR | --- ^κA,B [2%] NU | 1 ὑμῶν CP

¹⁰ ἐρευνῶν ^f35 A(C) [99%] OC,RP,HF,TR,CP | ἐραυνῶν ^ϕ46^κB [1%] NU

¹¹ εἰς ^f35 ^κA,B,C [73%] OC,RP,HF,TR,NU | 1 το [27%] CP

¹² ἀλλ' *rell* | ἀλλὰ ^ϕ46^κB [1%] NU

¹³ χριστός ^f35 B [96%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 ἰησοῦς ^κA,C [4%] [NU]

¹⁴ καὶ ^f35 ^ϕ46 (87.8%) OC,RP,HF,TR,CP | --- ^ϕ27(^κA)B(C) (12.2%) NU

¹⁵ καὶ *rell* | --- ^κA,C [25%]

¹⁶ ἐνεκά ^f35 C [70%] OC,TR | ἐνεκεν ^κA,B [30%] RP,HF,CP,NU

¹⁷ δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα ^f35 [95%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 34521 (δυναμὶς ^ϕ46) (^ϕ46^κ)^κA,B,C [3%] NU | 123 [2%]

Πνεύματι Ἁγίῳ— **2** ὅτι λύπη μοί ἐστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος¹ ὀδύνη τῆ καρδία μου. **3** Εὐχόμεν² γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι³ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, **4** οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται· ὧν ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· **5** ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστός (τὸ κατὰ σάρκα), ὁ ὧν ἐπὶ πάντων, Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Children of promise

6 Οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· **7** οὐδ' ὅτι εἰσιν σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ', «Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα.» **8** Τοῦτ' ἐστίν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. **9** Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· «Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῆ Σάρρα υἱός.»

10 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν **11** (μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν,⁴ ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ⁵ μένη, οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος), **12** ἐρρέθη⁶ αὐτῇ ὅτι «Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι.» **13** Καθὼς γέγραπται· «Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ⁷ ἐμίσησα.»

It is pointless to fight God's Sovereignty!

14 Τί οὖν ἐροῦμεν, μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; Μὴ γένοιτο. **15** Τῷ γὰρ Μωϋσῆ^{8,9} λέγει· «Ἐλέησω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω¹⁰ ὃν ἂν οἰκτειρῶ.»¹¹ **16** Ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος¹² Θεοῦ. **17** Λέγει γὰρ ἡ Γραφή τῷ Φαραῶ ὅτι «Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι¹³ ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῆ¹⁴ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ.» **18** Ἄρα οὖν, ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.

19 Ἐρεῖς οὖν μοι,¹⁵ «Τί¹⁶ ἔτι μέμφεται; Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν;» **20** Μενδονγε, ὦ ἄνθρωπε,¹⁷ σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, «Τί με ἐποίησας οὕτως;» **21** Ἦ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὁ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὁ δὲ εἰς ἀτιμίαν;

22 Εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, **23** καὶ ἵνα γνωρίσῃ¹⁸ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκευῇ ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, **24** οὗς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν; **25** Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηε¹⁹ λέγει· «Καλέσω τὸν οὐ κλαόν

¹ ἀδιάλειπτος *rell* | ἀδιαληπτος [15%] | three further spellings **ϕ**⁴⁶

² ευχομην **f**³⁵ [78%] RP, HF, CP | ηυχομην **f**^{35pt} **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [22%] OC, TR, NU (We are looking at alternate forms, or alternate spellings, of the imperfect of ευχομαι; they are two ways of saying the same thing. Either choice affects neither the meaning nor a translation.)

³ αυτος εγω αναθεμα ειναι **f**³⁵ C [98%] OC, RP, HF, TR, CP | ~ 3412 **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [2%] NU | ~ 4312 **κ**

⁴ κακον **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [97%] OC, RP, HF, TR, CP | φαυλον **κ**A, B [3%] NU

⁵ προθεσις του θεου **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [98%] RP, HF, CP, NU | ~ 231 [2%] OC, TR

⁶ ερρεθη **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [55%] OC, HF, CP, NU | ερρηθη [45%] RP, TR (Alternate spellings = same meaning.)

⁷ ησαυ **f**³⁵ [25%] | ησαυ [75%] OC, RP, HF, TR, CP, NU (**κ**A, B, C are presumably ambiguous.)

⁸ γαρ μουση **f**³⁵ A [98%] OC, RP, HF, TR, CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶ **κ**B [2%] NU

⁹ μουση **f**³⁵ [81%] OC, RP, HF | μουσει **ϕ**⁴⁶ **κ** [16%] CP, NU | μωση A, B [1%] TR | μωσει [2%]

¹⁰ οικτειρησω *rell* | οικτιρησω **κ** [1%] NU | three further spellings [2%]

¹¹ οικτειρω *rell* | οικτιρω **κ**, NU | two further spellings [1%]

¹² ελεουντος **f**³⁵ [96%] OC, RP, HF, TR, CP | ελεωντος **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [2%] NU | three other variants [2%]

¹³ ενδειξωμαι *rell* | ενδειξομαι [10%]

¹⁴ διαγγελη *rell* | διαγγελει [15%] | three further spellings

¹⁵ ουν μοι **f**³⁵ [91%] OC, RP, HF, TR, CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [9%] NU

¹⁶ τι **f**³⁵ **κ**A [99%] OC, RP, HF, TR, CP | 1 ουν **ϕ**⁴⁶ **κ**B [1%] [NU]

¹⁷ μενουνγε ω ανθρωπε **f**³⁵ [98%] OC, RP, HF, TR, CP | ~ 231 **κ**A [1%] NU | 23 **ϕ**⁴⁶ [1%] | ~ 23 μενου B

¹⁸ γνωριση *rell* | γνωρισει [14%] | four further spellings

¹⁹ ωσηε **f**³⁵ [89%] TR | ωσηε [5%] OC, RP, HF, CP, NU | ωσιε [6%]

μου» λαόν μου, και την οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην.» **26** «Και ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη¹ αὐτοῖς, «Οὐ λαός μου ὑμεῖς,» ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος.» **27** Ἡσαΐας² δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ· «Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ καταλειμμα³ σωθήσεται· **28** λόγον γὰρ συντελῶν και συντέμων ἐν δικαιοσύνῃ· ὅτι λόγον συντετημένον⁴ ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.» **29** Καὶ⁵ καθὼς προεῖρηκεν Ἡσαΐας· «Εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλειπεν⁶ ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, και ὡς Γόμορρα ἂν ὁμοιωθῆμεν.»⁷

Their present condition

30 Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη, τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· **31** Ἰσραὴλ δέ, διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης⁸ οὐκ ἔφθασεν. **32** Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου.⁹ Προσέκοψαν γὰρ¹⁰ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος· **33** καθὼς γέγραπται· «Ἴδου¹¹ τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος και πέτραν σκανδάλου, και πᾶς¹² ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ κατασχυνηθήσεται.»

Israel needs salvation

10:1 Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας και ἡ δέησις ἡ¹³ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστίν¹⁴ εἰς σωτηρίαν. **2** Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. **3** Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, και τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην¹⁵ ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.

How to be saved

4 Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι **5**—Μωσῆς¹⁶ γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ¹⁷ νόμου, ὅτι «Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς.» **6** Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει· «Μὴ εἴπης ἐν τῇ καρδίᾳ σου, «Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν;»» (τοῦτ' ἐστίν, Χριστὸν καταγαγεῖν) **7** «ἢ, «Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον;»» (τοῦτ' ἐστίν, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν). **8** Ἀλλὰ τί λέγει; «Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστίν, ἐν τῷ στόματί σου και ἐν τῇ καρδίᾳ σου» (τοῦτ' ἐστίν, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν)· **9** ὅτι ἐὰν ὁμολογήσης ἐν τῷ στόματί σου, «Κύριον Ἰησοῦν,» και πιστεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠγειρεν¹⁸ ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. **10** Καρδία γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. **11** Λέγει γὰρ ἡ Γραφή·¹⁹ «Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ κατασχυνηθήσεται· **12** οὐ γὰρ ἐστίν διαστολή Ἰουδαίου τε και Ἑλλήνος, ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν· **13** «Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται.»

¹ ἐρρεθη **f**³⁵ [47%] OC, HF, CP, NU | ἐρρηθη **NA, B, C** [50%] RP, TR | ἐρηθη [3%]

² ἡσαΐας **f**³⁵ [95%] OC, TR, CP | ἡσαιας [5%] RP, HF, NU (This statement obtains for all subsequent occurrences of the name.)

³ καταλειμμα **f**³⁵ (**ℱ**⁴⁶) (98%) OC, RP, HF, TR, CP | υπολειμμα (**ℵ**)A(B) (1%) NU | εγκαταλειμμα (1%)

⁴ ἐν δικαιοσυνῃ οτι λογον συντετημενον **f**³⁵ (95.6%) OC, RP, HF, TR, CP | --- **ℱ**⁴⁶**NA, B** (2.7%) NU | three other variants (1.7%)

⁵ και *rell* | --- [1%] CP

⁶ ἐγκατελειπεν *rell* | ἐγκατελειπεν (**ℱ**⁴⁶)A [14%] | one other variant

⁷ ὁμοιωθημεν *rell* | ὁμοιωθημεν **ℱ**⁴⁶A [14%]

⁸ δικαιοσυνης **f**³⁵ [95%] OC, RP, HF, TR, CP | --- **NA, B** [5%] NU

⁹ νομου **f**³⁵ [98%] OC, RP, HF, TR, CP | --- **NA, B** [2%] NU

¹⁰ γαρ **f**³⁵ [98%] OC, RP, HF, TR, CP | --- **ℱ**⁴⁶**NA, B** [2%] NU

¹¹ ιδου *rell* | 1 εγω CP

¹² πας **f**³⁵ [98%] OC, RP, HF, TR, CP | --- **NA, B** [2%] NU

¹³ η **f**³⁵ [97%] OC, RP, HF, TR, CP | --- **ℱ**⁴⁶**NA, B** [3%] NU

¹⁴ του ισραηλ ἐστιν **f**³⁵ [95%] OC, RP, HF, TR, CP | αυτων **ℱ**⁴⁶**NA, B** [3%] NU | αυτων 3 [2%]

¹⁵ δικαιοσυνην **f**³⁵ **ℱ**⁴⁶**ℵ** (95.3%) OC, RP, HF, TR, CP | --- A, B (3.7%) | long omissions (1%)

¹⁶ μωσης **f**³⁵ A [30%] TR | μωσσης **ℱ**⁴⁶**ℵB** [70%] OC, RP, HF, CP, NU

¹⁷ του **f**³⁵ **ℱ**⁴⁶ [99%] OC, RP, HF, TR, CP | --- **NA, B** [1%]

¹⁸ αυτον ηγειρεν *rell* | ~ 21 [14%]

¹⁹ γραφη **f**³⁵ **NA, B** [99%] OC, RP, HF, TR, NU | 1 οτι [1%] CP

The message is necessary

14 Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται¹ εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; Πῶς δὲ πιστεύουσιν² οὗ οὐκ ἤκουσαν; Πῶς δὲ ἀκούσουσιν³ χωρὶς κηρύσσοντος; **15** Πῶς δὲ κηρύξουσιν⁴ ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; Καθὼς γέγραπται· «Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην,⁵ τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ⁶ ἀγαθὰ.» **16** (Ἄλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἡσαΐας γὰρ λέγει· «Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῆ ἀκοῇ ἡμῶν;») **17** Ἄρα⁷ ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοῇ διὰ ῥήματος Θεοῦ.⁸

A rebellious people

18 Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦνγε· «Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.» **19** Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραὴλ;⁹ Πρῶτος Μωσῆς¹⁰ λέγει· «Ἐγὼ παραζηλώσω¹¹ ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνη,¹² ἐπὶ¹³ ἔθνη ἀσυνέτω παροργιῶ ὑμᾶς.» **20** Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει· «Εὐρέθην¹⁴ τοῖς ἐμὲ μὴ¹⁵ ζητοῦσιν· ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.» **21** Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει· «Ὀλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.»

The remnant

11:1 Λέγω οὖν, μὴ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; Μὴ γένοιτο. Καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν.¹⁶ **2** Οὐκ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω. Ἦ οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ¹⁷ τί λέγει ἡ Γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ λέγων·¹⁸ **3** «Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ¹⁹ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν· κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσιν τὴν ψυχὴν μου.» **4** Ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; «Κατέλιπον²⁰ ἑμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ.» **5** Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. **6** Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶν χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.²¹

7 Τί οὖν; Ὁ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τούτου²² οὐκ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπώ-ρώθησαν. **8** Καθὼς γέγραπται· «Ἐδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανώξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὄτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.» **9** Καὶ Δαυὶδ λέγει· «Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. **10** Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.»²³

¹ ἐπικαλεσονται f³⁵ Ϝ⁴⁶ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | ἐπικαλεσωνται NA,B [2%] NU

² πιστεύουσιν f³⁵ A [88%] OC,RP,HF,TR,CP | πιστεύσωσιν Ϝ⁴⁶ NB [7%] NU | πιστεύουσιν [5%]

³ ακουσουσιν f³⁵ [75%] OC,RP,HF,TR,CP | ακουσωσιν A,B [20%] NU | ακουσονται K [5%] | ακουσωνται Ϝ⁴⁶

⁴ κηρυξουσιν f³⁵ [83%] OC,RP,HF,TR,CP | κηρυξωσιν Ϝ⁴⁶ NA,B [17%] NU

⁵ των ευαγγελιζομενων ειρηνην f³⁵ (89.5%) OC,RP,HF,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶ NA,B,C (10.5%) NU [easy homoioteleuton]

⁶ τα f³⁵ Ϝ⁴⁶ K [96%] OC,RP,HF,TR,CP [NU] | --- A,B,C [4%]

⁷ αρα *rell* | | 1 ουν [10%]

⁸ θεου f³⁵ A [98%] OC,RP,HF,TR,CP | χριστου Ϝ⁴⁶ NB,C [2%] NU

⁹ ουκ εγνω ισραηλ f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 312 Ϝ⁴⁶ NA,B,C [4%] NU

¹⁰ μωσης f³⁵ A [20%] TR | μουσης Ϝ⁴⁶ NB,C [80%] OC,RP,HF,CP,NU

¹¹ παραζηλωσω *rell* | παραζηλω [3%] CP

¹² εθνη *rell* | εθνη [18%] | εθνη K

¹³ επι f³⁵ [92%] OC,RP,HF,TR,CP | επ NA,B,C [8%] NU

¹⁴ ευρεθην f³⁵ NA,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 εν Ϝ⁴⁶ B [1%] [NU]

¹⁵ μη *rell* | --- [10%]

¹⁶ βενιαμιν *rell* | βενιαμιν [15%] βενιαμειν Ϝ⁴⁶ NA,C [2%]

¹⁷ ηλια f³⁵ [80%] OC,RP,HF,CP,NU | ηλια [20%] TR

¹⁸ λεγων f³⁵ K [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- A,B,C [3%] NU

¹⁹ και f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- NA,B,C [3%] NU

²⁰ κατελιπον f³⁵ NB [86%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | κατελειπον Ϝ⁴⁶ A,C [14%]

²¹ ει δε εξ εργαων ουκετι εστιν χαρις επει το εργον ουκετι εστιν εργον f³⁵ (91.4%) OC,RP,HF,TR,CP | 1-5,7-12, 7 B (0.7%) | 1-7 (1%) | 8-13 (2.5%) | 1-6,13 (0.5%) | --- Ϝ⁴⁶ NA,C (3.5%) NU | one other variant (0.3%)

²² τουτου f³⁵ [32%] TR | τουτο (Ϝ⁴⁶) NA,B,C [68%] OC,RP,HF,CP,NU (The verb normally takes the genitive.)

²³ συγκαμψον *rell* | συγκαμπον [20%] CP | συνκαμψον Ϝ⁴⁶ NB [2%]

The restoration

11 Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν; Μὴ γένοιτο· ἀλλά, τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἢ σωτηρία¹ τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλώσαι αὐτούς. **12** Εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμος, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἔθνῶν, πόσω μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν;

13 Ὑμῖν γὰρ² λέγω τοῖς ἔθνεσιν (ἐφ' ὅσον³ μέν⁴ εἰμι ἐγὼ ἔθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω), **14** εἰ πῶς⁵ παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. **15** Εἰ⁶ γὰρ ἢ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἢ πρόσληψις⁷ εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; **16** Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ⁸ ἡ ρίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι.

Grafted olive branches

17 Εἰ δὲ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δέ, ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ρίζης καὶ⁹ τῆς πίότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, **18** μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων (εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι—οὐ σὺ τὴν ρίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ρίζα σέ). **19** Ἐρεῖς οὖν, «Ἐξεκλάσθησαν¹¹ κλάδοι ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ.»¹² **20** Καλῶς. Τῇ ἀπιστίᾳ¹³ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἔστηκας. Μὴ ὑψηλοφρόνει,¹⁴ ἀλλὰ φοβοῦ. **21** Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πῶς¹⁵ οὐδὲ σοῦ φείσεται.¹⁶ **22** Ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν Θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν·¹⁷ ἐπὶ δὲ σέ, χρηστότητα,¹⁸ ἐὰν ἐπιμείνης¹⁹ τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήση. **23** Καὶ ἐκεῖνοι²⁰ δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσιν²¹ τῇ ἀπιστίᾳ,²² ἐγκεντρισθήσονται, δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἐστίν²³ πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. **24** Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεν-τρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσω μᾶλλον οὗτοι, οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

Hardening

25 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο (ἵνα μὴ ἦτε παρ'²⁴ ἑαυτοῖς φρόνι-μοι)²⁵ ὅτι πώρωςις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἔθνῶν εἰσέληθι. **26** Καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται· «Ἦξει ἐκ Σιών ὁ Ῥυόμενος, καὶ²⁶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· **27** καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.»

¹ σωτηρια *rell* | σοτηρια CP

² γαρ **f**³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | δε **XA,B** [3%] NU | ουν C

³ Εφ' ὅσον [70%] OC,RP,HF,TR,NU | εφόσον **f**³⁵ [30%] CP (for the record; the scribes were just saving ink.)

⁴ μεν **f**³⁵ [93%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 ουν **ϕ**⁴⁶**XA,B,C** [2%] NU | --- [5%]

⁵ ει πως *rell* | ειπω [3%] CP

⁶ ει *rell* | η [12%]

⁷ προσληψις *rell* | προσλημψις **ϕ**⁴⁶**XA,B** [1%] NU | προληψις C | four further spellings

⁸ ει *rell* | --- **ϕ**⁴⁶ [10%]

⁹ της ριζης και **f**³⁵ A [95%] OC,RP,HF,TR,CP | 12 **XB,C** [4%] NU | --- **ϕ**⁴⁶ [1%]

¹⁰ αλλ *rell* | αλλα **XB** [1%] NU

¹¹ εξεκλασθησαν **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**XA,B,C** [87%] RP,HF,CP,NU | 1 οι [13%] OC,TR [OC is in small print]

¹² εγκεντρισθω *rell* | ενκεντρισθω **ϕ**⁴⁶**XA,B** [12%]

¹³ απιστια *rell* | απιστεια A [14%]

¹⁴ υψηλοφρονει **f**³⁵ C [99%] OC,RP,HF,TR,CP | υψηλα φρονει **ϕ**⁴⁶**XA,B** [1%] NU

¹⁵ μη πως **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- **XA,B,C** [2%]

¹⁶ φεισεται **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶(**κ**)**A,B,C** [95%] OC,RP,HF,CP,NU | φεισηται [5%] TR

¹⁷ αποτομιαν **f**³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | αποτομια **ϕ**⁴⁶**XA,B,C** [2%] NU

¹⁸ χρηστοτητα **f**³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | χρηστοτης θεου **ϕ**⁴⁶(**κ**)**A,B,C** [2%] NU

¹⁹ επιμεινης **f**³⁵ **A,C** [96%] OC,RP,HF,TR,CP | επιμενης **XB** [3%] NU | επιμινης C | two other spellings [1%]

²⁰ και εκεινοι **f**³⁵ [87%] OC,RP,HF,TR,CP | κακεινοι **XA,B,C** [13%] NU

²¹ επιμεινωσιν **f**³⁵ C [97%] OC,RP,HF,TR,CP | επιμενωσιν **XB** [2%] NU | επιμινωσιν A | two other spellings [1%]

²² απιστια *rell* | απιστεια A [10%]

²³ ο θεος εστιν **f**³⁵ [65%] OC,RP,CP | ~ 312 **XA,B,C** [35%] HF,TR,NU

²⁴ παρ **f**³⁵ **XC** [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | εν **A,B** [0.5%] | --- **ϕ**⁴⁶ [1.5%]

²⁵ φρονημοι *rell* | φρονημοι [18%]

²⁶ και **f**³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶**XA,B,C** [3%] NU

28 Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. **29** Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ. **30** Ὡσπερ γὰρ καὶ¹ ὑμεῖς ποτε² ἠπειθήσατε τῷ Θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ,³ **31** οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπειθήσαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ⁴ ἐλεηθῶσιν. **32** Συνέκλεισεν γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσει.

Doxology

33 Ὡ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ. Ὡς ἀνεξερεύνητα⁵ τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. **34** «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; Ἡ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;» **35** Ἡ «Τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀναποδοθήσεται αὐτῷ;» **36** Ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

The will of God

12:1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ—τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. **2** Καὶ μὴ συσχηματίζεσθε⁶ τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλά, μεταμορφουῦσθε⁷ τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν⁸ εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

Be sensible

3 Λέγω γάρ, διὰ τῆς χάριτος⁹ τῆς δοθείσης¹⁰ μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. **4** Καθάπερ γὰρ ἐν ἐνὶ σώματι μέλη πολλὰ¹¹ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, **5** οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ¹² δὲ καθ' εἷς¹³ ἀλλήλων μέλη. **6** Ἐχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθείσαν¹⁴ ἡμῖν διάφορα· εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· **7** εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· **8** εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδούς, ἐν ἀπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἰλαρότητι.

Behave!

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν· κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ· **10** τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι· **11** τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ τῷ πνεύματι ζέοντες τῷ Κυρίῳ¹⁵ δουλεύοντες· **12** τῇ ἐλπίδι χαίροντες· τῇ θλίψει ὑπομένοντες· τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες· **13** ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες· τὴν φιλοξενίαν διώκοντες.

14 Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντάς ὑμᾶς·¹⁶ εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. **15** Χαίρειν μετὰ χαϊρόν-

¹ καὶ **f**³⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶A,B,C [6%] NU | omit whole verse **κ**

² υμεεις ποτε **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κΒ,C [95%] OC,RP,HF,TR,NU | ~ 21 A | ~ 2 καὶ 1 [5%] CP

³ απειθεια *rell* | απειθια B [8%] CP

⁴ αυτοι **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶A [98%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 νυν **κ**B [1%] [NU] | 1 υστερον [1%]

⁵ ανεξερευνητα **f**³⁵ [99%] OC,RP,HF,TR,CP | ανεξεραυνητα **κ**A,B [1%] NU

⁶ συσχηματιζεσθε **f**³⁵ (**ϕ**⁴⁶κΒ) [65%] HF,TR,NU | συσχηματιζεσθαι A [35%] OC,RP,CP

⁷ μεταμορφουσθε **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶B [65%] HF,TR,NU | μεταμορφουσθαι **κ**A [35%] OC,RP,CP

⁸ υμων **f**³⁵ **κ** [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶A,B [2%] NU υμων **f**³⁵ **κ** [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶A,B [2%] NU

⁹ χαριτος **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κA,B,C [75%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | 1 του θεου [25%]

¹⁰ δοθεισης *rell* | δοθησης [13%] | six further spellings **κ** [5%]

¹¹ μελη πολλα **f**³⁵ A [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶κΒ [3%] NU

¹² ο **f**³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | το **ϕ**⁴⁶κA,B [3%] NU

¹³ καθ' εἷς [30%] OC,RP,HF,TR,NU | καθεις **f**³⁵ [70%] CP (Since there is no ambiguity, they were just saving ink.)

¹⁴ δοθεισαν *rell* | δοθησαν [13%] | two further spellings **κ** [1%]

¹⁵ κυριω *rell* | καιρω [1%] TR

¹⁶ υμας **f**³⁵ **κ**A [97%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- **ϕ**⁴⁶B [3%]

των και¹ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. **16** Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες—μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι· μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. **17** Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. Προνοοῦμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. **18** Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες.

19 Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί· ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· «Ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ ἀνταποδώσω,» λέγει Κύριος. **20** «Ἐὰν οὖν² πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.» **21** Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Submit

13:1 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω, οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ³ Θεοῦ, αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι⁴ ὑπὸ τοῦ⁵ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. **2** Ὡστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται.⁶ **3** Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν.⁷ Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· **4** Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστίν σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς,⁸ φοβοῦ, οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστίν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν⁹ τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. **5** Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι,¹⁰ οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. **6** Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε, λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσίν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. **7** Ἀπόδοτε οὖν¹¹ πᾶσιν τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

Love

8 Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους,¹² ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν. **9** Τὸ γάρ—«Οὐ μοιχεύσεις,» «Οὐ φονεύσεις,» «Οὐ κλέψεις,» «Οὐ ψευδομαρτυρήσεις,»¹³ «Οὐκ ἐπιθυμήσεις,» καὶ εἴ τις ἕτερα ἐντολή—ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ¹⁴ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ.¹⁵ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.»¹⁶ **10** Ἡ ἀγάπη τῷ¹⁷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.¹⁸ πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

Put on Christ

11 Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη¹⁹ ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι, νῦν γὰρ²⁰ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. **12** Ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν· ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα²¹ τὰ ὄπλα τοῦ φωτός. **13** Ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως

¹ και f³⁵ A [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κΒ [3%] NU

² εαν ουν f³⁵ (87.4%) OC,RP,HF,TR,CP | 1 Ϝ⁴⁶ (6.2%) | ~ αλλα 1 A,B (1%) NU | ~ αλλ 1 κ (5.1%) | αλλ 12 (0.3%)

³ υπο f³⁵ κA,B [87%] OC,RP,HF,CP,NU | απο [13%] TR

⁴ εξουσαι f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- κA,B [3%] NU

⁵ του f³⁵ [80%] OC,RP,HF,TR,CP | --- κA,B [20%] NU [OC is in small print]

⁶ ληψονται *rell* | λημνονται Ϝ⁴⁶κA,B [2%] NU

⁷ των αγαθων εργαων αλλα των κακων f³⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP | τω αγαθω εργω 4 τω κακω Ϝ⁴⁶κA,B (3.5%) NU | 123 (0.8%)

⁸ ποιης *rell* | ποιεις [30%]

⁹ εκδικος εις οργην f³⁵ (Ϝ⁴⁶)A,B [63%] RP,HF,TR,CP,NU | ~ 231 κ [37%] OC

¹⁰ υποτασσεσθαι *rell* | υποτασσεσθε [6%] | υποτασσεσθε Ϝ⁴⁶,CP | υποτασσεσθαι [3%]

¹¹ ουν f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [2%] NU

¹² αγαπαν αλληλους f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶κA,B [4%] NU

¹³ ου ψευδομαρτυρησεις f³⁵ (κ) [67%] TR | --- Ϝ⁴⁶A,B [33%] OC,RP,HF,CP,NU

¹⁴ τουτω τω λογω f³⁵ A [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 231 Ϝ⁴⁶κΒ [4%] NU

¹⁵ εν τω f³⁵ κA [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶Β [1%]

¹⁶ σεαυτον f³⁵ Ϝ⁴⁶κA,B [45%] OC,RP,HF,CP,NU | εαυτον [55%] TR

¹⁷ τω *rell* | του [1%] CP | το [7%]

¹⁸ ουκ εργαζεται f³⁵ Ϝ⁴⁶κA,B,C [81%] OC,RP,HF,TR,NU | ου κατεργαζεται [14%] CP | 1 κατεργαζεται [5%]

¹⁹ ημας ηδη f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 2 υμας κ(A)B,C [2%] NU | ~ 21 Ϝ⁴⁶ [2%]

²⁰ γαρ *rell* | --- [5%] CP

²¹ και ενδυσωμεθα f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 2 δε A,B,C [2%] [NU] | 2 κ [0.5%] | ~ 2 ουν Ϝ⁴⁶

περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλω. **14** Ἄλλ¹ ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε,² εἰς ἐπιθυμίας.

The law of liberty

14:1 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν.³ **2** Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. **3** Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, καὶ ὁ μὴ⁴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ Θεὸς γὰρ αὐτὸν⁵ προσελάβετο. **4** Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. Σταθήσεται δέ, δυνατὸς γὰρ ἐστίν⁶ ὁ Θεὸς⁷ στήσαι αὐτόν.

5 Ὃς μὲν⁸ κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν· ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Ἐκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῦ πληροφοροεῖσθω. **6** Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ οὐ φρονεῖ.⁹ Καὶ¹⁰ ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ Θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, Κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ. **7** Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἐαυτῷ ζῆ, καὶ οὐδεὶς ἐαυτῷ ἀποθνήσκει. **8** Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,¹¹ τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκομεν.¹² Ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,¹³ τοῦ Κυρίου ἐσμέν. **9** Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ¹⁴ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη,¹⁵ καὶ ἔζησεν,¹⁶ ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

The judgment Seat of Christ

10 Σὺ δέ, τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; Ἡ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ Βήματι τοῦ Χριστοῦ.¹⁷ **11** Γέγραπται γάρ· «*Ὁ Ζῶ ἐγώ,*» λέγει Κύριος, «*ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ,*¹⁸ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ.» **12** Ἄρα οὖν,¹⁹ ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἐαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ.²⁰ **13** Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον· τὸ μὴ τιθεῖν πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ²¹ σκάνδαλον.

14 Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ²² Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτοῦ²³ (εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκεῖνῳ κοινόν), **15** εἰ δὲ²⁴ διὰ βρώμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. Μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε²⁵ ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν. **16** Μὴ βλασφη-

¹ ἀλλ *rell* | ἀλλα **ℱ**⁴⁶AB [1%] NU

² ποιεισθε *rell* | ποιησθε [1%] CP | ποιεισθαι **ℵ**A [11%] | ποιησθαι [1%]

³ διαλογισμων *rell* | λογισμων [15%]

⁴ καὶ ο μὴ **f**³⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP | ~ 2 δε 3 **ℱ**⁴⁶ℵA,B,C,048 (2%) NU | 12 (1.2%) | four other variants (1.2%)

⁵ αυτον *rell* | αυτων CP

⁶ δυνατος γαρ εστιν **f**³⁵ (92.7%) OC,RP,HF,TR,CP | δυνατει 2 **ℵ**A,B,C (1.2%) NU | 12 **ℱ**⁴⁶ (5.7%) | two other variants (0.3%)

⁷ θεος **f**³⁵ 048 [98%] OC,RP,HF,TR,CP | κυριος **ℱ**⁴⁶ℵA,B,C [2%] NU

⁸ μεν **f**³⁵ **ℱ**⁴⁶B [98%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 γαρ **ℵ**A [2%] [NU]

⁹ καὶ ο μὴ φρονων την ημεραν κυριω ου φρονει **f**³⁵ (95.4%) OC,RP,HF,TR,CP | --- **ℱ**⁴⁶ℵA,B,C,048 (4.6%) NU [an easy case of homoioteleuton]

¹⁰ καὶ **f**³⁵ **ℵ**A,B,C [99%] OC,RP,HF,CP,NU | --- **ℱ**⁴⁶ [1%] TR

¹¹ αποθνησκωμεν **f**³⁵ **ℵ**B [67%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | αποθανωμεν C [30%] | αποθνησκομεν A [3%]

¹² αποθνησκομεν **f**³⁵ A,B [77%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | αποθνησκωμεν **ℵ**C [23%]

¹³ αποθνησκωμεν **f**³⁵ **ℵ**B,C [88%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | αποθνησκομεν A [12%]

¹⁴ καὶ **f**³⁵ [92%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **ℵ**B,C [8%] NU

¹⁵ καὶ ανεστη **f**³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | --- **ℵ**A,B,C [2%] NU

¹⁶ εξησεν **f**³⁵ **ℵ**A,B,C [98%] OC,RP,HF,CP,NU | ανεζησεν [2%] TR

¹⁷ χριστου **f**³⁵ 048 (96.5%) OC,RP,HF,TR,CP | θεου **ℵ**A,B,C (2.4%) NU | three other variants (1.2%)

¹⁸ γονυ *rell* | 1 επουρανιων και επιγειων και καταχθονιων CP

¹⁹ ουν **f**³⁵ **ℵ**A,C [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B [2%]

²⁰ τω θεω **f**³⁵ **ℵ**A,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- B [1%]

²¹ η *rell* | εις [24%] | ει [2%]

²² κυριω **f**³⁵ **ℵ**A,B,C [79%] OC,RP,HF,TR,NU | χριστω [21%] CP

²³ αυτου **f**³⁵ A,C [93%] OC,RP,HF,CP | εαυτου **ℵ**B [7%] TR,NU

²⁴ δε **f**³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | γαρ **ℵ**A,B,C [4%] NU

²⁵ απολλυε *rell* | απολυε [10%]

μείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν· **17** οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. **18** Ὁ γὰρ ἐν τούτοις¹ δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις.

19 Ἄρα οὖν, τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. **20** Μὴ ἔνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Πάντα μὲν καθαρὰ· ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. **21** Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ.²

22 Σὺ πίστιν³ ἔχεις; Κατὰ σεαυτὸν⁴ ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. **23** Ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγη, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὁ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστίν.

Doxology

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίζαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, **25** φανερωθέντος δὲ νῦν, διὰ τε Γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος **26**—μόνῳ σοφῷ Θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ—ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.⁵

Summary

15:1 Ὁφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. **2** Ἐκαστος⁶ ἡμῶν⁷ τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομὴν. **3** Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν· ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται· «Οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον⁸ ἐπ' ἐμέ.» **4** Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη,⁹ ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ¹⁰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.¹¹ **5** Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δώη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, **6** ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Glorify

7 Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς,¹² εἰς δόξαν¹³ Θεοῦ. **8** Λέγω δὲ¹⁴ Χριστὸν Ἰησοῦν¹⁵ διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαι-ῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· **9** τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν, καθὼς γέγραπται· «Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν, Κύριε,¹⁶ καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.» **10** Καὶ πάλιν λέγει· «Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.» **11** Καὶ πάλιν· «Αἰνεῖτε τὸν

¹ τουτοις f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | τουτω NA,B,C [3%] NU

² προσκοπτει η σκανδαλιζεται η ασθενει f³⁵ P⁴⁶B (88.4%) OC,RP,HF,TR,CP | 1 A,C,048 (1.8%) NU | ~ 32145 (8.7%) | five other variants K (1%)

³ πιστιν f³⁵ [99%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 ην NA,B,C [1%] [NU]

⁴ σεαυτον rell | σαυτον [5%] TR

⁵ verses 24-26 f³⁵ A (94.8%) OC,RP,HF | --- P⁴⁶KB,C,048 (5.2%) TR,CP,NU (The MSS that omit here supply the verses later: P⁴⁶ after 15:33; NA,B,C [NU] after 16:23 [A repeats]; CP,TR after 16:24.)

⁶ εκαστος rell | 1 γαρ TR

⁷ ημων f³⁵ NA,B,C [78%] OC,RP,HF,TR,NU | υμων [22%] CP

⁸ επεπεσον rell | επεπεσαν NA,B,C [12%] NU

⁹ προεγραφη f³⁵ A [98%] OC,RP,HF,TR,CP | εγραφη KB,C [2%] NU

¹⁰ και f³⁵ [56%] OC,TR | 1 δια NA,B,C [44%] RP,HF,CP,NU

¹¹ εχωμεν rell | εχομεν [13%]

¹² ημας f³⁵ B [62%] TR | υμας NA,C [38%] OC,RP,HF,CP,NU

¹³ δοξαν f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 του NA,B,C [3%] NU

¹⁴ δε f³⁵ [85%] OC,RP,HF,TR,CP | γαρ P⁴⁶NA,B,C [15%] NU

¹⁵ χριστον ιησουν f³⁵ [88%] OC,RP,HF,CP | 1 NA,B,C [4%] NU | ~ 21 [6%] TR | 2 [2%]

¹⁶ κυριε f³⁵ [27%] OC,CP | --- NA,B,C [73%] RP,HF,TR,NU

Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη,¹ καὶ ἐπαιέσατε² αὐτόν, πάντες οἱ λαοί.» **12** Καὶ πάλιν, Ἡσαΐας³ λέγει· «Ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ’ αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν.» **13** Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει Πνεύματος Ἁγίου.

Paul’s mission

14 Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστε ἀγαθωσύνης,⁴ πεπληρωμένοι πάσης⁵ γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους⁶ νουθετεῖν. **15** Τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοί,⁷ ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, **16** εἰς τὸ εἶναι με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ⁸ εἰς τὰ ἔθνη, ἱεουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. **17** Ἐχω οὖν⁹ καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν¹⁰ Θεόν. **18** οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι¹¹ ὃν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι’ ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν¹²—λόγω καὶ ἔργω, **19** ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος Θεοῦ,¹³ ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ¹⁴ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκένοι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **20** Οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη¹⁵ Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ’ ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. **21** ἀλλά, καθὼς γέγραπται· «Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη¹⁶ περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασιν συνήσουσιν.»

A visit to Rome

22 Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. **23** Νυνὶ δέ, μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασιν¹⁷ τούτοις, ἐπιποθίαν¹⁸ δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, **24** ὡς ἐάν¹⁹ πορεύωμαι²⁰ εἰς τὴν Σπανίαν²¹ ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς.²² Ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ’ ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ.

25 Νυνὶ δέ, πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, διακονῶν τοῖς ἀγίοις. **26** Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία²³ καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. **27** Εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφείλεται αὐτῶν εἰσιν.²⁴ Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. **28** Τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ

¹ τον κυριον παντα τα εθνη f³⁵ C [95%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 34512 ρ^{46v}κA,B [3%] NU | 12 [2%]

² επαιεσατε f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | επαιεσατωσαν ρ⁴⁶κ(A)B,C [3%] NU

³ ησαιας f³⁵ [90%] OC,TR | ησαιας [10%] RP,HF,CP,NU

⁴ αγαθωσυνης *rell* | αγαθοσυνης [18%]

⁵ πασης f³⁵ ρ⁴⁶ A,C [94%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 της κB [6%] [NU]

⁶ αλλους f³⁵ [93%] RP,HF,CP | αλληλους ρ⁴⁶κA,B,C [7%] OC,TR,NU

⁷ αδελφοι f³⁵ (ρ⁴⁶) (96.3%) OC,RP,HF,TR,CP | --- κA,B,C (3.7%) NU

⁸ ησου χριστου f³⁵ ρ⁴⁶ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 κA,B,C [3%] NU

⁹ ουν f³⁵ ρ⁴⁶κA [97%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 την B,C [3%] [NU]

¹⁰ τον f³⁵ ρ⁴⁶κA,B(C^v) [95%] OC,RP,HF,CP,NU | --- [5%] TR

¹¹ τολμησω λαλειν τι f³⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 132 (κ)A [3%] NU | ~ 312 ρ⁴⁶ | ~ τολμω 32 B | two other variants [1%]

¹² εθνων *rell* | 1 και CP

¹³ θεου f³⁵ ρ⁴⁶κ [97%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | αγιου A [3%] | --- B

¹⁴ ιερουσαλημ f³⁵ [90%] OC,RP,TR | ιερουσαλημ [10%] HF,CP,NU

¹⁵ ωνομασθη *rell* | ονομασθη [20%]

¹⁶ ανηγγελη *rell* | ανηγγελλη κA [12%] | ανηγγελει [10%]

¹⁷ κλιμασιν *rell* | κλημασι [14%]

¹⁸ επιποθιαν *rell* | επιποθειαν ρ⁴⁶A,B,C [4%] CP

¹⁹ εαν f³⁵ [92%] OC,RP,HF,TR,CP | αν ρ⁴⁶κA,B [8%] NU

²⁰ πορευωμαι *rell* | πορευομαι [15%] | πορευσομαι [8%]

²¹ σπανιαν f³⁵ ρ⁴⁶κA,B,C (72.9%) OC,RP,HF,TR,NU | ισπανιαν f^{35/4} (26.4%) CP | long omissions (0.7%)

²² ελευσομαι προς υμας f³⁵ (93.6%) OC,RP,HF,TR,CP | ελευσωμαι 23 (1.7%) | --- ρ⁴⁶κA,B,C (4.1%) NU | long omissions (0.7%)

²³ μακεδονια *rell* | μακεδωνια CP | μακαιδονια κA [1%] | μακεδονιαν [2%]

²⁴ αυτων εισιν f³⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 ρ⁴⁶κA,B,C [2%] NU

σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν¹ Σπανίαν.² **29** Οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ³ Χριστοῦ ἐλεύσομαι.

30 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί,⁴ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, συναγωνίσασθαι⁵ μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, **31** ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα⁶ ἡ διακονία μου ἢ εἰς Ἱερουσαλήμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἀγίοις.⁷ **32** ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω⁸ πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Θεοῦ καὶ συναναπαύσωμαι⁹ ὑμῖν.¹⁰ **33** Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Closing remarks

Phoebe

16:1 Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὗσαν¹¹ διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχραιῖς,¹² **2** ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστήτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζηι πράγματι· καὶ γὰρ αὕτη¹³ προστάτις¹⁴ πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ.¹⁵

Greetings

3 Ἀσπάσασθε¹⁶ Πρίσκαν¹⁷ καὶ Ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **4** οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν. **5** Καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν.

Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον, τὸν ἀγαπητὸν μου,¹⁸ ὃς ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας¹⁹ εἰς Χριστόν. **6** Ἀσπάσασθε Μαριάμ,²⁰ ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ὑμᾶς.²¹ **7** Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν²² ἐν Χριστῷ. **8** Ἀσπάσασθε Ἀμπλιαν,²³ τὸν ἀγαπητὸν μου ἐν Κυρίῳ. **9** Ἀσπάσασθε Οὐρβανόν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν,²⁴ τὸν ἀγαπητὸν μου. **10** Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. **11** Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα,²⁵ τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. **12** Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα, τὴν ἀγαπητὴν, ἣτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ. **13** Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον, τὸν ἐκλεκτὸν ἐν

¹ τὴν f³⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶KA,B,C [4%] NU

² σπανίαν f³⁵ Ϝ⁴⁶KA,B,C [80%] OC,RP,HF,TR,NU | ισπανίαν f^{35/4} [20%] CP

³ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ f³⁵ (93.1%) OC,RP,HF,TR,CP | 12 (1%) | 3 (1.3%) | --- Ϝ⁴⁶KA,B,C (3.7%) NU | three other variants (0.8%)

⁴ ἀδελφοί f³⁵ KA,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶B

⁵ συναγωνισασθαι *rell* | συναγωνισασθε [10%]

⁶ ἵνα f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶KA,B,C [3%] NU

⁷ γένηται τοῖς ἀγίοις f³⁵ [90%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 231 KA,B,C [5%] NU | δια τῶν ἁγίων 1 Ϝ⁴⁶ | 23 [5%]

⁸ ἐν χαρᾷ ἐλθω f³⁵ Ϝ⁴⁶B [97%] OC,RP,HF,TR,CP | 12 ἐλθων A,C [3%] NU | ~ ἐλθων 12 K

⁹ συναναπαύσωμαι *rell* | συναναπαύσομαι [15%]

¹⁰ καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | 23 KA,C [3%] NU | --- Ϝ⁴⁶B

¹¹ οὗσαν f³⁵ KA [99%] OC,RP,HF,TR,CP | 1 καὶ Ϝ⁴⁶ B,C [1%] [NU]

¹² κεγχραιῖς *rell* | κεχραιῖς [15%] | five further spellings Ϝ⁴⁶KA,B,C

¹³ αὕτη f³⁵ [80%] OC,TR | αὐτή [20%] RP,HF,CP,NU | uncials ambiguous

¹⁴ προστάτις f³⁵ KA,B,C [75%] OC,RP,HF,TR,CP,NU | προστατῆς [25%]

¹⁵ αὐτοῦ ἐμοῦ f³⁵ [85%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 21 B [15%] NU | 1 καὶ 2 K | ~ 2 τε 1 A

¹⁶ ἀσπασασθε *rell* | ἀσπασασθαι K [12%]

¹⁷ πρίσκαν f³⁵ (Ϝ⁴⁶)KA(B)C [70%] RP,HF,NU | πρισκυλλαν [30%] OC,TR,CP

¹⁸ μου *rell* | μοι CP

¹⁹ ἀχαΐας f³⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP | ασίας Ϝ⁴⁶KA,B,C (4%) NU | long omissions (0.3%)

²⁰ μαριάμ f³⁵ Ϝ⁴⁶K [97%] OC,RP,HF,TR,CP | μαριαν A,B,C [3%] NU

²¹ ὑμᾶς f³⁵ Ϝ⁴⁶KA,B,C (22.8%) CP,NU | ἡμᾶς f^{35/4} (76.4%) OC,RP,HF,TR | ὑμῖν (0.5%) | two other variants (0.3%)

²² γεγόνασιν f³⁵ C [98%] OC,RP,HF,TR,CP | γεγοναν KA,B [1%] NU | γεγονεν Ϝ⁴⁶ | --- [1%]

²³ ἀμπλιαν f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ἀμπλιατον Ϝ⁴⁶KA,B [3%] NU

²⁴ σταχυν *rell* | σταχην CP

²⁵ ἠρωδιωνα *rell* | ηροδιωνα TR | four further spellings

Κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. **14** Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἐρμᾶν, Πατρόβαν, Ἐρμῆν,¹ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. **15** Ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα² καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἀγίους. **16** Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι³ τοῦ Χριστοῦ.⁴

Warning

17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε⁵ ἀπ' αὐτῶν. **18** Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ⁶ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν,⁷ ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. **19** Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν,⁸ θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν⁹ εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. **20** Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.

Sign-off

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁰ μεθ' ὑμῶν. **21** Ἀσπάζονται¹¹ ὑμᾶς Τιμόθεος, ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου.

22 Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγώ, Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ. **23** Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος, ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὄλης.¹² Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐραστός, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κούαρτος, ὁ ἀδελφός.

24 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν.¹³ Ἀμήν.^{14,15,16}

¹ ερμαν πατροβαν ερμην f³⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 321 xA,B,C [3%] NU | ~ 312 P⁴⁶

² νηρεα *rell* | νηρεαν A [2%] CP | three further spellings P⁴⁶ [4%]

³ εκκλησιαι f³⁵ (84.8%) OC,RP,HF,TR,CP | 1 πασαι P⁴⁶xA,B,C (14.3%) NU | long omissions (0.8%)

⁴ χριστου f³⁵ P⁴⁶xA,B,C (88.9%) OC,RP,HF,TR,CP,NU | θεου (10.3%) | long omissions (0.8%)

⁵ εκκλινατε f³⁵ (P⁴⁶A) [98%] OC,RP,HF,TR,CP | εκκλινετε x(B)C [2%] NU

⁶ ησου f³⁵ [87%] OC,RP,HF,TR,CP | --- P⁴⁶xA,B,C [13%] NU [OC is in small print]

⁷ δουλευουσιν *rell* | δουλευουσιν [15%] | two other variants

⁸ χαιρω ουν το εφ υμιν f³⁵ [94%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 4521 xA,B,C [5%] NU | 1245 P⁴⁶ [1%]

⁹ μεν f³⁵ xA,C [95%] OC,RP,HF,TR,CP | --- P⁴⁶B [5%] NU

¹⁰ χριστου f³⁵ A,C (98.3%) OC,RP,HF,TR,CP | --- P⁴⁶xB (1%) NU | long omissions (0.7%)

¹¹ ασπαζονται f³⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP | ασπαζεται P⁴⁶xB,C [4%] NU | ασπαζετε A [1%]

¹² της εκκλησιας ολης f³⁵ [95%] OC,RP,HF,TR,CP | ~ 312 xA,B,C [5%] NU

¹³ ημων f³⁵ [8%] | υμων f^{35pt} [92%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (The first person pronoun is the private property of Family 35; almost all MSS outside the family have the second person, which is how Paul ended all his letters, except for Ephesians and 1 Timothy. Romans is the only letter where Paul's secretary (Tertius) adds his own greetings at the end. Tertius certainly wrote verses 22 and 23 on his own, and I see no reason to doubt that he did the same with verse 24. In that event, the first person is especially appropriate, coming from Tertius. But the first person is unexpected, and copyists would write the customary pronoun without thinking. If the original were the second person, who would change it to first person? Is not such a change rather improbable? There is a large subgroup within the family that is responsible for a number of the divisions in Romans, including this one; without it the family would be solid for the first person. In any case, within the context, the choice between the two pronouns makes little or no difference. All in all, it seems to me that the only way to explain the first person is to take it as the archetypal form. The first form, attested by the better family representatives, reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.)

¹⁴ The whole verse 24 f³⁵ (96.8%) OC,RP,HF,TR,CP | --- P⁴⁶xA,B,C (3.2%) NU

¹⁵ xA,B,C (7.2%) CP,TR[NU] place 14:24-26 here as verses 25-27 (recall that P⁴⁶xA,B,C (3.2%) NU omit verse 24)

¹⁶ The citation of f³⁵ is based on the following thirty-nine MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 394, 757, 824, 928, 986, 1040, 1072, 1075, 1100, 1249, 1482, 1503, 1548, 1637, 1652, 1704, 1725, 1732, 1733, 1761, 1855, 1856, 1858, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. Only 2723 is a 'perfect' representative of f³⁵ in Romans, as it stands, while 1482 and 2554 have only alternate spellings, that are not proper variants, so they are complete. 35, 1249, 1733, 1855, 1865 and 2466 had perfect exemplars, presumably. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [ten different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Romans* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 2001]). For Romans Swanson collated 81 MSS, three being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of f^{35} . Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α΄

Opening considerations

Greeting

1:1 Παῦλος, κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, **2** τῆ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τῆ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ—αὐτῶν τε² καὶ ὑμῶν.³ **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

A word of thanksgiving

4 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **5** ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, **6** καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, **7** ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **8** ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ **9** Πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.⁵

A word of exhortation

10 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. **11** Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν. **12** Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· «Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου,» «Ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ,» «Ἐγὼ δὲ Κηφᾶ,» «Ἐγὼ δὲ Χριστοῦ.» **13** Μεμέρισται ὁ Χριστός; Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν,⁶ ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;

A disclaimer about baptism

14 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ⁷ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, **15** ἵνα μὴ τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα.⁸ **16** Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. **17** Οὐ γὰρ ἀπέστειλέν με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ'⁹ εὐαγγελίζεσθαι—οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

The nature of the Gospel

Foolishness to the lost

1:18 Ὁ¹⁰ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστίν, τοῖς δὲ σφριζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστίν. **19** Γέγραπται γάρ· «Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.» **20** Ποῦ σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώραναν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;¹¹ **21** Ἐπειδὴ γάρ, ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας **22**—ἐπειδὴ καὶ¹² Ἰουδαῖοι σημεῖον¹³ αἰτοῦσιν καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν,

¹ ἰησοῦ χριστοῦ **f**³⁵ **NA** [98.5%] **HF,RP,OC,TR,CP** | ~ 21 **ϕ**⁴⁶**B** [1.5%] **NU**

² τε **f**³⁵ [97%] **HF,RP,OC,TR,CP** | --- **ϕ**⁴⁶**NA,B** [3%] **NU**

³ ὑμῶν **f**³⁵ [25%] | ἡμῶν **ϕ**⁴⁶**NA,B,C** [75%] **HF,RP,OC,TR,CP,NU**

⁴ χριστοῦ **f**³⁵ **NA,C** [99.5%] **HF,RP,OC,TR,CP[NU]** | --- **ϕ**⁴⁶**B** [alone]

⁵ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν *rell* | ~ 34512 **CP**

⁶ ὑμῶν *rell* | ἡμῶν [15%]

⁷ τῷ θεῷ **f**³⁵ **C** [97%] **HF,RP,OC,TR,CP[NU]** | 12 μου **A** [2%] | --- **NB** [1%]

⁸ ἐβαπτισα **f**³⁵ [95%] **HF,RP,OC,TR,CP** | ἐβαπτισθητε **ϕ**⁴⁶**NA,B,C** [3%] **NU** | five further readings [2%]

⁹ ἀλλ *rell* | ἀλλὰ **ϕ**⁴⁶**NB** [1%] **NU**

¹⁰ ο *rell* | --- **CP**

¹¹ τούτου **f**³⁵ [96%] **HF,RP,OC,TR,CP** | --- **ϕ**⁴⁶**NA,B,C** [4%] **NU**

¹² καὶ *rell* | 1 οἱ [45%] [According to Swanson, but no one else mentions it.]

¹³ σημεῖον **f**³⁵ [92%] **HF,RP,OC,TR,CP** | σημεῖα **ϕ**⁴⁶**(N)A,B,C** [8%] **NU**

23 ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον· Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλησιν¹ δὲ μωρίαν. **24** Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλησιν, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν, **25** ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν.²

God uses ‘nothings’

26 Βλέπετε γὰρ τὴν κλησιν ὑμῶν, ἀδελφοί· ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοί, κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς. **27** ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνη,³ καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρά. **28** καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός—καὶ⁴ τὰ μὴ ὄντα—ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. **29** ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.⁵ **30** Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία⁶ ἀπὸ Θεοῦ—δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις—**31** ἵνα καθὼς γέγραπται· «Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.»

Not with human wisdom but with God’s power

2:1 Καγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ’ ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων⁷ ὑμῖν τὸ μαρτύριον⁸ τοῦ Θεοῦ. **2** Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ⁹ εἰδέναι τι¹⁰ ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. **3** Καί, ἐγὼ¹¹ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῶ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. **4** Καί, ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς¹² ἀνθρωπίνης¹³ σοφίας λόγοις, ¹⁴ ἀλλ’ ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως, **5** ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν¹⁵ μὴ ᾗ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐν δυνάμει Θεοῦ.

Wisdom for the mature

6 Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων. **7** ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ¹⁶ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, **8** ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν (εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν). **9** Ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· «Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν¹⁷ καὶ οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.» **10** Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυπεν¹⁸ διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· ¹⁹ τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ,²⁰ καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ.

11 Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ;

¹ ἑλλησιν **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | εθνεσιν **NA,B,C** [4%] NU

² ἐστιν **f**³⁵ C [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B** [4%] NU | --- **¶**⁴⁶ [3%] omit the whole clause (A likely case of homoioteleuton—three words in a row.)

³ τοὺς σοφοὺς καταισχυνη **f**³⁵ [73%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 **¶**⁴⁶**NA,B,C** [12%] NU | --- A [15%] omit a whole line [homoioteleuton]

⁴ καὶ **f**³⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **¶**⁴⁶**NA,C** [2%] NU

⁵ τοῦ θεοῦ **f**³⁵ **¶**⁴⁶**NA,B** [92%] HF,RP,OC,CP,NU | αὐτοῦ C [8%] TR

⁶ ἡμῖν σοφία **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 (**¶**⁴⁶)**NA,C** [4%] NU | ~ 2 ἡμῶν B

⁷ καταγγέλλων *rell* | καταγγελων [4%] CP

⁸ μαρτυριον **f**³⁵ B (94.1%) HF,RP,OC,TR,CP | μυστηριον **¶**^{46v}**NA,C** (4.4%) NU | four other readings (1.5%)

⁹ τοῦ **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [7%] NU

¹⁰ εἰδέναι τι **f**³⁵ **NA** [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 B,C [3%] NU

¹¹ καὶ ἐγὼ **f**³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | καγὼ **NA,B,C** [8%] NU

¹² πειθοῖς **f**³⁵ **¶**⁴⁶**B,C** (83.7%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] | πειθοί (11.9%) | πιθοῖς **NA** (3.2%) | six other readings (1.2%)

¹³ ἀνθρωπίνης **f**³⁵ A,C (85.2%) HF,RP,OC,TR,CP | ἀνθρωπίνους (9.8%) | --- **¶**⁴⁶**NA,B** (5%) NU

¹⁴ ἀνθρωπίνης **f**³⁵ A,C (85.2%) HF,RP,OC,TR,CP | ἀνθρωπίνους (9.8%) | --- **¶**⁴⁶**NA,B** (5%) NU

¹⁵ ὑμῶν **f**³⁵ **¶**⁴⁶**NA,B,C** [95%] HF,RP,OC,TR,NU | ἡμῶν [5%] CP

¹⁶ σοφίαν θεοῦ **f**³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 **¶**⁴⁶**NA,B,C** [12%] NU

¹⁷ εἶδεν *rell* | οἶδε [12%]

¹⁸ ὁ θεὸς ἀπεκάλυπεν **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 **¶**⁴⁶**NA,B,C** [5%] NU

¹⁹ αὐτοῦ **f**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **¶**⁴⁶**NA,B,C** [2%] NU

²⁰ ἐρευνα **f**³⁵ [99%] HF,RP,OC,TR,CP | ἐραυνα **¶**⁴⁶**NA,B,C** [1%] NU

Οὕτως καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν¹ εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. **12** Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα² τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν³ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· **13** ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς Πνεύματος Ἁγίου,⁴ πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.

14 Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν· καί, οὐ δύναται γινῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. **15** Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν⁵ πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. **16** «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν;» Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

The nature of the ministry

It is not to be sectarian

3:1 Καὶ ἐγώ,⁶ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι⁷ ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς,⁸ ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. **2** Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα καὶ⁹ οὐ βρῶμα, οὐπω γὰρ ἠδύνασθε.¹⁰ Ἀλλ' οὔτε¹¹ ἔτι νῦν δύνασθε, **3** ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε· ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασία,¹² οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; **4** Ὅταν γὰρ λέγη¹³ τις, «Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου,» ἕτερος δέ, «Ἐγὼ¹⁴ Ἀπολλῶ,» οὐχὶ¹⁵ σαρκικοί¹⁶ ἐστε;

God's coworkers

5 Τίς¹⁷ οὖν ἐστίν Παῦλος,¹⁸ τίς¹⁹ δὲ²⁰ Ἀπολλῶς,²¹ ἀλλ' ἡ²² διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἐκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν; **6** Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ'²³ ὁ Θεὸς ἠύξανεν. **7** Ὡστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστίν τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός. **8** Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἔν εισιν, ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται²⁴ κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. **9** Θεοῦ γὰρ ἐσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἐστε.

¹ οἶδεν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εἰδωκεν ϙ⁴⁶κA,B,C [4%] NU | three other readings [1%]

² πνευμα rell | 1 το [20%]

³ εἰδωμεν f³⁵ κA,B,C [74%] HF,RP,OC,TR,NU | ιδωμεν ϙ⁴⁶ [25%] | οἰδωμεν CP | ιδομεν [1%]

⁴ αγιου f³⁵ 0185 [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϙ⁴⁶κA,B [4%] NU

⁵ αγιου f³⁵ 0185 [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϙ⁴⁶κA,B [4%] NU

⁶ και εγω f³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | καγω ϙ⁴⁶κA,B,C [12%] NU

⁷ υμιν λαλησαι f³⁵ [80%] HF,RP,OC,CP | ~ 21 ϙ⁴⁶κA,B,C [20%] TR,NU

⁸ σαρκικοις f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | σαρκινιοις ϙ⁴⁶κA,B,C [2%] NU

⁹ και f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϙ⁴⁶κA,B,C [7%] NU

¹⁰ ηδυνασθε f³⁵ [56%] OC,TR | εδυνασθε f^{35pt} ϙ⁴⁶κA,B,C [38%] HF,RP,CP,NU | ηδυνασθαι [3%] | εδυνασθαι [3%] (These are alternate spellings of the imperfect middle/passive, and a mere alternate spelling is not a proper variant, since neither the identity nor the meaning of the word is affected. Also, the first form is Attic, and in later years it would naturally be changed to the Koine, but not the reverse.)

¹¹ ουτε f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | ουδε ϙ⁴⁶κA,B,C,0185^v [15%] NU

¹² και διχοστασιαι f³⁵ ϙ⁴⁶ (91.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C,048 (4.8%) NU | 1 διχοστασια (3%) | three other readings (0.8%)

¹³ λεγη rell | λεγει [30%] CP

¹⁴ ετερος δε εγω f³⁵ ϙ^{46v}κB,C [96%] HF,RP,OC,TR,NU | 1232 [3%] CP | ~ 32 A [1%]

¹⁵ ουχι f³⁵ (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP | ουκ ϙ⁴⁶κA,B,C,048 (2.7%) NU | ου (0.8%)

¹⁶ σαρκικοι f³⁵ (96%) HF,RP,OC,TR,CP | ανθρωποι ϙ⁴⁶κA,B,C,048 (3.3%) NU | three other readings (0.7%)

¹⁷ τις f³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τι κA,B [2%] NU

¹⁸ παυλος f³⁵ (93.8%) HF,RP,OC,TR,CP | απολλωος ϙ⁴⁶κA,B,C,048 (6.2%) NU

¹⁹ τις f³⁵ ϙ^{46C} (96.7%) HF,RP,OC,TR,CP | τι κA,B,048 (3.3%) NU

²⁰ δε f³⁵ (92.3%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 εστιν κA,B,C,048 (7.2%) NU | three other readings (0.5%)

²¹ απολλωος f³⁵ (92%) HF,RP,OC,TR,CP | απολλω (1.8%) | παυλος ϙ⁴⁶κA,B,C,048 (6.2%) NU

²² αλλ η f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C [2%] NU | three other variants [1%]

²³ αλλ rell | αλλα ϙ⁴⁶κA,B [1.5%] NU | ~ ο δε [2%]

²⁴ ληψεται rell | λημψεται ϙ⁴⁶κA,B [1%] NU

There will be an accounting

10 Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα,¹ ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. Ἐκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· **11** θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι² παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός.³ **12** Εἰ δὲ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον⁴ χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, **13** ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. Καί, ἐκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστιν τὸ πῦρ⁵ δοκιμάσει. **14** Εἴ τις τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπωκοδόμησεν,⁶ μισθὸν λήψεται.⁷ **15** Εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

We are a temple of God

16 Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; **17** Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

18 Μηδεὶς ἐαυτὸν ἐξαπατάτω. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός. **19** Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν. Γέγραπται γάρ· «Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν»· **20** καὶ πάλιν, «Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶν μάταιοι.» **21** Ὡστε, μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν· **22** εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπολλῶς εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα—πάντα ὑμῶν ἐστιν,⁸ **23** ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ.

As stewards we must be faithful

4:1 Οὕτως ἡμᾶς⁹ λογιζέσθω ἄνθρωπος· ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. **2** Ὁ δὲ¹⁰ λοιπὸν ζητεῖται¹¹ ἐν τοῖς οἰκονόμοις ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. **3** Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. **4** Οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύννοϊδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμα· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν. **5** Ὡστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ¹² Θεοῦ.

No room for boasting

6 Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ¹³ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ¹⁴ γέγραπται φρονεῖν,¹⁵ ἵνα μὴ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἐνός μὴ¹⁶ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἐτέρου. **7** Τίς γάρ σε διακρίνει; Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών; **8** Ἦδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

¹ τεθεικα f³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | εθηκα P⁴⁶NA,B,C [2%] NU

² θειναι rell | θηναι [15%]

³ ησους χριστος f³⁵ P⁴⁶NA,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 ο 2 [3%] TR | 2 C [7%]

⁴ τουτον f³⁵ [99%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [1%] NU

⁵ πυρ f³⁵ P⁴⁶N [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 αυτο A,B,C [3%] [NU]

⁶ επωκοδομησεν f³⁵ C [88%] OC,TR | εποικοδομησεν P⁴⁶NA,B [10%] HF,RP,CP,NU | two other variants [2%]

⁷ ληψεται rell | λημψεται P^{46v}NA,B,C [1.5%] NU

⁸ εστιν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

⁹ ημας rell | υμας [12%]

¹⁰ ο δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ωδε P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

¹¹ ζητειται f³⁵ B [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | ζητειτε P⁴⁶NA,C [29%] | four other readings [1%]

¹² του rell | --- [15%]

¹³ απολλω f³⁵ P⁴⁶C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP | απολλων NA,B [0.5%] NU

¹⁴ ο f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | α P⁴⁶NA,B,C [6%] NU

¹⁵ φρονειν f³⁵ C^v [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B [3%] NU

¹⁶ μη f³⁵ [50%] HF | --- f^{35p1} P⁴⁶NA,B,C [50%] RP,OC,TR,CP,NU (The negative particle is repeated for emphasis; omitting the repetition does not change the basic meaning, nor the translation. Also, the particle is generally attested by the better representatives.)

The cost of being an apostle

9 Δοκῶ γὰρ ὅτι¹ ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. **10** Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἐνδοξοί, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. **11** Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν² καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν, **12** καὶ κοιπῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν. Λοιδοροῦμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, **13** βλασφημούμενοι³ παρακαλοῦμεν. Ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα, ἕως ἄρτι.

Children imitate fathers

14 Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.⁴ **15** Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. **16** Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταὶ μου γίνεσθε. **17** Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ἐστὶν τέκνον μου⁵ ἀγαπητόν καὶ πιστόν ἐν Κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδοὺς μου τὰς ἐν Χριστῷ,⁶ καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω.

Not in word but in power

18 Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. **19** Ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ,⁷ καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων,⁸ ἀλλὰ τὴν δύναμιν. **20** Οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἐν δυνάμει. **21** Τί θέλετε; Ἐν ράβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματι τε πραότητος;⁹

The nature of the Christian life*Immorality must be punished*

5:1 Ὅπως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἣτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται¹⁰—ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. **2** Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῆ¹¹ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.¹² **3** Ἐγὼ μὲν γάρ, ὡς¹³ ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα, ὡς παρών, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον· **4** ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν¹⁴ Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹⁵ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹⁶ **5** παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾶ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.¹⁷

Down with moral 'yeast'

6 Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. Οὐκ οἶδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; **7** Ἐκκα-

¹ οτι f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

² γυμνιτευομεν f³⁵ N(B)C [40%] CP,NU | γυμνητευομεν P⁴⁶ [60%] HF,RP,OC,TR | --- A

³ βλασφημουμενοι f³⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP | δυσφημουμενοι P⁴⁶NA,C [2%] NU

⁴ νουθετω f³⁵ B [85%] HF,RP,OC,TR,CP | νουθετων NA,C [15%] [NU] | νουθετη P⁴⁶

⁵ τεκνον μου f³⁵ P⁴⁶ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NA,B,C [5%] NU

⁶ χριστω f³⁵ A,B (87.8%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 ησου P⁴⁶NC (11.3%) [NU] | κυριου ησου (0.5%) | two other readings

⁷ θεληση *rell* | θελησει [13%]

⁸ πεφυσιωμενων *rell* | πεφυσιωμενον [13%]

⁹ πραοτητος f³⁵ N [99%] HF,RP,OC,TR,CP | πραυτητος P⁴⁶A,B [1%] NU

¹⁰ ονομαζεται f³⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C (3.2%) NU

¹¹ εξαρθη f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | αρθη P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

¹² ποιησας f³⁵ P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP | πρασας NA,C [3%] NU

¹³ ως f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

¹⁴ ημων f³⁵ P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- NA [3%]

¹⁵ χριστου f³⁵ P⁴⁶N [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- A,B [4%] NU

¹⁶ χριστου f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B [5%] NU | longer omissions [1%]

¹⁷ ησου f³⁵ N [88%] HF,RP,OC,TR | ημων 1 χριστου A [10%] | 1 χριστου [1%] CP | --- P⁴⁶B [1%] NU

θάρατε οὖν¹ τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε, ἄζυμοι. Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν² ἐτύθη, Χριστός. **8** Ὡστε εορτάζωμεν,³ μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας⁴ καὶ ἀληθείας.

Avoid contaminators

9 Ἐγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναμιγνυσθαι⁵ πόρνοις **10**—καὶ⁶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ τῷ ἄρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε⁸ ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελεθῆναι. **11** Νυνὶ⁹ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναμιγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ¹⁰ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοιδορός,¹¹ ἢ μέθυσος, ἢ ἄρπαξ—τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

12 Τί γάρ μοι καὶ¹² τοὺς ἔξω κρίνειν; Οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; **13** Τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρινεῖ,¹³ καὶ¹⁴ ἐξαρεῖτε¹⁵ τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

Down with lawsuits!

6:1 Τοῖμα τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων; **2** Οὐκ¹⁶ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινούσιν; Καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; **3** Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινούμεν; Μῆτι γε βιωτικά; **4** Βιωτικά μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. **5** Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν¹⁷ λέγω. Οὕτως οὐκ ἐν¹⁸ ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς¹⁹ ὃς δυνήσεται διακρίναι²⁰ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; **6** Ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων; **7** Ἦδη μὲν οὖν²¹ ὅλως ἤττημα²² ὑμῖν ἐστὶν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; **8** Ἀλλ' ²³ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα²⁴ ἀδελφούς.

How to avoid inheriting the Kingdom

9 Ἦ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ²⁵ οὐ κληρονομήσουσιν; Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρ-

¹ οὖν **f**³⁵ C,048 [65%] OC,TR | --- **ϕ**⁴⁶κA,B [35%] HF,RP,CP,NU (OC is in small print.)

² ὑπερ ἡμῶν **f**³⁵ (91.8%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 ὑμῶν (4.3%) | --- κA,B,C,048 (3.3%) NU | two other readings (0.5%)

³ εορτάζωμεν *rell* | εορτάζομεν A [20%]

⁴ εἰλικρινείας **f**³⁵ [20%] | εἰλικρινείας **ϕ**⁴⁶B [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | εἰλικρινίας κC [23%] | ἡλικρινίας [1%] | ἡλικρινίας A (Since collators have generally not recorded breathing, one can only guess at percentages.)

⁵ συναμιγνυσθαι *rell* | συναναμιγνυσθε [10%]

⁶ καὶ **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶κA,B,C [3%] NU

⁷ ἢ **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | καὶ κA,B,C,048 [4%] NU

⁸ ὀφείλετε **f**³⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP | ὀφειλετε **ϕ**⁴⁶(κ)B,C [13%] NU | ὀφειλεται (A) [3%] | ὀφειλεται [2%]

⁹ νυνὶ **f**³⁵ κC [55%] HF,TR | νυν **ϕ**⁴⁶A,B [45%] RP,OC,CP,NU

¹⁰ ἢ *rell* | ἢ [50%]

¹¹ ἢ πλεονεκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ λοιδορός *rell* | ~ 561234 CP | ~ 341256 [1%]

¹² καὶ **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶κA,B,C [5%] NU

¹³ κρινεῖ **f**³⁵ [80%] HF,RP,CP,NU | κρινεῖ [20%] OC,TR

¹⁴ καὶ **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶κA,B,C [5%] NU

¹⁵ ἐξαρεῖτε **f**³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR | ἐξαρατε κA,B,C [4%] NU | ἐξαίρετε **ϕ**⁴⁶ [1%] | ἐξαίρειτε [3%] CP | ἐξαίρειται [6%] | three further spellings [1%]

¹⁶ οὐκ **f**³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ἢ 1 **ϕ**⁴⁶κA,B,C [8%] NU

¹⁷ ὑμῖν *rell* | ὑμῶν [15%]

¹⁸ ἐνὶ **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κB,C [96%] HF,RP,OC,CP,NU | ἐστὶν [4%] TR | A omits verses 3-6

¹⁹ σοφὸς οὐδὲ εἷς **f**³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ οὐδεὶς 1 **ϕ**⁴⁶κB,C [4%] NU | ~ 231 [2%] | 1 οὐδεὶς [2%] | A omits verses 3-6

²⁰ διακρίναι *rell* | ἀνακρίναι κ [20%] | A omits verses 3-6

²¹ οὖν **f**³⁵ A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- **ϕ**⁴⁶κ [5%]

²² ἠττημα *rell* | 1 ἐν TR

²³ ἀλλ' **f**³⁵ [35%] | ἀλλα **ϕ**⁴⁶κA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

²⁴ ταῦτα **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | τοῦτο **ϕ**⁴⁶κA,B,C [5%] NU | τότε [2%]

²⁵ βασιλείαν θεοῦ **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶κA(B)C [3%] NU

νοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, **10** οὔτε πλεονέκται, οὔτε κλέπται,¹ οὔτε² μέθυσοι, οὐ λοῖδοροι, οὐχ ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ³ κληρονομήσουσιν. **11** Καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ’⁴ ἠγιάσθητε, ἀλλ’⁵ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ⁶ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Fornication is bad!

12 Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ’ οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ’ οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. **13** Τὰ βρώματα τῆ κοιλία καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῆ πορνεία ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι. **14** Ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἠγειρεν καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. **15** Οὐκ οἶδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν; Ἄρα⁷ οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνῆς μέλη; Μὴ γένοιτο. **16** Ἦ⁸ οὐκ οἶδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῆ πόρνῃ ἐν σῶμά ἐστιν; «Ἔσονται» γάρ, φησίν, «οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.» **17** Ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστιν.

18 Φεύγετε τὴν πορνείαν. Πᾶν ἀμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ⁹ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. **19** Ἦ οὐκ οἶδατε ὅτι τὸ σῶμα¹⁰ ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἐαυτῶν; **20** Ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστιν τοῦ Θεοῦ.¹¹

About marriage

7:1 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι.¹² καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι. **2** Διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. **3** Τῆ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοίαν¹³ ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. **4** Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ’¹⁴ ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως¹⁵ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ’¹⁶ ἡ γυνή. **5** Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε¹⁷ τῆ νηστεία καὶ τῆ¹⁸ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε¹⁹ ἵνα μὴ πειράζη²⁰ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

6 Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ’ ἐπιταγὴν **7** (θέλω γὰρ²¹ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἑμαυτὸν· ἀλλ’²² ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει²³ ἐκ Θεοῦ, ὡς μὲν οὕτως, ὡς²⁴ δὲ οὕτως).

¹ πλεονεκται ουτε κλεπται f³⁵ [80%] HF,RP,OC,CP | ~ 32 (ουδε ϑ⁴⁶) 1 ϑ⁴⁶KA,B,C [15%] TR,NU | ~ 31 [5%]

² ουτε f³⁵ B [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ου KA,C [6%] NU | ουδε ϑ⁴⁶

³ ου f³⁵ (85.9%) HF,RP,OC,TR | --- ϑ⁴⁶KA,B,C (13.6%) CP,NU | one other reading (0.5%)

⁴ αλλ f³⁵ [35%] | αλλα rell

⁵ αλλ f³⁵ C [77%] HF,RP,TR,CP | αλλα ϑ⁴⁶KA,B [23%] OC,NU

⁶ ησου f³⁵ A [87%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 χριστου ϑ⁴⁶K [3%] NU | ημων 1 χριστου B [10%]

⁷ αρας f³⁵ ϑ⁴⁶KA,B,C [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | αρα [30%]

⁸ η f³⁵ KA,B,C [60%] OC,TR[NU] | --- ϑ⁴⁶ [40%] HF,RP,CP

⁹ ποιηση rell | ποιησει [13%]

¹⁰ το σωμα f³⁵ ϑ⁴⁶KB,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | τα σωματα [35%]

¹¹ και εν τω πνευματι υμων ατινα εστιν του θεου f³⁵ (96.3%) HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶KA,B,C (3.7%) NU

¹² μοι f³⁵ A [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶KB,C [3%] NU

¹³ οφειλομενην ευνοιαν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | οφειλην ϑ⁴⁶KA,B,C [4%] NU

¹⁴ αλλ rell | αλλα KA,B,C [1%] NU

¹⁵ ομοιως rell | ομοιος CP

¹⁶ αλλ rell | αλλα ϑ⁴⁶KA,B,C [2%] NU

¹⁷ σχολαζητε f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | σχολασητε ϑ⁴⁶KA,B,C [4%] NU | σχολασηται [1%] | σχολαζηται [1%]

¹⁸ νηστεια και τη f³⁵ (92.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶KA,B,C (6.7%) NU [homoioteleuton] | ~ (0.8%) (‘prayer’ before ‘fasting’)

¹⁹ συνερχεσθε f³⁵ ϑ⁴⁶ [56%] | συνερχησθε [40%] HF,RP,OC,TR,CP | ητε KA,B,C [4%] NU

²⁰ πειραζη rell | πειραζει [15%]

²¹ γαρ f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | δε ϑ⁴⁶KA,C [5%] NU

²² αλλ rell | αλλα ϑ⁴⁶B,C [2%] NU

²³ χαρισμα εχει f³⁵ ϑ⁴⁶ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 KA,B [4%] NU | 1 C

²⁴ ος μεν ουτως ος f³⁵ ϑ⁴⁶ (95.5%) HF,RP,OC,TR,CP | ο 23 ο KA,B,C (3.9%) NU | four other readings (0.7%)

8 Λέγω δὲ τοῖς¹ ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· καλὸν αὐτοῖς ἐστίν² ἐὰν μείνωσιν ὡς καὶ ἐγώ· **9** εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον³ γάρ ἐστιν γαμηῆσαι ἢ πυροῦσθαι.

Mixed marriages

10 Τοῖς δὲ γεγαμηκόσιν παραγγέλλω⁴ (οὐκ ἐγὼ ἀλλ'⁵ ὁ Κύριος)· γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι **11** (ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῆ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγῆτω), καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. **12** Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω⁶ (οὐχ ὁ Κύριος)· εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον καὶ αὐτὴ⁷ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. **13** Καὶ γυνὴ ἥτις⁸ ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ αὐτὸς⁹ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν. **14** Ἦγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἢ γυνὴ ἢ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρὶ.¹¹ ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστιν, νῦν δὲ ἁγία ἐστίν. **15** Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω—οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς¹² ὁ Θεός. **16** Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; Ἦ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις;

About other situations

17 Εἰ μὴ, ἐκάστω ὡς ἐμέρισεν ὁ Θεός,¹³ ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ Κύριος,¹⁴ οὕτως περιπατεῖτω (καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις¹⁵ διατάσσομαι). **18** Περιτεμημένος τις ἐκλήθη; Μὴ ἐπισπάσθω. Ἐν ἀκροβυστία τις ἐκλήθη;¹⁶ Μὴ περιτεμνέσθω. **19** Ἡ περιτομὴ οὐδὲν ἐστίν καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν Θεοῦ. **20** Ἐκαστος ἐν τῇ κλήσει ἢ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. **21** Δοῦλος ἐκλήθη; Μὴ σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μάλλον χρῆσαι. **22** Ὁ γὰρ ἐν Κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος Κυρίου ἐστίν. Ὁμοίως καὶ¹⁷ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλος ἐστίν Χριστοῦ. **23** Τιμῆς ἡγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. **24** Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ¹⁸ Θεῶ.

About virgins

25 Περί δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι. **26** Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην—ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι· **27** Δέδεσαι γυναϊκί; Μὴ ζητεῖ λύσιν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναϊκός; Μὴ ζητεῖ γυναῖκα. **28** Ἐὰν δὲ καὶ γήμης,¹⁹ οὐχ ἡμαρτες· καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτεν. Θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι.

¹ τοῖς *rell* | ταῖς [15%]

² ἐστίν **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶KA,B,C [6%] NU

³ κρεῖσσον **f**³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | κρειττον (**ϕ**⁴⁶κ)B [2%] NU | κρειτγον [1%]

⁴ παραγγέλλω *rell* | παραγγελω [5%] CP

⁵ ἀλλ' *rell* | ἀλλα KA,B [1%] NU

⁶ ἐγὼ λέγω **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 KA,B,C [6%] NU

⁷ αὐτὴ *rell* | αὐτὴ NU

⁸ ἥτις **f**³⁵ A,B [90%] HF,RP,TR,CP | εἰ τις **ϕ**⁴⁶κ [10%] OC,NU

⁹ αὐτος **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ουτος **ϕ**⁴⁶KA,B,C [3%] NU

¹⁰ αὐτον **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τον ἀνδρα **ϕ**⁴⁶A,B,C [3%] NU | 1 ἀνδρα κ

¹¹ ἀνδρὶ **f**³⁵ (94.9%) HF,RP,OC,TR,CP | ἀδελφῷ **ϕ**⁴⁶KA,B,C (3.5%) NU | 1 πιστῷ (0.8%) | two other readings (0.7%)

¹² ἡμᾶς **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶B [96%] HF,RP,OC,TR,CP | υμας KA,C [4%] NU

¹³ ἐμερισεν ὁ θεός **f**³⁵ (87.6%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 A (4.9%) | 12 κυριος **ϕ**⁴⁶C (5.1%) NU | 1 κυριος (1.2%) | μεμερικεν 2 κυριος κB (0.7%) | three other readings (0.5%)

¹⁴ θεός ἐκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κυριος **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 623451 **ϕ**⁴⁶KA,B,C [7%] NU

¹⁵ ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU | ~ 312 κ [5%] CP

¹⁶ τις ἐκλήθη **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ κέκληται 1 **ϕ**⁴⁶KA,B [4%] NU | 1 κέκληται **ϕ**¹⁵ [1%]

¹⁷ καὶ **f**³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**¹⁵⁽⁴⁶⁾KA,B [3%] NU | δε [1%] | δε 1 [3%]

¹⁸ παρὰ **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κB [93%] HF,RP,CP,NU | 1 τῷ A [7%] OC,TR

¹⁹ γήμης **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | γαμησις **ϕ**⁴⁶κB [3%] NU | γαμηση A | λαβης γυναικα [1%]

A sense of urgency

29 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί,¹ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· τὸ λοιπὸν ἐστίν² ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, **30** καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, **31** καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ³ τούτῳ⁴ ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.

Marriage again

32 Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου· πῶς ἀρέσει⁵ τῷ Κυρίῳ. **33** Ὁ δὲ⁶ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου· πῶς ἀρέσει⁷ τῇ γυναικί. **34** Μεμερίσται καὶ⁸ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. Ἡ ἄγαμος⁹ μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡ ἅγια καὶ¹⁰ σώματι καὶ¹¹ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου· πῶς ἀρέσει¹² τῷ ἀνδρὶ. **35** Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον¹³ λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχημον, καὶ εὐπρόσεδρον¹⁴ τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως.

36 Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ἡ ὑπέρακμος καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιεῖτω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν. **37** Ὁς δὲ ἔστηκεν ἐδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ,¹⁵ μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ¹⁶ τοῦ¹⁷ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ.¹⁸ **38** Ὡστε, καὶ ὁ ἐκγαμίζων¹⁹ καλῶς²⁰ ποιεῖ,²¹ ὁ δὲ²² μὴ ἐκγαμίζων²³ κρεῖσσον ποιεῖ.²⁴

39 Γυνὴ δέδεται νόμῳ²⁵ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ καὶ²⁶ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ,²⁷ ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι—μόνον ἐν Κυρίῳ. **40** Μακαριωτέρα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτως μείνη, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην—δοκῶ δὲ κἀγὼ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν.

¹ ἀδελφοὶ *rell* | 1 οτι [12%]

² το λοιπον εστιν *f*³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 *ϕ*⁴⁶κA,B [5%] NU | ~ 32 *ϕ*¹⁵ [1%] | three other readings [1%]

³ τω κοσμο *f*³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | τον κοσμον *ϕ*^{15,46}κA,B [2%] NU

⁴ τουτω *rell* | --- *ϕ*^{15,46}κA,B [1%] NU | τουτον [1%]

⁵ αρεσει *f*³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | αρεση *ϕ*⁴⁶κA,B [4%] NU

⁶ δε *rell* | --- [2%] CP

⁷ αρεσει *f*³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | αρεση *ϕ*⁴⁶κA,B [4%] NU

⁸ μεμερισται και *f*³⁵ [88%] HF,RP,OC,CP | 212 *ϕ*^{15,46}κA,B [7%] NU | 1 [5%] TR (OC is in small print.)

⁹ και η παρθενος η αγαμος *f*³⁵ (93.4%) HF,RP,OC,TR,CP | 4512345 *ϕ*⁴⁶κA (2.4%) | ~ 45123 *ϕ*¹⁵B (3.7%) NU | three other readings (0.5%)

¹⁰ και *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶A [95%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τω κB [4%] NU | 1 το [1%]

¹¹ και *f*³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τω *ϕ*⁴⁶κA,B [6%] NU

¹² αρεσει *f*³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | αρεση *ϕ*⁴⁶κA,B [2%] NU

¹³ συμφερον *f*³⁵ [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP | συμφορον *ϕ*^{15,46}κA,B

¹⁴ ευπροσεδρον *f*³⁵ [85%] HF,RP,TR | ευπαρεδρον *ϕ*⁴⁶κA,B [15%] OC,CP,NU

¹⁵ εδραιος εν τη καρδια *f*³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 234 αυτου 1 κA,B [4%] NU | ~ 234 αυτου *ϕ*^{46v} [1%] | 1234 αυτου [3%]

¹⁶ καρδια αυτου *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ιδια 1 κA,B [3%] NU | 1 [2%]

¹⁷ του *f*³⁵ [75%] HF,RP,OC,TR,CP | --- (κ)A,B [20%] NU | το [5%]

¹⁸ ποιει *f*³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | ποιησει *ϕ*⁴⁶κA,B [2%] NU

¹⁹ εκγαμιζων *f*³⁵ (72.2%) HF,RP,OC,TR,CP | γαμιζων *ϕ*⁽¹⁵⁾⁴⁶κ(A)B (12.8%) NU | εγγαμιζων (5.6%) | long omissions (9.4%)

²⁰ καλω *f*³⁵ (83.1%) HF,RP,OC,TR,CP | την εαυτου παρθενον 1 *ϕ*¹⁵κA (6.8%) NU | την παρθενον εαυτου 1 B (0.3%) | την παρθενον αυτου 1 *ϕ*⁴⁶ (0.3%) | long omissions (9.4%)

²¹ ποιει *rell* | ποιη CP | ποιησει *ϕ*^{15,46}B [1.5%]

²² ο δε *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | και ο *ϕ*⁴⁶κA,B [5%] NU

²³ εκγαμιζων *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | γαμιζων *ϕ*⁴⁶κA,B [5%] NU

²⁴ ποιει *f*³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ποιησει *ϕ*⁴⁶κA,B [3%] NU

²⁵ νομω *f*³⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*^{15,46}κA,B (2.6%) NU | γαμω (0.7%)

²⁶ νομω *f*³⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*^{15,46}κA,B (2.6%) NU | γαμω (0.7%)

²⁷ ανηρ *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶κA,B [88%] HF,RP,CP,NU | 1 αυτης [12%] OC,TR

About things offered to idols

8:1 Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων· οἶδαμεν ὅτι πάντες γινώσκοντες ἔχομεν. Ἡ γινώσκουσα φύσις, ἢ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. **2** Εἰ δέ¹ τις δοκεῖ εἰδέναι² τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν³ καθὼς δεῖ γινῶναι. **3** Εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπὲρ αὐτοῦ.

Idols are really nothing

4 Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἶδαμεν ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς Θεὸς ἕτερος⁴ εἰ μὴ εἷς. **5** Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶν λεγόμενοι <θεοί,> εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ τῆς⁵ γῆς (ὡσπερ εἰσὶν <θεοὶ> πολλοὶ καὶ <κύριοι> πολλοί), **6** ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.

Respect the other's conscience

7 Ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γινώσκουσα· τινὲς δέ, τῇ συνειδήσει⁶ τοῦ εἰδώλου, ἕως ἄρτι⁷ ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσιν, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν, ἀσθενῆς οὖσα, μολύνεται. **8** Βρῶμα δὲ ἡμᾶς⁸ οὐ παρίστησιν⁹ τῷ Θεῷ· οὔτε γὰρ¹⁰ ἐὰν φάγωμεν περισσεύομεν,¹¹ οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα.¹²

9 Βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενούσιν.¹³ **10** Ἐὰν γὰρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γινῶσιν ἐν εἰδωλείῳ¹⁴ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθута ἐσθίειν; **11** Καὶ ἀπολείται¹⁵ ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆι γνώσει,¹⁶ δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. **12** Οὕτως δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ τύποντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενούσαν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνετε. **13** Διόπερ, εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

The 'rights' of an apostle

9:1 Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος;¹⁷ Οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν¹⁸ τὸν Κύριον ἡμῶν ἐώρακα;¹⁹ Οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; **2** Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλὰ γε ὑμῖν εἰμι, ἢ γὰρ σφραγίς τῆς ἐμῆς²⁰ ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ. **3** Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμέ

¹ δε f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [5%] NU

² εἰδέναι f³⁵ [86%] HF,RP,OC,TR,CP | ἔγνωκεναι Ϝ⁴⁶κA,B [4%] NU | εἶναι [10%]

³ οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | οὐπω ἔγνω Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU | 1 ἔγνω [1%] | three other readings [1%]

⁴ ἕτερος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [5%] NU

⁵ τῆς f³⁵ [60%] OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [40%] HF,RP,NU

⁶ συνειδήσει f³⁵ (95.5%) HF,RP,OC,TR,CP | συνήθεια (κ)A,B (4.5%) NU

⁷ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι f³⁵ A [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 κB [3%] NU | 1 εἰδωλοθουτου 34 [3%]

⁸ ἡμας rell | ὑμας κ [15%]

⁹ παρίστησιν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | παραστήσει Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

¹⁰ γὰρ f³⁵ (95.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B (3.9%) NU | long omission (0.7%)

¹¹ περισσεύομεν f³⁵ Ϝ⁴⁶κA (90.4%) HF,RP,OC,TR,NU | περισσεύομεν (4.3%) CP | περισσεύομεθα B (3.6%) | --- (1%) | long omission (0.7%)

¹² φάγωμεν περισσεύομεν οὐτε εἰ μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα f³⁵ κ (94.9%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 5673412 Ϝ⁴⁶B (2.6%) NU | ~ 5123467 A (0.3%) | omit various words (1.5%) | long omission (0.7%)

¹³ ἀσθενούσιν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ἀσθενέσιν Ϝ⁴⁶κA,B [4%] NU

¹⁴ εἰδωλείῳ rell | εἰδωλίῳ (κ)A,B [15%]

¹⁵ καὶ ἀπολείται f³⁵ (93%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 ἀπολλυται (4.5%) | ἀπολλυται γὰρ Ϝ⁴⁶κB (0.9%) NU | ἀπολλυται οὖν A (0.3%) | four conflation (1.4%)

¹⁶ ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆι γνώσει f³⁵ (94.5%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 ἐν 345 (3.9%) | ~ ἐν 34 (—ση B) 5 ο 1 Ϝ⁴⁶κA(B) (1.5%) NU

¹⁷ ἀποστολὸς οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος f³⁵ (93.2%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 4231 Ϝ⁴⁶κA,B (5.8%) NU | 234 (0.5%) | ~ 231 (0.5%)

¹⁸ χριστὸν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [5%] NU

¹⁹ ἐώρακα f³⁵ Ϝ⁴⁶ [98%] HF,RP,OC,TR,CP,UBS | ἐορακα κB [2%] N-A

²⁰ τῆς ἐμῆς f³⁵ Ϝ⁴⁶ [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ μου 1 κB [1.5%] NU | A omits the whole verse [homoioteleuton]

ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστίν.¹ **4** Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν;² **5** Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς; **6** Ἡ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ³ μὴ ἐργάζεσθαι; **7** Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀφωνίοις ποτέ; Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ⁴ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; Ἡ⁵ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; **8** Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ;⁶ Ἡ οὐχί⁷ καὶ ὁ νόμος ταῦτα⁸ λέγει; **9** Ἐν γὰρ τῷ Μωσέως⁹ νόμῳ¹⁰ γέγραπται· «Οὐ φιμώσεις¹¹ βοῦν ἀλοῶντα.»¹² Μὴ τῶν βοῶν μέλει¹³ τῷ Θεῷ, **10** ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει¹⁴ ὁ¹⁵ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν¹⁶ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι.¹⁷

To live from the Gospel

11 Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;¹⁸ **12** Εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν¹⁹ μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; Ἄλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τινα²⁰ δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. **13** Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι²¹ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν, οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες²² τῷ θυσιασ-τηρίῳ συμμερίζονται; **14** Οὕτως καὶ ὁ Κύριος διέταξεν τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

To forego a right

15 Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην²³ τούτων, οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ²⁴ **16**—ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι,²⁵ οὐκ ἔστιν μοι καύχημα, ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δὲ²⁶ μοί ἐστιν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι.²⁷ **17** (Εἰ γὰρ ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.) **18** Τίς

¹ αὕτη ἐστίν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 κA,B [3%] NU

² πιεῖν f³⁵ A [97.5%] HF,RP,OC,TR,CP | πιεῖν Ϝ⁴⁶B,NU | ποιεῖν [1%] | πιν κ [1%]

³ του f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [5%] NU

⁴ ἐκ του καρπου f³⁵ Ϝ⁴⁶ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | τον καρπον κA,B,C [3%] NU

⁵ ἡ rell | --- B [15%]

⁶ λαλῶ f³⁵ κA,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU | λεγῶ Ϝ⁴⁶ [5%] CP

⁷ ουχι f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B,C [4%] NU

⁸ ταυτα f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 ου Ϝ⁴⁶κA,B,C [4%] NU

⁹ μωσεως f³⁵ [73%] OC | μουσεως κB,C [20%] HF,RP,TR,CP,NU | μουσεος [5%] | μωσεος [2%]

¹⁰ μωσεως νομῳ f³⁵ κA,B,C [90%] HF,RP,OC,TR,NU | ~ 21 [10%] (CP) | 2 Ϝ⁴⁶

¹¹ φιμώσεις f³⁵ Ϝ⁴⁶κA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | κημώσεις B [1%] NU

¹² ἀλοωντα f³⁵ [30%] | ἀλοωντα rell (The noun equivalent is everywhere spelled with rough breathing; since collators have generally not registered aspiration, it is hard to know what the witness of the mass of minuscules may be.)

¹³ μελει rell | μελλει [22%] | μελη [3%]

¹⁴ ἐπ ἐλπίδι ὀφείλει f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 κA,B,C [5%] NU | οφείλει ἐφ ἐλπίζει Ϝ⁴⁶

¹⁵ ο rell | --- CP

¹⁶ ἀλοων f³⁵ [30%] | ἀλοων rell

¹⁷ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετεχειν ἐπ ἐλπίδι f³⁵ (93.5%) HF,RP,OC,TR,CP | 1234 (1.7%) | ~ 5 (ἐφ A) 6 του 4 κ(A)B,C (3.7%) NU | four other readings Ϝ⁴⁶ (1%)

¹⁸ θερισομεν rell | θερισωμεν [9%] CP

¹⁹ ἐξουσιας ὑμων f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶κA,B,C [4%] NU

²⁰ ἐγκοπην τινα f³⁵ [67%] HF,RP,OC,TR,CP | ἐκκοπην 2 [30%] | ~ 21 A(B)C [2%] NU | ~ 2 ἐκκοπην κ [1%] | one other reading

²¹ ἐργαζομενοι f³⁵ Ϝ⁴⁶ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 τα κB [2%] [NU]

²² προσεδρευοντες f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | παρεδρευοντες Ϝ⁴⁶κA,B,C [4%] NU

²³ ουδενι ἐχρησαμην f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ου κεχημαι ουδενι Ϝ⁴⁶κA,B,C [4%] NU

²⁴ ινα τις κενωσει f³⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP | 12 κενωσει C [8%] | ουδεις κενωσει Ϝ⁴⁶(κ)B [1.5%] NU | ουθεις μη καινωσει A | 12 ου μη 3 [1%]

²⁵ ευαγγελιζωμαι rell | ευαγγελζομαι [20%] | two other readings [1%]

²⁶ δε f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | γαρ Ϝ⁴⁶κA,B,C [5%] NU

²⁷ ευαγγελιζωμαι f³⁵ Ϝ⁴⁶κA [79%] HF,RP,OC,TR,CP | ευαγγελισωμαι B,C [1%] [NU] | ευαγγελζομαι [20%]

οὐν μοί ἐστιν¹ ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,² εἰς τὸ μὴ καταχρησασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

All things to all men

19 Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· **20** Καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον,³ ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· **21** τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ⁴ ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ),⁵ ἵνα κερδήσω ἀνόμους·⁶ **22** ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς⁷ ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. Τοῖς πᾶσιν γέγονα τὰ⁸ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. **23** Τοῦτο⁹ δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνός¹⁰ αὐτοῦ γένωμαι.

Even an apostle can be rejected

24 Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Οὕτως τρέχετε ἵνα καταλάβητε. **25** Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεῦται—ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. **26** Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δαίρων.¹¹ **27** Ἄλλ' ¹² ὑποπιάζω¹³ μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Learn from Israel

10:1 Οὐ θέλω δὲ¹⁴ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον **2**—καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν¹⁵ ἐβαπτίσαντο¹⁶ ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ—**3** καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον¹⁷ **4** καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον·¹⁸ ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα¹⁹ ἦν ὁ Χριστός. **5** Ἄλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός—κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Examples

6 Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν καθὼς κάκεῖνοι ἐπεθύμησαν. **7** Μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθὼς τινες αὐτῶν· ὡσπερ²⁰ γέγραπται· «Ἐκάθισεν ὁ λαός²¹ φαγεῖν καὶ πιεῖν,²² καὶ ἀνέστησαν παίζειν.» **8** Μηδὲ πορνεύωμεν, καθὼς τινες αὐτῶν

¹ μοι ἐστιν f³⁵ P⁴⁶B (80.7%) HF,RP,OC,TR,CP | μου 2 NA,C (13.1%) NU | ~ ἐσται 1 (0.5%) | 2 (2.6%) | 1 (0.3%) | --- (2.7%)
² του χριστου f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU
³ νομον f³⁵ (92.2%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 μη ὢν αὐτος ὑπο 1 NA,B,C (6.8%) NU | long omissions (1%)
⁴ θεω f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | θεου P⁴⁶NA,B,C [5%] NU
⁵ χριστω f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | χριστου P⁴⁶NA,B,C [10%] NU
⁶ κερδήσω ἀνόμους f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 [2%] | 1 τους 2 P⁴⁶ | κερδανω τους 2 NA,B,C [3%] NU | κερδανω 2 [1%]
⁷ ὡς f³⁵ C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B [1%] NU
⁸ τα f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU
⁹ τουτο f³⁵ (92.9%) HF,RP,OC,TR,CP | παντα P⁴⁶NA,B,C (7.1%) NU
¹⁰ συγκοινωνος rell | συκοινωνος CP
¹¹ δαιρων f³⁵ [35%] CP | δερων P⁴⁶NA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,NU
¹² αλλ rell | αλλα P⁴⁶B [2%] NU
¹³ υποπιαζω f³⁵ NA,B,C [62%] HF,RP,TR,NU | υποπιαζω P⁴⁶ [34%] OC,CP | υποπιεζω [4%]
¹⁴ δε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | γαρ P⁴⁶NA,B,C [4%] NU
¹⁵ μουσην rell | μωσην NA [5%] TR | μουσεα P⁴⁶
¹⁶ εβαπτισαντο f³⁵ B [90%] HF,RP,OC,TR,CP | εβαπτιζοντο P⁴⁶ | εβαπτισθησαν NA,C [10%] NU
¹⁷ βρωμα πνευματικον εφαγον f³⁵ NC [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 213 P⁴⁶B [3%] NU | ~ 231 A [1%] | four other readings [2%]
¹⁸ πομα πνευματικον επιον f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 P⁴⁶NA,B,C [3%] NU | three other readings [1%]
¹⁹ δε πετρα f³⁵ P⁴⁶A,C [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 NB [1.5%] NU
²⁰ ωσπερ f³⁵ P⁴⁶NA,B [90%] HF,RP,CP,NU | ως C [10%] OC,TR
²¹ λαος rell | 1 του [1%] CP
²² πειν f³⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | πειν P⁴⁶B [1%] NU | πιν NA | ποιειν [1%]

ἐπόρ-νευσαν—καὶ ἔπεσον¹ ἐν² μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. **9** Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν,³ καθὼς καί⁴ τινες αὐτῶν ἐπείρασαν—καὶ ὑπὸ τῶν ὄφρων ἀπώλοντο.⁵ **10** Μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί⁶ τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν—καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

11 Ταῦτα δὲ πάντα⁷ τύποι συνέβαινον⁸ ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν.⁹ **12** Ὡστε, ὁ δοκῶν ἐστάναι βλεπέτω μὴ πέση. **13** Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος, δυνατὸς¹⁰ δὲ ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς¹¹ ὑπενεγκεῖν.

Eschew idolatry

14 Διόπερ,¹² ἀγαπητοί μου,¹³ φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας.¹⁴ **15** Ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνα-τε ὑμεῖς ὁ φημι. **16** Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν;¹⁵ Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; **17** Ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν, οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν. **18** Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ¹⁶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν;

Idol = demon

19 Τί οὖν φημι; Ὅτι εἰδωλὸν τί ἐστίν, ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν¹⁷ τί ἐστίν; **20** Ἀλλ' ὅτι ἂ θύει¹⁸ τὰ ἔθνη¹⁹ δαιμονίους θύει καὶ οὐ Θεῶ.²⁰ Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. **21** Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων. **22** Ἡ παραζηλοῦμεν τὸν Κύριον; Μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;

About conscience

23 Πάντα μοι²¹ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι²² ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. **24** Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ²³ τὸ τοῦ ἐτέρου ἕκαστος.²⁴ **25** Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν· **26** «τοῦ γὰρ Κυρίου²⁵ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.» **27** Εἰ δέ²⁶ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε²⁷ πορεύεσθαι, πᾶν τὸ

¹ επεσον f³⁵ ϑ⁴⁶ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | επεσαν κA,B,C [10%] NU

² εν f³⁵ A,C [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶κB [1.5%] NU

³ χριστον rell | κυριον κB,C (7.3%) | θεον A (2.7%) | --- (0.9%)

⁴ και f³⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶κA,B [12%] NU

⁵ απωλοντο f³⁵ C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | απωλυντο ϑ⁴⁶ | απωλλυντο κB [1%] NU

⁶ καθως και f³⁵ (79.1%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 A,C (17.6%) | καθαπερ ϑ⁴⁶κB (1%) NU | long omissions (2.2%)

⁷ ταυτα δε παντα f³⁵ C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 321 κ [2%] | 12 A,B [2%] NU

⁸ τυποι συνεβαινον f³⁵ (86.8%) HF,RP,OC,TR,CP | τυπικως συνεβαινεν ϑ⁴⁶κB,C (8.4%) NU | τυπικως 2 A (2.4%) | 1 συνεβαινεν (0.9%) | 2 (0.9%) | three other readings (0.7%)

⁹ κατηντησεν f³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | κατηντηκεν ϑ⁴⁶κB [2%] NU | two other readings [1%]

¹⁰ δυνατος f³⁵ [30%] CP | πιστος ϑ⁴⁶κA,B,C [70%] HF,RP,OC,TR,NU

¹¹ υμας f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | ημας [3%] | --- ϑ⁴⁶κA,B,C [5%] NU (OC is in small print.)

¹² διοπερ rell | διο [5%] CP

¹³ αγαπητοι μου rell | ~ αδελφοι 21 CP

¹⁴ ειδωλολατριας f³⁵ ϑ⁴⁶(κ)B,C [64%] OC,CP | ειδωλολατρειας A [35%] HF,RP,TR,NU | ειδωλολατρεας [1%]

¹⁵ του αιματος του χριστου εστιν f³⁵ κC [99%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 51234 ϑ⁴⁶A,B [1%] NU

¹⁶ ουχι f³⁵ ϑ⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ουχ κA,C [3%] NU

¹⁷ ειδωλον τι εστιν η οτι ειδωλοθυτον f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | 12346 [1%] | ~ 623451 B [3%] NU | ~ 612 ϑ⁴⁶κA,C [2%]

¹⁸ θυει f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | θυουσιν ϑ⁴⁶κA,B,C [7%] NU

¹⁹ τα εθνη f³⁵ ϑ⁴⁶κA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | --- B [1%] NU

²⁰ θυει και ου θεω f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | θυουσιν 234 [2%] | ~ 234 θυουσιν κA,B,C [3%] [NU]

²¹ μοι f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶κA,B,C [3%] NU

²² μοι f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶κA,B,C [3%] NU | long omission [10%] [homoioteleuton]

²³ αλλα rell | 1 και [12%]

²⁴ ετερου εκαστος f³⁵ (89.5%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 ϑ⁴⁶κ(A)B,C (4.6%) NU | πλησιον 2 (5.9%)

²⁵ γαρ κυριου f³⁵ ϑ⁴⁶A [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 κB,C [3%] NU | long omission [7%]

²⁶ δε f³⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP | --- ϑ⁴⁶κA,B [4%] NU | long omission [8%]

²⁷ θελετε rell | θελεται κ [10%]

παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. **28** Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, «Τοῦτο εἰδωλό-θυτόν¹ ἐστίν,» μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνείδησιν· «τοῦ γὰρ Κυρίου ἢ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.»² **29** Συνείδησιν, δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐτέρου.

Do all to the glory of God

ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; **30** Εἰ³ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; **31** Εἴτε οὖν ἐσθίετε εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. **32** Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους⁴ καὶ Ἑλλήσιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ **33**—καθὼς καὶ γὰρ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμαυτοῦ συμφέρον⁵ ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν.

11:1 Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ.

The nature of church life

About women

11:2 Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί,⁶ ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις⁷ κατέχετε. **3** Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστίν, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ⁸ Χριστοῦ ὁ Θεός. **4** Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.⁹ **5** Πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτω τῇ κεφαλῇ καταισχύνει¹⁰ τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς¹¹—ἐν γὰρ ἐστίν καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ.¹² **6** Εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρεσθαι¹³ ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω.

7 Ἄνῃρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων.¹⁴ γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρὸς ἐστίν. **8** Οὐ γὰρ ἐστίν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· **9** καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη¹⁵ ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα **10**—διὰ τοῦτο ὀφείλει ἢ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους—**11** πλὴν, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός,¹⁶ ἐν Κυρίῳ. **12** Ὡσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ.

13 Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστίν γυναικᾶ ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι; **14** Ἡ¹⁷ οὐδὲ αὐτὴ ἢ φύσις¹⁸ διδάσκει ὑμᾶς ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾶ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστίν; **15** Γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾶ, δόξα αὐτῇ ἐστίν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.¹⁹

¹ εἰδωλοθυτον f³⁵ C [99%] HF,RP,OC,TR,CP | ιεροθυτον P⁴⁶ KA,B [1%] NU

² του γαρ κυριου η γη και το πληρωμα αυτης f³⁵ (91.2%) HF,RP,OC,TR,CP | --- KA,B,C (8.4%) NU | --- P⁴⁶ has a longer omission | one other reading (0.3%)

³ ει f³⁵ KA,B,C [98%] HF,RP,OC,CP,NU | ει δε P⁴⁶ [2%] TR

⁴ γινεσθε και ιουδαιους f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 P⁴⁶ KA,B,C [3%] NU

⁵ συμφερον f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | συμφορον P⁴⁶ KA,B,C [1%] NU | συμφερων [4%]

⁶ αδελφοι f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶ KA,B,C [3%] NU

⁷ παραδοσεις *rell* | παραδωσεις [9%] CP

⁸ δε f³⁵ P⁴⁶ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 του KA,B [3%] NU

⁹ κεφαλην αυτου *rell* | ~ εαυτου 1 CP

¹⁰ καταισχυνει *rell* | καταισχυνη [13%] | κατεσχυνη [2%]

¹¹ εαυτης f³⁵ B [75%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτης P^{46v} KA,C [25%] NU

¹² εξυρημενη *rell* | ξυρημενη CP

¹³ κειρεσθαι f³⁵ [32%] CP | κειρασθαι KA,B,C [64%] HF,RP,OC,TR,NU | κηρασθαι [3%] | three other readings [1%]

¹⁴ υπαρχων f³⁵ P⁴⁶ KC [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 η A,B [3%] NU

¹⁵ εκτισθη *rell* | εκκτισθη CP

¹⁶ ανηρ χωρις γυναικος ουτε γυνη χωρις ανδρος f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 5674123 P⁴⁶ KA,B,C [5%] NU

¹⁷ η f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶ KA,B,C [4%] NU

¹⁸ αυτη η φυσις f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 KA,B,C [4%] NU | η φυσις αυτης P⁴⁶

¹⁹ δεδοται f³⁵ P⁴⁶ [73%] HF,RP,CP | 1 αυτη KA,B [17%] OC,TR[NU] | αυτη 1 C [5%] | δεδωται [3%] | two other readings [2%]

16 Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλονεικος¹ εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.

About the Lord's Supper

Some local abuses

17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινώ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρείττον² ἀλλ'³ εἰς τὸ ἥττον⁴ συνέρχεσθε. **18** Πρῶτον μὲν γάρ, συνερχομένων ὑμῶν ἐν⁵ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. **19** Δεῖ γὰρ καὶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν⁶ εἶναι ἵνα⁷ οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται⁸ ἐν ὑμῖν.

20 Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστιν κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. **21** Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει⁹ ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. **22** Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; Ἡ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; Τί ὑμῖν εἶπω;¹⁰ Ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; Οὐκ ἐπαινώ.

How the Lord inaugurated it

23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν· ὅτι ὁ¹¹ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο,¹² ἔλαβεν ἄρτον· **24** καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν· «Λάβετε, φάγετε·¹³ τοῦτό μου ἐστὶν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον·¹⁴ τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.» **25** Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων· «Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις ἂν¹⁵ πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.» **26** Ὅσάκις γὰρ ἂν¹⁶ ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο¹⁷ πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὔ ἂν¹⁸ ἔλθῃ.

Be careful to partake worthily

27 Ὡστε ὃς ἂν ἐσθίῃ¹⁹ τὸν ἄρτον τοῦτον²⁰ ἢ πίνη²¹ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως²² ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ²³ αἵματος τοῦ Κυρίου. **28** Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. **29** Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως²⁴ κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.²⁵ **30** Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί.

¹ φιλονεικος *rell* | φιλονικος (C) [16%]

² κρείττον *f*³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | κρείσσον (X)A,B,C [3%] NU | κρείττον [12%]

³ ἀλλ *rell* | ἀλλα A,B,C [11%] NU

⁴ ἥττον *f*³⁵ [88%] HF,RP,OC,TR,CP | ἥσσον XA,B,C [2%] NU | ἥττον [10%]

⁵ ἐν *f*³⁵ XA,B,C [78%] HF,RP,OC,CP,NU | 1 τη [22%] TR

⁶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν *rell* | ~ 231 [2%] CP

⁷ ἵνα *f*³⁵ XA,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 καὶ *ϕ*⁴⁶B [3%] [NU]

⁸ γένωνται *rell* | γενονται [13%]

⁹ προλαμβάνει *rell* | προσλαμβάνει A [15%]

¹⁰ ὑμῖν εἶπω *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 *ϕ*⁴⁶XA,B,C [5%] NU

¹¹ ὁ *rell* | --- [10%]

¹² παρεδίδοτο *f*³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | παρεδίδοτο *ϕ*⁴⁶XA,B,C [5%] NU | seven other readings [5%]

¹³ λαβετε φαγετε *f*³⁵ (91.4%) HF,RP,OC,TR,CP | --- (*ϕ*⁴⁶)XA,B,C (8.3%) NU | two long omissions (0.3%)

¹⁴ κλώμενον *f*³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶XA,B,C [2%] NU

¹⁵ ἂν *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εἰν *ϕ*⁴⁶XB,C [3%] NU | long omission A [2%]

¹⁶ ἂν *f*³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | εἰν XA,B,C [4%] NU | --- [2%]

¹⁷ τουτο *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- XA,B,C [7%] NU

¹⁸ ἂν *f*³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | εἰν [1%] | --- *ϕ*⁴⁶XA,B,C [4%] NU

¹⁹ ἐσθιη *rell* | ἐσθιει [25%] | three other readings *ϕ*⁴⁶ [1%]

²⁰ τουτον *f*³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶XA,B,C [7%] NU

²¹ πινη *rell* | πινει [13%] | two other readings [1%]

²² ἀναξίως *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶A,B,C [70%] OC,TR,CP,NU | 1 του κυριου X [30%] RP,HF

²³ του *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶XA,B,C [85%] HF,RP,CP,NU | --- [10%] OC,TR | long omission [5%]

²⁴ ἀναξίως *f*³⁵ (98%) HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶XA,B,C (1.5%) NU | long omission (0.5%)

²⁵ του κυριου *f*³⁵ (98%) HF,RP,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶XA,B,C (2%) NU

31 Εἰ γὰρ¹ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,² οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. **32** Κρινόμενοι δέ, ὑπὸ³ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

33 Ὡστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. **34** Εἰ δέ⁴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. Τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι.

About spiritual gifts

12:1 Περί δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. **2** Οἴδατε ὅτι ὅτε⁵ ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἰδωλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι. **3** Διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν,⁶ καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν⁷ εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

4 Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶν, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα. **5** Καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν,⁸ καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος. **6** Καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς ἐστὶν⁹ Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. **7** Ἐκάστῳ δὲ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.

A list of gifts

8 Ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας· ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα· **9** ἐτέρῳ δὲ¹⁰ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ¹¹ Πνεύματι· **10** ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ¹² προφητεία, ἄλλῳ δὲ¹³ διακρίσεις πνευ-μάτων· ἐτέρῳ δὲ¹⁴ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεῖα γλωσσῶν. **11** Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.

An analogy from the body

12 Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἐστὶν καὶ μέλη ἔχει πολλά,¹⁵ πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός,¹⁶ πολλά ὄντα, ἐν ἐστὶν σῶμα, οὕτως καὶ ὁ Χριστός. **13** Καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν—εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι—καὶ πάντες εἰς¹⁷ ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν.¹⁸ **14** Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἐστὶν ἐν μέλος ἀλλὰ πολλά. **15** Ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, «Ὅτι οὐκ εἰμὶ χεῖρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος,» οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ σώματος. **16** Καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, «Ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος,» οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ σώματος. **17** Εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; Εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; **18** Νυνὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἐν ἑκάστον αὐτῶν, ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησεν. **19** (Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; **20** Νῦν δὲ πολλά μὲν μέλη ἐν δὲ σῶμα.)

21 Οὐ δύναται δὲ ὁ¹⁹ ὀφθαλμός εἰπεῖν τῇ χειρὶ, «Χρεῖαν σου οὐκ ἔχω»· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσίν, «Χρεῖαν ὑμῶν οὐκ ἔχω.» **22** Ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος

¹ γαρ f³⁵ C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | δε P⁴⁶NA,B [3%] NU

² διεκρίνομεν (P⁴⁶B) *rell* | εκρίνομεν [25%]

³ υπο f³⁵ P⁴⁶A [92%] HF,RP,TR | 1 του NB,C [8%] OC,CP[NU] (Some TRs have του; OC is in small print.)

⁴ δε f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

⁵ οτε f³⁵ NA,B,C [82%] HF,RP,OC,CP,NU | --- [18%] TR

⁶ ησουν f³⁵ P⁴⁶ (95.6%) HF,RP,OC,TR,CP | ησους NA,B,C (3.4%) NU | four other readings (1%)

⁷ κυριον ησουν f³⁵ (93.2%) HF,RP,OC,TR,CP | κυριος ησους P⁴⁶NA,B,C (5.2%) NU | 12 χριστον (0.8%) | long omission (0.7%)

⁸ και διαιρεσεις διακονιων εισιν *rell* | --- [14%] [homoioarcton]

⁹ εστιν f³⁵ (B) (79.5%) HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,C (20.5%)

¹⁰ δε f³⁵ P⁴⁶A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NB [2%] NU

¹¹ αυτω f³⁵ K,0201 [94%] HF,RP,OC,TR,CP | ενι A,B [2%] NU | --- P⁴⁶ (C) [1%] | long omission [3%]

¹² δε f³⁵ NA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- P⁴⁶B,0201 [2%]

¹³ δε f³⁵ NA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- P⁴⁶B,0201 [2%]

¹⁴ δε f³⁵ A,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NB,0201 [4%] NU

¹⁵ μελη εχει πολλα f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 132 NA,B,C [4%] NU | ~ 312 P⁴⁶

¹⁶ του ενος f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | --- NA,B,C [7%] NU

¹⁷ εις f³⁵ [91%] HF,RP,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [9%] NU

¹⁸ πνευμα εποτισθημεν f³⁵ P⁴⁶NB,C [72%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | πομα 2 [24%] | 1 εφωτισθημεν [4%] | σωμα εσμεν A

¹⁹ δε ο f³⁵ P⁴⁶NB [64%] HF,RP,CP,NU | 2 A,C [18%] | 1 [8%] OC,TR | --- [10%]

ἀσθε-νέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστιν. **23** Καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, **24** τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρεῖαν ἔχει. Ἀλλ' ¹ ὁ Θεὸς συνεκέρασεν τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι ² περισσοτέραν δούς τιμὴν, **25** ἵνα μὴ ἦ σχίσμα ³ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσιν τὰ μέλη· **26** καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει ⁴ πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν ⁵ μέλος, συγχαίρη ⁶ πάντα τὰ μέλη.

Functions in the Church

27 Ὑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. **28** Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους· ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα ⁷ χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, ⁸ κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. **29** Μὴ πάντες ἀπόστολοι; Μὴ πάντες προφῆται; Μὴ πάντες διδάσκαλοι; Μὴ πάντες δυνάμεις; **30** Μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; Μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; Μὴ πάντες διερμηνεύουσιν; **31** Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. ⁹

About agape love

Καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

13:1 Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἢ ἄχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. **2** Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ¹⁰ ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν ¹¹ εἰμι. **3** Καὶ ἐὰν ¹² ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ¹³ ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

Love described

4 Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, ¹⁴ οὐ φουσι-οὔται, **5** οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν· **6** οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· **7** πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· **8** ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. ¹⁵

Love contrasted

Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλώσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται· **9** ἐκ μέρους δὲ ¹⁶ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. **10** Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον,

¹ ἀλλ *rell* | ἀλλα **NA,B,C** [25%] NU

² υστερουντι **f³⁵ P⁴⁶** [97%] HF,RP,OC,TR,CP | υστερουμενω **NA,B,C,048** [3%] NU

³ σχισμα **f³⁵ P⁴⁶A,B,C** [58%] OC,TR,NU | σχισματα **κ** [40%] HF,RP,CP | two other readings [2%]

⁴ συμπασχει **f³⁵** [40%] CP | συμπασχει (**P⁴⁶NA,B,C**) [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁵ εν **f³⁵ C** [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- **P⁴⁶NA,B** [1%]

⁶ συγχαρη **f³⁵** [40%] CP | συγχαρει (**P⁴⁶κ(A,B,C)**) [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁷ ειτα **f³⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP | επειτα **P⁴⁶NA,B,C** [3%] NU | --- [1%]

⁸ αντιληψεις *rell* | αντιλημψεις (**P⁴⁶NA,B**) [2%] NU

⁹ κρειττονα **f³⁵** (94.2%) HF,RP,OC,TR,CP | μειζονα **P⁴⁶NA,B,C** (5.8%) NU

¹⁰ μεθιστανειν **f³⁵ A,C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP | μεθισταναι **P⁴⁶B,048** [3%] NU | **κ** omits a whole verse [homoioteleuton]

¹¹ ουθεν *rell* | ουδεν [5%] OC

¹² και εαν **f³⁵ κ** [97%] HF,RP,OC,TR,CP | καν **P⁴⁶A,B,C** [3%] NU

¹³ καυθησομαι **f³⁵** (50.6%) OC | καυθησωμαι C (44.7%) HF,RP,TR,CP | καυθησεται (1%) | καυθη (0.8%) | καυχησωμαι **P⁴⁶NA,B** (1.5%) NU | καυχησομαι 048 (0.5%) | four further variants (0.8%) (As one of the speakers at the Perry Hall Theological Forum, January, 2005, Maurice Robinson explained that he and Pierpont chose the main minority reading here because to them it was the most difficult [!]). But people expect the Subjunctive with ἵνα, so many scribes probably made the change virtually without thinking.)

¹⁴ η αγαπη ου περπερευεται **f³⁵ κC,048** (83.5%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] | 123 περπορευεται A (2.4%) | 123 υπερπερευεται (0.5%) | 34 B (12.9%) | ~ 3412 **P⁴⁶** | long omission (0.7%)

¹⁵ εκπιπτει **f³⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP | πιπτει **P⁴⁶NA,B,C,048** [2%] NU

¹⁶ δε **f³⁵** [92%] HF,RP,OC,CP | γαρ **P⁴⁶NA,B** [8%] TR,NU

τότε¹ τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. **11** (Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν,² ὡς νήπιος ἐφρόνουν,³ ὡς νήπιος ἐλογιζόμην·⁴ ὅτε δὲ⁵ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου.) **12** Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.

13 Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Prophecy is better than Tongues

14:1 Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. **2** Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσση οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ ἀλλὰ τῷ⁶ Θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει· πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. **3** Ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. **4** Ὁ λαλῶν γλώσση ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ προφητεύων ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. **5** Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων γὰρ⁷ ὁ προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις (ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύει),⁸ ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ.

Messages need to be intelligible

6 Νυνὶ⁹ δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν¹⁰ διδαχῇ; **7** Ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα· ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ διδῶ,¹¹ πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον; **8** Καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγγι¹² δῶ, τίς παρασκευάζεται εἰς πόλεμον; **9** Οὕτως καὶ ὑμεῖς· διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; Ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. **10** Τοσαῦτα εἰ τύχοι γένη φωνῶν ἐστίν¹³ ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν¹⁴ ἄφωνον. **11** Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ βάρβαρος.

12 Οὕτως καὶ ὑμεῖς· ἐπεὶ ζηλωταὶ ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. **13** Διόπερ¹⁵ ὁ λαλῶν γλώσση προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ. **14** Ἐὰν γὰρ¹⁶ προσεύχωμαι¹⁷ γλώσση, τὸ πνευμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστιν. **15** Τί οὖν ἐστίν; Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοῖ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοῖ. **16** Ἐπεὶ, ἐὰν εὐλογῆσης¹⁸ τῷ¹⁹ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ιδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ «Ἀμήν» ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδεν; **17** Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται.

¹ τότε f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [6%] NU

² ως νηπιος ελαλουν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 Ϝ⁴⁶κA,B [5%] NU

³ ως νηπιος εφρονουν f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 κA,B [5%] NU

⁴ ως νηπιος ελογιζομην f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 κA,B [5%] NU

⁵ δε f³⁵ [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,048 [1.5%] NU

⁶ τω f³⁵ A [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κB [2%] NU

⁷ γαρ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | δε Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

⁸ διερμηνευει f³⁵ [85%] HF,RP,OC,CP | διερμηνευη Ϝ⁴⁶κA,B,048 [14%] TR,NU | διερμηνευων [1%]

⁹ νυνι f³⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP | νυν κA,B [10%] NU

¹⁰ εν f³⁵ A,B,048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶κ [2%]

¹¹ διδω f³⁵ Ϝ⁴⁶ [85%] HF,RP,OC,CP | δω κA,B [15%] TR,NU

¹² φωνην σαλπιγγι f³⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 (Ϝ⁴⁶)κ(A)048 [5%] NU

¹³ εστιν f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | εισιν Ϝ⁴⁶κA,B [6%] NU

¹⁴ αυτων f³⁵ (92.6%) HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B,048 (7.4%) NU

¹⁵ διοπερ f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | διο Ϝ⁴⁶κA,B,048 [3%] NU

¹⁶ γαρ f³⁵ κA,048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶B [2%]

¹⁷ προσευχωμαι *rell* | προσευχομαι [15%]

¹⁸ ευλογησης f³⁵ Ϝ⁴⁶048 [90%] HF,RP,OC,TR,CP | ευλογης κA,B [10%] NU

¹⁹ τω f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | εν B [2%] [NU] | --- Ϝ⁴⁶κA [2%]

Paul's example

18 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου¹ πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν,² **19** ἀλλ'³ ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός⁴ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους⁵ ἐν γλώσσῃ.

20 Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν—ἀλλά, τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσίν τέλειοι γίνεσθε.⁶ **21** Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται ὅτι· «Ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις⁷ λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονται μου,» λέγει Κύριος. **22** Ὡστε αἱ γλώσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. **23** Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν,⁸ εἰσέλθωσιν δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; **24** Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δὲ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων. **25** Καὶ οὕτως⁹ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως, πεσῶν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι, «Ὅντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν.»¹⁰

There are limits

26 Τί οὖν ἐστίν, ἀδελφοί; Ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν¹¹ ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν¹² ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει. Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω.¹³ **27** Εἴτε γλώσση τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἰς διερμηνευέτω. **28** Ἐὰν δὲ μὴ ἦ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ δὲ λαλεῖτω καὶ τῷ Θεῷ. **29** Προφητῆται δὲ¹⁴ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν,¹⁵ καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. **30** Ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. **31** Δύνασθε γὰρ καθ' ἓνα¹⁶ πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μαθάνωσιν καὶ πάντες παρακαλῶνται. **32** Καί, πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. **33** Οὐ γὰρ ἐστίν ἀκαταστασίας ὁ Θεὸς ἀλλ'¹⁷ εἰρήνης.

Wives are not to speak

Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων, **34** αἱ γυναῖκες ὑμῶν¹⁸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν, οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται¹⁹ αὐταῖς²⁰ λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσασθαι,²¹ καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. **35** Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν,²² ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν, αἰσχρὸν γάρ

¹ μου **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | --- (**ϕ**⁴⁶)**κ**A,B [6%] NU

² λαλῶν **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | λαλω **κ**B,048 [3%] NU | λαλεῖν **ϕ**⁴⁶ [1%] | --- A

³ ἀλλ *rell* | ἀλλα **ϕ**⁴⁶A,B [1%] NU | --- **κ**

⁴ δια του νοος **f**³⁵ 048 (89.6%) HF,RP,OC,TR,CP | 12 νους (1.9%) | τω νοι **κ**A,B (7.7%) NU | εν τω νοι **ϕ**⁴⁶ (0.3%) | two other readings (0.5%)

⁵ λογους *rell* | --- **ϕ**⁴⁶ [14%]

⁶ γινεσθε *rell* | γινεσθαι (A) [30%] some TRs

⁷ ετεροις **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ετερων **κ**A,B,0201 [3%] NU

⁸ γλωσσαις λαλωσιν **f**³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 **κ**A,B [4%] NU | ~ λαλησωσιν 1 **ϕ**⁴⁶

⁹ και ουτως **f**³⁵ (75.8%) RP | 1 ουτω (17.3%) HF,OC,TR,CP | 1 (0.8%) | --- **ϕ**⁴⁶**κ**A,B,048,0201 (5.5%) NU | long omission (0.5%)

¹⁰ οντως ο θεος εν υμιν εστιν **f**³⁵ A,B [23%] CP,NU | ~ 231456 [75%] HF,RP,OC,TR | 23456 [1%] | 13456 **κ** [1%] | ~ 145623 **ϕ**⁴⁶

¹¹ υμων **f**³⁵ (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP | --- **ϕ**⁴⁶**κ**A,B,0201 (3.2%) NU

¹² γλωσσαν εχει αποκαλυψιν **f**³⁵ [71%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 321 **ϕ**⁴⁶**κ**A,B [14%] NU | 3 [5%] | --- [10%]

¹³ γινεσθω **f**³⁵ **κ** [95%] HF,RP,OC,CP,NU | γενεσθω [3%] TR | γεινεσθω **ϕ**⁴⁶A,B [2%]

¹⁴ δε *rell* | --- **ϕ**⁴⁶ [1%] CP

¹⁵ λαλειτωσαν *rell* | λαλητωσαν [12%]

¹⁶ ενα *rell* | 1 εκαστοι [1%] CP

¹⁷ ἀλλ **f**³⁵ (**ϕ**⁴⁶) [70%] TR | ἀλλα **κ**A,B,C [30%] HF,RP,OC,CP,NU

¹⁸ υμων **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **κ**A,B [3%] NU

¹⁹ επιτετραπται **f**³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | επιτρεπεται **κ**B [3%] NU | επιτρεπετε A [1%] | επιτετρεπται [2%]

²⁰ αυταις *rell* | αυτοις [2%] CP

²¹ υποτασσεσθαι **f**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | υποτασσεσθωσαν **κ**(A)B [2%] NU

²² θελουσιν *rell* | εθελουσιν [2%] CP

ἐστιν γυναιξιν¹ ἐν ἐκκλησίᾳ² λαλεῖν.³ **36** Ἡ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξηλήθεν; Ἡ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;

Paul gets 'authoritative'

37 Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν ὅτι⁴ Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί.⁵ **38** Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖτω.⁶

39 Ὡστε, ἀδελφοί,⁷ ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε.⁸ **40** Πάντα⁹ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

About resurrection

A review

15:1 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἐστήκατε. **2** δι' οὗ καὶ σφύζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε—ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκὴ ἐπιστεύσατε. **3** Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον· ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς, **4** καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹⁰ κατὰ τὰς Γραφάς, **5** καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾶ, εἶτα¹¹ τοῖς δώδεκα. **6** Ἐπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους¹² μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ¹³ ἐκοιμήθησαν. **7** Ἐπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα¹⁴ τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. **8** Ἐσχάτον δὲ πάντων, ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κάμοί. **9** Ἐγὼ γὰρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμι ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. **10** Χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὃ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη· ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα—οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ'¹⁵ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ¹⁶ σὺν ἐμοί. **11** Εἴτε οὖν ἐγὼ εἶτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.

Resurrection is a fact

12 Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν τινες ἐν ὑμῖν¹⁷ ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; **13** Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. **14** Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα¹⁸ τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δέ¹⁹ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν.²⁰ **15** Εὐρισκόμεθα δὲ καὶ²¹ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἤγειρεν τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἶπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. **16** Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. **17** Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἢ ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι

¹ γυναιξιν f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | γυναικι Ϝ⁴⁶κA,B [7%] NU

² γυναιξιν εν εκκλησια rell | ~ 231 CP

³ εν εκκλησια λαλειν f³⁵ [87%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 312 Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU | 1 εκκλησιας 3 [10%]

⁴ οτι f³⁵ Ϝ⁴⁶κA,B [92%] HF,RP,CP,NU | 1 του [8%] OC,TR

⁵ εἰσιν εντολαι f³⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP | εστιν εντολη Ϝ⁴⁶A,B,048 [2%] NU | ~ 21 [1%] | εστιν [1%] | 1 αι 2 [2%] | εντολη εστιν κ

⁶ αγνοειτω f³⁵ Ϝ⁴⁶B [89.5%] HF,RP,OC,TR,CP | αγνωειτω [6%] | αγνοειται κA,048 [1.5%] NU | five more spellings [3%]

⁷ αδελφοι f³⁵ Ϝ⁴⁶ [80%] HF,RP,OC,TR | 1 μου κA,B,048 [20%] CP[NU]

⁸ γλωσσαις μη κωλυετε f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 231 κ(A)048 [2%] NU | ~ 23 εν 1 Ϝ⁴⁶(B) | εν 123 [1%]

⁹ παντα f³⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 δε Ϝ⁴⁶κA,B [7%] NU

¹⁰ τη τριτη ημερα f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 1312 Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

¹¹ ειτα rell | επειτα [10%]

¹² πλειους f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | πλειονες (κ)A,B [5%] NU

¹³ και f³⁵ 048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [2%] NU

¹⁴ ειτα f³⁵ B [65%] HF,RP,OC,TR,NU | επειτα Ϝ⁴⁶κA,048 [35%] CP

¹⁵ αλλ rell | αλλα κA,B [1%] NU

¹⁶ η f³⁵ (Ϝ⁴⁶)A [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- κB,0270 [2%]

¹⁷ τινες εν υμιν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 321 (Ϝ⁴⁶)κA,B,C [4%] NU

¹⁸ αρα f³⁵ Ϝ⁴⁶B [70%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 και κA [30%] [NU]

¹⁹ δε f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

²⁰ υμων rell | ημων B [25%]

²¹ και rell | 1 ημεις CP

ἔστε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. **18** Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπόλωντο. **19** Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπιότες ἐσμέν ἐν Χριστῷ¹ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.

The sequence of events

20 Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο.² **21** Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ³ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. **22** Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. **23** Ἐκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ⁴ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· **24** εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ⁵ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. **25** Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις⁶ οὗ ἂν⁷ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. **26** Ἐσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. **27** «Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.» Ὅταν δὲ εἴπῃ ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. **28** Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα,⁸ τότε καὶ⁹ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἢ ὁ Θεὸς τὰ¹⁰ πάντα ἐν πᾶσιν.

Consequences of denial

29 Ἐπεὶ, τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; Εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν;¹¹ **30** Τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν¹² πᾶσαν ὥραν; **31** Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω—νῆ τὴν ὑμετέραν¹³ καύχησιν¹⁴ ἢν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. **32** Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος; Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, «Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.» **33** Μὴ πλανᾶσθε· φθείρουσιν ἡθὴ χρηστὰ¹⁵ ὁμιλίας κακαί. **34** Ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ἀγνωσίαν γὰρ Θεοῦ τινες ἔχουσιν. Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῶν¹⁶ λέγω.¹⁷

A philosophical objection

35 Ἄλλ' ¹⁸ ἐρεῖ τις, «Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; Ποῖα δὲ σώματι ἔρχονται;» **36** Ἄφρον,¹⁹ σὺ ὁ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. **37** Καὶ ὁ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον (εἰ τύχοι σίτου ἢ τινος τῶν λοιπῶν). **38** Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσιν²⁰ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν, καὶ ἐκάστω τῶν σπερμάτων τὸ²¹ ἴδιον σῶμα. **39** Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σὰρξ· ἀλλὰ ἄλλη μὲν²² ἀνθρώπων,²³ ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν.²⁴ **40** Καὶ

¹ ἡλπιότες ἐσμέν ἐν χριστῷ f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 3412 Ϝ⁴⁶κA,B [5%] NU

² ἐγενετο f³⁵ (93.7%) HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B (6.3%) NU

³ ο f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

⁴ ο f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

⁵ παραδῶ f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | παραδίδω Ϝ⁴⁶κA,0270 [3%] NU | παραδίδω B [1%]

⁶ ἀχρις f³⁵ [98%] HF,OC,TR,CP | ἀχρι Ϝ⁴⁶κA,B [2%] RP,NU

⁷ ἂν f³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU

⁸ οταν δε υποταγη αυτω τα παντα rell | --- κ [15%] [homoioteleuton]

⁹ και f³⁵ κA [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- B [2%]

¹⁰ τα f³⁵ κ [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] | --- A,B [2%]

¹¹ των νεκρων f³⁵ [77%] HF,RP,OC,TR,CP | αυτων Ϝ⁴⁶κA,B [9%] NU | αυτων 12 [5%] | omit 3 or 4 words [9%]

¹² κινδυνευομεν rell | 1 κατα [3%] CP

¹³ υμετεραν rell | ημετεραν A [15%]

¹⁴ καυχησιν f³⁵ Ϝ⁴⁶ (92.1%) HF,RP,OC,TR,CP | 1 αδελφοι κA,B (7.9%) [NU]

¹⁵ χρηστα f³⁵ Ϝ⁴⁶κA,B [95%] HF,RP,OC,NU | χρησθ [2%] TR | χριστα [3%] CP

¹⁶ υμιν rell | υμων [11%] CP

¹⁷ λεγω f³⁵ A [85%] HF,RP,OC,TR,CP | λαλω Ϝ⁴⁶κB [15%] NU

¹⁸ αλλ rell | αλλα B [1%] NU

¹⁹ αφρον f³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | αφρων Ϝ⁴⁶κA,B [15%] NU

²⁰ αυτω διδωσιν f³⁵ [81%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶κA,B [9%] NU | αυτω 2 [10%]

²¹ το f³⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,I' [5%] NU

²² μεν rell | 1 σαρξ TR

²³ [Human meat is not the same as animal meat!]

²⁴ ιχθυων αλλη δε πτηνων (πετεινων OC) f³⁵ [96%] HF,RP(OC)TR,CP | ~ 4231 A [1%] | ~ σαρξ 4 (πτηνων Ϝ⁴⁶)

σώματα ἐπουράνια καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ¹ ἑτέρα μὲν ἢ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἢ τῶν ἐπιγείων. **41** Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.

42 Οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν· σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· **43** σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· **44** σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.² Ἔστιν σῶμα ψυχικόν καὶ ἔστιν σῶμα³ πνευματικόν.

45 Οὕτως καὶ γέγραπται· «Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, Ἀδάμ, εἰς ψυχὴν ζῶσαν»· ὁ ἔσχατος Ἀδάμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. **46** Ἄλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. **47** Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος⁴ ἐξ οὐρανοῦ. **48** Οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. **49** Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν⁵ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουραίου.

Our turn is coming

50 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύνανται.⁶ οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. **51** Ἰδοῦ, μυστήριον ὑμῖν λέγω· Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα,⁷ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα **52** —ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι— σαλπίζει γὰρ καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. **53** Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. **54** Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· «Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος.» **55** «Ποῦ σου, Θάνατε, τὸ κέντρον; Ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νίκος;»⁸ **56** Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος.

57 Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι⁹ ἡμῖν τὸ νίκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **58** Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστιν κενὸς ἐν Κυρίῳ.

Concluding topics

About a special collection

16:1 Περί δὲ τῆς λογίας¹⁰ τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. **2** Κατὰ μίαν σαββάτων,¹¹ ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅ τι ἂν¹² εὐοδοῦται,¹³ ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω τότε λογίαι¹⁴ γίνωνται.¹⁵ **3** Ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε δι' ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς

231 (P⁴⁶)NB [3%] NU

¹ ἀλλ' *rell* | ἀλλα P⁴⁶A,B [1%] NU

² πνευματικόν f³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | 1 εἰ P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

³ καὶ ἐστὶν σῶμα f³⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 P⁴⁶NA,B,C [4%] NU | omit seven words [14%] [homoioteleuton]

⁴ ὁ κύριος f³⁵ A (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP | --- NB,C (2.4%) NU | πνευματικὸς P⁴⁶

⁵ φορέσωμεν f³⁵ (P⁴⁶)NA,C [82%] HF,RP,CP | φορέσομεν B,I [18%] OC,TR,NU

⁶ δύνανται f³⁵ A,C [92%] HF,RP,OC,TR,CP | δυναται NB [6%] NU | δυνατε [2%]

⁷ μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα f³⁵ (96.4%) HF,RP,OC,TR,CP | 23 B (0.3%) NU | 232 P⁴⁶ | 13 (0.3%) | ~ 132 NA (0.7%) | ~ 32 C (0.5%) | 1 οὐν 3 (0.5%) | ~ 1 οὐν 32 (0.3%) | three other readings (0.5%)

⁸ κέντρον ποῦ σου ἀδὴ το νίκος f³⁵ (95.1%) HF,RP,OC,TR,CP | ~ 623451 (2.9%) | 123 θανατε 56 (0.5%) | ~ 623 θανατε 51 (P⁴⁶)NB(C),088 (1.2%) NU | two other readings A (0.3%)

⁹ διδόντι *rell* | δοντι P⁴⁶ [35%] | two other readings [2%]

¹⁰ λογίας *rell* | λογείας NU | ευλογίας [7%]

¹¹ σαββάτων f³⁵ [92%] HF,RP,OC,TR,CP | σαββατω N | σαββατου A,B,C,I [2%] NU | σαββατον [6%]

¹² ἀν f³⁵ NA,C [99.5%] HF,RP,OC,TR | εἰαν B [0.5%] CP,NU

¹³ εὐοδοῦται f³⁵ [30%] | εὐοδῶται NB [61%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | εὐοδῶθη A,C,088 [3%] | εὐοδῶτε [6%]

¹⁴ λογίαι *rell* | λογείαι P⁴⁶ NU

¹⁵ γίνωνται *rell* | γινόνται (P⁴⁶) [15%] CP

Ἱερουσαλήμ.¹ **4** Ἐὰν δὲ ἦ ἄξιον² τοῦ κάμει πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύονται.

Personal plans

5 Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς ὅταν Μακεδονίαν³ διέλθω (Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι). **6** Πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε,⁴ οὗ ἔὰν πορεύωμαι.⁵ **7** Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ⁶ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἔὰν ὁ Κύριος ἐπιτρέπη.⁷ **8** Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς Πεντηκοστῆς, **9** θύρα γὰρ μοι ἀνέφγεν μεγάλη καὶ ἐνεργῆς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί.

This and that

10 Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς, τὸ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ ἐγώ.⁸ **11** Μὴ τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ.⁹ προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.

12 Περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ· πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν, καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ.

13 Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. **14** Πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.

15 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί (οἶδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς), **16** ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις,¹⁰ καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. **17** Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου¹¹ καὶ Ἀχαικοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν¹² ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν· **18** ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν· ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.

Final greetings

19 Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Ἀσπάζονται¹³ ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα,¹⁴ σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. **20** Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

21 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ, Παύλου. **22** Εἶ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν¹⁵ Ἰησοῦν Χριστόν,¹⁶ ἦτω ἀνάθεμα. Μαριναθά.

23 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου¹⁷ Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁸ μεθ' ὑμῶν. **24** Ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ἀμήν.^{19,20}

¹ Ἱερουσαλήμ *rell* | Ἱερουσαλήμ HF,NU

² ἡ ἄξιον **f**³⁵ **κ** [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶A,B,C,088 [4%] NU

³ μακεδονίαν *rell* | μακεδονίαν CP (Also the next occurrence.)

⁴ προπεμψητε *rell* | προπεμψηται A [10%]

⁵ πορεύωμαι *rell* | πορευομαι [11%] | πορευσομαι [4%]

⁶ δε **f**³⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP | γαρ **ϕ**⁴⁶κA,B,C,088 [4%] NU

⁷ επιτρεπη **f**³⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP | επιτρεψη **ϕ**⁴⁶κA,B,C [3%] NU

⁸ και εγω **f**³⁵ [79%] HF,RP,TR,CP | 2 **ϕ**⁴⁶B [1%] | καγω κA,C [20%] OC,NU

⁹ εξουθενηση *rell* | εξουθενησει [12%] CP

¹⁰ τοιουτοις *rell* | τιουτοις CP

¹¹ φουρτουνατου **f**³⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP | φορτουνατου **ϕ**⁴⁶κA,B,C [15%] NU

¹² υμων **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κA [98%] HF,RP,OC,TR,CP | υμετερον B,C [2%] NU

¹³ ασπάζονται **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶B [96%] HF,RP,OC,TR,CP | ασπάζεται **κ**C [2%] NU,some TRs | four other readings [2%] | A omits the whole verse [homoioteleuton]

¹⁴ πρισκιλλα **f**³⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | πρισκα **κ**B [1.5%] NU | πρεισκας **ϕ**⁴⁶ | --- A see above

¹⁵ ημων **f**³⁵ [58%] | --- κA,B,C [42%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁶ ιησουν χριστον **f**³⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- κA,B,C [2%] NU

¹⁷ κυριου **f**³⁵ **κ**B,C [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU | 1 ημων A [30%]

¹⁸ χριστου **f**³⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP | --- **κ**B [3%] NU

¹⁹ αμην **f**³⁵ κA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP | --- B [2%] NU

²⁰ The citation of **f**³⁵ is based on thirty-four MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1249, 1503, 1548, 1637, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554,

2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 2554 is a ‘perfect’ representative of \mathfrak{f}^{35} in 1 Corinthians, as it stands. 2723 has three variations from the presumed archetype, 35 also has three (but 35’s exemplar only had one), 18 has five (but its exemplar only had two); the exemplar of 141 had one, that of 2466 had three, and so on. For a book this size the uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Aegean, Bucharest, Constantinople, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: 1 Corinthians* [Ed. Reuben Swanson, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005]). For 1 Corinthians Swanson collated 83 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄

Opening considerations

Greeting

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν τοῖς οὔσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ·²
2 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Praise for deliverance

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, **4** ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ³ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. **5** Ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ τοῦ⁴ Χριστοῦ περισσεύει⁵ καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. **6** Εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν⁶ παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν **7** (καί, ἡ ἐλπίς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν)· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας,⁷ εἰδότες ὅτι ὡσπερ⁸ κοινωνοὶ ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

8 Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν⁹ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν, ὑπὲρ δύναμιν,¹⁰ ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς¹¹ καὶ τοῦ ζῆν. **9** Ἀλλὰ¹² αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγειρόντι¹³ τοὺς νεκρούς· **10** ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται·¹⁴ εἰς ὃν ἠλπικαμεν ὅτι¹⁵ καὶ ἔτι ῥύσεται, **11** συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει· ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ, ὑπὲρ ὑμῶν.¹⁶

A change of plans

12 Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν· τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἀπλότῃ καὶ εἰλικρινείᾳ¹⁷ Θεοῦ,¹⁸ οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ, ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. **13** Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε· ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ¹⁹ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε **14** (καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ

¹ ἡσου χριστου f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶ KB [3%] NU

² ["In all Achaia"—Paul obviously intended that his letter have a wide distribution.]

³ ἐπὶ *rell* | ἐν C [20%] OC

⁴ τοῦ f³⁵ Ϝ⁴⁶ KA, B, C [95%] RP, HF, CP, NU | --- [5%] OC, TR

⁵ περισσεύει *rell* | περισσεύει [1%] CP

⁶ αὐτῶν *rell* | αὐτοῦ [30%] | αὐτῶ [1%] | --- [1%]

⁷ καὶ σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν καὶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας f³⁵ (90.6%) RP, HF, OC, CP | ~ 1-13, 21-28, 14-20 (1%) TR | 3-28 B (1.2%) | ~ 1 2, 21 26, 3-20 KA, C (4.7%) NU | 1-20 (0.5%) | 3-20 (0.8%) | ~ 1-2, 21-26, 3-9 Ϝ⁴⁶ (0.3%) | four further variations (0.8%)

⁸ ὡσπερ f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ὡς KA, B, C [3.5%] NU | οἱ [0.5%]

⁹ ἡμῖν f³⁵ (90.6%) RP, HF, OC, TR, CP | --- KA, B, C (8.8%) NU | ὑμῖν (0.7%)

¹⁰ ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 KA, B, C [5%] NU

¹¹ ἡμᾶς *rell* | ὑμᾶς [1%] CP

¹² ἀλλὰ *rell* | ἀλλ KA, C [10%] CP

¹³ ἐγειρόντι f³⁵ (K) A, B, C [88%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἐγειραντι Ϝ⁴⁶ [11.5%] | ἐγιροντα [0.5%]

¹⁴ καὶ ῥύεται f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ῥύσεται Ϝ⁴⁶ KB, C [3%] NU | --- A [1%]

¹⁵ ὅτι f³⁵ KA, C [93%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- Ϝ⁴⁶ B [7%]

¹⁶ ὑμῶν f³⁵ Ϝ⁴⁶ B [75%] RP, HF, CP | ἡμῶν KA, C [25%] OC, TR, NU

¹⁷ εἰλικρινεία f³⁵ [25%] | εἰλικρινεία [60%] RP, HF, OC, TR, CP | εἰλικρινία [5%] | 1 τοῦ Ϝ⁴⁶ B [7%] NU | εἰλικρινία τοῦ KA, C [3%]

¹⁸ θεοῦ f³⁵ KA, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 καὶ Ϝ⁴⁶ B [3%] [NU]

¹⁹ καὶ f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ KA, B, C [4%] NU

μέρους) ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου¹ Ἰησοῦ.²

15 Καὶ ταύτη τῇ πεποιοθήσεται ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν τὸ πρότερον³ (ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε),⁴ **16** καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν⁵ εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ'⁶ ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. **17** Τοῦτο οὖν βουλευόμενος,⁷ μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; Ἡ ἂν βουλευόμην, κατὰ σάρκα βουλευόμην, ἵνα ἦ παρ' ἐμοὶ τὸ <ναί, ναί> καὶ τὸ <οὐ, οὐ>; **18** Πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο⁸ <ναί> καὶ <οὐ, > **19** ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ⁹ Υἱός, Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς—δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου—οὐκ ἐγένετο <ναί> καὶ <οὐ.> Ἀλλά, <ναί> ἐν αὐτῷ γέγονεν, **20** ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι¹⁰ Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ¹¹ <ναί>· καὶ ἐν αὐτῷ¹² τὸ¹³ <ἀμήν>, τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι'¹⁴ ἡμῶν. **21** Ὁ δὲ βεβαι-ῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν¹⁵ εἰς Χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, Θεός, **22** ὁ¹⁶ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοῦς τὸν ἀρραβῶνα¹⁷ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

The change explained

23 Ἐγὼ δέ, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι, ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον. **24** (Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοὶ ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν, τῇ γὰρ πίστει ἐστήκατε.)

2:1 Ἐκρίνα δέ¹⁸ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν.¹⁹ **2** Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστίν²⁰ ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; **3** Καὶ ἔγραψα ὑμῖν²¹ τοῦτο αὐτὸ ἵνα μὴ, ἐλθὼν, λύπη²² ἔχω²³ ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν.

¹ κυριου f³⁵ P^{46v}A,C [92%] RP,HF,OC,TR | 1 ημων NB [8%] CP[NU]

² ησου rell | 1 χριστου [15%] CP

³ προς υμας ελθειν το προτερον f³⁵ (21.6%) | 1235 (2.3%) OC,TR | 123 N (0.3%) | ~ 31245 (61.1%) RP,HF,CP | ~ 3125 (4%) | ~ 45123 (1.5%) | ~ 5123 A,B,C (7%) NU | ~ 5312 (1.7%) | two further variations (0.3%) (The only real question here is the position of ελθειν, before or after προς υμας—note that all the early MSS agree with f³⁵ about that.)

⁴ εχητε f³⁵ A [97%] RP,HF,OC,TR,CP | σχητε NB,C [3%] NU

⁵ διελθειν f³⁵ (N)B,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU | ελθειν [13%] CP | απελθειν A [2%]

⁶ υφ rell | αφ P⁴⁶ [12%]

⁷ βουλευομενος f³⁵ [80%] RP,HF,TR,CP | βουλομενος P⁴⁶NA,B,C [20%] OC,NU

⁸ εγενετο f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | εστιν P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

⁹ γαρ του θεου f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 231 NA,B,C [4%] NU | ~ 213 P⁴⁶ | 13 [0.5%] | long omission [5%]

¹⁰ επαγγελιαι f³⁵ P⁴⁶NB,C [80%] RP,HF,OC,TR,NU | 1 του A [20%] CP

¹¹ το rell | τω f^{35pt} [10%] | --- P⁴⁶ [0.5%] (This one is complicated. I handle 'the yes' and 'the amen' as a single variation unit, since almost all the MSS are the same for both. However, there are no fewer than eleven corrections (about evenly divided), and two MSS split their vote. But what happened here? The grammar calls for the nominative, rather than the dative, but the translation will be the same. However, in both cases the immediately preceding pronoun is dative, which would have exerted attraction. Also, if the monk was not paying attention to the meaning, he could make the case agree, as a reflex action. Neither of those observations would explain the nominative, if the original were the dative. Further, the dative is almost the exclusive property of the f³⁵ splinter; all the early MSS (that are extant here) and almost all other MSS have the nominative.)

¹² και εν αυτω f³⁵ (90.8%) RP,HF,OC,TR,CP | και δι αυτου P⁴⁶ (1.3%) | διο και δι αυτου NA,B,C (6.7%) NU | three conflation (0.8%) | three other variants (0.5%)

¹³ το rell | τω f^{35pt} [10%] | --- N [0.5%] (See footnote '9' above.)

¹⁴ δι rell | --- C [10%]

¹⁵ ημας συν υμιν rell | υμας 2 ημιν C [5%] CP | 12 ημιν [4%]

¹⁶ ο rell | --- NA,C [10%]

¹⁷ αρραβωνα rell | αραβωνα NA [10%] | αρραβωνα [3%]

¹⁸ δε f³⁵ NA,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP | γαρ P⁴⁶B [2%] NU

¹⁹ εν λυπη προς υμας ελθειν f³⁵ NA,B,C [95%] RP,HF,CP,NU | ~ 51234 [3.5%] TR | ~ 12534 P^{46v} [1.5%] OC

²⁰ εστιν f³⁵ [99%] RP,HF,OC,TR,CP | --- NA,B,C [1%] NU

²¹ υμιν f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

²² λυπην f³⁵ P⁴⁶NA,B,C (90.2%) RP,HF,OC,TR,NU | 1 επι 1 (5.5%) | 1 επι λυπη (3.8%) CP? | λυπη (0.5%)

²³ εχω f³⁵ C [95%] RP,HF,OC,TR | σχω P⁴⁶NA,B [5%] CP,NU

About the first letter

4 Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. 5 Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ¹ ἀπὸ μέρους (ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ) πάντας ὑμᾶς. 6 Ἰκανὸν τῷ τοιοῦτῳ ἢ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων, 7 ὥστε, τὸναντίον, μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μὴ πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος. 8 Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην.

9 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα· ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. 10 Ἰδὲ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ·² καὶ γὰρ ἐγώ, εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ,³ κεχάρισμαι δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, 11 ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

An afterthought

12 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεωγμένης ἐν Κυρίῳ, 13 οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ⁴ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν.

We have a glorious ministry*A fragrance of life*

2:14 Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεῦντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. 15 Ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ, ἐν τοῖς σφωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις—16 οἷς μὲν ὁσμὴ⁵ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν—καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; 17 Οὐ γὰρ ἐσμὲν ὡς οἱ λοιποί,⁶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας,⁷ ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ κατενώπιον τοῦ⁸ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

An aside

3:1 (Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; Εἰ⁹ μὴ χρῆζομεν,¹⁰ ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν;¹¹ 2 Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· 3 φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξίν λιθίναις ἀλλ' ἐν πλαξίν καρδίαις¹³ σαρκίνας.¹⁴)

Competent ministers

4 Πεποιθήσιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν· 5 οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμὲν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαι τι¹⁵ ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἢ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ—6 ὅς καὶ ἰκάνωσεν

¹ ἀλλα *rell* | ἀλλ [15%] TR

² καὶ ἐγώ *f*³⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | καγώ *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B [5%] NU

³ εἰ τι κεχαρισμαί *ω* *f*³⁵ (83.7%) RP, HF, OC, TR, CP | 123 (9.8%) [this variant also omits the following κεχαρισμαί] | ~ 4312 (1.5%) | ~ ο 312 *ϕ*⁴⁶ *κ*B (1.5%) NU | ~ ο καὶ χορισμαί 12 A, C (1.2%) | 12 καὶ χαρισμαί 4 (0.8%) | three other variants (1.5%)

⁴ τῷ *rell* | το [11%] | του *κ* [1%]

⁵ ὁσμὴ *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ἐκ *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B, C [3%] NU (Twice.)

⁶ λοιποὶ *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ (53.5%) RP, HF, OC, CP | πολλοὶ *κ*A, B, C (46.2%) TR, NU | conflation (0.3%)

⁷ εἰλικρινείας *f*³⁵ [25%] | εἰλικρινείας (B) [58%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εἰλικρινίας C [15.5%] | ἰλικρινίας (*ϕ*⁴⁶) *κ*A [1.5%]

⁸ κατενώπιον τοῦ *f*³⁵ (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 (4.7%) | κατεναντι *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B, C (3.4%) NU | κατεναντι 2 (2%) | conflation (0.3%)

⁹ εἰ *f*³⁵ A [80%] RP, HF, OC, TR, CP | ἢ *ϕ*⁴⁶ *κ*B, C [20%] NU

¹⁰ χρῆζομεν *rell* | χρῆζομεν [8%] | χρειζομεν [3%] | χρῆζομεν [2%] | two other variants [1%]

¹¹ συστατικῶν *f*³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B, C [5%] NU

¹² ἀλλ *rell* | ἀλλα OC, some TRs

¹³ καρδίαις *f*³⁵ *κ*A, B, C [80%] RP, HF, OC, CP, NU | καρδίας [20%] TR

¹⁴ σαρκίνας *rell* | σαρκικαῖς CP

¹⁵ ἱκανοὶ ἐσμὲν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαι τι *f*³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 125634 A [1.5%] | ~ 341256 (*ϕ*⁴⁶) *κ*(B)(C) [3%] NU | two other variants

ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης· οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος, τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει,¹ τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ.

A greater glory

7 Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου, ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν² λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ— ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέος³ διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ (τὴν καταργουμένην)—**8** πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; **9** Εἰ γὰρ ἡ⁴ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῶ μᾶλλον περισσεύει⁵ ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν⁶ δόξῃ. **10** Καὶ γὰρ οὐ⁷ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἵνεκεν⁸ τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης—**11** εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ.

12 Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῆ παρρησία χρώμεθα—**13** καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς,⁹ ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ,¹⁰ πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. **14** Ἀλλ',¹¹ ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν, ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον¹² τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῆ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. **15** Ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα¹³ ἀναγινώσκειται¹⁴ Μωσῆς,¹⁵ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κείται. **16** Ἡνίκα δ' ἂν¹⁶ ἐπιστρέψῃ¹⁷ πρὸς Κύριον, περαιοῖται τὸ κάλυμμα. **17** Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ¹⁸ ἐλευθερία. **18** Ἡμεῖς δὲ πάντες, ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.

But it is not easy

4:1 Διὰ τοῦτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν.¹⁹ **2** Ἀλλὰ,²⁰ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες²¹ ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνειδήσιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **3** Εἰ δὲ καὶ ἔστιν κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπο-λλυμένοις ἐστὶν κεκαλυμμένον, **4** ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσεν τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς²² τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ.²³

¹ αποκτενει f³⁵ P⁴⁶KA,C [60%] RP,HF,CP | αποκτεννει [35%] OC,NU | αποκτεινει B [5%] TR

² εν f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶KA,B,C [3%] NU

³ μουσεος f³⁵ [35%] CP | μουσεως P⁴⁶KB,C [55%] RP,HF,OC,NU | μουσεως A [10%] TR

⁴ η f³⁵ B [95.5%] RP,HF,OC,TR,CP | τη P⁴⁶KA,C [3%] NU | --- [1.5%]

⁵ περισσευει f³⁵ P⁴⁶KA,B,C [96%] RP,HF,OC,TR,NU | περισσευσει [3%] CP | two other variants [1%]

⁶ εν f³⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶KA,B,C [2%] NU

⁷ ου f³⁵ P⁴⁶KA,B,C [95%] RP,HF,CP,NU | ουδε [5%] OC,TR

⁸ εινεκεν f³⁵ P⁴⁶KA,B [43%] CP,NU | ενεκεν C [57%] RP,HF,OC,TR

⁹ μουσης f³⁵ KB,C [88%] RP,HF,OC,CP,NU | μωσης A [12%] TR

¹⁰ εαυτου f³⁵ K [90%] RP,HF,OC,TR,CP | αυτου A,B,C [10%] NU

¹¹ αλλ *rell* | αλλα B,NU | --- P⁴⁶ has a long lacuna

¹² σημερον f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | 1 ημερας P⁴⁶KA,B,C [10%] NU

¹³ ηνικα f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | 1 αν KA,B,C [5%] NU | 1 εαν P⁴⁶

¹⁴ αναγινωσκειται f³⁵ [88%] RP,HF,OC,TR,CP | αναγινωσκηται A,C [10%] NU | αναγεινωσκηται P⁴⁶KB | αναγινωσκητε [1%]

¹⁵ μωσης f³⁵ A [40%] TR | μουσης P⁴⁶KB,C [60%] RP,HF,OC,CP,NU

¹⁶ δ αν f³⁵ B [96%] RP,HF,OC,TR,CP | δε εαν P⁴⁶KA [1%] NU | δε C [2%] | δε 2 [1%]

¹⁷ επιστρεψη *rell* | επιστρεψει [18%]

¹⁸ εκει f³⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶KA,B,C [2%] NU

¹⁹ εκκακουμεν f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,TR,CP | εγκακουμεν KA,B [2%] NU | ενκακουμεν P⁴⁶ [1%]

²⁰ αλλα *rell* | αλλ [20%] OC,TR

²¹ συνιστωντες f³⁵ [94%] RP,HF,OC,TR,CP | συνιστανοντες P⁴⁶B [2.5%] NU | συνισταντες KC [3%] | συνιστοντες [0.5%]

²² αυτοις f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- P⁴⁶KA,B,C [3%] NU

²³ θεου f³⁵ P⁴⁶KA,B,C [78%] RP,HF,OC,TR,NU | 1 του αορατου [22%] CP

5 Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν¹ Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν· 6 ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι² ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ³ Χριστοῦ· 7 Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἧ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν—8 ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· 9 διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι· 10 πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου⁴ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ· 11 Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς, οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν· 12 Ὡστε, ὁ μὲν⁵ θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν.

Momentary affliction, eternal glory

13 Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «Ἐπίστευσα· διὸ ἐλάλησα,» καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, 14 εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ⁶ Ἰησοῦ ἐγερεῖ⁷ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν.⁸ 15 Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστιάν⁹ περισσεύσῃ¹⁰ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

16 Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν¹¹—ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται,¹² ἀλλ' ὁ ἔσωθεν¹³ ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα—17 τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, 18 μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

We live by faith

5:1 Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνου καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν (οἰκίαν ἀχειροποίητον), αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 2 Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες· 3 εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι¹⁴ οὐ γυμνοὶ εὐρεθησόμεθα. 4 Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκηνῇ στενάζομεν βαρούμενοι—ἐφ' ᾧ¹⁵ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι· ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

5 Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο Θεός, ὁ καὶ¹⁶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος. 6 Θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου 7—διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἶδους—8 θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημησαὶ ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημησαὶ πρὸς τὸν Κύριον. 9 Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα (εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες) εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. 10 Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται¹⁷ ἕκαστος τὰ διὰ¹⁸ τοῦ σώματος,

¹ χριστον ιησουν f³⁵ B [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶KA, C [3%] NU

² λαμψαι f³⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | λαμψει Ϝ⁴⁶KA, B [1.5%] NU

³ ιησου f³⁵ Ϝ⁴⁶NC [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- A, B [0.5%] | ~ χριστου 1 [1%]

⁴ κυριου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶KA, B, C [5%] NU

⁵ μεν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶(N)A, B, C [4%] NU

⁶ δια f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | συν Ϝ⁴⁶NB, C [4%] NU

⁷ εγερει f³⁵ Ϝ⁴⁶NB, C [87%] RP, HF, OC, TR, NU | εξεγερει [13%] CP

⁸ υμιν *rell* | ημιν [15%]

⁹ ευχαριστιαν *rell* | ευχαριστιαν [13%]

¹⁰ περισσευση *rell* | περισσευη [9%] | περισσευσει [10%] | περισσευει [2%]

¹¹ εκκακουμεν f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | εκκακουμει (Ϝ⁴⁶)NB [2%] NU

¹² διαφθειρεται f³⁵ Ϝ⁴⁶NB(C) [78%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | φθειρεται [22%]

¹³ εσωθεν f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR | εσω [10%] CP | εσω ημων Ϝ⁴⁶NB, C [4%] NU | 1 ημων [1%]

¹⁴ ενδυσασμενοι f³⁵ Ϝ⁴⁶NB, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP | εκδυσασμενοι D, NU | εκλυσασμενοι [0.5%]

¹⁵ εφ ω f³⁵ NB, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | επειδη [5%] TR (Just for the record, f³⁵ has ω [no aspiration]—since the εφ indicates that the following vowel is aspirated, they were just saving the ink, avoiding the redundancy.)

¹⁶ και f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶NB, C [3%] NU

¹⁷ κομισηται *rell* | κομισητε [7%] CP | εκομισηται N | κομησηται [15%]

¹⁸ δια *rell* | ιδια Ϝ⁴⁶ CP

πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν.¹ **11** Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν.

Why Christ died

Θεῶ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. **12** Οὐ γὰρ² πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ³ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος⁴ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους⁵ καὶ οὐ⁶ καρδία.

13 Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, Θεῶ· εἴτε σωφρονούμεν, ὑμῖν. **14** Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο· ὅτι εἰ⁷ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· **15** καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ πάντων⁸ ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.

We are Christ's ambassadors

16 Ὡστε, ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα—εἰ δὲ⁹ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ¹⁰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν—**17** ὥστε, εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ, γέγονεν καινὰ τὰ πάντα.¹¹ **18** Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ¹² Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, **19** ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων¹³ ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος¹⁴ ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς.

20 Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· Καταλλάγητε τῷ Θεῷ. **21** Τὸν γὰρ¹⁵ μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα¹⁶ δικαιοσύνη Θεοῦ¹⁷ ἐν αὐτῷ.

6:1 Συνεργοῦντες δὲ καὶ¹⁸ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς, **2** λέγει γάρ· «Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι.» Ἴδού, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος· ἰδοὺ, νῦν ἡμέρα σωτηρίας.

What it costs to be Christ's ambassadors

3 (Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία· **4** ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες¹⁹ ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ—ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, **5** ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις· **6** ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, **7** ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει Θεοῦ, διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· **8** διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, **9** ὡς ἀγνο-

¹ κακόν f³⁵ P⁴⁶ B (94.2%) RP, HF, OC, TR, CP | φαυλον NC, 048 (4.7%) NU | four other variants (1.2%)

² γὰρ f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB, C [3%] NU

³ ἀλλὰ rell | ἀλλ [15%] CP

⁴ καυχήματος rell | καυχίσεως CP

⁵ καυχωμένους rell | καυχομένους [17%]

⁶ οὐ f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | οὐκ [1%] | μὴ ἐν P⁴⁶ NB [4%] NU

⁷ εἰ f³⁵ C [50%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB [50%] NU (OC has small print.)

⁸ παντῶν f³⁵ [35%] | αὐτῶν P⁴⁶ NB, C [55%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | αὐτῶν 1 [10%]

⁹ δε f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB [2%] NU

¹⁰ ἀλλὰ rell | 1 καὶ CP

¹¹ καινα τα παντα f³⁵ (56.3%) RP, HF, OC, TR | ~ 231 (40.6%) CP | 1 P⁴⁶ NB, C, 048 (2.3%) NU | five other readings (0.8%)

¹² η̄σου f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB, C [3%] NU

¹³ καταλλάσσων rell | καταλασσων N [20%] | καταλασων [1%] | καταλλασσων [1%] | καταλασον [1%]

¹⁴ θεμενος f³⁵ [45%] CP | 1 ἐν P⁴⁶ NB, C [55%] RP, HF, OC, TR, NU

¹⁵ γὰρ f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB, C [3%] NU

¹⁶ γενώμεθα f³⁵ P⁴⁶ NB, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU | γινώμεθα [5%] TR | γενομεθα [10%]

¹⁷ δικαιοσύνη θεου rell | ~ 21 [11%]

¹⁸ καὶ rell | --- [16%]

¹⁹ συνιστῶντες f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | συνισταντες P⁴⁶ NC [2%] NU | συνιστανοντες B [2%] | συνιστοντες [1%]

ούμενοι και ἐπιγνωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες και ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι και μὴ θανατούμενοι· **10** ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες και πάντα κατέχοντες.)

An aside

11 Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέφγεν πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτνται. **12** Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχχνοις ὑμῶν. **13** Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν (ὡς τέκνοις λέγω), πλατύνθητε και ὑμεῖς.

Separation is a 'must'

14 Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνη και ἀνομία; Τίς δὲ¹ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; **15** Τίς δὲ συμφώνησις Χριστῶ² πρὸς Βελίαν;³ Ἡ τίς μερίς πιστῶ μετὰ ἀπίστου; **16** Τίς δὲ συγκατάθεσις ναφ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ὑμεῖς⁴ γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστε⁵ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς ὅτι· «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς και ἐμπεριπατήσω· και ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς και αὐτοὶ ἔσονται μοι⁶ λαός.» **17** Διὸ «Ἐξέλθετε⁷ ἐκ μέσου αὐτῶν και ἀφορίσθητε,» λέγει Κύριος, «και ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε· καὶ γὰρ εἰσδέξομαι ὑμᾶς.» **18** Καί, «Ἔσομαι ὑμῖν εἰς Πατέρα, και ὑμεῖς ἔσεσθε⁸ μοι εἰς υἱοὺς και θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ.»

7:1 Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρῖσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς και πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην⁹ ἐν φόβῳ Θεοῦ.

Titus, and the first letter

Introduction

7:2 Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. **3** Οὐ πρὸς κατάκρισιν¹⁰ λέγω, προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε, εἰς τὸ συναποθανεῖν και συζῆν. **4** Πολλὴ μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς· πολλὴ μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.

Enter Titus

5 Καὶ γὰρ, ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι—ἐξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. **6** Ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς, ὁ Θεός,¹¹ ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου· **7** οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ και ἐν τῇ παρακλήσει ἣ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων¹² ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὄδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με¹³ μᾶλλον χαρῆσαι.

The effect of the first letter

8 Ὅτι εἰ και ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι (εἰ και μετεμελόμην), βλέπω γὰρ¹⁴ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ και πρὸς ὦραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. **9** Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. Ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν.

¹ τις δε f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ η 1 P⁴⁶ NB, C [7%] NU

² χριστω f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | χριστου P⁴⁶ NB, C [2%] NU

³ χριστω f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | χριστου P⁴⁶ NB, C [2%] NU

⁴ χριστω f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | χριστου P⁴⁶ NB, C [2%] NU

⁵ ἐστε f³⁵ P⁴⁶ C [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐσμεν NB [4%] NU | ἐσται [3%]

⁶ μοι f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | μου P⁴⁶ NB, C [2%] NU

⁷ ἐξέλθετε f³⁵ [95%] RP, HF, TR, CP | ἐξελθατε P⁴⁶ B, C [5%] OC, NU | ἐξελθαται K

⁸ ἐσεσθε *rell* | ἐσεσθαι [11%]

⁹ ἀγιωσύνην *rell* | ἀγιωσύνης P⁴⁶

¹⁰ ου προς κατακρισιν f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 P⁴⁶ NB, C [3%] NU

¹¹ ο θεος *rell* | --- CP

¹² αναγγελλων *rell* | αναγγελων [6%] CP

¹³ με *rell* | --- [12%]

¹⁴ γαρ f³⁵ K [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- (P⁴⁶) B [0.5%]

10 Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται,¹ ἢ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται.²

11 Ἴδου γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς,³ πόσῃν κατειργάσατο⁴ ὑμῖν σπουδὴν —ἀλλὰ ἀπολογία, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλ’⁵ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ’⁶ ἐκδίκησιν. Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἄγνοους εἶναι ἐν⁷ τῷ πράγματι. **12** Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν⁸ τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν⁹ τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ’ εἵνεκεν¹⁰ τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν¹¹ πρὸς ὑμᾶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **13** Διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα.

Titus again

Ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ¹² μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέ-
παιται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. **14** Ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατησ-
χύνθη, ἀλλ’ ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτως καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἢ ἐπὶ Τίτου
ἀλήθεια ἐγενήθη. **15** Καί, τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστίν, ἀναμιμνησκομένου
τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. **16** Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ
θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

The collection for the church in Jerusalem

The Macedonian example

8:1 Γνωρίζομεν¹³ δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς
Μακεδονίας, **2** ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἢ περισσεῖα τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ βάθους
πτωχεῖα αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον¹⁴ τῆς ἀπλότητος αὐτῶν. **3** Ὅτι κατὰ δύναμιν,
μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ¹⁵ δύναμιν, αὐθαίρετοι, **4** μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν
καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους δέξασθαι ἡμᾶς¹⁶ **5**—καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν,
ἀλλ’ ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ Κυρίῳ (καὶ ἡμῖν, διὰ θελήματος Θεοῦ), **6** εἰς τὸ παρακαλέσαι
ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ¹⁷ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. **7** Ἄλλ’
ὡσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε—πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν
ἡμῖν¹⁸ ἀγάπῃ—ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.

Christ’s example

8 Οὐ κατ’ ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐτέρων σπουδῆς καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον
δοκιμάζων. **9** Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι’ ἡμᾶς¹⁹ ἐπτώχευ-

¹ κατεργάζεται f³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | εργαζεται P⁴⁶ NB, C [1.5%] NU

² ἡ δε του κοσμου λυπη θανατον κατεργάζεται rell | --- [14%] CP (A clear case of homoioteleuton.)

³ υμας f³⁵ [86%] RP, HF, OC, TR, CP | ημας [12%] | --- P⁴⁶ NB, C [2%] NU

⁴ κατειργασατο rell | 1 εν C [18%] CP

⁵ αλλ f³⁵ [27%] | αλλα P⁴⁶ NA, B, C [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁶ αλλ f³⁵ [50%] TR | αλλα P⁴⁶ NA, B, C [50%] RP, HF, OC, CP, NU

⁷ εν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NB, C [4%] NU

⁸ εινεκεν f³⁵ [65%] RP, HF, OC, TR, CP | ενεκεν NB, C [35%] NU

⁹ εινεκεν f³⁵ [65%] RP, HF, OC, TR, CP | ενεκεν NB, C [35%] NU

¹⁰ εινεκεν f³⁵ [65%] RP, HF, OC, TR | ενεκεν P⁴⁶ NB, C [35%] CP, NU

¹¹ ημων rell | υμων N [14%]

¹² τη παρακλησει υμων περισσοτερωσ δε f³⁵ [75%] TR | 1234 [2%] | ~ 12534 [2%] | ~ 51234 [17%] RP, HF, OC, CP | ~ 512 ημων 4 NB(C) [3%] NU | 12 ημων 4 P⁴⁶

¹³ γνωριζομεν rell | γνωριζω [23%] OC | γνωριζωμεν [2%]

¹⁴ τον πλουτον f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | το πλουτος P⁴⁶ NB, C [2%] NU

¹⁵ υπερ f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | παρα NB, C [2%] NU

¹⁶ δεξασθαι ημας f³⁵ [30%] CP, TR | --- P⁴⁶ NB, C [70%] RP, HF, OC, NU

¹⁷ επιτελεση rell | επιτελεσει [24%]

¹⁸ υμων εν ημιν f³⁵ N [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ημων εν υμιν (P⁴⁶) B [7%] NU | 12 υμιν [1.5%] | two other variants

¹⁹ ημας f³⁵ C [40%] | υμας f^{35pt} P⁴⁶ NB [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (‘For your sakes’ agrees with the complement; ‘for our sakes’ is more inclusive; both are true. Since the second person agrees with the complement, it is

σεν, πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεία πλουτήσητε. **10** Καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι (τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι ἀλλὰ καὶ τὸ θέλαιν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι). **11** νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε—ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλαιν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι—ἐκ τοῦ ἔχειν **12** (εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν¹ ἔχη² τις,³ εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ⁴ οὐκ ἔχει). **13** Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ⁵ θλίψις, **14** ἀλλ' ἐξ ἰσότητος—ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περισσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περισσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα—ὅπως γένηται ἰσότης. **15** καθὼς γέγραπται. «Ὁ⁶ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασεν, καὶ ὁ⁷ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησεν.»

When handling money, avoid criticism

16 Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ διδόντι⁸ τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου. **17** ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν πρὸς ὑμᾶς. **18** Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν οὗ ὁ⁹ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. **19** οὐ μόνον δέ—ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ¹⁰ τοῦ Κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ἡμῶν,¹¹ **20** στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς¹² μωμήσῃται ἐν τῇ ἀδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν. **21** προνοοῦμενοι¹³ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. **22** Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς.¹⁴ **23** Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. **24** Τὴν οὖν ἐνδειξίν τῆς ἀγάπης ὑμῶν (καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν) εἰς αὐτοὺς ἐνδειξασθε¹⁵ εἰς¹⁶ πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

A little precaution

9:1 Περί μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους, περισσὸν μοί ἐστιν τὸ γράφειν ὑμῖν. **2** οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαῖα παρεσκευάσται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ¹⁷ ἐξ¹⁸ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισεν τοὺς πλείονας. **3** Ἐπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι¹⁹

expected, so if the second person were original, why would anyone change it to the first person? So where did the first person come from? The better representatives generally have the first person. Furthermore, we have a curious circumstance: 28 of the MSS having the second person form the second subgroup identified in 1 Peter, and about half of them come from a single monastery, M. Lavras. The difference is slight, but the first person includes the other, but not vice versa. Although there is doubt, I consider that the first form reproduces the archetype.)

¹ καθὸ εἰν f³⁵ B,C [30%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | καθὸ αν κ [3%] | καθ ὁ εἰν [58%] | καθ ὁ αν [9%]

² εχη *rell* | εχει [13%]

³ τις f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | --- κ B, C [10%] NU

⁴ καθὸ *rell* | καθ ὁ [58%] [The meaning would appear to be virtually the same.]

⁵ δε f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- κ B, C [2%] NU

⁶ ο *rell* | ω [1%] CP

⁷ ο *rell* | ω [1%] CP | --- [39%]

⁸ διδοντι f³⁵ κ B(C) I [65%] RP, HF, OC, TR, CP | δοντι Ϝ⁴⁶ [34%] NU | διδουντι [1%]

⁹ ο *rell* | --- [1%] CP

¹⁰ αυτου f³⁵ κ [92%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B, C [5%] | αυτην [3%] | --- Ϝ⁴⁶ has a long omission

¹¹ ημων f³⁵ κ B, C [94%] RP, HF, OC, NU | υμων [6%] CP, TR | --- Ϝ⁴⁶ has a long omission

¹² ημας *rell* | υμας [15%]

¹³ προνοουμενοι f³⁵ (85.1%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 γαρ C (5.5%) | προνοουμεν γαρ Ϝ⁴⁶ κ B (8.7%) NU | προνοουμεν (0.7%)

¹⁴ υμας *rell* | ημας [14%]

¹⁵ ενδειξασθε f³⁵ C [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ενδεικνυμενοι B [1%] NU | ενδειξασθαι (κ) [1.5%]

¹⁶ εις f³⁵ κ B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | και 1 [5%] TR

¹⁷ ο f³⁵ C [99%] RP, HF, OC, TR, CP | το Ϝ⁴⁶ κ B [1%] NU

¹⁸ εξ f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ κ B, C [3%] NU

¹⁹ παρεσκευασμενοι *rell* | παρασκευασμενοι [20%] | παρασκευασαμενοι [3%]

ἦτε **4**—μή πως, ἐὰν ἔλθωσιν σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ εὐρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, κατασχυρθώμεν ἡμεῖς (ἵνα μή λέγωμεν¹ ὑμεῖς) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτη τῆς καυχίσεως.² **5** Ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμεθα παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσιν τὴν προκατηγγελεμένην³ εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἐτοιμὴν εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς⁴ πλεονεξίαν.

Kingdom economics

6 Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. **7** Ἐκαστος καθὼς προαιρεῖται⁵ τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός. **8** Δυνατὸς⁶ δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν—**9** καθὼς γέγραπται· «Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα»—**10** ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα⁷ τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει,⁸ καὶ πληθῦναι⁹ τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξῆσαι¹⁰ τὰ γενήματα¹¹ τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. **11** ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ. **12** Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας¹² ταύτης οὐ μόνον ἐστὶν προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ **13**—διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας—**14** καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθούτων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν.

15 Χάρις δέ¹³ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγῆτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Paul's defense of his apostolic authority

Weapons of spiritual warfare

10:1 Αὐτὸς δὲ ἐγώ, Παῦλος, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος¹⁴ καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ (ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς). **2** Δέομαι δέ, τὸ μὴ παρὼν θαρρήσαι τῇ πεποιθήσει ἢ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινὰς τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. **3** Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα, **4** τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας¹⁵ ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· **5** λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· **6** καὶ ἐν ἐτοιμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.

Paul is criticized

7 Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; Εἴ τις πέποιθεν ἐαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν

¹ λέγωμεν **f**³⁵ **NB** [93%] RP, HF, OC, TR, CP | λεγῶ **ϕ**⁴⁶C [1%] NU | λεγομεν [2%] | omit whole clause [4%] [homoioteleuton]

² τῆς καυχίσεως **f**³⁵ (96.3%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶**NB**, C (3.7%) NU

³ προκατηγγελεμένην **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | προεπηγγελεμένην **ϕ**⁴⁶**NB**, C [3%] NU | κατηγγελεμένην [1%]

⁴ ὡς **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**NB**, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | ὡσπερ [4%] TR | --- [1%]

⁵ προαιρεῖται **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | προηρηται **NB**, C [1%] NU | προειρηται [2%] | four other variants [2%]

⁶ δυνατός **f**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | δυναται **ϕ**⁴⁶**NB**, C [2%] NU

⁷ σπέρμα **f**³⁵ **NC** [99%] RP, HF, OC, TR, CP | σπορον **ϕ**⁴⁶B [1%] NU

⁸ χορηγήσει **f**³⁵ (95%) RP, HF, OC, TR, CP | χορηγησει **ϕ**⁴⁶**NB**, C, 048 (5%) NU (This form, and the next two, have usually been taken as Optative, but I understand them to be Aorist Infinitive.)

⁹ πληθύναι **f**³⁵ (95.5%) RP, HF, OC, TR, CP | πληθυνει **ϕ**⁴⁶**NB**, 048 (4.5%) NU | πληθυνη C

¹⁰ αυξησαι **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP | αυξησει **NB**, C, 048 (4.2%) NU

¹¹ γενήματα **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**NB**, C [94%] RP, HF, OC, CP, NU | γεννηματα [6%] TR

¹² λειτουργίας *rell* | λειτουργειας C [2%] CP

¹³ δε **f**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶**NB**, C [2%] NU

¹⁴ πραοτητος **f**³⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | πραυτητος **NB** [2%] NU

¹⁵ στρατειας **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [77%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | στρατιας **NB**, C [23%]

ἀφ¹ ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ.² **8** Ἐάν τε³ γὰρ καὶ⁴ περισσό-
τερόν τι καυχῶμαι⁵ περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν (ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν⁶ εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ
εἰς καθαίρεισιν ὑμῶν), οὐκ αἰσχυνθήσομαι, **9** ἵνα⁷ μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστο-
λῶν. **10** Ὅτι, «Αἱ μὲν ἐπιστολαί,»⁸ φησὶν, «βαρεῖται καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία⁹ τοῦ σώματος
ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος.» **11** Τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἱοί ἐσμεν τῷ λόγῳ
δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.

Proper limits for boasting

12 Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρίναι ἢ συγκρίναι ἑαυτοὺς τισιν τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων·
ἀλλὰ¹⁰ αὐτοί, ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν.¹¹
13 Ἡμεῖς δὲ οὐχί¹² εἰς τὰ ἄμετρα καυχήσομεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν
ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. **14** Οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς ὑπερεκ-
τείνομεν ἑαυτοὺς, ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. **15** οὐκ εἰς τὰ
ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ¹³ ἔχοντες, ἀξιομένης τῆς πίστεως ὑμῶν,
ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσεῖαν, **16** εἰς τὰ ὑπερέκεινα¹⁴ ὑμῶν
εὐαγγελίσασθαι (οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἔτοιμα καυχῆσασθαι).

17 «Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.» **18** Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν,¹⁵ ἐκεῖνός ἐστιν
δόκιμος, ἀλλ' ¹⁶ ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν.

A godly jealousy

11:1 Ὁφελον¹⁷ ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ.¹⁸ ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. **2** Ζηλῶ γὰρ
ὑμᾶς Θεοῦ ζήλω,¹⁹ ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ. **3** Φο-
βοῦμαι δὲ μή πως, ὡς ὁ ὄφις Εὐὰν ἐξηπάτησεν²⁰ ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῆ²¹ τὰ
νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος²² τῆς εἰς τὸν Χριστόν. **4** Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν
κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ
οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε.²³

¹ ἀφ f³⁵ C [93%] RP, HF, OC, TR, CP † εφ Ϝ⁴⁶KB [7%] NU

² χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP † --- Ϝ⁴⁶(κ)B, C [5%] NU

³ τε f³⁵ κ [96%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] † --- Ϝ⁴⁶B, C [4%]

⁴ και f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP † --- Ϝ⁴⁶KB, C [4%] NU

⁵ καυχῶμαι *rell* † καυχῶμαι [15%]

⁶ ἡμιν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP † ἡμων [2%] † --- Ϝ⁴⁶KB, C [2%] NU

⁷ ινα *rell* † 1 δε [7%] CP

⁸ μεν επιστολαι f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP † ~ 21 Ϝ⁴⁶KB [2%] NU

⁹ παρουσία *rell* † παρησια CP

¹⁰ ἀλλα *rell* † ἀλλ [17%]

¹¹ συνιοσιν f³⁵ (92.3%) RP, HF, OC, TR, CP † συνιωσιν (1.8%) † συνιασιν Ϝ⁴⁶ (4.7%) NU † συνιασιν κ (0.5%) †
συνειασιν B † --- (0.5%)

¹² ουχι f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP † ουκ Ϝ⁴⁶KB [15%] NU

¹³ δε *rell* † --- [25%]

¹⁴ υπερεκεινα *rell* † υπερεπεκεινα [5%] CP

¹⁵ συνιστων f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP † συνιστανων Ϝ⁴⁶KB [5%] NU

¹⁶ ἀλλ *rell* † ἀλλα Ϝ⁴⁶B, NU

¹⁷ οφελον *rell* † ωφελον [25%]

¹⁸ τη αφροσυνη f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP † τι αφροσυνης Ϝ⁴⁶KB [2%] NU † τι 2 [3%] † three other variants [1%]

¹⁹ θεου ζηλω f³⁵ KB [95%] RP, HF, OC, TR, NU † ~ 21 [5%] CP

²⁰ ευαν εξηπατησεν f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP † ~ 21 (κ)B [6%] NU

²¹ ουτως φθαρη f³⁵pt (62.8%) RP, CP † ουτω 2 f³⁵pt (24.2%) HF, OC, TR † 1 φθαρη (8.9%) † ουτω φθαρη (2.2%) † 2
Ϝ⁴⁶KB (2%) NU (Note that the final *sigma* was by no means always dropped before a consonant.)

²² απλοτητος f³⁵ (95%) RP, HF, OC, TR, CP † 1 και της αγνοτητος Ϝ⁴⁶KB (5%) [NU]

²³ ηνειχεσθε f³⁵ [53%] RP, TR † ανειχεσθε κ [41%] HF, OC, CP † ανεχεσθε Ϝ⁴⁶B [1%] NU † ανειχεσθαι [4%] † five
other variants [1%]

Paul ministered without charge

5 Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέμαι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. **6** Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει—ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες¹ ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. **7** Ἡ ἀμαρτίαν ἐποίησα ἑαυτὸν² ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; **8** Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν, **9** καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός.³ τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν⁴ οἱ ἀδελφοί, ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας. Καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἑμαυτὸν⁵ ἐτήρησα, καὶ τηρήσω.

Exposing deceivers

10 Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί· ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασιν τῆς Ἀχαΐας. **11** Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; Ὁ Θεὸς οἶδεν. **12** Ὁ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελότων ἀφορμῆν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὐρεθῶσιν καθὼς καὶ ἡμεῖς. **13** Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. **14** Καὶ οὐ θαυμαστόν,⁶ αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. **15** Οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

A little 'necessary' boasting

16 Πάλιν λέγω, μὴ τίς με δόξη ἄφρονα εἶναι. Εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι⁷ καυχῆσωμαι. **17** Ὁ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον,⁸ ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. **18** Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν⁹ σάρκα, κἀγὼ καυχῆσομαι **19** (ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες.). **20** Ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον¹⁰ δαίρει.¹¹ **21** Κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἡσθενήσαμεν.¹²

Ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω), τολμῶ κἀγὼ. **22** Ἐβραῖοί εἰσιν; Κἀγὼ. Ἰσραηλιταί εἰσιν; Κἀγὼ. Σπέρμα Ἀβραάμ¹³ εἰσιν; Κἀγὼ. **23** Διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν; (παραφρονῶν λαλῶ) Ὑπὲρ ἐγὼ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς υπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως,¹⁴ ἐν θανάτοις πολλάκις **24**—ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα¹⁵ παρὰ μίαν ἔλαβον· **25** τρις ἔρραβδίσθην·¹⁶ ἅπαξ ἐλιθάσθην· τρις ἐναυάγησα (νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα)—**26** ὁδοιπορίας πολλάκις, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ γένους, κινδύνους ἐξ ἐθνῶν, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνους ἐν θαλάσῃ, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις· **27** ἐν¹⁷ κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις

¹ φανερωθεντες f³⁵ (95.5%) RP, HF, OC, TR, CP | φανερωσαντες NB (3.9%) NU | two other variants (0.5%) | part of a longer omission P⁴⁶

² εαυτον f³⁵ [22%] CP | εμαυτον P⁴⁶ NB, C [78%] RP, HF, OC, TR, NU

³ ουδενος f³⁵ P⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ουθενος NB [3%] NU

⁴ προσανεπληρωσαν *rell* | πρωσανεπληρωσαν CP

⁵ υμιν εμαυτον f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 (P⁴⁶) NB [3%] NU | 2 [1%]

⁶ θαυμαστον f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | θαυμα P⁴⁶ NB [4%] NU

⁷ καγω μικρον τι f³⁵ P⁴⁶ NB [90%] RP, HF, OC, CP, NU | ~ 231 [7%] TR | ~ 132 [3%]

⁸ λαλω κατα κυριον f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 P⁴⁶ NB [6%] NU

⁹ την f³⁵ B [82%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB [18%] NU

¹⁰ υμας εις προσωπον f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 P⁴⁶ NB, I [6%] NU

¹¹ δαιρει f³⁵ [40%] CP | δερει P⁴⁶ (NB) [60%] RP, HF, OC, TR, NU

¹² ησθενησαμεν f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ησθενηκαμεν P⁴⁶ NB [2%] NU

¹³ αβρααμ f³⁵ [40%] | αβρααμ [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹⁴ εν πληγαις υπερβαλλοντως εν φυλακαις περισσοτερωσ f³⁵ (95.7%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 456123 P⁴⁶ B (2.2%) NU | ~ 126453 NB (0.5%) | long omissions (1.5%) | one other variant

¹⁵ τεσσαρακοντα f³⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP | τεσσερακοντα P⁴⁶ NB [1%] NU

¹⁶ εραβδισθην f³⁵ [45%] OC | εραβδισθην [55%] RP, HF, TR, CP, NU

¹⁷ εν f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB [2%] NU

πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι—**28** χωρὶς τῶν παρεκτός, ἢ ἐπισύστασις¹ μου² ἢ καθ’ ἡμέραν,³ ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. **29** Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;

When I am weak, then I am strong

30 Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχῆσομαι. **31** Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου⁴ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁵ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. **32** Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα⁶ τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηῶν πόλιν,⁷ πιάσαι με θέλων.⁸ **33** καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐγαλάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

A visit to the third heaven

12:1 Καυχᾶσθαι δὴ⁹ οὐ συμφέρει μοι.¹⁰ Ἐλεύσομαι γὰρ¹¹ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου. **2** Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων—εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν—ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. **3** Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον—εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς¹² τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν—**4** ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. **5** Ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου καυχῆσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου.¹³ **6** Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχῆσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσθαι ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ ἀκούει τι¹⁴ ἐξ ἐμοῦ.

The ‘thorn in the flesh’

7 Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων,¹⁵ ἵνα μὴ υπεραίρωμαι,¹⁶ ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν¹⁷ ἵνα με κολαφίζῃ—ἵνα μὴ υπεραίρωμαι. **8** Ὑπὲρ τούτου τρίς τὸν Κύριον παρεκάλεσα ἵνα ἀποστῇ ἀπ’ ἐμοῦ. **9** Καὶ εἰρηκέν μοι, «Ἄρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἢ γὰρ δύναμις μου¹⁸ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.»¹⁹ Ἦδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ²⁰ ἐπ’ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. **10** Διό, εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν²¹ στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ. Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς εἰμι.

Apostolic signs were produced

11 Γέγονα ἄφρων καυχώμενος²² ὑμεῖς με ἠναγκάσατε· ἐγὼ γὰρ ὄφειλον ὑφ’ ὑμῶν

¹ επισυστασις **F**³⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP | επιστασις **ℱ**⁴⁶**ℵ**B [3%] NU | υποστασις [10%]

² μου **F**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | μοι **ℱ**⁴⁶**ℵ**B [2%] NU

³ καθ’ ἡμέραν *rell* | καθημέραν **F**³⁵ [20%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing.)

⁴ κυρίου **F**³⁵ **ℱ**⁴⁶**ν**B [60%] RP, HF, CP, NU | ἡμῶν [40%] OC, TR

⁵ χριστου **F**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ℵ**B [4%] NU

⁶ ἀρετα *rell* | ἀρετα NU

⁷ δαμασκηῶν πολιν **F**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **ℵ**B [3%] NU

⁸ θέλων **F**³⁵ **ℵ** [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- B [0.5%] NU

⁹ δη **F**³⁵ [62%] RP, HF, OC, TR, CP | δεῖ **ℱ**⁴⁶**B** [37%] NU | δε **ℵ** [1%]

¹⁰ συμφερει μοι **F**³⁵ (96.5%) RP, HF, OC, TR, CP | συμφερον μεν **ℱ**⁴⁶**ℵ**B (2.3%) NU | συμφερον 2 (0.5%) | three other variants (0.7%)

¹¹ γαρ **F**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | δε **ℱ**⁴⁶**ℵ** [2%] NU | δε και B

¹² εκτος **F**³⁵ **ℵ** [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP | χωρις **ℱ**⁴⁶**B** [0.5%] NU

¹³ μου **F**³⁵ **ℵ** [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ℱ**⁴⁶**B** [1.5%] NU

¹⁴ τι **F**³⁵ **ℱ**⁴⁶ [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- **ℵ**B, I [2%]

¹⁵ αποκαλυψεων **F**³⁵ **ℱ**⁴⁶ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 διο **ℵ**A, B [2%] NU

¹⁶ υπεραιωμαι **F**³⁵ **ℵ** [50%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | υπεραιωμεν **ℱ**⁴⁶ [44%] | υπεραιωμαι [4%] | υπερερωμαι A, B [2%] | two other variants

¹⁷ σαταν **F**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | σατανα **ℱ**⁴⁶**ℵ**A, B [2%] NU

¹⁸ μου **F**³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ℱ**⁴⁶**ν**ℵA, B [1.5%] NU

¹⁹ τελειουται **F**³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | τελειται **ℵ**B [1%] NU | τελειτε A [0.5%]

²⁰ επισκηνωση *rell* | επισκηνωσει [18%] | two other variants

²¹ εν **F**³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP | και **ℱ**⁴⁶**ℵ**B [1.5%] NU | και 1 [0.5%]

²² καυχωμενος **F**³⁵ (83.9%) RP, HF, OC, TR, CP | καυχομενος (5.7%) | --- **ℱ**⁴⁶**ℵ**A, B (10.4%) NU

συνίστασ-θαι, οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδὲν εἰμι. **12** Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποσ-τόλου κατειργάσθη¹ ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις² καὶ τέρασιν καὶ δυνάμεσιν. **13** Τί γάρ ἐστιν ὃ ἠττήθητε,³ ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; Χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην.

Still not burdening

14 Ἴδού, τρίτον⁴ ἐτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω⁵ ὑμῶν.⁶ Οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ’⁷ ὑμᾶς—οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν θησαυρίζειν, ἀλλ’⁸ οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. **15** Ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ⁹ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν,¹⁰ ἥττον¹¹ ἀγαπῶμαι. **16** Ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ’¹² ὑπάρχων πανοῦργος, δόλω ὑμᾶς ἔλαβον. **17** Μὴ τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι’ αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; **18** Παρεκάλεσα Τίτον καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν—μῆτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; Οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν, οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν;

A little veiled threatening

19 Πάλιν¹³ δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; Κατενώπιον τοῦ¹⁴ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ, λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. **20** Φοβοῦμαι γὰρ μὴ πως ἐλθὼν οὐχ οἴους θέλω εὔρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὐρεθῶ ὑμῖν οἶον οὐ θέλετε—μὴ πως ἔρις,¹⁵ ζῆλοι,¹⁶ θυμοί, ἐριθεΐαι, καταλαλιάι, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι—**21** μὴ πάλιν ἐλθόντα με¹⁷ ταπεινώσῃ¹⁸ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενήθῃσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ἣ ἔπραξαν.

I will not spare

13:1 Τρίτον¹⁹ τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. «Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.» **2** Προεῖρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω²⁰ τοῖς προημαρτηκόσιν καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν· ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι, **3** ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ—ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ²¹ ἐν ὑμῖν **4** (καὶ γὰρ εἰ²² ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ). Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησομεθα²³ σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς.

¹ κατειργασθη *rell* | κατειργασται CP

² ἐν σημείοις **f**³⁵ (92%) RP, HF, OC, TR, CP | 2 τε **ϕ**⁴⁶κ(B) (4.5%) NU | 2 A (2.3%) | καὶ 12 (0.5%) | καὶ 2 (0.5%) | one other variant

³ ἠττηθητε **f**³⁵ A [85%] RP, HF, OC, TR, CP | ἠττηθητε [13%] | ἠσσωθητε **ϕ**⁴⁶κB [1%] NU | four other variants [1%]

⁴ τριτον **f**³⁵ [75%] RP, HF, OC, TR | 1 τουτου **ϕ**⁴⁶κA, B [25%] CP, NU

⁵ καταναρκησω *rell* | κατεναρκησα CP

⁶ υμων **f**³⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP | υμιν [7%] | υμας [3.5%] | --- **ϕ**⁴⁶κA, B [2.5%] NU

⁷ ἀλλ **f**³⁵ [45%] TR | ἀλλα **ϕ**⁴⁶κA, B, C [55%] RP, HF, OC, CP, NU

⁸ ἀλλ *rell* | ἀλλα **ϕ**⁴⁶κA [3%] NU

⁹ καὶ **f**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶κA, B [1.5%] NU | two other variants

¹⁰ ἀγαπων **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ B [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | ἀγαπω κA [5%]

¹¹ ἠττον **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ἠσσον **ϕ**⁴⁶κA, B [3%] NU

¹² ἀλλ *rell* | ἀλλα **ϕ**⁴⁶κA, B [10%] NU

¹³ παλιν **f**³⁵ (96%) RP, HF, OC, TR, CP | παλαι κ(A)B (3.8%) NU | ου παλαι **ϕ**⁴⁶ (alone)

¹⁴ κατενωπιον του **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | κατεναντι **ϕ**⁴⁶κA, B [3%] NU

¹⁵ ερις **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κA [45%] CP, NU | ερεις B [55%] RP, HF, OC, TR

¹⁶ ζηλοι **f**³⁵ κ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ζηλος **ϕ**⁴⁶A, B [2%] NU

¹⁷ ἐλθοντα με **f**³⁵ (97.8%) RP, HF, OC, TR, CP | ἐλθοντος μου **ϕ**⁴⁶κA, B (2.2%) NU

¹⁸ ταπεινωσῃ **f**³⁵ (46.5%) OC, TR | ταπεινωσει (49.2%) RP, HF, CP | 1 με κA (0.5%) | ταπεινωσει με **ϕ**⁴⁶B (3.8%) NU

¹⁹ τριτον **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶κB [85%] RP, HF, OC, TR, NU | ιδου 1 A [15%] CP

²⁰ γραφω **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶κA, B, I [3%] NU

²¹ δυνατει *rell* | δυναται [1%] CP | αδυνατει [5%] | δυνατοι [2%] | two other variants

²² ει **f**³⁵ A [92%] RP, HF, OC, TR, CP | --- κB [8%] NU

²³ ζησομεθα **f**³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | ζησομεν κA, B [4%] NU | ζησωμεν [2%] | ζησωμεθα [2%] | ζων **ϕ**⁴⁶

Examine yourselves

5 Ἐαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν;¹—εἰ μήτι² ἀδόκιμοί ἐστε. 6 Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι.

7 Εὐχομαι³ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν.⁴ οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανώμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε⁵ (ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὄμεν). 8 Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ'⁶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. 9 Χαίρομεν γὰρ⁷ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ᾔτε. Τοῦτο δὲ⁸ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.⁹ 10 Διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὸν γράφω, ἵνα παρῶν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι,¹⁰ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέν μοι ὁ Κύριος,¹¹ εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

Conclusion

13:11 Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε· καταρτίζεσθε· παρακαλεῖσθε· τὸ αὐτὸ φρονεῖτε· εἰρηνεύετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς¹² εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. **12** Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι.¹³ **13** Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. **14** Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν¹⁴ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{15,16}

¹ ἐστίν **f**³⁵ **NA** [99%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **℘**⁴⁶B [1%] NU

² μήτι **f**³⁵ **℘**⁴⁶**NA, B** [95%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 ἀρα [5%] CP

³ εὐχομαι **f**³⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP | εὐχόμεθα **℘**⁴⁶**NA, B** [9%] NU

⁴ κακὸν μηδέν *rell* | ~ 21 [18%]

⁵ ποιητε *rell* | ποιείτε **ℵ** [11%] | ποιηται [2%] | ποιηται [1%]

⁶ ἀλλ *rell* | ἀλλα **℘**⁴⁶**ℵ** [1%] NU | omit clause [8%]

⁷ γὰρ *rell* | --- [15%]

⁸ δε **f**³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **℘**⁴⁶**NA, B** [6%] NU

⁹ καταρτισιν *rell* | καταρτησιν [30%] CP

¹⁰ χρήσωμαι *rell* | χρῆσομαι [15%]

¹¹ ἔδωκεν μοι ὁ κυριος **f**³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 3412 **℘**⁴⁶**NA, B** [6%] NU

¹² τῆς **f**³⁵ [30%] CP | --- **℘**⁴⁶**NA, B** [70%] RP, HF, OC, TR, NU

¹³ ἀγίῳ φιλήματι **f**³⁵ **ℵB** [80%] RP, HF, OC, TR, NU | ~ 21 **℘**⁴⁶**A** [20%] CP

¹⁴ ἡμῶν **f**³⁵ [40%] | --- **℘**⁴⁶**NA, B** [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹⁵ ἀμήν **f**³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **℘**⁴⁶**NA, B** [8%] NU

¹⁶ The citation of **f**³⁵ is based on the following thirty-six MSS—18, 35, 141, 201, 204, 328, 386, 432, 444, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1249, 1482, 1503, 1548, 1617, 1637, 1652, 1725, 1740, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 2554 is a 'perfect' representative of **f**³⁵ in 2 Corinthians, as it stands, as were the exemplars of 1865 and 2723; 35 is complete. For a book this size the uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Aegean, Patmos, Constantinople, Bucharest, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: 2 Corinthians* [Ed. Reuben Swanson, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005]). For 2 Corinthians Swanson collated 83 MSS, five being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±10%—by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Introduction

Salutation

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος—οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν—**2** καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, **4** τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ² τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλθῃ ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος³ πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, **5** ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Paul is disappointed

6 Θαυμάζω ὅτι οὕτως⁴ ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ,⁵ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον **7**—ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταρασσόντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **8** Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἡ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, εὐαγγελίζηται ὑμῖν⁶ παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. **9** Ὡς προειρηκάμεν,⁷ καὶ ἄρτι πάλιν λέγω. Εἴ τις ὑμᾶς⁸ εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.

10 Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; Ἡ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; Εἰ γὰρ⁹ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην.

Paul's credentials

1:11 Γνωρίζω δὲ¹⁰ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον. **12** οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ¹¹ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως¹² Χριστοῦ.

How he was before

13 Ἦκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν. **14** καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας¹³ ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.

Then he was re-cycled

15 Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεός¹⁴—ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου καὶ καλέσας διὰ τῆς

¹ καὶ κυρίου ἡμῶν **f**³⁵ **ϕ**^{46,51} **B** [75%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ~ 312 **KA** [9%] **NU** | 12 [16%]

² περὶ **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **KA** [55%] **RP, HF, CP** | ὑπερ **ϕ**⁵¹ **B** [45%] **OC, TR, NU**

³ ἐνεστῶτος αἰῶνος **f**³⁵ [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ~ 2 του 1 **ϕ**^{46,51} **KA, B** [2%] **NU**

⁴ οὕτως **f**^{35½} **ϕ**⁵¹ **KA, B** [65%] **RP, HF, CP, NU** | οὕτω **f**^{35½} **ϕ**⁴⁶ [34%] **OC, TR** | --- [1%] (I include this for the record, to show that the dropping of final *sigma* before a consonant was by no means automatic, and thus to 'justify' my use of the full form at all points. The percentage at 4:3 and 4:29 is even higher.)

⁵ χριστοῦ **f**³⁵ **ϕ**⁵¹ **KA, B** [97%] **RP, HF, OC, TR, CP[NU]** | --- **ϕ**⁴⁶ [0.5%] | three other variants [2.5%]

⁶ εὐαγγελίζεται ὑμῖν **f**³⁵ (A) (53.7%) **RP, OC, TR, CP[NU]** | ~ 21 **ϕ**⁵¹ **B** (1.5%) | εὐαγγελίζεται 2 (43.7%) **HF** | 1 **κ** (1.2%) (Scattered among the variants, 1.5% of the MSS have ἡμιν, 4.4% have ὑμας, 1.3% and A have εὐαγγελισθῆται, 0.3% have εὐαγγελισεται, 1% have εὐαγγελίζητε, 0.5% have εὐαγγελίζετε.)

⁷ προειρηκάμεν *rell* | προειρηκα **κ** [8%] | --- [4%]

⁸ ὑμας *rell* | ὑμιν [6%] **CP**

⁹ γὰρ **f**³⁵ [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **ϕ**⁴⁶ **KA, B** [4%] **NU**

¹⁰ δε **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **KA** [97%] **RP, HF, OC, TR, CP** | γὰρ **B** [1%] **NU** | --- [2%] | one other variant

¹¹ παρὰ *rell* | παρ **ϕ**⁴⁶ **CP**

¹² ἀποκαλύψεως **f**³⁵ [30%] | 1 ἰησοῦ **ϕ**⁴⁶ 0261, **KA, B** [70%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU**

¹³ συνηλικιώτας *rell* | 1 μου **CP**

¹⁴ ο θεός **f**³⁵ **KA** [98.5%] **RP, HF, OC, TR, CP[NU]** | --- **ϕ**⁴⁶ **B** [1.5%]

χάριτος αὐτοῦ—**16** ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ ἵνα εὐαγγελίζωμαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, **17** οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· ἀλλὰ² ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.

A new life and ministry

18 Ἐπειτα, μετὰ ἔτη τρία,³ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον,⁴ καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. **19** (Ἐτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. **20** Ἄ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι.) **21** Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα⁵ τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. **22** Ἦμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας (ταῖς ἐν Χριστῷ) **23**—μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν ὅτι «Ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει.» **24** Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν.

How he was recognized by the apostolate

2:1 Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ Βαρνάβα, συμπαρα-λαβὼν καὶ Τίτον. **2** Ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. **3** Ἄλλ' οὐδὲ Τίτος, ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι. **4** διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλ-φους (οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν⁶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωσιν⁷), **5** οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν⁸ τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.—**6** Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι (ὁποῖοι ποτε⁹ ἦσαν οὐδὲν μοι διαφέρει· πρόσωπον¹⁰ Θεοῦ ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει¹¹)—ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέ-θεντο, **7** ἀλλὰ τούναντίον, ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς **8** (ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοί¹² εἰς τὰ ἔθνη), **9** καὶ γνόντες¹³ τὴν χάριν τὴν δοθεισάν¹⁴ μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς μὲν¹⁵ εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν. **10** μόνον¹⁶ τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν,¹⁷ ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Paul has to rebuke Peter

11 Ὅτε δὲ ἦλθεν Πέτρος¹⁸ εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσ-μένος ἦν. **12** Πρὸ τοῦ γὰρ ἔλθειν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν.¹⁹ ὅτε δὲ ἦλθον

¹ εὐαγγελίζωμαι **f**³⁵ **NA,B** [73%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | εὐαγγελίζομαι [25%] | εὐαγγελισομαι **℘**⁴⁶ [1%] | two other variants [1%]

² ἀλλὰ *rell* | ἀλλ [8%] **TR**

³ ετη τρια *rell* | ~ 21 **NA** [10%]

⁴ πετρον **f**³⁵ (97.8%) **RP,HF,OC,TR,CP** | κηφαν **℘**^{46,51} **NA,B** (2.2%) **NU**

⁵ κλιματα *rell* | κληματα **A** [14%]

⁶ εχομεν *rell* | εχωμεν [12%]

⁷ καταδουλωσωσιν **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | καταδουλωσουσιν **NA,B,C** [1.5%] **NU** | καταδουλωσωσιν **℘**⁴⁶ [1%] | three other variants

⁸ ειξαμεν *rell* | ηξαμεν [12%]

⁹ ποτε *rell* | τε [1%] **CP**

¹⁰ προσωπον **f**³⁵ **B,C** [92%] **RP,HF,OC,TR** | 1 ο **℘**⁴⁶ **NA** [8%] **CP[NU]**

¹¹ λαμβανει *rell* | συλλαμβανει **CP**

¹² και εμοι **f**³⁵ **NA,B** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | καμοι **℘**⁴⁶ **A,C** [8%] | 1 εν 2 [2%]

¹³ γνοντες *rell* | γνωντες [15%]

¹⁴ δοθειςαν *rell* | δοθισαν [11%]

¹⁵ μεν **f**³⁵ **A,C** [45%] **RP** | --- **NB** [55%] **HF,OC,TR,CP,NU**

¹⁶ μονον *rell* | 1 δε [3%] **CP**

¹⁷ μνημονευωμεν *rell* | μνημονευομεν [15%]

¹⁸ πετρος **f**³⁵ (92.8%) **RP,HF,OC,TR,CP** | κηφας **NA,B,C** (6.2%) **NU** | a long omission (1%)

¹⁹ συνησθιεν *rell* | συνισθιεν [4.5%] **CP** | συνησθειον **℘**⁴⁶ [0.5%] | two other variants

ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν¹ ἐαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. **13** Καὶ συνυπεκρίθησαν² αὐτῷ καὶ³ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ⁴ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.⁵ **14** Ἄλλ' ὅτε εἶδον⁶ ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ⁷ ἔμπροσθεν πάντων· «Εἰ σύ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς,⁸ τί⁹ τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; **15** Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι (καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἀμαρτωλοί), **16** εἰδότες¹⁰ ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι¹¹ οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου¹² πᾶσα σὰρξ. **17** Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ εὐρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἀμαρτωλοί, ἄρα Χριστὸς ἀμαρτίας διάκονος; Μὴ γένοιτο.

18 »Εἰ γὰρ ἂ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἑμαυτὸν συνίστημι.¹³ **19** Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον ἵνα Θεῷ ζήσω. **20** Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. **21** Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.»

Law or faith

3:1 Ὡ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηεν¹⁴ τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι,¹⁵ οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν¹⁶ ἐσταυρωμένος; **2** Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; **3** Οὕτως ἀνόητοί ἐστε; Ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; **4** Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ—εἴ γε καὶ¹⁷ εἰκῆ; **5** Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;—**6** καθὼς Ἀβραάμ¹⁸ «ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.»

7 Γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ¹⁹ Ἀβραάμ. **8** Προϊδοῦσα δὲ ἡ Γραφή ὅτι

¹ αφωριζεν *rell* | αφοριζεν [17%]

² συνυπεκριθησαν *rell* | συνυποκριθησαν CP | two other spellings [3%]

³ και **F**³⁵ **NA,C** [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- **Φ**⁴⁶ **B** [1%]

⁴ και *rell* | --- CP

⁵ αυτων τη υποκρισει *rell* | ~ 312 [10%]

⁶ ειδον *rell* | ιδον A [13%]

⁷ πετρω **F**³⁵ (94.5%) RP, HF, OC, TR, CP | κηφα **Φ**⁴⁶ **NA,B,C** (4.6%) NU | a long omission (0.8%)

⁸ ζης και ουκ (ουχ 4.3%, ουχι 4.3%) ιουδαικως **F**³⁵ (86.9%) RP, HF, OC, TR (CP) | 124 (5%) | ~ 2 ουχι 41 B (1.7%) NU | ~ 2 ουχ (ουκ 1.7%) 41 **NA,C** (3.7%) | 1 **Φ**⁴⁶ (0.7%) | ~ 341 (0.7%) | ~ 241 (0.3%) | 134 (0.3%) | a long omission (0.8%)

⁹ τι **F**³⁵ [93.5%] RP, HF, OC, TR, CP | πως **Φ**⁴⁶ **NA,B,C** [6.5%] NU

¹⁰ ειδοτες **F**³⁵ **Φ**⁴⁶ A [80%] RP, HF, TR, CP | 1 δε **XB,C** [10%] OC [NU] | 1 ουν [10%] (OC has small print.)

¹¹ διοτι **F**³⁵ C [88%] RP, HF, OC, TR, CP | οτι **Φ**⁴⁶ **NA,B,I** [4%] NU | --- [8%]

¹² ου δικαιωθησεται εξ εργαων νομου **F**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 34512 **Φ**⁴⁶ **NA,C,I** [4%] NU | ~ 3452 B | three other variants

¹³ συνιστημι **F**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | συνιστανω **Φ**⁴⁶ **NA,B,C** [3%] NU | seven other variants, based on the two main ones [7%]

¹⁴ εβασκηεν **F**³⁵ [50%] CP | εβασκανεν **NA,B,C** [50%] RP, HF, OC, TR, NU (Why would medieval monks revive a classical spelling?)

¹⁵ τη (—τη CP) αληθεια μη πειθεσθαι (πειθεσθε 3.6%) **F**³⁵ C (97%) RP, HF, OC, TR (CP) | --- **NA,B** (3%) NU

¹⁶ εν υμιν (ημιν 1%) **F**³⁵ (90.5%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **NA,B,C** (9.5%) NU

¹⁷ και *rell* | --- **Φ**⁴⁶ CP

¹⁸ αβρααμ **F**³⁵ [40%] | αβρααμ [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Since collators down through the years have generally not bothered to record breathing marks, the percentages are guesses, but the testimony of **F**³⁵ is guaranteed. Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.) [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word, as **F**³⁵ does.]

¹⁹ εισιν υιοι **F**³⁵ A, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **Φ**⁴⁶ **XB** [1.5%] NU | 1 οι 2 [8.5%]

ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ Θεός, προευηγγελίστατο τῷ Ἀβραάμ ὅτι «Ἐνευλογηθήσονται¹ ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη.» **9** Ὡστε, οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.

The curse of the law

10 Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν· γέγραπται γάρ,² «Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν³ πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά.» **11** Ὅτι δὲ ἐν⁴ νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ Θεῷ ὁ δὴλον, ὅτι «Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.» **12** Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' «Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος⁵ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.»

13 Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος⁶ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα— γέγραπται γάρ,⁷ «Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου»—**14** ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ γένηται⁸ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

The covenant with Abraham

15 Ἀδελφοί.⁹ κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώπου, κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. **16** Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρέθησαν¹⁰ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει «καὶ¹¹ τοῖς σπέρμασιν,» ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, «καὶ τῷ σπέρματί σου,»¹² ὅς ἐστιν Χριστός. **17** Τοῦτο δὲ λέγω· διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστόν¹³ ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα¹⁴ γεγωνὸς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. **18** Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας, τῷ δὲ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας κεχάριστα ὁ Θεός.

The law was a guardian

19 Τί οὖν ὁ νόμος; Τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ¹⁵ ἐπήγγελται· διαταγεῖς¹⁶ δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. **20** (Ὁ δὲ μεσίτης ἑνός οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ Θεός εἷς ἐστίν.) **21** Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ;¹⁷ Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν¹⁸ ἡ δικαιοσύνη. **22** Ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ Γραφή τὰ¹⁹ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.

23 Πρὸ τοῦ δὲ²⁰ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι²¹ εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. **24** Ὡστε, ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιοθῶμεν. **25** Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.

¹ ἐνευλογηθησονται f³⁵ P⁴⁶NA,B,C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εὐλογηθησονται [10%] some TRs

² γὰρ f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 οτι NA, B, C [4%] NU | 1 τι P⁴⁶

³ ἐν f³⁵ A, C [93%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶KB [4%] NU | ἐπι [3%]

⁴ ἐν rell | 1 τῷ [1%] CP

⁵ ἄνθρωπος f³⁵ (93.1%) RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NA, B, C (6.6%) NU | long omissions (0.3%)

⁶ γενόμενος rell | γινόμενος CP

⁷ γέγραπται γὰρ f³⁵ K [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ οτι 1 P⁴⁶A, B, C [2%] NU

⁸ γένηται rell | γενησεται C [10%] | γενητε [2%]

⁹ ἀδελφοί rell | --- [1%] CP

¹⁰ ἐρρεθησαν f³⁵ NA, B, C, I [40%] OC, CP, NU | ἐρεθησαν [4%] | ἐρρηθησαν [55%] RP, HF, TR | ἐρηθησαν [1%]

¹¹ καὶ rell | --- [6%] CP

¹² σου rell | --- CP

¹³ εἰς χριστόν f³⁵ I, 0176 [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NA, B, C [2.5%] NU

¹⁴ ἐτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα f³⁵ 0176 [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2341 P⁴⁶NA, B, C [7%] NU

¹⁵ ᾧ f³⁵ P⁴⁶NA, B, C [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ο [25%]

¹⁶ διαταγεῖς rell | διαταγεισα CP | διαταγῆς [8%] | διαταγῆς [0.5%]

¹⁷ τοῦ θεοῦ f³⁵ NA, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | --- P⁴⁶B [alone] | 2 [0.5%]

¹⁸ ἀν ἐκ νόμου ἦν f³⁵ 0176^v (86.4%) RP, HF, OC, TR | 12 τοῦ 34 (1.5%) | ~ 2314 A, C (1.5%) NU | ~ 2341 K (4%) | 234 (3.1%) CP | 123 (0.7%) | ~ 231 (1.5%) | ~ ἐν 314 B (alone) | ~ ἐν 341 P⁴⁶ (alone) | four other readings (1%)

¹⁹ τὰ rell | --- [3%] CP

²⁰ δε rell | --- [9%] CP | γὰρ [3%] | ~ δε του OC

²¹ συγκεκλεισμένοι f³⁵ C, 0176 [97%] RP, HF, OC, TR, CP | συνκλειόμενοι P⁴⁶A, B [1%] | συνκλιομενοι K [1%] | συγκλειόμενοι [1%] NU

26 Πάντες γὰρ¹ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **27** Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε **28**—οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ² ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ—**29** εἰ δὲ ὑμεῖς³ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ καὶ⁴ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Sons or slaves

4:1 Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὢν, **2** ἀλλ'⁵ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶν καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. **3** Οὕτως καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἤμεν νήπιοι ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν⁶ δεδουλωμένοι. **4** Ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον⁷ ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον,⁸ **5** ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν. **6** Ὅτι⁹ δὲ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν¹⁰ κρᾶζον,¹¹ «Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ.» **7** Ὡστε οὐκέτι εἶ δοῦλος ἀλλ'¹² υἱός, εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.¹³

Paul's concern

8 Ἀλλὰ τότε μέν, οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει¹⁴ οὓσιν θεοῖς. **9** Νῦν δὲ γνόντες¹⁵ Θεόν—μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ—πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ πτωχά, στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; **10** Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. **11** Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μὴ πως εἰκῆ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

12 Γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι καγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. Οὐδὲν με ἠδικήσατε. **13** Οἶδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. **14** Καὶ τὸν πειρασμόν μου¹⁶ τὸν¹⁷ ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ'¹⁸ ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. **15** Τίς¹⁹ οὖν ἦν²⁰ ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; Μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἄν²¹ ἐδώκατέ μοι. **16** Ὡστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;

17 Ζηλοῦσιν ὑμᾶς—οὐ καλῶς ἀλλὰ²² ἐκκλειῖσαι²³ ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε.²⁴

¹ γαρ *rell* | --- [1%] CP

² ουδε *rell* | ουδ CP | ουτε [7%]

³ υμεις *rell* | του CP

⁴ και *f*³⁵ [94%] RP,HF,OC,TR | --- *KA,B,C* [6%] CP,NU

⁵ αλλ *f*³⁵ [40%] | αλλα *KA,B,C* [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁶ ημεν *f*³⁵ A,B,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP | ημεθα *ϕ*⁴⁶*K* [1.5%] NU

⁷ γενομενον *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* [71%] RP,HF,OC,TR,NU | γεννωμενον [12%] CP | γεννομενον [16%] | γενωμενον [1%]

⁸ νομον *rell* | νομου [1%] CP

⁹ οτι *rell* | οτε [4%] CP

¹⁰ υμων *f*³⁵ [94%] RP,HF,OC,TR,CP | ημων *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* [6%] NU | one other variant

¹¹ κραζον *rell* | κραζων [15%]

¹² αλλ *f*³⁵ [60%] RP,HF,OC,TR | αλλα *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* [40%] CP,NU

¹³ θεου δια χριστου *f*³⁵ (74%) RP,HF,OC,TR,CP | 23 (1.3%) | 12 ιησου 3 (14.4%) | 2 ιησου 3 (0.7%) | ~ 21 *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* (1.5%) NU | --- (0.7%) | μεν 1 συγκληρονομος δε 3 (6.4%) | four other readings (1%)

¹⁴ μη φυσει *f*³⁵ [93%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 *ϕ*⁴⁶*K(A,B)C* [5%] NU | 2 [2%]

¹⁵ γνοντες *rell* | γνωντες [10%]

¹⁶ μου *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶*C* (86.9%) RP,HF,OC,TR,CP | --- (11.4%) | υμων *KA,B* (1.7%) NU

¹⁷ τον *f*³⁵ C (97.8%) RP,HF,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶*KA,B* (2.2%) NU

¹⁸ αλλ *rell* | αλλα *ϕ*⁴⁶*B* [1%] NU

¹⁹ τις *f*³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP | που *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* [4%] NU

²⁰ ην *f*³⁵ [86%] RP,HF,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* [14%] NU

²¹ αν *f*³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- *ϕ*⁴⁶*KA,B,C* [2%] NU | two other variants [1%]

²² αλλα *rell* | αλλ C [18%]

²³ εκκλεισαι *rell* | εκκλησαι [13%] | four other spellings *KA* [3%]

²⁴ ζηλουτε *f*³⁵ *KA,B,C* (85.5%) RP,HF,OC,TR,NU | ζηλουται (8.3%) | ζηλωτε (4.5%) | ζηλωται (0.7%) | five other readings (1.2%) | ζηλουσθε CP

18 Καλὸν δὲ τὸ¹ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναι με πρὸς ὑμᾶς.

19 Τεκνία² μου, οὓς πάλιν ὠδίνω ἄχρις³ οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν **20**—ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου· ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

‘Hagar’ vs ‘Sarah’

21 Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; **22** Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραάμ δύο υἱοὺς ἔσχεν· ἓνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἓνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. **23** Ἀλλ’⁴ ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς⁵ ἐπαγγελίας, **24** ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. Αὗται γὰρ εἰσιν⁶ δύο διαθηकाί· μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννώσα, ἣτις ἐστὶν Ἄγαρ⁷ **25** (τὸ γὰρ Ἄγαρ⁸ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ⁹ δὲ τῇ νῦν Ἰερουσαλήμ,¹⁰ δουλεύει δὲ¹¹ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς). **26** ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶν μήτηρ πάντων¹² ἡμῶν. **27** Γέγραπται γάρ· «Εὐφράνθητι, στείρα, ἡ οὐ τίκτουςα· ῥήξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.» **28** Ἡμεῖς¹³ δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαάκ, ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν.¹⁴ **29** Ἀλλ’ ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκεν τὸν κατὰ Πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. **30** Ἀλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή; «Ἐκβαλε¹⁵ τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ¹⁶ κληρονομήσῃ¹⁷ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευ-θέρας.» **31** Ἄρα,¹⁸ ἀδελφοί, οὐκ ἐσμέν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

Freedom in Christ

5:1 Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἢ¹⁹ Χριστὸς ἡμᾶς²⁰ ἠλευθέρωσεν στήκετε,²¹ καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.²² **2** Ἴδε, ἐγώ, Παῦλος, λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.²³ **3** Μαρτύρομαι²⁴ δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὄλον τὸν νόμον ποιῆσαι.²⁵ **4** Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ²⁶ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ἐξεπέσετε.²⁷ **5** Ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. **6** Ἐν γὰρ

¹ το f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, C [3%] NU

² τεκνια f³⁵ (A)C [99%] RP, HF, OC, TR, CP | τεκνα NB [1%] NU

³ αχρις f³⁵ A, C [97.5%] HF, OC, TR, CP | μεχρις NB [1.5%] NU | αχρι [1%] RP

⁴ αλλ *rell* | και CP | αλλα B

⁵ δια της f³⁵ B [88%] RP, HF, OC, TR, CP | δι P⁴⁶ NA, C [6%] NU | κατ [6%]

⁶ εισιν f³⁵ P⁴⁶ A, B, C [92%] RP, HF, OC, CP, NU | ι αι N [8%] TR

⁷ αγαρ f³⁵ OC, TR, CP | αγαρ RP, HF, NU

⁸ γαρ αγαρ f³⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP | ι NC (2.5%) | 2 (0.3%) | δε 2 A, B (5%) NU | δε P⁴⁶ (alone) | three long omissions [homoioteleuton] (1.7%)

⁹ συστοιχει *rell* | συστυχει [20%] | συστοιχει P⁴⁶ B [0.5%] | six further spellings [3%]

¹⁰ ιερουσαλημ f³⁵ [80%] RP, OC, TR, CP | ιερουσαλημ [20%] HF, NU (Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.)

¹¹ δε f³⁵ [61%] RP, HF, OC, TR, CP | γαρ P⁴⁶ NA, B, C [4%] NU | νυν [35%]

¹² παντων f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB, C [3%] NU

¹³ ημεις f³⁵ NA, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP | υμεις P⁴⁶ B [8%] NU

¹⁴ εσμεν f³⁵ NA, C [94%] RP, HF, OC, TR, CP | εστε P⁴⁶ B [6%] NU

¹⁵ εκβαλε *rell* | εκβαλλε [1%] CP | εκβαλαι [1%]

¹⁶ γαρ μη *rell* | ~ 21 [2%] OC | ι P⁴⁶ [2%]

¹⁷ κληρονομησει f³⁵ A, C [80%] RP, HF, TR | κληρονομησει P⁴⁶ NB [20%] OC, CP, NU

¹⁸ αρα f³⁵ P⁴⁶ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | διο NB [2%] NU | ημεις δε A, C [1%] | --- [1%] | one other variant

¹⁹ ουν η f³⁵ (80%) RP, HF, OC, TR | ι (5.4%) | 2 (3.5%) | --- NA, B, C (6.3%) NU | ι2 ο (2.3%) CP | ι ο (2.1%) | 2 ο (0.3%)

²⁰ χριστος ημας f³⁵ C (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 NA, B (2.3%) NU | ι υμας (7.6%) | ι (0.5%)

²¹ στηκετε f³⁵ (91.9%) RP, HF, OC, TR, CP | ι ουν NA, B, C (6.9%) NU | στητε (0.2%) | στητε ουν (0.3%) | στηκεται ουν (0.7%)

²² ενεχεσθε *rell* | ανεχεσθε [10%] | ενεχεσθαι A [4.5%] | ανεχεσθαι [0.3%]

²³ ωφελησει *rell* | οφελησει [4%] CP | ωφεληση [4%]

²⁴ μαρτυρομαι *rell* | μαρτυρωμαι [11%]

²⁵ ποιησαι *rell* | ποιησας CP | πληρωσαι [5%]

²⁶ του f³⁵ A [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ NB, C [2.5%] NU

²⁷ εξεπεσετε f³⁵ [45%] HF | εξεπεσατε P⁴⁶ NA, B, C [54%] RP, OC, TR, CP, NU | two other variants [1%]

Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν¹ τῆ² ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; **8** Ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. **9** Μικρὰ ζύμη³ ὅλον τὸ φύραμα ζυμοί. **10** Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κριμα, ὅστις ἂν⁴ ἦ.

11 Ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; Ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. **12** Ὅφελον⁵ καὶ ἀποκόψονται⁶ οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.

13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆς σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. **14** Ὁ γὰρ πᾶς νόμος⁷ ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται,⁸ ἐν τῷ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.»⁹ **15** Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ¹⁰ ὑπὸ¹¹ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

Spirit vs flesh

16 Λέγω δέ· Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. **17** Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δὲ Πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ¹² ἀντίκειται¹³ ἀλλήλοις,¹⁴ ἵνα μὴ ἂ ἂν¹⁵ θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. **18** Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.¹⁶

19 Φανερὰ δὲ ἐστὶν τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστιν· μοιχεία, πορνεία,¹⁷ ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, **20** εἰδωλολατρία,¹⁸ φαρμακεία,¹⁹ ἐχθραί,²⁰ ἔρις,²¹ ζῆλοι,²² θυμοί, ἐριθειᾶ, διχοστασίαι, αἰρέσεις, **21** φθόνοι, φόνοι,²³ μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἂ προλέγω²⁴ ὑμῖν, καθὼς καὶ²⁵ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.

22 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη,²⁶ πίστις, **23** πραότης,²⁷ ἐγκράτεια—κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν νόμος. **24** Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ²⁸ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

25 Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν.²⁹ **26** Μὴ γινώμεθα³⁰ κενόδοξοι, ἀλλήλους

¹ ενεκοψεν *rell* | ανεκοψεν TR

² τη **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶C [99.5%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] | --- **κ**A, B [alone]

³ ζυμη *rell* | ζημοι CP

⁴ αν **f**³⁵ C [94%] RP, HF, OC, TR, CP | εαν **ϕ**⁴⁶**κ**A, B [6%] NU

⁵ οφελον *rell* | ωφελον [20%] | αρα **ϕ**⁴⁶

⁶ αποκοψονται *rell* | αποκοψωνται **ϕ**⁴⁶ [1%] CP

⁷ νομος **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**κ**A, B, C [82%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | λογος [18%]

⁸ πληροται **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | πεπληρωται **ϕ**⁴⁶**κ**A, B, C [2.5%] NU | three other readings [0.5%]

⁹ σεαυτον **f**³⁵ **κ**A, B, C [55%] HF, OC, NU | εαυτον **ϕ**⁴⁶ [45%] RP, TR, CP (It would be easy to drop a C—
ΩCCEAYTON

¹⁰ μη *rell* | μηπω CP

¹¹ υπο **f**³⁵ A, C [84%] RP, HF, TR | υπ **ϕ**⁴⁶**κ**B [16%] OC, CP, NU

¹² δε **f**³⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | γαρ **ϕ**⁴⁶**κ**B [1.5%] NU

¹³ αντικειται *rell* | αντικεινται [28%] CP

¹⁴ αντικειται αλληλοις **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**κ** [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 (A)B, C [3%] NU

¹⁵ αν **f**³⁵ B [96%] RP, HF, OC, TR, CP | εαν **κ**A [3.5%] NU | --- C [0.5%]

¹⁶ υπο νομον *rell* | απο νομου CP

¹⁷ μοιχεια πορνεια **f**³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR(CP) | ~ 21 [3%] | 2 (**κ**)A, B, C [2%] NU | --- [3%]

¹⁸ ειδωλολατρια **f**³⁵ C [70%] OC, CP, NU | ειδωλολατρεια **κ**A, B [27%] RP, HF, TR | ειδωλολατρια [2%] | three other spellings [1%]

¹⁹ φαρμακεια *rell* | φαρμακια **κ**A [15%] CP

²⁰ εχθραι *rell* | εχθρα [10%]

²¹ ερις **f**³⁵ **κ**A, B [60%] NU | ερεις C [40%] RP, HF, OC, TR, CP

²² ζηλοι **f**³⁵ **κ**C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ζηλος B [1%] NU | two other readings [0.5%]

²³ φονοι **f**³⁵ A, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶**κ**B [5%] NU (An easy case of homoioteleuton.)

²⁴ α προλεγω *rell* | απερ λεγω CP

²⁵ και **f**³⁵ A, C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶**κ**B [1.5%] NU

²⁶ αγαθωσυνη *rell* | αγαθοσυνη [25%]

²⁷ πραοτης **f**³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | πραυτης **ϕ**⁴⁶**κ**A, B, C [1.5%] NU

²⁸ χριστου **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [97.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ι ησου **κ**A, B, C [2.5%] [NU]

²⁹ στοιχωμεν *rell* | στιχουμεν [13%] CP

³⁰ γινωμεθα **f**³⁵ **κ**A, C [61%] RP, HF, OC, TR, NU | γινομεθα [9%] | γενωμεθα [20%] CP | γενομεθα [9%] | γεινωμεθα

προκαλούμενοι,¹ ἀλλήλοις² φθονούντες.

Practical instructions

6:1 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ³ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς, οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος,⁴ σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς.⁵ **2** Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε⁶ τὸν νόμον τοῦ⁷ Χριστοῦ. **3** Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὄν, ἐαυτὸν φρεναπατᾶ.⁸ **4** Τὸ δὲ ἔργον ἐαυτοῦ⁹ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἐαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. **5** Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.

6 Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. **7** Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπεῖρη ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει **8**—ὅτι ὁ σπεύρων εἰς τὴν σάρκα ἐαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπεύρων εἰς τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πνεύματος θερίσει ζῶην αἰώνιον.

9 Τὸ δὲ καλὸν ποιούντες μὴ ἐκκακῶμεν,¹⁰ καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν,¹¹ μὴ ἐκλυόμενοι. **10** Ἄρα οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα¹² τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκεῖους τῆς πίστεως.

Boast in the cross

11 Ἴδετε πηλικοίς ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. **12** Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ¹³ διώκωνται.¹⁴ **13** Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτετμημένοι¹⁵ αὐτοὶ νόμον φυλάσσουν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ¹⁶ σαρκὶ καυχῶνται.¹⁷ **14** Ἐμοὶ δέ, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἔμοι κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ¹⁸ κόσμῳ. **15** Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε¹⁹ περιτομή τι ἰσχύει²⁰ οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. **16** Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι²¹ τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνην ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.

Ⲣ⁴⁶B [1%]

¹ προκαλουμενοι ⲑ³⁵ Ⲣ⁴⁶ⲠA,B,C [75%] RP,HF,OC,TR,NU | προσκαλουμενοι [25%] CP

² αλληλοις ⲑ³⁵ ⲠA,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | αλληλους Ⲣ⁴⁶B [40%]

³ προληφθη ⲑ³⁵ C [91.5%] RP,HF,OC,TR | προσληφθη [5%] CP | προλημφθη Ⲣ⁴⁶ⲠA,B [1.5%] NU | three other spellings [2%]

⁴ πραοτητος ⲑ³⁵ A,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP | πραυτητος Ⲣ⁴⁶ⲠB [1.5%] NU

⁵ πειρασθης *rell* | πειρασθεις [18%]

⁶ αναπληρωσατε ⲑ³⁵ ⲠA,C [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP | αναπληρωσατε B [2%] NU | αποπληρωσατε Ⲣ⁴⁶ | one other variant

⁷ του *rell* | --- CP

⁸ εαυτον φρεναπατα ⲑ³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 Ⲣ⁴⁶ⲠA,B,C [3%] NU

⁹ εαυτου *rell* | αυτου [10%]

¹⁰ εκκακωμεν ⲑ³⁵ C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP | εγκακωμεν ⲠA(B) [1.5%] NU

¹¹ θερισωμεν ⲑ³⁵ A,B [71%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | θερισωμεν ⲠC [29%]

¹² εργαζωμεθα ⲑ³⁵ ⲠB,C [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | εργαζομεθα A [28%] | εργασωμεθα Ⲣ⁴⁶ [6%] | εργασομεθα [1%]

¹³ μη τω σταυρω του χριστου ⲑ³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 23451 ⲠA,C [1.5%] NU | ~ 2345 ησου 1 Ⲣ⁴⁶B [0.5%] | three other variants [1%]

¹⁴ διωκονται ⲑ³⁵ ⲠB [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | διωκονται Ⲣ⁴⁶A,C [32%] | διωκοντε [3%]

¹⁵ περιτετμημενοι ⲑ³⁵ Ⲣ⁴⁶B [66%] RP,HF,OC,CP | περιτεμνομενοι ⲠA,C [32%] TR,NU | four other spellings [2%]

¹⁶ υμετερα *rell* | ημετερα [13%]

¹⁷ καυχησονται *rell* | καυχησονται [18%]

¹⁸ τω ⲑ³⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP | --- Ⲣ⁴⁶ⲠA,B,C [2%] NU

¹⁹ εν γαρ χριστου ησου ουτε ⲑ³⁵ ⲠA,C (96.5%) RP,HF,OC,TR,CP | ουτε γαρ Ⲣ⁴⁶B (3%) NU | two other readings (0.5%)

²⁰ ισχυει ⲑ³⁵ [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP | εστιν Ⲣ⁴⁶ⲠA,B,C [2.5%] NU

²¹ κανονι *rell* | κανωνι [10%]

17 Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω, ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ¹ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.

Sign-off

18 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν.²

¹ κυριου ιησου f³⁵ [95.5%] RP, HF, OC, TR, CP | 2 ϣ⁴⁶A, B, C [1%] NU | 12 χριστου κ [1%] | χριστου [1.5%] | 1 ημων 2 χριστου [0.5%] | three other variants [0.5%]

² The citation of f³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 204, 1100, 1637, 1865, 2554 and 2587 are ‘perfect’ representatives of f³⁵ in Galatians, as they stand, as were the exemplars of another five. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Galatians* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 1999]). For Galatians Swanson collated 78 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 70 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±10%—by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ

Salutation

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ,² καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Some concentrated theology

A paean of doctrinal praise

1:3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ· **4** καθὼς³ ἐξέλεξάτο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ, **5** προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, **6** εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ⁴ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ· **7** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον⁵ τῆς χάριτος αὐτοῦ, **8** ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, **9** γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ, **10** εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ—τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς—ἐν αὐτῷ, **11** ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλήν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, **12** εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς⁷ δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ· **13** ἐν ᾧ καί, ἡμεῖς⁸ ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας—τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν· ἐν ᾧ, καὶ πιστεύσαντες, ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ Ἁγίῳ, **14** ὃς⁹ ἐστὶν ἄρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

Some doctrinal praying

15 Διὰ τοῦτο καὶ γὰρ, ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,¹⁰ **16** οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνεῖαν ὑμῶν¹¹ ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· **17** ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης, δόξῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, **18** πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας¹² ὑμῶν, ¹³ εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ¹⁴ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, **19** καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ **20** ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν¹⁵ νεκρῶν καὶ ἐκάθισεν¹⁶ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ἐν τοῖς

¹ ἰησου χριστου f³⁵ NA [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 P⁴⁶B [2%] NU

² εν εφεσω f³⁵ (A) (99.2%) RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- (P⁴⁶)NB (0.8%)

³ καθως *rell* | 1 και OC

⁴ εν η f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ης P⁴⁶NA, B [3%] NU

⁵ τον πλουτον f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | το πλουτος P⁴⁶NA, B [3%] NU | one other reading

⁶ επι f³⁵ P⁴⁶NB [70%] RP, HF, OC, NU | εν A [28%] CP | τε εν [2%] TR

⁷ της f³⁵ A [30%] TR | --- NB [70%] RP, HF, OC, CP, NU

⁸ ημεις f³⁵ A [60%] | υμεις P⁴⁶NB [40%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁹ ος f³⁵ N [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ο P⁴⁶A, B [10%] NU

¹⁰ αγαπην την εις παντας τους αγιους f³⁵ (94.4%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | 3456 P⁴⁶NA, B (1.3%) | ~ 34561 (3.8%) | three other variants (0.5%) (The 'Alexandrian' variant is an easy case of homoioteleuton.)

¹¹ υμων f³⁵ (94%) RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NA, B (5%) NU | two other readings (1%)

¹² καρδιας *rell* | διανοιας [5%] TR

¹³ υμων f³⁵ NA [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- P⁴⁶B [2%]

¹⁴ και f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NA, B [3%] NU

¹⁵ των f³⁵ P⁴⁶ [80%] RP, HF, CP | --- NA, B [20%] OC, TR, NU

¹⁶ εκαθισεν f³⁵ (86%) RP, HF, OC, TR, CP | εκαθησεν (4.3%) | καθισας P⁹²B (5.1%) NU | καθησας (1.3%) | καθισας

ἐπουρανόις, **21** ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος—καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. **22** Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκεν κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, **23** ἥτις ἐστὶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ¹ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου.

Our position in Christ

2:1 Καὶ ὑμᾶς,² ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν καὶ ταῖς ἁμαρτίαις,³ **2** ἐν αἷς ποτε περιπατήσατε, κατὰ τὸν Αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· **3** ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἤμεν⁴ τέκνα φύσει⁵ ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. **4** Ὁ δὲ Θεός—πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἦν ἡγάπησεν ἡμᾶς, **5** καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν—συνεζωοποίησεν τῷ Χριστῷ (χάριτί ἐστε σεσωσμένοι) **6** καὶ συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανόις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **7** ἵνα ἐνδείξῃται ἐν τοῖς αἰῶσιν τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον⁶ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν χρηστότητι ἐφ’ ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **8** Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, διὰ τῆς⁷ πίστεως—καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον—**9** οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ τις καυχῆται. **10** Αὐτοῦ γὰρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ⁸ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

Once far, now near in Christ

11 Διό, μνημονεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτε⁹ τὰ ἔθνη ἐν σαρκί—οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς (ἐν σαρκὶ χειροποιήτου)—**12** ὅτι ἦτε ἐν¹⁰ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. **13** Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε¹¹ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ.

Two into one

14 Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον¹² τοῦ φραγμοῦ λύσας, **15** τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασιν καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ¹³ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον (ποιῶν εἰρήνην), **16** καὶ ἀποκαταλλάξῃ¹⁴ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ (ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ). **17** Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ἡμῖν,¹⁵ τοῖς μακρὰν καὶ¹⁶ τοῖς ἐγγύς, **18** ὅτι δι’ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα.

19 Ἄρα οὖν, οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ¹⁷ συμπολιταὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ

αυτον **NA** (2.5%) | two other variants (0.6%)

¹ τα *rell* | --- [5%] **TR**

² υμας *rell* | ημας [10%]

³ αμαρτιας **f³⁵** [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** | 1 υμων **ϕ⁴⁶ NB** [5%] **NU** | 1 εαυτων **A**

⁴ ημεν **f³⁵ A** [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ημεθα **ϕ⁴⁶ NB** [2%] **NU** | one other reading

⁵ τεκνα φυσει *rell* | ~ 21 **A** [9%] | 1 [1%]

⁶ τον υπερβαλλοντα πλουτον **f³⁵** (95.8%) **RP, HF, OC, TR, CP** | το υπερβαλλον πλουτος **ϕ⁴⁶ A, B** (2.7%) **NU** | omit whole verse or more **κ** (1.5%)

⁷ της **f³⁵ A** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **NB** [4%] **NU**

⁸ επι *rell* | επ [30%]

⁹ υμεις ποτε **f³⁵** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ~ 21 **ϕ⁴⁶ NA, B** [4%] **NU** | two other readings

¹⁰ εν **f³⁵ ϕ⁴⁶** [98%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **NA, B** [2%] **NU**

¹¹ εγγυς εγενηθητε **f³⁵** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ~ 21 (**ϕ⁴⁶**) **NA, B** [4%] **NU**

¹² μεσοτοιχον *rell* | μεσοτυχον [10%]

¹³ εαυτω **f³⁵** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | αυτω **ϕ⁴⁶ NA, B** [4%] **NU**

¹⁴ αποκαταλλαξη *rell* | αποκαταλλαξει [10%]

¹⁵ ημιν **f³⁵** [40%] | υμιν **ϕ⁴⁶ NA, B** [60%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU**

¹⁶ και **f³⁵** (93.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** | 1 ειρηνην **ϕ⁴⁶ NA, B** (6.3%) **NU** | --- (0.3%)

¹⁷ και **f³⁵** (93.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** | 1 ειρηνην **ϕ⁴⁶ NA, B** (6.3%) **NU** | --- (0.3%)

Θεοῦ, **20** ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος¹ ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.² **21** ἐν ᾧ πᾶσα³ οἰκοδομὴ, συναρμολογουμένη, αὖξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ. **22** ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι.

The ‘secret’ revealed to Paul

3:1 Τούτου χάριν ἐγώ, Παῦλος, ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ⁴ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν⁵—**2** εἶ γε⁶ ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, **3** ὅτι⁷ κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέν⁸ μοι τὸ μυστήριον (καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, **4** πρὸς ὃ δύνασθε, ἀναγινώσκοντες, νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ), **5** ὃ⁹ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν¹⁰ Πνεύματι.¹¹ **6** εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ¹² ἐν τῷ Χριστῷ¹³ διὰ τοῦ εὐαγγελίου, **7** οὗ ἐγενόμην¹⁴ διάκονος κατὰ τὴν δωρεάν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν¹⁵ μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

8 Ἐμοί, τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων¹⁶ ἁγίων, ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν¹⁷ τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον¹⁸ τοῦ Χριστοῦ, **9** καὶ φωτίσαι πάντας¹⁹ τίς ἡ οἰκονομία²⁰ τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.²¹ **10** ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, **11** κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων ἦν ἐποίησεν ἐν²² Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, **12** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ τὴν²³ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. **13** Διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν²⁴ ἐν ταῖς θλίψεσίν μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶν δόξα ὑμῶν.

Prayer

14 Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,²⁵ **15** ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, **16** ἵνα δῶῃ²⁶ ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον²⁷ τῆς δόξης αὐτοῦ· δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἕσσω ἄνθρωπον. **17** κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ

¹ οντος *rell* | οντως [10%]

² αυτου ιησου χριστου *F*³⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 132 A, B [3%] NU | του 3 *κ* [1%]

³ πασα *f*³⁵ *κ*B [95%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 η A, C [5%] TR

⁴ ησου *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶A, B, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *κ* [3%]

⁵ των εθνων *rell* | --- CP

⁶ ειγε *rell* | 1 και CP

⁷ οτι *f*³⁵ *κ*A, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *ϕ*⁴⁶B [1%]

⁸ εγνωρισεν *f*³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | εγνωρισθη *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [5%] NU

⁹ ο *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [95%] RP, HF, OC, NU | 1 εν [5%] TR, CP

¹⁰ εν *rell* | --- CP

¹¹ πνευματι *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [85%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 αγιω [15%] CP

¹² αυτου *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [3%] NU

¹³ τω χριστω *f*³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | 2 ησου *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [4%] NU

¹⁴ εγενομην *f*³⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP | εγενηθην *ϕ*⁴⁶*κ*A, B [4%] NU

¹⁵ την δοθεισαν *f*³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | της δοθεισης *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C, I [5%] NU

¹⁶ παντων *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [95%] RP, HF, CP [NU] | 1 των [5%] OC, TR (CP omits αγιων.)

¹⁷ εν *f*³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [2%] NU

¹⁸ τον ανεξιχνιαστον πλουτον *f*³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | το ανεξιχνιαστον πλουτος *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [2%] NU

¹⁹ παντας *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶B, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *κ*A [1%]

²⁰ οικονομια *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP | κοιωνια [10%] TR

²¹ δια ιησου χριστου *f*³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [4%] NU

²² εν *f*³⁵ *κ* [98%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 τω *ϕ*⁴⁶A, B, C [2%] NU

²³ την *f*³⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶*κ*A, B [2%] NU

²⁴ εκκακειν *f*³⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | εγκακειν (*ϕ*⁴⁶)*κ*(A, B) [2%] NU

²⁵ του κυριου ημων ιησου χριστου *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [3%] NU

²⁶ δωη *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | δω *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [3%] NU

²⁷ τον πλουτον *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | το πλουτος *ϕ*⁴⁶*κ*A, B, C [3%] NU

έρριζωμένοι και τεθεμελιωμένοι **18** ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι (σὺν πᾶσιν τοῖς ἁγίοις) τί τὸ πλάτος και μήκος και βάθος και ὕψος.¹ **19** γινῶναι τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ—ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ Πλήρωμα τοῦ Θεοῦ.

20 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, **21** αὐτῷ ἢ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ² ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Putting the theology into practice

Unity

4:1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγώ, ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, **2** μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης και πραότητος,³ μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, **3** σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. **4** Ἐν σῶμα και ἐν Πνεῦμα (καθὼς και ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν),⁴ **5** εἷς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, **6** εἷς Θεὸς και Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων και διὰ πάντων και ἐν πᾶσιν ἡμῖν.⁵

Building up the body

7 Ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἢ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. **8** Διὸ λέγει, «Ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, και⁶ ἔδωκεν δόματα τοῖς ἀνθρώποις.» **9** (Τὸ δὲ «ἀνέβη» τί ἐστὶν εἰ μὴ ὅτι και κατέβη πρῶτον⁷ εἰς τὰ κατώτερα μέρη⁸ τῆς γῆς; **10** Ὁ καταβὰς αὐτὸς ἐστὶν και ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.) **11** Και αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας και διδασκάλους, **12** πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, **13** μέχρι καταντήσομεν⁹ οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως και τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. **14** ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι και περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν¹⁰ τῆς πλάνης. **15** ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, ἀυξήσω-μεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός.¹¹ **16** ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα, συναρμολογού-μενον και συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἐνὸς ἐκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται¹² εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

Put away the old, put on the new

17 Τοῦτο οὖν, λέγω και μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ· μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν καθὼς και τὰ λοιπὰ¹³ ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦς αὐτῶν, **18** ἐσκοτισμένοι¹⁴ τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, **19** οἵτινες, ἀπηληγότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. **20** Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν—**21** εἶγε αὐτὸν ἠκούσατε και ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε (καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ). **22** ἀποθέσθαι ὑμᾶς, κατὰ τὴν προτέραν

¹ βάθος και ὕψος f³⁵ NA (93.9%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 321 ℱ⁴⁶B, C, I (5.8%) NU | two other variants (0.3%)

² ἐκκλησία f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 και ℱ⁴⁶NA, B, C [5%] NU

³ πραοτητος f³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP | πραυτητος NB, C [2%] NU

⁴ ὑμων *rell* | ἡμων CP

⁵ ἡμιν f³⁵ [90%] RP, HF, OC, CP | ὑμιν [5%] TR | --- ℱ⁴⁶NA, B, C [5%] NU

⁶ και f³⁵ B, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ℱ⁴⁶NA [3%] NU

⁷ πρῶτον f³⁵ B (96.3%) RP, HF, OC, TR, CP | πρῶτερον (0.7%) | --- (ℱ⁴⁶)NA, C, I (3%) NU

⁸ μερη f³⁵ NA, B, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- ℱ⁴⁶ [1%]

⁹ καταντησομεν f³⁵ [50%] CP | κατανησομεν ℱ⁴⁶NA, B, C [50%] RP, HF, OC, TR, NU

¹⁰ μεθοδειαν f³⁵ C [80%] RP, HF, OC, TR, NU | μεθοδιαν NB [20%] CP | μεθοδιας A | one other reading

¹¹ ο χριστος f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 2 NA, B, C [3%] NU | του χριστου ℱ⁴⁶

¹² ποιειται *rell* | ποιηται CP

¹³ λοιπα f³⁵ (91.8%) RP, HF, OC, TR, CP | --- ℱ⁴⁶NA, B, I (5.3%) NU | part of a long omission (2.8%)

¹⁴ ἐσκοτισμενοι f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐσκοτωμενοι ℱ^{46,49}NA, B, I [2%] NU

ἀναστροφὴν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον (τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης), **23** ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ὑμῶν, **24** καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.

Practical instruction

25 Διό, ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε¹ ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. **26** Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ² παροργισμῷ ὑμῶν, **27** μηδὲ³ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. **28** Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν,⁴ ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. **29** Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ'⁵ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν, τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. **30** Καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. **31** Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. **32** Γίνεσθε δὲ⁶ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοὶ, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ⁷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.⁸

Walk in love

5:1 Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά, **2** καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. **3** Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία⁹ ἢ¹⁰ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν (καθὼς πρέπει ἀγίοις). **4** καὶ αἰσχροῦτης καὶ μωρολογίας ἢ εὐτραπείας (τὰ οὐκ ἀνήκοντα),¹¹ ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. **5** Τοῦτο γὰρ ἴστε¹² γινώσκοντες ὅτι· πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης (ὅς¹³ ἐστὶν εἰδωλολάτρης), οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. **6** Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. **7** Μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν **8**—ἦτε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ.

Walk in light

Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε **9** (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος¹⁴ ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ), **10** δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. **11** Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. **12** (Τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχροῦν ἐστὶν καὶ λέγειν.) **13** Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγγόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦνται, πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστὶν. **14** Διὸ λέγει· «Ἐγείραι,¹⁵ ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοὶ ὁ Χριστός.»

Walk in wisdom

15 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς¹⁶ περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ' ὡς σοφοί, **16** ἐξαγοραζόμενοι

¹ λαλεῖτε *rell* | 1 την [10%]

² τῷ *f*³⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *ϕ*⁴⁹ *κ*A, B [1%]

³ μηδε *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B [85%] RP, HF, OC, CP, NU | μητε [15%] TR

⁴ το ἀγαθον ταις χερσιν *f*³⁵ (71.7%) RP, HF, OC, TR | 123 ιδιαις 4 (16%) CP | 12 εν 34 (2%) | ~ 3412 *ϕ*^{46,49} B, I (1.5%) | ~ 3 ιδιαις 412 *κ*A (7%) [NU] | 12 (0.8%) | four other variants (1%)

⁵ ἀλλ *rell* | ἀλλα B [1%] NU

⁶ δε *f*³⁵ *ϕ*⁴⁹ *κ*A [96%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *ϕ*⁴⁶ B [3%] | ουν [1%]

⁷ θεος εν χριστω *rell* | χριστος [2%] CP

⁸ υμιν *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ *κ*A [35%] TR, NU | ημιν *ϕ*⁴⁹ B [65%] RP, HF, OC, CP

⁹ πασα ακαθαρσια *f*³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B [3%] NU | 1 [1%]

¹⁰ η *rell* | και [10%]

¹¹ τα ουκ ανηκοντα *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | α 2 ανηκεν *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B [3%] NU

¹² ιστε *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B [30%] NU | εστε [70%] RP, HF, OC, TR, CP

¹³ ος *f*³⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ο *ϕ*⁴⁶ *κ*B [4%] NU

¹⁴ πνευματος *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ (94.2%) RP, HF, OC, TR, CP | φωτος *ϕ*⁴⁹ *κ*A, B, I (5.3%) NU | three other variants (0.5%)

¹⁵ εγειραι *f*³⁵ [80%] TR, CP | εγειρε *ϕ*⁴⁶ *κ*A, B [20%] RP, HF, OC, NU

¹⁶ πως ακριβως *f*³⁵ (A) [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 *ϕ*⁴⁶ *κ*B [3%] NU

τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. **17** Διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες¹ τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. **18** Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἔστιν ἀσωτία· ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν Πνεύματι, **19** λαλοῦντες ἑαυτοῖς² ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ³ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ· **20** εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, **21** ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ.⁴

Relationships within the home

About wives

5:22 Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε,⁵ ὡς τῷ Κυρίῳ, **23** ὅτι⁶ ἀνὴρ ἔστιν κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας—καὶ αὐτὸς ἔστιν⁷ Σωτὴρ τοῦ σώματος. **24** Ἄλλ⁸ ὡσπερ⁹ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις¹⁰ ἀνδράσιν ἐν παντί.

About husbands

25 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν¹¹ καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, **26** ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος· ἐν ῥήματι, **27** ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν¹² ἑαυτῷ—ἐνδοξον τὴν ἐκκλησίαν—μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ¹³ ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος. **28** Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες¹³ ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. **29** Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν· ἀλλὰ¹⁴ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος¹⁵ τὴν Ἐκκλησίαν **30**—ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.¹⁶ **31** «Ἄντι τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν¹⁷ πατέρα αὐτοῦ¹⁸ καὶ τὴν¹⁹ μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.» **32** Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς²⁰ τὴν Ἐκκλησίαν.

33 Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα·²¹ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἢ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

¹ συνιεντες f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | συνιετε P⁴⁶NA, B [3%] NU | συνιοντες [1%]

² εαυτοις f³⁵ NA [98%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 εν P⁴⁶B [2%] [NU]

³ ψαλλοντες εν τη καρδια f³⁵ (86.5%) RP, HF, OC, TR, CP | 234 (7.8%) | 134 P⁴⁶NB (0.8%) NU | 12 ταις καρδιας A (4.5%) | two other variants (0.3%)

⁴ θεου f³⁵ [70%] TR | χριστου P⁴⁶NA, B [30%] RP, HF, OC, CP, NU | ησου χριστου [0.5%] | one other reading

⁵ υποτασσεσθε f³⁵ (86.2%) RP, HF, OC, TR, CP | υποτασσεσθαι (3.5%) | υποτασσεσθωσαν NA, I (9.1%) | υποτασσεσθω (0.7%) | --- P⁴⁶B (alone) NU | one other variant (0.2%)

⁶ οτι f³⁵ P⁴⁶NA, B [85%] RP, HF, CP, NU | 1 ο [15%] OC, TR (OC is in small print.)

⁷ και αυτος εστιν f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 2 P⁴⁶NA, B, I^v, 048 [3%] NU

⁸ αλλ *rell* | αλλα B [1%] NU

⁹ οσπερ f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ως NA [3%] NU | οτι P⁴⁶ [1%] | --- B [1%]

¹⁰ ιδιοις f³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NB [2%] NU

¹¹ εαυτων f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, 048 [2%] NU | one other reading

¹² αυτην f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | αυτος P⁴⁶NA, B [3%] NU

¹³ οφειλουσιν οι ανδρες f³⁵ N [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 και 23 P⁴⁶B [3%] [NU] | ~ και 231 A, 048^v [2%]

¹⁴ αλλα f³⁵ A, B [60%] CP, NU | αλλ N [40%] RP, HF, OC, TR

¹⁵ κυριος f³⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP | χριστος P⁴⁶NA, B, 048 [20%] NU

¹⁶ εκ της σαρκος αυτου και εκ των οστεων αυτου f³⁵ (93.3%) RP, HF, OC, TR, CP | 12345789 (2.5%) | 56789 (0.5%) | --- P⁴⁶NA, B, 048 (2.3%) NU | six other variants (1.3%) (The omission is a not very difficult case of homoioteleuton.)

¹⁷ τον f³⁵ P⁴⁶NA, 048 [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B [1%]

¹⁸ αυτου f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NB [3%] NU

¹⁹ την f³⁵ P⁴⁶NA, 048 [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B [1%]

²⁰ εις f³⁵ P⁴⁶NA [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | --- B [15%]

²¹ καθ' ἕνα *rell* | καθ'ἕνα f³⁵ (I include this for the record and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional spelling. Since the shift from τ to θ is caused by aspiration, there is no ambiguity).

About children

6:1 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ,¹ τοῦτο γάρ ἐστιν δίκαιον. **2** «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα»—ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη² ἐν ἐπαγγελίᾳ—**3** «ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔση μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.» **4** Καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ'³ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

About slaves and masters

5 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα⁴ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότητι τῆς⁵ καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ· **6** μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλίαν,⁶ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ⁷ Χριστοῦ, ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, **7** μετ' εὐνοίας δουλεύοντες,⁸ τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, **8** εἰδότες ὅτι ὁ ἐάν τι ἕκαστος⁹ ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται¹⁰ παρὰ τοῦ¹¹ Κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.

9 Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν¹² ὁ Κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία¹³ οὐκ ἐστὶν παρ'¹⁴ αὐτῷ.

Spiritual warfare

6:10 Τὸ λοιπόν,¹⁵ ἀδελφοί μου,¹⁶ ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. **11** Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διαβόλου. **12** Ὅτι οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος¹⁷ τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. **13** Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι, στήναι.

14 Στήτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, **15** καὶ ὑποδησάμενοι¹⁸ τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· **16** ἐπὶ¹⁹ πᾶσιν, ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ²⁰ πεπυρωμένα σβέσαι· **17** καί, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθα²¹ καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστὶν ῥῆμα Θεοῦ· **18** διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο²² ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἀγίων—**19** καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ²³ λόγος, ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, **20** ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἀλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ

¹ ἐν κυρίῳ f³⁵ Ϝ⁴⁶NA,IV [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- B [1%]

² ἐντολὴ πρώτη rell | ~ 21 CP

³ ἀλλ rell | ἀλλα NA,B [2%] NU

⁴ κυριοὶς κατὰ σάρκα f³⁵ Ϝ⁴⁶ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 231 NA,B [5%] NU

⁵ τῆς f³⁵ Ϝ⁴⁶A,B [80%] RP,HF,OC,TR,NU | --- N [20%] CP

⁶ ὀφθαλμοδουλίαν f³⁵ [40%] OC,NU | ὀφθαλμοδουλείαν NA,B [60%] RP,HF,TR,CP

⁷ τοῦ f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | --- NA,B [5%] NU

⁸ δουλεύοντες f³⁵ [70%] TR | 1 ὡς NA,B [30%] RP,HF,OC,CP,NU

⁹ ὁ εἰάν τι ἕκαστος f³⁵ [91%] RP,OC,TR,CP | 234 [4%] HF | ~ 412 A [4%] | ~ 423 B,NU | two other readings N

¹⁰ κομιεῖται f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | κομισεῖται Ϝ⁴⁶NA,B [3%] NU

¹¹ τοῦ f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶NA,B [10%] NU

¹² ὑμῶν αὐτῶν f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR | ~ 2 καὶ 1 Ϝ⁴⁶A,B [4%] NU | ~ εαυτῶν καὶ 1 N [1%] | 1 καὶ 2 CP

¹³ προσωποληψία rell | προσωποληψία NA,B [2%] NU

¹⁴ παρ rell | ἐν [10%]

¹⁵ τὸ λοιπὸν f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | τοῦ λοιποῦ Ϝ⁴⁶NA,B,I [3%] NU

¹⁶ ἀδελφοί μου f³⁵ (88.8%) RP,HF,OC,TR,CP | 1 (A) (7.9%) | --- Ϝ⁴⁶NB,I (3.3%) NU

¹⁷ τοῦ αἰῶνος f³⁵ (97.2%) RP,HF,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶NA,B (2.8%) NU

¹⁸ ὑποδησάμενοι rell | ὑποδυσάμενοι [25%]

¹⁹ ἐπὶ f³⁵ A [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ἐν Ϝ⁴⁶NB [3%] NU

²⁰ τὰ f³⁵ NA [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶B [1%]

²¹ δεξασθα f³⁵ A [94%] RP,HF | δεξασθε Ϝ⁴⁶NB [5%] OC,TR,CP,NU | --- [1%]

²² τοῦτο f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- NA,B [3%] NU

²³ μοι δοθῇ f³⁵ A,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU | ~ 21 N | 1 δοθεῖ [5%] TR

παρρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι.

Closing greetings

6:21 Ἴνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς¹ τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει² Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν Κυρίῳ· **22** ὃν ἐπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο· ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέση τὰς καρδίας ὑμῶν.

23 Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

24 Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστόν, ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ἀμήν.^{3,4}

¹ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς **f**³⁵ B (83.4%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἰδῆτε 23 (4%) | ~ 231 I (9.3%) | ~ 23 ἰδῆτε **KA** (1.7%) | 1 **ϕ**⁴⁶ (0.8%) | five variants with ἡμεῖς (0.8%)

² ὑμῖν γνωρίσει **f**³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶ **KB** [5%] NU

³ ἀμήν **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **KA, B** [3%] NU

⁴ The citation of **f**³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 928, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f**³⁵ in Ephesians, as they stand, as were the exemplars of another ten. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Salutation

1:1 Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ πᾶσιν τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνους· **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

How Paul prays for them

3 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνεΐα ὑμῶν· **4** πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, **5** ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ² πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, **6** πεπορθῶς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις³ ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ **7** καθὼς ἐστὶν δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ ἐν⁵ τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου συγκοινωνοῦς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. **8** Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν⁶ ὁ Θεὸς ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγγνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁷

9 Καὶ τοῦτο προσεύχομαι· ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, **10** εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς⁸ καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, **11** πεπληρωμένοι καρπῶν⁹ δικαιοσύνης τῶν¹⁰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ.

News and instructions

By whatever means, Christ is preached

1:12 Γινώσκων δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου, ἐλήλυθεν· **13** ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὄλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν· **14** καὶ, τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ πεπορθῶτας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν, ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν.¹¹ **15** Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουν· **16** οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οὐχ ἀγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν ἐπιφέρειν¹² τοῖς δεσμοῖς μου, **17** οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κείμαι.¹³ **18** Τί γάρ; Πλήν¹⁴ παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω—ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι.

¹ ἰησου χριστου f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 κB [3%] NU

² απο f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 της Ϝ⁴⁶κA, B [3%] NU

³ αχρις f³⁵ [97%] HF, OC, TR, CP | αχρι κ(A)B [3%] RP, NU

⁴ ἰησου χριστου f³⁵ κA [65%] OC, TR | ~ 21 Ϝ⁴⁶B [35%] RP, HF, CP, NU

⁵ εν f³⁵ Ϝ⁴⁶κB [95%] RP, HF, OC, CP, NU | --- A [5%] TR

⁶ εστιν f³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶κB [2%] NU

⁷ ἰησου χριστου f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶κA, B [4%] NU

⁸ εἰλικρινεις f³⁵ [30%] | εἰλικρινεις *rell* (If the first half of the word is presumed to derive from 'sunlight' or 'sun', the aspiration follows naturally.)

⁹ καρπων f³⁵ (66%) RP, HF, OC, TR, CP | καρπον Ϝ⁴⁶κA, B, I, 048 (33.2%) NU | part of a large omission (0.8%) [homoioteleuton]

¹⁰ των f³⁵ (70%) RP, HF, OC, TR, CP | τον Ϝ⁴⁶κA, I, 048 (28%) NU | --- B (0.8%) | two other readings (0.3%) | part of a large omission (0.8%) [homoioteleuton]

¹¹ τον λογον λαλειν f³⁵ Ϝ⁴⁶ (73.7%) RP, HF, OC, TR, NU | ~ 312 (5%) | 12 του θεου 3 κA, B (15.8%) | 1 του θεου 23 (4%) (CP) | 123 του θεου (0.3%) | 12 κυριου 3 (0.3%) | four other readings (0.8%)

¹² επιφερειν f³⁵ (92.7%) RP, HF, OC, TR, CP | εγειρειν κA, B (4.8%) NU | επεγειρειν (1.5%) | three other readings (0.5%) | part of a large omission (0.5%) [homoioteleuton]

¹³ εξ εριθειας τον χριστον καταγγελλουσιν ουχ αγνωσ οιομενοι θλιψιν επιφερειν τοις δεσμοις μου οι δε εξ αγαπης ειδοτες οτι εις απολογιαν του ευαγγελιου κειμαι f³⁵ (88.9%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 16-24, 14-15, 1-13

Ϝ⁴⁶κA, B, 048 (9.6%) NU | two other readings (0.3%) | part of a large omission (1.2%) [homoioteleuton]

¹⁴ πλην f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 οτι Ϝ⁴⁶κA, 048 [4%] NU | οτι B

To live is Christ, to die is gain

19 Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν (διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ) **20** κατὰ τὴν παραδοκίαν¹ καὶ ἐλπίδα μου ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου **21**—ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. **22** Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἰρήσομαι οὐ γνωρίζω. **23** Συνέχομαι δὲ² ἐκ τῶν δύο· τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι (πολλῶ³ μᾶλλον κρεῖσσον) **24** τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν⁴ τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον, δι' ὑμᾶς. **25** Καὶ τοῦτο πεποιθώς, οἶδα ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ⁵ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, **26** ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοί, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

27 Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε ἀπὼν ἀκούσω⁶ τὰ περὶ ὑμῶν ὅτι στήκετε ἐν ἐνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθροῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, **28** καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων· ἥτις αὐτοῖς μὲν ἐστίν⁷ ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν⁸ δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ. **29** Ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, **30** τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἶδετε⁹ ἐν ἐμοὶ καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

About having the mind of Christ

2:1 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία Πνεύματος, εἴ τι¹⁰ σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, **2** πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν ἵνα τὸ αὐτὸ φρονήτε,¹¹ τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονοῦντες. **3** Μηδὲν κατὰ¹² ἐριθείαν ἢ¹³ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἠγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. **4** Μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε,¹⁴ ἀλλὰ καὶ¹⁵ τὸ¹⁶ ἑτέρων ἕκαστος.¹⁷

5 Τοῦτο γὰρ¹⁸ φρονεῖσθω¹⁹ ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **6** ὅς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, **7** ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. **8** Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου—θανάτου δὲ σταυροῦ. **9** Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ²⁰ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, **10** ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ—

¹ παραδοκίαν **f**³⁵ [25%] | αποκαταδοκίαν **NA,B** [74%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | παραδοσιν [1%] (The longer form is so far found only in Romans 8:19, not in pre-NT literature, whereas the shorter form occurs in earlier Greek. If the longer form were original, would medieval monks [Soden's hypothesis] be likely to introduce an earlier form?)

² δε **f**³⁵ **PA**⁴⁶**NA,B** [95%] **RP,HF,OC,CP,NU** | γαρ [5%] **TR**

³ πολλῶ **f**³⁵ **NA** [95%] **RP,HF,TR,CP** | 1 γαρ (**PA**⁴⁶)**A,B,C** [4%] **OC[NU]** | ποσω [1%] (**OC** is in small print.)

⁴ εν **f**³⁵ **PA**⁴⁶**B** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** | --- **NA,C** [10%]

⁵ συμπαραμενω **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | παραμενω **PA**⁴⁶**NA,B,C** [3%] **NU**

⁶ ακουσω **f**³⁵ **A,C** [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | ακουω **PA**⁴⁶(**NA**)**B** [3%] **NU**

⁷ αυτοις μεν εστιν **f**³⁵ (82.8%) **RP,HF,OC,TR,CP** | ~ 312 (9.6%) | ~ 31 **NA,B,C** (6.8%) **NU** | ~ 213 (0.3%) | two other readings (0.5%)

⁸ υμιν **f**³⁵ [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** | υμων **NA,B** [5%] **NU** | ημιν **C** [5%]

⁹ ειδατε **f**³⁵ **PA**⁴⁶**NA,B,C** [90%] **RP,HF,OC,CP,NU** | ιδατε [10%] **TR**

¹⁰ τι **f**³⁵ [35%] | τις **PA**⁴⁶**NA,B,C** [60%] **RP,HF,OC,CP,NU** | τινα [5%] **TR**

¹¹ φρονητε *rell* | φρονειτε [10%]

¹² κατα **f**³⁵ **PA**⁴⁶**A** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** | κατ **NA,B,C** [10%] **NU**

¹³ η **f**³⁵ [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | μηδε κατα **NA,B,C** [3%] **NU** | μηδε **PA**⁴⁶ [1%] | 1 κατα [1%] | one other reading

¹⁴ σκοπειτε **f**³⁵ [93%] **RP,HF,OC,TR,CP** | σκοπουντες **PA**⁴⁶**NA,B,C** [5%] **NU** | σκοπειτω [2%]

¹⁵ και **f**³⁵ **PA**⁴⁶**NA,B,C** [99%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** | --- **D** [1%]

¹⁶ το **f**³⁵ [40%] **CP** | τα **PA**⁴⁶**NA,B,C** [45%] **RP,HF,OC,TR,NU** | των [15%]

¹⁷ εκαστος **f**³⁵ **C** [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | εκαστοι **PA**⁴⁶**NA,B** [4%] **NU** | --- [1%]

¹⁸ γαρ **f**³⁵ **PA**⁴⁶ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA,B,C** [2%] **NU** | ουν [1%]

¹⁹ φρονεισθω **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | φρονειτε **PA**⁴⁶**NA,B,C** [3%] **NU**

²⁰ αυτω **f**³⁵ [98%] **RP,HF,OC,TR,CP** | 1 το **PA**⁴⁶**NA,B,C** [2%] **NU**

ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων—**11** καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται¹ ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.

Act like children of God

12 Ὡστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε² (μὴ ὡς³ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον ἀλλὰ⁴ νῦν πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου), μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε, **13** ὁ⁵ Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.

14 Πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν⁶ καὶ διαλογισμῶν, **15** ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα⁷ ἐν μέσῳ⁸ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, **16** λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἔκοπίασα. **17** Ἀλλ'⁹ εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. **18** Τὸ δ'¹⁰ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι.

About Timothy

19 Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γνοῦς τὰ περὶ ὑμῶν. **20** Οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει **21** (οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ¹¹ Χριστοῦ Ἰησοῦ).¹² **22** Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. **23** Τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω¹³ τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. **24** Πέποιθα δὲ ἐν Κυρίῳ ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι.

About Epaphroditus

25 Ἀναγκαῖον δὲ ἠγησάμην Ἐπαφρόδιτον, τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. **26** ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς,¹⁴ καὶ ἀδημονῶν διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησεν. **27** Καὶ γὰρ ἠσθένησεν, παραπλήσιον θανάτῳ,¹⁵ ἀλλ'¹⁶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν,¹⁷ οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπην¹⁸ σχῶ. **28** Σπουδαιότερως οὖν ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος¹⁹ ᾶ. **29** Προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, **30** ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ²⁰ μέχρι θανάτου ἠγγισεν, παραβουλεύσαμενος²¹ τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ²² τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρὸς με²³ λειτουργίας.

¹ ἐξομολογήσεται f³⁵ P⁴⁶KB [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ἐξομολογήσεται A,C [20%]

² υπηκουσατε *rell* | 1 μου CP

³ ως f³⁵ P⁴⁶KA,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU | --- B [10%] CP

⁴ ἀλλὰ *rell* | 1 καὶ CP

⁵ ο f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | --- KA,B,C [5%] NU

⁶ γογγυσμων f³⁵ P^{46v}KA,B,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU | οργης [10%] CP

⁷ αμωμητα f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | αμωμα P⁴⁶KA,B,C [3%] NU

⁸ εν μεσω f³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP | μεσον P⁴⁶KA,B,C [4%] NU

⁹ ἀλλ *rell* | ἀλλα A^v,B [1%] NU

¹⁰ δε f³⁵ A,C [97%] RP,HF,OC,TR | δε P⁴⁶KB [3%] CP,NU

¹¹ τα f³⁵ P⁴⁶KA,B,C [60%] RP,HF,OC,CP,NU | 1 του [40%] TR

¹² χριστου ιησου f³⁵ B [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 P⁴⁶KA,C [3%] NU

¹³ απιδω f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,TR,CP | αφιδω P⁴⁶KA,B [3%] NU

¹⁴ υμας f³⁵ (P⁴⁶)(B) [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | 1 ιδειν KA,C,I^v [25%]

¹⁵ θανατω *rell* | θανατου B [10%] OC

¹⁶ ἀλλ f³⁵ [80%] HF,OC,TR | ἀλλα KA,B,C [20%] RP,CP,NU

¹⁷ αυτον ηλεησεν f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 KA,B,C [5%] NU

¹⁸ λυπην f³⁵ KA,B,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU | λυπη [10%] TR

¹⁹ αλυποτερος *rell* | αλυπωτερος [15%]

²⁰ του χριστου f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | 2 P⁴⁶B [5%] NU | κυριου KA [4%] | --- C [1%] | one other reading

²¹ παραβουλευσαμενος f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,TR,CP | παραβουλευσαμενος P⁴⁶KA,B [3%] NU

²² πληρωση f³⁵ B [40%] CP | αναπληρωση P⁴⁶A,C [55%] RP,HF,OC,TR,NU | αναπληρωσει K [5%]

²³ με *rell* | εμε K [10%]

Paul's example

3:1 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ. Τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ¹ ἀσφαλές. **2** Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομὴν· **3** ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι Θεοῦ² λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες **4** (καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ³ ἐν σαρκί).

About Paul

Εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποισμένος ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον· **5** περιτομῆ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν,⁴ Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων· κατὰ νόμον, Φαρισαῖος· **6** κατὰ ζήλον,⁵ διώκων τὴν ἐκκλησίαν· κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος, ἄμεμπτος.

7 Ἀλλ'⁶ ἄτινα ἦν μοι⁷ κέρδη, ταῦτα ἤγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. **8** Ἀλλὰ μὲν οὖν⁸ καὶ ἠγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ⁹ τοῦ Κυρίου μου—δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην (καὶ ἠγοῦμαι σκύβαλα εἶναι),¹⁰ ἵνα Χριστὸν κερδήσω **9** καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει· **10** τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν¹¹ κοινωνίαν τῶν¹² παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος¹³ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, **11** εἴ πως καταστήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν¹⁴ νεκρῶν **12**—οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι· διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην¹⁵ ὑπὸ τοῦ¹⁶ Χριστοῦ Ἰησοῦ.¹⁷

13 Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐπω¹⁸ λογίζομαι κατελιγμένος, ἐν δέ· τὰ μὲν ὀπίσω¹⁹ ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, **14** κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ²⁰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Our citizenship is in Heaven

15 Ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἐτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. **16** Πλήν, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν.²¹

17 Συμμιμηταί μου γίνεσθε, ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. **18** Πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν—οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω—τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, **19** ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ²² θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν· οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. **20** Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει,

¹ το f³⁵ A' [40%] HF | --- Ϝ⁴⁶κΒ,C [60%] RP,OC,TR,CP,NU

² θεου f³⁵ κA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU | θεω [5%] TR | --- Ϝ⁴⁶

³ και rell | --- [10%]

⁴ βενιαμιν rell | βενιαμιν C [10%] | βενιαμειν κA,B [5%]

⁵ ζηλον f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ζηλος Ϝ⁴⁶κA,B,I [3%] NU

⁶ αλλ f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | αλλα B [2%] [NU] | --- Ϝ⁴⁶κA [3%]

⁷ ην μοι rell | ~ 21 B [10%]

⁸ ουν f³⁵ B [90%] RP,HF,CP | ουνγε Ϝ⁴⁶κA [10%] OC,TR,NU

⁹ χριστου ιησου f³⁵ Ϝ⁴⁶κ(B) [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ~ 21 A [20%]

¹⁰ ειναι f³⁵ A [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- κB [3%] NU

¹¹ την f³⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶κA,B [2%]

¹² των f³⁵ A [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- Ϝ⁴⁶κB [1%]

¹³ συμμορφουμενος f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | συμμορφιζομενος (κ)A [2%] NU | συμμορφιζομενος B | συνφορτειζομενος [1%] | --- Ϝ⁴⁶ omits whole phrase

¹⁴ των f³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP | την εκ Ϝ⁴⁶κA,B [3%] NU | 1 εκ [1%]

¹⁵ κατεληφθην rell | κατελημφθην κA,B [2%] NU

¹⁶ του f³⁵ [80%] RP,HF,OC,TR,CP | --- Ϝ⁴⁶κA,B,C [20%] NU

¹⁷ χριστου ιησου f³⁵ Ϝ⁴⁶κA [97%] RP,HF,OC,TR[NU] | ~ 21 [1%] | 1 B [2%] | ~ κυριου 21 CP

¹⁸ χριστου ιησου f³⁵ Ϝ⁴⁶κA [97%] RP,HF,OC,TR[NU] | ~ 21 [1%] | 1 B [2%] | ~ κυριου 21 CP

¹⁹ οπισω rell | οπισθεν [10%]

²⁰ επι f³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP | εις Ϝ^{16,46}κA,B,I [4%] NU

²¹ κανονι το αυτο φρονειν f³⁵ (91%) RP,HF,OC,TR,CP | ~ 2314 (6.3%) | 234 (1%) | --- Ϝ^{16,46}κA,B,Iv (1.7%) NU (Some 7% invert the order of στοιχειν and φρονειν.)

²² ο rell | --- CP

ἐξ οὗ καὶ σωτήρα ἀπεκδεχόμεθα, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· **21** ὃς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ¹ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξει ἑαυτῶ² τὰ πάντα.

4:1 Ὡστε, ἀδελφοί μου, ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητοί.

Concluding considerations

To individuals

4:2 Εὐοδιαν³ παρακαλῶ καὶ Συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ. **3** Ναί,⁴ ἐρωτῶ καὶ σέ, σύζυγε γνήσιε,⁵ συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθηλθάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν Βίβλῳ Ζωῆς.

Filling the mind with good things

4 Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. **5** Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ Κύριος ἐγγύς. **6** Μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντί, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας,⁶ τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρὸς τὸν Θεόν· **7** καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

8 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφροσύνη—εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος—ταῦτα λογίζεσθε. **9** Ἄ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἶδετε⁷ ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

Thanks for material support

10 Ἐχάρην δὲ ἐν Κυρίῳ μεγάλως ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε,⁸ ἠκαιρεῖσθε δέ. **11** Οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω, ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι. **12** Οἶδα καὶ⁹ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντί καὶ ἐν πᾶσιν μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. **13** Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.¹⁰ **14** Πλὴν¹¹ καλῶς ἐποίησατε συγκοινωνήσαντές μοι τῇ θλίψει.

15 Οἶδατε δὲ¹² καὶ ὑμεῖς, Φιλιππησίοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως¹³ εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. **16** Ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἄπαξ καὶ δίς, εἰς τὴν χρεῖαν μοι ἐπέμψατε. **17** Οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ¹⁴ ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. **18** Ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὁσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. **19** Ὁ δὲ Θεὸς μου πληρώσει¹⁵ πᾶσαν χρεῖαν ὑμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον¹⁶ αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

20 Τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹ εἰς το γενεσθαι αυτο f³⁵ (90.2%) RP, HF, OC, TR, CP | 123 αυτω (3.2%) | 123 αυτον (3.2%) | 123 (0.8%) | --- NA, B (2.5%) NU | one other reading (0.2%)

² εαυτω f³⁵ [80%] RP, HF, TR, CP | αυτω NA, B [20%] OC, NU

³ ευοδιαν f³⁵ NA, B [90%] RP, HF, OC, CP, NU | ευωδιαν [10%] TR

⁴ ναι f³⁵ P⁴⁶ NA, B [95%] RP, HF, OC, CP, NU | και [5%] TR

⁵ συζυγε γνησιε f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 (P⁴⁶) N(A)B [10%] NU

⁶ ευχαριστιας rell | ευχαριστειας [20%]

⁷ ειδατε f³⁵ NA, B [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ιδατε [30%]

⁸ εφρονειτε rell | φρονειτε CP

⁹ και f³⁵ P⁴⁶ NA, B [85%] RP, HF, OC, CP, NU | δε [15%] TR

¹⁰ χριστω f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, I [2%] NU

¹¹ πλην f³⁵ NA, B [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 και υμεις [10%]

¹² δε rell | --- P⁴⁶ [2%] CP

¹³ ληψεως rell | λημψεως NA, B [2%] NU

¹⁴ αλλ rell | αλλα A, B [1%] NU

¹⁵ πληρωσει rell | πληρωσαι [15%]

¹⁶ τον πλουτον f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | το πλουτος P⁴⁶ NA, B [2%] NU | του πλουτος [1%]

Sign-off

- 21 Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί.
 22 Ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.
 23 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου,¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων² ὑμῶν. Ἀμήν.^{3,4}

¹ κυρίου **f**³⁵ **NA**,**B** [85%] **RP**,**HF**,**OC**,**CP**,**NU** | 1 ημων **Ϟ**⁴⁶ [15%] **TR**

² παντων **f**³⁵ (90.9%) **RP**,**HF**,**OC**,**TR**,**CP** | του πνευματος **Ϟ**⁴⁶**NA**,**B** (9.1%) **NU**

³ αμην **f**³⁵ **Ϟ**⁴⁶**NA** [98%] **RP**,**HF**,**OC**,**TR**,**CP** | --- **B** [2%] **NU**

⁴ The citation of **f**³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1864, 1865 and 2554 are ‘perfect’ representatives of **f**³⁵ in Philippians, as they stand, as were the exemplars of another ten. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from TuT, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A27, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ

Salutation

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, **2** τοῖς ἐν Κολοσσαῖς² ἀγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.³

Building rapport

3 Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ⁴ Πατρὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι **4** (ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν⁵ εἰς πάντας τοὺς ἀγίους), **5** διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας **6** (τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ⁶ ἔστιν καρποφοροῦμενον καὶ αὐξανόμενον⁷ καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ), **7** καθὼς καὶ⁸ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ, τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστιν πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν⁹ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, **8** ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.

Christ preeminent

Walk worthily of the Lord

1:9 Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, **10** περιπατήσαι ὑμᾶς¹⁰ ἀξίως τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρεσκειαν,¹¹ ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν¹² τοῦ Θεοῦ· **11** ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν· **12** μετὰ χαρᾶς εὐχαριστοῦντες τῷ¹³ Πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς¹⁴ εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί· **13** ὅς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, **14** ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,¹⁵ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

¹ ἰησου χριστου **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [5%] NU

² κολοσσαῖς **f**³⁵ **κ**B [60%] CP, NU | κολασσαῖς **f**^{35pt} (**ϕ**⁴⁶A)I [40%] RP, HF, OC, TR (We have alternate spellings of a proper name, which is not a proper variant, since neither the identity nor the meaning is affected. Both spellings are early, and the Byzantine bulk is also divided. Either vowel will work, but to print a text a choice must be made. So far as I know, all printed Bibles have the 'ο', and I see no reason to create confusion. Most of the better family representatives have the 'ο'.)

³ καὶ κυρίου ἰησου χριστου **f**³⁵ **κ**A, C, I [80%] RP, HF, OC, TR, CP | --- B [20%] NU

⁴ καὶ **f**³⁵ **κ**A, I [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- B, C [2%] NU

⁵ τὴν **f**³⁵ (86.7%) RP, HF, OC, TR, CP | ἣν ἐχετε **κ**A, C (11.4%) NU | ἣν ἐχεται (1.2%) | --- B (0.7%)

⁶ καὶ **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [5%] NU

⁷ καὶ αὐξανόμενον **f**³⁵ **κ**A, B, C (48%) RP, HF, OC, CP, NU | --- (52%) TR (The omission could be an easy case of homoioteleuton.)

⁸ καὶ **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [5%] CP, NU

⁹ ὑμῶν **f**³⁵ C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἡμῶν **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B [10%]

¹⁰ ὑμᾶς **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [5%] NU

¹¹ ἀρεσκειαν *rell* | ἀρεσκίαν **κ**A, C [15%]

¹² εἰς τὴν ἐπίγνωσιν **f**³⁵ (90.5%) RP, HF, OC, TR, CP | τὴ ἐπίγνωσει **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C, I (4.6%) NU | ἐν τὴ ἐπίγνωσει (4.1%) | three other readings (0.7%)

¹³ τῷ **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [65%] RP, HF, TR, NU | 1 θεῷ καὶ [30%] OC, CP | 1 θεῷ **κ** [5%] (OC has small print.)

¹⁴ ἡμᾶς **f**³⁵ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ὑμᾶς **κ**B [3%] NU (The context is inclusive—first person.)

¹⁵ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ **f**³⁵ [60%] TR | --- **κ**A, B, C [40%] RP, HF, OC, CP, NU (The omission was presumably deliberate—one wonders why.)

The supremacy of Christ described

15 Ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης¹ κτίσεως, **16** ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα—τὰ² ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ³ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι—τὰ πάντα δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· **17** καὶ αὐτός ἐστιν πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν. **18** Καί, αὐτός ἐστιν ἡ⁴ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, **19** ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν⁵ πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι **20** καὶ δι’ αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ⁶ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ—δι’ αὐτοῦ,⁷ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐπὶ⁸ τοῖς οὐρανοῖς.

The truth applied

21 Καὶ ὑμᾶς (ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῆ διανοία ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς) **22** νυνὶ δὲ ἀποκατήλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ,⁹ παραστήσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ—**23** εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ¹⁰ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγώ, Παῦλος, διάκονος.

What Paul does and why he does it*Present everyone perfect in Christ*

1:24 Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασίν μου¹¹ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ¹² ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, **25** ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, **26** τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ¹³ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· **27** οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ¹⁴ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ¹⁵ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς¹⁶ ἐστὶν Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπίς τῆς δόξης· **28** ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον¹⁷ ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον¹⁸ τέλειον¹⁹ ἐν Χριστῷ·²⁰ **29** εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

¹ πάσης *rell* | 1 της [10%]

² τα **f**³⁵ A,C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**B [3%] NU

³ τα **f**³⁵ A,C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**B [3%] NU

⁴ η *rell* | --- [2%] CP

⁵ ευδοκησεν *rell* | ηυδοκησεν A [15%]

⁶ τα *rell* | --- CP

⁷ δι αυτου **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A, C, 048 [80%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B, I [20%] (The omission of the emphatic repetition is surely inferior.)

⁸ επι **f**³⁵ [50%] RP, HF, CP | εν **κ**A, B, C [50%] OC, TR, NU (The change to ‘in’ may have been unthinking, but is clearly inferior—beings and things that are an inherent part of Heaven don’t need ‘reconciling’.)

⁹ αυτου **f**³⁵ **κ**A [40%] | --- **ϕ**⁴⁶ **β**, C, I^v [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹⁰ τη **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [5%] NU

¹¹ μου **f**³⁵ [55%] OC, TR | --- **κ**A, B, C [45%] RP, HF, CP, NU (OC has small print.)

¹² ο *rell* | ος C [10%]

¹³ νυνι **f**³⁵ A [90%] RP, HF, OC, TR, CP | νυν **κ**B, C [10%] NU

¹⁴ τις ο **f**³⁵ **κ**C [40%] OC, TR | τι το **ϕ**⁴⁶ **α**, B [60%] RP, HF, CP, NU (In the context the masculine gender is correct—**ϕ**⁴⁶ **α**, B [4%] NU are consistent in that they go on to read ὁ ἐστὶν Χριστός, but not the [56%] RP, HF, CP.)

¹⁵ του *rell* | --- CP

¹⁶ ος **f**³⁵ **κ**C, I [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ο **ϕ**⁴⁶ **α**, B [4%] NU

¹⁷ παντα ανθρωπον *rell* | --- [10%] CP

¹⁸ παντα ανθρωπον **f**³⁵ **κ**A, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | --- [10%]

¹⁹ τελειον *rell* | --- CP

²⁰ χριστω **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A, B, C [40%] NU | 1 ιησου [60%] RP, HF, OC, TR, CP

A wealth of confident understanding

2:1 Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναί ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ¹ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ,² καὶ ὅσοι οὐχ ἐωράκασιν³ τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, **2** ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων⁴ ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον⁵ τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ⁶ Χριστοῦ, **3** ἐν ᾧ εἰσιν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς⁷ γνώσεως ἀπόκρυφοι.

4 Τοῦτο δὲ⁸ λέγω ἵνα μὴ τις⁹ ὑμᾶς παραλογίζεται ἐν πιθανολογίᾳ.¹⁰ **5** Εἰ γὰρ καὶ τῆ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν.

Christian responsibility

2:6 Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστόν, Ἰησοῦν τὸν Κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, **7** ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ¹¹ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ¹² ἐν εὐχαριστίᾳ.

Christ vs 'the world'

8 Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. **9** Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ Πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς, **10** καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας. **11** ἐν ᾧ καὶ περιετιμήθητε, περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν¹³ τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, **12** συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι.¹⁴ ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν¹⁵ νεκρῶν.

13 Καὶ ὑμᾶς, νεκροὺς ὄντας¹⁶ τοῖς παραπτώμασιν καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν—συνεζωποίησεν ὑμᾶς¹⁷ σὺν αὐτῷ· χαρισάμενος ἡμῖν¹⁸ πάντα τὰ παραπτώματα· **14** ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον (τοῖς δόγμασιν) ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἤρκεν¹⁹ ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· **15** ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

¹ περὶ f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ὑπερ ϳ⁴⁶κA, B, C [7%] NU

² λαοδικεῖα *rell* | λαοδικία κA, B, C [10%]

³ εωρακασιν f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP | εορακασιν [10%] | εωρακαν A, B [2%] | εορακαν ϳ⁴⁶κC [3%] NU

⁴ συμβιβασθέντων f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | συμβιβασθεντες (ϳ⁴⁶)κA, B(C) [4%] NU | συμβιβασθωσιν [1%]

⁵ παντα πλουτον f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | παν πλουτος ϳ⁴⁶κB [3%] NU | παν το πλουτος A, C [2%]

⁶ και πατρος και του f³⁵ (79.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 124 (12.9%) | 234 (1.8%) | 123 (0.7%) | 24 A, C (0.7%) | 23 (0.2%) | 2 κ, 048 (0.3%) | --- ϳ⁴⁶B (3%) NU | five other readings (0.8%)

⁷ της f³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ϳ⁴⁶κB, C [5%] NU

⁸ δε f³⁵ C, 048 [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ϳ⁴⁶κA, B [5%] NU

⁹ μη τις f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | μηδεις κA, B, C, 048 [5%] NU

¹⁰ πιθανολογια *rell* | πειθανολογια [2%] CP

¹¹ εν τη f³⁵ κ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 A, C, I [2%] | 2 B [3%] NU

¹² εν αυτη f³⁵ B, 048^v [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- κA, C, I^v [4%] NU | 1 αυτω D [1%]

¹³ των αμαρτιων f³⁵ (92.5%) RP, HF, OC, TR, CP | --- ϳ⁴⁶κA, B, C (7%) NU | omit longer stretches (0.5%) (Would not 'the body of the flesh', the reading of NU, be something of a tautology?)

¹⁴ βαπτισματι f³⁵ κA, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | βαπτισμω ϳ⁴⁶B [2%] NU

¹⁵ των f³⁵ B [70%] RP, HF, OC, TR | --- ϳ⁴⁶κA, C [30%] CP, NU

¹⁶ οντας f³⁵ κB [45%] | 1 εν ϳ⁴⁶A, C, 048 [55%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] (OC is in small print.)

¹⁷ υμας f³⁵ κA, C [65%] RP, HF, OC, CP, NU | ημας ϳ⁴⁶B [20%] | --- [15%] TR

¹⁸ ημιν f³⁵ κA, B, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | υμιν [30%] (some TRs)

¹⁹ ηρκεν f³⁵ ϳ⁴⁶κA, B, C [60%] RP, HF, TR, NU | ηρεν [40%] OC, CP

Don't be disqualified!

16 Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νομηνίας² ἢ σαββάτων, **17** ἃ ἔστιν σκιά τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα³ Χριστοῦ. **18** Μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβεύετω, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἐώρακεν⁴ ἐμβατεύων, εἰκῆ φυσιοῦμενος ὑπὸ τοῦ νοῦς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, **19** καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα, διὰ τῶν ἀφῶν⁵ καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον, αὖξει τὴν αὖξιν τοῦ Θεοῦ.

20 Εἰ οὖν ἀπεθάνετε⁶ σὺν⁷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί, ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ, δογματίζεσθε **21**—«Μὴ ἄψη, μηδὲ⁸ γεύση, μηδὲ θίγης» **22** (ἃ ἔστιν πάντα εἰς φθορὰν τῆ ἀποχρήσει) κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων; **23** Ἄτινά ἔστιν λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ⁹ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ¹⁰ ἀφειδία¹¹ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Things above vs things below

3:1 Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν, ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος. **2** τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, **3** ἀπεθάνετε γὰρ καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ¹² Θεῷ. **4** Ὄταν ὁ Χριστός φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν,¹³ τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν¹⁴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν ἣτις ἔστιν εἰδωλολατρία.¹⁵ **6** δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας,¹⁶ **7** ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς.¹⁷ **8** Νυνὶ δὲ ἀποθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα—ὀργὴν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογία—ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. **9** Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ **10** καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, **11** ὅπου οὐκ ἐνὶ Ἑλλήν καὶ Ἰουδαίος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ¹⁸ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν Χριστός.

Relationships among believers

12 Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἅγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ,¹⁹ χρησ-τότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα,²⁰ μακροθυμίαν. **13** ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ

¹ η ^f35 **NA,C,I** [98%] **RP,HF,OC,TR,CP** | καὶ ^ϕ46**B** [2%] **NU**

² νομηνίας *rell* | νεομηνίας **B** [2%] **NU**

³ σωμα ^f35 ^ϕ46 [95%] **RP,HF,OC,CP** | 1 του **NA,B,C** [5%] **TR,NU**

⁴ μὴ εώρακεν ^f35 (83.5%) **RP,HF,OC,TR,CP** | 1 εωρακεν **C** (12.3%) | 1 εωρακαμεν (1.7%) | 1 εωρακως (0.5%) | 1 εωρακατε (0.2%) | οὐκ 2 (0.3%) | 2 ^ϕ46**A** (0.5%) | εωρακεν **XB,I** (1%) **NU**

⁵ ἀφῶν *rell* | ἀφῶν [25%]

⁶ σὺν ἀπεθανετε ^f35 [80%] **OC,TR** | ~ 21 (**κ**) [5%] | 2 **A,B,C** [15%] **RP,HF,CP,NU**

⁷ σὺν ^f35 **NA,B,C** [95%] **RP,HF,CP,NU** | 1 τῷ [5%] **OC,TR**

⁸ μηδε ^f35 **NA,B,C** [90%] **RP,HF,OC,TR,NU** | μὴ [10%] **CP** (Twice.)

⁹ εθελοθρησκεια *rell* | εθελοθρησκια **κC** [10%] **OC,NU**

¹⁰ καὶ ^f35 **NA,C** [98%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** | --- ^ϕ46**B** [2%]

¹¹ ἀφειδία *rell* | ἀφειδεια [10%]

¹² τῷ ^f35 ^ϕ46**NA,B,C** [80%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | --- [20%]

¹³ ἡμῶν ^f35 **B** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** | ὑμῶν ^ϕ46**κC** [10%] **NU**

¹⁴ ὑμῶν ^f35 **A** [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- ^ϕ46**κB,C** [5%] **NU**

¹⁵ εἰδωλολατρία ^f35 (**C**) [55%] **OC,NU** | εἰδωλολατρεία **NA,B** [45%] **RP,HF,TR,CP**

¹⁶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας ^f35 **NA(C)I** [99%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** | --- ^ϕ46**B** [1%]

¹⁷ αὐτοῖς ^f35 048 [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | τουτοῖς ^ϕ46**NA,B,C,I** [3%] **NU**

¹⁸ τὰ ^f35 **B** [98%] **RP,HF,OC,TR,CP[NU]** | --- **NA,C** [2%]

¹⁹ οἰκτιρμοῦ ^f35 **NA,B,C** [80%] **RP,HF,OC,CP,NU** | οἰκτιρμῶν [20%] **TR**

²⁰ πραοτητα ^f35 [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | πραυτητα **NA,B,C** [3%] **NU**

χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινὰ ἔχη¹ μομφήν—καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς² ἐχαρίσατο ὑμῖν,³ οὕτως καὶ ὑμεῖς· **14** ἐπὶ πᾶσιν δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις⁴ ἐστὶν σύνδεσμος τῆς τελειότητος.

15 Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ⁵ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε.

16 Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ⁶ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ⁷ ὕμνοις καὶ⁸ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν⁹ χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ¹⁰ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.¹¹

17 Καὶ πᾶν ὃ τι¹² ἂν¹³ ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν¹⁴ ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι¹⁵ Κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ¹⁶ Πατρὶ δι' αὐτοῦ.

Household relationships

18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις¹⁷ ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν Κυρίῳ.

19 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς.

20 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα, τοῦτο γάρ ἐστὶν εὐάρεστον¹⁸ ἐν¹⁹ Κυρίῳ.

21 Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε²⁰ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν.

22 Οἱ δούλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις²¹ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ, φοβούμενοι τὸν Θεόν.²² **23** Καὶ πᾶν ὃ τι²³ ἐὰν²⁴ ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, **24** εἰδότες ὅτι²⁵ ἀπὸ Κυρίου λήψεσθε²⁶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ²⁷ Κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. **25** (Ὁ δὲ²⁸ ἀδικῶν κομμεῖται²⁹ ὃ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωποληψία.)³⁰

4:1 Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε,³¹ εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς

¹ εχη *rell* | εχει [10%] CP | εχητε [2%]

² χριστος **F**³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | κυριος **Ϟ**⁴⁶A, B, I [2%] NU | θεος **κ** [1%]

³ υμιν **F**³⁵ **κ**A, B [90%] RP, HF, OC, TR, NU | ημιν [10%] CP | ημας C

⁴ ητις **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ο A, B, C, 048 [2%] NU | ος **κ** [1%]

⁵ θεου **F**³⁵ (95.2%) RP, HF, OC, TR, CP | χριστου **κ**A, B, C, I (4.8%) NU

⁶ χριστου *rell* | θεου A, C [9%] | κυριου **κ**, I [1%]

⁷ και **F**³⁵ A^v, I^v [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **κ**B, C [3%] NU

⁸ και **F**³⁵ A, I^v [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **κ**B, C [3%] NU

⁹ εν **F**³⁵ **κ**A, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 τη **Ϟ**⁴⁶B [3%] [NU] | --- [2%]

¹⁰ τη καρδια **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ταις καρδιαις **Ϟ**⁴⁶**κ**A, B, C [5%] NU

¹¹ κυριω **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | θεω **Ϟ**^{46v}**κ**A, B, C [4%] NU

¹² οτι **f**³⁵ **κ**A, B, C [80%] RP, HF, OC, TR, NU | οτι [20%] CP

¹³ αν **f**³⁵ **κ**A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | εαν **Ϟ**⁴⁶B [3%] NU

¹⁴ εν *rell* | --- [10%]

¹⁵ ονοματι *rell* | 1 του [10%]

¹⁶ και **F**³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **Ϟ**^{46v}**κ**A, B, C [2%] NU

¹⁷ ιδιοις **f**³⁵ [80%] RP, HF, TR | --- **κ**A, B, C [19%] OC, CP, NU | υμων after ανδρασιν [1%]

¹⁸ εστιν ευαρεστον **F**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **κ**A, B, C [5%] NU

¹⁹ εν **f**³⁵ **κ**A, B, C [79%] RP, HF, CP, NU | τω [20%] OC, TR | --- [1%]

²⁰ ερεθιζετε **f**³⁵ **Ϟ**⁴⁶B (79.5%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | παροργιζετε (**κ**)A(C) (19.8%) | four other readings (0.7%)

²¹ οφθαλμοδουλαιας **f**³⁵ **κ**C [40%] OC | οφθαλμοδουλειαις [43%] RP, HF, TR, CP | οφθαλμοδουλια [10%] NU |

οφθαλμοδουλεια **Ϟ**⁴⁶A, B [5%] | οφθαλμοδουλειαι [2%]

²² θεον **F**³⁵ **Ϟ**⁴⁶ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | κυριον **κ**A, B, C, 048 [10%] NU

²³ και παν οτι **f**³⁵ (79.3%) RP, HF, OC, TR, CP | 123 (10.4%) | 234 (1.3%) | 134 (0.5%) | 23 (2.2%) | 12 οτε (0.8%) | 3

Ϟ⁴⁶**κ**A, B, C (4.7%) NU | four other readings (0.8%) (Perhaps some 20% evidently have οτι instead of οτι.)

²⁴ εαν **f**³⁵ **κ**A, B, C (79.9%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | αν **Ϟ**⁴⁶ (19.1%) | --- (1%)

²⁵ οτι *rell* | --- CP

²⁶ ληψεσθε **F**³⁵ **Ϟ**⁴⁶(A) [80%] RP, HF | αποληψεσθε (**κ**B, C^v) [20%] OC, TR (NU) | αποληψεσθαι CP | one other variant

²⁷ γαρ **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **Ϟ**⁴⁶**κ**A, B, C [5%] NU

²⁸ δε **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | γαρ **κ**A, B, C [5%] NU

²⁹ κομμειται **f**³⁵ **κ**A, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | κομισεται B [5%] NU

³⁰ προσωποληψια *rell* | προσωποληψια **κ**A, B, C [5%] NU

³¹ παρεχεσθε **F**³⁵ **κ**A, B [80%] RP, HF, OC, TR, NU | παρεχετε C [18%] CP | παρεσχεσθε [2%]

ἔχετε Κύριον ἐν οὐρανοῖς.¹

Redeem the time

2 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, 3 προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ² ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλήσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ (δι' ὃ³ καὶ δέδεμαι), 4 ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλήσαι. 5 Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἕξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. 6 Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.

Concluding remarks

4:7 Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίζει ὑμῖν Τυχικός, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν Κυρίῳ, 8 ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶ⁴ τὰ περὶ ὑμῶν⁵ καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, 9 σὺν Ὀνησίμῳ, τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν γνωριοῦσιν⁶ τὰ ὧδε.⁷

10 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος, ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα (περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολὰς· ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς δέξασθε αὐτόν), 11 καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰούστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς οὗτοι μόνον συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.

12 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς, ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ,⁸ πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στήτε⁹ τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι¹⁰ ἐν παντὶ θελήματι τοῦ Θεοῦ.

13 Μαρ-τυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν¹¹ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει.

14 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς, ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ Δημᾶς. 15 Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ¹² ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ¹³ ἐκκλησίαν.

16 Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέῳ¹⁴ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε.

17 Καὶ εἶπατε Ἀρχίπῳ, «Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς.»

Sign-off

18 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρί· Παύλου. Μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{15,16}

¹ ουρανοῖς f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ουρανῶ ἁA, B, C, I [3%] NU

² ανοίξη *rell* | I και CP

³ δι ὃ *rell* | διο [20%]

⁴ γνῶ f³⁵ ρ⁴⁶C (87.6%) RP, HF, OC, TR, CP | γνωτε ἁA, B, 048 (10.9%) NU | γνωται (1%) | --- (0.5%)

⁵ ὑμῶν f³⁵ ρ⁴⁶NC (88.1%) RP, HF, OC, TR, CP | ἡμῶν A, B, 048 (11.4%) NU | --- (0.5%)

⁶ γνωριοῦσιν f³⁵ ἁA, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | γνωρισουσιν ρ⁴⁶B [3%] NU

⁷ ὧδε *rell* | ὦδε f³⁵ [40%] (I include this information for the record, and so as not to lose sight of it; since there is no contrast in meaning here, and I am not aware that the Autographs contained 'breathing' marks, I stay with the conventional spelling. However, it may be noted that the difference between ὦ δε and ὧδε would be indistinct in most MSS; the simple expedient reflected in f³⁵ resolves the ambiguity.)

⁸ χριστου f³⁵ ρ⁴⁶ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | I ησου ἁA, B, I [4%] [NU] | ησου I C [1%]

⁹ στητε f³⁵ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | σταθητε ἁB [1%] NU | ητε I [2%]

¹⁰ πεπληρωμενοι f³⁵ ρ⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | πεπληροφορημενοι ἁA, B, C [3%] NU

¹¹ ζηλον πολυν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2 πονον ἁA, B, C [4%] NU | four other readings [1%]

¹² λαοδικεα *rell* | λαοδικια ἁA, C [10%]

¹³ αυτου f³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | αυτων ἁA, C [6%] | αυτης B [1%] NU | --- [1%]

¹⁴ λαοδικεων f³⁵ B [85%] HF, OC, TR, NU | λαοδικαιων ἁA, C [15%] RP, CP

¹⁵ αμην f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ἁA, B, C, 048 [5%] NU

¹⁶ The citation of f³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 444, 1732, 1864, 2554 and 2723 are 'perfect' representatives of f³⁵ in Colossians, as they stand, as were the exemplars of another eight. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem,

Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α΄

Opening considerations

Greeting

1:1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹

The Thessalonians are praised

2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνεῖαν ὑμῶν² ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσ-ευχῶν ἡμῶν, **3** ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, **4** εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ³ Θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν.

They became examples

5 Ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν⁴ Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ ἐν⁵ πληροφορίᾳ πολλῇ (καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν ἐν⁶ ὑμῖν δι' ὑμᾶς). **6** Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ Κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου, **7** ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους⁷ πᾶσιν τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ⁸ Ἀχαΐᾳ. **8** Ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ⁹ Ἀχαΐᾳ ἀλλὰ καὶ¹⁰ ἐν παντὶ τόπῳ—ἡ πίστις ὑμῶν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελέλυθεν, ὥστε μὴ χρεῖαν ἡμᾶς ἔχειν¹¹ λαλεῖν τι.

Their hope

9 Αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν¹² ἀπαγγέλλουσιν¹³ ὁποῖαν εἴσοδον ἔσχομεν¹⁴ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, **10** καὶ ἀναμένειν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν (ὃν ἠγείρεν ἐκ τῶν¹⁵ νεκρῶν)—Ἰησοῦν, τὸν ρυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ¹⁶ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Paul's ministry in Thessalonica

2:1 Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν. **2** Ἀλλά,¹⁷ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγῶνι. **3** Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε¹⁸ ἐν δόλῳ, **4** ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσαμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ

¹ ἀπο θεου πατρος ημων και κυριου ιησου χριστου f³⁵ NA,I (85.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 1235678 (3.9%) | 123 υμων 5678 (1.3%) | ~ 12356478 (1.2%) | --- B (7.5%) NU | two other readings (0.5%)

² υμων f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, I [5%] NU

³ υπο f³⁵ B [80%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 του NA, C [20%] [NU]

⁴ εν rell | --- [20%] CP

⁵ εν f³⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- NB [2%]

⁶ εν f³⁵ B [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- NA, C, 048 [5%]

⁷ τυπους f³⁵ NA, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | τυπον B [5%] NU

⁸ και f³⁵ [40%] CP | 1 τη [30%] RP, HF, TR | 1 εν τη NA, B, C [30%] OC, NU (OC has εν in small print.)

⁹ εν τη f³⁵ NC [80%] RP, HF, OC, CP [NU] | 2 [5%] | --- B [15%] TR | A omits whole clause

¹⁰ αλλα και f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | αλλ (N)A, B, C [10%] NU

¹¹ ημας εχειν f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR | ~ 21 NA, C [15%] CP, NU | ~ 2 υμας B

¹² υμων f³⁵ B [40%] | ημων NA, C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹³ απαγγελουσιν rell | απαγγελοουσιν [15%]

¹⁴ εσχομεν f³⁵ NA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | εχομεν [5%] TR

¹⁵ των f³⁵ NB, I [95%] RP, HF, OC [NU] | --- P^{46v}A, C [5%] TR, CP

¹⁶ απο f³⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP | εκ NA, B [4%] NU

¹⁷ αλλα f³⁵ NA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 και [5%] TR

¹⁸ ουτε f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ουδε NA, B, C [5%] NU

πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἄνθρωποις ἀρέσκοντες ἀλλὰ τῷ¹ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. **5** Οὕτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας (Θεὸς μάρτυς), **6** οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν (οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπὸ² ἄλλων)—δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, **7** ἀλλ'³ ἐγενήθημεν ἥπιοι⁴ ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν⁵ τροφὸς θάλπη⁶ τὰ ἐαυτῆς τέκνα.

Paul's devotion to them

8 Οὕτως ἰμειρόμενοι⁷ ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ τὰς ἐαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν⁸ γεγένησθε.⁹ **9** Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον¹⁰ ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον,¹¹ νυκτὸς γὰρ¹² καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ.

10 Ὑμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ Θεός, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. **11** καθάπερ οἴδατε ὡς ἓνα ἕκαστον ὑμῶν ὡς πατὴρ τέκνα ἐαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι, **12** καὶ μαρτυρόμενοι¹³ εἰς τὸ περιπατῆσαι¹⁴ ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἐαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

Their conversion

13 Διὰ¹⁵ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων ἀλλὰ, καθὼς ἐστὶν ἀληθῶς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. **14** Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ¹⁶ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων **15** (τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτείναντων Ἰησοῦν καὶ τοὺς ἰδίους¹⁷ προφήτας, καὶ ἡμᾶς¹⁸ ἐκδιωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, **16** κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν—εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε. Ἐφθασεν δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος).

Paul's concern for the Thessalonians

A sense of bereavement

2:17 Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας (προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ) περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. **18** (Διὸ¹⁹ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς—ἐγὼ μὲν, Παῦλος, καὶ ἄπαξ καὶ δῖς—καὶ ἐνέκομεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς.) **19** Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπίς ἢ χαρὰ ἢ στέφανος καυχήσεως; Ἡ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν

¹ τῷ f³⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ἄB, C [4%] NU

² ἀπο f³⁵ [95%] RP, HF, OC, CP | ἀπ ἄA, B, C [5%] TR, NU

³ ἀλλ rell | ἀλλα ἄB [1%] NU | --- [4%]

⁴ ἥπιοι f³⁵ A (87.5%) RP, HF, OC, TR, CP | ὡς 1 (1%) | νηπιοι P⁶⁵ ἄB, C, I (10.8%) NU | four other readings (0.7%)

⁵ ἀν f³⁵ ἄA [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐαν B, C [10%] NU

⁶ θάλπη rell | θαλπει [15%]

⁷ ἰμειρομενοι f³⁵ [60%] TR, CP | ὀμειρομενοι ἄA, B, C [30%] RP, HF, OC, NU | ὀμηρομενοι [5%] | ὀμηρωμενοι [5%] (ἰμειρω was apparently much more widely used in classical times than ὀμειρομαι; why would medieval monks revert to a classical form?)

⁸ ἡμιν rell | ἡμων [10%] CP

⁹ γεγενησθε f³⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐγενηθητε ἄA, B, C, I' [25%] NU | ἐγενεσθε [5%]

¹⁰ τὸν κόπον rell | τῶν κόπων [10%]

¹¹ τὸν μόχθον rell | τῶν μόχθων [10%]

¹² γὰρ f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ἄA, B [10%] NU

¹³ καὶ μαρτυρομενοι f³⁵ ἄB [70%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 μαρτυρουμενοι [30%] TR | --- A

¹⁴ περιπατησαι f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | περιπατειν ἄA, B [5%] NU

¹⁵ δια f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | καὶ 1 ἄA, B [4%] NU

¹⁶ τα αὐτα f³⁵ ἄB [97%] RP, HF, OC, CP, NU | ταυτα A [3%] TR

¹⁷ ἰδιους f³⁵ (94.3%) RP, HF, OC, TR, CP | --- ἄA, B, I (5.2%) NU | three other variants (0.5%)

¹⁸ ἡμας f³⁵ ἄA, B [95%] RP, HF, OC, CP, NU | υμας [5%] TR (Not all TRs have the 2nd person.)

¹⁹ διο f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | διοτι ἄA, B [7%] NU

Ἰησοῦ¹ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; **20** Ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ² χαρά.

Concern leads to action

3:1 Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι **2** καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ διάκονον τοῦ Θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν³ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς⁴ περὶ⁵ τῆς πίστεως ὑμῶν, **3** τὸ⁶ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσιν ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἶδατε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. **4** Καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν προελέγομεν ὑμῖν ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι· καθὼς καὶ ἐγένετο, καὶ οἶδατε. **5** Διὰ τοῦτο καγὼ, μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μὴ πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.

6 Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνεϊαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς **7**—διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ⁷ ἡμῶν διὰ τῆς ὑμῶν⁸ πίστεως· **8** ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε⁹ ἐν Κυρίῳ.

Paul's desire to go to them

9 Τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ Θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ἧ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· **10** νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν;

11 Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς¹⁰ κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. **12** Ὑμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, **13** εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους¹¹ ἐν ἀγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹² μετὰ πάντων τῶν ἀγίων αὐτοῦ.¹³

Holiness pleases God

4:1 Τὸ¹⁴ λοιπὸν οὖν,¹⁵ ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ·¹⁶ καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν Θεῷ,¹⁷ ἵνα περισσεύητε μᾶλλον **2**—οἶδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Sanctified sex

3 Τοῦτο γὰρ ἐστὶν θέλημα τοῦ¹⁸ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν· ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· **4** εἰδέναί ἐκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκευὸς κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, **5** μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας (καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν)· **6** τὸ μὴ υπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγ-

¹ ἰησου f³⁵ NA,B [50%] RP,HF,NU | 1 χριστου [50%] OC,TR,CP (OC has small print.)

² η rell | --- N [10%] OC,CP

³ διακονον του θεου και συνεργον ημων f³⁵ (94.6%) RP,HF,OC,TR,CP | 12345 υμων (0.7%) | 123 NA (3.1%) | ~ 523 (0.3%) NU | 5 B (0.3%) | five other readings (1%)

⁴ υμας f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | --- NA,B,I [10%] NU

⁵ περι f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | υπερ NA,B [10%] NU

⁶ το f³⁵ NA,B [85%] RP,HF,OC,CP,NU | τω [10%] TR | του [5%]

⁷ θλιψει και αναγκη f³⁵ [92%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 321 NA,B [8%] NU

⁸ υμων rell | ημων CP

⁹ στηκητε f³⁵ N [40%] OC,TR,CP | στηκετε A,B [60%] RP,HF,NU

¹⁰ χριστος f³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP | --- NA,B [4%] NU

¹¹ αμεμπτους rell | αμεμπτως B [10%]

¹² χριστου f³⁵ [80%] RP,HF,OC,TR,CP | --- NA,B [20%] NU (Soden lists Kⁱ for the omission, but is in error.)

¹³ αυτου f³⁵ B [96%] RP,HF,OC,TR,CP | 1 αμην NA [4%] [NU]

¹⁴ το f³⁵ [50%] OC,TR,CP | --- NA,B [50%] RP,HF,NU

¹⁵ ουν rell | --- B [20%]

¹⁶ ἰησου f³⁵ NA [94%] RP,HF,OC,TR,CP | 1 ινα B [6%] NU

¹⁷ θεω f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | 1 καθως και περιπατειτε NA,B [10%] NU

¹⁸ του rell | --- [10%]

ματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ¹ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν² ὑμῖν³ καὶ διεμαρτυράμεθα.⁴ **7** Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς⁵ ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσία, ἀλλ' ἐν ἀγιασμῷ. **8** Τοιγαροῦν, ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ ἀλλὰ τὸν Θεόν, τὸν καὶ⁶ δόντα⁷ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον εἰς ὑμᾶς.⁸

An impressive life style

9 Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρεῖαν ἔχετε⁹ γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ¹⁰ θεοδίδακτοὶ ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, **10** καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφούς τοὺς¹¹ ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον, **11** καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις¹² χερσὶν ὑμῶν (καθὼς ὑμῖν παρηγγεῖλαμεν), **12** ἵνα περιπατῆτε¹³ εὐσημῶνως πρὸς τοὺς ἕξω, καὶ μηδενὸς χρεῖαν ἔχητε.

Christ's second coming

The Rapture

4:13 Οὐ θέλομεν¹⁴ δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων,¹⁵ ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. **14** Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. **15** Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας. **16** ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος—ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ—καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. **17** ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Καὶ οὕτως πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα. **18** Ὡστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

The Day of the Lord

5:1 Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρεῖαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. **2** αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἶδατε ὅτι ἡ¹⁶ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. **3** Ὅταν γὰρ¹⁷ λέγωσιν, «Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια,» τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὥδιν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν.

Live as sons of light

4 Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστε ἐν σκότει ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ. **5** Πάντες¹⁸ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν νυκτός, οὐδὲ σκότους. **6** Ἄρα οὖν, μὴ καθεύ-

¹ ο f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B [2%] NU

² προείπομεν f³⁵ [75%] RP, OC, CP | προειπαμεν NA, B [25%] HF, TR, NU

³ υμιν *rell* | ημιν CP

⁴ διεμαρτυραμεθα *rell* | διεμαρτυρομεθα [40%]

⁵ ημας f³⁵ NA, B [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | υμας [10%]

⁶ και f³⁵ N [85%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- A, B, I [15%]

⁷ δοντα f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | διδοντα NB, I [3%] NU

⁸ υμας f³⁵ NB [96%] RP, HF, OC, NU | ημας A [4%] TR, CP

⁹ εχετε f³⁵ NA [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εχομεν [10%] | ειχομεν B, I

¹⁰ γαρ f³⁵ [30%] | 1 υμεις NA, B [70%] RP, HF, OC, TR, CP, N

¹¹ τους f³⁵ B [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- NA [3%]

¹² ιδιαις f³⁵ NA [93%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B [7%]

¹³ περιπατητε *rell* | περιπατετε [10%] CP

¹⁴ θελομεν f³⁵ NA, B [95%] RP, HF, OC, CP, NU | θελω [5%] TR

¹⁵ κεκοιμημενων f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | κοιμωμενων NA, B [3%] NU

¹⁶ η f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NB [3%] NU

¹⁷ γαρ f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA [2%] NU | δε B [3%]

¹⁸ παντες f³⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 γαρ NA, B [30%] NU

δωμεν,¹ ὡς καὶ² οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν· **7** οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθύουσιν· **8** ἡμεῖς³ δὲ ἡμέρας ὄντες⁴ νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. **9** Ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν ἀλλ'⁵ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **10** τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν⁶ εἴτε καθεύδομεν⁷ ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. **11** Διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους καὶ οἰκοδομεῖτε εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.

Concluding instructions

Esteem spiritual leaders

5:12 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, **13** καὶ ἠγεῖσθαι⁸ αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς.⁹

A variety of instructions

14 Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί· νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. **15** Ὅρατε μὴ τις κακὸν ἀντι κακοῦ τινι ἀποδῶ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ¹⁰ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. **16** Πάντοτε χαίρετε· **17** ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· **18** ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε, τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. **19** Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε· **20** προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε, **21** πάντα δὲ¹¹ δοκιμάζετε·¹² τὸ καλὸν κατέχετε. **22** Ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε.

Complete sanctification

23 Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθεῖν. **24** Πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.¹³

Farewell

25 Ἀδελφοί, προσεύχεσθε¹⁴ περὶ ἡμῶν. **26** Ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφούς πάντας ἐν φιλήματι ἀγίῳ. **27** Ὁρκίζω¹⁵ ὑμᾶς τὸν Κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσιν τοῖς ἀγίοις ἀδελφοῖς.¹⁶ **28** Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{17,18}

¹ καθευδωμεν *rell* | καθευδομεν [10%]

² καὶ **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **KA, B** [3%] NU

³ ημεῖς *rell* | υμεῖς [1%] OC

⁴ ὄντες **f**³⁵ **KA, B** [88%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 υιοι [12%] CP

⁵ ἀλλ *rell* | ἀλλα **KB** [3%] NU

⁶ γρηγορομεν **f**³⁵ [55%] | γρηγορωμεν **KA, B** [45%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁷ καθευδομεν **f**³⁵ [70%] | καθευδωμεν **KA, B** [30%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

⁸ ἠγεισθαι **f**³⁵ **KA** [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἠγεισθε **B** [35%]

⁹ εαυτοις **f**³⁵ **A, B** [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | αυτοις **ϕ**³⁰**X** [30%]

¹⁰ καὶ **f**³⁵ **ϕ**³⁰**B** [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- **KA** [5%]

¹¹ δε **f**³⁵ **B** [70%] RP, HF, OC, NU | --- **KA** [30%] TR, CP

¹² δοκιμαζετε **f**³⁵ **KA, B** [60%] RP, HF, OC, TR, NU | δοκιμαζοντες [40%] CP

¹³ ποιησει **f**³⁵ **KA, B** [85%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 την ελπιδα υμων βεβαιαν [15%] CP

¹⁴ προσευχεσθε **f**³⁵ **KA, IV** [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 καὶ **ϕ**³⁰**B** [5%] [NU]

¹⁵ ὀρκιζω **f**³⁵ **X** [85%] RP, HF, OC, TR, CP | ὀρκιζω [10%] | ἐνορκιζω **ϕ**⁴⁶**A, B** [5%] NU

¹⁶ αγιοις αδελφοις **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**A** (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 (4.9%) | 2 **KB** (5.5%) NU (One variant could be an easy case of homoioteleuton, and the other a not very difficult case of homoiarcton.)

¹⁷ αμην **f**³⁵ **KA** [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **B** [3%] NU

¹⁸ The citation of **f**³⁵ is based on thirty-nine MSS—18, 35, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1250, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 824, 928, 1855, 1864 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f**³⁵ in 1 Thessalonians, as they stand, as were the exemplars of another eleven. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries],

Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β΄

Opening Considerations

Greeting

1:1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν¹ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Commendation and encouragement

3 Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἐνὸς ἐκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους· **4** ὥστε ἡμᾶς αὐτοῦς² ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι³ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε **5** —ἐνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε· **6** εἵπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν, **7** καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις, ἄνεσιν (μεθ' ἡμῶν) ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ⁴ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμει αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός, **8** διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν⁵ Θεὸν καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁶ **9** οἵτινες δίκην τίσουσιν· ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ⁷ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, **10** ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς πιστεύουσιν⁸ (ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς)· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

A model prayer

11 Εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιῶσῃ τῆς κλήσεως ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης⁹ καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, **12** ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁰ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

The Day of Christ

2:1 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, **2** εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοῦς μήτε¹¹ θροεῖσθαι,¹² μήτε διὰ¹³ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ.¹⁴

The man of sin

3 Μὴ τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ

¹ ἡμων f³⁵ NA,I [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] | --- B [2%]

² ημας αυτους f³⁵ A [96%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 NB [3%] NU | 1 [1%]

³ καυχασθαι f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | εκκαυχασθαι N(A,B) [3%] NU

⁴ ησου rell | 1 χριστου [10%] CP

⁵ ειδοσιν f³⁵ NA,B [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | 1 τον [30%]

⁶ χριστου f³⁵ NA [60%] HF,OC,TR,CP | --- B [40%] RP,NU (OC uses small print.)

⁷ του rell | --- [10%] CP

⁸ πιστευσασιν f³⁵ NA,B [93%] RP,HF,OC,CP,NU | πιστευουσιν [7%] TR

⁹ αγαθωσυνης rell | αγαθοσυνης [30%]

¹⁰ χριστου f³⁵ A [45%] OC,TR,CP | --- NB [55%] RP,HF,NU (OC uses small print.)

¹¹ μητε f³⁵ [94%] RP,HF,OC,TR,CP | μηδε NA,B [5%] NU | μηποτε [1%]

¹² θροεισθαι rell | θροεισθε [10%]

¹³ δια rell | 1 του [10%] OC (The addition of the article presumably makes the reference be to the Holy Spirit, which is clearly wrong here.)

¹⁴ χριστου f³⁵ [85%] RP,HF,OC,TR,CP | κυριου NA,B [15%] NU (Might this be a doctrinally motivated variant?)

ἀποκαλυφθῆ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας,¹ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, **4** ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσει,² ἀποδεικνύντα³ ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶν Θεός. **5** (Οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν;)

The Restrainer

6 Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ⁴ καιρῷ. **7** Τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας· μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται. **8** Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος⁵ ἀναλώσει⁶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· **9** οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους, **10** καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς⁷ ἀδικίας ἐν⁸ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς.

Believing 'the lie'

11 Καί, διὰ τοῦτο πέμψει⁹ αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτούς τῷ ψεύδει, **12** ἵνα κριθῶσιν πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν¹⁰ τῇ ἀδικίᾳ.

To be Saved is Different

2:13 Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι εἴλετο¹¹ ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς,¹² εἰς σωτηρίαν, ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας, **14** εἰς ὃ¹³ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

15 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν.

Another model prayer

16 Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ὁ¹⁴ Θεὸς καὶ¹⁵ Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς¹⁶ καὶ δούς¹⁷ παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν, ἐν χάριτι, **17** παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίζαι ὑμᾶς¹⁸ ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ¹⁹ ἀγαθῷ.

A request for prayer

3:1 Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τρέχη καὶ δοξάζεται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, **2** καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ

¹ ἀμαρτίας f³⁵ A (93.8%) RP, HF, OC, TR, CP | ἀνομίας NB (5.4%) NU | long omissions (0.8%)

² ὡς θεὸν καθίσει f³⁵ (82.3%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 312 (8.2%) | 3 NA, B (9.2%) NU | two other variants (0.3%) (Scattered around the variants, 4.9% have καθίσει.)

³ ἀποδεικνύντα f³⁵ NB [88%] RP, HF, OC, TR, NU | ἀποδεικνύοντα (A) [12%] CP

⁴ ἑαυτοῦ f³⁵ B [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | αὐτοῦ NA, I [20%]

⁵ κύριος f³⁵ B (86.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 ἰησοῦς NA (13.4%) [NU]

⁶ ἀναλώσει f³⁵ (92.9%) RP, HF, OC, TR, CP | ἀνελεῖ B (6.1%) NU | ἀνελοι (0.7%) | ἀναλοι N | ἀναλεῖ A

⁷ τῆς f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B [5%] NU

⁸ ἐν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B [4%] NU

⁹ πέμψει f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | πέμπει NA, B [3%] NU

¹⁰ ἐν f³⁵ A [90%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NB [10%] NU

¹¹ εἴλετο f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | εἶλατο NA, B [5%] NU

¹² ἀπ ἀρχῆς f³⁵ N [94%] RP, HF, OC, TR, CP | ἀπαρχὴν B [6%] NU ('Firstfruits' when and where? Is not the reading of NU inferior?)

¹³ ο f³⁵ A, B [94%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 καὶ N [6%] [NU]

¹⁴ ο f³⁵ NA, I [94%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B [6%]

¹⁵ καὶ f³⁵ A, I [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ο NB [2%] NU | καὶ ο [1%]

¹⁶ ἡμας *rell* | υμας [5%] CP

¹⁷ δούς f³⁵ NA, B [90%] RP, HF, OC, TR, NU | διδούς [10%] CP

¹⁸ υμας f³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B [8%] NU

¹⁹ λογῳ καὶ ἐργῳ f³⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 321 NA, B [10%] NU | two other readings [1%]

πάντων ἡ πίστις.

3 Πιστὸς δὲ ἐστὶν ὁ Κύριος, ὃς στηρίζει ὑμᾶς καὶ φυλάζει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. **4** Πεποιθήσαμεν δὲ ἐν Κυρίῳ ἐφ’ ὑμᾶς, ὅτι ἂ παραγγέλλομεν¹ ὑμῖν² καὶ³ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. **5** Ὁ δὲ Κύριος κατευθύνει ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν⁴ ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.

Instructions

Don't be irresponsible or lazy

3:6 Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον⁶ παρ’ ἡμῶν. **7** Αὐτοὶ γὰρ οἶδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν. **8** οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν⁷ παρά τινος· ἀλλ’ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νύκτα καὶ ἡμέραν,⁸ ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν. **9** οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ’ ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δώμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. **10** Καὶ γάρ, ὅτε ἤμεν πρὸς ὑμᾶς τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν· ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω. **11** Ακούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως· μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. **12** Τοῖς δὲ τοιοῦτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ⁹ ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.

Isolate the disobedient

13 Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε¹⁰ καλοποιοῦντες. **14** Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε καὶ¹¹ μὴ συναμιγνύσθε¹² αὐτῷ, ἵνα ἐντραπή. **15** καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἠγεῖσθε, ἀλλὰ νοθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.

Conclusion

Benediction

3:16 Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος¹³ τῆς εἰρήνης δῶν ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Sign-off

17 Ὁ ἀσπασμὸς τῆ ἐμῆ χειρὶ, Παύλου, ὃ ἐστὶν σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ, οὕτως γράφω. **18** Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{14,15}

¹ παραγγελλομεν *rell* | παραγγελομεν CP

² ὑμιν *f*³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *KB* [3%] NU

³ καὶ *f*³⁵ B (96.2%) RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *KA* (3.8%) (There are four variations on ποιεῖτε that together garner (8.2%); codex B conflates.)

⁴ τὴν *rell* | --- [5%] TR

⁵ ἡμῶν *f*³⁵ *KA* [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B [1%]

⁶ παρελαβον *f*³⁵ [92%] RP, HF, OC, CP | παρελαβοσαν *KA* [2%] NU | παρελαβετε B [3%] | παρελαβεν [3%] TR

⁷ εφαγομεν *f*³⁵ *KA, B* [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ελαβομεν [20%]

⁸ νυκτα καὶ ἡμεραν *f*³⁵ A, I [96%] RP, HF, OC, TR, CP | νυκτος 2 ἡμερας *KB* [4%] NU

⁹ δια τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ *f*³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐν κυρίῳ 56 *KA, B* [4%] NU

¹⁰ εκκακησητε *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | εγκακησητε *KA(B)* [2%] NU | two other variants [1%]

¹¹ καὶ *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *KA, B* [3%] NU

¹² συναμιγνυσθε *f*³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | συναμιγνυσθαι *KA, B* [4%] NU

¹³ κυριος *f*³⁵ *KA, B* [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | θεος [10%]

¹⁴ αμην *f*³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *KB* [2%] NU

¹⁵ The citation of *f*³⁵ is based on thirty-eight MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1250, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 35, 204, 394, 928, 1072, 1075, 1249, 1503, 1637, 1768, 1864, 1865, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of *f*³⁵ in 2 Thessalonians, as they stand, as were the exemplars of another fifteen. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens,

Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄

Greeting

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ² Σωτῆρος ἡμῶν καὶ³ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ⁴ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, **2** Τιμοθέε, γνησίω τέκνω ἐν πίστει· Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν⁵ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Opening considerations

Paul refers to their last conversation

1:3 Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τοῖς μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν **4** μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις⁶ παρέχουσιν μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν⁷ Θεοῦ τὴν ἐν πίστει. **5** Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη, ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου· **6** ὧν τινες ἀστοχῆσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, **7** θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἂ λέγουσιν μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.

What law is for

8 Οἶδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, **9** εἰδῶς⁸ τοῦτο, ὅτι δικαίω νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοιοι δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι⁹ καὶ ἀμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρα-λοῖαις¹⁰ καὶ μητραλοῖαις,¹¹ ἀνδροφόνους, **10** πόρνους, ἄρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκους, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται **11** κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθη ἐγώ.

The grace of God

12 Καὶ¹² χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί¹³ με Χριστῷ Ἰησοῦ,¹⁴ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἠγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν· **13** τὸν¹⁵ πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλὰ¹⁶ ἠλεήθη, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ· **14** ὑπερεπλεόνασεν δὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **15** Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι—ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· **16** ἀλλὰ διὰ

¹ ἰησοῦ χριστοῦ f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 & [2%] NU | --- [1%]

² θεοῦ f³⁵ &A [90%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 πατρος και [10%] CP

³ και f³⁵ &A [90%] RP, HF, OC, TR, NU | --- [10%] CP

⁴ κυριου ἰησοῦ χριστοῦ f³⁵ & [90%] RP, HF, OC, TR | 23 [2%] CP | ~ 32 A [8%] NU

⁵ ημων f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- &A, I [4%] NU

⁶ ζητησεις f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | εκζητησεις &A [3%] NU

⁷ οικονομιαν *rell* | οικοδομιαν [1%] TBS

⁸ ειδως *rell* | οιδως CP

⁹ ειδως *rell* | οιδως CP

¹⁰ πατραλοιας f³⁵ [45%] | πατραλωαις [10%] TR | πατραλοιας [5%] | πατρολωαις f^{35pt} &A [34%] RP, HF, OC, CP, NU | πατρολοιας [5%] | πατριλοιας [1%] (Liddell & Scott consider πατραλοιας and μητραλοιας to be the earlier and basic forms, and that the variants are alternate spellings of the same words. Alternate spellings are not proper variants, since the identity and meaning of the words are not affected. Why would medieval monks resurrect classical forms, if their exemplar had the current Koine spellings? The pressure would be in the opposite direction. The better representatives generally have the first form. Liddell & Scott further consider that the semantic area includes both a 'striker' and a 'killer'; in the context 'striker' makes better sense, since the very next crime listed is 'murder'. Why cite 'murder' three times? A normal list does not repeat items.)

¹¹ μητραλοιας f³⁵ [45%] | μητραλωαις [5%] TR | μητρολωαις f^{35pt} &A [40%] RP, HF, OC, CP, NU | μητρολοιας [5%] | μητρολωαις [5%] (See the discussion above.)

¹² και f³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | --- &A, I [8%] NU

¹³ ενδυναμωσαντι f³⁵ &A, I [90%] RP, HF, OC, TR, NU | ενδυναμουντι & [10%] CP

¹⁴ ἰησοῦ *rell* | --- CP

¹⁵ τον f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | το &A, I [5%] NU

¹⁶ αλλα *rell* | αλλ [5%] OC, TR

τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοί, πρώτῳ,¹ ἐνδείξῃται Ἰησοῦς Χριστὸς² τὴν πᾶσαν³ μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ’ αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. **17** Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ⁴ Θεῷ, τιμὴ καὶ⁵ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A charge to Timothy

Wage the good warfare

1:18 Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, **19** ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν (ἦν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· **20** ὧν ἐστὶν Ὑμέναιος⁶ καὶ Ἀλέξανδρος—οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ ἵνα παιδευθῶσιν μὴ βλασφημεῖν).

About prayer

2:1 Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας,⁷ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων **2**—ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον⁸ καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. **3** Τοῦτο γὰρ⁹ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, **4** ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. **5** Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων—ἄνθρωπος—Χριστὸς Ἰησοῦς,¹⁰ **6** ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων (τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίους), **7** εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος—ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ,¹¹ οὐ ψεύδομαι—διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.

8 Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.¹² **9** Ὡσαύτως καὶ τὰς¹³ γυναῖκας, ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς· μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ¹⁴ χρυσῷ¹⁵ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, **10** ἀλλ’ ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελιομέναις θεοσεβείαν, δι’ ἔργων ἀγαθῶν.

About women

11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. **12** Γυναικὶ δὲ διδάσκειν¹⁶ οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρος, ἀλλ’ εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. **13** Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὐα. **14** Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη· ἡ δὲ γυνή, ἀπατηθεῖσα,¹⁷ ἐν παραβάσει γέγονεν. **15** Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς Τεκνογονίας—ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ, μετὰ σωφροσύνης.

¹ πρωτω *rell* | πρωτον [15%] CP

² ιησους χριστος **f**³⁵ **κ** [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 A [5%] NU | 1 [1%] | 2 [0.5%] | 1 ο 2 [0.5%]

³ πασαν **f**³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | απασαν **κ**A [5%] NU | --- [1%]

⁴ σοφω **f**³⁵ (98%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **κ**A (1.7%) NU | part of a larger omission (0.3%) (The omission is unfortunate.)

⁵ και **f**³⁵ **κ**A [50%] RP, HF, OC, TR, NU | --- [50%] CP

⁶ υμεναιος *rell* | υμενεος A [10%]

⁷ ευχαριστιας *rell* | ευχαριστειας [15%]

⁸ ηρεμον *rell* | ηρεμον [20%]

⁹ γαρ **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **κ**A [3%] NU

¹⁰ χριστος ιησους *rell* | ~ 21 [10%] CP

¹¹ εν χριστω **f**³⁵ **κ** [85%] RP, HF, OC, TR, CP | --- A [15%] NU (OC has small print.)

¹² διαλογισμου *rell* | διαλογισμων [10%]

¹³ και τας **f**³⁵ (94.7%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 (3.4%) [NU] | --- **κ**A (1.5%) | two other variants (0.3%) (τας γυναικας is parallel to τους ανδρας, so the majority variant is correct.)

¹⁴ η **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | και **κ**A [4%] NU | --- [1%]

¹⁵ χρυσω **f**³⁵ **κ** [85%] RP, HF, OC, TR | χρυσιω A, I [5%] NU | αργυριω και χρυσιω [10%] (CP)

¹⁶ γυναικι δε διδασκειν **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 321 **κ**A [10%] NU

¹⁷ απατηθεισα **f**³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | εξαπατηθεισα **κ**A [6%] NU

Qualifications

Of overseers

3:1 Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. **2** Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον¹ εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον,² σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, **3** μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ,³ ἀλλ’⁴ ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον· **4** τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος **5** (εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδεν, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;)· **6** μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. **7** Δεῖ δὲ αὐτὸν⁵ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἑξῶθεν, ἵνα μὴ εἰς ὄνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

Of deacons

8 Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἴῳ πολλῶ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς· **9** ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. **10** Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον· εἶτα, διακονεῖτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες.

Of ‘deaconesses’

11 Γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους,⁶ πιστὰς ἐν πᾶσιν.

Of deacons, again

12 Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. **13** Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

God in flesh

14 Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σε τάχιον,⁷ **15** ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἣτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἐδραῖωμα⁸ τῆς ἀληθείας. **16** Καί, ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς⁹ ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη¹⁰ ἐν δόξῃ.

About doctrine

Things taught by demons

4:1 Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσ-

¹ ἀνεπίληπτον **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ἀνεπίληπτον **NA** [3%] NU

² νηφάλιον **f**³⁵ **NA** [40%] OC, CP, NU | νηφαλεον [50%] RP, HF, TR | νηφαλαιον [8%] | νηφαλειον [2%]

³ μὴ αἰσχροκερδῆ **f**³⁵ (69.9%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **NA** (30.1%) NU (Who wants to offend those with the means to make substantial contributions to the church coffers? So why talk about shady dealings? The omission is surely inferior.)

⁴ ἀλλ’ **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ἀλλὰ **NA** [3%] NU

⁵ αὐτον **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **NA, I** [3%] NU

⁶ νηφαλιους **f**³⁵ **NA, C** [40%] OC, CP, NU | νηφαλεους [50%] RP, HF, TR | νηφαλαιους [8%] | νηφαλεας [2%]

⁷ ταχιον **f**³⁵ **NA** (92.5%) RP, HF, OC, TR, CP | ταχειον (5.4%) | ἐν ταχει **A, C** (2%) NU

⁸ ἐδραῖωμα *rell* | ἐδραιωμα [15%]

⁹ θεος **f**³⁵ **A, C** [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ος **NA** [1%] NU | ο D | ω 061 | ος θεος 256 (For an explanation of this statement of evidence, and a discussion of the implications, please see my book, *The Identity of the New Testament Text VI*, footnote 2, on pages 195-197) [The variant chosen by NU is a grammatical impossibility (no antecedent for the pronoun), besides being a stupidity. What is a ‘mystery’ about any human male being manifested in flesh? All human beings have bodies. In the absence of concrete evidence, the claim that this is a quote lifted from a known hymn or poem becomes no more than a desperate attempt to ‘save’ a choice that besides being stupid is also perverse (because of the theological consequences).]

¹⁰ ἀνεληφθη **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ἀνελημφθη **NA, C** [3%] NU

έχοντες πνεύμασιν πλάνοις¹ καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων **2**—ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων² τὴν ἰδίαν συνείδησιν, **3** κωλύοντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν³ μετὰ εὐχαριστίας⁴ τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι⁵ τὴν ἀλήθειαν. **4** Ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον, **5** ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

A good servant of Jesus Christ

6 Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔση διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁶ ἐντρεφόμενος⁷ τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας ἣ παρηκολούθηκας. **7** Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ· γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. **8** Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστίν, ἐπαγγελίας⁸ ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.

A trustworthy word

9 Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος **10** (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ⁹ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα).¹⁰ ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστίν Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα¹¹ πιστῶν.

Watch your life and doctrine

11 Παράγγελλε¹² ταῦτα καὶ δίδασκε. **12** Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου¹³ τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι,¹⁴ ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. **13** Ὅπως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. **14** Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. **15** Ταῦτα μελέτα· ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερά ᾖ ἐν¹⁵ πᾶσιν. **16** Ὅπως σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ ἐπίμενε αὐτοῖς, τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Relationships

5:1 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, **2** πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ.

Honor true widows

3 Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. **4** Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα¹⁶ ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον

¹ πλάνοις f³⁵ NA,C [70%] RP, HF, OC, TR, NU | πλανησ f^{35pt} [30%] CP (Is it an adjective, or a noun? Is it ‘deceiving spirits’, or ‘spirits of deception’? They are two ways of saying the same thing. The better representatives generally have the adjective.)

² κεκαυτηριασμενων f³⁵ C, I [85%] RP, HF, TR, CP | κεκαυστηριασμενων NA [10%] OC, NU | και καυ(σ)τηριασμενων [5%]

³ μεταληψιν f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | μεταλημψιν NA [3%] NU

⁴ ευχαριστιας f³⁵ NC [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ευχαριστησιας A [10%] (Also in verse 4.)

⁵ επεγνωκοσι f³⁵ NC [80%] HF, OC, CP, NU | επεγνωκοσιν A [20%] RP, TR (Some TRs have the shorter form.)

⁶ ιησου χριστου f³⁵ [80%] RP, HF, OC, TR | ~ 21 NA, C [20%] CP, NU

⁷ εντρεφομενος *rell* | εκτρεφομενος [2%] CP

⁸ επαγγελιας f³⁵ [60%] OC | επαγγελιαν NA [40%] RP, HF, TR, CP, NU (The form being ambiguous between genitive singular or accusative plural, copyists who took the form to be genitive would naturally change it to accusative, leaving it singular. In the context the accusative plural makes excellent sense, there being many promises.)

⁹ και f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, C [5%] NU

¹⁰ ονειδιζομεθα f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | αγωνιζομεθα NA, C [7%] NU (Is not the variant chosen by NU inferior?)

¹¹ μαλιστα *rell* | 1 δε [10%]

¹² παραγγελλε *rell* | παραγγελε [10%] CP (Also in 5:7 and 6:17.)

¹³ γινου f³⁵ NA, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU | γενου [10%] CP

¹⁴ εν πνευματι f³⁵ (90.9%) RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, C, I (9.1%) NU (The omission could be a not very difficult case of homoiarcton.)

¹⁵ εν f³⁵ (97.4%) RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, C (2.4%) NU | one other variant (0.2%)

¹⁶ εκγονα *rell* | εγγονα [10%]

τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις, τοῦτο γὰρ ἐστὶν¹ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **5** Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπιεν ἐπὶ τὸν² Θεόν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσιν καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. **6** Ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν.

7 Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι³ ᾧσιν. **8** Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν⁴ οἰκείων, οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου χεῖρων.

9 Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἐξήκοντα γεγонуῖα, ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή, **10** ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη—εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ⁵ ἐξενόδοχησεν, εἰ ἀγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν.

About younger widows

11 Νεωτέρας δὲ⁶ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσιν τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, **12** ἔχουσαι κρῖμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. **13** Ἄμα δὲ καί, ἀργαί μανθάνουσιν, περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περιέργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. **14** Βούλομαι οὖν νεωτέρας⁷ γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν δίδοναι τῷ ἀντικειμένῳ λαιδορίας χάριν. **15** (Ἦδη γὰρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ.)

16 Εἰ τις πιστὸς ἢ⁸ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκεῖται αὐταῖς καὶ μὴ βαρεῖσθω ἢ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

Honor elders

17 Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλία. **18** Λέγει γὰρ ἡ Γραφή· «Βοῦν ἀλοῶντα⁹ οὐ φιμώσεις,» καὶ «Ἄξιός ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.»

19 Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. **20** Τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.

Watch your step

21 Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁰ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν.¹¹ **22** Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀμαρτίαις ἀλλοτρίαις. Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει.

23 Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ'¹² οἶνω ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου¹³ καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.

¹ ἐστὶν **f**³⁵ **NA,C** [85%] **RP,HF,NU** | 1 *καλον* καὶ [5%] **OC,TR,CP** | *καλον* καὶ 1 [10%]

² τον **f**³⁵ **A** [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NC** [3%] **NU**

³ ἀνεπίληπτοι **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | ἀνεπίλημπτοι **NA,C** [3%] **NU**

⁴ των **f**³⁵ **C** [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA,I,048** [3%] **NU**

⁵ εἰ *rell* | η [2%] **CP**

⁶ δε *rell* | --- [10%]

⁷ νεωτερας **f**³⁵ **NA,C** [85%] **RP,HF,OC,TR,NU** | 1 *χηρας* [15%] **CP**

⁸ πιστος η **f**³⁵ (97.6%) **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA,C,048** (2.2%) **NU** | one other variant (0.2%) (Might the 'Alexandrian' variant be the result of homioiarcton?)

⁹ ἀλοωντα **f**³⁵ [30%] | ἀλοωντα *rell* | αλοουντα [5%] (The noun equivalent is everywhere spelled with rough breathing; since collators have generally not registered aspiration, it is hard to know what the witness of the mass of minuscules may be.)

¹⁰ κυριου ιησου χριστου **f**³⁵ [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | 23 [2%] | ~ 32 **NA** [3%] **NU** (Is not the full form more appropriate for a solemn charge?)

¹¹ προσκλισιν **f**³⁵ **NA** [25%] **TR,CP,NU** | προσκλησιν **f**^{35pt} **A** [75%] **RP,HF,OC** (Here we have an even division. They are different nouns, but each occurs only here in the NT, so we do not have different contexts to help us. The basic meaning of the second form was 'a judicial summons', which simply does not fit in this context. However, precisely for this context, the two forms apparently were regarded as synonyms meaning 'partiality' (the two vowels were pronounced the same way). According to my presuppositions, both the Holy Spirit and the apostle Paul were good at Greek, so if they meant to say 'partiality', they would use the word with that basic meaning. So then, in spite of the division, I consider that the first form reproduces the archetype.)

¹² αλλ **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | αλλα **NA** [3%] **NU**

¹³ σου **f**³⁵ [96%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA** [4%] **NU**

24 Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοί εἰσιν, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶν δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. 25 Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα¹ πρόδηλά ἐστιν·² καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύνανται.³

Slaves honor owners

6:1 Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι τοῦς ἰδίους δεσπότης πάσης τιμῆς ἀξίους ἠγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. **2** Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότης μὴ καταφρονεῖτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοὶ εἰσιν καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.

Conclusion to 'Relationships'

Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. **3** Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσιν λόγοις, τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλία, **4** τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος· ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις,⁴ βλασφημῖαι, ὑπόνοιαι πονηραί, **5** διαπαρτριβαί⁵ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.⁶

Concluding considerations

Godliness with contentment

6:6 Ἔστιν δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκειάς. **7** Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον⁷ ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. **8** Ἔχοντες δὲ διατροφάς⁸ καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.⁹ **9** Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους¹⁰ καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσιν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· **10** ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία· ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν¹¹ ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλαῖς.

Lay hold on eternal life

11 Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ¹² Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα.¹³ **12** Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰς ἣν καὶ¹⁴ ἐκλήθης—καὶ ὠμολόγησας¹⁵ τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. **13** Παραγγέλλω σοι¹⁶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος¹⁷ τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, **14** τηρήσαι σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον¹⁸ μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **15** ἦν

¹ καλα εργα f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2 τα 1 xA [5%] NU

² ἐστιν f³⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP | εἰσιν [10%] | --- xA [10%] NU

³ δυναται f³⁵ A [70%] RP, HF, OC, NU | δυναται x [30%] TR, CP

⁴ ἐρις f³⁵ xA, 048 [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἐρεις [10%]

⁵ διαπαρτριβαί f³⁵ xA [90%] RP, HF, CP, NU | παραδιατριβαί [5%] OC, TR | διατριβαί [3%] | παρτριβαί [2%]

⁶ αφιστασο (-σω 3.6%) απο των τοιουτων f³⁵ (96.9%) RP, HF, OC, TR, CP | --- xA, 048 (2.8%) NU | two other variants (0.3%) (How could a gloss dominate the stream of transmission to the tune of 97%?)

⁷ δηλον f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- xA, 048 [2%] NU

⁸ διατροφας f³⁵ xA [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | διατροφην 048^v [10%]

⁹ αρκεσθησομεθα *rell* | αρκεσθησωμεθα [5%] CP

¹⁰ ανοητους *rell* | ανονητους [3%] CP

¹¹ απεπλανηθησαν *rell* | αποπλανηθησαν CP

¹² του f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- xA, I [2%] NU

¹³ πραοτητα f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | πραυτητα [2%] | πραυπαθιαν xA [3%] NU

¹⁴ και f³⁵ [40%] OC, TR | --- xA [60%] RP, HF, CP, NU (OC has small type.)

¹⁵ ωμολογησας *rell* | ομολογησας [10%]

¹⁶ σοι f³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- x [2%]

¹⁷ ζωοποιουντος f³⁵ x [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ζωογονουντος A [5%] NU

¹⁸ ανεπιληπτον f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ανεπιληπτον x [3%] NU

καιροῖς ἰδίους δεῖξει¹—ὁ μακάριος καὶ ὁ μόνος Δυνάστης, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων· **16** ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ καὶ² κράτος αἰώνιον. Ἀμήν.

To the rich

17 Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικένοι³ ἐπὶ πλούτου ἀδηλόγητι ἀλλ' ἐν⁴ τῷ⁵ Θεῷ τῷ ζῶντι,⁶ τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως⁷ εἰς ἀπόλαυσιν· **18** ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι κοινωνικούς **19**—ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου⁸ ζωῆς.

A closing exhortation

20 Ὁ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην⁹ φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως **21**—ἦν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἡστόχησαν.

Ἡ χάρις μετὰ σοῦ.¹⁰ Ἀμήν.^{11,12}

¹ δεῖξει *rell* | δεῖξη [2%] CP | δεῖξαι [1%]

² καὶ *f*³⁵ *NA* [85%] RP, HF, OC, TR, NU | --- [15%] CP

³ ἠλπικένοι *rell* | ἐλπικένοι [10%] | ἐλπίζειν [2%]

⁴ ἐν *f*³⁵ (78.6%) RP, HF, OC, TR, CP | ἐπι *NA, I* (19.8%) NU | --- (0.3%) | three other variants (1.2%) (This and the following two sets are all handled together in *TuT* as a single set, but with thirteen variants; I separated them so as to highlight the basic choices.)

⁵ τῷ *f*³⁵ *A, I* (91.7%) RP, HF, OC, TR, CP | --- *NA* (7.1%) NU | three other variants (1.2%)

⁶ τῷ ζῶντι *f*³⁵ (88.4%) RP, HF, OC, TR, CP | 2 (3.6%) | --- *NA, I* (6.8%) NU | three other variants (1.2%) (If the original form were ἐπι θεῷ, as in NU, who would change it to the longer, more complex form? The choice of NU is surely inferior.)

⁷ παντα πλουσιως *f*³⁵ *NA* [92%] RP, HF, OC, CP, NU | 2 [1%] | ~ 21 [5%] TR | τα 12 *A* [2%]

⁸ αἰωνίου *f*³⁵ [92%] RP, OC, TR, CP | αἰωνίου HF | οντως *NA* [6%] NU | οντως 1 [2%]

⁹ παραθηκην *f*³⁵ *NA* [80%] RP, HF, NU | παρακαταθηκην [20%] OC, TR, CP

¹⁰ μετὰ σοῦ *f*³⁵ 048 [97%] RP, HF, OC, TR, CP | μεθ υμων *NA* [3%] NU (The letter is addressed to a single individual, and in case anyone should forget, the previous verse begins with “O Timothy”. The Alexandrian variant is clearly in error. To trot out the ‘harder reading’ canon in a case like this I consider to be irresponsible.)

¹¹ ἀμην *f*³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *NA* [3%] NU

¹² The citation of *f*³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897 [1:1-3:16], 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 1761 and 2554 are ‘perfect’ representatives of *f*³⁵ in 1 Timothy, as they stand, and the exemplars of 444 and 2466 probably were. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄

Greeting

1:1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **2** Τιμοθέω, ἀγαπητῷ τέκνω· Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Paul addresses Timothy's spiritual crisis

Paul encourages Timothy

1:3 Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνησίαν ἐν ταῖς δεήσεσίν μου, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, **4** ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν (μεμνημένος σου τῶν δακρῦων), ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ.² **5** ὑπόμνησιν λαμβάνων³ τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως—ἥτις ἐνώκησεν πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι⁴ καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνεϊκῇ,⁵ πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. **6** Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμνησκῶ σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. **7** Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ.

Don't be ashamed to suffer for Christ

8 Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῆς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ **9**—τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγία, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν ἀλλὰ κατ'⁶ ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνιων, **10** φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁷ καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου. **11** εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν.⁸ **12** Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι, οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατὸς ἐστὶν τὴν παραθήκην⁹ μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Be loyal—the example of Onesiphorus

13 Ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαίνοντων λόγων ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **14** Τὴν καλὴν παραθήκην¹⁰ φύλαξον διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ ἐνοικούντος ἐν ἡμῖν.

15 Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστὶν Φύγελλος¹¹ καὶ Ἐρμογένης. **16** Δῶν ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλακίς με ἀνέψυξεν καὶ τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπηρεχύνθη.¹² **17** ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον¹³ ἐζήτησέν με καὶ εὔρεν **18** (δῶν αὐτῷ ὁ Κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ)· καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησεν βέλτιον σὺ γινώσκεις.

¹ ἰησου χριστου f³⁵ A [60%] RP,TR | ~ 21 κ [40%] HF,OC,NU | --- CP[?]

² πληρωθω f³⁵ κA,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU | πλησθω [10%] CP

³ λαμβανων f³⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP | λαβων κA,C [4%] NU

⁴ λωιδι rell | λωιδι [3%] | λωιδη [2%] CP

⁵ ευνεικη f³⁵ [50%] TR | ευνικη κA,C [45%] RP,HF,OC,CP,NU | ευνηκη [5%]

⁶ κατ f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | κατα κA,C [5%] NU

⁷ ἰησου χριστου f³⁵ C [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 κA [3%] NU

⁸ εθνων f³⁵ C (99%) RP,HF,OC,TR,CP | --- κA,I (1%) NU (It is improbable that NU could be correct here; even the Coptic abandons them.)

⁹ παραθηκην f³⁵ κA,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU | παρακαταθηκην [15%] CP

¹⁰ παραθηκην f³⁵ κA,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU | παρακαταθηκην [10%] TR

¹¹ φυγελλος f³⁵ A [60%] OC,TR | φυγελος κC [35%] RP,HF,CP,NU | φρυγελλος [5%]

¹² επηρεχυνθη f³⁵ κ [50%] TR | επαισχυνθη A,C [49%] RP,HF,OC,CP,NU | καταισχυνθη [1%] (Apparently we have alternate forms of the aorist passive indicative, so the meaning is the same.)

¹³ σπουδαιότερον f³⁵ (94.3%) RP,HF,OC,TR,CP | σπουδαιότερος A (1.7%) | σπουδαιως κ(C) (3.8%) NU | one other variant (0.2%)

Be strengthened

2:1 Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **2** Καί, ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξει.

3 Σὺ οὖν κακοπάθησον¹ ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ.² **4** Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις,³ ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. **5** Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ **6**—τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. **7** Νόει ἃ⁴ λέγω· δόξη⁵ γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσιν.

Encouragement by example

8 Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγηγεμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ· κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, **9** ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος, ἀλλ'⁶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. **10** Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω· διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσιν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. **11** Πιστὸς ὁ λόγος· Εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· **12** εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα,⁷ κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· **13** εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει—ἀρνήσασθαι⁸ ἑαυτὸν οὐ δύναται.

14 Ταῦτα ὑπομίμησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου⁹ μὴ λογομαχεῖν εἰς¹⁰ οὐδὲν χρήσιμον—ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούοντων.

Approved and disapproved

15 Σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστήσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. **16** Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιῖστασο, ἐπὶ πλείον γὰρ προκόψου· σὺν ἀσεβείαις, **17** καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομῆν ἔξει—ὧν ἔστιν Ὑμέναιος καὶ Φιλητός, **18** οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν¹¹ ἀνάστασιν ἤδη γεγενῆσθαι· καὶ ἀνα-τρέπουσιν τὴν τιμῶν πίστιν.

19 Ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην· «Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ,» καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου.¹² **20** Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστιν μόνον σκευὴ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. **21** Ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκευὸς εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον καὶ¹³ εὐχρηστον τῷ Δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον.

The true source of opposition

22 Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. **23** Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννώσιν μάχας. **24** Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι ἀλλ'¹⁴ ἥπιον εἶναι

¹ συ ουν κακοπαθησον f³⁵ (94.1%) RP, HF, OC, TR, CP | συγκακοπαθησον N(A, C)I (3.8%) NU | conflation (1.6%) | three other variants (0.5%) (The Alexandrians missed the point, creating an inferior reading. The joint suffering was handled in 1:8.)

² ιησου χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 N(A, C) [5%] NU

³ πραγματαιαις f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | πραγματαιαις N(A, C) [10%]

⁴ α f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | ο N(A, C) [2%] NU

⁵ δωη f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | δωσει N(A, C) [5%] NU (The immediately following γαρ presumably motivated the Alexandrian alteration.)

⁶ αλλ rell | αλλα N(A, C) [2%] NU

⁷ αρνουμεθα f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | αρνησομεθα N(A, C), 048 [5%] NU (A little assimilation by attraction to the following future?)

⁸ αρνησασθαι f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 γαρ N(A', C), 048' [15%] NU

⁹ κυριου f³⁵ A, 048 [87%] RP, HF, OC, TR, CP | θεου N(C, I) [10%] NU | χριστου [3%]

¹⁰ εις f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | επ N(A, C, I), 048 [3%] NU

¹¹ την f³⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- N(048) [2%]

¹² κυριου f³⁵ N(A, C) [90%] RP, HF, OC, CP, NU | χριστου [10%] TR

¹³ και f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- N(A), 048 [3%] NU

¹⁴ αλλ rell | αλλα N(A) [2%] NU

πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, **25** ἐν πραότητι¹ παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῶ² αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας **26** καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος (ἐξωγρημένοι ὑπ’ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα).

Paul addresses Timothy’s future ministry

What relativistic humanism produces

3:1 Τοῦτο δὲ γίνωσκε· ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· **2** ἔσονται γὰρ οἱ³ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι,⁴ ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, **3** ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, **4** προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ Φιλόθεοι· **5** ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι.

Καὶ τούτους ἀποτρέπου· **6** ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύοντες⁵ εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες⁶ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, **7** πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. **8** Ὅν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῆ,⁷ οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ—ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν—**9** ἀλλ’ οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον,⁸ ἢ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἐκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.

“Continue in the things you have learned”

10 Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς⁹ μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· **11** τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν οἷά μοι ἐγένετο¹⁰ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις—οἴους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος. **12** Καί, πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται· **13** πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

14 Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ οἷς¹¹ ἐπιστώθης,¹² εἰδὼς παρὰ τίνος¹³ ἔμαθες, **15** καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ¹⁴ Ἱερὰ Γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσει εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **16** Πᾶσα Γραφή Θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον,¹⁵ πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, **17** ἵνα ἄρτιος ᾦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.¹⁶

¹ πραοτητι f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | πρατητι NA, C [5%] NU

² δω f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | δωη NA, C [3%] NU

³ οἱ rell | --- N [5%] CP

⁴ φιλαργυροὶ rell | φυλαργυροὶ CP

⁵ ενδυοντες f³⁵ [20%] | ενδυνοντες NA, C [77%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εισδυνοντες [3%] (ενδυω or ενδυω? The basic meaning of ενδυω is ‘to enter’, which over time was obscured by the statistically predominant use with reference to entering clothes (in English we speak of ‘putting on’ clothes), except that for this use the verb is normally in the middle voice, not the active, as here. But in the context the description of such persons, given in verses 2-5, does not agree with ‘sneaking’ or ‘worming’—they enter openly, exuding confidence and competence. ενδυω is probably correct.)

⁶ αιχμαλωτιζοντες f³⁵ NA, C [50%] OC, CP, NU | αιχμαλωτευοντες [45%] RP, HF, TR | αιχμαλωτευον [5%]

⁷ γυναικαρια f³⁵ NA, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU | τα 1 [15%] TR

⁸ πλειον f³⁵ NA, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU | πλειστον [10%] CP

⁹ παρηκολουθηκας f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | παρηκολουθησας NA, C [3%] NU

¹⁰ εγενετο rell | εγενοντο A [5%] OC, CP

¹¹ οἱς f³⁵ [20%] | --- NA, C [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹² επιστωθης f³⁵ NA, C [87%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | επιστευθης [10%] | επιστοθης [3%]

¹³ τινος f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | τινων NA, C [4%] NU

¹⁴ τα f³⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | --- N [2%]

¹⁵ ελεγχον f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ελεγμον NA, C, I [4%] NU

¹⁶ εξηρτισμενος rell | εξηρητημενος [10%] | εξηρτιμενος [5%] | εξηρτυμενος CP[?]

Proclaim the Word!

4:1 Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγώ,¹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου² Ἰησοῦ Χριστοῦ,³ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, κατὰ⁴ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· **2** Κήρυξον τὸν Λόγον· ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως· ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ· **3** Ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται· ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας⁵ ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσιν διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν **4**—καί, ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται· **5** Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσιν, κακοπάθησον, ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.

Timothy will no longer have Paul to help him

6 Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως⁶ ἐφέστηκεν· **7** Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν⁷ ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· **8** Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος Κριτῆς· οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς ἠγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

Concluding remarks*“Please come quickly”*

4:9 Σπουδάσον ἐλθεῖν πρὸς με ταχέως· **10** Δημᾶς γὰρ με ἐγκατέλειπεν,⁸ ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην—Κρίσκης⁹ εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν.¹⁰ **11** Λουκᾶς ἐστὶν μόνος μετ’ ἐμοῦ· Μᾶρκον ἀναλαβὼν ἄγε¹¹ μετὰ σεαυτοῦ, ἔστιν γὰρ μοι εὐχρηστος εἰς διακονίαν· **12** Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον· **13** Τὸν φελόνην¹² ὃν ἀπέλιπον¹³ ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ ἐρχόμενος φέρε—καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας· **14** Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλὰ μοι κακὰ ἐνεδειξάτο· ἀποδώ¹⁴ αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· **15** ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκεν¹⁵ τοῖς ἡμετέροις λόγοις.

People will disappoint you

16 Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι συμπαραγένετο,¹⁶ ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον.¹⁷ Μὴ αὐτοῖς λογισθεῖθι· **17** Ὁ δὲ Κύριός μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέν με, ἵνα δι’ ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσῃ¹⁸ πάντα τὰ ἔθνη· Καὶ ἐρρύσθη ἐκ στόματος λέοντος· **18** καὶ¹⁹ ῥύσεταιί με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

¹ οὖν ἐγώ **f**³⁵ (85.9%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 (4%) | 2 (1%) | --- **NA, C, I** (9.1%) NU

² του κυριου **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR | 2 [3%] | --- **NA, C** [5%] NU | 12 ημων [2%] CP

³ ησου χριστου **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **NA, C** [5%] NU

⁴ κατα **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | και **NA, C** [3%] NU

⁵ επιθυμιας τας ιδιας **f**³⁵ (69.8%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 31 **NA, C** (30.1%) NU | one other reading (0.2%)

⁶ εμης αναλυσεως **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2 μου **NA, C** [5%] NU

⁷ αγωνα τον καλον **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 31 **NA, C** [4%] NU

⁸ εγκατελειπεν *rell* | εγκατελειπεν A, C [15%]

⁹ κρισκης **f**³⁵ [60%] CP | κρησκης **NA, C** [40%] RP, HF, OC, TR, NU

¹⁰ δαλματιαν *rell* | δελματιαν C [8%] | δερματιαν A [2%]

¹¹ αγε **f**³⁵ **NC** [85%] RP, HF, OC, TR, NU | αγαγε A [15%] CP

¹² φελονην **f**³⁵ **NA, C** [65%] RP, CP | φαιλονην [29%] HF, OC, TR, NU | φελωνην [5%] | φαιλωνην [1%]

¹³ απελιπον *rell* | απελειπον A, C [15%] | απεσειλα [2%]

¹⁴ αποδωη **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | αποδωσει **NA, C** [10%] NU

¹⁵ ανθεστηκεν **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | αντεστη **NA, C** [3%] NU

¹⁶ συμπαραγενετο **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | παρεγενετο **NA, C** [4%] NU

¹⁷ εγκατελιπον *rell* | εγκατελειπον A, C [15%]

¹⁸ ακουση **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | ακουσωσιν **NA, C** [10%] NU

¹⁹ και **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **NA, C** [4%] NU

Farewell

19 Ἄσπασαι Πρίσκαν¹ καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. 20 Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον² ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. 21 Σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. Ἀσπάζεται σε Εὐβουλος, καὶ Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. 22 Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς³ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{4,5}

¹ πρίσκαν f³⁵ ⲬA,C [85%] RP, HF, OC, TR, NU | πρισκιλλαν [15%] CP

² ἀπελιπον *rell* | ἀπελειπον C [15%]

³ κυριος ιησους χριστος f³⁵ C [94%] RP, HF, OC, TR, CP | 12 A [3%] | 1 Ⲭ [3%] NU

⁴ ἀμήν f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ⲬA,C [3%] NU

⁵ The citation of f³⁵ is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 824, 1072 and 1864 are ‘perfect’ representative of f³⁵ in 2 Timothy, as they stand, as were the exemplars of 1503, 1075, 1865 and 2723. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Greeting

1:1 Παῦλος, δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ ἐπίγνω-
σιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν, **2** ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου—ἦν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδῆς Θεὸς
πρὸ χρόνων αἰωνίων, **3** ἐφανέρωσεν δὲ καιροῖς ἰδίους τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθη
ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· **4** Τίτω, γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις,
ἔλεος,¹ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,² τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Qualifications for elders

1:5 Τούτου χάριν κατέλιπόν³ σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃ κατὰ
πόλιν πρεσβυτέρους ὡς ἐγὼ σοι διαταξάμην **6**—εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ,
τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας⁴ ἢ ἀνυπότακτα. **7** Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον
εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδῃ, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ·
8 ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ· **9** ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν
διδασχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾗ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς
ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

They must face opposition

10 Εἰσὶν γὰρ πολλοὶ καὶ⁵ ἀνυπότακτοι,⁶ ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ⁷ περιτο-
μῆς, **11** οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν—οἵτινες ὅλους οἴκους⁸ ἀνατρέπουσιν, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ
κέρδους χάριν. **12** Εἶπέν τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης, «Κρήτες αἰεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία,
γαστέρες ἀργαί.» **13** Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθῆς. Δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα
ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, **14** μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρε-
φομένων τὴν ἀλήθειαν. **15** Πάντα μὲν⁹ καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις¹⁰ καὶ ἀπίστοις
οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. **16** Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Qualities to be taught

2:1 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ· **2** πρεσβύτας νηφαλίους¹¹ εἶναι, σεμνοῦς,
σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· **3** πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστάματι
ιεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἶνω πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους **4**—ἵνα σωφρονί-
ζωσιν τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, **5** σώφρονας, ἀγνάς, οἰκουροῦς¹² ἀγαθὰς, ὑποτα-
σομένας τοῖς ἰδίους ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημηται.¹³

6 Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, **7** περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος

¹ χάρις ελεος f³⁵ A (91.3%) RP, HF, OC, TR, CP | 12 και (2.1%) | ~ 21 και (1.7%) | 1 και NC, 088 (4.2%) NU | 1 (0.5%) | 1 υμιν και (0.2%) (Three nouns in a row without a conjunction was too much for the Alexandrians.)

² κυριου ιησου χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 32 NA, C, 088 [5%] NU

³ κατελιπον f³⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP | απελιπον N [9%] NU | απελειπον A, C, 088, 0240 [20%] | καταλειποντα [1%]

⁴ ασωτιας rell | ασωτειας [10%] CP

⁵ και f³⁵ I [80%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- NA, C, 088 [20%] (OC has small print.)

⁶ ανυποτακτοι rell | 1 και [10%]

⁷ εκ f³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 της NC, I, 088 [5%] NU

⁸ ολους οικους rell | ~ 21 CP

⁹ μεν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, C [4%] NU (OC has small print.)

¹⁰ μεμιασμενοις f³⁵ [90%] RP, HF, TR | μεμιαμμενοις NA, C [8%] OC, NU | μεμιαμενοις [2%] CP (Did the Alexandrians get their spelling from the LXX?)

¹¹ νηφαλιους f³⁵ NA, C [40%] OC, TR, CP, NU | νηφαλειους [40%] RP, HF | νηφαλαιους [20%]

¹² οικουρους f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | οικουργους NA, C, I [3%] NU (Who knows where the Alexandrians got their spelling, but the mystery doesn't make it correct.)

¹³ βλασφημηται rell | βλασφημειται [5%] CP

τύπον καλῶν ἔργων· ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφορίαν,¹ σεμνότητα, ἀφθαρσίαν² **8**—λόγον ὑγιῆ, ἀκατά-γνωστον—ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν³ λέγειν⁴ φαῦλον. **9** Δούλους ἰδίους δεσπότης ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν, εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, **10** μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν⁵ ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν⁶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν⁷ Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

Saving grace

11 Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ⁸ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, **12** παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, **13** προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, **14** ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρωσῆται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρισεν ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. **15** Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. Μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

The difference the Gospel makes

3:1 Ὑπομίμησε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ⁹ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοιμοὺς εἶναι, **2** μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα¹⁰ πρὸς πάντας ἀνθρώπους. **3** Ἥμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους.

What a marvelous salvation!

4 Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλάνθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ **5**—οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν¹¹ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον¹²—ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου, **6** οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, **7** ἵνα δικαιοθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα¹³ κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

So let's do good

8 Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτων βούλομαι σε διαβεβαιουῖσθαι, ἵνα φροντίζωσιν καλῶν

¹ ἀδιαφορίαν **f**³⁵ (83.2%) RP, HF, OC, TR, CP | ἀδιαφορίαν **f**^{5pt} (8%) | ἀφθορίαν **KA**(C) (6.9%) NU | ἀφθονίαν **ϑ**³² (1.4%) | two other readings (0.5%) (ἀδιαφορία, 'indifference/ carelessness', was a common word in classical Greek, while ἀδιαφορία, 'integrity', apparently did not exist in classical Greek, and some scribes may have written the more common word without thinking. Also, φθ → φ would be an easier alteration than the reverse, being a predictable phonetic simplification; also, the double consonant is more difficult to pronounce. 91.9% of all extant Greek manuscripts have the double consonant, although 8.3% do so in a shorter form of the word. In any case, it is scarcely credible that Paul would tell Titus to teach with indifference or carelessness, so those who read the shorter form would presumably give it a derived meaning of impartiality. According to my presuppositions, both the Holy Spirit and the apostle Paul were good at Greek, so if they meant to say 'integrity', they would use the word with that basic meaning.)

² ἀφθαρσίαν **f**³⁵ (82.8%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϑ**^{32v} **KA**, C (17.2%) NU (The idea of 'immortality' didn't seem to fit, so the Alexandrians omitted it.)

³ ἡμῶν **f**³⁵ **NC** [80%] RP, HF, OC, CP, NU | ὑμῶν A [20%] TR

⁴ περὶ ἡμῶν λέγειν **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 312 **KA**, C [5%] NU

⁵ πίστιν πᾶσαν **f**³⁵ (89.6%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 A, C (9.7%) NU | 2 **κ** (0.5%) | --- (0.2%)

⁶ διδασκαλίαν **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 τὴν **KA**, C [5%] NU (Why add the article?)

⁷ ἡμῶν *rell* | ὑμῶν some TRs

⁸ ἡ **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- (**κ**)A, C [4%] NU

⁹ καὶ **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **KA**, C [5%] NU (OC has small print.)

¹⁰ πραότητα **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | πραυτητα A, C [3%] NU | σπουδὴν τα **κ** (Aleph really got lost.)

¹¹ ὧν **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | α **KA**, C [3%] NU (The Alexandrians confused the referent.)

¹² τὸν αὐτοῦ ἔλεον **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | τὸ αὐτοῦ ἐλεος **KA** [4%] NU | τὸ ἐλεος αὐτοῦ [1%] (Liddell & Scott give the masculine as the original form, with the neuter appearing later.)

¹³ γενώμεθα **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | γενηθώμεν **KA**, C [4%] NU (The middle voice is presumably correct.)

ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ¹ Θεῷ. Ταῦτά ἐστιν τὰ² καλὰ καὶ ὠφέλιμα³ τοῖς ἀνθρώποις. **9** Μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρις⁴ καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο, εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

10 Αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, **11** εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἀμαρτάνει, ὃν αὐτοκατάκριτος.

Farewell

12 Ὅταν πέμψω Ἀρτεμῖαν πρὸς σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. **13** Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ⁵ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπη. **14** Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὄσιν ἄκαρποι.

15 Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. Ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{6,7}

¹ τῷ f³⁵ [50%] OC,TR | --- ἌA,C [50%] RP,HF,CP,NU

² τὰ f³⁵ [90%] RP,HF,OC,TR,CP | --- ἌA,C,I [10%] NU

³ ὠφελίμα *rell* | ὠφελήμα [30%]

⁴ ἐρις f³⁵ [20%] | ἐριν Ἄ [1%] | ἐρεις A,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ἐρειν [2%] | ἐριδας [2%]

⁵ ἀπολλῶ f³⁵ C [95%] RP,HF,OC,TR,CP | ἀπολλων Ἄ [4%] NU | ἀπολλωνα [1%]

⁶ ἀμην f³⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP | --- ἌA,C,048 [5%] NU

⁷ The citation of f³⁵ is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1503, 1855, 1864, 1892, 2080, 2587 and 2723 are ‘perfect’ representatives of f³⁵ in Titus, as they stand, and the exemplars of another four probably were too. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. But I guarantee the witness of Family 35.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Greeting

1 Παῦλος, δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, Φιλῆμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, **2** καὶ Ἀφρία τῇ ἀγαπητῇ² καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ· **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul commends Philemon

4 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε μνεΐαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, **5** ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, **6** ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργῆς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς³ ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν⁴ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν·⁵ **7** χάριν⁶ γὰρ⁷ ἔχομεν⁸ πολλήν⁹ καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαιται διὰ σοῦ, ἀδελφέ.

Paul intercedes for Onesimus

8 Διό, πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνήκον, **9** διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ—τοιούτος ὢν ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹⁰ **10** Παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου,¹¹ Ὀνήσιμον **11**—τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ¹² σοὶ καὶ ἐμοὶ εὐχρηστον—ὃν ἀνέπεμψα.

12 Σὺ δὲ¹³ αὐτόν, τοῦτ' ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ¹⁴ **13**—ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι,¹⁵ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, **14** χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾗ, ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον. **15** Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὦραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς **16**—οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοί, καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν Κυρίῳ.

Paul asks for obedience

17 Εἰ οὖν με¹⁶ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτόν ὡς ἐμέ. **18** Εἰ δέ τι ἠδίκησέν σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει.¹⁷ **19** Ἐγώ, Παῦλος, ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ, «Ἐγὼ ἀποτίσω» (ἵνα μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτὸν μοι προσοφείλεις.). **20** Ναὶ ἀδελφέ, ἐγὼ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Κυρίῳ.¹⁸

¹ ἡσου χριστου f³⁵ [40%] | ~ 21 xA [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Though Paul uses the sequence 'Christ Jesus' in verses 6 and 23, I take it that here and in verse 9 it is properly 'Jesus Christ'—he alternates them.)

² αγαπητη f³⁵ (94.8%) RP, HF, OC, TR, CP | αδελφη xA, I, 048 (4.9%) NU | conflation (0.3%)

³ παντος f³⁵ xA, C [80%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 εργου [20%] CP

⁴ υμιν f³⁵ x [45%] TR | ημιν A, C, 048^v [55%] RP, HF, OC, CP, NU (The 3rd person is correct. It is as Philemon understands the resources available in his local congregation that the sharing of his faith will become more powerful.)

⁵ ησουν f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- xA, C [2%] NU

⁶ χαριν f³⁵ (88.1%) RP, HF, OC, TR | χαραν xA, C, 048 (11.9%) CP, NU (The first four words of verse seven offer four variant sets—observe how the attestation fluctuates, word by word.)

⁷ γαρ f³⁵ xA, C, 048 (86.3%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | δε (0.5%) | --- (13.2%)

⁸ εχομεν f³⁵ (84.7%) RP, HF, OC, TR, CP | εχωμεν (4.2%) | εσχον xA, C, 048 (7.4%) NU | εχω (2.5%) | five other variants (1.3%)

⁹ εχομεν πολλην f³⁵ (88.4%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 xA, C, 048 (10.5%) NU | five other variants (1.1%)

¹⁰ ησου χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 xA, C [5%] NU

¹¹ μου f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- xA [3%] NU

¹² δε f³⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 και x [2%] [NU]

¹³ συ δε f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | σοι xA, C [2%] NU | σοι 12 [1%]

¹⁴ προσλαβου f³⁵ C(048) (98.7%) RP, HF, OC, TR, CP | --- xA (1.3%) NU

¹⁵ διακονη μοι f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 xA, C [5%] NU

¹⁶ με f³⁵ xA, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU | εμε [10%] TR

¹⁷ ελλογει f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ελλογα xA, C, 048 [5%] NU

¹⁸ κυριω f³⁵ (74.3%) RP, HF, OC, TR, CP | χριστω xA, C (20.3%) NU | --- (3.3%) | part of a larger omission (2.2%)

21 Πεποιθὸς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ¹ λέγω ποιήσεις. 22 Ἄμα δὲ καὶ ἐτοίμαζέ μοι ξενίαν, ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν.

Farewell

23 Ἀσπάζονται² σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,³ 24 Μάρκος, Ἀρίσταρ-χος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.

25 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν⁴ Ἰησοῦ⁵ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.^{6,7}

[homoioteleuton] (The repetition of *εν κυριω* so soon bothered the Alexandrians' sense of style.)

¹ ο **f³⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP | α **KA, C** [3%] NU

² *ασπάζονται* **f³⁵** [85%] RP, HF, TR, CP | *ασπαζεται* **KA, C** [15%] OC, NU

³ *ησου* *rell* | --- CP

⁴ *ημων* **f³⁵** **A, C** [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **Σ** [2%] NU

⁵ *ησου* **f³⁵** [20%] | 1 *χριστου* **KA, C** [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Being a very personal letter, Paul is less formal.)

⁶ *αμην* **f³⁵** **ΣC** [98%] RP, HF, OC, TR, CP | --- (**Ϟ⁸⁷**)**A, 048^v** [2%] NU

⁷ The citation of **f³⁵** is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. All except 328, 394, 959, 986, 1892 and 2080 are 'perfect' representatives of **f³⁵** in Philemon, as they stand, the others having a single variant each. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

The supremacy of the Son

1:1 Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, **2** ἐπ' ἐσχάτου¹ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν.² **3** ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ³ καθαρισμόν ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν⁴ ἡμῶν⁵ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ⁶ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, **4** τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα.

He is superior to angels

5 Τίτι γὰρ εἶπεν ποτε τῶν ἀγγέλων, «Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε,» καὶ πάλιν, «Εγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς Υἱόν»; **6** Ὄταν δέ, πάλιν, εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει, «Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ.» **7** Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει, «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.» **8** πρὸς δὲ τὸν Υἱόν· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.⁷ Ῥάβδος Εὐθύτητος ἢ ῥάβδος⁸ τῆς βασιλείας σου. **9** Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε,⁹ ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.» **10** Καί· «Σὺ κατ' ἀρχάς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί· **11** αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις—καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται· **12** καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς¹⁰ καὶ ἀλλαγῆσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.»

13 Πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἰρηκέν ποτε, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»; **14** Οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Do not neglect the great salvation

2:1 Διὰ τοῦτο, δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν¹¹ τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μήποτε παραρρυῶμεν.¹² **2** Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθοποδοσίαν, **3** πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας;— ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, **4** συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις¹³ καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ Πνεύματος Ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.

¹ ἐσχάτου f³⁵ P⁴⁶NA,B [95%] RP, HF, OC, CP, NU | ἐσχάτων [5%] TR

² τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 312 P⁴⁶NA,B, I [3%] NU

³ αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ f³⁵ (89.3%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 NA, B (5.2%) NU | 23 (1%) | 121 (3.4%) | ~ 21 P⁴⁶ (0.3%) | part of a larger omission [homoioteleuton] (0.7%)

⁴ ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 P⁴⁶NA, B [5%] NU

⁵ ἡμῶν f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NA, B [3%] NU

⁶ δεξιά f³⁵ P⁴⁶NA, B [90%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 του θρονου [10%] CP

⁷ αἰῶνος f³⁵ (98.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 καὶ ἡ P⁴⁶NA, B (1.4%) NU

⁸ εὐθύτητος ἢ ῥάβδος f³⁵ (98.3%) RP, HF, OC, TR, CP | τῆς 13 P⁴⁶A, B (1.2%) NU | 13 (0.3%) | --- & (I take it that 'Scepter of Uprightness' is a proper name, like 'Excalibur'; the Alexandrians missed it.)

⁹ [Our earliest MS that is extant here, P⁴⁶, does not have punctuation marks, and this is true of the earliest MSS in general. If they reflect the Autographs, then the noun phrase here is ambiguous between Vocative and Nominative. The Vocative has already occurred in verse 8.]

¹⁰ αὐτοὺς f³⁵ (98.8%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 ὡς ματιον P⁴⁶NA, B (1.2%) NU

¹¹ ἡμᾶς προσέχειν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 P⁴⁶NA, B [5%] NU

¹² παραρρυῶμεν f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | παραρυῶμεν P⁴⁶NA, B [10%] NU

¹³ σημείοις f³⁵ [35%] | 1 τε P⁴⁶NA, B [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

Temporarily lower than angels

5 Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξεν τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν· 6 διεμαρτύρατο δὲ πού τις λέγων· «Τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; 7 Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν,¹ 8 πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.» Ἐν γὰρ τῷ² ὑποτάξει αὐτῷ³ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. Νῦν δὲ οὐπω ὀρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα.

9 Τὸν δὲ «βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον» βλέπομεν, Ἰησοῦν (διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου), «δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον»—ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσεται θανάτου.

“Bringing many sons into glory”

10 Ἐπρεπεν γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν Ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. 11 Ὁ τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἅγια-ζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοῦ καλεῖν, 12 λέγων, «Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε»· 13 καὶ πάλιν, «Ἐγὼ ἔσομαι πεποithῶς ἐπ' αὐτῷ»· καὶ πάλιν, «Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός.»

14 Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκεν σαρκὸς καὶ αἵματος,⁴ καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχευεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου—τοῦτ' ἐστὶν τὸν διάβολον—15 καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. 16 (Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ⁵ ἐπιλαμβάνεται.) 17 Ὅθεν ὄφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεύς, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. 18 Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

The Apostle and High Priest of our confession

3:1 Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστόν,⁶ 2 πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς⁷ ἐν ὄλῳ⁸ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. 3 Πλείονος γὰρ δόξης οὗτος⁹ παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον¹⁰ πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν 4—πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος, ὁ δὲ τὰ¹¹ πάντα κατασκευάσας Θεός—5 καί, Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, 6 Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάνπερ¹² τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν¹³ κατάσχωμεν.

¹ αὐτον f³⁵ ρ⁴⁶B (74.7%) RP, HF, OC, NU | 1 καὶ κατεστησας 1 ἐπὶ τα ἐργα των χειρων σου κA, C (25.3%) TR, CP

² γαρ τω f³⁵ ρ⁴⁶A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 κB [3%] NU

³ αὐτω f³⁵ κA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- ρ⁴⁶B [2%]

⁴ σαρκος καὶ αιματος f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 321 ρ⁴⁶κA, B, C [3%] NU

⁵ ἄβρααμ f³⁵ [40%] | ἄβρααμ *rell* (This name is aspirated throughout the book, and the statement of evidence also obtains throughout the book.) [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

⁶ ἰησοῦν χριστον f³⁵ [97%] RP, HF, OC, CP | 1 ρ⁴⁶κA, B, C [3%] NU | ~ 21 TR

⁷ μωυσης *rell* | μωυσης κA, B [10%] TR (TR has the short form of the name throughout the book; the attestation varies, but does not exceed 25%.)

⁸ ὄλω f³⁵ κA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- ρ^{13,46}vB [2%]

⁹ δοξης ουτος f³⁵ ρ¹³ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 ρ⁴⁶vκA, B, C [3%] NU

¹⁰ καθ' ὅσον *rell* | καθόσον f³⁵ [30%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional pointing. Because of the *theta* there is no ambiguity.)

¹¹ τα f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ρ^{13,46}κA, B, C [3%] NU

¹² εανπερ f³⁵ ρ⁴⁶A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | εαν ρ¹³B [3%] | καν κ

¹³ μεχρι τελους βεβαιαν f³⁵ κA, C (98%) RP, HF, OC, TR, CP | 3 (1.2%) | --- ρ^{13,46}vB (0.8%) NU

The Holy Spirit's warning

7 Διό—καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· «Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, **8** μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, **9** οὗ ἐπίρασάν με¹ οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με² καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα³ ἔτη. **10** Διὸ προσώχθισα⁴ τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ⁵ καὶ εἶπον,⁶ «Ἄει πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου»· **11** ὡς ὄμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, «Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατά-παυσίν μου»»—**12** βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἐν τινὶ ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος· **13** ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ «Σήμερον» καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ ἐξ ὑμῶν τις⁷ ἀπάτη τῆς ἀμαρτίας. **14** Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ,⁸ ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, **15** ἐν τῷ λέγεσθαι, «Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.» **16** Τίνας γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν; Ἄλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξεληθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως;⁹ **17** Τίσιν δὲ προσώχθισεν τεσσαράκοντα¹⁰ ἔτη; Οὐχὶ τοῖς ἀμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν¹¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ; **18** Τίσιν δὲ ὄμοσεν μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν; **19** Καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν διὰ¹² ἀπιστίαν. **4:1** Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγ-γελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ¹³ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκεῖναι.

There is still a promised rest

2 Καί, γὰρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κακεῖνοι,¹⁴ ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκριμένους¹⁵ τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. **3** Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν¹⁶ κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἶρηκεν, «Ὡς ὄμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, «Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυ-σίν μου»»—καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων, **4** εἶρηκεν γὰρ που περὶ τῆς ἐβδόμης οὕτως, «Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ»· **5** καὶ ἐν τούτῳ, πάλιν, «Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.» **6** Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσηλθόν δι' ἀπειθειαν, **7** πάλιν τινὰ ὀρίζει ἡμέραν, «Σήμερον,» ἐν Δαυὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον (καθὼς εἶρηται),¹⁷ «Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.» **8** Εἰ γὰρ αὐτοὺς¹⁸ Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. **9** Ἄρα, ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. **10** Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.

We must give an account

11 Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις

¹ με f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ^{13,46} κA, B, C [3%] NU

² εδοκιμασαν με f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | εν δοκιμασια Ϝ^{13,46} κA, B, C [3%] NU

³ τεσσαρακοντα f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | τεσσερακοντα (Ϝ¹³) Ϝ⁴⁶ κA, B, C [3%] NU

⁴ προσωχθισα rell | προσωχθησα [15%]

⁵ εκεινη f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ταυτη Ϝ^{13,46} κA, B [3%] NU

⁶ ειπον rell | ειπα CP

⁷ εξ υμων τις f³⁵ B [90%] RP, HF, OC, CP | ~ 312 Ϝ¹³ κA, C [10%] TR, NU

⁸ γεγοναμεν του χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 (Ϝ¹³) Ϝ⁴⁶ κA, B, C [5%] NU

⁹ μουσεος f³⁵ [40%] CP | μουσεως κB, C [45%] RP, HF, OC, NU | μωσεως A [15%] TR

¹⁰ τεσσαρακοντα f³⁵ [98%] RP, HF, OC, TR, CP | τεσσερακοντα Ϝ⁴⁶ κA, B, C [2%] NU

¹¹ επεσεν rell | επεσον [18%] | επεσαν [2%]

¹² δια f³⁵ C [40%] | δι rell

¹³ δοκη rell | δοκει [25%]

¹⁴ κακεινοι f³⁵ Ϝ⁴⁶ κA, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU | εκεινοι [10%] CP

¹⁵ συγκεκριμενους f³⁵ [83%] RP, HF, OC, CP [συγκεκριραμμενους 10%] | συγκεκριραμενος TR | συγκεκριρασμενους (Ϝ⁴⁶ A, B) C [7%] NU | συνκεκερασμενος κ

¹⁶ την f³⁵ κA, C [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- Ϝ^{13v,46} B [1%]

¹⁷ ειρηται f³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | προειρηται Ϝ⁴⁶ κA, C [5%] NU | προειρηκεν B [3%]

¹⁸ αυτους f³⁵ Ϝ⁴⁶ κA, B, C [85%] RP, HF, OC, TR, NU | ι ο [5%] | αυτος [10%] CP

ὑποδείγματι πέση τῆς ἀπειθείας. **12** Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε¹ καὶ πνεύματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν· καί, κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. **13** Καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχλησιμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

We have a Great High Priest

4:14 Ἔχοντες οὖν Ἀρχιερέα Μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. **15** Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθεῖσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον² δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἀμαρτίας. **16** Προσερχόμεθα³ οὖν μετὰ παρησιίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον⁴ καὶ χάριν εὐρωμεν, εἰς εὐκαιρον βοήθειαν.

Qualifications for high priesthood

5:1 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἀμαρτιῶν, **2** μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοῦσιν καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περὶκεῖται ἀσθένειαν. **3** Καὶ διὰ ταύτην⁵ ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ⁶ προσφέρειν ὑπὲρ⁷ ἀμαρτιῶν. **4** Καί, οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ⁸ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ⁹ καὶ¹⁰ Ἀαρών.

Christ meets the qualifications

5 Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γεννηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, «Υἱὸς μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε»· **6** καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ»· **7** ὅς, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σφάζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων, προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, **8** καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν. **9** Καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν¹¹ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, **10** προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· **11** περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθοὶ γεγονάτε ταῖς ἀκοαῖς.

“Let’s move on toward perfection”

12 Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρεῖαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ἡμᾶς τινὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ γεγονάτε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ¹² οὐ στερεᾶς τροφῆς. **13** Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γὰρ ἔστιν. **14** Τελειῶν δὲ ἔστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

6:1 Διό, ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερόμεθα,¹³ μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ Θεόν, **2** βαπτισμῶν διδασχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. **3** Καὶ τοῦτο ποιήσομεν¹⁴

¹ τε f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶NA, B, C [10%] NU

² πεπειραμενον f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | πεπειρασμενον Ϝ^{46v}NA, B [2%] NU

³ προσερχομεθα *rell* | προσερχομεθα [25%]

⁴ ελεον f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | ελεος Ϝ⁴⁶NA, B, C [4%] NU

⁵ δια ταυτην f³⁵ (90.7%) RP, HF, OC, TR, CP | δι αυτην Ϝ⁴⁶NA, B, C (6.2%) NU | 1 ταυτης (1.9%) | 1 ταυτα (1.2%)

⁶ εαυτου f³⁵ NA, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | αυτου Ϝ^{46B} [2%] NU

⁷ υπερ f³⁵ (93.1%) RP, HF, OC, TR, CP | περι Ϝ⁴⁶NA, B, C (6.4%) NU | --- (0.5%)

⁸ αλλα f³⁵ Ϝ⁴⁶NA, B, C [70%] RP, OC, CP, NU | αλλ ο [30%] HF, TR

⁹ καθαπερ f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | καθωσπερ Ϝ⁴⁶NA, B [3%] NU | καθως C

¹⁰ και f³⁵ Ϝ⁴⁶NA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 ο [5%] TR

¹¹ τοις υπακουουσιν αυτω πασιν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 4123 Ϝ⁴⁶NA, B, C [5%] NU

¹² και f³⁵ A, B [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- Ϝ⁴⁶NC [2%]

¹³ φερωμεθα *rell* | φερομεθα [15%]

¹⁴ ποιησομεν f³⁵ Ϝ⁴⁶NB, I^v [40%] OC, TR, CP, NU | ποιησωμεν A, C [59%] RP, HF | ποιησαντες [1%]

ἐάνπερ ἐπιτρέπη¹ ὁ Θεός.

No one kills Jesus twice

4 Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσασμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γεννηθέντας Πνεύματος Ἁγίου, **5** καὶ καλὸν γευσασμένους Θεοῦ ῥῆμα δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, **6** καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν—ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας.

7 Γῆ γὰρ ἢ πιῶσα τὸν ἐπ’ αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον² ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις δι’ οὓς καὶ γεωργεῖται μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· **8** ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.

A word of encouragement

9 Πεπεισμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα³—καὶ ἐχόμενα σωτηρίας—εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. **10** Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου⁴ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις καὶ διακονοῦντες. **11** Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν, πρὸς τὴν πληροφῶριαν τῆς ἐλπίδος, ἄχρι τέλους· **12** ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

Our secure anchor

13 Τῷ γὰρ Ἀβραάμ ἐπαγγελάμενος ὁ Θεός, ἐπεὶ κατ’ οὐδενὸς εἶχεν μείζονος ὁμόσαι, ὥμοσεν καθ’ ἑαυτοῦ, **14** λέγων, «Ἡ μὴν⁵ εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε.» **15** Καὶ οὕτως, μακροθυμήσας, ἐπέτυχεν τῆς ἐπαγγελίας.

16 Ἄνθρωποι μὲν⁶ γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὁμνύουσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὄρκος, **17** ἐν ᾧ περισσώτερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδείξει τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὄρκω, **18** ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι⁷ Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν,⁸ οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος· **19** ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, **20** ὅπου Πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθὼν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ Ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Melchizedek, priest and king

7:1 Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ—βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ⁹ ὑψίστου, ὁ¹⁰ συναντήσας Ἀβραάμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλόγησας αὐτόν, **2** ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ (πρῶτον μὲν ἐρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὁ ἐστὶν βασιλεὺς εἰρήνης), **3** ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος· μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ—μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές.¹¹

Melchizedek greater than Abraham

4 Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ¹² δεκάτην Ἀβραάμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρ-

¹ επιτρεπη *rell* | επιτρεπει [15%]

² πολλακίς ἐρχόμενον *f*³⁵ A,C [92%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 *ϕ*⁴⁶ *κ*B [5%] NU | 2 [1%] | one other variant [2%]

³ κρείσσονα *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ *κ*A,B,C [85%] RP, HF, CP, NU | κρειττονα [15%] OC, TR

⁴ του κοπου *f*³⁵ (87.8%) RP, HF, OC, TR, CP | 12 και (1%) | 1 σκοπου (1.9%) | --- *ϕ*⁴⁶ *κ*A,B,C (9.3%) NU

⁵ η μιν *f*³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | εἰ 2 *ϕ*⁴⁶ *κ*A,B [8%] NU | εἰ μη C | two other readings [2%] (If η is the older form, how could the change, εἰ→η, come about in the middle ages?)

⁶ μεν *f*³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- *ϕ*⁴⁶ *κ*A,B [3%] NU

⁷ ψεύσασθαι *f*³⁵ B [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 τον *ϕ*⁴⁶ *κ*A,C [5%] [NU]

⁸ εχωμεν *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ *κ*A,B,C [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εχωμεν [30%]

⁹ του *rell* | --- CP

¹⁰ ο *f*³⁵ *ϕ*⁴⁶ C [92%] RP, HF, OC, TR, NU | ος *κ*A,B,I [8%] | ω CP

¹¹ διηνεκες *rell* | 1 εν ω οτι και του αβρααμ προετιμηθη CP

¹² και *f*³⁵ *κ*A,C [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- *ϕ*⁴⁶ B [2%]

χης· **5** Καί, οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατεῖαν λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαόν, κατὰ τὸν νόμον—τοῦτ' ἔστιν, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν—καίπερ ἐξεληλυθότας¹ ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· **6** ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκεν τὸν² Ἀβραάμ καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. **7** Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. **8** Καί, ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος ὅτι ζῆ **9**—καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ³ Ἀβραάμ καὶ Λευῖ, ὁ δεκάτας λαμβάνων, δεδεκάτωται, **10** ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν ὅτε συνήνησεν αὐτῷ ὁ⁴ Μελχισεδέκ.

Melchizedek greater than Aaron

11 Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆ⁵ νενομοθετήτο),⁶ τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; **12** (Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.) **13** Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκεν τῷ θυσιαστηρίῳ. **14** Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης⁷ Μωϋσῆς^{8,9} ἐλάλησεν. **15** Καὶ περισσώτερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, **16** ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκινῆς¹⁰ γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. **17** Μαρτυρεῖ¹¹ γὰρ ὅτι «Σὺ¹² ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.»

18 Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγοῦσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές **19** (οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος), ἐπεισαγωγῆ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ.

Our eternal High Priest represents us eternally

20 Καί, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὀρκωμοσίας **21**—οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὀρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὀρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν· «Ὡμοσεν Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ»¹³—**22** κατὰ τοσοῦτον¹⁴ κρείττονος¹⁵ διαθήκης γέγονεν ἕγγυος Ἰησοῦς. **23** Καί, οἱ μὲν πλείονες εἰσὶν γεγονότες ἱερεῖς διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· **24** ὁ δὲ, διὰ τὸ μένειν αὐτόν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. **25** Ὅθεν καὶ σφύζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ¹⁶ αὐτῶν.

26 Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν¹⁷ ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς—ὄσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος—**27** ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν¹⁸

¹ ἐξεληλυθότας *rell* | ἐξεληλυθότες CP

² τον f³⁵ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ ⱿB, C [4%] NU

³ δια f³⁵ A, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP | δι Ϝ⁴⁶ ⱿB [8%] NU

⁴ ο f³⁵ A [92%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ ⱿB, C [8%] NU

⁵ αὐτῆ f³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | αὐτῆς Ϝ⁴⁶ ⱿA, B, C [5%] NU | αὐτὴν [5%]

⁶ νενομοθετήτο f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | νενομοθετήται Ϝ⁴⁶ ⱿA, B, C [6%] NU

⁷ ἱερωσύνης f³⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP | ἱεροσύνης (6.4%) | ἱερεῶν Ϝ⁴⁶ ⱿA, B, C (3.1%) NU (Wherever ἱερωσύνης occurs, the alternate spelling also occurs, its attestation not exceeding 10%.)

⁸ μωσῆς f³⁵ Ϝ⁴⁶ ⱿA, B, C (75.3%) RP, HF, OC, CP, NU | μωσῆς (24.7%) TR

⁹ οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωσῆς f³⁵ (95.1%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2314 A, B, C (1.7%) NU | ~ 2341 Ϝ⁴⁶ Ɀ (1.9%) | ~ 1423 (1.2%)

¹⁰ σαρκινῆς f³⁵ Ϝ⁴⁶ ⱿA, B, C [50%] NU | σαρκικῆς [50%] RP, HF, OC, TR, CP

¹¹ μαρτυρεῖ f³⁵ C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | μαρτυρεῖται Ϝ⁴⁶ ⱿA, B [3%] NU

¹² σὺ f³⁵ ⱿA, B, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 εἰ Ϝ⁴⁶ [29%] | --- [1%]

¹³ κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ f³⁵ A (97.9%) RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ B, C (1.9%) NU | Ɀ omits whole quote

¹⁴ τοσοῦτον f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | τοσοῦτο Ϝ⁴⁶ ⱿA, B, C [5%] NU | τοσοῦτω [1%]

¹⁵ κρείττονος f³⁵ Ϝ⁴⁶ A [96%] RP, HF, OC, TR, CP | καὶ 1 ⱿB, C [3%] [NU] | --- [1%]

¹⁶ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ *rell* | ~ 21 CP

¹⁷ ἡμῖν f³⁵ ⱿC [98%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 καὶ Ϝ⁴⁶ A, B [2%] NU

¹⁸ καθ' ἡμέραν *rell* | καθημέραν f³⁵ [30%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional pointing. Because of the *theta* there is no ambiguity.)

ανάγκην, ὡσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. **28** Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας, τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Priest and Mediator of a better covenant

8:1 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις· Τοιοῦτον ἔχομεν Ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς Μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, **2** τῶν ἁγίων Λειτουργός, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθι- νῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ¹ οὐκ ἄνθρωπος. **3** Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται (ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὁ προσενέγκοι)² **4**—εἰ μὲν γὰρ³ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεὺς, ὄντων τῶν ἱερέων⁴ τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν⁵ νόμον τὰ δῶρα· **5** οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν τῶν ἐπουρανίων (καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν· «Ὅρα γάρ,» φησιν, «ποιήσεις⁶ πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει») — **6** νυνὶ⁷ δὲ διαφορωτέρας τέτευχεν⁸ λειτουργίας, ὅσῳ καὶ⁹ κρείττονός ἐστιν διαθή- κης Μεσίτης, ἣτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται.

A new covenant

7 Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος· **8** μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς¹⁰ λέγει·

«Ἰδοὺ, ἡμέραι ἔρχονται,» λέγει Κύριος, «καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν—**9** οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν,» λέγει Κύριος.

10 «Ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη ἦν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας,» λέγει Κύριος, «διδόνς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν. **11** Καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον¹¹ αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, «Γνώθι τὸν Κύριον»· ὅτι πάντες εἰδήσουσιν με, ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν¹² ἕως μεγάλου αὐτῶν.

12 Ὅτι ἴλεως¹³ ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν¹⁴ οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.»

13 Ἐν τῷ λέγειν «καινὴν» πεπαλαιώκεν τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

¹ καὶ f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ NB [3%] NU

² προσενεγκοὶ f³⁵ [20%] | προσενεγκῆ *rell* (Optative or Subjunctive?)

³ γὰρ f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | οὐν Ϝ⁴⁶ NA, B [4%] NU

⁴ τῶν ἱερέων f³⁵ (93.8%) RP, HF, OC, TR, CP | 2 (1.7%) | --- Ϝ⁴⁶ NA, B (4.5%) NU

⁵ τὸν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ NA, B [5%] NU

⁶ ποιήσεις f³⁵ NA, B [95%] RP, HF, OC, CP, NU | ποιήσης [5%] TR | --- Ϝ⁴⁶

⁷ νυνὶ f³⁵ NA [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | νυν Ϝ⁴⁶ B [2%]

⁸ τετευχεν f³⁵ B [40%] OC, TR | τετυχεν Ϝ⁴⁶ NA [50%] RP, HF, NU | τετυχηκεν [10%] CP (These are alternate forms of the perfect [apparently], so the meaning remains the same; τετυχεν appears to be a simplification of the older form.)

⁹ καὶ *rell* | --- [10%] CP

¹⁰ αὐτοῖς f³⁵ Ϝ⁴⁶ B [90%] RP, HF, OC, TR, CP | αὐτοὺς NA, I [10%] NU

¹¹ πλησίον f³⁵ [35%] TR | πολιτην Ϝ⁴⁶ NA, B [65%] RP, HF, OC, CP, NU

¹² αὐτῶν f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁴⁶ NA, B [15%] NU

¹³ ἴλεως *rell* | ἴλεος [15%]

¹⁴ καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν f³⁵ A (94.4%) RP, HF, OC, TR, CP | 123 (1.8%) | --- Ϝ⁴⁶ NB (3.5%) NU | 12 ἀδικιῶν 4 (0.4%)

The earthly sanctuary

9:1 Εἶχεν μὲν οὖν καὶ¹ ἡ πρώτη² δικαιοῦματα λατρείας τό τε ἅγιον κοσμικόν. **2** Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη· ἡ πρώτη, ἐν ἣ ἢ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἣτις λέγεται Ἅγια· **3** μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἅγια Ἁγίων, **4** χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ἣ στάμνος χρυσοῦν ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ράβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· **5** ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβιμ³ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον (περὶ ὧν οὐκ ἔστιν νῦν λέγειν κατὰ μέρος).

The service of that sanctuary

6 Τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίσαισι οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, **7** εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· **8** τοῦτο δηλοῦντος τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μήπω πεφανερῶσθαι⁴ τὴν τῶν Ἁγίων ὁδὸν ἐτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν· **9** ἣτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν⁵ ἐνεστηκότα, καθ' ὃν⁶ δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα—**10** μόνον ἐπὶ βρώμασιν καὶ πόμασιν καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς καὶ⁷ δικαιοῦμασιν⁸ σαρκός, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα.

Christ serves in the heavenly sanctuary

11 Χριστὸς δὲ παραγενόμενος Ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων⁹ ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειότερας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, **12** οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐπάπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐρόμενος.¹⁰ **13** Εἰ γὰρ τὸ αἶμα ταύρων καὶ τράγων,¹¹ καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, **14** πόσω μᾶλλον τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος Ἁγίου¹² ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαρῆς τὴν συνείδησιν ὑμῶν¹³ ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι; **15** Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς Μεσίτης ἐστίν, ὅπως—θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων—τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας.

¹ καὶ f³⁵ NA [97%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] | --- P^{46v}B [3%]

² πρώτη f³⁵ P⁴⁶NA, B [70%] RP, HF, CP, NU | 1 σκηνή f^{35pt} [30%] OC, TR (All of chapter 8 is about a new and better covenant, compared to the first one, and the last verse (13) has “the first”. This is repeated at the beginning of 9:1, and ‘covenant’ is to be understood in both places; two MSS actually supply the word. However, since verse 2 refers to the ‘Holy Place’ as the first tabernacle, somewhere along the line someone misunderstood verse 1 and officiously added ‘tabernacle’ (not to be found in any early MS, nor in a considerable majority of the Byzantine MSS). Here we have evidence that the copyists faithfully reproduced the exemplar they were copying; few of them would be analyzing the text as they went along. However, to put ‘tabernacle’ in verse 1 is clearly inaccurate, since the first tent, the Holy Place, did not contain the Holy of Holies; they were separated by a heavy curtain. The ‘earthly sanctuary’, end of verse 1, did indeed contain both places, and was itself part of the first covenant. So then, although the first form is attested by a minority of MSS within the family, I consider that it reproduces the archetype, beyond reasonable doubt.)

³ χερουβιμ f³⁵ (A) [98%] RP, HF, OC, TR, CP | χερουβιν P⁴⁶ (B) [2%] NU

⁴ πεφανερῶσθαι *rell* | πεφανῶσθαι CP

⁵ τον *rell* | τουτον CP

⁶ ον f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ην NA, B [5%] NU ον f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ην NA, B [5%] NU

⁷ καὶ f³⁵ B (95.4%) RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶NA (4.6%) NU

⁸ δικαιομασιν f³⁵ NA (94.2%) RP, HF, OC, TR, CP | δικαιοματα P⁴⁶NA, B (5.5%) NU | two other readings (0.4%)

⁹ μελλόντων f³⁵ NA (97.5%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 των (1.4%) | γενομένων (P⁴⁶)B (1.1%) NU

¹⁰ ευρομενος f³⁵ [20%] | ευραμενος f^{35pt} *rell* (2nd aorist or 1st aorist? These are alternate spellings of the same form, so it is not a proper variant; they are two ways of saying the same thing. The Byzantine MSS massively attest the ‘a’, which presumably influenced some copyists; the better family representatives have the ‘o’.)

¹¹ ταυρων και τραγων f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 321 P⁴⁶NA, B [3%] NU

¹² αγιου f³⁵ [29%] | 1 αιωνιου [1%] | αιωνιου *rell* (The majority reading is certainly inviting.)

¹³ υμων f³⁵ NA [85%] RP, HF, OC, TR | ημων A [15%] CP, NU (Codex B is no longer available from here to the end.)

The earthly sanctuary inaugurated with blood

16 Ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου.¹ **17** διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος. **18** Ὅθεν οὐδὲ² ἢ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. **19** λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ³ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως⁴ παντὶ τῷ⁵ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων,⁶ μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτὸ τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐρράντισεν,⁷ **20** λέγων, «Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός.» **21** Καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράντισεν. **22** Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἵματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεις.

The heavenly sanctuary inaugurated with Christ's blood

23 Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσιν θυσίαις παρὰ ταύτας.⁸ **24** Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσηλθεν⁹ ὁ¹⁰ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. **25** οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ Ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ **26**—ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νῦν¹¹ δέ, ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν¹² ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. **27** Καί, καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, **28** οὕτως καὶ¹³ ὁ Χριστός, ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας—ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Animal blood is insufficient

10:1 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἅς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται¹⁴ τοὺς προσ-ερχομένους τελειῶσαι. **2** Ἐπεὶ οὐκ¹⁵ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνειδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους;¹⁶ **3** Ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτὸν, **4** ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας.

“I have come to do your will, O God”

5 Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει· «Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. **6** ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας.¹⁷ **7** Τότε εἶπον, Ἐἶδου ἦκου—ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ—τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου.» **8** Ἀνώτερον

¹ διαθεμένου f³⁵ xA,B [88%] RP, HF, OC, TR, NU | διατιθεμένου [12%] CP

² ουδε f³⁵ A, C [55%] NU | ουδ x [45%] RP, HF, OC, TR, CP | ουθ P⁴⁶

³ κατα f³⁵ x [85%] RP, HF, TR, CP | 1 τον P⁴⁶ A, C [15%] OC, NU

⁴ μουσεως f³⁵ [35%] CP | μουσεως xC [45%] RP, HF, OC, NU | μουσεως A [20%] TR

⁵ τω rell | --- CP

⁶ και τραγων f³⁵ (78%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 των 2 xA, C (5.1%) [NU] | --- P⁴⁶ (16.2%) | two other readings (0.7%)

⁷ ερραντισεν f³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP, N-A | εραντισεν P⁴⁶ xA, C [15%] UBS (Also in verse 21.)

⁸ ταυτας rell | ταυταις CP

⁹ αγια εισηλθεν f³⁵ C [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 P⁴⁶ xA [5%] NU

¹⁰ ο f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁴⁶ xA, C [5%] NU

¹¹ νυν f³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | νυνι xA, C [8%] NU

¹² αθετησιν f³⁵ P⁴⁶ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 της xA, I [2%] [NU]

¹³ και f³⁵ P⁴⁶ xA, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | --- [5%] TR

¹⁴ δυναται f³⁵ P⁴⁶ [40%] OC, TR, CP, NU | δυναται xA, C [59%] RP, HF | --- [1%] (The subject of the verb is ‘the law’ [sg], not ‘the sacrifices’ [pl]; P⁴⁶ preserves the correct reading.)

¹⁵ ουκ rell | --- [5%] CP

¹⁶ κεκαθαρμενους f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | κεκαθαρισμενους P⁴⁶ x [4%] NU | κεκαθερισμενους A, C [1%]

¹⁷ ευδοκησας rell | ηυδοκησας C [15%] (This statement obtains in verse 8 below as well.)

λέγων ὅτι «Θυσίαν καὶ προσφορὰν¹ καὶ ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας» (αἵτινες κατὰ τὸν² νόμον προσφέρονται), **9** τότε εἶρηκεν, «Ἴδου ἤκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου.»³ Ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. **10** Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν οἱ⁴ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ.

Christ perfects forever

11 Καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς⁶ ἔστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. **12** αὐτὸς⁷ δέ, μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκές, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ. **13** τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, **14** μὴ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκές τοὺς ἁγιαζομένους.

15 Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι.⁸ **16** «Ἀὕτη ἡ διαθήκη ἦν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας,» λέγει Κύριος, «διδούς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν⁹ αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς,¹⁰ **17** καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ¹¹ ἔτι.» **18** Ὅπου δὲ ἄφεςις τούτων,¹² οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας.

Hold fast the confession of hope

19 Ἐχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἁγίων ἐν τῷ αἵματι¹³ Ἰησοῦ, **20** ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστιν, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, **21** καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, **22** προσερχώμεθα¹⁴ μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἔρραντισμένοι¹⁵ τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένοι¹⁶ τὸ σῶμα¹⁷ ὕδατι καθαρῷ. **23** Κατέχωμεν¹⁸ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελι-λάμενος. **24** Καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων, **25** μὴ ἐγκατα-λείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν (καθὼς ἔθος τισίν), ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.

A severe warning

26 Ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, **27** φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. **28** Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέος¹⁹ χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν²⁰ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. **29** Πόσῳ, δοκεῖτε, χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ

¹ θυσίαν καὶ προσφορὰν **f**³⁵ I [96%] RP, HF, OC, TR, CP | θυσίας 2 προσφορας **KA, C** [4%] NU

² τον **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶**KA, C** [10%] NU

³ ο θεος το θελημα σου **f**³⁵ (71.6%) RP, HF, OC, TR | 12 μου 345 (2.6%) | ~ 34512 (5.4%) | ~ 34512 μου (4.5%) CP | 345 **ϕ**⁴⁶**KA, C** (15.1%) NU | three other variants (0.9%)

⁴ οι **f**³⁵ [90%] RP, HF, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶**KA, C** [9%] OC, NU | ημεις [1%]

⁵ σωματος **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶**KA, C** [95%] RP, HF, CP, NU | 1 του [5%] OC, TR

⁶ ιερευς **f**³⁵ **ϕ**^{46, 79v} **κ** [80%] RP, HF, OC, TR, NU | αρχιερευς A, C [20%] CP

⁷ αυτος **f**³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | ουτος **ϕ**^{13, 46, 79v} **KA, C** [8%] NU

⁸ προειρηκεναι **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ειρηκεναι **ϕ**^{13, 46} **KA, C** [5%] NU

⁹ επι των διανοιων **f**³⁵ (91.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 την διανοιαν **ϕ**^{13, 46} **KA, B, C, I** (4.2%) NU | εις την διανοιαν (3.5%) | --- [homoioteleuton] (0.7%)

¹⁰ αυτους *rell* | 1 υστερον λεγει [15%] | 1 τοτε ειρηκεν [1%]

¹¹ μνησθω **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | μνησθησομαι **ϕ**¹³ **KA, C, I** [3%] NU

¹² τουτων **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ A, C [95%] RP, HF, OC, TR, NU | αυτων [5%] CP | --- **κ**

¹³ αιματι *rell* | 1 του OC

¹⁴ προσερχομεθα **f**³⁵ **ϕ**¹³ **KA, C** [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | προσερχομεθα (**ϕ**⁴⁶) [40%]

¹⁵ ερραντισμενοι **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ρεραντισμενοι **ϕ**⁴⁶ **KA, C** [3%] NU

¹⁶ λελουμενοι **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ A, C [95%] HF, OC, TR, CP | λελουσμενοι **κ** [5%] RP, NU

¹⁷ το σωμα *rell* | τω σωματι [15%]

¹⁸ κατεχωμεν *rell* | κατεχομεν [20%]

¹⁹ μουσεος **f**³⁵ [30%] CP | μουσεως **κ** [55%] RP, HF, OC, NU | μουσεως A [15%] TR

²⁰ τρισιν *rell* | τρισι OC

Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; **30** Οἶδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος»¹ καὶ πάλιν, «Κύριος κρινεῖ² τὸν λαὸν αὐτοῦ.» **31** Φοβερόν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

A word of encouragement

32 Ἀναμνησθεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας ἐν αἷς, φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. **33** τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσιν θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφόμενων³ γενηθέντες. **34** Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου⁴ συνεπαθήσατε· καί, τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς⁵ κρείττονα ὑπαρξιν ἐν οὐρανοῖς⁶ καὶ μένουσαν.

35 Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην.⁷ **36** Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν ἵνα, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσθητε τὴν ἐπαγγελίαν. **37** «Ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον,⁸ ὁ ἐρχόμενος ἤξει καὶ οὐ χρονιεῖ.⁹ **38** Ὁ δὲ δίκαιος¹⁰ ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ.» **39** Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμέν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.¹¹

About faith

11:1 Ἔστιν δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. **2** Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. **3** Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα¹² γεγονέναι.

Abel, Enoch, Noah

4 Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ¹³ παρὰ Κάιν προσήνεγκεν τῷ Θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δόφοις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ δι' αὐτῆς, ἀποθανών, ἔτι λαλεῖται.¹⁴ **5** Πίστει Ἐνώχ¹⁵ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ εὐρίσκετο¹⁶ διότι μετέθηκεν¹⁷ αὐτὸν ὁ Θεός· πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ¹⁸ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι¹⁹ τῷ Θεῷ.

6 Χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστήσαι, πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ ὅτι ἔστιν καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. **7** Πίστει, χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασεν κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινεν τὸν κόσμον καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος.

¹ λέγει κυριος f³⁵ A (96%) RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ^{13v,46}κ (4%) NU

² κυριος κρινει f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 κA [4%] NU | 2 [1%]

³ αναστρεφωμενων rell | αναστρεφωμενων CP

⁴ δεσμοις μου f³⁵ κ (92.1%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 Ϝ⁴⁶ (1.6%) | δεσμοις A (6.3%) NU

⁵ εαυτοις f³⁵ [91%] CP, RP, HF | εν 1 [4%] OC, TR | εαυτους Ϝ^{13,46}κA [4%] NU | --- [1%]

⁶ εν ουρανοις f³⁵ (97%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 τοις 2 (0.9%) | --- Ϝ^{13,46}κA (1.7%) NU | two other variants (0.3%)

⁷ μισθαποδοσιαν μεγαλην f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 Ϝ⁴⁶κA [5%] NU

⁸ οσον rell | --- [15%] | οθεν [1%]

⁹ χρονιει f³⁵ A [98%] RP, HF, OC, TR, CP | χρονισει Ϝ⁴⁶κ [2%] NU

¹⁰ δικαιος f³⁵ Ϝ¹³ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 μου Ϝ⁴⁶κA [3%] NU

¹¹ ψυχης rell | --- CP

¹² τα βλεπομενα f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | το βλεπομενον Ϝ¹³κA [4%] NU

¹³ अबेल f³⁵ [80%] RP, OC, TR, CP | अबेल κA [20%] HF, NU

¹⁴ λαλειται f³⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP | λαλει Ϝ^{13,46}κA [8%] NU | μαρτυρεται [1%]

¹⁵ ενωχ f³⁵ [80%] OC, TR, CP | ενωχ κA [20%] RP, HF, NU

¹⁶ ενωχ f³⁵ [80%] OC, TR, CP | ενωχ κA [20%] RP, HF, NU

¹⁷ μετεθηκεν rell | μετετεθηκεν κ [10%] | μετατεθηκεν [2%] CP

¹⁸ αυτου f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ^{13,46}κA [4%] NU

¹⁹ ευηρεστηκεναι f³⁵ Ϝ⁴⁶κ [75%] RP, HF, OC, TR, CP | ευαρεστηκεναι A [25%] NU (Soden here mentions K^r specifically for the second time and assigns it to the minority reading, but he is certainly in error.)

Abraham and Sarah

8 Πίστει, καλούμενος Ἀβραάμ, ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν¹ εἰς τὸν² τόπον ὃν ἠμελλεν³ λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν καὶ ἐξῆλθεν, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. **9** Πίστει παρώκησεν⁴ εἰς⁵ γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· **10** ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοῦς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός.

11 Πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα⁶ δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν,⁷ ἐπεὶ πιστὸν ἠγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. **12** Διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν,⁸ καὶ ταῦτα νεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡς ἡ⁹ ἄμμος¹⁰ ἢ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἢ ἀναρίθμητος.

Seeking a heavenly homeland

13 Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες—μὴ λαβόντες¹¹ τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες¹² καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. **14** Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν. **15** Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον,¹³ εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. **16** Νῦν¹⁴ δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν, ἐπουραίου. Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεός· Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἠτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν.

Patriarchs

17 Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραάμ τὸν Ἰσαὰκ, πειραζόμενος· καί, τὸν μονογενῆ προσέφερον ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, **18** πρὸς ὃν ἐλαλήθη ὅτι «Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα,» **19** λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἔκομίσασατο.

20 Πίστει¹⁵ περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Ἡσαῦ.¹⁶ **21** Πίστει Ἰακώβ, ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσήφ εὐλόγησεν, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ. **22** Πίστει Ἰωσήφ, τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσεν καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.

Moses

23 Πίστει Μωϋσῆς, γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. **24** Πίστει Μωϋσῆς, μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραῶ, **25** μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν, **26** μείζονα πλοῦτον ἠγησάμενος τῶν Αἰγύπτου¹⁷ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλεπεν γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. **27** Πίστει κατέ-

¹ ἐξελθεῖν *rell* | ἐξελθων CP

² τον **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁴⁶ **κ**A [3%] NU

³ ἠμελλεν **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A [75%] RP, HF, TR, NU | ἐμελλεν [25%] OC, CP

⁴ παρώκησεν **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A [90%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 αβρααμ [10%] CP

⁵ εἰς **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A [80%] RP, HF, CP, NU | 1 την [20%] OC, TR (Soden here mentions **K**¹ specifically for the third time and assigns it to the minority reading, but he is certainly in error.)

⁶ σαρρα **f**³⁵ **ϕ**^{13v} **κ**A [84%] RP, HF, OC, TR | 1 στεραια **ϕ**⁴⁶ [2%] NU | 1 η στεραια [4%] | 1 στεραια ουσια [10%] CP

⁷ ετεκεν **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**^{13v,46} **κ**A [3%] NU

⁸ ἐγεννηθησαν **f**³⁵ **κ** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἐγεννηθησαν **ϕ**⁴⁶ **A** [10%] Nestle²⁴

⁹ ὡς η **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ὡσει [5%] TR

¹⁰ αμμος *rell* | αμος CP

¹¹ αμμος *rell* | αμος CP

¹² ἰδόντες **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A [98%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 και πεισθεντες [2%] TR

¹³ ἐξῆλθον **f**³⁵ (96.8%) RP, HF, OC, TR, CP | ἐξεβησαν **ϕ**^{46v} **κ**A (2.8%) NU | two other variants (0.4%)

¹⁴ νυν **f**³⁵ **ϕ**⁴⁶ **κ**A [95%] RP, HF, OC, CP, NU | νυνι [5%] TR

¹⁵ πιστει **f**³⁵ **κ** [92%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 και **ϕ**⁴⁶ **A** [8%] NU

¹⁶ ἠσαυ **f**³⁵ [30%] | ἠσαυ **κ**A [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹⁷ αιγυπτου **f**³⁵ **κ** [84%] RP, HF, OC, CP, NU | εν 1 A | εν αιγυπτω [15%] TR | αιγυπτων [1%]

λιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως, τὸν γὰρ Ἀόρατον ὡς ὄρων ἐκαρτέρησεν. **28** Πίστει πεποίηκεν τὸ Πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγη αὐτῶν. **29** Πίστει διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς,¹ ἧς πείραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατεπόθησαν.

30 Πίστει τὰ τεῖχη Ἱεριχῶ² ἔπεσεν,³ κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. **31** Πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπόλετο τοῖς ἀπειθήσασιν, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης.

Exploits achieved through faith

32 Καὶ τί ἔτι λέγω; Ἐπιλείπει γάρ με⁴ διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεών, Βαράκ τε καὶ⁵ Σαμψὼν καὶ⁶ Ἱεφθάε, Δαυὶδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν, **33** οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, **34** ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας,⁷ ἐνεδυναμώθησαν⁸ ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. **35** Ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμpanίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. **36** Ἔτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. **37** Ἐλιθάσθησαν, ἐπίσθησαν, ἐπειράσθησαν,⁹ ἐν φόνῳ μαχαίρας¹⁰ ἀπέθανον. Περιῆλ-θον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν· ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι¹¹ **38**—ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος—ἐν¹² ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς.

39 Καὶ οὗτοι πάντες, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἔκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, **40** τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

“Let us run with endurance”

12:1 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον¹³ ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν¹⁴ τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, **2** ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως Ἀρχηγὸν καὶ Τελειωτὴν, Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινεν σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν.¹⁵

All legitimate children receive discipline

3 Ἀναλογίσασθε γὰρ¹⁶ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν¹⁷ ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. **4** Οὕτω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε¹⁸ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. **5** Καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως ἧτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς

¹ ξηρας f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 γης P^{13,46} NA, 0227 [5%] NU

² ἱεριχω f³⁵ [80%] OC, TR, CP | ἱεριχω NA [20%] RP, HF, NU

³ ἐπεσεν f³⁵ P⁴⁶ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐπεσαν NA [3%] NU | κατεπεσεν [2%] | ἐπεσον [1%]

⁴ γαρ με f³⁵ P^{13,46} I [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 NA [3%] NU | 2 [2%]

⁵ τε και f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P^{13,46} NA, I [4%] NU

⁶ και f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P^{13,46} NA, I [5%] NU

⁷ μαχαιρας f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | μαχαιρης P⁴⁶ NA [3%] NU

⁸ ἐνεδυναμώθησαν f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐδυναμώθησαν P^{13,46} NA [3%] NU

⁹ ἐπίσθησαν ἐπειράσθησαν f³⁵ P¹³ A (88.4%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 (N048) (3.4%) | 1 P⁴⁶ (7.5%) NU | two other variants (0.7%)

¹⁰ μαχαιρας f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | μαχαιρης P⁴⁶ NA [3%] NU

¹¹ κακουχουμενοι *rell* | κακοχουμενοι [20%]

¹² εν f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | επι P^{13,46} NA [3%] NU | επ [3%]

¹³ εὐπερίστατον *rell* | ἀπερίστατον CP

¹⁴ τρέχωμεν *rell* | τρεχομεν [20%]

¹⁵ κεκάθικεν f³⁵ NA [95%] RP, HF, OC, CP, NU | εκαθισεν P⁴⁶ [5%] TR

¹⁶ γαρ f³⁵ P⁴⁶ NA [90%] RP, HF, OC, TR, NU | ουν [10%] CP

¹⁷ αυτον f³⁵ (91.8%) RP, HF, OC, TR, CP | αυτους P^{13,46} (3.6%) | εαυτον A (2.7%) NU | εαυτους N (1.1%) | four other readings 048 (0.9%)

¹⁸ ἀντικατέστητε f³⁵ NA [83%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | αντεκατεστητε [15%] | αντικατεστηκεν P⁴⁶ | αντεστητε [2%]

διαλέγεται· «Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· **6** ὄν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὄν παραδέχεται.»

7 Εἰ¹ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γὰρ ἐστίν² υἱὸς ὄν οὐ παιδεύει πατήρ; **8** Εἰ δὲ χωρὶς ἐστε παιδείας (ἧς μέτοχοι γεγόνασιν πάντες), ἄρα νόθοι ἐστέ καὶ οὐχ υἱοί.³ **9** Εἴτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἶχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα. Οὐ πολλῶ⁴ μᾶλλον⁵ ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν; **10** Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. **11** Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηρικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν δικαιοσύνης.

Watch your step!

12 Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, **13** καὶ τροχιάς⁶ ὀρθὰς ποιήσατε⁷ τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῆ, ἰαθῆ δὲ μᾶλλον.

14 Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἀγιασμὸν οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον· **15** ἐπισκοποῦντες μὴ τις ὕστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, μὴ τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῆ καὶ διὰ ταύτης⁸ μιανθῶσιν πολλοί, **16** μὴ τις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ,⁹ ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο¹⁰ τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.¹¹ **17** Ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομησαὶ τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὔρεν, καίπερ μετὰ δακρῶν ἐκζητήσας αὐτήν.

Sinai vs Zion

18 Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει καὶ¹² κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ¹³ καὶ θυέλλῃ· **19** καὶ σάλπιγγος ἤχῳ καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον **20** (οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον· «Κἂν θηρίον θίγη τοῦ ὄρους, λιθοβοληθή-σεται»·¹⁴ **21** καὶ οὕτως¹⁵ φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωϋσῆς εἶπεν, «Ἐκφοβὸς εἰμι καὶ ἔντρο-μος») **22** ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιών Ὅρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ¹⁶ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, **23** καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων,¹⁷ καὶ Κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασιν δικαίων τετελειωμένων, **24** καὶ διαθήκης νέας Μεσίτη, Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖττον¹⁸ λαλοῦντι παρὰ τὸ¹⁹ Ἄβελ.²⁰

¹ εἰ f³⁵ [35%] OC,TR,CP | εἰς NA [65%] RP,HF,NU

² ἐστίν f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | --- Ϝ¹³NA,I [3%] NU

³ ἐστε καὶ οὐχ υἱοὶ f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR(CP) | ~ 2341 Ϝ⁴⁶NA [3%] NU

⁴ πολλῶ f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | πολὺ Ϝ⁴⁶NA [2%] NU | --- [1%]

⁵ μᾶλλον f³⁵ NA,I,048 [98%] RP,HF,OC,TR,CP | δε 1 Ϝ^{13,46} [2%] NU

⁶ τροχίας *rell* | *πραχίας* CP

⁷ ποιήσατε f³⁵ A [96%] RP,HF,OC,TR,CP | ποιεῖτε Ϝ⁴⁶NC [3%] NU | ποιήσατε 048 [1%]

⁸ διὰ ταύτης f³⁵ N (84.3%) RP,HF,OC,TR,CP | δι' αὐτῆς Ϝ⁴⁶A,048 (15.7%) NU

⁹ ἠσαῦ f³⁵ [30%] | ἠσαῦ NA [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹⁰ ἀπέδοτο f³⁵ N [97%] RP,HF,OC,TR,CP | ἀπέδωκε Ϝ⁴⁶A,C [3%] NU

¹¹ αὐτοῦ f³⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP | εαυτοῦ NA,C [3%] NU | --- Ϝ⁴⁶

¹² ψηλαφωμένῳ ὄρει καὶ f³⁵ (94%) RP,HF,OC,TR,CP | ~ 213 (2.3%) | 12 (1.6%) | 13 Ϝ⁴⁶NA,C,048 (2.1%) NU | scattered among the variants (1%) have ψηλαφωμένῳ

¹³ καὶ σκοτῳ f³⁵ (93.3%) RP,HF,OC,TR,CP | 1 σκοτεῖ Ϝ⁴⁶ (0.5%) | 1 ζοφῳ NA,C,048 (4.8%) NU | --- (1.4%)

¹⁴ λιθοβοληθήσεται *rell* | 1 ἠ βολιδι κατατοξευθήσεται [1%] TR

¹⁵ οὕτως C [70%] RP,TR,CP | οὕτω f³⁵ NA [30%] HF,OC,NU (I include this to illustrate that many MSS do not drop the final ζ before a consonant, even in the minuscule period; which reinforces my suspicion that the practice did not obtain in the Autographs.)

¹⁶ ἱερουσαλήμ f³⁵ [80%] RP,OC,TR,CP | ἱερουσαλημ NA [20%] HF,NU

¹⁷ ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων f³⁵ 0228 [85%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 312 Ϝ⁴⁶NA,C,048 [15%] NU

¹⁸ κρεῖττον f³⁵ NA,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU | κρεῖττονα Ϝ⁴⁶ [5%] TR

¹⁹ τὸ f³⁵ Ϝ⁴⁶ [30%] HF | τὸν NA [70%] RP,OC,TR,CP,NU

²⁰ ἄβελ f³⁵ [80%] OC,TR,CP | ἄβελ NA [20%] RP,HF,NU

Warning: “Our God is a consuming fire”

25 Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον,¹ τὸν ἐπὶ² γῆς παραιτη-σάμενοι³ χρηματίζοντα, πολλῶ⁴ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ’ οὐρανοῦ⁵ ἀποστρεφόμενοι· **26** οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσεν τότε, νῦν δὲ ἐπιγγελλται λέγων, «Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σεῖω⁶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.» **27** Τὸ δὲ «ἔτι ἅπαξ» δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν⁷ μετὰθεσιν (ὡς πεπονημένων), ἵνα μείνη τὰ μὴ σαλευόμενα.

28 Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν⁸ χάριν δι’ ἧς λατρευόμεν⁹ εὐαρέστως τῷ Θεῷ, μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.¹⁰ **29** καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

Practical instructions

13:1 Ἡ φιλαδελφία μενέτω. **2** Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. **3** Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμιῶν ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχομένων¹¹ ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. **4** Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ¹² καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. **5** Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν, αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν, «Οὐ μὴ σε ἀνά, οὐδ’ οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω.»¹³ **6** Ὡστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν· «Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ¹⁴ οὐ φοβηθήσομαι. Τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;»

7 Μνημονεῦτε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμῆσθε τὴν πίστιν. **8** Ἰησοῦς Χριστὸς χθές¹⁵ καὶ σήμερον, ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. **9** Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε,¹⁶ καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες.¹⁷

Join Jesus outside the camp

10 Ἔχομεν θυσιαστήριον ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες.

11 Ὡν γὰρ εἰσφέρεται ζῶων τὸ αἷμα, περὶ ἀμαρτίας, εἰς τὰ Ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς, **12** διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν. **13** Τοίνυν ἐξερχώμεθα¹⁸ πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὄνειδισμόν αὐτοῦ φέροντες. **14** οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν¹⁹ ἐπιζητοῦμεν.

15 Δι’ αὐτοῦ οὖν²⁰ ἀναφέρωμεν²¹ θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ Θεῷ, τοῦτ’ ἔστιν, καρπὸν

¹ εφυγον f³⁵ P⁴⁶ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | εζεφυγον NA, C, I, 048 [3%] NU

² επι rell | 1 της (1.2%) OC, TR

³ τον επι (+της OC) γης παραιτησαμενοι f³⁵ P⁴⁶ (91.8%) RP, HF(OC)TR, CP | ~ 4123 (4.1%) | 123 (1.2%) | ~ 2341 NA, C, I, 048 (2.3%) NU | three other variants (0.5%)

⁴ πολλω f³⁵ P⁴⁶ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | πολυ NA, C [3%] NU | ποσω [1%]

⁵ ουρανου f³⁵ N [40%] CP | ουρανων P⁴⁶ A, C [60%] RP, HF, OC, TR, NU

⁶ σειω f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | σεισω P⁴⁶ NA, C, I, 048 [3%] NU

⁷ των σαλευομενων την f³⁵ (94%) RP, HF, OC, TR, CP | 12 P⁴⁶ 048 (2.1%) | ~ 312 NA, C (3.4%) [NU] | one other variant (0.5%)

⁸ εχωμεν f³⁵ A, C [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εχομεν P⁴⁶ N [25%]

⁹ λατρευομεν f³⁵ N [85%] CP, RP, HF | λατρευωμεν A, C, 048 [15%] OC, TR, NU | λατρευσωμεν P⁴⁶

¹⁰ αιδους και ευλαβειας f³⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 321 (3.2%) | ~ 32 δεους (P⁴⁶) NA, C(048) (3.4%) NU | δεους 23 (1.2%) | ~ 32 φοβου (1.4%) | 12 ευσεβιας (0.4%)

¹¹ κακουχομενων rell | κακοχομενον (C) [30%]

¹² δε f³⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP | γαρ P⁴⁶ NA [3%] NU | --- [1%]

¹³ εγκαταλιπω f³⁵ [50%] OC, TR, CP, NU | εγκαταλειπω P⁴⁶ NA, C [50%] RP, HF

¹⁴ και f³⁵ P⁴⁶ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] | --- N [3%]

¹⁵ χθες f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | εχθες P⁴⁶ NA, C [5%] NU

¹⁶ παραφερεσθε f³⁵ P⁴⁶ NA, C [85%] RP, HF, OC, CP, NU | περιφερεσθε [15%] TR

¹⁷ περιπατησαντες f³⁵ C [98%] RP, HF, OC, TR, CP | περιπατουντες P⁴⁶ NA [2%] NU

¹⁸ εξερχωμεθα rell | εξερχομεθα [20%]

¹⁹ μελλουσαν rell | μενουσαν CP

²⁰ ουν f³⁵ A, C [98%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] | --- P⁴⁶ N [2%]

²¹ αναφερωμεν rell | αναφερομεν [20%]

χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. **16** (Τῆς δὲ εὐποΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.)

Concluding requests

17 Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέικετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσιν καὶ μὴ στενάζοντες (ἀλυσιτελεῆς γὰρ ὑμῖν τοῦτο).

18 Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πεποιθήαμεν¹ γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσιν καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι· **19** περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν.

Benediction

20 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης—ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν Ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν²—**21** καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ³ ἀγαθῶ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν⁴ τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.⁵ Ἀμήν.

Sign-off

22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως, καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. **23** Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν⁶ Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς.

24 Ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἀγίους. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.

25 Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{7,8}

¹ πεποιθήαμεν **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | πειθομεθα **Ϝ**⁴⁶ A, C [3%] NU | πειθομαι [2%] | οτι καλην θα **κ** (Aleph really got lost.)

² ησουν **f**³⁵ **Ϝ**⁴⁶ **κ** A, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 χριστον [10%] CP

³ εργω **f**³⁵ C (96.9%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 και λογω A (1.4%) | --- **κ** (1.4%) NU | τω **Ϝ**⁴⁶

⁴ υμιν **f**³⁵ A, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP | ημιν **Ϝ**⁴⁶ **κ** [30%] NU

⁵ των αιωνων **f**³⁵ **κ** A (C) [85%] RP, HF, OC, TR [NU] | --- **Ϝ**⁴⁶ [15%] CP

⁶ αδελφον **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ημων **Ϝ**⁴⁶ **κ** A, C [5%] NU

⁷ αμην **f**³⁵ A, C [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **Ϝ**⁴⁶ **κ** I^v [3%] NU

⁸ The citation of **f**³⁵ is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1704, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f**³⁵ in Hebrews, as it stands, and the exemplars of 35, 1637, 2080 and 2723 may have been, while several others were off by only one variant. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Aegean, Constantinople, Bucharest, Trikala, Mt. Athos [six different monasteries], Athens, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±15%. However, I guarantee the witness of **f**³⁵. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1:1 Ἰάκωβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ Διασπορᾷ· χαίρειν.

Various exhortations

1:2 Πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, **3** γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· **4** ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ᾗτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

About wisdom

5 Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ οὐκ¹ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. **6** Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος, ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικεν κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ—**7** μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεται² τι παρὰ τοῦ³ Κυρίου, **8** ἀνὴρ δίψυχος ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

9 Καυχᾶσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, **10** ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. **11** Ἀνέτειλεν γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπόλετο. Οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται.

About testing

12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται⁴ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγέιλαι ὁ Κύριος⁵ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. **13** Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι «Ἄπὸ⁶ Θεοῦ πειράζομαι,» ὁ γὰρ Θεὸς ἀπειραστός ἐστὶν κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. **14** Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας, ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. **15** Εἴτα ἡ ἐπιθυμία, συλλαβοῦσα, τίκει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον.

16 Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· **17** πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον Ἄνωθέν ἐστὶν, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων, παρ' ᾧ οὐκ ἐν⁷ παραλλαγῇ ἢ τροπῇ ἀποσκίασμα. **18** Βουλευθεὶς, ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

19 Ὡστε,⁸ ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω⁹ πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν· **20** ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται.¹⁰

About obeying the Word

21 Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσεῖαν κακίας, ἐν πραῦτητι¹¹ δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.¹² **22** Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου¹³ καὶ μὴ

¹ οὐκ f³⁵ (70.3%) RP, HF, OC, CP | μη xA, B, C (29.7%) TR, NU (James is stating a fact; God doesn't reproach.)

² ληψεται f³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | λημψεται (x)A, B(C) [1.5%] NU

³ του rell | --- [15%]

⁴ ληψεται f³⁵ C [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | λημψεται P²³xA, B [1.5%] NU

⁵ ο κυριος f³⁵ (89%) RP, HF, OC, TR, CP | 2 C (4.8%) | 1 θεος (3.6%) | --- P²³xA, B (2%) NU | 1 απευδης θεος (0.6%) (The Alexandrian omission of the subject of the verb produces an inferior text; to use the 'harder reading' canon to foist the inferior reading on James I consider to be unfair and illegitimate.)

⁶ απο f³⁵ A, B, C [93%] RP, HF, OC, CP, NU | υπο x [2.5%] | 1 του [4%] TR | παρα [0.5%]

⁷ ενι rell | εστιν x [10%]

⁸ οστε f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ιστε xB, C [3%] NU | ιστε δε A [1%] | --- [1%] (Another Alexandrian infelicity that should not be imputed to James.)

⁹ εστω f³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 δε xB, C [2%] NU | και 1 A [1%]

¹⁰ ου κατεργαζεται f³⁵ C (82.9%) RP, HF, OC, TR, CP, N-A²⁸ | ουκ εργαζεται xA, B (16.3%) NU | 2 (0.8%)

¹¹ πραυτητι f³⁵ xA, B, C [92%] RP, HF, OC, TR, NU | πραοτητι [8%] CP

¹² υμων rell | ημων [25%]

¹³ λογου f³⁵ xA, B, C [89%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | νομου [6%] | λογων [4%] | two other variants [1%]

μόνον ἀκροαταί,¹ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. **23** Ὅτι εἴ τις ἀκροατῆς νόμου² ἐστὶν καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· **24** κατενόησεν γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθεν καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. **25** Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, οὗτος³—οὐκ ἀκροατῆς ἐπιλησμονῆς γενόμενος ἀλλὰ ποιητῆς ἔργου—οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται.

26 Εἴ τις δοκεῖ θρησκός εἶναι ἐν ὑμῖν,⁴ μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλ'⁵ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἢ θρησκεῖα. **27** Θρησκεῖα καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ⁶ Θεῶ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν· ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

About partiality

2:1 Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις⁷ ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Δόξης. **2** Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν⁸ συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, **3** καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν λαμπρὰν ἐσθῆτα⁹ καὶ εἶπητε αὐτῷ,¹⁰ «Σὺ κάθου ὧδε¹¹ καλῶς,» καὶ τῷ πτωχῷ εἶπητε, «Σὺ στήθι ἐκεῖ,» ἢ «Κάθου¹² ὧδε¹³ ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου,» **4** οὐ¹⁴ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε κριταὶ δια-λογισμῶν πονηρῶν;

5 Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Οὐχ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου¹⁵ πλου-σίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; **6** Ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. Οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἔλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; **7** Οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσιν τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς; **8** Εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν Γραφήν, «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν,»¹⁶ καλῶς ποιεῖτε· **9** εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε,¹⁷ ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς

¹ μονον ακροαται f³⁵ NA,C (94%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ 21 B (4.4%) ECM | 2 (1.2%) | two other variants

² νομου f³⁵ [30%] | λογου NA, B, C [69%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | λογων [1%] (Comparing verse 23 with verse 25, James is now talking about 'law', but copyists, having already written 'word' twice, could make the change, of 'law' to 'word', almost without thinking. If the original were 'word' there would be no pressure to change it to 'law'.)

³ ουτος f³⁵ (87.6%) RP, HF, OC, TR, CP | ουτως (6.8%) | --- NA, B, C, 0173 (5.2%) NU | και (0.4%) (The Alexandrians didn't like the repetition of the emphatic pronoun.)

⁴ ειναι εν υμιν f³⁵ (80.3%) RP, HF, OC, TR [12 ημιν (1.6%)] | ~ 231 (8.2%) CP [~ 2 ημιν 1 (0.4%)] | 1 NA, B, C, 0173 (9.4%) NU

⁵ αλλ f³⁵ [35%] OC, TR | αλλα NA, B, C, 0173 [65%] RP, HF, CP, NU (The MSS supporting the shorter form come from a considerable number of rivulets within the transmission spectrum, many of them non-Byzantine.)

⁶ παρα f³⁵ NA [80%] RP, HF, CP | 1 τω A, B, C [20%] OC, TR, NU (OC is in small print.) (The phrase 'God and Father' works like a proper noun; being its first occurrence the article isn't called for.)

⁷ προσωποληψιαις f³⁵ [99%] RP, HF, OC, TR, CP | προσωποληψιαις NA, B, C [1%] NU

⁸ την f³⁵ A [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NB, C [3.5%] NU

⁹ και επιβλεψητε f³⁵ NA [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 2 δε B, C [7%] NU

¹⁰ αυτω f³⁵ [91%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, C [9%] NU (Would not James, a Jew, write 'to him'?)

¹¹ ὧδε *rell* | ὧδε f³⁵ [40%] (Since there appears to be no difference in meaning, I follow the usual spelling, but wish to record the variant for possible future reference; a similar statement will obtain wherever the word occurs.)

¹² εκει η καθου f³⁵ NA (97%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ 231 B (2%) ECM, N-A²⁸ | 1 και 3 C (0.6%) | two other variants

¹³ ὧδε f³⁵ NA (93.2%) RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B, C (6.8%) NU

¹⁴ ου f³⁵ NA, C (26.8%) NU | και 1 (72.2%) RP, HF, OC, TR, CP, N-A²⁸ | και (0.6%) | --- B (0.4%) (The protasis occupies verses 2 and 3; the και looks to me like an infelicitous gloss introduced by copyists who lost the flow of the argument.)

¹⁵ του κοσμου f³⁵ (90.7%) RP, HF, OC, CP | 12 τουτου (5.6%) TR | τω κοσμω NA, B, C (2.4%) NU | εν τω κοσμω (0.4%) | και τω κοσμω (0.2%) | εν κοσμω (0.8%)

¹⁶ σεαυτον f³⁵ NA(B)C [50%] RP, HF, OC, TR, NU | εαυτον [50%] CP (It would be easy to drop one of the two sigmas—ΩCCEAYTON)

¹⁷ προσωποληπτετε f³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | προσωπολημπτετε NA, B, C [1.5%] NU

παραβάται. **10** Ὅστις γὰρ ὄλον τὸν νόμον τηρήσει,¹ πταίσει² δὲ ἐν ἐνί, γέγονεν πάντων ἔνοχος. **11** Ὁ γὰρ εἰπὼν, «Μὴ μοιχεύσης,» εἶπεν καί, «Μὴ φονεύσης.»³ Εἰ δὲ οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις⁴ δέ, γέγονας παραβάτης νόμου.

12 Οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι **13** (ἡ γὰρ κρίσις ἀνήλεος⁵ τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος). Κατακαυχᾶται⁶ ἔλεον⁷ κρίσεως.

Faith and works

2:14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγη τις⁸ ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχει,⁹ Μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; **15** Ἐὰν δὲ¹⁰ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν, καὶ λειπόμενοι ᾧσιν¹¹ τῆς ἐφημέρου τροφῆς, **16** εἶπη δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, «Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε,» μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; **17** Οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχη,¹² νεκρά ἐστίν, καθ' ἑαυτήν. **18** (Ἄλλ' ἐρεῖ τις· «Σὺ πίστιν ἔχεις κἀγὼ ἔργα ἔχω. Δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ¹³ τῶν ἔργων σου,¹⁴ κἀγὼ δείξω σοι¹⁵ ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.»¹⁶ **19** Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστίν.¹⁷ Καλῶς ποιεῖς. Καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν—καὶ φρίσσουν.)

- ¹ τηρήσει **f**³⁵ [89.5%] RP, HF, TR, CP | τηρηση **XB, C** [1.5%] OC, NU | τελεσει [3%] | πληρωσει A [5%] | three other variants (Since the apodosis is indicative, the protasis is too; James isn't being hypothetical.)
- ² πταίσει **f**³⁵ [96.5%] RP, HF, TR, CP | πταιση **XA, B, C** [3%] OC, NU | two other variants
- ³ μὴ μοιχεύσης ... μὴ φονεύσης **f**³⁵ A, B [74%] OC, TR, CP, NU | μὴ μοιχεύσεις ... μὴ φονεύσεις [7%] RP, HF [ECM says that **X** [3%] are ambiguous as to these first two variants—in uncial script they are very similar] | μὴ μοιχεύσης ... οὐ φονεύσεις [1%] | μὴ μοιχεύσεις ... οὐ φονεύσεις [5%] | μὴ φονεύσης ... μὴ μοιχεύσης C [4%] | μὴ φονεύσης ... οὐ μοιχεύσεις [3%] | μὴ φονεύσεις ... μὴ μοιχεύσεις [0.5%] | μὴ φονεύσης ... οὐ μοιχεύσης [1.5%] (There are two other variants plus another ambiguity that account for [1%.])
- ⁴ μοιχεύσεις φονεύσεις **f**³⁵ [74%] RP, HF, OC, TR, CP | μοιχεύεις φονεύεις **XA, B, C** [5%] NU | μοιχεύσης φονεύσης [8%] | μοιχεύσης φονεύσεις [4%] | μοιχεύσεις φονεύσης [1%] | μοιχεύεις φονεύσεις [1%] | μοιχεύσεις φονεύεις [1.5%] | φονεύσεις μοιχεύσεις [4%] | φονεύεις μοιχεύεις [1%] | two other variants
- ⁵ ἀνήλεος **f**³⁵ [20%] | ἀνελεος **XA, B, C** [30%] RP, HF, OC, NU | ἀνιλεως [50%] CP, TR (That someone would have introduced an Attic form in the middle ages is scarcely credible, so **f**³⁵ is early.)
- ⁶ κατακαυχᾶται **f**³⁵ **XB, C** [85%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 δε [10%] | και 1 [3%] TR | κατακαυχασθω [1%] | κατακαυχασθω δε A [1%] | two other variants
- ⁷ ἐλεον **f**³⁵ C [80%] RP, HF, CP | ἐλεος **XA, B** [20%] OC, TR, NU (I take 'the law of liberty' to be the subject of the verb, κατακαυχᾶται, and 'mercy' its direct object—"That law exalts mercy over judgment". But that subject is in a prior sentence, and one has to stop and think.)
- ⁸ λέγη τις **f**³⁵ **XB** [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ 21 A, C [1%] | λεγει 2 [28%] | three other variants
- ⁹ εχει **f**³⁵ [46%] | εχη **f**^{35pt} **XA, B, C** [47%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εχειν [4.5%] | σχη [2.5%] (15 of the 38 **f**³⁵ MSS that have the variant are part of a subgroup (with several more on its fringe), which could reduce its percentage considerably. Indicative, or Subjunctive? In the context, "if someone says" is properly Subjunctive, while "but does not have works" is properly Indicative. It is the fact of no works that makes the claim spurious. James is stating a fact; the person doesn't have works.)
- ¹⁰ δε **f**³⁵ A, C [84%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **XB** [15%] NU | two other variants
- ¹¹ ᾧσιν **f**³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP, N-A²⁸ | --- **XB, C** [5%] NU
- ¹² εργα εχη **f**³⁵ [75%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **XA, B, C** [24%] NU | three other variants
- ¹³ εκ **f**³⁵ (88.2%) RP, HF, OC, TR, CP | χωρις **XA, B, C** (10.8%) some TRs, NU | two other variants (This delightful verse is generally misunderstood to this day. [At least three of the four Alexandrian variants in this verse derive from misunderstanding.] The translations that close the quote after the first 'works' don't make sense. The hypothetical objector has disclaimed faith, so for James to say, "Show me your faith," doesn't follow. James clearly teaches salvation by faith, a faith that is alive [if you're alive you do things]. But an orthodox Jew believes in salvation by works, so here James [who had once been one] anticipates an objection from that quarter. The salvation-by-works person has a different faith.)
- ¹⁴ σου **f**³⁵ C [92%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **XA, B** [8%] NU
- ¹⁵ δειξω σοι **f**³⁵ A, C [92%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **XB** [8%] NU
- ¹⁶ μου **f**³⁵ A [93%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **XB, C** [7%] NU | one other variant
- ¹⁷ ο θεος εις εστιν **f**³⁵ (80.4%) RP, HF, OC, TR, CP | 234 (9.9%) | ~ 324 B (4.2%) | ~ 3124 C (1.6%) | ~ 3412 **XA** (1.8%) NU | ~ 342 (0.8%) | 124 (0.6%) | 24 (0.6%) | ~ 42 (0.2%) (In his retort James cites a central tenet in Judaism. Since the demons believe the same thing, and it doesn't do them any good, something more or different is needed.)

20 Θέλεις δὲ γνῶναι, ᾧ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά¹ ἐστίν!

Examples

21 Ἀβραάμ² ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; **22** Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη. **23** Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφή ἡ λέγουσα, «Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.» Καὶ «φίλος Θεοῦ» ἐκλήθη. **24** Ὅρατε τοίνυν ὅτι³ ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. **25** Ὅμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους⁴ καὶ ἐτέρα ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; **26** Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρὸν ἐστίν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν⁵ ἔργων νεκρά ἐστίν!

Careful with your tongue!

3:1 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα.⁶ **2** Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνάμενος⁷ χαλιναγωγεῖν καὶ ὄλον τὸ σῶμα. **3** Ἴδε,⁸ τῶν ἵππων τοὺς χαλινούς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ⁹ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὄλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. **4** Ἴδου καὶ τὰ πλοῖα· τηλικαῦτα ὄντα καὶ ὑπὸ ἀνέμων σκληρῶν¹⁰ ἐλαυνόμενα, μεταγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου ὅπου ἀν¹¹ ἡ ὀρμὴ τοῦ ἰθύνοντος¹² βούληται.¹³ **5** Οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστίν καὶ μεγαλαυχεῖ.¹⁴

Ἴδου, ὀλίγον¹⁵ πῦρ ἡλικὴν ὕλην ἀνάπτει. **6** Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως¹⁶ ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὄλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς Γεέννης. **7** Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. **8** Τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι¹⁷—ἀκατάσχετον¹⁸ κακόν, μεστή ἰοῦ θανατηφόρου. **9** Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν¹⁹ καὶ Πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν

¹ νεκρά **F**³⁵ **NA** (98.2%) **RP, HF, OC, TR, CP** | ἀργη **B, C** (1.6%) **NU** | κενη (0.2%)

² ἀβρααμ **F**³⁵ [50%] | ἄβρααμ **NA, B, C** [50%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** (This statement of evidence obtains in verse 23 as well.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ τοίνυν ὅτι **F**³⁵ (87.5%) **RP, HF, OC, TR, CP** | 2 **NA, B, C** (11.3%) **NU** | ~ 2 οὕτως (1.2%)

⁴ ἀγγέλους *rell* | κατασκοπούς **C** [10%]

⁵ τῶν **F**³⁵ **A, C** [92%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **ϕ**²⁰**NB** [8%] **NU**

⁶ ληψόμεθα **F**³⁵ [97.5%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ληψομεθα **NA, B, C** [1%] **NU** | ληψεσθε [1.5%]

⁷ δυνάμενος **F**³⁵ **N** [23%] | δυνατός **A, B** [76.5%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** (two other variants, and *ECM* lists codex **C** as ambiguous.) (Is it not more likely that the present participle [unexpected] would be changed to the adjective than vice versa?—but it makes great sense, ‘being able to bridle’.)

⁸ ἴδε **F**³⁵ [60%] **RP, HF, OC, CP** | εἰ δε [38.5%] **NU** | ἰδου [0.5%] **TR** (*ECM* lists six uncials as ambiguous, including **NA, B, C**. The variant chosen by **NU** scarcely makes sense. The καὶ at the beginning of verse 4 presupposes an imperative at the beginning of verse 3.)

⁹ πρὸς τὸ **F**³⁵ **A** (97%) **RP, HF, OC, TR, CP** | εἰς 2 **NB, C** (2.4%) **NU** | τῷ (0.6%)

¹⁰ ἀνεμῶν σκληρῶν **F**³⁵ **NB, C** [44%] **NU** | ~ 21 **A** [56%] **RP, HF, OC, TR, CP**

¹¹ ἀν **F**³⁵ **A, C** [99.5%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **NB** [0.5%] **NU**

¹² ἰθύνοντος **F**³⁵ [21%] | εὐθύνοντος **NA, B, C** [79%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** (At issue is a mere question of spelling, the first variant being classical Greek. It seems to me more probable that the unfamiliar classical form would be changed to the familiar *koine* than vice versa [most lexicons don’t even list the classical form].)

¹³ βούληται **F**³⁵ **A, C** [89%] **RP, HF, OC, TR, CP** | βουλεται **NB** [10%] **NU** | βουλοίτο [1%]

¹⁴ μεγαλαυχεῖ **F**³⁵ **ϕ**²⁰**N** [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** | μεγαλα αυχει **A, B, C** [5%] **NU**

¹⁵ ὀλίγον **F**³⁵ **A, C** [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ἡλικὸν **NB** [3%] **NU** | ὀλιγων [2%] (The Alexandrian variant goes against James’ argument.)

¹⁶ οὕτως **F**³⁵ [83%] **RP, HF, OC, TR, CP** | 1 καὶ [8%] | --- **ϕ**²⁰**NA, B, C** [9%] **NU**

¹⁷ δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι **F**³⁵ (84.1%) **RP, HF, OC, TR, CP** | ~ 132 **NA** (11.9%) | ~ 312 **B, C** (1%) **NU** | 13 (1.4%) | 1 (0.8%) | three other variants plus an ambiguity

¹⁸ ἀκατάσχετον **F**³⁵ **C** (97.4%) **RP, HF, OC, TR, CP** | ἀκαταστατον **NA, B** (2.6%) **NU**

¹⁹ θεον **F**³⁵ [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | κυριον **ϕ**²⁰**NA, B, C** [4%] **NU** (The title used in 1:27 is repeated, and being a

Θεοῦ γεγονότας. **10** Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου,¹ ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. **11** Μῆτι ἢ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρῦει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν;² **12** Μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; Οὕτως³ οὐδεμία πηγὴ ἄλυκόν καὶ⁴ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

True wisdom

True contrasted with demonic

3:13 Τίς⁵ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας. **14** Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε⁶ καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας—**15** οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία⁷ Ἐνωθεν κατερχομένη, ἀλλ'⁸ ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. **16** Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. **17** Ἡ δὲ Ἐνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπιεικὴς, εὐπειθής, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ⁹ ἀνυπόκριτος. **18** Καρπὸς δὲ¹⁰ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιουσιν εἰρήνην.

Is not worldliness

4:1 Πόθεν πόλεμοι καὶ¹¹ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; **2** Ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. Οὐκ ἔχετε¹² διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. **3** Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. **4** Μοιχοὶ καὶ¹³ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστίν; Ὅς ἂν¹⁴ οὖν¹⁵ βουλευθῆ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. **5** Ἡ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ Γραφὴ λέγει, πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ Πνεῦμα ὃ κατώκησεν¹⁶ ἐν ἡμῖν; **6** Μείζονα δὲ δίδωσιν χάριν· διὸ λέγει, «Ὁ Θεὸς¹⁷ ὑπερηφάνους ἀντιτάσσει, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν.»

Is submitting to God

7 Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ· ἀντίστητε¹⁸ τῷ διαβόλῳ καὶ φεύζεται ἀφ' ὑμῶν. **8** Ἐγγίσατε τῷ

repetition it comes with the article.)

¹ μου **f**³⁵ **NA,B,C** [84%] **RP,HF,OC,TR,NU** | 1 ἀγαπητοὶ [16%] **CP**

² γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν **f**³⁵ **NA,B,C** [85%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | 124 [4%] | 1234 ὕδωρ [3%] | ~ 4231 [8%]

³ οὕτως **f**³⁵ **NA** [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **A,B,C** [3%] **NU**

⁴ οὐδεμία πηγὴ ἄλυκον καὶ **f**³⁵ [96%] **RP,HF,OC,TR(CP)** | οὐδὲ ἄλυκον **NA** [1.6%] | οὐτε ἄλυκον **A,B,C** [1.8%] **NU** | three other variants (Who knows what got into the Alexandrians here.)

⁵ τίς **f**³⁵ **NA,B,C** [90%] **RP,HF,OC,TR,NU** | εἰ 1 [4%] **CP** | --- [6%]

⁶ κατακαυχᾶσθε *rell* | κανχασθε **A** [15%]

⁷ αὕτη ἡ σοφία **f**³⁵ **NA,B** [84%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | ~ 231 **C** [10%] | 23 [6%]

⁸ ἀλλ' **f**³⁵ **NA** [99.4%] **RP,HF,OC,TR,CP** | ἀλλὰ **NA** [0.6%] **NU**

⁹ καὶ **f**³⁵ **NA** [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA,B,C** [10%] **NU**

¹⁰ δε **f**³⁵ **A,B,C** [56.6%] **NU** | δε τῆς [42%] **RP,HF,OC,TR,CP** | δε ο **NA** [0.4%] | --- [1%] (The article is inappropriate here. Who knows what motivated whoever added it, but it is a mistake.)

¹¹ καὶ **f**³⁵ [90%] **RP,HF,OC,TR,CP** | καὶ ποθεν **NA(B)(C)** [10%] **NU** (The unnecessary repetition of the adverb is not characteristic of the Alexandrians, but that doesn't make it right.)

¹² οὐκ ἐχετε **f**³⁵ **NA** [64%] **RP,HF,NU** | καὶ 12 **NA** [35%] **OC,CP** | 12 δε [1%] **TR** | one other variant (**OC** is in small print.) (I suppose the conjunction was added in an effort to make a parallel to “you murder and covet and are not able to obtain.”)

¹³ μοιχοὶ καὶ **f**³⁵ (97.6%) **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA** (2%) **NU** | 1 (0.4%) (The Alexandrian variant is an easy case of homoiarcton: MOIX ... MOIX.)

¹⁴ ἂν **f**³⁵ **A** [93%] **RP,HF,OC,TR,CP** | εἰ **NA** [7%] **NU**

¹⁵ οὖν **f**³⁵ **NA,B** [58%] **RP,HF,OC,TR,CP,NU** | --- [42%] (The omission would be an easy case of homoioteleuton.)

¹⁶ κατώκησεν **f**³⁵ [88%] **RP,HF,OC,TR,CP** | κατώκεισεν **NA** [10%] **NU** | κατώκεισεν **A** [2%]

¹⁷ ο θεος **f**³⁵ **NA,B** [94%] **RP,HF,OC,TR,NU** | κυριος [6%] **CP**

¹⁸ ἀντιστητε **f**³⁵ [47.5%] **OC,TR,CP** | 1 δε **NA,B** [50%] **RP,HF,NU** | 1 οὖν [2.5%] (The conjunction looks to me like an infelicitous gloss. The conjunction at the beginning of the verse links it to the prior context, but the string of imperatives—‘submit’, ‘resist’, ‘draw near’, ‘cleanse and purify’, ‘lament and mourn and weep’—are not linked

Θεῶ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. Καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἀγνίσατε καρδίας, δίψυχοι. **9** Ταλαιπωρήσατε καὶ πενήθησατε καὶ κλαύσατε· ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω¹ καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. **10** Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου² καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Does not judge the different brother

11 Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. Ὁ γὰρ³ καταλαλῶν ἀδελφοῦ καὶ⁴ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει νόμον. Εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου ἀλλὰ κριτὴς. **12** Εἷς ἐστὶν ὁ⁵ Νομοθέτης καὶ Κριτὴς,⁶ ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. Σὺ δὲ⁷ τίς εἶ ὃς κρίνεις⁸ τὸν ἕτερον;⁹

Does not boast about tomorrow

13 Ἄγε νῦν, οἱ λέγοντες, «Σήμερον καὶ¹⁰ αὔριον πορευσώμεθα¹¹ εἰς τήνδε τὴν πόλιν καὶ ποιήσωμεν¹² ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἓνα¹³ καὶ ἐμπορευσώμεθα¹⁴ καὶ κερδήσωμεν»·¹⁵ **14** οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. Ποία γὰρ¹⁶ ἡ ζωὴ ἡμῶν;¹⁷ Ἄτιμις γὰρ ἐστὶν¹⁸ ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα¹⁹ ἀφανίζο-μένη. **15** Ἄντι τοῦ λέγειν ὑμᾶς, «Ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ,²⁰ καὶ ζήσωμεν²¹ καὶ ποιήσωμεν²² τοῦτο ἢ ἐκεῖνο.» **16** Νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. Πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρὰ ἐστίν. **17** Εἰδὸτι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῶ ἐστίν.

The coming of the Lord

Rich oppressors will be judged

5:1 Ἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. **2** Ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπεν καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. **3** Ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ

by conjunctions.)

¹ μεταστραφήτω **f**³⁵ **NA** [93.5%] **RP, HF, OC, TR, CP** | μετατραπήτω **ϕ**¹⁰⁰**B** [6%] **NU** | two other variants
² του κυριου **f**³⁵ **ϕ**¹⁰⁰ [82%] **RP, HF, OC, TR, CP, N-A**²⁸ | **2 NA, B** [16%] **NU** | **1 θεου** [2%] (The article is correct.)
³ γαρ **f**³⁵ [26%] | --- **NA, B** [74%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** (The conjunction makes the reason for the exhortation overt; without it that semantic connection is not clear.)
⁴ και **f**³⁵ (84.3%) **RP, HF, OC, TR, CP** | η **ϕ**¹⁰⁰**NA, B** (15.3%) **NU** | --- (0.4%)
⁵ ο **f**³⁵ **NA** [96.5%] **RP, HF, OC, TR, CP**[**NU**] | --- **ϕ**¹⁰⁰**B** [3.5%]
⁶ και κριτης **f**³⁵ **NA, B** [62%] **OC, NU** | --- [38%] **RP, HF, TR, CP** (The omission could be the result of homoioteleuton: -THC ... -THC.)
⁷ δε **f**³⁵ **ϕ**¹⁰⁰**NA, B** [94%] **RP, HF, OC, CP, NU** | --- [6%] **TR**
⁸ ος κρινεις **f**³⁵ [85%] **RP, HF, OC, TR, CP** | ο κρινων **ϕ**¹⁰⁰**NA, B** [15%] **NU**
⁹ ετερον **f**³⁵ [88%] **RP, HF, OC, TR, CP** | πλησιον **NA, B** [12%] **NU** [The Alexandrian variant destroys the point of the paragraph. Each person is different (background, experiences, personality, training) and we must recognize that God can and will deal differently with different people. He uses one ‘law’ with me, another ‘law’ with you, and so on. A law is a set of rules or demands, so when I judge a brother I am questioning the way (‘law’) that God is working on him. As He is both Lawgiver and Judge, I will have to answer to Him for how I judged my ‘brothers’.]
¹⁰ και **f**³⁵ **A** [95%] **RP, HF, OC, TR, CP** | η **NB** [5%] **NU**
¹¹ πορευσωμεθα **f**³⁵ **A** [76%] **RP, HF, TR, CP** | πορευσομεθα **ϕ**^{100v}**NB** [24%] **OC, NU** | one other variant
¹² ποιησωμεν **f**³⁵ **NA** [89%] **RP, HF, TR, CP** | ποιησομεν **ϕ**¹⁰⁰**B** [11%] **OC, NU**
¹³ ενα **f**³⁵ **A** [96%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **NB** [4%] **NU**
¹⁴ εμπορευσωμεθα **f**³⁵ [84%] **RP, HF, TR, CP** | εμπορευσομεθα **ϕ**^{100v}**NA, B** [16%] **OC, NU**
¹⁵ κερδησωμεν **f**³⁵ [88%] **RP, HF, TR, CP** | κερδησομεν **NA, B** [12%] **OC, NU** | one other variant
¹⁶ γαρ **f**³⁵ **ϕ**¹⁰⁰**A** [97.4%] **RP, HF, OC, TR, CP** | --- **NB** [2.6%] **NU**
¹⁷ ημων **f**³⁵ [26%] | υμων (**ϕ**¹⁰⁰)**NA(B)** [74%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** (The question is properly inclusive, 1st person.)
¹⁸ εστιν **f**³⁵ [52%] **TR** | εσται (**A**) [41%] **RP, HF, OC, CP** | εστε **B** [7%] **NU** | --- **κ** (James answers the question with a statement of fact, not a prophecy.)
¹⁹ επειτα **f**³⁵ [29.5%] | **1 δε και** [46%] **RP, HF, OC, CP** | **1 δε** [15%] **TR** | **1 και NA, B** [9.5%] **NU** (OC has δε in small print.)
²⁰ θεληση **f**³⁵ **ϕ**^{100v}**NA** [81%] **RP, HF, OC, TR, CP, NU** | θελησει [12%] | θελη **B** [7%]
²¹ ζησωμεν **f**³⁵ [90%] **RP, HF, TR, CP** | ζησομεν **NA, B** [10%] **OC, NU**
²² ποιησωμεν **f**³⁵ [89%] **RP, HF, TR, CP** | ποιησομεν **ϕ**^{100v}**NA, B** [11%] **OC, NU** | one other variant

ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῶν ἔσται καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ—ἐθήσαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. **4** Ἰδοῦ, ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ἑαυτῶν ὑμῶν, κρᾶζει, καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὄτα Κυρίου Σαβαῶθ εἰσεληλύθασιν. **5** Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς² ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. **6** Κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον—οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.

Patience and perseverance

7 Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἰδοῦ, ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτὸν³ ἕως ἀν⁴ λάβῃ υετὸν⁵ πρώϊμον⁶ καὶ ὄψιμον. **8** Μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς. Στηρίζατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικεν. **9** Μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων, ἀδελφοί,⁷ ἵνα μὴ κριθῆτε.⁸ Ἰδοῦ, ὁ Κριτῆς πρὸ τῶν θυρῶν ἔστηκεν. **10** Ὑπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί,⁹ τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφῆτας οἱ ἐλάλησαν ἐν τῷ¹⁰ ὀνόματι Κυρίου. **11** Ἰδοῦ, μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας¹¹—τὴν ὑπομονὴν Ἰωβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἶδετε,¹² ὅτι πολὺσπλαγχνός¹³ ἔστιν¹⁴ καὶ οἰκτίρμων.

12 Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον. Ἦτω δὲ ὑμῶν τὸ Ναὶ ναὶ καὶ τὸ Οὐ οὐ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν¹⁵ πέσητε.

Righteous prayer is powerful

13 Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσευχέσθω. Εὐθυμεῖ τις; Ψαλλέτω. **14** Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτόν¹⁶ ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. **15** Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ἦ πεποικώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. **16** Ἐξομολογεῖσθε¹⁷ ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα¹⁸ καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου, ἐνεργουμένη. **17** Ἦλιος ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθῆς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι· καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. **18** Καὶ πάλιν προσηύξατο καὶ ὁ οὐρανὸς υετὸν ἔδωκεν καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησεν τὸν καρπὸν αὐτῆς.

¹ ἀφ' f³⁵ NA,B [95%] RP, HF, OC, TR, NU | υφ [5%] CP

² ὡς f³⁵ 048^v [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | --- N(A)B [1.5%] NU

³ αὐτον f³⁵ [80%] RP, HF, CP | αὐτω NA,B, 048 [20%] OC, TR, NU

⁴ ἀν f³⁵ N [53%] TR, CP | --- A, B, 048 [45.5%] RP, HF, OC, NU | ου [1.5%] (The farmer doesn't really know if it's going to rain, or not.)

⁵ λαβῆ υετον f³⁵ A (96.8%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 B, 048 (1.8%) NU | 1 καρπον (1%) | 1 καρπον τον N | one other variant

⁶ πρωιμον f³⁵ (92.7%) RP, HF, OC, TR, CP | προιμον NA,B (7.3%) NU

⁷ κατ ἀλλήλων ἀδελφοί f³⁵ (N) (79.6%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 312 B (7.6%) NU | ~ 3 μου 12 A (4.6%) | 12 (7.4%) | μετ 23 (0.8%)

⁸ κριθητε f³⁵ NA,B [98%] RP, HF, OC, CP, NU | κατακριθητε [1%] TR | two other variants

⁹ ἀδελφοί f³⁵ (A)B [35%] NU | 1 μου (N) [62%] RP, HF, OC(TR)CP | --- [3%] (The possessive pronoun would be a natural addition.)

¹⁰ ἐν τῷ f³⁵ B [40%] NU | 2 A [58%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 N [0.6%] | ἐπι 2 [1.4%] (The preposition makes the semantic connection overt, which we would expect of a Jewish author.)

¹¹ ὑπομενοντας f³⁵ [86%] RP, HF, OC, TR, CP | ὑπομειναντας NA,B [14%] NU

¹² εἶδετε f³⁵ NB [53%] HF, OC, TR, CP, NU | ἴδετε A [45%] RP (One other variant, and ECM lists four MSS as ambiguous.) (The indicative is correct. The imperative does not fit the context, probably arising from haplography.)

¹³ πολυσπλαγχνος f³⁵ NA,B [65%] RP, HF, OC, TR, NU | πολυευσπλαγχνος [35%] CP

¹⁴ ἔστιν f³⁵ (88.2%) RP, HF, CP | 1 ο κυριος NA(B) (11.8%) OC, TR, NU ἔστιν f³⁵ (88.2%) RP, HF, CP | 1 ο κυριος NA(B) (11.8%) OC, TR, NU

¹⁵ εἰς ὑποκρισιν f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ὑπο κρισιν NA,B [5%] NU (The more one talks, the more he pretends; the Alexandrian variant is inferior.)

¹⁶ αὐτον f³⁵ NA [95.5%] RP, HF, OC, TR, CP[N] | --- B [4.5%]

¹⁷ ἐξομολογεῖσθε f³⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ουν NA,B, 048^v [11%] NU

¹⁸ τὰ παραπτώματα f³⁵ (90.4%) RP, HF, OC, TR, CP | τὰς ἀμαρτίας NA,B, 048^v (9.6%) NU

Help the wanderer

19 Ἀδελφοί,¹ ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῆ ἀπὸ² τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν, **20** γινώσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου³ καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.⁴

¹ ἀδελφοί f³⁵ [72%] RP, HF, OC, TR, CP † 1 μου NA, B, 048 [28%] NU (Again, a natural addition.)

² ἀπο *rell* † 1 τῆς οδοῦ N [18%]

³ ἐκ θανάτου f³⁵ (92.2%) RP, HF, OC, TR, CP † αὐτοῦ 12 N(A)048^v (6.4%) NU † 12 αὐτοῦ B (1.4%) (The Alexandrian addition is unwarranted.)

⁴ The citation of f³⁵ is based on forty-five MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1858, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2303, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 18, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of f³⁵ in James as they stand, as were the exemplars of 35, 1503, 1858, 1865, 2221 and 2303. For 18, 1864, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 162 continuous text manuscripts (MSS) for James, including some fragments, which number represents a full 25% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed ±2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed ±5%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΕΤΡΟΥ Α΄

To elect pilgrims

1:1 Πέτρος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας,¹ **2** κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρός, ἐν ἀγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ· Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

Don't take your inheritance for granted*Begotten into an incorruptible inheritance*

1:3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ² ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωῆς δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, **4** εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς,³ **5** τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἐτοιμὴν ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ.

Genuineness of faith proved by testing

6 Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστίν,⁴ λυπηθέντες⁵ ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, **7** ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως (πολὺ τιμιώτερον⁶ χρυσοῦ τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου) εὗρεθῆ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν⁷ ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ **8**—ὄν οὐκ εἰδότες⁸ ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν (ἄρτι μὴ ὀρῶντες) πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκκλήτῳ καὶ δεδοξασμένῳ, **9** κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν,⁹ σωτηρίαν ψυχῶν.

Salvation foretold by prophets

10 Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν¹⁰ προφηταὶ οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητευσάντες, **11** ἐρευνῶντες¹¹ εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν, ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ προμαρτυρούμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· **12** οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν¹² δέ, διηκόνουν αὐτά, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς, ἐν¹³ Πνεύματι Ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ—εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

Be serious, be holy, be fearful

13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ **14**—ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, **15** ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, **16** διότι γέγραπται,¹⁴ «Ἅγιοι γίνεσθε,¹⁵ ὅτι ἐγὼ

¹ [Peter evidently expected his letter to have a rather wide distribution!]

² ελεος αυτου f³⁵ P⁷² 048 [38%] | ~ 21 NA,B,C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 [2%] (f³⁵ [K^r] is independent of K^x and has the earliest attestation. 'His great mercy' or 'His great mercy', which?)

³ υμας f³⁵ NA,B,C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | ημας P^{72v} [5%] TR (Some TRs, including the one underlying the AV, have υμας.)

⁴ εστιν f³⁵ P⁷²A,C [98.6%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- NB [1.4%]

⁵ λυπηθεντες f³⁵ P⁷²A,B,C [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | λυπηθεντας N [23.5%] ECM, N-A²⁸ | two other variants

⁶ πολυ τιμιωτερον f³⁵ [80%] RP, HF, TR, CP | πολυτιμοτερον P⁷²NA,B,C [20%] OC, NU

⁷ δοξαν και τιμην f³⁵ P⁷²NA,B,C [35%] NU | ~ 321 [28%] OC, TR, CP | ~ 32 εις 1 [37%] RP, HF (K^x is divided over whether to add the preposition, but is agreed as to the word order. Again f³⁵ [K^r] is independent of K^x and has the earliest attestation.)

⁸ ειδοτες f³⁵ A [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ιδοντες P⁷²NB,C [7%] NU

⁹ υμων f³⁵ NA,C [96%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | ημων [3%] | --- B [1%]

¹⁰ εξηρευνησαν f³⁵ C [99%] RP, HF, OC, TR, CP | εξηραυνησαν P⁷²NA,B [1%] NU

¹¹ ερευνωντες f³⁵ A,C [93.2%] RP, HF, OC, TR, CP | εξερευνωντες [5%] | εραυνωντες P⁷²NB [0.8%] NU | --- [1%]

¹² υμιν f³⁵ P⁷²NA,B,C [86%] RP, HF, OC, CP, NU | ημιν [14%] TR

¹³ εν f³⁵ NC [96%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- P⁷²A,B [4%]

¹⁴ γεγραπται f³⁵ P⁷²NA,C [98%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM, N-A²⁸ | 1 οτι B [2%] [NU]

¹⁵ γινεσθε f³⁵ [52%] RP, HF, OC | γενεσθε [36%] TR, CP | εσεσθε P⁷²NA,B,C [12%] NU | two other variants (The early uncials presumably assimilated to the LXX; I take Peter's point to be that since God is holy all the time, we

ἅγιός εἰμι.»¹

17 Καί, εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως² κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, **18** εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς (ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ) ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου,³ **19** ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμόμου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ· **20** προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων⁴ τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, **21** τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας⁵ εἰς Θεόν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν.

Born again through an eternal Word

22 Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ Πνεύματος,⁶ εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς⁷ καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενωῶς, **23** ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σποραῶς φθαρτῆς ἀλλ'⁸ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα.⁹ **24** Διότι· «Πᾶσα σὰρξ ὡς¹⁰ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου¹¹ ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ¹² ἐξέπεσεν, τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.» **25** Τοῦτο δὲ ἐστὶν τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

To grow you must eat

2:1 Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν—καὶ πάντα δόλον καὶ ὑποκρίσεις καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς—**2** ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀυξη-θῆτε εἰς σωτηρίαν,¹³ **3** εἴπερ¹⁴ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς¹⁵ ὁ Κύριος. **4** Πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα—ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδοκιμασμένον παρὰ δὲ Θεῶ ἐκλεκτόν, ἔντιμον—**5** καὶ αὐτοί, ὡς λίθοι ζῶντες, οἰκοδομεῖσθε¹⁶ οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα¹⁷ ἅγιον, ἀνευρέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέκτους τῷ¹⁸ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

The Chief Cornerstone

6 Διότι¹⁹ περιέχει ἡ²⁰ Γραφή· «Ἰδοῦ, τίθημι ἐν Σιών λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτόν, ἔντιμον,

are to be also [present tense—we have to work at it].)

¹ εἰμι **f**³⁵ **ϕ**⁷²C [99.2%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **κ**A, B [0.8%] [NU]ECM, N-A²⁸

² ἀπροσωπολήπτως **f**³⁵ [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ἀπροσωπολημπτως **ϕ**⁷²**κ**A, B, C [1.5%] NU | two other variants (Liddell & Scott don't mention the longer spelling.)

³ ὑμων ἀναστροφης πατροπαραδοτου *rell* | ~ 132 C [12%] | four further variants

⁴ ἐσχατων **f**³⁵ (**ϕ**⁷²) [91%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐσχατου (**κ**)A, B, C [9%] NU

⁵ πιστευοντας **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**C [94.2%] RP, HF, OC, TR, CP | πιστευσαντας [5%] | πιστους A, B [0.8%] NU

⁶ δια πνευματος **f**³⁵ (92.4%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁷²**κ**A, B, C (7.6%) NU

⁷ καθαρως **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**C (99.4%) RP, HF, OC, TR, CP [NU]ECM | --- A, B (0.6%)

⁸ ἀλλ **f**³⁵ C [40%] | ἀλλα **f**³⁵**ρ**¹ **ϕ**⁷²**κ**A, B [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The following word begins with an *alpha*, and it is normal phonology for two identical vowels to reduce to one when juxtaposed. In this case we have alternate spellings that do not affect the meaning. However, 27 of the 36 **f**³⁵ representatives that have the variant are part of a subgroup, which could reduce its percentage considerably.)

⁹ εἰς τον αἰωνα **f**³⁵ (90.2%) RP, HF, OC, TR, CP | 13 (2.6%) | 1 τους αιωνας (1.2%) | --- **ϕ**⁷²**κ**A, B, C (6%) NU

¹⁰ ως *rell* | ωσει **κ** | --- A [9%]

¹¹ ἀνθρωπου **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | αυτης **ϕ**⁷²A, B, C [9%] NU | αυτου **κ** | one other variant

¹² αυτου **f**³⁵ C [90%] RP, HF, OC, TR, CP | αυτης [1%] | --- **ϕ**⁷²**κ**A, B [9%] NU

¹³ εἰς σωτηριαν **f**³⁵ (**ϕ**⁷²)**κ**A, B, C [65%] OC, NU | --- [35%] RP, HF, TR, CP (OC is in small print.)

¹⁴ εἰπερ **f**³⁵ C [99%] RP, HF, OC, TR, CP | εἰ (**ϕ**⁷²)**κ**A, B [1%] NU

¹⁵ χρηστος **f**³⁵ **κ**A, B, C [48%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | χριστος **ϕ**⁷² [52%] (The change from 'gracious' to 'Christ' is so obvious as to be almost involuntary; if 'Christ' were original it is scarcely credible that anyone would change it to 'gracious'.)

¹⁶ οἰκοδομεισθε **f**³⁵ **ϕ**⁷²A, B [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | εποικοδομεισθε **κ**C [25%]

¹⁷ ἱερατευμα **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | εἰς 1 **ϕ**⁷²**κ**A, B, C [10%] NU

¹⁸ τω **f**³⁵ **ϕ**⁷² [96.5%] RP, HF, OC, TR, CP [NU]ECM, N-A²⁸ | --- **κ**A, B, C [3.5%]

¹⁹ διοτι **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**A, B, C [98%] RP, HF, OC, CP, NU | διο και [1%] TR | διο [1%]

²⁰ ἡ **f**³⁵ C [35%] | ἐν τη [59%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐν **ϕ**⁷²**κ**A, B [6%] NU (η γραφη is the subject of the verb, περιεχει, active voice; the change to the familiar 'in the' would be almost unthinking.)

καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνοῖται.» **7** Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν, ἀπειθοῦσιν¹ δέ, «λίθον² ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας,» **8** καὶ «λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου.» οἱ προσκόπτουσιν τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ, καί, ἐτέθησαν.³

A royal priesthood

9 Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασιλείον ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε⁴ τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· **10** οἷ ποτε οὐ λαὸς νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

Your practice should be consistent with your standing

2:11 Ἀγαπητοί, παρακαλῶ (ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους) ἀπέχεσθαι⁵ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, **12** τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,⁶ ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν⁷ ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες⁸ δοξάσωσιν τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς.

Respect civil authority

13 Ὑποτάγητε οὖν⁹ πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, **14** εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν¹⁰ κακοποιῶν ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. **15** Ὅτι οὕτως ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθοποιούντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν· **16** ὡς ἐλεύθεροι (καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν), ἀλλ' ὡς δοῦλοι Θεοῦ.¹¹ **17** Πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότητα ἀγαπήσατε.¹² τὸν Θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε.

A word to servants

18 Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπότηαις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. **19** Τοῦτο γὰρ χάρις,¹³ εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ¹⁴ ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως. **20** Ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἀμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε;¹⁵ Ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ τῷ¹⁶ Θεῷ.

¹ ἀπειθοῦσιν **f**³⁵ A [92%] RP, HF, OC, TR, CP | ἀπιστευσιν **ϕ**⁷² **κ** B, C [8%] NU

² λιθον **f**³⁵ **κ** [95%] RP, HF, OC, TR, CP | λιθος **ϕ**⁷² A, B, C [5%] NU

³ [What is the antecedent of ὃ, the finite verb or the participle? Being higher in rank the finite form presumably takes precedence.]

⁴ ἐξαγγείλητε *rell* | ἐξαγγέλλητε [14%]

⁵ ἀπέχεσθαι **f**³⁵ **κ** B [75%] RP, HF, TR, CP, NU | ἀπεχεσθε **ϕ**⁷² A, C [25%] OC (Direct, or indirect, speech?)

⁶ ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν **f**³⁵ [86%] RP, HF, OC, CP | ~ 34512 (**κ**) A, C [9%] TR, NU | ~ 34521 **ϕ**⁷² [1.4%] | ~ 21345 [1%] | ~ 3452 B | three further variants

⁷ καταλαλοῦσιν **f**³⁵ **ϕ**⁷² **κ** A, B, C [52%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | καταλαλωσιν [48%]

⁸ ἐποπτεύσαντες **f**³⁵ A [83%] RP, HF, OC, TR, CP | ὑποπτεύσαντες [5%] | ἐποπτεῦντες **ϕ**⁷² **κ** B, C [12%] NU (The critics have already observed the good deeds—they know their criticism is false.)

⁹ οὖν **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁷² **κ** A, B, C [5%] NU

¹⁰ μὲν **f**³⁵ C [52%] OC, TR, CP | --- **ϕ**⁷² **κ** A, B [48%] RP, HF, NU (OC is in small print.)

¹¹ δοῦλοι Θεοῦ **f**³⁵ A [90%] RP, HF, OC, TR (CP) | ~ 21 (**ϕ**⁷²) **κ** B, C [10%] NU

¹² ἀγαπήσατε **f**³⁵ [71%] RP, HF | ἀγαπατε **ϕ**⁷² **κ** A, B, C [24%] OC, TR, CP, NU | --- [5%]

¹³ χάρις **f**³⁵ **ϕ**⁷² **κ** A, B [81.6%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 παρὰ τῷ Θεῷ C [9%] | 1 παρὰ Θεῷ [8%] | 1 Θεῷ [0.8%] | 1 θεοῦ [0.6%]

¹⁴ Θεοῦ **f**³⁵ **κ** B [84%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἀγαθὴν C [14%] | ἀγαθὴ 1 **ϕ**⁷² [0.4%] | 1 ἀγαθὴν A [0.6%] | --- [1%]

¹⁵ ὑπομενεῖτε *rell* | ὑπομενετε **ϕ**⁷² [14%]

¹⁶ τῷ **f**³⁵ A [47%] | --- **ϕ**^{72, 81v} **κ** B, C [53%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

Christ gave the example

21 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ¹ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,² ὑμῖν³ ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ· **22** ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· **23** ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδορεῖ, πάσχων οὐκ ἠπεῖλει παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως· **24** ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μῶλωπι αὐτοῦ⁴ ἰάθητε. **25** Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα,⁵ ἀλλ’⁶ ἐπεστράφητε⁷ νῦν ἐπὶ τὸν Ποιμένα καὶ Ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.⁸

A word to wives

3:1 Ὅμοίως, αἱ⁹ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες¹⁰ ἀπειθοῦσιν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς, ἄνευ λόγου, κερδηθήσονται¹¹ **2** (ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἀγνῆν ἀναστροφήν ὑμῶν), **3** ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἐξῶθεν ἐμπλοκῆς¹² τριχῶν καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, **4** ἀλλ’ ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου¹³ πνεύματος, ὃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ¹⁴ Θεοῦ πολυτελής. **5** Οὕτως γὰρ ποτε καὶ αἱ ἄγιοι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν¹⁵ Θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, **6** ὡς Σάρρα ὑπήκουσεν τῷ Ἀβραάμ,¹⁶ κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε¹⁷ τέκνα ἀγαθοποιῶσαι καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν.

A word to husbands

7 Οἱ ἄνδρες, ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γυνῶσιν ὡς ἀσθενεστέρω σκεύει τῷ γυναικείῳ,

¹ καὶ **f**³⁵ **ϕ**⁷² [23%] CP | --- **ϕ**⁸¹ **κ**A,B,C [77%] RP,HF,OC,TR,NU (**f**³⁵ [K^r] is independent of K^x and has the earliest attestation; the καὶ is emphatic.)

² ἡμῶν **f**³⁵ (85.3%) RP,HF,OC,TR,CP | ὑμῶν (**ϕ**^{72,81v})(**κ**A)B,C^v (14.7%) NU

³ ὑμῖν **f**³⁵ (**ϕ**^{72,81v}**κ**A,B,C^v) (85%) RP,HF,OC,CP,NU | ἡμῖν (15%) TR (For the four word sequence, *επαθεν υπερ ημων υμιν*, there are at least sixteen variations. Taking these last two sets together, NU has both pronouns in the 2nd person, while TR has both in the 1st person.)

⁴ αὐτοῦ **f**³⁵ **κ** [71%] RP,HF,OC,TR,CP | --- **ϕ**^{72,81v}A,B,C [29%] NU [Note that *μῶλωπι* is singular (‘wound’), not plural (‘stripes’).]

⁵ πλανώμενα **f**³⁵ **ϕ**⁷²C [96.5%] RP,HF,OC,TR,CP | πλανώμενοι **κ**A,B [3.5%] NU

⁶ ἀλλ’ **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**A,C [99.8%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM | ἀλλὰ B [alone] NU

⁷ ἐπεστράφητε **f**³⁵ **ϕ**⁷²A,B [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ἐπιστράφητε **κ** [20%] | ἐπεστρεψατε C [2.5%] | ἐπιστρεψατε [2.5%] (Indicative or imperative? With this verb the aorist passive is commonly used with active sense.)

⁸ ἡμῶν **f**³⁵ [50%] CP | ὑμῶν **ϕ**⁷²**κ**A,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,NU (Both make good sense; to be, or not to be, inclusive.)

⁹ αἱ **f**³⁵ **ϕ**⁷²C [94%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM | καὶ 1 [3%] | δε καὶ 1 [2%] | --- **ϕ**⁸¹ **κ**A,B [1%] | two other variants

¹⁰ καὶ εἰ τινες **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**A [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ~ 213 C [10%] | 23 **ϕ**^{81v}B [3%] | 1 οἰτινες [6%] | οἰτινες [1%]

¹¹ κερδηθήσονται **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**A,B,C [98%] RP,HF,OC,CP,NU | κερδησονται [1%] | κερδηθησονται [1%] TR

¹² ἐμπλοκῆς **f**³⁵ **ϕ**⁷²**κ**A,B [81%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | ἐν πλοκῆς C [8%] | ἐκ πλοκῆς [10%] | two further variants

¹³ πραεὸς καὶ ἡσυχίου **f**³⁵ A,C [74%] RP,HF,OC,TR,CP | 13 **κ** [0.4%] | πραεὸς 23 **ϕ**⁷² [25%] NU | ~ 32 πραεὸς B [0.2%] | two more variants

¹⁴ τοῦ *rell* | --- [20%]

¹⁵ ἐπὶ τὸν **f**³⁵ **κ** [81%] OC,TR,CP | εἰς 2 [7%] | 1 [3%] RP,HF | εἰς **ϕ**⁷²A,B,C [9%] NU

¹⁶ ἄβρααμ **f**³⁵ [50%] | ἄβρααμ **κ**A,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (When Jehovah changed Abram’s name to Abraham [Genesis 17:5] the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.)

¹⁷ ἐγενήθητε **f**³⁵ **ϕ**^{81v}**κ**A,B,C [63%] RP,HF,OC,TR,NU | ἐγεννηθητε **ϕ**⁷² [35%] CP | ἐγεννηθη [2%] (The extra *nu* is presumably a mistake.)

ἀπονέμοντες τιμὴν ὡς καὶ συγκληρονόμοι¹ χάριτος ζωῆς,² εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι³ τὰς προσευχὰς ὑμῶν.

The golden rule

8 Τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὖσπλαγχοι, φιλόφρονες,⁴ **9** μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τούναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες⁵ ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. **10** «Ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν καὶ ἡμέρας ἰδεῖν⁶ ἀγαθὰς παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ⁷ ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη αὐτοῦ⁸ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· **11** ἐκκλινάτω ἀπὸ⁹ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. **12** Ὅτι¹⁰ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὅτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακά.»¹¹

Better to suffer than to sin

13 Καὶ τίς ὁ κακῶσων ὑμᾶς ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ¹² γένησθε; **14** Ἄλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε¹³ διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. «Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε.» **15** Κύριον δὲ τὸν Θεὸν¹⁴ ἀγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι δὲ¹⁵ αἰεὶ πρὸς ἀπολογία πάντι τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος,¹⁶ μετὰ πραύτητος¹⁷ καὶ φόβου· **16** συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν¹⁸ ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,¹⁹ καταισχυρθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τῇ ἀγαθῇ ἐν Χριστῷ ἀναστροφῇ.²⁰ **17** Κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιῶντας, εἰ θέλοι²¹ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάσχειν ἢ κακοποιῶντας.

Follow Christ's example to victory

18 Ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν,²² δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς²³ προσαγάγῃ τῷ Θεῷ· θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ ζωοποιηθεὶς δὲ²⁴ πνεύματι· **19** ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ

¹ συγκληρονόμοι f³⁵ (A,C) [90%] RP, HF, OC, TR, CP | συγκληρονόμοις Ϝ⁸¹ (Ϝ⁷²B) [9%] NU | συνκληρονόμους κ | two other readings

² χάριτος ζωῆς f³⁵ Ϝ⁸¹vB,C [58%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 ζωῆς [35%] | ποικίλης 12 κA [7%] | 12 αἰωνίου Ϝ⁷²

³ ἐγκόπτεσθαι f³⁵ Ϝ⁸¹(κ)A,B [70%] RP, HF, OC, CP, NU | ἐκκοπτεσθαι Ϝ⁷²C [30%] TR

⁴ φιλόφρονες f³⁵ (73.3%) RP, HF, OC, TR, CP | ταπεινοφρονες Ϝ^{72,81}vκA,B,C (22.3%) NU | several conflation that garner (4.4%)

⁵ εἰδότες f³⁵ (90.3%) RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ^{72,81}κA,B,C (9.7%) NU

⁶ ἡμερας ἰδειν f³⁵ C [26%] | ~ 21 Ϝ^{72,81}vκA,B [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (f³⁵ [K^r] is independent of K^x.)

⁷ αὐτου f³⁵ κ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ^{72,81}A,B,C [5%] NU

⁸ αὐτου f³⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ^{72,81}vκA,B,C [11%] NU

⁹ ἀπο f³⁵ κ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | δε 1 Ϝ⁷²A,B,C [7%] NU

¹⁰ οτι f³⁵ Ϝ^{72,81}κA,B,C [98%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 οι [2%] TR

¹¹ κακα f³⁵ Ϝ⁷²κA,B,C [93%] RP, HF, OC, TR, NU | 1 του ἐξολοθρευσαι αὐτους εκ γης [7%] CP

¹² μιμηται f³⁵ [75%] RP, HF, OC, TR, CP | ζηλωται (Ϝ⁷²κ)A(B)C [25%] NU

¹³ ει και πασχοιτε f³⁵ Ϝ⁷²(κ)B,C [82%] RP, HF, OC, TR, NU | ~ 213 [8%] | 12 πασχετε [5.5%] CP | 1 δε 23 A [4.5%]

¹⁴ θεον f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | χριστον Ϝ⁷²κA,B,C [6%] NU

¹⁵ δε f³⁵ [83%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁷²κA,B,C [17%] NU

¹⁶ ελπιδος f³⁵ [81%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 αλλα Ϝ⁷²κA,B,C [19%] NU

¹⁷ πραυτητος *rell* | πραοτητος [15%]

¹⁸ καταλαλουσιν f³⁵ κA,C (44.4%) RP, OC, CP | καταλαλωσιν (50%) HF, TR | καταλαλεισθε Ϝ⁷²B (5%) NU | two other readings

¹⁹ υμων ως κακοποιων f³⁵ κA,C (92.4%) RP, HF, OC, TR, CP | υμας 23 (2.4%) | --- Ϝ⁷²B (5.2%) NU

²⁰ τη αγαθη εν χριστω αναστροφη f³⁵ [20%] | την αγαθην 34 αναστροφην (κ)A,B [50%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ την 34 αγαθην αναστροφην Ϝ⁷² [24%] | την 34 αγνην αναστροφην C [1%] | την καλην 34 αναστροφην [4%] | --- [1%] (The dative is correct for the object of επηρεαζω, but if copyists were not familiar with the verb they would naturally 'correct' to the accusative. *ECM* lists 15 variations for the 6-word phrase.)

²¹ θελοι f³⁵ Ϝ⁷²κA,B,C [92%] RP, HF, OC, CP, NU | θελει [3%] TR | --- [5%]

²² επαθεν f³⁵ B [78%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | υπερ ημων 1 [6%] | απεθανεν C [3%] | υπερ ημων απεθανεν (κ) [10%] | υπερ υμων απεθανεν Ϝ⁷²A [3%]

²³ ημας f³⁵ A,C [64%] OC, TR, CP | υμας Ϝ⁷²B [36%] RP, HF, NU | --- κ

²⁴ δε f³⁵ κA,B,C [96%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 τω [4%] TR | 1 εν Ϝ⁷²

πνεύμασιν πορευθεὶς ἐκήρυξεν, **20** ἀπειθήσασίν ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο¹ ἢ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγοι,² τοῦτ' ἔστιν ὀκτώ, ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος· **21** ὁ³ ἀντίτυπον, νῦν καὶ ἡμεῖς⁴ σώζει, βάπτισμα (οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ρύπου, ἀλλὰ συν-ειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν) δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, **22** ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ⁵ Θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

Some concluding instructions

Pursue the will of God

4:1 Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν⁶ σαρκί, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπίσασθε (ὅτι ὁ παθὼν σαρκί⁷ πέπαυται ἀμαρτίας) **2** εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις ἀλλὰ θελήματι τοῦ⁸ Θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκί βιώσαι χρόνον. **3** Ἀρκετὸς γὰρ ὑμῖν⁹ ὁ παρεληλυθὼς χρόνος¹⁰ τὸ θέλημα¹¹ τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι¹²—πεπορευμένους ἐν ἀσελείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις¹³ εἰδωλολατρίας¹⁴—**4** ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες· **5** οἱ ἀποδώσουσιν λόγον τῷ ἐτοιμῶς ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς **6** (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι).¹⁵

Redeem the time

7 Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικεν· σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς¹⁶ προσευχάς. **8** Πρὸ πάντων δὲ¹⁷ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ¹⁸ ἀγάπη καλύπτει¹⁹ πλῆθος ἀμαρτιῶν· **9** φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν·²⁰ **10** ἕκαστος καθὼς ἔλαβεν χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ²¹ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. **11** Εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια Θεοῦ.

¹ ἀπεξεδεχετο **f**³⁵ **ℱ**⁷² **κ**A,B,C [88%] RP,HF,OC,CP,NU | ἀπαξ εδεχετο [11%] | ἀπαξ εξεδεχετο TR | three other readings

² ὀλιγοὶ **f**³⁵ C [87%] RP,HF,OC,TR,CP | ὀλιγοὶ **ℱ**⁷² **κ**A,B [12%] NU | ο λογος [1%]

³ ο **f**³⁵ A,B,C [84%] RP,HF,OC,TR,NU | ω [12%] CP | ου [1.5%] | --- **ℱ**⁷² **κ** [2.5%]

⁴ ἀντιτυπον νυν καὶ ἡμας **f**³⁵ [74%] RP,HF,OC(CP) | 123 ὑμας [2%] | ~ 3412 C [8%] TR | ~ 3 ὑμας 12 **ℱ**⁷² A,B [12%] NU | ~ 3 ὑμας 21 **κ** (There are seven further variants that together garner 4%; ἡμας has about 85%.)

⁵ τοῦ **f**³⁵ **ℱ**⁷² A,C [99.4%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM | --- **κ**B [0.6%]

⁶ ὑπερ ἡμων **f**³⁵ A (88.4%) RP,HF,OC,TR,CP | 1 ὑμων (**κ**) (7.2%) | --- **ℱ**⁷² B,C (4.4%) NU

⁷ σαρκί **f**³⁵ **ℱ**⁷² **κ**A,B,C [76%] NU | ἐν 1 [24%] RP,HF,OC,TR,CP (OC is in small print.)

⁸ τοῦ **f**³⁵ [22%] | --- **f**^{35pt} **ℱ**⁷² **κ**A,B,C [78%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The genitive case defines: ‘God’s will’ = ‘the will of God’, so the translation will be the same with either variant. The massive attestation for the variant outside the family probably influenced a number of copyists. However, 28 of the 42 **f**³⁵ representatives that have the variant are part of a subgroup, which could reduce its percentage considerably.)

⁹ ὑμιν **f**³⁵ **κ** (41.7%) HF,OC,CP | ἡμιν C (47.1%) RP,TR | --- **ℱ**⁷² A,B (11.2%) NU

¹⁰ χρόνος **f**³⁵ **ℱ**⁷² **κ**A,B,C [26%] NU | 1 τοῦ βίου [74%] RP,HF,OC,TR,CP

¹¹ θέλημα **f**³⁵ [87%] RP,HF,OC,TR,CP | βουλημα **ℱ**⁷² **κ**A,B,C [13%] NU

¹² κατεργασασθαι **f**³⁵ [89%] RP,HF,OC,TR,CP | κατεργασασθε C^v [3%] | κατεργασθαι **ℱ**⁷² (**κ**)A,B [6%] NU | three further variants [2%]

¹³ καὶ ἀθεμιτοὶς *rell* | --- [1%] CP

¹⁴ εἰδωλολατρίας **f**³⁵ **κ**A,C [70%] OC,CP,NU | εἰδωλολατρειᾶς B [30%] RP,HF,TR

¹⁵ [This delightful verse has given commentators no end of exercise. Verse 5 ends with “judge living and dead”, but anyone who is dead was once alive, obviously, and the judgment will be based on what they did while alive, which is why everyone needs to be evangelized while in this life. There is no definite article with ‘dead’, either in verse 5 or 6, so Peter is referring to the ones who were evangelized in this life—he is not saying that everyone has been or will be evangelized. Everyone will be judged, but to ‘live according to God in spirit’ one must respond adequately to the Gospel.]

¹⁶ τὰς **f**³⁵ [70%] RP,HF,OC,TR,CP | --- **ℱ**⁷² **κ**A,B [30%] NU

¹⁷ δε **f**³⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP | --- **ℱ**⁷² **κ**A^v,B [2%] NU

¹⁸ ἡ **f**³⁵ [49%] OC | --- **ℱ**⁷² **κ**A,B [51%] RP,HF,TR,CP,NU (OC is in small print.)

¹⁹ καλύπτει **f**³⁵ A,B [60%] NU | καλυπτει **ℱ**⁷² **κ** [40%] RP,HF,OC,TR,CP

²⁰ γογγυσμῶν **f**³⁵ [83%] RP,HF,OC,TR,CP | γογγυσμοῦ **κ**A,B [17%] NU | γογγυζμου **ℱ**⁷² | one other variant

²¹ αὐτο *rell* | αὐτω [12%]

Εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ὡς¹ χορηγεῖ ὁ Θεός, ἵνα ἐν πᾶσιν δοξάζεται Θεὸς² διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν³ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.⁴ Ἀμήν.

Suffering in the will of God

12 Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν⁵ ὑμῖν γινομένη, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, **13** ἀλλὰ καθὼς κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. **14** Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης⁶ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαιται.⁷ Κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.⁸ **15** Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτῃς ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἄλλοτριοεπίσκοπος.⁹ **16** εἰ δὲ ὡς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξάζεται δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέρει¹⁰ τούτῳ. **17** Ὅτι ὁ¹¹ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν,¹² τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούτων τῷ τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίῳ; **18** Καί, «Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σφάζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς¹³ ποῦ φανεῖται;» **19** Ὡστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς¹⁴ πιστῶ Κτίστη, παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν¹⁵ ἐν ἀγαθοποιῶι.¹⁶

How to be a shepherd

5:1 Πρεσβυτέρους τοὺς¹⁷ ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ¹⁸ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός. **2** ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες¹⁹ μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ²⁰ ἐκουσίως,²¹ μὴδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως. **3** μὴδὲ²² ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι²³ τοῦ ποιμνίου. **4** Καὶ φανερωθέντος τοῦ Ἀρχιποίμενος κομειῖσθε τὸν ἁμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Humility is a must

5 Ὁμοίως,²⁴ νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις. Πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι,²⁵ τὴν

¹ ὡς f³⁵ [69%] RP, HF, OC, CP | ης Ϝ⁷²κA, B [28%] TR, NU | --- [3%]

² δοξάζεται Θεος f³⁵ [20%] | 1 ο 2 Ϝ⁷²κA, B [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ ο 21 [6%] | three other readings (The lack of the article emphasizes the inherent quality of the noun.)

³ ἐστιν *rell* | --- A [13%]

⁴ αἰωνας f³⁵ Ϝ⁷² [27%] | 1 των αἰωνων κA, B [73%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The reading of f³⁵ [K'] is independent of K^x and has the earliest attestation.)

⁵ πειρασμον *rell* | πειρασμων [4%] CP

⁶ δοξης f³⁵ Ϝ⁷²B (75.7%) RP, HF, TR, CP, NU | 1 και δυναμεως (κ)A (24.3%) OC

⁷ αναπεπαιται f³⁵ [39%] CP | επαναπαιται A [6%] | επαναπεπαιται Ϝ⁷² [2%] | αναπαιται κB [52%] RP, HF, OC, TR, NU | αναπεμπεται [1%]

⁸ κατα μεν αυτους βλασφημεται κατα δε μας δοξάζεται f³⁵ [83%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁷²κA, B [17%] NU

⁹ αλλοτριοεπισκοπος f³⁵ [89%] RP, HF, OC, TR, CP | αλλοτριος επισκοπος A [4%] | αλλοτριοις επισκοπος Ϝ⁷² | αλλοτριοεπισκοπος κB [7%] NU

¹⁰ μερει f³⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM, N-A²⁸ | ονοματι Ϝ⁷²κA, B [11%] NU | conflation [1%]

¹¹ ο f³⁵ Ϝ⁷²B [80%] RP, HF, OC, TR, CP[NU]ECM | --- κA [20%]

¹² ημων *rell* | υμων κ [13%]

¹³ ασεβης και αμαρτωλος f³⁵ B [87%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ 321 Ϝ⁷² [3%] | 12 ο 3 κA [10%]

¹⁴ ὡς f³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁷²κA, B [6%] NU

¹⁵ αυτων f³⁵ Ϝ⁷²κA [95%] RP, HF, OC, CP, NU | εαυτων [5%] TR | --- B (Four of TRs five percent actually have εαυτων ψυχας.)

¹⁶ αγαθοποια *rell* | αγαθοποιαις Ϝ⁷²A [13%] | one other reading

¹⁷ τους f³⁵ [78%] RP, HF, OC, TR, CP | ουν 1 κ [17%] | ουν Ϝ⁷²A, B [4%] NU, ECM | --- [1%]

¹⁸ ο f³⁵ Ϝ⁷²κA, B [89%] RP, HF, OC, TR, NU | ὡς [11%] CP | two other readings

¹⁹ επισκοπουντες f³⁵ Ϝ⁷²A (99.2%) RP, HF, OC, TR, CP[NU]ECM | --- κB (0.8%)

²⁰ αλλ f³⁵ A [97%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | αλλα Ϝ⁷²κB [3%] ECM

²¹ εκουσιως f³⁵ B [86%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 κατα Θεον Ϝ⁷²κA [14%] NU

²² μηδε f³⁵ Ϝ⁷² [49%] RP, HF, CP | μηδ κA [50%] OC, TR, NU (B omits v. 3; two other readings.)

²³ γινόμενοι *rell* | γενομενοι [20%]

²⁴ ομοιως f³⁵ Ϝ⁷²A, B [74%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 δε κ [1%] | 1 οι [5%] | 1 δε και [1%] | 1 δε οι [7%] | 1 και οι [5%] | 1 δε και οι [7%] | one other reading

²⁵ υποτασσόμενοι f³⁵ (94%) RP, HF, OC, TR, CP | υποταγωμεν (1.4%) | --- (Ϝ⁷²)κA, B (4.2%) NU | two other readings

ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι «Ὁ¹ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσιν χάριν.» **6** Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ² ἐν καιρῷ.³ **7** πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες⁴ ἐπ’ αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει⁵ ὑπὲρ⁶ ὑμῶν.

Guard against the devil

8 Νήψατε, γρηγορήσατε· ὅτι⁷ ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος, περιέρχεται,⁸ ζητῶν τίνα⁹ καταπιεῖν.¹⁰ **9** ᾧ ἀντίστητε, στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν¹¹ κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.¹²

Benediction

5:10 Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς¹³ εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,¹⁴ ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι¹⁵ ὑμᾶς¹⁶—στηρίζαι,¹⁷ σθενώσαι,¹⁸ θεμελιώσαι.¹⁹ **11** Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος²⁰ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.²¹ Ἀμήν.

Sign-off

12 Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι’ ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς ἣν ἐστήκατε.²² **13** Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτῆ· καὶ Μάρκος, ὁ υἱός μου. **14** Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. Εἰρήνη ὑμῖν, πᾶσιν τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.²³ Ἀμήν.^{24,25}

¹ ο f³⁵ NA [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- P⁷²B [1%]
² υμας υψωση f³⁵ P⁷²NA, B [79%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ 21 [4%] | 1 υψωσει [14%] | ~ υψωσει 1 [3%]
³ καιρω f³⁵ P⁷²NB [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 επισκοπης A [14%] | 1 εν τω μελλοντι αιωνι [1%]
⁴ επιρριψαντες f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | επιρριψαντες NA, B [4%] NU | απορριψαντες P⁷² | επιρριψατε [3%]
⁵ μελει rell | μελλει [20%]
⁶ υπερ f³⁵ [35%] | περι P⁷²NA, B [65%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (God does the caring for them, in their place.)
⁷ οτι f³⁵ P⁷² [50%] TR | --- NA, B [50%] RP, HF, OC, CP, NU
⁸ εριερχεται f³⁵ [24%] | περιπατει P⁷²NA, B [76%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The lion isn’t ambling aimlessly; he is circling the prey, looking for an opening.)
⁹ τινα f³⁵ P⁷²NA [99%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- B [1%]
¹⁰ καταπιειν f³⁵ (N)B [53%] CP, NU | καταπιει [25%] | καταπιη P⁷²A [22%] RP, HF, OC, TR
¹¹ εν f³⁵ A [99.4%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM, N-A²⁸ | 1 τω P⁷²(N)B [0.6%] [NU]
¹² επιτελεισθαι rell | επιτελεισθε NA, B [12%] | επιτελειται P⁷²
¹³ υμας f³⁵ P⁷²NA, B [92%] RP, HF, OC, CP, NU | ημας [8%] TR
¹⁴ ησου f³⁵ P⁷²A [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- N(B) [3%] ECM, N-A²⁸
¹⁵ καταρτισαι f³⁵ [88%] RP, HF, TR, CP | καταρτισει P⁷²NA, B [12%] OC, NU | two other readings
¹⁶ υμας f³⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁷²NA, B [12%] NU
¹⁷ στηριζαι f³⁵ [33%] TR, CP | στηριξει P⁷²NA, B [66%] RP, HF, OC, NU | στηριζοι [1%] (Future indicative or aorist optative?)
¹⁸ σθενωσαι f³⁵ [30%] TR, CP | σθενωσει NA, B [66%] RP, HF, OC, NU | σθενωσοι [1%] | --- P⁷² [3%] | one other variant
¹⁹ θεμελιωσαι f³⁵ [30%] TR, CP | θεμελιωσει P⁷²N [66%] RP, HF, OC, NU | θεμελιωσοι [1%] | --- A, B [3%]
²⁰ η δοξα και το κρατος f³⁵ N (59.6%) RP, HF, OC, TR, CP | 125 (31.3%) | ~ 45312 (7%) | το (-το P⁷²) κρατος P⁷²A, B (0.8%) NU (Three other readings; the evidence for η δοξα is massive.)
²¹ των αιωνων f³⁵ NA [91%] RP, HF, OC, TR, CP | --- P⁷²B [9%] NU
²² εστηκατε f³⁵ [92%] RP, HF, OC, TR, CP | στητε P⁷²NA, B [8%] NU | two other readings
²³ ησου f³⁵ N [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B [5%] NU
²⁴ αμην f³⁵ N [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B [3%] NU (P⁷² omits the whole last sentence.)
²⁵ The citation of f³⁵ is based on forty-four MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1858, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 1865, 2554 and 2723 are very pure representatives of f³⁵ in 1 Peter, with not a single variant, as were the exemplars of 35, 824 and 1858. For 1865, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in

the Text without exception.

ECM collated 127 continuous text manuscripts (MSS) for 1 Peter, apart from a few fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΕΤΡΟΥ Β΄

To fellow believers

1:1 Συμεών¹ Πέτρος, δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῖς ἰσότημον ἡμῖν λαχοῦσιν πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος, Ἰησοῦ Χριστοῦ. **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθεὶς ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,² **3** ὡς³ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς,⁴ **4** δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα⁵ δεδῶρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς.⁶

Take the Truth seriously!*Our 'entrance' depends on us*

1:5 Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο,⁷ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, **6** ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατεῖᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, **7** ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. **8** Ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιγνώσιν. **9** Ὡ γὰρ μὴ πάρεστιν ταῦτα τυφλὸς ἐστίν, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἀμαρτιῶν.⁸

10 Διὸ μᾶλλον, ἀδελφοί, σπουδάσατε⁹ βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι,¹⁰ ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. **11** Οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος¹¹ εἰς τὴν αἰώνιον¹² βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹³

Peter's death imminent

12 Διὸ οὐκ ἀμελήσω¹⁴ αἰεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκω περὶ τούτων,¹⁵ καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀληθείᾳ. **13** Δίκαιον δὲ ἠγοῦμαι, ἐφ' ὅσον¹⁶ εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, **14** εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστίν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέν μοι. **15** Σπουδάσω δὲ καὶ ἐκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς,

¹ συμεων f³⁵ ⲬA [75%] RP, HF, OC, TR, NU | σιμων ⲫ⁷²B [25%] CP

² ησου του κυριου ημων f³⁵ (ⲫ⁷²)B, C [68%] RP, HF, OC, TR, NU | 234 [1.4%] | 1 χριστου 234 ⲬA [15%] (CP) | χριστου 1234 [8%] | σωτηρος 1 χριστου 234 [1.2%] | ~ 2341 χριστου [6%] | one other reading [0.4%]

³ ως *rell* | 1 τα ⲬA [8%]

⁴ δια δοξης και αρετης f³⁵ ⲫ⁷²B [81%] RP, HF, OC, TR, CP | ιδια δοξη και αρετη ⲬA, C [19%] NU

⁵ τιμια ημιν (υμιν 3.4%) και μεγαστα επαγγελματα f³⁵ Ⲭ (81.6%) RP, HF, OC, CP | ~ 13425 B (6.6%) NU | ~ 13452 ⲫ⁷² (0.4%) | 1345 (0.6%) | ~ 43125 (A)C (8.6%) | ~ 42315 (1.2%) TR | three further variations (1%)

⁶ κοσμο εν (-εν 5%) επιθυμια φθορας f³⁵ [87%] RP, HF, OC, TR, CP | τω 1234 A, B [alone] NU | τω 1 επιθυμιαν 4 (φθοραν ⲫ⁷²) ⲫ⁷²Ⲭ [alone] | 1 επιθυμιας και 4 C [5.6%] | 1 επιθυμιας 4 [2%] | τω 1 επιθυμιας και 4 [4%] | three other variants [0.6%]

⁷ δε τουτο f³⁵ Ⲭ [66%] | ~ 21 ⲫ⁷²B, C [32%] RP, HF, OC, TR(CP)NU | ~ αυτοι 1 A [1%] | 2 [0.8%] | one other reading [0.2%] (Curiously, this early majority reading is apparently not to be found in any other printed edition.)

⁸ αμαρτιων *rell* | αμαρτηματων ⲬA [21%]

⁹ σπουδασατε *rell* | 1 ινα δια των καλων εργαων Ⲭ(A) [14%]

¹⁰ ποιεισθαι *rell* | ποιησθε ⲬA [13%] | ποιεισθε [6.6%] | ποιησεσθε [0.4%]

¹¹ εισοδος *rell* | 1 η ⲫ⁷² [25%]

¹² αιωνιον f³⁵ ⲫ⁷²ⲬA, B [98%] RP, HF, OC, TR, NU | αιωνιαν C [2%] CP

¹³ ημων και σωτηρος ησου χριστου f³⁵ ⲫ⁷²ⲬB, C [85%] RP, HF, OC, TR, NU | ~ 23145 A [7%] | 145 [8%] CP | one other reading

¹⁴ ουκ αμελησω f³⁵ (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP | ου μελλησω (ⲫ⁷²) (1%) | μελλησω ⲬA, B, C (2.8%) NU | two other readings (0.4%) (Since Peter goes on to predict his imminent death, the majority reading seems to be at odds with that prediction, so the early uncials took evasive action.)

¹⁵ αιε υμιας υπομιμνησκω περι τουτων f³⁵ ⲫ⁷²B, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU | ~ 21345 A [3%] TR | ~ 32145 [3.2%] | ~ 14532 Ⲭ [alone] | ~ 13245 [1.4%] | 2345 [1.4%] | two other readings [0.8%]

¹⁶ εφ' ὅσον *rell* | εφόσον f³⁵ (I include this for the record, and so as not to lose sight of it. But since there is evidently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing.)

μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον, τὴν τούτων μνήμην ποιῆσθαι.

The prophetic Word is trustworthy

16 Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν· ἀλλ' ἐπόπτει γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος **17**—λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιαῦδε ὑπὸ τῆς μεγαλο-πρεποῦς δόξης, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός,¹ εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα»²—**18** καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ.³

19 Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνω φαίνοντι ἐν ἀύχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· **20** τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία Γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται· **21** οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία,⁴ ἀλλ'⁵ ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι Θεοῦ⁶ ἄνθρωποι.

Watch out for false teachers!

Their teachings are destructive

2:1 Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφήται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι (ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν). **2** Καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις,⁷ δι' ἧς⁸ ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται. **3** Καὶ ἐν πλεονεξία πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύονται· οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει.⁹

Their doom is sure

4 Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους,¹⁰ **5** καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο ἀλλ'¹¹ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξεν, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, **6** καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῆ¹² κατέκρινεν (ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν¹³ τεθεικώς), **7** καὶ δίκαιον Λώτ, καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο **8** (βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος, ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν) **9**—οἶδεν Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν¹⁴ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, **10** μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ¹⁵ μiasμοῦ πορευο-

¹ ουτος εστιν ο υιος μου ο αγαπητος f³⁵ NA,C (98.8%) RP,HF,OC,TR,CP | ~ 3456712 P⁷²B (alone) NU | three other readings C (0.8%)

² ευδοκησα *rell* | ηυδοκησα A [12%]

³ ορει τω αγιω f³⁵ NA (97.6%) RP,HF,OC,TR,CP | ~ 31 P⁷²B,C (2.4%) NU

⁴ ποτε προφητεια f³⁵ NA [84%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 B,C [15%] NU | ~ η 21 P⁷² [1%] | two other readings

⁵ ποτε προφητεια f³⁵ NA [84%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 B,C [15%] NU | ~ η 21 P⁷² [1%] | two other readings

⁶ αγιοι θεου f³⁵ N (84.8%) RP,HF,OC,CP | οι 12 (4.2%) TR | 1 του 2 A (2.6%) | απο 2 P⁷²B (5.6%) NU | ~ απο 21 C (1.2%) | 1 (0.8%) | 12 προφηται (0.8%)

⁷ ασελγεια *rell* | απωλειαι TR

⁸ ας f³⁵ [20%] | ους P⁷²NA,B,C [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The people, or the licentious conduct? Is it not really the bad conduct that sullies the reputation of the Way?)

⁹ νυσταζει f³⁵ [79%] RP,HF,OC,CP | νυσταζει P⁷²NA,B,C [21%] TR,NU

¹⁰ τηρουμενους f³⁵ P⁷²B,C [89%] RP,HF,OC,CP,NU | τετηρημενους [2%] TR | κολαζομενους τηρειν NA [8%] | four other readings [1%]

¹¹ αλλ f³⁵ [82%] HF,TR | αλλα P⁷²NA,B,C [18%] RP,OC,CP,NU

¹² καταστροφη f³⁵ NA [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM | --- P⁷²B,C [3%]

¹³ ασεβειν f³⁵ NA,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM,N-A²⁸ | ασεβεσιν P⁷²B [4%] [NU] | --- [3%] | three other readings [1%]

¹⁴ πειρασμων f³⁵ N [33%] CP | πειρασμου (P⁷²)A,B,C [67%] RP,HF,OC,TR,NU | one other reading (I take the plural to be clearly superior in the context.)

¹⁵ επιθυμια *rell* | επιθυμιας (P⁷²)NC [12%]

μένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας.

Their depravity is 'unreal'

Τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσιν βλασφημοῦντες, **11** ὅπου ἄγγελοι, ἰσχυὶ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσιν κατ' αὐτῶν παρὰ Κυρίῳ¹ βλάσφημον κρίσιν. **12** Οὗτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῶα, γεγεννημένα φυσικὰ² εἰς ἄλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσιν βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται,³ **13** κομιούμενοι⁴ μισθὸν ἀδικίας. Ἡδονὴν ἠγοούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι ὑμῖν, **14** ὀφθαλ-μοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπαύστους⁵ ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀσθηρῶν-τους· καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας⁶ ἔχοντες, κατάρως τέκνα· **15** καταλιπόντες⁷ εὐθειαν⁸ ὁδὸν ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπη-σεν· **16** ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας—ὑποζύγιον ἄφωρον ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον ἐκώλυσεν τὴν τοῦ προφήτου παραφροσίαν. **17** Οὗτοί εἰσιν πηγαὶ ἀνυδροί,⁹ νεφέλαι¹⁰ ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνας¹¹ τετήρηται.

Their victims lose out

18 Ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκός, ἀσελγείας,¹² τοὺς ὄντως¹³ ἀποφυγόντας¹⁴ τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, **19** ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γὰρ τις ἡττηται, τούτῳ καὶ¹⁵ δεδούλωται. **20** Εἰ¹⁶ γάρ, ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος¹⁷ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων. **21** Κρεῖττον¹⁸ γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ¹⁹ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς. **22** Συμβέβηκεν δὲ²⁰ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα²¹ καὶ ὄς λουσαμένη εἰς κύλισμα²² βορβόρου.

¹ παρα κυρίῳ f³⁵ NB,C [81%] RP, HF, OC, TR, CP, ECM, N-A²⁸ | 1 κυρίου ℱ⁷² [8%] NU | --- A [11%]

² γεγεννημενα φυσικα f³⁵ N [26%] CP | ~ 21 [54%] RP, HF, OC, TR | γεγεννημενα 2 A, B, C [3%] NU | ~ 2 γεγεννημενα [12%] | 1 [4.2%] | 2 ℱ⁷² [0.4%] | two other readings [0.4%] (The majority variant, by putting the adjective next to the noun, seems to make a more natural construction, but I take it that φυσικα is acting like a noun in apposition to ζῶα, and to help us see this Peter places it after the participle: render, “as unreasoning animals, creatures of instinct made to be caught and destroyed”.)

³ καταφθαρησονται f³⁵ [95%] RP, OC, TR, CP | και φθαρησονται (ℱ⁷²) NA, B, C [4%] NU | --- [1%] | και 1 HF

⁴ κομιουμεινοι f³⁵ A, C (97.6%) RP, HF, OC, TR, CP | αδικουμεινοι ℱ⁷² NB (2%) NU | one other variant (0.4%) (Is the Alexandrian variant not inferior?)

⁵ ακαταπαυστους *rell* | ακαταπαυστου [15%]

⁶ πλεονεξιας f³⁵ ℱ⁷² NA, B, C [95%] RP, HF, OC, CP, NU | πλεονεξιας [2%] TR | πλεονεξιαν [2%] | πλεονεξια [1%]

⁷ καταλιποντες f³⁵ ℱ⁷² C [90%] RP, HF, OC, TR, ECM, N-A²⁸ | καταλειποντες NA, B [9%] CP, NU | two other readings

⁸ ευθειαν f³⁵ ℱ⁷² NA, B, C [98%] RP, HF, OC, CP, NU | την 1 [2%] TR

⁹ ανυδροι f³⁵ (87%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 και ℱ⁷² NA, B, C (13%) NU

¹⁰ νεφελαι f³⁵ (87.4%) RP, HF, OC, TR, CP | ομιγλαι ℱ⁷² NA, B, C (11.4%) NU | conflation (1.2%)

¹¹ εις αιωνας f³⁵ (25.1%) | 1 αιωνα A, C (70.3%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 τον αιωνα (2.4%) | --- ℱ⁷² NB (2.2%) NU

¹² ασελγειας f³⁵ [40%] | ασελγειας ℱ⁷² NA, B, C [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

¹³ οντως f³⁵ NC [93%] RP, HF, OC, TR, N-A²⁸ | ολιγως ℱ⁷² A, B [3%] NU | ολιγον [3%] | οντως ολιγον [1%]

¹⁴ αποφυγοντας f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | αποφευγοντας (ℱ⁷²) NA, B, C [7%] NU

¹⁵ και f³⁵ A, C, 048 [99.4%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ℱ⁷² NB [0.6%] NU

¹⁶ ει f³⁵ ℱ⁷² NA, B, C [94%] RP, HF, OC, TR, NU | οι [6%] CP

¹⁷ και σωτηρος f³⁵ B (75%) RP, HF, OC, TR, CP, N-A²⁸ | ημων 12 ℱ⁷² NA, C, 048 (14.6%) [NU] ECM | 12 ημων (7.8%) | ημων (1.6%) | --- (1%)

¹⁸ κρειττον *rell* | κρεισσον NA [10%]

¹⁹ επιστρεψαι εκ f³⁵ (83.7%) RP, HF, OC, TR, CP | εις τα οπισω 12 (4.6%) | 1 εις τα οπισω 2 (1.4%) | υποστρεψαι 2 (ℱ⁷²) B, C (4.8%) NU | υποστρεψαι εις τα οπισω 2 (1%) | 2 (0.4%) | εις τα οπισω ανακαμψαι απο NA, 048 (4.2%)

²⁰ δε f³⁵ C [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- ℱ⁷² NA, B, 048^v [3%] NU | γαρ [1%]

²¹ εξεραμα *rell* | εξερασμα [13%] | εμετον [7%]

²² κυλισμα f³⁵ NA, 048 [95%] RP, HF, OC, TR, CP | κυλισμον ℱ⁷² B, C [5%] NU

So take the Truth seriously!!

3:1 Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν (ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ¹ διάνοιαν), **2** μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν² ἐντολῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος.

Scoffers will come

3 Τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες· ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου³ τῶν ἡμερῶν⁴ ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν⁵ πορευόμενοι **4** καὶ λέγοντες· «Ποῦ ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ;» Ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. **5** Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ (ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος) συνεστῶτα⁶ τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, **6** δι' ὧν⁷ ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο.

This world will be destroyed

7 Οἱ δὲ νῦν οὐρανοί, καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτοῦ⁸ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶν πυρί, τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων.

The Lord is longsuffering

8 Ἐν δὲ τοῦτο⁹ μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία.¹⁰ **9** Οὐ βραδύνει ὁ¹¹ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὡς τινες βραδυτῆτα ἠγοῦνται, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς,¹² μὴ βουλόμενός τινος ἀπολέσθαι ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

Hasten the day of God

10 Ἦξει δὲ ἡ¹³ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί,¹⁴ ἐν ἧ¹⁵ οὐρανοὶ¹⁶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται¹⁷—καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται.¹⁸

¹ εἰλικρινῆ **f**³⁵ [20%] | εἰλικρινῆ *rell*

² ὑμων **f**³⁵ **ϕ**⁷² **κ**A,B,C [70%] RP, HF, OC, CP, NU | ἡμων [28.8%] TR | --- [1.2%]

³ ἐσχάτου **f**³⁵ [87%] RP, HF, TR, CP | ἐσχάτων **ϕ**⁷² **κ**A,B,048^v [13%] OC, NU | ἐσχάτω C

⁴ ἡμερῶν **f**³⁵ [88%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ἐν ἐμπαίγμονῃ **κ**A,B,048^v [5.6%] NU | 1 ἐμπαίγμονῃ (**ϕ**⁷²)C [5%] | 1 ἐμπαίγμωνης [1.2%] | one other reading [0.2%]

⁵ ἐπιθυμίας αὐτῶν **f**³⁵ B,C(048) [79%] RP, HF, OC, CP, NU | ~ 21 **κ**A [20%] TR | 1 **ϕ**⁷² [1%] | one other reading

⁶ συνεστῶτα **f**³⁵ **κ** [23%] | συνεστῶσα **ϕ**⁷² A,C(048) [76%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | συνεστῶσαι [1%] | συνεστῶσης B (The nominative plural neuter perfect active participle works with ἦσαν as a periphrastic construction whose subject includes both 'heavens' [m] and 'earth' [f]. Peter's syntax is almost as convoluted as Paul's, at times. **f**³⁵ [K^x] is early and independent of K^x.)

⁷ ὧν **f**³⁵ **ϕ**⁷² **κ**A,B,C,048 [97%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ὧν [2%] *ECM*, N-A²⁸ | ο [1%]

⁸ τῷ αὐτοῦ **f**³⁵ **κ**C [90%] RP, HF, OC, CP | 1 αὐτῷ **ϕ**⁷² A,B [9%] NU | 2 TR | two other variants

⁹ τοῦτο *rell* | τουτῷ **ϕ**⁷² [22%]

¹⁰ ἡμερα μια **f**³⁵ **ϕ**⁷² **κ**A,B,C [98%] RP, HF, OC, TR, NU | ~ 21 [2%] CP

¹¹ ο **f**³⁵ [81%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁷² **κ**A,B,C,048 [19%] NU

¹² εἰς ἡμας **f**³⁵ [80%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ὑμας **ϕ**⁷² B,C,048^v [13%] NU | δι ὑμας **κ**A [4%] | δι 2 [2%] | εφ ὑμας [1%] (Some copyists assimilated to the 2nd person in verse 8, but here in verse 9 Peter is making a general statement that is properly inclusive.)

¹³ ἡ **f**³⁵ **κ**A [82%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁷² B,C,048 [18%] NU

¹⁴ ἐν νυκτι **f**³⁵ C (88%) RP, HF, OC, TR, CP | --- **ϕ**⁷² **κ**A,B,048 (12%) NU

¹⁵ ἡ **f**³⁵ **κ**,048 [67%] OC | 1 οἱ **ϕ**⁷² A,B,C [33%] RP, HF, TR, CP, NU (Just as in verse 5 'heavens' occurs without the article, so here.)

¹⁶ ουρανοι *rell* | 1 μὲν **κ** [11%]

¹⁷ λυθησονται **f**³⁵ A [94%] RP, HF, OC, TR, CP | λυθησεται **ϕ**⁷² **κ**B,C,048^v [6%] NU

¹⁸ κατακαησεται **f**³⁵ A,048 (90.2%) RP, HF, OC, TR, CP | κατακαησονται (3.4%) | ευρεθησεται **κ**B (3.2%) NU [ευρεθησεται λουμενα **ϕ**⁷² (alone)] | αφανισθησονται C (alone) | --- [part of a larger omission] (2.8%) | ουχ ευρεθησεται [0%] *ECM* (*ECM* follows essentially the Sahidic version.) (The reading of NU is inferior to the point of being almost nonsensical.)

11 Τούτων οὖν¹ πάντων λυομένων, ποταπούς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς² ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, **12** προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν³ οὐρανοί, πυρούμενοι, λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται;⁴

A better world is coming

13 Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν⁵ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ⁶ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.

So be serious!

14 Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι⁷ αὐτῷ εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. **15** καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἠγεῖσθε—καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος, κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν⁸ σοφίαν, ἔγραψεν ὑμῖν, **16** ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς⁹ ἐπιστολαῖς (λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς¹⁰ εἰσιν¹¹ δυσνόητά τινα), ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν,¹² ὡς καὶ τὰς λοιπὰς Γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. **17** Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ, τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. **18** Αὐξάνητε¹³ δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὐτῷ ἢ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.^{14,15}

¹ οὖν **F**³⁵ **NA**,048 (87.6%) RP, HF, OC, TR, CP | οὕτως (**W**⁷²)**B** (6.2%) NU | δε οὕτως C (3%) | δε (2%) | 1 οὕτως (1.2%)

² υμᾶς **F**³⁵ A, C, 048^v [90%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] *ECM* | ἡμας **N** [8.6%] | --- **W**⁷²**B** [1%] | εαυτοὺς [0.4%]

³ ἣν *rell* | 1 οἱ [20%]

⁴ τηκεται **F**³⁵ **W**⁷²**NA**, B, 048^v [91%] RP, HF, OC, TR, NU | τακησεται C [7%] CP | τακησονται [1.4%] | two other readings [0.6%]

⁵ γῆν καινὴν *rell* | ~ 21 **NA**, 048 [17%]

⁶ ἐπάγγελμα αὐτοῦ *rell* | ~ 21 CP

⁷ ἀμώμητοι *rell* | ἀμώμοι A [13%]

⁸ αὐτῷ δοθεῖσαν **F**³⁵ [60%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 **W**⁷²(**N**)A, B, C, 048 [40%] NU

⁹ ταῖς **F**³⁵ **N** (96.8%) RP, HF, OC, TR, CP, *ECM*, N-A²⁸ | --- **W**⁷²A, B, C (3.2%) NU (A not very difficult case of homoioteleuton, 3 x -αις; *ECM* is certainly correct in abandoning NU here.)

¹⁰ οἷς **F**³⁵ C [83%] RP, HF, OC, TR, CP | αἷς **W**⁷²**NA**, B [17%] NU

¹¹ εἰσιν **F**³⁵ A [33%] | ἐστὶν **W**⁷²**NB**, C [67%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | one other reading

¹² στρεβλοῦσιν **F**³⁵ **NA**, B [95%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | στρεβλωσοῦσιν **W**⁷²C^v [5%] *ECM*, N-A²⁸

¹³ αὐξάνητε **F**³⁵ [27%] | αὐξανετε **NA**, B [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | αὐξανεσθε **W**⁷²C [5%] | αὐξανησθε [3%] | αὐξανοιτε [5%] (Imperative or Subjunctive? I take it that Peter is offering a gentler alternative to falling from their steadfastness; render “rather, may you grow in grace ...”)

¹⁴ ἀμήν **F**³⁵ **W**⁷²**NA**, C (97.4%) RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- B (2.6%) *ECM*, N-A²⁸

¹⁵ The citation of **F**³⁵ is based on forty-four MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1858, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1725, 1864, 2554 and 2723 are very pure representatives of **F**³⁵ in 2 Peter, with not a single variant, and so for the exemplars of 18, 141, 824, 1072, 1075, 1503, 1858, 1865 and 1897. For 35, 1725, 1864, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 127 continuous text manuscripts (MSS) for 2 Peter, apart from a few fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed ±2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed ±10%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄

Prologue

1:1 Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς Ζωῆς—**2** καὶ ἡ Ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν Ζωὴν τὴν αἰώνιον ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν—**3** ὃ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν,¹ ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ² ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ. **4** Καί, ταῦτα γράφομεν ὑμῖν³ ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν⁴ ᾗ πεπληρωμένη.

The conditions of fellowship

God is light

1:5 Καὶ ἔστιν αὕτη⁵ ἡ ἀγγελία⁶ ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀναγγέλλομεν⁷ ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. **6** Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν⁸ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκοτεῖ περιπατοῦμεν,⁹ ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. **7** Ἐὰν δὲ¹⁰ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν ὡς αὐτὸς ἐστὶν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ¹¹ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.

God forgives confessed sin

8 Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἐαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ Ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.¹² **9** Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστὸς ἐστὶν καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάριση¹³ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. **10** Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Jesus Christ is our Advocate

2:1 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἀμάρτητε· καὶ ἐὰν τις ἀμάρτη, Παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον **2**—καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστὶν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον¹⁴ ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

We must keep His commandments

3 Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. **4** Ὁ λέγων,¹⁵ «Ἔγνωνκα αὐτόν,» καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστίν, καὶ ἐν τούτῳ ἡ

¹ ὑμῖν **f**³⁵ [94%] RP, HF, OC, TR, CP | καὶ 1 (8) A, B, C [6%] NU

² δε *rell* | --- C [10%]

³ ὑμῖν **f**³⁵ C [98.8%] RP, HF, OC, TR, CP | ἡμεῖς **8A**^vB [1.2%] NU

⁴ ἡμῶν **f**³⁵ **8B** [59%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ὑμῶν A, C [41%] (Some TRs read 'your'. Either pronoun makes sense, and the difference is in only one letter, but 'our' has the better attestation, as well as making better sense.)

⁵ ἐστὶν αὕτη **f**³⁵ **8B, C** [78%] RP, HF, CP, NU | ~ 21 A [22%] OC, TR

⁶ ἀγγελία **f**³⁵ A, B [79%] RP, HF, CP, NU | ἐπαγγελία C [21%] OC, TR | ἀπαγγελία **8** | one other reading

⁷ ἀναγγέλλομεν **f**³⁵ **8A, B, C** [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ἀπαγγέλλομεν [15%]

⁸ ἐχομεν *rell* | ἐχωμεν [14%]

⁹ περιπατοῦμεν **f**³⁵ [29%] | περιπατῶμεν **f**^{35pt} **8A, B, C** [71%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The roster of **f**³⁵ MSS that reads the Subjunctive is basically made up of the two subgroups that were clearly identified in 1 and 2 Peter, no fewer than 44 of them (out of 53). Further, 18 of them come from a single monastery: M Lavras. The Indicative has a better geographical distribution. The verb 'say' is properly Subjunctive, being controlled by εἰπών, but the verbs 'have' and 'walk' are part of a statement and are properly Indicative: only if we are in fact walking in darkness do we become liars for claiming to be in fellowship. So περιπατοῦμεν is correct.)

¹⁰ δε *rell* | --- [1.6%] *ECM, N-A*²⁸ [! ?]

¹¹ χριστοῦ **f**³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **8B, C** [5%] NU

¹² οὐκ ἐστὶν ἐν ἡμῖν *rell* | ~ 3412 A, C [19%]

¹³ καθάριση *rell* | καθάρισει A [12%]

¹⁴ μόνον *rell* | μόνων B [13%]

¹⁵ λέγων **f**³⁵ C [80%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 οτι **8A, B** [20%] NU

ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. **5** Ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τετελειώται· ἐν τούτῳ γινώσκωμεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. **6** Ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένει ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιπάτησεν καὶ αὐτὸς οὕτως¹ περιπατεῖν.

An old/new commandment

7 Ἀδελφοί,² οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν ἣν εἶχετε ἀπ' ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἢ παλαιὰ ἐστὶν ὁ λόγος ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς.³ **8** Πάλιν, ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὃ ἐστὶν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. **9** Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. **10** Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. **11** Ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ· καὶ οὐκ οἶδεν⁴ ποῦ ὑπάγει ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

Look out for the enemy!

A bit of poetry

2:12 Γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφένονται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ **13**—γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν· γράφω⁵ ὑμῖν παιδιά, ὅτι ἐγνώκατε τὸν Πατέρα—**14** ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροὶ ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.

We must not love the 'world'

15 Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ. **16** Ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ—ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία⁶ τοῦ βίου—οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν. **17** Καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὃ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

A bunch of little antichrists

18 Παιδιά, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν, καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ὁ⁷ Ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκωμεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. **19** Ἐξ ἡμῶν ἐξηλθον⁸ ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν,⁹ μεμενῆκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν—ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ ἡμῶν.

20 Καὶ ὑμεῖς Χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ Ἁγίου καὶ οἴδατε πάντα.¹⁰ **21** Οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς Ἀληθείας οὐκ ἔστιν.

We must abide in the Truth

22 Τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; Οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. **23** Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν οὐδὲ τὸν

¹ οὕτως f³⁵ NC [95%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- A, B [5%]

² ἀδελφοί f³⁵ (83.7%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 μου (1%) | ἀγαπητοί NA, B, C (14.9%) NU | two other variants (0.4%)

³ ἀπ ἀρχῆς f³⁵ (87.5%) RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, C (8.1%) NU | omit whole sentence (4.3%) [homoioteleuton]

⁴ οἶδεν *rell* | ειδεν [12%]

⁵ γράφω f³⁵ (80.8%) RP, HF, TR, CP | ἔγραψα NA, B, C (18.2%) OC, NU | omit whole verse (1%) [homoioteleuton] (Verse 12 is an introductory cover statement; in verse 13 John divides the cover group into three sub-categories; in verse 14 he returns to the first two categories.)

⁶ ἀλαζονεία *rell* | ἀλαζονία NA, B [28%]

⁷ ο f³⁵ (A) [97%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NB, C [3%] NU

⁸ ἐξηλθον f³⁵ N [97.4%] RP, HF, OC, TR, CP | ηλθον [2%] | ἐξηλθαν A, B, C [alone] NU

⁹ ἦσαν ἐξ ἡμῶν f³⁵ NA (92.7%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 231 B, C (5.3%) NU | --- (2%) [homoioteleuton]

¹⁰ παντα f³⁵ A, C (97.2%) RP, HF, OC, TR, CP | παντες NB (2.4%) NU | --- (0.4%) [homoioteleuton]

Πατέρα έχει.¹ **24** Ὑμεῖς οὖν,² ὁ ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνη ὁ ἀπ’ ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ³ μενεῖτε.

25 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν· τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. **26** Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς· **27** καὶ ὑμεῖς, τὸ Χρῖσμα ὁ ἐλάβετε ἀπ’ αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει,⁴ καὶ οὐ χρεῖαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκη⁵ ὑμᾶς· ἀλλ’ ὡς τὸ αὐτὸ⁶ Χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστὶν καὶ οὐκ ἔστιν ψεῦδος—καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε⁷ ἐν αὐτῷ.

Remember the accounting at our Lord’s return

2:28 Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ,⁸ ἵνα ὅταν⁹ φανερωθῇ ἔχωμεν¹⁰ παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνοῦμεν ἀπ’ αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. **29** Ἐὰν εἰδῆτε¹¹ ὅτι δίκαιός ἐστιν, γινώσκετε ὅτι¹² πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.¹³

“We are children of God”

3:1 Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν¹⁴ ἡμῖν ὁ Πατὴρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν.¹⁵ Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς,¹⁶ ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν.

2 Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καὶ οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, οἶδαμεν δὲ¹⁷ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὁπόμοιοι αὐτόν καθὼς ἐστὶν **3**—καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ’ αὐτῷ ἀγνίζει ἑαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος ἀγνός ἐστιν.

“Whoever abides in Him does not sin”

4 Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἀμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. **5** Καὶ οἶδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν¹⁸ ἄρη—καὶ ἀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. **6** Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἀμαρτάνει· καί,¹⁹ πᾶς ὁ ἀμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτόν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.

7 Τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς· ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. **8** Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ’ ἀρχῆς ὁ διάβολος ἀμαρ-

¹ εχει f³⁵ (79.2%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 ο ομολογων τον υιον και τον πατερα 1 xA, B, C (20.8%) NU (Some TRs have the addition. John is making the point that to deny either the Father or the Son is to deny them both—the addition is unnecessary, if not distracting.)

² υμεις ουν f³⁵ [92.4%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 xA, B, C [7%] NU | ~ και 1 [0.6%]

³ πατρι και εν τω υιω f³⁵ x [35%] CP | ~ 52341 A(B)C [65%] RP, HF, OC, TR, NU (John returns to the order in verse 22, a ‘sandwich’.)

⁴ εν υμιν μενει f³⁵ [87.2%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 312 xA, B, C [1.2%] NU | ~ μενετω 12 [8.4%] | 12 μενετω [3.2%]

⁵ διδασκη f³⁵ xA, B [71%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | διδασκει C [28%] | two other variants [1%]

⁶ αυτο f³⁵ A [82%] RP, HF, OC, TR, CP | αυτου xB, C [18%] NU

⁷ μενειτε f³⁵ [87.4%] RP, HF, OC, TR, CP | μενετε xA, B, C [12%] NU | μεινατε [0.6%]

⁸ και νυν τεκνια μενετε εν αυτω f³⁵ A, B, C [85%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | --- x [15%]

⁹ οταν f³⁵ (92.6%) RP, HF, OC, TR, CP | εαν xA, B, C (6.2%) NU | οτε (1.2%)

¹⁰ εχωμεν f³⁵ x (80.4%) RP, HF, OC, TR, CP | σχωμεν A, B, C (8.5%) NU | εχομεν (11.1%)

¹¹ ειδητε f³⁵ xB, C [37%] RP, HF, OC, TR, NU | ιδητε A [59%] CP | οιδατε [4%] (An itacism? The trouble is, it changes the verb. The third variant is based on οίδα, so it’s 41:59. There appears to be a consensus that the minority reading is correct.)

¹² ειδητε f³⁵ xB, C [37%] RP, HF, OC, TR, NU | ιδητε A [59%] CP | οιδατε [4%] (An itacism? The trouble is, it changes the verb. The third variant is based on οίδα, so it is 41:59. There appears to be a consensus that the minority reading is correct.)

¹³ γεγεννηται *rell* | γεγενηται [30%]

¹⁴ δεδωκεν *rell* | εδωκεν A [14%]

¹⁵ κληθωμεν f³⁵ (85.4%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 και εσμεν xA, B, C (14.6%) NU (The addition is out of place here, since John takes up that point in verse two.)

¹⁶ ημας f³⁵ A, B [36%] TR, NU | υμας xC [63.5%] RP, HF, OC, CP | --- [0.5%] (John is making a general statement, so it is properly inclusive—first person.)

¹⁷ οιδαμεν δε f³⁵ [90.4%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 xA, B, C [5.6%] NU | --- [4%]

¹⁸ ημων f³⁵ x, C [95.8%] RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B [4.2%] NU

¹⁹ και f³⁵ [20%] CP | --- xA, B, C [80%] RP, HF, OC, TR, NU (I take the conjunction to be emphatic, ‘indeed’.)

τάνει. Εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. **9** Πᾶς ὁ γεγεννημένος¹ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καί, οὐ δύναται ἁμαρτάνειν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται.²

Children of God vs children of the devil

10 Ἐν τούτῳ φανερά ἐστὶν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου· πᾶς ὁ μὴ ποιῶν³ δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. **11** Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία⁴ ἣν ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους **12**—οὐ καθὼς Κάιν, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; Ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.

13 Μὴ⁵ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου,⁶ εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. **14** Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν⁷ μένει ἐν τῷ θανάτῳ. **15** Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστίν, καὶ οἶδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ⁸ μένουσαν.

Love in deed and truth

16 Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην· ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθεῖναι.⁹ **17** Ὅς δ’ ἂν ἐχη¹⁰ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ¹¹ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ¹² τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ’ αὐτοῦ—πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει¹³ ἐν αὐτῷ;

18 Τεκνία μου,¹⁴ μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μὴδὲ τῆ¹⁵ γλώσσει, ἀλλ’¹⁶ ἐν¹⁷ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ **19**—καί,¹⁸ ἐν τούτῳ γινώσκομεν¹⁹ ὅτι ἐκ τῆς Ἀληθείας ἐσμὲν καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσωμεν²⁰ τὰς καρδίας²¹ ἡμῶν· **20** ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ²² ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ Θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα.

¹ γεγεννημενος *rell* | γεγεννημενος [15%]

² γεγεννηται *rell* | γεγενηται [16%]

³ ποιων *rell* | 1 την A,C [18%]

⁴ αγγελια *rell* | επαγγελια **NC** [10%]

⁵ μη **f**³⁵ A,B [93%] RP,HF,OC,TR,CP | και 1 **NC** [7%] [NU]ECM

⁶ μου **f**³⁵ [88%] RP,HF,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [12%] NU

⁷ τον αδελφον **f**³⁵ C (80.5%) RP,HF,OC,TR,CP | 12 αυτου (14.7%) | --- **NA,B** (3.8%) NU | three other variants (1%)

⁸ εαυτω **f**³⁵ **NA,C** [70%] RP,HF,OC,CP | αυτω B [30%] TR,NU

⁹ τιθεναι **f**³⁵ [92%] RP,HF,OC,TR,CP | θειναι **NA,B,C** [8%] NU

¹⁰ εχη *rell* | εχει [15%]

¹¹ θεωρη **f**³⁵ **NA,B,C** [47%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | θεωρει [53%] (An itacism? Θεωρη is parallel to εχη and κλειση; all are in the Subjunctive because of αν.)

¹² κλειση *rell* | κλεισει [14%]

¹³ μένει **f**³⁵ [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | μενεῖ [17%] | ambiguous **NA,B,C** [1%] | μενη [2%]

¹⁴ μου **f**³⁵ [87%] RP,HF,OC,TR,CP | --- **NA,B,C** [13%] NU

¹⁵ τη **f**³⁵ A,B,C [85%] RP,HF,OC,CP,NU | --- (**κ**) [15%] TR

¹⁶ αλλ **f**³⁵ B,C [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP | αλλα **NA** [2.5%] NU

¹⁷ εν **f**³⁵ **NA,B,C** [65%] RP,HF,OC,CP,NU | --- [35%] TR

¹⁸ και **f**³⁵ **NC** [93.6%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM | --- A,B [6%] | αλλ [0.4%]

¹⁹ γινωσκομεν **f**³⁵ [80%] RP,HF,OC,TR,CP | γνωσομεθα **NA,B,C** [17%] NU | γινωσκομεθα [1%] | three other variants [2%]

²⁰ πεισωμεν **f**³⁵ [43%] | πεισομεν **NA,B,C** [56%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | two other variants [1%] (The assuring is not automatic and is up to us—the Subjunctive is correct.)

²¹ τας καρδιας **f**³⁵ **NC** [97.8%] RP,HF,OC,TR,CP | την καρδιαν A,B [2.2%] NU

²² καταγινωσκη *rell* | καταγινωσκει [24%]

Confidence toward God

21 Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδιά ἡμῶν¹ μὴ καταγινώσκη² ἡμῶν,³ παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, **22** καὶ ὁ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν⁴ παρ⁵ αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν⁶ καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. **23** Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν⁷ τῷ ὀνόματι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν.⁸ **24** Καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. Ἐν⁹ τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν· ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.¹⁰

Various instructions*Test the spirits*

4:1 Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. **2** Ἐν τούτῳ γινώσκεται¹¹ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν, **3** καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ¹² Ἰησοῦν Χριστὸν¹³ ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα¹⁴ ἐκ¹⁵ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστιν· καί, τοῦτό ἐστὶν τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται—καί, νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.

4 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. **5** Αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσίν· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσιν, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. **6** Ἡμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν· ὁ γινώσκων τὸν Θεὸν ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀκούει ἡμῶν—ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης.

Love one another

7 Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. **8** Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. **9** Ἐν τούτῳ ἐφανερῶθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν· ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεός¹⁶ εἰς τὸν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. **10** Ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν¹⁷ τὸν Θεὸν ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς—καὶ ἀπέστειλεν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἰλασμόν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. **11** Ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν.

¹ ἡμων f³⁵ x^vC [97%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- A, B [3%]

² καταγινωσκη *rell* | καταγινωσκει A [29%]

³ ἡμων f³⁵ x^vA [97.8%] RP, HF, OC, TR, CP | --- B, C [2.2%] NU

⁴ λαμβανομεν *rell* | λαμβανωμεν A [16%]

⁵ παρ f³⁵ [91.5%] RP, HF, OC, TR, CP | απ xA, B, C [8.5%] NU

⁶ τηρουμεν *rell* | τηρωμεν xA [10%]

⁷ πιστευσωμεν f³⁵ B (66.9%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | πιστευωμεν xA, C (26.5%) | πιστευομεν (5.4%) | πιστευσομεν (1.2%)

⁸ εντολην f³⁵ [80%] RP, HF, OC, CP | 1 ημιν xA, B, C [20%] TR, NU

⁹ εν f³⁵ x [30%] CP | και 1 A, B, C^v [70%] RP, HF, OC, TR, NU (Given John's fondness for the conjunction, scribes could add it almost without thinking.)

¹⁰ ημιν εδωκεν f³⁵ A, B [75%] RP, HF, OC, TR, NU | ~ 21 x [25%] CP

¹¹ γινωσκεται f³⁵ [67%] RP, HF, CP | γινωσκετε A, B, C [25%] OC, TR, NU | γινωσκομεν x [8%] (Since most versions are based on TR or NU, we are used to the 2nd person, which may have contributed to the use of this passage as a 'litmus' test for demonization.)

¹² ομολογει f³⁵ x (73.5%) RP, HF, CP | 1 τον A, B (24.2%) OC, TR, NU | omit sentence [homoioteleuton] (2%) | one other variant (0.2%)

¹³ χριστον f³⁵ (91.4%) RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B (6%) NU | κυριον x (alone) | omit sentence [homoioteleuton] (2%) | two other variants (0.4%)

¹⁴ εν σαρκι εληλυθοτα f³⁵ x (94.8%) RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B (2.6%) NU | omit sentence [homoioteleuton] (2%) | three other variants (0.6%)

¹⁵ εκ *rell* | --- [30%]

¹⁶ ο θεος *rell* | --- [15%]

¹⁷ ηγαπησαμεν f³⁵ A [98.2%] RP, HF, OC, TR, CP | ηγαπηκαμεν B [1.6%] NU | ηγαπησεν x

As He is so are we in this world

12 Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. Ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν.¹ **13** Ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. **14** Καί, ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκεν τὸν Υἱὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. **15** Ὃς ἀν² ὁμολογήσῃ³ ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. **16** Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.⁴ **17** Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν· ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν⁵ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

There is no fear in love

18 Φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ· ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. **19** Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτὸν⁶ ὅτι αὐτὸς πρῶτος⁷ ἠγάπησεν ἡμᾶς.

20 Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι «Ἀγαπῶ τὸν Θεόν,» καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ,⁸ ψεύστης ἐστίν. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ⁹ ὃν ἑώρακεν, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακεν πῶς¹⁰ δύναται ἀγαπᾶν; **21** Καί, ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ· ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Our faith overcomes the world

5:1 Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ καὶ¹¹ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. **2** Ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν.¹² **3** Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν, **4** ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον· ἡ πίστις ἡμῶν.¹³ **5** Τίς ἐστίν¹⁴ ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;

Receive the witness of God

6 Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος,¹⁵ Ἰησοῦς¹⁶ Χριστός—οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ¹⁷ τῷ αἵματι. Καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστὶν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἡ

¹ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν f³⁵ (90.7%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 3412 A (7.9%) NU | ~ 1342 B (0.8%) | three other variants (0.6%)

² ἀν f³⁵ A, [92.5%] RP, HF, OC, TR, CP | ἐαν B [7.5%] NU

³ ὁμολογήσῃ *rell* | ὁμολογήσει [16%] | ὁλολογῆ A [1%] | ὁμολογεῖ [1%]

⁴ αὐτῷ f³⁵ A [37%] OC, TR | 1 μένει B [63%] RP, HF, CP, NU (Since the repetition of the verb is unnecessary, does it become the harder reading?)

⁵ ἐχωμεν *rell* | ἐχομεν B [12%] | σχωμεν [1%]

⁶ αὐτον f³⁵ [84%] RP, HF, OC, TR, CP | --- A, B [2.6%] NU | τον θεον B048 [13.4%]

⁷ πρῶτος *rell* | πρῶτον [15%]

⁸ μισεῖ f³⁵ 048 [74%] | μιση A, B [26%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (The point of the argument hinges on the hating being fact, so the Indicative is correct.)

⁹ αὐτου *rell* | --- [1%] OC

¹⁰ πῶς f³⁵ A, 048 (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP | οὐ B (4.2%) NU

¹¹ καὶ f³⁵ (B) A, 048 [98%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] ECM | --- B [2%]

¹² τηρῶμεν f³⁵ A [88%] RP, HF, OC, TR, CP | ποιῶμεν B [11%] NU | τηρουμεν 048 [1%]

¹³ ἡμῶν f³⁵ A, B (56.4%) RP, OC, TR, NU | ὑμῶν 048 (43.2%) HF, CP | --- (0.4%) (John is making a general statement, that is properly inclusive—first person.)

¹⁴ ἐστὶν f³⁵ A, 048 [88%] RP, HF, OC, TR, CP | δε 1 B [12%] [NU] ECM | 1 δε B

¹⁵ αἵματος f³⁵ B (77.2%) RP, HF, OC, TR, CP, NU | 1 καὶ πνεύματος A (14.2%) | πνεύματος καὶ 1 (4.8%) | πνεύματος (3.2%) | two other variants (0.6%)

¹⁶ ἰησοῦς f³⁵ A, B [97%] RP, HF, OC, CP, NU | 1 ο [3%] TR

¹⁷ καὶ f³⁵ B [70%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 ἐν (A) B [30%] NU

ἀλήθεια· **7** ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες¹—**8** τὸ Πνεῦμά καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα—καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἓν εἰσιν. **9** Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ἣν² μεμαρτύρηκεν περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. **10** Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ·³ ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ⁴ ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. **11** Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία· ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἡμῖν,⁵ καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. **12** Ὁ ἔχων τὸν Υἱὸν ἔχει τὴν ζωὴν· ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

13 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε,⁶ καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.⁷

Our confidence

14 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν· ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. **15** Καὶ ἐάν οἶδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὁ ἐάν⁸ αἰτώμεθα, οἶδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ.⁹

Sins not leading to death

16 Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσῃ, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσιν μὴ πρὸς θάνατον. Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ.¹⁰ **17** Πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

18 Οἶδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει· ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν,¹¹ καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ.

19 Οἶδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται.

Conclusion

5:20 Οἶδαμεν δὲ¹² ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει καὶ δέδωκεν¹³ ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν¹⁴ τὸν Ἀληθινόν.¹⁵ καὶ ἐσμεν ἐν τῷ Ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς

¹ μαρτυροῦντες f³⁵ K,A,B (99%) RP,HF,CP,NU | 1 ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ πατὴρ ὁ λόγος καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσιν καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ 1 ἐν τῇ γῆ (1%) OC,TR—the (1%) breaks down like this: (61) [16th], (629) [14th], (918) [16th], 2318 [18th], 2473 [17th], wherein the cursives in () all differ from each other; the two that agree verbatim with TR were probably copied from it. The only one that is clearly early enough to have served as TRs exemplar, 629, is far too different—it lacks the seven last words in TR, omits another five, changes five and adds two—19 out of 40 words is too much. (OC is in very small print.)

² ἣν f³⁵ [91%] RP,HF,OC,TR,CP | ὅτι K,A,B [9%] NU

³ ἐαυτῷ f³⁵ K [48%] TR,CP,NU | αὐτῷ A,B [52%] RP,HF,OC,N-A²⁸

⁴ θεῷ *rell* | υἱῷ A [11%]

⁵ ὁ θεὸς ἡμῖν f³⁵ B [24%] CP | ~ 312 K,A [76%] RP,HF,OC,TR,NU

⁶ τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ (—τοῦ υἱοῦ 2.5%) τοῦ θεοῦ ἵνα εἰδῆτε (ἴδῃτε 7%) ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε (ἐχῆτε 7%) (ἐχετε αἰώνιον 2.5% TR) f³⁵ (89.9%) RP,HF,OC(TR)CP | ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον (αἰώνιον ἔχετε K) οἱ πιστεύοντες (τοῖς πιστεύουσιν KB 1% NU) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ K,A,B (3.8%) (NU) | τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ (4.7%) | ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον (1.6%)

⁷ καὶ ἵνα πιστευῆτε (πιστευσητε 10.2%, πιστευετε 2.4%) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ f³⁵ (90.3%) RP,HF,OC,TR,CP | --- K,A,B (4.4%) NU | part of a larger lacuna (5.2%) (The longer form does seem to be awkward—more than sufficient stimulus for Alexandrian editors to delete.)

⁸ ἐάν f³⁵ K [86%] RP,HF,CP,NU | ἀν A,B [13%] OC,TR | --- [1%]

⁹ παρ f³⁵ A [95%] RP,HF,OC,TR,CP | ἀπ KB [4%] NU | --- [1%]

¹⁰ ἐρωτησῃ *rell* | ἐρωτησῃ [13%] | ἐρωτησῃτε [1%]

¹¹ ἑαυτόν f³⁵ K [92%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM,N-A²⁸ | αὐτόν A,B [8%] NU

¹² οἶδαμεν δε *rell* | ~ καὶ 1 A [15%] | 1 [11%]

¹³ δέδωκεν *rell* | ἔδωκεν A [15%]

¹⁴ γινώσκωμεν f³⁵ [66%] RP,HF,OC,TR,CP,NU | γινώσκομεν K,A,B [34%]

¹⁵ ἀληθινόν *rell* | 1 θεόν A [24%]

Θεός, καὶ ἡ ζωὴ ἡ¹ αἰώνιος. **21** Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς² ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ἀμήν.^{3,4}

¹ ἡ ζωὴ ἡ f³⁵ [60%] HF † 2 κA,B [26%] RP,OC,CP,NU † 12 [6%] TR † 23 [4%] † --- [4%] (The omission of the second article could be an easy case of homoioteleuton. Why the ‘Alexandrians’ omitted the first article is hard to say, but that doesn’t make them right.)

² ἑαυτοὺς f³⁵ A,048 [75%] HF,OC,TR,CP † εαυτα κB [25%] RP,NU

³ ἀμήν f³⁵ (82%) RP,HF,OC,TR,CP † --- κA,B (18%) NU

⁴ The citation of f35 is based on forty-four MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1858, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 204, 824, 1100, 1858 and 2554 are very pure representatives of f35 in 1 John, with not a single variant, and so for the exemplars of 35, 1503, 1637, 1725, 1732, 1864, 1865, 1897 and 2723. For 204, 824, 1100, 1858 and 2554 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 132 continuous text manuscripts (MSS) for 1 John, including some fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed ±2%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed ±10%. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος, ἐκλεκτῆ κυρία καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ—καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν—2 διὰ τὴν ἀλήθειαν,¹ τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν καὶ μεθ’ ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα· 3 Ἔσται μεθ’ ὑμῶν² χάρις, ἔλεος, εἰρήνη παρὰ³ Θεοῦ Πατρὸς καὶ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Walk in Christ’s commandments

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὔρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας⁵ ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρὸς. 5 Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, κυρία (οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν,⁶ ἀλλ’⁷ ἦν ἔχομεν⁸ ἀπ’ ἀρχῆς)· ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. 6 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ—αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή,⁹ καθὼς ἠκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς, ἵνα¹⁰ ἐν αὐτῇ περιπατῆτε.¹¹

Beware of deceivers

7 Ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσηλθόν¹² εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί—οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. 8 Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν¹³ ἃ εἰργασάμεθα,¹⁴ ἀλλὰ μισθὸν πλήρη¹⁵ ἀπολάβωμεν.¹⁶

9 Πᾶς ὁ παραβαίων¹⁷ καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ Θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ δὲ¹⁸ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ,¹⁹ οὗτος καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἔχει. 10 Εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν· καὶ «Χαίρειν» αὐτῷ μὴ λέγετε·

¹ δια την ἀληθειαν *rell* | --- [10%] [homoioteleuton]

² εσται μεθ υμων **f**³⁵ [48.5%] OC,CP(AV’s TR) | 12 ημων **8B**,0232 [48%] RP,HF,TR,NU | ~ υμιν [1.5%] | --- A [2%] (I imagine that the difficulty arose from the use of the future indicative with the verb ‘to be’, when the optative or subjunctive would be expected. We expect “may mercy ... be with you,” not the affirmation that it will be. If “in truth and love” is understood as modifying the pronoun, then the use of the indicative is explained. Anyone who is in truth and love will have grace, mercy and peace. The 2nd person is presumably correct.)

³ παρα **f**³⁵ A,B,048,0232 [80%] RP,HF,OC,TR,NU | απο **8** [20%] CP

⁴ κυριου ιησου χριστου **f**³⁵ **8** (91.6%) RP,HF,OC,TR,CP | 23 A,B,048,0232 (6.2%) NU | ~ 32 (1.2%) | --- (0.8%) (part of a larger omission—homoioteleuton) | one other reading (Is not the reading of the eclectic text inferior?)

⁵ περιπατουντας *rell* | περιπατουντα [15%]

⁶ γραφων σοι καινην **f**³⁵ **B** (73.8%) RP,HF,OC,CP,N-A²⁸ | γραφω 23 (12.9%) TR | ~ 312 **8A**,048 (8.9%) NU | ~ 3 γραφω 2 (3.6%) | four other variants (0.8%)

⁷ αλλ **f**³⁵ A,048 [85%] | αλλα **8B** [15%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁸ εχομεν **f**³⁵ [32%] | ειχομεν (**8A**)B,048 [68%] RP,HF,OC,TR,CP,NU [Understood as part of a parenthetical aside, the present makes good sense; render “(not as though writing a new commandment to you, but one that we have from the beginning)”.]

⁹ εστιν η εντολη **f**³⁵ (**8**)048 [85%] RP,HF,OC,TR,CP | ~ 231 A,B,0232 [15%] NU

¹⁰ καθως ηκουσατε απ αρχης ινα *rell* | ~ 51234 [20%] | 123451 **8A**,048^v,0232 [2%]

¹¹ περιπατητε *rell* | περιπατειτε [15%] | περιπατησητε **8**

¹² εισηλθον **f**³⁵ [82%] RP,HF,OC,TR,CP | εξηλθον (**8A**)B,048,0232 [18%] NU | one other variant

¹³ απολεσωμεν **f**³⁵ (75.5%) RP,HF,OC,TR,CP | απολεσομεν (5.2%) | απολεσαμεν (0.4%) | απολεσητε A,B,048^v,0232^v (17.1%) NU | απολεσεται (0.4%) | απολητε (0.6%) | απολησθε **8** (alone) | three other variants (0.6%)

¹⁴ ειργασαμεθα **f**³⁵ (**B**) [82%] RP,HF,OC,TR,NU | 1 καλα [3%] CP | ειργασασθε **8A**,048^v,0232^v [15%]

¹⁵ πληρη *rell* | πληρης [10%]

¹⁶ απολαβωμεν **f**³⁵ (76.1%) RP,HF,OC,TR,CP | απολαβομεν (5.2%) | απολαβητε **8A**,B,0232^v (17.9%) NU | απολαβετε (0.6%) | one other variant (0.2%)

¹⁷ παραβαιων **f**³⁵ (99%) RP,HF,OC,TR,CP | προαγων **8A**,B,048,0232 (1%) NU (Is not the ‘Alexandrian’ reading inferior?)

¹⁸ δε **f**³⁵ [20%] | --- **8A**,B [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (Would not John, a Jew, be more likely to write the conjunction?)

¹⁹ του χριστου **f**³⁵ (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP | --- **8A**,B,048 (4.4%) NU | part of a larger omission—homoioteleuton (6%) (The ‘Alexandrian’ omission agrees nicely with their notions of style.)

11 ὁ γὰρ λέγων¹ αὐτῷ² «Χαίρειν» κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

Farewell

12 Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἐβουλήθην³ διὰ χάρτου καὶ μέλανος, ἀλλ' ⁴ ἐλπίζω ἐλθεῖν⁵ πρὸς ὑμᾶς καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν⁶ ᾗ πεπληρωμένη.⁷

13 Ἀσπάζεται σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. Ἀμήν.⁸

¹ γαρ λεγων f³⁵ [93%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 KA, B, 048^v [5%] NU | 2 [2%]

² αὐτῷ *rell* | --- [30%]

³ ἐβουλήθην f³⁵ KA, B, 048 [70%] RP, HF, CP, NU | ηβουλήθην [30%] OC, TR

⁴ ἀλλ' f³⁵ [45%] | ἀλλα KB [45%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ~ γαρ A, 048 [9%] | ~ δε [1%]

⁵ ἐλθεῖν f³⁵ (87.8%) RP, HF, OC, TR, CP | γενεσθαι KA, B, 048 (12.2%) NU

⁶ ἡμῶν *rell* | ὑμῶν A, B [20%]

⁷ ἡ πεπληρωμένη f³⁵ A, 048^v [98.5%] RP, HF, OC, TR, CP, N-A²⁸ | ~ 21 B [1.5%] NU | ~ 1 ἡν K

⁸ ἀμήν f³⁵ (89.4%) RP, HF, OC, TR, CP | --- KA, B, 048 (8.8%) NU | ἡ χαρις μετα σου (0.4%) | ἡ χαρις μετα σου 1 (1.4%) [For the list of collated MSS, please see the last footnote in Jude.]

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος, Γαῖω τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

2 Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὐχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή.

3 Ἐχάρην γὰρ λίαν, ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. **4** Μειζοτέραν τούτων¹ οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν² ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

Gaius is commended

5 Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάση εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ εἰς τοὺς³ ξένους **6** οἱ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας—οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ, **7** ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος⁴ ἐξήλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν.⁵ **8** Ἡμεῖς οὖν ὀφειλομένοι ἀπολαμβάνειν⁶ τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα⁷ τῇ ἀληθείᾳ.

Diotrephes is criticized

9 Ἐγραψά⁸ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφῆς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. **10** Διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω⁹ αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς. Καὶ μὴ ἀρκού-μενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ¹⁰ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

Demetrius is commended

11 Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν· ὁ δὲ¹¹ κακοποιῶν οὐχ ἐώρακεν τὸν Θεόν. **12** Δημητρίω μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων—καὶ ὑπ'¹² αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδαμεν¹³ ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθῆς ἐστίν.

Farewell

13 Πολλὰ εἶχον γράφειν,¹⁴ ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι.¹⁵ **14** ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε,¹⁶ καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.¹⁷

¹ τούτων *rell* | ταυτης [10%]

² ἐν **f**³⁵ **κ**048^v [97%] RP, HF, OC, TR, CP, N-A²⁸ | 1 τη A, B, C^v [3%] NU

³ εἰς τοὺς **f**³⁵ (90.1%) RP, HF, OC, TR, CP [2 (1.9%)] | τουτο **κ**A, B, C, 048 (7.4%) NU | two other variants (0.6%) (Is the reading of the eclectic text not inferior?)

⁴ ονόματος *rell* | 1 αουτου [15%] (AV's TR)

⁵ ἐθνῶν **f**³⁵ (88.3%) RP, HF, TR, CP | ἐθνικων **κ**A, B(C)048 (11.7%) OC, NU

⁶ ἀπολαμβανειν **f**³⁵ (91.8%) RP, HF, OC, TR, CP | υπολαμβανειν **κ**A, B, C, 048 (7.2%) NU | λαμβανειν (0.6%) | two other variants (0.4%)

⁷ γινωμεθα *rell* | γενωμεθα 048 [30%] CP | γινομεθα C [3%]

⁸ εγραψα **f**³⁵ C [88%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 τι **κ**A(B) [2%] NU | 1 αν 048 [10%]

⁹ υπομνησω *rell* | υπομνησων CP

¹⁰ εκ *rell* | --- **κ**048 [20%]

¹¹ δε **f**³⁵ [25%] TR | --- **κ**A, B, C, 048 [75%] RP, HF, OC, CP, NU (Would not John, a Jew, be more likely to write the conjunction?)

¹² υπ **f**³⁵ A, B, 048 [99%] RP, HF, OC, TR, CP | υπο **κ**C [1%] NU

¹³ οἶδαμεν **f**³⁵ (23%) CP | οἶδατε (61.5%) RP, HF, OC, TR | οἶδας **κ**A, B, C, 048 (15.1%) NU | οἶδα (0.4%) (Soden mentions **K**^r once in 2 John but not at all in 3 John, when he definitely should have. In 3 John 12 *TuT* lists **ALL** 78 basic **f**³⁵ MSS (±0 to ±3) for οἶδαμεν, but Soden does not mention **K**^r in support of this variant. Since he doesn't mention **K**^r anywhere in 3 John, we should not trust his silence. The first person was unexpected and was changed to the expected second person—in the context I would say that the singular is a 'better' correction than the plural.)

¹⁴ γραφειν **f**³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP | γραψαι σοι **κ**A, B, C(048^v) [11%] NU | 1 σοι [4%]

¹⁵ σοι γραψαι **f**³⁵ [85%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 γραφειν **κ**B, C [3%] NU | ~ γραφειν 1 A, 048 [8%] | ~ 21 [4%]

¹⁶ ιδειν σε **f**³⁵ **κ** (95%) RP, HF, OC, TR, CP | ~ 21 A, B, C, 048 (4.8%) NU | 1 (0.2%)

¹⁷ λαλησομεν *rell* | λαλησωμεν [20%] | λαλησαι [1%] | λαλησαι σοι [2%]

15 Ειρήνη σοι. Ἀσπάζονται σε οἱ φίλοι. Ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.¹

¹ ὄνομα *rell* † 1 ἀμην [13%] CP [For the list of collated MSS, please see the last footnote in Jude.]

IOΥΔΑ

Salutation

1 Ἰούδας, Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ δούλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡγιασμένοις² καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ³ τετηρημένοις, κλητοῖς· 2 Ἐλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.

Why he is writing

3 Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας,⁴ ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ⁵ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. 4 Παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα· ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν⁶ μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον Δεσπότην Θεόν, καὶ⁷ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀρνούμενοι.

Examples from ancient history

5 Ὑπομνήσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς⁸ ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος⁹ λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. 6 Ἀγγέλους τε¹⁰ τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἐαυτῶν ἀρχήν, ἀλλ'¹¹ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. 7 Ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις—τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον¹² ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἐτέρας—πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.

Evil men are in the church

8 Ὅμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μαίνουσιν, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. 9 Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος—διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως¹³ σώματος—οὐκ ἐτόλμησεν κρίσιν ἐπενεγκεῖν¹⁴ βλασφημίας, ἀλλ'¹⁵ εἶπεν, «Ἐπιτιμήσαι σοι¹⁶ Κύριος.» 10 Οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἶδασιν βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῷα ἐπίστανται—ἐν τούτοις φθείρονται. 11 Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Καῖν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαάμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογία τοῦ Κορῆ

¹ ἰησου χριστου f³⁵ Ϝ⁷²NA,B (65.2%) RP,HF,OC,TR,NU | ~ 21 (34.4%) CP | 2 (0.4%)

² ηγιασμενοι f³⁵ (90.8%) RP,HF,OC,TR,CP | αγαπημενοι Ϝ⁷²NA,B (9.2%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

³ χριστω rell | χριστου (26.8%) | --- (3%)

⁴ σωτηριας f³⁵ (85.2%) RP,HF,OC,TR,CP | ημων 1 Ϝ⁷²A,B (10.6%) NU | υμων 1 (2.6%) | ημων ζωης (0.4%) | υμων ζωης (0.4%) | ημων 1 και ζωης Ϝ (0.4%) | two others (0.4%) | Ϝ has a conflation [The addition of the pronoun was a 'natural', but not necessary.]

⁵ τη rell | --- CP

⁶ χαριν f³⁵ ϜC (99.2%) RP,HF,OC,TR,CP | χαριτα Ϝ⁷²A,B (0.8%) NU [Another inferior Alexandrian variant; the proper form of the accusative is χαριν, occurring over 40 times in the NT. Χαριτα occurs only as an Alexandrian variant and even so only here and in Acts 24:27 (where they just dropped the sigma).]

⁷ χαριν f³⁵ ϜC (99.2%) RP,HF,OC,TR,CP | χαριτα Ϝ⁷²A,B (0.8%) NU [Another inferior Alexandrian variant; the proper form of the accusative is χαριν, occurring over 40 times in the NT. Χαριτα occurs only as an Alexandrian variant and even so only here and in Acts 24:27 (where they just dropped the sigma).]

⁸ υμας f³⁵ ϜB (81.2%) RP,HF,OC,TR,CP,[N]U | --- Ϝ⁷²A,C (17.2%) | ημας (1.6%) (N-A uses brackets, but UBS does not [corrected in the 4th ed.].)

⁹ απαξ τουτο οτι ο κυριος f³⁵ (79.4%) RP,HF,OC,TR,CP | 1235 (4.8%) | ~ 21345 (5.4%) | 1234 θεος (0.6%) | ~ παντα 3451 (3%) [NU] | ~ παντα 351 Ϝ (0.4%) | ~ παντα 34 ιησους 1 (0.4%) | ~ παντα 3 ιησους 1 (2%) | ~ παντα 34 θεος 1 (1.2%) | 1 παντα 3 ιησους A,B (0.8%) N-A²⁸ | 1 παντα 34 θεος (1%) | 1 παντα 3 θεος χριστος Ϝ⁷² | five other variants (1%) [The Alexandrians really had fun with this one.]

¹⁰ τε rell | δε A (10.2%)

¹¹ αλλ f³⁵ C [50%] | αλλα Ϝ⁷²NA,B [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹² τουτοις τροπον f³⁵ (88.6%) RP,HF,OC,TR,CP | ~ 21 Ϝ⁷²NA,B,C (9%) NU | 1 (0.4%) | 2 (1.6%) | --- (0.4%)

¹³ μωσεως f³⁵ A (60%) HF,OC,TR | μωυσεως Ϝ⁷²NB,C (38.8%) RP,NU | μωυσεος CP | ambiguous (1.2%)

¹⁴ επενεγκειν rell | υπενεγκειν (11.4%) | εξενεγκειν (0.4%)

¹⁵ αλλ rell | αλλα Ϝ⁷²A,B (1%) NU

¹⁶ σοι rell | σε (4.4%) CP

ἀπώλοντο.

12 Οὗτοί εἰσιν¹ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συννεωχούμενοι ἀφόβως,² ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι·³ δένδρα φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δις ἀποθανόντα⁴ (ἐκρίζωθέντα)· **13** κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνas· ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς⁵ αἶῶνα τετήρηται.

14 Προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἑβδομος ἀπὸ Ἀδάμ, Ἐνώχ,⁶ λέγων· «Ἰδοὺ, ἦλθεν Κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν⁷ αὐτοῦ **15** ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξει⁸ πάντας τοὺς ἀσεβεῖς⁹ αὐτῶν¹⁰ περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν¹¹ ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ—ἀμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς.» **16** Οὗτοί εἰσιν γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν¹² πορευόμενοι· καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.

Exhortation

17 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· **18** ὅτι ἔλεγον ὑμῖν ὅτι¹³ ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ¹⁴ ἔσονται ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας¹⁵ πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. **19** Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες,¹⁶ ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.

20 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἀγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς,¹⁷ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ προσευχόμενοι,¹⁸ **21** ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

22 Καὶ οὐς μὲν ἐλεεῖτε,¹⁹ διακρινόμενοι·²⁰

¹ εἰσιν f³⁵ κ (85.4%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 οἱ Ϝ⁷²A, B (14.6%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

² ἀφοβως rell | ὑμιν 1 C (12.2%) CP

³ παραφερομεναι f³⁵ κA, C (87.6%) RP, HF, OC, CP, NU | παραφερομενοι Ϝ⁷²B (3.8%) | περιφερομεναι (4.6%) TR | φερομεναι (3%) | four other variants (1%)

⁴ αποθανοντα rell | 1 και (15.8%)

⁵ εις f³⁵ Ϝ⁷²κA, B, C (65%) RP, HF, CP, NU | 1 τον (35%) OC, TR

⁶ ἐνωχ f³⁵ [70%] OC, TR, CP | ἐνωχ [30%] RP, HF, NU

⁷ αγιας μυριασιν f³⁵ A, B (90.2%) RP, HF, OC, CP, NU | ~ 21 C (5.2%) TR | 12 αγγελων (2%) | ~ 2 αγιων αγγελων κ (2%) | αγιων αγγελων 2 Ϝ⁷² | two other variants (0.4%)

⁸ ελεγξει f³⁵ Ϝ⁷²κA, B, C (89.6%) RP, HF, OC, CP, NU | εξελεγξει (10.4%) TR

⁹ παντας τους ασεβεις f³⁵ A, B, C (95.8%) RP, HF, OC, TR, CP | 13 (1.4%) | 23 (0.6%) | πασαν ψυχην Ϝ⁷²κ1852 (alone) NU | part of a larger omission (1.6%) [The reading chosen by NU is bad. Certain very evil persons have been rather graphically described in verses 4, 8 and 10-13. In verse 14 Jude introduces a prophecy “about these men”, the same ones he has been describing, and the quotation continues to the end of verse 15. Verse 16 continues the description of their perversity, but verse 17 draws a clear distinction between them and the believers that Jude is addressing. So, Enoch cannot be referring to “every soul”—the NU reading is clearly wrong, introducing an aberration on the flimsiest of evidence. In fact, Nestle²⁵ and UBS² stayed with the Majority, reading “all the ungodly”. UBS³ changes to “every soul”, without comment! Is this not a curious proceeding? The UBS editors reverse an earlier position, following just three MSS and the Sahidic version, and do not even mention it in their apparatus.]

¹⁰ αυτων f³⁵ (80%) RP, HF, OC, TR, CP | --- Ϝ⁷²κA, B, C (18.2%) NU | part of a larger omission (1.8%)

¹¹ σκληρων rell | 1 λογων κC (14%)

¹² εαυτων f³⁵ C (49.4%) NU | αυτων κA, B (49.6%) RP, HF, OC, TR, CP | part of a larger omission Ϝ⁷² (1%)

¹³ οτι f³⁵ Ϝ⁷²A, C (98.4%) RP, HF, OC, TR, CP, [N]U | --- κB (1.6%) N-A²⁸

¹⁴ εν εσχατω χρονω f³⁵ (80.1%) RP, HF, OC, TR, CP | 12 χρονων (0.6%) | 12 τω 3 (1.2%) | επ 23 (0.4%) | επ εσχατου χρονου Ϝ⁷²B, C (1.4%) NU | επ εσχατου του χρονου κ(A) (5.2%) | επ εσχατου των χρονων (4.2%) | επ εσχατων των χρονων (5.8%) | three other readings (1%)

¹⁵ εαυτων επιθυμιας rell | αυτων 2 (3.4%) | ~ 21 (5.8%) CP | ~ 2 αυτων κ (3.4%) | two other variants (0.6%)

¹⁶ αποδιοριζοντες rell | 1 εαυτους C (18.4%)

¹⁷ τη αγιωτατη υμων πιστει εποικοδομουντες εαυτου f³⁵ (79.8%) RP, HF, OC, TR | 12 ημων 456 (5.6%) CP | 12456 (1.2%) | ~ 561234 κA, B (10.2%) NU | ~ 5612 ημων 4 C (3%) | ~ 1 εαυτων 24 ανοικοδομεισθε Ϝ⁷²

¹⁸ προσευχομενοι rell | 1 εαυτοις Ϝ⁷² (10%) (basically this same group omits the immediately following εαυτους)

¹⁹ ελεειτε f³⁵ (89.8%) RP, HF, OC, TR, CP | ελεατε κB (2%) NU | ελεγχετε A, C (8%) | --- (Ϝ⁷²)

²⁰ διακρινομενοι f³⁵ (89.8%) RP, HF, OC, TR, CP | διακρινομενους (Ϝ⁷²)κA, B, C (10.2%) NU [If the accusative were

23 οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἀρπάζοντες,¹ μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

Doxology

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς² ἀπταιστους,³ καὶ στήσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει—25 μόνῳ σοφῷ⁴ Θεῷ,⁵ Σωτῆρι ἡμῶν,⁶ δόξα καὶ⁷ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία,⁸ καὶ⁹ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.¹⁰

original, who would change it to nominative? Why? The Alexandrians either didn't understand, or didn't like, the original nominative and changed it to suit.]

- ¹ ἐν φόβῳ σώζετε ἐκ (+του 10.4% OC,TR,CP) πυρὸς ἀρπάζοντες f³⁵ (81%) RP, HF(OC,TR,CP) | ~ 345612 C (2%) | 3456 (1.4%) | ~ 3456 οὓς δε ελεατε (ελεειτε 1.6%; ελεγγετε 3.6%) 12 NA,B (10.4%) NU | a variety of conflations (4.4%) | four other variants \mathfrak{P}^{72} (1%) (OC is in small print.) [Is the Alexandrian variant not inferior?]
- ² αὐτοὺς f³⁵ (67.6%) RP, HF, OC, TR, CP | υμας NB(C) (29.8%) (the AV's TR) NU | ημας A (1%) | --- (1.4%) | --- \mathfrak{P}^{72} is wild (Virtually all versions in English read 'you', but in the context 'them' makes good sense. Jude is assuring his readers that it is worth the effort to snatch people from the very jaws of hell (v. 23), because God is able to secure them (one's natural tendency would be to doubt that). In commenting the parable of the lost sheep, the Lord Jesus affirmed that "there will be more joy in heaven over one sinner who repents than over ninety-nine just persons who need no repentance." It seems that God gets special pleasure out of cheating the Lake. If υμας were original, who would change it to αὐτοὺς?)
- ³ ἀπταιστους rell | 1 και ασπιλους C (11.4%) | --- \mathfrak{P}^{72} is wild
- ⁴ σοφῷ f³⁵ (92%) RP, HF, OC, TR, CP | --- \mathfrak{P}^{72} NA, B, C (8%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]
- ⁵ θεῷ rell | --- (5.6%) CP
- ⁶ ημων f³⁵ (78.4%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 δια ησου χριστου του κυριου 1 (\mathfrak{P}^{72}) NA, B, C (21.6%) NU
- ⁷ και f³⁵ \mathfrak{P}^{72} (88%) RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, B, C (12%) NU
- ⁸ εξουσια f³⁵ (78.8%) RP, HF, OC, TR, CP | 1 προ παντος του αιωνος NA, B, C (13%) NU | 1 προ παντος αιωνος (8%) | --- \mathfrak{P}^{72} [Is not the Alexandrian gloss obviously infelicitous?]
- ⁹ και rell | --- (12.1%)

¹⁰ The citation of f³⁵ for 2 & 3 John and Jude is based on forty-seven MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 444, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1248, 1249, 1503, 1548, 1628, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1858, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 141, 204, 386, 824, 928, 1072, 1075, 1100, 1637, 1855, 1864, 2221, 2554 and 2723 are very pure representatives of f³⁵ in these three books, with not a single variant, and so for the exemplars of fourteen others. For all those MSS to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

For Jude I used Tommy Wasserman's complete collation of over 500 MSS (*The Epistle of Jude: Its Text and Transmission*, Almqvist & Wiksell International, 2006), so I imagine the percentages given are very close to the true picture. For 2&3 John I used *ECM*, extrapolating from a comparison with *TuT*, which presumably allows a reasonably close approximation. So I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed ±1%; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed ±3%; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed ±10%. However, I guarantee the witness of f³⁵, that represents around 17% of the total of extant MSS for these books. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Introduction

1:1 Αποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ—ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. Καὶ ἐσήμανεν, ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, **2** ὃς ἐμαρτύρησεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ—ὅσα¹ εἶδεν, καὶ ἅτινά εἰσιν καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.² **3** Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.

4 Ἰωάννης, ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ· Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ³ ὃ ὦν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ Πνευμάτων ἃ ἐστίν⁴ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, **5** καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ⁵ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλείων τῆς γῆς.

Τῷ ἀγαπήσαντι⁶ ἡμᾶς καὶ λούσαντι⁷ ἡμᾶς ἀπὸ⁸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ—**6** καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν,⁹ ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ—αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

7 Ἰδοῦ, ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. Καὶ κόψονται ἐπ’ αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ναί, ἀμήν.

8 «Εγὼ εἰμι τὸ Ἄλφα¹⁰ καὶ τὸ Ὡ,¹¹» λέγει Κύριος ὁ Θεός,¹² «Ὁ ὦν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παντοκράτωρ.»

John is commissioned

1:9 Ἐγὼ Ἰωάννης, ὁ¹³ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ κοινωνός¹⁴ ἐν τῇ θλίψει καὶ¹⁵ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,¹⁶ ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ¹⁷

¹ οσα *rell* | 1 τε **M**^{epi} TR

² ειδεν και ατινα εισιν και α (ατινα **M**^{d,e}, -α **M**^s) χρη γενεσθαι μετα ταυτα (-μ. τ. **M**^{epi}) **f**³⁵ **M**^{a1%,d,e,g} CP | 1 **M**^{a,b,e1%,f,h,i} **NA,C,RP,HF,OC,NU,TR** (The long form has attestation from all three main lines of transmission—**f**³⁵ is solid, as are **d-e** and **g**; **h** goes with the bulk of the third line for the short form. ειδεν would be ‘He saw’, referring to Christ—compare 22:20—He is the one passing on the ‘revelation’; the whole book is what Jesus Christ is testifying, as an eye witness; I assume that early copyists missed the point, applying ειδεν to John, but then they couldn’t make sense of the full text and so proceeded to omit the awkward parts.) [Since modern critics often reason like early copyists, I suspect that this variant at the outset of the book pre-disposed them against **f**³⁵ (=M^c/K^t).]

³ απο **f**³⁵ **M**^{d,e2%,g,hpt} **Phi**¹⁸ **NA,C,CP,NU** | 1 θεου **M**^{a,b,e1%,fpt,hpt,i} **RP,HF,OC** | 1 του **M**^{fpt} TR (OC is in small print.) (I would say that θεου was added to help the reader make the correct association; see the next note.)

⁴ α εστιν **f**³⁵ **M**^{d4,e,g,hpt,ipt} CP,TR | 1 **M**^{a,b,f,hpt,ipt} **Phi**¹⁸ **C,RP,HF,OC,NU** | των **M**^d **NA** (Render ‘the seven-fold Spirit that is’; απο ο ων ... και απο των επτα ... και απο ησου ... presumably refers to the Trinity, so ‘the seven-fold Spirit’ refers to the Holy Spirit—if the Godhead can be three in one, why may not the Holy Spirit be seven in one? The grammatical anomaly of a plural subject with a singular verb may have given rise to the other variants.)

⁵ εκ **f**³⁵ **M**^{d4,e} CP,TR | --- **M**^{a,b,d,e1%,f,g,h,i} **Phi**¹⁸ **NA,C,RP,HF,OC,NU** (The figure of death as a huge womb was too strong; by omitting the preposition the interpretation becomes ambiguous; ‘firstborn’ can receive the derived meaning of ‘boss’, or whatever. However, the point is precisely that Jesus Christ was the first one to be ‘born’ from that particular ‘womb’—but only the first!)

⁶ τω αγαπησαντι **f**³⁵ **M**^{d,e} CP,TR | 1 αγαπωντι **M**^{a,f,gpt(pt),hpt(pt)} **Phi**¹⁸ (**NA,C,RP,HF,OC,NU** | ος ηγαπησεν **M**^b

⁷ λουσαντι **f**³⁵ **M**^{a,d4,ept,f,g,hpt,ipt} CP,RP,HF,OC,TR | λουσαντι **M**^{d,ept,g4,hpt,ipt} **Phi**¹⁸ **NA,C,NU** | ελουσεν **M**^b

⁸ απο **f**³⁵ **M**^{a,b,e1%,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR | εκ **M**^{d,e,h} **Phi**¹⁸ **NA,C,NU**

⁹ βασιλειαν **f**³⁵ **M**^{a,b,e1%,f,g,h,i} **Phi**¹⁸ **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | βασιλεις και **M**^{a1%,d,e} TR

¹⁰ αλφα **f**³⁵ **M**^{a,b,d2%,e1%,f,h4,i} **NA,C,CP,RP,HF,NU** | Α **M**^{d1%,e2%,g,h} OC,TR

¹¹ Ω **f**³⁵ **M**^{a,f,g,h,ipt} A,C,CP,RP,HF,OC,NU | 1 αρχη και τελος **M**^{b,e,i1/4} **NA,TR** | 1 η αρχη και το τελος **M**^d

¹² κυριος ο θεος *rell* | ~ 21 TR

¹³ ο *rell* | 1 και TR

¹⁴ κοινωνος **f**³⁵ **M**^{a,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF | συγκοινωνος **M**^{a1%,b,d,e,h,i1/4} A(**NA**)OC,NU,TR

¹⁵ και **f**³⁵ **M**^{a,b,d,f,h,i} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | 1 εν τη **M**^{e,g,i1/2} TR | 1 εν **M**^{h1/2}

¹⁶ εν χριστω ησου **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF | ~ 132 OC | 12 A | ~ 3 χριστου **M**^{d,e,h1/4} TR | 13 **M**^{hpt} **NA,NU**

¹⁷ δια **f**³⁵ **M**^{a,e,fpt,g,h1/4,i} **NA,CP,RP,HF,OC,TR** | --- **M**^{b,d,fpt,h} A,C,NU

τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹ **10** Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤκουσα φωνὴν ὀπίσω μου, μεγάλην² ὡς σάλπιγγος, **11** λεγούσης,³ «Ὁ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ⁴ ἐκκλησίαις.⁵ εἰς Ἐφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα⁶ καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν⁷ καὶ εἰς Λαοδικεῖαν.» **12** Καὶ ἐκεῖ⁸ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει⁹ μετ' ἐμοῦ. Καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσαῖς, **13** καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ¹⁰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῶ¹¹ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς¹² ζώνην χρυσοῦν. **14** Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες, λευκαὶ ὡσεὶ¹⁴ ἔριον, λευκὸν ὡς χιῶν· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρός· **15** καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι.¹⁵ καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν· **16** καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ¹⁶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὅξεϊα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ¹⁷ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

17 Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν ἔπεσα¹⁸ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. Καὶ ἐπέθηκεν¹⁹ τὴν δεξιάν αὐτοῦ χεῖρα²⁰ ἐπ' ἐμὲ λέγων.²¹ «Μὴ φοβοῦ. Ἐγὼ εἰμι ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἔσχατος, **18** καὶ ὁ ζῶν—καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ, ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.²² καὶ ἔχω τὰς κλεῖς²³ τοῦ Θανάτου καὶ τοῦ Ἄδου.²⁴ **19** Γράψον οὖν²⁵ ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσιν, καὶ ἃ μέλλει γενέσθαι²⁶ μετὰ ταῦτα. **20** Τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων ὧν²⁷ εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσαῖς· οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσιν, καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι²⁸ ἃς εἶδες ἑπτὰ²⁹ ἐκκλησίαι εἰσιν.

¹ χριστου **f**³⁵ **M**^{a,b,dpt,e²/₃,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR | --- **M**^{dpt,e¹/₂,h} **Σ**A,C,NU

² φωνην οπισω μου μεγαλην **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h¹/₄i} CP,RP,HF,OC | ~ 2314 **M**^{d,e,h} **Σ**C,NU,TR | ~ 1423 (A)[7 other mss]

³ λεγουσης **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e¹/₂,f,h,i} **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU | 1 εγω το Α και το Ω ο πρωτος και ο εσχατος και **M**^{e,(g)} TR

⁴ επτα *rell* | --- TR

⁵ εκκλησιας *rell* | 1 ταις εν ασια TR

⁶ εις θυατειρα *rell* | 1 θυατηρα [16 assorted mss] | 1 θυατειραν **M**^{b³/₅,hpt} | 1 θυατηραν A,C | εν θυατειροις **M**^{ep^t}

⁷ εις θυατειρα *rell* | 1 θυατηρα [16 assorted mss] | 1 θυατειραν **M**^{b³/₅,hpt} | 1 θυατηραν A,C | εν θυατειροις **M**^{ep^t}

⁸ εκει **f**³⁵ **M**^{a,f,g,h¹/₄i} CP,RP,HF,OC | --- **M**^{b,d,e,h} **Σ**A,C,NU,TR (It was at that point that he turned.) (OC is in small print.)

⁹ ελαλει *rell* | ελαλησεν **M**^{e²/₃,g,h¹/₂} TR | λαλει A | ελαλη [13 assorted mss]

¹⁰ επτα **f**³⁵ **M**^{a,b,e¹/₄,f,g,hpt,i} **Σ**,CP,RP,HF,OC,TR | --- **M**^{d,e,hpt} A,C,NU

¹¹ υιο **f**³⁵ **M**^{apt,d,e,h,ipt} A,C,CP,RP,OC,TR | υιον **M**^{apt,b,f,g,ipt} **Σ**,HF,NU

¹² μαζοις **f**³⁵ **M**^d A,CP [**M**^{ep^t} in comm] | μαστοις **M**^{a,b,e,f,h,i} C,RP,HF,OC,NU,TR | μασθοις **M**^{d¹/₂,e¹/₄,g} **Σ** (It is possible that μαζοις was more commonly used of males, and μαστοις of females; since the figure was clothed, the nipples would not be visible, so the point is presumably to give the position of the belt—across the middle of the chest [see 15:6].)

¹³ χρυσην *rell* | χρυσαν **Σ**A,C,NU | three other spellings [6 mss]

¹⁴ ωσει **f**³⁵ **M**^{d,e²/₃(¹/₂),hpt,ipt} C,CP,TR | ως **M**^{apt,f,g,hpt,ipt} **Σ**A,RP,OC,NU | και ως **M**^{apt,b} HF (Since ως occurs twice immediately following, and twice more in the next verse, there may have been an assimilating influence.)

¹⁵ πεπυρωμενοι *rell* | πεπυρωμενης A,C,NU | πεπυρωμενω **Σ**[+12 assorted mss] | six further spellings [11 mss]

¹⁶ χειρι αυτου **f**³⁵ **M**^{b,d,e¹/₂,f,hpt,i¹/₄} **Σ**A,C,CP,OC,NU | ~ 21 **M**^{a,g,h¹/₄,i} RP,HF,TR | 2 **M**^{e¹/₂(¹/₄)h¹/₂}

¹⁷ ο *rell* | --- **M**^{a¹/₂,d¹/₄,e¹/₂,g¹/₄,h¹/₂}

¹⁸ επεσα **f**³⁵ **M**^{a³/₅,b,e²/₃,g,hpt,ipt} **Σ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | επεσον **M**^{a²/₅,d,e¹/₂,f,hpt,ipt}

¹⁹ επεθηκεν **f**³⁵ **M**^{d,e,h¹/₄} **Σ**,CP,TR | εθηκεν **M**^{a,b,f,g,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU

²⁰ χειρα **f**³⁵ **M**^{d,e} CP,OC,TR | --- **M**^{a,b,f,g,h,i} **Σ**A,C,RP,HF,NU (OC is in small print.)

²¹ λεγων *rell* | 1 μοι **M**^{e²/₃} TR

²² αμην **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e¹/₂,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,TR | --- **M**^{e²/₃,hpt} **Σ**A,C,OC,NU

²³ κλεις **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,b,d,e,g,h²/₃,ipt} (A,C),RP,OC,NU,TR | κλειδας **M**^{a,e¹/₂,f,h¹/₂,ipt} **Σ**,CP,HF

²⁴ θανατου και του αδου **f**³⁵ **M**^{a,b,d¹/₂,ept,f,g,h,i} **Σ**A,C,CP,RP(HF)OC,NU | ~ 4231 **M**^{d²/₃,ept,h¹/₄} TR

²⁵ ουν *rell* | --- **M**^{e²/₃} TR

²⁶ γενεσθαι **f**³⁵ **M**^{d,ept,ft,ipt} **Ϟ**^{98v} **Σ**C,CP,NU | γινεσθαι **M**^{a,b,ept,ft,g,h,ipt} RP,HF,OC,TR | γεινεσθαι A

²⁷ ον **f**³⁵ **M**^{a,b,d,f,g,h¹/₂,i} CP,RP,HF,OC,TR | ους **M**^{d¹/₄,e,h²/₃} **Σ**A,C,NU

²⁸ αι επτα λυχνiai **f**³⁵ **M**^{b,d,e²/₃(¹/₂),hpt} (**Σ**)CP,TR | ~ 1312 **M**^{a,f,g,hpt,i} A(C)RP,HF,OC,NU

²⁹ ας ειδες επτα **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,d,e} CP,TR | 3 **M**^{a,f,g,h,i} **Σ**A,C,RP,HF,OC,NU | αι 3 **M**^{b,h¹/₄}

The seven letters

To Ephesus

2:1 »Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ¹ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσοῦν· **2** «ὼδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον,² καὶ τὴν ὑπομονὴν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνη βαστάσαι κακοῦς. Καὶ ἐπείρασας³ τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι⁴ καὶ οὐκ εἰσίν, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς· **3** καὶ ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις⁵ διὰ⁶ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἐκοπίασας.⁷

4 » Ἀλλὰ⁸ ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας.⁹ **5** Μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας¹⁰ καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποιήσον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ¹¹ καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς—ἐὰν μὴ μετανόησης. **6** Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ καγὼ μισῶ.»

7 »Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω¹² φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου¹³ τοῦ Θεοῦ μου.¹⁴

To Smyrna

8 »Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας¹⁵ γράψον· Τάδε λέγει ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἔσχατος, ὃς¹⁶ ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν· **9** «ὼιδά σου τὰ ἔργα καὶ¹⁷ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν (ἀλλὰ πλούσιος¹⁸ εἶ), καὶ τὴν βλασφημίαν¹⁹ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ. **10** Μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν.²⁰ Ἴδου δὴ,²¹ μέλλει βαλεῖν²² ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν²³ εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν²⁴ δέκα. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.»

11 »Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῆ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.

To Pergamos

12 »Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν

¹ ἐν εφεσῳ *rell* | εφεσινης TR | εφεσιων **M**^{e%} | ~ ἐκκλησίας 2 CP

² κοπον **F**³⁵ **M**^{d,e%4,i¼} A,C,CP,NU | 1 σου **M**^{a,b,e,f,g,h,i} **κ**,RP,HF,OC,TR

³ ἐπειρασας *rell* | ἐπειρασω TR

⁴ λεγοντας εαυτους αποστολους ειναι *rell* | 123 **κ**A,C[+10 assorted mss]NU | ~ φασκοντας 43 TR

⁵ ἐβαστασας και υπομονην εχεις **F**³⁵ **M**^{d,ept(pt)g,hpt} CP,TR | ~ 3421 **M**^{a,b,f,hpt,i} [**κ**]A,C,RP,HF,OC,NU

⁶ δια *rell* | και 1 TR

⁷ και ουκ ἐκοπιασας **F**³⁵ **M**^{a,b,d,ept,f,gpt,hpt,i} **κ**,CP,RP,HF | 1 ου κεκοπιακες (A)C,NU | 1 ου κεκοπιακας OC | 1

κεκοπιακας **M**^{ept,g½} | κεκοπιακας 1 ου κεκμηκας **M**^{hpt} TR

⁸ ἀλλα **F**³⁵ **M**^{a,b,f,g¼,h½,i¾} **κ**,CP,RP,HF,OC,NU | ἀλλ **M**^{b½,d,e,g,h¾,i¾} A,C,TR

⁹ ἀφηκας *rell* | ἀφηκες **κ**C,NU

¹⁰ ἐκπεπτωκας **F**³⁵ **M**^{d,e,g,h½} CP,TR | πεπτωκας **M**^{a,b,f,h¾,i} (**κ**)A,C,RP,HF,OC,NU (They had not taken a sudden fall, they had drifted from their moorings, a process so gradual that it may go unnoticed for some time.) [It can happen to us too.]

¹¹ ταχυ *rell* | --- **κ**A,C[+6 mss]NU | ταχει TR

¹² δωσω **F**³⁵ **M**^{e½} **κ**,CP | 1 αυτω **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU,TR (The pronoun is redundant.)

¹³ μεσω του παραδεισου **F**³⁵ **M**^{a½,b,d,e,h,i} CP,TR | τω παραδεισω **M**^{a,f,g} (**κ**A,C)RP,HF,OC,NU

¹⁴ μου **F**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC | --- **M**^{d,e,i¼} **κ**A,C,NU,TR

¹⁵ ἐν σμυρνη ἐκκλησίας *rell* | 1 σμυρνης 3 A | 1 σμυρνην 3 **κ**^v | σμυρναϊων 3 **M**^{d½} | ~ 3 σμυρναϊων TR

¹⁶ ος **F**³⁵ **M**^{a¼,b,d,e,f¾,g,h,i} **κ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- **M**^{a,f¾,h¼}

¹⁷ τα εργα και *rell* | --- A,C,NU

¹⁸ ἀλλα πλουσιος *rell* | ~ 2 δε TR

¹⁹ βλασφημιαν **F**³⁵ **M**^{d,e,g} CP,TR | 1 εκ **M**^{a,b,f,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU | 1 την εκ **κ**

²⁰ πασχειν **F**³⁵ **M**^{b,d,e,g,hpt} **κ**A,C,CP,NU,TR | παθειν **M**^{a,f,hpt,i} RP,HF,OC

²¹ δη **F**³⁵ **M**^{a,e¼,f,i¾} CP,RP,HF,OC | --- **M**^{b,d,e,g,h,i¾} **κ**A,C,NU,TR

²² βαλειν **F**³⁵ **M**^{a¾,d,e½,f,g,h,ipt} CP,RP,HF,OC,TR | βαλλειν **M**^{a½,b,e¾,ipt} A(C)NU | βαλλειν βαλιν **κ**

²³ ο διαβολος εξ υμων *rell* | ~ 3412 **M**^{ept} **κ**,TR

²⁴ ημερων **F**³⁵ **M**^{b,d,e,g,hpt} **κ**A,C,CP,RP,NU,TR | ημερας **M**^{a,f,hpt,i} HF,OC

τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· **13** «Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ¹ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ. Καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου² ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς³ Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός,⁴ ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ.⁵

14 » Ἄλλ⁶ ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδαξεν⁷ τὸν Βαλακ⁸ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ,⁹ φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι.

15 Οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν¹⁰ Νικολαϊτῶν ὁμοίως.¹¹ **16** Μετανόησον·¹² εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου.»

17 » Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα¹³ τοῦ κεκρυμμένου. Καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν¹⁴ εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

To Thyatira

18 » Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις¹⁵ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάδω· **19** «Οἶδά σου τὰ ἔργα—καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν¹⁶—καὶ τὴν ὑπομονὴν σου· καὶ τὰ ἔργα σου¹⁷ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.

20 » Ἄλλ¹⁸ ἔχω κατὰ σοῦ¹⁹ ὅτι ἀφεῖς²⁰ τὴν γυναῖκά σου²¹ Ἰεζάβελ,²² ἣ λέγει²³ ἑαυτὴν προφη-τιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς²⁴ ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.²⁵

21 Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι²⁶ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς.²⁷

22 Ἴδού,²⁸ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοή-σωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.²⁹ **23** Καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ

¹ τα εργα σου και *rell* | ~ 3124 [12 assorted mss] | --- *M*^{hpt} *NA,C,NU*

² μου *f*³⁵ *M*^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} *κ*,*CP,RP,HF* | 1 και *M*^{hpt} *A,C,OC,NU,TR* (*OC* is in small print.)

³ εν αις *f*³⁵ *M*^{b,d,e,g,h½} *CP,RP,TR* | 1 ταις *κ* | 2 *M*^{a,f,h½,i} *HF,OC* | --- *M*^{h½} *A,C,NU*

⁴ πιστος *rell* | 1 μου *A,C*[+5 mss]*NU* | 1 οτι πας μαρτυς 1 *M*^e

⁵ ο σατανας κατοικει *rell* | ~ 312 *TR*

⁶ αλλ *f*³⁵ *M*^{a½,b,d,e½,g,h,ipt} *NA,C,CP,RP,NU,TR* | αλλα *M*^{a,e½,f,h¼,ipt} *HF,OC*

⁷ εδιδασεν *f*³⁵ *M*^{a,b,e¼,f,g,h¼,i} *CP,RP,HF,OC* | εδιδασκεν *M*^{d,e,h} *NA,C,NU,TR*

⁸ τον βαλακ *f*³⁵ *M*^{a,b,d,e¼,f,g,h,i} *CP,RP,HF,OC* | τω 2 *A(C),NU* | εν τω 2 *M*^{ep} *TR* | εν τω βαλααμ 12 *M*^{e½} | --- *κ* [*βαλαακ M*^{a½,d½,e½,fpt,gpt,h½,i½}]

⁹ ισραηλ *f*³⁵ *M*^{d,e,h} *NA,C,CP,NU,TR* | 1 και *M*^{a,b,f,gpt,h¼,i} *RP,HF,OC* | 1 του *M*^{a½,gpt}

¹⁰ των *f*³⁵ *M*^{a½,d,e,g,h,i½} *κ*,*CP,RP,OC[NU]TR* | --- *M*^{a,b,f,i½} *A,C,HF*

¹¹ ομοιως *rell* | ο μισω *TR* | ην μισω *M*^{e½} | 1 ο μισω *M*^{e½} | 1 ην μισω *M*^{e½} | --- [4 mss]

¹² μετανοησον *f*³⁵ *M*^{d,e½,hpt} *κ*,*CP,TR* | 1 ουν *M*^{a,b,e½,f,g,hpt,i} *A,C,RP,HF,OC,NU*

¹³ φαγειν απο του μαννα *f*³⁵ *M*^{a½,d,e,g,h½,i½} *CP,TR* | ~ 341 *M*^b | 34 *M*^{a,f,h½,i½} *A,C,HF,OC,NU* | 1 εκ 34 *κ* [+10 assorted mss] | 134 [4 mss] *RP*

¹⁴ οιδεν *rell* | εγνω *TR* | ειδεν [12 assorted mss]

¹⁵ θυατειροις *rell* | θυατειρη *M*^{a½,i¼} | θυατηροις *M*^{d½,e½,i¼} | θυατριους *A,C* | θυατηρη *M*^{g½}

¹⁶ την αγαπην και την πιστιν και την διακονιαν *rell* | 1235678 *C*[+4 mss] | ~ 18342675 *M*^{e¼} | ~ 12348675 *TR* | 12345 *κ*[+4 mss]

¹⁷ σου *rell* | 1 και *TR*

¹⁸ αλλ *f*³⁵ *M*^{d,e,f,g,h,ipt} *κ*,*CP,RP,TR* | αλλα *M*^{a,b,h¼,ipt} *A,HF,OC,NU*

¹⁹ σου *f*³⁵ *M*^{a,b,e½,f,g,h,i} *A,C,CP,RP,HF,NU* | 1 πολυ *M*^{e½} *κ* | 1 πολλα *M*^d | 1 ολιγα *OC,TR*

²⁰ οτι αφεις *rell* | 1 αφης *M*^{bpt,h¼} | 1 εας *TR* | 1 αφηκας *M*^{e½} | --- *M*^{e½}

²¹ σου *f*³⁵ *M*^{a,b,d,e½,f,h¼,i½} *CP,RP,HF,OC* | 1 την *A* | --- *M*^{e,g,h,i½} *κ*,*NU,TR* (“your wife” is presumably the original; which means that the ‘messengers’ are men, not angels.)

²² ιεζαβελ *rell* | ιεζαβηλ *TR* | ιαζαβελ *κ*

²³ η λεγει *f*³⁵ *M*^{a,b,d,f,g,h½,i} *CP,RP,HF,OC* | την λεγουσαν *M*^{e,h½} *TR* | 1 λεγουσα *NA,C,NU*

²⁴ και διδασκει και πλανα τους *rell* | διδασκειν 3 πλανασθαι *TR*

²⁵ φαγειν ειδωλοθυτα *rell* | ~ 21 *M*^{e½} *TR*

²⁶ και ου θελει μετανοησαι *rell* | 1 ουκ ηθελησεν 4 *A* | --- *M*^{e,h½} *κ*,*TR*

²⁷ αυτης *rell* | 1 και ου μετενοησεν *M*^{ep} *TR* | ταυτης *κ*

²⁸ ιδου *rell* | 1 εγω *TR*

²⁹ αυτης *f*³⁵ *M*^{a,b,e½,f,g,h,i} *κ*,*CP,RP,HF,OC,NU* | αυτων *M*^{a½,d,e½,h¼,i¼} *A,TR* (“her” works—what is involved here is spiritual adultery.)

γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησῖαι ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν¹ νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.

24 » Ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς² λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις—ὄσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην,³ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα⁴ τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν—οὐ βαλῶ⁵ ἐφ’ ὑμᾶς ἄλλο βάρος. **25** πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρις⁶ οὗ ἂν ἦξω.⁷ **26** Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. **27** καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδηρᾶ· ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ⁸ συντριβήσεται⁹—**28** ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου. Καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.»

29 » Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To *Sardis*

3:1 » Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἐπτὰ¹⁰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐπτὰ ἀστέρας· «Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι¹¹ ὄνομα ἔχεις ὅτι¹² ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ. **2** Γίνου γρηγορῶν, καὶ στηρίσον¹³ τὰ λοιπὰ ἃ ἐμελλες ἀποβαλεῖν,¹⁴ οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μου.¹⁵ **3** Μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει¹⁶ καὶ μετανόησον· ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσης ἦξω ἐπὶ σέ¹⁷ ὡς κλέπτῃς, καὶ οὐ μὴ γνῶς¹⁸ ποῖαν ὥραν ἦξω ἐπὶ σέ.

4 » Ἄλλ.¹⁹ ὀλίγα ἔχεις ὀνόματα²⁰ ἐν Σάρδεσιν ἃ²¹ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσουσιν μετ’ ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. **5** Ὁ νικῶν οὕτως²² περιβαλεῖται²³ ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς Βίβλου τῆς Ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω²⁴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.»

6 » Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

¹ ερευνων *rell* | εραυνων A,C,NU

² τοις *rell* | 1 εν *ℵ* | και TR

³ ταυτην *rell* | 1 και TR

⁴ βαθεια *f*³⁵ *M*^{a,b,d⁴,f,g,h³,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU | βαθη *M*^{d,e,h¹/₂} *ℵ*,TR

⁵ βαλω *f*³⁵ *ℵ*,TR | βαλλω *M*^{a,b,d,e,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU (Representatives of *M*^{a,d,e,h,i} also have the future.)

⁶ αχρις [NU] *rell* | αχρι *ℵ*C,RP | εως A

⁷ αν ηξω *f*³⁵ *M*^{a¹/₂,b,d,e,f³,g,h,i} *ℵ*A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | ανοιξω *M*^{a,f³,g⁴,h¹/₄,i¹/₄}

⁸ κεραμικα *rell* | κεραμεικα *M*^{a¹/₂,c¹/₂,d¹/₂,e¹/₂,f²/₂,h¹/₂,i¹/₄}

⁹ συντριβησεται *f*³⁵ *M*^{a,b,d,ept,f,g³,hpt,i} CP,RP,HF,OC | συντριβεται *M*^{d¹/₂,ept,g¹/₂,hpt} *ℵ*A,C,NU,TR

¹⁰ επτα *rell* | --- TR

¹¹ οτι *rell* | 1 το TR

¹² οτι *f*³⁵ *M*^{b,d,e,g,h³/₂} *ℵ*A,C,CP,RP,OC,NU,TR | και *M*^{a,f,h¹/₂,i} HF

¹³ στηρισον *f*³⁵ *M*^{apt,f,hpt,ipt} A,C,RP,OC,NU | στηριζον *M*^{a¹/₂,b,d¹/₂,e} *ℵ*,CP,TR | στηριζω *M*^g | τηρησον *M*^{a¹/₂,d²/₂} HF (The evidence for στηριζω is overwhelming against τηρηω; the aorist is stronger than the future.)

¹⁴ εμελλες αποβαλειν *f*³⁵ (CP) | 1 αποβαλλειν *M*^{apt,f,ipt} RP,HF | ημελλες αποβαλλειν *M*^{apt,e¹/₂} | εμελλον αποθανειν *M*^{b,ept,hpt} (*ℵ*)A,C,NU | ημελλεν αποθανειν *M*^g | εμελλον αποθνησκειν *M*^d OC | μελλει αποθανειν TR (‘throw’ is supported by *f*³⁵ *M*^{a,e¹/₂,f¹,i} [66%]; ‘die’ is supported by *M*^{b,d,ept,g,hpt} *ℵ*A,C [33%]; ‘throw away’ was possibly thought to be too harsh, but is presumably correct [the verb controls the person: ‘they die’; ‘you throw’]. The atticized form of the imperfect, η- [27%], loses to ε- [72%]. The aorist is supported by *f*³⁵ *M*^{b,ept,g,hpt} *ℵ*A,C; the present is supported by *M*^{a,d,ept,f,i}. Putting it all together, *f*³⁵ preserves the correct reading.)

¹⁵ μου *rell* | --- *M*^e TR

¹⁶ και ηκουσας και τηρει *f*³⁵ *M*^{a¹/₂,b,d¹/₂,e,g,h,ipt} *ℵ*A,C,CP,RP,HF,NU,TR | 124 *M*^{d²/₂} | --- *M*^{a,f,h¹/₄,ipt} | 123 τηρεν OC (OC is in small print.)

¹⁷ επι σε *f*³⁵ *M*^{a,b,ept,f,g,hpt,i} *ℵ*,CP,RP,HF,OC,TR | --- *M*^{d,ept,hpt} A,C,NU (OC is in small print.)

¹⁸ γνως *f*³⁵ *M*^{d,e,f,gpt,h¹/₂,ipt} A,C,CP,RP,NU,TR | γνωση *M*^{a,b,gpt,h¹/₂,ipt} *ℵ*,HF,OC

¹⁹ αλλ *f*³⁵ *M*^{a,b,d,ept,f,g,hpt,i} CP,RP,HF | αλλα *M*^{hpt} *ℵ*A,C,OC,NU | --- *M*^{ept} TR

²⁰ ολιγα εχεις ονοματα *f*³⁵ *M*^{a,b,ept,ft,g,h¹/₂,ipt} CP,RP,HF | ~ 213 *M*^{d,ept,h²/₂} (*ℵ*)A,C,OC,NU | ~ 132 *M*^{ft,i¹/₄} | ~ 213 και TR

²¹ α *rell* | οι *M*^{d,e,h¹/₂}

²² ουτως *f*³⁵ *M*^{a¹/₂,hpt,i¹/₄} *ℵ*(A)C,OC,NU | ουτος *M*^{a²/₂,b,c¹/₂,d,e,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,TR (ουτως links ‘white’ in verse 5 to ‘white’ in verse 4—the three ancient versions got it right.)

²³ περιβαλειται *rell* | περιβαλλεται CP | περιβαλεται C | περιβαλετε A

²⁴ ομολογησω *rell* | εξομολογησομαι TR [Compare Matthew 10:32.]

To Philadelphia

7 »Και τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ¹ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ Ἅγιος, ὁ Ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν² τοῦ³ Δαυίδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει⁴ αὐτήν, εἰ μὴ ὁ ἀνοίγων,⁵ καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει.⁶ 8 «Οἶδά σου τὰ ἔργα. Ἴδού, δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην,⁷ ἣν⁸ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. 9 Ἴδού, δίδωμι⁹ ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται—ἰδού, ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξουσιν¹⁰ καὶ προσκυνήσωσιν¹¹ ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου καὶ γνῶσιν ὅτι¹² ἠγάπησά σε. 10 Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγὼ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

11 » Ἐρχομαι¹³ ταχύ. Κράτει ὁ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. 12 Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. Καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν¹⁴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου—τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἣ καταβαίνει¹⁵ ἐκ¹⁶ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου—καὶ τὸ ὄνομά μου¹⁷ τὸ καινόν.»

13 »Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To Laodicea

14 »Και τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας¹⁸ γράψον· Τάδε λέγει ὁ Ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ Ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ· 15 «Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός. Ὁφελον ψυχρὸς ἢς ἢ ζεστός.¹⁹ 16 Οὕτως, ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὐ²⁰ ζεστός οὔτε ψυχρὸς,²¹ μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. 17 Ὅτι λέγεις,²² «Πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλού-

¹ φιλαδελφεία **f**³⁵ **M**^{apt,b7/8,d,e3/8,f2/8,g1/4,hpt,i1/8} CP,RP,HF,OC,NU,TR | φιλαδελφεία **M**^{apt,b1/8,d1/4,e2/8,f1/8,gpt,hpt,i7/8} **NC** | φιλαδελφείας **M**^{e1/4} **A**

² κλειν **f**³⁵ **M**^{a,b,f,h2/8,i2/8} CP,RP,HF,OC,NU | κλειν **NA,C** | κλειδα **M**^{d,e,g,h1/8,i1/8} **TR**

³ του *rell* | --- **A,C** [+7 mss] **NU**

⁴ κλείσει **f**³⁵ **M**^{a,b,f(g),h,i} CP,RP,HF,OC,NU | κλείσει **NA,C** | κλείει **M**^e **TR** | κλειων **M**^d

⁵ αυτην ει μη ο ανοιγων (+και κλειων **M**^e) **f**³⁵ **M**^{a,fp,t,g,h1/4,ip,t} CP,RP,HF | και κλειων **M**^{b,d,prt(pt)e,f1/4,hpt} **NA,OC,NU** | κλειων **A** | και κλείει **M**^{b1/4} **C,TR** (We are accustomed to the more balanced form, but the basic point remains the same.)

⁶ ανοιξει **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h,i} **NA,CP,RP,HF,OC** | ανοιγει **M**^e **A,C,NU,TR** | ανοιγων **M**^d

⁷ ανεωγμενην *rell* | ηνεωγμενην **M**^{b,e1/8} **NA,NU**

⁸ ην *rell* | και **M**^{ep,t} **TR**

⁹ διδωμι *rell* | διδω **A,C,NU** | δεδωκα **NA**

¹⁰ ηξουσιν **f**³⁵ **M**^{a1/8,d2/8,e1/8,f2/8,h1/8} **NA,C,CP,OC,NU** | ηξωσιν **f**^{35pt} **M**^{a,b,d1/8,e,f1/8,g,h2/8,i} **RP,HF,TR** (Is it future Indicative, or aorist Subjunctive? One's first impression is that the three verbs controlled by *ινα* are parallel and should be in the same mode, namely subjunctive—*γνωσιν* is home free, *προσκυνησωσιν* has a heavy majority [including **f**³⁵] but with some dissent; with *ηξωσιν* the dissent becomes stronger, including a slight majority of Family 35 [a preponderance of the better representatives read the indicative]. The generalized splitting suggests that the 'norm' of subjunctive with *ινα* was at work in the minds of the copyists, the more so since the other two verbs are in that mode; but the indicative is not all that infrequent, and in this case presumably emphasizes certainty—they **will** come. If the exemplar had the subjunctive, why would a copyist change it to indicative? The pressure would be in the opposite direction.)

¹¹ προσκυνησωσιν **f**³⁵ **M**^{a,b,d2/8,e,f,g,h,i2/8} **CP,RP,HF,TR** | προσκυνησουσιν **M**^{b1/8,d1/8,e1/8,h1/4,i1/8} **NA,C,OC,NU**

¹² οτι **f**³⁵ **M**^{a,b,f,h1/4,i} **CP,RP,HF** | 1 εγω **M**^{d,e,g,h} **NA,C,OC,NU,TR**

¹³ ερχομαι **f**³⁵ **M**^{a,b,d1/8,e,f,g,h,i} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | ιδου 1 **M**^{d2/8} **TR**

¹⁴ αυτον *rell* | αυτου **CP** | αυτω **M**^{d,ep,t}

¹⁵ καταβαινει **f**³⁵ **M**^{a,b,d2/8,e1/8,f,g,h1/8,i} **CP,RP,HF,OC** | καταβαινουσα **M**^{d3/8,e2/8,h2/8} **NA,C,NU,TR**

¹⁶ εκ **f**³⁵ **M**^{a1/8,d,e,h1/8,i} **NA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | απο **M**^{a2/8,b,f,g,h1/4,i2/8} **HF**

¹⁷ μου **f**³⁵ **M**^{a1/8,b,d,e,hpt,ip,t} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,e1/8,f,g,hpt,ip,t}

¹⁸ εν λαοδικεια (λαοδικια **NA,C**) εκκλησιας *rell* | ~ 3 λαοδικεων **TR**

¹⁹ οφελον ψυχρος ης η ζεστος *rell* | 12 ειης 45 **TR** | --- **M**^{e1/8} **A**

²⁰ ου **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/8,f,g,hpt,i2/8} **CP,RP,HF** | ουτε **M**^{d,e2/8,hpt,i1/8} **NA,C,OC,NU,TR**

²¹ ζεστος ουτε ψυχρος *rell* | ~ 321 **A,TR** | ζεστρος 23 ει **NA**

²² λεγεις **f**³⁵ **M**^{a,d1/4,e,gpt,h1/4,i2/8} **NA,CP,RP,HF** | 1 οτι **M**^{b,d,e1/8,f,gpt,h,i1/8} **A,C,OC,NU,TR**

τηκα, και ουδενος¹ χρειαν ἔχω,» και ουκ οιδας οτι συ ει ο ταλαιπωρος—και, ο² ελεεινος και πτωχος και τυφλος και γυμνος—**18** συμβουλεύω σοι αγοράσαι χρυσιον παρ' εμου,³ πεπυρωμενον εκ πυρος, ινα πλουτησης· και ιματια λευκα, ινα περιβαλη, και μη φανερωθη η αισχυνη της γυμνοτητος σου· και κολλουριον⁴ εγχρισον επι⁵ τους οφθαλμους σου, ινα βλεπης. **19** Εγω οσους εαν φιλω ελεγχο και παιδευω· ζηλωσον⁶ ουν και μετανοησον.

20 » Ἰδου, ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν και κρουω. Ἐαν τις ακουση της φωνης μου και ανοιξη την θύραν, και⁷ εισελυσομαι προς αυτον και δειπνησω μετ' αυτου, και αυτος μετ' εμου. **21** Ο νικων δωσω αυτω καθισαι μετ' εμου εν τω θρονω μου, ως καγω ενικησα και εκαθισα μετα του Πατρος μου εν τω θρονω αυτου.»

22 »Ο ἔχων οὐς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.»

“The things that must happen after these”

4:1 Μετα ταυτα ειδον και ιδου—θυρα ανεωγμενη⁸ εν τω ουρανω, και η φωνη η πρωτη ην ηκουσα ως σαλπιγγος λαλουσης μετ' εμου, λεγουσα,⁹ «Ανάβα ὧδε και δεῖξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.»

The Throne Room

2 Και¹⁰ ευθεως εγενομενη εν πνευματι και ιδου, θρονος εκειτο εν τω ουρανω (και επι του θρονου¹¹ καθημενος) **3** ὁμοιος¹² ὁράσει λιθω, ιασπιδι και σαρδιω,¹³ και ἴρις κυκλόθεν του θρονου, ὁμοια¹⁴ ὁράσει¹⁵ σμαραγδινω.¹⁶ **4** Και κυκλόθεν¹⁷ του θρονου θρονοι¹⁸ εἴκοσι τέσσαρες,¹⁹ και επι

¹ ουδενος *rell* | ουδεν **M**^{e1/4} A,C,NU

² ο **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h2/3,ipt} A,CP,RP,HF,OC | --- **M**^{a1/4,d,e,h1/3,ipt} **NC**,NU,TR

³ χρυσιον παρ εμου **f**³⁵ **M**^{a,f,g,h2/3,i2/3} CP,RP,HF | ~ 231 **M**^{d,e,h1/3,i1/2} **NA**,C,OC,NU,TR | 1 **M**^b

⁴ κολλουριον **f**³⁵ **M**^{d1/3,e1/4} A(CP)[NU]TR | κολλουριον **M**^{d3/5} | κολλυριον **M**^{a,b,ept,f,g,h2/3,i} **NC**,RP,HF,OC (There are at least nine variants, but the only real question is whether to read a single vowel or a diphthong after the double lambda: for the diphthong—**f**³⁵ **M**^{a1/3,d,ept,f1/3,h1/3} A; for the vowel—**M**^{a,b,ept,f,g,h2/3,i} **NC**.)

⁵ εγχρισον επι **f**³⁵ CP | 1 **M**^{ept} TR | ινα εγχριση **M**^{a,b,f,ipt} RP,HF,OC | ινα εγχρισαι A,C | εγχρισαι **M**^{ept} (**NC**)NU (There are over 25 variants; **M**^{d,ept,gpt,h,ipt} are badly splintered; but **f**³⁵**M**^{d,e,g,h} agree in omitting ινα, which takes the subjunctive with it, which leaves the imperative in control.)

⁶ ζηλωσον **f**³⁵ **M**^{d,e,g,hpt} **NC**,CP,RP,TR | ζηλευε **M**^{a,b,f,hpt,i1/3} A,C,0169,HF,OC,NU

⁷ και **f**³⁵ **M**^{a,b,f,h1/4,i2/3} **NC**,0169,CP,RP,HF,OC[NU] | --- **M**^{d,e,g,h,i1/3} A,TR

⁸ ανεωγμενη **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e3/5,f,g,hpt,i} 0169,CP,RP,HF,OC | ηνεωγμενη **M**^{e2/3,hpt} **NA**,NU,TR

⁹ λεγουσα **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,h1/4,i1/3} CP,TR | και λεγουσης **M**^e | λεγων **M**^{a,b,f,h,i2/3} **NA**,0169,RP,HF,OC,NU (The subject of the verb is ‘voice’, feminine.)

¹⁰ και **f**³⁵ **M**^{b,d,e,g,h1/3,i} CP,RP,OC,TR | --- **M**^{a,f,h2/3,i1/4} **NA**,0169,HF,NU (OC is in small print.)

¹¹ του θρονου **f**³⁵ **M**^{d,e,g1/4,i1/3} CP,TR | τον θρονον **M**^{a,b,f,g,h,i2/3} **NA**,0169,RP,HF,OC,NU

¹² ὁμοιος **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e,f,gpt,hpt,i1/3} CP,RP,HF,OC | και ο καθημενος 1 **M**^{a1/3,gpt,hpt,i1/3} **NA**,0169,NU | και ο καθημενος ην 1 TR (I suppose the parenthetical observation that closes verse 2 got some copyists off the track, but it was the throne, not the One, that was like jasper.)

¹³ σαρδιω *rell* | σαρδινω **M**^{e2/3} TR | σαρδειω **M**^{a1/3}

¹⁴ ὁμοια **f**³⁵ **M**^{b,g} CP | ὁμοιος **M**^{d,e,fpt,hpt,i} A,NU,TR | ὁμοιος **M**^{a,fpt,hpt} RP,HF,OC (The adjective is modifying ‘rainbow’.)

¹⁵ ορασει **f**³⁵ **M**^{b,d,e,fpt,g,hpt,ipt} A,CP,NU,TR | ορασις **M**^{a,fpt,hpt,ipt} RP,HF,OC

¹⁶ σμαραγδινω **f**³⁵ **M**^{d,e,fpt,g,h,i} A,CP,NU,TR | σμαραγδινων **M**^{a,fpt} RP,HF,OC | σμαραγδω **M**^b

¹⁷ και κυκλωθεν **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,e,f2/3,g,h2/3,i2/3} A,CP,RP,OC,NU,TR | 1 κυκλω **M**^d | κυκλωθεν **M**^{a,f1/3,h1/3,i1/3} HF (OC is in small print.)

¹⁸ θρονοι *rell* | θρονους **M**^{b,h1/3} NU

¹⁹ εικοσι τεσσαρες **f**^{351/4} **M**^{apt,d1/3,ept,f,hpt,i2/3} CP,RP,HF,OC,NU | κδ' **f**³⁵ **M**^{apt,bpt,d1/3,ept,gpt,hpt} | 1 και 2 **M**^{bpt,d1/3,gpt} **NA**,TR (The split in virtually every group suggests that some factor other than conviction as to the original form was at work [especially since there is no difference in meaning]; the distribution of MSS to the three variants is roughly 40:50:10% [the abbreviation loses 15 MSS below]; the economic factor behind the use of abbreviated forms for numbers and sacred names would presumably make itself felt when copies began to be proliferated, not when the Autographs were being penned; I conclude that the abbreviation is not original.)

τοὺς θρόνους εἶδον¹ τοὺς² εἴκοσι τέσσαρας³ πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ⁴ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς. **5** Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί·⁵ καὶ ἐπτά λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,⁶ αἱ εἰσιν⁷ ἐπτά⁸ πνεύματα τοῦ Θεοῦ· **6** καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς⁹ θάλασσα ὑαλίνη,¹⁰ ὁμοία κρυστάλῳ.¹¹

The four living beings

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν, ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν. **7** Καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεῦτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον¹² τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπος,¹³ καὶ τὸ τέταρτον ζῶον¹⁴ ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ.¹⁵ **8** Καὶ τὰ¹⁶ τέσσαρα ζῶα, ἐν καθ' ἐν αὐτῶν,¹⁷ ἔχον¹⁸ ἀνὰ πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν¹⁹ ὀφθαλμῶν. Καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν, ἡμέρας καὶ νυκτός, λέγοντα·²⁰ «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος·²¹ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος.»

¹ εἶδον **f**³⁵ **M**^{i1/2} CP,TR | --- **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i1/2} A,RP,HF,OC,NU (Are the elders to receive separate treatment, or not? Given their prominence in what follows, probably so. Verses 2-3 are without an independent verb, so it is about time. Note also that the definite article occurs with the first mention of the elders.)

² τοὺς **rell** | --- **M**^{d2/3,e2/3,i1/2}

³ εικοσι τέσσαρας **f**³⁵^{1/4} **M**^{apt,d1/4,ept,f,h1/3,ipt} A,CP,RP,HF,OC,NU | κδ' **f**³⁵ **M**^{apt,b,dpt,e1/3,g} | 1 καὶ 2 **M**^{d1/4,e1/4,h} TR

⁴ καὶ **rell** | 1 εσχον TR

⁵ φωναὶ καὶ βρονταὶ **rell** | ~ 321 TR

⁶ αὐτοῦ **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e2/3,f,g2/3,h1/4,i} CP,RP,HF | --- **M**^{e3/5,g1/3,h,i1/4} **NA**,OC,NU,TR

⁷ αὶ εἰσιν **rell** | α 2 **M**^{a1/6,e1/3} NU | α εστιν A | **ℵ** omits ten words

⁸ ἐπτά **f**³⁵ **M**^{a,b,e2/3,f,g2/3,h1/3,i} CP,RP,HF | τα 1 **M**^{d,e2/3,h2/3} A,OC,NU,TR (Without the article the reference is presumably not to the Holy Spirit.)

⁹ ὡς **rell** | --- **M**^{e2/3} TR | αὐτοῦ 1 **M**^g

¹⁰ ὑαλίνη **rell** | υελίνη **M**^{a1/6,b1/3,c1/4,ept,h1/3} CP

¹¹ κρυστάλῳ **f**³⁵ **M**^{a1/6,e1/6,g1/3,h1/4} | κρυστάλλῳ **f**³⁵^{pt} **M**^{a,b,d,e,f,g2/3,h,i} **NA**,CP,RP,HF,OC,NU,TR (We have alternate spellings of the same word, which is not a proper variant, since neither the meaning nor the identity is touched. However, this one is interesting, for an unusual reason. Although λλ→λ would presumably be easier as a transcriptional error than the reverse, in 21:11 John apparently invented the verb κρυσταλιζῶ, spelling it with a single 'λ' (if you invent a word, you may spell it as you wish)—I take it that he did the same thing with the noun, here and in 22:1, but the unusual spelling led copyists to 'correct' him, especially in a matter perceived to be of virtually no consequence, since it did not affect the meaning.)

¹² ἔχον **rell** | ἔχων **M**^{a1/4,b1/3,d1/5,e1/3,f1/5,g,h1/5,i2/5} A,NU

¹³ τὸ (—**M**^g) πρόσωπον ὡς ἀνθρώπος **f**³⁵ **M**^{d,e,g,h2/3,i1/3} CP,TR | 2 ἀνθρώπου **M**^{a,b,e1/5,f,h1/5,i2/3} RP,HF | 123 ἀνθρώπου A,OC,NU | 123 ὁμοιον ἀνθρώπῳ **ℵ**

¹⁴ ζῶον **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,g,h,ipt} **NA**,CP,RP,OC,NU,TR | --- **M**^{a,b,e1/5,f,h1/4,ipt} HF

¹⁵ πετομένῳ **rell** | πετωμένῳ [15 assorted mss] CP,TR

¹⁶ τὰ **f**³⁵ **M**^{a1/3,b,d,fpt,g,h,i3/5} **NA**,RP,HF,OC,NU | --- **M**^{a2/3,e,fpt,i2/5} CP,TR

¹⁷ ἐν αὐτῶν **f**³⁵ **M**^{d,e2/3,g,hpt,i1/3} **NA**,CP,OC,NU | 12 ἐστὼς **M**^b | 1 **M**^{a,e1/3,f,i1/2} RP,HF | εαυτοῦ TR | 1 ἑκαστον **M**^{hpt} **ℵ**

¹⁸ ἔχον **f**³⁵ **M**^{a,bpt,d1/3,e2/3,f,h1/4,i3/5} CP,RP,HF,OC | ἔχων **M**^{a1/3,bpt,e2/3,g,h1/5,i1/3} A,NU | εχει **M**^d | εἰχον **ℵ**,TR | εχοντα **M**^{hpt} (The neuter singular is correct.)

¹⁹ γεμουσιν **rell** | γεμοντα **M**^{h1/3} TR

²⁰ λέγοντα **f**³⁵ **M**^{h1/3} CP,TR | λεγοντες **M**^{a,b,c1/3,d,e,f,g,h2/3,i} **NA**,RP,HF,OC,NU (The Subject of the participle is τα ζῶα, neuter, so the neuter form is correct, in spite of the slim attestation. It seems clear from verse 9 that it is only the four living beings who are repeating 'holy', but if copyists thought the elders were in chorus with the living beings, they would naturally change the gender to masculine. In spite of the split in **f**³⁵, most of the better representatives of the family attest the first variant.)

²¹ ἅγιος (nine times) **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,f} (**ℵ**)CP,HF | ἁγιος (three times) **M**^{a1/3,d,e,g,h,i} A,RP,OC,NU,TR (Surely it is more likely that 'nine' would be changed to 'three' than vice versa; in fact, try reading 'holy' nine times in a row out loud—it starts to get uncomfortable! Since in the context the living ones are repeating themselves endlessly, the 'nine' is both appropriate and effective; three 'holies' for each member of the Trinity.)

The twenty-four elders

9 Καὶ ὅταν δῶσιν¹ τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου,² τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, **10** πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες³ πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ προσκυνήσουσιν⁴ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσιν⁵ τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες· **11** «Ἄξιός ἐστι, ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Ἅγιος,⁶ λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ⁷ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσιν⁸ καὶ ἐκτίσθησαν.»

The Lamb takes the scroll

5:1 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον, γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν,⁹ κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτὰ. **2** Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρῦσσοντα¹⁰ φωνῇ μεγάλῃ, «Τίς ἄξιός¹¹ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ;» **3** Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο¹² ἐν τῷ οὐρανῷ¹³ οὐδὲ¹⁴ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲ¹⁵ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὐδὲ¹⁶ βλέπειν αὐτό. **4** Καὶ ἐγὼ¹⁷ ἔκλαιον πολὺ,¹⁸ ὅτι οὐδεὶς ἄξιός εὐρέθη ἀνοῖξαι καὶ ἀναγνῶναι¹⁹ τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό.

5 Καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι· «Μὴ κλαῖε· ἰδοὺ, ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ²⁰ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρίζα Δαυὶδ, ἀνοῖξαι²¹ τὸ βιβλίον καὶ²² τὰς ἑπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ.» **6** Καὶ εἶδον²³ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, Ἄρνιον ἐστηκόσ²⁴—ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον²⁵ κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, ἃ²⁶ εἰσιν τὰ ἑπτὰ²⁷ πνεύματα τοῦ Θεοῦ²⁸ ἀποστελλόμενα²⁹ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. **7** Καὶ ἦλθεν καὶ εἴληφεν³⁰ ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ

¹ δῶσιν f³⁵ M^{a,b,e%,f,h¹/₄,ipt} RP, HF, OC | δῶσωσιν M^{ept,g} N | δῶσουσιν M^{a¹/₂,d,h,ipt} A, NU, TR | δῶσει CP

² του θρονου *rell* | τω θρονω NA [+6 mss] NU

³ εικοσι τεσσαρες f^{35/4} M^{apt,b,d¹/₄,ept,f,g¹/₃,hpt,ipt} NA, CP, RP, HF, OC, NU | κδ' f³⁵ M^{apt,d,ept,g²/₃,hpt} | 1 και 2 TR

⁴ προσκυνησουσιν *rell* | προσκυνουσιν TR

⁵ βαλουσιν *rell* | βαλλουσιν M^{el⁴,g¹/₃} N, CP, TR

⁶ ο κυριος και ο θεος ημων ο αγιος f³⁵ M^{a,b,e¹/₂,f,h¹/₄,i³/₃} CP, RP, HF | 123456 M^{h¹/₂} A, NU | 12356 N, OC | κυριε 456 M^{d,e²/₃,g,h¹/₃} | κυριε TR

⁷ τα f³⁵ M^{d,e,h,i¹/₃} NA, CP, OC, NU, TR | --- M^{a,b,e¹/₄,f,g,h¹/₄,i²/₃} RP, HF

⁸ εισιν f³⁵ M^{b,d,e,g,hpt,i¹/₃} CP, TR | ησαν M^{a,f,hpt,i²/₃} NA, RP, HF, OC, NU | ουκ ησαν M^{h¹/₂}

⁹ εξωθεν f³⁵ M^{a,b,d,e²/₃,f,g,h,i} CP, RP, HF, OC | οπισθεν M^{e¹/₂} (N) A, NU, TR

¹⁰ κηρυσσοντα f³⁵ M^{d,ept,hpt} CP, TR | 1 εν M^{a,b,ept,f,g,hpt,i} NA, RP, HF, OC, NU

¹¹ αξιος f³⁵ M^{ept,h} NA, CP, NU | 1 εστιν M^{a,b,d,ept,f,g,i} RP, HF, OC | εστιν 1 TR (Does the absence of the verb emphasize the adjective?)

¹² εδυνατο f³⁵ M^{a,b,d¹/₂,e²/₃,f,g¹/₃,hpt,ipt} N, CP, RP, HF, OC, NU | ηδυνατο M^{d²/₃,ept,g²/₃,hpt,ipt} A, TR

¹³ ουρανω f³⁵ M^{d,e,h²/₃} NA, CP, OC, NU, TR | 1 ανω M^{a,b,e¹/₄,f,g,h¹/₃,i} RP, HF

¹⁴ ουδε f³⁵ M^{d,ept,g,h,i¹/₃} A, CP, NU, TR | ουτε M^{a,b,ept,f,h¹/₄,i²/₃} N, RP, HF, OC

¹⁵ ουδε f³⁵ M^{d,ept,g,h,i¹/₃} A, CP, NU, TR | ουτε M^{a,b,ept,f,h¹/₄,i²/₃} RP, HF, OC | --- M^{a¹/₂} N

¹⁶ ουδε f³⁵ M^{d,ept,hpt} CP, TR | ουτε M^{a,b,ept,f,g,hpt,i} NA, RP, HF, OC, NU

¹⁷ εγω *rell* | --- M^{ept} N, NU | A omits the whole verse

¹⁸ πολυ *rell* | πολλα TR | A omits the whole verse

¹⁹ και αναγνωναι f³⁵ M^{d¹/₂,e,g¹/₃,i¹/₃} CP, TR | --- M^{a,b,d,e¹/₂,f,g²/₃,h,i²/₃} N, RP, HF, OC, NU (The clause forces an awkward meaning upon *βλεπειν αυτο*, which now must really mean 'look at it'.)

²⁰ ο *rell* | 1 ων M^{el⁴} TR | --- M^{h²/₃} N

²¹ ανοιξαι f³⁵ M^{d,e,g,h} NA, CP, OC, NU, TR | ο ανοιγων M^{a,b,f,i} RP, HF

²² και *rell* | 1 λυσαι N, TR

²³ ειδον *rell* | ιδον [22 assorted mss] | 1 και ιδου M^b CP, TR | ιδου και A

²⁴ εστηκος *rell* | εστηκος M^{b²/₃,e¹/₃,g¹/₄} N

²⁵ εχον *rell* | εχων M^{d¹/₂,e¹/₄,g,h¹/₄} N²⁴ NA, NU

²⁶ α f³⁵ M^{a,b,d,f,g,i} CP, RP, HF, OC | οι M^{eh} NA, NU, TR (The gender agrees with 'horns', not 'eyes', which is unexpected.)

²⁷ επτα *rell* [NU] | --- M^{ept} A

²⁸ πνευματα του θεου *rell* | ~ 231 M^{ept} TR

²⁹ αποστελλομενα f³⁵ M^{a,b,e¹/₄,f,i³/₄} CP, RP, HF, OC | τα 1 M^{el⁴,g,i¹/₃} | τα απεσταλμενα M^{d³/₄,ept} TR | απεσταλμενα M^{hpt} N²⁴ N | απεσταλμενοι A, NU

³⁰ ειληφεν *rell* | 1 το βιβλιον TR | add το βιβλιον at end of verse M^{ept}

τοῦ θρόνου.

A new song

8 Καὶ ὅτε ἔλαβεν τὸ βιβλίον τὰ τέσσαρα¹ ζῶα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες² πρεσβύτεροι ἔπεσον³ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας,⁴ καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἱ εἰσιν αἱ⁵ προσευχαὶ τῶν ἁγίων. 9 Καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες· «Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς⁶ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους. 10 καὶ ἐποίησας αὐτοῦς⁷ τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς,⁸ καὶ βασιλεύσουσιν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς.»

All the angels

11 Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ὡς¹⁰ φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν, κύκλω¹¹ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, 12 λέγον-τες φωνῇ μεγάλῃ· «Ἄξιόν ἐστιν τὸ Ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ¹² πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχύον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν.»

Every creature

13 Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστίν¹³ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς¹⁴ καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης (ἃ ἐστίν¹⁵ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς)—πάντας¹⁶ ἤκουσα λέγοντας· «Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου¹⁷ καὶ τῷ Ἀρνίῳ· ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.»¹⁸ 14 (Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα λέγοντα τὸ¹⁹ Ἀμήν.) Καὶ οἱ²⁰ πρεσβύτεροι ἔπεσον²¹ καὶ προσεκύνησαν.²²

1 τέσσαρα f³⁵ M^{a,b,d,e,f,gpt,h,i} CP,RP,HF,OC,NU,TR | τεσσερα NA | δ' f³⁵ M^{gpt}
 2 εικοσι τεσσαρες f³⁵ M^{a1/3,b,dpt,ept,f,gpt,hpt,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU,TR | κδ' f³⁵ M^{a2/3,dpt,ept,gpt,hpt}
 3 επεσον *rell* | επεσαν M^{a1/4,e1/4,g} NA,OC,NU
 4 κιθαραις f³⁵ M^{d1/3,e,g,ipt} CP,TR | κιθαραν M^{a,b,d2/3,e1/4,f,h,ipt} NA,RP,HF,OC,NU
 5 αι f³⁵ M^{a1/6,b2/3,d,e,g,h,ipt} A,CP,OC,NU,TR | --- M^{a,b3/3,e1/4,f,g1/4,ipt} NA,RP,HF
 6 τω θεω ημας f³⁵ M^{a,d,e2/3,f,h,i3/3} NA,CP,RP,HF,OC,TR | ~ 312 M^{b,g,i2/3} | 3 M^{e1/3} | 12 A,NU [Why do you suppose NU follows a single MS, of demonstrably inferior quality in Revelation (objectively so), against virtually all others (perhaps six scattered cursives have 'our' for 'us') plus lat,syr,bo? And why do the editors of modern versions follow their lead? Why? (Hoskier says the word was 'lost' in the transition from one column to the next—I don't have access to a facsimile of the codex to check it, but assuming that Hoskier is correct about the location then the omission was probably inadvertent, one of the many slips that disfigure the MS.)]
 7 αυτους *rell* | ημας TR
 8 βασιλεις και ιερεις *rell* | βασιλειαν 23 M^{hpt} A,NU | βασιλιαν 2 ιερατειαν NA
 9 βασιλευσουσιν f³⁵ M^{apt,b,d3/3,e2/3,f3/3,g,h1/3,i} NA,RP,HF,OC,NU | βασιλευουσιν M^{apt,d2/3,e1/3,f1/3,g1/4,h2/3} A,CP | βασιλευσομεν TR
 10 ως f³⁵ M^{a,b,d1/4,ept,f,g,hpt,i} NA,CP,RP,HF,OC | --- M^{d,ept,hpt} A,NU,TR
 11 κυκλω *rell* | κυκλοθεν TR
 12 και f³⁵ M^{a1/6,d,e,h} NA,CP,NU,TR | 1 τον M^{a,b,e1/3,f,g,i} RP,HF,OC (OC is in small print.)
 13 εστιν f³⁵ M^{b,d,e,h1/4,i1/3} CP,TR | --- M^{a,f,g,h,i2/3} NA,RP,HF,OC,NU
 14 επι της γης f³⁵ M^{a,b,e,f,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | 13 M^{d,g1/4} | εν τη γη M^{d1/4,e1/4} TR
 15 α εστιν f³⁵ M^{a1/6,d1/4,e,h1/3,ipt} CP,TR | οσα 2 M^b | 2 M^{a,f,g,h1/3,ipt} A,RP,HF,OC | --- M^{d,h1/3} NA,NU
 16 παντας f³⁵ M^{a2/3,d1/4,ept,fpt,g,hpt,i3/3} CP,RP,HF | και 1 M^{d3/3} | παντα M^{a2/3,ept,fpt,hpt,i1/3} A,OC,NU,TR | παντα και M^{b,d1/3} NA
 17 του θρονου f³⁵ M^{a1/3,d,e,g1/3,h,i2/3} NA,CP,RP,OC,TR | τω θρονω M^{a2/3,b,f,g2/3,i1/3} A,HF,NU
 18 αμην f³⁵ M^{a,d,e,f,gpt,hpt,i} CP,RP,HF | --- M^{b,e1/6,gpt,hpt} NA,OC,NU,TR
 19 λεγοντα το f³⁵ M^{a,f,ipt} CP,RP,HF | ελεγεν 2 M^b | ελεγον 2 M^{g,i1/4} | ελεγον M^{a1/4,d,e,h} NA,OC,NU,TR (The participle is controlled by ηκουσα; the article should be read in any case.)
 20 οι *rell* | 1 εικοσι τεσσαρες TR
 21 επεσον f³⁵ M^{a2/3,d,e3/3,f,h,i} CP,RP,HF | επεσαν M^{a1/3,b,e2/3,g,h1/4,i2/7} NA,OC,NU,TR
 22 προσεκυνησαν *rell* | 1 ζωντι εις τους αιωνας των αιωνων TR

The Lamb opens the seals

The first seal

6:1 Καὶ εἶδον ὅτι¹ ἤνοιξεν τὸ Ἄρνιον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων,² καὶ ἤκουσα ἐνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος, ὡς φωνὴ³ βροντῆς, «Ἔρχου.» **2** Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,⁴ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτὸν⁵ ἔχων τόξον. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος· καὶ ἐξῆλθεν νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ.

The second seal

3 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν δευτέραν σφραγίδα⁶ ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος, «Ἔρχου.» **4** Καὶ⁷ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος, πυρρός,⁸ καὶ τῷ καθήμενῳ ἐπ’ αὐτὸν⁹ ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ¹⁰ τῆς γῆς,¹¹ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσιν.¹² καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

The third seal

5 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν τρίτην,¹³ ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου λέγοντος, «Ἔρχου.» Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,¹⁴ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτὸν¹⁵ ἔχων¹⁶ ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. **6** Καὶ ἤκουσα¹⁷ φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν· «Χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς¹⁸ δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς.»

The fourth seal

7 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν¹⁹ τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος,²⁰ «Ἔρχου.» **8** Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,²¹ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ Θάνατος,²² καὶ ὁ Ἄδης ἀκολουθεῖ²³ μετ’ αὐτοῦ.²⁴ Καὶ ἐδόθη αὐτῷ²⁵ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς

¹ οτι f³⁵ M^{a,b,d/4,e/3,f,i/2} CP,RP,HF,OC | οτε M^{d,e/2,g,h,i/3} NA,C,NU,TR (Assimilation to the following seals?)
² επτα σφραγιδων f³⁵ M^{a,b,d/3,ept,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU | 2 M^{d/3,ept} TR | 1 N
³ φωνη *rell* | φωνης M^{e/3} TR | φωνην N[+12 assorted mss] | --- M^{d/3} transpose
⁴ ειδον (ιδον A,C) και ιδου f³⁵ M^{d,ept,h,i/3} (A,C)CP,OC,NU | ιδε και ιδου M^{a,b,e/3,f,i/3} RP,HF | βλεπε και ειδον και ιδου TR | ιδε και ειδον (ιδον M^{g/3}) και ιδου M^{g,i/3} N (Note that N conflates the minuscule groups, so they must be older; the “Come!” was directed to the horse, not to John [since he was right there, there would be no need to address him with a thunderous roar]; each of the living beings called out a horse.)
⁵ αυτον *rell* | αυτω TR
⁶ δευτεραν (β’ M^{dpt}) σφραγιδα f³⁵ M^{a,d,e/4,f,g,h/2,i} CP,RP,HF,TR | ~ 2 την 1 M^{b,e,h/3} NA,C,OC,NU
⁷ και *rell* | 1 ιδε 1 ειδον 1 ιδου M^b | 1 ιδε 1 ιδον 1 ιδου N | 1 βλεπε 1 TR
⁸ πυρρος f³⁵ M^{a/4,d/3,ept,f/3,hpt,i/3} NC,CP,OC,NU,TR | πυρος M^{a,b,c/4,d/2,ept,f/3,g,hpt,i/3} A,RP,HF (πυρρος is the reading of all the more faithful members of f³⁵. As an unintentional error, ρρ→ρ would be much easier than ρ→ρρ.)
⁹ αυτον *rell* | αυτω M^e TR
¹⁰ εκ *rell* | απο M^{ept} TR | --- M^{e/3,g} A
¹¹ γης f³⁵ M^{a,d,e/3,f,g,h/4,i} CP,RP,HF | 1 και M^{b,e,h} NA,C,OC,NU,TR
¹² σφαξωσιν *rell* | σφαξουσιν A,C[+5 mss]NU | κατασφαξωσιν M^d
¹³ την σφραγιδα την τριτην *rell* | ~ 342 [6 mss]TR | --- M^d alter and transpose
¹⁴ ειδον (ιδον A) και ιδου f³⁵ M^{d,ept,h,i/3} (A)C,CP,OC,NU | ιδε 23 M^{a,b,e/3,f,i/3} RP,HF | βλεπε 2123 TR | ιδε 21 (ιδον M^{g/3}) 23 M^{g,i/3} N (N conflates again.)
¹⁵ αυτον *rell* | αυτω M^{e/4} TR
¹⁶ αυτον *rell* | αυτω M^{e/4} TR
¹⁷ ηκουσα *rell* | 1 ως M^{ept,fpt,h/3} NA,C,OC,NU
¹⁸ κριθης *rell* | κριθων M^{e,hpt} NA,C,NU
¹⁹ φωνην f³⁵ M^{d,e/3(1/2)hpt} ϑ²⁴ NA,CP,OC,NU,TR | --- M^{a,b,e/3,f,g,hpt,i} C,RP,HF
²⁰ λεγοντος *rell* | λεγουσαν TR
²¹ ειδον (ιδον A,C) και ιδου f³⁵ M^{d,ept,h,i/3} (A,C)CP,OC,NU | ιδε 23 M^{a,b,ept,f,ipt} RP,HF | βλεπε 2123 TR | ιδε 21 (ιδον M^e) 23 M^g N (N conflates again.)
²² θανατος f³⁵ M^{hpt} NC,CP | ο 1 M^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} RP,HF,OC[NU]TR | ο θανατος A (The Text does not say that Hades was on a horse.)
²³ ακολουθει f³⁵ M^{d,ept} CP,TR | ηκολουθει M^{a,b,e/4,f,h,ipt} C,RP,HF,OC,NU | ηκολουθη M^{e/4,g,i/3} | ηκολουθη N(A) (John is stating a fact of human existence: Hades follows death—so it has been for 6000 years.)
²⁴ μετ αυτου f³⁵ M^{d,ept,g,h/3} A,C,CP,OC,NU,TR | αυτω M^{a,b,ept,f,h/3,i} N,RP,HF | οπισω αυτου M^{h/2}
²⁵ αυτω f³⁵ M^{a,b,ept,f,g,h/3,i/3} CP,RP,HF,OC | αυτοις M^{d,ept,h/3,i/3} NA,C,NU,TR (It is death that does the killing; Hades

γῆς, ἀποκτεῖναι¹ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῶ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.

The fifth seal

9 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων² τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρνίου³ ἣν εἶχον. 10 Καὶ ἔκραξαν⁴ φωνῇ μεγάλῃ,⁵ λέγοντες· «Ἔως πότε, ὁ Δεσπότης, ὁ ἅγιος καὶ⁶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ⁷ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;» 11 Καὶ ἐδόθη⁸ αὐτοῖς ἐκάστῳ⁹ στολὴ λευκή,¹⁰ καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται¹¹ ἔτι χρόνον,¹² ἕως οὗ¹³ πληρώσωσιν¹⁴ καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν,¹⁵ οἱ μέλλοντες ἀποκτενεσθαι¹⁶ ὡς καὶ αὐτοί.

The sixth seal

12 Καὶ εἶδον, καὶ¹⁷ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, καὶ¹⁸ σεισμός μέγας ἐγένετο· καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο¹⁹ ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη²⁰ ἐγένετο ὡς αἷμα. 13 Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον²¹ εἰς τὴν γῆν, ὡς συκὴ βάλλει²² τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου²³ σειομένη. 14 Καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη, ὡς βιβλίον ἐλισσόμενον,²⁴ καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν.

15 Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλιάρχοι καὶ οἱ πλούσιοι²⁵ καὶ οἱ ἰσχυροί,²⁶ καὶ πᾶς δούλος καὶ πᾶς ἐλεύθερος,²⁷ ἔκρυσαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας

just collects the dead.)

¹ ἐπι το τεταρτον της γης αποκτειναι (C) *rell* | ~ 612345 TR | 123 μέρος 456 M^d

² τῶν ἀνθρώπων F³⁵ M^{e,h½} ⚭(CP) | --- M^{a,b,d,f,g,h½,i} A,C,RP,HF,OC,NU,TR (Mammals also have souls, and they are excluded here.)

³ του αρνιου F³⁵ M^{a,ept,f,g,i} CP,RP,HF,OC | ησου χριστου M^b | --- M^{d,ept,h} ⚭A,C,NU,TR

⁴ εκραξαν F³⁵ M^{a,b,f,g,i} ⚭A,C,CP,RP,HF,OC,NU | εκραζον M^{d,e,h} TR

⁵ φωνη μεγαλη F³⁵ M^{a½,d,e,g,h,i½} ⚭A,C,CP,RP,OC,NU,TR | φωνην μεγαλην M^{a,b,f,i½} HF

⁶ και *rell* | 1 ο [10 assorted mss]OC,TR

⁷ εκ F³⁵ M^{a,b,f,hpt,i} ⚭A,C,CP,RP,HF,OC,NU | απο M^{d,e,g,hpt} TR

⁸ εδοθη *rell* | εδοθη M^g | εδοθησαν TR

⁹ αυτοις εκαστω F³⁵ M^{b,e,g,h,ipt} ⚭A,C,RP,OC,NU | 1 M^{a,f,ipt} HF | ~ 2 αυτων M^d | εκαστοις TR | --- (CP) [homoioteleuton] (OC is in small print.)

¹⁰ στολη λευκη *rell* | στολαι λευκαι TR | --- (CP)

¹¹ αναπαυσωνται *rell* | αναπαυσονται M^{d¼,ept,g½} A,NU

¹² ετι χρονον F³⁵ M^{a,b,f,g,i½} CP,RP,HF | 12 μικρον M^{d,e,h½,i½} (A)C,OC,NU,TR | επι 2 μικρον ⚭ (OC is in small print.)

¹³ ου F³⁵ M^{d,e,i½} CP,TR | --- M^{a,b,f,g,h½,i½} ⚭A,C,RP,HF,OC,NU | αν M^{h½}

¹⁴ πληρωσωσιν F³⁵ M^{a,b,d½,e,f,g,h,i½} RP,HF,OC | πληρωσουσιν M^{d½,e½,h½,i½} | πληρωθωσιν A,C,CP,NU | πληρωσονται TR

¹⁵ αυτων F³⁵ M^{b,d,e½,g,h,i½} ⚭A,C,CP,OC,NU,TR | 1 και M^{a,e½,f,i½} RP,HF

¹⁶ αποκτενεσθαι F³⁵ M^{a¾,d¾,e¾,fpt,h½,i½} CP,RP,HF | αποκτενεσθαι M^{a¼,b,e¾,fpt,h½,i½} ⚭C,OC,NU | αποκτεινεσθαι M^{a¾,d¾,e¾,hpt,i½} A,TR (The single vowel is clearly stronger than the diphthong, and the single consonant than the double.)

¹⁷ και F³⁵ M^{e½} CP | --- M^{a,b,d,e½,f,g,h,i} ⚭A,C,RP,HF,OC,NU,TR (The second και is emphatic.)

¹⁸ και *rell* | 1 ιδου A,TR

¹⁹ μελας εγενετο F³⁵ M^{a,b,e½,f,g,i½} ⚭C,RP,HF,OC | εγενετο μελας M^{a½,d,e,h,i½} A,C,NU,TR

²⁰ σεληνη F³⁵ M^{a½,b,d¼,e,h½} CP,TR | 1 ολη M^{a,d,e½,f,g,h½,i} ⚭A,C,RP,HF,OC,NU

²¹ επεσον *rell* | επεσαν ⚭A,C,OC,NU,TR

²² βαλλει F³⁵ M^{e,hpt,ipt} A,C,CP,NU,TR | αποβαλλει M^d | βαλλουσα M^{b,g½} ⚭C,OC | βαλουσα M^{a,e¼,f,gpt} RP,HF (The present is stronger than the aorist.)

²³ μεγαλου ανεμου F³⁵ M^{d,e} CP,TR | ~ 21 M^{a,b,d¼,e½,f,g,h,i} (⚭)A,C,RP,HF,OC,NU (A great wind knocks down all figs.)

²⁴ ελισσομενον F³⁵ M^{a¼,b,gpt,h½} A,C,CP,RP,OC,NU | ελισσομενον M^{b¼,d¼,e¾} TR | ελισσομενος M^{a,e¼,f,gpt,hpt,i½} ⚭C,HF | ελισσομενος M^{d,i½} (The Ionic spelling need not detain us, but what of the gender? In the context the participle modifies ‘scroll’, not ‘sky’, so the neuter is correct.)

²⁵ οι χιλιαρχοι και οι πλουσιοι *rell* | ~ 45312 M^{ept,h¼} TR

²⁶ και οι ισχυροι *rell* | 13 ⚭ | --- M^{e½} | 12 δυνατοι TR

²⁷ πας ελευθερος F³⁵ M^{d,e,hpt,i½} CP,TR | 2 M^{a,b,f,g,hpt,i½} A,C,RP,HF,OC,NU | --- ⚭ (Remember Granville Sharp; since ‘slave’ and ‘free’ obviously refer to distinct groups, the adjective should be repeated.)

τῶν ὀρέων. **16** Καὶ λέγουσιν τοῖς ὄρεσιν καὶ ταῖς πέτραις· «Πέσετε¹ ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου² καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀρνίου· **17** ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ,³ καὶ τίς δύναται σταθῆναι;»

Parenthesis

The sealed of Israel

7:1 Καὶ⁴ μετὰ τοῦτο⁵ εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν⁶ δένδρον. **2** Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα⁷ ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγίδα Θεοῦ ζῶντος. Καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, **3** λέγων· «Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ⁸ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων⁹ αὐτῶν.» **4** Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ¹⁰ τεσσαράκοντα τέσσαρες¹¹ χιλιάδες, ἐσφραγισμένοι¹² ἐκ πάσης φυλῆς υἰῶν Ἰσραὴλ· **5** ἐκ φυλῆς Ἰούδα δώδεκα¹³ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι,¹⁴ ἐκ φυλῆς Ῥουβὶμ¹⁵ δώδεκα¹⁶ χιλιάδες,¹⁷ ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες, **6** ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ¹⁸ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες, **7** ἐκ φυλῆς Συμεῶν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσάχαρ¹⁹ δώδεκα χιλιάδες, **8** ἐκ φυλῆς Ζαβουλῶν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.²⁰

A multitude from the Great Tribulation

9 Μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ ἰδοῦ, ὄχλος πολὺς ὃν ἀριθμῆσαι²¹ οὐδεὶς ἐδύνατο,²² ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἐστῶτες²³ ἐνώπιον τοῦ Θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου,

¹ πεσετε *rell* | πεσατε **M**^{dpt,gpt,h1/2} A,OC | πεσεται **M**^{e1/2,i1/2} **NC**
² του θρονου **f**³⁵ **M**^{a1/2,d,e,gpt,h1/2} A,C,CP,RP,OC,NU,TR | τω θρονω **M**^{a,b,f,gpt,i1/2} **NC,HF** (As far as the speakers are concerned, the One on the throne is leaning forward, taking an active interest in the proceedings [genitive].)
³ αυτου *rell* | αυτων **M**^{hpt} **NC,NU**
⁴ και *rell* | --- **M**^{h4} A,C,NU
⁵ τουτο **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h,i} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | ταυτα **M**^{a1/2,d,e,i1/4} TR
⁶ παν **f**³⁵ **M**^{d,e,hpt} **NC,CP,OC,NU,TR** | τι **M**^{a,b,f,g,hpt,i} C,RP,HF | --- A
⁷ αναβαινοντα *rell* | αναβαντα TR
⁸ αχρις ου **f**³⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,h,i} CP,HF,OC,TR | 1 αν **M**^d | 1 **NC** | αχρι **M**^{ept,h1/4} A,C,NU | αχρι 2 RP
⁹ μετωπων *rell* | μετοπων **M**^{a1/2,e1/2,h1/4,i1/2} CP
¹⁰ εκατον και **f**³⁵ **M**^{a2/2,b,f1/2,g1/4,hpt,i2/2} C,CP,RP,HF | 1 **M**^{a1/2,d1/2,ept,f1/4,gpt,h1/2,i1/2} **NA,OC,NU** | ρ' **M**^{a1/2,d2/2,e1/2,g1/4,h1/2,i1/2} TR | --- **M**^{a1/2,e1/2,f1/2}
¹¹ τεσσαρακοντα τεσσαρες **f**³⁵ **M**^{apt,b,d1/2,ept,f,g,h,i3/2} (A)CP,RP,HF,OC | τεσσαρακοντα 2 (-2 **NC**) (**NC**)C,NU | μδ' **M**^{a1/2,d2/2,e1/2,g1/4,h1/2,i1/2} TR | --- **M**^{a1/2,e1/2,f1/2}
¹² εσφραγισμενοι **f**³⁵ **M**^{d1/2,e,h,ipt} **NA,C,CP,OC,NU,TR** | εσφραγισμενων **M**^{apt,b,d3/2,f,g,ipt} RP,HF | --- **M**^{a1/2,e1/2} (The nominative is presumably correct, the genitive being an assimilation to the same form earlier in the verse.)
¹³ δωδεκα **f**³⁵ **M**^{apt,b,dpt,e2/2,f,hpt,i3/2} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | ιβ' **f**³⁵ **M**^{apt,dpt,e1/2,g,hpt,i2/2} TR
¹⁴ εσφραγισμενοι **f**³⁵ **M**^{a1/2,b,d,e,g2/2,h,ipt} **NA,C,CP,OC,NU,TR** | εσφραγισμεναι **M**^{a,e1/2,f,g1/2,ipt} RP,HF
¹⁵ ρουβιμ **f**³⁵ **M**^{apt,b1/4,d,e,gpt,h1/2,ipt} RP,HF | ρουβειμ **M**^{b1/4,c1/2,ipt} | ρουβ(ε)ιν **M**^{a1/2,b1/2,f1/2,h1/2} CP | ρουβην **M**^{a1/4,b1/4,gpt,h1/2,ipt} **NA,C,OC,NU,TR** (Over half of the **f**³⁵ are from one monastery.)
¹⁶ δωδεκα **M**^{a1/2,b,ept,f,hpt,ipt} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | ιβ' **f**³⁵ **M**^{a2/2,d,ept,g,hpt,ipt} TR (A similar statement obtains for all the following tribes.)
¹⁷ χιλιαδες **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | 1 εσφραγισμενοι **M**^{a1/2,e1/2} TR (This statement obtains for all the remaining tribes except the last, Benjamin, with the further exception that **d**, **e**^{1/2}, **g**^{pt} side with TR for Ruben [only].)
¹⁸ νεφθαλειμ *rell* | νεφθαλιμ [22 assorted mss]A,NU | νεφθαλι **NC** | νεφθαλιν C | νεφθαλιμ [20 assorted mss]
¹⁹ ισαχαρ *rell* | ισαχαρ [21 assorted mss]NA,OC,NU
²⁰ εσφραγισμενοι **f**³⁵ **M**^{a1/2,b,d,ept,f1/4,g1/4,h,i3/2} **NA,C,CP,OC,NU,TR** | εσφραγισμεναι **M**^{a2/2,e1/2,f,g,h1/4,i2/2} RP,HF | --- **M**^{e1/2}
²¹ αριθμησαι **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e2/2,f,g,h1/2,i} CP,RP,HF | 1 αυτων **M**^{e1/2,g1/2,h2/2,i1/2} **NA,C,OC,NU,TR**
²² εδυνατο **f**³⁵ **M**^{a,f,g,hpt,i3/2} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | ηδυνατο **M**^{b,d,e,hpt,i2/2} TR
²³ εστωτες **f**³⁵ **M**^{a1/2,d1/2,e,ipt} **NA,CP,NU,TR** | εστωτας **M**^{a,b,d3/2,f,g,hpt,ipt} RP,HF,OC | εστωτων **M**^{e1/4,h1/2} C (The nominative

περιβεβλημένοι¹ στολάς λευκάς, και φοίνικας² ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. **10** Καὶ κράζουσιν³ φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, «Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν⁴ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ,⁵ και τῷ Ἀρνίῳ.»

11 Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν⁶ κύκλῳ τοῦ θρόνου, και τῶν πρεσβυτέρων και τῶν τεσσάρων ζώων, και ἔπεσον⁷ ἐνώπιον τοῦ θρόνου⁸ ἐπὶ τὰ πρόσωπα⁹ αὐτῶν και προσεκύνησαν τῷ Θεῷ, **12** λέγοντες· «Ἀμήν· ἡ εὐλογία και ἡ δόξα και ἡ σοφία και ἡ εὐχαριστία και ἡ τιμὴ και ἡ δύναμις και ἡ ἰσχὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.»

13 Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, «Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολάς τὰς λευκάς, τίνες εἰσὶν, και πόθεν ἦλθον;» **14** Καὶ εἶπον¹⁰ αὐτῷ, «Κύριέ μου,¹¹ σὺ οἶδας.» Καὶ εἶπέν μοι· «Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, και ἔπλυναν¹² τὰς στολάς αὐτῶν και ἐλεύκαναν αὐτὰς¹³ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἀρνίου. **15** Διὰ τοῦτο εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, και λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας και νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ὁ καθημένος ἐπὶ τῷ θρόνῳ¹⁴ σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. **16** Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι.¹⁵ οὐδ' οὐ¹⁶ μὴ πέση ἐπ' αὐ-τούς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. **17** ὅτι τὸ Ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμαίνει¹⁷

is correct; it agrees with οχλος.)

¹ περιβεβλημένοι **f**³⁵ **M**^{d²/₃,e,h¹/₃,ipt} CP,TR | περιβεβλημενους **M**^{a,b,d¹/₃,e¹/₄,f,g,h²/₃,ipt} **KA,C,RP,HF,OC,NU** (The nominative is correct; it agrees with οχλος.)

² φοινικας **f**³⁵ **M**^{a,d,f,g³/₅,i} **K,RP,HF** | φοινικες **M**^{b,d¹/₄,e,g²/₅,h} A,C,CP,OC,NU,TR (The accusative is correct, being the direct object of the implicit verb.)

³ κραζουσιν *rell* | κραζοντες TR

⁴ τω θεω ημων *rell* | του θεου 3 A | 23 **M**^{e27} | --- TR

⁵ τω θρονω **f**³⁵ **M**^{a,b,e²/₅,f,gpt,hpt,ipt} **KA,C,RP,HF,NU** | του θρονου **M**^{c¹/₃} OC | του θρονου του θεου ημων **M**^{a¹/₄,d,e²/₇,gpt,hpt,ipt} CP,TR | του θρονου θεω ημων **M**^{e27} (The Father is firmly seated, dative. Almost all of the **M**^{c¹/₃} are among the least faithful members of the family, but they are followed by OC.)

⁶ εισηκεισαν *rell* | εστηκεσαν TR | ιστηκεισαν A | εστηκισαν C | ιστηκισαν **K** | at least 10 further spellings

⁷ επεσον *rell* | επεσαν **M**^{a¹/₄,e¹/₄,g} **KA,C,OC,NU**

⁸ θρονου **f**³⁵ **M**^{a¹/₆,d,e,h,ipt} **KA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | 1 αυτου **M**^{a,b,f,g,ipt} HF (Here is a clear example that **a,b,f,g,i** share a common influence, vouching for an infelicitous gloss.)

⁹ τα προσωπα *rell* | προσωπον **M**^{e¹/₅} TR

¹⁰ ειπον **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,hpt,i} CP,RP,HF | ειρηκα **M**^{d,e,hpt} **KA,OC,NU,TR**

¹¹ μου *rell* | --- **M**^{e¹/₃} A,TR

¹² επλυναν *rell* | επλατυναν **M**^{a²/₃}

¹³ αυτας **f**³⁵ **M**^{d,e,h,i¹/₄} **KA,CP,OC,NU** | --- **M**^{a,b,f,g,i} RP,HF | στολας αυτων TR (Another clear example of a common influence for **a,b,f,g,i**.)

¹⁴ τω θρονω **f**³⁵ **M**^{a,e²/₇,f,g,ipt} CP,RP,HF | του θρονου **M**^{a¹/₆,b,d,e,h,ipt} **KA,OC,NU,TR** (He is still firmly seated, dative.)

¹⁵ ετι *rell* | --- **M**^{b,e²/₃,h,i¹/₃}

¹⁶ ουδ' ου **f**³⁵ **M**^{a,b,d¹/₄,e²/₃,f,g,h²/₃,i²/₃} CP,RP,HF,OC | ουδε **M**^{d,e¹/₃,h¹/₃,i¹/₃} **KA,NU,TR**

¹⁷ ποιμανει **f**³⁵ **M**^{a,b,f,i²/₃} RP,HF,OC | ποιμανει **f**^{35pt} **M**^{a¹/₄,d,e,g,h,i³/₅} **KA,CP,NU,TR** (This one is complicated. Present tense, or future? Verse 17 gives the reason for the blessings described in verse 16, where the verbs are future, as is the last verb in verse 17; so where did the present tense come from? It is because the Lamb shepherds them that they will have the blessings. However, the future tense also makes sense; so much so that if the Text had always been future, the present would not have been used; the pressure of the surrounding verbs is toward the future. The present tense is attested by 15 MSS, plus 15 alternates; but it loses one alternate, so if we follow the alternates, we have 29 to 15 in favor of the present, just the opposite of the result without the alternates. The use of the alternates shows us how seriously the copyists took their task; they were aware of the doubt and conscientiously passed it on to their readers. Everything considered, I take it that the first form reproduces the archetype, although there is doubt. The difference is of only one letter, and the point that is being made is not altered. The better representatives of **f**³⁵ have the present tense.)

αὐτοὺς καὶ ὀδηγεῖ¹ αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς² πηγὰς ὑδάτων. Καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ³ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.»

The seventh seal

8:1 Καὶ ὅτε⁴ ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν ἐβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμῖωριον. **2** Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἄγγελους οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστήκασιν, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες.

3 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθεν καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου,⁵ ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ ἵνα δώσει⁶ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. **4** Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **5** Καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανωτὸν καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ⁷ καὶ σεισμός. **6** Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἠτοίμασαν ἑαυτοὺς⁸ ἵνα σαλπίσωσιν.

The first trumpet

7 Καὶ ὁ πρῶτος⁹ ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένετο χάλασα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν¹⁰ αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη.¹¹ καὶ, τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη¹² καὶ πᾶς χόρτος γλωρὸς κατεκάη.

The second trumpet

8 Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ὡς ὄρος μέγα¹³ καίομενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἶμα. **9** Καὶ ἀπέθανεν τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων¹⁴ ἐν τῇ θαλάσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. Καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν.¹⁵

¹ ὀδηγεῖ **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,i,z} **RP, HF** | ὀδηγησεῖ **f**^{35pt} **M**^{d,e,h,i,z} **NA, CP, OC, NU, TR** (I consider this to be the most difficult puzzle in the book. Present tense, or future? ‘To guide them’ is linked to ‘to shepherd them’ by ‘and’ and should be in the same tense, unless you put a comma between them. However, the attestation for the future is now 75%, which is normally determinative. Also, the number of alternates drops from 15 to 9—with the alternates the present tense has 20, which is less than half. But again, I ask: where did the present tense come from? Here the future tense makes even better sense than in the prior case; so much so that if the Text had always been future, the present would not have been used (in fact, four MSS switched sides). Also, this verb is still answering the ‘because’ at the beginning of the verse (unless you put a comma between the verb phrases). The ‘thirst’ in verse 16 is presumably physical, and for that you need ordinary water, not ‘waters of life’. Might ‘waters of life’ solve heat and hunger as well? All said and done, we have three options: ‘He shepherds and leads’, ‘He shepherds, and will lead’ or ‘He will shepherd and lead’. Take your choice. I take the first one, but no matter which one we take, the point of the passage remains the same. None of the original wording has been lost. The better representatives of **f**³⁵ have the present tense.)

² ζωῆς *rell* | ζωσας **M**^{e,z,hpt} **TR**

³ ἐκ *rell* | ἀπο **M**^d **NA, TR**

⁴ ὅτε *rell* | ὅταν **A, C, NU**

⁵ τοῦ θυσιαστηρίου *rell* | το θυσιαστηριον **M**^{ept} **A, TR** | 1 θυσιαστηριον **C**

⁶ δώσει **f**³⁵ **M**^{a,z,b,d,e,i,z,f,i,z,h,i,z} **NA, HF, OC, NU** | δωση **M**^{a,z,b,l/4,c,l/4,d,l/4,e,z/3,f,z/3,g,h,i,z/3} **CP, RP, TR** (The generalized splitting suggests that the ‘norm’ of subjunctive with *iva* was at work in the minds of the copyists; but the indicative isn’t all that infrequent, and in this case presumably emphasizes certainty.)

⁷ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ **f**³⁵ **M**^{a,i,z,d,e,ipt} **CP, TR** | ~ 12543 **M**^{ept} | ~ 32145 **M**^{a,b,f,g,i,z,h,l/4,ipt} **NA, RP, HF, OC, NU** | ~ 32541 **M**^{hpt} **A**

⁸ ἑαυτοὺς *rell* | αὐτους **NA, NU**

⁹ πρῶτος **f**³⁵ **M**^{a,b,e,i,z,f,g,hpt,i} **NA, CP, RP, HF, OC, NU** | 1 ἀγγελος **M**^{d,e,z/3,hpt,i/4} **TR**

¹⁰ ἐν *rell* | --- **M**^e **TR**

¹¹ καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη *rell* | --- **TR**

¹² καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη *rell* | --- [15 assorted mss] **CP**

¹³ μέγα **f**³⁵ **M**^{a,e,z/7,f,g,i,z/3} **CP, RP, HF** | 1 πυρι **M**^{b,d,e,h,i,z/3} **NA, OC, NU, TR** (OC is in small print.)

¹⁴ κτισμάτων **f**³⁵ **M**^{a,d,ept,f,g,h,l/4,i} **CP, RP, HF** | 1 τῶν **M**^{b,d,i,z/3,ept,h,i/4} **NA, OC, NU, TR**

¹⁵ διεφθάρησαν **f**³⁵ **M**^{d,e,z/3,h,l/4} **NA** (A) **CP, NU** | διεφθαρη **M**^{a,b,e,z/3,f,g,h,i} **RP, HF, OC, TR** (*ad sensum*, or not?)

The third trumpet

10 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας, καιόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. **11** Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ Ἄψινθος.¹ Καὶ ἐγένετο² τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων ὅτι ἐπικράνησαν.

The fourth trumpet

12 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν· καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαινῇ τὸ τρίτον αὐτῆς,³ καὶ ἡ νύξ ὁμοίως.

13 Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἐνὸς ἀετοῦ,⁴ πετομένου⁵ ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλην τρίς·⁶ «Οὐαί, οὐαί, οὐαί τοῖς κατοικοῦσιν⁷ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.»

The fifth trumpet

9:1 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆς Ἀβύσσου. **2** Καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς Ἀβύσσου,⁸ καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου καιομένης·⁹ καὶ ἐσκοτίσθη¹⁰ ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀήρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. **3** Καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς. **4** Καὶ ἐρρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσιν¹¹ τὸν χόρτον τῆς γῆς οὐδὲ πᾶν χλωρὸν οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μόνους¹² οἵτινες οὐκ ἔχουσιν τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.¹³ **5** Καὶ ἐδόθη αὐταῖς¹⁴ ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσιν¹⁵ μῆνας πέντε. Καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν πλήξῃ¹⁶ ἄνθρωπον. **6** Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητοῦσιν¹⁷ οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὕρῃσουσιν¹⁸ αὐτόν· καὶ ἐπιθυμήσουσιν

¹ ο ἀψινθος *rell* | 2 **M**^{e2/3.g1/3} TR | ἀψινθιον **ℵ**

² ἐγενετο *rell* | γίνεται **M**^{epi} TR | λεγεται και ἐγενετο **ℵ**

³ ἡ ἡμερα (+ἵνα **M**^d) μὴ φαινη (οὐκ εφαινεῖν **M**^p) (φανη **M**^h **ℵA,NU**) το τρίτον (τεταρτον **A**) αὐτης **f**³⁵ **M**^{b,d,e,h,ipt} (**ℵA**)CP(NU)TR | ~ 567 (αὐτῶν **M**^{apt}) μὴ φανη 12 **M**^{a,f,g,ipt} RP,HF,OC

⁴ αετου **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,gpt,h1/2} **ℱ**¹¹⁵ **ℵA,CP,RP,HF,OC,NU** | ἀγγέλου **M**^{d,e2/3,gpt,i1/3} TR

⁵ πετομενου *rell* | πετωμενου [24 assorted mss] TR

⁶ τρις **f**³⁵ **M**^{d,e1/3,gpt} CP | --- **M**^{a,b,e,f,gpt,h,i} **ℵA,RP,HF,OC,NU,TR** (Who would have added τρις; why?)

⁷ τοις κατοικουσιν **f**³⁵ **M**^{d,e,g2/3,h2/3,ipt} **A,CP,RP,TR** | τους κατοικουντας **M**^{a,b,f,g1/3,h1/3,ipt} **ℵ,HF,OC,NU** (The dative is presumably correct.)

⁸ και ηνοιξεν το φρεαρ της αβυσσου **f**³⁵ **M**^{b,d,e,g,h,ipt} **A,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,e1/3,f,h1/4,ipt} **ℵ** (OC is in small print.)

⁹ καιομενης **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,ipt} RP,HF,OC | μεγαλης **M**^{d,e,hpt,ipt} **ℵA,CP,NU,TR** | μεγαλης καιομενης **M**^{hpt}

¹⁰ εσκοτισθη *rell* | εσκοτωθη **A,0207,NU**

¹¹ αδικησωσιν *rell* | αδικησουσιν **A,NU**

¹² μονους **f**³⁵ CP,TR | --- **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} **ℵA,RP,HF,OC,NU** (The adjective emphasizes that it is only those without God's mark; all greenery has already been excluded, and here people with God's mark are expressly excluded.)

¹³ αυτων **f**³⁵ **M**^{a,b,e2/3,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC,TR | --- **M**^{d,e1/3,h1/4} **ℵA,NU**

¹⁴ αυταις *rell* | αυτοις **M**^{e1/3,gpt} **ℵA,NU**

¹⁵ βασανισθωσιν *rell* | βασανισθησονται **M**^{e2/3(1/6)} **ℵA,NU**

¹⁶ πληξῃ **f**³⁵ CP | παιση **f**^{35pt} **M**^{a,b,d3/5,e,f,g1/3,h,i} RP,HF,OC,NU,TR | πεση **M**^{a1/6,b2/7,g2/3,h2/7} **ℵA** (The verbs are different. It is difficult to imagine medieval monks changing the familiar παιση to πληξῃ; on what basis would they do so? On the other hand, the unfamiliar πληξῃ could be changed to παιση (and even πεση), early on. πλησσω having been used with the 2nd aorist in 8:12 above, the 1st aorist, that we have here, would be unexpected. πλησσω is used for sudden, violent strikes, like from lightning or God's wrath; it is used expressly of a scorpion's sting in the 1st century AD [Sammelb. 1267.6]. In this context πληξῃ is precisely appropriate, although the difference in meaning is slight; a single translation covers both. Besides 23 MSS, the first form has 11 alternates and 2 corrections, which puts it well ahead.)

¹⁷ ζητουσιν **f**³⁵ **M**^{a1/3,f1/3} CP | ζητησουσιν **M**^{a2/3,b,c1/5,d,e,f2/3,g,h} **ℵA,RP,HF,OC,NU,TR**

¹⁸ ου μη ευρησουσιν **f**³⁵ **M**^{a2/3,ept,f,g1/3,h1/3,ipt} **ℵ,CP,RP,HF,OC,NU** | 12 ευρησωσιν **M**^{a1/3,gpt} | 12 ευρωσιν **M**^{b,d,ept,h1/3,ipt} **A** | ουχ 3 **M**^{h1/4} TR

ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται¹ ἀπ’ αὐτῶν ὁ θάνατος.²

7 Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἠτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι χρυσοῖ,³ καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. **8** Καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν. **9** Καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν περὺγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἀρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. **10** Καί, ἔχουσιν οὐράς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα, καὶ⁴ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. Ἐξουσίαν ἔχουσιν τοῦ⁵ ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, **11** ἔχουσαι βασιλέα ἐπ’ αὐτῶν⁶ ἄγγελον τῆς Ἀβύσσου—ὄνομα αὐτῶ Ἐβραϊστὶ Ἀββαδδῶν,⁷ ἐν δὲ⁸ τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.

12 Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν. Ἰδοῦ, ἔρχεται⁹ ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.

The sixth trumpet

13 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων¹⁰ κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, **14** λέγουσαν¹¹ τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων¹² τὴν σάλπιγγα, «Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτη.» **15** Καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι—οἱ ἠτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν¹³ καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν—ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. **16** Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν¹⁴ στρατευμάτων τοῦ ἵππου¹⁵ μυριάδες¹⁶ μυριάδων (ἤκουσα¹⁷ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν). **17** Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὀράσει· καὶ τοὺς καθημένους ἐπ’ αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων· καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. **18** Ἀπὸ¹⁸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον

¹ φεύξεται *rell* | φευγει **M**^{e2/3,h2/3} **A,NU** | φυγη **ℵ**

² απ αυτων ο θανατος **f**³⁵ **M**^{a,b,f,gpt,i} **CP,RP,HF,OC** | ~ 3412 **M**^{d,e,h} **ℵA,NU,TR** | 12 **M**^{spt}

³ χρυσοι **f**³⁵ **M**^{a,f,g,i} 0207,**CP,RP,HF** | ομοιοι χρυσω **M**^{b,d,e,h} **A,NU,TR** | ομοιοι χρυσω **OC** | ομοιοι **ℵ**

⁴ και **f**³⁵ **M**^{a,f,gpt,h2/3,i} **ℵA,CP,RP,HF,OC,NU** | --- **M**^{a1/6,b,d,e,gpt,h1/3} | ην **TR**

⁵ εξουσιαν εχουσιν του **f**³⁵ **M**^{a,gpt(pt),h1/3,i2/3} **CP,RP,HF,OC** | 12 **M**^{d1/3,f,i1/3} | και 12 **M**^{d2/3} | και η εξουσια αυτων **M**^e **TR** | η εξουσια αυτων **M**^{b,e1/6,h2/3} **ℳ**⁴⁷**ℵA(0207)NU**

⁶ εχουσαι βασιλεα επ αυτων **f**³⁵ **M**^{a,f,gpt(pt),i} **CP,RP,HF** | εχουσι 234 τον **OC** | και εχουσιν 234 **M**^b | ~ και (**ℳ**⁴⁷**A,NU**[and some of the cursives]) εχουσιν 342 τον **M**^{d,e,h,i1/4} (**ℳ**⁴⁷**A**)(**NU**) | ~ και εχουσιν εφ 42 τον **TR** | εχουσιν εαυτων τον 2 τον **ℵ**

⁷ αββαδδων **f**³⁵ | αββαδων **f**^{35pt} **M**^{a1/4,d,e2/3,f} **CP,RP,HF** | αββαδων **M**^{a1/6,bpt} | αββαδδων **M**^{a1/4,g1/3} | αβαδδων **M**^{bpt,e1/4,gpt,hpt,ipt} **ℵA,OC,NU,TR** | βαττων **ℳ**⁴⁷ (There are some 25 variants, half being singular readings. There are three basic questions: how many ‘betas’, ‘alphas’ and ‘deltas’. The evidence looks like this: ββ – **f**³⁵**M**^{apt,bpt,d,e2/3,f,g1/3,h1/4,i2/3} **VS** β – **M**^{apt,bpt,e1/3,g2/3,h,i1/3} **ℳ**⁴⁷**ℵA**; αα – **M**^{apt,bpt,g1/3,h1/4} **VS** α – **f**³⁵**M**^{apt,bpt,d,e,f,g2/3,h,i} **ℳ**⁴⁷**ℵA**; δδ – **f**³⁵**M**^{a1/4,bpt,e1/4,g2/3,hpt,ipt} (**ℳ**⁴⁷)**ℵA** **VS** δ – **f**³⁵**M**^{a,bpt,d,e,f,g1/3,hpt,ipt}. Putting it all together, the single vowel appears certain; the evidence for the double ‘beta’ is stronger, as also for the single ‘delta’, except that almost all of the better representatives of **f**³⁵ have the double delta, while most of the least faithful ones show the single delta, so there is little question but that the family archetype read two deltas, that also have a better geographical distribution. The Hebrew has a double δ but a single β, the reading of **OC,NU,TR**, but the evidence for ββ is quite strong—probably the archetypal spelling for all three main lines of transmission.)

⁸ εν δε **f**³⁵ **M**^{a,b,d,f,g,i} **CP,RP,HF,OC** | ~ και 1 **M**^{e,h} **ℳ**⁴⁷**ℵA,NU,TR**

⁹ ερχεται **f**³⁵ **M**^{a,e1/3,f,g,h2/3,i2/3} **ℳ**⁴⁷**ℵA,CP,RP,HF,NU** | ερχοντα **M**^{a1/6,b,d,e2/3,h3/5,i2/3} 0207,**OC,TR**

¹⁰ τεσσαρων *rell* [**NU**] | --- **M**^{d,h1/3} **ℳ**⁴⁷**A,0207** | **ℵ** omits five words

¹¹ λεγουσαν **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,gpt,h3/5,i1/4} **ℳ**⁴⁷0207,**CP,RP,TR** | λεγοντος **M**^{a,f,gpt,h2/3,i} **HF,OC** | λεγοντα **ℵA,NU**

¹² ο εχων *rell* | τω εχοντι **M**^b | ος ειχε **TR**

¹³ και την ημεραν **f**³⁵ **M**^{d,hpt} | 1 εις 23 **M**^{a,b,f,g,i} **RP,HF,OC** | 13 **M**^{d1/4,e,hpt} **ℳ**⁴⁷**A,NU,TR** | --- **ℵ,CP** (For εις we have **a,b,f,g,i**; against we have **f**³⁵ **d,e,h,ℳ**⁴⁷**ℵA**; the evidence for την is tranquil.) (A clear instance of **a,b,f,g,i** working as a group.) (**OC** is in small print.)

¹⁴ των *rell* | --- **TR**

¹⁵ ιππου **f**³⁵ **M**^{a,b,f3/5,gpt,ipt} **CP,RP,HF,OC** | ιππικου **M**^{d,e,f2/3,gpt,h,ipt} **ℳ**⁴⁷**ℵA,NU,TR** (‘horse’ or ‘horsy’?)

¹⁶ μυριαδες **f**³⁵ **M**^{a,b,ept,f3/5,g,h2/3,i} **CP,RP,HF** | δυο 1 **M**^d **ℳ**⁴⁷(**ℵ**)**OC,TR** | δις 1 **M**^{ept,f2/3,h1/3} **A,NU** (Just one hundred million.) (**OC** is in small print.)

¹⁷ ηκουσα *rell* | και 1 **TR**

¹⁸ απο *rell* | υπο **HF,TR**

τῶν ἀνθρώπων—ἐκ¹ τοῦ πυρός καί² τοῦ καπνοῦ καί³ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. **19** Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων⁴ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστίν⁵—καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν,⁶ ἔχουσαι κεφαλὰς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν.

20 Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ⁷ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσιν⁸ τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἰδῶλα,⁹ τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ¹⁰ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται¹¹ οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν· **21** καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν¹² αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Parenthesis

John eats a little book

10:1 (Καὶ εἶδον¹³ ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἴρις¹⁴ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.¹⁵ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός· **2** καὶ εἶχεν¹⁶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλιδᾶριον¹⁷ ἀνεωγμένον.¹⁸ Καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,¹⁹ τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς,²⁰ **3** καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, ὡσπερ λέων μυκᾶται. Καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. **4** Καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ²¹ ἔμελλον²² γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν,²³ «Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί,» καὶ «Μετὰ ταῦτα γράφεις.»²⁴ **5** Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἤρεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιάν²⁵ εἰς τὸν οὐρανὸν **6** καὶ ὤμοσεν ἐν²⁶ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ

¹ εκ f³⁵ M^{d,e,h} ρ⁴⁷NA,C,CP,OC,NU,TR | απο M^{a,b,e^{1/2},f,g,i} RP,HF
² και f³⁵ M^{a,b,d,e^{1/4},f,g,h^{3/2},i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | 1 εκ M^{e,h^{2/2}} ρ⁴⁷,C,TR
³ και f³⁵ M^{a,b,e^{1/4},f,g,h^{3/2},i} NA,C,CP,RP,HF,OC,NU | 1 εκ M^{d,e,h^{1/2}} ρ⁴⁷,TR
⁴ η γαρ εξουσια των ιππων *rell* | 1234 τοπων A | ~ ην 21345 ρ⁴⁷ | αι 2 εξουσαι αυτων TR
⁵ εστιν *rell* | εισιν TR
⁶ οφειςιν f³⁵ M^{d,e^{3/2},h,i^{1/2}} ρ⁴⁷(NA,C)CP,OC,NU,TR | οφειων M^{a,b,e^{2/2},f,g,i^{2/2}} RP,HF (ομοιος normally takes the dative, but the genitive does occur.)
⁷ ου f³⁵ M^{a,b,d,e^{1/4},f,g,h^{2/2},i} C,CP,RP,HF,OC | ουτε M^{e,h^{1/2}} A,TR | ουδε M^{hpt} ρ⁴⁷NA,NU
⁸ προσκυνησωσιν *rell* | προσκυνησουσιν ρ⁴⁷NA,C,NU
⁹ και τα ειδωλα *rell* | 13 TR | --- ρ⁴⁷
¹⁰ και τα χαλκα f³⁵ M^{b,d,e,hpt} ρ⁴⁷(NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | 13 M^{e^{1/2},h^{2/2},i^{1/4}} | --- M^{a,f,g,ipt}
¹¹ δυναται f³⁵ M^{a,d,e^{1/4},f,gpt,i^{1/2}} ρ⁴⁷,CP,RP,HF,OC,TR | δυναται M^{a^{1/4},b,d,e,gpt,h,i^{2/2}} ρ^{85,115}NA,C,NU
¹² φαρμακειων f³⁵ M^{d,e,h^{2/2},i} RP,OC,TR | φαρμακιων M^{d^{1/2},e^{1/4},gpt} A,CP | φαρμακων M^{a,b,f,gpt,h^{1/2}} ρ⁴⁷NA,C,HF,NU
¹³ ειδον f³⁵ M^{a,d,e^{2/2},f,ipt} CP,RP,HF | 1 αλλον M^{b,e^{3/2},g,h,ipt} ρ⁴⁷NA,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)
¹⁴ η ιρις f³⁵ M^{a,b,f,gpt,h^{2/2},i} ρ^{47,115v}(A)(C)CP,RP,HF,OC,NU | 2 M^{e,gpt,h^{2/2},i^{1/4}} TR | ιριν M^d | 1 θριξ NA
¹⁵ αυτου *rell* | --- TR
¹⁶ ειχεν f³⁵ M^{d,e,gpt,h^{2/2},i^{1/2}} CP,TR | εχων M^{a,b,f,gpt,h^{3/2},i^{2/2}} NA,C,RP,HF,OC,NU
¹⁷ βιβλιδαριον f³⁵ M^{d,e^{1/2},gpt,h,i^{3/2}} CP | βιβλαριδιον M^{e^{2/2}} NA,C,NU,TR | βιβλιον M^{a,b,f,gpt,i^{2/2}} ρ⁴⁷,RP,HF,OC
¹⁸ ανεωγμενον f³⁵ M^{a,d,e^{1/4},f,gpt,h^{2/2},i} CP,RP,HF,OC,TR | ηνεωγμενον M^{b,e,gpt,h^{1/2}} ρ⁴⁷NA,C,NU | --- A
¹⁹ της θαλασσης *rell* | την θαλασσαν TR
²⁰ της γης *rell* | την γην TR
²¹ βρονται *rell* | 1 τας φωνας αυτων TR
²² εμελλον f³⁵ M^{apt,b,d,e^{3/2},f,g,ipt} NA,CP,RP,HF,OC,TR | ημελλον M^{apt,e^{2/2},h,ipt} A,C,NU | και ημελλον αυτα ρ⁴⁷
²³ λεγουσαν *rell* | λεγουσης ρ⁴⁷ | 1 μοι TR
²⁴ μετα ταυτα γραφεις f³⁵ M^{d^{2/2},e^{3/2},i^{1/4}} CP | μη 2 γραφης M^{e^{1/4}} TR | μη αυτα γραφης M^{a,b,d^{1/2},e^{1/2},f,g,hi} NA,C,RP,HF,OC,NU (The text has been generally misunderstood since the beginning. Having been told to seal what the thunders uttered, why would John be told he would write it later? So many copyists altered the text, reinforcing the prohibition. However, I take it that the voice was giving two unrelated instructions: not to record the thunders; and to put his notebook aside until later—he is going to be busy interacting with the angel and eating a book, and the voice doesn't want him to be distracted by trying to write at the same time.)
²⁵ την δεξιαν *rell* | --- M^{e^{1/2}} A,TR
²⁶ εν f³⁵ M^{d,e,f^{3/2},gpt,h^{2/2},ipt} A,C,CP,OC,NU,TR | --- M^{a,b,e^{2/2},f^{1/2},gpt,h^{3/2},ipt} ρ⁴⁷NA,RP,HF

τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται.¹ **7** ἀλλ' ² ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἐβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, τελεσθῆ³ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, ὃ⁴ εὐηγγελίσαστο⁵ τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας.⁶

8 Καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἠκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα⁷ μετ' ἐμοῦ καὶ λέγουσα.⁸ «Ὑπαγε, λάβε τὸ βιβλιδάριον⁹ τὸ ἀνεωγμένον¹⁰ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ¹¹ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.» **9** Καὶ ἀπῆλθον¹² πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, «Δός¹³ μοι τὸ βιβλιδάριον.»¹⁴ Καὶ λέγει μοι· «Λάβε καὶ κατάφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.» **10** Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον¹⁵ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκὺ. Καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. **11** Καὶ λέγει¹⁶ μοι, «Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἐπὶ¹⁷ ἔθνεσιν καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσιν πολλοῖς.»

The two witnesses

11:1 Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ. Καὶ εἰστήκει ὁ ἄγγελος λέγων.¹⁸ «Ἐγειραι¹⁹ καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. **2** Καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν²⁰ τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν,²¹ καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσης, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσιν μῆνας τεσσαράκοντα δύο.²² **3** Καὶ δώσω τοῖς δυσὶν μάρτυσίν μου, καὶ προφητεῦσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.»

4 Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου²³ τῆς γῆς ἐστῶσαι.²⁴ **5** Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει²⁵ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς

¹ ουκετι εσται *rell* | 1 εστιν **κ** | ουκ 2 ετι **M**^{e½} **TR**

² αλλ *rell* | αλλα **TR**

³ τελεσθη **f**³⁵ **M**^{a¼,e¼} **CP** | και 1 **M**^{d,e,gpt(pt)} **TR** | και ετελεσθη **M**^{a,b,f,h,i} **ϕ**⁴⁷ **κA,C,RP,HF,OC,NU** (The subjunctive is presumably correct; the indicative doesn't fit; the και could be emphatic, otherwise it doesn't fit either.)

⁴ ο **f**³⁵ **M**^{d,e½} **CP** | ως **M**^{a,b,e½,f,g,h,i} **ϕ**⁴⁷ **κA,C,RP,HF,OC,NU,TR**

⁵ ευηγγελισατο **f**³⁵ **M**^d **CP** | ευηγγελισεν **M**^{a,b,ept,f,g,h,i} **κA,C,RP,HF,OC,NU,TR** | ευηγγελησε **M**^{e½} (I take it that this is an instance of the double accusative with the passive voice [see the related variant sets above and below]; render 'which was announced to His slaves'.)

⁶ τους δουλους αυτου τους προφητας **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h½,i½} **CP,RP,HF,OC** | ~ τοις 3 δουλοις τοις προφηταις **M**^d | ~ 1 εαυτου 245 **M**^{e½,h½} **A,C,NU** | ~ 1 εαυτου 2 και 45 **ϕ**⁴⁷ **κ** | ~ τοις εαυτου δουλοις τοις προφηταις **M**^{e½,i½} **TR**

⁷ λαλουσα *rell* | λαλουσαν **M**^{e½} **κA,C,NU**

⁸ λεγουσα *rell* | λεγουσαν **M**^{e½} **κA,C,NU**

⁹ βιβλιδαριον **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e¼,f,g,hpt,i} **CP,RP,HF,OC** | βιβλαριδιον **M**^c **κ,TR** | βιβλιον **M**^{h½} **A,C,NU**

¹⁰ ανεωγμενον **f**³⁵ **M**^{a,d,e½,f,g,h,i} **ϕ**⁴⁷ **CP,RP,HF,OC** | ηνεωγμενον **M**^{b,e½} **κA,C,NU,TR**

¹¹ του *rell* | --- **TR**

¹² απηλθον *rell* | απηλθα **M**^{g½} **ϕ**⁴⁷ **A,OC,NU**

¹³ δος **f**³⁵ **M**^{d,e,h½,i¼} **CP,TR** | δουναι **M**^{a,b,f,g,h½,i} **ϕ**⁴⁷ **κA,C,RP,HF,OC,NU**

¹⁴ δος **f**³⁵ **M**^{d,e,h½,i¼} **CP,TR** | δουναι **M**^{a,b,f,g,h½,i} **ϕ**⁴⁷ **κA,C,RP,HF,OC,NU**

¹⁵ βιβλιδαριον **f**³⁵ **M**^{d,e¼,hpt,i¾} **CP** | βιβλιον **M**^{a,b,f,g,hpt,i¾} **κ,RP,HF,OC** | βιβλαριδιον **M**^c **A,C,NU,TR**

¹⁶ λεγει **f**³⁵ **M**^{d,e,fpt,gpt,h¾,ipt} **CP,TR** | λεγουσιν **M**^{a,b,fpt,gpt,h¾,ipt} **ϕ**⁴⁷ **κA,RP,HF,OC,NU** (Where is the subject for the plural verb?)

¹⁷ επι **f**³⁵ **M**^{a,b,d,f,g,ipt} **CP,RP,HF** | --- **M**^{a¼,e,h,ipt} **ϕ**⁴⁷ **κA,C,OC,NU,TR**

¹⁸ και εισηκει ο αγγελος λεγων **f**³⁵ **M**^b **κ^c,CP** | 1 φωνη λεγουσα **M**^d | 5 **M**^{a,e,f,g,h,i} **ϕ**⁴⁷ **A,RP,HF,OC,NU,TR** | λεγει **κ** (I take it that the angel shifted position, perhaps with both feet on land—his legs had been spread or straddled, now he stands normally.)

¹⁹ εγειραι **f**³⁵ **M**^{apt,b¾,dpt,e¾,fpt,h} **CP,RP,TR** | εγειρε **M**^{apt,b½,dpt,ept,fpt,g,i} **ϕ**⁴⁷ **κA,HF,OC,NU** | εγειρον **M**^{e½}

²⁰ εξωθεν *rell* | εσωθεν **M**^{b,e½} **κ**

²¹ εξωθεν **f**³⁵ **M**^{b,d,ept,h¾} **A,CP,NU** | εξω **M**^{a,ept,f,g,h½,i} **ϕ**⁴⁷ **RP,HF,OC,TR** | εσω **κ**

²² τεσσαρακοντα δυο **M**^{a¼,b,c¼,d¾,e¾,f¾,g¾,h,ipt} (**κ**)**CP,OC,TR** | 1 και 2 **M**^{a,f¾,g¾,h¼,i½} (**A**)**RP,HF**(**[NU]**) | μβ' **f**³⁵ **M**^{d¾,e¾,i¼} **ϕ**⁴⁷

²³ κυριου **f**³⁵ **M**^{a,b,e¼,f,g,h,i} **κ(A)C,CP,RP,HF,OC,NU** | θεου **M**^{d,e,i¼} **TR**

²⁴ εστωσαι **f**³⁵ **M**^{a¾,d,c,g¾,h,i¾} **CP,RP,OC,TR** | εστωτες **M**^{a¾,b,f,g¾,i¾} **κA,C,HF,NU**

²⁵ αυτους θελει *rell* | ~ 21 **M**^b **κ** | 1 θελη **TR** | 1 θελησει **ϕ**⁴⁷

ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι,¹ οὕτως² δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. **6** Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλειῖσαι τὸν οὐρανὸν³ ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχη τὰς ἡμέρας⁴ τῆς προφητείας αὐτῶν.⁵ καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὅσακις ἐὰν θελήσωσιν.⁶

7 Καὶ ὅταν τελέσωσιν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τὸ Θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς Ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτοὺς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς **8**—καὶ τὰ πτώματα⁷ αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης (ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος), ὅπου καὶ⁸ ὁ Κύριος αὐτῶν⁹ ἐσταυρώθη.

9 Καὶ βλέπουσιν¹⁰ ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἔθνῶν τὰ πτώματα¹¹ αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς¹² ἡμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσιν¹³ τεθῆναι εἰς μνήμα.¹⁴ **10** Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν¹⁵ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται¹⁶ καὶ δῶρα πέμψουσιν¹⁷ ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφητὰι ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

11 Καὶ μετὰ¹⁸ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτούς¹⁹ καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἐπέπεσεν²⁰ ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. **12** Καὶ ἤκουσα²¹ φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγουσῆς²² αὐτοῖς, «Ἀνάβητε²³ ὧδε.» Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἔθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. **13** Καὶ ἐν²⁴ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ²⁵ ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσεν, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτὰ. Καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ.)

¹ θελει αυτους αδικησαι f³⁵ M^{a,b,e1/2,f,g2/3,h1/4,i2/3} C,CP,RP,HF,OC | ~ 213 M^{e2/3} | ~ 2 θελη 1 M^{e1/4,g1/3} TR | 12 αποκτεναι M^d | θεληση 23 M^h A,NU | ~ θεληση 32 N(Φ⁴⁷)

² ουτως rell | ουτω [30 assorted mss] OC,TR | --- A

³ εξουσιαν κλεισαι τον ουρανον f³⁵ M^{d,e,h1/2,i2/3} N,CP,TR | την 1234 M^{h3/5} Φ⁴⁷(A,C)NU | ~ 3412 M^{a,b,f,g,i3/5} RP,HF | ~ 1342 OC

⁴ υετος βρεχη τας ημερας f³⁵ M^{a,b,d3/5,e3/5,f,g,hpt(pt),i3/5} Φ⁴⁷ N,A,C,CP,RP,HF,OC,NU | 1 βρεχει 34 M^{d1/3,i1/3} | ~ 21 εν ταις ημεραις M^{e1/4} | ~ 21 εν ημεραις TR

⁵ της προφητειας αυτων rell | ~ 312 M^{ept} TR

⁶ εν (Φ⁴⁷, TR) παση πληγη οσακις (ωσακις M^{e1/3}) εαν (αν M^{h,i1/4} C) θελησωσιν (θελησουσιν C; θελωσιν Φ⁴⁷) f³⁵ M^{d,e,h,i1/4} (Φ⁴⁷) N(A,C)CP,OC,NU(TR) | ~ 4 (ωσακις M^{gpt}) 56123 M^{a,b,f,g,i} RP,HF

⁷ τα πτωματα f³⁵ M^{b,d,e,g1/3,h3/5,ipt} Φ⁴⁷ N,CP,TR | το πτωμα M^{a,f,g2/3,h3/5,ipt} A,C,RP,HF,OC,NU (The plural is presumably correct.)

⁸ και f³⁵ M^{a,d,e1/2,f,g2/3,h,i3/5} N,A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- M^{b,e,g1/3,i2/3} Φ⁴⁷

⁹ αυτων rell | ημων TR | --- Φ⁴⁷ N

¹⁰ βλεπουσιν rell | βλεψουσιν TR

¹¹ τα πτωματα f³⁵ M^{d,e,h3/5,ipt} CP,TR | το πτωμα M^{a,b,f,g,h2/3,ipt} Φ⁴⁷ N(A)C,RP,HF,OC,NU (The plural is presumably still correct.)

¹² τρεις f³⁵ M^{a,b,e,f,g,h2/3,i} CP,RP,HF | 1 και M^{d,e1/2,h3/5} Φ⁴⁷ N(A,C)OC,NU,TR (ημισυ following a numeral occurs both with and without the intervening και since ancient times.)

¹³ αφησουσιν f³⁵ M^{a,b,ept,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,OC,TR | αφιουσιν M^{d,ept,hpt} N,A,C,NU

¹⁴ μνημα rell | μνηματα TR | μνημιον C

¹⁵ χαιρουσιν rell | χαρουσιν TR

¹⁶ ευφρανθησονται f³⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,OC,TR | ευφραινονται M^{d,e,hpt} Φ⁴⁷ N(A)C,NU

¹⁷ πεμψουσιν f³⁵ M^{d1/2,e,gpt,h} A,C,CP,OC,NU,TR | πεμπουσιν M^d N | δωσουσιν M^{a,b,e1/2,f,gpt,i} RP,HF ('send' is stronger than 'give'.)

¹⁸ μετα f³⁵ M^{a1/2,d2/3,e3/5,h2/3,i2/3} N,CP | 1 τας M^{a,b,d3/5,e2/3,f,g,h3/5,i3/5} Φ⁴⁷ A,C,RP,HF,OC,NU,TR (One would expect the article, except that it is this resurrection that defines the time the bodies were in the street.)

¹⁹ επ αυτους f³⁵ M^{a1/2,d1/4,gpt,ipt} CP,TR | εις 2 M^{a,b,e1/2,f,gpt,ipt} Φ⁴⁷ N,RP,HF,OC | εν αυτοις M^{d,e1/2,h1/3} A,NU | αυτοις M^{ept,hpt} C (επι with the accusative emphasizes that the 'breath' had just arrived.)

²⁰ μεγαλις επεπεσεν f³⁵ M^{a1/2,e1/2,g,hpt,ipt} A,C,CP,OC,NU | ~ 21 M^{d2/3} | 1 επεσεν M^{a2/3,b,e2/3,f,hpt,ipt} Φ⁴⁷ N,RP,HF,TR

²¹ ηκουσα f³⁵ M^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} Φ⁴⁷ CP,RP,HF,OC | ηκουσαν N,A,C[+4 mss]NU,TR | ακουσονται M^{hpt}

²² φωνης μεγαλης ... λεγουσης f³⁵ M^{d,e,h1/2,i1/2} Φ⁴⁷ N,C,CP,NU | φωνην μεγαλην ... λεγουσαν M^{a,b,f,g,h,i} Φ¹¹⁵ A,RP,HF,OC,TR

²³ αναβητε rell | αναβατε Φ⁴⁷ N,A,C,NU

²⁴ και εν f³⁵ M^{b,d,e,gpt,h3/5,ipt} Φ⁴⁷ N,A,C,CP,RP,OC,NU,TR | 2 M^{a,f,gpt,h3/5,ipt} HF

²⁵ ημερα f³⁵ M^{a,b,d,e1/4,f,g,h1/2,i} CP,RP,HF,OC | ωρα M^{e,h,i1/4} N,A,C,NU,TR

14 Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν. Ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη, ἰδοῦ,¹ ἔρχεται ταχύ.

The seventh trumpet

15 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαι·² «Ἐγένετο ἡ βασιλεία³ τοῦ κόσμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.» 16 Καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες⁴ πρεσβύτεροι, οἱ⁵ ἐνώπιον⁶ τοῦ Θεοῦ καθήμενοι⁷ ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσον⁸ ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ 17 λέγοντες· «Ἐὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος,⁹ ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας. 18 Καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἤλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν¹⁰ κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ¹¹ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις,¹² καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείραντας¹³ τὴν γῆν.» 19 Καὶ ἠνοιγῆ¹⁴ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ¹⁵ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου¹⁶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ¹⁷ καὶ χάλαζα μεγάλη.

Parenthesis—partly historical

The woman, the Child, the dragon

12:1 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. 2 Καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα¹⁸ ἔκραζεν ὠδίνουσα¹⁹ καὶ βασανιζομένη τεκεῖν.

3 Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἰδοῦ, δράκων μέγας πυρρός,²⁰ ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα.²¹ 4 Καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει

¹ η ουαι η τριτη ιδου f³⁵ M^{a,b,e,1/2,f,gpt,i} CP,RP,HF,OC | ~ 51234 M^{e,1/2,gpt,h} (8)A,C,NU,TR | ~ 5342 M^d | 1234 M^{e,4} | ~ 342 M^{e,1/2}
² λεγουσαι f³⁵ M^{apt,b,d,e,f,gpt,h,i} 347,115 8C,CP,RP,OC,TR | λεγοντες M^{apt,f,4,gpt} A,HF,NU (The subject of the verb is 'voices', fem. pl.)
³ εγενετο η βασιλεια (8) rell | εγενοντο αι βασιλειαι M^{e,g,1/2} TR
⁴ οι εικοσι τεσσαρες M^{apt,b,c,1/2,d,1/2,e,2/3,f,hpt,i} C,CP,RP,HF,OC,NU | 1 κδ' f³⁵ M^{apt,d,2/3,e,1/2,g,h,1/2} 347 | 12 και 3 TR | 23 8A
⁵ οι rell [NU] | --- M^{e,gpt,h,1/4} 347 A
⁶ ενωπιον f³⁵ M^{d,e,h,i,1/2} 347 8A,C,CP,NU,TR | 1 του θρονου M^{a,b,f,g,i,2/3} RP,HF,OC (OC is in small print.)
⁷ καθημενοι f³⁵ M^{d,e,f,1/2,hpt} 347 0308,A,CP,RP,NU,TR | οι καθηνται M^{a,b,f,g,i} 8,HF,OC | καθηνται M^{hpt} 347 C
⁸ επεσον f³⁵ M^{apt,b,2/3,d,ept,f,h,i,2/3} CP,RP,HF | επεσαν M^{apt,b,1/2,ept,g,i,1/2} 347 8A,C,OC,NU,TR
⁹ και ο ερχομενος f³⁵ M^{d,e,1/2,hpt,i,1/2} CP,OC,TR | 1 347,115 0308,8C | --- M^{a,b,e,f,g,hpt,i,2/3} A,RP,HF,NU (OC is in small print.)
¹⁰ νεκρων rell | εθνων M^{hpt} OC
¹¹ και rell | --- M^{d,e} OC
¹² τοις μικροις και τοις μεγαλοις rell | τους μικρους 3 τους μεγαλους (347) 8A,C,NU
¹³ διαφθειραντας f³⁵ M^{a,1/2,b,d,1/2,fpt,gpt,ipt} C,OC | διαφθειροντας M^{a,c,1/2,d,ept,fpt,gpt,h,ipt} 347 8A,CP,RP,HF,NU,TR | φθειροντας M^{ept} (The context calls for the aorist tense, but this verb usually appears in the 2nd aorist, so the unfamiliar 1st aorist was changed to the present, a change of just one letter. The aorist receives some attestation from all nine groups, which means that it was not invented in the middle ages—if the present were original, why would copyists from all traditions change it to an unfamiliar form? Hoskier lists nine variants.)
¹⁴ ηνοιγη f³⁵ M^{b,d,e,gpt,h} 347 A,C,CP,RP,OC,NU,TR | ηνοιγηθη M^{a,f,gpt,i} HF | ηνυγη 8
¹⁵ θεου rell | 1 ο M^{b,h} A,C,OC,NU
¹⁶ του κυριου f³⁵ M^{a,f,gpt(p),i} 347 CP,RP,HF | 1 θεου M^{h,1/4} 8 | αυτου M^{b,d,e,hpt} A,C,NU,TR | 2 OC
¹⁷ φωναὶ καὶ βρονταὶ f³⁵ M^{a,f,g,ipt} CP,RP,HF | 1232 σεισμος M^{e,h,2/3,ipt} 8A,C,OC,NU,TR | ~ 3212 σεισμος M^{(b),d,h,1/2}
¹⁸ εχουσα rell | 1 και 8C,NU | εχουσαν και 347
¹⁹ εκραζεν (εκραζεν M^{a,1/2,b,1/2,gpt}) ωδίνουσα f³⁵ M^{a,b,e,1/4,f,g,i} (C)CP,RP,HF,OC | κραζει 2 M^{d,ept,h} (347) 8(A)(NU)TR | ~ 2 κραζει M^{e,1/2}
²⁰ μεγας πυρρος f³⁵ M^{d,1/2,e,1/2,i,1/2} A,CP,NU,TR | 1 πυρος M^{d,2/3,e,2/3,h,1/2} | ~ 21 M^{a,1/2,fpt,gpt,h,2/3,i,1/4} 347,115 8,OC | ~ πυρος 1 M^{a,bpt,fpt,gpt,h,1/3,ipt} C,RP,HF (All the families have some division; the evidence for the word order looks like this: 'great, fiery' f³⁵ M^{a,1/2,b,1/2,d,e,h,1/2,i,1/2} A; 'fiery, great' M^{a,b,e,1/2,f,g,h,2/3,i} 347,115 8C. The evidence for the spelling looks like this: πυρρος f³⁵ M^{a,1/4,b,1/2,d,1/2,e,2/3,fpt,gpt,hpt,ipt} 347,115 8A; πυρος M^{a,b,2/3,d,2/3,e,3/2,fpt,gpt,hpt,ipt} C.)
²¹ επτα διαδηματα rell | ~ 21 TR | διαδηματα M^{ept}

τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν.

Καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναίκος τῆς μελλούσης τικτεῖν,¹ ἵνα ὅταν τέκη τὸ Τέκνον αὐτῆς καταφάγη. **5** Καὶ ἔτεκεν Υἱόν, ἄρρενα,² ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν³ ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Καὶ ἠρπάγη⁴ τὸ Τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὸς⁵ τὸν θρόνον αὐτοῦ. **6** Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον ὅπου ἔχει ἐκεῖ⁶ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ⁷ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ ἐκτρέψωσιν⁸ αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα.

Satan excluded from heaven

7 Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι⁹ μετὰ¹⁰ τοῦ δράκοντος· καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησεν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, **8** καὶ οὐκ ἴσχυσεν,¹¹ οὐδὲ¹² τόπος εὐρέθη αὐτῷ¹³ ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. **9** Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις¹⁴ ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ¹⁵ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην· ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ¹⁶ ἐβλήθησαν. **10** Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν·¹⁷ «Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη¹⁸ ὁ κατηγορὸς¹⁹ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν²⁰ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. **11** Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἄχρι θανάτου. **12** Διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε, οἱ²¹ οὐρανοί, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. Οὐαὶ τῇ γῆ καὶ τῇ θαλάσῃ,²² ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.»

Satan persecutes the woman

13 Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξεν τὴν γυναῖκα ἣτις ἔτεκεν τὸν ἄρρενα.²³ **14** Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικί²⁴ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφεται²⁵ ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ, ἀπὸ προσώ-

¹ τικτεῖν **f**³⁵ **M**^{h/4} **CP** | τεκεῖν **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} **NA,C,RP,HF,OC,NU,TR** (Representatives of **M**^{a,d,e} join **f**³⁵.)

² αρρενα *rell* | αρσεν **A,C,NU** | αρσενα **M**^{ept,hpt}

³ εν *rell* | --- **M**^{dpt,ept,h/3} **C**

⁴ ηρπαγη **f**³⁵ **M**^{a/3,i/4} **NA,CP** | ηρπασθη **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} **NA,C,RP,HF,OC,NU,TR** (Both are passive indicative, the choice being between 2nd or 1st aorist.)

⁵ προς *rell* | --- **M**^e **TR**

⁶ εκει *rell* | --- **M**^{e/3,hpt} **C,TR**

⁷ απο **f**³⁵ **M**^{d/4,e,h} **NA,C,CP,OC,NU,TR** | υπο **M**^{a,b,d,f,g,i} **RP,HF**

⁸ εκτρεφωσιν **f**³⁵ **M**^{a,f,g,i/3} **CP,RP,HF** | τρεφωσιν **M**^{a/3,b,d,e,h,i/3} **A,OC,NU,TR** | τρεφουσιν **M**^{e/3} **NA,CP,OC,NU,TR**

⁹ του πολεμησαι **f**³⁵ **M**^{h/3,i/3} **A,C,CP,OC,NU** | 2 **M**^{a,b,d,e,f,g,h/3,i/3} **NA,RP,HF** | επολεμησαν **TR** (Render 'were to fight'; the dragon knew that Michael had received the order, so he decided to get in the first blow.) (OC is in small print.)

¹⁰ μετα *rell* | κατα **TR**

¹¹ ισχυσεν **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,i} **A,CP,RP,HF,OC,NU** | ισχυσαν **M**^{a/3,d,e,h} **NA,CP,TR** | ισχυσαν προς αυτον **NA**

¹² ουδε *rell* | ουτε **M**^e **TR**

¹³ ευρεθη αυτω **f**³⁵ **M**^{a,b,e/3,f,g,h/3,i/3} **CP,RP,HF,OC** | 1 αυτων **M**^{e,h/3,i/3} **A,C,NU,TR** | ~ αυτων 1 **M**^{d,h/3} **NA,CP,TR** | 1 **NA**

¹⁴ ο μεγας ο οφεις *rell* | ~ 3412 **M**^{a/3,h/4} **OC**

¹⁵ και **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e/3,f,g,h/3,i/3} **CP,RP,HF** | 1 ο **M**^{e,h,i/3} **A,C,OC,NU,TR** | ο **NA** (OC is in small print.)

¹⁶ μετ αυτου *rell* | --- **M**^{(d)e}

¹⁷ εν τω ουρανω λεγουσαν *rell* | ~ 4123 **M**^{ept} **TR**

¹⁸ κατεβληθη **f**³⁵ **M**^{e,g/3,i/3} **CP,TR** | εβληθη **M**^{a,b,d,f,g/3,h,i/3} **NA,C,RP,HF,OC,NU** (Since the simple form of the verb has already occurred three times in the verse above, there may have been assimilation to it. If I were that voice I would cheerfully use the heightened form!)

¹⁹ κατηγορος *rell* | κατηγορ **A,NU**

²⁰ αυτων **f**³⁵ **M**^{a,b,e/3,f,g,h/3,i} **NA,CP,RP,HF,OC,TR** | αυτους **M**^{d,e/3,g/4,h/3} **NA,CP,TR**

²¹ οι **f**³⁵ **M**^{a/3,b/4,d,e/3,h/3,ipt} **A,CP,NU,TR** | --- **M**^{a,b,e/3,f,g,h/3,ipt} **NA,CP,RP,HF,OC**

²² τη γη και τη θαλασση **f**³⁵ **M**^{a,b,e/3,f,g,hpt,i} **CP,RP,HF** | την γην 3 την θαλασσαν **M**^{d,e/3,hpt} (**NA**)**C,OC,NU** | τοις κατοικουσι την γην 3 την θαλασσαν **M**^{e/4} **TR** | την αγαπην 3 την θαλασσαν **A**

²³ αρρενα *rell* | αρσενα **M**^{hpt} **NA,NU** | αρσεναν **A**

²⁴ γυναικι **f**³⁵ **M**^{a,b,e/3,f,gpt,hpt,i} **NA,CP,RP,HF,OC,TR** | 1 αι **M**^{d,e/3,gpt,hpt} **A,C,NU**

²⁵ οπως τρεφεται **f**³⁵ **M**^{a,b,e/3,f,g,i/3} **CP,RP,HF,OC** | οπου τρεφεται **M**^{a/3,d,e/3,hpt} **NA,CP,TR**

που του ὄφεως. **15** Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς¹ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.² **16** Καὶ ἐβόηθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. **17** Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικί καὶ ἀπῆλθεν ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ.³

Various Vignettes

A beast from the sea

13:1 Καὶ ἐστάθην⁴ ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης Θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ,⁵ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα⁶ βλασφημίας. **2** Καὶ τὸ Θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον⁷ παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου,⁸ καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. **3** Καὶ⁹ μίαν ἐκ¹⁰ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡσεὶ¹¹ ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔθεραπεύθη. Καὶ ἐθαύμασεν¹² ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ Θηρίου.

4 Καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι¹³ τῷ δεδωκότι¹⁴ τὴν¹⁵ ἐξουσίαν τῷ Θηρίῳ· καὶ προσεκύνησαν τῷ Θηρίῳ¹⁶ λέγοντες, «Τίς ὅμοιος τῷ Θηρίῳ, καὶ¹⁷ τίς δυνατὸς¹⁸ πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ;» **5** Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ βλασφημίαν.¹⁹ καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον ποιῆσαι²⁰ μῆνας τεσσαράκοντα δύο.²¹ **6** Καὶ ἤνοιξεν τὸ²² στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν²³ πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς²⁴ ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. **7** Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον²⁵ μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν²⁶ καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. **8** Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ²⁷ πάντες οἱ

¹ ἐκ του στοματος αυτου οπισω της γυναικος (P⁴⁷) *rell* | ~ 5671234 M^{e1/3} TR

² αυτην ποταμοφορητον ποιηση *rell* | ~ 312 C | ταυτην 23 M^e TR

³ ησου *rell* | του I M^{e1/3.gpt} CP | του θεου X | του I χριστου TR

⁴ εσταθην *rell* | εσταθη P⁴⁷ XA,C,NU

⁵ κερατα δεκα και κεφαλας επτα *rell* | ~ 45312 TR

⁶ ονοματα f³⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,h3/5,i} A,CP,RP,HF,OC[NU] | ονομα M^{d,e,h2/3} P⁴⁷ X,C,TR

⁷ ην ομοιον f³⁵ M^{a,f,g,h,i} XA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | ~ 21 M^{b,d} | 2 M^e P⁴⁷

⁸ αρκτου f³⁵ M^{d1/3,e1/4,gpt,hpt,i1/3} CP,TR | αρκου M^{a,b,d2/3,e,f,gpt,hpt,i2/3} P⁴⁷ XA,C,RP,HF,OC,NU

⁹ και *rell* | 1 ειδον TR

¹⁰ εκ *rell* | --- M^e TR

¹¹ ωσει f³⁵ M^{a,b,f,g,i2/3} CP,RP,HF | ως M^{d,e,h,i1/3} P⁴⁷ XA,C,OC,NU,TR

¹² εθαυμασεν f³⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,h,i} X,CP,RP,HF,OC | εθαυμασθη εν M^{d2/3,e} TR | εθαυμασθη M^{d1/3} P⁴⁷ A,NU | εθαυμαστωθη C

¹³ τω δρακοντι *rell* | τον δρακοντα X,TR

¹⁴ τω δεδωκοτι f³⁵ M^{a,e1/4,f,g,i} CP,RP,HF,OC | οτι εδωκεν M^{b,d,ept,h} P⁴⁷ XA,C,NU | ος εδωκεν M^{e1/4} TR

¹⁵ την *rell* | --- TR

¹⁶ και προσεκυνησαν τω θηριω *rell* | 12 το θηριον M^d A,TR | --- M^{ept} | --- P⁴⁷ omits a further four words

¹⁷ και f³⁵ M^{a1/3,b,d,e,h,ipt} P⁴⁷ XA,C,CP,RP,NU | --- M^{a,f,g,ipt} HF,OC,TR

¹⁸ δυνατος f³⁵ M^{a,f,g,i} CP,RP,HF | δυναται M^{a1/3,b,d,e,h} P⁴⁷ XA,C,OC,NU,TR

¹⁹ βλασφημιαν f³⁵ M^{a,e2/3,f,gpt,i1/4} CP,RP,HF,OC | βλασφημα M^{b,d,e1/3,h2/3,i1/4} A | βλασφημιας M^{a1/3,e1/3,h1/3,ipt} P⁴⁷ X,C,NU,TR | βλασφημιαι M^{g1/3,h1/3}

²⁰ εξουσια πολεμον ποιησαι f³⁵ M^{a,b,ept,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC | 13 M^{d,ept,h,i1/3} P⁴⁷ A,C,NU,TR | 3 ο θελει X

²¹ τεσσαρακοντα δυο *rell* | τεσσερακοντα 2 X,C | 1 και 2 M^{gpt} (A)[NU] | μβ' M^{d,e1/3,h1/4} P⁴⁷

²² το *rell* | --- M^{a1/3,ipt}

²³ εις βλασφημιαν *rell* | 1 βλασφημιας M^b XA,C,NU | βλασφημησαι P⁴⁷

²⁴ τους f³⁵ M^{a,b,f,g,hpt,ipt} XA,C,RP,HF,OC,NU | και 1 M^{a1/3,d,e,hpt,ipt} CP,TR | --- P⁴⁷

²⁵ ποιησαι πολεμον f³⁵ M^{a,d,e1/3,f,g,h,i} X,CP,RP,HF,NU | ~ 21 M^b OC,TR | --- M^e P⁴⁷ A,C (These MSS omit the whole first compound clause.)

²⁶ φυλην f³⁵ M^{e2/3} P⁴⁷,CP,TR | 1 και λαον M^{a,b,d,e1/3,f,g,h,i} XA(C)RP,HF,OC,NU

²⁷ αυτω f³⁵ M^{a1/3,d1/3,e,gpt,h2/3,i2/3} X,CP,RP,TR | αυτον M^{a,b,d,f,gpt,h2/3,i1/3} P⁴⁷ A,C,HF,OC,NU

κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ¹ γέγραπται τὸ ὄνομα² ἐν τῷ Βιβλίῳ³ τῆς Ζωῆς τοῦ Ἄρνιου, τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

9 Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. **10** Εἴ τις ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει·⁴ εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ,⁵ δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ⁶ ἀποκτανθῆναι. Ὡδέ ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

A beast from the land

11 Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχεν κέρατα δύο⁷ ὅμοια ἀρνίῳ καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. **12** Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου Θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἐποίει⁸ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας⁹ ἵνα προσκυνήσωσιν¹⁰ τὸ Θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἔθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. **13** Καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ ἵνα¹¹ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνει¹² ἐπὶ¹³ τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. **14** Καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμούς,¹⁴ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ Θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ εἶχεν¹⁵ τὴν πληγὴν¹⁶ τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησεν.¹⁷ **15** Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι¹⁸ τῇ εἰκόνι τοῦ Θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ Θηρίου, καὶ ποιήσῃ¹⁹ ὅσοι²⁰ ἐὰν²¹ μὴ προσκυνήσωσιν τῇ εἰκόνι²² τοῦ Θηρίου ἵνα²³ ἀποκτανθῶσιν. **16** Καὶ ποιεῖ πάντας—τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευ-θέρους καὶ τοὺς δούλους—ἵνα δῶσιν²⁴ αὐτοῖς χαράγματα²⁵ ἐπὶ τῆς²⁶ χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων²⁷ αὐτῶν, **17** καὶ ἵνα μὴ τις δύνηται²⁸ ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων

¹ ων ου *rell* | 1 ουτε **M**^{a2/3,g1/4} | ου ου C,NU | 1 **Ⲱ** | ουαι A
² το ονομα **f**³⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,i} CP,RP,HF,OC | 12 αυτου **M**^{h2/5} A,C,NU | τα ονοματα **M**^{d,ept,i1/4} TR | τα ονοματα αυτων **M**^{h2/5} **Ⲣ**⁴⁷**Ⲱ**
³ τω βιβλιω **Ⲣ**¹¹⁵ *rell* | 2 C | βιβλω **Ⲱ**[+11 assorted mss] | τη βιβλω **M**^{e1/3} **Ⲣ**^{47v},TR
⁴ εχει αιχμαλωσιαν υπαγει **f**³⁵ **M**^{a,e1/3,f,gpt,i} CP,RP,HF | εις 23 **M**^{d,ept,h} **Ⲱ**C | 2 συναγει **M**^{e1/3} | 2 συναγει εις 23 TR | εις 2 εις 23 A,NU | εις 2 απαγει εις 23 **M**^b OC | αιχμαλωτιζει εις 23 **M**^{ept} | 5 other readings (Render, “if anyone has captivity, he goes away”—anyone who has been appointed to captivity will certainly be taken away; being less than transparent the Text gave rise to evasive action.)
⁵ αποκτενει (-εινει **M**^{d2/3} **Ⲱ**; -εννει **M**^{bpt,h1/4} OC) **f**³⁵ **M**^{a1/3,b,d,e,g,h,ipt} (**Ⲱ**)C,CP,RP(OC)TR | --- **M**^{a,f,ipt} HF | αποκτανθηαι A,NU (OC is in small print.)
⁶ εν μαχαιρα **f**³⁵ **M**^{b,d,e,g,h} (**Ⲱ**A,C)CP,RP,OC(NU)TR | --- **M**^{a,fi} HF
⁷ δυο **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,g,h,i2/7} (**Ⲣ**⁴⁷)**Ⲱ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- **M**^{a,fi} (OC is in small print.)
⁸ εποιει **f**³⁵ **M**^{a,e1/3,f,g1/4,h1/3,ipt} CP,RP,HF | ποιει **M**^{d,e,g,h,ipt} **Ⲣ**⁴⁷**Ⲱ**A,C,OC,NU,TR | ποιησει **M**^b
⁹ εν αυτη κατοικουντας *rell* | ~ 312 C,TR
¹⁰ ινα προσκυνησωσιν *rell* | 1 προσκυνησουσιν **Ⲣ**⁴⁷A,C,NU | προσκυνιν **Ⲱ**
¹¹ και πυρ ινα **f**³⁵ **M**^{a,f,g,i} CP,RP,HF,OC | ~ 312 ποιη **M**^{ept,h} **Ⲱ**A(C)NU,TR | ~ 312 ποιει **M**^{ept} | ~ 312 ποιηση **M**^b **Ⲣ**⁴⁷ | ~ 3 εν πλανη ποιη 2 **M**^d
¹² εκ του ουρανου καταβαινη **f**³⁵ **M**^{a,f,(g),i} CP,RP,HF,OC | 123 καταβηναι **M**^b **Ⲣ**⁴⁷ | 123 καταβαινειν **M**^{d,hpt} A(C)NU | ~ καταβαινειν 123 **M**^{e,hpt} **Ⲱ**,TR
¹³ επι **f**³⁵ **M**^{a,f,g,i} **Ⲣ**⁴⁷,CP,RP,HF | εις **M**^{b,d,e,h} **Ⲱ**A,C,OC,NU,TR
¹⁴ τους εμους **f**³⁵ **M**^{a,f,ipt} CP,RP,HF | --- **M**^{b,d,e,g,h,ipt} **Ⲣ**⁴⁷**Ⲱ**A,C,OC,NU,TR
¹⁵ ο ειχεν **f**³⁵ **M**^{a,e1/3,f,h1/3,i} CP,RP,HF | ω 2 **M**^g | 1 εχει **M**^{ept,hpt} **Ⲱ**,TR | ος εχει **M**^{b,d,e1/4} **Ⲣ**⁴⁷A,C,NU | ος 2 OC
¹⁶ την πληγην **f**³⁵ **M**^{b,d,e,g,h,i1/3} **Ⲣ**⁴⁷A,C,CP,RP,OC,NU,TR | 2 **M**^{a,f,i2/3} HF | πληγης **Ⲱ**
¹⁷ της μαχαιρας και εξησεν **f**³⁵ **M**^{b,d,e,h,i1/3} CP,OC,TR | 1 μαχαιρης 34 (**Ⲣ**⁴⁷)**Ⲱ**A,C,NU | ~ 34 απο 12 **M**^{a,f,gpt,i2/3} RP,HF | ~ 34 απο της πληγης 12 **M**^{ept}
¹⁸ πνευμα δουναι **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC | ~ 21 **M**^{d,e,h,i1/3} **Ⲱ**A,NU,TR | 1 C
¹⁹ ποιηση *rell* | ποιησει **M**^{bpt,dpt,e1/3,g} **Ⲱ** | C omits whole sentence
²⁰ οσοι *rell* | ινα 1 A[NU]
²¹ εαν **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h1/3,i} A,RP,HF,OC,NU | αν **M**^{d,e,hpt} **Ⲱ**,TR | --- **M**^{h1/3} CP
²² τη εικονι *rell* | την εικονα **M**^{ept} A,TR
²³ ινα **f**³⁵ **M**^{ept} CP,OC,TR | --- **M**^{a,b,d,ept,f,g,h,i} **Ⲣ**^{47v}**Ⲱ**A,C,RP,HF,NU (OC is in small print.)
²⁴ δωσιν **f**³⁵ **M**^{b,d2/7,ept,hpt,i1/4} **Ⲱ**A,C,CP,NU | δωσωσιν **M**^{a2/3,d3/5,f2/3,g,ipt} RP,HF | δωσουσιν **M**^{a1/3,e1/6,f1/3,i1/3} OC | δωση **M**^{e1/3,hpt} TR
²⁵ χαραγματα **f**³⁵ **M**^{a,f,g,ipt} **Ⲣ**⁴⁷,CP,RP,HF | χαραγμα **M**^{b,d,e,h,ipt} **Ⲱ**A,C,OC,NU,TR
²⁶ της **f**³⁵ **M**^{a1/3,b,d,e,g,h,i3/5} **Ⲣ**⁴⁷**Ⲱ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- **M**^{a2/3,f,i2/3}
²⁷ των μετωπων **f**³⁵ **M**^{a1/3,b1/4,d,e} **Ⲣ**⁴⁷(CP)OC,TR | το μετωπον **M**^{a2/3,b,f,g,h,i} **Ⲱ**A,RP,HF,NU | του μετωπου C
²⁸ δυνηται **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,d1/3,e1/3,h2/3,i1/3} **Ⲣ**⁴⁷**Ⲱ**A,C,CP,OC,NU,TR | δυναται **M**^{a3/5,d,e,f,g,h3/5,i3/3} RP,HF

τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ Θηρίου¹ ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. **18** Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων νοῦν² ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ Θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν—καὶ³ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἐστίν⁴ χξς´.⁵

The Lamb and the 144,000

14:1 Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ,⁶ Ἄρνιον ἐστηκὸς⁷ ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ’ αὐτοῦ⁸ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες⁹ χιλιάδες, ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ¹⁰ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. **2** Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα ὡς¹¹ κιθαρωδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. **3** Καὶ ἄδουσιν¹² ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς¹³ ἐδύνατο¹⁴ μαθεῖν τὴν ᾠδὴν εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. **4** Οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. Οὗτοί εἰσιν¹⁵ οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἄρνιῳ ὅπου ἂν¹⁶ ὑπάγη. Οὗτοι ὑπὸ Ἰησοῦ¹⁷ ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἄρνιῳ. **5** Καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὐρέθη ψεῦδος,^{18,19} ἄμωμοι γάρ²⁰ εἰσιν.²¹

Three angels

6 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον²² πετόμενον²³ ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσασθαι²⁴ τοὺς καθημένους²⁵ ἐπὶ τῆς γῆς—καὶ ἐπὶ²⁶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν

¹ το ονομα του θηριου *rell* | η 1234 **Ϝ**⁴⁷,CP,TR | του ονοματος 34 **M**^{e1/3} C | ~ 34 η 12 αυτου **M**^{h1/3} **Ⲛ**
² νουν *rell* | τον 1 **M**^{ep1} TR | ουν **Ϝ**⁴⁷ | ους **M**^{gpt} **Ⲛ**
³ και **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,h,i,pt} A,C,CP,RP,OC,NU,TR | --- **M**^{a,b,e1/4,f,g,i,pt} (**Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**)HF
⁴ εστιν **f**³⁵ **M**^{d,e2/3,h,i1/3} **Ϝ**⁴⁷C,CP,RP | --- **M**^{a,b,e1/3,f,g,i2/3} **Ⲛ**A,HF,OC,NU,TR
⁵ χξς´ *rell* | εξακοσια εξηκοντα εξ **M**^{a1/3,e1/4,g,h1/3} RP | εξακοσιοι εξηκοντα εξ (**Ⲛ**)A,CP,NU | χξ και ς **M**^{e1/4} | εξακοσια δεκα εξ C | χις **Ϝ**¹¹⁵ (I have argued elsewhere that the economic factor that dictated abbreviated forms for numbers and frequent nouns would not have been present when the Autographs were being penned, but since this particular number has to fit on hands and foreheads—of course a chip under the skin [that some are already receiving] will hold any amount of information—and the middle letter does resemble a snake. Actually, both **Ϝ**⁴⁷ and **Ϝ**¹¹⁵ have the three letters, and the third letter in both is a clear *sigma*, not a *stigma*. However, since *sigma* = 200, it is impossible in this position, so we may assume that a *stigma* was intended, unless the copyist simply did not know Greek.)
⁶ ιδου **f**³⁵ **M**^{b,d2/3,e} **Ϝ**⁴⁷,CP,TR | 1 το **M**^{a,d1/3,f,g,h,i} **Ⲛ**A,C,RP,HF,OC,NU
⁷ εστηκος **f**³⁵ **M**^{a,e1/4,f,gpt,i2/3} CP,RP,HF,OC,TR | εστηκος **M**^{gpt,i1/3} | εστος **M**^{dpt} **Ⲛ**A,C,NU | εστος **M**^{b,dpt,e,h} **Ϝ**⁴⁷
⁸ αυτου **f**³⁵ **M**^{d,e,h} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**A,C,CP,OC,NU,TR | 1 αριθμος **M**^{a,b,e1/3,f,g,i} RP,HF
⁹ εκατον τεσσαρακοντα τεσσαρες **M**^{a1/3,b,c1/3,d1/3,ept,g,h2/3,i1/3} CP,RP,OC,TR | 1 τεσσερακοντα 3 **Ⲛ**A,C,NU | ρμδ´ **f**³⁵ **M**^{a2/3,d2/3,ept,f,h1/3,i2/3} **Ϝ**⁴⁷HF (A similar statement obtains in verse 3 below.)
¹⁰ το ονομα αυτου και *rell* | --- TR
¹¹ η φωνη ην ηκουσα ως **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,h,i2/3} **Ⲛ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU | φωνην 4 **M**^{d1/3,e,i1/3} **Ϝ**⁴⁷,TR | φωνην 45 **M**^{d2/3}
¹² αδουσιν **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,h2/3,i} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**,CP,RP,HF,OC | 1 ως **M**^{d,e2/3,h1/3} A,C[NU]TR
¹³ ουδεις *rell* | ουδε εις **M**^{a2/3,f1/3,i1/3} | ουδις C
¹⁴ εδυνατο **f**³⁵ **M**^{a2/3,f,g,h2/3,i2/3} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU | ηδυνατο **M**^{a1/3,b,d,e,h3/5,i1/3} TR
¹⁵ εισιν **f**³⁵ **M**^{a,b,d1/3,e1/3,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR | --- **M**^{d2/3,e2/3,h} **Ⲛ**A,C,NU
¹⁶ αν **f**³⁵ **M**^{a1/3,b,d,e,h,i1/3} **Ⲛ**A,C,CP,RP,OC,NU,TR | εαν **M**^{a,f,g,i2/3} HF
¹⁷ υπο ιησου **f**³⁵ **M**^{a,f,g,i} CP,RP,HF | --- **M**^{b,d,e,h} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**A,C,OC,NU,TR
¹⁸ εν τω στοματι αυτων ουχ ευρεθη ψευδος **f**³⁵ **M**^{d,e,gpt,h,i1/3} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**A,C,CP(TR)NU | ~ 5612347 **M**^{a,b,f,gpt,i2/3} RP,HF | ~ 5671234 OC
¹⁹ ψευδος *rell* | δολος **M**^{e1/3} TR
²⁰ γαρ *rell* | --- **M**^{e1/3} A,C,NU
²¹ εισιν *rell* | 1 ενωπιον του θρονου του θεου TR
²² αλλον αγγελον **f**³⁵ **M**^{b1/4,d2/3,h3/5} A,C,CP,OC,NU,TR | ~ 21 **M**^b | 2 **M**^{a,d1/3,e,f,g,h2/3,i} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**,RP,HF
²³ πετομενον *rell* | πετωμενον TR | πεταμενον **Ⲛ**
²⁴ ευαγγελισασθαι **f**³⁵ **M**^{b,d,h2/3} **Ϝ**⁴⁷(**Ⲛ**)CP | ευαγγελισαι **M**^{a,e,f,g,h3/5,i} A,C,RP,HF,OC,NU,TR
²⁵ τους καθημενους **f**³⁵ **M**^{a,e1/3,f,g,h2/3,i} CP,RP,HF | επι 12 **M**^{b,h3/5} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**C,OC,NU | 1 κατοικουντας **M**^{d,e1/3} TR | επι 1 κατοικουντας A | κατοικουντας **Ϝ**¹¹⁵ | 121 κατοικουντας **M**^{e3/5} [Now there is a proper conflation!]
²⁶ επι **f**³⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,h,i} **Ϝ**⁴⁷**Ⲛ**A,C,CP,RP,HF,OC,NU | --- **M**^{d,ept} TR

καὶ λαόν—7 λέγων¹ ἐν φωνῇ μεγάλῃ, «Φοβήθητε τὸν Θεόν² καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι³ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν⁴ θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων.»

8 Καὶ ἄλλος ἄγγελος, δευτέρος,⁵ ἠκολούθησεν λέγων· «Ἐπεσεν, ἔπεσεν,⁶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη,⁷ ἐκ⁸ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς⁹ πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη.»¹⁰

9 Καὶ ἄλλος ἄγγελος, τρίτος,¹¹ ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· «Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ Θηρίον¹² καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει¹³ χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, 10 καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων¹⁴ καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου.» 11 Καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰῶνων ἀναβαίνει¹⁵ καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτός, οἱ προσκυνοῦντες τὸ Θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

12 Ὡδε ἡ¹⁶ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε¹⁷ οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ.¹⁸ 13 Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης μοι,¹⁹ «Γράψον· «Μακάριοι οἱ νεκροί, οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι» (λέγει «Ναί»²⁰ τὸ Πνεῦμα), «ἵνα ἀναπαύσωνται²¹ ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ²² ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.» »

The earth is harvested

14 Καὶ εἶδον καὶ ἰδοῦ, νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος²³ υἱῷ²⁴ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. 15 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ²⁵ κρᾶζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ²⁶ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης,

¹ λέγων *rell* | λεγοντα \mathfrak{P}^{47} [+14 mss]TR | λεγον [4 mss] | --- \aleph
² θεον \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{d,e,h}$ \mathfrak{P}^{47} \aleph A,C,CP,NU,TR | κυριον $\mathbf{M}^{a,b,f,g,i}$ RP,HF,OC
³ τω ποιησαντι \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{b,e,h}$ \mathfrak{P}^{47} \aleph A,C,CP,OC,NU,TR | αυτω 12 \mathbf{M}^g | αυτον τον ποιησαντα $\mathbf{M}^{a,d,f,i}$ RP,HF
⁴ την *rell* | --- $\mathbf{M}^{e1/3,h1/3}$ A,C,NU,TR
⁵ αγγελος δευτερος \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{d,e3/5,h1/3,i2/5}$ (C)CP,NU | ~ 21 $\mathbf{M}^{a,b,e2/7,f,g,h1/3,i3/5}$ A,RP,HF,OC | 1 TR | 2 (β' \mathfrak{P}^{47}) $\mathbf{M}^{h1/3}$ \aleph
⁶ επεσεν επεσεν \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a1/5,d,e,hpt,i1/4}$ \mathfrak{P}^{47} A,CP,OC,NU,TR | επεσεν $\mathbf{M}^{a,b,d1/5,e1/4,f,g,hpt,i}$ C,RP,HF (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)
⁷ βαβυλων η μεγαλη *rell* | ~ 231 $\mathbf{M}^{e1/3}$ | 12 πολις 23 TR
⁸ εκ \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a,d,e2/5,f,g,h1/3,i2/3}$ \mathfrak{P}^{47} CP,RP,HF | η 1 $\mathbf{M}^{a1/6,b,h}$ A,C,OC,NU | οτι 1 $\mathbf{M}^{e3/5,i1/4}$ TR
⁹ αυτης \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{apt,b,d2/7,e,fpt,g1/3,h1/3}$ \mathfrak{P}^{47} \aleph A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | ταυτης $\mathbf{M}^{apt,fpt,g2/5,i1/3}$ | 1 ης \mathbf{M}^d
¹⁰ παντα τα εθνη *rell* | ~ 231 $\mathbf{M}^{d2/3}$ | 13 OC,TR
¹¹ αλλος αγγελος τριτος *rell* | ~ 132 $\mathbf{M}^{e1/4}$ | ~ 32 TR
¹² προσκυνει το θηριον (\aleph) *rell* | ~ 231 \mathbf{M}^{ept} TR | 1 τω θηριω C | 12 θυσιαστηριον A
¹³ λαμβανει \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a,d1/5,e,f,g,h,i}$ \mathfrak{P}^{47} \aleph A,C,CP,RP,HF,NU,TR | 1 το $\mathbf{M}^{b,d,h1/4,i1/5}$ OC
¹⁴ των αγιων αγγελων *rell* | ~ 32 $\mathbf{M}^{e2/3,h}$ \aleph C,NU | 13 A
¹⁵ εις αιωνας αιωνων αναβαινει \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a,b,e1/5,fpt,h3/5(i2/5),i}$ \mathfrak{P}^{47} (\aleph)A,CP,RP,HF,OC,NU | ~ 4123 \mathbf{M}^{ept} TR | 1 αιωνα 34 $\mathbf{M}^{a1/2,e1/4,fpt,g1/3}$ | 1 αιωνα αιωνος 4 $\mathbf{M}^{d,e1/3}$ C | 1 αιωνα αιωνων αναβαινων $\mathbf{M}^{e1/3}$
¹⁶ η *rell* | --- $\mathbf{M}^{f1/3,g1/4}$ CP,TR
¹⁷ ωδε \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{d,e,g}$ CP,TR | --- $\mathbf{M}^{a,b,f,h,i}$ \mathfrak{P}^{47} (\aleph)A,C,RP,HF,OC,NU
¹⁸ του ιησου \mathbf{f}^{35} CP | 2 $\mathbf{M}^{a,b,e,f,g,h,i}$ \mathfrak{P}^{47} \aleph A,C,RP,HF,OC,NU,TR | 2 χριστου \mathbf{M}^d (του receives votes from four other groups, but they add up to only 12 MSS; it preserves the symmetry in the verse—each genitive noun is preceded by an article.)
¹⁹ μοι \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{d,e,h3/5,i1/3}$ CP,TR | --- $\mathbf{M}^{a,b,f,g,h2/3,i2/3}$ \mathfrak{P}^{47} (\aleph)A(C)RP,HF,OC,NU
²⁰ λεγει ναι \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a,f,ipt}$ CP,RP,HF | ~ 21 $\mathbf{M}^{b,d,e,g1/3,h,ipt}$ A,C,OC,NU,TR | 1 \mathbf{M}^{ept} \mathfrak{P}^{47} \aleph
²¹ αναπαυσονται \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a,b,d,ept,f,h,ipt}$ CP,RP,HF,OC,TR | αναπαυσονται $\mathbf{M}^{b1/5,d2/7,ept,g,ipt}$ C | αναπαησονται \mathfrak{P}^{47} \aleph A,NU,[no cursives]
²² δε *rell* | γαρ \mathfrak{P}^{47} \aleph A,C,NU
²³ καθημενος ομοιος \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{d1/5,e2/3,g,ipt}$ CP,OC,TR | καθημενον ομοιον \mathbf{f}^{35pt} $\mathbf{M}^{a,b,d2/3,f,h,ipt}$ \aleph A,C,RP,HF,NU | καθημενος ομοιον \mathfrak{P}^{47} (There are some seven further variants, which is why the numbers don't all add up; \mathfrak{P}^{47} would appear to have a rather early conflation; I take it that the grammar calls for the nominative.)
²⁴ υιο \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a1/3,b,dpt,e2/3,f2/3,g,h,ipt}$ \mathfrak{P}^{47} C,CP,RP,OC,TR | υιον $\mathbf{M}^{a2/3,dpt,f1/3,ipt}$ \aleph A,HF,NU | υιος $\mathbf{M}^{e1/3}$
²⁵ ναου \mathbf{f}^{35} $\mathbf{M}^{a,b,f,h2/3,ipt}$ A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | ουρανου $\mathbf{M}^{d,e,g,ipt}$ | 1 αυτου $\mathbf{M}^{h1/3}$ \aleph
²⁶ εν φωνη μεγαλη *rell* | ~ 132 TR | 23 \mathfrak{P}^{47}

«Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθεν¹ ἡ ὥρα τοῦ² θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς.» **16** Καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην³ τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

17 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ (τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ), ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. **18** Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν⁴ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου (ἔχων⁵ ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός), καὶ ἐφώνησεν κραυγῆ⁶ μεγάλη τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ λέγων, «Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς, ὅτι ἦκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς.»⁷ **19** Καὶ ἔβαλεν⁸ ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐτρύγησεν τὴν ἀμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸν μέγαν.⁹ **20** Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἐξωθεν¹⁰ τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων, ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.¹¹

Here come the bowls!

15:1 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, μέγα καὶ θαυμαστόν· ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πλεγάς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ.

The song of the victors

2 Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑελίνην¹² μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ Θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνο¹³ αὐτοῦ καὶ¹⁴ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑελί-νην,¹⁵ ἔχοντας κιθάρας¹⁶ τοῦ Θεοῦ. **3** Καὶ ᾄδουσιν τὴν ᾠδὴν Μωϋσέος,¹⁷ τοῦ¹⁸ δούλου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ Ἀρνίου, λέγοντες· «Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ Παντοκρά-τωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ Βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν.¹⁹ **4** Τίς οὐ μὴ φοβηθῆ σε,²⁰ Κύριε, καὶ δοξάσῃ²¹ τὸ ὄνομά σου; Ὅτι μόνος ἅγιος εἶ.²² ὅτι πάντα τὰ ἔθνη²³ ἤξουσιν καὶ προσκυνή-σουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.»

¹ ἦλθεν **F**³⁵ **M**^{a,b,d2/3,e2/3,f,g,h,i} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU** | 1 σου **M**^{d1/3,e3/5} | 1 σοι **M**^g **TR**
² του **f**³⁵ **M**^{a1/3,e1/3,h,i2/3} **NA,CP,OC,TR** | --- **M**^{a2/3,b,d,e2/3,f,g,i2/3} **A,C,RP,HF,NU** (OC is in small print.)
³ την νεφελην **rell** | τη νεφελη **M**^{a,g1/4} | της νεφελης **M**^{hpt,i1/3} **NA,NU**
⁴ εξηλθεν **rell** [NU] | --- **Φ**^{47v}, **A**
⁵ εχων **rell** | ο 1 **A,C**[NU]
⁶ κραυγη **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,f1/4,i1/3} (**Φ**⁴⁷) **C,CP,RP,OC,TR** | εν 1 **M**^{apt,b,e1/3,f,g,i2/3} **HF** | φωνη **M**^h **NA,NU**
⁷ ηκμασαν αι σταφυλαι αυτης **f**³⁵ **M**^{d,e,h,ipt} **Φ**⁴⁷ **NA(C),CP,RP,NU,TR** | ηκμασεν η σταφυλη της γης **M**^{a,b,f,ipt} **HF,OC** | 123 της γης **M**^g
⁸ εβαλεν **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,g2/3,h,ipt} **Φ**⁴⁷ **NA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | εξεβαλεν **M**^{a,b,f,g1/3,ipt} **HF**
⁹ του θυμου του Θεου τον μεγαν **f**³⁵ **M**^{a,e3/5,f,h1/3,i2/3} (**A**) **C,CP,RP,HF,NU** | 1234 την μεγαλην **M**^{c1/3,d,e2/3,g,h2/3} **NA,OC,TR** | ~ 561234 **M**^b | 1234 του μεγαλου **M**^{1/4} **Φ**⁴⁷ (Is 'the great' modifying 'wrath' or 'wine-press'?)
¹⁰ εξωθεν **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h3/5,ipt} **Φ**⁴⁷ **A,C,CP,RP,HF,NU** | εξω **M**^{d,e,g1/4,h2/5,ipt} **NA,OC,TR**
¹¹ χιλων εξακοσιων **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,d1/3,ept,g,h2/3,i} (**Φ**⁴⁷) **A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | αχ' **M**^{a3/5,ept,f,h1/3} | αχς' **M**^d | 1 διακοσιων **NA**
¹² υελινην **f**³⁵ **M**^{a1/3,b1/4,d1/3,ept,f1/4,hpt,i1/4} **Φ**⁴⁷, **CP** | υαλινην **M**^{a2/3,b,d,ept,f,g,hpt,i} **NA,C,RP,HF,OC,NU,TR** (Hellenistic or Attic, which?)
¹³ του θηριου και εκ της εικονος **f**³⁵ **M**^{b,d,e,h2/5,ipt} **A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | 12356 **M**^{g,h2/7} **Φ**^{47v} **NA** | ~ 563412 **M**^{a,f,h2/7,ipt}
¹⁴ και **f**³⁵ **M**^{a,f,gpt(pt),h,ipt} **Φ**^{47v} **A,C,CP,RP,HF,OC,NU** | 1 εκ του χαραγματος αυτου 1 **M**^{a1/3,b,d,e,f1/3,ipt} | 1 εκ του χαραγματος αυτου **TR**
¹⁵ υελινην **f**³⁵ **M**^{a1/3,b1/4,d1/3,ept,f1/3,g2/3,hpt,i1/4} **Φ**^{47v}, **CP** | υαλινην **M**^{a2/3,b,d,ept,f,g1/3,hpt,i} **NA,C,RP,HF,OC,NU,TR**
¹⁶ κιθαρας **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,f1/4,h,ipt} **Φ**⁴⁷ **NA,C,CP,RP,NU,TR** | τας 1 **M**^{a2/3,b,f,g,h1/4,ipt} **HF,OC** (OC is in small print.)
¹⁷ μουσεος **f**³⁵ **M**^{a1/3,d1/3,f1/4,h1/4} **CP** | μουσεως **M**^{apt,b,e2/3,f,g,hpt,i} **NA,RP,HF,OC,NU** | μουσεως **M**^{d2/3,e1/4} **Φ**⁴⁷, **TR**
¹⁸ του **rell** | --- **M**^{a1/3,b,g,i1/4} **TR**
¹⁹ εθνων **f**³⁵ **M**^{a,b,d,e,f,g,hpt,i} **A,C,CP,RP,HF,OC,NU** | αιωνων **M**^{hpt} **Φ**⁴⁷ **NA(C)** | αγιων **TR** (Some modern versions follow the middle reading, an alteration dating to the 2nd century—'king of the nations' would definitely not be politically correct in the Roman empire in those early centuries.)
²⁰ ου μη φοβηθη σε **f**³⁵ **M**^{a,b,d1/3,e1/3,f,g,i} **CP,RP,HF,TR** | 123 **M**^{d,e,h1/3,i1/3} **A,C,OC,NU** | ~ 4123 **M**^{h2/5} **Φ**⁴⁷ | ~ 413 **M**^{h1/3} **NA**
²¹ δοξαση **f**³⁵ **M**^{apt,b1/3,d2/7,ept,g1/3,h2/3,i1/3} **NA,CP,RP,HF,OC,TR** | δοξασει **M**^{apt,b1/3,d,ept,f,g2/3,h1/3,i2/3} (**Φ**⁴⁷) **A,C,NU**
²² αγιος ει **f**³⁵ **M**^{h1/4,i1/3} **CP** | 1 **M**^{a,b,e(1/4)f,g,ipt} **RP,HF** | 2 **Φ**⁴⁷ | οσιος **M**^{d,e,h} **NA,C,OC,NU,TR** (αγιος ει has slight support from four other families as well; the verb, before or after the adjective, is supported by **f**³⁵ **M**^{a1/3,e1/3,hpt,ipt} **Φ**⁴⁷; being the song of Moses and the Lamb, both Jews, we should presumably expect the fuller form.)
²³ παντα τα εθνη **f**³⁵ **M**^{a1/3,d,e,f1/3,h,i1/4} **Φ**⁴⁷ **NA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | παντες **M**^{a,b,f,g,i} **HF**

The angels are commissioned

5 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ¹ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. 6 Καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι, οἱ² ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,³ οἱ ἦσαν⁴ ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρὸν⁵ καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσαῖς. 7 Καὶ ἐν ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκεν τοῖς ἑπτὰ ἄγγελοις ἑπτὰ φιάλας χρυσαῖς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 8 Καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς⁶ καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο⁷ εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν⁸ ἄγγέλων. 16:1 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης⁹ ἐκ τοῦ ναοῦ¹⁰ λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἄγγελοις, «Υπάγετε,¹¹ ἐκχέετε τὰς¹² φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν.»

The first bowl

2 Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος¹³ καὶ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ¹⁴ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἔλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς¹⁵ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ Θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.¹⁶

The second bowl

3 Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος¹⁷ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα, ὡς νεκροῦ· καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα¹⁸ ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσῃ.¹⁹

The third bowl

4 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος²⁰ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ²¹ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. 5 Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος· «Δίκαιος²² εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ²³ Ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας. 6 Ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς

¹ καὶ *rell* | 1 ἰδου TR

² οἱ *rell* | --- M^{dpt,h1/4} Ϙ⁴⁷ϛ, TR

³ ἐκ του ουρανου f³⁵ CP | 12 ναου M^{a1/2,d,e,g,h} Ϙ⁴⁷ϛA,C,RP,OC,NU,TR | --- M^{a,b,fi} HF (At first glance the context seems to call for ναου; so much so that if ουρανοῦ were original some might have omitted while others made the obvious change—if ναου were original, why would anyone omit or change? On the other hand, there are at least three heavens, 2 Cor. 12:2, and they may have come out of the third, into the second. This is the only mention of the tabernacle of the testimony in Revelation, so the throne of God wasn't there and none of the action related by John up to this point took place there—there have been several references to the temple, with angels coming out of it, but I doubt that temple and tabernacle are to be equated.)

⁴ οἱ ἦσαν f³⁵ M^{a,b,e1/2,f,g,i} CP,RP,HF,OC | --- M^{d,e1/2,h} Ϙ⁴⁷ϛA,C,NU,TR

⁵ λινον καθαρον λαμπρον *rell* | λινουν 23 Ϙ⁴⁷ | ~ καθαρους λινους λαμπρους ϛ | λιθον 23 A,C | 12 καὶ 3 TR

⁶ ναος f³⁵ M^{d,e,g,h,ipt} ϛA,C,CP,RP,NU,TR | 1 ἐκ του M^{a,b,f2/3(i1/2),ipt} Ϙ^{47v},HF,OC

⁷ ἠδυνατο f³⁵ M^{a1/2,b,d,e,g1/2,h3/2,ipt} ϛ,CP,TR | εδυνατο M^{a,e1/2,f,g,h2/2,ipt} A,C,RP,HF,OC,NU (Both spellings are known since classical times and apparently don't affect the sense.)

⁸ των f³⁵ M^{d,e} CP | 1 ἑπτα M^{a,b,e1/4,f,g,h,i} ϛA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁹ φωνης μεγαλης *rell* | ~ 21 M^{a,f2/3,h1/2} A,C,OC,NU

¹⁰ ἐκ του ναου f³⁵ M^{b,d,e,h,i1/2} ϛA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- M^{a,f,g,i2/2}

¹¹ υπαγετε f³⁵ M^{a1/2,d,ept,g,i2/2} CP | 1 καὶ M^{a,b,ept,f,h,i3/2} ϛA,C,RP,HF,OC,NU,TR

¹² τας f³⁵ M^{d,e,i1/2} CP,TR | 1 ἑπτα M^{a,b,e2/7,f,g,h,i} ϛA,C,RP,HF,OC,NU

¹³ πρωτος f³⁵ M^{a,e,f,g,h,i} Ϙ⁴⁷ ϛA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | 1 ἀγγελος M^{b,d}

¹⁴ ἐπι f³⁵ M^{d,e,h1/2,i1/2} ϛ,CP,TR | εἰς M^{a,b,f,g,h,i2/2} Ϙ⁴⁷ A,C,RP,HF,OC,NU

¹⁵ εἰς f³⁵ M^{d,e,i1/2} CP,TR | ἐπι M^{a,b,e1/4,f,g,h,i2/2} Ϙ⁴⁷ ϛA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁶ τους προσκυνουντας τη εικονι αυτου f³⁵ M^{a,b,ept,f,h,i} Ϙ⁴⁷ A,C,CP,RP,HF,OC,NU | 2345 M^{d,g1/2(i2/2)} | ~ 13452 TR | 12 την εικονα 5 M^{e1/2} ϛ | ~ 1 την εικονα 25 M^{e1/4}

¹⁷ ἀγγελος *rell* | --- M^{hpt} A,C,NU

¹⁸ ζωσα f³⁵ M^{d,e,g,h2/2,i1/2} Ϙ⁴⁷ ϛ,CP,RP,OC,TR | ζωης M^{h1/2} (A)C,NU | --- M^{a,b,f,i2/2} HF

¹⁹ απεθανεν εν τη θαλασση *rell* | ~ 2341 M^{d2/2} | απεθανον 234 Ϙ⁴⁷ | 1 ἐπι της θαλασσης ϛ | 1 τα 234 A,C,NU

²⁰ ἀγγελος f³⁵ M^{b,d,e,h1/2,i1/2} CP,TR | --- M^{a,f,g,h2/2,i2/2} Ϙ⁴⁷ ϛA,C,RP,HF,OC,NU

²¹ καὶ f³⁵ M^{d,e1/2,h} ϛA,C,CP,NU | 1 εἰς M^{a,b,d1/2,e2/2,f,g,i} RP,HF,OC,TR

²² δικαιος *rell* | 1 κυριε TR

²³ ο f³⁵ M^{a1/2,d,ept,fpt,h1/4,i1/4} ϛ,CP,RP,OC,NU | καὶ 1 M^{d1/2,e1/4,h1/4,i1/4} TR | καὶ M^{e1/2,h1/4,i1/2} Ϙ⁴⁷ | --- M^{a2/2,b,fpt,g,h1/2} A,C,HF

ἔδωκας¹ πιεῖν. Ἄξιοι² εἰσιν.» **7** Καὶ ἤκουσα³ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος· «Ναί, Κύριε ὁ Θεός, ὁ Παντοκράτωρ, ἀληθινὰ καὶ δίκαια αἱ κρίσεις σου.»

The fourth bowl

8 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος⁴ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρὶ.⁵ **9** Καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι⁶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν⁷ ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. Καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.

The fifth bowl

10 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος⁸ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη· καὶ ἐμασῶντο⁹ τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου. **11** Καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν· καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

The sixth bowl

12 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος¹⁰ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ¹¹ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν¹² Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἐτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν¹³ ἡλίου. **13** Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα,¹⁴ ὡς βάτραχοι.¹⁵ **14** Εἰσὶν γὰρ πνεύματα δαιμόνων¹⁶ ποιοῦντα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται¹⁷ ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς¹⁸ τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν¹⁹ πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης²⁰ τοῦ Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος. **15** («Ἰδού, ἔρχομαι ὡς κλέπτης. Μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.») **16** Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἀρμαγεδῶν.²¹

The seventh bowl

17 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος²² ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς²³ τὸν ἀέρα, καὶ ἐξῆλθεν φωνὴ

¹ αυτοις εδωκας *rell* | ~ 21 **κ** | 1 δεδωκας A,C[NU]

² αξιοι *rell* | 1 γαρ TR | οπερ 1 **κ**

³ ηκουσα *rell* | 1 εκ M^{epi} CP | 1 αλλου εκ TR

⁴ αγγελος **f**³⁵ M^{a1/4,b,d,e,hpt,ipt} **κ**,CP,RP,TR | --- M^{a,f,g,hpt,ipt} **ϕ**⁴⁷A,C,HF,OC,NU

⁵ τους ανθρωπους εν πυρι **f**³⁵ M^{d,e,g1/5,h,i2/5} A,C,CP,NU,TR | 124 **κ** | ~ 3412 M^{a,b,e1/4,f,g,i3/5} RP,HF,OC

⁶ οι ανθρωποι **f**³⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,i2/5} CP,RP,HF,OC | --- M^{d,e,h,i1/3} **κ**A,C,NU,TR

⁷ την **f**³⁵ M^{d1/5,ept,f1/3,h1/3,i1/3} **κ**A,CP,NU | --- M^{a,b,d,ept,f2/3,g,h2/3,i2/3} C,RP,HF,OC,TR

⁸ αγγελος **f**³⁵ M^{b,d,e,h1/3,i1/4} CP,TR | --- M^{a,f,g,h2/3,i} **κ**A,C,RP,HF,OC,NU

⁹ εμασωντο **f**³⁵ M^{apt,dpt,e1/3,fpt,g2/3,h2/3,ipt} **κ**A,C,RP,HF,OC,NU | εμασωντο M^{apt,b,dpt,e2/3,fpt,g1/3,h1/3,ipt} CP,TR

¹⁰ αγγελος **f**³⁵ M^{b,d,e3/5,gpt,h1/3,i1/4} CP,TR | --- M^{a,e2/5,f,gpt,h2/3,i} **ϕ**⁴⁷**κ**A,C,RP,HF,OC,NU

¹¹ την φιαλην αυτου *rell* | ~ 312 M^{a2/3,f,g2/3}

¹² μεγαν **f**³⁵ M^{a,e2/5,f,g,hpt,i} **κ**,CP,RP,HF | 1 τον M^{b,d,e3/5,hpt,i1/4} **ϕ**⁴⁷A,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)

¹³ ανατολων **f**³⁵ M^{a1/5,d,e3/5} A,CP,TR | ανατολης M^{a,b,e2/5,f,g,h,i} **ϕ**⁴⁷**κ**C,RP,HF,OC,NU

¹⁴ τρια ακαθαρτα **f**³⁵ M^{d,e,g,h,i1/5} **ϕ**⁴⁷**κ**A,C,CP,OC,NU,TR | ~ 21 M^{a,b,f,h1/5,i} RP,HF | 2 M^{e1/5}

¹⁵ ως βατραχοι *rell* | ομοια βατραχοις C,TR | ωσει βατραχους **ϕ**⁴⁷ | ειωσει βατραχους **κ** | --- M^{e1/5}

¹⁶ δαιμωνων **f**³⁵ M^{d,e,i1/4} CP,TR | δαιμωνιων M^{a,b,f,g,h,i} **ϕ**⁴⁷**κ**A,RP,HF,OC,NU

¹⁷ α εκπορευεται **f**³⁵ M^{a,b,d1/5,e1/5,f,hpt,ipt} A,CP,RP,HF,OC,NU | 1 εκπορευονται M^{g,i1/4} | εκπορευεσθαι M^{d,e2/5,hpt,i1/5} **ϕ**⁴⁷**κ**,TR

¹⁸ βασιλεις *rell* | 1 της γης M^{e1/5} | 1 της γης και TR

¹⁹ τον *rell* | --- M^e **ϕ**⁴⁷,TR

²⁰ της ημερας εκεινης της μεγαλης *rell* | 1245 **κ**,NU | ~ 452 **ϕ**⁴⁷A

²¹ αρμαγεδων **f**³⁵ M^{a1/5,b,d1/4,e2/5,g,h2/3,ipt} **κ**A,CP,RP,OC,NU | αρμαγεδδων M^{e1/4} TR | μαγεδων M^{a,d3/5,f,ipt} HF | μαγεδδων M^{h1/4}

²² αγγελος **f**³⁵ M^{a1/5,b,d,e,h1/3,i1/4} CP,TR | --- M^{a,f,g,h,i} A,RP,HF,OC,NU

²³ εις **f**³⁵ M^{a1/2,d,e,h1/4,i1/4} CP,TR | επι M^{a,b,f,g,h,i} **κ**A,RP,HF,OC,NU

μεγάλη ἀπό¹ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ θρόνου,² λέγουσα, «Γέγονεν.» **18** Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναί.³ καὶ σεισμός ἐγένετο⁴ μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικούτος σεισμός, οὕτως μέγας. **19** Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον.⁶ Καὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. **20** Καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγεν, καὶ ὄρη οὐχ εὐρέθησαν. **21** Καὶ χάλαζα μεγάλη, ὡς ταλαντιαία, καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς⁷ σφόδρα.

About Babylon

17:1 Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων,⁸ «Δεῦρο, δεῖξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνῆς τῆς μεγάλης τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν,⁹ **2** μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς.»¹⁰

A woman and a beast

3 Καὶ ἀπήνεγκέν με εἰς ἔρημον ἐν¹¹ πνεύματι. Καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον¹² κόκκι-νον γέμον ὀνομάτων¹³ βλασφημίας, ἔχον¹⁴ κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. **4** Καὶ ἡ γυνὴ ἦν¹⁵ περιβε-βλημένη πορφύραν¹⁶ καὶ κόκκινον,¹⁷ κεχρυσωμένη¹⁸ χρυσοῦ¹⁹ καὶ λίθω τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον²⁰ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.²¹ **5** Καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον·

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ΒΑΒΥΛΩΝ Ἡ ΜΕΓΑΛΗ, Ἡ ΜΗΤΗΡ ΤΩΝ ΠΟΡΝΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΔΕΛΥΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΗΣ.

6 Καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ²² τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων, καὶ²³ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. Καὶ ἐθάύμασα, ἰδὼν αὐτὴν, θαῦμα μέγα.

¹ ἀπο *rell* | ἐκ **M**^{e,hipt} **NA,OC,NU**
² του ναου του ουρανου απο του θρονου **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/3,f,g,ipt} **CP,RP,HF,OC,TR** | 34567 **M**^{d,e2/3,ipt} | 12567 **M**^h **ϕ**^{47v} **A,0163v(NU)** | 123 θεου **κ** | 676 θεου **M**^{a1/2}
³ αστραπαι και βρονται και φωναί **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h1/4,i2/3} **ϕ**⁴⁷ **CP,RP,HF** | 123 **M**^{ept} | ~ 14523 **M**^{d,hi1/3} **A,0163,OC,NU** | ~ 52341 **M**^{e1/3} **TR** | ~ 3214523 **κ**
⁴ εγενετο **f**³⁵ **M**^{d,e,h,i1/4} **ϕ**⁴⁷ **NA,CP,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,b,f,g,i} **RP,HF**
⁵ οι ανθρωποι εγενοντο **f**³⁵ **M**^{a,b,e3/5,f,g,i} **CP,RP,HF,OC,TR** | 23 **M**^{d,e2/3,h2/3,i1/4} **κ** | ανθρωπος εγενετο **A,NU** | εγενετο ανθρωπος **M**^{h1/3} | ανθρωπος 3 **ϕ**^{47v}
⁶ επεσον **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,d1/3,e2/3,f,h,i} **CP,RP,HF,TR** | επεσαν **M**^{a1/3,d2/3,e1/3,g,h1/4} **ϕ**⁴⁷ **A,OC,NU** | επεσεν **κ**
⁷ αυτης **f**³⁵ **M**^{apt,bpt,c,g1/3,h,i2/3} **ϕ**^{47v} **NA,C,CP,RP,NU,TR** | αυτη **M**^{apt,bpt,d,e1/4,f,g2/3,h1/4,i1/3} **HF,OC**
⁸ λεγων **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,h,i} **ϕ**⁴⁷ **NA,CP,RP,HF,OC,NU** | 1 μοι **M**^{d,e} **TR**
⁹ των υδατων των πολλων **f**³⁵ **M**^{a,f,g,i} **CP,RP,HF,TR** | 234 **ϕ**^{47v} | 24 **M**^{b,d,e,h} **NA,OC,NU**
¹⁰ οι κατοικουντες την γην εκ του οινου της πορνειας αυτης (**κ**) *rell* | ~ 56789101234 **M**^{e1/3} **TR**
¹¹ εν **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i} **NA,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | τω **M**^{e1/4} | --- **M**^a
¹² θηριον **f**³⁵ **M**^{a1/4,bpt,d,e,f,g,h,i} **NA,CP,RP,NU,TR** | 1 το **M**^{a,bpt} **HF** | το 1 το **OC** (**OC** is in small print.)
¹³ γεμον ονοματων **f**³⁵ **M**^{b,d,e2/3,f,h1/3,i1/4} **CP,TR** | 1 ονοματα **M**^{a,e1/3,g,hpt,i} **RP,HF,OC** | γεμοντα ονοματα **M**^{h1/4} **NA[NU]**
¹⁴ εχον *rell* | εχων **A**[+40 assorted mss]**NU** | εχοντα **κ**
¹⁵ ην *rell* | η **TR**
¹⁶ πορφυραν **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,f,i2/3} **CP** | πορφυρα **TR** | πορφυρον **M**^{a,bpt,g,h,i2/3} **NA,RP,HF,OC,NU**
¹⁷ κοκκινον *rell* | κοκκινω **TR**
¹⁸ κεχρυσωμενη **f**³⁵ **M**^{a,d,e2/3,f,h1/4,ipt} **CP,RP,HF** | περικεχρυσωμενη **M**^b | και 1 **M**^{d1/5,e1/3,g,h,ipt} **NA,OC,NU,TR**
¹⁹ χρυσω **f**³⁵ **M**^{d,e,h,i1/3} **κ,CP,TR** | χρυσω **M**^{a,b,d1/5,e1/5,f,g,h1/5,i} **A,RP,HF,OC,NU**
²⁰ χρυσουν ποτηριον **f**³⁵ **M**^{d,e,hpt,i1/3} **CP,TR** | ~ 21 **M**^{a,b,f,g,hpt,i} **NA,RP,HF,OC,NU**
²¹ αυτης **f**³⁵ **M**^{b,d,e,gpt,h2/3,ipt} **A,CP,RP,NU(TR)** | της γης **M**^{a,f,gpt,h2/3,ipt} **HF,OC** (**κ** conflates both, which shows that the minuscule families are earlier.)
²² εκ **f**³⁵ **M**^{a1/5,bpt,d,e,f1/5,gpt,h,i} **CP,RP,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,bpt,f,gpt,h1/4,i1/4} (**κ**)**HF**
²³ και **f**³⁵ **M**^{a1/5,d1/5,e,f1/5,gpt,h,i} **NA,CP,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,b,(d),f,gpt,i1/5} **RP,HF**

The vision explained

7 Και εἶπέν μοι ὁ ἄγγελος· «Διὰ τί ἐθαύμασας; Ἐγὼ σοι ἐρῶ¹ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. 8 Τὸ² Θηρίον ὃ εἶδες ἦν, καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς Ἀβύσσου καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν.³ Καὶ θαυμάσονται⁴ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς,⁵ ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα⁶ ἐπὶ τὸ Βιβλίον⁷ τῆς Ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες⁸ τὸ Θηρίον ὅτι ἦν⁹ καὶ οὐκ ἔστιν καὶ παρέσται.¹⁰ 9 Ὡδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν· Αἱ ἑπτὰ κεφαλὰὶ ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν¹¹ ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν. 10 Καὶ βασιλεῖς ἑπτὰ εἰσιν·¹² οἱ πέντε ἔπεσον,¹³ ὁ¹⁴ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὐπὼ ἦλθεν. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὀλίγον αὐτὸν δεῖ¹⁵ μεῖναι. 11 Καὶ τὸ Θηρίον ὃ ἦν καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ αὐτὸς¹⁶ ὄγδοός ἐστιν, καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐστιν, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. 12 Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὐπὼ ἔλαβον, ἀλλ'¹⁷ ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσιν μετὰ τοῦ Θηρίου. 13 Οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν¹⁸ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν¹⁹ ἐξουσίαν αὐτῶν²⁰ τῷ Θηρίῳ διδῶσιν.²¹ 14 Οὗτοι μετὰ τοῦ Ἄρνιου πολεμήσουσιν, καὶ τὸ Ἄρνιον νικήσει αὐτούς, ὅτι Κύριος κυρίων ἐστὶν καὶ Βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί.»

15 Καὶ λέγει μοι· «Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οἷ ἢ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶν, καὶ ἔθνη καὶ γλῶσσαι. 16 Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ²² τὸ Θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην καὶ ἠρημωμένην²³ ποιήσουσιν αὐτήν καὶ γυμνὴν ποιήσουσιν αὐτήν²⁴ καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται καὶ αὐτήν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. 17 Ὁ γὰρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν²⁵ καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ Θηρίῳ, ἄχρι τελεσθῆσονται οἱ λόγοι²⁶ τοῦ Θεοῦ. 18 Καὶ ἡ γυνὴ ἦν εἶδες ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλείων τῆς²⁷ γῆς.»

¹ σοι ερω **f**³⁵ **M**^{d,e,h1/2,i1/4} **ξ**,CP,TR | ~ 21 **M**^{a,b,f,g,h,i} A,RP,HF,OC,NU

² το *rell* | --- TR

³ υπαγειν *rell* | υπαγει A,NU

⁴ θαυμασονται *rell* | θαυμασθησονται A,NU

⁵ επι της γης **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,f,gpt,h1/2} **ξA**,CP,RP,OC,NU,TR | την γην **M**^{a,bpt,e1/4,gpt,i1/2} HF

⁶ τα ονοματα **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,f,gpt,h2/3,i2/3} **ξ**,CP,RP,TR | το ονομα **M**^{a,bpt,gpt,h2/3,i1/2} A,HF,NU | 1 ονομα OC

⁷ επι το βιβλιον **f**³⁵ **M**^{bpt,d1/2,e,f,g1/2,hpt,ipt} **ξA**,CP,RP,OC,NU,TR | 1 του βιβλιου **M**^{a,bpt,g,ipt} HF | εν βιβλω **M**^d | εν το βιβλω **M**^{h2/3}

⁸ βλέποντες **f**³⁵ **M**^{a1/2,d1/2,e1/2,i1/2} CP,TR | βλέποντων **M**^{a,b,d,e2/3,f,g,h,i2/3} **ξA**,RP,HF,OC,NU (The subject is nominative.)

⁹ το θηριον οτι ην **f**³⁵ **M**^{d,e,h,i1/2} **ξA**,CP,OC,NU,TR | ~ 3412 **M**^{a,b,e1/4,f,g,i2/3} RP,HF

¹⁰ και παρεσται **f**³⁵ **M**^{a,b,ept,f,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU | 1 παρεστιν **M**^{d,ept,i1/2} | 1 παλιν παρεστε **ξ** | καιπερ εστιν TR

¹¹ επτα ορη εισιν *rell* | ~ 231 **M**^{e1/2} TR | ~ 213 OC

¹² επτα εισιν **f**³⁵ **M**^{d,e,h,i2/3} (**ξ**)A,CP,OC,NU,TR | ~ 21 **M**^{a,b,f,g,i1/2} RP,HF

¹³ επεσον **f**³⁵ **M**^{apt,b,d1/2,e2/3,f,gpt,hpt,i2/3} CP,RP,HF | επεσαν **f**^{35pt} **M**^{apt,d2/3,e3/2,gpt,hpt,i1/2} **ξA**,OC,NU,TR (We have alternate spellings of the same word, which is not a proper variant, since neither the meaning nor the identity is touched, which may account for the widespread division [involving a single letter].)

¹⁴ ο *rell* | και 1 TR

¹⁵ αυτον δει **f**³⁵ **M**^{d,e3/2,h2/3} A,CP,OC,NU,TR | ~ 21 **M**^{a,b,e2/3,f,g,h1/2,i} RP,HF

¹⁶ αυτος **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,f,h3/2,ipt} A,CP,RP,OC,NU,TR | ουτος **M**^{a,bpt,g,h3/2,ipt} (**ξ**)HF

¹⁷ αλλ *rell* | αλλα **ξA**,NU

¹⁸ γνωμην εχουσιν **f**³⁵ **M**^{d,e,f1/2,h,i1/2} **ξA**,CP,OC,NU,TR | ~ 21 **M**^{a,b,e1/2,f,g,i} RP,HF

¹⁹ την **f**³⁵ **M**^{a1/2,bpt,d,e,f1/2,h2/3,ipt} **ξ**,CP,RP,OC,TR | --- **M**^{a2/3,bpt,f,g,h3/2,ipt} A,HF,NU

²⁰ αυτων *rell* | εαυτων TR

²¹ διδοασιν **f**³⁵ **M**^{a,b,e,f,g,h,i} **ξA**,CP,RP,HF,OC,NU | δωσουσιν **M**^d | δεδωκασιν **M**^{e1/2} | διαδιδωσουσιν TR

²² και *rell* | επι TR

²³ ηρημωμενην **f**³⁵ **M**^{a,b,d2/3,ept,f,g,h,i} **ξA**,CP,RP,HF,OC,NU,TR | ερημωμενην **M**^{a1/2,d3/2,ept}

²⁴ και γυμνην ποιησουσιν αυτην **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,f,g,ipt} CP,RP,HF | 12 **M**^{d,e1/4,h,ipt} **ξA**,OC,NU,TR | --- **M**^{a1/2,e2/3}

²⁵ και ποιησαι γνωμην μιαν **f**³⁵ **M**^{a,bpt,e1/2,f,g2/3,i2/3} CP,RP,HF | ~ 12 (-σε **ξ**) 43 **M**^{e,g1/2,h3/2} (**ξ**)OC,NU,TR | 123 αυτων **M**^{bpt} | --- **M**^{d,i1/2} A

²⁶ τελεσθησονται οι λογοι **f**³⁵ **M**^{d,e,hpt} **ξA**,CP,NU | τελεσθωσιν 23 **M**^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i} RP,HF,OC | τελεσθη τα ρηματα TR

²⁷ της **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,f,g1/2,h,i} **ξA**,CP,RP,OC,NU,TR | επι 1 **M**^{a,g1/2,i1/4} HF | των επι 1 **M**^{gpt}

Her fall proclaimed

18:1 Καί¹ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον² καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. **2** Καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ³ λέγων· «Ἐπεσεν, ἔπεσεν,⁴ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων,⁵ καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου.⁶ **3** Ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου⁷ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκεν⁸ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ’ αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου αὐτῆς ἐπλούτησαν.»

4 Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν· «Ἐξέλθετε⁹ ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου,¹⁰ ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε.¹¹ **5** ὅτι ἐκολλήθησαν¹² αὐτῆς αἱ ἀμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν αὐτῆς¹³ ὁ Θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. **6** Ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν,¹⁴ καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ¹⁵ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ¹⁶ ᾧ ἐκέρασεν, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. **7** Ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν¹⁷ καὶ ἐστηνίασεν, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμόν.¹⁸ ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει ὅτι¹⁹ «Κάθημαι²⁰ βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω.» **8** Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς—θάνατος καὶ²¹ πένθος καὶ λιμός—καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κρίνας²² αὐτὴν.

Her fall lamented

9 »Καὶ κλαύσουσιν²³ καὶ κόψονται ἐπ’ αὐτὴν²⁴ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οἱ μετ’ αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσιν τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, **10** ἀπὸ μακρόθεν

¹ καὶ **f**³⁵ **M**^{b,d,e,gpt,h¹/₂,ipt} CP,TR | --- **M**^{a,e¹/₂,f,gpt,h²/₃,ipt} **ⲚA,RP,HF,OC,NU**

² ἄλλον ἄγγελον *rell* | ~ 21 **M**^{bpt,e¹/₂,f,i¹/₄} | 2 TR

³ ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ **f**³⁵ **M**^{d,hpt} A,CP,OC,NU | 123 μεγάλη **M**^{e¹/₂} | 123 καὶ μεγάλη **M**^{i¹/₄} | 23 **M**^{a³/₅,b,d¹/₂,f,g¹/₂,h¹/₂,ipt} **Ⲛ,RP,HF** | 23 μεγάλη **M**^{ep^t} | 23 καὶ μεγάλη **M**^{h¹/₄} | ἰσχυρὰν φωνὴν **M**^{a⁴/₄,g,i¹/₂} | 1 ἰσχυρὴ φωνὴ μεγάλη TR (The only real question is whether or not to read ἐν.)

⁴ ἐπεσεν ἐπεσεν **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,gpt,h,i¹/₂} A,CP,OC,NU,TR | ἐπεσεν **M**^{a,bpt,f,gpt,i²/₃} **Ⲛ,RP,HF** (An easy case of homoioteleuton [or -arcton, or both]; since the result made good sense, there would be no need to question it.)

⁵ δαιμόνων *rell* | δαιμονίων **ⲚA,OC,NU**

⁶ καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου **f**³⁵ **M**^{a,e¹/₂,fpt,gpt,hpt,ipt} **Ⲛ,CP,RP,HF,OC,TR** | 123 θηρίου 567 A | 1234567123 θηρίου 5 **M**^{bpt⁽¹⁾/₂} | 12345123 θηρίου 567 [NU] | 67 **M**^{d,e²/₃,fpt,gpt,h¹/₄,i¹/₂}

⁷ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,i¹/₂} CP | ~ 3412 **M**^{a,bpt,f,g,h,i} **Ⲛ,RP,HF,OC,NU,TR** | 12 A

⁸ πέπωκεν **f**³⁵ **M**^{ep^t} CP,TR | πεπωκάσιν **M**^{a⁴/₄,b,f,h¹/₂,i¹/₂} HF | πεποτικεν **M**^d | πεπωκάσιν **M**^{a,ept,g,hpt,ipt} **Ⲛ,RP** | πεπωκάν A,C | πεπωκάν OC,NU (For ‘drink’ we have **f**³⁵ **M**^{a⁴/₄,b,(d),ept,f,hpt,ipt}, for ‘fall’ we have **M**^{a,ept,g,hpt,ipt} **ⲚA,C**.) (Two cursives, 1828 and 2329, save the reading of OC,NU from being a morphological ‘patchwork quilt’.)

⁹ ἐξέλθετε **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,d²/₃,e,h¹/₂,ipt} CP,TR | ἐξελθε **M**^{a,b,f,g,h²/₃,ipt} C,RP,HF,OC | ἐξελθατε **M**^{d¹/₂} A,NU | ἐξελθατα **Ⲛ**

¹⁰ ἐξ αὐτῆς ὁ λαὸς μου *rell* | 45 **M**^{ep^t} | ~ 34512 **ⲚC,NU**

¹¹ καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε (λάβηται **ⲚC**; βλάβητε **M**^{d²/₃}) **f**³⁵ **M**^{a,b,d²/₃,ept,f,g,h,i} (**Ⲛ**)A(C)CP,RP,HF,NU | ~ 16782345 TR | ~ 16234578 OC | 678 **M**^{d¹/₂,e¹/₄}

¹² ἐκολλήθησαν *rell* | ἠκολούθησαν TR

¹³ αὐτῆς **f**³⁵ **M**^{a²/₃,bpt,i¹/₂} CP,HF | --- **M**^{a¹/₂,bpt,d,e,f,g,h,i²/₃} **ⲚA,C,RP,OC,NU,TR** (The pronoun seemed awkward or redundant.)

¹⁴ ὑμῖν **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,d,e,f,g¹/₄,i¹/₂} CP,TR | --- **M**^{a,b,g,h,i²/₃} **ⲚA,C,RP,HF,OC,NU**

¹⁵ αὐτὴ (αὐτὰ **M**^{hpt}) διπλᾶ **f**³⁵ **M**^{b,d,e,f,g,hpt,i²/₃} CP,RP,OC,TR | τὰ 2 **Ⲛ**(C)NU | τὰ 2 ὡς καὶ 1 καὶ **M**^{a,e¹/₄,i¹/₂} HF | 2 **M**^{hpt} A

¹⁶ ποτηρίῳ **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,bpt,d,e,f,gpt,h²/₃,i²/₃} A,C,CP,RP,OC,NU,TR | 1 αὐτῆς **M**^{a,bpt,e¹/₄,gpt,h¹/₂,i¹/₂} **Ⲛ,HF**

¹⁷ ἑαυτὴν **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,b,d,e²/₃,f,g¹/₂,h,i} CP,OC,TR | αὐτὴν **M**^{a,e¹/₂,f¹/₂,g²/₃,h¹/₄,i¹/₄} **ⲚA,C,RP,HF,NU**

¹⁸ βασανισμόν **f**³⁵ **M**^{ep^t} CP | 1 καὶ πένθος **M**^{a,b,d,ept,f,g,h,i} **ⲚA,C,RP,HF,OC,NU,TR** (The woman’s statement, immediately below, may have suggested the phrase.)

¹⁹ ὅτι *rell* | --- **M**^{ep^t,g} TR

²⁰ κάθημαι **f**³⁵ **M**^{a²/₇,d,e,f,g,h,i} **ⲚA,C,CP,RP,HF,NU,TR** | ἐγὼ 1 **M**^b | 1 καθὼ OC | καθὼς **M**^a (OC is in small print.)

²¹ καὶ **f**³⁵ **M**^{a¹/₂,d,e,g,h,ipt} **ⲚA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,b,f,ipt} HF

²² κρίνας **f**³⁵ **M**^{a,bpt,e²/₃,g,h,i²/₃} (**Ⲛ**)A(C)CP,RP,HF,OC,NU | κρίνων **M**^{bpt,e¹/₂,f,i¹/₂} TR | παντοκράτωρ ὁ κρίνων **M**^d

²³ κλαύσουσιν **f**³⁵ **M**^{a,b,f,g,h,ipt} C,CP,RP,HF,NU | 1 αὐτὴν **M**^{d,e¹/₂} OC | κλαύσονται αὐτὴν **M**^{e²/₃} TR | κλαύσονται **M**^{a¹/₂,i¹/₄} **ⲚA**

²⁴ αὐτὴν **f**³⁵ **M**^{a,b,e¹/₂,f,g²/₃,i} **ⲚC,CP,RP,HF,NU** | αὐτὴ **M**^{d,e,g¹/₂,h} A,OC,TR

έστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες· «Οὐαί, οὐαί,¹ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλῶν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι μιᾶ ὥρα² ἤλθεν ἡ κρίσις σου.»

11 »Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν καὶ πενθοῦσιν³ ἐπ’ αὐτῆ,⁴ ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι· **12** γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαρίτου,⁵ καὶ βύσσου⁶ καὶ πορφυροῦ⁷ καὶ σηρικου καὶ κοκκίνου,⁸ καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου, **13** καὶ κινάμωμον⁹ καὶ¹⁰ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον, καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν¹¹ καὶ σίτον, καὶ κτήνη καὶ πρόβατα¹² καὶ ἵππων καὶ ραιδῶν,¹³ καὶ σωμάτων καὶ ψυχᾶς ἀνθρώπων.» **14** («Καί, ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου¹⁴ ἀπῆλθεν¹⁵ ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλοντο¹⁶ ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὐρήσεις αὐτά.»)¹⁷ **15** «Οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ’ αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς,¹⁸ κλαίοντες καὶ πενθοῦντες **16** καὶ λέγοντες·¹⁹ «Οὐαί, οὐαί,²⁰ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσινον²¹ καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσοῦ²² καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις.²³ **17** ὅτι μιᾶ ὥρα ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος.»

»Καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων²⁴—καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται—ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν **18** καὶ ἔκραζον, βλέποντες²⁵ τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως

¹ ουαι ουαι *rell* | ουαι ουαι ουαι **M**^b | ουαι **M**^{epi}

² μια ωρα *rell* | μιαν ωραν **A** | εν **12 M**^{epi,hpt} **TR**

³ κλαιουσιν (κλευουσιν **C**) καὶ πενθοουσιν **f**³⁵ **M**^{e,h} **NA(C)CP,NU,TR** | κλαουσουσιν **2** πενθησουσιν **M**^{a,b,f,g,i} **RP,HF,OC** | κλαουσονται **M**^d⁴ | κλαουσουσιν **M**^d^{1/2} | **1 M**^{dpt,g}^{2/3}

⁴ επ αυτη **f**³⁵ **M**^{a,bpt,e}^{4,f,gpt,h,i}^{2/3} **CP,RP,HF,OC,TR** | εν **2 A** | **1** αυτην **M**^b^{1/2,gpt,i}^{1/2} **NC,NU** | εφ εαυτους **M**^e^{1/2} | εφ εαυτοις **M**^e^{2/3} | εν εαυτοις **M**^d | four further readings

⁵ μαργαριτου *rell* | μαργαριτων **M**^{bpt,hpt} **NC,NU** | μαργαριτας **C** | μαργαριταις **A**

⁶ βυσσου **f**³⁵ **M**^a^{1/2,d,e,ipt} **CP,TR** | βυσσινου **M**^{a,b,f,g,h,ipt} **A,C,RP,HF,OC,NU** | βυσσινων **NC**

⁷ και πορφυρου **f**³⁵ **M**^{a,d,e}^{2/3,f,ipt} **CP,RP,HF** | **1** πορφυρας **M**^{b,e}^{1/2,g,h,ipt} **NC,OC,NU,TR** | --- **A** (The use of the adjective as a noun was not appreciated, but it preserves the effect of a sequence of ου.)

⁸ σηρικου και κοκκινου *rell* | σηρικου **23 NA,C,NU** | ~ **32** συρικου **M**^e^{1/2}

⁹ κιναμωμον **f**³⁵ **M**^a^{2/3,b,d,e}^{2/3,fpt,g}^{4,h}^{1/4,i}^{2/3} **NC,CP,RP,HF,OC,TR** | κινναμωμον **M**^b^{1/2,e}^{1/2,h}^{1/4} **A,C,NU** | κινναμωμου **M**^a^{1/4,e}^{1/2,fpt,g,hpt,i}^{1/4}

¹⁰ και **f**³⁵ **M**^{a,d}^{1/2,e,f,g,hpt,i} **CP,RP,HF,TR** | **1** αμωμον **1 M**^{b,d}^{2/3,e}^{4,f}^{4,hpt,i}^{1/4} **NA,C,OC,NU**

¹¹ οινον και ελαιον (ελεον **C**) καὶ σεμιδαλιν **f**³⁵ **M**^a^{1/2,b}^{1/2,d,e,hipt} **NA(C)CP,RP,HF,OC,NU,TR** | ~ **54123 M**^b^{1/2} | ~ **32145 M**^{bpt,f,i}^{1/4} | **345 M**^{a,g,i}^{1/2}

¹² κτηνη και προβατα **f**³⁵ **M**^{d,e,h} **NA,C,CP,OC,NU,TR** | ~ **321 M**^{a,b,f,g,i} **RP,HF**

¹³ ραιδων **f**³⁵ **M**^{apt,bpt,f,g,h,i} **CP,RP,HF** | ρεδων **M**^{apt,bpt,d,e} **NA,C,OC,NU,TR**

¹⁴ της επιθυμιας της ψυχης σου *rell* | ~ **51234 M**^h^{1/4} **NA,C,NU** | **512345 M**^{bpt,h}^{1/4}

¹⁵ απηλθεν *rell* | απωλετο **OC**

¹⁶ απωλοντο **f**³⁵ **M**^{bpt,g,i}^{1/4} **NC,CP** | απωλετο **M**^{a,bpt,f,h,i}^{2/3} **A,C,RP,HF,NU** | απηλθεν **M**^a^{1/4,d,e} **OC,TR** (The plural is presumably correct.)

¹⁷ ου μη ευρησεις αυτα **f**³⁵ **M**^{epi,i}^{1/2} **CP** | ~ **1243 OC** | **12** ευρησης **4 M**^a^{1/2,ept,h}^{2/3} **TR** | **12** ευρης **4 M**^{d,f}^{(h}^{1/2}⁾ⁱ^{1/2} | **12** ευρησουσιν **4 M**^{bpt} | ~ **124** ευρησουσιν **M**^{bpt,h}^{1/4} **NA,NU** | ~ **412** ευρης **M**^a^{3/4,e}^{4,gpt(pt)}ⁱ^{1/2} **RP,HF** | ~ **412** ευρησουσιν **C** (The evidence for the word order is adequate [**f**³⁵**M**^a^{1/2,bpt,d,e,f,hpt,ipt}]; in vs 14 an unidentified speaker addresses Babylon, so the verb must be 2nd sing.; the plural forms support the indicative; although ου μη usually takes the subjunctive, on occasion it takes the volitive future when the certainty of the statement is being emphasized, as here.)

¹⁸ αυτης **f**³⁵ **M**^a^{1/4,b,d,e,f,g}^{1/4,h,i} **NA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | **1** και **M**^{a,g} **HF**

¹⁹ και λεγοντες **f**³⁵ **M**^a^{2/3,b,d,ept,f}^{4,g}^{1/2,h}^{2/3,i} **CP,RP,HF,TR** | **2 M**^{apt,f,h}^{1/4} **NA,C,OC,NU** | --- **M**^e^{1/2,gpt}

²⁰ ουαι ουαι **f**³⁵ **M**^{d,e,f,gpt,h,ipt} **NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | ουαι ουαι **M**^b | ουαι **M**^{a,gpt,ipt}

²¹ βυσσινον **f**³⁵ **M**^a^{1/2,b,d,e,f,gpt,h,i}^{1/2} **NA,C,CP,RP,OC,NU,TR** | βυσσον **M**^{a,e}^{1/2,gpt,i}^{2/3} **HF**

²² εν χρυσω **f**³⁵ **M**^{d,e,h}^{1/2} **NC,CP,TR** | **1** χρυσιω **C,OC[NU]** | χρυσιω **M**^{a,b,f,g,h}^{1/2,i} **A,RP,HF** | **2 M**^h^{1/2}

²³ μαργαριταις *rell* | μαργαριτη **M**^{hpt} **NA,C,NU**

²⁴ ο επι των πλοιων πλεων **f**³⁵ **M**^b^{1/2,i}^{1/2} **CP** | **2345 M**^d^{2/3,ept,f} | **234** ομλος **M**^e^{1/4} | ~ **2341** ομλος **TR** | **12** τοπον **5 M**^{a,bpt,g,hpt,ipt} **A,C,RP,HF,OC,NU** | **12** τον τοπον **5 M**^{hpt} **NC** (ο επι is the best attested, by far [**f**³⁵**a,b,g,h,i NA,C** against **d,e,f**]; των πλοιων has better attestation than τοπον; the sequence πλοιων πλεων presumably gave rise to evasive action.)

²⁵ βλεποντες *rell* | ορωντες **TR**

αὐτῆς λέγοντες, <Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ;> **19** Καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἔκραζον, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες καὶ¹ λέγοντες· <Οὐαί, οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ἣ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ² πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσει, ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾶ ὥρα ἠρημώθη.>

Her doom is final

20 »Εὐφραίνου ἐπ' αὐτῆς,³ Οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ⁴ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς.» **21** Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον⁵ μέγαν καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν λέγων·⁶ «Ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλῶν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὔρεθῆ ἔτι. **22** Καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι. Καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὔρεθῆ ἐν σοὶ ἔτι. Καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι.⁷ **23** Καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῆ ἐν σοὶ ἔτι.⁸ Καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι. Ὅτι⁹ οἱ ἔμποροι σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ¹⁰ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη.» **24** Καὶ ἐν αὐτῇ αἵματα¹¹ προφητῶν καὶ ἁγίων εὔρεθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Her fall celebrated

19:1 Καὶ¹² μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς¹³ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, μεγάλην,¹⁴ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων·¹⁵ «Ἄλληλουῖα· ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα¹⁶ τοῦ Θεοῦ¹⁷ ἡμῶν· **2** ὅτι ἀληθινὰ καὶ δίκαια αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην ἣτις διέφθειρεν¹⁸ τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς· καὶ ἐξεδίκησεν τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ¹⁹ χειρὸς αὐτῆς.» **3** Καὶ δευτερον εἶρηκεν·²⁰ «Ἄλλη-λουῖα· καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.» **4** Καὶ ἔπεσαν²¹ οἱ πρεσβύ-τεροι οἱ εἴκοσι τέσσαρες^{22,23} καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ

¹ κλαιοντες και πενθουντες και f³⁵ M^{a,bpt,d1/2,e,f,g,i} CP,RP,HF | 123 M^{bpt,d,e1/2,h} NC,OC,NU,TR | --- A

² τα f³⁵ M^{a,bpt,e2/3,g,h,i} NA,C,CP,RP,HF,OC,NU | --- M^{bpt,d,e3/5,f} TR

³ επ αυτη f³⁵ M^{a,bpt,d1/2,f,g,h,ipt} NC,CP,RP,HF,OC,NU | 1 αυτην M^{a1/2,bpt,d,e,h1/4,i1/2} TR | εν 2 A

⁴ και οι rell | --- M^{ept,h1/4} C,TR

⁵ μυλον rell | μυλινον A,NU | μυλικον C | λιθον N

⁶ λεγων f³⁵ | 1 ουτως rell

⁷ και φωνη μυλου ου μη ακουσθη (φανη M^{b1/2,f}) εν σοι ετι f³⁵ M^{a2/3,bpt,d,e,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- M^{a1/2,bpt,e1/4,i1/4} N

⁸ και φως λυχνου ου μη φανη (ακουσθη M^{gpt}, ευρεθη M^{e1/2}) εν σοι ετι f³⁵ M^{a,b2/3,d2/5,e,f,g,h,i} N(C)CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- M^{b1/2,d3/5} A

⁹ οτι f³⁵ M^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i} NA,C,CP,RP,OC,NU,TR | --- M^{a,i1/4} HF

¹⁰ φαρμακεια rell | φαρμακια M^{b1/2,ept,gpt} NA,C

¹¹ αιματα f³⁵ M^{a,b,e,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF,OC | αιμα M^{d,h,i1/4} NA,C,NU,TR

¹² και f³⁵ M^{a1/2,d,e,h1/2,i1/4} CP,TR | --- M^{a,b,f,g,h2/3,i} NA,C,RP,HF,OC,NU

¹³ ως rell | --- M^{e,g} TR

¹⁴ φωνην οχλου πολλου μεγαλην f³⁵ M^{g1/2} CP,TR | ~ 1423 M^{a,b,f,g,h,i2/3} NA,C,RP,HF,OC,NU | 1 (φωνης M^{d,e1/2}) 23 M^{b1/2,d,e} (The emphatic use of μεγαλην was not understood—some omitted while others ‘corrected’ the order; the reading of f³⁵ gets isolated support from four further families.)

¹⁵ λεγοντων rell | λεγοντος TR

¹⁶ η δυναμις και η δοξα f³⁵ M^{a,b,f,g,i2/3} CP,RP,HF | ~ 45312 M^{d,e1/4,h} A,C,OC,NU | ~ 4531 τιμη 312 M^{e2/3,i1/2} TR | 12 N

¹⁷ του θεου rell | κυριω τω θεω M^{e1/2} TR | τω θεω M^{e1/2,i1/2}

¹⁸ διεφθειρεν f³⁵ M^{a,bpt,e1/2,f,g,i} CP,RP,HF,OC | εφθειρεν M^{bpt,d,e2/3,g1/2,h} (N)C,NU,TR | εκρινεν A | --- M^{e1/2}

¹⁹ εκ f³⁵ M^{a,b,f,gpt,h,i} (N)A,C,CP,RP,HF,OC,NU | 1 της M^{d,e,gpt,i1/4} TR

²⁰ δευτερον ειρηκεν f³⁵ M^{a,e1/2,f,g,i} CP,RP,HF | 1 ειρηκαν M^{d,e3/5} NA,OC,NU,TR | 1 ειπαν C | 1 ειπον M^{b1/2} | εκ 1

ειρηκαν M^{bpt} | εκ 1 ειρηκασιν M^{bpt} | 1 ειρηκασιν M^{a1/2,e1/2,hpt}

²¹ επεσαν f³⁵ M^{a1/2,dpt,e2/3,(g),h1/4,i1/2} NA,C,OC,NU,TR | επεσον M^{a2/3,b,c2/7,dpt,e2/3,f,h,i2/3} CP,RP,HF (There being no difference in meaning, evidently, the spelling fluctuated.) (Although a significant minority of the f³⁵ representatives read επεσον, the quality and geographic distribution of those reading επεσαν is sufficiently superior so that these presumably reflect the archetype.)

²² εικοσι τεσσαρες f^{351/4} M^{a1/2,(1/2),b,(d1/2),ept,f,g2/3,hpt,ipt} N(A)C,CP,RP,HF,NU | κδ' f³⁵ M^{a1/2,(1/2),(dpt),e1/2,g1/4,h1/2} | 1 και 2 M^{e1/2} (OC)TR

²³ πρεσβυτεροι οι εικοσι τεσσαρες rell | ~ 23 και 41 OC

τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου¹ λέγοντες· «Ἀμήν· Ἀλληλούϊα.» **5** Καὶ φωνὴ ἐκ² τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν, λέγουσα, «Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν³ ἡμῶν, πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ⁴ οἱ φοβούμενοι αὐτόν,⁵ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.»

The wedding of the Lamb

6 Καὶ ἤκουσα ὡς⁶ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν λέγοντας·⁷ «Ἀλληλούϊα· ὅτι ἐβασίλευσεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν,⁸ ὁ Παντοκράτωρ. **7** Χαί-ρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα⁹ καὶ δῶμεν¹⁰ τὴν δόξαν αὐτῷ,¹¹ ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ Ἀρνίου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἠτοίμασεν ἑαυτήν.» **8** Καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καὶ καθαρὸν,¹² τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστίν.¹³

9 Καὶ λέγει μοι, «Γράψον· «Μακάριοι οἱ εἰς τὸ¹⁴ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ Ἀρνίου κεκλημένοι.» » Καὶ λέγει μοι, «Οὔτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ εἰσιν τοῦ Θεοῦ.»¹⁵ **10** Καὶ ἔπεσον¹⁶ ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. Καὶ λέγει μοι· «Ὅρα μὴ· σύνδουλός σου εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν¹⁷ Ἰησοῦ. Τῷ Θεῷ προσκύνησον· ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ¹⁸ Ἰησοῦ ἐστίν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.»

The battle of Armageddo

11 Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον,¹⁹ καὶ ἰδοῦς, ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτόν, καλούμενος Πιστὸς καὶ Ἀληθινός,²⁰ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. **12** Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ²¹ φλόξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχον ὀνόματα γεγραμμένα, καὶ²² ὄνομα γεγραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός· **13** καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον²³ αἵματι, καὶ καλεῖται²⁴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. **14** Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ²⁵

¹ του θρονου f³⁵ M^{a4,d,e,g23,h14,ipt} CP,RP,TR | τω θρονω M^{a,b,f,g13,h,ipt} SA,C,HF,OC,NU

² εκ f³⁵ M^{d,e,f,ipt} (S)CP,TR | απο M^{a,b,g,h,ipt} A,C,RP,HF,OC,NU

³ τον θεον rell | τω θεω M^{d13,e16} SA,C,NU

⁴ και rell [NU] | --- SC

⁵ αυτον rell | 1 και M^{d13,e16} TR

⁶ ως f³⁵ M^{a,bpt,d,e13,ft,g,h,i} SA,CP,RP,HF,OC,NU,TR | --- M^{bpt,e23,ft}

⁷ λεγοντας f³⁵ M^{a4,e,gpt} TR | λεγοντες M^{a,bpt,ft,gpt,i13} RP,HF | λεγοντων M^{bpt,d,ft,h,i23} A,CP,OC,NU | λεγουσων S (The accusative is correct, modifying the direct object of the main verb.)

⁸ κυριος ο θεος ημων rell [NU] | 123 A,OC,TR | 23214 S | 234 M^{epi}

⁹ αγαλλιωμεθα f³⁵ M^{a,bpt,d13,e13,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR | αγαλλιωμεν M^{bpt,d,e23,h} SA,NU

¹⁰ δωμεν f³⁵ M^{a,b,d23,e23,f,g,h,i} S,CP,RP,HF,OC,TR | δωσωμεν M^{dpt,e14} NU | δωσομεν M^{e16} A

¹¹ αυτω f³⁵ M^{a,bpt,d,ept,f13,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU,TR | αυτου M^{bpt,ept,f23} | αυτων S

¹² λαμπρον και καθαρων f³⁵ M^{a,b,f,g4,i23} CP,RP,HF | 13 M^{g23,h23} SA,OC,NU | ~ 31 M^{d,e23} | ~ 321 M^{e23} TR

¹³ των αγιων εστιν rell | ~ 312 M^{epi} TR

¹⁴ το f³⁵ M^{a23,bpt,d,e,f,g23,h23,ipt} (SA)CP,RP,OC,NU,TR | τον M^{a13,bpt,e13,g13,h13,ipt} HF (All lexicons that mention the masculine form say it was a late arrival; if it didn't exist in the first century it can't be original, and so in verse 17 below.)

¹⁵ εισιν του Θεου f³⁵ M^{d,e,g14,h13} S,CP,TR | ~ 231 M^{a,b,f,g,h13(13),i} A,RP,HF,OC,NU

¹⁶ επεσον f³⁵ M^{apt,bpt,d23,e23,f,h13,i} CP,TR | επεσα f^{35pt} M^{apt,bpt,d33,e23,g,h23,i14} SA,RP,HF,OC,NU (These are evidently alternate forms of the first person, so there is no difference in meaning. There being no difference in meaning, the form fluctuated.)

¹⁷ μαρτυριαν rell | 1 του TR

¹⁸ του f³⁵ M^{a,b,d13,e13,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR | --- M^{a13,d,e23,h} SA,NU

¹⁹ ανεωγμενον rell | ηνεωγμενον SA,NU

²⁰ καλουμενος πιστος και αληθινος f³⁵ M^{a,b,e13,g,h,i} CP,RP,HF,OC[NU]TR | 234 M^{d,e23,f,i14} (A) | ~ 2341 M^{e14} | ~ 2134 S

²¹ αυτου f³⁵ M^{a,d,e,f,g,hpt,i} S,CP,RP,HF | 1 ως M^{b,e27,hpt} A,OC[NU]TR

²² ονοματα γεγραμμενα και f³⁵ M^{a,b,d14,e23,(gpt),h13,ipt} (S)CP,RP,HF,OC | --- M^{a13,d,e23,f,gpt,h23,ipt} A,NU,TR (The shorter form would be an easy omission, but to explain the longer form as an addition is difficult.) (OC is in small print.)

²³ βεβαμμενον rell | 1 εν M^{b13,f,i14} OC (OC is in small print.)

²⁴ καλειται f³⁵ M^{a23,bpt,d,e,f,g,h14,ipt} CP,RP,TR | κεκληται M^{a,bpt,h,ipt} (S)A,HF,OC,NU

²⁵ τα f³⁵ M^{a23,bpt,d14,ft,h13,ipt} CP,RP,HF,OC[NU] | --- M^{a23,bpt,d,e,ft,g,h23,ipt} SA,TR

ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ ἵπποις λευκοῖς,¹ ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν² καθαρὸν. **15** Καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος³ ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ⁴ τὰ ἔθνη. Καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς⁵ ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Παντοκράτορος. **16** Καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ⁶ ὄνομα γεγραμμένον·

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΣ ΚΥΡΙΩΝ.

A feast for vultures

17 Καὶ εἶδον ἓνα⁷ ἄγγελον ἐστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ· καὶ ἔκραξεν φωνῇ⁸ μεγάλῃ, λέγων πᾶσιν τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις⁹ ἐν μεσουρανήματι, «Δεῦτε, συνάχθητε¹⁰ εἰς τὸ¹¹ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ¹² Θεοῦ, **18** ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων καὶ σάρκας χιλιάρχων καὶ σάρκας ἰσχυρῶν καὶ σάρκας ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε¹³ καὶ δούλων καὶ μικρῶν τε¹⁴ καὶ μεγάλων.»

19 Καὶ εἶδον τὸ Θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιη-σαι πόλεμον¹⁵ μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. **20** Καὶ ἐπιάσθη τὸ Θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ¹⁶ Ψευδοπροφήτης, ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ (ἐν οἷς ἐπλάνησεν τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ Θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ). Ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην¹⁷ ἐν¹⁸ θείῳ. **21** Καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελθούσῃ¹⁹ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

The Millennium

Satan bound

20:1 Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖν²⁰ τῆς Ἀβύσσου καὶ ἄλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. **2** Καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον,²¹ ὃς ἐστίν²² διάβολος καὶ ὁ²³ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην,²⁴ καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη·

¹ ἐπι ἵπποις λευκοῖς f³⁵ M^{a,b,d/4,f,i} CP,RP,HF,OC | εφ 23 M^{e/3,g,h} NA,NU,TR | εφ ἵπποι πολλοὶ M^{d/3,e/4}
² βύσσινον λευκὸν rell | ~ 21 A | 12 καὶ M^{e/3,g/3} X,TR
³ δίστομος f³⁵ M^{a,b,d/4,ept,f,g,h/3,i} CP,RP,HF | --- M^{d,ept,h/3} NA,NU,TR | ~ οξεῖα 1 OC (OC is in small print.)
⁴ πατάξῃ rell | πατασση OC,TR | παταξει M^g X
⁵ τῆς f³⁵ M^{a,b,f,g,h,i} (X)A,CP,RP,HF,OC,NU | καὶ 1 M^{d,e,i/4} TR
⁶ αὐτοῦ rell | 1 τὸ M^{e/3} TR
⁷ ἓνα f³⁵ M^{a/3,e,gpt,h/3,i/3} A,CP,OC,NU,TR | 1 ἀλλων M^b | ἀλλων M^{h/3,i/3} X | --- M^{a,d,e/3,f,gpt,h/3,i/3} RP,HF
⁸ φωνῆ f³⁵ M^{a/4,bpt,d,e,f,g/3,h,i/3} A,CP,RP,TR | ἐν 1 M^{a,bpt,g/3,i/3} X,HF,OC[NU]
⁹ πετομενοὶς rell | πετωμενοὶς M^{i/3} [+20 assorted mss]TR
¹⁰ συναχθητε rell | καὶ συναγεσθε TR | --- M^{ept}
¹¹ τὸ f³⁵ M^{a/3,d/3,e,gpt,hpt,ipt} (XA)CP,RP,OC,NU,TR | τὸν M^{a/3,b,d/3,f,gpt,hpt,ipt} HF
¹² τὸ μέγα τοῦ f³⁵ M^{a/3,e/3,gpt,hpt,i/3} NA,CP,RP,OC,NU | τὸν μέγαν 3 M^{a/4,b,f,gpt,hpt} HF | τοῦ μεγάλου M^{d,e} TR
¹³ τε rell | --- M^{ept} TR (OC is in small print.)
¹⁴ τε f³⁵ M^{a,e/4,g,h/3,i} CP,RP,HF,OC | --- M^{b,d,e,f,h/3,i/3} NA,NU,TR (OC is in small print.)
¹⁵ πόλεμον f³⁵ M^{a/3,b,d,e,f,g/4,h,i/3} CP,RP,TR | τὸν 1 M^{a/3,f/4,g,h/4,i/3} NA,HF,OC,NU
¹⁶ μετ' αὐτοῦ ο f³⁵ M^{d,ept,hpt} X,CP,NU | οἱ 123 A | μετὰ τούτου 3 M^{ept} TR | ~ 312 M^{a,b,f,g,hpt,i} RP,HF,OC
¹⁷ τὴν καιομένην rell | τῆς καιομένης A,NU | τῆς κεομένης X
¹⁸ ἐν f³⁵ M^{a,e/3,f/3,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | 1 τῷ M^{b,d,e/3,f/3,i/3} TR
¹⁹ ἐξελθούσῃ rell | ἐκπορευομένη TR
²⁰ κλεῖν rell | κλιν XA | κλειδα M^{ept,gpt} TR
²¹ τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον rell | ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος A,NU
²² ἐστίν rell | 1 ὁ M^{a/3,e/4,d,h,ipt} X
²³ ὁ f³⁵ M^{apt,b,d,f,h,i/3} NA,CP,RP,HF,OC,NU | --- M^{apt,d/4,e,g,h/4,i/3} TR (OC is in small print.)
²⁴ ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην f³⁵ M^{a,b,fpt,g,i} CP,RP,HF | 1234 OC | --- M^{d,e,fpt,h} NA,NU,TR (Since most versions are based on TR or NU, very few contain this important clause.) (OC is in small print.)

3 και ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἄβυσσον καὶ ἔκλεισεν¹ καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ ἵνα μὴ πλανᾷ² ἔτι τὰ ἔθνη³ ἄχρι τελεσθῆ τὰ χίλια ἔτη. Καὶ⁴ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι⁵ μικρὸν χρόνον.

Saints reign

4 Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ Θηρίῳ⁶ οὔτε⁷ τῇ εἰκόνι⁸ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν⁹ καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν. Καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ¹⁰ Χριστοῦ χίλια¹¹ ἔτη. 5 (Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῆ τὰ χίλια ἔτη.)¹² Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. 6 Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δευτερός θάνατος¹³ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσιν μετ' αὐτοῦ¹⁴ χίλια¹⁵ ἔτη.

The final rebellion

7 Καὶ ὅταν τελεσθῆ¹⁶ τὰ χίλια ἔτη λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, 8 καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γῶγ καὶ τὸν¹⁷ Μαγῶγ, συναγαγεῖν¹⁸ αὐτούς εἰς τὸν¹⁹ πόλεμον, ὃν ὁ ἀριθμὸς²⁰ ὡς ἡ²¹ ἄμμος τῆς θαλάσσης. 9 Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς καὶ ἐκύκλευσαν²² τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἡγαπημένην. Καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ²³ καὶ κατέφαγεν αὐτούς. 10 Καὶ ὁ Διάβολος, ὁ πλανῶν αὐτούς, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ²⁴ θείου, ὅπου καὶ²⁵ τὸ Θηρίον καὶ ὁ Ψευδοπροφήτης. Καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

1 εκλεισεν f³⁵ M^{a,b,d,l4,e3/5,f,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | εδησεν M^{d,e2/7} | 1 αυτον TR
2 πλανα f³⁵ M^{a,b,d,l5,e2/5,f,g,i} CP,RP,HF,OC | πλανηση M^{d,e3/5,h} A,NU,TR | πλανησει N
3 ετι τα εθνη rell | ~ 231 TR | 23 M^{ept}
4 και f³⁵ M^{a,b3/5,d,e,f,ipt} CP,RP,TR | --- M^{a,b2/5,g,h,ipt} NA,HF,OC,NU
5 αυτον λυθηναι f³⁵ M^{bpt,d,e,f3/5,h1/3,ipt} N,CP,RP,OC,TR | ~ 21 M^{a,bpt,f1/3,g,h2/3,ipt} A,HF,NU
6 τω θηριω f³⁵ M^{a,l4,bpt,e,f3/5,g,h2/5,ipt} CP,TR | το θηριον M^{a,bpt,d,f1/3,g1/4,h3/5,ipt} NA,RP,HF,OC,NU
7 ουτε f³⁵ M^{a1/5,bpt,d,e,f3/5,ipt} CP,OC,TR | ουδε M^{a,bpt,f1/3,g,h,ipt} NA,RP,HF,NU
8 τη εικονι f³⁵ M^{e3/5,g,h2/5,i1/3} CP | την εικονα M^{a,b,d,e2/5,f,g1/4,h3/5,i2/3} NA,RP,HF,OC,NU,TR
9 το μετωπον αυτων f³⁵ M^{d1/5,e3/5,f1/5} CP,OC,TR | των μετωπων 3 M^{d,e1/5,i1/5} | 12 M^{a,b,e1/5,f,h,i} NA,RP,HF,NU | των μετωπων M^{g,h1/4}
10 του rell | --- M^{e3/5} TR
11 χιλια f³⁵ M^{bpt,d,e,f3/5,h2/5,i1/3} NA,CP,OC,NU | τα 1 M^{a,bpt,d1/5,e1/5,f3/5,g,h3/5,i2/3} RP,HF,TR
12 και (A,TR) οι (+δε M^{g1/4},TR) λοιποι των νεκρων (ανθρωπων M^{bpt}) ουκ εξησαν αχρι (ανεστησαν αχρι M^{e2/7}; ανεζησαν εως M^{g1/4},TR)(εως OC) τελεσθη (τελεσθωσιν M^d; τελεσθηναι M^{bpt}) τα χιλια ετη f³⁵ M^{a,l4,b,d,e,f,g1/4,h,i2/3} (A)CP,RP,HF(OC)NU(TR) | omit sentence M^{a,g,i1/3} N
13 ο δευτερος θανατος f³⁵ M^{a,b,ept,f,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | ~ 1312 M^{d,ept,g1/4} TR
14 μετ αυτου f³⁵ M^{a2/7,b,d,e,f3/5,g3/5,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU,TR | μετα ταυτα M^{a,f1/3,g3/5,i1/5}
15 χιλια rell | τα 1 N[NU]
16 οταν τελεσθη f³⁵ M^{b,d,e1/3,f,h,ipt} (N)A,CP,RP,OC,NU,TR | οτε ετελεσθησαν M^{e1/3} | οτε 2 M^{e1/5} | μετα M^{a,f2/7,g,ipt} HF
17 τον f³⁵ M^{a,b,d,l4,e2/5,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC,TR | --- M^{d,e3/5,f2/7,h1/4} NA,NU
18 συναγαγειν f³⁵ M^{a,b3/5,e2/5,f2/7,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU,TR | και 1 M^{b2/5,d,e3/5,f,i1/5} N
19 τον f³⁵ M^{a,bpt,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | --- M^{bpt,d,e,f} TR
20 αριθμος f³⁵ M^{a1/5,bpt,d,e,f,i1/3} CP,RP,TR | 1 αυτων M^{a,bpt,g,h,i2/3} NA,HF,OC,NU
21 ως η f³⁵ M^{apt,b,d,e3/5,f5/7,h,i} CP,RP,HF,OC,NU,TR | ωσει M^{apt,e2/5,f2/7,g,h1/4,i1/5}
22 εκυκλευσαν f³⁵ M^{a,h1/4,i1/5} A,CP,HF,OC,NU | εκυκλωσαν M^{a,l4,b,d,e,f,g,h,i} N,RP,TR (The two verbs are quite similar in form and apparently virtually identical in meaning.)
23 πυρ εκ του ουρανου απο του θεου f³⁵ M^{a,b,d1/5,e1/5,f,(g3/5),i} CP,RP,HF,OC | 1234 M^{d,h1/4(1/4)} A,NU | ~ 127534 M^{e1/5} | ~ 1267534 M^{e1/4} | ~ 2671534 M^{e1/5} | ~ 1567234 M^{g2/5,h3/5} TR | --- N
24 και f³⁵ M^{a,e,f,ipt} (A)CP,RP,HF,NU,TR | 1 του M^{b,d,e1/5,h,ipt} (N)OC | του M^g
25 και rell | --- M^{e,ipt} N,TR

The Great White Throne

11 Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν¹ καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτόν,² οὗ ἀπὸ³ προσώπου ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.⁴ Καὶ τόπος οὐχ εὐρέθη αὐτοῖς. **12** Καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικρούς, ἐστῶτας⁵ ἐνώπιον τοῦ θρόνου,⁶ καὶ βιβλία ἀνεώχθησαν.⁷ Καὶ ἄλλο Βιβλίον ἀνεώχθη,⁸ ὃ ἐστὶν τῆς Ζωῆς. Καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. **13** Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς,⁹ καὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς.¹⁰ Καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.¹¹ **14** Καὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. Οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος,¹² ἡ λίμνη τοῦ πυρός.¹³ **15** Καὶ εἴ τις οὐχ εὐρέθη ἐν τῇ Βίβλῳ¹⁴ τῆς Ζωῆς γεγραμμένος ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

New heaven, new earth

21:1 Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν, ὃ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρηλθεν.¹⁵ καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. **2** Καὶ¹⁶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἰερουσαλὴμ Καινὴν, εἶδον¹⁷ καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,¹⁸ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. **3** Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ¹⁹ λεγούσης· «Ἰδοῦ, ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαὸς²⁰ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν.²¹ **4** Καὶ ἐξαλείψει πᾶν²² δάκρυον ἀπὸ²³ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κρᾶυγὴ οὔτε πόνος—οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα²⁴ ἀπῆλθον.»²⁵

¹ μεγαν λευκον f³⁵ M^{a,bpt,f2/7,g,h2/3,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU | ~ 21 M^{a1/2,bpt,d,e,f,h1/2,i1/2} TR
² επ αυτον rell | 1 αυτου A,TR | επανω αυτου N | 1 αυτω OC
³ απο rell | 1 του NA,NU
⁴ ο ουρανος και η γη f³⁵ CP | ~ 45312 M^{a,b,d,e,f,g,h,i} NA,RP,HF,OC,NU,TR (Representatives of M^{a,d,e,h} join f³⁵.)
⁵ τους μεγαλους και τους μικρους εστωτας f³⁵ M^{bpt,d,e,g,h,ipt} A,CP,RP,HF,OC,NU | ~ 645312 M^{bpt,f,i1/2} | ~ 323456 N | ~ 5326 M^{i1/2} TR | 6 M^{a,i1/2}
⁶ ενωπιον του θρονου rell | 12 θεου M^{d1/2,e1/4} TR | 123 του θεου M^{e1/4} | επι 23 N
⁷ ανεωχθησαν f³⁵ M^{h1/4} CP | ηνεωχθησαν M^{e,g2/3,h1/2,i1/2} RP,TR | ηνοιχθησαν M^{b,d,f,h1/4,i2/3} A,OC,NU | ηνεωχθη N | ηνοιξαν M^{a,(g2/3),i1/2} HF (Apparently we have alternate spellings that do not affect the meaning.)
⁸ ανεωχθη f³⁵ M^{f4,h1/4} CP | ηνεωχθη M^{a,b1/2,e1/3,f,g,hpt,i} RP,HF(TR) | ηνοιχθη M^{bpt,d,ept} A,OC,NU | --- N
⁹ εν αυτη νεκρους f³⁵ M^{a1/2,e} CP,TR | εαυτης 3 M^{e1/4} | ~ 3 τους 12 M^{a,b,d,f,g,h,i} NA,RP,HF,OC,NU (The dead have already been introduced, emphatically, in verse 12, so here the unmarked form is appropriate.)
¹⁰ εν αυτοις νεκρους f³⁵ M^{a1/2,e} TR | εαυτων 3 M^{g1/2} CP | ~ 3 τους 12 M^{a,b,d,f,gpt,h,i} NA,RP,HF,OC,NU
¹¹ αυτων f³⁵ M^{apt,d,e,f2/7,g,h} NA,CP,RP,OC,NU,TR | αυτου M^{apt,b,f,i} HF
¹² εστιν ο θανατος ο δευτερος f³⁵ CP | ~ 1453 M^{a1/2,e1/4,h1/2,ipt} TR | ~ 23451 M^{apt,b,e1/4,f,gpt,h1/4,ipt} A,RP,HF,OC,NU | ~ 2351 M^d | --- M^{a1/2,ept} | ~ 4531 M^{h1/2} N
¹³ η λιμνη του πυρος rell | --- M^{apt,e2/3,h1/4,ipt} OC,TR
¹⁴ εν τη βιβλω f³⁵ M^{(d),e,g2/7,h,i1/2} NA,CP,OC,NU,TR | 1 τω βιβλω M^{a,b,f,g2/3,i2/3} RP,HF | εις την βιβλον M^{e1/2}
¹⁵ παρηλθεν f³⁵ M^{d,e,g,h1/2} CP,TR | απηλθεν M^{bpt,i1/2} | απηλθον M^{a,bpt,f,h,ipt} RP,HF,OC | απηλθαν NA,NU (The earth with its atmosphere is treated as a unit.)
¹⁶ και rell | 1 εγω ιωαννης ειδον TR
¹⁷ ειδον rell | --- TR
¹⁸ απο του θεου εκ του ουρανου f³⁵ M^{d,e} CP,TR | ~ 456123 M^{a,b,e1/2,f,g,h,i} NA,RP,HF,OC,NU
¹⁹ ουρανον rell | θρονου NA,NU
²⁰ λαος f³⁵ M^{a,b,e1/2,f,g,i} CP,RP,HF,OC | λαοι M^{d,e2/3,h} NA,NU,TR
²¹ εσται μετ αυτων f³⁵ M^{a1/2,bpt,e2/3} N,CP,RP | ~ 231 M^{a,bpt,f2/7,g,i1/2} HF,OC | 123 θεος 3 M^{d,e2/3,f,h1/4(pt),i2/3} TR | ~ 2313 θεος A[NU]
²² παν f³⁵ M^{bpt,d,e1/2,f,g,h,ipt} N,CP,RP,NU | ο θεος 1 M^{e3/2} A,TR | απ αυτων 1 M^{a,bpt,ipt} HF | απ αυτων ο θεος 1 OC (OC is in small print)
²³ απο rell | εκ NA,NU
²⁴ οτι τα πρωτα f³⁵ M^{a,b,e,f,g,i} CP,RP,HF,OC[NU]TR | 2 γαρ 3 M^d | 23 M^{e1/2,h} A | 2 προβατα N
²⁵ απηλθον f³⁵ M^{a1/2,bpt,d,e,gpt,h1/4,ipt} CP,RP,OC,TR | απηλθεν M^{a,bpt,f,gpt,h,ipt} N,HF | απηλθαν A,NU

5 Καὶ¹ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου,² «Ἴδού, καινὰ ποιῶ πάντα.»³ Καὶ λέγει μοι,⁴ «Γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ⁵ εἰσιν.»⁶ 6 Καὶ εἶπέν μοι· «Γέγονα⁷ τὸ Ἄλφα⁸ καὶ τὸ Ὠ, Ἀρχὴ καὶ Τέλος.⁹ Ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω¹⁰ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. 7 Ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα¹¹ καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός.¹² 8 Τοῖς δὲ δειλοῖς¹³ καὶ ἀπίστοις καὶ ἀμαρτωλοῖς καὶ¹⁴ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσιν καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς¹⁵ καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσιν τοῖς ψευδέσιν, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ¹⁶ πυρὶ καὶ θείῳ, ὃ ἔστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.»¹⁷

The New Jerusalem

9 Καὶ ἦλθεν¹⁸ εἰς ἐκ¹⁹ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν²⁰ ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων, «Δεῦρο, δεῖξω σοὶ τὴν γυναῖκα τὴν νύμφην τοῦ Ἀρνίου.»²¹ 10 Καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν Πνεύματι ἐπ'²² ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν²³ Ἱερουσαλήμ, καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ²⁴ τοῦ Θεοῦ, 11 ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ²⁵ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι

¹ και *rell* | --- M^{a2/3}

² ἐπι του θρονου f³⁵ M^{a1/5,ept,hpt,ipt} CP,TR | 1 τω θρονω M^{a,bpt,ept,f,g,hpt,ipt} XA,RP,HF,OC,NU | εν τω θρονω M^{bpt(d)} (Is the Creator relaxed on His throne [dative], a little bored or sad, saying, “Well, you know, I guess I’ll have to start over,” or is He sitting on the edge of His chair [genitive], excited, saying, “Hey, I’m going to make everything new!”? We know that as an eye witness John was good at observing detail [Jn. 19:34]; I imagine that it looked to John like He was going to get up and start right then!)

³ καινα ποιω παντα f³⁵ M^{bpt,e1/4,h,i1/3} (X)A,CP,OC,NU | καινοποιω 3 M^{d,e1/3} | ~ 132 M^{ept} TR | ~ 312 M^{a,bpt,f,g,i1/3} RP,HF

⁴ μοι f³⁵ M^{a1/3,bpt,d,e,f,h1/3,i1/3} X,CP,RP,OC,TR | --- M^{a2/3,bpt,g,h1/3,i1/3} A,HF,NU (OC is in small print.)

⁵ αληθινοι και πιστοι f³⁵ M^{a1/2,bpt,d,e,f} CP,RP,TR | ~ 321 M^{a,bpt,f2/7,g,h,i} XA,HF,OC,NU

⁶ εισιν f³⁵ M^{a1/6,d,e,h,i1/4} XA,CP,RP,OC,NU,TR | 1 του θεου M^{bpt,f,i1/4} | του θεου 1 M^{a,bpt,f2/7,g,ipt} HF

⁷ γεγονα f³⁵ M^{a,ept,gpt,i1/3} CP,RP,HF | γεγονε M^{a1/6,e1/4} | 1 εγω M^{a1/6,b,d,e1/3,f,gpt,h1/4,i1/3} X | γεγονεν εγω OC | γεγοναν εγω ειμι A[NU] | γεγονε εγω ειμι TR | γεγονασιν εγω ειμι M^{hpt,i1/3}

⁸ αλφα *rell* | A OC,TR

⁹ αρχη και τελος f³⁵ M^{ept,f} CP | η 12 το 3 M^{a1/4,b,d,g,h,i} XA,RP,OC,NU,TR | 2 η 12 το 3 M^{a,e1/4} HF (The absence of the article emphasizes the inherent quality of the nouns.)

¹⁰ δωσω f³⁵ M^{d,e,g,h,i} XA,CP,RP,OC,NU,TR | 1 αυτω M^{a,b,f} HF

¹¹ κληρονομησει ταυτα f³⁵ M^{a1/6,d,e1/3,gpt,h,i1/3} (X)A,CP,RP,NU | εσται ουτω 2 OC | 1 παντα M^{e1/3} TR | δωσω αυτω 2 M^{a,b,f,gpt,i1/3} HF

¹² αυτος εσται μοι (μου M^{a1/4}) υιος f³⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i} X,CP,RP,HF,OC,NU | 234 M^{hpt} A | 123 ο 4 TR | αυτοι εσονται 3 υιοι M^{d,ept}

¹³ τοις δε δειλοις *rell* | ~ 32 M^{ept} TR | 12 ως διλοις X^v

¹⁴ και αμαρτωλοις και f³⁵ M^{a,b,ept,f,g,i} CP,RP,HF | 1 M^{d1/3,e1/3,h} XA,OC,NU,TR | --- M^{d2/3,e2/7}

¹⁵ φαρμακοις *rell* | φαρμακευσι TR

¹⁶ καιομενη *rell* | 1 εν OC

¹⁷ ο θανατος ο δευτερος f³⁵ M^{a,b,f1/3,g,h1/3,i} XA,CP,RP,HF,OC,NU | 24 M^{dpt,h1/3} | 234 M^{a1/2,f1/3} | ~ 142 M^{ept} | ~ 42 M^{d1/3,e1/3} TR | --- M^{e1/3}

¹⁸ ηλθεν *rell* | 1 προς με TR

¹⁹ εκ f³⁵ M^{a,bpt,f,g,hpt,i} XA,CP,RP,HF,NU | --- M^{a1/2,bpt,d,e,hpt} OC,TR

²⁰ γεμουσας των f³⁵ M^{bpt,e2/7,f,gpt,i1/3} CP,RP,HF | τας 12 M^{dpt,e1/3,gpt,hpt,i1/3} OC,TR | 1 M^a | 2 γεμοντων 2 M^{e1/3,hpt,i1/3} XA,NU | 2 γεμοντων M^{dpt} | τας εχουσας 2 M^{bpt}

²¹ την γυναικα την νυμφην του αρνιου f³⁵ M^{a,f,g,i1/3} CP,RP,HF | ~ 341256 M^{b,h} XA,OC,NU | ~ 345612 M^{d,e,i1/3} TR

²² επ *rell* | επι M^{bpt,hpt} XA,NU

²³ την μεγαλην την αγιαν f³⁵ M^{e1/3} CP,RP,TR | 12 και 4 M^{bpt,d,e,f1/3,ipt} | 34 M^{a,bpt,f2/7,g,h,ipt} XA,HF,OC,NU (“the great” [f³⁵, a^{1/6}, b^{pt}, d, e, f, i^{pt}] has better attestation than ‘omit’ [a, b^{pt}, f^{2/7}, g, h, i^{pt}, XA], and “the holy” [f³⁵, a, b^{pt}, e^{1/4}, f^{1/3}, g, h, i^{pt}, XA] than “and holy” [b^{pt}, d, e, f^{1/3}, i^{pt}]; so f³⁵ preserves the original.)

²⁴ απο f³⁵ M^{a1/4,d,e,gpt,h,i1/3} XA,CP,RP,OC,NU,TR | και 1 M^{e1/3} | εκ M^{a,bpt(pt),f1/3(1/3),gpt,i1/3} HF

²⁵ ο f³⁵ M^{a,bpt,d,e2/7,f,g,hpt,i1/3} X(A)CP,RP,HF,OC,NU | και 1 M^{bpt,e1/4,hpt,i1/3} TR

κρυσταλιζοντι,¹ **12** ἔχουσα² τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα³ πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα,⁴ καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἔστιν⁵ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν⁶ Ἰσραήλ. **13** ἀπὸ⁷ ἀνατολῶν⁸ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ⁹ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ νότου¹⁰ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν¹¹ πυλῶνες τρεῖς. **14** Καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον¹² θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ’ αὐτῶν¹³ δώδεκα¹⁴ ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Ἄρνιου. **15** Καὶ ὁ λαλῶν μετ’ ἐμοῦ εἶχεν μέτρον,¹⁵ κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς.¹⁶ **16** Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον¹⁷ τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησεν τὴν πόλιν¹⁸ τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίου¹⁹ δώδεκα²⁰ χιλιάδων δώδεκα.²¹ Τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἔστιν. **17** Καὶ ἐμέτρησεν²² τὸ τεῖχος αὐτῆς, ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων²³ πηγῶν, μέτρον ἀνθρώπου (ὃ ἔστιν ἀγγέλου). **18** Καὶ ἦν²⁴ ἡ ἐνδόμησις²⁵ τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν, ὅμοιον²⁶ ὑέλῳ²⁷ καθαρῷ. **19** καὶ²⁸ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεῦτερος σάπφειρος,²⁹ ὁ

- ¹ κρυσταλιζοντι **f**³⁵ **M**^{a1/3,b3/5,d,e3/5,f3/5,g3/5,h,i3/5} **CP** | κρυσταλλιζοντι **M**^{a2/3,b2/5,d1/5,e2/5,f2/5,g2/5,h1/4,i2/5} **NA,RP,HF,OC,NU,TR** (It would appear that John invented this verb, so he could spell it as he wished. Each of the MS groups has some division, but the single consonant has the edge in all except **a**. Since the noun is spelled with a double consonant, there would be an obvious pressure to ‘correct’ John’s invention; if the verb started out with a double consonant who would want to change it?)
- ² εχουσα **f**³⁵ **M**^{a,bpt,d,e3/5,f,g,h,i} **A,RP,HF,OC,NU** | εχουσαν **M**^{bpt} **CP** | 1 τε **M**^{e2/5} | εχουσαν τε **TR** | εχοντι **NA**
- ³ εχουσα **rell** | εχουσαν **M**^{bpt} **TR** | εχοντας **NA**
- ⁴ δωδεκα **f**³⁵ **M**^{a1/4,bpt,d,e3/5,f,h,i2/5} **CP,RP,OC,NU,TR** | δεκαδυο **M**^{a,bpt,g,i1/3} **HF** | ιβ **NA** | --- **M**^{e2/7} **A**
- ⁵ εστιν **f**³⁵ **M**^{d,e} **NA,CP,TR** | 1 ονοματα **M**^{a,bpt,f,g,hpt,i2/3} **RP,HF,OC** | 1 τα ονοματα **M**^{bpt,h1/3,i1/5} **A[NU]** (OC is in small print.)
- ⁶ των υιων **f**³⁵ **M**^{a1/4,e2/5,gpt,h2/5} **CP,RP,OC,TR** | του **M**^{a1/4,d,e1/3,i1/5} | 2 **M**^{a3/5,b,f,gpt,h3/5,i2/5} **NA,HF,NU** (The reading of **NA** is an easy instance of homoioteleuton, -ΩΝ -ΩΝ -ΩΝ, wherein they dropped the middle one.)
- ⁷ απο **rell** | απ **M**^{e1/5} **OC,TR**
- ⁸ ανατολων **f**³⁵ **M**^{a,b,e1/4,f,g,i2/5} **CP,RP,HF,OC** | ανατολης **M**^{d,e,h,i1/3} **NA,NU,TR**
- ⁹ και απο βορρα **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,d1/5,f,g,h,i} **NA,CP,RP,HF,OC,NU** | 23 **M**^{a1/4,d,e,h1/4} **TR** | 12 δυσμων **M**^{a1/2}
- ¹⁰ και απο νοτου **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,d,f,g,h,i1/5} **CP,RP,HF,OC,NU** | 23 **M**^{a1/6,ept} **TR** | 12 δυσμων **M**^{i1/3} **A** | 2 δυσμων **M**^{e2/5} | 12 βορρα **M**^{a1/6} **NA**
- ¹¹ και απο δυσμων **f**³⁵ **M**^{a2/3,b,d,f,g,h,i2/5} **CP,RP,HF,OC,NU** | 23 **M**^{a1/6,ept} **TR** | 12 νοτου **M**^{a1/6,i1/3} **NA** | 2 μεσημβριας **M**^{e1/4}
- ¹² εχον **rell** | εχων **M**^{e1/2,d1/4,e1/3,g1/5,ipt} **A,NU** | --- **NA**
- ¹³ επ αυτων **rell** | εν αυτοις **TR**
- ¹⁴ δωδεκα **f**³⁵ **M**^{a,b,dpt,e3/5,f,g,hpt,i2/5} **NA,CP,RP,HF,OC,NU** | ιβ’ **M**^{a1/4,d1/5,e1/4,h1/4} | --- **M**^{d1/3,h1/5,i1/4} **TR**
- ¹⁵ μετρον **f**³⁵ **M**^{a,b,d1/4,e2/7,fpt,g,h,i} **NA,CP,RP,HF,OC,NU** | --- **M**^{d,e,fpt} **TR**
- ¹⁶ αυτης **f**³⁵ **M**^{a,g} **CP** | 1 και το τειχος 1 **M**^{b,d,e,f,h,i} **NA,RP,HF,OC,NU,TR** (The city didn’t have a free standing wall outside the main structure; it was like a modern high-rise.)
- ¹⁷ οσον **rell** | και **M**^{e2/5} | 1 και **A,OC[NU]** | τοσουτον εστιν 1 και **TR** (OC is in small print.)
- ¹⁸ πολιν **f**³⁵ **M**^{a,fpt,g,h,i} **NA,CP,RP,HF,NU,TR** | 1 εν **M**^{b,d,e,fpt} **OC** (OC is in small print.)
- ¹⁹ σταδιους **f**³⁵ **M**^{a,bpt,f,g,h} **A,CP,RP,HF,OC** | σταδιων **M**^{bpt,d,e,i} **NA,NU,TR**
- ²⁰ δωδεκα **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,gpt,h,i} **NA,CP,RP,OC,NU,TR** | δεκαδυο **M**^{a,bpt,f} **HF** | ιβ’ [24 assorted mss]
- ²¹ δωδεκα **f**³⁵ **M**^{a,bpt,f,gpt} **CP,RP,HF** | --- **M**^{bpt,e,h,i} **NA,OC,NU,TR** | αυτης **M**^d (A delightful bit of detailed accuracy; the gates [12] were 1,000 stadia apart and each gate was a stadium wide, so the circumference was precisely 12,012 stadia!)
- ²² εμετρησεν **f**³⁵ **M**^{d,e,g,h,i} **NA,CP,RP,OC,NU,TR** | --- **M**^{a,b,f} **HF**
- ²³ εκατον τεσσαρακοντα τεσσαρων **M**^{a1/3,b,c1/6,d,e,f,gpt,hpt,ipt} **CP,RP,HF,OC(NU)TR** | ρμδ’ **f**³⁵ **M**^{a2/3,d1/5,e2/7,f1/5,gpt,hpt,ipt} | 1 μδ’ **NA** | Δ και 12 **A**
- ²⁴ ην **rell** | --- **M**^{e1/4,h1/4} **A,NU**
- ²⁵ η ενδομησις **rell** | 1 ενδομησις **A,NU** | εν δωμασι **NA**
- ²⁶ ομοιον **f**³⁵ **M**^{a,b,d1/3,e1/6,f,gpt,h,i} **NA,CP,RP,HF,OC,NU** | ομοια **M**^{d2/5,e,gpt} **TR** (The adjective modifies ‘gold’, neuter.)
- ²⁷ υελω **f**³⁵ **M**^{apt,b1/4,d1/5,ept,g2/5,hpt,ipt} **CP,RP,HF** | υαλω **M**^{apt,b,d,ept,f,g3/5,hpt,ipt} **NA,OC,NU,TR** (In the same standoff in verse 21 below, the attestation for the *epsilon* is clearly stronger.)
- ²⁸ και **f**³⁵ **M**^{a1/6,b2/5,d,e,gpt,h1/4,ipt} **NA,CP,TR** | --- **M**^{a,b3/5,f,gpt,h,ipt} **A,RP,HF,OC,NU**
- ²⁹ σαπφειρος **rell** | σαπφειρος **NU**

τρίτος χαλκηδών,¹ ὁ τέταρτος σμάραγδος, **20** ὁ πέμπτος σαρδώνυξ,² ὁ ἕκτος σάρ-διος,³ ὁ ἑβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος⁴ τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος,⁵ ὁ ἐνδέκατος ὑάκινθος,⁶ ὁ δωδέκατος ἀμέθυσος.⁷ **21** Καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες δώδεκα μαργαρίται —ἀνά εἰς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου. Καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν, ὡς ὕελος⁸ διαυγής.⁹

Her glory

22 Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ, ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ Ἄρνιον. **23** Καὶ ἡ πόλις οὐ χρεῖαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν¹⁰ αὐτῇ, ἡ γὰρ δόξα¹¹ τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ Ἄρνιον. **24** Καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς,¹² καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.¹³ **25** Καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας (νῦξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ). **26** Καὶ οἴσουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν.¹⁴ **27** Καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν¹⁵ καὶ ποιοῦν¹⁶ βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Ζωῆς τοῦ Ἀρνίου.

Her river

22:1 Καὶ ἔδειξέν μοι ποταμὸν καθαρὸν¹⁷ ὕδατος ζωῆς, λαμπρὸν ὡς κρύσταλον,¹⁸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἄρνιου, **2** ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς· καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν¹⁹ ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀποδίδους²⁰ τὸν καρπὸν αὐτοῦ. Καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν. **3** Καὶ πᾶν κατάθεμα²¹ οὐκ

¹ χαλκηδων *rell* | χαλκιδων **M**^{opt} | χαλκεδων **M**^{h1/2} | καρχηδων **M**^{bpt} | at least six further spellings

² σαρδωνυξ **f**³⁵ **M**^{a1/2, b3/2, d, f3/2, h1/4, i1/4} **CP** | σαρδιωνυξ **A** | σαρδονυξ **M**^{a, b3/2, c2/2, e, f1/2, g, h, i} **Ⲛ, RP, HF, OC, NU, TR** (If the *omega* is not original, one wonders where it came from, unless some identified the stone with Sardinia [Σαρδω]. But there is a stone called σαρδω, and we may be missing some relevant information that would clean up the mystery. That representatives of almost all groups, plus A, have the *omega* suggests that it may be original. Why would copyists change a common, expected form to an uncommon one?)

³ σαρδιος **f**³⁵ **M**^{d, e, gpt, hpt, i2/2} **CP, TR** | σαρδιον **M**^{a, b, f, gpt, hpt, i1/2} **ⲚA, RP, HF, OC, NU**

⁴ ενατος **f**³⁵ **M**^{a2/2, b, dpt, e1/2, f, g2/2, h3/2, i3/2} **A, CP, RP, HF, OC, NU, TR** | εννατος **M**^{a1/2, dpt, e2/2, f1/4, g1/2, i2/2} | θ' **M**^{h1/4} **Ⲛ**

⁵ χρυσοπρασος *rell* | χρυσοπασος **M**^{a1/2} | χρυσοπρασον **A** | at least twelve further spellings

⁶ υακινθος *rell* | υακινθινος **CP**

⁷ αμεθυσος **f**³⁵ **M**^{a, bpt, d, e, f, g, hpt, i} **RP, HF** | αμεθυστος **M**^{bpt, d1/4, hpt} **A, CP, OC, NU, TR** | αμεθυστινος **Ⲛ**

⁸ υελος **f**³⁵ **M**^{a, bpt, e1/2, f1/4, g, h2/2, ipt} **CP, RP, HF** | υαλος **M**^{bpt, d, e2/2, f, h1/2, ipt} **ⲚA, OC, NU, TR**

⁹ διαυγης *rell* | διαφανης **TR**

¹⁰ εν **f**³⁵ **M**^{a1/2, d, ept, h1/2} **CP, TR** | --- **M**^{a, b, ept, f, g, h2/2, i} **ⲚA, RP, HF, OC, NU** (A not very difficult case of homoioteleuton; since the resulting reading made good sense, there was no reason to question it.)

¹¹ η γαρ δοξα **f**³⁵ **M**^{a1/2, b, d, e, f, h, i} **ⲚA, CP, RP, OC, NU, TR** | ~ 213 **M**^{a, f1/4, g} **HF**

¹² περιπατησουσιν τα εθνη δια του φωτος αυτης *rell* | ~ 23 των σωζομενων εν τω φωτι 71 **TR** | ~ 23 των σωζομενων τω φωτι 71234567 **M**^{e1/2}

¹³ την δοξαν και την τιμην αυτων εις αυτην **f**³⁵ **M**^{a1/2, e1/2, gpt, ipt} **CP, OC, TR** | 12678 **M**^{d, ept, h} **ⲚA, NU** | 12345 των εθνων 78 **M**^b | αυτω 235 των εθνων 78 **M**^{a, f, gpt, ipt} **RP, HF** (την has stronger attestation than αυτω, and αυτων than των εθνων; **f**³⁵ preserves the original.)

¹⁴ αυτην **f**³⁵ **M**^{a1/2, b, d, e, gpt, h, ipt} **ⲚA, CP, RP, OC, NU, TR** | 1 ινα εισελθωσιν **M**^{a, e1/4, f, gpt, h1/4, ipt} **HF**

¹⁵ κοινον *rell* | κοινουν **TR**

¹⁶ ποιουν **f**³⁵ **M**^{a1/4, b2/2, d, e, f, h1/2, ipt} **CP, RP, TR** | ποιων **M**^{b1/2, h1/2} **A** | ο ποιων **M**^{a, g, h1/2, ipt} **Ⲛv, HF, OC[NU]** (OC is in small print.)

¹⁷ ποταμον καθαρων **f**³⁵ **M**^{bpt, d, e, f, gpt, h1/2, ipt} **CP, RP** | ~ 21 **TR** | 1 **M**^{a, bpt, gpt, h2/2, ipt} **ⲚA, HF, OC, NU**

¹⁸ κρυσταλον **f**³⁵ **M**^{a1/2, b1/2, d1/2, e2/2, gpt, ipt} | κρυσταλλον **f**^{35pt} **M**^{a, b2/2, d, e2/2, f, gpt, h, ipt} **ⲚA, CP, RP, HF, OC, NU, TR** (Having spelled the verb with just one 'l', John handles the noun the same way; the unusual spelling led copyists to 'correct' him.)

¹⁹ εντευθεν **f**³⁵ **M**^{a1/2, bpt, d, e, hpt, ipt} **CP, TR** | εκειθεν **M**^{a, bpt, f, g, hpt, ipt} **A, RP, HF, OC, NU**

²⁰ εκαστον αποδιδους **f**³⁵ **M**^{dpt, e1/2} **Ⲛ, CP, RP** | 1 αποδιδον **M**^{bpt, ipt} | 1 αποδιδουν **M**^{d1/2, e2/2, h1/2} **A, OC, NU, TR** | ~ 21

M^{a2/2, bpt, f1/2, gpt} **HF** | αποδιδους εκαστος **M**^{a1/2, gpt} [i is badly splintered] (-δους [**f**³⁵, a, b^{pt}, d^{pt}, e^{1/4}, **f**^{3/2}, g, h^{pt}, i^{pt}, **Ⲛ**] has stronger attestation than both -δουν [a^{1/2}, d^{1/2}, e, h^{1/2}, A] and -δον [b^{pt}, **f**^{pt}]; and ε. α. [**f**³⁵, b^{pt}, d, e, **f**^{3/2}, h, i^{pt}, **ⲚA**] than α. ε. [a, b^{pt}, **f**^{3/2}, g]; so **f**³⁵ has the correct reading.)

²¹ καταθεμα *rell* | καταναθεμα **TR** | καταγμα **Ⲛ**

ἔσται ἐκεῖ,¹ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἄρνιου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν² αὐτῷ. **4** Καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. **5** Καὶ νύξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ³ καὶ χρεῖαν οὐκ ἔχουσιν⁴ λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου,⁵ ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς φωτιεῖ⁶ αὐτούς. Καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Conclusion

22:6 Καὶ λέγει⁷ μοι· «Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. Καὶ⁸ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν⁹ προφητῶν ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ¹⁰ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. **7** Ἴδου,¹¹ ἔρχομαι ταχύ. Μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.»

8 Καγὼ¹² Ἰωάννης, ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα,¹³ καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα,¹⁴ ἔπεσον¹⁵ προσ-κυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύντος¹⁶ μοι ταῦτα. **9** Καὶ λέγει μοι· «Ὅρα μὴ· σύνδουλός σου¹⁷ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, τῶν¹⁸ τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. Τῷ Θεῷ προσκύνησον.» **10** Καὶ λέγει μοι· «Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προ-φητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι ὁ καιρὸς¹⁹ ἐγγύς ἐστιν. **11** Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι,²⁰ καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω²¹ ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.»

Jesus' final word

12 «Ἴδου,²² ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἐκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἔσται αὐτοῦ.²³ **13** Ἐγὼ²⁴ τὸ Ἄλφα²⁵ καὶ τὸ Ὠ, Ἀρχὴ καὶ Τέλος, ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἐσχατος.»²⁶ **14** (Μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ,²⁷ ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. **15** Ἐξῶ²⁸ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν²⁹ ψεῦδος.) **16** «Ἐγὼ Ἰησοῦς, ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν

¹ ἐκεῖ **f**³⁵ **M**^{bpt,d,e,f,gpt,hpt,ipt} **CP** | **ετι** **M**^{a,bpt,gpt,hpt,ipt} **A,RP,HF,OC,NU,TR** | --- **ξ**
² λατρευσουσιν **f**³⁵ **M**^{a3/5,b2/5,d,e2/5,f2/5,g2/5,h2/5,i} **ξA,CP,RP,OC,NU,TR** | λατρευουσιν **M**^{a2/5,b1/5,e1/5,f1/5,g1/5,h1/5} **HF**
³ ἐκεῖ **f**³⁵ **M**^{a1/4,bpt,d,e,f,g,hpt,i} **CP,RP,TR** | **ετι** **M**^{bpt,hpt} **ξA,OC,NU** | --- **M**^a **HF**
⁴ χρεϊαν ουκ εχουσιν **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,d,e,f,i} **CP,RP,TR** | ~ 231 **M**^{h,i1/4} **ξ(A)NU** | **ου χρεια** **M**^{a,g} **OC,HF**
⁵ λυχνου και φωτος (φως **M**^{dpt,e1/4,f}) ηλιου **f**³⁵ **M**^{a1/4,bpt,dpt,e,f,i2/5} **CP,RP,OC,TR** | **φως** 12 **φως** 4 **M**^{dpt,hpt} | ~ 31234 **M**^{hpt,i1/5} **ξ(A)NU** | 123 **M**^{a,g} **HF** | 34 **M**^{bpt}
⁶ φωτιει **f**³⁵ **M**^{a,bpt,d1/4,e,g,h2/5,i1/5} **ξ,CP,RP,HF,OC** | **φωτιζει** **M**^{bpt,d,e1/6,f,i1/5} **TR** | **φωτισει** **M**^{h1/5,i1/5} **A,NU**
⁷ λεγει **f**³⁵ **M**^{a,bpt,g} **CP,RP,HF,OC** | **ειπεν** **M**^{a1/5,bpt,d,e,f,h,i} **ξA,NU,TR**
⁸ και **rell** | 1 ο **ξA,NU**
⁹ πνευματων των **f**³⁵ **M**^{a,f,g,h,ipt} **ξA,CP,RP,HF,OC,NU** | 12 **αγιων** **M**^b | **αγιων** **M**^{a1/5,d,e,g1/4,ipt} **TR**
¹⁰ δειξαι τοις δουλοις αυτου **f**³⁵ **M**^{a1/4,b,e,f,g,hi} (**ξ**)**A,CP,RP,HF,OC,NU,TR** | **διδαξαι** 234 **M**^d | --- **M**^{a2/5}
¹¹ ιδου **f**³⁵ **M**^{a1/5,bpt,e,f,g1/4,hpt,ipt} **CP,TR** | και 1 **M**^{a,bpt,d,g,hpt,ipt} **ξA,RP,HF,OC,NU**
¹² καγω **f**³⁵ **M**^{a,bpt,e1/5,gpt,hpt,ipt} **ξA,CP,RP,HF,OC,NU** | και **εγω** **M**^{a1/5,bpt,d,e,f,gpt,hpt,ipt} **TR**
¹³ ακουων και βλεπων ταυτα **f**³⁵ **M**^{a,bpt,e1/5,g,hpt,ipt} **A,CP,RP,HF,OC,NU** | ~ 3214 **M**^{bpt,d,e,f,hpt} **ξ** | ~ 3421 **M**^{a1/5,ipt} **TR**
¹⁴ εβλεψα **f**³⁵ **M**^{a1/4,bpt,d,e,f,h,ipt} **ξ,CP,RP,OC,NU,TR** | **εβλεπον** **M**^{h1/4} **A** | **οτε ειδον** **M**^{a3/5,g,ipt} **HF** | **ειδον** **M**^{a1/5,bpt}
¹⁵ επεσον **f**³⁵ **M**^{a,bpt,d,e3/5,f,g,hpt,i} **CP,RP,HF** | **επεσα** **M**^{a1/5,bpt,e2/5,hpt,i1/4} **ξA,OC,NU,TR**
¹⁶ δεικνυντος **f**³⁵ **M**^{apt,f1/5,g,h2/5} (**ξ**)**(CP)HF** | **δεικνυντος** **M**^{apt,b,d,e,f2/5,h1/5,i} (**A**)**RP,OC,NU,TR**
¹⁷ σου **rell** | 1 **γαρ** **TR**
¹⁸ των **f**³⁵ **M**^{a1/5,e,f2/5} **CP** | και 1 **M**^{a,b,d,e1/4,f1/5,g,h,i} **ξA,RP,HF,OC,NU,TR**
¹⁹ οτι ο καιρος **f**³⁵ **M**^{a1/4,e,f1/4,ipt} **CP,TR** | ~ 23 **γαρ** **M**^{a,b,fpt,gpt,h,ipt} **ξA,RP,HF,OC,NU** | ~ 2 **γαρ** 3 **M**^{d,h1/5} | 23 **M**^{β4,gpt}
²⁰ και ο ρυπαρος ρυπαρευθητω **rell** | 123 **ρυπανθητω** 5 **ξ,NU** | 2 **ρυπων ρυπωσατω** 5 **TR** | --- **M**^b **A**
²¹ δικαιοσυνην ποιησατω **rell** | **δικαιωθητω** **M**^d **TR**
²² ιδου **rell** | και 1 **M**^{ept} **TR**
²³ ως το εργον εσται αυτου **f**³⁵ **M**^{a,bpt,gpt,hpt,ipt} **CP,RP,HF,OC** | ~ 12354 **M**^{a1/4,bpt,d1/5,e,f,gpt,hpt,ipt} **TR** | 123 **εστιν** 5 **ξA,NU** | **κατα τα εργα** 5 **M**^{d2/5}
²⁴ εγω **rell** | 1 **ειμι** **TR**
²⁵ αλφα **f**³⁵ **M**^{a,b,d1/5,e1/5,f,gpt,ipt} **ξA,CP,RP,HF,NU** | **A** **M**^{a1/4,c1/5,d2/5,e,gpt,h,ipt} **OC,TR**
²⁶ αρχη και τελος ο πρωτος και ο εσχατος **f**³⁵ **M**^{a1/5,d,e,f,h1/4,ipt} **CP,TR** | ~ 45678123 **OC** | 45678 **M**^{e1/5} | ~ 45678 **η** 12 **το** 3 **M**^{a,b,g,h2/5,ipt} **ξ,RP,HF,NU** | ~ 568 **η** 12 **το** 3 **A**
²⁷ ποιουντες τας εντολας αυτου **rell** | **πλυνοντες** 2 **στολας αυτων** **ξA,NU**
²⁸ εξω **rell** | 1 **δε** **TR**
²⁹ φιλων και ποιων **f**³⁵ **M**^{a,gpt,hpt} **A,CP,RP,NU** | ~ 321 **ξ** | ο 123 **M**^{a1/4,d,e,gpt,hpt,i} **HF,OC,TR** | ~ ο 321 **M**^{bpt,f} | ~ ο 32 ο 1

μου μαρτυρήσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. Ἐγὼ εἰμι ἡ Ῥίζα καὶ τὸ Γένος¹ Δαυὶδ, ὁ² Ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.³ **17** Καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ᾿Έρχου.⁴ Καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, ᾿Έρχου.⁵ Καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω.⁵ Ὁ θέλων, λαβέτω⁶ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

A serious warning⁷

18 »Μαρτυρῶ ἐγὼ⁸ παντὶ⁹ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· Ἐάν τις ἐπιθῆ ἐπ’ αὐτά,¹⁰ ἐπιθήσεται¹¹ ἐπ’ αὐτὸν ὁ Θεὸς¹² τὰς ἑπτὰ¹³ πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ¹⁴ βιβλίῳ τούτῳ· **19** καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ¹⁵ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης,¹⁶ ἀφελοῖ¹⁷ ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου¹⁸ τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας,¹⁹ τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ²⁰ βιβλίῳ τούτῳ.»

John signs off

20 Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, «Ναί, ἔρχομαι ταχύ.» Ἀμήν. Ναί,²¹ ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ.²²

21 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ²³ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων.²⁴ Ἀμήν.^{25,26}

M^{bpt}

¹ γενος *rell* | 1 του TR

² ο f³⁵ M^{a,e½,f,gpt,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU,TR | και 1 M^{b,d,e¾,gpt,h¼}

³ ο πρωϊνος *rell* | και 12 (A) | και 2 M^{h¼} | 121 αυτος M^{e¼} | και ορθρινος TR | ~ 121 λαμπρος M^{f¾}

⁴ Instead of ερχου twice, TR has ελθε twice. Only 3 MSS—Gregory 296, 2049, 2075—have ελθε, all three being XVI century and under suspicion of having copied Erasmus’ printed edition. No one knows where Erasmus got ελθε, but certainly it wasn’t from John.

⁵ ερχεσθω *rell* | 1 και OC,TR

⁶ λαβετω *rell* | λαβειν M^{e½} | λαμβανετω το TR

⁷ [I find it to be curious that in spite of the serious warning contained in verses 18 and 19, a warning issued by the glorified Christ Himself, the Apocalypse suffered more textual alteration than any other New Testament book. I suppose that the explanation one gives will depend on his presuppositions.]

⁸ μαρτυρω εγω *rell* | μαρτυρομαι 2 M^{bpt,f} | η 12 N | συμμαρτυρομαι γαρ TR

⁹ παντι f³⁵ M^{a½,dpt,ept,f½,i¼} CP,TR | 1 τω M^{a,b,dpt,ept,f,g,h,i} NA,RP,HF,OC,NU

¹⁰ επιθη επ αυτα *rell* | επιθηση 23 M^{dpt} | επιθηη προς ταυτα TR | 1 επι ταυτα OC | --- N

¹¹ επιθησαι f³⁵ M^{a,gpt,ipt} CP,RP,HF | επιθησει M^{bpt,d¾,e¾,f,gpt,h¾,i½} NA,OC,NU,TR | επιθηση M^{d½} | επιθησεται M^{bpt}

¹² επ αυτον ο Θεος f³⁵ M^{bpt(d)ept,f,ipt} N,CP | ~ 3412 M^{a,bpt,g,h,ipt} RP,HF,OC,NU,TR | ~ 34 αυτω M^{e¼} | 34 A

¹³ επτα f³⁵ M^{a¾,bpt,e,f,ipt} CP | --- M^{a,bpt,d,g,h,ipt} NA,RP,HF,OC,NU,TR

¹⁴ τω *rell* | --- TR

¹⁵ αφελη *rell* | αφεληται M^{e¼} | αφαιρη TR

¹⁶ του βιβλιου της προφητειας ταυτης f³⁵ M^{a,b,e¾,f,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU | βιβλου 345 TR | τουτων 12345 N | ~ 3412 τουτου M^{d,e¼}

¹⁷ αφελοι f³⁵ M^{a¾,bpt,e¾,h½,i½} CP,RP,HF | αφελει M^{bpt,d,e¾,f,gpt,h¾,ipt} A,OC,NU | αφελαι M^{a¾,gpt} | αφελι N | αφαιρησει M^{a¼,e¾} TR

¹⁸ του ξυλου *rell* | βιβλου TR

¹⁹ αγιας *rell* | 1 και TR

²⁰ τω *rell* | --- TR

²¹ ναι f³⁵ M^{a,bpt,d,e¼,g,h½,i¾} CP,RP,HF,OC,TR | --- M^{bpt,e¾,f,h¾,i½} NA,NU

²² ησου f³⁵ M^{a,b,g,hpt,ipt} NA,CP,RP,HF,OC,NU,TR | 1 χριστε M^{a¼,d,e,f,hpt,ipt}

²³ ησου χριστου *rell* | 1 NA,NU | ημων 12 TR

²⁴ παντων των αγιων *rell* | 23 N | 1 A,NU | 1 υμων TR

²⁵ αμην f³⁵ M^{a,b,dpt,e¾,f,g,h,i} N,CP,RP,HF,OC,TR | --- M^{dpt,e¼} A,NU

²⁶ The statements of evidence are based almost entirely on Herman C. Hoskier’s monumental work, *Concerning the Text of the Apocalypse* (London: Bernard Quaritch, Ltd., 1929; 2 vols.). I follow H-F in using M^{a-e}. M^{f-i} are my invention—M^f was included by Hodges in his M^a and he ignored M^{g-i} (H-F is also based on Hoskier). I myself have collated the following twenty-six family representatives, not counting the fragment: (35), 432, 757, 824, 986, 1072, 1075, 1248, 1328, 1503, 1551, 1637, 1652^{frag}, 1746, 1768, 1774, 1864, 1865, 2041, 2323, 2352, 2431, 2434, 2554, 2669, 2723, 2821. For the composition of the M families see the Appendix. Many minor variants have not been included in the apparatus, which is why the fractions for a family do not always add up to 100%. Where a fraction is ¼ or less I show the family without fraction for the other variant. The citation of f³⁵ is based on the 32 MSS that Hoskier assigned to M^c (his “Complutensian”) [but he did not cite 243, and 231 (GA 1652) is a mere fragment containing only the first two verses, but has the diagnostic reading at the end of verse 2]. To these the following twelve MSS should be added: 1064, 1768, 1903 [his 243], 2201, 2323, 2431, 2434, 2554,

2656, 2669, 2723 and 2926. After determining that they belonged to the family, by checking a list of diagnostic readings, I then checked them individually at the ± 110 places where three or more family members share a variant. At the 40 or so places where the dissent involved seven or more MSS I re-checked most of the MSS done by Hoskier [I had to make a number of corrections, but nothing serious]. I have taken account of every extant MS that belongs to Family 35, so far as I know. Please see the last footnote for Matthew for further information.

APPENDIX I

MSS of Revelation—Gregory

This list is based on Hoskier's groupings of MSS, but giving the Gregory numbers (with additions and changes as noted).

Odd Uncials—**Ɀ**¹⁸ **Ɀ**²⁴ **Ɀ**⁴³ **Ɀ**⁴⁷ **Ɀ**⁸⁵ **Ɀ**⁹⁸ **Ɀ**¹¹⁵ **Ɀ**, A, C, 025, 051, 0163, 0169, 0207, 0308¹

MS Count: 16

M^c—35, 432, 757^[1:1–21:9], 824, 986, 1064², 1072, 1075, 1248, 1328, 1384³, 1503, 1551, 1617, 1637, 1652^{frag}, 1732, 1733, 1740, 1745, 1746, 1771, 1774, 1864, 1865, 1894^[3:12–22:21], 1903^[5:12–22:21], 1957, 2023, 2035, 2041, 2061, 2196, 2201, 2323, 2352, 2431, 2434, 2554, 2656, 2669, 2723⁴, 2821, {61, 69, 2351}

MS Count: {3} + 43

M^d—88, 1854, 1876, 2014, 2015, 2030 [2034]⁵ 2036, 2037, 2042^[11:1–22:21], 2043, 2046, 2047, 2074, 2082

MS Count: (14) 15

M^e—181 [205, 205^{abs}] 209, 598, 1894^[1:1–3:12], 2022, 2026, 2028 [2029] 2031, 2033, 2038, 2044, 2045, 2049, 2052, 2054, 2056, 2057, 2059, 2060, 2065, 2068, 2069, 2081, 2083, 2091, 2186, 2286, 2302, 2814 {522, 743, 2042^[1:1–10:11], 2051, 2055, 2064, 2067, 2087}

MS Count: {7} + (28) 31

M^h—052, 911, 1006, 1611, 1678, 1778, 1841, 2020, 2050, 2053, 2062, 2080, 2329

MS Count: 13

M^b—172, 250, 424, 616, 1828, 1862, 1888, 2018, 2032, 2084

MS Count: 10

M^f—91, 175, 242, 314, 617, 664, 1094, 1934, 2016 (2070-2305^[1:1–11:19]) 2075, 2077

MS Count: 11

¹ Hoskier does not have **Ɀ**⁴³, 47, 85, 98, 115, 0207, 0308, of course.

² 1064, 1903, 2201, 2323, 2431, 2434, 2554, 2656, 2669 and 2723 are not in Hoskier's collation.

³ Josef Schmid assigned 1384 to **M**^c and I agree; Hoskier assigned it to **M**^d. Hoskier also assigned 1732 to **M**^d, but I have changed it to **M**^c (it has a curious mixture of the two profiles).

⁴ I have done a thorough collation of 2723—it is a very high quality representative of the family in the 11th century.

⁵ I have enclosed in [] MSS indicated by Hoskier as copies of other extant MSS. Thus, in **M**^d cursive 2034 is a copy of 2036; in **M**^c cursive 2029 is a copy of 2028, and both 205 and 205^{abs} are copies of 209; in **M**^a-**M**^b cursive 2258 is a copy of 2076; in **M**ⁱ cursive 2078 is a copy of 2436. If we ignore these known duplicates, **M**^d comes out with 14 MSS, **M**^c with 28, **M**^a-**M**^b with 16, and **M**ⁱ with 10. The sub-groups within { } are related to the main group, but not totally aligned.

APPENDIX I

M^g—104, 336, 459, 582, 620, 628, 680, 922, 1918

MS Count: 9

M^a—046, 82, 93, 141, 218, 254, 632, 919, 1719, 1893, 1955, 2004, 2024, 2073, 2079, 2200, 2254, 2824

MS Count: 18

M^a-M^b—18, 177, 180, 337, 498, 920, 1704, 1859, 2027, 2039, 2058 (2070-2305^[12:1-22:21]) 2076, 2138, 2256 [2258]

MS Count: (16) 17

M^a-M^c—42, 367, 468, 757^{s[21:10-22:21]}, 1626

MS Count: 4

M^a-M^d—149, 201, 203, 368, 386, 452, 467, 506, 935, 1597, 1728, 1734, 1849, 1948, 2021, 2025

MS Count: 16

M^a-M^e—385, 429, 808, 2325(?)

MS Count: 4

M^a-M^g—110, 325, 456, 517, 627, 2048

MS Count: 6

Mⁱ—94, 241, 256, 469, 792, 1852, 2017, 2019, 2071 [2078] 2436

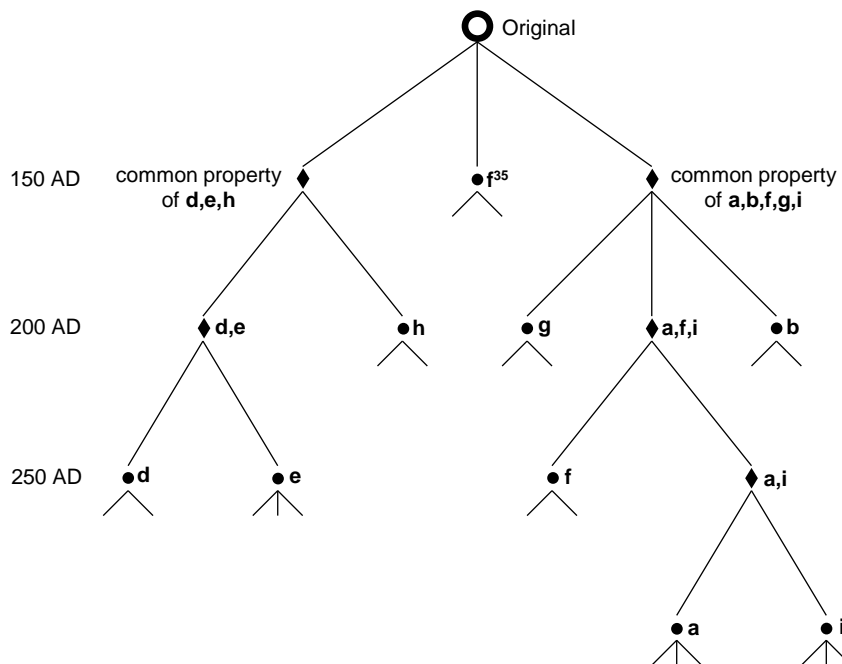
MS Count: (10) 11

misc.—296, 699, 1775, 1777, 1903^[1:1-5:11]

MS Count: 4

Total MS Count: 238

Stemma—Ἀποκαλύψις

Comment: As illustrated by this stemma, I posit three main lines of transmission. It follows that if **h** agrees with **f³⁵** against **d, e** (and **a, b, f, g, i**) then in 150 we could have two lines against one. Similarly, if **g** or **b** agrees with **f³⁵** against the rest, then in 150 we could have two lines against one. In such an event there would have to be comparison going on—in the first case either **h** assimilated to **f³⁵** (if the rest have the true reading) or **d, e** assimilated to **a, b, f, g, i** (or **f³⁵** did the assimilating).

APPENDIX II

Where to Place a ‘Comma’—Acts 12:25

Since Acts was written at least two years after Paul arrived in Rome in chains, it would not have been ‘published’ until into the 60s. When Jerusalem was destroyed in 70, it disappeared from the Christian map for centuries—the center of gravity of the Church was now Asia Minor. Although Luke himself was no doubt very fluent in Greek, for most Christians in Asia Minor it would be a second language. If this was also true of most people who made copies of NT books (especially in the early decades), and since those books were written without punctuation (or even spaces between words), it was predictable that now and again someone would put a ‘comma’ in the wrong spot. I imagine that it would have been just such an event that gave rise to the peculiar set of variants that we encounter in Acts 12:25.

Throughout the NT there are numerous places where there is a more or less serious split within Family 35, with two competing readings (usually involving just one letter). But this is the **only** place (yes, only) in the whole NT where the family splinters—there are no fewer than seven variants, five of them being of some consequence. Instead of “Barnabas and Saul returned to Antioch, having fulfilled their mission”, someone (or several someones) put the comma after ‘returned’, resulting in “Barnabas and Saul returned, having fulfilled their mission to Antioch”—but with that punctuation ‘Antioch’ must be changed to ‘Jerusalem’. (Having done that, we have two ways of saying essentially the same thing—if you get the ‘comma’ right!) Following that hypothesis, that change must have occurred rather early on, and in circumstances that resulted in that change dominating the transmission of Acts down through the years. To see what I mean we need to have the evidence before us:

1) υπεστρεψαν εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =27.8%) (5.1%)
2) υπεστρεψαν απο ιερουσαλημ	(f ³⁵ =8.9%) D (10.9%)
3) υπεστρεψαν απο ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =12.7%) (7.3%)
4) υπεστρεψαν εξ ιερουσαλημ	(f ³⁵ =1.3%) A (3.6%) OC,TR
5) υπεστρεψαν εξ ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =11.4%) (12.2%) CP
6) υπεστρεψαν εις ιερουσαλημ	(f ³⁵ =36.7%) B (60%)RP,HF,NU
7) υπεστρεψαν εις ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =1.3%) (0.6%) [not a conflation, being nonsense; the copyist was aware of both, and didn’t know how to choose]

It is evident that variants 2) - 5) were created deliberately; the copyists were reacting to the meaning of the whole phrase within the context (in this situation it will not do to consider the name of each city in isolation; the accompanying preposition must also be taken into account). But they were reacting to variant 6), not variant 1). However, once they were created, and as they became exemplars, those who made copies would see no problem and simply reproduce what was in front of them [so we may not add the percentages for 2) - 6) and say that Jerusalem has over 90% of the vote]. Having myself collated at least one book in over 100 MSS (and over 30 entire MSS), I have observed repeatedly that the copyist faithfully reproduced a nonsensical reading—

either they weren't paying attention, or their respect for the Text was such that they did not venture to change it (or in later years the monks may have been instructed to not make changes, precisely to preserve the variety of readings that had come down to them [their superiors may not have felt that they had the competence to choose one form to the exclusion of others])—so the 60% does not mean that all those copyists agreed with what they copied, or even that they understood it.

I will now list the evidence for all the Family 35 MSS that are presently available. The MSS within { } were spot-checked, all the rest were fully collated for the book of Acts.

εις αντιοχειαν	141, 204, 328, 394, 801, 928, 986, 1140, 1247, 1249, 1482, 1723, 1725, 1732, 1749, 1761, 1855, 1856, 1876, 1897, 2080, 2255, 2261, 2378, 2431, 2441
απο ιερουσαλημ	18, 386, 1100, 2554 {634, 1101, 1733, 2303}
απο ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	444, 1058, 1548, 2587 {664, 1400, 1752, 1763, 2221, 2704}
εξ ιερουσαλημ	1865
εξ ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	604, 1865 ^c {432, 1767, 1768}
εις ιερουσαλημ	35 ^c , 149, 201, 757, 824, 1040, 1072, 1075, 1248, 1503, 1508, 1617, 1619, 1628, 1636, 1637, 1656, 1723 ^c , 1740, 1746, 1864, 1892, 2352, 2431 ^c , 2466, 2723 {1618, 1737, 1748, 2653, 2691}
εις ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	35 (not a conflation, because it is nonsense; the copyist knew both readings and recorded them both)
Lacking:	1652, 2218 {206 ^{s,fr} , 1745 ^{fr} , 1754 ^{s,fr} , 1766 ^{fr} , 1858 ^{fr} , 2175 ^{fr} , 2289 ^{fr} , 2626 ^{fr} , 2777 ^{fr} , 2778 ^{fr} , 2926 ^{s,fr} }

Totals: εις αντιοχειαν	= 26
απο ιερουσαλημ	= 8
απο ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	= 10
εξ ιερουσαλημ	= 1
εξ ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	= 4
εις ιερουσαλημ	= 28
Lacking	= 13

Comment: The first five readings are votes against the sixth, so the vote is 49:28. However, 15 of the 28 are from the M. Lavras monastery (Mt. Athos), which probably indicates a common influence. The vote for the sixth reading should probably be reduced, making the advantage of the first reading all the stronger (if the 15 represent 5 exemplars, the vote would be 49:18). The reading of the Family 35 archetype is the first, εις αντιοχειαν. Within the context, 'to Jerusalem' is nonsense.

I now return to the statement of the total evidence. Since the normal meaning of the syntax here is the first one (they returned to Antioch), and since both the Holy Spirit and Luke knew how to write good Greek (Koine), my presuppositions lead me to choose it. But it is not only my presuppositions; consider:

- a) Acts 11:30, ο και εποησαν αποστειλαντες, "which they also did, having sent ... by B. & S." An aorist participle is prior in time to its main verb, in this case also aorist—their purpose is stated to have been realized. The author clearly implies that the offering did arrive, or had arrived, in Judea/Jerusalem. [In Acts the author seems almost to use "Jerusalem" and "Judea" interchangeably, perhaps to avoid repetition. E.g.: 11:1 Judea,

11:2 Jerusalem (were the apostles not in Jerusalem, or immediate environs?); 11:27 Jerusalem, 11:29 Judea, 11:30 the elders (would not the ruling elders be in Jerusalem?); 12:1-19 took place in Jerusalem, but v. 19 says Herod went down from Judea to Caesarea; 15:1 Judea, 15:2 Jerusalem; 28:21 letters from “Judea” probably means Jerusalem.] Note that the next verse (12:1) places us in Jerusalem.

- b) Acts 12:25 (12:1-24 is unrelated, except that verses 1-19 take place in Jerusalem), βαρναβας και σαυλος—the action includes **both**.
- c) Acts 12:25, υπεστρεψαν ... πληρωσαντες την διακονιαν, “they returned ... having fulfilled the mission”. Again, both the participle and the main verb are aorist, and both plural. “Having fulfilled the mission” defines the main verb. Since the mission was to Judea, which of necessity includes Jerusalem as its capital city, the ‘returning’ must be to the place where the mission originated.
- d) Acts 12:25, “also taking with them John, the one called Mark”—we have no record that John Mark had ever been in Antioch before this, so how could he return to Jerusalem if he was already there? Acts 13:13 raises the same question.

Barnabas could be viewed as returning to Jerusalem, having completed his mission to Antioch, but this could not be said of Saul. I conclude that ‘to Jerusalem’ cannot be correct here even though attested by 60% of the MSS. We observe that the other 40% of the MSS, plus the three ancient versions, are agreed that the motion was away from Jerusalem, not toward it. It seems to me that there is only one way to ‘save’ the majority variant here: place a comma between υπεστρεψαν and εις, thereby making ‘to Jerusalem’ modify ‘the ministry’. (This was my opening hypothesis.) But such a construction is unnatural to the point of being unacceptable—had that been the author’s purpose we should expect την εις ιερουσαλημ διακονιαν or την διακονιαν εις ιερουσαλημ (assuming that both the Holy Spirit and Luke were good at Greek). The other sixteen times that Luke uses υποστρεφω εις we find the normal, expected meaning, ‘return to’. As a linguist (PhD) I would say that the norms of language require us to use the same meaning in Acts 12:25. Which to my mind leaves εις αντιοχειαν as the only viable candidate for the Original reading in this place. (Which, however, would not prevent copyists who were not native speakers of Greek from putting the ‘comma’ in the wrong spot.)

The whole contour of the evidence is troubling, strange, and as I have already observed, it is absolutely the only place in the whole NT where Family 35 splinters. Variants 1) through 5) are all votes against 6), but we must choose one of them to stand against 6)—the clear choice is 1). “To Jerusalem” has ‘Number’, ‘Antiquity’ and ‘Continuity’. “To Antioch” has ‘Antiquity’, ‘Variety’, ‘Continuity’ and ‘Reasonableness’. As Burgon would say, this is one of those places where ‘Reasonableness’ just cannot be ignored. I believe he would agree that his ‘notes of truth’ give the nod to Antioch.